

1782
dca

57 527

1-10

conf. hujus Dit. pag. 390. cum p. 309. Romanae Dit. 1647. fol.

4 com Tax Co 100.
52 + 53

20 Tax. f. T

1871

THE AMERICAN
LIBRARY

1871

JOH. BAPTISTÆ CASALII ROMANI
DE
PROFANIS ÆGYPTIORUM,
ROMANORUM
ET
SACRIS CHRISTIANORUM
RITIBUS,
LIBRI TRES.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILIP BARBARTI, M.A.
M.A. 1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DE
VETERIBUS
EGYPTIORUM

JOHANNES BAPTISTA GALLIUS ROMANO

AMSTELÆDAMI
APUD IACOBIUM HANCKIUM
ANNO MDCCLXXII

DE
VETERIBUS
ÆGYPTIORUM
RITIBUS,

AUCTORE

Joanne Baptista Casalio Romano.

Francofurti & Hannoveræ,

Sumptibus Thomæ Henrici Hauensteinii, Bibliop. Hannov.

Anno M DC LXXXI.

Eminentiss. & Reverendiss. DOMINO,
DN. JULIO MAZZARINO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO,

JOANN. BAPTISTA CASALIUS ROMANUS F.

*Q*RATVLATVR Tibi Eminentissime Princeps, non solum
nostra hęc Vrbs, in qua natus, & educatus es; verum &
universus Christianus Orbis; non propter opulentiam, &
honores, quos consequi potuisti; quoniam hęc fragilia, &
vitrea, dum splendent, sæpe franguntur, sed certè quod tuo
ingenio, & prudentia merueris assistere consiliis Ludovici XIII. ejusdemque
filii Ludovici XIV. potentissimorum, & Maximorum Regum terrarum in
Galliis, de quorum potentia Magnus Gregorius Romanus Pontifex, & Eccle-
sia totius lumen vix primo elapso saculo; cum primum Francorum splendor,
& potentia elucescere videbatur, scribens ad Childebertum Regem lib. s. Re-
gistr. epist. 6. sic testatur. Quanto cæteros homines Regia dignitas ante-
cellit, tanto cæterarum gentium Regna Regni vestri profecto culmen
excellit; quicquid autem cæteri Reges se gratulantur habere, habetis;
sed ipsi in hac re vehementius superantur, quoniam hoc principale bo-
num non habent, quod habetis, &c. Hoc igitur Te consequutum fuisse
magnum est, sed quod absque alicujus Principis opera, nec aliquo gentis tue
prævio famulatu erga Christianissimam Coronam, sed præclaris tantum, &
ingentibus officiis, quæ Tu in illam contulisti, hunc gradum fueris consequutus;
hoc profecto magnum, & juxta Tibi, Galliaque gloriosum, existimari debet.

At vero, quod Tu Iusti, & Inviçtissimi Regis Ludovici XIII. adepto fa-
vore, nec non & Ærmandi Cardinalis à Richelieu, tunc Regni clarum tenen-
tis; ipsi unanimes Te in partem consiliorum, & curarum vocaverint, ac Te
magno animi ardore ad Cardinalatus gradum nominaverint, posteaque iis-
dem in summum Cælum sublatis; non minus à Christianissima Regina, quam
à Dyna-

à Dynastis omnibus promotus fueris, hoc maximum est, & alteri forsan recenti memoria non concessum.

Memini ego, Eminentissime Princeps, quod cum anno millesimo sexcentesimo trigesimo essem Gratianopoli, quæ est provincia Delphinatus caput apud fel. mem. Ioann. Franciscum Cardinalem à Balneo, tunc Nuntium Apostolicum ad Ludovicum XIII. ibi cum tota aula residentem; & cum interim omnem Sabaudiam, & Pedemontii partem à Ducis Caroli Emanuelis Imperio arma prædicti Regis occupassent: Tu vero à sanctissimo Pontifice Urbano ad illa componenda missus fueris; tunc Cardinalis à Balneo Te ad primum colloquium cum ipso Rege duxit: Ac vidi ego jam præsens, quanta animi alacritate Rex ille Te ob insignes mores, & præclarum animum tuum, ut Pacis præcursorum, exceperit: Memoria habeo etiam omnes illos populos audito adventu tuo, quam vis aliàs consternatis animis propter infaustos bellorum illorum eventus, mentes primum revocasse, metu disjectas; ac etiam demum lætitia exultasse ob pacem, quam à Te firmari revera sibi persuaserant; ut plurimi ex his gentibus propterea à me tunc requisierint, an esses Tu sanguinis affinitate summo Pontifici conjunctus? ac sacra purpura insignitus? vel alicujus ex primariis Ecclesiæ Antistes? sed hæc parum à prudentibus pendenda sunt; quoniam populi amores, & plausus breves, & aliquando etiam infausti esse solent. Hoc vero satis admirari potius possum, quod Tu ipsemet præfagisti felices eventus tuos, ut ex familiari sermone, quem mecum habere voluisti, conjicere mihi postea non fuit difficile.

Istud unum minimè prætermittendum est; quod in præcinctu cum essent acies adversæ, ut inter se acriter in Insubria dimicarent, Tu Pacis nuntius hilaro vultu statim equo insiliens apparuisti, unde prospectu Tuo sedatis animi motibus exercitus illi ob reverentiam filialem erga sanctissimum Urbanum, tuorum officiorum interventu deposito furore, ac armis conquieverunt, nec multo postea se se pace reconciliarunt.

Hoc vero insigne factum sanctissimus Urbanus sic magni fecit, ut cum depingi curavisset apud Vaticanum in suo intimo ambulacro illos exercitus hinc inde dispositos, Te eorum in medio representarit iras, & dissidia frangentem, & componentem; illamque picturam scio ego sanctissimum Pontificem pluribus Principibus tanquam singulare apud posteros gloriæ Tuæ monumentum exhibuisse.

Sed hæc ulterius addam, quod in Regno Gallie, in quo sub aliis Regentibus Fæminis ortas vidimus seditiones, ac Civilia bella, & simul hæresin omnia profani,

profana, & sacra penitus devastantem: Tu contra ope, consilio, & prudentia tua fecisti, ut quietum, & tranquillum istud Regnum permaneat, quod à Rege atate provectiore magna tranquillitate regatur; ut summo jure prudentissimus ille Cardinalis à Richelieu sapius retulerit: Non alium unquam genii sibi similis præter te bonum comperiisse.

Sed hoc nostrum, & totius Italia negotium recens est, quod hisce præteritis mensibus, cum penes nos Italos omnia in armis essent, quorum malorum adhuc remanent reliquia; (utinam ne diu supersint) Tu in animum Christianissimæ Reginae induxisti, ut illius opera, exemplo Christianissimorum Regum, dissidia componerentur, ejusque auspicio, & imperio subsequuta est per universam Italiam Pax summoperè omnium votis exoptata.

Magna certè hac sunt inter alia egregia facinora, quæ Tu parasti, ut in eorum quolibet potuisses assequi gloriam alterius cujusque Herois; sed hac simul omnia nihil sunt in comparatione eorum, quæ tibi remanent exequenda; scilicet ut dum Christianissimus Ludovicus XIV. in impuberi est adhuc atate; Tu solita prudentia animum Christianissimæ Reginae disponas, ac in eundem Regem instilles opportuna consilia ad Pacem cum Christianis Principibus maxime in proprio Gallia Regno conciliandam; quoniam pomerium, & confinia illius ita in præsens sunt dilatata, ut uberius ampliari non possint; & ut ille omnia arma, ac totius Italia vires, imitando Regem sanctum Ludovicum IX. ac alios progenitores suos contra communem inimicum Ottomanum convertat, ac illo everso Imperio valeat ipse Rex sanctissimum Redemptoris nostri sepulchrum sibi vindicare, simulque terram illam à sè promissionis, mox sanctam, nunc à Barbaris occupatam; ut inde Rex ipse in Cælum, sicuti oracula præferunt, spoliis, & gloria onustus attollatur.

At mihi si daretur super hoc alloqui Reginam Christianissimam, non aliis certè verbis uterer, quam quibus sanctus Leo in epist. ad Imperatorem Theodosium, quæ est in Concilio Chalcedonensi. Defendite contra Hæreticos inconcussam Ecclesiæ statum, ut & vestrum Christi dextra defendat Imperium.

Ego vero, Eminentissime Princeps, ut hoc ultimum senectutis meæ tempus non inane penitus consumerem, De Veteribus quibusdam Ritibus Collectanea scripsi; hac Tibi lubens dico, & sacro; ut sic obsequium Tibi præstitisse credam. Restat, ut Tu sicut magna, & heroica disponis, & geris, mea non despicias, sed oculo ita benigno minimum hoc opus respicias, ut per manus virorum tuo feliciter auspicio transire mereatur, Vale.

Ad Lectorem.

Opus, quod assumpsi in cadente mea ætate, quo miruerem sollicitudines, quæ accidunt ex Chiragra, & Podagra, ac potissimum ad sublevandum aliquantis- per animum ex assiduis calamitatibus, quas patitur S. Mater Ecclesia, cum in præsentia tota ferè Europa bello ardeat.

Hoc opus inquam, non alium habet scopum, quam ut ex multis congestis à S. Patribus, & aliis viris piis in augmentum Catholicæ Religionis; ego quoque aliqua utilia delibarem, quæ maximè respiciunt Ritus nascantis Ecclesiæ, eaque minus eruditis forsan non bene nota, nec minus injucunda: ac etiam fortasse ex istis nonnulla, quasi racemos post vindemiam, & spicam post messem prænumia copia neglectam, & reliquos fructus post illos perceptos, oblivioni traditos; coacervantes excipiemus.

At quamvis multa in epitomen redacta sint ex Ægyptiorum, & Romanorum superstitione (quorum mentes succum nequitia perbibetunt) non erit ab hoc, inquam, proposito abhorrens; nam ex horum detestatione magis veritas Catholicæ Religionis roborabitur.

Præterea homines ex prædictarum vanitatum delectatione allicientur forsan facilius ad proficua veræ Religionis, ut ex Lactantio lib. 5. de Justitia cap. 6. *Circumlu- niatur modo poculum cœlestis sapientia melle, ut possint ab imprudentibus amara remedia sine offensione potari; dum illiciens prima dulcedo, acerbiter saporis asperi sub prætextu suavitatis occultet.*

His ego ductus, ac etiam amicorum suafu, ut opus prosequerer; illud quale- cunque sit, in tres partes divisi, occasione fragmentorum antiquitatis, non solum rerum materialium, quarum ego multa, & alii Antiquarii plurima apud se in propriis retinent Musæis, verum & de aliis fragmentis antiquis multa assero, de quibus scripsere facta- rum Scripturarum Interpretes.

In prima igitur parte de Ritibus Ægyptiorum, & de variis eorundem Idolis age- mus: In secunda pariter de Romanorum Religione, eorundemque nefandis supersti- tionibus tractabimus: Tertia autem pars, Deo dante, aliqua forsan jucunda, & profi- cua Christianæ Religionis continebit.

Optimè calleo, nonnullos contra me genii, & zeli similitudine insurrecturos, multosque errores lynceis oculis contra meum opus comprehensuros; ita ut ignoran- tiæ notam mihi incutere non formidaverint: sed cum ego pro mea ingenii tenuitate solum ad majorem Dei gloriam illud protulerim; eos precor, in quorum manus hoc veniet, ut quæ minus recta censuerint, mihi ostendant; nam libenter corrigam: quod si spes laboris me fefellerit; illud certè me consolabitur.

In magnis voluisse fas est. Hæc omnia S. R. E. judicio subiecta sunt. Vale.

Erudi-

ERUDITISSIMO VIRO,
DN. JOANNI BAPTISTÆ CASALIO
SALLUSTIUS PECULUS
Episcopus Venusinus, S.

Quod tuas ad me, de Veteribus Ritibus lucubrations, tanquam ad Lydium, ut tibi quidem videbatur, lapidem mittere properaveris, Eruditissime Joann. Baptista; non mea virtutis, aut meriti, sed tuae modestiæ fuit; aut certe quoddam communis amicitiae pignus. Quod vero legenti mihi, tametsi studiorum, laborumque tuorum non ignaro, tam varia, tamque abundans sese obtulerit discendi, atque obstupescendi materies; ejus fuit sapientiæ, atque solertiæ, quæ non modo tenuissimi ingenii mei captum, verum ipsam quoque versatissimorum in omni litteratura virorum de te conceptam opinionem, amplissimique nominis famam longè superaret. Quare si quid tibi, quod ante non debuerim, debere possim, novo hoc amicitiae strictioris indicio, jam facis ut debeam.

Num vero (quod petis) decentius, aut elegantius in publicam possint prodire lucem istæ tuæ tam latè radiantes elucubrations, quam sub duobus Italia, Galliaque luminibus, hoc est sub felicissimis auspiciis purpuratorum Patrum Bichii, ac Mazzarini, ut liberè dicam, nec dubitandum quidem, nedum trahendum in consultationem fuit. Quandoquidem, ut silentio, vel in opportuno, pertransream spectatam, celebratamque toto Orbe virtutem gloriosissimorum Heroum, Romana nuper Ecclesiæ, federatisque Principibus ob refractos, sedatosque terribilium bellorum tumultus supra modum proficiam; Quas alias par erat, ut peterent Columnas, quam duplex illud Francorum, Italorumque fulcimen robustissimum scripta tua, Joann. Baptista, qui & Romæ natus es, & Eminentiissimi Bagnes quondam sodalis, aut verius commilito non tam itineribus Gallias, ac variis temporibus Europam ferè unversam illustravisti, quam inquisitione lectissimorum voluminum, aut potius lectione, ac subinde uberrimæ sapientiæ communicatione magno illi Platoni non impar, quin etiam Romana nobilitate major jucundus Principibus, sapientibus charus, cunctis venerabilis Christianitatem omnem illustravisti? Quid itaque? Opus suspicio, consilium laudo, vitam tibi mortalem ad otium immortale coelitus tributam, non ut gloriam, quam fore præ sagio sempiternam, sed quamdiu Christianæ Reipublica expedire providentiæ divinæ decreto sancitum est, diuturnam depono. Vale.

INDEX CAPITULORUM
DE
PROFANIS ÆGYPTIORUM RITIBUS,
LIBER PRIMUS.

- I. **Q**Uæ causa suscepti Operis.
- II. De Ægyptiorum Monarchia, & potentia.
- III. De Obeliscis.
- IV. De Origine Idololatriæ Ægyptiacæ.
- V. De Ægyptiorum superstitione.
- VI. De Propagatione Idololatriæ Ægyptiorum.
- VII. De Ægyptiorum Funeribus.
- VIII. Quod lingua Ægyptiaca antiqua, simillima esset Coptæ linguæ.
- IX. De Affinitate linguæ Coptæ, sive Ægyptiacæ cum nonnullis aliarum Nationum.
- X. De Varietate Characterum apud Ægyptios.
- XI. De Scientiis, quas Ægyptii invenerunt, & propagaverunt.
- XII. De Symbolis, & Hieroglyphicis Ægyptiorum.
- XIII. De Ifide, & Osiride, seu Serapide.
- XIV. De Canopo.
- XV. De Arpocrate.
- XVI. De Sphinge.
- XVII. De Bovis Capite.
- XVIII. De Scarabæo.
- XIX. De Gracilitate in effigie Ifidis, & statu Pedum.
- XX. De Plantis Pedum.
- XXI. De triplici Ifidis Figura.
- XXII. De Fasciolis, seu velis circa Ifidis Caput.
- XXIII. De Mysticæ Ifiacæ imaginis interpretatione.
- XXIV. De Sistro.
- XXV. De Lucernis apud Ægyptios.
- XXVI. De Circulo, Corona, seu Diademate.

APPRO.

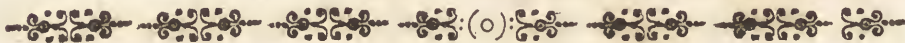
APPROBATIONES.

Imprimatur, si Reverendiff. P. M. Sac. Pal. Apost. videbitur.

A. Sacratuſ Episcopuſ Comaclen. Vices gerens.

EGO Pauluſ Joſephuſ Meronuſ juſſu Reverendiff. P. Michaeliſ Mazarini Sac. Apoſtol. Pal. Mag. legi Librum hunc de profaniſ & ſacriſ veterum Ritibuſ Col- lectanea, Auctore Joanne Baptiſta Caſalio Romano, nihilque in eo deprehendi, quod à Catholica Fide, boniſque moribuſ abhorreat, immò multa vidi, quæ voluptatem, & utilitatem Lectori allatura ſint. Die 12. Julii 1644.

Ita judico Ego Pauluſ Joſephuſ Meronuſ.

Reverendiſſimuſ P. Mazarinuſ Sac. Apoſt. Pal. Mag. mihi mandavit, ut de Colleſtaneis profanorum, ſacrorumque veterum Rituum Auctore Joanne Baptiſta Caſalio Romano judicium proferrem, Opuſ ab omni culpa liberum arbitror, unò omni dignum laude cenſeo; ut de eo dici poſſet. Romanè factum.

Oſtavii Tronſarelli manuſ, & nota.

Imprimatur,

Fr. Hyacintuſ Serroniuſ Mag. & Soc. Reverendiff. P. Fr. Michaeliſ Mazarini Sac. Pal. Apoſt. Mag. Ord. Prædicatorum.

Iſaias Cap. 19. in prine.

Ecce Dominuſ aſcendet ſuper nubem levem (ſcilicet in uterum Virginis) & ingredietur Egyptum, & commovebuntur ſimulacra Egypti, & cor Egypti tabeſcet in medio ejuſ.

CAP. I.

Quæ causa suscepti operis ?

Nno præterito, cum Dominus Paulus Josephus Meronius eruditissimus in literis sacris & prophanis; tum Latinis, Græcis, & Hebraicis, in meo Musæo, ad radices Aventini montis, oculos coniecisset in multitudinem Cimeliorum artis, & naturæ, præsertim antiquorum, ut est ingenuè ille curiosus, & aliquibus non sine voluptate consideratis; Quid tu, inquit, Joannes Baptista hæc tua Cimelia venire in conspectum hominum non permittis? Ego tenuitatem mei styli excusare, sive potius accusare, & materiam non omnino convenientem respondi: etenim Seneca illum otiosum vocat, qui majorem dicrum partem in æruginosis Lamellis consumit; & Hor. ait lib. 2. ser. Sat. 3. *Insanit, veteres statuas Damascippus emendo.*

At Meronius contra jubere, de stylo sollicitum me esse non debere: amasse etenim magnos viros loquutionem solutam, & familiarem, neque aliud requiri, quàm ut sit imago quædam sermonis domestici, & quotidiani; fide jubere se præterea segetem rerum haud displicituram exemplo eorum, qui hæc similia inseruerint; inspecta eruditione, ac etiam delectatione: Nec intellexisse Senecam de iis Cimeliis, quæ eruditionem pariunt, sed de iis, quæ delectationem, & ornamentum in se tantummodo habent.

At ego cognito tanti viri judicio dixi: Tui arbitrii facio, Meroni, An hæc, quæ subnotabo, redigenda sint in libri censum? & statim dedi manus, coacervando hæc mea Cimelia, ac simul aliqua eruditione illa annotare: Propalando primum Ægyptiaca; Deinde alia profana, præsertim Gentilitatis Romanorum: Demum ad nostra sacra Christianorum transiturus; Ita tamen, ut meum consilium sit, non explanare solum fragmenta & rudera, verum & alios reconditos ritus antiquitatis explicare, prout se offeret occasio.

De veteribus Ægyptiorum Ritibus.

DE Ægyptiorum Ritibus scripturus. Videamus de illorum potentia, de Idololatria & superstitione eorundem. De Lingua, Characteribus, Hieroglyphicis, & Scientiis. Deinde de pluribus eorundem Diis, ac etiam de aliquibus particularibus Hieroglyphicis.

De Ægyptiorum Monarchia & Potentia.

Dicturus de Ægyptiorum Monarchia, quæ ante Persas extitit: præfandum, quod Ægypti Regio habitata primum fuit post Diluviùm, ut ex nomine *Mefrain* illi appositò ab uno ex Nepotibus Noe, ut in cap. 10. Genes. Filio Cham, unde in Psalm. 104. & 105. nominatur Ægyptus terra Chanaan, quæ postea tempore Abraham redacta sub dominio politico fuit; & tunc Rex Ægypti nominabatur Pharaon, ex Genes. cap. 12. quod nomen dignitatis attributum deinde fuit quibuscunque Regibus Ægypti successoribus, ut quoque Cæsares & Augusti nominantur Imperatores Romani.

Aucta fuit ingenti populo terra Ægypti propter illius fertilitatem & fecunditatem ad prolem procreandam, ut refert Plinius lib. 7. cap. 3. Incrementum quoque maximè fecit ex concursu exterorum, qui à prædicta fertilitate allekti, singulis quoque mensibus fruges serebant, & magno proventu fructus colligebant, ut ex Plinio lib. 18. cap. 10. Ac tanta erat in ea regione fertilitas, ut præcis temporibus cum fames per tres vices universum orbem coarctaret, sola Ægyptus vicinis populis fruges subministrarit: prima, de qua in Genes. cap. 12. anno ætatis Abraham septuagesimo sexto: Altera verò fames facta est temporibus Isaac, ut in Genes. cap. 26. Tertia, quæ maxima fuit gubernante Joseph Ægyptum, qui cum horrea frumento antea replevisset, refertur in Gen. cap. 41. *Omnes Provincia veniebant in Ægyptum; ut emerent escas, & malum inopia temperarent:* Hinc factum, ut Regnum Ægypti extunc extolleretur, inquit Diod. lib. 1. Hominum colonias ex universo orbe illuc advenisse: Etenim ex Pomp. Mela de Situ Orbis habemus, extitisse antiquitus in Ægypto Amasi regnante viginti millia urbium, ex quibus aliqua tam grandes, ut non aliæ similes, nempe Heliopolis, Memphis, Sais, Thebæ & aliæ.

Fuerunt in Ægypto Aurifodinæ, ex quibus circa Æthiopia confines tanta auri copia extraheretur, ut vix concipi valeat, refert Diodorus ubi supra.

Præterea ex ingenti pretio fruventi venditi à Josepho nomine Pharaonis, empta deinde fuere omnia Ægypti prædia, quæ postea prioribus Dominis restituta fuere cum responsione quintæ partis dicto Pharaoni.

Cœpit deinde Dominium Ægyptiorum in vicinos populos, ex quibus plurimos ad arma colligebat, ut ex Hieremia recensente exercitum Pharaonis habetur. *Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes Æthiopia; & Lybies, venentes scutum, & Lydii arripientes, & jacentes sagittas,* qui numerus, ut refert Strabo lib. 17. erat unius millionis diversarum Gentium: unde inquit Deus per Ezechielem cap. 31. *Fili hominis, dic Pharaoni Regi Ægypti & populo ejus, cui similis factus es in magnitudine? & cap. 32. Leoni gentium assimilatus es, & Draconi, qui est in mari.*

Fuit igitur Osiris Rex, qui prius contra externos dimicaret; & creditur hunc eundem fuisse, ac fuit ille Pharaon, qui Joseph gubernante tempore famis, imperavit in Ægypto; propter quod attribuitur illi inventio Agriculturæ à Diodoro in lib. 1. eo quod ministraverit frumentum esurientibus populis.

Rhamfes deinde regnavit in Ægypto, qui invasit, & superavit Phœnices, occupavit Insulam Cypri, & sub Imperio redegit Mœdos Assyrios & alios Orientis populos; unde in Obelisco, quem in honorem illius construxit Rex Sermneferteus, leguntur hæc verba apud App. Marcellinum lib. 17. *Dominus orbis terrarum Rhamsthes longævus; & Germanicus Cæsar, cum advenisset in urbem Thebas, iussit explanari quasdam eorum notas, refert Tacitus lib. 2. his verbis: Iussusque est senioribus Sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat, habitasse quondam septingenta millia astate militari: atque eo cum exercitu Regem Rhamfen, Lybia, Æthiopia, Mœdisque & Persis, & Bactriano, ac Scythia potitum, quasque terras Suri, Armeniique, & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare Imperio tenuisse. Legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti, & auri, numerus armorum, equorumque, & dona templis ebur, atque odores, quasque copias frumenti, & omnium utensilium, quæque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum, aut potentia Romana subentur.*

Vefores obtinuit postea Ægypti monarchiam, de quo Orosius lib. 1. cap. 14. inquit, *Vefores Rex Ægypti Meridiem, ac Septentrionem, aut miscere bello, aut Regno jungere studens, Scythis bellum indixit.*

Cui Rhamfes successit, quem, inquit Orosius, vixisse ante Romæ ædificationem quadringentis annis.

Refert Suidas in verbo Thule de alio Ægypti Rege Thulis nominato, eo quod extenderit Imperium usque ad extremam Oceani Insulam, nomine Thulis, in præfenti Islandia.

Smendius, sive Simandius inde fuit, qui usque ad mare Caspium, seu Baruch redegit ditionem suam, proximus Sefostris antecessor, ex Eusebio in Chronic.

Sefostris in sacro textu Sefac appellatus, omnium aliorum Ægypti Regum potentissimus, duxit exercitum in Sorianam, de quo lib. 2. Paralipom. cap. 12. dictum. *Anno quinto Regni Roboam ascendit Sefac Rex Ægypti in Hierusalem (quia peccaverunt Domino) cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi, quod venerat cum eo ex Ægypto Lybices scilicet, & Troglodyta, & Æthiopes.* Et idem habetur 3. Regum cap. 14. Hic conquirit Sorianam, occupavit Hierusalem, & templum Salomonis deprædavit, debellans totum Orientem, & Scythiam; transiens in Græciam, ut reverteretur in Ægyptum, ex Herodot. lib. 1. & Clement. Alexand. in Protreptico, reliquit in qualibet Regione Tropæa incisa his verbis, ut inquit Diodorus lib. 1. *Hanc provinciam armis subegit Rex Regum, & Dominus Dominantium Sefooris.* Demum spoliis & thesauris onustus triumphavit in Ægypto, de quo Lucanus ait:

*Venit ad occasum, mundique extrema Sesostris,
Et Pharios currus Regum cervicibus egit.*

Verum, quia omnia orta occidunt; & Ægyptiorum iniquitas jam completa erat; corruit demum Ægypti Imperium à Cambyse filio Cyri occupatum, & dirutum, annis 521. ante Redemptoris nostri ortum, cujus destructionem prophetans Jeremias cap. 43. & 44. inquit, *Veniensque percutiet terram Ægypti: quos in mortem, in mortem: & quos in gladium, in gladium, & succendet ignem in delubris Deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & conteret statuas domus Solis, qua sunt in terra Ægypti, & delubra Deorum Ægypti comburet igni.* & Ezechiel cap. 29. *Inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultra super nationes, & imminuam eos, ne imprent gentibus.* Et hæc de Ægyptiorum potentia, quæ quoniam nulla alia in re hodie apud nos resplendet, quam in Obeliscis; Ideo de iis videamus.

CAP. III.

De Obeliscis.

De Nominibus.

Obelisci sunt lapides asperissimi, in figuram metæ cujusdam sensim ad proceritatem confluentes excelsam: utque radium imitentur, gracilescentes paulisper, specie quadrata, in verticem producti angustum, innumeras notas hieroglyphicashabent; atque ad jam tum exorientis sapientiæ initia monstranda ex Veterum auctoritate adinventas, ut refert Ammianus Marcellinus. Imitabantur in iis Ægyptii radios Solis, quem ipsi adorabant, eidemque etiam illos dicavere: nec non ab iisdem Solis radiis sumptum est nomen Obeliscus, diminutivum verbi Obeli, quod Veru, seu Acum significat, quamvis sint lapides excelsi, ex Herodot. in Euterp. & Bargæo de Obelisco. Nec forsan in hoc satis dissimile est nomen Guglie fermone Italico, cum illud sit forsan desumptum à verbo Gallici idiomatis Aguglie, quod Acum denotat, quamvis alii credant hoc verbum Guglia processisse, quia in Basi Vaticani Obelisci aliàs legebatur à rudioribus JULIUS; at illi corrupto verbo nominavere Guglia, ut refert Mercatus de Obeliscis cap. 1.

Materia.

Præfatorum Lapidum materia nominatur Granitum rubeum, nempe ex mixtione versicolori, tendente potissimum in rubeum colorem, nec non tenacissimæ firmitatis: ita ut, nisi difficile, frangi possit: nominatur hic lapis communiter à Græcis *Pyropæcilos*, ex Plinio lib. 36. cap. 8. quod idem sentit, ac versicolor in rubeum, quamvis ab aliis *Psaronium*, cum sit ille similis maculis sturni, ex Plinio lib. 36. cap. 22. Thebaicus quoque lapis sic dictus à Thebaide Ægypti provincia, sicuti etiam *Syenites* à Siene civitate ejusdem Thebaidis, apud quam extant adhuc voragines, ex quibus hic lapis excavabatur ad Obeliscos extruendos, seu ingentes columnas elaborandas: & ex hinc per magnam fossam ducebantur ad Nilum versus Elephantinam civitatem, ut refert Herodot. in Euterp. & ex prædicto lapide solummodo elaboratos fuisse Obeliscos, patet ex omnibus, quos adhuc videmus, diversæ etiam magnitudinis

tudinis ab Ægypto Romam advectos circiter quinquaginta, ut refert dictus Mercatus cap. 3. Quare autem ex prædicto lapide solummodo extructi fuerint Obelisci? præter illius tenacitatem; videtur illius materia satis conveniens ad exprimendam quoque Generationis materiam, in qua exercet Sol propriam virtutem, siquidem cum sit ille lapis compactus ex variis partibus versicoloribus, quarum plurimæ in colorem rubeum ad similitudinem elementi ignis; aliæ partes crystallini coloris sicuti aer, & aqua; cæteræ verò assimilantur colori terræ: quæ omnia simul denotant mixtionem, quæ præcedit generationi; sicuti quoque significant multas & varias res, quæ generantur, ut voluit Mercatus cap. 8.

Unde autem Obeliscorum forma assimiletur radiis solaribus? Dicimus prædictos radios, quo magis erga nos extenduntur, eo amplius restringantur, quasi Coni figura, sicuti etiam Obelisci; sed quamvis differant, quod Obeliscus terminet in acumen quadrum, conus autem in formam circularem, sicuti alterum veru: Dicimus hoc expressisse Ægyptios, ut quadra Obeliscorum forma solummodo responderet radiis Solis, non autem radiis cæterorum astrorum; quoniam Solis cursus continuo per quatuor anni tempora vertitur, nempe in Ver, Æstatem, Autumnum, & Hyemem, quod non est in cæteris astris. Secundo ea sit ratio, quoniam terrarum orbis illuminatur à Sole in quatuor partes, nempe in Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem: ex iis expressere Ægyptii radios Solis in Obeliscis forma quadra, ut differrent à radiis cæterorum astrorum circularibus: unde ex Horoapolline lib. 1. Hieroglyphic. 5. volentes Ægyptii annum exprimere, quartum numerum exprimebant.

Quare autem Obelisci ab Ægyptiis fuerint fabrefacti? Dico, cum potissimum Ægyptii intenderent futura per judicariam astrologiam præcognoscere: unde & Prophetæ nominabantur ipsorum sacerdotes, ex Clemen. Alexan. lib. 1. propterea scalpendo ipsi prognostica in lapidibus magnificentissimis, ea mysteriosis figuris distinguendo, juxta materiam, de qua tractabant, nempe ad Imperium spectantem, scalpebant ea in Obeliscis Soli dicatis, tanquam Governatori, & dispensatori omnium viventium, iidemque hoc efficiebant, cum præviderent qualitatem futurorum temporum circa corporum dispositionem, circa pestiferam contagionem, ut legitur apud Suidam in verbo Joches, ac etiam confirmatur à Galeno lib. 5. de corpor. medic. & lib. 6. epidem. sic etiam hieroglyphicæ notæ in basibus sphyngium admonebant futura de Nili inundatione, sicuti de fertilitate, &c. & hæc sunt, quæ intellexit Plinius lib. 36. cap. 9. continere Obeliscos inscriptos rerum naturæ interpretationem. Erigebantur etiam Obelisci in consecrationem alicujus viri illustis, seu proprii Regis affinis, ut in Obelisco Semnifertei; sicut etiam colore Religionis in honorem Solis exprimebant potestatem Imperii, Victorias consequutas, Magnitudinem tributorum, & cætera, unde gloriam reportarent: Non defuere tamen, qui fastum respuentes, & vanam gloriam, dicarunt etiam Soli, absque ullis hieroglyphicis characteribus.

Differabant inter se Obelisci Magnitudine, quod proveniebat ex facultatibus

eorundem auctoris Principis, aut Privati, quod ille esset; seu ex temporum varietate, quod sic fervaretur.

Mitres. De corundem Obeliscorum Inventoribus refert Plinius lib. 36. cap. 8. *Primus omnium id instituit Mitres, qui in Solis urbe, nempe Heliopoli, regnabat somnio iussus, & hoc ipsum inscriptum est in eo,* quamvis ab Eusebio in Chronico non appelletur Mitres, sed Mesphres, cum constet de corruptione diversorum exemplarum ex Josepho lib. 1. contra Appion. Euseb. in Chronic. & aliis. Quod autem scribit Plinius de prædicto somnio, fuit hoc figmentum, ut Obeliscorum inventio, tanquam quid Divinum esset auctoritatis apud posteros, sicuti plurimis dein Regibus usque ad externum Cambysis id fuit exemplar in aliorum similium extructionem. Ab inventione autem prædictorum Obeliscorum usque in præsens tempus transierunt circiter 3200. anni ex Mercato cap. 12.

Sochis, & Ramises. Post Mitrem, qui Obeliscos invenit, ut inquit Plinius lib. 36. cap. 8. *Sochis quatuor numero quadragenum octonum cubitorum longitudine. Ramises autem is, quo regnante illum captum est, quadraginta cubitorum;* & hunc Ramisem fuisse filium, & successorem potentiam Sochis indubitatum apud Josephum, & alios: Et extruxit hic Ramises alios quinque Obeliscos, ex Plinio dicto cap. 8. & 9. lib. 36. quorum quatuor non amplius quadraginta cubitorum, quintum verò tantæ altitudinis, ut nec à præcedentibus, nec à subsequenter Regibus similis fuerit unquam erectus: *In hoc opere, inquit idem Plinius cap. 9. elaborasse xx. hominum millia; & ipse Rex cum esset illum subrecturus in Thebis civitate prope Nilum, verereturque, ne machina ponderi non sufficerent, quo majus periculum cura artificum denuntiaret, filium suum ad alligavit cacumini, ut salus ejus apud molientes prodesset lapidi:* Hunc eundem Obeliscum, refert Diodorus lib. 3. fuisse annumeratum inter septem mundi mirabilia; ac ut refert Constantius Magni Constantini filius in inscriptione, quam posuit, & adhuc visitur in basi prædicti Obelisci, his verbis: *Et quod nulla tulit tellus, nec viderat ætas.* Hic Obeliscus ille est, quem fel. recordat. Sixtus Quintus Pont. Max. erutum ex rudibus Circi Maximi erexit ante Lateranensem Basilicam, ut supra illum extolleret salutiferum Crucis signum, & nostræ Religionis tropheum.

Sesostris. Sesostris Ægypti Rex, qui exiit regnante Salomone, ut habetur 3. Regum c. 11. his verbis: *Voluit autem Salomon interficere Jeroboam, qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac Regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.* Fuit liquidem Sesac idem, qui Sesostris, ut ex præcipuis literis, quæ reperiuntur in utrisque verbis, ut etiam à Diodoro Seosis, & à Plinio Seosis, & Sefochis nominatur: Hic Rex Sesostris post ingentes victorias, ut diximus in præcedenti Capitulo de Monarchia Ægyptiorum, reversus in Ægyptum inter illustria, & mirabilia destinavit, & cœpit simul jungere mare Rubrum, & Mediterraneum, ut ex Arist. Meteororum lib. 1. Præterea scribit Diodorus lib. 1. Ab hoc eodem Sefostre duos fuisse extructos Obeliscos, utrumque altitudinis centum viginti cubitorum, de quibus alterum refert Plinius lib. 36. cap. 9. in fine, fuisse Romam advectum ab Augusto, & in Campo Martio erectum: & ab urbe Heliopoli ante exportatum voluit Diodorus; nec

non idem scribit, fecisse Sesostrum in prædictis inscribi ipsius potentiam, cum tot consequentis victoriis superbus devenisset, quamvis velit Plinius fuisse in illis scriptam Ægyptiorum Philosophiam.

Nuncoreus filius Sesostris, postquam à libidinibus sobrius devenit, & continens; obtulit plurima dona templis diversis, & præsertim Heliopoli obtulit Soli duos Obeliscos excellæ magnitudinis, quos extrui fecit absque ulla hieroglyphicorum characterum sculptura, ut hic Romæ ex iis duobus alterum in Vaticano videmus à Cajo Imperatore Romam advectum: Quare autem fuerit absque notis hieroglyphicis extructum? Credimus, quoniam scientiæ, ad quæ Hieroglyphica inserviebant, jam fuerant diminutæ: Altitudo prædictorum Obeliscorum Nuncorei, ut refertur ab Herodoto, Diodoro, & Plinio erat centum cubitorum, quamvis hodie constet non ejusdem esse magnitudinis, quem habemus in Vaticano; sed hunc fuisse diminutum sexdecim cubitis: unde Plinius de hoc ipso inquit; *Ex omnibus unus factus est in molitione.* & hunc forsân tempore Nuncorei, quando ipse fortè illum erigere fecit, non autem tempore Caji, ut ex verbis, quæ subsequitur Plinius. *quem fecerat Sesostridis filius Nuncoreus:*

Annis ducentum post Nuncoreum elapsis, regnavit in Ægypto Smarres, qui ab Eusebio in Chronic. Merres Æthiops nominatur; vixit tempore Manassis annis 690. ante Christi nativitatem, scribit de prædicto Plinius dicto cap. 9. his verbis: *Sunt et alii duo Obelisci, unus à Smarre positus, alter ab Eraphio sine notis quadragenum octonum cubitorum.* non legitur apud auctores, ubi illum crexerit Smarres, Romam autem ambos advectos, & in Mausoleo Augusti collocatos, quorum unus dicti Smarris ille est, qui modo ante Ecclesiam sanctæ Mariæ Majoris visitur, cum sit absque notis, nec non ejusdem mensuræ cubitorum quadraginta octo.

Regnavit deinde Nectabis, seu Nechao in Ægypto ante Christi adventum annis sexcentum & duo decim: Hic circa confinia Babyloniam vicit, & occidit Josiam Regem Judæ, reduxitque totam Judæam tribus mensibus sub ditione sua, & cum pervenisset Hierusalem, privavit Imperio Joacham, in quod successerat post mortem Josiæ patris, refert Herodot. in Euterp. & pluries in sacro textu, Regum lib. 4. cap. 23. Paralipom. lib. 2. cap. 35: Esdræ lib. 3. cap. 1. Jerem. cap. 46. Reversus post victoriam Nectabis in Ægyptum juxta morem Sesostris, & aliorum extruxit Obeliscos in memoriam victoriæ. Plinius dicto lib. 36. cap. 9. inquit; *Alexandria statuit unum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nectabis Rex; purum majusque opus fuit in devehendo, statuendoque; quam in excidendo:* crexit dictum Obeliscum Ptolemæus Alexandria trecentum viginti quinque annis post mortem Nectabis, ut voluit Mercatus cap. 17.

Aphries, seu Ephrees nepos dicti Nectabis regnavit in Ægypto ante Christum natum annis quingentis nonaginta quinque, & septimo Regni suo anno capta est Hierusalem à Nabucodonosor, qui captivos in Babyloniam duxit Judæos; ex iis tamen plurimi in Ægyptum fugerunt; protegente illos Ephree contra Dei præceptum, & propterea minatus est Deus flagella non solum fugitivis, verum & ipsi Regi Ephree,

phree, ex Jerem. cap. 44. his verbis : *Ecce ego iradam Pharaonem Ephree Regem Ægypti in manu inimicorum ejus ; & in manu quarentium animam illius, sicut iradidi Sedeciam Regem Juda in manu Nabucodonosori Regis Babylonis inimici sui, & quarentis animam ejus ;* etenim dictus Ephrees trigesimo Imperii sui anno proditoriè occisus fuit ab Amasif exercitus sui Duce, qui in Imperium successit, ex Herodoto in Euterp. & Diodor. lib. 1. Erexit dictus Ephrees Obeliscum similem alteri Smarris cubitorum quadraginta octo, absque hieroglyphicis notis, & hic unus ex iis reputatur, jam in Mausoleo Augusti erectis, ut apud Plinium dicto cap. 9. à quo per errorem dictus Rex non Ephrees, sed Eraphius nominetur.

Samniferteus.

Fuit Samniferteus Rex, qui ab Herodoto in Euterp. Psammenitus; hic filius Amasis, & postremus in Ægypto regnavit; sed cum paulo post obitum Amasis advenit Cambyses ad destruendam Ægyptum, supponendum ex hoc, nec Obeliscos, nec aliud quippiam insigne potuisse perfici per Samniferteum, sed quod vivente adhuc patre Amase in senectute extrema Samniferteus extrui fecerit Obeliscum, quem Augustus dein Romam adduxit, & in Circo Maximo collocavit, ut ex Plinio dicto cap. 9. his verbis: *Is autem Obeliscus, quem Divus Augustus in Circo Magno statuit, excisus est à Rege Samneserteo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, centum viginti quinque pedum, & dodrantis, præter basin ejusdem lapidis: is vero, qui est in Campo Martio novem pedibus minor à Sesostride; inscripti ambo rerum natura interpretationem Ægyptiorum opera Philosophia continent.* Fuit hic annus quingentesimus vigesimus primus ante Redemptoris nostri adventum. Quamvis defucissent præcedentibus sæculis inscribere Obeliscos hieroglyphicis notis, ut diximus. Voluit tamen hic Rex iterum apponere illas in Obeliscis, quoniam cum illius Pater Amasis ignobili esset genere natus, ex Herodot. in Euterp. sibi persuasit ipse Samniferteus Rex nobilitatem assumere, demonstrando propriam originem à Rhamse celeberrimo Ægypti Rege; & propterea Obeliscum Soli dicavit nomine dicti Rhamfis, attributis illi in consecratione titulis, & prærogatiis, iisdemque hieroglyphicis notis exaratis.

Ammianus Marcellinus lib. 17. refert partem explicationis hieroglyphicarum notarum in prædicto Obelisco Samnifertei, & inquit, eam transumpsisse ex libro Hermaphionis, qui forsàn illam à Sacerdotibus Ægyptiis receperat, seu quod vixerat ille Hermaphio tempore, quo prædictæ notæ scribebantur; & eandem notarum explicationem, nec non earundem declarationem refert Mercatus dicto tractatu de Obeliscis cap. 19. & seq.

Diruti à
Cambyse
Obelisci.

Erexis in Ægypto prædictis Obeliscis, ut diximus, Cambyses Perfarum Rex in Ægyptum transiens septimo imperii sui anno, nempe quingentesimo vigesimo primo ante Christum natum, totum illud regnum devastavit, ut sæpius vaticinarent Jeremias cap. 43. 44. & 46. Ezechiel cap. 29. 30. & 31. & seq. nec non etiam Isaias cap. 19. & 20. his verbis: *Tradam Ægyptum in manu Dominorum crudelium, & Rex fortis dominabitur eorum.* Ex cujus everfione diruti sunt Obelisci, quod demonstratur jam ante prænuntiatum à Propheta Jeremia cap. 43. *Conteret statuas do-*

mus Solis, quæ sunt in terra Ægypti, & delubra Deorum Ægyptiorum. Nec ambigendum, quin statux domus Solis essent Obelisci, qui repræsentabant radios Solis, & erigebantur in loco ejusdem Templi aperto. Scribit Strabo lib. 17. de hac everfione Obeliscorum Heliopoli in Ægypto patrata per Cambyfen, quorum duo ab igne fatis combusti Romam advekti fuerunt: eosdem Obeliscos dirutos refert vidiffe Thebis Ammianus Marcellinus lib. 17. Plinius vero lib. 36. cap. 9. inquit, quod Cambyfes cum Thebas expugnaret obftupefactus magnitudine molis à Ramife extructæ, juffit ignem extingui, ne illud incendio abfumeretur, quamvis nullam urbis miferationem habuiffet.

Mortuo Cambyfe perfeverarunt in Ægypto fpatio centum nonaginta quinque annorum bella, & feditiones ufque ad Alexandrum Macedonem, qui fubacto Dario ultimo Perfærum Rege obtinuit omnia à Dario poffeffa, ficuti & Ægyptum, ubi Alexandriam à proprio nomine extruxit, trecentum viginti octo annis ante Chriftum natum, quæ pofttea Macedonum fuit Regia ufque ad Auguftum, qui Ægyptum in ditionem Romanorum redegit. Inter Macedones tertius fuit Ptolemæus Philadelphus, qui inter egregios illius animi fensus, Bibliothecam in fignem collegit ex auctoribus omnibus, qui illa ætate poterant inveniri, inter quos, ut & facram Scripturam haberet liberaliffimè erga Hebræos fe præbuit; quæ tunc primum ab Hebræo in Græcum idioma per Septuaginta duos Interpretes fuit traducta; duobus feptuaginta annis ante Chrifti nativitatem: Idem Ptolemæus pariter crexit dirutos à Cambyfe Obeliscos; & illum Regis Neftabis Alexandriæ in templo Arfinois uxoris fuæ collocavit, Plinius dicto cap. 9.

Romanis autem in Ægyptum ingreffis ex omnibus ab illis Regibus geftis, Obeliscos folummodo fuit æmulati; illosque Romam (ut inquit Plinius dicto cap. 9. Sueton. in Claudio, & Ammianus lib. 17.) per mare advehendo fupra naves fatis planas, quarum duæ fimul catenis compactæ ducebant unumquemque Obelifcum per flumina Nili, & Tiberis; in mari vero inferviebant aliæ Naves, quæ altiõres, & profundiores effent, ut refert Ammianus dicto lib. 17. quod Navis, qua Conftantius ve-xit Romam Obelifcum Lateranenfem, fuerit ita grandis, ut nec antea, nec poftea vifa fuerit fimilis in Nilo, nec in Tiberi trecentorum remorum, quæ per Nilum vehebat-ur exuberante aqua menfibus Julii & Augufti.

Auguftus igitur primus fuit ex Romanis Imperatoribus, qui Romam duos ex majoribus Ægypti Obelifcos advexit à Civitate Heliopoli anno vigefimo fecundo ante Chrifti ortum, quorum unus Semnefertei in Circo Maximo erectus, & Sefoftris alter ab eodem Augufto in Campo Martio pofitus, ac utrumque illorum idem Auguftus Soli confecravit; ficuti etiam Circus, in quo primus fuit pofitus, fymbolum erat Mundi, qui à Sole circumdatur: & quamvis locus in Campo Martio, ubi alter Obelifcus Sefoftris fuit collocatus, non effet Soli dicatus; nihilominus ad Solis mirandum ufum ibi accommodatus extitit, ut Solis umbræ dierum, ac noctium magnitudinem oftenderent: Quale opus tamen fuo tempore defeciffe refert Plin. lib. 36. cap. 10.

Cajus Imperator in Circo Vaticano à se extracto, cum vellet ibi Obeliscum apponere, advexit Romam post Christum natum anno quadragesimo primo unum ex duobus Obeliscis à Nuncoreo elaboratis, quamvis ante fractus fuisset, ut diximus, & refert Plinius cap. 11. lib. 36. eumque consecravit Augusto, & Tiberio parentibus, & in Imperio prædecessoribus, ut legitur in inscriptione per ipsum Cajum ibi apposita.

Post Caji Imperium advecti Romam fuere quadraginta quatuor Obelisci diversa magnitudinis, notis hieroglyphicis fere omnes incili, ac in variis Urbis partibus collocati, & ii à diversis advecti, quorum ignoratur nomen, ex quibus duo in Mausoleo Augusti erecti ab Imperatoribus subsequutis, refert P. Victor. de Regionibus Urbis, & alter in Hortis Salustii, inquit Ammianus Marcellinus lib. 17. his verbis: *Sequitæque atates alios transtulerunt, quorum unus in Vaticano, alter in Hortis Salustii, duo in Augusti monumento erecti sunt.* Quamvis satis probabile sit, hos duos in Augusti Mausoleo prope Tiberim à Claudio advectos Romam, ibidemque unus sit erectus, & ab eodem Claudio alter erectus in Salustii Hortis, refert Mercatus cap. 27. & 28. ac etiam ex prædictis quadraginta duobus Obeliscis, creditur etiam fuisse illos, qui in Circo Floræ, & in Circo Caracellæ fuere, inquit Mercatus cap. 29.

Magnus Constantinus Thebis advexit Alexandriam Obeliscum, quem Rex Ramises extruxerat, cum decrevisset illum Constantinopoli erigere in Circo, quem ibi extruxerat, sed morte præventus Constantinus remansit in portu Alexandria dictus Obeliscus, donec Constantius filius sequuta divisione inter fratres, plurimis elapsis annis, illorumque morte sequuta, ac Tyrannis debellatis, cum dictus Constantius Romam advenisset, ibidemque triumphasset, ad augendam sibi gloriam, Alexandria Romam advexit Obeliscum, quem ibi pater Constantinus reliquerat, & in Circo Maximo eundem magna pompa collocavit, de cujus erectione maxime dubitarunt artifices, ut refert Ammianus Marcell. lib. 17. Theodosius Imperator deinde in Circum Constantinopolis ex Ægypto alium Obeliscum advexit, ibidemque reposuit, sicut Magnus Constantinus jam destinaverat, ut refert Mercatus cap. 34.

*A Gothicis
secundo
confracti.*

Erectis Romæ Obeliscis, ut vidimus, iterum illi diruti fuere, & hoc non casu seu fortuito incendio, vel terrarum motu, sed data opera. Credidè aliqui hoc à Summis Pontificibus Christianis zelo Religionis peractum, qui destruentes Circos cum omnibus suis ornamentis, everterent etiam Obeliscos, sicuti à sanctis Patribus reprehenduntur spectacula Circensia, & Equestria, quæ in Circo representabantur, ut ex sancto Cypriano, & Tertull. in lib. de Spectaculis, & Prudentius, ut penitus tales ludi tollerentur, hortatur Honorium, *Tu mores miserorum hominum prohibeo litari.* Quod exequutus est Honorius, quamvis Arcadius & Honorius permiserint solum, quæ in Circo & Theatris agebantur, *Ne nimia tristitia in Populo generaretur.* Affirmat Theodoretus cap. 26. lib. 5. Deinde in Concilio Constantinopolitano generali anno 681. Can. 66. omnia spectaculorum genera diebus festis fuerunt prohibita. Demum Romæ propter ejusdem Urbis vastationem & desolationem penitus remanserunt abolita spectacula: etenim spatium annorum quinquaginta

Par: i figy pa: io.

1871. 3. 18.

ginta septem Roma Orbis dominatrix ter violenter capta, & direpta fuit à Barbaris; Primum à Genferico Rege Gothorum, anno Christi 412. Secundò Valentiniano mortuo anno 456. capta iterum, & crudelius direpta à Rege Vandalorum, qui secum adduxerunt in Aphricam Eudoxiam Imperatricem Valentiniani viduam, una cum immenso populo captivo: & duodecim elapsis annis. Tertiò, direpta à Ricimero Suevo, qui Valentiniani duxerat aliàs exercitum; Respiravit nihilominus deinde Roma sub Theodorico Gotho, à quo etiam restaurata fuere spectacula, & alia insigniora ædificia, ut Cassiodor. lib. 3. in epist. ad Faustum Præpositum.

At verò postquam Justinianus Imperator dein Urbem à Gothorum dominio recuperavit, à Totila eorundem Gothorum Rege, quartò crudeliter bis capta, & penitus desolata remansit anno 547. ut omnibus habitatoribus vacua remanserit, refert id Procopius lib. 3. de Bello Gothorum, & de hac eadem desolatione Leonardus Aretinus sic scribit: *Itaque insurgens Totila mirabili crudelitate mœnia Romæ pluribus in locis ad solum evertit: fuit autem illa, quæ eversa est tertia pars totius ambitus murorum; Capitolium deinde incendit; circa Forum, & Suburram, & viam sacram omnia conflagrarunt: Fumabat Quirinalis, Mons Aventinus flammam incendii evomebat: Frigor ruentium domorum ubique audiebatur.* Ex tunc de spectaculis, seu aliis Pompis Urbis non amplius penitus actum: siquidem anno 589. eandem etiam Longobardi obsederunt, quamvis tunc non fuerit capta: fuit nihilominus deinde bis à Saracenis direpta, nempe anno 829. item anno 845. & sic variis seditionibus depressa remansit usque ad Caroli Magni Imperatoris adventum.

Hinc clarè constat Gothos, & Barbaras alias nationes in tam longa Urbis vastatione, ipsas, non autem Summos Pontifices devastasse Obeliscos in Circus inclusos. Præterea nec omnes Obelisci erant intra Circos, sed ex iis plerique in Campo Martio, in Mausoleo Augusti, & Hortis Salustii, ac in aliis Urbis partibus reperiebantur erecti; & ille Vaticani Obeliscus, quem ex omnibus unicum adhuc integrum videmus; ante alios omnes à Pontificibus fuisset confractus, quando hoc illi egissent, ut tollerentur spectacula; cum hic in Circo Vaticano esset erectus.

Post dictam Obeliscorum à Gothis devastationem plurimi ex Summis Romanis Pontificibus sibi in animum induxere velle prædictos Obeliscos erigere; nempe Nicolaus Quintus, Paulus Secundus, Julius Secundus, Paulus Tertius, & Gregorius XIII. sed vel morte præventi, seu bellis, aut aliis detenti impedimentis, ut refert Mercatus cap. 35. superfederunt, donec fel. recordat. Sixtus Quintus anno 1585. Pontificatus primo ardenti veræ Religionis zelo, quos bis Ægyptii, & præfisci Romani falsis eorum Diis ante dicaverant; & propterea iusto Dei iudicio à Persis sub Cambyse in Ægypto, & à Gothis sub Totila hic Romæ fuerant prostrati; hos eosdem dictus Summus Pontifex vero Deo ante insigniora Urbis templa iussit erigi, ut supra illos salutiferum Crucis signum, tanquam prostratæ Idololatriæ trophæum, extolleretur, sicuti jam pridem Isaias vaticinatus fuerat: *Elevabitur signum in Gentibus.*

Destinavit Summus Pontifex Architectum Dominicum Fontanam, qui ministerio septingentarum operarum usus artificio Camilli Agrippæ cum machinis ab

equis deductis mirabili inventione mathematica præcis temporibus ignota, erexit Obeliscum Vaticanum, quamvis apud Plinium legamus ad erectionem Obelisci Regis Ramisis, hodie in Laterano, viginti hominum millia elaborasse.

Erecti Obelisci fuerunt quoque exorcismis expurgati, nec non ab Episcopo solenni pompa, & hominum concursu sanctissimæ Cruci consecrati, ac demum supra illos Crux elata.

Et hæc de Ægyptiorum potentia, & maximè in Obeliscis dicta sufficiant, quibus consequens est videre de eorundem Idololatria & superstitionibus.

CAP. IV.

De Origine Idololatriæ Ægyptiacæ.

LACTANTIUS Firmianus Institut. divinarum lib. 2. De orig. erroris cap. 14. refert Deum post perditum Diluvio humanum genus, elegisse ad multitudinem reparandam Noëm, qui corruptis omnibus, singulare justitiæ supererat exemplum. Ille egressus ex Arca, terram studiosè coluit, atque vineam sua manu sevit, unde arguuntur, qui authorem Vini Liberum putant. Ille enim non modo Liberum, sed & Saturnum multis antecessit ætatibus, qua ex vinea cum primum fructum cœpisset, bibit usque ad ebrietatem, jacuitque nudus. Quod cum vidisset unus ex filiis, cui nomen Cham, non tenuit patris nuditatem, sed egressus etiam fratribus indicavit: At illi sumpto pallio intraverunt avertis vultibus, patremque texerunt. Quæ cum facta recognovisset pater, expulit filium; At ille profugus in Arabiam ivit, ibique confedit, eaque Gens à nomine suo Chanaam dicta est, & posterius Chananæi: Qui primi Deum ignorarunt, quorum princeps, & conditor cultum Dei à patre non accepit, maledictus ab eo, & ignorantiam divinitatis posteris reliquit. Deinde Menster filius Cham, & alii ab eo propagati: primi, qui Ægyptum occuparunt, cœlestia suspicere, atque adorare cœperunt; & quia neque domiciliis tegebantur propter aeris qualitatem cursu siderum, & defectus notaverunt, factumque est, ut dum ea sæpè curiosius intuerentur, adoraverint. Postea portentificas Animalium figuras, quas colerent, commenti sunt, quibusdam prodigiis inducti. S. Joannes Damascenus de Hæresibus inquit, quod Seruch Idololatriam primus invenit. Cum enim omnes ritum, quem tum probaverant, superstitione quadam ad humaniorem cultum deducere communi consensu constituissent: mos simulacrorum hominum generi ponendorum ortum habuit.

Deinde erexere simulacra hominibus quoque celebrioribus, vel potentioribus propter beneficia, ob adulationem, & alias causas, prout infra in secunda parte dicemus.

Habuere Ægyptii inter ipsorum Deorum monstra in veneratione cœlestia signa, sed potissimum Solem, quem Osiridem appellarunt, & Lunam Isidem. Hinc Theodoretus sermon. 3. de Diis & Angelis inquit, *Atque ut testis est Siculus Diadorus, omnium mortalium primi Ægyptii Solem, Lunamque Deorum nomine appellantes Solem*

Solem quidem Osirim, Lunam verò Isim esse dixerunt: hinc Jeremias cap. 43. & sequenti, ait: Et conteret statuas domus Solis, qua sunt in Aegypto. Et iterum: sacrificemus Regina Cœli, & libemus ei libamina. Hinc Suetonius in triumpho, quem Augustus de Antonio, & Cleopatra Romæ habuit, præcedere fecit imaginem Solis, & Lunæ. Et de prædictis Aegyptiis conqueritur propterea Apostolus ad Rom. cap. 1. dicens: Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum: propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.

CAP. V.

De Aegyptiorum superstitione.

AD antiquissima Aegyptiorum rudera, ac temporis injuria semiseptas monumentorum parietinas, pauci ex Antiquariis aspirare, quod ego sciam, sunt ausi: nunc ex magna fatis messe, colligam spicilegium aliquod hujusmodi figurarum, quarum penes me aliquas detineo: Nihil enim ita absolum infingendis uspiam fuit, quod non æquarent, vel etiam exsuperarent monstrosæ Imagines Aegypti, quibus ex antiquitate pepercit tempus edax rerum, etenim ut inquit Arist. lib. 12. Metaph. cap. 4. in fine. *De Diis & universa natura, multa ad persuasionem multitudinis, & legum opportunitatem fuisse inventa: nam præter substantias, quas Deos arbitrabantur, invenerunt etiam formas hominum, & aliorum animalium, & similibus, ut ea venerentur.* Colebant enim Bestias ferè omnes, quas portentorum mater Aegyptus alebat, in iis & serpentes, & dracunculos. Hæc enim sacra (ut ipsi dicebant) animalia eo studio venerabantur, ut cum admiratione diceret Cicero 1. de natura Deorum: *Firmiores apud Aegyptios opiniones esse de bestiis quibusdam, quam apud Romanos de sanctissimis Templis, & simulacris Deorum;* cui consonat illud Juven. sat. 15.

*Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptias portentosa colat? Et paulò post,
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.*

Ita prorsus, ut si quis Canem, Accipitrem, Felem, Ibim, Crocodilum, & alia hujusmodi violasset, capite plecteretur: cujus præcipuum extat testimonium Moysis Exod. cap. 8. in Aegypto sacrificare detrectantis: *Quod si (inquit) mactaverimus eas, quæ colunt Aegyptii coram eis, lapidibus nos obruent:* & hoc fundamento Josephus contra Appionem ratiocinatur: *Orbem terrarum, si Aegyptiorum sacra suscepisset, brevi bestiarum plenum, inanem hominum futurum:* horum tamen cultus non solum totam Aegyptum, Regionisque finitimas, verum universum ferè orbem incredibili superstitione pervaserat: & dum hujusmodi deliria Arnobius exagitarat, hæc scripsit lib. 5. adversus Gentes: *Si contemptor aliquis Numinum, & sacrilegi pectoris immanitate furiosus, intendisset animum maledicere Diis vestris, auderet in eos quicquam gravius dicere?* Hinc Lactantius lib. 2. cap. 2. *Vos altas mentes, & ad Patrem suum*

cum corporibus suis erectas ad inferiora deprimitis, tanquam vos pœniteat, non Quadrupedes essetatos.

Ægyptiaca superstitio, licet per orbem fere universum diffusa, exagitata tamen, & sapientum contumeliis vexata fuit: Romæ Anno siquidem Urbis DC XCVI. Pisone & Gabinio Coss. ex Urbe hujusmodi sacra ejecta sunt, ut narrat Arnobius lib. 2. adversus Gentes, & Tertullianus in Apolog. cap. 6. Anno 700. Fana Isis & Serapidis ex S. C. solo æquata: & M. Aprippa Ædilis anno 732. extra Pomerium receptas imagines eliminavit, vetuitque in Urbe, & suburbano intra 500. passus consistere, ex Dione lib. 40. 42. 47. & 54. Expulit postremo Senatus Tiberio imperante, Tacitus lib. primo. Exinde tamen, tanquam ruptis obicibus in Urbem, superstitionum asylum, nefaria hæc sacra agmine sacro irruperunt adeo, ut Imperatores Commodus, Caracalla, Al. Severus manus dederint ex Lampridio & Spartiano, ac Tertulliano in Apolog. cap. 6.

Hinc discere Amice lector ex D. Leone sermone primo in Natali Apostolorum Petri & Pauli; Quod, *Romaignorans sua provectionis auctorem, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse Religionem, quia nullam restuebat falsitatem: unde quanto erat per Diabolum tenacius illigata, tanto per Christum est mirabilis absoluta.*

Laboravit tamen cultus hic Ægyptiacus infamia quadam peculiari, cujus testis Augustus ex Dione cap. 51. qui Apim adorare noluit, quod se Deos, non Boves adorare diceret.

Hæc sacra sub Augusto nondum Romæ recepta; sed lenocinia, & mollities præter cætera objectabantur, ut de Paulina Illustri Fœmina legimus, quam perditus Amator obtentu Ægyptiacæ Religionis polluit, ut latè Joseph. lib. II. cap. 47. antiquitatum; quod & actitatum innuit Juven. Satyr. 6.

Jamque expeclatur in hortis,

Aut apud Isiaca potius sacraria Lene.

Et Suetonius in Othone inter alia molliciei, & effœminati animi signa, refert; quod in linea, religiosaque veste, Sacra Isis propalam celebrasset.

Ex prædictis vanis superstitionibus discamus nos Christiani non superbire, spernentes verbaprudentum, & sapientum; sed quod bonum est permixtum falsæ doctrinæ tenentes, & approbantes, ut docuit D. Augustinus de unico Baptismo contra Petilianum cap. 4. his verbis: *De ipsis Gentibus, Idolorumque cultoribus multa utique à nobis diversitate distantibus, nihil aliud nobis demonstrat Apostolus; nisi ut iis quoq; quod parvum est, corrigamus, ut quod fortè rectum est, approbemus: nam utiq; Idololatrias redarguebat, ubi ait: Qui cognoscentes Deum non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt, & immutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpenium: Talia quippe novimus fuisse simulacra Ægyptiorum, ubi instuuta esse Idololatria perhibetur: talem scilicet fingentes Deum, qualis*

non est Deus, & non sicut eum cognoverunt, tradentes hominibus. Et paulò post, de illis dicit: *Qui immutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & servierunt Creature potius, quam Creatori: quod ergo immutaverunt in mendacium suum, culpant, detestatur, evertit; quod autem verum in doctrina; quamvis multis falsitatibus permixta, confusaque servarunt; approbat, tenet, & affirmat.* Simile etiam habemus ex Origene in Exod. c. 17. homil. II. ibi: *Unde & nos si fortè aliquando invenimus aliquid sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus & dicta, nec pro eo quod legem à Deo datam tenemus, convenit nos tumere superbia, & spernere verba Prudentium, sed sicut Apostolus dicit: Omnia probantes, quod bonum est tenentes.*

Sed quanquam gloriaretur, & triumpharet Diabolus de prædicta Idololatria, & infidelitate, ut David sapienter cecinerit in Psalmo 28. *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos;* nihilominus benignitas Salvatoris nostri assumpta humana carne, primo itinere voluit in Ægyptum se transferre ad evellendam, & extirpandam radicem, & sementem Idololatriæ, quam inimicus Diabolus ibidem seminaverat; ut jam pridem Spiritus Sancti lumine vaticinatus fuerat Propheta Isaias cap. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem (scilicet in uterum Virginis) & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti, & cor Ægypti tabescet in medio ejus:* quæ prophetia ex Rabano in cap. 24. Eccl. fuit adimpleta, ex quo Joseph admonitus ab Angelo fugit in Ægyptum cum puero JESU, & sanctissima Matre ejus; & Origenes in divers. Homilia 3. declarans dicta Angelica verba, ait: *Fuge in Ægyptum, propterea, ut destruantur manufacta eorum, & confringantur, & pereant Idola ipsorum; propterea, ut Demones turbentur, & Regum fabricæ in Idolis destruantur, ut fiat in Adventu Domini fugitivi eorum servorum, atque malorum interitus.* Et hoc iter, ita peculiare, propriumque fuit in Ægyptum, ut ad alias Barbaras nationes non transferret, ex Divo Anastasio Sinaita in Exameron. lib. 8. ibi: *Prima omnium Regionum Gentilium terra Nili vidit Deum in carne apud se venientem; & nulla Regio Barbarorum alienigenarum in mundo Christi faciem vidit in carne, nisi sola Ægyptus.*

Interitus Idololatriæ in Ægypto non solum per Isaiam fuit prænunciatus, verum quod mirabilius est per Hermetem, seu Mercurium Trismegistum Asclepii cap. 9. ibi *Futurum tempus est, cum appareat Ægyptios incassum piamente Divinitati sedulam Religionem servasse, & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur.* Deinde in eodem capitulo prædicit tempus, quo Christiana Religio cuncta fallacia figmenta subvertet.

Quod autem, ut mirum, est advertendum, quod homo ita sapiens, qui apertè cognovit ridiculas superstitiones Ægyptiacas, doleret tamen de earundem subversione, quod magno jure S. Augustinus reprehendit de Civitate lib. 8. cap. 23. ibi: *Hac vana, deceptorica, pernicioza, sacrilega Hermes Ægyptius, quia tempus quo auferrentur, venturum sciebat, dolebat, sed tam impudenter dolebat, quam impruenter sciebat: Non enim hoc ei revelaverat Spiritus Sanctus sicut Prophetis sanctis, qui hæc*

præ-

prævidentes, cum exultatione dicebant: si faciet homo Deos, & ecce ipsi non sunt Dii; & in alio loco: Erit in die illo, dicit Dominus: Exterminabo nomina simulacrorum à terra, & non erit eorum memoria.

Lætabantur autem Sancti advenisse Christum, quem venturum prædixerant, qualis Simeon, qualis Anna, qualis Elifabet, quæ etiam conceptum in utero agnovit, qualis Petrus revelante Patre dicens: *Tu es Christus, Filius Dei vivi*; & propterea huic Ægypto maligni spiritus trementes indicaverunt futura tempora perditionis suæ, qui præsentem in carne Domino dixerunt Matth. 8. *Quid venisti ante tempus perdere nos?* sive quod tardius venturum opinabantur, sive quod ante tempus Judicii, quo æterna damnatione puniendi sunt cum omnibus etiam hominibus, qui eorum societate detinentur.

Prædicta Idola Ægypti (quamvis Christo in carne) non omnia penitus defecerunt; dein tamen à Christianis Imperatoribus, & à Theodosio primo potentissimum templum Serapidis Alexandria in Ægypto toto orbe terrarum celeberrimum, & notissimum cum aliis Gentium templis subversum fuit occasione turbarum à Gentilibus in Christianos motarum ob detecta secreta quædam nefanda eorum Gentilium mysteria, ut refert Ruffinus lib. 26. cap. 22.

Prædixerat illam, & aliorum templorum demolitionem non solum Beslarion Abbas, sed ab Antonio quoque Ethnico Philosopho, & Mago prænunciatam fuisse, auctor est Eunapius Sardianus in vita Philos. in Ædesio. Inde Gentiles cum in templi jactura erubescerent; & quod Christiani illa pronunciaissent; eorum tamen rursus prædicare potentiam cœperunt, refert Baronius anno 389. & ibi Spondanus n. 14. & 15. ubi etiam fit mentio de flagitiosis mysteriis, ac fraudibus ab illis peragi solitis, unde Gentiles plurimos, hujusmodi sceleribus deprehensis, fidem Christianam amplexos esse per cunctas Ægypti Urbes, & alia loca: & ibidem etiam Baronius, & Spondanus num. 17. inquit, quod Theodosius, ut ea quæ adversus delubra Gentilium fieri præceperat, ne avaritiæ potius quam pietati adscriberentur, Deorum imagines jussit (ut inquit Socrates) ad pauperes sublevandos impendi.

Successu deinde temporum Sole justitiæ jam mundo exorto per sanctos Apostolos, eorumque successores Ægypto ad veram Christi fidem adducta: multi ex Ægyptiis amore Evangelicæ perfectionis instigati, se contulerunt ad loca strepitu semota cœlestium contemplationi maximè apta, cujusmodi Thebaidos solitudo erat, & monasticæ vitæ sectatores ea loca elegerunt, ut in quibus tantæ superstitionis monumenta intuebantur, quæque Dæmonum furiis infesta erant, sanctis Christianæ vitæ discipulis initiata, in Spiritus Sancti habitaculum mutarentur, refert Baronius dicto anno 389. ubi Spondanus num. 15.

Hæc inquam eadem ipsa loca fuere, in quibus ex crudeli illa, atque formidanda Diocletiani Imperatoris persecutione, dicti Augusti decimo nono, Marcellini Papæ septimo salutis nostræ 302. teste Cardinali Baronio, ad viginti millia

Chri-

Christianorum crudelitate inaudita, innumeris aliis in exilium amandatis, vitam glorioso fine terminarunt, ut in Chronico Alexandrino cap. 2. fol. 19. & sequent. Quin imo Ignatius Patriarcha, ex prædicta persecutione cæpta anno 19. Diocletiani propter ejusdem edictum martyrio coronata fuisse fidelium Terræ Coptæ centum quadraginta quatuor millia, septingenta autem in exilium amandata. Ut etiam refertur in dicto Prodromo cap. 2. fol. 24. & seq.

CAP. VI.

De Propagatione Idololatriæ Ægyptiorum.

AEGYPTII expeditiones fecere in Persiam, in Indiam, & usque ad extremos terminos Sinarum, ut latè refert P. Athanasius Kircherius in Prodromo cap. 4. etenim, cum ipsi Ægyptii habuerint commodissimos maris Erythræi portus; ex Erythræo vero mari in Æthiopiam, Persidem, & reliquam denique Indiam non incommodus tractus fuerit; frequentissimè nullo non tempore ultro citroque commearunt, testatur id celeberrima illa Salomonis ex Asiongaber maris Rubri portu in Régionem Ophir facta maritima expeditio: Ophir vocem Ægyptiacam esse, qua veteres Ægyptii eam Indiam appellabant, quæ continet Malabar, Zeylanum, Auream Chersonesum, Samatram, Malucas, Javas, aliasve vicinas Insulas auríferas, in quas Rex Hiram classẽ Salomonis statutis temporibus expederat; id quod non aurum tantum; sed & gemmæ, lapides, & ligna pretiosa, Pavones, Simiæ, quæ ex dictis Regionibus, rebus hujusmodi refertis, afferri solebant, testatum faciunt.

Hujus Regis Hiran vestigia frequentius postmodum Ægyptios sequutos, hujusmodi plagas adiisse, verisimile est; certe Persarum Magos, Indorum Brachmanas, uti & ceteros Asiæ serpentes omnem philosophandi rationem, omnes circa Deorum cultum, & ritus, & ceremonias ab Ægyptiis, non aliter quam hoc reciproco commercio accepisse; præterquam quod clarè in vita Apollonii docet Philostratus; certè dictarum Gentium & mores, & consuetudines id luculenter indicant; cum in hodiernum diem in India, China, Japone, Tartaria, quin etiam in ipsa America Solis, Lunæ, Siderum, Terræ, animalium omnis generis cultum, non secus; ac in Ægypto ab innumerabili tempore vigere intueamur. Osiridis, & Isis statuas, Aphides quoque, Anubis, Canopos, & familia Ægyptiorum monstra ibi passim coli reperias; Pyramides mysticas, & magnificentissima templa Geniis ad Ægyptiorum normam erecta; uno verbo Ægyptiacam rerum faciem ubique reperies.

Et de his fatis, quibus consequens aliquid solummodo de eorum funeribus brevissimè degustare.

De Ægyptiorum Funeribus.

Non erit omnino à nostro instituto alienum aliquid breviter recensere de Ægyptiorum funeribus, cum sæpius viderimus eorundem Cadavera adhuc ad præfens servata, (quæ Mumia nominantur) & præsertim hic Romæ in Domo Nobilissimi Domini Petri de Valle, quæ illamot ex illis Regionibus huc advexit.

Ægyptii mortuo eorum Rege dilaniabant vestes, flentes, & clausis templis, ac Prætorio septuaginta diebus deturpantes faciem limo, nullum ostendebant lætitiæ signum; Et bis in die multitudo Virorum, ac Mulierum circumibat Civitatem, renovando fletum, ac Regis virtutes canendo.

Abstinebant omnino ab esu ciborum, qui essent cocti, à vino, & ab omni apparatu mensæ sumptuosæ, sicuti à Balneis, Unguentis, ab Accubitu in lectis, ab actu venerco, sed sicuti cuique proprius filius fuisset mortuus, per totidem dies flebant.

Refert Diodorus Siculus lib. 2. Histor. idem ferè servatum fuisse in morte conjunctorum Consanguineorum, & affinium.

Posito igitur supra feretrum Cadavere ante Sepulcrum, referebant adstantibus Sacerdotibus, & Populo omnia ipsius Defuncti gesta; quod si turpia vivens ille gefisset, Sepulchri honore privabatur.

Efferebant deinde Cadaver ad domum artificis, qui ex ligno Formas Cadaveris elaborabat extrinsecus depictas, & postquam ex illis una pretio empta fuerat; Primum ferro adunco extrahebant cerebrum ex naribus cadaveris, repleto odoribus loco cerebri vacuo; acutissimo postea Æthiopico lapide incidebant illius latera, & ex corpore omnia viscera extrahebant, lavantes, & abstergentes diligenter ipsum cadaver vino Phœnicio, replentes illud contusis odoribus, nempe Myrrha, Casia, & similibus præter Thus. Et ita apertum illud claudebant trajecto acu.

Num. I. Deinde septuaginta diebus illud sale servabant. Ac postea fasciis byssinis illud involvebant & Gummi oleo ungebant. Conjunctiores illud includebant intus Formam illam jam emptam, ibique custodiebatur; ut intra Pyramides reconderetur, quæ oculis adhuc præsto sunt extra Cayri Urbem, ex Herodoto, quod illæ pro sepulchris inservirent, quamvis Nazianzenus, & alii velint, Josephum Patriarcham illas fabricari fecisse in horreorum usum, quoniam apud ipsos vox *πυρὸν*, frumentum denotat.

Hæc, & similia refert Thomas Porchachius in suis antiquis funeribus Tabula Decima, Undecima, & alibi.

Retineo quoque apud me Icunculas, quæ passim è thorace conditorum cadaverum ad nos adducuntur: & quidem hæc imago Infantis pueri involuta nimirum fasciis, & compositis pedibus, quo statu Deorum simulacra apud Ægyptios fingi testatur Heliódorus lib. 3. Æthiopicarum; & refert de iis quoque Pignorius in sua Tabula Isiaca.

Cognitis præfatis de Ægyptiorum historia, videamus nunc de lingua, characteribus, hieroglyphicis, & scientiis eorundem.

CAP. VIII.

Quod linguā Ægyptiaca antiqua simillima
esset Coptæ linguæ.

Linguam Ægyptiacam antiquam simillimam esse Linguæ Coptæ est indubitatum ex P. Athanasio Kircherio in suo Prodromo cap. 5. siquidem Coptam ab Urbe Coptos (quæ Thebaidos esse caput) originem duxisse; ut in dicto Prodromo cap. primo; eamque esse germanam antiquæ Ægyptiacæ filiam, non puram, qualis ab initio florecentis Ægyptiorum Imperii tempore Patriarcharum vigeat, sed è varia hominum, linguarumque commixtione, statusque Ægyptiaci mutatione succedentibus sæculis corruptam; & quamvis apud Coptitas non sit mentio de Gentium Deorum nominibus (præter unum Ptha) neque unquam Osiridis, Isis, Hori, & similibus; Id siquidem processisse, non quod Coptitæ hujusmodi nomina ignorarent, sed quoniam nefas esse putabant, cum essent ipsi Christiani, sacras Historias, in quibus conscribendis toti erant intenti fabulosis Gentilium nominibus profanare, in hoc imitantes Hebræos, qui silentio etiam hujusmodi nomina suppresserant, tum quia Ægyptiis nunquam licitum erat Hebræis commisceri, tum ob Idololatriæ detestationem, ut falsi numinis nomen vel ore proferre crimen existimarent mortepiandum.

CAP. IX.

De Affinitate linguæ Coptæ sive Ægyptiacæ cum
nonnullis aliarum Nationum.

AEGYPTUS vetustissimis seculis, ut refert Herodotus lib. 3. fuit celeberrima Æthiopum Colonia; Ægyptos enim universorum mortalium primos extitisse, ac manifestas hujus rei demonstrationes esse, multi perhibent: nam indigenas fuisse non advenas; ideoque moritò *Autochthonas* nominatos; quod omnium consensu probatur: magnum tamen fuit inter eos populos de sapientia, ac eruditione certamen. Amasis Rex Ægyptiorum per litteras ex Plutarcho in Convivio, seu sympos. imperavit Regi Æthiopum, ut pronunciaret, quidnam antiquissimum sit, quid maximum, sapientissimum, pulcherrimum, communissimum, utilissimum, nocentissimum, potentissimum, facillimum? Respondit Æthiops antiquissimum Tempus; maximum mundus; sapientissimum veritas; pulcherrimum lux; communissimum mors; utilissimum Deus; nocentissimum Diabolus, potentissimum fortuna; facillimum suave. Quas solutiones Amasis partim accepit, partim rejecit: Hinc Ægyptios polluisse litteras, illarumque notis usos fuisse ad aperienda animi arcana, clarè videmus.

Hi verò litteris bifariis (ut idem Herod. inquit lib. 2.) utuntur, quarum unas sacras vocant, populares alteras. Hiera dicebatur pars illa, quæ sacra significabat,

Dimotica vero, quæ popularia docebat. Plato in Philæbo tribuit Theuto, sive Taauto litterarum Ægyptiorum inventionem. At Diodorus lib. 1. Mercurio acceptam refert. Mercatus autem cap. 11. de Obeliscis Urbis, & alii interpretantur eundem esse Theutum vel Taautum & Mercurium cum Mercurio illo Trismegisto ter maximo, Ægyptiorum celeberrimo. Thales dicit fuisse Herculem Ægyptium, qui litteras suis demonstraverit: at Anticlides asserit Ægyptios à Memnone litteras didicisse: alii vero referunt Isidem Reginam eorum litterarum inventricem fuisse. Immo ipsi litteras aliis conscripserunt; Hercules enim Ægyptius Phrygibus litteras dedit, ex Panfa in Bibliotheca Vaticana.

Porro autem litteræ Ægyptiæ similes sunt in numero, connexione, & pronunciandi modolitteris Hebræorum, Chaldæorum, & Arabum, & horum quoque Populorum scriptioni non dissimiles, qui in exarandis litteris à manu dextera in sinistram deflectunt; interque Ægyptios & Hebræos (litterarum ergo) magnum commercium habitum fuisse commemorant.

Abraham in Urbe Heliopoli cum Sacerdotibus Ægyptiis vixit, illosque Astrologiam docuit; & è converso Moyfes (prout habemus in Act. Apost. cap. 7.) eruditus est omni sapientia Ægyptiorum.

Ipsi etiam Græci rerum Ægyptiarum amantissimi, eorum disciplinis excolti fuerunt, ut Plato in Epinomide testatur. Pythagoras Heliopolitam habuit præceptorem, & Solon in eadem Urbe Heliopoli, Sai, & Sebennito diversos audivit Ægyptiorum Sacerdotēs; ut bene Causinus colligit in principio sui operis selectorum Symbolorum; Verum dum Coptam linguam Græcæ similem existimo, hæc non ita plana proferam, nisi vocabularum respiciamus; cum in nominum verborumque constructionibus Coptica Græcam linguam ullo pacto sibi non vendicat. Quamvis P. Kircherius in suo Prodomo cap. 7. dicat, verisimile esse linguam Ægyptiacam in Græcia novam Coloniam instituisse, quæ brevi ingentia incrementa fecerit; addo ut nec Græcis Ægyptiacam, nec Ægyptiis Græcam adsciscere esset difficile, quod & Trismegisti libros plerosque stylo Græco conscriptos insinuare videmus; sicuti quoque certum est, & linguam Græcam apud Ægyptios in usu fuisse, ut testantur complurium Philosophorum in Ægyptum susceptæ expeditiones, continuumque litterarum utrinque commercium, quod factum non esset, nisi communi aliqua lingua, sicuti Europæi Latina, usi fuissent: Confirmant id quoque variæ Cipporum & Columnarum Græca Lingua ab antiquis Regibus factæ inscriptiones; de quibus Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. ad Basil.

CAP. X.

De Varietate Characterum apud Ægyptios.

Verum apud Ægyptios triplex litterarum, seu Characterum genus fuisse usitatum novimus. De quibus Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, videlicet: *Qui ab Ægyptiis instituntur, primum quidem Ægyptiarum litterarum viam, & ratio-*

ratio-

rationem addiscunt. Nempe, quæ tunc temporis toti Ægypto erat communis in litteris vulgari linguâ conscribendis, quæ eadem erat cum lingua Copta. *Secundam autem Sacerdotalem qua utuntur ii, qui de rebus sacris scribunt.* Hoc est qui arcana Theologiæ, aut Philosophiæ suæ mysteria arcano quodam modo Characterum è variis formis, similitudinibusque rerum naturalium, & artificialium figuris consignabant, cujusmodi minutum illum Characterum, quem Mummiis, Canopis, Isiacis, Statuis, & in Bembina tabula appictum videmus, & vocare solent Characterem Hieroglyphicum currentem, eo quod ea, quæ ob artis defectum pingere nequirent, minutiore Characterem, & ad scribendum aptiori exprimebant absque cujusdam Alphabeti figuris. *Ultimam autem scripturæ speciem, id est, sacram, qua insculpitur; cujus una est, qua res per consimiles Characteres exprimit, altera verò symbolica, id est, per signa significans, videlicet per imitationem, alia verò scribitur per quadam Enigmata, nempe qui Solem volunt scribere, faciunt circum; Lunam autem, figuram Luna Cornuum formam præferentem.*

Difficilem hanc antiquitatum Ægyptiarum, sacrorumque Mysteriorum sub hieroglyphicis disciplinis latentium, à nemine huc usque tentatam investigationem, Idiomatis quoque Ægyptiaci antiqui, quod Coptum vocamus, restaurationem, suppeditavit nobis hæc omnia R. P. Athanasius Kircherius è societate Jesu totius orbis admiratione; siquidem in summa rerum humanarum inconstantia, & vicissitudine nihil difficilius est, ac arduum in agis, quam earum, quas vetustas temporum paulatim ab hominum memoria longè remotas ita abdidit, ut omnem intellectus lucem effugere videantur, describere narrationem; etenim ubi multæ tenebræ, ibi multus error contingere solet.

CAP. XI.

De Scientiis, quas Ægyptii invenerunt & propagaverunt.

Alteri Regioni à priscis scriptoribus non est attributa inventio tot artium, & scientiarum ita nobilium, sicuti Ægypto, & in hoc maxime opitulabatur qualitas situs. *Arithmetica* primum inventa fuit occasione magni commercii, quod exercebant Ægyptii; simili causa etiam attribuitur Phœnicibus inventio illius à Strabone lib. 17. *Geometriam* idem invenerunt, ex Diodoro lib. 1. & Strabone allegato, quia prædia Ægypti certo anni tempore Nilus inundabat; unde termini illius terræ transferebantur, & cum ex hoc litigia inter Ægyptios orientur, necessaria fuit continua exercitatio mensurationis, ac etiam inde perfecta cognitio Geometriæ. *Ad Astrologiam* acquirendam conferebat etiam natura Regionis, quoniam propter acris qualitatem, quia domiciliis non tegebantur, cursus syderum; & defectus notaverunt, maxime dum ea sæpè venerantes curiosius atque liberrime intuebantur, ut inquit Firmianus Divin. instit. lib. 2. cap. 14. & ex hoc Astrologi peritissimi devenere.

Ex iis perspicaciores facti, considerantes res naturales, apprehenderunt Medicinam, cujus inventor (scribit Mercurius Trismegistus) fuit Asclepius, seu (ut proferunt Græci hoc nomen) extitit Æsculapius Avus Asclepii, quem introduxit Trismegistus in Dialogo de hoc nomine: Post verò (res naturales declinando in superstitiones) immerferese in magicas artes, ut in sacro textu Exod. cap. 7. & 8.

Post cognitionem rerum naturalium ex universalibus scientiis redegerunt ad methodum perfectam *Philosophiam* naturalem, ex qua potuerunt agnoscere supernaturalia, nempe *Metaphysicam*, quæ à Mercurio habuit initium, qui primus de Majestate Dei disputavit Diodor. lib. 1. & hic Mercurius Avus fuit Trismegisti, ut ipsemet refert in Dialogo Asclepius: ultimam verò scientiarum inventionem habuit Trismegistus, cujus libri numero quadraginta duo ab Ægyptiis sacerdotibus inter preciosiora, & sacraria templorum habebantur; & juxta cujusque applicationem illos quilibet apprehendebat, ut refert Clemens Alexandrin. Stromatum lib. 6. Hinc à Græcis ille Trismegistus nominatus propter veram de Deo cognitionem, refert Suidas in verbo Hermes, adeo ut de Ethicis Philosophis non alius, ut ille pervenerit ad cognitionem sanctissimæ Trinitatis. Referunt Lactantius Divini Institut. lib. 1. cap. 6. & S. August. de civit. Dei lib. 8. cap. 33. Vixit dictus Trismegistus circa tempora Moysis; ex Eusebio in Chron. & ex iis patet floruisse in Ægypto Philosophiam quingentis annis, antequam illam apprehenderent Græci, ut voluit Plato in Timæo.

Moralis Philosophia inventio tribuitur quoque Ægyptiis à Dionysio Afro de situ orbis. Is loquitur de Nilo his versibus:

*Hunc habitant juxta sapientum corda virorum,
Disposuere vias, qui vita mente potenti.*

Quod etiam affirmat Aristoteles lib. 7. Politic. cap. 10. Ægyptios leges habuisse satis ante Græcos, & refert Strabo lib. 17. Reges Ægypti ordinasse perfectè inter se *Politicum regimen*: quoniam Ægyptiaca multitudo in tres partes dividebatur, in quarum prima erant Sacerdotes, in Secunda Artifices & agrorum cultores, in Tertia Milites.

Inter Sacerdotes continèbantur omnes Nobiles, qui solum officia, & gradus dignitatis exercebant, sicuti quoque scientias, de quibus fuerant inventores, tractabant; hinc segregati manebant à cæteris duabus Republicæ partibus, liberi ab omni tributo, ut in Genesi cap. 47. Habebant in omnibus insignioribus Ægypti Civitatibus Collegia penes templa, ubi inhabitabant, qui in illis ministrabant, quique alios docebant scientias, seu illas apprehendebant: nec aditus patebat illas addiscendi, nisi sacerdotum filiis, sub silentii sigillo, ne scientiæ ad plebem divulgarentur; unde recondita hieroglyphica dimanavère, de quibus inferius: nec minus inter sacerdotes adscribebantur, nisi qui ad Imperii successionem erant ordinati, & qui inter scientias, & nobilitatem essent insigniores, ut voluit Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 1. similiter omnes, qui gradum, seu dignitates penes Regem obtinebant, non eligebantur, nisi à Sacerdotibus, ut propterea maximè incumberent in apprehensionem, seu ampliationem ipsarum scientiarum, quarum allecti plurimi è Philosophis ex Orbis par-

partibus in Ægyptum transferunt, ex quibus ante Trojæ bellum Orpheus Thracius, Linus Thebanus, Musæus Athonienſis, Melampodes Argivus, ubi apprehenderunt Theologiam illam Sacerdotalem: ſequuti idem pariter poſtea ſunt Homerus, Heſiodus, Cuncus, Lycurgus, Solon, & Thales Mileſius, ſicuti quoque Pythagoras, Zalmolſis: Ita & Plato tredecim annis ibidem moratus eſt, ut de iis omnibus referunt Clemens Alexandrinus, Diodorus Siculus, Diogenes Laertius de Vitis Philoſophorum.

Ex cognitione naturalium ſcientiarum pervenerunt Ægyptii ad ſupernaturalia, & quamvis ex hoc ad Idololatriam fuerint delapſi, adorando Lunam, & Solem: ex Jerem. cap. 43. & 44. nihilominus aliqui ex iis etiam naturali lumine cognoverunt verum & unicum Deum, qui aliis præcelleret; de quo fatiſ clarè loquitur Triſmegiſtus in Aſclepio: dividentes ſiquidem Deorum numerum inter Intelligibiles, & Senſibiles; In intelligibili parte unicum Deum poſuerunt, cui attribuitur forma totius regiminis in Univerſo; nec iſti ſummo Deo nomen aliquod diffinitè eſt attributum, quia cum ſit unus, & totus, non poteſt unico nomine comprehendi. Inter Senſibiles verò Deos adſcripſere Solem, & Lunam, & alios, de quibus infra.

Et quoniam in Ægypto inter eorum ſacras ſcientias maximè ſtudebant Astrologia, & Magia, ut per has futura prævidendo, ac faciendo ſupra humanum uſum, appellarentur ipſorum Sacerdotes Prophetæ, & ſummus Sacerdos Archipropheta; At Iſaias perfectius eorum ruinam, & deſtructionem annuntiat, quæ jam proxima erat; & improbens incertitudinem talium ſcientiarum cap. 19. inquit: *Ubi nunc ſunt Sapientes tui? annuntient & indicent,* & ſubdit idem Iſaias; quomodo Ægyptus deciperetur à ſapientibus, & principibus ſuis ibi: *Sapientes conſiliarii Pharaonis dederunt conſilium inſpiens: ſtulti facti ſunt Principes Taneos, emarcuerunt Principes Mempheos. deceperunt Ægyptum angulum Populorum ejus. Dominus miſcuit in medio ejus ſpiritum vertiginis, & errare fecerunt Ægyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrins, & vomens.*

CAP. XII.

De Symbolis, & Hieroglyphicis Ægyptiorum.

SYMBOLUM apud Antiquos aliquando ſumitur pro ſigno bellico, ſeu Teſſera, quæ in bello dabatur militibus, per quam Amici ab inimicis diſcernebantur; Ac etiam dari ſolita eiſdem militibus, quando erat tempus incipiendi bellum, invadendi Inimicum, ſeu præcipuum aliquod aliud aggrediendi; & ſic Plutarchus in vita Romuli nominavit ſignum, quod Romulus dedit Romanis, quando aggredi, & raperere deberent Sabinas iis verbis; *Erat autem Symbolum, aggredienda rei opportunitatem adeſſe, cum aſſurgens, purpuram in ſinu contraheret, ac rursus contractam explicaret.*

Voluère Latini, quod ſic definiretur. Symbolum eſt nota alicujus myſterii ſignificatrix, cujus natura eſt, ducendi animum noſtrum, interjecta quadam ſimilitudine,

dine, ad intelligentiam rerum satis distantium ab iis, quæ sensui exterius afferuntur, ejusque proprietates est, remanere absconditum sub velo reconditorum dictorum, vel sub umbra metaphoricarum figurarum. Existimantes Ægyptii, quod decens non esset, ut majestas sacrarum rerum pateret Plebi, & hominibus rudioribus: Hinc Plutarchus de Iside & Osiride, sic ait: *Pythagoras autem maximè, ut apparet, in admiratione habitus, admiratusque Sacerdotes istos; imitatus est rationem eorum res notis quibusdam, & per ambages proponendi, suasque sententias involucris texit.*

Non solum Legislatores, & Institutores novarum Religionum non abstinerunt ab ænigmatibus & metaphoris reconditis; verum magnus Moyses, & cæteri Prophetæ, & ipsemet Redemptor noster Deus ad nostram salutem iisdem sæpius usi fuere: Hinc Julius Firmicus Maternus ad Lollianum in ultima parte; *Calari & abscondi plurimis regum natura Divinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis esset accessus, neve, ut cunctis patefacta majestatis suæ origine panderetur:* Et propterea Pythagorici sequuti Doctrinam eorundem magistri in Ægypto apprehensam, & post ipsos Platonici talia documenta recondita dare erant soliti. Et D. Dionysius Areopagita de Cœlesti Hierarchia cap. 2. refert, negari non posse, quod obscura similitudines plurimum non excitent mentem nostram, quodque ad Cælum eam non extollant, quas ipse sacra Symbola nominavit.

De Symbolis autem, quæ verbis exprimebantur, non solum Ægyptii verum & Hebræi, & Chaldæi, iis utebantur, ut in libris Moysis, Salomonis, & Prophetarum, quorum multa similitudinem Proverbiorum habent: Hinc Pythagoras ad æmulationem Zoroastri exhibere volens Discipulis suis, quomodo humana anima posset se disponere ad volandum in Cælum, unde jam descenderat, dixit, quod anima nostra fit alata, & quando alæ cadunt, ipsa in corpus repente ruit; sed cum iterum alæ creverint, ipsa in Cælum, & ad Deos transvolat, ut ex Platone in Phædro; & ex tali Symbolo nobis indicatur, quod, quando alæ Virtutum cadunt ex anima, ipsa in profundum vitiorum illico ruit, & in res sensibus objectas se immergens tota efficitur corporea, & terrestri; At cum denuo creverint alæ virtutum, nempe se alienando à vitiis, & peccatis; iterum virtutes viriliter ac sanctè amplectitur, per quas ad Cælum erigitur.

Et ad prædicti Zoroastri Symbolum alludere volens D. Augustinus in expositione Psalmi 138. concione prima: *Si sumpsero pennas meas diluculo, inquit, quas pennas vult assumere, nisi duas Alas, duo præcepta Charitatis, in quibus tota lex pendet & propheta?* Et sæpius in Scripturis sacris fit mentio de Alis Dei; nam in Psalmo 16. *Sub umbra alarum tuarum protege me.* Et in Psalmo 35. *Filii autem hominum in regione alarum tuarum sperabunt:* Et Moyses in Cantico Deuteronom. 32. *Expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis:* Et Dominus noster ad Civitatem Hierusalem Matth. 23. ait: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina pullos suos sub alas, & noluisti;* Unde cum hæc Scripturis sacris habeamus, quod in Divina Natura alæ existant, ac etiam quod nostra anima creata sit ad imaginem, & similitudinem Dei, consequens quoque est, quod anima nostra creata sit alata, ut similitudo respondeat suo prototypo.

Hinc

Hinc est, quod ad prædictum symbolum alludentes antiqui Institutores Ægyptiacæ Theologiæ, in ipsorum symbolicis figuris exprimere suere soliti varias imagines humana facie, & corpore instar volucrum, & aliorum alatorum. Quæ hic exprimi curavi, desumpta ex Tabula hieroglyphica Cardinalis Bembi, & successivè Serenissimi Ducis Mantuæ, ac ego quoque ex his metallo scalptis servo in meo Musæo.

Quas Imagines quamvis antiqui Philosophi Ægyptiaci formaverint ad significanda suprema mysteria supra indicata; nihilominus insensati, & stulti populi Ægyptiaci tractu temporis has imagines, & alia multa detestanda monstra adoravere, ut diximus supra.

Restat quoque indicare, quod signa, seu tessera solitæ erant dari Militibus, ut amici ab inimicis dignoscerentur, & hæc symbola nominabantur; Ita quoque quoniam multi pseudopropheta, & falsi apostoli insurgebant, falsam doctrinam prædicantes, ad hoc institutum fuit Credo, quod Symbolum nominatur, ut illi agnoscerentur, an veri, vel falsi essent. Ita Ruffinus Aquilejensis, ex Commentario in symbolum.

Solebant Antiqui, & præcipuè Ægyptii exprimere etiam sua symbola Imaginibus, & figuris, suosque sensus exprimebant sub occulta significatione, vel proprietate illorum, & in hoc conveniebant Ægyptii cum Hebræis: Hinc Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 5. cap. 3. ait: *Quod attinet ad occultationem sunt Hebræicis similia Ægyptiorum anigmata.* Ægyptii aliquando formarunt oculos, & aures ex pretiosa materia, suisque falsis Diis illa consecrabant, volentes ex hoc innuere, quod omnia Deus videt, & audit: Leo apud ipsos Symbolum erat fortitudinis: Bos Terræ, & Agriculturæ: Equus, animi generosi, virtutis, & libertatis: Sphinx, habens totum corpus leonis, & faciem hominis, corporis firmitatem, & ingenium simul denotabat: In homine exprimebatur Ingenium, Prudentia, Ars, Industria: Accipiter cum sitigneus, & habeat vires occidendi, denotat Solem: Justitia exprimebatur simulacris Judicum absque manibus; & eorundem Judicum Principis, oculis in terram demissis; refert Plutarchus de Iside, & Osiride, ibi: *Thebis simulacra fuerunt dedicata Judicum manibus carentium, & Princeps Judicum oculos in terram dejectos habens, quo innuebatur Justitiam donis, & alloquiis non esse obnoxiam:* Regem, vel Deum significabant depicto sceptro, & supernè oculo, sceptro quidem hominis potestatem, oculo providentiam innuentes.

Habere propria symbola non solum Ægyptii, Syrii, Græci, Romani; verum primi quoque Christiani, qui exprimendo Pavonem mundi vanitatem denotabant: Obedientiam, & Pacem exprimebant Columbæ imagine portantis ramum Olivæ: In denotanda aviditate vilissimarum rerum mundi, pingebant Corvum: Pro symbolo Resurrectionis exprimebant Phœnicem, & similia.

Hieroglyphica, quibus utebantur Ægyptii, non sunt alia, quam sacra notæ. Goropius Hieroglyphicorum lib. 2. *Nihil est aliud Hieroglyphicum, quam rei sacra Symbolum materia cuiuspiam incisum:* Hinc patet, quod non omnia Symbola sint Hieroglyphica, sed sacra tantummodo: Hujusmodi Hieroglyphicis Ægyptii Sacer-

dotēs indicabant mysteria suæ occultæ Theologiæ, quoniam aliter scribebant res sacras à rebus Popularibus: Herodotus lib. 2. ait: *Ægyptii litteris bisfariis utuntur, quarum unas sacras vocant, Populares alteras.* Hieroglyphica solum sacerdotibus erant nota, & de illis privatim proprios filios instruebant Diodorus Siculus rerum antiquarum lib. 3. parte 2. cap. 1. *Quod Ægyptii litteris utantur propriis; has quidem vulgo discunt omnes; Has verò quas sacras appellant, soli sacerdotes norunt à parentibus eorum arcanè acceptas.*

Quod autem fuerit primus inventor Hieroglyphicarum litterarum non satis constat, quamvis ab Æthiopibus harum sumpsisse formam Ægyptios voluit Diodorus Siculus Rerum antiquarum lib. 3. cap. 1. ibi: *Sed de Æthiopum litteris, quas Ægyptii sacras vocant, ne quid de priscis rebus omittatur, dicendum; sunt Æthiopum littera varis animantibus, extremitatibusque hominum, atque instrumentis, sed præcipuè Artificum persimiles; non enim syllabarum compositione, aut litteris verba earum exprimant; sed imaginum forma, earum significatione usu memoria hominum tradita: scribunt quidem Accipitrem, Crocodilum, Serpentem, Hominis oculum, manum, faciem, & cætera huiusmodi: Accipiter rem denotat cido factam; quoniam hac aliarum ferme omnium Avis sit velocissima; Transfertur hac notio ad domesticas res, quæ velociter fiunt: Crocodilus malum significat: Oculus iustitiæ servator, & totius corporis interpretatur custos; Reliquarum corporis partium, dextera manus digitis expansis libertatem designat: sinistra verò compressis tenacitatem, atque avaritiam: Eodem modo cæterarum corporis partium figura, atque instrumenta certum aliquid notabant. Quæ memoria hominum longo usu, ac meditatione observata, è vestigio quid ea exprimerent, internoscebant.* Corn. Tacitus Annal. lib. 11. dixit fuisse primos Ægyptios, qui per figuras animalium exprimerent sensus mentis. Marcellus Ficinus in Platonis Comment. cap. 20. voluit, quod Zoroastres, & ejusdem Sacerdotes habuerint præcipuam formam scribendi litteras Characteribus signorum cælestium, ac stellarum, quæ Mercurius Trismogistus sequutus ipse quoque litteras figuris animalium, & plantarum expressit, ne vulgo innotescerent mysteria recondita Theologiæ. Ammianus Marcellinus lib. 17. differens de significato litterarum Ægyptiorum inquit: *Non enim, ut nunc litterarum numerus præstitutus, & facilis exprimit, quicquid humanamens excipere potest; ita Prisci quoque scriptitarunt Ægyptii; sed singule litteræ singulis nominibus serviebant, & verbis nonnunquam significabant integros sensus: Cu, us rei scientiæ in iis interm sit duobus exemplum. Per Vulturem natura vocabulum pandunt, quia mares nullos posse inter has aliter inveniri rationes memorant Physicæ. Perque speciem Apis mella conscientis, indicant Regem: Moderatori cum incunditate aculeos quoque innasci debere, his signis ostendentes; & similia plurima.*

Porphyrus pariter tractans de figuris Ægyptiacis, ut refert Eusebius Cæsariensis de Præparatione Evang. lib. 3. cap. 4. *Scarabeum Animal rerum Divinarum indocti abominabantur, quod Ægyptii summo opere venerantur, Animatam Solis effigiem esse putantes: Scarabeus autem omnis virilem sexum habet, & spermate in sterco incluso,*

cluso, pila deinde confecta, pedibus involvitur; veluti Sol in Cælo; & mensẽm Lunarem expectat. Sic de Ariete, de Crocodilo, de Vulture, caterisque animalibus philosophantur: ita ex sapientia, & religione ad cultum animalium pervenerunt.

Et hæc de Symbolis & Hieroglyphicis Ægyptiorum delibasse sufficiat; quod attinet ad necessitatem, & utilitatem nostri tractatus subsequens est; ut mox dicamus de pluribus eorundem Diis.

CAP. XIII.

De Iside, & Osiride, seu Serapide.

Refert Plutarchus in tractatu de Iside, & Osiride, hos mutuo impulsos amore, Num. 3. antequam alvo Rheæ Matris exirent, in tenebris corpora miscuisse. Item Osirim Regno inito statim Ægyptios inopi, & belluina victus ratione solvissẽ, cum & fruges iis ostenderet, & leges poneret, & Deorum cultum præciperet: Postmodum universam obiisso terram, hominesque mansuetos rede gisse minimo armorum usu, cum plerosque persuadendo, & docendo adhibitis Carminibus, & Musica alliceret; creditum est; Eandemque esse cum Libero Patre; Ubi cum Isis quoque literas docuisset; uterque Divinos honores meruit: Tandem à Typhone fratre clam occisus Osiris; & ab Iside diu quæsitus est; Demum apud Phialam juxta Syenem laceratus reperitus est; Curavitque Isis sepeliendum in Abato Insula; nec nisi Sacerdotes; eosque Mitratos certis diebus eò accedere voluit. Sed cum apparuisset deinde Ægyptiis Bos quidam, Osirim putaverunt, adoraveruntque, ut Deum, & vocaverunt Apin, id est Bovem eorum lingua; & postea dictus Serapis.

Nulli Numini magis, quam Isidi convenire Scientiam, & Cognitionem voluit Plutarchus: Græca enim Vox Isis est à scientia demanans; & hujus Deæ inimicus Typhon à fastu (qui Typhos Græcè dicitur) nomen habet; quod incitiam, & erroribus inflatus discerpat, aboleatque sacram doctrinam, quam Dea colligit; componit, traditque Divinitatis comparandæ initiatis.

Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 2. scribit, quod Apis Bovis nomen apud Ægyptios pro Deo colebatur alio nomine Serapis; Corpore erat niger, candida fronte, in tergo alba nota insignis. Responsum autem illum dare non ut reliqua oracula solitus, sed si manu oblatum pabulum sumpsisset è consulentibus, secundos eventus, atque omnia prospera decernebat: si verò abnueret, omnia sinistra portendebat; Ideo cum à Germanico Cæsare pabulum oblatum renuisset, funestum omen, & indubiam necem, quæ postea sequuta est, pronuntiavit.

Eusebius Cæsariens. lib. de Preparatione Evang. post Diodorum Siculum inquit, fuisse primos Ægyptios, omnium motum, ordinemque cælestium Corporum admiratos, & Solem, & Lunam Deos putasse; ac Solem quidem Osirim, Lunam Isim nuncupasse, à proprietate quadam inditis ipsis nominibus: Multo culus enim Osiris dici potest; Radiis enim suis quasi multos rebus immittat oculos, quibus omnia perspicit, ut inquit Poeta:

Sol, qui Terrarum flammis opera omnia lustras.

D :

Isim

Isin verò dicere possumus Latine, Lunæ hoc nomine indito, quoniam sempiterna, priscaque sit; cui idcirco Cornua depingunt, vel quia cum minor est, Cornuta videatur, vel quod Bos ei apud Ægyptios sit dedicatus.

Volunt alii, Serapidem fuisse Apim Regem Argivorum ex D. Augustino de Civitate Dei lib. 18. cap. 5. ubi: *His temporibus Rex Argivorum Apis navibus transvectus in Ægyptiam, cum ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Ægyptiorum Deus: Hominis autem huius cur non Apis esset post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationem Varro reddidit: Quia enim Arca, in quam mortuus ponitur, quod omnes iam Sarcophagon vocant: & ibi eum venerari sepulchrum ceperunt, priusquam Templum ejus esset extructum: velut Sorosapis, vel Sorapis primo, deinde una littera, ut fieri assoler, commotata Serapis dictus est; Arn. Pontacus Episcop. Vafatensis in suis notis ad Eusebii Chron. inquit, quod Serapis dicatur ab Apis & voce Hebraica Sor, quæ Bovem significat, ut Serapis idem sit, quod Bos Apis; de Etymologia vide etiam, quæ refert Corn. à Lapide in Genesi 41. ad finem. De hoc eodem Serapi, seu Osiri inquit Tertull. adversus Marcionem lib. 1. cap. 13. Sic & Osiris quod semper sepelitur, & in vivo quæritur, & cum gaudio invenitur; recipere carum frugum, & vividorum elementorum, & recidi vi anni fidem argumentantur. Cujus figuram Osiridis in Sarcophago hic supra effigiavi, ut in ædibus Eminentiss. D. D. mei Cardinalis Verospii.*

Ac vero Julius Firmicus Maternus de Mysteriis, & erroribus Prophanarum Religionum cap. 14. scribens Constantio, & Constanti Imperatoribus filiis Magni Constantini; hæc inquit, *Discite etiam Sacrosancti Imperatores, Venerandum Alexandria Numen, unde sumpsit exordium. Cum ingrueret arescentibus frugibus malitiosa fames, Jacobi Religiosi Patriarcha semine procreatus juvenis Joseph, interpretatusque somnium Regis, totum, quicquid innuebat, ostendit: Joseph est Jacobi filius, qui ob pudicitiam in carcerem missus: ereptus post interpretationem somnii, fuit parriceps Regni: nam septem annorum collectis, & servatis frugibus, alterius septennii egestatem Divina manus providentia mitigavit; Huic post mortem Ægyptii patrie gentis sue instituto, templa fecerunt: Et ut justam dispensationis gratiam posteritas disceret, quo Modio esurientibus, & ementibus frumenta dividerat, capiti is superimpositus est; Nomen etiam, ut sanctius coleretur, ex primo auctore generis accepit. Nam quia Sara Pronepos fuerat, ex qua nonagenaria Abraham, indulgentia Dei, suscepit filium, Serapis dictus est. Sed hoc invito Joseph accidit, imò mortuo; neque enim ad hoc facinus Religiosus animus, & Deo summo dicatus, adduci potuisset, ut erroris illecebras, ex nomine suo superstitiosis hominibus ipse præberet, præsertim cum sciret, hæc esse in Dei sacrosanctis legibus; ne quis hominum tale aliquid, aut veneretur, aut coleret. Hic in Ægypto colitur, hic adoratur, huius simulacrum Neosorum turba custodit; sed & in ipso simulacro, sicut in cæteris, ex assiduis sacrificiis immundi Demonum spiritus colliguntur.*

Refert Baronius super Annum 389. ubi etiam Spondanus n. 16. quod apud Ægyptios vox Serapis idem erat, ac Mundi Salvator: nam si hoc erat, non alium quam

quam Joseph illos significare voluisse, certum redditur. Sanè fertur ab antiquis Serapis oraculum Josepho Patriarcha dignissimum, à nostris etiam decantatum, sic Latinè redditum.

Principio Deus est, tum Verbum, his Spiritus unus;

Congenita hæc tria sunt, cuncta hæc tendentia in unum.

Certè non frumentum tantum, sed veram Dei cognitionem Joseph tradidisse Ægyptiis, satis asseritur in Psal. 104. dum ait Pharaonem: *Constituisse eum Dominum domus sue, ut erudiret Principes sicut semetipsum*, ut jure dici possit eam de sacrosancta Trinitate sententiam fuisse Josephi. Traduntque insuper à Serapi inventa esse Symbola quædam ab obsessis Dæmones pellerentur, quod Hebræorum sapientiæ convenit, ut apud Spondanum d. n. 16.

Sed quicquid sit super tanta varietate hujus pseudodeitatis, de qua nil certum constat; Habemus ex Ruffino lib. 26. cap. 22. Magnificentissimum templum, ingensque Serapidis Idolum, quod factum olim fuit à Scostre Rege per Bryantem artificem ex omnibus generibus metallorum, lignorum, lapidumque pretiosorum commixtione; Socrates lib. 5. cap. 17. Histor. Ecclæs. refert in expurgatione ejusdem templi Serapidis facta per Theodosiũ: primum fuisse ibidem repertas figuras Crucis; tractans quoque de Significatu earundem his verbis: *In Delubro Serapidis jam diruto, & fundamentis convulso, littera reperta fuerunt lapidibus incisa, quas Hieroglyphicas appellant. Erant forma insculpta, qua Crucis habebant effigiem. Quas & Christiani, & Gentiles oculis inuentes, utriusque eas ad suam ipsorum Religionem accommodarunt: Nam Christiani Crucem Salutaris Christi passionis signum esse dixerunt, propriamque sua Religionis notam censuerunt; Gentiles aliquid in ea commune esse Christo, & Serapidi affirmarunt. Nam effigiem Crucis aliud Gentilibus, Christianis aliud significare: Dum isti inter se de hac re digladiantur; Gentiles quidam ad fidem Christianam conversi, qui litteras hieroglyphicas accuratè noverant, formam Crucis, quid sibi vellet, interpretantur VITAM FUTURAM significare docens; Quod quidem Christiani, utpotè pro sua Religione maximè faciens, cupidè arripere, & de eo animos efferre cœperunt; Postquam per alias litteras hieroglyphicas significatum erat, Serapidis Delubrum tunc dirutum fore, cum Crucis effigies appareret (id enim esse Vitam venturam) multò plures ad Religionem Christianam se transulerunt, peccataque consistentes baptizati sunt: Hæc de Crucis effigie ipse equidem accepi.*

Hæc eadem quoque referunt Sozomen. lib. 7. Eccl. Hist. cap. 15. Suidas in Theodosio. Nicephorus Calystus lib. 12. cap. 26. & Historiæ etiam tripartitæ lib. 9. cap. 29.

Cælius Rhodiginus in suis antiquis lectionibus lib. 10. cap. 8. loquens de efficacia, & virtute, quam existimarunt Antiqui habuisse Imaginem Crucis, inquit: *Quæ opinio ab Ægyptiis initia duxit, confirmataque vel præcipuè est, inter quorum Characteres Crux erat insignis, vitam, eorum more, futuram significans; proinde figuram ejusmodi Serapidis peccatori insculpebant, & hoc idem refert Ruffinus Ecclæs. Hist. l. 2. c. 29.*

Astruunt prædictam Historiam Picturæ, in quibus passim hodie videas D. Antonii vetustissimi Anachoretæ penulæ, & manui imponi hanc Crucem seu Tau; siquidem Ægyptio illi Viro jam notum inter Sacra erat hoc Signum. Quod pariter Obeliscis, qui inde Romam vecti sunt, insculptum sæpissimè videmus, uti unicum & fulgentissimum salutis symbolum: Et forsàn hunc Crucis Characterem Ægyptii primum sumpserunt à Moyse exaltante Serpentem in deserto, aut ex Virga ejusdem mirifica, in qua Tetragrammaton Dei nomen forma Crucis incisum fuisse traditur, ut refert Kircherus in suo Prodromo.

Hinc nos superius effigiari curavimus non solum effigiem Isis ex metalli simulacro hieroglyphicis characteribus sculptam, ut in meo musæo; sicuti & Osiridis facie Bovis in Sarcophago, demum ejusdem Osiridis habentis præ manibus signum Crucis, seu Tau, ut diximus.

CAP. XIV.

De Canopo.

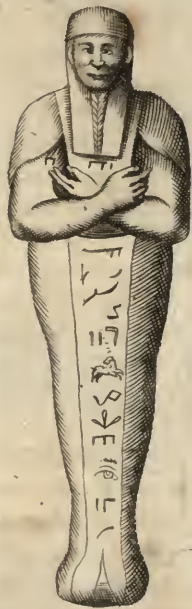
Num. 4. **F**uit Canopus Gubernator Navis Osiridis, quæ à Græcis Argo dicta fuit, & secundum Ægyptiorum fabulas, hæc in honorem Osiridis translata est in Cælum inter Stellas. Ita ut hodie nominetur *ARGO NAVIS* imago stellarum, quæ resplendet propè imaginem Orionis, & Caniculæ, inter quas lucidissima est illa, quæ fingitur collocata in Remo, quæ Canopus nominatur. De qua Plutarchus de Iside, & Osiride sic ait: *Imperatorem nominant Osirim, & Gubernatorem Canopum, cum quo stella idem habeat nomen; Et Navim, quæ Argo à Græcis dicitur, inter sidera relata, in honorem Navis Osiridis non procul ab Orione, & Cane ferri.* Et de hac eadem Stella dicit Plinius lib. 6. cap. 22. *Canopum lucere noctibus, sidus ingens, & clarum.*

Voluerunt alii hunc Canopum fuisse Gubernatorem Navis Menelai Imperatoris Græcorum, qui regressus ab expugnatione Trojæ ducens secum Helenam à Paride raptam naufragatus ad ripas Ægypti, descendit in parvam Insulam ad ostia Nili, ubi mortuus, & sepultus est à Menelao, in cujus honorem jussit ibi Urbem ædificari ab ipsius nomine Canopum, sicuti quoque pariter nominatum ostium illud Nili: De hac Insula loquitur Tacitus 2. Annal. Cum Germanicus in Ægyptum proventus, ut illas antiquitates inviseret, sic ait: *Nilo subvehebatur; orsus oppido à Canopo: Condidere id Spartani ob sepultum illic Rectorem Navis Canopum, qua tempestate Menelaus Græciam repetens, dives sum ad Mare, Terramque Lybiam delatus.*

Temporis decursu à supersticiosa Ægyptiorum gente fuit iste Canopus habitus Deus, & post Isidem, & Osiridem nulli alteri hujusmodi honores habiti fuerunt; ejusdemque sepulcro vota appensa, & in templo illius erat celebrius Gymnasium totius Ægypti, in quo hieroglyphicæ litteræ apprehendebantur.

Refertur historia istius Canopi, seu illius sacerdotis memoranda, & curiosa, propter quam in rudi Plebe illorum temporum maximè crevit superstitio circa prædictum

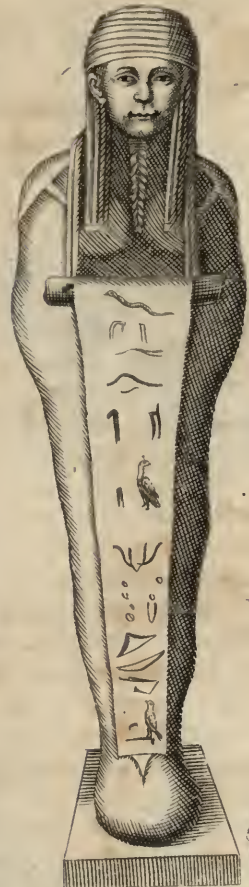
No: 1. pa: 18.

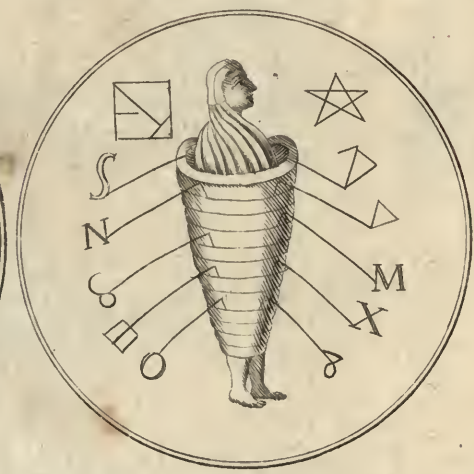
No: 2. pa: 25.

No: 3. pa: 27.

No: 4. pa: 30.

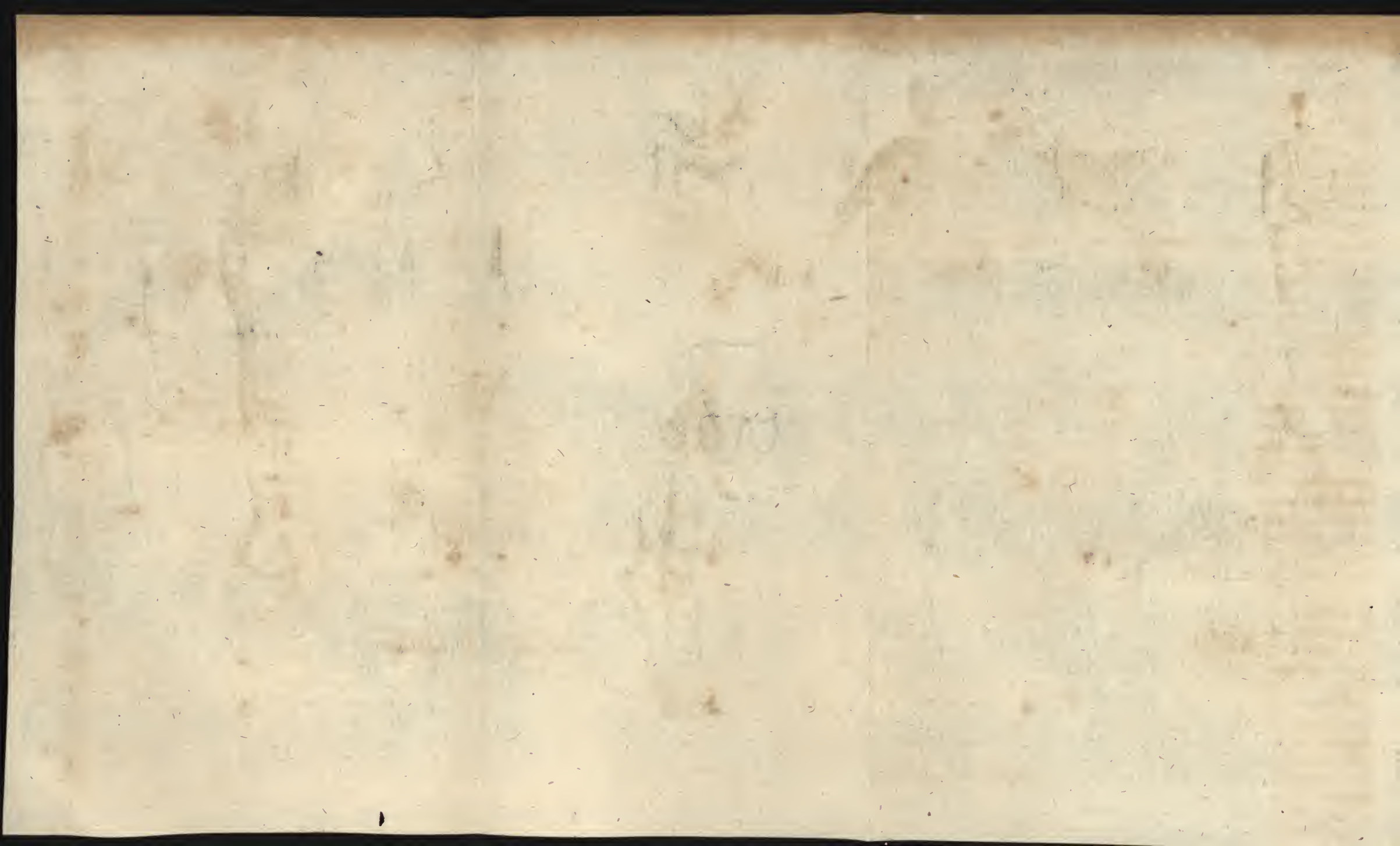

No: 5. pa: 32.

IN ADIBVS. EMIN.
DNI. CARD. VEROSPII.

IN MVSEO AVCTRIS EX AERE.

dictum Deum. Ruffinus Aquilejensis in historia Ecclesiastica lib. II. ad Eusebium adjuncta cap. 26. his præcisè verbis ait : *Ferunt aliquando Chaldaos ignem Deum suum circumferentes , cum omnium provinciarum Diis habuisse conflictum , quo scilicet , qui vicisset , hic Deus esse ab omnibus crederetur . Reliquarum provinciarum Dii aris , aut auri , argentique , aut ligni , vel lapidis , vel ex quacunque materia constabant , quæ per ignem procul dubio corrumpentur , ex quo fiebat , ut ignis locis omnibus obtineret ; Hac cum audisset Canopi sacerdos , callidum quiddam excogitavit : Hydria fieri solent in Ægypti partibus fistiles , undique crebris , & minutis admodum foraminibus patula , quibus turbida aqua desudans , defacat , ac purior redditur : Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis , desuper etiam variis coloribus pictam , aqua repletam , statuit ut Deum . Et excisum veteris simulacri , quod Menelai Gubernatoris ferebatur , Caput desuper positum aptavit : Adsunt post hæc Chaldaei : itur in conflictum , circa Hydriam ignis accenditur , Cera , quæ foramina fuerant obturata , resolvitur : Sudante Hydria ignis extinguitur : Sacerdotis fraude Canopus Chaldeorum victor ostenditur : Unde ipsum Canopi simulacrum , pedibus per exiguis , attracto collo , & quasi suggillato ventre tumido in modum Hydriæ , cum dorso aequaliter tereti formatur , ex hac persuasione , velut Deus Victor omnium , colebatur .*

Hanc eandem Historiam similiter referunt Suidas in verbo Canopus ; Gyraldus de Diis Gentium , Syntagm. I. & alii , sed hæc maximè contestantur ex duobus antiquissimis simulacris hic Romæ Canopum representantibus è felice Ægyptiaco , quorum unum reperitur in Palatio Farnesiorum , & alterum in Domo , quæ erat Dominorum Jacobi , & Antonii de Bossis : Utrumque , ante , & retro repletum est Characteribus Hieroglyphicis , & sunt in forma Hydriæ , supra quam appositum est Caput Canopi eodem modo , quo à Ruffino fit descriptio relata ; Et maximè est mirandum , quod inter prædictos characteres hieroglyphicos sæpiùs expressa est variis modis effigies salutiferæ Crucis .

Hanc eandem Canopi ignis Victoris representatam Historiam exactè refert Numisma expressum in Prodomo Patris Athanasii Kircherii cap. ultimo fol. mihi 227. Ubi idem Canopus sindone amictus , forma autem tereti intra hydriam positus quibusdam signis , figuris , seu characteribus circumdatus ; nec non quibusdam lineis à prædicta hydria procedentibus , quibus facilè aqua denotabatur , quæ à foraminibus hydriæ desudabat , & ex his patet , quod Ægyptii postmodum more suo in omne superstitionis genus præcipites juxta relatæ historiæ seriem in certa materia dictum numisma effigiantes inter sacra symbola collocarunt , eoque , phacterii loco , postmodum contra ignis , flammarumque violentiam usi sunt . Unde ego ad majorem cognitionem hic delineari curavi , tum simulacrum existens in domo Dominorum de Bossis , ac etiam Numisma prædictum à Patre Kircherio effigiatum .

De Harpocrate.

Num. 5. **E**st mihi figura Harpocratis valde concinna ex antiquissimo metallo, quam hic delineatam propono. Ea siquidem puerum redimitum representat, qui ad os compressum dextero digito silentium indicit, innixus trunco arido, & spinoso, de quo Ovidius in Metamorph.

Quique premit vocem, digitoque silentia suadet.

De quo Apulejus, Martianus libro primo, & alii.

Hæc scribit Plutarchus in lib. Isidis, & Osiridis. Genitum fuisse post interitum Osiridis ex Iside, & Helitomeno, imbecillumque natum membris inferioribus: alibi autem idem auctor non puerum fuisse (ut fertur) imperfectum, sed Deum juvenilis adhuc imperfectæ, & inarticulatæ orationis præsidem, & moderatorem, ex quo digito ori admoto ipsum effigiabant uti silentii, & taciturnitatis symbolum, refert Gyraldus de Diis Gentium syntagm. primo.

Dicebatur Harpocrates silentii Deus: re vera autem Græcus Philosophus fuit; ejus eruditio, ac præcepta in id maximè tendebant, ut silentium præciperet, & omnibus rebus anteponeeret. Hunc ipsum Deum Harpocratem una cum Osiride, & Iside eliminatos Italia; Pisone, & Gabinio Coss. refert Tertull. in Apologet.

Quod autem hæc mea figura præter cætera curiosum in se continet; est illi quoque supra caput nota quædam quasi membri virilis erecti: quod symbolum declaratur, quod quæ contraria sunt pudori, & honestati servari debeant sub silentio apud Harpocratem. Hinc Catullus in Gellium epigr. 59.

Gellius audierat Patrum objurgare solere,

Si quis delicias diceret, aut faceret:

Hoc ne ipsi accideret, Patrum perdespicit ipsam

Uxorem, & Patrum reddidit Harpocratem.

Ubi reddere Harpocratem, ut monet Erasmus in Adagiis, proverbialiter dictum est per silentium imponere.

Quamvis alii crediderint, sed non ego, supra caput dicti mei Harpocratis non fuisse effigiatum membrum prædictum, sed Cistulam quandam, in qua cognitio de Deo servetur. Plutarch. in lib. de Iside, & Osiride inquit; *Hi autem sunt, qui sacram de Diis doctrinam omni à superstitione, & curiositate puram in animo suo tanquam in Cista gestant, atque continent: fugiuntque atra & umbrosa: manifesta autem, & splendida de Deo scientiam monstrantia, amplectuntur.* Unde S. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. inquit: Quod in omnibus templis; ubi colebatur Osiris, & Isis, erat simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videbatur, ut silentium fieret: hoc significare Varro existimans, ut Homines eos fuisse taceremus. Hinc ait Lactantius lib. 5. cap. 20. Quod fida silentia Sacris instituta sint ab hominibus callidis, ut nesciat Populus quid colat.

Vera autem significatio ejus notæ expressæ in effigiata figura mei Harpocratis hæc est; ut representet frondes arboris Persicæ, quæ circumdant ejusdem fructum ab Ægyptiis huic Deo dicatæ, quod ejus arboris frondes linguæ, fructus autem cordi sint quam simillimi, Gyraldus in historia de Diis Gentium syntagmate primo, fol. mihi 56.

Et propterea quidam Albinus offerens munus hujusmodi fructuum Alciato scribit eidem Epigramma per hæc verba:

*Fert folium lingua, fert poma smillima cordi,
Alciate, hinc vitam degere discite tuam.*

Itaque præcipitur ei, qui sit Oraculum aditurus, ut sanctè, pièque sentiat, & modestè loquatur.

Hinc Pythagoras discipulos suos prius tacere, quam loqui instituerat: ostendens ex eo, verba prius præmeditanda, quam effundenda esse; ipsum siquidem dentium vallum coerceri linguam, indicat: proinde idem Philosophus loquaciores adolescentem, quinquennali vocis exilio comprimbat, Franciscus Patrit. Senen. de instit. Reip. n. 64. & Socrates admonebat suos discipulos, ut tria præcipuè in omni vita haberent: In animo Prudentiam, in vultu Verecundiam, & in lingua Silentium: At Simonides dicere solebat: nunquam se pœnituisse silentii, sermonis autem sapius. Marc. ser. 20. & propterea Euripides apud Stobæum titulo 34. *Grande est malum sua nocere sibi met eloquentia: Os moriscandum potius, quam hæc proferat.*

Cognito de præfatis Ægyptiorum Diis, videamus de pluribus Hieroglyphicis, & aliis hujusmodi ad rem nostram facientibus.

CAP. XVI.

De Sphynge.

SPHYNX monstrum est apud Thebas, cujus caput & manus puellæ, corpus canis, alæ avis, vox hominis, ungues leonis, cauda draconis similitudinem referebant. Dicta est autem Sphynx à constringendo, vel vinciendo, quod prætereuntes suis questionibus ita stringeret, ut se expedire non possent: scribit Lactantius Thebaidos Interpres, quod Sphynx insidens scopulo viæ imminenti insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, & quotquot ea dissolvere non poterant, unguibus, & aliis interfecit. Ænigma erat hujusmodi. Quodnam animal quadrupes, meridie bipes, Vesperis tripes esset? Cujus Ænigmatis nodum Oedipus ita dissolvit, ut Hominem esse diceret, qui in infantia manibus, & pedibus repens Quadrupes est: Factus vir qui nullo alio, quam pedum adminiculo nititur, Bipes: Ingravescens annis assumpto scipione Tripes; sed hæc fabulosa.

Constat ex testimonio Alberti Magni, & aliorum Sphyngem animal esse ex genere Simiarum, & Solinus, & Diodorus Siculus inquit. Sphynge villosas comas, mammis prominentibus dociles ad feritatis oblivionem. Quin imò naturam habere mansuetam pluribus exercitiis, & disciplinis aptam.

Ægyptii ex Leone, & Virgine Sphynge perficiebant, quales videmus hic Romæ, & alibi; Ea scilicet de causa, quod Quintili, & Sextili mensibus, in quorum tutela Leo & Virgo sit, exuberet Nilus. Bellonius lib. de Admirabil. Antiq. Rerum præstant. cap. 2. Ant. August. numism. Dialog. cap. 3.

Apponebantur præ foribus Templorum, ut docerent Deum, & amandum, & timendum esse: Feræ enim, & Hominis imaginem Sphynge gerere; itaque Deum Impii ferum, Justis humanum esse: Plinius lib. 8. cap. 22. Pignorius super tabula Isiaca pag. mihi 36.

CAP. XVII.

De Bovis Capite.

Num. 6. **R**eperitur in meo musæo ex antiquo metallo Bovis caput carne nudatum, quod Symbolum Ægyptiorum erat, dum vellent illi laborem occultè demonstrare: ea quippe ratione, quod aratio Bouum ministerio absolvatur: carne verò nudatum, quod laboriosi homines plerumque macilenti sint, ex Hori Apollinis Hieroglyphicis cap. 16.

Est quoque penes me aliud Bovis caput ex ære similiter antiquissimo; at hoc carne circumdatum; quod Apin repræsentasse credo ab Ægyptiis pro Deo habitum; Responsa autem illum dedisse, non ut reliqua oracula solitum, sed si manu oblatum pabulum sumpsisset consulentibus, secundos eventus atque omnia prospera decernobat; Si verò abnueret, omnia sinistra portendebat, Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 2. de quo etiam supra diximus.

Hinc est, quod Hobræi Divinorum beneficiorum immemores ab Ægyptiaca servitute liberati, & in luxuriam prolapsi, ad prophanos Ægyptiorum ritus animos transtulerunt: cum enim Moyses Dux eorum ascendisset in montem, atque ibi quadraginta diebus moraretur aureum caput Bovis, quem vocant ipsi Apin, quod eos signo præcederet, figurarunt: Quo peccato & scelere offensus Deus impium, & ingratum populum meritis pœnis affecit; & legi, quam per Moysen dederat subjugavit. Lactantius Firmianus lib. 4. de vera Sapientia cap. 10.

CAP. XVIII.

De Scarabæo.

SCARABÆI Symbolo Mundum significari apud Veteres Ægyptios refert Herodotus in Hieroglyph. 50. lib. 1. *Unigenitum aut ortum, aut Patrem, aut mundum, &c. significantes, Scarabæum scribunt.* Et paulo post: *Mundum verò significant per Scarabæum, quod ad mundi figuram, ejus procreatio, ac factus accedat.* Nam cum certo anni tempore Bubulum excrementum nactus, materiem eam sibi suscipit elaborandam: utcunque primum ex eo Pilulas conficit; ut jam mundi ipsius formam initio imitetur; mox eas ab ortu occasum versus posticis impellens pedibus non intermissa rotatione protrudit; ipse interim aversus orbem spectat, quasi

No: 6. pa: 34.

No: 7. pa: 33.

No: 8. pa: 36.
QVILIANAE.

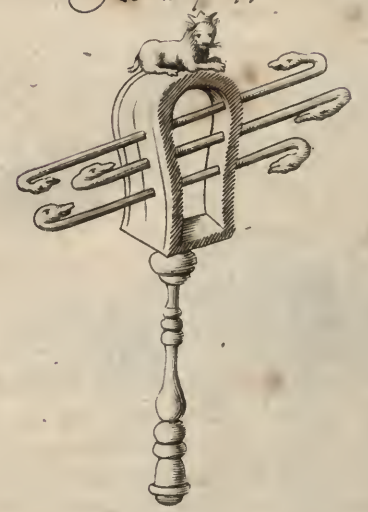

No: 9. pa: 38.

No: 10. pa: 41.

No: 12. pa: 44.

quasi ipsius Cœli exemplar intuendo imaginem illam exprimere conetur. Plinius lib. 30. cap. II. *Scarabaum, qui Pilulas voluit, propter hunc Ægypti magna pars Scarabeos inter Numina colit: curiosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis similitudinem huic animali esse, ad excusandos Gentis suæ ritus.* Certe in ea veneratione vile hoc animal Ægyptiis fuit, ut publicas semitas, viasque incedentes hoc unicum summa cura cavere viderentur: Ne numen illud fimosum sibi forte obvium incauti pedibus obtererent.

Hoc animal Bicornæ Lunæ Sacrum, ut Porphyrius animadvertit, In partu fovendo octo & viginti dierum periodum Lunarem observat, ut notat Horoapollo lib. I. cap. 10.

Scarabæi caractere Ægyptiorum Bellatores signabantur ea ratione, quod ^{Num. 7.} cum fœmineo genere hoc insectum careat, Viros utique solos doceat Bella tractare. Plutarch. de Iside & Osiride, inquit, *Bellicosus sculptura Anuli erat Scarabæus &c.* & propterea etiam Gemma, lapideve eodem elaborari in eum videlicet usum, ut filo trajecto gostarentur, docet Pignorius super dicta Tabula Isiaca pag. 22. Ut est videre apud me, & alios de prædictis prout hic delineatis.

Pater Athanasius Kircherius in suo Prodromo cap. ult. fol. mihi 264. inquit, per Scarabæum unigenitum Dei Filium significari, per quem facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil, neque indignum quispiam clamitet Deum ipsum omni admiratione majorem insecto omnium vilissimo teterrimo, putidissimo assimilari; siquidem Magnus August. in Soliloquiis inquit: *Bonus ille Scarabaus meus non ea tantum de causa, quod Unigenitus, quod ipsemet sui auctor mortalium speciem induerit, sed quod in hac fœce nostra sese volutaverit & ex ipsa nasci Homo voluerit.* Nec dubitavit sanctus Augustinus Deum Scarabæo comparare, quippe fati exploratum habebat, Deum per Prophetam se vermem appellasse, quo loco multi Scarabæum vertunt: Ut sic vilis conditionis humanæ, qua infinita Majestas Dei induta venit in mundum, indicaretur.

CAP. XIX.

De Gracilitate in effigie Isidis & statu Pedum.

DE Gracilitate in Isidis figura, sicuti in aliis ferè omnibus Ægyptiorum. Excusavit illam Pierius Valer. lib. 49. cap. 32. ea ratione, quod innuere vellent Dei naturam spiritu, non corpore constare; Nisi velimus asserere potius, adeo indoctè Pictores tunc temporis penicillum tractasse, ut adscribere nomina rerum necesse haberent: vel quod studio eorum in id magis incumberent; ut picturas miras exprimerent, quam ut venustatem affectarent. Pignorius super dicta Tabula Isiaca cap. 2.

Est quoque notandum in fere omnibus hujusmodi Imaginibus commune, status Pedum complicatorum: etenim veteri mortalium instituto ad suæ quisque gentis similitudinem omnes Deorum species effingunt: hinc ab ipsa Ægyptiæ gentis corporum habitudine petendæ sunt causæ, ob quas crura eorum depravari contingat:

unde docuit Galenus hoc in Ægyptiis provenire propter incompositi corporis molem atque onus, ut rectiora non sint, quam naturæ usus exposcit. Et de hoc quæstionem latè formavit Antonius Querengus relatus in Expositione dictæ Tabulæ Isiacæ per Pignorium.

CAP. XX.

De Plantis Pedum.

Num. 8.

EXtat penes me non ignobile marmor album forma quadrata duorum fere palmorum altitudinis, & latitudinis: scripsere de hoc ipso eruditissimi viri, & quamvis libenter aliud non adderem; nihilominus non indecorum putabo breviter hæc quoque recensere.

Hoc Votum fuisse Isidi Deæ dicatum ex illis duabus litteris hinc inde. I, D. cui conforme est aliud simile marmor hic Romæ in Ecclesia sanctæ Mariæ de Ara Cœli una cum litteris infra notatis.

I S I D I
F R U C T I F.
P O S U I T.

De primo illo verbo in hoc meo marmore QUIETIANÆ, cum sit aliquantum corrosum ab antiquitate, ac etiam ambiguum, non potui verum illius intellectum scrutari; nisi fortè sit nomen proprium alicujus, qui votum solvit, vel etiam propter corrosionem litteræ D. ante verbum JANÆ. Dianæ fuerit dicatum, quæ eadem est cum Iside, ut diximus supra.

Diodorus Siculus lib. I. cap. 12. scripsit ubique terrarum Isidem cultam, idque propter manifestas ejus morborum curationes (tales miseris offucias obtrudebat Diabolus) cujus testimonio adjungimus nummum ærcum Claudii Imperatoris, in quo Isis cum Situla, & Sistro inscribitur SALUS AUG. Hinc Juvenalis satyr. 12. naufragii mentionem faciens, Pictores tebularum quæstu vitam quærentes ab Iside pasci dixit, tanquam naufragantium tutela, & ventorum Domina.

*si quando Poetica surgit
Tempestas, genus esse aliud discriminis audi:
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Ejusdem; pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam VOTIVA testantur fana TABELLA
Plurima: Pictores quis nescit ab Iside pasci?*

Quare autem in nostro marmore votivo apposita sint Plantæ Isidi dicata? Dico ea re nil aliud significari nisi prudentem rerum progressum, ut notavit Calcagninus de rebus Ægyptiacis. Vel potius crederem, quod nostræ Plantæ pedum non in terra posita, & firmata, sed potius suspensæ in aere vacillationem, seu varietatem denotent: etenim sicuti Pedes in solido constituti jactum ostendunt fundamentum:

ut

ut apud Jurisconsultos ponere pedem pro jacere fundamentum: In Deo pedes virtutis ejus firmitatem ostendunt, & solidi fundamenti stabilitatem, Isaias cap. 66. *Caelum mihi sedes est, terra autem Scabellum pedum meorum.* Pierius lib. 35. cap. 4. Hinc etiam Ægyptii volentes indicare Solis cursus, dum in Solstitio est Hyberno, seu in Bruma, significabant geminos pedes simul compactos, ac firmatos. Ex Horoapolline lib. 2. cap. 3. Ita contra vacillatio, seu variatio denotetur ex Hieroglyphico Pedom, qui non sunt positi in terra, & loco stabili, Psalmo 73. legitur: *Mei penè moti sunt pedes.* Græca lectio habet vacillarunt, seu fluctuarunt Pierius d. lib. 35. cap. 40.

At in proposito nostro sicuti Variatio & Inconstantia significatur per varietatem Lunæ, & Nothum Lumen. Eccles. cap. 27. *Sapiens sicut Sol permanet, Insiens sicut Luna mutatur.* Et apud Matthæum legitur de Juvene Lunatico, qui nonnunquam in ignem, nonnunquam in aquam cadere consuevit, Pierius lib. 44. cap. 41. Infertur ex iis, quod Plantæ nostræ suspensæ, & non firmatæ denotent dictam varietatem, inconstantiam, & fluctuationem, quod proprium est Lunæ, & Isidi attributum; ut dixit etiam Juvenalis in antecedenti Satyra, in qua dicitur Isis Ventorum, & Naufragantium Domina.

Post hæc à me scripta circa dictum meum marmor; cum in revisione hujus mei operis eadem legisset Dominus Octavius Tronfarellus bonarum scientiarum eruditissimus, sicuti & Numismatum, & aliarum cujusque generis antiquitatum peritissimus: Quæ ego ingenii mei tenuitate assequi non potui circa intellectum illius verbi QUIEIANE in prædicto marmore sculpti; ipse statim maxima perspicacitate declaravit, quæ hic inferius ego ad verbum transcripsi.

De Interpretatione QUIEIANE.

Diana à Nigidio, qui à Macrobio primo Saturn. cap. 9. refertur, Jana appellabatur, alii postea *Διος*, Græca voce adjuncta, quæ Jovem significat, Dianam pronunciatam fuisse opinantur, quasi Jovianam, id est, Jovis filiam dictam. Apud Ciceronem vero lib. 2. De Natur. Deorum; nomen sortita est Diana. Quod noctem quasi diem Jana efficiat. Alii verò quasi Duanam interpretantur, quod duobus temporibus noctu, & interdium appareat, & ex Juliano Aurelio cap. 2. de Cognominibus Deorum; Nonnulli quasi Devianam; hoc est per devia in venatu orrantem nominatam affirmant; ut videre est apud Gyraldum de historia Deorum syntagm. 12. Hinc ego suspicor, hanc inscriptionem esse nomen compositum à Jana, & Quiete, & compactam fuisse vocem Quiejanam, ut etiam Vejovis nomen, à Ve, & Jove factum dicunt, quasi Jovis non juvantis; particula enim Vè privandi, habet significationem, id est, Nocentis: & Ovid. 3. Fast. Vejovem explicat, quasi non magnum Jovem, hoc est parvum.

Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis adem,

Adem non magni suspicor esse Jovis?

Et Dijovis vocem à Di, & Jove in unum conjunctam, quasi dici Patrem Jovem, quis non intelligit? Summanus quoque à vocibus Summo, & Manibus simul annexis

DE VETER. ÆGYPT.

dictum esse à Martiano Capella lib. 2. de Nuptiis Philologiae comperi, in quo habetur. Summani nomine intelligendus est Pluto, quem ita nuncupant, quasi summum Deorum Manium. Unde non mirum, si à vocibus Quicte, & Jana. Quiejana uno vocabulo ipsa quoque Diana pronuncietur. Luce enim clarius est hoc nomen non esse dicantis votum, nam in A, primi casus terminaret, & diceret Quiejana, verum cum sit in tertio casu prolatum, inscriptio hæc innuit Deitatem, cui votum solutum erat, & ita explicari possit. Quiejanae Isidi dicatum.

Votum hoc autem plantarum pedum potest esse peregrinantis, & defatigati viri, qui à longis itineribus dimensis quietem aliquando fortitus fuerit; pedum quippe vestigia angusta, & prælaboriosa peregrinationis lassitudine fatis gracilia in hanc opinionem animum meum deduxerunt; unde erectæ hæ plantæ habentur, quasi non amplius peregrinando terram suis vestigiis impressuræ, sed in quietis signum Dianæ sint suspensæ; & hoc votum cum altero, naufragantis apud Horatium non valde dissentiatur, de quo cecinit Poeta:

*Suspendisse potenti,
Vestimenta maris Deo.*

CAP. XXI.

De Triplici Isidis Figura.

Num. 9. **F**idilis est Figura penes mo palmorum duorum circiter altitudinis, variis coloribus picta, de recenti eruta è rudibus viæ Appiæ. Hæc humanum fœminæ caput repræsentat, habitu Ægyptiaco, & præter fasciolas, seu vela, quibus hinc inde est circumsepta, ut de iis inferius.

Primò, Coronam radiatam habet colore fusco circumdatam. Secundò superimposita sunt prædicto Capiti duo cornua erecta. Tertiò, sub cornibus sunt quæque aures Canis.

Hanc Isidem puto, quæ pro Luna communiter sumitur, ex Plutarcho, Eusebio, & aliis relatis per Picium lib. 39. cap. 3. & possent hæc tria signa denotare, quod Isis, seu Luna Trivia, & Tergemina, seu Triformis sit nuncupata; solet enim Luna in triplicem speciem sese convertere: malunt alii cognomina hæc ei tributa, quod ipsa tres facies, seu tres vias, hoc est tria numina in diversis locis habeat, nempe in Cælo, ubi Luna dicitur, & apud inferos, ubi Hecate, seu Proserpina nominatur; & in terra, seu sylvis, ubi Diana vocatur: Hinc Prudentius contra Symmachum:

*Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu,
Cum succincta jacet calamos Latonia virgo est:
Cum subnixæ sedet folio Plutonia conjux,
Imperitat Furiis, & dicitur jura Magera.*

Et incertus auctor:

*Terret, Lustrat, Agit, Proserpina, Luna, Diana,
Ima, Superna, Feras Sceptro, Fulgore, sagitta.*

At verò quo ad nostram figuram, præter illas fasciolas versicolores, quibus illustratur, est prima circumdata corona radiata; & hæc à Sole pulchritudinem suam participat, nempe lucem, quæ Divinæ pulchritudinis imago quædam est. Hinc Cicero de Somnio Scipionis: *Luce lucebat aliena, hac Solis discipula obsequitur cursibus supernis, & prout accedit ad Solem, vel recedit crescens, aut senescens, dispensat lumen, ideoque semper instabilis.* Ovidius 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem natura forma Dianæ

Esse potest usquam.

Et Macrobius: *Dispensationibus septenariis Luna sui luminis vices sempiterna lege variando disponit.* Hinc est, quod dicta nostra radiata Corona ad Caput Isis non sit coruscantibus radiis depicta, sed potius fuscis, cum illi non ex se subsistant, sed alieno Solis lumine egeant; ad differentiam aliorum radiorum coruscantium, qui superne descendunt super caput nostræ Isis; quasi nobis velint indicare, quod ii coruscantes à Sole emissi recipiantur à Luna, seu Iside tenebrosa.

Quod autem radiata corona Divinitatem sapiat. Plinius Jun. in Panegyrico Radiatum caput Principis vocat, quod inter Deos referebatur (qualiter pinguntur hodie Divorum Imagines) sic ait: *Horum unum si prestisset alius, illi jam dudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret, aut ebore.* Et Sueton. in Augusto cap. 94. referens somnium patris ejusdem sic ait: *Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem cum fulmine, & sceptro, exuvisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona supra laureatum currum.*

Alterum Figuræ nostræ signum erant cornua erecta tanquam symbolum Proserpinæ imperantis Furiis; cornua enim animum, viresque effecerunt. Ovid. Oleg. 9. lib. 4. Tristib.

Jam feror in pugnas, & non dum cornua sumpsit.

tractum à pecoribus, quæ cornibus manantur; quamvis alibi sumatur cornu pro potentia, & in sacris litteris: *Protektor meus, & cornu salutis mea.* Et Horat. de Baccho loquens 3. carm. Ode 21.

Viresque, & addis Cornua pauperi.

Tertium quoque signum nostræ Figuræ appositum erant aures, & hæc canis: nec dubium est ex iis Dianam denotari; quæ ob Virginitatis amorem fertur virorum consortia fugisse, & ut à se libidinis pruritus amoveret, venando sylvas incoluisse, paucarum virginum comitatu contenta, Arcum ferebat, & pharetram, succincta semper incedens, & cothurno induta; unde sylvarum, & nemorum Dea putabatur, dum illa arrectis auribus instar canis prædæ invigilabat, otiumque fugiebat, & propterea aures symbolum sunt vigilantis Dianæ; nam sicuti dormire in aurem est animo otioso, securo, vacuoque esse, ita ut supinam securitatem intelligi velit Menander in Plotio apud Gellium: *In aurem utramque si dorata fueris, est cubitura;* contra purgatis auribus pro attentis & vacuis est proverbium apud Plautum in Milite: *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.* Lucianus in Dialogo Meretricis: *Ad Deorum aures pervenit;* ubi facinus clanculum patratum

resci-

refciscitur ab iis, qui possunt, vel remunerari rectè factum, vel punire secus admissum.

Canes præterea à canendo dicuntur, quod noctu in custodia, & venando signum dent: Hinc Columella lib. 7. cap. 12. *Quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, aut furem predicat, quam ille latratu? Quis famulus amantior Domini; quis fidelior Comes? Quis custos incorruptior? Quis excubitor vigilantior? Quis demque ultior, aut vindex constantior?* Quæ omnia cum sint propria vigilantis Dianæ, non immerito pro symbolo eidem inservire videntur.

Cum hæc ostendissem Domino Dominico Berto Cæsenatensi annuit idem, ac statim ex cornibus posse denotari flumen, sicut quoque per aures canis Anubii Deum, liceat mihi & hæc addere, ut Lector, quæ maluerit ex his seligat, vel ipse afferat meliora.

Igitur primò ex radiata corona videtur denotari influxus Luna; dum illa lumen à Sole acceptum restituit; ut in sequenti dicemus Capitulo: & propterea in Novilunio incunte Vere celebrabant Ægyptii festum, quod appellant ingressum Osiridis in Lunam; unde nominant etiam Lunam matrem mundi, propter naturam compositam, & mixtam ex utroque sexu; quoniam cum sit plena, & prægnans ex Sole iterum emittit in aerem generabilia principia.

Secundò ex Cornibus Flumen significatur; etenim per translationem Cornua fluminum dicuntur Flexus, & curvitates alveorum, eo quod multis in locis ad Cornuum similitudinem flectantur. Valerius Flaccus lib. 1. Argonat. *Elais cornibus amnes.* Ovid. eleg. 2. lib. 4. Tristium: *Cornibus hic fractis*, nempe Rhenus: Flumen autem istud in præsentem non aliud esse quam Nilum; quoniam crediderunt Ægyptii illius augmentum respondisse illuminationi Luna: etenim majus illius fluminis augmentum prope Civitatem Eleusinam ascendit ad cubitos viginti octo, quot sunt dies quibus Luna singulis mensibus terminat circuire cælum: at minimum augmentum penes Civitatem Mendetes, & Xoin ascendit ad sex cubitos, & totidem sunt dies, in quibus orbis Lunarum ostenditur per medium divisus. Mediocrè verò augmentum, quod est prope Memphim, & hoc quatuordecim cubitorum respondens temporis Plenilunii; hinc Eusebius de præpar. Evangelic. lib. 3. cap. 3. dixit, quod putarint Ægyptii fructuum procreatricem virtutem, quæ inest Nilo, Osirim esse; & Osiridi Isidem conjungi, & propterea cum tanta sit correlatio inter flumen Nilum, & Isidem, quæ eadem est cum Luna; non abhorrebit à vero, qui dicat Cornua, symbolum fluminis, apposita esse Capiti nostræ Isidis.

Tertiò, ex auribus Canis denotatur Anubis, quem Ægyptii Deum canino capite effingunt, ac etiam lingua Ægyptiaca Canis dicitur. Virg. 8. Æneid.

Omnigenumque Deum monstra, & latrator Anubis.

Voluerunt tamen aliqui, quod sub forma Canis, seu Anubis coleretur Mercurius Lucanus lib. 8. *Nos in templa tuam Romana accepimus Isim, Semideosque Canes;* videlicet Mercurium, quem Anubim Expositores vocant. Boccacius in sua Genealogia lib. 7. cap. 34. scribit, Mercurium Nili filium fuisse, ut legitur apud Tulium

de Natur. Deorum : Hunc scribit Theodontus Hermetem Trismegistum fuisse Pitium quidem hominem; & pluribus imbutum doctrinis: & quidem de vero Deo mirabiliter sensit; & in libro quem Asclepium de Idolo scripsit. Hic apud Ægyptios in maxima fuit veneratione; adeo ut apud eos nefas fuerit, ipsum proprio nomine nuncupare ob reverentiam Numinis, ne forte nominando de ejus humanitate, & mortalitate sermo contingeret; & sic videretur Deitati ejusdem in aliquo derogari: Nili autem filius dictus est ad extollendam fluminis, & ejusdem gloriam: Cum autem Anubis Mercurius fuerit, idemque fluminis Nili filius, & sic respondens illuminationi Lunæ, seu Isis, ut diximus; non mirum propterea est, quod antiqui expresserint Numisma argenteum hic dolineatum sicuti quoque est in discursu antiquæ Religionis Romanorum Guglielmi Choul, de quo etiam Ant. Augustinus in tertio Dialogo; cum ipse crediderit fuisse hoc Valentiniani Imperatoris: *Num. 10.* Habet hoc Numisma in anteriori parte effigiem Isis, quæ tenet dextera manu Sistrum, & in sinistra Cistam, seu Vas fructuum plenum: eo quod illa fuerit horum inventrix; in posteriori verò parte est imago Anubis ab aliis Cinocephalus nuncupatus; quoniam exprimebant illum habentem caput canis, tenentem quoque Sistrum dextera manu, & Caduceum Mercurii sinistra: Anubim siquidem, & Mercurium, & hunc Trismegistum eundem fuisse à pluribus existimatur, ut diximus. Addit Festus Pomp. lib. II. capite canino effingi solitum, quod canis sagacissimus sit animalium. Et hæc, quæcunque de Isis figura vaticinati sumus, dicta sufficiant.

CAP. XXII.

De Fasciis seu Velis circa Isis caput.

Quod verò attinet ad illas Fasciolas varias, & multicolores appositæ capiti Isis figuræ: non solum illæ demonstrant septem aspectus Lunæ; verum etiam manifestant illam virtutem suam, quæ versatur circa materiam, dum gignit, & concipit omnia, nempe Lucem, & Tenebras; Diem ac Noctem; Principium, & Finem: unde quis non admiretur continuam varietatem aspectus Lunæ? modo exinanitæ, modo cornutæ, modo dimidiatæ, modo tumidæ, modo plenæ; ac demum de vario ejus splendore, quid dicemus?

Certè, quo magis distat à Sole, eo amplius splendet, & juxta revolutionem sui aspectus variat speciem splendoris. Pariter ipsa Isis, seu Luna, mysticè significat materiam tenebrosam, quæ nondum assumpsit formam aliquam: Sol verò formam, & agentem vii; Lunaque Solem suum ita observat, ejusque radios semper excipere quarit, quibus illustretur, & secundum Platonem sicuti conjux conjugem expectat avidissima; unde rerum species concipiat, & loco reddat, ac etiam sicuti mollis cera apta recipere modo hanc, modo alteram impressionem; ita Luna lumen acceptum mutuo, quo potest studio, restituit, ut latè Plutarchus de Iside, & Osiride.

Domini Octavii Tronsarelli in revisione hujus Libri ex ordine Reverendissimi Patris Magistri Sacri Palatii, habens ipse præ manibus simulatum æreum hieroglyphicis repletum; voluit idem Octavius illud explanare, cujus simulacrum hic in sequenti

Capitulum effigiatum propono, simulque explicationem prædictam transcripsi, ut hoc meum opus ornarem.

CAP. XXIII.

De Mystica Isiacæ Imaginis Interpretatione.

Num. 11.

HÆC Deæ Isidis Effigies, quæ eadem est cum Diana, asservaturque in celeberrimo Domini Francisci Angeloni Musæo, pulchras in se continet veritatis indagandæ ambages, rerumque symbola mirè complectitur.

Pinnas Accipitris in capite gerit, nempe mysticæ volucris Osiridem, seu Solem exprimentis, ex Valerian. lib. 21. hieroglyph. cap. 1. Accipiterque Soli dicatus est: nam Isis, hoc est Luna à Sole lumen recipit: unde Cicero de somnio Scipionis inquit de Luna:

Luce lucet aliena.

Hinc est, quod Orbis ille, qui in ipso Pinnarum medio fingitur, Mundus rectè iudicetur, qui ut à pennis Accipitris, hoc est Solis radiis illuminatur, ita à Luna, quæ illi subjacet, & in Cornua surgit, illustratur.

Verum quia triplicem Diana habet potestatem, nempe cælo, ut in hac Isidis superiori parte videre est; sic etiam Terris vires extendit suas, & nostras has plagas suo numine complet; ideo Fascia, qua ejus caput ornatur, turres, Terræque imaginem repræsentat, & mundi insignia profert; & hac in parte Venatrix Diva apparet; unde illi pharetra, & sagittæ humeros gravant, spoliūque Cervi medium pectus operit; hoc enim Cervi spolio insignitam Arcades suam coluerunt Dianam, & Natal. Comes lib. 5. cap. 15. hæc scribit: in sacrificio-Isidis cognomento Tithonæ apud Phocenses, à quibus fiebant ejus anniversaria, mos fuit, ut horis pomeridianis homines opulentiores Isidi, aut Boves, aut Cervos immolarent. Porro hæc tergori Alæ appositæ Deæ velocitatem in venatu demonstrant; ni forte velimus interpretari, orbem Lunæ inter Planctas cunctis velociorem circumvolvi, & viginti novem dierum spatium suum cursum metiri; alatumque fuisse Dianæ simulacrum refert Cartarius lib. de Deorum imaginibus; & ita ex Pausania apud Corinthios in Cipseli Tyranni Arca fictum videtur.

Fert dextera Serpentem, prosperitatis signum, ut ipsa Historia docet apud eundem Pausaniam: nam Atheniensibus contra Medos apud Salamina navalem pugnam ituris, serpens draco in navibus dicitur apparuisse, sæcundissimo rerum, quæ prospere subsequutæ sunt, prodigio, cujus rei monumentum in Salamine templum fuit Cichreo dicatum, quod Apollo responderit, serpentem illum, Cichreum Heroem fuisse, qui auxilium allaturus fuisset. Verum cum patera delibantem videamus, licetbit anguem interpretari signum Salutis: unde habemus in Virgilio 5. Æneid.

Ille agmine longo.

*Tandem inter pateras, & lavia pocula serpens,
Libavitque dapes.*

Et

No. ii. pa. 42.

Et plura hoc etiam Imperatorum numismata testantur, in quibus serpens patera delibat cum inscriptione *Salus*. Aut verè hoc, & propriè de ipsa Dea Iside affirmemus, de qua Natalis lib. 4. Mytol. cap. 10. cum Isis, sive Ceres, ut quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem invenerit, ut magnam partem medicinæ Empyricæ, *Salus* haberi potest, serpentisque signo denotari.

Gubernaculum autem Navis manu tractat; nam Luna fluctibus, & velitationibus præest, navigantesque servat. Lucianus scribit in dial. Jovis, & Mercurii, cui mandat Jupiter, *Ipsam verò Io per pelagus in Ægyptum abducens Isim facito. Cæterum Dea illis esto, Nilumque attollat, & ventos immittat, & navigantes servet;* & de maris fluctibus loquens fufius ipsa Isis in Apulejo II. Metam. inquit: *Diem æternam mihi nuncupavit Religio, quod sedatis hybernis tempestatibus, & lenitis maris procellosis fluctibus navigabili jam pelago rudem dedicares carinam, primitias commectus libant mei sacerdotes.*

Sinistra verò Isidis Cornucopiam cum fructibus, & spiciis gerit Apul. lib. II. de Iside loquens dixit: *Spiciis etiam Cerealibus desuper porrectis.* Eadem autem est Isis ac Ceres. Natal. Com. ex loco supra citato: *Cum Isis, sive Ceres:* & clarè Diodorus Siculus, Plutarchus, & Eusebius. Frumento enim ex Nili alluvione maximè Ægyptus redundat; & ideo Julianus Aurelius lib. 2. de cognominibus Deorum colligit eandem fuisse apud Ægyptios Isidem, quæ fuit apud Græcos Ceres, & lib. 3. in fin. refert Diodorum accipere Osirim, & Bacchum pro eodem numine; sicut Isidem, & Cererem; itemque asserit Natalis Com. lib. 2. Mytol. *Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto; ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, è quibus nati sunt Jupiter, & Juno, qui ob virtutem, præstantissimæque animi ornamenta universo terrarum orbi imperitarint; ex his natos esse quinque filios, omnino memorant Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; Atque Osirim esse Dionysium tantopere à Græcis celebratum, Isim autem Cererem; & ideo dum à Virg. dicitur I. Georg.*

vos ò clarissima mundi

Lumina, labentem cælo qua ducitis annum,

Liber, & alma Ceres.

Nil aliud intelligitur nisi Sol, & Luna, hoc est Osiris, Isis; quæ triplici imperio, ut hæc denotant symbola, Cælo, Terræ, & Mari præest. Hoc autem Imperium à Virg. 4. Georg. Jovi assignatur.

Deum namque ire per omnes

Terrasque, tractusque Maris, Cælumque profundum.

Unde cum ab aliis Jupiter dicatur Omnipotens, meritò etiam legimus Capuæ in antiquo marmore de Iside, quod sit omnia. *Te tibi una, qua es omnia, Dea Isis: Quin & ipsa Osiridis, & Isidis capita huic Cornucopiæ affixa, & ex antiquorum Numismatum fide recognita, totum hoc probant, meæque fidei manifestè, clarèque adstipulantur.*

De Sistro.

Num. 12. **S**ubsequitur, ut dicamus de Sistro, cujus typum hic damus, quod servatur in nobiliſſi. Muſæo Domini Franciſci Gualdi Ariminenſis, Equitis S. Stephani, qui eſt rerum antiquarum diligentiffimus indagator, & cultor: Erutum eſt è ruinis Urbis, viridique ærugine obductum. Igitur Siſtram eſt instrumentum frequens apud Ægyptios ex ære ad ſonitum fabrefactum, quod adamuſſim delineavit Apulejus lib. 1. Metamorphoſ. inquiens: *Dextera quidem ferebat arcum crepitaculum, cui per anguſtam laminam in modum Balthei recurvatam; trajeſta media pauca virgule criſpante brachio tergeminos jaſtus, reddebant argutum ſonorem.* Hinc Propertius:
Romanamque tubam crepitanti pellere Siſtro.

Et Ovidius:

Crepuitque ſonabile Siſtrum.

Et nemo eſt, qui Plutarchum de Siſtro legerit, & gemmas, nummoſque antiquoſ pertractaverit, qui non hæc ſoniat, ſicuti etiam de eodem latè refert Dominus Franciſcus Angelonus in ſua Hiſtoria Auguſta de Numiſmatibus in Adriano num. 57.

Siſtrum verò vel motum, vel ortum rerum indicabat ait Plutarchus, vel Nili acceſſum, vel reſeſſum ex Servio 8. Æneid. Fuit verò Siſtrum peculiare Iſiacorum geſtamen, quo Typhonem arceri credebant, ex Plutarcho, & hoc Iſidis imitatione, quam Ovidius, Apulejus, & Numiſina ſuperius delinearunt, quæ de re ſcribens ſiſtratam turbam appellavit Martialis lib. 12. annuendo capiti calvo, lincis veſtibus, & Siſtris, quæ portabant ſtulti Sacerdotes Iſidis, ubi inquit:

*Janigeri fugiunt calvi, ſiſtrataque turba
 Inter adorantes cum ſtetit Hermogenes.*

Et Ovidius Eleg. 8.

Quid nunc Ægyptia proſunt Siſtra?

Adhibebatur etiam ad ſedandos Infantium ploratus, Martialis lib. 14.

*Si quis plorator collo tibi vernula pender;
 Hæc quæſiat tenera garrula ſiſtra manu.*

Sed & in Bello uſi eo eſſe Ægyptii videntur. Virgil. de Cleopatra in pugna 8. Æneid.

Regina è puppi patrio vocat agmina Siſtro.

Et Manilius lib. 1.

Atque ipſa Iſaco certarunt fulmina Siſtro.

Iſum Siſtratam, aut Anubim dixerat Propertius:

Auſa Jovi noſtro latrantem opponere Anubim.

Apulejus non ærea tantum, ſed & argentea, & auræ fuiſſe Siſtra innuit lib. 11. At neſcio, an ulla præter ærea ſint hæctenus reperta, ex ære ut plurimum factitari ſolita, quod æs præ cæteris metallis ſit admodum vocale; Id elici poteſt ex Tibullo, qui æra ſimpliciter vocat Siſtra iis verſibus:

*Quid tua nunc Iſis tibi Delia? quid mihi proſunt
 Illatua toties ara repulſa manu!*

Quam ob rem Staius primo Thebaid. *Nilum arisonum* vocat. Nam ajebat Claudianus. *Nilosica Sistris Ripasonat.* *Æs* certe ad res Divinas adhiberi solitum testatur Macrob. 5. Saturnal. quod & alicubi innuit Festus Pompejus.

Isidem eandem cum Luna creditam esse nemini obscurum est, quin & ipsomet Siftri curvamine designari *Luna globum ea complectentem, qua motionibus, & mutationibus sunt obnoxia.* Plutarch. de Iside, & Osiride, ubi etiam loquitur de Fele, quæ cum catulis curvato Siftri vertici incubat, ut etiam in nostra effigiata figura.

CAP. XXV.

De Lucernis apud Ægyptios.

Quamvis in tertia parte videbimus de Lucernis Christianorum; nihilominus Num. 13. quoniam variæ sunt mihi de illis etiam prophanis, fictilibus, ac æneis hic delineatis; opere pretium duxi de earum usu apud Ægyptios potissimum circa Religionem cognoscere.

Lucerna propriè dicitur instrumentum aliquod Metallicum, aut fictile, in quo posito oleo, & parato lychno nutritur ignis, ut omnes, qui ingrediuntur, lumen excipiant.

Sacrum verò aliquod portendisse Lucernam tam Græcis ex testimonio Suidæ, quam Latinis ex auctoritate Senecæ de Vita Beata cap. 27. certum est; præsertim ex monumentis Ægyptiorum, penes quos adeo frequens hæc consuetudo fuit, ut sola Lucerna teneret Hieroglyphicum Ægyptiæ Religionis, teste Beroaldo in II. Apulci; ea fortasse ratione, quod ipsi ad cultum Idolorum, tunc primis Lucernis uterentur, vel quia Lucernarum usus ab Ægyptiis ad reliqua translatus nat ones, sentiant plurimi; In quo quidè adeo fuerunt supersticiosi Romani apud Plutarch. lib. 7. sympo. 14. ut Lucernam extinguere Religio esset: quam ob rem oleo posito inextinctam Lucernam dimittebant, quousque ignis oleum consumpsisset, & deficiente nutrimento, ipsa quoque deficeret flamma: sive id reverentia sacri ignis facerent, ut dicebat apud Plutarchum Cæternius; sive ut Lucius ibidem, ne viderentur necem inferre elemento quodammodo animato; sive denique ne Lucernam extinguentes lucem aliis invidere existimarentur, quod ibidem affirmabat Floras.

Verum Ægyptios in Lucernis colendis cæteris religiosores dicit Herodot. lib. 2. Is enim cujusdam diei festi solennissimi apud Ægyptios meminit; qui Festus dies Accensio Lucernarum dicebatur, quod noctu sub dio, per universam Ægyptum Lucernæ sale imbutæ, oleo plenæ, Elychno quam optimè instructæ accenderentur: eaque luce Luciferum, Solemque Orientem attingerent.

De hoc die Festo, illiusque significatione aliter atque aliter autores censent; sunt, qui putent, Lucernas has ab Ægyptiis accendi solitas in honorem Vulcani, quem ignis inventorem existimarent; sed unde lamenta, ejulatus, & lacrymæ, de quibus Lactantius lib. 1. Divin. institut. cap. 21. certè nihil cum Vulcano? Arbitrantur alii ad inquirendum cum Iside Osiridem Lucernas accendere consuevisse Ægyptios, hujusque gratia lacrymabilem Festum diem ab ipsis institutum: Hunc Jovis filium crediderunt, Isidemque, ut placet Lactantio, ibidem habuisse Matrem,

feu, ut aliis placet, Uxorem fabulantur: Quod verò uterque beneficiis maximis Ægyptum affecisset, Divinos ab illis Populis promeriti sunt honores; Isidem namque litteras, litterarumque usum excogitasse, Ægyptiisque tradidisse affirmant: Osiridem varias artes ad vitam excolendam à se inventas, eos docuisse: tamque Religiosum Isidis nomen habebatur, ut morti obnoxius crederetur, qui illius aditum penetrare audeat, Pausanias sic scribit: *Tunc igitur cum Romanus quidam gubernaret Ægyptum, hominem mercede conductum misisse in aditum Isidis, quod est in Kopto: & rediisse quidem: sed mox ut narravit, quæ vidit, & hunc subito mortuum esse.*

Quærebant verò Osiridem Ægyptii inter nocturnas tenebras, quod à Thypone fratre aliquando occisus, non modico tempore ab Iside lacrymis comitata, ac ejulatibus quæsitus fuerit.

Quamobrem in Plenilunio sub dio inter tenebras quasi Lunam, id est, Isidem, comitarantur, lucernis accensis magno cum luctu Osiridem requirebant: credentes hoc cultu arva fecundari, Nilumque excrefcere, & sic scribit Pausanias: *Egere Isidi Ægyptii Festum, quando ipsa Osiridem lugere dicunt; & illis quidem diebus Nilum incipere crescere dicunt, & multi Incolarum dicunt augmentum fluminis, & inundationem agrorum lacrymis Isidis fieri.* Inde Statius lib. I. Thebai:

Melius votis Mareotica fumat

Coptos, & arisoni lugentia flumina Nili.

Nam Sacerdotes Ægyptiorum sua pectora tundebant, quemadmodum Isidem, cum Osiridem amisit, fecisse putabant; quotannis illum perdebant, totidem eundem quærebant, unde Lucanus:

Nunquamque satis quæsitus Osiris.

Sole mox oriente inventum Osiridem cum gaudio excipiebant.

At si divinare liceret de hoc festo Lucernarum ab Ægyptiis culto lacrymis, atque ploratu; Dicerem in memoriam illius necis actum, quam Deus ad abducendos filios Israel, Primogenitis Ægyptiorum quorumcunque tam hominum, quam Brutorum ipse intulit: tunc enim Pharaon Rex sub media nocte, totaque Ægyptus luctu, ac lacrymis conspersa, è stratis surgentes, accensisque Lucernis necatos filios lamentabantur, filiosque Israel exire compellebant de terra Ægypti, ut Exod. 12. *Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne Primogenitum in terra Ægypti à Primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat; usque ad Primogenitum captivæ, quæ erat in carcere: surrexitque Pharaon nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus, & orsus est clamor magnus in Ægypto, neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus.* Etenim potuit fieri, ut is Primogenitus Pharaonis, qui mortuus est, Osiris appellaretur: nam de Osiride Ægyptio loquuntur omnes: Et præterea Festus hic dies Lucernarum, qui in Plenilunio celebraretur, testis est Apulejus lib. II. *Qui circa primam ferme noctis vigiliam experrectus pavore subito præmicantis Luna candore nimio completum orbem, commodum Marinis emergentem fluctibus.* Quemadmodum & exitus filiorum Israel ex Ægypto Plenilunii tempore in Martio contigisse sacra tradidere oracula.

APVD AVCTOREM.

nomine mercede conductum misisse in aditum Isis, quod est in Kanto. ~~...~~
auidem: sed non...

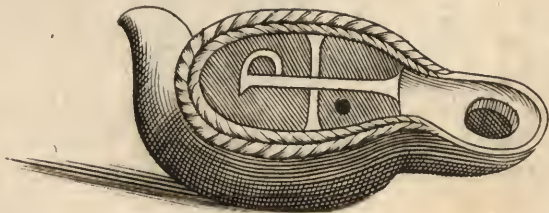
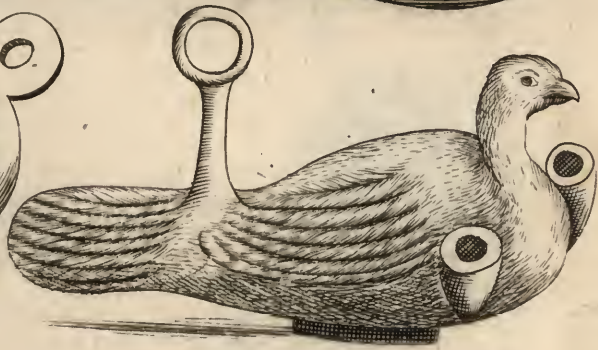
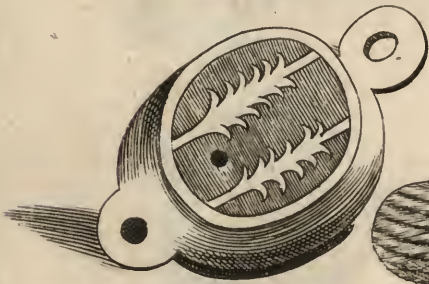
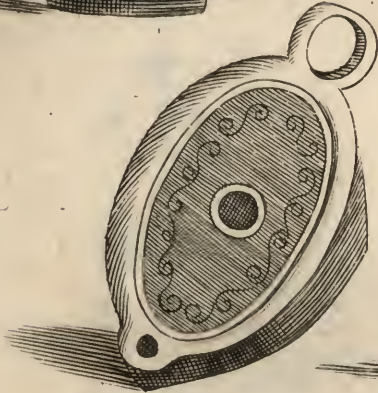
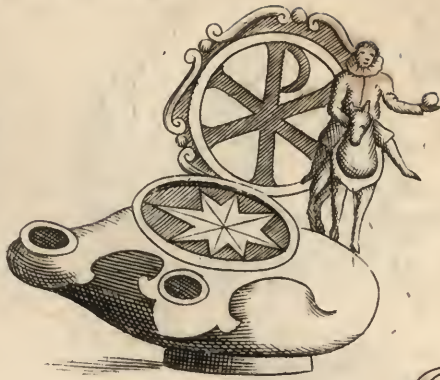
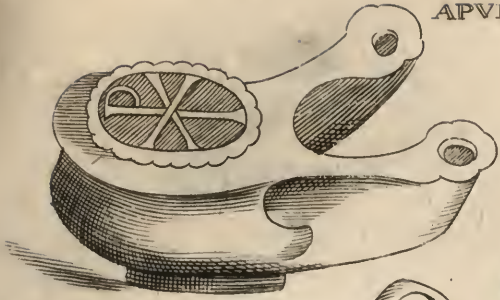

...in quoniam ja-
...Primogenitus Pharaonis, qui mortuus est

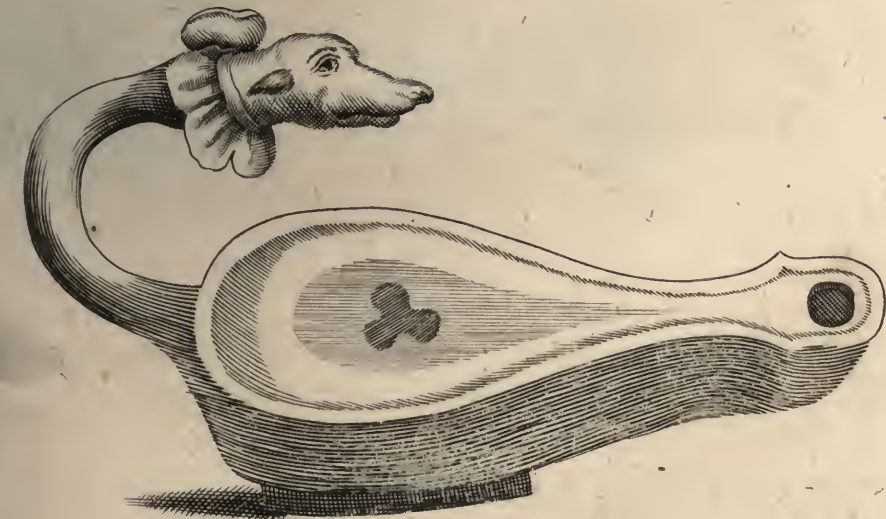
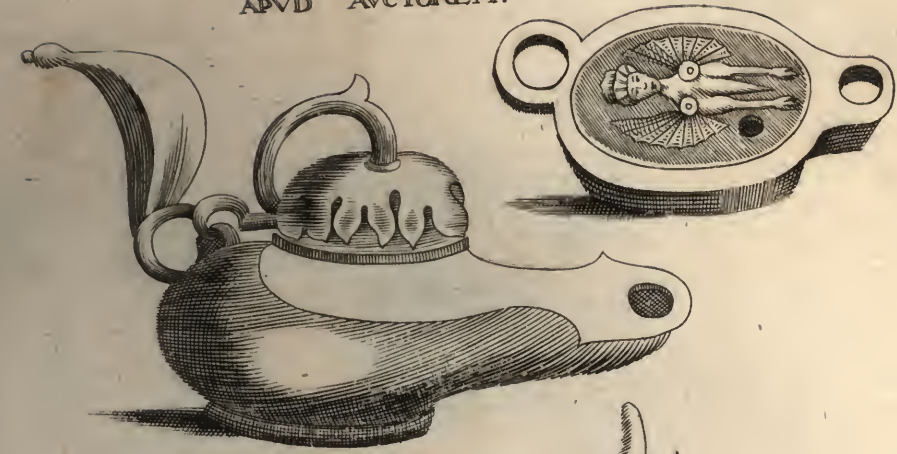

APVD AVCTOREM.

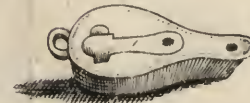
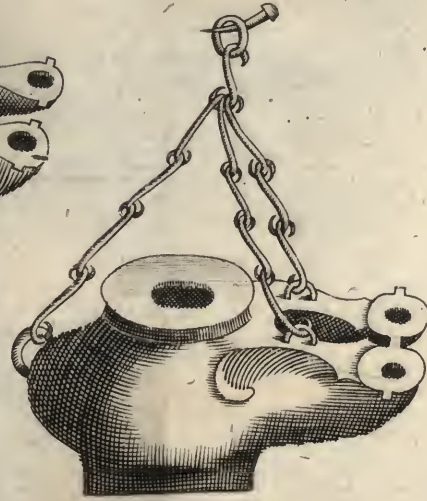
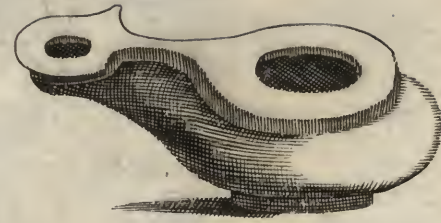
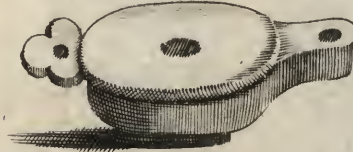

APVD AVCTOREM.

No. 13. pa. 75.

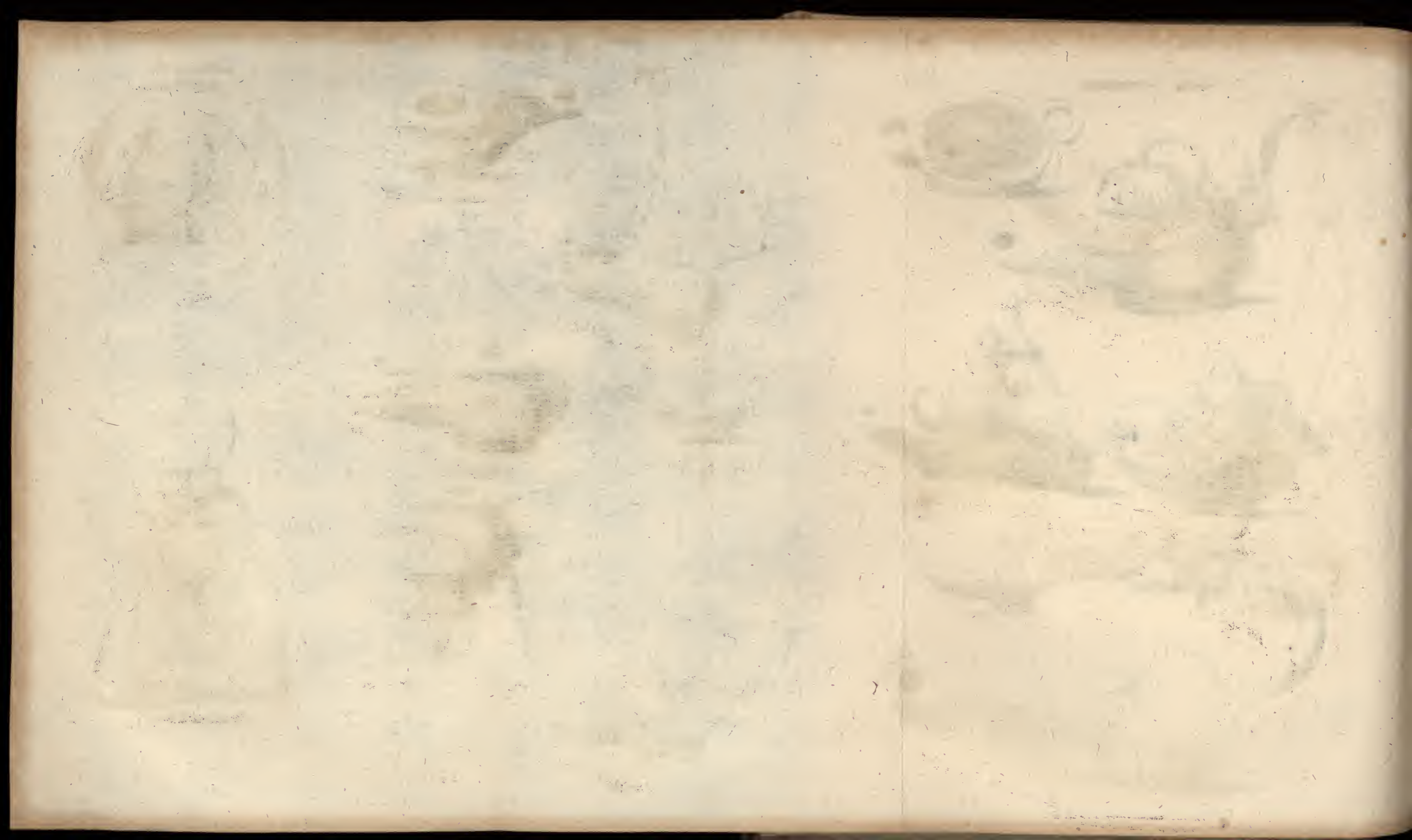

No. 15. pa. 52.

No. 17. pa. 48.

ITEITIVS
ALYPVS
I8VIDD

De Apparatu verò Pompæ Ifidis, ut in ea Lucernarum cultum, & in Religionem agnoscamus, meminit Apulejus dicto lib. II. dicens: *Magnus præterea sexus utriusque numerus Lucernis, tadis, & alio genere faciunt, luminis syderum cælestium stipens propitiantes.* Et de Antifistum ejusdem Religionis apparatu scribens: *Quorum primus Lucernam pramicantem claro porrigebat lumine, non nostris consimile, quæ vespertinas illuminant Epulas, sed aureum Cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem.*

In usu Lucernarum, & Lucernario cultu Idolorum, adeo superstitioni fuere Ægyptii, & aliæ nationes testibus Clem. Alex. lib. I. Strom. Euseb. lib. IO. de præparat. Evangelic. ut quamplurimas illis appenderent Lucernas, quam superstitionem irridet Lactantius lib. 6. Divinarum Instit. & Tertull. *Cur die lato non laureis postes obumbramus, nec Lucernis diem infrigimus?* & Seneca ep. 95. *Accendere aliquam Lucernam Sabbatis prohibemus, quoniam, nec lumine Dii egere, & nec homines quidem delectantur fuligine.* Unde Lucretius:

Tecta lucernantur florentia numina fertis.

Hinc Hieremias in epistola ad filios Israclitas, qui captivi in Babylonem adducendi erant, Lucernarum meminit, quas Babylonii ad Idola accendebant, Baruch. 6. *Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt.* Et quidem multas, inquit Propheta: cum tamen D. O. M. septem tantum Lucernas in Candelabro uno intra Tabernaculum oleo apparandas jussit, Exod. 25. *Facies & Lucernas septem, & pones eas super Candelabrum, ut luceant ex adverso.* Quamvis, ubi Dei cultus sub Salomone augeri cœpit, Lucernarum quoque numerum auctum legimus 3. Reg. Cap. 3.

Effigiandas curavi plures ex meis Lucernis æreis, quæ variâ continent symbola, nempe Canem, Bovem, Sphingem, Mutinum, seu Virile membrum, ac etiam Lunam, quæ est signum Dianæ.

Accedunt etiam aliæ quatuor Lucernæ æreæ insigniores in urbe, quarum una in honorem Jovis; cum Aquila, altera Neptuno dicata cum Equo, tertia Palladi; Quarta Laribus, quæ reperiuntur in Musæo Domini Francisci Angeloni.

Est quoque altera insignis Lucerna ex celebri Musæo Domini Francisci Gualdi Ariminensis, Equitis sancti Stephani, quæ creditur inseruisse alicui Lupanari, supra quam est scæmina nuda; quasi prostituta, penes quam adest Rota, quam Cucurbitæ pendentes circundant. Certum est Rotam vitæ nostræ progressum significare; unde à die nativitatis ad extremum usque hospites, & peregrini dicimur; utpotè qui solum hoc extra patriam incolimus, ubi nulla consistendi firmitas, perpetua vero semper est agitatio animi; sicuti quoque imperitorum præcipitium per Rotam significatur: Rota quippe circumvolvitur. Posteriora sunt bona fortunæ, quæ quia nostra non sunt, ea nobiscum transportare non possumus. Anteriora vero sunt æterna, quæ nos assidue comitantur. Impurus igitur, & imperitus rerum (ut effigiata scæmina sensus delictis dedita) cum fortunæ bonis augetur, dum quæ retro sunt, aversus respicit; obliviscitur quoque, quæ æterna sunt, in anteriori parte posita, & in præceptis

præceps mergitur, ut inquit Job: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad Inferna descendunt*, ut propterea exclamet Psalmographus: *Deus meus pone illos ut Rotam*. refert Pierius lib. 39. cap. 26. & 28.

Simile etiam constat ex effigiata Cucurbita, quæ, ut inquit Pierius lib. 58. cap. 12. inanes spes præfagit, utpotè, quæ cum ventricosam admodum speciem præferat, multumque item nutrimenti polliceri videatur, illud tamen tenue, & sine condimento omnino fatuum, ac cito simul putrescit, & exsiccat; quia cito nata, cito perit: symbolum præfatæ fæminæ innixæ vanæ, & transeunti corporis pulchritudini. Et hæc de Lucernis.

CAP. XXVI.

De Circulo, Corona, seu Diademate.

Num. 14. **E**Xtat apud me ex marmore nigro scalpta figura longitudinis ferè dimidii palmai, Isidem ex habitu representans: Circulum seu Coronam supra caput habens, quod Regium insigne erat, ex Horoapolline lib. 1. cap. 15. ac Æliano lib. 6. cap. 37. Quinimo antiquitus nulla quidem Corona, nisi Deo dabatur, Plinius lib. 16. cap. 4. Et hunc orbem ab ipsis Ægyptiis etiam sumpsisse Romanos, cui divinum quid inesse putabant; eoque situ Corona aptaretur, qui tamen ornatus insequentium Principum moderatione, & tacito omnium consensu Deo & Sanctis ejus, ut alia pleraque, cessit, & antiquum Diadematis nomen in hodiernum diem retinuit; ut latè Pignorius in expositione tabulæ Isiacæ, fol. mihi 23.

Quibus accedit, quod Circulus sit Hieroglyphicum Æternitatis, Perpetuitatis, Perfectionis, & ejusdem Dei, qui Principium non habet, nec Finem, ex Pierio Valeriano lib. 39. cap. 7. 8. 10. & 16. latè.

Et propterea Deus præcipiens Moyfi formam, quam Arca testamenti esset habitura; dixit Exod. 29. *Faciesque supra Coronam auream per Circuitum*. Et similiter 1. Maccab. cap. 4. *Milites illi ornaverunt faciem templi Coronis aureis*: Ac etiam inter Deos Gentilitatis. Terrull. de Corona Militis cap. 7. ait, Saturnum ante omnes coronatum, Jovem Diodorus post devictos Titanas; dat etiam Priapo tæniæ idem, & Ariadnæ fertum ex auro & Indicis gemmis.

Reges gestasse.

Tractu temporis in ornamento capitis adeo ambitiosi fuere Romani Imperatores, & alii Reges, ut non solum Lauream, sed Auream etiam, ac Radialem Coronam excogitarint: quin imo etiam, quasi cum Sole vellent certare, non tam Radiis, ac Gemmis Circulum illum aureum condecorare curarunt, quam ad cursum Solis, ad Numerum mensium, ad Circulum anni, & ad signa Zodiaci respicientes in ipsa Corona Radiorum quoque numerum illum duodenarium continuerint, ut significavit Virg. 12. *Æneid*. Coronam radialem Latini Regis describens:

- - - - -
*Ingenti male Latinus
 Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
 Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
 Solis Avi specimen.*

Ufos Diademate fuiſſe Perſarum Reges oſtendit Briſſonius lib. 1. de Regio Perſarum Principatu : Xerxes etiam Diadema geſtaſſe pro more Perſarum, Plutarch. lib. de Fraterno Amore, & Xenophon in Cyri Pædia ſæpe teſtantur. Numidas quoque Reges ex Livio lib. 4. Decad. 3. habuiſſe. Similiter apud Macedones Diadematis uſus fuit, Herodotus lib. 4. Valer. Maximus lib. 5. cap. 1. ubi de Gneo Pômpejo ſermo eſt, & Tigrani Armeniæ Regi uſum Diadematis adſcribit.

Circa formam, & Colorem Diadematis. A. Gellius de Græcorum Diademate *De forma.* inquit: *Dicitur autem Diadema, id eſt, Regium geſtamen, quod exponitur pro Fascia candida, qua Regum capitibus obligabatur.* Diadema quippe Lancum, vel Lineum exitiſſe ligamen, quo caput Regis circumligabatur; quam ob rem Creon apud Statium lib. 12. Thebaid. inferias Menæti celebrans, cum ſceptrum, Diademaque illius in rogam injeciſſet, dolens ſic inquit:

*Accipe nate tui nova libamenta triumphi,
Accipe, & hoc regimen dextra, frontisque ſuperbe
Vincula, qua Patri nimium portanda dedisti.*

Et lib. 9. de morte Regis Adraſti ait:

*- - - Heu qualem verſare in ſanguine vidi
Exutum canos, lacero Diademate, crines.*

Et Seneca in Troade ait:

*Ego eſſe quidquam ſceptra, niſi vano putem
Fulgore tectum nomen? & falſo comam
Vinclo decemem?*

Falſum vinculum vocat, quaſi nullo vinculo coërceri poſſit omnimoda Majeſtas.

Diadema fuiſſe latum, longumque ligamen colligitur ex Plutarcho in Lucullo, cum de Monima Uxore Mithridatis agit, cui mortis genus eligendum in ejus libera voluntate Mithridates reſpoſuit, quod de Regno, ſuiſque rebus jam actum eſſe intelligeret, inquit: *Cum adveniſſet Baccharides, & Regis mulieribus imperaſſet, ut quod cuique facillimum & gratum eſſet, genus mortis eligerent, avulſum à capite Diadema Monima collo circumligavit, & ſeipſam ſuſpexit: quo cito conſraëto; ô execrabilis inquit fascia, neque ad hoc mihi utilis fuiſti.* Unde colligitur Diadema fuiſſe fasciam, ſeu vittam longam, qua ad ſuſpensionem apta cenſeretur.

De hoc Diadema Curopalata de officiis Curia Constantinopolitana c. 6. num. 33. his verbis; Illud quod nunc vocatur ſtemma, olim appellatum eſſe Diadema: id autem erat Vitta ex unionibus, & margaritis, poſita quidem in Imperatoris fronte, ſed circa cerebrum retro ligata: unde & Diadematis quaſi dicas ligamenti nomen obtinuit: quod paulatim mutatum evaſit tale, quale hodie viſitur, & nominatur ſtemma: idem auctor num. 34. ibidem ait. Porrò, quòd nunc vocatur Diadema, olim Zona militaris dicebatur, inſigne honoris: hinc Tyranni venerandos Milites; qui Chriſtum confeſſebantur, ante omnia privabant Zona, & Torque, & poſtea tradebant Tortoribus.

Colorem in Diademate purpureum apud antiquos exitiſſe Alexander lib. 1. Gen. dier. cap. 18. ſcribit. Album tamen apud exteros, ut plurimum fuiſſe, conſenſu Scriptorum omnium comprobatur.

Suetonius cap. 79. in Cæsare refert; cum quidam Lauream Coronam fascia candida colligatam Cæsaris statuae imposuisset; Tribuni plebis Coronæ detrâhi fasciam, & hominem in vincula duci iusserunt: Fremebat enim Populus, & Tribuni; non quidem quod Corona Cæsari, aut statuae illius imponeretur, hanc enim deberi Cæsari non negabant; sed quod fascia candida Coronæ alligaretur, atque una cum Corona Diadema quoque ei imponeretur.

Hoc autem Diadema caput cingebat, adeo ut in Occipitio aliquid fluctuaret, quod indicatur, cum varia essent Coronarum genera apud Græcos, & Latinos: *Coronarum genera.* Nam præter illas ex floribus, de quibus in conviviiis, quæ propriè ferta appellabantur; erant quoque Coronæ Laureæ, ex quibus Lemnisci, seu Vittæ pendeabant, ex Plutarcho in Silla: *Nam illico sacrificanti jecur Coronæ laureæ typum habere visa est, & lemniscorum binorum ex illa dependentium.*

Fuere quoque Coronæ ex Oleastro, seu alia planta ad ornandum victores in Ludis, seu Triumphis, quorum filamina ad constringendum ramusculos Coronarum apponebantur, quæ propriè phylira, seu scirpi vocabantur, de quibus Horat. l. i. Carmin. ode 38.

*Persicos odi Puer apparatus
Displicent nexa phylira Corona.*

Tertium genus Coronarum metallicum fuit ex auro, seu argento: nam quos virtute bellica Regio sive Imperatorio ornatu dignos Græci agnovissent, Vittâ quadam, ac etiam aurea ornabant Corona; Vittâ quidem, qua quotidie uterentur, corona vero, quam in solennioribus tantum diebus gestarent, ex Thucydide lib. 4. histor. ibi: *Brasidam cum aliis rebus honorificè acceperant, tum etiam publice quidem aurea Corona redimerunt, ut Græci a liberatorem; privatim vero tenuis coronabant, & ad ipsum ut atletam accedebant.* Ex quibus Coronis non Lemnisci, seu Vittæ, ut in præcedentibus Coronis, sed fatis ampliores, & coloris albi, quæ in occipitio Imperatorum fluitabant ad humeros usque protensi; & neque colligandis fertis, neque constringendis ramusculis usui erant; sed ad Diadema pertinuisse, ut ex Festo, qui de Lemniscis ait: *Lemnisci, id est, fasciola coloris dependentes ex Coronis propterea dicuntur, quod antiquissimarum genus coronarum lanearum:* Coloris nimirum dici eas Coronas, quia unius tantum coloris albæ erant; id ipsum fermè loquens de Corona tradit Isidorus lib. 19. cap. 130. *Hujus principium à Libero quondam duci Gentiles existimant, quod is in potando mota vino Capita vincire fascioli instituerit; idcirco olim Linei, ac Lanei generis coronas fuisse.* Et has quidem Vittas à laurea Corona Cæsariana distrahendas iussisse Tribunos, cum in ludis aliquando ab adulante coronaretur, ne tales essent additamentum honoris.

Diadematis usum à præcis usque temporibus Romanæ Reipublicæ penes Reges existitisse scribit Dionysius Alicarnassus lib. 3. & de Regio Diademate Servii Tullii Juvenalis satyr. 8.

*Ancilla natus trabeam, & Diadema Quirini,
Et fasces meruit, Regum ultimus ille honorum.*

Et apud Ant. Augustinum Numismata sunt Romuli, Numæ Pompilii, & Anci Martii, in quibus hi Reges Diademate redimiti conspiciuntur, sed Republica postmodum ad ordinem redacta Crassus dives primus argento, auroque folia imitatus ludis suis Coronas dedit, accesseruntque, & Lemnisci, quos adjici ipsarum Coronarum honos erat, inquit Plinius lib. 21. cap. 3.

Refert quoque Plinius lib. 16. cap. 4. Primum omnium Liberum Patrem imposuisse capiti suo ex Edera Coronam: Postea Deorum honori sacrificantes sumpsere; Victimis simul coronatis: Novissime, & in sacris certaminibus usurpatæ; inde natum, ut & Triumphaturis conferretur in templis dicandæ; mox ut & ludis darentur.

Prisci quoque Christiani non abstinere ab hujusmodi Coronis, quibus ornare Statuas, & Imagines summi Dei, & Sanctorum ejus soliti sunt: siquidem Imagines Sanctorum non denotant solum, quæ ipsi in terris gesserunt, verum quæ in cælis ab ipsis geruntur, cum immensa gloria fruuntur; & quicquid auri, gemmarum, coronarum adhibueris, nec minimam partem ejus gloriæ descripseris, quam Deus iidem Sanctis jam in æterna vita largitur, ut refert Molanus de sanctis Imaginibus lib. 2. cap. 4.

Quamvis Josephus Scaliger in Priapeia referens imprecationem Priapi apud Horatium *merdisque coinquinet albis Corvorum*. Idcirco Minisci imponebatur statuis, ne ab avibus conspurcarentur. Hi minisci adhuc hodieque in templis Christianorum imponuntur capitibus statuarum, cujus tamen rei causam ignorantes Pictores, dum putant honoris causa imponi debere, non solum non omnibus statuis imponunt: sed & imaginibus quoque pictis adhibuerunt: quæ tamen illis opus non habent, ut Statuæ: & hi Minisci sectiones circuli significabant, & dabantur Divis jam in cælum relatis.

Mos quoque fuit apud Priscos fideles in picturis Viventium, qui pro Sanctis tunc habebantur pingere, aut scalpere etiam Diadema forma quadrata, non autem circulari; sicuti adhuc videmus opere Musivo delineatas in Triclinio Leoniano apud Lateranum effigies Magni Constantini, Leonis Papæ, & Caroli Magni, quas figuras etiam effigiatas propono in tertia parte mei Operis cap. 3. ubi de sacris Imaginibus, & de hoc adducitur ratio, quoniam Viri insignes virtutibus habentur pro lapidibus Quadris, ut describitur à sancto Gregorio homil. 21. in Ezechielem cap. 40. super ea verba: *Mensa de lapidibus quadris extructa*, ait: *Quos enim hoc loco Lapidés quadrós accipimus, nisi quoslibet Sanctos, quorum vita in prosperitate, & adversitate novit fortiter stare? Lapis etenim quadrus aequè stat, in quocunque latere fuerit versus: Quisquis ergo in prosperitate non extollitur, in adversitate non frangitur, suasionibus ad malum non trahitur, vituperationibus à bono opere non revocatur, Lapis quadratus est; & quasi ex omni parte statum habet, qui casum in qualibet permutatione non habet: Certe cum Judeorum populum Propheta à fide perire cognosceret, & sanctos Apostolos surgere in Ecclesia prævideret, per quos multi sunt in fidei & vite fortitudine solidati, in magna consolatione loquutus est dicens; Lapidés ceciderunt, sed magnis lapidibus edificabimus, &c.* Ac de prædicto Diademate quadrato latè scripsit Nicolaus Alemannus in libro, quem edidit de Leoniano Triclinio.

Num. 15.

Nullò tamen unquam tempore fuit ita limitata Adulatio, ut fines non transferit: etenim Justinus Imperator Christianus, una cum filio Justiniano, quantumvis Christiani, utiq; non abhorruerunt sibi assumere etiam Coronam circularem, sicuti Deo, & Sanctis solitum fuit apponere, ut diximus; & videro est in Numismate hic adjecto, quod expressit etiam dictus Alemannus in suis Notis ad historiam arcanam Procopii fol. 344. Refert Evagrius Justinum anno Imperii octavo, mense nono, (is erat Martius) Justinianum participem Regni fecisse, & cum eo imperasse quatuor menses, & eo tempore de prædictis adhuc viventibus, honoremque Divinitatis assumentibus dici forsitan potuerit, quod Caracalla de Geta fratre suo dixit, ut refert Spartianus:

Sit Divus, dum non sit vivus.

Lubet hic referre, quod annotavit Sirmondus Soc. Jesu ad epist. 3. lib. 6. epistolarum Sidonii. Tonfura Clericalis ita olim fiebat, ut circulus tantummodo capillorum eminenter instar Coronæ: sic enim describit Gregor. Turonen. de Nicetio Trevi-
rum Episcopo: *S. Nicetius, inquit, ab ortu suo Clericus est designatus, nam cum in partu fuisset effusus, omne caput ejus, ut est consuetudo puerorum, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuiu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab eisdem Coronam Clerici fuisse signatans.* Hodie apud nos antiquam Coronæ formam soli fere Monachi retinent, & pueri vocales symphoniaci. Nam brevis ille orbis in vertice, quo Cleri magna pars utitur, insolens olim, atque inusitatus in Ecclesia fuit, ut docet Canon 49. Concilii 4. Toletani.

Scio voluisse aliquos circulum supra Caput prædictæ meæ Ifidis figuræ, indicare voluisse circulum Lunarem in singulis mensibus: sed de hoc fati sit in præsentem dictum.

Hæc sunt, Clarissime Lector, quæ ex meis potissimum Cimeliis congeffi, ut eruditionem afferre valeant circa Ægyptiorum potentiam, superstitionem, Hieroglyphicam, & alios ritus: & quamvis hæc tota chartacea sint, ut vides, si tu illa probaveris, Aurca, Gemmea, & quantumvis pretii fient: Colligant Araneæ (si quæ sint) venena de floribus; Tu Apis ingeniosa merum ex iis nectar stipando, mel cruditionis hauries. Vale.

DE
ANTIQUIS
ROMANORUM
RITIBUS,

AUCTORE

Joanne Baptista Casalio Romano.

Francofurti & Hamoveræ,

Sumptibus Thomæ Henrici Hauensteinii, Bibliop. Hannov.

Anno M DC LXXXI.

1780

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF HISTORY AND ARCHAEOLGY

MILITARY & NAVAL

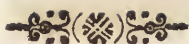
ROMAN

ALEXANDRO
BECCHIO
SERVO CARDINALI
AMPLISSIMO

INSTITUTIONES ROMANAE

INSTITUTIONES ROMANAE
P. BECCIO
SERVO CARDINALI
AMPLISSIMO
INSTITUTIONES ROMANAE
P. BECCIO
SERVO CARDINALI
AMPLISSIMO
INSTITUTIONES ROMANAE
P. BECCIO
SERVO CARDINALI
AMPLISSIMO

INSTITUTIONES ROMANAE
P. BECCIO
SERVO CARDINALI
AMPLISSIMO

Eminentiss. & Reverendiss.

DOMINO,

DN. ALEXANDRO
BICHIO,

S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

JOANN. BAPTISTA CASALIUS ROMANUS. F.

Liber à me in cadente mea ætate de Veteribus Romanorum Ritibus compactus est; Scio absque fulcimento Tuo (Princeps Eminentissime) per se non posse subsistere: Hinc, sicut Galliæ Reges nil unquam magis cogitarunt gloriosius, quam sublevare, & à pressuris eruere sanctam Romanam Ecclesiam, ut de Martello, Pipino, Carolo, Ludovico Pio, & cæteris usque in præsens Successoribus narratur. Et cum Tu Comprotectionis munere de Galliæ Regno hoc, Romæ fungaris; Tu fulcimentum eris huic Operi de Veteribus Romanorum Ecclesiæ Ritibus elaborato ne cadat.

Præterea Tibi sacra Purpura insignito, qui Ecclesiæ quoque Gallicanæ inter primos existis Antistites, maxi-

mè debitum est patrociniū hujus voluminis ; quod nulla sit penitus Ecclesia post hanc nostram Romanam omnium primam , cujus præclare gestis , pugnisque cum inimicis Christi, victoriis, atque trophæis magis illustrentur scripta Ecclesiastica.

Sicuti nec alia fuit Ecclesia in qua magis viguerit, florueritque Divinorum Dogmatum puritas, disciplinæ observantia, Morum Censura, Custodia Canonum, & nitor Veterum sacrorum Rituum quam Ecclesia Gallicana: De qua inquit Hieronym. adversus Vigilant. *Tu sola monstra non habuisti, sed viris semper fortissimis, & eloquentissimis abundasti.* & Hilar. de Synod. in princ. *Tu fidei integritatem, gloriosa conscientia inconcussam stabilitatem, intemeratam voluntatis illasam, imperturbatamque constantiam, innocentem in violatamque Religionem servasti, & sancta, & indemutabilis perseverantia glorioso triumpho præfulsisti.* De qua etiam S. Gregor. Magn. lib. 5. regist. Ep. 6. ad Childebertum Regem ait: *Sicuti magna lampadis splendor in tetra noctis obscuritate fulgescit; ita fidei tue claritatem inter aliarum gentium obscuram perfidiam rutilare, ac coruscare.* Et alter Roman. Pontifex Gregorius IX. Epist. ad Episc. Rhemn. de hac ipsa ait: *Post Apostolicam Sedem esse quoddam totius Christianitatis speculum; & immotum fidei firmamentum; utpotè, quæ in fervore fidei Christianæ ac devotione Apostolicæ Sedis non sequaris alias, sed antecedas.* Et Arnulph. Lexoviensis ad Episcopos Angliæ de ista sic etiam inquit: *Sicut omnes, quos ad oppressionem Romanæ Sedis, rabida Tyrannici furoris provexit invidia,*

dia, virtus Altissimi manifesta dejecit; sic omnibus, quos devotio GALLICANA suscepit, victoriam semper contulit, & Triumphum; Neque hanc fœtidæ Harpijæ nuper obortæ obscurare, vel inquinare potuerunt, quin semper appareat candidior nive, nitidior lacte, rubicundior ebore antiquo, saphyro pulchrior, speciosior forma præ cunctis gentibus, & multo florentior in Liliis suis, quam Salomon in omni gloria sua, firmiter innixa solidæ Petræ Petri, ejusque doctrina fulserit, ut Sole Luna.

Tibi quoque Eminentissime Princeps, potissimum debitum est patrocinium hujus de Veter Eccles. & Roman. Ritibus libelli; sicuti Tu solus idoneus, electus & missus fuisti à Gloriosa memoria Justi, & Invictissimi Ludovici XIII, ut sublevares recentes Ecclesiæ Romanæ, totiusque Italiæ calamitates, atque removeres turbines, & monstra bellorum, quæ communis tenebrarum Hostis undequaue commoverat, & ad hoc ipsum munus præmortuo prædicto Rege Ludovico XIII, confirmavit Te invicta Pietas Regentis Reginae.

Vellem Tullii Eloquentiam mihi accommodari, ut commemorare valerem labores, vigilias, excursiones, quæ die, noctuque obieris, media hyeme, nihil sollicitus de pluviis, & rigoribus nivis, convolans statim à die Tibi injuncti muneris in Italiam è Gallia, ac dein continuo discursando ad aulas singulorum Principum, removendo difficultates, quæ undequaue objiciebantur; ut tandem Tibi acclamare valeamus, *Facta est Pax*

*in virtute tua ; & propterea omnes exultent , & dicant :
Semper honos , nomenque tuum , laudesque manebunt. Tibi
etiam beatus Petrus , qui in propria sede & vivit , & præ-
sudet , eo quod Tu Pacem Ecclesiæ suæ attuleris , æternam
felicitatem præstabit.*

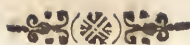
At quoniam satis hæc omnia nos per Te facta nu-
per vidimus , ut omnium Populorum debitum est ,
Deum precari pro Regis , Reginae , & Tui felicitate ; ita
ego Te valde precor , ut patrocinium hujus operis , in
quo Veteres Romanorum , & Ecclesiæ Ritus continen-
tur , suscipere digneris : quippe qui Galli in illorum ob-
servatione potissimum insistant : Tua enim auctoritate
suffultum minimè corruet ; sed Tuo gloriæ præsidio fe-
liciter stabit , & Tua luce , & splendore illustratum ,
in luce oculisque omnium
vivet, Vale.

INDEX CAPITULORUM
DE
PROFANIS ROMANORUM RITIBUS,
LIBER SECUNDUS.

- I. **D**E Gentiliis Diis, & aliis Romanorum Ritibus.
- II. De Ethnicis ante Christum natis, fuerintné aliqui salvi?
- III. De Matre Deorum.
- IV. De Jove.
- V. De Marte, & Venere.
- VI. De Mercurio, & Minerva.
- VII. De Æsculapio.
- VIII. De Hercule.
- IX. De Baccho, seu Libero.
- X. De Termino Deo.
- XI. De Sylvano.
- XII. De Priapo.
- XIII. De Mutini, seu Priapi Idolo.
- XIV. De Symbolo Obscæno.
- XV. De Romanorum Sacrificiis.
- XVI. De Virginibus Vestalibus.
- XVII. De Monetæ Usu.
- XVIII. De Annulis.
- XIX. De Fibulis.
- XX. De Pileo apud Romanos.
- XXI. De Tesseris.
- XXII. De Ritu Nuptiarum.
- XXIII. De Lege Connubiali.
- XXIV. De Balneis.
- XXV. De Conviviis, seu Tricliniis.
- XXVI. De Funeribus Romanorum.

S. Leo serm. I. in Natali Apost. Petri, & Pauli.

Roma ignorans suæ profectionis auctorem, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus; & magnam videbatur assumpsisse Religionem, quia nullam respuebant falsitatem: Unde quanto erat per Diabolum tenacius illigata, tanto per Christum est mirabilius absoluta.

PARS SECUNDA,

DE

PROFANIS ROMANORUM RITIBUS.

Videbimus de Priscorum Romanorum Idololatria in genere. Deinde de aliquibus eorundem Diis. De Sacrificiis, & Virginitibus Vestalibus: sicuti de aliis eorundem Ritibus, & in specie de Sponsalibus, Connubiis, Balneis, Tricliniis, Funeribus, & similibus.

CAP. I.

De Gentilium Diis, & aliis Romanorum Ritibus.

Est varias Ægyptiorum superstitiones transiturus ad alia similia Gentilitatis, de quorum Deorum cognitione scripturus: *De Deo sententia Philosophorum.* ante omnia recensebo, quid de Deo Veteres senserint; & Thales Milesius Deum esse dixit, mentem cunctarum rerum ex aqua procreaticem: Aquam enim putavit initium rerum omnium: Pythagoras nil aliud credidit Deum, quam Animum per universas Mundi partes diffusum: Cleanthes & Anaximenes Deum statuerunt Aerem, cumque gigni, esseque immensum, & infinitum, & semper in motu. Sed Anaxagoras Atheos, mentem infinitam: & Xenophanes mente adjuncta omne præterea, quod esset infinitum, Deum esse putarunt: Plato censuit Mundum ipsum, & Cælum, & Astra, & Terram, & Animas esse Deum: & Aristoteles modo menti, modo ipsi Mundo, modo Cæli ardori omnem tribuit Divinitatem, quem sequutus est discipulus Theophrastes: sunt qui naturalem vim Divina ratione præditam, & naturalem legem Deum fecerunt, ut Chrysippus, & Zeno: sunt qui naturam ipsam Deum statuerunt, ut Straton: Quin & fuerunt, qui sint ne Dii dubitarent? sed omnia sua sponte esse nata, omnia fortuito fieri, quæ geruntur, ut Protagoras, Diagoras, & Theodorus: Fuere Epicurei, qui esse quidem Deos affirmant, sed curare quicquam negant, neque irasci eos, neque gratia commoveri: Pausanias meminit in Attica erectas fuisse Aras Incognito, & Ignoto Deo, quæ Ara Epimenidis

Vatis Cretenſis ſuaſione erectæ fuerunt. Cum enim terra Attica peſſimali laboraret, conſultum eſt ab Athenienſibus oraculum, quibus Pythium Numen reſpondit, urbemque & agros expiari, oportere, non expreſſo, cui Deo ſacra eſſent faciendæ: Epimenides ab Athenienſibus accitus iuſſit ibi Ignoto Deo propitio immolari debere, ubi oves nigræ per agros dimiſſæ conſtitiffent: Itaque ex eo tempore; ut ait Laertius, frequentes per agros Atticæ Aræ ſine nomine Dei ridebantur: meminit de Diis Ignotis Pauſanias, Cicero, Heſychius, & alii: meminit etiam Divus Luças in Actis Apoſtolorum cap. 27. ita de Paulo loquens; *Præteriens, & conſpiciens veſtros cultus inveni, & Aram, in qua erat inſcriptum Ignoto Deo.*

Fuerunt, qui dixere, non influere Deum omnimoda ſua virtute in terram; Si quidem Ariſtoteles in lib. de Mundo, ac etiam Apulejus eodem libro de Mundo ait: Quod cum Deus in ſummo culmine Cœli ſuum domicilium collocaverit, cumque natura divina ab uno eodemque ſimplici primo vim ſuam immittat in ea, quæ ſunt primo, continentia ſunt, nempe in Solem, Lunam, & Cœlum, omne circumagat: Ac proinde quantus eſt accessus ad Deum, vel abſceſſus ab eo, ejus opitulationem quoque ſentiunt; Quo fit, ut terra, & terrena omnia, longiſſimè à divinitatis adminiculo infirmitate ſua dejecta, ideoque multo tumultu exagitata ſint.

Sed hæc Philoſophi opinio, quod omnipotens & miſericors Deus non valeat, ſeu quod indignetur extendere Divinos influxus ad res humanas, tanquam impia, & erronea, habetur ex Pfalm. 112. dum ait: *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humiliæ reſpicit in Cœlo, & in terra. Suscitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem;* ac etiam in ſuo Cantico B. V. Mater, inquit: *Quia reſpexit humilitatem ancilla ſua: quia fecit mihi magna, qui potens eſt.*

Præterea omnes prædicti auctores licet ſummo ingenio fuerint, tamen graviſſimè hallucinati ſunt, utpote, quibus præluccret tantum naturæ quædam bonitas, non autem Chriſtiana Veritas perfecta. Lactantius tamen libro de falſa Religione ad confundendam Gentilium Idololatriam, ex opinione Poetarum, Philoſophorum, Oraculorum, & Sybillarum evincere conatur, etiam antiquiſſimis temporibus nunquam dubitatum fuiſſe, niſi à male feriatis quibusdam unum eſſe Deum; licet non intelligerent, quiſnam ille eſſet, ſeu quomodo ageret. Ideoque eos excuſari non poſſe, qui in Deorum numerum homines impios repoſuerint: hinc ſi bona pars Gentilium Deum ſpiritum, ac mentem vocaverint, eumque animo colendum eſſe etiam libris teſtati ſint: mirum eſt, unde tanta Deorum multitudo inventa ſit, hominesque jam morte delecti divinis honoribus affecti ſint? Equidem exiſtimarim errorem illum ab impoſtore Cacodæmone fuiſſe inductum: nam cum ille malorum omnium auctor ſit, & parens, procul dubio, & in hanc, & multo profundioſiorem erroris caliginem miſerorum mortalium corda tamen demerſit.

Referunt tamen Ethnic ſcriptores iſtas hominum conſecrationes propter merita, vel virtutum, vel munerum, vel artium repertarum à Veteribus in memoriam inventas; ſic enim Cicero de natura Deorum. *Suſcepit vitæ hominum, conſuetudog, communis, ut beneficiis excellentes Viros in Cœlum tolleret:* Unde Horatius ad Augultum:

Romulus

*Romulus, & Liber Pater, & cum Castore Pollux
Post ingentia facta, Deorum in Templarecepti.*

Hinc colunt Cererem, quia prima fruges invenit; hinc Bacchum, quia primus, ut putabatur, vites plantavit.

In libro Sapientia Salomonis cap. 14. ibi: *Acerbo luctu dolens Pater citò sibi rapti filii, fecit imaginem; & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra, & sacrificia: Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine hic error tanquam Lex custoditus est, & Tyrannorum Imperio colebantur figmenta.*

Lactantius lib. 1. de falsa Religione cap. 22. scribit, hunc ritum Deorum colendorum à Jovis immodica superbia fluxisse; nam cum terras circumiret, morem hunc habuisse, ut curaret sibi templa de Hospitum futurum nomine construi; Sic erecta fuisse templa Jovi Atabyrio, Jovi Labradeo, Jovi Laprio, Jovi Molioni, Jovi Casio; qui omnes Jovis hospites, eique in bello adjutores fuere.

Quomodo autem Cacodæmon superstitosam antiquitatem magis ac magis, cui non satis fuerat, ut hominibus Divinitas tribueretur, nisi quoque eisdem Templis, Simulacra, & Imagines statuerentur, ludificatus est? certè Persæ, & aliæ plurimæ gentes licet patrio ritu Deos colerent; eis tamen, neque templa, neque Simulacra ponebant, sibi persuadentes Deum, ubique præsentem esse

*Templa
& simu-
lacia Diis
quomodo
decreta.*

- - - *Atque ire per omnes*

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum.

Ideoque stultissimum velle eum certo loco concludere. Et quia Deum nemo unquam vidit, ridiculum credebant, eum specie figuræ humanæ repræsentare. Romani quoque plusquam annis centum septuaginta Deos ex instituto Numæ coluerunt sine simulacris, neque fictis, neque pictis; quamvis templa eisdem erexerint; nefas esse iudicantes deterioribus meliora assimilare. Primus autem Tarquinius Priscus Simulacra Romæ posuit; Quod Varro probare non potuit, dum scribit: *Futurum, ut si absque simulacris Religio mansisset, castius Di observati fuissent.* Et Seneca sic scribit: *Simulacra Deorum venerantur, illis supplicant, genu positio illa adorant, illis per totum assident diem, illis stipem jaciunt, victimas cadunt, & cum hac tantopere suspiciant, fabros, qui illa fecere, contemnunt.* Et inquit Lactantius lib. 2. cap. 2. *Quod ii infecti tali persuasione, mentes eorum succum stultitia perbiberunt.*

Nolim autem hæc de Deo, & de Sanctorum nostrorum imaginibus intelligi in tot Conciliis approbatis, quamvis hæretici sæpe eas conculcaverint. Ethnici enim dæmones, & bruta animalia in suis simulacris colebant; nos autem Creatorem, & optimos, ac sanctissimos Viros imaginibus solum repræsentatos, ut hi apud Deum pro nobis Patroni esse velint, invocamus.

Verum quia Gentiles non omnes Deos unius faciebant potestatis, hoc loco Deorum divisionem paucis attingamus. Divus Augustinus de Civitate Dei. Quosdam dicit appellatos fuisse Consentes, quosdam Selectos, his verbis: *Quis enim ferat, quod neque inter Consentes Deos, quos dicunt in consilium Jovis adhiberi, neque inter*

Deos,

Deos, quos Selectos vocant, felicitas constituta sit? Consentes enim dicti quasi in eo, quod gerendum est, consentientes; appellantur etiam à Cicerone Dii majorum Gentium, quasi inter omnes Deos principatum obtinentes ad differentiam eorum, qui minorum Gentium dicuntur; & ii consentes sunt sex masculi & totidem fœminæ ex Ennio:

Plurali-
litas Deo-
rum ali-
quando
pronico
Deo sum-
pta ab
Ethnicis.

*Juno, Vesta, Minerva, Ceresque, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

Quoniam Ethnici Scriptores multos Joves faciunt, multos Apollines, multos Mercurios, multas Veneres; opere pretium facturus videor admonere omnia sub unius tanto persona aliquando relata: illud namque notissimum est, Stoicus unum tantum Deum credidisse, nominaque ejus variari pro actibus, & officiis: Hinc Sacrificaturam apud inferos Didonem Jovem Stygium pro Plutone nominare.

Sacra Jovi Stygio, que rite incepta paravit.

Aristoteles in libro de Mundo: *Cum Deus unus sit, mult a nomina habet ab affectionibus variis.* Et Apulejus eundem imitatus in libro de mundo, ad Faustum scribens: *Unus est, inquit, Deus, unumque numen pluribus quidem nominibus propter specierum multitudinem, quarum diversitate fit multiformis; nam à Juvando Jupiter dicitur, idem fulminator, tonitrualis, ac serenator,* ut latè D. Augustinus de Civit. Dei lib. 4. cap. 11. Macrobius Saturnalium lib. 1. cap. 18. cum Deorum omnium nomina ad unum vellet referre, hunc Orphoi versiculum recitat:

Bacchus, Sol, Orcus, & Juppiter unus & idem.

Quod
Deus u-
nus sit.

Quod autem Deus unus sit solummodo, patet ex Lactantio de falsa Religione libro 1. cap. 3. Quod illa summa rerum potestas, ac Divina Vis, ne semel quidem dividi potest: quicquid enim capit divisionem, & interitum capiat necesse est; si autem interitus procul est à Deo, quia incorruptibilis est, & æternus, consequens est, ut dividi potestas æterna non possit; Præterea, quando pluralitas esset deorum; sequeretur, quod illi partiti inter se essent officia; ut ex illis quilibet sufficere omnibus nequiret; & nisi singularium partium potestas ad unam providentiam referatur, non poterit summa illa constare potestas; unoquoque nihil curante amplius, quam quod ad eum proprie pertineat; Et de iis vide Gyraldum Syntagma 1.

Dii erant
Dæmones.

Sciendum quoque prædictos Deos, qui in templis à Gentibus adorabantur, ibique responsa reddebant, non alios fuisse, quam Dæmones; etenim Homerus summum illum Jovem Dæmonibus aggregavit, sicut & alii Poætæ, & Philosophi, qui eodem modo Deos, modo Dæmones nuncupant; & illi nequissimi spiritus ubi adjurantur; se Dæmones confitentur; ubi coluntur se Deos mentiuntur, ut errores hominibus immittant, & avocent à veri Dei notionem; Ac iidem sunt, qui varios sibi cultus per diversa Regionum condiderunt mentitis tantum assumptisque nominibus, ut fallerent; & quoniam divinitatem per se ipsos affectare non poterant, asciverunt sibi nomina potentium Regum, sub quorum titulis honores sibi Deorum vindicarent: unde facilis probatio, ex quo adstantes Christi fideles Ethnicorum sacrificiis, Idolis responsa dare negabant, & Deos eorum fugaverunt,

verunt, ne possent in visceribus Hostiarum futura depingere, ex Lactantio lib. 4. cap. 27.

Est quoque indubitatum Deorum ejusmodi Cultores bonos & justos esse non posse. Quomodo enim sanguine abstinebunt, qui colunt Deos cruentos Martem, atque Bellonam? quomodo autem Parentibus parcent, qui expulsorem Patris sui Jovem? aut natis ex se Infantibus, qui colunt Saturnum? Quomodo pudicitiam tuebuntur, qui colunt Deam nudam, & adulteram, & quasi apud Deos prostitutam? Quomodo à rapinis, & fraudibus abstinebunt, qui Mercurii furta noverunt? quomodo libidines coercebunt, qui Jovem, Liberum, Herculem, Apollinem, cæterosque Deos venerantur, quorum adulteria, & stupra in mares, & feminas non tantum Doctis sunt nota, sed experiuntur etiam in theatris, atque cantantur, ut sint omnibus notiora? Possuntne inter hæc Justi esse homines, qui etiam si natura sunt boni, ab ipsis etiam Diis erudiuntur ad injustitiam, & scelera? Lactantius lib. 5. cap. 10.

*Quales
Deorum
cultores?*

Nec Religiosi hujusmodi homines habendi sunt, cujus nomen à vinculo Pietatis est deductum, quod hominem sibi Deus relegarit, & pietate constrinxerit, quia nos servire ei, ut Domino, & obsequi ut Patri necesse est: Superstitiosi quidem vocabuntur; cum superstitem memoriam Defunctorum colant, aut qui Parentibus suis superstites colebant Imagines eorum domi, tanquam Deos penates: nam qui novos sibi ritus assumebant, ut in Deorum vicem mortuos honorarent, quos ex hominibus in cælum receptos putabant; hos superstitiosos vocabant. Lactantius lib. 4. cap. 28.

At infelices illi, nec ex sceleribus suis intelligunt, quam grande malum sit, quod colunt; quando quidem flagitiis omnibus inquinati veniunt ad precandum, & se pie sacrificare opinantur, si cutem laverint, tanquam libidinem intra pectus inclusam ulli amnes abluant, aut ulla maria purificent: non retinentes memoria, quod Cicero suis Legibus castè ad sacrificia præciperet accedere. *Pietatem inquit adhibeto, opes amoveto, qui secus faxit, Deus ipse Vindex est.* Quanto satius est mentem potius eluere, quæ malis cupiditatibus fordidatur, & uno virtutis, & fidei lavacro universa vitia depellere: Quod qui fecerit quantumlibet inquinatum, ac fordidum corpus gerat, satis purus est.

Perseveravit hæc Idololatriæ cæcitas penes homines usquequò Christus. R. N. humana carne assumpta misit Apostolos suos in universum mundum prædicare Evangelium, quorum quoque discipuli idem sunt prosequuti: donec Theodosii, & Valentiniani Imperantium jussu prædicta Idola, eorumque templa funditus eversa sunt: unde Gentiles ubique concussi, atque pro defensione Deorum suorum multos Christianos occidentes; nec non Episcopos, inter quos Marcellum Apameæ in Syria Episcopum, cum famosissimum ejusdem Civitatis Jovis templum demoliendum curaret: cujus Martyrium describit Sozomenus lib. 7. cap. 15. additque Theodoretus lib. 5. cap. 21. Dæmones ejus templi ruinam impedire conantes Aqua signo Crucis sanctificata fugatos fuisse. Cæterum, Zelus, qui tetigit Orientis Episcopos sub ipsis Principibus piis Idola demoliri, æque, Occidentales impulit id ipsum præstare, si quidem à sancto Martino plurima in Galliis diruta fuisse Deorum templa, magna que ista occasione

caſione ab illo edita fuiſſe miracula, quibus Ethnici hujusmodi demolitionibus reſiſtentes ad fidem converſi ſint; narrat Severus in vita S. Martini cap. 10. ex quibus conjecturam capere poſſumus, quid à cæteris quoque ſanctis Episcopis geſtum fuerit. Quæ quidem anno 390. cœpta, ſequentibus ſine dubio agi perfeverarunt; nullibi autem majori ſtudio quam Romæ delubra proſtrata eſſe, conſtat ex Hieronymo in præem. lib. 2. Commentar. in Epiſt. ad Galatas, & tradit Baronius dicto anno 390.

CAP. II.

Ex Ethnicis ante Chriſtum natum fuerint- ne aliqui ſalvi ?

DIximus in antecedenti Capitulo, quod ex Philoſophis ante Chriſtum in carne natum, eorum damnatio proceſſerit potiſſimum; quoniam plures Deos ipſi, non autem unicum, & verum coluerunt; modo antequam ulterius procedamus de prædictis pseudo - Diis dicere eſt conſilium: videndum igitur nobis eſt in præſenti, *An ſalus ex fide in Chriſtum fuerit etiam ante ejus adventum.* Neque eſt ambigendum, quin & aliqui ex Ethnicis ante Chriſti adventum æternam ſint adepti ſalutem, quod præ cæteris oſtendit. S. Proſper lib. 2. de Vocat. Gentium cap. 1. *Adhibita eſt enim ſemper uni verſis hominibus quadam ſuperna menſura doctrina, quæ & ſi parciſſima, occultioſiſque gratia fuit; ſuffecit tamen ſicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium; omnibus autem ad teſtimonium.* Certe enim Chriſtus ante ſuum adventum, ut dixi, quibusdam etiam Ethnicis ipſam veritatem detegere dignatus eſt; atque ad Job reſpexiſſo videtur: S. Auguſtinus Epiſtola 49. dum ait: *Cum enim nonnulli commemorantur in ſanctis Hebraicis libris jam ex tempore Abrahæ nec de ſtirpe carnis ejus, nec ex populo Iſrael, neque ex adventitia ſocietate in Populo Iſrael, qui tamen hujus ſacramenti participes fuerunt; cur non credamus etiam in cæteris hæc atque illac gentibus alias alios fuiſſe; quamvis eos commemoratos in eisdem auctoritatibus non legamus?* Quapropter auctor epiſtolæ ad Demetriadem ſpecioſo elogio Job appellat, *Virum ante Evangelia Evangelicum: & Apoſtolicum ante Apoſtolicum præcepta, & diſcipulum Apoſtolorum;* quia nimirum ea penè didiciſſet, quæ poſtmodum Apoſtoli docuerunt, doctus ſcilicet ab ipſo Veritatis, & Juſtiæ largitore Deo. Eſt enim in confeſſio apud Catholicos, hominibus in ſtatu naturali conſtitutis, opus fuiſſe ad ſalutem ſpeciali aliquo Divinæ gratiæ auxilio, quo ad fidem in Chriſtum perducerentur, neque enim naturalem legem ſufficere ullatenus potuiſſe; Sed neque ipſis legi ſcriptæ traditæ Judæis ea vis inerat; & hoc eſt, quod Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos docet: *Non Legis opera, atque actiones, ſed fidem fuiſſe, quæ Abraham juſtum effecit;* Quod idem deſcribit S. Thomas in ſua ſumma parte 3. quæſt. 60. articulo primo, ibi: *Nunquam homines potuerunt ſalvari ante Chriſti adventum, niſi fierent membra Chriſti; quia, ut dicitur Act. 4. non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri, ſed ante adventum Chriſti homines Chriſto incor-*

parabantur per fidem futuri adventus: nec minus perspicuè S. Augustinus epist. 57. inquit: *Sicut etiam illi, quando idem sacramentum occultum erat, credebant Christi incarnationem futuram, sic & nos credimus factam: Et à nobis autem, & ab illis futurus expectatur ad iudicium ejus adventus: Et quamvis Judæi loco Baptismi, qui hodie est necessarius, Circumcisionem haberent, ea tamen gentes non utebantur, quibus fides abundè tunc erat. Divus Thomas parte 3. quart. 68. art. 1. ibi: Licet ipsum Sacramentum Baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem; fides tamen, cujus Baptismus Sacramentum est, semper necessaria fuit.* Atque hoc idem de Gentibus esse statuendum clarè evincit, quod de Christo agebat Aggæus Propheta cap. 2. *Et veniet desideratus cunctis gentibus: siquidem ex Romanis, Græcis, Ægyptiis, & similibus, qui Christum venturum desiderarent, fatendum est, & his aliquam de Christo venturo inditam fuisse notitiam, quoniam rei ignoratæ nullum concipere desiderium possumus.* Hinc Augustinus epistola 89. *Ut sciamus etiam antiquos justos, quicumque esse potuerunt, non nisi per eandem fidem liberatos, per quam liberamur & nos, fidem scilicet Incarnationis Christi, qua illis prænunciabatur, sicut & à nobis facta annuntiatur.* Sed quatenus in contrarium adducatur Lactantius divin. instit. dum voluit Pythagoram, & Platonem, qui amore indagandæ veræ sapientiæ ad Ægyptios, & Persas penetrarunt, ab Judæis, penes quos ea tunc veritas erat abstulisse; *Siquidem, inquit ille, aversos esse Divina providentia, nescire possent veritatem, quia nondum fas erat alienigenis hominibus Religionem Dei veri, justitiamque noscere:* Quoniam non usquequaque id verum est, neque enim veritatis radios ab eorum obtutibus subduxit Deus, qui recta incedentes semita, procul ab errorum caligine pervestigatum illum irent. Dixit equidem ille Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis:* multum enim interest, qua ratione, qua via, quibus auxiliis queratur, quidve sit, quod potissimum queritur, & inquit S. Ambrosius epist. 10. *Qui per Dominum querit, invenit: Laban, quia quærebat Idola, non invenit.* Invenit Regina Austri, quæ quamvis Ethnica rectæ voluntatis ductu è longinquis Regionibus veræ sapientiæ adipiscendæ causa profecta est. De qua Regina S. Paulinus sic refert epistola prima. *Barbara natione non animo, & in aperto peregrina, sed in occulto Judæa sanctorum fieri Civis optabat; unde non solum cælestis præmio Resurrectionis beata, sed etiam potestate Apostolorum de Judæis adulteris judicandi, ipsius ore Judicis digna censetur, quia Christum in Salomone mirata, verum Regina cælestis affectum in imagine mystica Ecclesia providentis impleverat.* Certè enim Christus ante suum adventum quibusdam etiam Ethnicis ipsam veritatem detegere dignatus est. ut de Job inquit Divus Augustinus lib. 18. de Civitate Dei: *Divinitus provisum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt pertinentes ad Hierusalem spiritualem.* At de Platone, & Pythagora quis nescit non Dei, sed suam ipsorum gloriam aucupatos, & multis etiam culpis fuisse obnoxios, adeo ut alter luxui, & libidinibus addictus, alter etiam magicas curiositates sectatus fuerit.

Id quæ causæ fuit, cur Justinus Martyr in Apologia 2. non Abrahamum solum, sed & Socratem, & Heraclitum Christianos iis verbis appellaverit: *Christum Primumgenitum esse Dei edocti sumus, Verbumque, ac Rationem esse, cujus universum humanum genus est particeps, antea ostendimus, & quicumque ex præscriptio rationis vixerunt, licet impii habiti sint, quemadmodum inter Græcos Socrates, & Heraclitus, atque iis similes; inter Barbaros vero Abraham, & Ananias, & Azarias, & Misael, & Elias, & complures alii.* Quamobrem comprobatur, quod Justini mens in prædicta Apologia fuerit Dei Filium Verbum, ac Rationem rationis compotes fecisse homines: qui verò rationis ductu vitam innocenter transigerent, illud consequutos esse, ut Christiani fierent, hoc est eo fidei lumine afflarentur, ut Christum venturum crederent, sive illi ex Populo Dei peculiari fuerint, ut Abraham, aliique, sive ex Ethnicis, ut Socrates, qui ab iisdem Ethnicis impius habitus fuit, quia nimirum Deos respiceret, quos ipsi colebant: qua potissimum de causa mortis sententiam subiit. Quamquam non sit in hoc ambigendum multo clarius Abrahamo Christum innotuisse, quam Socrati; quoniam ex Apostolo ad Ephesios 4. *Unicuique data est gloria secundum mensuram donationis Christi.* Et si Socrates verè ullam Christi cognitionem habuit, habuit illam ut loquitur Justinus involutam nimirum, & subobscuram; sed quæ eo tempore satis esse poterat ad salutem tribuendam.

At verò Divus Joannes Chrysoströmus, homilia 38. in Matth. quamvis videatur docere Dei solius cognitionem necessariam tum temporis fuisse, dum inquit: *Poterant enim tunc homines etiam Christum non confessi salvari, non enim hoc ab illis petebatur, sed ut idololatria abstinerent, unumque solum Deum cognoscerent:* Et subdit exemplum de Macchabæis, & tribus pueris, & de aliis apud Judæos, quos optimam vitæ rationem sequutos, ejusque cognitionis mensuram servasse, dum ait: *Ad consequendam enim salutem Deum solum nosse, tunc sat erat: nunc id non sufficit, sed & Christi cognitione opus est.* At profecto de notitia ad religionem profitendam necessaria loquitur Chrysoströmus: nam Macchabæi ipsius quidem Christi venturi fidem habebant, ut sentit Nazianzenus, forsitan & Socrates, uti Justino videtur, illam tamen in adito cordis custodiebant: siquidem fides quæ corde concipitur, ex Apostolo ad Romanos 10. c. tanquam justificationis instrumentum necessaria semper est, at non semper, quæ ore emittitur fidei professio, sed tum demum cum res postulat. At præcis illis ante Evangelium temporibus, qui fidei possessionem edere adigebantur; faterat, si unum se Deum credere faterentur; de Christo autem non opus erat quicquam proferre, nec credita sibi speciali privilegio mysteria profanis evulgare, qui nec illa intelligere ullatenus poterant. Itaque cum ait Chrysostr. sat tunc fuisse solum Deum nosse, nunc verò etiam Christi notitia opus esse, intelligendus est de perspicua illa, & explicita notitia, quæ post Christi adventum ad ipsius confessionem requiritur. Quam ob rem fatendum est, eos omnes, qui sive apud Ethnicos, sive apud Judæos lumen ipsum non repulerunt, quo docentur rectam vivendi rationem, subsidium à summo Deo reportasse, ut Christum perfectè cognoscerent, ac demum per ipsum Christum ad immortalitatis præmia pervenirent. Hinc Diony-

fius Areopagita de cœlesti Hierarchia cap. 9. in fine inquit: *Omnes autem Angelos, qui singulis Gentibus prasint, ad illud ipsum principium, ut proprium eos, qui ulro, ac sponte sequantur, deducere.* Cum etenim intelligatur à Dionysio Deus pro ipso principio proprio, quæ proprietas non ad Israelitas solummodo, verum & ad Gentes pertinet, ut inquit Apostolus ad Romanos 3. c. *An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium;* & nominavit se Christus Joan. 8. cum à Judæis interrogatus; *Tu quis es?* respondit *principium, qui loquor vobis.* Quapropter ea Dionysii mens fuisse videtur, ut Tutelares Angeli gentes præcipuè edocerent Christi Incarnationem; hoc enim mysterium explicite saltem Doctioribus etiam ante Evangelium credendum erat, ut iis salutis janua patefceret, ex Divo Thoma 2. 2. quæst. 2. artic. 7.

Advertendum insuper, quemadmodum Judæis Prophetas ad Christi fidem aliqua ratione nunciandam, ita Gentibus suos Vates fuisse datos, tradit Augustinus epistola 49. ibi: *Ab initio Generis humani alias occultius, alias evidentius, sicut congruere temporibus Divinitus visum est; nec prophetari destitit, nec qui in eum crederent, defuerunt, ab Adam usque Moysen, & in ipso populo Israel, qui speciali quodam mysterio Gens prophetica fuit, & in aliis Gentibus antequam venisset in carne.* Id verò numeris præcipuè inter Gentes habuerunt Sibyllæ, quemadmodum lib. 6. Stromatum scribit Clemens Alexandrinus. Ac sane cum libro primo idem asserat prolatum ab Heraclito fuisse, non humanitus, sed divinitus potius apparuisse Sibyllas: supponendum est sapientem illum virum nonnulla de Christo ab ipsis quoque Sibyllis eliciuisse, iisque assensum fidei præstitisse: Ut propterea non immeritò Heraclitus inter eos à Justino Martyre collocetur, qui Christianam fidem ante Christi adventum aliquatenus perceperunt. Quam fidem implicitam vocat sanctus Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 7. ibi: *Non fuerunt salvati absque fide mediatoris; quia & si non habuerunt fidem explicitam in Divina providentia, credentes Deum esse Liberatorem hominum secundum modos sibi placitos, & secundum quod aliquibus veritatem cognoscentibus spiritus revelasset.*

Sed Heraclitus quantumvis Sibyllino Vaticinio credidit, non tamen credidit Virgilius, qui Sibyllæ Cuneæ carmina tam apertè de Christo loquentia, & pertractavit, & aliorum detorsit, cum versaretur uterque in tenebris Gentilitatis: Quia nimirum ut in Psalm. III. *Exortum est in tenebris lumen rectis;* Et Heraclitus recto tramite incedebat: Per devia Virgilius. Ille veram Philosophiam amplexatus, unique Deo cultum exhibens, & vitiorum labes fugiebat, & virtutem sectabatur: Hic verò Idololatriæ addictus, & à veritatis luce procul aberrans, ut propterea immunis non fuerit à maculis, exercens potissimum calamum commentitiis figmentis. Itaque, quod adeò perspicuè de Filio Dei vaticinata fuerat Sibylla, ridiculè Maro ad Pollionis filium transfudit Ecloga 4. ibi.

Jam nova progenies cœlo demittitur alto?

Subsequitur modo discutere etiam locum Clementis Alexandrini, qui in libro Stromatum Philosophiam à Deo hominibus concessam voluit, nimirum rectè vivendi regulam, & ante Christi adventum fuisse hanc necessariam Gentibus ad Justitiam,

quemadmodum lex Hebræos docebat, ut iis verbis potissimum. Ac sanè præter ea, quæ dicta sunt; illud Clemens voluit, Philosophiam quasi viam stravisse ad justificationem; cumque esset ex Dei dono piæ, atque innocentis vitæ norma: qui amplexatus illam fuisset, fidei lumen à clementissimo Justitiæ largitore consequeretur; inde justificatio; jactabant siquidem Judæi adeo suam legem; ut Ethnicos, qui eam non recipere, ab æternæ vitæ consortio excludendos omnino crederent, quam opinionem evertere studet Apostolus ad Romanos cap. 2. ibi: *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ sunt legis, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.* Et hæc de Gentibus ante Christi adventum intelligenda esse Theologi censuerunt: & ex iis, quæ fuerit Clementis sententia, in aperto est maximè ex eisdem sequentibus verbis: *Preparat itaque Philosophia, eum dirigens, qui à Christo perficitur.* Perspicuè indicans non à lege naturali, non à Philosophia, sed ab ipso tantummodo Christo perfectionem, sive eam justificationem provenire.

CAP. III.

De Matre Deorum.

Num. 16. **H**Æc una, teste Orphæo, est mater hominum, materque Deorum, & idem Orphæus Terram omnium matrem dixit, divitias, & opes largientem, vel quod remedia multis non modo pecorum, sed & hominum, inprimis puerorum morbis excogitarit. Servius Matrem Deum appellari putat, quod ipsa sit ex iis Diis, qui Cœli certas non habent sedes, sed ubique generatim ab omnibus coluntur. Magna Mater à Martiano confingitur Grandæva; corpulentaque Mater, quamvis fœcunda circumfusaque partibus, tamen floridam, discolorumque vestem herbida palla contexerat, in qua totus Gemmarum, metallorumque census, atque omnium proventus, frugumque, & fationum larga admodum ubertate ferobantur; & idem subdit, quod qui Allium gustassent, arcebantur procul ab hujus Dæ templo.

Appellata est Maja, & Magna Mater, teste Macrobio à Magnitudine, ipsam enim arbitrati sunt tanquam Piam Matrem maxima sua ubertate cuncta nutrire, & suo gremio morientia suscipere. Item bona Dea, quod omnium nobis ad victum bonorum terra causa sit: & Faunia, quod omnibus animantibus favcat; & Ops quod ipsius ope vita nobis constet: Appellata est Cybeles à monte Cybelo, in quo à Mente Patre Phrygiæ Rege fuerat exposita: Dicta est Berecynthia, Idæa, Dymidimena, Ovid.

*Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idæa festa Parentis erunt.*

De hac eadem Plinius lib. 2. ait: *Sequitur terra, cui uni rerum natura partium eximia. Nos noscentes excipit, natos alit, semel editos sustinet, & semper novissimè complexa gremio jam ab reliqua natura abdicatos, tum maxime ut Mater operiens.*

Et de Tellure Dea sic etiam Statius in Thebaide:

- - - *O Hominum, Divumque aeterna Creatrix,
Qua fluvios, sylvasque animarum semina mundi
Cuncta, Prometheasq; manus, Pyrrhaeque saxa
Gignis, & imperiis, qua prima elementa dedisti,
Mutastique viros, qua Pontum ambisque vehusque.
Te penes, & pecudum gens miris, & ira ferarum,
Et volucrum requies, firmum, atque immobile mundi
Robur, & Occidui te velox machina caeli
Aere pendentem vacuo, te currus uterque
Circuit, ô rerum media, indivisaque magnis
Fratribus: ergo simul tot gentibus alma, tot altis
Urbibus, ac Populis subterque, & desuper una
Sufficis, &c.*

Sanctus Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 24. Tellurem eadem dictam esse Magnam Matrem, ait; quod Tympanum habeat significari Orbem terræ: quod Tures in capite Oppida; quod sedes figatur circa eam, cum omnia moveantur, ipsam non moveri, quod Gallos huic Deæ ut fervirent, fecerunt, significat eos, qui femine indigeant, terram sequi oportere: Habebat enim Gallos Sacerdotes à Gallo Phrygiae fluvio sic denominatos: homines eviratos, qui cum furore Divino correpti erant infanientium more circumquaque cursitabant, capita assidua rotatione quatientes. Leonem adjungunt solutum, & mansuetum; ut ostendant nullum esse genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non subjici cuique possit: vel forsan aliquid ad regnum; Leo namque est aliorum animalium Rex; & sicuti subjectus est currui Deæ Opis, ita Principes, & Reges terræ, quamvis soluti sint naturæ legibus, tamen secundum leges debent & ipsi vivere, nec non ab ipsa terra necesse habent, ut sibi subministrantur opes. Addit Isidorus lib. 8. quod simulacrum ejus cum clave fingebatur, quia tellus clauditur in hyeme, & vere aperitur; ut fruges nascantur. Sed de his vide Gyraldum; Pliornutum; & alios.

Sanctus Augustinus lib. 7. cap. 26. de Civitate Dei, tractans de turpitudine sacrorum Matris Magnæ contra omnem virorum, & mulierum verecundiam, inquit: *Vicit Matris Magnæ omnes Deos filios, non numinis magnitudo, sed criminis.* Et latè prosequitur.

CAP. IV.

Jupiter.

Jupiter à principio Jovis appellatus est à Juvando, postea adjuncto altero vocabulo, dictus est Jupiter, quasi Jovis, sive Juvans Pater, sicuti Liber Pater; & Dis pater, Neptunus pater, Janus pater, Mars pater; pro quò & Marspiter dixerunt Antiqui, ut est auctor Gellius cap. 12. lib. 5. & è contrario dixerunt Vejoventem Deum, cui nulla esset juvandi facultas.

Jupi-

Jupiter dicitur Genitor, & Rector, & eo nihil majus: Plaut. Most. scen. 1. act. 2. ait: *Jupiter supremus summis opibus, atque industriis Me periisse cupit.* Idem in Captiv. scen. 1. act. 4. *Jupiter supreme serva me, measque auget opes.* Dicitur quoque Jurantis, adjurantisque, Plaut. Men. scen. 2. act. 5. *Per Jovem, Deosque omnes adjuro.* Imprecantis Plaut. Most. *At te Jupiter, Diique omnes perdant.* Item bene optantis, idem in Most.

Ira ille faxit Jupiter.

Dicebatur Optimus Maximus, Cicero pro Domo sua. *Quocircate, Capitoline, quem propter beneficia Populus Rom. optimum, propter vim maximum appellavit.*

Fingunt Poëtæ Aquilam fulmen Jovi porrigere, quod hæc avis omnium altissimè subvolet, nec ictu fulminis lædatur. Dixerunt tamen Veteres: *Ne Jupiter quidem omnibus placet:* id est neque Jupiter ipse sibi placet, sive non, unicuique placet, Theognis in sentent. Fuit quoque adagium *Procul à Jove, procul à fulmine;* nempe non esse cum præpotentibus agendum, qui nutu possint perdere, si quando libeat: maxime cum Regibus, atque Tyrannis.

Sunt alia infinita, quæ dici possent de Jove, de cujus cognominibus inquit Arnobius lib. 7. *Tot monstra, quot Jovis nomina;* ut est videre Rotinum Antiquit. Roman. lib. 2. cap. 5. ubi Paralipomena. Referam solum, quod de illo inquit Lactantius lib. 1. cap. 10. *Jupiter Deorum Pater, qui Optimus Maximus nominatur: nonne à prima sua pueritia impius, & penè parricida apprehenditur? cum Patrem Regno expulit, ac fugavit, nec expectavit mortem decrepiti senis cupiditate regnandi, & cum paternum regnum per vim, & arma cepisset, bello est à Titanis lacesitus, quibus victis reliquam suam vitam in stupris, & adulteriis consumpsit; & Regium puerum rapuit ad stuprum: hæc qui fecerit, videamus, an Maximus? cerie Optimus non est, quod nomen à Corruptoribus, Adulteris, & Incestuosis abest.*

C A P. V.

De Marte & Venere.

Conjunxerunt veteres hos Deos, non quidem, quod conjugēs essent, sed Amasii. Mars dictus inquit Varro, quod maribus in bello præcst; & à Sabinis Mayors dictus, quod magna vertat, ex Servio. Hunc Romani summo cultu venerati sunt, quod existimarent Parentem ipsum fuisse Romuli: accedentem enim Martem ad Rheam Silviam Romuli matrem concubiturum cum ea, in nummis expressum videmus; sicuti etiam finxerunt Romani ex Venere, & Anchise natum Æneam; unde in nummis etiam expresserunt Mercurium deducentem Venerem ad Anchisen in Ida monte decumbentem, ut cum eo congredereetur.

Dictus fuit Gradivus à gradiendo in bella ultro citroque, sive à vibratione hastæ, ut inquit Festus. Hujus templum elegans, & magnum extra Urbem prope Portam in via Appia, quod à L. Corn. Sulla restitutum, ampliaturumque, ac supra centum columnas positum, ferunt. Fuit aliud simile in Circo Flaminio, cujus meminit

minit Corn. Nepos, sicuti etiam in Capitolio ædes Martis fuit à Tito Tatio vota, & extructa, cujus simulacrum Jovi Capitolino cedere noluisse, ab aliquibus proditur. Mars Ultor ab ulciscendo dictus, huic templum in suo foro sumptuosissimum Augustus extruxit Bello Philippico, quod Patris sui ulciscendi causa susceperat, refert Sueton. & Ovid. lib. 5. fast. Dionys. lib. 54. cujus Icones in nummis conspiciuntur.

Refert Lactantius lib. 1. cap. 10. quod *Mars homicida, & cædis crimine ab Atheniensibus ex gratia liberatus, ne videretur nimis ferus, & immanis, adulterium cum Venere commisit.*

Venus enim cum Marte concubuit, Sol Vulcano prodidit, ille catenas adamantinas excogitavit, quibus adulteros vinciret, illa in doli vindictam, ut videbatur, legitimam quinque Solis filias, amoribus succendit. De hoc adulterio. Ovid. lib. 2. de arte amandi, & lib. 4. Metamorph. & lib. 1. Amorum, Eleg. 1.

Mars quoque deprensus fabrilia vincula sensit,

Notior in cælo fabula nulla fuit.

Martialis lib. 5. epigramm. 7. ad Vulcanum:

Parce Pater, sic Lemniacis lasciva catenis

Ignoscat conjux, & patienter ames.

Fabulæ prædictæ de Adulterio Martis, & Veneris, data fuit occasio, sive quod indomita quæque ab Amore superentur; sive quod Martis Planeta cum Venere conjunctus benignissimus sit, ut Mathematici docent; unde communi templo utrique Deo data Altaria. Claudianus Carm. de Magnete:

Mavors sanguinea, qui cuspide verberat Urbes,

Et Venus humana, qua laxat in otia curas,

Aurati delubra tenent communia templi.

Venus generationis, voluptatisque; & formæ Dea à Gentilibus credita est; ideoque dicta Venus, quod per eam omnia proveniant ex Cicerone. Varro autem inquit: *Poeta semen cælo igneum cecidisse dicunt in mare, ac natam è spumis Veneris conjunctione ignis, & humoris, quam haberet vim significantes.* De hac eadem vi generandi à Venere inquit Euripides apud Stobæum titulo 12. de Venere.

Quam magna vis sit Veneris, an non vides?

Quanta illa quoque numen extendat suum,

Alit illa teque, meque, & omne hominum genus;

Cerne, amet ut imbrem terra, cum sterili solum

Squallore lugens poscit humectas opes.

Rursum amat etiam æther ipse, Venerisque impetu

Fætos madoris explet in terram sinus:

Qua fœderata mutuis amplexibus,

Quod ubique rerum est, proferunt, ac nutriunt,

Hinc vita, visque seculis mortalibus.

Plurimis cognominibus, & templis Venus honoratur, & inter hæc Calva nominatur ab eventu; sic enim Lactantius lib. 1. cap. 10. inquit: *Urbe à Gallis occupata*

pata obsessi in Capitolio Romani, cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, ad eam Veneri Calva consecrarunt, & refert etiam Vegetius lib. 4.

Erat etiam Veneris Libitinæ ærarium, quod Servius Tullius instituit, in quo pro defunctis certi pretii nummi inferrentur, Dionys. lib. 4. in hujus templo vendebantur ea, quæ ad funera pertinebant, cujus rei causam refert Plutarch. aut esse hoc unum de Numæ Regis sapienter institutis, quo discerent homines ab iis rebus non abhorre, neque pro piaculis eas ducere: Aut voluisse Veteres ex hac ipsa re monere caducum esse, quod esset natum: una eademque Dea, & ortibus, & interitibus præsidente, Horat.

Magnaque pars meæ vitabit Libitinam,

id est mortem.

Veneris Genitricis templum Julius Cæsar potius victoria Pharsalica instituit; quia ab Julio Æneæ filio, Veneris nepote genus ducere videri volebat, eique spolia de hostibus dicavit: in hoc collocavit Augustus statuam æneam Cæsari Divo cum stella crinita supra caput ipsius fulgente, quia ejusmodi post mortem ejus stella visa est, de quo meminit Dio. lib. 43. Appianus lib. 2. de Bello Civil.

Plato in Symposio, inquit duas esse Veneres: alteram antiquiorem, & Matrem carentem Cœli filiam, quam etiam Cœlestem cognominamus: alteram juniorem Jovis, & Dionis filiam, quam vulgarem vocamus. Marfilus Fic. in Platon. Conviv. orat. 2. cap. 7. ait. Venus duplex est: una est intelligentia illa, quam in mente Angelica posuimus: altera est vis generandi animæ mundi tributa: utraque sui similem comitem habet amorem, illa amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur, hæc amore suo ad procreandam eandem pulchritudinem in corporibus: illa Divinitatis fulgorem in se primum complectitur, deinde hunc in Venerem secundam traducit, hæc fulgoris illius scintillas in materiam mundi transfundit.

Sicuti prior amplectenda, ita posterior fugienda, & de hac posteriore Ficus de vita produc. lib. 2. cap. 8. Venus senibus fugienda est, nam & juvenibus detrahit vitæ plurimum, & non consulit natis; sed nascituris, & etiam herbas statim producto semine siccat; de qua Virgilii Epigramma:

Compeditibus Venerem, vinculis constringe Lyæum

Ne te muneribus ladat uterque suis.

Vina suum sedent, natis Venus alma creandis

Serviat, hos fines transliisse nocer.

Post hæc scripta mense Maji præterito, refoissum fuit ex ruderibus clivi Scauri insigne Num. 17. areum simulacrum Veneris, quod hic effigiatum propono.

Posita est illa inter duas Columbas, quas esse in tutela ipsius Veneris fictum putant; quia foetui semper indulgent, luxuriam inter se excitando, inquit Apollo doctor, vel ex Athenæo Columba in Cypro (unde Venus magno Jove profata) primum reperta; & inde in alias Regiones translata, refert Pierius lib. 22. cap. 3.

Reperiuntur apud eandem Venerem duo Amores, quorum unus speculum, alter pharetram tenet, quæ propriè sunt Veneris, eorundemque Amorum symbola.

Nec

1875. 1. 1. 1.

Nec unquam reperitur Venus sine Amore: Duos effigiatos Amores, alterum cœlestem, alterum vulgarem esse, ut Plato in symposio ait: *Venus non est sine Amore; & si una esset, unus esset Amor, cum vero dua sint Veneres, duo quoque Amores sunt.* Hinc Proclus in hymno Veneris apud Stobæum titulo 63.

*Arce animam probris, & honesti subijce flammæ
Terrigena pellens furiatum viras Amoris.*

Sub duobus prædictis Amoribus est Delphinus Neptuni solum, cum ille præsit Mari, Malleus Vulcani, Herculis Clava, Serpens Æsculapii, Fistula Panis, Apollinis Pharetra, Crotalum Cybelis, seu Bacchi, quæ, & similia non aliud indicare voluerunt, nisi esse Veneris, & Amoris triumphos, ac quantum illi in alios quoscunque Deos prævaleant, eosdemque sub juga sua mittant demonstratur, inquit Proclus in Veneris hymno:

Omniibus hic labor est Veneri servire parenti.

Hinc Sophocles apud Stobæum titulo 63.

*Pueri Venus, qua dicta non tantum est Venus,
Sed omnium unanominum vim possidet,
Eademque Dis est, visque non superabilis,
Eadem furor limphatus, eadem & merum
Amoris, eadem luctus.*

At Euripides ubi supra:

*Qui non Amoris Nomen admirabile,
Supraque cunctos cœlites positum putat;
Aut stupidus ille, aut orbis experientia,
Ignorat, homini maximus quis sit Deus.*

Sicetiam Antiphanes:

*Equidem Cupido primus, & Cœlestium,
Cunctis superior, atque majoris pretii,
Nam nemo reperitur usque adeo tenax,
Adcoque duris, aut severis moribus,
Qui non suorum tribuat huic partem Deo.*

Sophocles similiter in Phœdra:

*Non in virorum sola Amor se pectora
Et fœminarum insinuat: ipsas quin Deum
Sollicitat animas, & ferum ponti gregem.
Nec ipse contra tendere Omnipotens Deum
Rex audet: ultro flexus Imperium subiit.*

At quoniam finxere Poetæ, etiam ipsos Deos hac pice perniciofa infectos; si credere est peritis, non aliud remedium, quam fugam, proponit Ovidius 1. de Remed.

Me duce damnosas homines compescite curas.

Nec quicquam pernitosius mora, ut idem auctor sic refert :

*Sed qui a delectat Veneris decerpere flores,
Dicimus assidue, cras quoque fiet idem,
Interea tacite serpunt in viscera flamma,
Et malaradices altius arbor agit.*

Et in principio fugandus amor, ut idem epist. 16.

*Dum novus est, cepto potius pugnemus Amoris.
Flamma recens parva sparsa recedit aqua.*

Et idem lib. I. de Remed.

*Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente,
Et tua lesuro subtrahere colla iugo.*

C A P. VI.

De Mercurio & Minerva.

VEteres hos conjungere, non quidem conjugio, sed communitate studiorum. Mercurius à Latinis dictus quasi medius currens, quod sermo medius inter homines sit, cujus ipse Deus ab antiquis credebatur. Festus ait: Mercurium à mercibus dictum esse; hunc enim negotiorum omnium Deum existimant. Glossator in Persium Satyr. 5. ait: *Ipsum Deum lucri dicunt; unde, & cum sacello pingitur, & à negotiatoribus plurimum colitur.* Addit Isidor. lib. 8. ult. Ethymol. *Capite canino effingi solitum, quod canis sagacissimus sit animalum.* Fulgent. lib. 1. Mytholog. *Mercurium dici voluerunt, quasi mercium curam: Pennata talaria, quod negotiantium pedes, ubique peragendo, quasi pennati sint: Virgam serpentibus nexam, quod mercato-ribus det aliquando Regnum, & sceptrum, & vulnus in serpentium. Galero cooperto capite pingitur, quod omne negotium sit semper absconditum.*

Quod autem cum sacculo eum depinxerant; interpretor Marsupium è Zona pendulum recondendæ pecuniæ, sicuti etiam Sueton. in Vitell. cap. 16. *simul dilabentibus cunctis, Zona se aurorum plena circumdedit, confugitque in cellulam Janitoris.*

Multa munia Mercurio tribuerunt, nempe, ut Deo sermonis; unde Internuntius Deorum existimatus, Mercatorum etiam Deus, qui pondera, mensuras, & quantum ex mercatura facere instituerit, teste Diodoro: Litteras, Musicam, Palastram, & Geometriam invenisse dicitur, refert Galenus Pergamenus.

Cyllenius dictus Mercurius, inquit Festus, quod omnem rem sermo sine manibus conficiat. Camillus idem dictus ab Hetruscis, quod esset Minister Deorum, Camillos enim ministros Deorum veteres appellabant. Communis Deus vocatur Mercurius; & cum quis in itinere quippiam invenisset, solebat præfari; *Communi Mercurio, qui rei inventa conscius est; ut qui in viis versetur,* etenim solus Mercurius naturam cœlestium, terrestrium, & aëriorum habere judicatus est. Horat. lib. 2. Ode 10.

Tu pius latis animas reponis

Sedibus, virgaque levem coerces

Aurea turbam, superis Deorum Gratus & imis.

Nihilominus Lactantius Firmianus lib. 1. cap. 10. de falsa Relig. de hoc ipso melius sentiens sic ait: *Mercurius Fur, ac nebulo, quid ad famam sui reliquit? nisi memoriam fraudum suarum, cælo dignus, quia palestram docuit, & lyram primus invenit.*

Cultus præcipua veneratione à Germanis antiquis Tacitus lib. 13. Annal. *Victores Hermonduris diversam aciem Marti, ac Mercurio sacravere.* idem de moribus German. *Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent.*

Apud Græcos & Romanos in compitis Civitatum statuas ei erigebant. Herodot. lib. 2. *Ut Mercurii statuam facerent porrecto cum feretro.* Plutarch. de præcept. Reipublicæ gerendæ: *Eam ob causam Mercurium seniores sine manibus, & pedibus rigente fascino fingunt; eo quod omnem rem sermone sine manibus conficiant.* Idem apud Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 19. Vocatæ sunt hæ statuas Hermæ: eo quod Latini Mercurium sermonis, & nunciorum Deum fecerunt. Hinc Alciatus Emblem. 98.

*Ut sphaera Fortuna, Cubo sic insidet Hermes,
Artibus hic variis, casibus illa præest.
Adversus vim fortune est ars facta, sed artis
Cum fortuna mala est, sapere requirit opem.*

Festus Pomp. lib. 5. de hujusmodi statua. *Cylenius Mercurius dictus est, quod omnem rem sermone sine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent, Cylenos vocant.*

Materia harum statuarum, vel lignum, vel marmor, ut ex Juvenale, vel Lapis, ut ex Heliodoro. Scholiastes ejusdem Juvenalis ad Satyr. 8. Hermes effigies æneæ, aut marmoreæ sine manibus, quales videmus in Circo, Hermes Athenienses ante Januas pro Religione positos habuere.

Plures fuere Mercurii, inter quos Trimegistus ab Ægyptiis in veneratione habitus.

Minervæ, sicuti & Mercurio erigebatur Ara communis; immodò, & utrumque numen in eadem statua, quæ ob id Hermathea dicta est; ac si dicas Mercurio Minervam: Hanc in Academia suæ Villæ Tusculanæ posuit Cicero; ut, cum illa omnibus omnino Gymnasiis præesset, illic eloquentiæ parens, ac moderator doctrinæ esset. Turnebus lib. 8. cap. 14.

Bellis præerat Ovid. 5. Fast. *Ensis exertis bellica letha Dea est.* Statius lib. 4. *Regina bellorum virago.*

Erat & Lanificiis præposita; Quam telam orditam esse, & colorasse perhibent, Ovid. 6. Metamorph. fabul. prima. Idem lib. 1. de Arte amandi.

*Quid facis Æaciæ? non sunt tua munera lana?
Tu titulos alia Palladis arte pete.*

Valerius Flaccus Argonaut. lib. 3.

*Dat pietas auro, atque ardentem murice vestes,
Quas rapuit telis formosa vocantibus Austris
Hypsiphile,*

Olivæ quoque inventricem, & fabricæ multarum artium repertricem; ideoque illi vulgo Opifices supplicant. Præterea, quia sapientia in capite dicitur esse hominis, & Minerva de capite Jovis nata fingitur, ideoque sensus sapientis, qui invenit omnia, in capite sit.

Minerva, ut inquit Cicero, dicta est à minuendo, vel minando, quia prudentiæ Dea sit, & Belli; Minervam vult Arnobius esse dictam, quasi Meminervam, quia eadem sit, quod memoria; & ideo de Capite Jovis nata fingitur. Pallas etiam dicitur, vel à Pallante Gigante occiso, ut scribit Servius, vel quod in Pallante palude sit orta.

Fuit à Pompejo Magno delubrum Minervæ consecratum confecto Bello annorum 30. de quo Plinius lib. 7. cap. 26. in quo fuit etiam breviarium rerum gestarum à Pompejo. Fuit in Urbe Roma Minervæ sive Palladis Aventinæ templum, de Ovid. 6. Fast. & alii.

CAP. VII.

De Æsculapio.

Num. 15.

AEsculapius non sine flagitio Apollinis natus, non aliud divinis honoribus dignum fecit, nisi quod sanavit Hyppolitum; mortem sane habuit celebriorem, quia à Deo meruit fulminari. Hinc sanctus Cyprianus de Idololatriæ vanitate, ait: *Æsculapius, ut in Deum surgat, fulminatur: Hercules, ut hominem exuat, oereis ignibus concrematur.* Hunc Tarquinius de Illustribus viris ait incertis parentibus natum, expositum, & à venatoribus inventum, canino lacte nutritum, Chironi traditum didicisse Medicinam; fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum.

Romæ coli cæpit, cum Q. Fabio, & Junio Bruto Scæva Coss. ingens pestilentia urbem & agros vastavit: Libri Sibyllini aditi quæsitum quisnam finis? aut quod remedium ejus mali à Diis daretur, inventumque in libris Æsculapium ab Epidaurorum Romam accersendum, quod paulò post factum: Missi enim Legati Epidaurum, & ab incolis benignissimè accepti, & in Templum Æsculapii perducti; Anguem quem Epidauri pro Æsculapio coluerant, sponte ad Romanorum Navem pergentem, Romam vexerunt; ibique Templo condito coluerunt; scribunt historiam Val. Maximus, prolixè Livius lib. 10. & Florus in epitom. lib. 11. Ovidius lib. 13. Metamorph. & alii.

Templum ei Romæ conditum in Insula Tiberina; cujus rationem reddidit Plutarchus problem. 94. quod ægroti à Medicis maximè sustententur.

Refert Baronius in anno 145. & ibi Spondanus num. 6. & 7. tempore Antonini Pii, de Serpente tanquam Æsculapio palam exposito, & oracula ejus nomine conficta per Alexandrum ex Schola Tyanæi Magum, & incantatorem; nec non ab eodem Serpente nomine Æsculapii facta Romæ miracula: & hæc omnes consentiunt ejusdem generis fuisse cum illis, quæ olim à Vespasiano, & postea ab Hadriano facta fuere.

Venan-

Venantius Fortunatus Episcopus Pictaviensis, Cedrenus, Methaphrastes in Sylvestro, & alii, præter acta in aliquibus supradictis depravata referunt de Dracone in specu morante, & lethali halitu homines enecante, quem sanctus Pontifex Sylvester ob signatis januis æreis signo Crucis, quibus specus claudebatur, perpetuo ergastulo mancipavit.

Hunc Draconem, seu Serpentem apud Romanos sacrosanctum fuisse testatur Plinius lib. 29. cap. 4. quem allatum ex Expidauro tot intercurrentibus sæculis suo tempore fuisse superstitem tradit; vulgoque in domibus pastum esse; ac nisi incendiis femina exusta fuissent, non potuissent fecunditati serpentis resistere.

Sanè quidem ejus Colubri, quem Romani colerent, cellam fuisse ad extinctionem superstitionis ob signatam à sancto Sylvestro per facile est creditum; cum posthac nullapenitus ejus extet memoria; nisi quod Gentiles Deo suo carere nolentes, quem fame extinctum nossent, ex ligno aliave materia alium fabricarunt, gladium ore gestantem, oculis rutilantibus gemmis metuumdum, ac terribilem; eidemque pariter in spem collocato devotas Virgines floribus exornatas eo modo in sacrificium offerebant, quatenus inscias munera deferentes gradum scalæ, quo tegebatur fraus, contingentes, impetus venientis gladii perimeret, quod sic mansit usque ad Honorium Imperatorem; cum iterum per sanctum Monachum impostura detecta, ipsoque confracto serpente, caruere penitus superstitionis alumni Avito Deo: rem gestam sanctus Prosper de prædic. par. 3. quæ accidit Romæ suo tempore, narrat, de qua etiam Baronius anno 324. n. 97. & seq. & Spondanus anno 315. n. 8. & seq.

Post hæc à me scripta, cum Dominus Octavius Tronsarellus exhibuisset mihi è suo Musæo figuram Æsculapii ex albo marmore cubitali, quam hic delineatam apposui: voluit & ipse quoque Dominus Octavius, ut est ipse eruditissimus, & locupletissimus omnium antiquitatum, hæc infra notata supradictam Æsculapii figuram mihi consignare, quæ ad verbum extant transumpta.

Domini Octavii Tronsarelli in ejusdem Æsculapii figuram

Enarratio.

Bonum omen: Æsculapium Medicinæ artis parentem, salutisque datorem in medium affero. Deus hic apud Ethnicos filius Apollinis fuit, qui & Asclepius in Homericis versu dicitur; quem apud Theodoricum Cirensensem Acciaiolus sic vertit: *Hic homini Pater est Asclepius, arte medendi clarus*: Omnes prægrandem illi appingunt Serpentem & hujusce rei causam, ut fabulosè, ita variè exponunt. Fertur quidam ex antiquis Sacerdotibus, ut ex Natali Comite Mytol. lib. 4. habemus, serpentem per exiguum in ovum vacuum corniculæ inclusisse, ceraque studiose oblitum in luto, quodam in loco occultasse, mox ara instructa populum in concionem ad eum locum advocasse, cum nunciaret omnibus palam, se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus usus, Apollinem & Æsculapium invocavit, ut dexter ac felix illi Civitati accederet; deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa, ovum illud una cœpit, quod præsentibus multis fregit, pullumque re-

centem

centem serpentis inveniens, cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens artificiosè sermoventem, illud ita crevisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Hic Apius ab initio dictus est, verum quia Asclen quendam Epidauri Tyrannum sanavit, utroque nomine conjuncto Æsculapius; & ab Homero, supra memini, Asclepius appellatus est. Inde verò serpentes in ejus tutela crediti sunt: eò interim virtus Æsculapii processit, ut mortuos in lucem reddere posse crederetur. Glaucus interim Minois Cretæ Regis filius, cum murem insequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est; hunc ubi Pater Minos quæreret, neque uspiam inveniret, Æsculapium precatus, ut filium in lucem redderet, vitæque restitueret, cumque hoc illi fortè impossibile videretur, & hoc tam ingens opus aggredi renueret, à Minoe tandem carcere detentus, speluncisque abditus, & vi coactus fuit. Hic dum maximo agitabatur dolore, nec ulla esset fugæ ratio, forte accidit, ut serpentem ante pedes sese conglobantem viderit; & forte suæ vitæ insidiantem noverit; hic baculo, quo cogitabundus innixus erat, serpentem enecavit, tum alter serpens ad mortuum socium illico accedens, herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille revixit. Hanc herbam statim Æsculapius Glaucos imposuit; & ita Regis filium in vitam revocavit. Hinc mos fuit Æsculapio baculum gestandi, cui serpens intortis spiris circumvolutus esset, ut in plurimis hujusce Dei simulacris videre est; Verum ut in Pierio lib. 16. Hieroglyph. cap. 1. habemus, ipse dicit fuisse statuas Æsculapii, per cujus non baculum, sed crura, & genua serpens flexuosis voluminibus præsertim Romæ implicaretur, salubritatisque Deus hoc insigni decoratus esset: Serpens enim quid est aliud, nisi ingenti numismatum testimonio Salutis solum, & Hieroglyphica nota: nam multa in humanum genus remedia ex serpentibus procedunt. Iliogonus apud Indos memorat, Cirnos centenis quadragenis annis vivere, quia viperinis carnibus aluntur; & Tertullianus inquit, tantam inesse Cervo vivacitatem, quippe quod ipse ætatis suæ arbiter serpente pascitur, veneno augetur in juventutem.

Dextera Poculum tenet Æsculapius; sic & Salus pateram porrigit: medicamentorum enim potionibus diluuntur morbi, infectisque membris ægritudo abstergitur, & corporis vigor renovatur, pharmacisque vita conbibitur.

Porro ad pedes hujus numinis bene sese habet Aquila, & ægotantium Deum comitatur; nam ipsa erga filios, si quando illis ægotare contingat, magnæ sedulitatis officio utitur, & cum ob stomachi debilitatem cibum concoquere nequeant, illa sanguinem è præda exsuctum, oreque haustum suo in os pullorum immittit, levique ac digesto facillè recreat cibo, qui fracti morbo difficillimum concoquere non valent. Aquila magno aciei acumine oculos fixè in Solem erigit, lucisque æternæ radios haurit. Non tangitur fulmine, & quod templis non parcat, Aquilas veretur. Paucissimis morbis obnoxia est. Quin imò *animalium est valentissima*, ut inquit Aldrovand. lib. 1. Ornithol. de Aquila pag. 17. omniumque præterea avium (rejecto expolloque fabuloso Fœnice, quem sexcentos & sexaginta annos vivere vulgus nugatur) vivacissimam esse perspectum est, mortisque larvas ac terramenta adeo abhorrens, ut nec

nec ipsa cadaverum exanima corpora tangat, ut pag. 34. & 40. idem Aldrov. lib. 1. Ornithol. asserit. Immo ipse Aquilæ conspectus salutem nobis auspicatur: Nam Dejotaro regi omnia ferè auguria captanti, cum Aquila visa fuit, continuit se ab eo tecto, quod sequenti nocte concidisse refert Valer. Max. lib. 1. cap. 4. de Ominibus, & ita salutis nunciam periclitanti se fecit. Sic apud Plutarch. in Parallel: Helenam jamjam sacrificandam Aquila singulari beneficio à morte subripuit; parique modo Valeria Luparia virgo sacrificio forte destinata ab hac ave liberatur. Ab eaque agricola præservatur apud Ælium lib. 17. cap. 37. & non minus memorabili exemplo apud eundem lib. 12. cap. 21. ab Aquila infans, cui nomen postea Tilgamus impositum fuit, servatus est. Quin & ipsa, quanquam mortua, in usum medicinæ se valdè parat, ut latè habet idem Aldrovand. lib. 1. Ornithol. pag. 75. si fortè mori eam dicimus, de qua Psalm. 102. habemus: *Renovabitur ut Aquila juvenus tua. Quæ verba D. Hieron. ita dilucidat: Aquilam, ubi senuerit, pennis supra modum gravari, ideoque fontem ab ea quari, cujus aspergine pennas egerat, quibus levata calorem intra se colligit, sanarique tum primum oculos, mox ab immersione in juventutem redire.* & S. Augustin. eodem in loco: *Impulsam natura vi collidere rostrum ad petram, cujus attritu excussa ea parte, quæ redundabat, ad cibum redire, atque ita ex eo senio reparari, ut omnino juvenescere videatur.* Hujus autem Aquilæ imago à dextero Æsculapii latere jure, hoc est feliciter, posita est. Xenophon. ita de Cyro Persarum Rege lib. 2. de Pædia Cyri: *Aquila dextera apparens, itineris dux facta, Deos, Heroasque precari terram colentes Persidem, ut se propitii juvarent, ac mites, ita fines superarunt.* Et de eodem paulo ulterius hæc habet: *Aquila autem volans dextra leporem despicens in fugientem irruit, & percussit; Augurium igitur Cyrus cum cœpisset, latatus est, tum fovem regem adoravit, dixitque ad presentes. Venatio quidem pulchra est futura.*

In sinistra autem Æsculapii parte, Arietis caput flexis cornibus insculptum est, & aptè quidem Aries Æsculapio apponitur Symbolum conservatricis naturæ: Unde in nummo Gallieni Imperatoris Aries impressus cernitur, addita inscriptione; *Jovi Conservatori*; & in altero Saloninæ nummo Aries habetur cum his notis, *Ammoni Conservatori*, Ammon autem in Lybia erat Juppiter arietinis cornibus, qui laboranti, & sitienti exercitui amœnissimo fonte robur, & salutem attulit & (ut habemus in Laberio) quemadmodum Latini Jovem, sic Ægyptii Ammonem salutis Deum agnoverunt, coleruntque; unde apud eosdem Ægyptios in more positum fuit; cum se quisque invicem compellebat, Ammonis nomine salutem auspicari. Sic & Æsculapio salutis Deo Aries intortis cornibus merito apponitur: *Arietina quippe carnis & juniores minus humidi, minusque viscosi sunt, & caro Arietum Agnina, & Ovillæ præfertur; si bene concoquantur laudabilem, & copiosum sanguinem generant, maxime castratorum; est enim calida, & humida temperatè, & eandem ob causam boni saporis.* Bellonius lib. 3. Observ. 46. & sic ægrotantium saluti maximè consulit. Addam etiam Arietis signum in cælo expellendis malorum affectibus ineunte Vere ab omnibus observandum. Albumanfor in suo introductorio lib. 2. cap. 5. *Calidum*

inquit temperatum est principium generationis, & motus animatorum; frigidum autem contra principium corruptionis, & diminutionis rerum; idcirco justè ab Ariete sumpsit Zodiacus principium; cum enim Sol Arietem perambulat, accedit tempus temperatè calidum, & incipiunt res generari, augmentari, & renovari. Ovidius primo Fastorum:

Omnia tunc florent, tunc est nova temporis atas;

Es nova de gravido palmite gemma tumet.

Sic in nostro Æsculapio salutis Deo perspicimus prægrandem serpentem, qui illi membra circumligat; sinistra baculum, dextera poculum tenet, à dextra Aquilam, à sinistra Arietis Caput exsculptum habet; & non tam ægris, quàm eruditis se doctum ostendit.

CAP. VIII.

De Hercule.

Num. 19. **H**erculem Jovis, & Alcmenæ ajunt fuisse filium, qui ob fortitudinem, & gloriam Ethnicis creditus est inter Deos relatus: quamvis Cicero libro tertio de Natura Deorum sex memoret fuisse Hercules, tamen prædicto ex Almena, & Jove aliorum res præclare gestas communiter ascribunt. Herodotus inquit, Herculem unum ex duodecim Diis Ægyptiorum fuisse, Græcosque ab Ægyptiis hoc nomen mutatos, indidisse filio Amphytrionis. Quo factum est, ut licet plurimi fuerint Hercules, qui variis temporibus floruerunt omnes heroica virtute, rerumque gestarum magnitudine insignes; tamen huic uni reliquorum omnium labores, & res strenuè gestæ tribuuntur, ut est videre apud Diodorum Siculum, & alios.

Lactantius Firmianus lib. 1. cap. 9. de falsa Religione inquit de prædicto Hercule, qui ob virtutem clarissimus inter Deos habetur: Nonne orbem terræ, quem peragrasset, & expurgasset narratur, stupris, libidinibus, adulteriis inquinavit? Nec mirum cum adulterio esset genitus Alcmenæ. Quid tandem in eo potuit esse divini, qui suis ipse vitiiis mancipatus, & mares, & fœminas contra omnes leges infamia, dedecore, flagitio affecit? sed nec illa quæ gessit, mirabilia talia judicanda sunt, ut virtutibus divinis tribuenda videantur: si Leonem, aprumque superavit, si aves sagittis dejecit, si equos feroces cum Dôminis interemit, & similia: opera sunt hæc fortis viri, hominis tamen, & hæc quæ vicit fragilia, & mortalia fuere. At animam vincere, iracundiam cohibere fortissimi est, quæ ille nec fecit unquam, nec potuit: ex quo fit, ut ille solus Vir fortis debeat judicari, qui temperans est, & moderatus, & justus. Nam illud quidem nemo negabit, Herculem non tantum Euristheo servisse Regi, sed etiam impudicæ mulieri Omphalæ, quæ illum vestibus suis indutum sedere ad pedes suos jubebat, pensâ facientem: detestabilis turpitudô, sed tanti erat voluptas. Navigavit ergo cum Argonautis, expugnavitque Trojam, ira percitus in Laomedontem ob negatam sibi pro filia salute mercedem. Idem furore, & infania percitus uxorem suam cum liberis interemit: Hunc homines Deum putant, sed Philoctetes:

No. 16. p. 62.

No. 39. p. 74.

No. 18.
p. 70.

Etetes ejus hæres non putavit, qui faces supposuit arfuro, qui arctus ejus & nervos cremari, & dissolvi vidit, qui ossa ejus, cineres in Oeta monte sepelivit, pro quo munere sagittas ejus accepit.

Sed quamvis Lactantius Herculem lascivientem supponat, ut diximus nihilominus, quoniam ex mea antiqua metalli figura eundem Herculem hic effigiatum proposui, qui sinistra clavam erectam tenet, dextera verò pudenda comprimit: quasi hoc nobis velit indicare, quod ipsemet dum sinistra manu clavam erectam tenens fortia heroice gerit; dextera tamen, ut quid difficilius venercos appetitus cohibeat, ac refrænet. Picrius Valerianus hieroglyphicorum lib. 34. cap. 30. inquit cum Ægyptii sacerdotes genitale viri manu cohibitum pingebant, hominis continentiam eogestu describebant; hinc illud Virgilii ex Lactantio:

*Vna sitim sedent, natis Venus alma creandis
Serviat, hos fines transiluisse nocet.*

Hinc aliqui in hoc fortes fuere, qui potius excastrari voluerint, quam illicito coitu contaminari, de cujus facti fide quare Cyprianum, & Origenem. Præcipuum autem illud in Christianorum institutis præceptum ponit Eusebius: *Ventrem, quaque sub ventre sunt, coërcenda esse.* Sane Anacharsis Scytha, ut refert Laertius in ejus vita, convivio acceptus apud Solonem, ita mox decubuit compositus, ut una manu pudenda, altera verò os obfignaret, palma ad id appressa, daturus quippe per hujusmodi gestum continentia; atque silentii monumenta: cam verò toto vitæ tempore continentiam à deliciis omnibus alienam sequutus est Anacharsis: quare statuis ejus inscriptum erat, *Linguam, ventrem, mentulam compeſce*: nam ille nimirum ante omnes probus est, qui tribus his sibi egregiè temperarit. Neque parvam hujus continentia; laudem meruisse videtur Alexander Macedo, qui adhuc juveni, cum puella, noctis bona parte peracta deducta esset, ut cum eo dormiret, quærenti Regi tarditatis causam, respondit illa, expectasse se, donec maritus cubitum iret: commotus Alexander ministros acriter objurgavit inquitens: *Reducite hanc; parum enim absuit, quin vestra culpa factus fuerim adulter.* Qui & captivas Darii puellas quanta integritate servaverit, ignorat nemo: exempla hæc adolescens ætate fervidus, deliciis affluens, adulatoribus undique circumseptus, sponte præstitit, ut nos qui monitis dubio procul sanctioribus eruditi sumus, aliquando cogeret erubescere.

CAP. IX.

De Baccho, seu Libero.

Liberi cognomentum Baccho impositum, quod Vindex, & assertor Libertatis, & à Civitatibus erecta illi in foro statua colebatur; is enim liberas fecit Bæotia; Civitates; & primus triumphavit Scholiast. Javenalis ad satyr. 14.

Inter Deos antiquorum nullus est, quem tam diversis nominibus antiquitas insignierit: unde magnam partem eorundem cognominum complexus est Ovid. lib. 4. Metamorph. his verbis:

DE PROFAN. ROM.

*Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumque Lyæum
Ignigenamque satumque iterum, solumque Bimatrem
Additur his Nyseus, inde confusus Thyoneus,
Et cum Læno genialis confitor uva,
Nycteliumque parens, Elelemque & Iacchus, & Evan,
Et qua præterea per Grajas plurima gentes
Nomina Liber habes.*

Auson. Epigramm. 28. & 29. & Elias Vinetus eleganter ibidem.

Orgya me Bacchum vocant.

Osyrim Ægyptus putat.

Myste Phanacem nominant.

Dionyson Indi existimant.

Romana sacra liberum.

Arabica gens Adoneum,

Lucaniacus Pentheum.

Receptius tamen illi erat in sacris Evius Virg. 7. Æneid.

Evoe Bacche fremens.

& Sidon: Apoll. Carm. 12.

Forte sagittiferas Evan populatus Amyclas.

Vitifer, seu vini inventor Abbas Urspergensis in Chronico, Hoc tempore Dionysius, qui & Liber Pater vitem dicitur ostendisse hosti suo in Attica terra: Tibull. lib. 2. Eleg. 3.

At tu Bacche tener jucunda confitor uva,

Tu quoque devotos Bacche relinque lacus.

Lactantius Firmianus lib. 1. de fals. Relig. cap. 10. refert Liberam Patrem in senatu Deorum summæ fuisse auctoritatis; quia præter Jovem solus omnium triumphavit, exercitum duxit, Indos debellavit; sed invictus ille Imperator Maximus ob amorem, & libidinem turpissimè victus est: nactus enim Diam, nactus est impudicam mulierem in littore, atque illam Patris proditricem, fratris interemptricem, ab alio relictam, & repudiatam, in conjugium sibi vendicavit, & Liberam fecit, & cum ea pariter ascendit in Cœlum. Neminem credo audivisse unquam obscenitatem similem, quam de hoc non dicam Deo; sed infami & spurcissimo monstro refert Arnobius circa medium 5. libri adversus Gentes, ad quem remitto Lectorem, ne castas illius aures offendam.

Depingebatur Bacchus, refert Jul. Hygin. fabul. 225. *Pectore nudo, muliebri, capite cornuto, vitibusque coronato, Tigridi inequtans, manu dextera racemum portendebat, sinistra poculum,* ut etiam scribit Phornutus de Nat. Deorum.

Poculum illud è cornu Bovis. Nonius Dionysiacon lib. 12. *Et poculum curvum habuit bovis cornu.* Arnob. lib. 5. ad finem: *Mercurius Pinnarus, Esculapius baculo Ceres Mammis cum grandibus, at in Liberi dextera pendens potorius cantharus.*

Tigridem ei sacravit, quod feracissima quæque pectora vino domentur. Martialis lib. 8. Epigr. 26. Ovid. 1. Amor. Eleg. 2. & Silius Italicus lib. 17. belli Punic.

Qualis odoratis descendens Liber ab Indis

Egit pampineos frenata Tigride currus.

& Claudian. de 4. Honorii consulatu,

Irent blande sub vincula Tigres.

Thyrsum autem in ejus sacrificiis receptum; id est Hastam hedera involutam, quam exercitus ejus in India ad decipiendos rudes Indorum animos, belloque indomitos gestavit. Virg. 6. Æneid. Tacitus II. annal. de Agrippinaloquens: *Ipsa crine fluxo ihyrsum quatens.*

Sacra ejus, seu mysteria nocturna erant, & facibus accensis per urbem discurrebant, crateres vino plenos statuentes, neque quicquid turpitudinis, scelerumque vino, & nocte suadentibus omittebatur D. August. de Civit. Dei lib. 18. cap. 13. & Prudentius lib. 1. in Symmachum.

Quod & ebria jam tunc

Ante oculos Regis Satyrorum insania fecit;

Et fecisse reor stimulis furiabilibus actas

Manadas inflammante mero, in scelus omne rotatas.

Veteres, ut ostenderent quantum Bacchi, Priapique Numina inter se consentiant, immò potius unum amborum esse numen; in Bacchanalibus ex collo membri virilis figuram suspensam gestabant: hanc phallum appellabant ex ficulneo ligno dolum; sed apud Suidam legitur ex Corio rubro, hanc imaginem olim impressam fuisse, quam inter Coxas suspendebant, per Urbem discursantes, cum Bacchanalia celebrarent. Cartarius de Diis antiquorum, ubi de Baccho & Priapo fol. mihi. 295.

In Cistis sacra hæc condita erant, & singulis tribus annis excitabantur magno totius Græciæ concursu Seneca in Hercule Oetæo act. 2. in Choro.

Nos Cadmaïs orgya ferre

Tecum solita condita Cistis,

Cum jam pulso sidere bruma

Tertia Soles evocat æstas.

in quem locum multa congeffit Antonius de Rio.

Incunte igitur Vere Orgya celebrata noctu, unde & Bacchus Nyctelius dictus; Servius ad versic. 302. Æneid. *Liberi sacra tertio quoque anno innovabantur: sane sciendum Orgya apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos Ceremonia dicuntur; sed jam abusivè sacra Liberi Orgya vocantur, vel à furore, vel à motibus nocturnis, quod nocte celebrarentur: unde & ipsa sacra Nyctelia dicebantur, quæ Populus exclusit causa turpitudinis.* Hinc Ovid. lib. 1. de Arte amandi.

Nycteliumque Patrem, nocturna que sacra precare,

Ne jubeant capiti vina nocere tuo.

Lubet referre in proposito ad cognitionem Antiquitatis extare hic in Agro Romano extra Portam Cælimontanam, seu Lateranensem Rudera quamvis à terra

elevata; tamen ab eadem terra desuper obruta, instar parvi Collis, ac etiam intus vacua ex fictili lapide satis eleganter constructa, & adhuc bene servata sub dominio Illustriſſ. & Reverendiſſ. D.M. Antonii Cuccini Episc. Anglonen. antiquitatum, ac diverſarum ſcientiarum, eruditissimi; Ad locum prædictum memini cum ego adduxiſſem ſel. record. Cardinalem à Balneo una cum Claudio Monneterio Antiquario Emin. Cardinalis. F. Barbarini; & cum ibi eſſet ſermo inter illos de prædicto loco, dixerunt indubitanter, quod propter obſcuritatem, ac etiam ſubtus terram tantam ædificii molem ad aliud non fuiſſe exſtructam, quam ut in ea præfata Orgya, ſeu ſacrificia in honorem Bacchi, ſeu Deorum Infernalium celebrarentur.

Hinc ſummo jure Bacchus, quamvis inter Deos Conſentes ab omnibus cultus, tamen Scythæ non admiferunt Dionyſiaca ſacra. Quod *neſas ducerent Deum colere, qui ad inſaniam adigeret.* Herodot. lib. 4. Roma etiam eiecit teſtimonio Tertulliani in Apologetico cap. 6. *Etiam circa Deos veſtros; qua perfectè decreverunt Patres veſtri, idem vos obſequentiſſimi reſcidiſtis: Liberum Patrem cum Myſteriis Conſules, Senatus auctoritate, non modo Urbe, ſed univerſa Italia eliminarunt. Quæ ille hauſit à Cicerone 2. de legibus: Quid ergo aget Jæchus, Eumolpidaque noſtri, & anguſta illa Myſteria, ſiquidem ſacra nocturna tollimus? non enim populo Romano, ſed omnibus bonis, firmiſque Populis leges dâmus.*

Eſſet hic etiam habendus ſermo, quales Baccho fuerint Comites, ſeu Miniſtri; nempe Sileni, Satyri, Bacchæ, Lenæ, Thiyc, Mimallones, Naides, Tytiri, Nymphæ; ſed de iis omnibus, & aliis ſimilibus vide Roſinum antiquitatum Romanarum lib. 2. cap. 11. & alios.

CAP. X.

De Termino.

NUma Pompilius Romanorum Rex, cum publicum agrum Populi Romani, & Privatum certis limitibus, terminisque definiviſſet, Sacellum erexiſſe Termino Deo traditur in Colle Tarpejo, cui animatum nihil ſacrificaretur, ſed Liba tantum, pultes, & frugum primitiæ Dionyſius Alicarn. lib. 2. Quod ſiquis occuluiffet, aut tranſtuliffet ſacrum, eum eſſe Dei Lege reum ſtatuit, ita ut volenti eum occidere tantquam ſacrilegium, & ſecuritas a deſſet, & pollutionis expiatio: Saxum verò fuit hic Deus, unde & termini agrorum publicorum, & privatorum tales fuerunt, licet, & poſtea ſtipes, & arbor, & tegula etiam pro termino poſita.

D. Auguſt. lib. 4. de Civitate Dei, cap. 23. recitat fabulam, cum Rex, inquit Tarquinius Priſcus Capitolium fabricare vellet, cumque locum, qui ei dignior, aptiorque videbatur à Diis alienis cerneret præoccupatum, non audens aliquid facere contra eorum arbitrium, & credens eos tanto numini, ſuoque Principi voluntate ceſſuros, quia multi erant illic, ubi Capitolium eſt, per augurium quæſivit, utrum cedere vellent Jovi, ac locum illum concedere? omnes ceſſerunt præter Martem, Juventam, & Terminum, atque ideo Capitolium ſic conſtructum eſt, ut iſti quoque
intus

intus essent. Mars autem cedere noluit, nam bellorum viribus domituri erant Romani totum terrarum orbem, & spolia hostium in Martis honorem relaturi: Terminus verò & Juventas cedere noluerunt, quod Romani in omen traxere, fore ut nunquam termini urbis moverentur, nec unquam juvenilis vigor deesset. De Roma Martialium bellorum triumphatrice, hæc Virgil. lib. 6.

Super & Garamantas, & Indos

Proferet Imperium.

Et de termino, & juventa:

Imperium sine fine dedit.

Facto Jovis templo, foramen fuit relictum in tecto supra ipsum Terminum. Ut libero Cælo terminus frueretur. Sed de iis, & aliis, vide Gyraldum de Diis Gentium, syntagm. 1. fol. 43. & syntagm. 17. fol. 527. ac etiam Rosinum antiquit. Roman. lib. 2. cap. 20. ubi Paralipomena.

CAP. XI.

De Sylvano.

ATulinus hic tabulam effigiatam ex lapide albo duorum circiter palmorum, Num. 20. tum latitudinis, tum altitudinis, quam ego in meo Musæo libens detineo, Silvanum repræsentat, cui à priscis illis hunc fuisse pro voto dicatum constat ex ejusdem litteris in calce.

De hoc ipsomet Marmore meo meminit Grutherus in suis inscriptionibus his verbis:

Stat hic Silvanus inter Quercum, &
Palnam, altera manu falcem putatoriam
habens, altera ramum, cujus extremo
nescio, an Nux Pinca emineat.

A dextris, ad altare tibicen canit adstantibus duobus aliis;

A sinistris, duo idem adstant, quorum hic
nescio, quid vasculi utraque manu
capiti impositum sustentat: ille
Porcam ducit ad tergum vittatam.
Subscribitur.

SACRUM. SANCTO. SILVANO. AUG. VOTO.
SUSC. EX. VISU.

Reverendissimus Jacobus Philippus Tomasinus Episcopus Aemoniensis in cruditissimo suo opere de Donariis hunc ipsum meum Silvanum concinne delineatum representavit, & elogium de eo doctè composuit.

Silvani à silvis, ubi versabantur, denominati sunt. Silvanus Cyparissium puerum amasse perhibetur: Puer hic Cyparissus mansuetissimam Cervam habebat, quam cum Silvanus ignarus occidisset, puer est dolore extinctus, quem Deus amator in Cupressum arborem ejus nominis vertit. Et eam pro solatio portasse dicitur: hinc Poeta in Georg.

Et teneram ab radice ferens Silvanæ Cupressum.

Unde Silvanus in meo marmore habet Cupressum in manibus, & à dextra illius extet Cervæ.

Hanc ita fabulam Servius in Georgicis. In Æneide verò super hos versus:

Silvano fama est veteres sacrasse Pelasgos

Arvorum, pecorumque Deo, lucumque, diemque.

Sic scribit: Publica Ceremoniarum opinio hoc habet, pecorum, & agrorum Deum esse Silvanum, &c. Est apud Ælianum de Histor. animalium, Cratin Sybaritan concubuisse cum Capra, & inde natum puerum, qui Caprina haberet crura, & humanam faciem, qui fuerit in Deorum numerum relatus, & Silvanus Deus appellatus; Scribit de eodem Sylvano D. August. lib. 6. & lib. 15. de Civit. Dci.

Hunc Agricola, ut arborum, & finium Dominum colebant; Cives ut Matronalis pudicitia insidiatorem, omnes vero ut conjugii conservatorem. Et latè Gyraldus in historia Deorum, syntagm. 15. Plura mihi essent dicenda, quæ ob reverentiam prædicti Reverendissimi Tomasini, qui doctissimè scripsit in meam figuram, missa facio.

Mos fuit apud antiquos Silvano apponere titulum Sancti; ita ut illi peculiaris sit, & Aldus Manutius Pauli filius in sua Orthographia quatuor recenset Sylvani inscriptiones hoc titulo Sancti insignitas, quorum postrema mentionem facit Agricola Dci.

SILVANO SANCTO

SACRUM

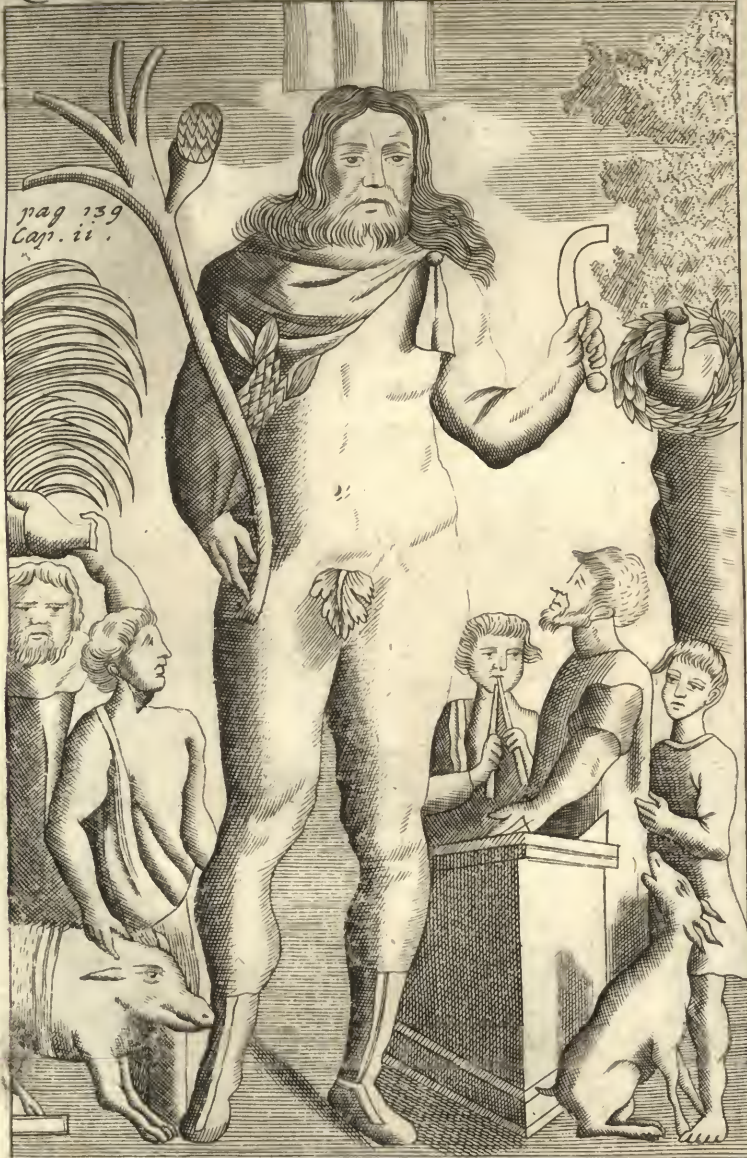
M. FL. VALENS

MIL. COH. X. PR.

7. AGRICOL. VOT.

S. L. M.

cioè, solvit lubens meritò.

pag 139
Cap. ii.

SACRVM SANCTO SILVANO AVG VOTO SVSC EX VI

CAP. XII.

De Priapo.

Priapus Deus est naturalis membri, & sobolis, ac prolis. Diodorus Priapum Græci, Hircum Ægyptii propter eam corporis partem, à qua sit omnium ortus, inter Deos retulisse traduntur: Vel quia dictum animal post septimum diem ab ortu ad Coitum sit idoneus, ad quem semper sit paratus; Cartarius de Diis antiquorum, ubi de Baccho, & Priapo in fine fol. mihi 207.

Refert Servius, quod Priapus fuit è Civitate Lampfaco Hellefponi, è qua pulsus propter Virilis membri magnitudinem, postea in Deorum numerum receptus, meruit numen esse Hortorum, Virg. 4. Georg.

*Et Custos furum, atque avium cum falce saligna
Hellefponiacci servet tutela Priapi.*

De hoc etiam Horatius:

Nam fures dextra coercet,

Obscænoque ruber porrectus ab Inguine Palus.

Phallus, ac etiam Ithyphallus vocatur, & feretrum significat, quæ è collo pro-
pendebant. Dio in sacris Ægyptiorum pudendum Osiridis Phallum vocavit; Et
in ejus memoriam cubitales itatux factæ eodem nomine dicebantur, quæ præci-
nonte tibia circumferebantur; Item ponebatur Ithyphallus in hortis propter gene-
rationem, ubertatemque eorum; iis enim præesse dicitur propter sæcunditatem,
cujus ipse symbolum putabatur. De quibus Gyraldus in historia Deorum de Pria-
po, syntagm. 8. Cartarius ubi supra. Hinc Columella in Carmine de Hortis:

- - - Sed truncum falce dolatum

Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli,

Horatius in sermone de Priapo:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,

Cum faber incertus scamnum faceret, ne Priapum,

Maluit esse Deum: Deus inde ego furum, aviumque

Maxima formido: Nam fures dextra coercet,

Obscænoque ruber porrectus ab inguine palus.

Est importunas volucres in vertice arundo

Terret fixa, vetatque novis considerare in hortis.

Phornutus Priapum Deum describit; & quid membri pudendi magnitudo significet? & cur sinum habeat omni genere fructuum refertum? cur Horti, & Vineæ Num. 21.
Custos? quid falx in dextera? quæ omnia naturæ totius convenire ostendit.

Ego penes me habeo simulacrum Priapi antiquissimum ex lapide albo: com-
plectitur utraque manu in sinu magnam copiam fructuum, immanissimum habet fe-
retrum, ut inquit Virgil. in Copa:

Est tuguri Custos armatus falce saligne,

Sed non est vasto est inguine terribilis.

L

Quod

Quod autem est animadversio dignum induitur vestimentis. hodie monachorum nempe Scapulari, Cucullo seu caputio, & patientia, ut ajunt, ac etiam captit rasum instar coronæ, seu tonsuræ.

Voluerunt aliqui hoc meum simulacrum effictum ab hæreticis in derisum Anachoretarum Ecclesiæ primitivæ: sed magis probabile est, quod cum Priapus sit Horrorum Deus, & soleat effigiari habitu Agricolarum, & rusticorum, ut ait Tibullus:

Agricolam proximus ante Deum.

Gyraldus d. syntagma 8. ubi plura in proposito.

At cum primi Anachoretæ intenderint assumere habitum vilissimorum hominum, ut sunt Rustici, & Agricola: propterea hoc vestimenti genus inter alia maximè abjectum, despiciendumque sumptserunt: siquidem Columella de re rustica describens habitum Rusticorum, seu Agricolarum sic ait: *Cultam, vestitamque familiam magis utiliter, quam delicate habeat, munitam diligenter vento, pluviaeque, qua cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, & Sagis, aut Cucullis*: similiter Juvenalis *Contentusque illic Veneto, duroque Cucullo*. Ita quoque sanctus Præcursor Joannes indutus vestimento ex pilis. Camelorum Zona cinctus pellicea, & cibans se locustis, & melle silvestri: Matth. 3. Marc. 1. Ejusmodi porro vitæ genere jecisse eum monasticæ vitæ fundamenta, ut post Chrysostomum, & Hieronymum tradit Baronius ann. 31. & ibidem Spondanus num. 6. Et Cassianus de institutis Cœnobarum lib. 1. cap. 3. describens singula monachorum vestimenta sic ait: *Operimentis, qua corpus operiant tantum, non quod amictus gloria blandiantur: ita utilia, ut nulla coloris, vel habitus novitate inter ceteros hujus propositi viros habeantur insignia: ita studiosis accuratioribus aliena; ut nullis rursus sint affectatis per incuriam sordibus decolora; Postremo sic ab hujus mundi separentur ornatu, ut cultui servorum Dei in omnibus communia perseverent.*

CAP. XIII.

De Mutini, seu Priapi Idolo.

Nunc referam de Idolo Mutini, seu Priapi reperto, ut est traditio; in Monte Viminali ex rudibus: cujusdam templi Gentilitatis, quod sicuti credo fore: offendiculum ingenuis, & castis viris; ita spero auctoritate sanctissimorum, & eruditissimorum virorum posse per illud confundi vanam superstitionem Gentilium, & obscœnam Idololatriam Hebræorum.

Apud Clarissimos Viros Dominos de Gottifredis, quorum magna est eruditio antiquitatum, ac copia veterum Numismatum raro similis apud alios, extat hic Romæ singulare Idolum ex marmore albo altitudinis trium circiter palmorum; Repræsentat membrum Virile erectum junctis pedibus; ut mos fuit apud Ethnicos illud effigiare; à tergo hujus Idoli est aliud quoque membrum virile erectum, sed hoc parvum non amplius parvi digiti, & supra hoc virile membrum parvum insidet puella nuda, quæ propria pudenda super parvum apponit.

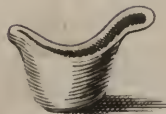
No: 21. pa: 81.

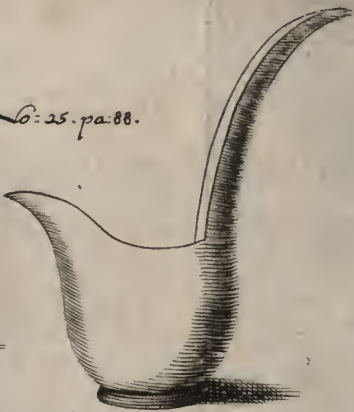
No: 23. pa: 87.

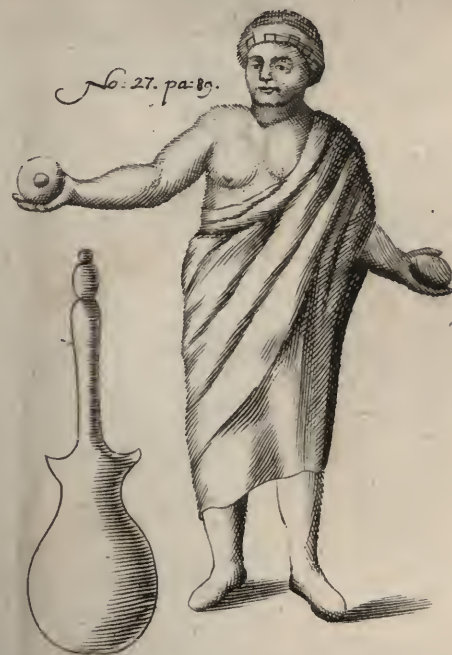
No: 24. pa: 88.

No: 25. pa: 88.

No: 26. pa: 89.

No: 27. pa: 89.

IN MVSEO AVCTORIS EX MARMORE.

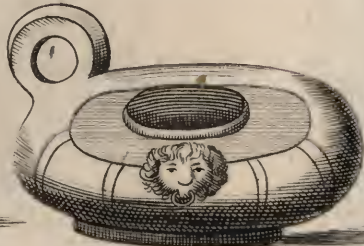
No: 28.

IN MVSEO AVCTORIS EX TERRA SAMIA.

pa: 89.

No: 29. pa: 90.

No: 30.

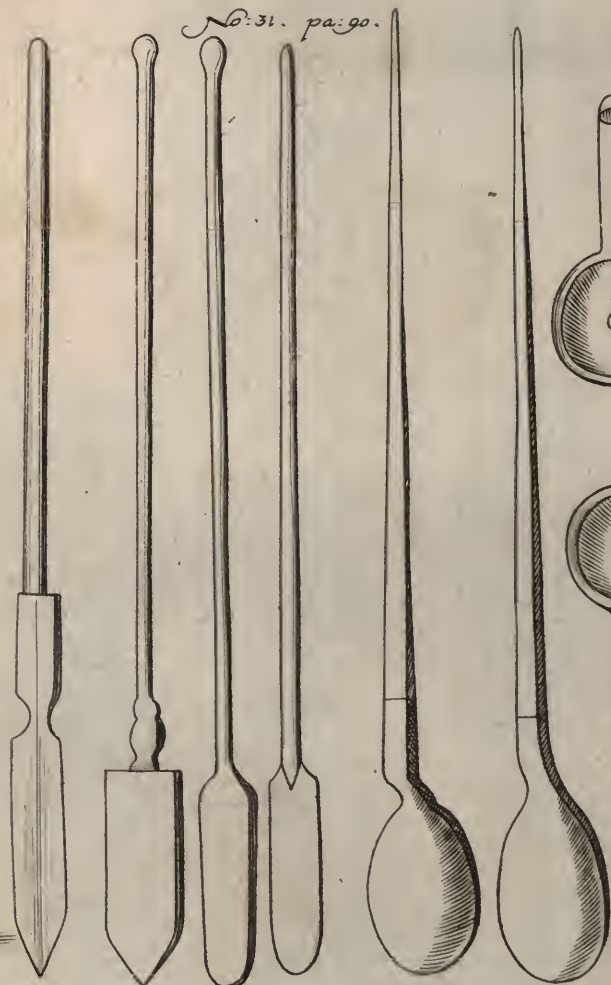
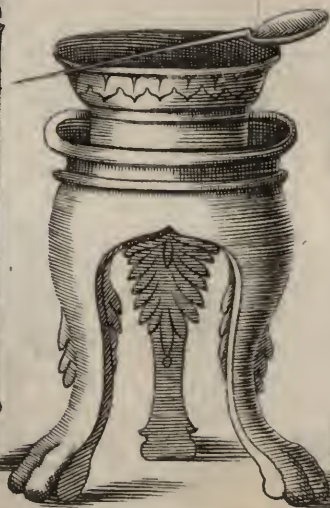
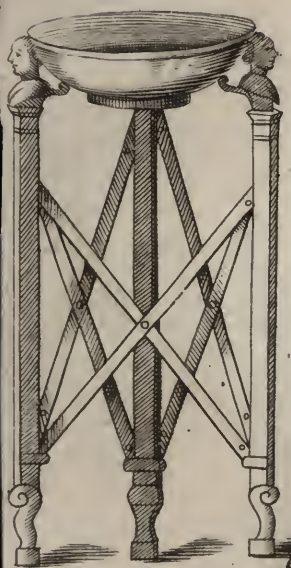
pa: 90.

No: 31. pa: 90.

No: 32. pa: 90.

No: 44. pa: 89.

No: 37. pa: 112.

POLYNICES ASCANI D.I.E

CLAPHYR ANDRAE MIF.

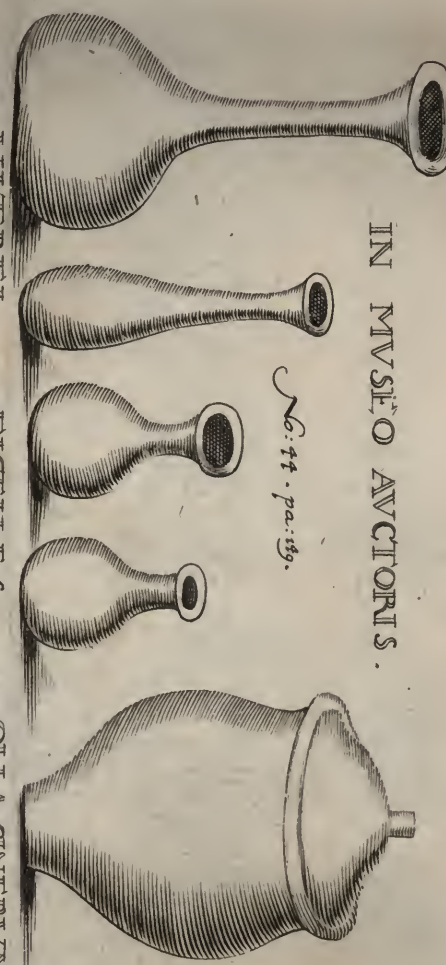
DE METRIVS FA' DE' MI

DK VII LLENTIMMESCOS

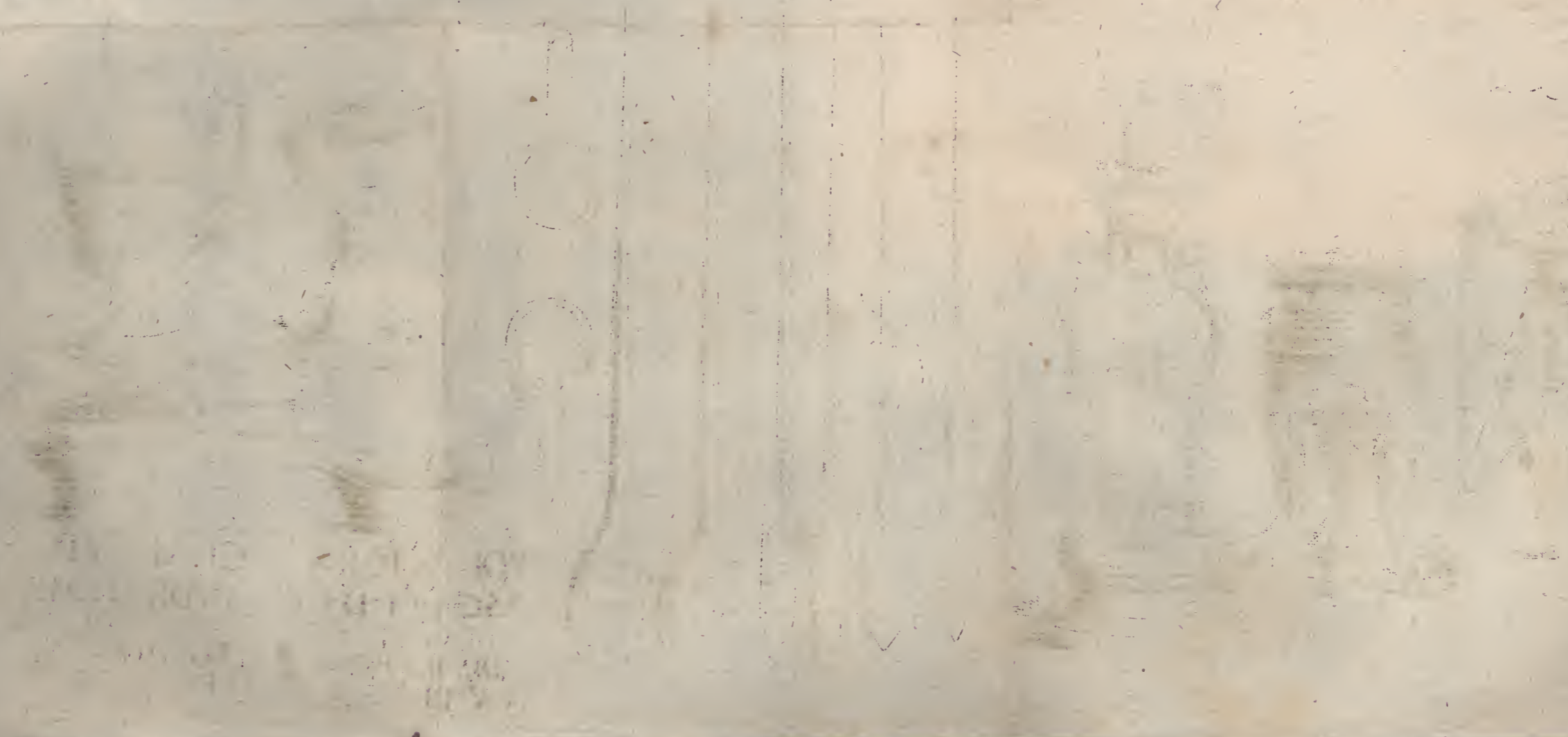
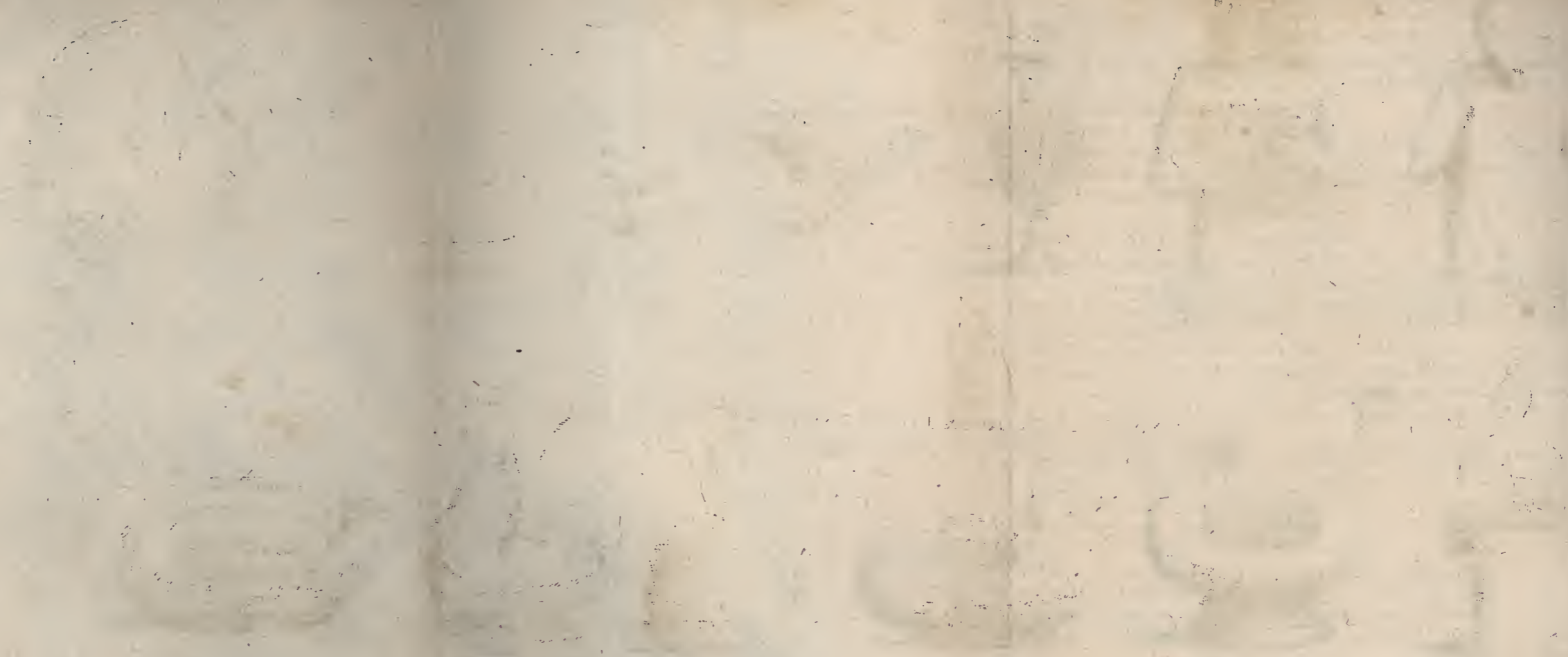
VITREI. IACRINATORII.

FICILLI S.

OLIA CENERVM.

IN MVSEO AVCTORIS.

Supponitur communiter apud eruditos viros, quod antequam sponsæ jungerentur viris, inviserent templum Mutini, seu Priapi; & apponerent propria pudenda supra hoc Idololum magnum, sicuti expressum est in altero parvo Idolo à tergo.

Hoc nobis expressè demonstratur autoritate Arnobii lib. 4. adversus Gentes ibi: *Etiam ne Mutinus, cujus immanibus pudendis, horrentique fascino vestras inequitare Matronas, & auspicabile ducitis, & optatis.* Lactantius Firmianus de falsa Religione, lib. 1. cap. 20. & *Mutinus, in cujus sinu pudendo Nubentes resident, ut illarum pudicitiam prior Deus delibasse videatur.*

D. Augustinus de Civitate Dei, lib. 6. cap. 9. *Sed quid hoc dicam, cum ibi sit & Priapus nimium masculus, super cujus immanissimum & turpissimum fascinum sedere novam nupta jubebatur more honestissimo, & religiosissimo matronarum.* Et idem S. Augustinus lib. 7. cap. 24. ad finem eodem tract. de Civitate Dei.

Et hoc idem referunt Cartarius de Diis antiquorum, ubi de Baccho, & Priapo fol. mipi 296. ac etiam Brissonius de Ritu nupt. pag. penult. & Rosinus antiquitæ. lib. 5. cap. 37. col. finali.

Nec multum ab iis abhorrebit, quod scribitur in proposito de Hebræorum Idololatria; & videtur hoc idem innuere Textus in sacra Scriptura, 3. Reg. c. 25. ubi habemus Macham Matrem ab Assa filio amotam, ne esset Princeps in sacris Priapi, cujus etiam specum subverterit, & confregerit simulacrum turpissimum, coram quo obscœna quæque impudentissimè exercebantur.

Præterea Card. Bellarminus in Psalmo 105. num. 28. super illa verba: *Initiati sunt Beelphegor:* refert historiam lib. Numeri, cap. 25. quod filii Israel decepti à filiabus Mohab, cœperunt fornicari cum eis, & colere Idololum earum dictum Beelphegor, ex quo iratus Deus iussit suspendi in patibulis omnes Principes populi.

Jo. Lorina, P. Societat. Jesu, in d. lib. Numeri, cap. 25. num. 3. fol. mihi 948. super illa verba: *Initiatus est Israel Beelphegor,* secundum expositionem Rabinorum inquit, quod filix Israel coibant quotidie cum simulaero obscœnissimo in virilis membri similitudinem efficto: Ad quod adverte verbum illud, Initiari, quod juxta versionem Latinam idem est, ac sacrificare ex Tertulliano in Apolog. cap. 16. ibi: *Atque ita inde presumpsum nos quoque eidem simulacro initiari.* Et Minutius Felix in Octavio; *Illum jam velim convenire, qui initiari nos dicit de cade Infantis, & sanguine.*

Circa figuram puellæ nudæ; quæ infidet prædicto membro virili parvo, dignum notatu est, quod Cingulum pectori ejusdem appositum; nominabatur Cestus sine dipthongo, quod sumitur pro Cingulo, & Zona virginica, quam maritus prima nocte dissolvebat; unde Cingulum Veneris, quo ipsa Martem, & Juno Jovem conciliabat. Martialis Epigramm. 13. lib. 6.

Ut Martis revocetur Amor, summique Tonantis,

A te Juno petit Ceston & ipsa Venus.

Unde Cestum Veneris habere dicuntur, qui novis modis quemlibet in Amorem sui pelliciunt. Item Cestus dicitur communiter Cingulum Sponsæ, quæ legitimè Matrimonium contrahebat, aliter tale conjugium nominabatur Incestus,

cui Cingulum illud justarum Nuptiarum non adhibetur, Papinianus in l. si adultarium, ff. ad l. Juliam de adult.

CAP. XIV.

De Symbolo Obscæno.

Occasione prædictorum exponam quoque, quid velit denotare Symbolum, seu signum obscænum, nempe duo membra virilia inter se decussata: etenim cum annis præteritis essem in Regno Galliæ in Comitatu fel. record. Eminentissimi Cardinalis à Balneo apud Regem Christianissimum tunc Nuntii, & transitum fecerimus per civitatem Nemausi in Narbonensi provincia, ibique admiraremur præclara antiquorum Romanorum ædificia, in quorum marmoribus sæpius obscænum symbolum forma litteræ X, effigiatum extabat sculptum. Reverfus ego in Italiam cum divertissem in provinciam Latii apud Reverendissimum Alexandrum Vitricium Antistitem Civitatis Alattinæ, & cum sit in omnibus scientiis ille versatus, & maximè in eruditionibus Antiquitatum, ostendit mihi fortalitem antiquissimum ex marmoribus non usitatæ magnitudinis, & in prædictis per multas vices similiter scalpta prædicta eadem symbola, seu signa, ut in Civitate Nemausi, & cum varius inter nos fuisset sermo de explicatione eorundem; accidit, quod iis diebus fuit mihi dono datus liber tunc elaboratus, & in lucem præditus ab eruditissimo Domino Gabrieli Naudeo Parisensi modo à Secretis, & Bibliothecario Eminentissimi Cardinalis Mazzarini, ex quo intellectum prædictorum percepi: siquidem de studio militari tractans lib. 2. cap. 12. pag. 743. refert ex Herodot. lib. 2. quod Rex Sesoestes in Urbibus, quas nullo negotio cepisset, muliebria genitalia in scalporo solitus, ut virilia in iis, in quibus sibi cum viris rem fuisse existimabat. Harum rerum imaginem Pierius Valerianus lib. 34. cap. 21. in frusto antiqui marmoris forma acuminata, hieroglyphicisque re-ferta ponit, & exponit: ibi enim visitur Mutinus humanus medio positus loco; in superiori parte habet Aquilam, & Arcum; in inferiori Cultrum, & Fulmen, symbola omnia fortitudinis, & strenuitatis; in ultima verò marmoris parte scalpta est fœminea vulva, quæ cum sit subjecta narratis hieroglyphicis membri virilis, nil aliud innuunt, nisi fortitudinem præesse inertix: unde in ejus extremitate, sed fortè ab ipso Valeriano appositum est dictum:

Vicit armis strenuos, vicit fama inertes.

Et sic ipse dicit, ubi in Columnis, & Obeliscis virilia pudenda conspexeris, bellicosos, strenuos, & magnanimos viros superatos intelligas. Et Artemidorus de somniorum interpretatione, cap. 47. scribit pudendum simile esse robori, & corporis virilitati, quia & ipsum horum causa existit: quapropter etiam Virilitas à quibusdam appellatur. Et sic communiter, Virile accipitur pro forti, & magnanimo, & minime effœminato. Terentius in Phorm. *Animo virili, presentique ut sis, para.* Cicer. 1. Offic. *Quod enim viriliter, animoque magno sit,*

id dignum viro, & decorum videtur; ex quibus facile inferri potuit fortalitia prædicta tum Alatri, tum Nemausi expugnata difficillima fuisse.

CAP. XV.

De Romanorum Ethnicorum Sacrificiis.

UT aliquid de sacrificiis, quæ à superstitiosa Romanorum Gentilitate peragebantur dicamus, non erit absolum aliquid prius recensere de nomine, & origine eorundem. Deinde de Ritibus. Tertio de Vasis, quæ inserviebant. Et demum de Personis, quæ ministrabant. Num. 22.

Sacrificium, inquit Isidorus, est victima, & quæcunque in ara cremantur, seu ponuntur: Victima verò, ut idem ait, sunt sacrificia, quæ post victoriam devictis hostibus immolabantur; sic dictæ, quod vi ictus percussæ caderent, seu quod vincæ ad aras ducerentur. Hostias vero dictas ab antiquo verbo Hostio, quod serio significat. Ovid.

Hostibus à victis Hostia nomen habet.

Cæterum sacrificia hac ratione peragebantur, cum sacerdos victimam ad aram adduxisset, stans aram manu præhendebat, & preces fundebat primum Iano, & Vestæ, quæ in sacris præcipua Numina erant, ut per illos aditus ad cæteros pateret. Advocabatur Juppiter Pater Optimus Maximus; & omnes cæteri Patres nominabantur; Deinde ne quid præteriretur, aut præpòsterè recitaretur, erant custodes dati, qui attenderent sedulò, alium favere linguis, & tibicinem canere, ne quid infustum exaudiretur: sacrum ab Immolatione sacerdos inchoabat, fruges, aut molam falam in caput Victimæ deponerat addito thure masculo: vocabatur Immolatio, quasi Molæ in caput victimæ collocatio; deinde vinum sumpulo leviter delibabat; & idem postea aspergebat, ac in ignem projiciebat; tandem Victimam Diis oblatam jubebat jugulare Ministros, qui Victimarii, Popæ & Agones nuncupabantur; reliqui ad motis vasculis cruorem excipiebant, victimam excoriabant, abluebant, & ignem accendebant: mox Aruspex, Flamen, & sacerdos viscera rimabatur, attentèque explorabant an perlitandum foret, & ex omni membro, seu viscere, Ministri partes decisas farina farris involvebant, quas sacerdos aris impositas foculo accenso comburebat: ubi quod Diis tributum erat conflagrasset, ad epulas ipsi, & convivia convertebantur. Inter vescendum Diis laudes canebant, & pedibus psallebant, & pulsatis cymbalis Choreas agebant. Atque hæc de sacrificiis in genere refert Rosinus antiquitat. Roman. lib. 3. cap. 33.

Ufus autem Libationum in quocunque sacrorum genere fuit frequentissimus. Libare etenim est aliquid leviter degustare, quamvis aliqui putent hoc verbum dici à Libero Patre, qui primus tam vini, quam Libationum existimetur inventor, ut voluit Ovidius 3. Fastorum:

*Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaque quod sanctis pars detur inde focus.*

Nullum itaque sacrum fuit, cui vinum non adesset, & vino Genio supplicabatur, ait Petrus. *Funde merum Genio.* Et Horat. 3. Carmin.

Cras Genium mero curabis, & Porco bimestri.

Et idem in epist.

Floribus, & vino Genium memorem brevis hora.

Vocabatur hic ritus vinum degustandi Libatio, ut expressum habemus in Deuteron. cap. 32. *De quorum victimis comedebant adipem, & bibebant vinum Libaminum.* Et Christus R. N. in nocte ante suam Passionem vinum in sanguinem cum transsubstantiasset, ex eo ipse gustavit, & statim discipulis præbuit dicens: *Dividite inter vos, & bibite ex eo omnes:* ut sacrificii rationem habuisse in sacra illa institutione probaretur.

Facta Libatione vinum aspergebatur, hinc 4. Æncid. in sacris Didonis.

*Ipsa tenens dextra Pateram pulcherrima Dido
Candentis Vacca media inter cornua fudit.*

Et Ovid. 1. Fast. Vitem commiseratur à capro corrosam, atque in illum assurgens Poeta ait:

*Rode Caper vitem, tamen hinc cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.*

Funde batur pariter vinum foculo jam accenso, Virg. Georgic. 4.

*Ter liquido ardentem perfudit nectare flammam,
Ter flamma ad summum tecti subjecta relucet.*

Et Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 6.

*Da mihi thura puer, pingues facientia flammæ,
Quodque pio fustum stridat in igne merum.*

Maçtata hostia, membraque flammis imposita in Deorum honorem cremanda vino similiter tam exta, quam etiam femora aris imposita perfundebantur, Homer. in Odyss. *Super autem femora vinum libavit.* & Macrobius lib. 7. ait: *Pari modo post solitos victus liborum, & pultium, hostiarumque cesarum, quo putrescat facilius, & percoquatur cibus, frequentissimo irrigant se vino.*

Thuris, & vini meminit, Ovidius scribens ad Acontium:

Flava salutatis thura, merumque damus.

Ac etiam una cum frugibus in igne vina immissa, refert idem Ovid. 2. Fast.

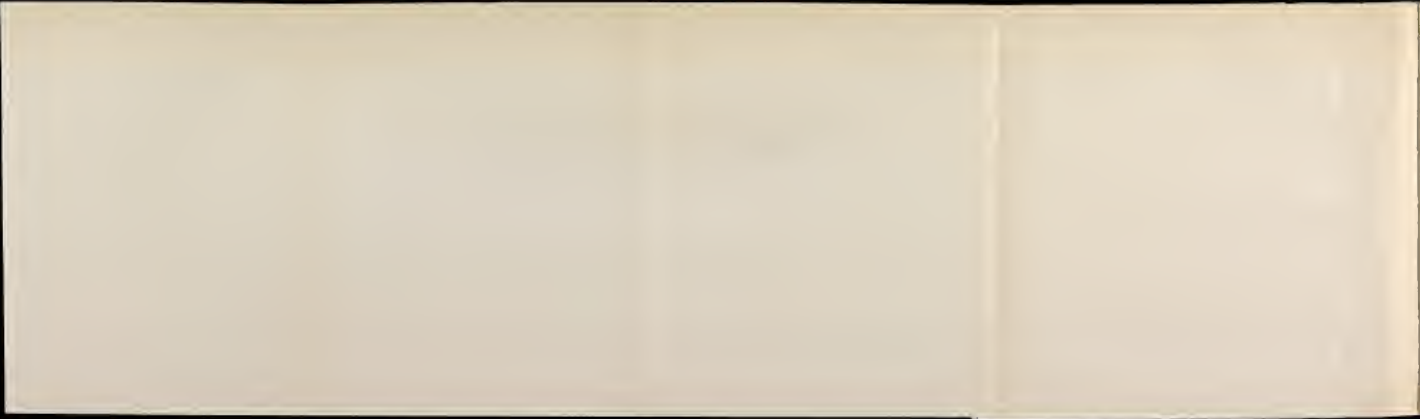
*Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parva focos,
Vina tenent alii, libantur singula flammis,
Spectant, & linguis candida turba favet.*

Quod verò ad numerum determinatum libabatur, & in sacrificiis natalitiis toties vinum in altari super ignem effundebatur, quot fuissent anni illius, pro quo sacrum fiebat: Ovid. 3. Trist. Eleg. 13.

*Fumida cingatur florentibus ara coronis
Micæque solenni thuris in igne sonet?*

Libaque

*Libaque dem pro te, genitale notantia tempus,
Concipiamque bonas ore favente preces?*

Habebant pro his Libationibus hæc signata verba:

MACTUS. HOC. VINO. INFERIO. ESTO.

Inferium vinum dictum, ne omne vinum in cellis religione obligatum videretur.

Vinum etiam sanguine commiscebant, ac eisdem aram deturpabant, ait Herodianus lib. 5. referens de Heliogabalo, quam obrem Statius lib. 6. Thebaid. ait:

*Spumantesque meropatera verguntur, & attri
Sanguinis, & rapti gratissima Cymbialactis.*

Et nunquam Libationibus in Ethnicorum sacris finem fuisse irridens Arnobius lib. 6. ait: *Non casorum sanguinem animalium domus, non thura, non fruges salsas, non denique vinum liquens paterarum infusionibus inferimus.* Nam sanguis vino admixtus facilius diluitur, magisque aptus ad effusiones, & aspersiones redditur.

Ethnici, qui sacros ritus ab institutis Mosaicis sustinere non sunt veriti; siquidem hæc eadem libamina habuisse Hebræos, pluribus in locis aperiant nobis sacræ paginæ: & præter libationem, seu prægustationem, quæ præcedebat sacrificium, de qua diximus supra ex cap. 32. Deuter. *Et bibebant vinum Libaminum*, erat quoque altera Libatio per effusionem super Victimam, de qua habetur in Numeris, cap. 15. cum sit ibi. lex generalis pro omni sacrificio his verbis: *Et vinum ad libamenta fundenda ejusdem mensura dabit in holocaustum, sive in victimam*; quod etiam cap. 28. repetitur: *Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt.* Dicebantur autem libamenta tam prægustationes, quam effusiones, quoniam uno eodemque vino utraque libamenta fiebant.

Quod verò attinet ad Vasa, quæ sacrificiis inserviebant, cujus fuerint formæ, fati difficile est illa investigare, nisi de iis ex nummis, lapidibus, & veterum monumentis lumen recipiamus.

Verum quia in plurimis marmoribus antiquitatis expressum habemus Vas, seu Num. 23. Urceolum hic præsignatum, & hunc fuisse Præfericulum ab Ethnicis sic nominatum, aliqui censuerunt. Sed ab hoc intellectu removet nos Festus Pauli, dum ait: *Præfericulum vas æneum sine ansa patens, summum velut pelvis, quo in Sacrificio Opis Consuevantebantur.* Quod penitus contrarium est Iconi præsignatæ; si quidem vas illud ansa effectum visitur, ac etiam summitas Vasis non patens, sed fati arcta.

Et cum de prædicta Scriptorum discordantia esset mihi sermo cum Clarissimo Viro Domino Francisco Angelono Numismatum, & totius antiquitatum suppelletilis eruditissimo; exhibuit ille mihi ex suo Musæo Vas æneum in summitate patens, cui supernè inest infixus discus concavus; ex metallo magni ponderis, ut ignem super illud appositum fuisse fati probabile sit in Sacrorum usum, sicuti in Ædibus Dominorum de Matthæis hic Romæ videmus antiquum marmor, in quo scalpturnus est sacerdos simile Vas habens in manibus, supra quod ignis ardet, & hunc fuisse antiquum Præfericulum, ad sacrificia supponit Dominus Angelonus, cui ego facile subscriberem.

Nisi forte velimus dicere, Præfericulum fuisse Lucernam instar cymbæ potoriæ, seu Nucis Amygdalinæ; in qua ellychnium in medio statui possit: cum utraque extremitate sit angusta, in acutum tantisper desinens; cujus medium latius sese aperit: illiusque formam ex antiquis marmoribus hic effigiendam curavi; Quod ipse quoque Apulejus loquens de Antistite Sacrificiorum Isis, explicuit. II. Metamorph. his verbis: *Quorum primus Lucernam præmicantem, claro porrigebat lumine, non nostris consimile, qua vespertinas illuminant epulas; sed aureum Cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem.* Etenim prædictæ Cymbæ, seu lucernæ optimè quadrare videtur definitio Præfericuli, de qua Festus, nempe quod sit vas æneum sine ansa patens velut pelvis, quo in sacrificio utebantur.

Num, 24. Verum præter istud Præfericulum excogitare oportet, qua forma essent alia sacrificiorum vasa; Nimirum quibus vinum prægustabatur ante sacrificium, & aliud quo illud inter victimæ cornua effundebatur, sicut & in aram, in ignem & per totum sacrificium.

Ufos siquidem fuisse veteres in Libationibus sacrificiorum Simpulo, sive Simpudio, quod in prægustationibus minutatim, & parum ex eo vini fumerent sacrificantes; & propterea Simpulum hoc vas appellatum, de quo M. Varro: *Quod vinum dabant, ut minutatim funderent, à Guttis Gutium appellarunt; & quo sumebant minutatim à sumendo simpulum nominavêre: hinc in sacrificiis remansit Guttum, & Simpulum.* Festus quoque Pauli de Simpulo dixit: *Vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, unde & mulieres rebus divinis dedine simpularices dicuntur,* ac etiam de iisdem Simpulis loquitur Plinius lib. 35. cap. 12. his verbis: *In sacris non murrhinis, crystallinisve sed fistilibus prælibabatur innocentius.* Loquitur enim ille de veteri Romanorum simplicitate, & paupertate, ex Apulejo Apol. I. his verbis: *Paupertas Populo Romano Imperium à primordio fundavit, proque eo in hodiernum Diis immortalibus simpulo, & catino fistili sacrificat.* Hujus vasis inventum tradidit Numæ primus, post Romulum, Deorum cultu summè laudatus, cujus religionem irridens Juvenalis Sat. 6. dicebat:

Simpulium ridere Numæ, nigrumque catinum.

Num, 25. Simpuli forma ex communi consensu interpretum, tam Latinorum, quam Rabinorum per medias quasdam fistulas significari dicitur, quod nimirum usus gratia medias fistulas dictione illa vasa haberent non solum à tergo, ubi manubrio fatis longo fulciuntur uno altero majus, quod veluti quoddam canale excavatum habent; sed etiam in anteriori parte, unde liquor degustabatur, medio canale vas excavatur ad vinum fundendum, degustandum, atque libandum, sicque extra protenditur, ut ori cum adjungitur vini tantillum, exorbere liceat, quod constat ex ejus forma hic apposita desumpta ex antiquis lapidibus, ac etiam ex nummis, quorum hic unum delineandum curavimus figura Claudii Imperatoris cum toga, & capite co-operto, ut mos erat sacrificantium, habentis dextera manu simpulum, ac si vellet incipere sacrificium, & de hoc numismate Dominus Franciscus Angelonus antiquitatum restaurator in sua Historia Augusta in Claudio num. 13.

Simpuli autem materiam diximus supra fuisse fictilem, nempe Luto Samio, Num. 26, quod est ex Insula Samo, & de hac eadem materia in rubeum colorem vertente, plurima ego servo vasa etiam ad veterum sacrificia, quod autem in talem usum inservisset Samium Lutum, Plautus in Captivis scen. 2. *Adrem Divinam, quibus opus est, Samiis vasis*, & Cicero 6. pro Repub. ut citat Nonius: *Munera Pontificum Diis immortalibus grata sine Samio.*

Quamvis verbum Libare labiis leviter degustare significet, denotabat etiam effundere, siquidem vino utrumque fiebat; etenim ubi accubissent ad mensam convivantes, aliquid Poculi Deorum in honorem, vel in terram, vel in ignem effusum fuisse legimus, ut apud Virgil. lib. 5. *Æneid.*

Dixit, & in mensa laticum libavit honores.

Et alibi:

In mensam lati libant, Divosque precantur.

Vel etiam in mari si navigarent:

Stans procul in puppi pateram tenet, extaque salsos

Porrigit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Hæc autem vascula sacrificiorum, quibus vinum etiam sanguine mixtum fundebatur in aris, sive solo, Pateræ dicebantur à portando, ut dicit Varro lib. 4. de lingua Latina his verbis: *Præterea in poculis erant Pateræ; eo quod pateant Latine ita dictæ; fuisse etiam nunc in publico convivio antiquitatis retinende causa, cum magistri sunt, potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc peculo Magistratus dat Deo vinum, & sanguinem.* Inde Ovid. 4. *Fast.* inquit:

Cumque meri patera thuris acerra fuit,

& idem *Metamorph.* lib. 15.

Vinaque dat pateris, mactatarumque bidentura.

Quæ vasa labra minus extensa habebant, quorumque usum etiam in sacris ad Num. 27 vina fundenda Patellæ dicebantur ex Varrone loco citato sic ait: *Patina à parulo dixerunt, quod libarent in cænis patellas.* Cujusmodi patinæ, seu pateræ cum manubrio, quæ ego inter mea cimelia servo, hic delineatam apposui, quamvis aliæ quoque essent pateræ absque manubrio, ut in hac effigiata ex ære figura, quam habeo cum aliis plurimis hujusmodi. Fuere quoque alia vasa in sacrificiis ad effundendum vinum, vel sanguinem, ex quibus Guttus, ut inquit Varro lib. 4. de ling. Latina. *Quo vinum dabant, & cum minutatim funderent à Guttis Guttum appellarent.* Et paulo post: *In sacrificiis remansit Guttum, & Simpulum.* Illud verò inter Guttum, & simpulum discrimen in ipsis altaribus erat, quod ad libandum vinum Simpulum de- Num. 28 serviebat; Guttus verò ad idem fundendum in sacris habebatur; Et de his Guttis ex luto Samio ex meo musæo hic formam delineatam apposui.

Ex quibus Guttis, quoniam aliqui, ut in supra effigiato schemate, unde effundebant vinum, & liquorem, Leonis caput effigiatum habebant, Leunculos propterea appellatos; & sic forsan intelligitur sacer textus primo Paralipom. cap. 28. num. 17. his verbis: *Ad fuscinulas quoque & phialas & thuribula ex auro purissimo, & Leunculos*

culos aureos pro qualitate mensura pondus distribuit in Leunculum; similiter & in Leones argenteos diversum argenti pondus separavit. Ut sensus sit, quo David unicuique Crateri tam argenteo quam auro pondus tam auri quam argenti præscripserit; & ita intellexit Fr. Fortunatus Sacchus de sacris Eleocrismatibus mytothe. 2.

Cap. 44.

Num. 29. Erant propterea alia multa instrumentorum genera, quæ sacrificiis inserviebant, nempe securis seu Secespita, qua Victimæ erat ferienda.

Vas aureum, argenteum, seu æreum Lustrali continendæ, quæ in sacrificia, & in circumstantes expiandis criminibus spargebatur (ut in hac appolita figura ex æneo vase antiquissimo in meo musæo quemadmodum nos Christiani Aqua benedicta ad eluendas leves animi fordes, locumque contagio malignorum Spirituum purgandum; & in sacris tum frequenter, tum efficaciter utimur; Ethnicis autem superstitione inanis & inefficax fuit, sicut & cæteræ religionis observantiæ.

Habebant quoque Ethnici in Sacrificiis Aspersorium seu Aspergillum, quo aquam Lustralem aspergebant.

Num. 30. Erat acerra, ubi servabantur Aromata, quibus abstergebatur fætor carniū, quæ immolabantur.

Pileus quoque flaminis & Mitra summi Sacerdotis.

Aderant etiam Tripodes diversimodè elaborati, super quos accenso igne Sacrificia celebrabantur; ut in hac appolita figura, quorum prior flexilis extat in musæo celeberrimo Domini Francisci Gualdi Nobilis Ariminensis Equitis S. Stephani: alii vero duo extant in altero insigni musæo Domini Francisci Angeloni Antiquitatum restauratoris, de prædictis loquitur Virg.

*Trojægena interpres Divum, qui numina Phæbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis.*

Loquitur etiam Dionys. de arte Rhetor. cap. I. de Panægyr. & Pausan. lib. 8. & 9.

Num. 31. Fuerunt quoque instrumenta quædam, quibus viscera animalium Aruspices, & Sacerdotes rimabantur, & explorabant; de quibus antiquissimis in meo musæo ex ære & ferro, hic delineatis est videre.

Fuerunt præterea varia vasa, quibus Popæ, & Victimarii utebantur ad excipiendum sanguinem ex maceratis victimis, ut in figuris appolitis.

Inter cætera Sacrificiorum genera apud Ethnicos Romanos fuit satis frequens, quod *Sueo vetaurila* nominarunt, toties fieri solitum, quoties Milites recenscebantur & exercitus lustratio fiebat, docet Livius lib. 7. quod in Columna Trajani bis etiam expressum apparet, cum expeditio Belli Dacii ibidem representetur.

Demum dicturus de Personis, quæ Sacrificio assistebant; erant Primo Sacerdotes laureati, ritu Gabino succincti, hymnos, lætumque Choro Pæana canentes, precesque aliquot sacrificio dicatas: Cinctus autem Gabinus vestimenti genus erat, quo sacerdotes cujusque Dei, ritus, & templi utebantur, quale Camisium lincum, candidum, quo nunc nos Christiani utimur ab Italis Cotta, & ab Hispanis Alva nominatum; & cum esset latum, adcoque oblongum, ut discinctum per solum traheretur;

jur; postea cinctum pendentem supra cingulum faciebat undique sinum, ut in Tro-
ani Columna idhuc etiam videmus expressum; Qui ritus perhibetur fuisse Gabinus
à Romanis usurpatus, ut Livius in 5. hist. Rom. & Virg. in 7. Æncid.

*Insignis referat stridentia lumina Consul
Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino.*

& de iis Blondus lib. 1. Romæ triumphantis.

Adstabat Popa seminudus & succinctus minister Sacrorum, lauro redimitus
qui victimas habebat, aris alligabat, feriebatque, ut refert Propert. lib. 4. *Succinlique,
calent ad nova sacra Pope*; quorum etiam meminit Suetonius in Caligula, & Spartia-
nus in Geta. Limus, vestis qua Popæ utebantur victimas confecturi, ab umbilico ad
medias usque tibias descendens, ut illorum pudenda tegerentur, habens in extremo
sui purpuram limam, id est, flexuosam, unde & nomen accepit: nam limum obli-
quum dicimus; hujus generis vestis meminit Virg. lib. 12. Æncid.

Velati limo, & verbena tempora victi,

ubi Servius.

Victimarius Sacerdotum minister, qui victimas ligabat, deducebat, aquam,
& molam parabat, & reliqua, quæ ad sacrificia erant necessaria, ut Valer. Max. lib. 1.
cap. 1. & Livius lib. 40. meminerunt.

Erat præterea Puer ingenuus Vitta tempora redimitus Camillus dictus, Pon-
tificis Maximi Sacrificio ministrans, urceolum dextera ferens; ex quo vinum, vel li-
quorem in Pateram Sacrificantis infundat: antiqui namque Camillos, & Camillas
vocabant ministros, & ministras impuberes Sacrificiis inservientes; Romulus enim
instituit, ut qui sine liberis essent, gratissimos sibi ex omnibus singulos pueros, & puell-
as ex singulis curiis eligerent, qui ad pubertatem usque ministrarent, puellæ verò
quoad essent nubiles: More ex Græcia translato; coronis autem interim dum sacri-
ficarent, vel vittis essent redimiti, Camillique ejusmodi pueri ingenui vocarentur,
cujus rei auctore sunt Dionysius Halicarn. lib. 2. & Sext. Pompejus. Panvinus de
Fastis & in 2. de Rep.

Summus Sacerdos, & hic potissimum erat Imperator, veste linea candida
indutus usque ad talos demissa velato capite (ne quicquam videret, aut audiret in-
ter sacrificandum triste, vel indecens,) super ara lapidea in usum sacrificandi con-
structa, igne superaccenso, flores Odores, & præcoces fructus, myrrham, cassiam,
thus, & crocum Diis adolet; è patera vinum, vel liquorem alium superinfundens,
aut certè sanguinem mactatæ victimæ, quod Cicero in Paradoxis, & Macrob. in
Saturn. prodidèro.

Tibicines interim, dum Sacrificium perficitur, tubis clangebant: tuba au-
tem instrumentum est ex ære, vel argento cavum, & rectum, cujus sonitus in ca-
stris, & præliis, & sacris etiam maxime in usu erat. Tuba autem quæ directa est, ita
appellatur, sicut Buccina, quæ in semetipsam æreo circulo flectitur.

Enarratio figuræ Sacrificii.

DUm hæc scriberem, Clarissimus Eques D. Cassianus à Puteo vir inter cætera animi, insignisque nobilitatis ornamenta, cum ditissima, & lectissima Bibliothecæ, tum selectissimi antiquitatum musæi, & singulari quadam, ad eruditos demerendos, benefica suavitate conditus; ipse inquam mihi dono dedit figuram antiquissimi marmoris, quam hic delineandam curavi: Solenne sacrificium repræsentat, in quo primum tres deferunt canistrum ad panes, & carnes, seu alia sacrificii necessaria: sequuntur quatuor Tibicines coronati; sicuti & alii quinque juvenes cum galeis & scutis: præterea sex alii juvenes seu Camilli sacrificio ministrantes satis concinne induti ferentes duo magna candelabra ad suffumigandum odora menta sacrificii: subsequuntur alii duo, quorum alter juvenis distentis buccis geminam tibiam inflat; alter autem grandioris ætatis plectrum sonat, ne quid infaustum in sacrificio exaudiretur: sunt præterea alii tres, qui arborem, seu longum lignum portant: subsequuntur alii duo senes cum fascibus, & securibus: Tres autem adsunt Popæ, quorum unus cum acerra defert ollam magnam ad coquendas carnes sacrificii, & alii duo tenent Bovem mactandum; ex his unus fert supra caput cistam repletam cultris ad sacrificium necessariis: demum extat sacerdos capite cooperto supra flexilem tripodem sacrificans.

Crederem hoc sacrificium pro solutione voti peractum à Consule reverso è bello hostibus devictis; nam præter habitum consularem ipsius sacrificantis, ut in numismatibus etiam sacrificantium Imperatorum videmus, adsunt Lictores cum fascibus, & securibus: Quod autem sacrificium sit pro voto solvendo è consequuta victoria, patet; quod ferè omnes adstantes sunt coronati; sicuti, quod plures milites cum galeis, & scutis interveniunt; ac etiam plerique omnes cum calceamentis militaribus & similibus.

Cui autem Deo fiat sacrificium, si divinari fas est, crederem forsan Apollini, eum plectrum præcedat sacrificium; ac etiam quod supra tripodem illud peragatur, quæ duo propriè Apollini dicata sunt.

Remanet sola difficultas de longo illo ligno, quod etiam antecedit sacrificium, & in hoc ego hæreo, nisi velimus forsan asserere hoc symbolum, seu indicium esse vi expugnatae Urbis ligno oblongo instar Arictis, ut videtur annuere Salmasius in suis Notis Alii Spartiani ad vitam Antonini Caracallæ num. 25. pag. 166. Lignum à prædictis delatum significare materiam ad bellicas machinas allatum, quamvis idem Salmasius videatur postea firmare, quod illi dictum lignum ferentes Dendrophori nominentur, & in honorem Bacchi, & Silvani id faciant; quod non omnino tutum, nec ego illi adscriberem, quoniam auctoritates, quas ille adducit Artemidori, Virgillii & similium, loquuntur, quod Dendrophori in sacrificiis Bacchi, & Silvani ferrent ramusculos Hederae, seu vitium: At lignum nostri sacrificii est satis grande à tribus viris delatum, quod nil commune habet cum prædictis ramusculis: ac etiam nostrum sacrificium apparet solenne esse secundum morem

Romanorum, nec in eo minimum indicium constare de ritibus Bacchi, aut de hostiis Silvani.

CAP. XVI.

De Virginibus Vestalibus.

Vestales dicebantur, quæ sacra curarent, & ignem sacrum: est enim Vestæ nomen, ab Hebraico vocabulo *Haes* deductum; quod ignem significat, ut sentit Berosus lib. de Cognominibus: *Estam, id est, ignem post mortem cognominarunt: quia ipsa Regina sacrorum fuerat, & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum servare.*

Virginem dicebant Vestam, quia incorruptus ignis est, & nullius rei generationem in se admittit; quam ob rem à Virginibus ignis iste summa religione, atque cultu custodiebatur, ut etiam refert Ovid. 6. Factor.

*Nec in aliud Vestam, quam puram intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo, quæ semina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis habet.*

*Institutæ
Vestales.*

De prima apud Romanos institutione non admodum inter Scriptores convenit: Troja siquidem sacrum hunc ignem advectum cum Palladio, Disque penatibus arbitrabantur Romani Æneæ pietate, quod etiam Virgil. lib. 2. Æneid. insinuat Hectore Æneam in somniis admonente, ut una cum Penatibus sacrum hunc ignem asportaret, quò novæ sibi sedes quærendæ, ac figendæ forent, ubi sic ait:

*Sacra, suosque tibi commendat Troja Penates,
Hos cape farorum comites, his mœnia quare;
Magna pererrato stans quæ denique ponto,
Sic ait, & manibus virtas, Vestamque potentem,
Æternumque adytis effert penetrabilibus ignem.*

Æneas siquidem, postquam Vestæ sacra cum Penatibus, & Palladio ex urbe Trojæ in Latium tulit, condito Lavinio, Vestæ ibi ædem sacrauit, cui deinde etiam Ascanius condita Alba longa templum in Monte Albano extruxit: tum vero Rhea Silva Romuli Mater à Numitore Patruo Vestalis Virgo creata fuit, quam ob rem in penetralibus Vestæ ea omnia cum sacro igne asservabantur. Plutarch. in Camillo, Strabo lib. 6. Alex. ab Alexand. lib. 5. cap. 12.

In penetralibus, sacroque recessu templi Vestalis, veluti in sanctiori aditu, solis Vestalibus, Pontificique introire fas erat: Pontifici, inquam, non Maximo, sed Pontifici Vestali, de quo Symmach. lib. 2. Ep. 36. & Guth. lib. 1. de Vet. Jur. Pontific. cap. 5.

Non solum Lanuvium, Albam, & Romam Vestales habuere, verum & Tibur, ac alias Regioncs, meminit etiam Guth. dicto cap. 5.

A Numa autem Romæ institutas fuisse Vestales, testis est Dionysius. Alicarn. his verbis: *Romulus nullas Virgines Vestæ sacerdotes instituit, memor fortasse maternæ dedecoris, quæ inter illius ministeria virginitatem amiserat: haudquaquam idoneus futurus juxta leges patrias, si quam fraudasse pudorem deprehendisset, ne sibi et refricaret probrum domesticum.* Hæc ille, quem sequuti, dicimus, à Numa Pompilio primum Romæ institutas. Quod carum officium, quæve dignitas foret, eundem Dionysium audiamus sic loquentem: *Quinto loco erant Virgines ignis sacri custodes, quas illi à sua Dea Vestales nominant, cui lex hic primum templum sacravit, & cultrices Virgines.* Et paulo post: *Virgines quæ Dea sacris operabantur, quatuor erant ab initio, & jus optandi eas penes Reges esse Numa voluit; postea propter sacrificiorum multitudinem ad senarium numerum aucta à Tarquinio Prisco; hodieque permanent degentes in Dea sano, à cujus aditu nemo arcetur interdum, sed pernoctare intus fas est viro nemini: Has per XXX. annos manere puras à nuptiis necesse est, sacratio servientes; & primo decennio rationem sacrorum eas oportebat discere, secundo exercere, tertio docere alias. Post exactum annum trigessimum nihil vetabat eas positis coronis, reliquisque insignibus sacerdotis, cui vellet nubere: fecerunt id paucæ aliquot, sed parum lato vitæ exitu, & ominoso apud ceteros.* Hactenus Dionysius.

Nuptæ.

Quod autem post trigessimum annum nil vetabat, Vestales nubere, D. Ambrosius lib. 1. de Virginitate ait: *Quis mihi præterit Vestæ Virgines, & Palladis sacerdotes? qualis est ista non morum pudicitia, sed annorum, quæ non perperitate, sed atate præscribitur? petulantior est talis integritas, cujus corruptela senior servatur etati. Ipsi docent Virgines suas non debere perseverare, nec posse, qui Virginitati finem dederunt. Qualis autem est Religio, ubi pudicæ adolescentæ jubentur esse impudicæ anus? sed nec illa pudica est, quæ lege tenetur, & illa impudica quæ lege dimittitur. O Mystera, ô mores, ubi necessitas imponitur castitati, auctoritas libidini datur.*

Ignis.

Perpetuus æternusque ignis in templo Vestæ, tanquam Imperii certissimum pignus asservabatur. Val. Max. lib. 5. cap. 4. tit. 6. Livius prima Decad. lib. 5. ait: *Quid de æternis Vestæ ignibus, signoque, quod Imperii pignus, custodia ejus templi tenetur.* Id in D. cad. 3. lib. 6. *Vestæ ædem peritam, & æternos ignes.* Hunc ignem Vestales custodiebant, de quibus Ovid. Eleg. 2. lib. 4. Trist.

- - Castos - - - Perpetua servant virginitate focos.

Nec illum in altaribus, sed suspensum in vasculis quibusdam fictilibus refert Val. Max. lib. 4. cap. 4. in fin. *Namque per Romuli casam, perque veteris Capitolii humilia rella, & æternos Vestæ focos, fictilibus etiam nunc vasis contentos juro.* Tantum fiduciæ in hoc igne erat, ut oportuerit eum nunquam extinguui. Ovid. 6. F. st. *Ignis inextinctus templo celatur in illo.* Et nunquam sine prodigio credebatur extinguui, quod contigit ante initia bellorum civilium, motaque inter Cæsarem, & Pompejum arma præter historicos, Lucanus Lib. 1.

- - - Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectos flamma Latinos
Scinditur in partes, geminoque cacumine surgit,

Quod

Quod ubi contigerat, Virgo, cuius incuria id evenisset, à Pontifice severè plecebatur. Val. Max. lib. 1. cap. 1. tit. 7. *Lisinio Pontifici Maximo Virgo Vestalis, quia quadam nocte parum diligens aeterni ignis custos fuisset, digna vasa est, qua flagro admoneretur*: Atque etiam si non fuisset extinctus, accedebatur tamen quotannis Calendis Martiis, & renovabatur Ignis, quem asservabant in aperto non autem sub tecto, ostendit Janus Parrhasius, Epist. 57. & Ovid. 3. Fast:

Adde quod arcana fieri novus ignis in aede

Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Et Manilius lib. 4. astronomicorum:

Vesta tuos, Capricorne, foves penetrabilibus ignes.

Vestales, cum atrio excedebant, matronarum custodiae mandabantur Plinius *Atrio ex-* Jun. Ep. 19. lib. 7. *Angit me Fannia valetudo, contraxit hanc, dum assidet Junia Vir-* *cedentes.* *gini Vestali, sponte primum; deinde etiam ex auctoritate Pontificum; nam Virgines cum vimorbi atrio Vesta coguntur excedere, matronarum cura, custodiaeque mandantur, quo munere Fannia, dum sedulo fungitur, hoc discrimine implicata est.* Quod etiam animadvertit Caelius Rhodig. antiquar. lection. lib. 15. cap. 14.

Magna erat penes Virgines Vestales auctoritas. Suetonius in Vitell. cap. 16. ait: *Aucto-* *Suasit Senatui, ut legatos cum Virginibus Vestalibus mitterent, Pacem aut certe tem-* *ritas,* *pus ad consultandum petituros.* Adde & Vibidia Vestalis precibus Messalinam tentasse veniam à Claudio Principe marito consequi; ut refert Tacitus. 11. annal. similiter Cicero orat. 2. Agrar. ait: *Si quicquam deliquerò, nullae sunt Virgines, quae me à vobis deprecantur.*

Testamenta penes eas erant asservata. Sueton. in Caesare cap. 83. ait: *Testa-* *mentum, cuius aperitur, recitaturque in Antonii domo, quod idibus Septembribus* *mentae.* *proximis in Lavicano suo fecerat, demandaveratque Virgini Vestali Maxima: ubi notandum unam inter eas auctoritate praecipuam, quae Maxima dicebatur, ut etiam Sueton. in Domitiano Cap. 3. *Corneliam Virginem maximam vocat.* Sed nemo melius praerogativas expressit quam Seneca lib. 6. Controvers. 8. *Tibi Vestali virginis magistratus fasces suos submitunt, tibi Consules, Praetoresque via cedunt, nunquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro juret, nec unquam nisi per Vestam suam moriar, nunquid de nuptiis appellata es?* Item Carpentis, seu pilentis, ut alias matronarum veetas, ex Sueton. in Tiberio cap. 2.*

Honores redditi illis fuerunt, ut etiam vivo Patre testamentum condere, ac ex- *Honores,* *tera gerere sine Curatore possent, quemadmodum & trium filiorum Matres; Ut cum fascibus, si prodirent, deducerentur; & si casu in quemquam incidissent, qui ad mortem duceretur, necari eum non licebat; verum dejerare Virginem oportebat, se forte non autem dedita opera, & de industria obviam factam, referunt Plutarch. & Plinius.*

Ornatus seu vestitus earum Suffibulum appellabatur. Fest. Pomp. lib. 17. ait: *Ornatus,* *Suffibulum vestimentum album, praetextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite* *Vestales virgines sacrificantes habebant; idque fibula comprehendebatur.* Vittas capitis

pitis ornamenta, ut alia matrona gestabant. D. Ambros. ad Valentinianum. *Vix septem Vestales capiuntur puella, et totus numerus, quem infula vittati capitis &c.* Ovid. 3. Fastor. *Decidit ante acros lanæa vittæ focus, & 3. Fastorum: Nullaque dicitur vittæ temerasse Sacerdos.* Nec Vestales modo Vittas, sed etiam alia sacerdotes. Tacitus 1. Annal. *Sacerdos apud aram Ubiorum ruperat vittas.*

Pœna incestus.

Sed, ut magnus eis honor est habitus; ita & delinquentes gravissimis afficiuntur suppliciis, Vetus Scholiast. Juvenal. ad Satyr. 4. *Hæc virginibus Vestæ pœna fuit decreta, si vitata fuissent, vivæ in parietibus struebantur, aut sub terra obruebantur.* Plinius lib. 4. Ep. II. *Fremebat Domitianus, astuabatque ingenti invidia destitutus, nam cum Corneliam Maximillam Vestalem defodere vivam concupisset, ut qui illustrari sæculum suum hujusmodi exemplo arbitraretur, Pontificis maximi jure, seu potius immanitate Tyranni, licentia Domini, reliquos Pontifices non in Regiam, sed in Albanam suam convocavit.* Et Symmachus Ep. 120. lib. 9. rescribit, quod incestum Primogeniæ Vestalis apud Albam legibus usque ad eum diem consideratis severissimè ulciscatur: Quod usque adeo observatum, ut in Annalibus pro prodigio Vestalis dannatio notetur, Eusebii Chronicon Olympiade 73. de Minutia Vestali: Ratio prædictæ pœnæ, quod terra hujusmodi libidinosa corpora purgari crederentur, ex Clement. Alexand. pædog. 3. & ut ignis nil patitur impuri; ita Virgines istæ omni corporei contagii labere debent. Propert. Eleg. 4. lib. 4.

*Et satis una male potuit mors esse puella,
Quæ voluit flammæ fallere Vestæ tuas.*

tradit Festus, injustum fuisse cas cremare, vel quod mortuos tantum cremant, vel quod corpus summis consecratum ceremoniis interficere, at manus adferre sacræ mulieri, nefas censeretur; ipsamque ultro mori volentes infra terram demittant in extructum ad hoc domicilium.

Refert Plutarchus, quod juxta portam Collinam sit tumulus, seu agger in eo domus subterranea non magna, in qua ex superiori parte descensus, in eaque lectus constratus, lucerna ardens, paucæque eorum, quæ ad vitam fovendam sunt necessaria, primitiæ reponuntur, ut panis, aqua, lac in vasculo, & oleum, tanquam nefas putent fore, si corpus summis consecratum ceremoniis famè pereat: tum illam, quæ supplicio est afficienda, lectica impositam extra opertam, lorisque revinctam; ita ut nec vox exaudiri possit, per forum vehunt; ei omnes via decedunt taciti, neque horribilibus ullum spectaculum, aut dies, quam Urbs agat tristiore: ubi ad locum lectica pervenit, vincula Lictores solvunt, ac Princeps sacrorum quædam secreto comprecatur, obvelatam educit, & in scalis deorsum in domum deferentibus constituit; ita ipse cum reliquis sacerdotibus revertitur; postquam damnata descendit, sursum gradus attrahunt, multa que supernè terra, ingesta domus occulitur, & complanatur.

Capiuntur Vestales.

Virgo Vestalis capi solita fuit, inquit Agellius; de quo ritu aliud non extat, nisi quod fertur, quæ capta prima est, à Numa Rege esse captam; at lege Papia caveatur, ut Pontificis Maximi arbitrari Virgines à Populo viginti legantur, sortitioque

ex eo numero fiat, ut eam post Pontifex Max. capiat, eaque Vestæ fiat; sed ea sortitio, ex lege Papia, non omnino necessaria postea fuit; nam si quis honesto loco natus adisset Pontificem, atque attulisset ad Sacerdotium filiam suam, cujus ratio secundum ritus Religionis haberi potuisset, gratia Papiæ legis per Senatum fiebat: capi autem Virgo propterea dici videtur, quia Pontifex Maximus manu prehensa ab eo parente, in cujus potestate est, veluti bello capta abducebatur; ut in libro Fabii Pictoris, & Amata inter capiendum à Pontifice Maximo appellabatur: quoniam quæ prima capta fuit, hoc fuisse nomine traditum est: hætenus Agellius.

Alebantur Vestales sumptibus publicis: Duravit autem earum Sacerdotium *De alienis muneribus.* usque ad Theodosii Senioris Imp. tempora, quo regnante una cum aliis sacerdotiis, nequicquam reclamante Senatu, omnimodo est sublatum, ut ex Epistolis Symmachi, & D. Ambrosii responsionibus manifestum est, & refert Rosinus antiq. Rom. lib. 2. ubi ad cap. 12. Paralip. ac idem Rosinus lib. 3. cap. 19.

Symmachus etenim scribens Valentiniano, Theodosio, & Arcadio Auggg. conqueritur acriter de sublatis muneribus in Vestalium favorem à Christianis ministris ut in Epist. 54. lib. 16. his verbis: *Vestalium Virginum prerogativa detracta deest? sub largissimis Imperatoribus denegatur, quod parcissimi perstiterunt. Honor solus est in illo velut stipendio Castitatis; ut vita earum capiti decus faciant, ita insigne ducitur sacrificii vacare muneribus &c. si quidem saluti publica dicata virginitas crescit merito, cum caret premio. Absint ab arari vestri puritate ista compendia. Fiscus honorum Principum non sacerdotum damnis, sed hostium spoliis augetur, Capiunt legata Liberti, Servis testamentorum justa commoda non negantur: tantum Nobiles Virgines, & fatalium sacrorum Ministri excluduntur prædiis hereditate quasuis? Quid juvat saluti publica castum corpus dicare, & Imperii æternitatem cœlestibus fulcire presidis? armis vestris, aquilus vestris amicas applicare virtutes? pro omnibus efficacia vota suscipere? ex hujusmodi facinoribus orta sunt cuncta Romani generis incommoda. Honoraverat lex parentum Vestales virgines, & ministros Deorum victu modico, justisque privilegiis: stetit muneris hujus integritas usque ad degeneres trapenzitas, qui mercedem vilium basulorum sacra castitatis alimenta verterunt, sequuta est hoc factum fames publica, & spem provinciarum omnium messis ægra decepit. Non sunt hac vitia terrarum; nihil imputamus astris; nec rubigo segetibus absuit, nec avena fruges necavit. Sacrilegio annus exaruit: necesse fuit perire omnibus, quod Religioni negabatur. Commendabat enim terrarum proventus victus Antistitum, & remedium magis, quam largitas erat. Dicit aliquis sumptum publicum denegatum alienæ religionis impendis. Absit a bonis Principibus ista sententia, ut quod de communi quibusdam tributum est, in jure fisci esse videatur. Omnia regitis, si suum cuique servatis, plusque apud vos justitia, quam licentia valet. Faveant clementia vestra seclorum omnium arcana presidia, & hac maximè, que majores vestros aliquando juverunt, vos defendant, à nobis colantur.*

Relationi præfatæ Symmachi Urbis Præfecti D. Ambrosius libertate magna respondet, validissimisque rationibus evertit, ut in epist. 12. lib. 2. maximè his verbis:

bis: *Habeant Vestales virgines immunitatem suam. Dicant hoc, qui nesciunt credere, quod possit esse gratuita virginitas: provocent lucris, qui diffidunt virtutibus. Quot tamen illis virgines premia promissa fecerunt? vix septem Vestales capiuntur puella, en totus numerus, quem infula vittati capitis, purpuratarum vestium murices, pompa lectica ministrorum circumfusa comitatu, privilegia maxima, lucra ingentia, prescripta denique pudicitiae tempora coegerunt. Attollant mentis, & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, concilium Virginitatis. Non vitæ capiti decus, sed ignobile velamen usu nobile castitatis: non exquisita, sed abdicata lenocinia pulchritudinis: non illa purpurarum insignia, non luxus deliciarum, sed usus jejunorum: non privilegia, non lucra: omnia postremo talia, ut revocari studia putes, dum exercentur officia: suis castitas cumulatur dispendiis: non est Virginitas, quæ pretio emitur: non est integritas, quæcunque tanquam in auctione nummario ad tempus sollicitatur compendio. Prima Castitatis victoriam est facultatum cupiditates vincere: quia lucri studium tentamentum pudoris est. Ponamus tamen subsidia largitarum conferenda Virginibus. Quæ Christianis munera redundabunt, quod tantas opes sufficere ararium. Aut si arbitrantur solis Vestalibus conferendum, non pudet, ut qui totum sibi sub Imperatoribus Gentilibus vendicarunt, iidem sub Principibus Christianis non putent nobis sortem debere esse communem. Hæc, & alia sanctus Ambrosius.*

Ethinc agnoscamus, quam dispar sit vitæ conditio illarum Vestalium, quæ honoribus, divitiis, & omni deliciarum genere affluebant, à nostris sacratis Virginibus Christianis, quæ spretis divitiis, & omni fœminarum cultu; paupertate, vigiliis, jejunis, & abstinentiis summo Deo servant veram mentis, & corporis Virginitatem.

CAP. XVII.

De Monetæ Usu.

ANtiquitus emptiones, ac venditiones rerum non nummo, aut moneta, sed rerum commutatione tantum agebantur, ut in Genesi cap. 21. quod cum diffusio esset inter Pastores Abrahami, & Abimelech de puteo effosso à servis Abraham, inquit textus: *Tulit itaque Abraham oves, & boves, & dedit Abimelech: & hoc non alia causa, nisi pro emptione loci, in quo servi illi puteum effoderunt; neque longo post tempore apud Romanos, neque apud alias Nationes æris, aut argenti signati usum fuisse affirmant communiter scriptores; quamobrem rerum commutatione mercimonium exercere, necessariaque invicem recipere consuevisse homines, testatur Alexander ab Alexandro lib. 4. Genial. dierum cap. 15. nec non in priori illo sæculo bobus, pecudibus, ferro, ære, auro, & argento rudi atque inculto, & aliis hujusmodi res coëmere consuevisse comperimus ex usu Romanorum, & Massiliensium in Africa testatur prædictus Alexander ab Alexandro, & tradit Homerus 7. Iliad. in Trojana obsidione Græcos non aliis profecto nummis*

vinura

vinum emisse, commeatumque reliquum, quam ære, ferro, pellibus, bobus, & similibus ex hostium præda:

*Dedit Jasonides ducere vini mille lagenas,
Hinc vinum emebant comati Achivi,
Alii quidem ære, alii autem ardenti ferro,
Alii autem pellibus, alii autem ipsis bobus,
Alii autem captivis rebus, posuerunt conviviium abundans.*

Quamvis pellium, boumque numismata intellexisse forsitan Homerum suaderi posset; siquidem ex moneta, quæ Bovem sculptum habebat, atque Bovis vocabulo appellabatur apud Athenienses fuisset commercium, ut inde etiam emanarit vetus proverbium: *Bovem habet in ore*, pro homine pecunia corrupto, testatur Pollux lib. 9. cap. 6. dicens: *Vetus autem erat Atheniensibus Numisma, Bos appellatum, eo quod Bovem insculptum haberet.* Non immerito igitur aliquis suspicari potest, Homerum omnia Numismatum genera, quibus in castris negotia agebantur, voluisse recenseri auro, argento, ære, ferro, atque nomine Boum, & pellium; ac propterea, nequaquam animalia ipsa, sed monetas in supra allatis carminibus indicasse.

Fuisse propterea notissimum usum pecuniarum sacræ testantur litteræ in Genesi cap. 23. ubi Abraham empturus argento agrum, ad usum sepulchri in funere Saræ uxoris his verbis: *Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postularat audientibus filiis Heth quadringentos siclos probata moneta publicæ.* Qui locus, quamvis absque dubio de moneta appensâ sit intelligendus ex illo verbo appendit, non propterea negatur numerata quoque pecunia consuevisse veteres negotia agere: Sacra enim oracula nostra non solum appensam, sed etiam numeratam in solutionibus pecuniam tradunt: *Quadringentorum siclorum numero Abraham, ab Ephrone agrum ad sepulchri jus emisse scribunt.* Quæ tamen solutio pretii pondere, numeroque retinuisse rationem lance probatur.

Ac etiam in cap. 3. Esteris, Aman volens Populum Judæorum perdere, sic Assuerum alloquitur: *Si tibi placet, decerne, ut pereat, & decem millia talentorum appendam Arcariis gazæ tue.* Sic pariter lib. 1. Esdræ cap. 8. dicitur de sacerdotali ærario, quod ab Esdra Sacerdotibus custodiæ causa traditum fuerat. *Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta, quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta.* Si igitur pecuniæ, dum appendebantur, nequaquam numerarentur, sed rudi massa consignatur, valor illius, dicendum est sacris oraculis argenti ad pondus sexcentorum quinquaginta talentorum: sic etiam apud Ester dixisset Aman, se publico ærario præsuturum argenti massam ad pondus talentorum decem millia, non verò decem millia talenta se appensurum Arcario regio: Quibus liquido constat Veterum consuetudinem fuisse non solum pecuniam appendere, sed etiam numerare.

*Appensio,
& numerata pecunia.*

Quod quidem apertè confirmat, id quod de ære gravi Romanorum tradiderunt Scriptores, de quo ita Festus Pauli Diaconi: *Grave as dictum, à pondere: quia deni asses, singuli pondo libra, efficiebant denarium ab hoc ipso numero dictum; sed bello*

Punico Populus Romanus pressus ære alieno, ex singulis assibus librariis, senos fecit: qui tantundem valerent. Dicebatur igitur æs grave à pondere monetæ, quod singuli assès, quorum decem efficiebant donarium, maximi essent ponderis, unius nimirum libræ, non tamen decem æris radij libræ donarium constituebant, nisi decem assès numerarentur, quorum singuli libram æris haberent.

Eandem pecuniam, quæ numerabatur apud Veteres, eandem etiam appendi, ut nihil in ea fraudis committeretur, jam vidimus: Verum, quia hæc numeratio, atque appensio fieri potuisset metallorum frustulis, quæ nullo essent percussa signo, propterea hujusmodi signatæ monetæ initia breviter hic cognoscamus.

Ab exordio Romanæ Reipublicæ usum fuisse in negotiationibus solum coriis Boum nummorum loco voluit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 15. & cum eo alii eo argumento usi, quod Numa Pompilius Scorteos assès in congiarium Populo dedisse, velit Plutarch. in Numa: sicuti quoque Lacedæmonios aliquando Scorteo Numismate usos tradit Stobæus Scrm. 42. dicens: *Pecunia studio Spartanum vacare turpe dicitur; Numismate utuntur Scorteo: Aurum, Argentam, ut apud quempiam deprehendi capitale est.* Similiter Seneca lib. 5. de Benef. cap. 13. inquit: *Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui Corium forma publica percussum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod usum numerata pecunia præstat.* Quibus testimoniis prius ex Coriis Boum nummos publico signo cusos fuisse probabile est; quamvis alii velint usum fuisse pecuniæ ex dictis Coriis solum in defectum æris, argenti, non apud Veteres tantum, sed nostris quoque temporibus scorteis quoque nummis stipendia milites meruisse, quod tamen non tollit usum præcedentis signatæ monetæ aureæ, argentæ, vel æræ: ea etenim conditione ex coriis animalium cusi aliquando assès fuere, ut ii postmodum publico signo ad valorem æris, vel argenti redderentur: & cum primum cessasset defectus æris, vel argenti, cessarit quoque omnino dictus usus monetæ cusæ ex Corio Boum.

Signati nummi in entor.

Æris igitur primo signati inventum Iano plurimi ascribunt. Lactantius Firmianus lib. 1. de falsa Relig. cap. 13. inquit, quod senex Saturnus à juvene Jove filio victus, & spoliatus Imperio, fugit expulsus, & in Italiam navigio venit, cum errasset diu, sicut refert Ovidius in lib. Fastorum.

*Causaratis superest, Thuscum rate venit ad amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.*

Hunc errantem, atque inopem Janus excepit, cujus rei argumenta sunt Nummi veteres satis frequentes, in quibus cum duplici fronte Janus, in altera parte Navis, de quibus aliqui penes me, quorum unum hic delineatum apposui.

Hoc idem refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 7. afferens in honorem Saturni Nummum primum in usum: *Hic igitur Janus cum Saturnum classe pervectum excepisset hospitio; & ab eo edoctus peritiam ruris, ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redigisset; regni eum societate muneravit, cum primus quoque ara signaret, servavit in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte sui capitis effigies, ex altera vero Navis exprimeretur;*

meretur, quo Saturni memoria in posteros propagaretur; sicuti & idem Ovid. Poeta subjecit:

*At bona posteritas puppim formavit in aere,
Hospitis adventum testificata Dei.*

Omnes ergo non tantum Poetæ, sed historiarum quoque Scriptores hominem fuisse Saturnum consentiunt, qui res ejus in Italia gestas memoriæ prodiderunt, Græci, Diodorus, & Trallus: Latini, Nepos, Cassius, & Varro; nam cum agrefti quodam modo in Italia vita duceretur.

*Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit: Latiumque vocare
Maluit, his quoniam intus latuisset in oris.*

Quamvis alii velint, prædictum Janum fuisse eundem, ac Noë, & Saturnum ipsum, quem etiam tradunt ad Latium appulisse, & à filio Iaphet hac in Regione regnante, hospitio exceptum; illius igitur memoria, ut servaretur, qui anteriora Diluvii, posterioraque viderat, arcaque fabricata humanum genus à Diluvio redemerat, nummos, cufos credunt; licet Ovid. lib. i. Fast. biceps caput Jani ad anni exordia referat, eoque nomine Januarium mensem appellari credat, dicens:

*Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solutus de superis, qui tua terga vides.*

Argenteum nummam primo signatum apud Romanos dicunt aliqui Servio Cæpione, & Gn. Sempronio Coss. post Attilium Regulum: At vero Plinius lib. 33. cap. 3. signatum esse argentum anno Urbis 585. Q. Fabio Consule, quinque annis ante primum bellum Punicum; equidem ante victum Pyrrhum regem argento signato nequaquam usos Romanos, scribit Plinius loco citato; Qui tamen ex auro primus monetam signaverit Plinius ibidem ignotum putat, apud Romanos tamen non ante signatum aurum, quam anno sexagesimo secundo post nummum argenteum, qui annus respondet vigesimo tertio Principatus Hircani in Judæa, quando nimirum Romani Numidas subjecerunt.

Apud Israelitas multo ante sane monetam signatam sacra Oracula tradunt, quam Romanum Imperium initium habuisset; quin imo Cain primus Adæ filius, cum pessimum vitæ genus gessisset, ex auro primum denarium signavit, ex Josepho tradit Polydorus Virg. de Rerum Inventor. lib. 2. c. 22. ac etiam monetæ usum extitisse constat apud eundem Josephum lib. 3. antiquitatum cap. 2. in quo, dum Israelitarum Duce Josue, & Amalecitarum pugnam describit, de qua in Exod. c. 17. legitur relatio prædæ. *Multum enim argenti, & auri in castris fuit repertum, & vasa area coquinaria, & escaria, magnus etiam pecuniæ signatæ numerus.* Sicli argentei etiam meminit sacer textus in morte Sarai uxoris Abrahæ, vidimus supra in cap. Genes. 23. quibus in locis præclare ostenditur nomine Sicli non rudes metalli frustulos, sed monetam signatam signo publico intelligendam fore: sed & adhuc aurei sicli signati habemus usum in sacris litteris de seruo illo, qui ab Abraham in Mesopotamiam abiit, ut filio Isaaco quæreret uxorem, dedit Rebecca. *In aures aureas appendentes siclos duos, & armillas totidem pondosiclorum*

decem. Quod intelligendum, ut sicli nomine signatam monetam accipiamus, alias enim insolens esset, quod delicata puella decem auri libras circa manus, & brachia ornatus gratia deferre voluisset. Et in 1. Paralipomen. cap. 21. *Dedit ergo David Ornam pro loco, siclos auri justissimi ponderis sexcentos;* Siquidem solutiones debitorum non solum pondere, sed etiam monetæ signatæ numero determinabantur.

Ferreæ monetæ apud Romanos, Græcos, & cæteras nationes usus erat, & hic erat nummus parvus, teste Polluce lib. 9. cap. 6. dum ait: *Byzantinorum autem nummus ferreus erat sic appellatus: Ferreum autem numisma parvum erat, ita, ut loco dicendi, Eme mihi tria aerea, diceretur, Eme mihi tria ferrea.* Quemadmodum de Lacedæmoniiis idem Pollux. *Ferrea quoque moneta idem Lacedæmonii utuntur ingentis magnitudinis, sed minimi valoris;* ac etiam apud Hebræos dicitur cap. 17. lib. 1. Regum: *Ferrum lanceæ Gigantis Goliath fuisse ponderis sexcentorum siclorum ferri;* quod, utique de valore ferreæ monetæ intelligitur, non autem de pondere, cum impossibile fuisset, ut tantum ponderis haberet ferrum illud, quantum habebant sexcentæ libræ rudis ferri.

CAP. XVIII.

De Annulis.

Annulorum usum in magna vetustate fuisse arguunt sacre Litteræ, Genes. c. 21. in quibus Joseph annulo Regio donatur. Prometheum tradunt fabulæ primum digito adaptasse circulum ferreum incluso lapide, qua consuetudine homines usi Annulos habere cæperunt. Argumento sunt Gemmæ annulares, quæ copia sui ipsam propemodum infinitam nummorum veterum vim exæquant.

*Materies
Annulo-
rum.*

Materies Annulorum fuit aurum; argentum, æs, ferrum cum geminis inclusis: Contra vero multi nullas admittunt gemmas, auroque ipso signant: Gemmas vitreas in vulgi annulis notavit Plinius lib. 35. n. 6. cujusmodi habeo ego aliquas penes me satis antiquas.

*Pythago-
ra præ-
ceptum.*

Inter Pythagoræ præcepta, quæ Symbola appellantur, memoriæ proditum est, ne quis annulum Dei imagine insignitum gestaret, quod Pythagoræ effatum à Clemente Alexandrino lib. 5. Stromatum, quasi præceptum, aut consilium fuisse expositum, quod à Mose jussum fuerat, ne qua scilicet Imago adoranda effingeretur, quoniam Dei Majestas, quæ intelligentia tantum percipitur, vilipendi censetur, cum in materia colitur, eaque magis, quæ in annulo gestatur, siquidem contemptum parit, quæ in promptu est videndi consuetudo: Nec multum Jamblicus discrepat, ubi sigillatim Symbola exponit lib. 2. ad Symbol. 24. At verò lib. 1. de Vita Pythagoræ ait, vetitum hujusmodi gestamen, ne cui fortè in locum immundum sacram Imaginem deferre contingeret. Quod didicisse Jamblicus ex quodam more temporibus Tiberii Cæsaris, ut refert Sueton. in ejus Vita cap. 58. Cum Reus majestatis postulabatur, quicumque effigiem Imperatoris annulo impressam, Latrinæ aut Lupanari intulisset.

No. 33. pa. 100.

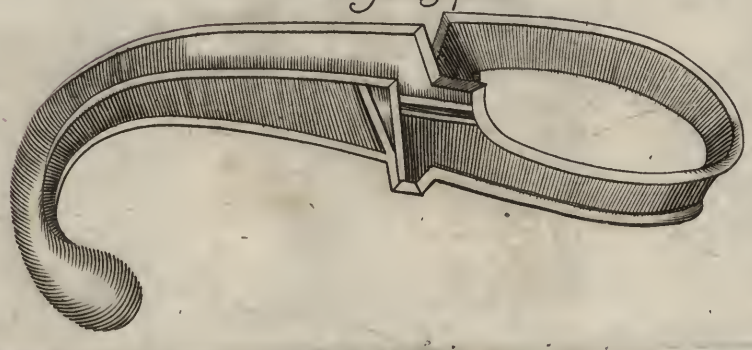
No. 34. p. 105.

No. 36. pa. 109.

No. 39. pa. 112.

Illud certè Pythagoræ documentum, neque Græcis probatum fuit, neque Romanis; Innumeras enim annulorum Gemmas hodie videre est, in quibus Deorum imagines, aliave Ethnicæ superstitionis Symbola veteres exsculperunt.

Frequenter etiã annuli, proferunt vultus Principum, & clarorum virorum. *Imagines in annulis.*
 Plinius Jun. lib. 10. Epist. 16. Gemmam commemorat habentem Imaginem Pacori Regis, & Sueton. in August. cap. 1. & in Tiberio cap. 58. & Valer. Maxim. lib. 3. cap. 5. rem satis confirmant. Sapientiæ quoque sectatores Hæresum suarum magistros in annulis palam habebant. Cicero lib. 5. de finibus in princ. ait: *Nec tamen Epicuri licet oblivisci, cuius imaginem non modo in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & in Annulis habent.*

Sanè Idolorum facies in his frequentissimæ sunt, item per Zodiacum decurrentia, sicuti Catamitos, & Meretriculas sub argumento Venerum, & Cupidinum cœlatos arbitror; ut etiã penes me Imagines Jovis, Martis, Mercurii, Solis, Fortunæ, Serapidis, Cereris, Romæ Schemate Militari gemellorum altricis, & alia multa, præsertim Ægyptiorum deliria.

Neque vero usum Annulorum repudiârunt Christiani, sive quia hortatus nos *Christiani etiam effigiabant annulos.* est Apostolus ad Coloss. 3. *Ut quicquid agimus, in nomine Dei agamus;* ac propterea sacris Symbolis manus suas operum effectrices exornatas gestabant; sive, ut per illas, quas gestamus gemmas in digitis, excitetur memoria ad rerum Divinarum meditationem: adeo ut ex iis opere pretium arbitratus sit Clemens Alexand. Pædag. lib. 3. cap. 11. præscribere aliquem terminum, intra quem contineretur hæc licentia promiscua quilibet in annulis insculpendi: censet enim à nostris recte geri, non quidem Idolorum facies, vel ensẽ, vel arcum, vel pocula; multo minus amasios, & amicas vestes; sed Columbam, Piscem, Navim, vel Lyram, vel Ancoram, vel Piscantes: Per Columbam intellexit Clemens Spiritum Sanctum, per Piscem prandium, cum apparavit Christus discipulis Joh. 21. vel Convivium, quo quinque millia Virorum pavit, Luca 9. per Navim, vel Ecclesiam, vel vitam humanam, per Lyram Concordiam, per Piscantes Apostolos, vel Baptisma; videntur etiam in gemmis Arcam Noëticam, Symbola nominis Christi, & Crucis & quod hoc idem signum Christi solitum fuisset apponi in annulis Spondantibus tradit Card. Baronius in annum 57. & ibidem Spondantus in Epitome n. 17.

Cavit Solon ex Diogene Laertio, ne annularius sigillum Annuli quem vendidisset, servaret ad vitandas nimirum fraudes, quæ ex supposititiis annulis nasci poterant; in quo hoc nostro tempore Annularii maxime aberrant, dum, & typos sigillorum servant, & in propatulo habent, magno periculo eorum, qui hæc negligunt, & habet Tacitus annalium lib. 16. Cajum Petronium coactæ morti proximum fregisse annulum, ne mox usui esset ad subeunda pericula.

Et hæc dicta sint de materia & forma Annulorum. Nunc ad usum veniamus, *De usu annulorum:* dicamusque gestatos fuisse etiam in articulis, & in digitis. Martialis lib. 5. Epig. 10.

Sardonicos, Smaragdos, Adamantas, Jaspidas uno

Portat in articulo Stella Severe meus,

Multas

*Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Invenies: inde est hæc puto culta manus.*

Ideoquæ monuit Clemens Alexandrinus loco citato non esse à viris anulum in articulo ferendum; hoc enim mulieris esse, sed in parvo digito, atque adeo in ima ejus parte collocandum. Aulus Gellius lib. 10. cap. 10. inquit, morem Romanum fuisse gestandi anulum in digito sinistrae manus, qui est minimo proximus, cui & annularis nomen est inditum: extant autem ejusce gestaminis rationes apud Macrobi. lib. 7. cap. 14. quoniam in libris anatomicis volunt aliqui, nervum quendam de corde natum pergere usque ad digitum manus sinistrae minimo proximum, quod derisivi habetur apud viros peritos, qui inquirunt, nihil hujusmodi comparere in humano corpore. Vel potius, ut inquit Macrobius citatus, dicamus, quod in eo digito Gemma annuli ab omni laesione esset tutissima.

Distinguebat etiam annulus ingenuos ab hominibus servilis conditionis; ideoque Pater apud Lucam cap. 15. ait: *Date Anulum in manu ejus*, & fuisse aurum probabile est, ex Epist. D. Jacobi in princ. cap. 2. qui nec servis, neque libertis conveniebat: Libertini enim argenteo, servi ferreo utebantur: cum & iis conveniret beneficio Principis, ut notat præter ceteros Lipsius lib. 11. electorum Annulorum jus Liberto tributum, ut scripsit Ulpianus in l. 10. §. sed & si jus. ff. de in jus vocand. non eximit illum à reverentia, quam Patrono exhibere debet: & hoc ea ratione, quia usus Annulorum aureorum beneficio Principis tributus Libertinis, quoad vivunt, imaginem non statim ingenuitatis præstat, ut in l. 11. C. de Jur. annul. aureorum.

De Annulorum munere Martialis Epigr. 122. lib. 14. Cicero Orat. 5. in Verrem. sæpe enim nostri Imperatores superatis hostibus, optimè Republica gesta scribas suos annulis aureis in concione donarunt; & hunc Annuli honorem in ostentationem luxus vertit Satyricus Juvenalis Satyr. 7.

Ciceroni nemo ducentos

Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.

Æstivorum, & hiemalium annulorum usum, refert Juvenalis Satyr. 1.

Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,

Nec sufferre queat majoris pondera gemme.

Natalitiorum meminit Persius Satyr. 1.

Et Natalitia tandem cum Sardoniche albus.

quia, Annulos quidem habebant, quos die tantum natali gestabant, seu alii s donabant.

Adhibebant autem anulum ad signandum, quicquid lubebat, ut abditum esset, secretumque, nempe Cellas, Dolia, & utensilia, sicuti & Epistolas, ac Testamenta; ideoque Pater pluribus filiis hæredibus institutis moriens claves, & anulum custodia causa majori natu filio tradidit. l. 79. §. Pater pluribus de legat. 2. & quemadmodum dixit Seneca l. 16. de Benef. cap. 15. *Annulis nostris, plusquam animis credimus*, quibus videlicet annulis ad contractus roborandos signa solemus apponere, ut cum aut testamentariis, aut matrimonialibus tabulis, aut stipulationum, pactio numque Chirographis sacra illa signa imprimerent, id se, quodammodo Deo teste, facere crederent.

Non

Non solum ad signandum Annulis utebantur, verum etiam ad claudendum, sicuti claves inferviunt, ut inquit Tacitus lib. 2. annalium in princ. *Iridebantur & Graci comites, ac vilissima utensilium Annulo clausa.* Et de prædictis Annulis in usum clavium, quas penes me seruo, habes hic delineationem.

Num. 34.

Arrha verò, & Sponsio annulo interveniente celebrabantur l. 5. de Institor. act.

Item Sponsas annulo donatas Juven. Satyr. 6. *Deinde Adamas notissimus, & Berenices in digito factus pretiosior.* Hinc B. Virgo Agnes apud D. Ambros. *Annulo suo subarrhavit me Dominus meus Jesus Christus.* Et Tertull. in Apolog. cap. 6. reprehendens luxum sceminarum inquit: *Circa sceminas etiam illa majorum instituta ceciderunt, qua modestia, qua sobrietati parocinabantur, cum aurum nulla norat præter uno digito, quem sponsus obpignorasset Pronubo annulo, quin imo refert Plinius natural. hist. lib. 33. cap. 1. Ferreum annulum, eumque sine gemma à Sponso Sponsæ mitti sua ætate apud Romanos consuevisse, apud quos bellicæ virtutis quoque talis ferreus annulus insigne erat.*

CAP. XIX.

De Fibulis.

Quoniam ferè apud omnes antiquitatum studiosos reperiuntur Fibulæ antiquæ, diversis formis elaboratæ, (quarum aliquas, quia ego, & alii) Romæ habemus, curavi, nec puto absurdum, aliquid de eis dicere.

Fibula igitur Vox origine Latina teste Joanne Meursio ab antiquo Fibo, quem admodum à Synonymo ejus Fibo: vel à Findendo, ut refert Julius Scaliger: *Quasi findat illud, quod perforat.* Unde apud Columellam de Re Rustica lib. 1. cap. 6. Fibulari dicitur idem quod jungi.

Fibulas dividemus in Architectonicam, & Vestiariam, & Gymnasticam; Vitruvius lib. 1. cap. 5. & lib. 10. cap. 2. expressè meminit Architectonica: eaque vulgo Ferramento est, quo tigna conjunguntur, quod comprobasse videntur nonnulli, qui Confibulam quoque ferrum dicunt, quo lapides, & ligna conjunguntur inter se: inde Confibulare, & Affibulare, nempe Fibulas colligare, ut apud Isidorum, & alios.

Fibula verò Vestiaria propriè est ornamentum Cinguli, qua per annulum pars Cinguli retinetur ad vestem subligandam. Isidorus de Origin. lib. 19. cap. 31. *Quod Vestiaris: pectus sceminarum ornat, vel Pallium virorum in humeris, Cingulum in lumbis firmat.* Et apud Jul. Pollucem lib. 7. cap. 13. *Tunica aperta Fibulis circa humeros, connectebatur.* Ælianus Var. histor. lib. 1. cap. 11. *Tunicarum verò eam partem, qua est ab humeris, usque ad manus, non consuebant, sed continuis Fibulis aureis, & argenteis constrinxere.* Fibulam quoque esse vinculum, quo Mulieres fluentem retrò vestem subnectebant, in Vitruvium annotat Philander; Nec Lunulas in Senatorum Calceis aliud, quam Fibulas fuisse eburneas Lunæ instar corniculantes, opinatur

Alexander ab Alexandro Dierum Genialium lib. 5. cap. 18. & Gangræus ad Juvenalem Satyr. 1. *Lunula, nempe illa, fuit Fibula in Malleolo pedis eborea, specie Luna*: Imò Arcadium more Lunatos, Plutarcho teste, Patriciorum Calceos declarat Juvenalis Satyr. 7.

Appositam nigra Lunam subtexit aluta.

Talem verò Fibulam Nobilitatis olim extitisse indicem hoc Statii versu habemus:

Primaque Patricia clausit vestigia Luna.

Eo videtur spectare modus, quem è Zonara Magius repetit Miscell. lib. 3. cap. 3. *Patricios in Urbe Calceos gestasse adornatos corrigiarum inflexione, & forma literæ, C.* Nec aliter Gallienus apud Trebell. Pollionem: *Caligas gemmatas annexuit.* Fibula quoque Capillitium continebat Lucianus Dialogo de Domo. *Aliqua Fibula, vel tania comam diffusentem colligans.* De hac Virgilius fortè 10. Æneid.

Fusos cervix, cui lactea crines

Accipit, & molli subnectit circulus auro.

Usum hujus Fibulæ expressit Corippus lib. 2.

Substrictoque sinu vestis Divina pependit

Poplute fusa tenus.

Flamines præterea pro sua Divinandi facilitate Infibulatos fuisse voluit Joannes Rhodius de Acia cap. 5. Ex Varrone de Ling. Latin. lib. 4. *Quod in Latio capite velato erant semper, ac caput cinctum habebant filo.* Et clarius idem Varro lib. 5. de Ling. Lat. *Eo præter Virgines Vestales, & Sacerdotem publicum introcat nemo; Is cum eat, suffibulum hand habeat.* Quamvis Suffibulum hoc in loco videatur subligaculum, Festo tamen, *est Vestimentum album, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in Capite Vestales Virgines sacrificantes habebant, idque Fibula comprehendebatur.* Ut puta sub mento.

Usus fibula.

Fibulæ porro usum sic docuit Pancirof. de reb. deperditis pag. 312. *Consideratione digna est Fibula, qua Veteres togam subnectebant, & quandoque etiam cingulam: Fibula enim superius annexa in sinum fundebat Togam, instar veli vento inflati. Et mox, facta est potissimum in eum sinem, ut Togam supra dexterum humerum connecteret; in quo due illius partes subjectam acum in Canalicula stringebant: Nec enim adsuta panno erat Fibula; sed duas Togæ partes adstringendo, non verò transfigendo subnectebat. Quapropter supra Fibulam nodus quidam conspiciebatur ex Togæ, quæ cum venustate, & elegantia dilatabatur.*

Fœminarum ornamentis annumeratam fuisse credit Thomas Dempsterus Prudentium sequutus, apud quem lib. 2. in Sym. in Mundo Fœminæ.

Crinalis acus, Redimicula; Vitæ;

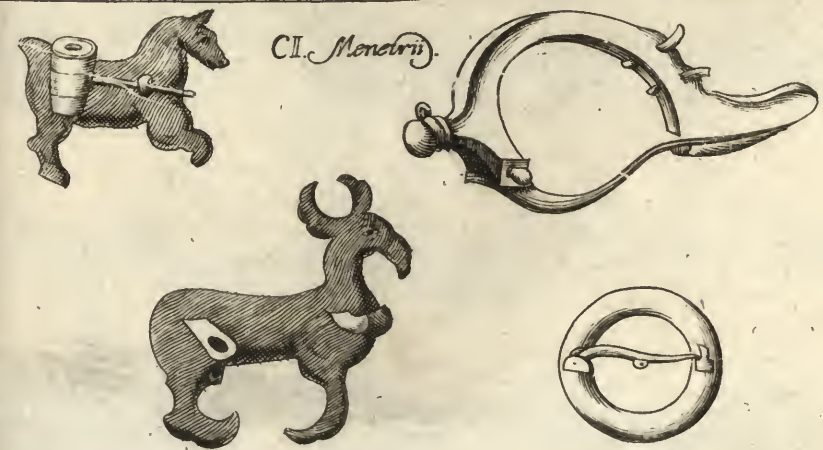
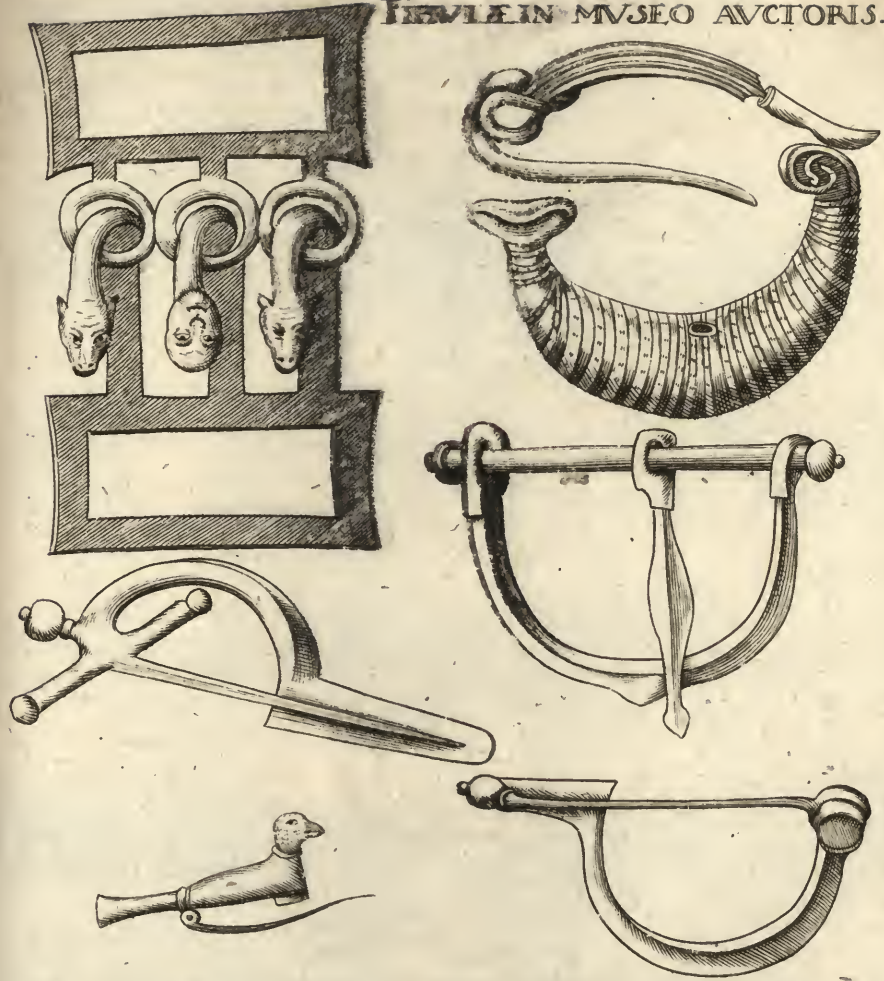
Fibula; Flammeolum; Sirophium; Diadema; Monile.

Et Plinius lib. 12. cap. 19. *Revehunt Vitrea, aenea: Vestes Fibulas, cum armillis, ac monilibus.* Ergo negotiatio illa fœminarum maximè fide constat.

Viris quoque ornamento Fibulæ fuere in Mantellis, seu Penulis. Baysius de R. Vestiaria: sicuti & in Chlamydidibus, seu Paludamentis, quæ operta Fibulam de-

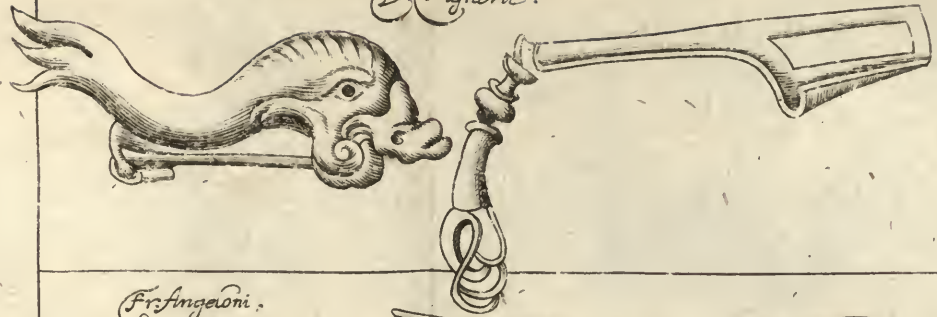
sidera-

FIBULE IN MUSEO AVCTORIS.

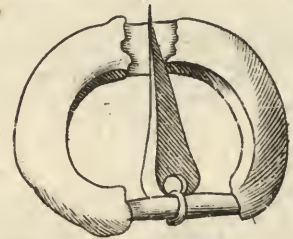
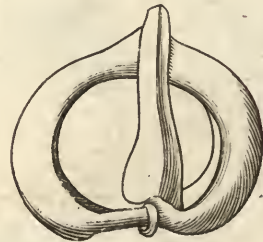
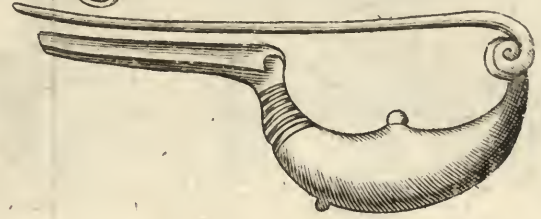

No. 35. pa: 107.

L. Pignorii.

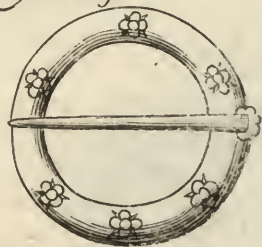
Fr. Angeoni.

M. Milasii.

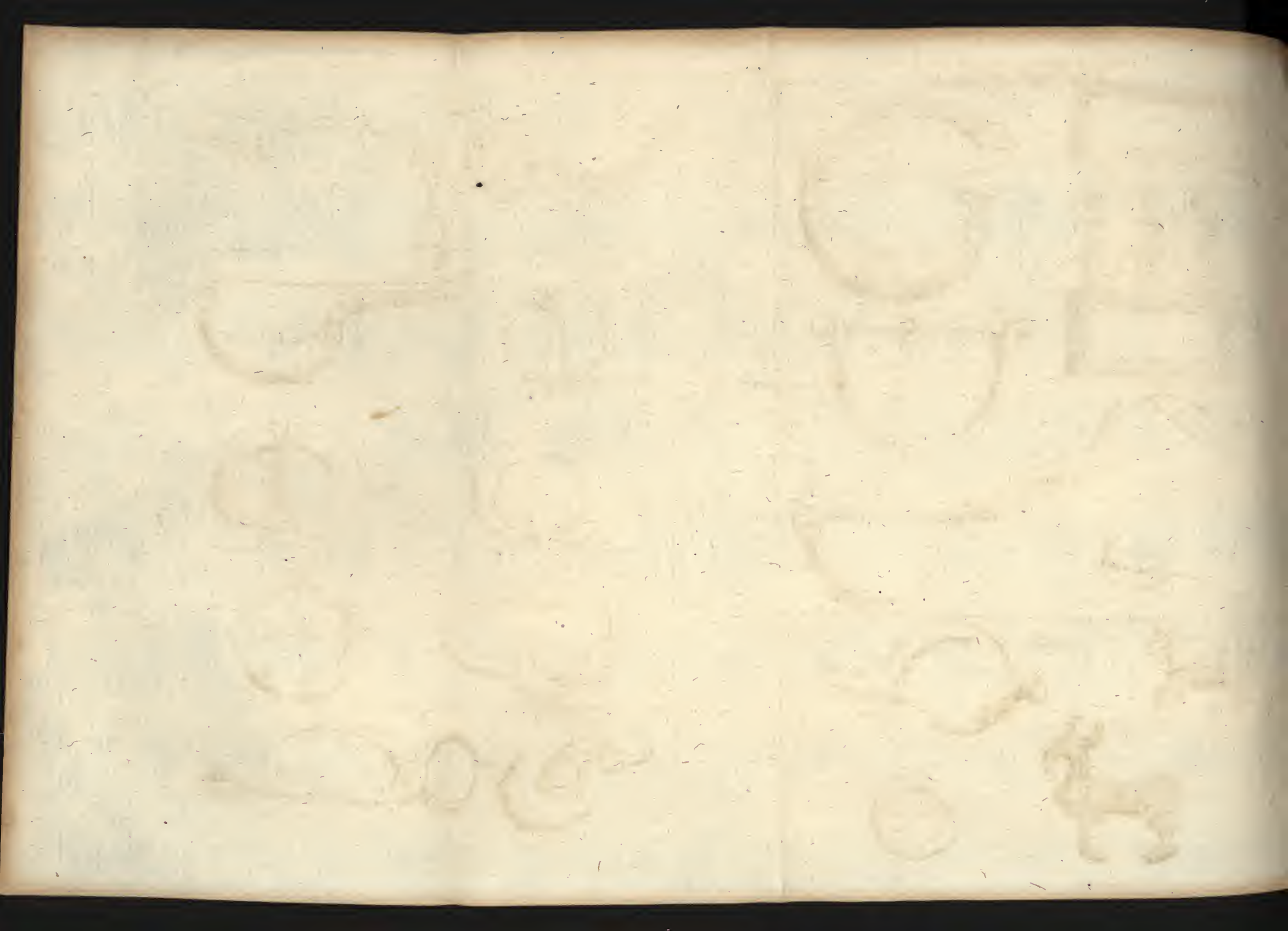

H. Ernslü.

H. Gualdi.

siderabant. Hinc in lib. II. Cod. l. I. *Fibulis quoque in Chlamydbus utantur iis, quae solo auro, & argento pretiosae sunt.*

Fibula ex ferro, orichalco, argento, auro, aut quovis metallo. Infimae fortis hominibus propria erat ferrea, aenea, etiam sic referente Festo de verb. signif. *In-*^{De Ma-}^{teria.}
fibulari sacrificabant Flamines propter usum aris antiquissimum aereis fibulis. Mediocris fortunae milites manipulares in Baltheis, aut Phaleris argentea utebantur, donec Aurelianus Imperator iis aureas indulgeret. Vopiscus in Aurel. Ditiorebus postea Leonis Augusti Decreto concedebatur Aurea: Principibus frequentior. Ita Didoni Aeneid. 4.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Quin & gemmis distinctas fuisse Aeneid. lib. 5.

Lato quem circumplectitur auro

Baltheus, & tereti subnectit fibula gemma.

Et Claudianus de Raptu Proserpinae lib. 2.

Collecta tereti nodantur Jaspide vestes.

Fibulam Imperatoribus fuisse propriam, ac in vestitu Imperatorio pretiosissimam. Ita Gallienus, ut in ejus Vita Treb. Poll. *Gemmatibus fibulis, & aureis visus est.* E diverso Adrianus ex Spartiano sine auro ipse Baltheum sumpsit, sine Gemmis fibulas strinxit. Et in Gallieno Trebell. Pollio, *Cum Chlamyde purpurea, gemmatibusque Fibulis, & aureis Roma visus est.*

Fibulae aureae, & gemmae originem ex Veterum sacris processisse, satis probabile est, nempe superno Sacerdoti dilecti Populi tali magnificentia sub Mysterii velo adornatam imperabat Dominus, quod Reges deinde fuisset imitatos, penes quos diu Sacrorum Jus mansit, ac postea Imperatores, ac Primates, donec tandem crescente indies luxu singularis Fibularum usus in communem transfiret. Num. 35.

Etiam Mortalium primi Fibula, sive spina sibi vestes adstrinxerunt. Ut de Veterum Germanorum moribus differens Tacitus: *Tegumen omnibus Sagum Fibula, aut si desit, spina consertum.*

Hae de materia praemissis Fibulae formam novisse magis ad rem erit: ex iis aliquae circulares, sive annulares erant omnes variis quidem icunculis distinctae, unica tamen ferme figura ad arcum accedentes: Conspiciuntur etiam forma quadrangulae, Equi, Hinnuli, Avis, Delphini, Cochleae, & Anguium speciei; ut in delineatione à me hic apposita.

De Forma.

Unus tamen omnium usus, idemque utendi modus fuit: veram hujusmodi Fibulae fabricam, sic expressit Pancirolus: *Inferius, & externa parte grandiorcm habebat Acum cum aereo, aut aureo filo, quo efficiebatur, ut illa absque ulla difficultate quasi fluctuans vagaretur, ipsius praesertim cuspide in Canalicula, quae in altera Fibulae parte erat, impressa.* Et Julius Scaliger exerc. 329. De Fibula tractans, eam solius Acus nomine exprimere videtur, dum ait: *Tales acus aerea, vel aurea, quae in annulo transversa transadigit corrigam ad cincturas.* Videre est etiam inter caeteras meas Fibulas hic delineatas, Acus, cui annexa est Columba ad ornatum, ut inserviat ad vestes,

ites, seu similia fabne etenda: Neque sanè absonum erat, à Veteribus variam Fibulæ speciem formari, modo rectus ei usus constaret; non minus formæ magnitudinem immutantes, quam fortunæ conditio, materiæ pretium, aut ingenii solertia figuras. Ut ex Iconibus hic in aperto est.

*Fibula
Gymna-
stica.*

Est quoque aliud genus Fibulæ, quam Gymnasticam appellant Cantoribus, & Comædis præcipuè inserviens: Hæc siquidem ponitur pro Circulo æneo, quod adolescentulorum virilia solent coërceri conservandæ vocis gratia, quæ ex Veneris usu debilior reddi solet, & asperior. Corn. Celsus de Re Medica. lib. 7. cap. 25. ait. *Infibulare, quoque adolescentulos, interdum vocis, interdum valetudinis causa, quidam censuerunt; Ejusque hæc ratio est: Cutis, quæ super glandem est, extenditur, notaturque utrinque à lateribus aramento, quæ perforetur, deinde remittitur. Et paulo post: Tum, quæ Nota sunt, cui, Acn filum ducente transiit, ejusque fili capita inter se deligantur, quotidieque iâ movetur, donec circa foramina civatricula fiant; Ubi hæc confirmata exempto filo Fibula inditur, quæ quò levior, eò melior est. Sed hoc quidem sapius inter supervacua, quam necessaria est.* Hinc Martialis lib. Epigram. 8. sic ait:

*Menophili penem tam grandis fibula vestit,
Ut sit Comædis omnibus una satis.*

Et Juvenalis Satyr. 6.

*Solvitur his magno Comædi fibula, sunt, quæ
Chryso gonum cantare vetent.*

Porro Athletas etiam in Palæstra pugnantes fibulam usurpassè ostendit Martialis lib. 7. Epigr. 81.

Cæterum quæ fuerit materia, & forma fibulæ huic operi destinata. Celsus supra dictus Metallicam fuisse ait: *Quo levior, eò melior.* Et Martialis lib. 9. Epigr. 28.

*jam Pedagogo liberatus, & cujus
Resibulavit turgidum faber Penem.*

Circulum quidem hanc fuisse æneum arbitrati sunt pŕerique, ut suggestissè videtur vetus Interpres ad illud Juvenalis Satyr. 6.

Nullius Fibula duras

Vocem vendentis Prætoribus.

Fibulam dicit Circellos, quos Tragedi, sive Comædi in pene habent, & hæc forma Circularis huic usui concinnior videtur fuisse: Siquidem Annulum tenuissimum, argenteum, aureum, sive æneum intelligit, item versatilem, non ponderosum: Accessissè præterea velandis inguinibus thecam quandam, vel ejus vice Alutam, id est, Pellem tenuem, ac mollem ex Martiale lib. 7. Epigr. 34.

Inguina succinctus nigra stat serenus aluta;

Et Amiculum hoc solis virilibus destinatum satis explicat Isidorus, qui Gymnasium ex eo dictum refert, quod Juvenes nudi exercerentur in Campo, ubi sola pudenda operiebantur cinctu, sive lata Zona, quæ inde Campestris dicebatur, ut ex Thucydidis testimonio lib. 1. *Olim in Olympiaco certamine athleta subligacula circumverenda habentes, pugnabant.* Et Mox. *Apud Barbaros, & Asianos præmia pugilibus,*

ac Spectatoribus proponuntur, & hi subligaculis in certamine utuntur. Et Tullius lib. 1. offic. *Scenicorum quidem mos tantam habet veteri disciplina verecundiam, ut in Scenam sine subligaculo prodeat nemo.* Et ex hoc indumento, seu subligaculo intelligitur Martialis lib. 7. Epigram.

*Dum ludit media, Populo spectante Palastra
Delapsa est misero Fibula, Verpus erat.*

Locus certe obscurus, si ad Celsi Infibulationem examinetur; etenim cum à Fabro refibulari consueverat, ab alio demi fibula non poterat, nisi ponderis vi pelle attrita. ut consideravit Josephus Scaliger.

Joannes Britannicus in suis ad Juvenalem Commentariis Satyr. 6. refert, quod prædicto indumento utebantur non solum ad inguina tegeta, sed etiam ut libidinem comprimerent. Admittens præterea ad hoc alteram Fibulae speciem, nempe tenuissimum filum, sive aneum, sive argenteum, quod præputio ab utroque latere super glandem perforato addebatur.

Caterum diversitate notabilis est apud Strabonem Geogr. lib. 17. Infibulationis modus, quem ille de quorundam Æthiopum mulieribus ita protulit: *Armanæ etiam mulieres, quarum pleraque oris labium aneo circulo trajectum habent.* Eam consuetudinem hodie ad nares traductam habemus ex plurimis Itinerariis. Et Odoardus Barbosa tom. 1. Itinerar. Turc. lib. 1. cap. 2. refert in Regno Narfica Mulierum naso in auris more Unionem, vel Pyropum perforatum pendere: Viris inter Basilicæ incolæ hoc etiam in labro inferiori usitatum ex Purchasii Itinerario lib. 12. cap. 16. & 20. Vetustissimam hanc fuisse rationem, quoque constat ex sacris litteris Proverb. cap. 11. *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra, & fatua.* Et hæc de Fibulis dicta sufficiant de quibus etiam plurima scripsit Eruditissimus Joannes Rhodius in Dissertatione de Acia, cui hæc jam dicta maximè ascribo.

CAP. XX.

De Pileo apud Romanos.

Num. 36.

CElm Illustrissimus, & Reverendissimus Dominus Franciscus Vitellius Urbinas Archiepiscopus: ex sua Veneta Legatione attulisset Romam Congeriem antiquorum Numismatum, quorum est ipse peritissimus & inter cetera præbuisset mihi supra hic delineatum numisma de Fœmina exhibente manu dextera Pileum sub Galba Imperatore.

Cumque incidisset sermo inter nos de eo; decretum est fuisse illud Symbolum manumissionis, seu Libertatis constitutæ: Pileus etenim, quandoque pro Libertate usurpatur, & apud Romanarum rerum Scriptores Servos ad Pileum vocatos legimus, hoc est, ad Libertatem. Cujus testis est Livius lib. 24. *Postero die Servi ad Pileum vocati, & Carcere vincti missi.* Sueton. in Tiber. *Servisque ad Pileum frustra vocatis in Siciliam profugit.* Et ad rem nostram maximè facit Emblema 150. Andreae Alciati de Liberata Republica à Bruto, Cassio, & ceteris conjuratis occiso in Senatu

Julio Cæsare; ii ceulibertate Populo restituta fabricari Numisma voluerunt, in quo sculpti erant duo Pugiones adjecto Pileo: Pugio eadem patratam omnino significabat, Pileus vero Libertatem Dio. lib. 47.

Accipiebant Servi Pileum raso capite, cum manumittebantur. Plaut. in Amphitr. *Utego hodie raso capite calvus accipiam Pileum.* Cælius Sabinus I. C. Pileati, & raso capite erant, qui manumittebantur. Scribit Aurelius Victor. *Mortuo Nerone sic cunctas Provincias, omnemque Romanam exultasse, ut Plebs induta Pileis manumissionum, tanquam sevo exempta Dominiq; triumpharet.* Et Plutarch. in Flam. *Et alii Pileati sequebantur triumphum.*

Habeo apud me aliud Numisma supra effigiatum à præcedenti non multum absimile, sed tempore satis recens, quod retuli ex Batavia; ab eisdemque Incolis de eorum prætensa Libertate vanè exultantibus, in quo Pileum est excussum adjecto Verbo LIBERTAS.

Est quoque non incuriosa altera quæstio, quam excitat Lypsius de Amphiteatr. cap. 19. Fucrint ne Pileo usi Romani? & quo tempore?

De Pileo
apud Romanos.

Caput oportum, & sine tegmine haberi solitum non à Romanis solum olim, sed & veteribus Græcis, Germanis, & Gallis reperio. De Græcis apud Homerum. Non Causia, non Pilei usquam mentio, ab eodemque ritu eos abstinuissè refert ejusdem Interpres. Quin Horatius in Vita Hippocratis anxius, cur Imago ejus pileata cernatur, idque alii ad Peregrinationes, alii ad alias causas, quas vide, retulère. At de Germanis cirros, eorum, nodosque commemorat Tacitus de moribus Germanorum tegmina, nusquam. Imò de Suevis clarè satis ostendit, pugnasse eos capite aperto, crinibus religatis in altitudinem quandam, & terrorem. Gallos comatos dicimus ea parte intectos, & plerasque imò Europæ Gentes, demum apud Parthos, ut novum, Pileum Marcialis invenit:

Frustra blanditia venitis ad me:

Ad Parthos procul ite pileatos.

Videmus quoque nos hic Romæ in Trajani Columna scalptos esse Dacos pileatos.

Sed de Romanis certius hoc nobis est: Primum Nummi omnes, veteresque Statuæ (in quibus cultus, & habitus priscus) sine tegmine semper. Quibus concordant Scriptores, Suetonius etenim de Julio Cæsare refert: *Ex omnibus honoribus illi decretis, non alium libentius, aut crebrius usurpasse ait, quam jus Laureæ Coronæ perpetuò gestandæ, idque ad Calvitium celandum.* Qua certè aptior, & fidelior ad dissimulandum Pileus fuisset.

Fuèretamen Tempora quædam, & homines, quibus Jus & usus caput tegendi fuit. Tempora quinque, *Sacra, Ludi, Saturnalia, Peregrinatio, Militia.*

Nam Romanos dum sacrificabant, capite fuisse velato, idque prisco quodam ritu. Ut est videre in Numismatibus, & Marmoribus antiquis, & ex aucto-ribus.

In Ludis item Pileatos fuisse Romanos ex Martialis:

In Pompejano tectus spectabo theatro;

Nam Populo ventus vela negare solet.

Vopiscus in Carino, ubi Junium Messallam, ejusque effusionem in Ludis acer-

bè taxat: *Donati sunt ab Atrebaticis birri petiti, donati birri canusini.*

Saturnalibus etiam, per quos liberrimæ Vitæ dies, Pileus admissus, signum nempe Libertatis. Martialis:

Permittis puto Pileata Roma.

Idem.

Dumque decent, nostrum pilea sumpta Jovem.

Sed & Peregrinatio quoque Petasum sumpsit contra pluviam, æstus, & ventos. Cicero in Epistolis describens Tabellarios iturientes: *Petasatos eos venire, & Comites expectare ad Portam.* Sueton. de Aug. *Solis hiberni, quidem patiens, demum quoque non nisi petasatus sub Dio stantiabantur.* Demum nec Militia Pileo exempta, *Usque ad presentem ætatem consuetudo permansit, ut omnes milites Pileis, quos Pannonicos vocant, ne Pellibus uterentur.* Veget.

Fuere quoque Homines, qui Pileo utebantur: Liberti nova Libertate donati erant Pileati, ut diximus supra. De Ægris hoc idem licuit. Ovidius:

Arguat & macies animum, nec turpe putaris:

Pileolum nitidis imposuisse Comis.

Sed & Senibus etiam Pileum tribuerunt. Ut refert Nicephorus Gregoras cum morem cum Romano Imperio etiam Byzantium translata lib. 10. in fin. *De capitis regmine, moris apud superiores Principes, ut ætate proveciores. Aulici Pileis uterentur, serico tectis, Juniores autem prorsus rudis essent capitibus.*

Demum & Convivæ fuisse videntur Pileati. Horatius:

Ut cum Pileolo soleas Convivæ tribulis.

Sed hunc habitum convivalem de Pileo, & soleis non habemus penes alios auctores: Unde magis credendum Pileorum usum in Balneis fuisse; à quibus cum exirent, eosdem aliquando retinuisse etiam in Mensa.

Superest demum tertia quæstio de Pileo: Qui mos Romanus de honore ver- Qui Mos
Romano-
norum in
deferren-
do Hono-
re?
sus Digniores in capite aperiendo, an id semper apertum? Quam solvit clarè Plutarchus in quæst. *Romani, sicui obviam facti sunt, cui honor habendus, & si forte caput veste injecta tectum habeant, id revelant.* Hinc capitis tectio, & aperitio Romæ; Lacinium quippe togæ in caput sæpe rejiciebant contra ventum, aut æstum, eamque detrahebant in honorati alicujus occurfu. Plutarch. idem in Gracchis. *Laciniæm togæ rejiciens in caput.* Interdum capite incedebant palliolato, sed ægroti, & delicati non absque suspitione luxus. Seneca de Mæcenate: *Hunc esse, qui in tribunali, in nostris, in omni publico cœtus sic apparverit, ut Pallio velaretur caput.* Et Petronius de mollissimo Triumphantone: *Pallio coccino abrasum incluserat Caput.* Sueton. in Claud. cap. II. *Ob valetudinem, gladiatorio munere novo more Palliolatus præfedit.* Et Quintilian. *Palliolum sicut fascias, & focalia, sola excusare potest valetudo.*

Caput:

Caput aperuisse Romanos in honore habendo ex Salustio: *Sullam in victoria Dictatorem, equo descendere; Pompejo uni assurgere de sella, caput aperire solitum.* Item Seneca: *Si Consulem videro, aut Pratorem, omnia, quibus honor solet haberi, faciam, equo desiliam, caput aperiam.* Loquuntur quippe prædicti de Militia, aut Peregrinatione, seu quia de capite rejiciebant Laciniam togæ ad honorem Dignioris. Et hæc satis.

CAP. XXI

De Tesseris.

Num. 37.

CUM ego duas Tesseris habeam inter se cohærentes, quas amicitia seu Hospitalitatis nominant; in parte Inferiori earundem verba notantur, prout est videre hic in delineatione.

Fuit antiqui moris, Tesseram Hospitalem dari Hospitibus dimidiatam, in qua communi consensu Symbolum quoddam sculpebant, quæ quidem testimonium erat contractæ amicitia; Et hanc quicumque attulisset ad Hospitem, continuo agnosci posset, & Hospitio accipi, tanquam Amicus, & verus Hospes: Hoc autem Jus necessitudinis ad posteros transibat quasi Jure, quodam Hæreditario, ut significavit Homer. lib. 6. Iliad. loquens de Diomede, & Glaucio; propterea Tesseram Hospitalem diligenter asservabant. Plaut. in Pœn. Act. 5. Scœn. 2.

A. *Ego sum ipse, quem tu quaris.* P. *Hem quod ego audio?*

A. *Antidama gnatum me esse.* P. *Si ita est, tesseram*

Conferre si vis Hospitalem, eccam attuli.

Tesseram Hospitalem confregisse dicebant, qui Jus Hospitalitatis violarat. Hoc est, ut ait Erasim. qui sibi reditum in domum aliquam præcluserat. Plaut. in Cistell. *Hic apud nos Alcesimarche confregisti Tesseram.* Infames verò habebantur teste Tullio orat. ult. in Verrem, qui hujusmodi amicitiam violabant, nisi prius illi renunciaissent, sicut T. Livius lib. 5. Belli Punic. secund. sic ait: *Badium Civem Campaniam renunciaisse hujusmodi Amicitia contracta cum Q. Crispino Romano, priusquam pugnaret contra eum.* Hæc autem fuit Consuetudo Græcorum, & Romanorum, de qua Scriptores Græci, & Latini meminerunt.

De hujusmodi Tesseris cum esset mihi sermo cum eruditissimo D. P. Josepho Meronio ille locum singularem, quem hic apposui.

Joannes Alba Cartusianus in suis selectis sacrae Scripturae Centuria 73. inquit, quod ad eam Tesserarum consuetudinem respexisse videtur Christus R. N. & forsan ea transferat ad Judæos, præcipiens discipulis Lucae 9. & Matthæi 10. Ne in prædicatione Evangelii deferant virgam, sive Tesseram ejusmodi. Ac si dicat. Non ob amicitiam Jure humano contractam. Volo vos percipere victui necessaria, nolo, ut exigatis hospitium, vel victum propter Tesseram, cui hæc ex consuetudine, & Jure quodam debentur. Non ergo feratis virgam, sive Tesseram in via prædicationis; sed hospitium, & victus dentur vobis propter Me, & Evangelium, propter laborem,

& ope-

& operam; . Dignus est enim operarius mercede sua: si enim seminetis hominibus spiritualia, quid mirum, si eorum carnalia, id est temporalia metatis? Nec repugnat, quod idem Salvator N. apud Marcum cap. 6. præcipiat discipulis. Ne quid tollant in Via nisi Virgam, non Peram, non Panem, &c. Quoniam in hoc alio loco pro Virga non tessera, sed intelligitur baculus, quo pedites iuti solent, ex prædicto Alba Cartusiano in dicta Centuria sua 73.

CAP. XXII
De Ritu Nuptiarum.

Fuit mos priscis temporibus, ut qui uxorem ducturus esset, eam iam matrimonium datum iri stipularetur, qui contractus stipulationum, sponsionumque dicebatur *Stipulatio* sponsalia, ut ex Servio Sulpitio, Neratio, & aliis refert Gellius lib. 4. Noct. Attic. cap. 4. quod & Ulpianus in l. 2. & 3. D. de Sponsal. l. Sponsio D. de Verborum signif. & ex Plauto in Aulularia. Megadorum ab Euclione filiam stipulantem facit: *M. Quid nunc etiam mihi despondes filiam E. illis legibus, cum illa dore, quam tibi dixi. M. Sponden. ergo. E. Spondeo.* In Triummo quoque Lysiteles, à Charmide, ita stipulatur, *Sponden ergo tuam gnatam uxorem mihi? Ch. Spondeo, & mille auri Philippum dotis.*

Ad constituenda Sponsalia nudus consensus sufficiebat; cumque & absentibus *Consensus* per Nuntium, seu per Epistolam desponderetur l. sufficit l. in Sponsalibus D. de Sponsal. In tabulas tamen Sponsalitiæ conventiones referebantur. Tertull. lib. de Virg. veland. *Ha sunt tabellae priores naturalium Sponsaliorum, & nuptiarum.* Quæ tabulæ signatoris eorum, qui interfuerant, annulis obsignabantur; Unde Juvenalis de nuptiis contrahendis ait: *Veniet cum signatoribus auspex.* Apulejus Apolog. II. *Habes cur tabellae nuptiales inter me, & Pudencillam non in oppido sine, sed in Villa Urbana consignatae.*

Arrhæ à Sponso Sponsæ dabantur, ut in l. si quis officium. D. de Ritu nupt. cum similibus. Quia & Annulus Sponsæ pignoris loco mittebatur, quem Pronubum Tertull. lib. de Cultu fœmin. vocat. *Aurum nulla præter uno digito, quem Sponsus oppignorasset pronubo Annulo.* Dabatur Annulus ex Isidor. lib. 2. de Divin. offic. cap. 15. vel propter mutæ dilectionis signum, vel ut eodem pignore eorum corda nuda jungantur: ferreum verò Annulum, cumque sine gemma sponsæ mitti sua ætate refert Plinius lib. 33. cap. 1. & de his vide, quæ latè diximus in Capitulo de Annulo.

Cæterum qua ætate sponsalia contrahi olim poterant ex Modestino l. in Sponsalibus D. de Ritu nupt. quamvis ætas contrahentium definita non sit; tamen Sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligitur, id est si non sint minores, quam septem annorum.

Post contrahentium pubertatem sæpè justæ, ac necessariæ causæ non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & quadriennium, & ulterius trahunt

DE PROFAN. ROM.

Sponsalia; nempè eorundem valetudo, vel mortes Parentum, aut capitalia crimina aut longiores peregrinationes, quæ ex necessitate fiunt.

*Diei in-
dicio.*

Sponsalibus factis consequens erat nuptiis diem dici, nec temerè, aut quolibet die nubebant, sed in ea re non levem mensuram, ac dierum defectum habebant, novarum certè calendarum posteros omnes dies à nuptiis habitos alienos. Sex. Pompei lib. 12. scribit. Mensis item Majus ex Plutarcho nuptiis infauftus habebatur, ut ex Ovid. 5. Fast.

*Nec vidua tadis eadem, nec virginis apta
Tempora, qua nupsit, nec diuturna fuit,
Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt
Mense malas Majo nubere vulgus ait.*

Dies etiam alios, qui contrahendis nuptiis vitabantur, refert Macrobius lib. 1. cap. 15. & Ovidius 2. Fastorum. Indicat Cicero lib. 11. Epist. ad Q. fratrem Epist. 11. Pompei nuptias pridie Idus Febr. celebratas infauſto & ominoso die. Sed & Saliorum diebus festis abstinendum à nuptiis idem Ovidius suadet 3. Fast.

*Nubere si qua valet, quamvis properabitur ambo
Differ, habent parva commoda magna mora.*

Contra conjugio aptissimum esse id tempus, quod Idus Junias sequitur. Ovidius lib. 6. Fast.

*Hanc ego cum vellem genero dare tempora tadis
Apta requirebam, quaque cavenda forent:
Tunc mihi post longas monstratur Junius Idus
Utilis, & nuptis utilis esse viris.*

*Tribus ge-
neribus
uxores
quæſita.*

In contrahendis matrimoniis tribus generibus Uxores quæſitas Uſu, Farre, Coëmptione: Arnob. lib. 4. adversus Gentes: *Uxores Dii habent, atque in conjugalibus fœdera veniunt conditionibus ante quæſitis, usu, farre, & coëmptione genialis lectuli sacramenta conducunt.* Atque in proposito de farris usu inquit Plinius lib. 18. cap. 3. *Quin & in sacris nihil religiosius confarrationis vinculo erat, non æque nuptæ farrum præferbant, & Apulejus lib. 10. de Afino, matrimonium confarreare dixit.*

De Ritu Coëmptionis, Boëtius lib. 11. Comment. ad Topica Ciceronis sic ait: *Coëmptio certis solennitatibus peragebatur: & sese in coëmendo invicem interrogabant: Vir ita, an sibi mulier materfamilias esse vellet? illa respondebat velle; item mulier interrogabat. An vir sibi Paterfamilias esse vellet? ille respondebat velle: Itaque mulier in viri conveniebat manum, & vocabantur hæ nuptia per coëmptionem, & erat mulier materfamilias Viro loco filia.* Cui interpretationi accedit Ilidorus lib. 5. Etymolog. Gellius lib. 18. cap. 6. unde non mirum. *Nuptias à Modestino Divini, & humani juris conjunctionem.* definiri, l. 1. D. de Ritu nupt. & à Gordiano in l. adversus, C. de crim. expil. hæred. *Uxorem rei divina, & humana sociam appellari.*

Cæterum de Uxorum usu quærendarum, videtur formam indicasse Cicero, dum Flacci partes tuctur.

Uſu

Ufu partas, ac quæsitæ Uxores eas fuisse, quæ matrimonii causa in domum abeque coëmptionis solennibus deductæ, toto vertente anno cum viro adfuissent; quæ post id temporis ex 12. tab. in manu, mancipioque viri fuerint, quasi usu, id est possessione viro mancipatæ: usum enim pro possessione Veteres dicebant, atque legitimum fuisse modum adipiscendorum dominorum, & præter Juris civilis auctores, testis est Horatius:

Si proprium est; quod quis libra mercatur, & ære,

Quadam si credis consultis mancipat usus.

Et sicuti res mobiles anno possessæ possessoris fiebant; ita mulierem, quæ cum viro una matrimonii causa anno integro morata esset, ei uxorem cum re, & effectu partam, conciliatamque fuisse suspicari possumus, dummodo talis annui usus trinoctio perfecto à viro Uxor non abnoctaverit, quia tunc ex lego 12. tab. interrumpebatur usus, referunt Macrobius, & Aul. Gellius: Ex earum verò mulierum, quæ vel in matrimonio, vel in concubinato promiscuè haberi poterant, ex destinatione animi eorum, qui eas habebant, pendebat.

Nuptiæ antiquitus non nisi captatis prius Auguriis fiebant; Sic Tacitus de *De An-* nuptiis Messalinæ lib. 11. & de Neronis cum Pythagora conjugio lib. 15. agens utro-*guriis* bique auspicio adhibitorum, meminit Cicero pro Cluentio: *Nubii-Genero Socrus nullis auspiciis, nullis auctoribus, funestis omnibus.* Lucanus lib. 11. Bello Pharsali.

Pignora nulla domus, nulli coire propinqui,

funguntur taciti, contentique auspice Bruto.

Symmachus, lib. 11. Epist. *Sororem Pompejam olim viro maturam te auspice in manus optat accipere.* Seneca in Troade act. 4. Scen. 1.

Quicumque hymen funestus, illatibilis,

Lamenta, cades, sanguinem, gemitus habet;

Est auspice Helena dignus.

& latè ad Rosinum Paralipomena lib. 5. cap. 37.

His expositis ad novæ nuptæ vestitum, ornatumque transeamus: Ac ut à vertice *De orna-* incipiam, fenis crinibus ornari solitum scribunt, sicuti Vestales Virgines ornabantur *tu sponsa,* ex Sexto Pompejo. Cælibari præterea hasta, quæ in corpore Gladiatorio stetit, nubentis caput eodem auctore comebatur; vel quia Matronæ in Junonis Caritis tutela essent; vel ut fortes viros ominarentur, & alia hujusmodi, refert Plutarchus in Romulo, & de tali more Ovid. 2. Fastorum:

Hac tibi, que cupida matura videre matri,

Comat virgineas hasta recurva comas.

Arnobius lib. 11. adverst. Gentes inquit: *Cum in matrimonio convenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum genios advocatis, nubentium crinem calibari hasta mulcetis.* Corona deinde redimiri novæ nuptæ consueverant, Tertull. de Corona militum. *Coronant & nuptia Sponsos.* Catull. de nuptiis Julii & Manlii.

Cinge tempora floribus

Suave olentis amaraci.

& Lucanus de nubente: *Turritaque premens frontem matrona Corona.* Texta Tunica novæ nuptæ induebantur. Plin. lib. 18. cap. 48. ait: *Quod quidem ex felici textricis conjugio in usum venisse non dubito, cujus memoriam boni omnis causam nuptialibus ritibus novas nuptas usurpasse constat.* Cingulo insuper nupta cingebatur, quod virin lecto solvebat, factum id ex lana ovis. Sext. Pomp. scribit, quasi ut vir suus secum vinctus, cinctusque esset: Circulum id Herculano nodo junctum, vir omnis gratia solvebat, ut sic ipse felix in suscipiendis liberis esset, sicut Hercules fuit, qui 70. liberos reliquit. Inde Catull. in nuptiis Julii, & Manlii:

*Tē suis tremulum parens
Invocat; tibi Virgines
Zonula solvunt sinus.*

& idem ad Januam ait: *Quod Zonam posset solvere Virginem,* & Ovid. in Epist. Phyllidis ad Demophoontem:

*Cui mea Virginitas avibus libata sinistris,
Castaque fallaci Zona revincta manu.*

Ab hac verò Cingulorum replicatione Junoni, quæ conjugalibus fœderibus præesse credebatur, Cinxia cognomen inditum fuit, ut ex Sext. Pomp. & Arnobius 2. adversus Gentes ait: *Cingulorum Cinxia replicationi,* unde etiam Virg. 4. Æneid. *Junoni ante omnes, cui vincula jugalia cura,* & Statius in Silvis: *Dat Juno verenda Vincula, & insigni geminat concordia tæda.* Junoni quoque nubentes sacra facientes. fel. cum reliquis victimarum extis non porrigebant, sed demptum, & divulgum abjiciebant; mysticè significantes omnem bilem, & amaritudinem à nuptiis abesse oportere, ex Plutarcho refert Brixonius de Ritu nupt. Plutar. chus quoque, & Macrobius. 11. Satur. cap. 12. volunt Junium mensem propitium contrahendis nuptiis, ut diximus hunc à Junone denominari, quod etiam refert Beda lib. de ratione temporum, Censorinus in lib. de die natali cap. 18.

Jugum contrahentibus matrimonium imponi consueverat, Servius & Isidorus commemorant, ut etiam Plautus ex Cureullione: *Jam ne ea fert Jugum?* quemadmodum etiam Horatius: *Nondum subacta ferre jugum valet cervice.*

Velo obnubi solita nova nupta, cum ad virum deduceretur Tertull. de Virg. veland. ait: *At qui etiam velata ad virum deducuntur:* unde nuptiarum nomen ductum esse, omnium Grammaticorum fert opinio: nubere enim & obnubere Priscis velare, & operire significabat, ut Sext. Pomp. Nonius Marcellus, & alii notant. Quo in significato Arnob. lib. 3. adversus Gentes, hoc verbo usus est, inquit, Quod aqua nubat terram, appellatus cognominatusque est. Neptunus: Velam autem id, quo Nuptæ caput operiebatur, flammæ vocabatur. Mart. al. 11. Epigram.

*Flammea texantur Sponsa: jam Virgo parata est,
Tondebit pueros jam nova nupta tuos.*

Et idem lib. 12. *Præluxere faces, velarunt flammæ vultus.* S. Ambros. in lib. de Viduis: *Suasimus, ut vestem mutares, non ut flammæ sumeres; ut à Sepulchro resederes; non ut thalamum preparares.*

Exposuimus, quo cultu, & ornatum nova nupta ad virum procederet; videbimus nunc de Pompæ apparatu, ac Ritu translationis. In Viri igitur domum, tanquam in conjugis mansionem, ad domicilium nuptæ traducebantur. Plautus in Aulularia: *De ritu translationis sponsæ.*
E. Quod sempiternum tibi salutare sit procreandis liberis. M. ita Diifaxint. Volo te domum uxorem ducere, & in Trinummo: Nunquid causa est, quin uxorem cras domum ducas? Item unam post matrimonium Viri, & Uxoris domum dici: Plutarchus lib. 4. Symposiacorum. cap. 3. & est text. in l. 1. §. si vir. D. ad fenat. syllejan. Enimverò deductio hæc antiquitus non nisi noctu fiebat Sext. Pomp. lib. 14. & Val. Max. lib. 1. cap. 5. ibi, *more prisco noctu connubia nuptialia petit.* & Tacitus lib. 11. à Nerone cum Pythagora confectas nuptias referens ait: *& interdum in vironubente spectata, quæ etiam in femina nox operit,* & Catullus in Epitalamio:

*Vesper adest, juvenes consurgite, vesper olympo:
 Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas,
 Jam veniet virgo, jam dicetur hymeneus,*

Pueri verò tres Patrimi nubentem deducebant ex Sext. Pomp. in verb. Patrimi, quorum unus facem præferebat, reliqui duo nubentem tenebant.

Fax porro, quæ præferebatur ex spina alba fiebat, ut idem Pomp. scribit, ideoque Catullus de Nuptiis Juliæ, & Manlii:

*Pelle humum pedibus, manus
 Spineam quate tedam.*

Hinc Plinius, *Spineam nuptiarum facibus auspiciatissimam,* ait: Non desunt, qui verè sint nuptiales facies ex Pinu confici solitas, ut apud Catullum, *Pineam quate tedam,* & Ovidius lib. 2. Factor. suadet à conjugio per aliquot dies abstinendum:

*Dum tamen hac fient, vidua cessate puella;
 Expectet pueros pinea rada dies.*

& D. Ambrosius de hujusmodi facibus in lib. de Viduis ait: *Vel cum accensis funalibus mox deducitur, non ne Pompæ funebris exequias magis putat, quam thalamum preparari.* Præterea in altum tolli nubentes prisca temporibus consuevisse, ut ex Optato Melevitano lib. 6. contra Donatistas; tradit etiam Brissonius de Ritu nupt. ex Apulejo Polluce, Synesio, & Suida; Ac etiam apud Pœnos, Græcos, & Ægyptios usureceptum fuisse, ut nubentes sellæ insidentes, curruque sublimes vectæ à Patris domo in mariti domicilium transferretur, quamvis apud Romanos solum à Pueris manu ductam nubentem, ex Sext. Pomp. videmus.

Comitabatur præterea nubentes Colus compta cum fuso, & stamine ex Plutarcho, & ex Plinio lib. 8. cap. 48.

Utenfilia item mulieris, & quæ in usu, & ministerio ejus erant per puerum impuberem in vase operto gestari consueverant: Puer Camillus; Vas ipsum cumcrum proprio nomine vocabatur: Varro lib. 6. de Ling. Lat. Cumcrum vocabant antiqui Vas quoddam, quod opertum in nuptiis ferebant, in quo erant nubentis utensilia: Quod verò ad Camilli vocem, sicuti & Flaminium, puerum dictum ingenuum patrimonium, &

matrimonium, qui flamine Diali ad Sacrificia ministrabat. Ita ex Sexto Pompejo, ac etiam Macrobo. lib. 3. cap. 9.

Quin etiam Affes tres ad maritum nubentes deferebant, ut apud Nonium Marcellum, Varro scribit, ubi de illorum significato.

Fores ædium mariti floribus, & frondibus ornari consueverunt, unde Catullus de nuptiis Pelei.

Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.

Claudianus de raptu Proserpinæ, lib. 2. ea excepta in thalamos Plutonis ait: *Pars aula tenent alis, pratexerent limina*: Lauro quippe Postes ornare, tam in publicis, quam privatis gaudiis moris erat. Tertullian. in Apolog. cap. 35. *Cur die lato non laureis postes obumbramus?* Plinius lib. 15. cap. ultimo: *Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus, janitrix Cesarum, Pontificumque sola, & domos ornas, & ante limina excubat.* Ex hoc more Juvenalis de muliere statim post nuptias divertente.

Ornatas paulò ante fores, pendentiâ liquit

Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.

Præ foribus ædium mariti interrogatæ nubentes, quænam essent? Cajas se esse respondebant ex Plutarcho: Fertur enim Cajam Cæciliam Tarquinii Prisci Regis uxorem optimam Lanificam fuisse; ideoque novæ nuptiæ ante januam mariti sic interrogatæ respondebant. Quintil. lib. 1. cap. 7. Nam, & Cajas, C littera notatur, quæ inversa mulierem declarat; quia tam Cajas vocitatas esse, quam Cajas ex nuptialibus sacris apparet. Postes januæ lana tangi à nubentibus, adipeque ungi consueverant; Servius in 4. Æneid. ait: *Moris fuit, ut nubentes puella, simul ac venissent ad limen mariti, postes antequam ingrederentur, ornarent laneis vittis, & oleo ungerent, & ideo uxores dictæ Unxores, & refert etiam Isidor. lib. 9. cap. ultimo.*

Sponsa ingrediende limen domus mariti pedem attollebat; illud enim tangere omino sum erat, & ideo saltu illud transgrediebatur: hinc Catullus in Epithalamio.

Transfer omine cum bono

Limen aureolos pedes,

Rasilemque subi forens.

Et hoc in novis Nuptiis Religioni habebatur, Plautus: *Sensim super attolle limen pedes nova nupta.* Causas ex Servi, & Plutarchi problematis require. Muretus in commentario ad Catullum de nuptiis Juliæ, & Manlii.

Ingrediendi Nuptiæ Claves dabantur, ex Sexto Pompejo in verbo Clavis, ut significaretur ei rerum omnium domesticarum, quæ clavibus concludi solent, cura, & administratio demandata.

Ac etiam in pelle lanca nova Nupta statuebatur, ex Sexto Pompejo, quo testaretur, se lanificii officium viro præstituram.

Sed etiam aqua, & ignis nuptiarum solennibus adhiberi consueverat; unde Scævola in l. penult. D. de donat. inter virum, & uxorem: *Die nuptiarum priusquam ad virum transiret, & priusquam aqua, & igni acciperetur*: quem morem refert

RITIBUS.

119

refert quoque Serv. in 4. Æneid. unde postea faces prælucebant, & aqua per puerum de fonte petita, qua nubentibus pedes lavari solebant. & ex Varrone lib. 4. de Ling. Latin. ignis, & aqua adhibebantur; ut hæc nupta cum viro communicaret, cum ea sint causa nascendi, & Halicarnassæus lib. 11. hujus instituti originem à Romulo deducit, de quo etiam Val. Flaccus lib. 8. Argonaut. ait:

-- -- -- Pariterque precant,
Incipiunt; ignem Pollux, undamque jugalem --- Prætulit

In cæna nuptiali, opiparè, & lautè acceptos convivæ fuisse, Plautus in Curtilio, ait: *Tumiles apud me canabis: hodie fiet nuptia.* Legibus sumptuariis, quibus effervescens Romanorum luxuriæ æstus coërcebatur nuptiis aliquid indulgisse, lex siquidem Julia, C. Augusto imperante pro festis diebus ducentos æris impendi permisit, Calendis, Idibus, Nonis trecentos: nuptiis autem, Repotii. H. S. millies esse concessit, quemadmodum Gellius lib. 2. cap. 24. refert.

Maxima populi frequentia, & celeberrimo officio nuptæ deducebantur, ex Suetonio in Caligul. cap. 25. de Livia Horestilla Pisoni nubente; & Quintilianus, declam. 306. *Aspice istam virginem, quam pater tradidit euntem die celebri comitante populo.*

Tibiam quoque nuptialibus festivitibus intervenisse: Terentius Adelphi. *Verum hoc mihi mora est Tibicina, & Hymenæum, Turbam, Lampadas, Tibicinas;* & Claudianus in Epitalamio:

Ducant pervigiles carmina tibia.

Præterea Talassionem in nuptiis Romanorum; non secus, atque Hymenæum in clamaré consuevisse sciendum est. Martial. Epigramm. 36. lib. 1.

Quid si me jubet Talassionem

Verbis dicere, non Talassionis.

Eusebius in Chronico, ait Sabinæ raptæ, & una Virginum pulcherrimæ cunctorum acclamatione rapientiam Talassio Duci Romuli decernitur: unde in nuptiarum solennitatibus Talassio vulgè acclamant; quia scilicet talis nupta sit, quæ Talassium habere mereatur, quod etiam Servio placet in lib. 1. Æneid.

Nuces à novis maritis jaci, & pueris spargi consuevisse. Virgil. Eclog. 8.

Sparge maritenuces: jam deserit Hesperus Ocean:

Quod ideo fecisse Varro tradit, quoniam à rapientibus pueris fieret strepitus, ne puellæ vox virginitatem deponentis possit audiri; Aliis placuit id factum, ut se puerilibus omnibus ludis renunciare, & juvenilia cuncta relinquere eo indicio testarentur: Persius, *Et nucibus facinus quæcunquerelictis. Cum sapimus patrios.*

Nubentes præterea prætextis depositis à multitudine puerorum, qui ad eam celebritatem conveniebant, obscæna omni licentia occinebantur, qui versus Fescennini dicti sunt, sive quod ab Urbe Fescennia essent allati, sive quod Fascinum arceré putabantur, Servius in 7. Æneid. & Catull. in Epithal. Jul. & Manl.

Heu, heu diu taceat procax Fescennina loquutio.

Et D. Hieron. in Epist. ad Gerontiam: *Responde mihi charissima in Christo filia inter ista*

ista nuptura es? & Fescennio carmine terribili tibi rauco sonitu buccina concrepabit, ut quas habeas pronubas, habeas forte lugentes. Erant autem Fescennini versus jocularis, incompositi, rudes, qui alternis jaciebantur: Horat. lib. II. Epist.

*Fescennina per hunc inuestal licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica fudit.*

& Livius lib. 7. *Non sicut ante Fescennino versui similem incompositum, temerè, ac rudem alternis jaciebant.*

Interea verò Lectulus nuptialis componebatur, qui propriè Genialis dicebatur, à generandis liberis ex Servio 6. Æneid. & Cicero pro Cluentio, *lectum illum genialem, quem biennio arte filia sua nubenti straverat.*

Toga verò sterni lectos, & maritorum Genios advocari consuevisse, refert Arnobius lib. 3. adversus Gentes.

Super Priapi fascinum sedere nova Nupta jubebatur, ex D. Aug. de Civit. Dei, & aliis, quos latè retulimus sup. cap. 13. de Priapi, seu Mutini Idolo. Deinde in lecto Pronubas collocasse Nuptam sciendum est. Donatus in Eunuchum Terentii ad ea verba: *Deinde eam in lecto collocarunt.* Lampridius de Heliogabalo: *Nupsit, & coitit, ut & Pronubam haberet,* & Claudian. de Raptu:

Ducitur in thalamum Virgo: stat Pronuba juxta.

Ad hujusmodi autem officium spectatæ pudicitia mulieres, quæ uni tantum viro nupsissent, adhibebantur, ut matrimonii perpetuitatem auspiciarentur ex Sext. Pompejo, & Tertull. in lib. exhortation. ad Castitatem: *Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut & virginibus legitime nubentibus Univira Pronuba adhibeatur:* & hæc satis de Nuptiis, quibus consequens est dicere de Jure Connubiorum.

C A P. XXIII.

De Jure connubiali inter Romanos Cives,

Cognito in præcedenti Capitulo solenni Nuptiarum ritu; consequens huic est de justis, injustisque Matrimoniis inter Cives Romanos addere, ut juris Civilis, & antiquitatis Romanæ Studiosis satisfaciam. Igitur, ut ab Ætate ordiamur, eam in matrimoniis contrahendis definit Justinianus, Institut. de Nuptiis in princ. Masculos quidem puberes, fœminas autem viripotentes, ac etiam refert Dio lib. 4. A duodecimo quidem anno pubertatem fœminas auspiciari prudentibus placuit; idque ea ratione factum Plutarchus in Numa interpretatur, ut celerius conjugum mores tenella adhuc ætate imbiberent, & ad obsequium virorum facilius flecti, fingique possent. Macrobi. verò lib. 7. Saturn. voluit pubertatem fœminis legibus definitam, quod generationi essent ab eo tempore aptæ, nempe duodecimus, & quartodecimus in masculis: quoniam, ut inquit Euripides apud Stobæum: *Muliebri corpore citius in senium cadit:* Undeque testamenta fœminis citius, quam masculis facere licet. l. à qua ætate. D. de testamentis. Cæterum si fœmina minor duodecim annis domum pro uxore deducta esset, non ante justa, & legitima uxor fiebat, quam apud vi-

rum duodecimum annum impleviffet. l. minorem, D. de Ritu nupt. Interim vero, dum pubertas conjugis expectabatur; fi quidem sponsalia interceffiffent, sponsa tamen loco ea habebatur l. cum hoc status §. fi quis sponsam D. de Donat. inter vi-
rum & uxorem: Nuptiis autem cessantibus; nec in concubinato minor annis duo-
decim puella haberi jurelicito poterat l. i. in princ. D. de Concubinis.

Nuptias verò, quas Vir sexagenarius cum uxore quinquagenaria contrahebat, fuisse improbatas, est textus in l. penult. C. de Nuptiis. unde scitè Lactantius lib. 1. de falsa Religio. cap. 16. ait: *Utrum sexagenarius factus est, & illi ex Papia fibulam imposuit.* inquit enim Euripides apud Stobæum tit. 71.

Res senibus importuna matrimonium.

Et triste natos tollere atate in mala,

Seni marito quippe matrona imperat.

Hoc in legibus condendis agebat Augustus, ut exhausta bellis Civilibus Civitatem sobole repletet. l. si sterilis. D. de action. empt. l. si major Cod. de legit. hæred. Aristoteles certè in Politicis finem gignendi, ut plurimum viris septuagesimum annum adferre, mulieribus verò quinquagesimum scribit, & Plinius lib. 7. cap. 14. absolute definit mulierem post quinquagesimum annum non parere, majoremque partem quadragesimo profluviu genitale sistere; At planè, quibus cruor mensuris intervallis fluere destitit, eas jam concipere non posse, confirmat D. Augustinus lib. 3. contra Julian. Pelag. Et ideo alienam à Nuptiis contrahendis superius memoratam ætatem, veluti liberorum suscipiendorum spe destitutam præmiis afficiendam non existimarunt. Nihilominus Claudius Cæsar cum comperiisset etiam sexaginta annos natis, aut eo amplius generandi vires inesse, derogavit in eo capite prædictæ legi; sic enim Suetonius in ejus vita cap. 23. ait: *Capiti Papia Popea legis à Tiberio Cesare quasi sexagenarii generare non possent, editto abrogavit.* Quam verò importunum sit senibus matrimonium sic docet Euripides ubi supra:

Audite juvenes: omnibus dictum volo,

Differre thalamos ad senecta terminum

Nolite: prolem serire dum tempus finit.

Res est molesta foemina conjunx senex.

Properate: juvat hoc educendis liberis,

Pulchrumque juveni natus alludens Patri.

& Theognis apud eundem Stobæum:

Tempestiva Seni primavo flore puella

Non est; nec clavo, ceu ratis, apta regi:

Anchora non illam teneat: sed fune soluto

Nocte illam statio non tua suscipiet.

In uxore petenda, quam sit perpendenda conditio bona, & aliæ qualitates, audiamus prudentes: Euripides enim apud Stobæum tit. 70.

Moneo nunc omnes semel,

Ut ex honesto genere progeniem serant:

Q

Non

De Con-
dione &
Stain.

DE PROFAN. ROM.

Non illa quippe semper infelix eris.

Ubi etiam Theognis:

Nobilitas a suis, & equis simul, arietibusque

Dat pretium: nec de semine degeneri.

Admissura placet. Sed prava è sanguine pravo

Si dos sit, presto est optima conditio.

Et Hesiodus ibidem:

Quero toro intactam, pulchris quam moribus ornes,

Nec sit lata tua vicina labe, caveo.

Et Euripides prædictus:

Sublimiori genere, qui natas petunt,

Opibusve opimas conjuges, optant male.

Ubi namque potior res domi est uxoriam,

Vir mancipatus jura non retinet sui

Dotalis iste Censur infelix viro est,

Qui difficilior efficit divortium.

Hinc apud Romanos inter liberas, & serviles personas, nuptias olim non contraxisse certum est l. Proculus. D. de Jur. dot. l. 3. C. de Incest. nupt. quam ob rem si ancilla libero nupsisset, dotisque nomine pecuniam numerasset, nec matrimonium erat, nec viri ea pecunia fiebat, quam tempore jure statuto penes se usi cœpisset: planè si apud virum ad libertatem pervenisset, convalescebat matrimonium, eodemque soluto, dotalis pecuniæ repetitio competebat d. l. proculus.

Præterea justa matrimonia non inter Liberas quascunque personas, sed inter solos cives Romanos, contrahebantur. Instit. de Nuptiis in princ. Nam cum Latinis, Peregrinisque connubium, nisi eis concessum esset, non erat. Senec. lib. 4. de Benefic. ait: *Promisi tibi filiam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti; non est mihi cum extraneo connubium:* Macrob. i. Saturn. cap. 6. *Libertinis verò nullo jure uti prætextis licebat: ac multo minus Peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo:* Hinc maximam apud Populum invidia sibi conflavit Antonius, quod contra leges patrias nupsisset Cleopatæ, refert Plutarch. Nec non quod Titus Berenicen Ægyptiacam uxoris loco haberet, ut proinde repudiare eam sit coactus, narrat Xiphylinus; quod eo processit, ut ex Peregrino, & Cive Romana natus Peregrinus nasceretur. Ulpian. in fragment. tituli. V. At ejusmodi Peregrinitatis observationem tandem exolevisse Prudentius lib. 2. contra Symmachum ait:

Nunc per genialia fulcra

Externi ad jus connubii: nam sanguine misto

Texitur alternis ex gentibus una propago.

At à Provincialibus, cujuscunque ordinis, aut loci essent, cum Barbaris conjugia contrahi Valentinianus, & Valens prohibuerunt l. unica de Nuptiis Gentilium in Cod. Theod. etenim Patribus cum plebe connubium ne esset 12. tab. sancitum est, quemadmodum refert Halicarnass. in antiquit. cum Livio lib. 4. ab V. C.

Senatores quoque Senatorumque filii uxores ducere prohibebantur Libertinorum, quarumve parentes artem ludicram fecissent. Paulus in l. qui Senator. D. de Ritu Nupt. eundemque Senatoris filium accipere debemus non tantum naturalem, verum etiam adoptivum: dummodo talis adoptio emancipatione subsequuta non fuisset soluta, l. senatoris filium D. de senator. Senatoris autem filia, quæ corpore quaestum, vel artem ludicram fecerit, aut iudicio publico damnata fuerit, impune Libertino nubit: nec enim honor ei servatur, quæ se in tantum scelus deduxerit l. Senatoris filiam. D. de Ritu nupt.

Senatoriis personis exceptis, cæteris omnibus ingenuis Libertinas Uxores ducere lege Papia concessum fuisse Celsus in l. lege Julia D. de Rit. Nupt. & Dio lib. 54. affirmant, & hoc idem indicare voluit Mauritianus in l. observandum D. de Rit. Nupt. his verbis: *Ut inferioris gradus homines equestris, ut puta, vel plebeji ordinis, uxores ducant eas, quas qui altioris dignitatis sunt, veluti Senatores, ducere legibus propter dignitatem prohibentur.* Excipiebat tamen lex quasdam personas quas ne inferioris quidem ordinis hominibus, dummodo ingenuis, ducere permittebat: veluti Lenam à Lenone, Lenavé manumissam, vel eam, quæ palam quaestum corpore faceret; item in adulterio deprehensam, vel iudicio publico damnatam, &c. ut ex fragmentis titulorum Ulpiani, Titulo de Cælibe, orbo, solitario, & latè Brissonius de Jure Connubiorum pagin. mihi 23. & seq.

Captivitate Mariti matrimonium solvebatur, quod is in servilem causam deductus, servus hostium factus jam pro nullo habeatur. Novell. Constit. 37. itaque Triphonius in l. in bello. §. medio tempore D. de Captiv. ait: *Captivi uxor, tamen si maxime velit, & in domo ejus sit, non tamen in matrimonio est.* At verò Julianus I. C. satis diversæ sententiæ in l. Uxores D. de Divort. inquit: *Et generaliter definiendum est, donec certum est maritum vivere in captivitate constitutum, nullam habere licentiam uxores eorum migrare ad aliud matrimonium, nisi mallent ipsæ mulieres causam repudiî præstare: sin autem in incerto est, an vivus apud hostes teneatur, vel morte præventus: tunc si quinquennium à tempore captivitatis excesserit, licentiam habet mulier ad alias migrare nuptias, ita tamen ut gratia dissolutum videatur primum matrimonium: & unusquisque jus suum habeat imminutum, eodem jure, & in marito in Civitate degente, & uxore captiva observando.*

Tutores prohibentur pupillas suas uxores ducere, & filiis suis nuptum dare ex S. C. Marci Antonini, & Commodi l. Senatusconsulto D. de Ritu Nupt. cujus præcipua hæc ratio, ne Pupillæ in re familiari circumscriberetur ab iis, qui rationes gestæ tutelæ eis reddere necesse habebant, neve fraudes hujusmodi domestici matrimonii velamento, quo tutelæ reddendæ ratio compellebantur, tegerentur l. libertum §. i. D. de Ritu Nupt. Præterea, & adolescentum Curatores, nec non & ventri Curatores, bonisque dati: ii quoque, qui Tutores quidem non sunt, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, à pupillarum nuptiis arcentur, l. si quis tutor D. de Ritu Nupt. Hæredes quoque Tutorum licet extranei, quoniam rationes reddere debent, Senatusconsulti prohibitione concluduntur d. l. libertum §. x. ubi etiam

subditur, quod Tutor pupilli non prohibeatur ex hoc filiam suam pupillo suo collocare in matrimonium.

*Injusta
Nuptia.*

Ex gradu ascendentium & descendentium duci uxores non posse l. Nuptiæ 53. D. de Ritu Nupt. §. ergo Instit. de Nuptiis, nec interest, an ex justis Nuptiis ejusmodi personarum conjunctio descendat, an non l. & nihil D. de Ritu Nupt.

Ac neque cum his quidem personis, quæ vel affinitatis ratione parentum, liberorumve vicem repræsentant, justæ sunt Nuptiæ; quare nec Novercam Proavi nostri Uxorem, nec socrum, id est uxoris nostræ matrem, nec ejusdem Aviam Proaviam ducere licet l. si quis mihi §. 1. & l. adoptitius §. nunc videamus. D. de Ritu Nupt. §. ergo Instit. de Nupt. Fuit siquidem tam infaulti matrimonii cupiditate incensus Imp. Antoninus Caracalla, de quo sic Spartianus ait: *Interest scire, quemadmodum Novercam suam Julianus duxisse dicatur, quæ cum esset pulcherrima, & quasi per negligentiam se maximæ corporis parte nudasset, dixissetque; Antoninus, vellem si liceret, respondisse fertur; si lubet, licet. An nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? quo audito furor inconditus ad effectum criminis roboratus est: nuptiasque eas celebravit, quasi scires se leges dare cum verè solus prohibere debuisset.*

Ab earum quoque, quæ in parentum fuerint concubinato, nuptiis abstinentium Imperator Alexander constituit. l. C. de Nuptiis liberi contra religionem quippe, ac pudorem est cum ea matrimonium coire, quæ pudicitiam Patri prostraverit.

Ex transverso etiam cognationis gradu prohibitas esse nuptias, nemini dubium est, sive ab eodem Patre, eademque Matre progeniti fuerint, sive ab altero eorum §. inter Instit. de Nuptiis Æmil. Prob. in præem. de Vit. Imp. ait: *Neque enim Cimoni fuit turpe Atheniensium summo Viro sororem germanam in matrimonio habere: at id quidem nostris moribus nefas habetur.* Romanis utique semper detestabilis, & execranda talis conjunctio visa est; ideoque de Caligula non ut de Principe, sed ut de monstro Sucton. refert cap. 24. quod cum sororibus suis stupri consuetudinem fecerit, quem etiam Drusillam germanam Longino Consulari collocatam abduxisset, & in modum justæ uxoris propalam habuisset, ut etiam refert Dio lib. 59. eademque se, ac famam suam turpitudine scædasse Othonem, Xiphilinus memorat. Plutarch. in Paralellis refert, Papyrium quendam Romanum impatientia, & ardore amoris victum, Camillam sororem gravidam fuisse, quod ubi Papyrius Tolucæ eorum communis Pater rescivit, ensẽ filiæ misit, quo Puella pectus transfodit, eodemque lethi genere scelestum, ac nefarium facinus suum Papyrius deinde expiavit. Planè per adoptionem factam sororem, adoptione soluta, uxorem ducere nihil vetabat l. quin etiam D. de Ritu Nupt.

Adoptivæ utique sororis filia uxor duci, vel constante adhuc adoptione licito jure poterat, quod ea cognata non esset; siquidem per adoptionem contrahitur solum cognatio, cum agnatorum jus adjunctum habet. l. 2. §. patru l. de suis, & legit. & Claudius Imp. Neronem à se in locum filii adoptatum cum filia sua Octavia matrimonio junxisse, refert Dio lib. 59. verum ne Frater sororem ducere videretur, adoptio-

adoptionis commento necessitudinis species dissoluta est. Inde Junoni Octavia à Seneca comparatur : Sic in Tragediæ ejus nominis habetur ;

Tu quoque terris

*Altera Juno, soror Augusti
Conjuxque graves vince dolores.*

& alio loco :

*Mæret infelix soror,
Eademque conjux.*

Fratrum, sororumve filias uxores ducere non licebat nemini C. de Nuptiis §. fratris Instit. de Nuptiis ; Tametsi talium conjugiorum usum invexit Claudius Imp. Agrippinæ Germanici fratris sui filia amore incensus, ut publici juris velamento ejus matrimonii à se cum ea contrahendi turpitudine tegetetur, refert Tacitus lib. 12. *Claudius Senatuum ingressus decretum postulat, quo justa inter patruos, fratrumve filias Nuptia etiam in posterum statuerentur.* Tranquillus in Claudio ait : *Verum illecebris Agrippinæ Germanici fratris sui filia per jus osculi, & blanditiarum occasiones allectus in amorem, subornavit proximo Senatu, qui cogere se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublica interesset, dandique ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus injusta habebantur : ac vix uno interposito die de Nuptiis confecit.* Verum Imp. Nerva vetuit, ne fratrum filia ducerentur, ne tam mali exempli Nuptiæ in posterum frequentarentur, refert Xiphilinus in Nerva. Eadem flagitiosa libidine incitatus Heraclius Imp. cui non aliunde id morbi, quo laboravit, quam ob illicitam cum fratris filia conjunctionem accidisse vulgo creditum, tradit Zonaras. Acerbissimè hujus generis nuptias, ut incestas, ac nefarias Imp. Anastasius & Zeno constitutionibus suis damnarunt, in quas etiam invehitur B. Ambros. lib. 8. Epist. Sed nec in concubinato haberi sororis filia, licet Libertina absque incesti crimine potuit l. etiam D. de Rit. Nupt. non modo autem fratris, aut sororis filiam, verum etiam neptem, proneptemve ducere non licet l. fratris Instit. de Nuptiis.

Mortuorum fratrum Conjuges fratribus superstitibus dissolutis seu morte, seu repudio Nuptiis, duci citra incesti crimen non posse Imperatorum Constitutionibus cavetur l. nemini C. de Nuptiis : quanquam non defuerint in Romana historia ejusmodi matrimoniorum exempla : Lucius enim Tarquinius, cui Superbi cognomen Tulliam minorem natu, quæ Arunti nupserat, Arunte veneno ab ea sublato, cum ipse conjugem quoque suam eodem genere interemisset, duxit, refert Halicarnass. lib. 4. Utcunque sit, hujusmodi matrimonia aliquot Imp. Constitutionibus sunt interdicta l. fratris, & l. ult. C. de Incest. Nupt. l. nemini C. de Nuptiis, ut quoque in Concilio Neocæsariensi can. 2. prohibita : Quia etiam cum quidam Ægyptiorum mortuorum fratrum conjuges matrimonio sibi copularent hoc colore, quod Virgines mansisse dicerentur, Zeno eas nuptias, & qui eas contraxisset, & inde susceptos liberos in incestarum Nuptiarum pœnis subjacere voluit l. licet C. de Incest. nupt.

Uxoris etiam forem ducere, & sic duabus fororibus conjungi, licentiam dissoluta quoque modo conjugio Imp. Valens, Theod. & Arcad. veterunt : Honorius tamen

tamen Imp. duas Stiliconis filias unam post alteram in matrimonio habuisse fertur exitu infelici, ex neutra enim liberos suscepit, mortuoque immatura utraque obiit. Zonaras lib. 3. annal. Paulus Diaconus lib. 34. Appendicis ad Eutropium.

Verum duorum fratrum Liberi invicem rectè matrimonio jungebantur §. duorum Instit. de Nuptiis l. 3. & l. non solum. §. 1. D. de Ritu nupt. namque Augustum filiam Juliam Marcello Octaviae Sororis suae filio junxisse apparet ex Dione lib. 35. & Sueton. in August. cap. 63. At Theodosius Major religiosus Imp. etiam has nuptias prohibuit, ut refert S. Ambros. Ep. 66. & S. Augustinus lib. 15. de Civit. Dei, cap. 16.

Amitam, & Materteram Uxorem ducere non conceditur, quoniam parentum loco habentur. §. Item amitam. Instit. de Nuptiis.

De consensu.

Requiritur maxime Consensus contrahentium, ut Nuptiae justae sint; Quare cum furioso, furiosave matrimonium contrahi nequit. l. furor D. de Sponsal. l. oratione in fine D. de Ritu Nupt. quoniam nec voluntatem, iatellectumve habent: mutorum, furdorumve dissimilis causa est, quibus non obest talis defectus, ut contrahere possint matrimonium in quibuscunque, D. de oblig. & act. quanquam matrimonium furor contrahi non sinit; contractum tamen non dirimit l. furor D. de ritu nupt.

Præterea non solum consensu eorum, qui contrahunt; sed & eorum, in quorum potestate sunt, exigitur l. 2. D. de Ritu Nupt. adeo ut legitimi non habeantur liberi, inde suscepti, ut inquit Apulejus lib. 5. de Asino. Nepoti siquidem Uxorem duceretam Avum, quam Patrem consentire debere, inquit Paulus l. Oratione §. l. D. de Ritu Nupt.

Filiae, quae vigesimum quintum annum sunt egressae, inconsultis parentibus impunè pro arbitrio nubunt, nec pœnam exhæredationis ob eam rem timent. §. Causas Novell. Ut cum de appellat. cognosc.

Definit quoque Paulus I. C. lib. 2. sententiarum titulo 19. Eorum, qui in Patris potestate sunt, sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahi, sed contracta non solvi.

De pluralitate uxorum.

Duas eodem tempore Uxores habere Romæ non licuit §. affinitatis. Instit. de Nuptiis. Et hoc crimen infamiae pœna vindicatum edicto Prætoris l. 1. in fin. & l. cum qui, C. ad l. Jul. de adult. ait: *Fum, qui duas simul habuit uxores, sine dubitatione comitatur infamia: in ea namque non juris effectus, quo Cives nostri plura contrahere matrimonia prohibentur, sed animi destinationi cogitatur.* Nec non capitali pœnæ hujusmodi matrimonia obnoxia esse, ut ex Constitutione Constantini in l. uxor C. de Repudiis, ubi de mulieribus, quæ vivis maritis militibus nullo accepto de eorum sospitate nuncio, post quatuor annorum spatium alteri nupserint: Et quamvis Aelius Cœcina Tribunus plebis jussisset, ut uxores liberorum quærendorum causa, quas, & quot vellent ducere, Quiritibus liceret. Sueton. in Julio cap. 52. ea tamen lex promulgata non fuit. Valentinianus quoque Imp. alteram Severæ

Justi-

Justinam uxorem superinduxit, ex qua Valentinianum Junio- rem sustulit, ac ut facti turpitudinem amoliretur, lege sanxit, ut cuilibet duas simul uxores habere liceret, quemadmodum Socrates lib. 4. histor. Eccles. cap. 30. Paulus Diaconus lib. 11. append. ad Eutrop. sed nec ea lex accepta fuit: Nam Judæos, qui colore quod primis generis humani satoribus Polygamia multiplicandæ sobolis necessitate permiffa fuisset, quasi majorum vestigiis inhærentes, plures sibi uxores habere licere existimabant. Imp. Theodos. Arcad. & Honor. prohibuere in diversa sub uno tempore conjugia convenire l. nemo C. de Judæis.

Sicuti nec Concubina Uxori jure Quiritum adjungi potuit, est Constantini Magni Constitutio. l. 1. C. de Concubinis dum ait: *Nemini licentia conceditur constante matrimonio concubinam penes se habere.*

Dicam hic obiter veteres sanctos Patriarchas legis Mosaicæ tempore, pluribus uxoribus conjunctos culpæ immunes fuisse, quo dasset Innocent. III. cap. Gaudemus, de Divortiiis, atque multis relatis, & explosa eorum sententia, quæ dicunt, nunquam licuisse uxorum pluralitatem; sed permiffam fuisse tanquam minus malum, probat latè Cardinal. Bellarm. lib. 1. de Matrimon. cap. 21. Hæc autem dispensatio non concessa est externa aliqua scriptura, aut loquutione; sed inspiratione interna facta Patriarchis, quæ derivata est vi exempli, & consuetudinis ad reliquos è populo Israëlítico, ac proinde omnibus illis pluralitas uxorum licebat: quod tanquam notum supponitur. Deuteronom. cap. 20. *Si habuerit homo duas uxores:* & ita docent sanctus Thomas, sanctus Bonaventura, Sotus, & alii, quos refert, & sequitur Sanchez de sacramento Matrimonii lib. 7. disput. 80. num. 12.

Nuptiæ, quæ à mulieribus intra annum luctus contrahuntur, turpitudine non carent. Luctus autem tempus regia lege definitum decem mensium erat, per quos mulier abstinere à nuptiis jubebatur, ut est testis Plutarch. in Numa. Ovid. l. 1. Factor.

Quod satis est utero matris, dum prodeat infans,

Hoc anno statuit temporis esse satis.

Per totidem menses à funere conjugis uxor

Sustinet in vidua tristia signa domo.

Et idem lib. 3. Factor.

Assuetos igitur numeros servavit in anno,

Hoc luget spatium foemina mesta virum.

Itaque, quod apud Senecam epist. 65. ad Lucill. legitur: *Annum foemina ad lugendum constituisse majores:* de anno utique Romuli, qui decem duntaxat mensibus constabat, fuscè à Macrobio lib. 2. cap. 12. Primi namque Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Imp. luctus tempus duobus mensibus auctum anno definière, ut ex eorum Constitut. in Codice Theodosiano, lib. 1. de secundis nupt. At Caligula die suo Natali, quo & Augusti templum consecravit, luctus inhibuisse, & præterea Viduis intra constitutum legitimum tempus nubere, nisi prægnantes essent,

essent, concessisse fertur. Dio lib. 59. & Heliogabalo refert Xiphilius cum Pomponio Basso, è vivis sublato, ut ab uxore, cujus amore flagrabat, viri memoriam divelleret, eam protinus duxit, nullo ad lugendum virum spatio dato: Simili etiam ratione mulier post missum ex justa causa repudium, alii nubendi potestatem non habebat ex Imp. Theodos. & Valentin. Constitut. ut in l. si constante. C. de Repud. ne, ut ipsi ajunt, de prole dubitandi occasio daretur: Fuere tamen Imperatores, qui etiam pręgnantes sumpserunt uxores, ut de Augusto refert Suetonius cap. 62. *Cum Scribonia divortium fecit, pertesus morum perversitatem ejus, & statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberii Neronis, & quidem pręgnantem adduxit, dilexitque, ac probavit unice, & perseveranter.* Ceterum Livia apud Augustum Claudium Drusum Neronem intra trium mensium spatium peperit, quem natum Augustus patri Tiberio reddidit, refert Dio lib. 48. Octaviam quoque Augusti sororem post Marcelli viri sui mortem adhuc gravidam, ventreque pleno Antonio desponsam, Dio dicto lib. 48. Ut etiam Caligula Milioniam Cęsoniam adulterio sibi ante cognitam; & jam tum partui propinquam duxisse, ac trigesimo die pater fieri ex uxore, gloriosum duxit. Dio lib. 50. Sueton. in Calig. cap. 25.

Cum Virginibus Vestalibus jam non nisi nefarias, & incestas nuptias contrahi potuisse: Heliogabalum tamen humani generis portentum Aquiliam Severam Vestalem duxisse, narrat Xiphilius, quod etiam perstrinxit Lampridius in ejus vita: *In Virginem Vestalem incestum admisit.* Atque hæc sunt, quæ habui de legitimis, incestisque Quiritum conjugis.

Qui plura desiderat, legat Andream Tiraquellum de Legibus connubialibus, & alios scribentes.

CAP. XXIV.

De Balneis.

Num. 38.

Balnea publica.

A Deo studiosi fuere Veteres Thermarum, ut inter præcipua Urbium ornamenta censerentur, quam ob rem Diocletianas, Antonianas, & alias recensabant inter publica ædificia, quæ ex publico ærario ad ornatum civitatum constructebantur. Plinius Jun. ad Trajanum de Prusensium Balneo sic scribit epist. 25. cap. 10. *Prusenses, Domine, balneum habent, & sordidum & vetus: id itaque indulgentia tua restituere desiderant, & infra: Deinde quam ipsi pecuniam erogare in oleum soliti, parati sunt in epus balnei conferre, quod alioquin & dignitas Civitatis, & saculi tui nitor exspectulat, & idem Epist. 41. meminit Balnei Claudiopolitanorum, quod minus apto loco constructeretur, sibi que tanquam Provinciæ Proconfuli Architectum mitti à Trajano postulat, ut de loco aptiori consulat.*

Ufos autem illos fuisse hujusmodi publicis Balneis: notum est, quod Hadriano Imperatore refert Spartianus in ejus vita: *Publice, & frequenter cum omnibus lavit;*

lavit; nam cum quodam tempore veteranorum quendam notum sibi in militia, dormi-
sum, & cateram partem corporis vidisset atterere; percontans, cur se marmoribus dis-
stringendum daret? ubi audivit hoc idcirco fieri, quod servum non haberet; & servis
cum donavit, & sumptibus; verum alia die cum plures senes ad provocandam liberali-
tatem Principis pariter & se attererent, evocari iussit, & alium ab alio defricari.

Balnea habebant tres domos, five cellas, ex Plinio Jun. lib. 2. Ep. ad Gallum. *Diviso-*
Quarum superior aëris erat calidi, & calidarium, five sudatorium, quod in eo sudo-
rem sicco calore provocabant, & Lanonicum dicebant: Mediam ex aqua tepida
Tepidarium appellabant; in qua Labrum ubi confidentes lavabantur, cujus Labri,
& Balnei hic apposui Iconem: infima ex aqua frigida, Frigidaria dicta. Galenus lib. 3.
de Sanit. tuenda addit Quartam cellam, in qua loti ungerentur, & ob id Unctorium
dicta; Et de iis Cornelius Celsus lib. 1. cap. 4. Fulvius Ursinus in Appendice ad
Ciacconium de Triclinio fol. mihi 71.

Inferiebant Balnea primo ad sanitatem, & lassitudinem tollendam. Tullius *Vsu os-*
ad Terentiam suam sic scribens ait: *Labrum, si in Balneo non est, fac ut sit.* *rum.*
Plato Dialog. 6. de Legibus: *Ubique autem in iis Gymnasia juvenes, tam sibi com-*
moda, quam senibus præparent; calidis Balneis constitutis, & copiose siccis appositis
lignis, ut & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defessis agricolis afferantur:
que sanè curatio longe melior est, quam medici parum periti medela. Et Plaut. in
Mercat. *Nunquam adepol omnia Balnea mihi hanc lassitudinem adimerent.* Quam-
vis sobriè etiam sumenda; & non immeritò in antiquo lapide incisum à veterè Poëta:

Balnea, Vina, Venus conservant corpora nostra:

Corrumpunt vitam Balnea, Vina, Venus.

Secundo inferiebant Balnea ad abstergendum sudorem: Hinc Magnum A-
lexandrum ex pugna lassum illico ad Balneum Darii jam fugati perrexisse, sic scribit
Plutarchus: *Confestim armis exutis ad Balneum processit, dicens, eamus ad ablundum*
Darii Balneo ex pugna sudorem.

Tertio Voluptatis quoque causa multi utebantur Balneis, quos voluptuarios
irridet Plutarch. de Curand. Valet. *Alii Gula, & deliciarum causa projiciunt se ipsos*
in Balnea, festinantque ad escas. Ac in iisdem Balneis partem diei infumebant, car-
mina, & historias recitando, & audiendo. Juvenal. Satyr. 7.

Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitosque suos ut forte rogatus;
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea dicat,
Nutricem Anchisa, &c.

Veteres lotionè Cœnæ præveniebant Apulejus 4. Metamorph. ubi Anula *Aræ Cœ-*
quosdam sicarios, mensa jam instructa, sic alloquitur: *At vobis fortissimi, fidelissimi que* *nam.*
mei hospitatores juvenes, affatim cuncta snavi sapore percocta pulmenta præstosunt: pa-
nis numerosus, vinum probe calicibus effricatis affluenter immissum, & ex more calida
in Balneum sic profecquitur: In fine sermonis hujus, statim sese devestiunt, nudati que, &

R

flamma

flamma largissima vapore recreati, calidaque perfusi, & oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt.

Fuere aliqui, qui Balneis utebantur non solum ante cibum, verum etiam postquam comedissent, ut digererent cibum, quem comederant. Hos damnat Persius Satyr. 3.

*Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur :
Guttur sulphureas late exhalante Mephites;*

Horatius quoque epist. 6:

Crudi, tumidique lavemur.

Crudi dixit pro non digesto, vel inconcocto cibo; ut propterea balneum repeterent: capti voluntate escarum, & convivia iterum fumerent.

Clemens Alexandrinus indicans, quomodo Balneis uti debeant, maxime Christiani lib. 3. pædag. cap. 9. inquit: *Balnei quatuor sunt cause, per quas ad ipsum accedimus, velenum causa munditici, vel Caloris, vel sanitatis, vel postremo, voluptatis: se ergo voluptatis causa lavare rejiciendum est; sumendum est lavacrum mulieribus quidem mundationis causa & sanitatis, solius autem sanitatis viris.*

*Christus
in vsu.*

Quam ob rem aliquando Christum in terris domestica balnea quoque frequentasse legimus: reprehenditur enim ab ipso Christo Phariseus, Luc. 7. *Intravi domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti:* & aliàs cum ipse Christus illotus aliquando accubisset, scandalo fuit Phariseo, qui illum invitaverat, ut dicitur Luc. 11. *Rogavit illum quidam Phariseus, ut pranderet apud se, & ingressus recubuit; Phariseus autem cœpit intra se reputans dicere: Quare non baptizatus esset ante prandium?* Et erat hic sermo de ablutione totius corporis, cujus tunc erat consuetudo, ut etiam in lib. 2. Reg. 12. Sanctus Rex David deposito mœrore ob mortem filii Bethsabeæ non prius mensam petere ausus est, quam de more ablueretur, ubi sic legitur: *Surrexit ergo David de terra, & lotus, unctusque est; petivitque, ut ponerent ei panem, & comedit.* Et quamvis Christus nequaquam frequens lavacrum petierit, quoties sibi accubendum fuisset, ut de corrupto Regionis, & seculi more sic refertur Marc. 7. *Pharisæi enim, & omnes Judæi nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum & à foro nisi baptizentur, non comedunt;* Negari tamen non potest, aliquando eum animarum lucrandarum causa balnea petiisse: *Ut omnia omnibus factus, omnes lucrifaceret;* & propterea balnearum voluptuarium usum redargueret; necessarium vel sanitatis, vel munditici causa tantum permiserit.

Hinc advertendum, quod Hebræi duplici cœna sacrum Paschatis festum celebrare consueverunt; in priori enim cœna Agnum manducabant: Posteriores autem cœnam instituebant, ut Azima ex Mosaicæ legis institutis inchoarent? Quam ob rem cum de more balneo, & pedum ablutione illi cœnam prævenire solerent; ita Christus in ultimo accubitu cum discipulis, ut duplici cœnæ duplex responderet pedum ablutio: consumpto jam Agno in priori Cœna; cum posterior cœna inchoanda, & aqua pedibus porrigenda fuisset à Ministris, Christus R. N. *Surgit à Cœna,* Jo. 13, nimirum à priori Cœna: *Præiunxit se linteo, & lavit pedes discipulorum.* Hoc autem

autem mystice factum, ut doceret Christus, quanta cum puritate, & animi candore accedere debeamus ad augustissimum Eucharistiæ Sacramentum.

Consuevère Veteres exercitiis, & corporis agitatione sudorem excitare. Cle- *Post exer-*
mens Alexand. lib. 3. pædag. cap. 10. *Et Viris autem alii quidem nudi luctantur, alii civis.*
vero parvo quoque globo indunt, qui Phenis dicitur, maximè in Sole. Et paulò post:
Est enim honestior, & virilior, quæ cum decoro robore sit hoc modo exercitatio, quæ uti-
lis, & conauebilis sanitatis gratia assumitur: unde exercitationis causa, sudandique
gratia balnea instituta fuère. Cornelius Celsus lib. 1. cap. 2. *Exercitationem optimè*
sequitur, modo Unctio, modo balneum, quia non solum balneo sudorem compecebant, *De Va-*
ut vidimus supra de Alexandro Magno, sed etiam Oleo. Seneca teste in præfat. lib. 1. *Siome.*
Controversi. *Nulla unquam illi cura vocis exercenda fuit, illum fortem agrestem.*
Et paulo post: *Non sudorem olei Unctione discutere, non latus ambulatione reparare.*
Ad hoc semper in balneis destinata erant Oleum, & Unguenta. Sidonius lib. 2. Epist. 2.
de Balneo ait: *Hic aquarum surgit Cella cochilium, quæ unguentaria spatii parilitate*
conquadrat. Ac etiam de Unguentis ad perfectam balnei rationem, Leontii Epigr.
in Florilegio Epigramm. lib. 4. n. 32.

Ædificavit me communi in vestibulo lavacri

Civis Vir, virtutis causa, non contentionis.

Illud cura sit multis, ego vero paucisque, & amicis

Exhibeo lavacra, & Unguentum, & gratias.

Ac etiam certatores, & luctatores, nisi tantummodo uncti, in arenam descendebant
Virg. 3. Æneid.

Exercet patrias oleo labente palestras

Nudati socii.

& 5. Æneid.

Cætera populea velatur fronde iuventus,

Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit.

Etiam mos fuit ungenti post varias corporis agitationes; sicuti Lampridius de Ale-
xandro Severo inquit: *Post lephionem, operam palestra, aut Spheristerio, aut cursui,*
aut luctamini bus mollioribus dabit: atque inde Unctus lavabatur.

Ungendi autem officioungebantur in Balneis servi, qui ab eo Unctores dicti
sunt. Senec. lib. 7. Epist. *Supra ipsum balneum habito, cum in aliquem ac plebeja Un-*
ctione contentum incidi, audio crepitum illi & manus humeris.

Unctores Gutto utebantur; ut inquit Varro, oleum, lavantibus se in Balneo,
guttatim fundebant. Juven. Satyr. 3.

Pleno componit lintea Gutto.

Et ad hoc in usu erant, Ampullæ Apulejus lib. 2. floridorum inquit: *Strigilem,*
& ampullam, cæteraque balnei utensilia nundinis mercari. Nam Rhinocerote
potentiores tantum utebantur. Juvenalis:

Magno cum Rhinocerote lavari

Qui solet.

De strigili.

Num. 39.

Utebantur etiam in Balneis tum ad fricandum corpus, sudoremque eliciendum, tum ad abstergendas sordes ænea strigili, cujusmodi multæ reperiuntur in antiquis rudibus Thermarum, cujus Iconem hic delineandam curavimus, sicuti etiam supra apposuimus aliam figuram Pueri cum strigili, & Gutto præ manibus, unde Persius Satyr. 1.

I, Puer, & strigiles Crispini ad Balnea defer.

& Juvenalis Satyr. 3.

Et sonat unctis strigilibus.

Nam Uncti oleo strigilibus radebantur sudantes, deinde linteis ad id paratis tergebantur. Plinius lib. 28. cap. 4. solum quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest, sicut linteorum, strigilumque vehementia. Martial. lib. 14. 15.

Pergamus has misit curvo distringere ferro,

Non tam sæpe teret lintea sullo tibi.

Distringere eleganter est sudorem strigilibus siccare & detergere apud Senecam Epist. 123. *Ut sudorem, quem moverunt, potionibus crebris & ferventibus, subinde distingat.*

Offendebantur aliquando corpora nimio Strigilis usu, ut scribit Sueton. in August. cap. 80. *Cum nimio strigilis usu cutem lassisse.* Delicatiores homines, & eos præcipuè, qui mala erant valetudine; spongis, & linteis interdum uti solitos fuisse, tradit Plinius lib. 31. cap. ult. ibi: *Præstant & strigilum vicem, linteorumque affectis corporibus.*

Non prætermittam hic recensere formam strigilis, ac etiam, Gutti seu ampullæ ad effundendum oleum in Balneis: hæc graphicè delineata ab Apulejo lib. 2. florid. dicente: *Magno in cætu prædicavit fabricatum sibi semet ampullam quoque oleariam, quam gestabat lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate, juxtaque honestam strigileculam recta fastigatione clausula, flexa tabulatione ligula, usque ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex ea rivulo laberetur.* Et de puero inferviente in Balneis Domino cum strigili, & Gutto apposui Iconem.

Locus verò in Balneis, in quo ungebatur, Unctorium vocabatur. Plinius Jun. lib. 2. Epist. ad Gallium ait: *Adjacet Unctorium.* De variis Unguentorum generibus in Balneis, & hujusmodi ad materiam latè Fulvius Ursinus in Appendice ad Ciaconium de Triclinio, ac etiam Guglielmus Choulin tractatu de Balneis.

Qui Balneis præerant, Balneatores dicebantur, ut in marmore antiquo: *Anteros Balneator.* Capitolinus in Claudio secundo: *Balneatorum unum, & ad balnea, &c.* Hi quadrantem exigebant ab iis, qui lavabantur Juven. Satyr. 2.

Nec pueri credunt, nisi qui, nondum are lavantur.

& Horatius lib. 1. ferm. Satyr. 3.

Dum te Quadrante lavatum

Rex ibis.

De separatione.

Balnea olim erant Mixta, in quibus lavabantur Viri, & Mulieres: Hadrianus autem Imperator in primis Viros à Mulieribus discretos lavari edixit, ut scribit Spartianus in Hadriano, ibi: *Lavacræ pro senibus separavit.* Et Capitolinus in M. Aurelio:

ho: *Lavacra mixta submovit.* & Lampridius in Alex. Severo ait: *Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit:* Vitruvius lib. 5. cap. 10. apertè ostendit Balnea Virorum disjuncta à Balneis Mulierum fuisse; ita tamen ut in iisdem regionibus collocata essent, sit ait: *Uti Caldaria Muliebria, Viriliaque conjuncta, & in iisdem Regionibus sine collocata; sic enim efficietur uti Vasaria ex hypocausto communis sit eorum utrisque.*

Lampridius in Alexandro scribit Eunuchos Balneis Fœminarum ab Alexandro præpositos fuisse.

Tempus autem, quo Balnea paterent, indicant Lampridius in Alexandro cum ait: *Addidit & oleum Luminibus thermarum, cum non ante Auroram paterent, & ante Solis occasum clauderentur.* Vopiscus in Tacito: *Thermas omnes ante Lucernam claudi jussit.*

Lavationi tamen hora eadem erat assignata, quæ exercitationi, & hanc fuisse octavam in nonam ex Martiali lib. 4. Epigr. ad Euphemum:

Sufficit in nonam nitidis oclava palastris.

Nam exercitationes, & Palastram statim consequebatur Lavatio; Cicero lib. 13. Epist. ad Atticum dicit: *Post horam octavam in Balneum;* itaque Spartianus in Hadriano inquit: *Ante octavam horam in publico Neminem nisi egrotum lavari passus est.* Plinius Junior lib. 3. Ep. 1. *Ubi hora Balnei nuntiata est: est autem hinc nona, astate octava.* Ipsa autem lavandi Hora indicabatur sonitu Tintinnabuli ex Martiali lib. 14.

Redde pilam, sonat as Thermarum, ludere pergis?

Virgine vis sola lotus abire domum.

Plinius dicta Epist. 1. lib. 3. *Ubi hora Balnei nuntiata est: Lotus accumbat, & paulisper cibum differat.* Nam data Lavationi opera, & loto unctoque corpore, ut ex figura apposita inferius Cœnas inibant. Cicero Epist. ad Atticum: *Post horam octavam in Balneum; & Unctus accumbit.* Et Apulejus lib. 4. de Asino inquit: *In fine sermonis hujus statim sese devestiunt, calidaque perfusi, & oleo peruncti; mensas dapibus largiter instructas accumbunt.*

Tandem ubi Balnea exivissent, soleas, & foveas accipere consueverant, ut à soli contactu, & sordibus pedes à Balneo nudos contegerent, atque defenderent: Hinc Martialis lib. 12. Epigr. 84. *Et si jam lotus, jam soleatus erit.* Verum ingressi cœnæculum ne stragula atque strata luto fœdarent, antequam recumberent, deponebant soleas ministerio servorum, & puerorum: Plautus in Truculento: *Jam rediit animus, dome soleas, cedo Vinum.* & Plutarch. lib. 7. Sympos. quæst. 8. *Ut ne à puerulis quidem, qui Dominis modestis calceos portant, spectari ea deceat.* Ut videre est in figura hic apposita.

Non reticebo quod circa varia loca, & Cellas, quæ in Balneis reperiebantur, latè & crudité scripsit Guglielmus Choul. in tractatu de Balneis, ad quem rejicio lectorem.

Et quoniam mos fuit apud Romanos expletis Balneis ad Cœnandum transire, ideo de Tricliniis in sequenti Capitulo dicemus.

De Conviviis & Tricliniis.

Triclinium, Conclave, Cœnaculum erat locus, in quo discumbebant, & cœnabant, à tribus lectis, quos in eo sternebant, nomen habens. Hinc Horatius lib. 1. Satyr. 4.

Sapè tribus lectis videas cœnare quaternos.

In iis cœnaculis Romani veteres sedentes cœnare soliti erant, Virgil. 8. Æneid.

Perpetuis soliti Patres considerare mensis.

Ubi Servius mensis, id est longis ad ordinem exæquatis sedentium; majores enim nostri sedentes epulabantur. Et apud Græcos teste Homero in Odyss.

Hieme

*Ante focos olim scamnis considerare longis,
Mos erat.*

Postquam autem, ut inquit Varro lib. de Vita Populi Romani, non jam sedentes, sed accubantes omnes cœnabant (Imitantes in hoc forsitan Persas, qui jam ante, consueverant accumbere in cœna, & legitur in libro Hesteris cap. 1. de Convivio Assueri, & in lib. Tobix cap. 2. & 7.) lectos non dissimiles illis in quibus dormiebant, facere cœperunt, quos Triclinaris appellabant. Cic. orat. 4. in Verrem. *Jam non quero, unde tantam Meliensem vestem habueris, unde quinquaginta Tricliniorum lectos?* Et hæc Triclinia pretiosa erant, Plinius lib. 16. c. 43. *Sic lectis pretia queruntur, sic terebinthum vinci juvat, sic cedrum pretiosius fieri, sic acer despici: modo luxuria verò fuerat contenta ligno, jam lignum etiam, è testudine facit* Ulatè Petrus Ciacconius de Triclinio, fol. mihi 2. & Fulvius Urfinus in ejusdem Appendice fol. 123. & seq. & Bulingerus de Conviviis lib. 1. cap. 30. & 31.

Lecti autem Magnorum Virorum, Illustriorumque Personarum altiores erant, Virgil. 2. Æneid.

Inde toro Pater Æneas sic orsus ab alto.

Itaque ad eos gradibus ascendebant. Ciacconius. Ubi supra fol. mihi 6.

Stragulis injiciebantur pulvini Triclinares; & in marmoribus antiquis videmus accubantes Pulvinis cubito innixos Martialis lib. 3.

*Cubitis erudit hinc, & inde convivas,
Effultus ostro, sericisque pulvinis.*

Loti cœnabant.

Jam strato Triclinio Convivæ Loti cœnatum veniebant, aut apud ipsum Convivii Dominum lavabant, Plautus in Stico: *Quam mox cocta est cœna? impransu sego sum. Ep. Abi intro ad me, & lava.* Et apud eundem Plautum in Perfa. Convivæ adveniēti quidam ait: *Locus hic tuus est, hic accumbe, ferte aquam pedibus: prabe tu puer?*

Vestis mutatio.

Vestem deinde mutabant Cœnatoriam, sive Convivalcm, sumebant etiam ii, qui luctus causa atrati erant. Petronius Arbiter. *Cœnatoriam repetimus, & in proximam*

simam cellam ducti sumus, in quatuor lecti erant, soleas demebant, cum accumbere vellent: Cicero in Vatinitum: *Atque illud etiam ex te scire cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, ut in Epulo Q. Arri familiaris mei cum toga pulla accumberes?* Et inferius: *Cedo, quis unquam cœnavit atratus? ita enim illud Epulum est funebre, ut munus sit funeris, Epula quidem ipsa dignitatis.*

Sumpta Cœnatoria jam discumbitur, & ne pretiosam vestem stragulam lutulentis, aut sordidis Calceis inquinarent, Soleas deponcbant. Paulus in Truculento:

Jam rediit animus deme soleas, cedo Vinum.

Postquam se in lectis ordine collocaverant, manus lavabant. Virg. 1. Æneid.

Manus
lavabant.

*Jam Pater Æneas, & jam Trojana juvenus
Conveniunt, stratoque super discumbitur Ostro,
Dant manibus famulæ lymphæ.*

Et Plautus in Pœta: *Date aquam manibus, apponite mensam.* Et Romani aliquando post singulos missus laverunt. Lampridius in Heliogabalo: *Exhibuit aliquando tale Convivium, ut haberet viginti, & duo fercula ingentium epularum, & per singula manus, quasi jam comedissent, lavarunt.*

Unguenta deinde dabantur, quibus caput, & barbam ungerent. Martialis lib. 3.

Unguenta
dabantur.

*Unguentum fateor bonum dedisti
Convivis Hære, sed nihil scidisti.*

Coronæ etiam dabantur ex iis floribus, quos anni tempus subministrabat: sed maximè Rosa aliisque, quæ ebrietatem prohiberent, & caput non gravarent: Has quidem Capiti, nonnulli Collo, aliis Brachiis aptabant, ut in antiquis marmoribus videmus. Cicero Verrina 5. *Ipse autem Coronam habebat, unam in capite, alteram in collo.* Coronabant autem Pocula, non se ipsos, nisi in privata cœna essent, quia Ebriorem fuit se ipsos coronare. Plautus in Amphitr. *Capiam Coronam mihi in caput, assimilabo me esse ebrium.* Propertius: *Cum tua propendent dimissa in pocula ferte.* Virgil.

Coronæ.

Et Vina coronant;

Pateramque Corona induit.

Theocritus: *Cinge poculum purpureo ovis flore.* Festus antiquissimum genus fuit Coronarum lanearum, & de iis vide Bulingerum de Conviviis lib. 3. cap. 24.

De Numero Convivarum à Varrone apud A. Gellium lib. 13. cap. 11. ita definitur: *Ut non pauciores sint, quam tres, nec plures, quam novem; ut numerum Gratiarum æquent; aut Musarum.* Atque ideo in pleno Convivio plerumque terni in lectis, nonnunquam & quaterni accumbentes. Horat. lib. 1. Satyr. 4.

Numerus
conviva-
rum.

Sæpe tribus lectis videas cœnare Quaternos.

Et aliquando etiam Quini, ut apud Ciacconium dict. tract. fol. mihi 28. Quamvis apud Suctonium in Augusto Cœna fuit, in qua duodecim Convivæ, duodecim Deorum nomine, & specie. Et apud Macrobiū in Pontificiæ cœnæ descriptione: in duobus Tricliniis decem convivæ nominantur.

Pro cujusque autem Dignitatis fastigio discumbebant in lectis ordine servato, ut ex Plutarcho de Convivalibus quæst. lib. 1. quæst. 3. Verum enim verò quod ipse.

Ordo Dis-
cumben-
tium.

ipse ait, medii lecti ultimum locum digniorem fuisse apud Romanos, idque cum Consul convlvio intererat, fortasse perpetuum fuit: cum verò Pontificales Cœnæ dabantur, aut ipsi Pontifices adhibebantur Convivis, medii lecti primus locus præcipuus erat; ut apud Græcos liquet solitum fuisse ex A. Gellio de Pontificalibus libris ibi: *Super hominem Diale in Conviviis nisi Rex sacrificulus haud quisquam alius accumberet.* Et latè Ciacconius, fol. mihi 23. & Bulingerus lib. 1. cap. 34.

Mulieres
an, &
quomodo
discum-
berent.

Quamvis soliti fuissent viri discumbere; Mulieres tamen ut plurimum sedebant, quia turpis visus est in Muliere accubitus Val. Maximus lib. 2. cap. 1. Bulingerus lib. 2. cap. 32. Nihilominus etiam Mulieres fuisse aliquando solitas infra eos hoc est in sinu eorum accumbere, qui eas amarent, sive sociam ducerent. Juvenalis Sat. 2.

Signate tabula, dictum feliciter, ingens

Cœna; sed in gremio jacuit nova nupta Mariti.

Ex Cicerone, Suetonio, & Livio citatis à dicto Ciacconio, fol. mihi 23. Atque auctore Plutarcho is locus Uxor, aut filiorum, aut alioquin Carorum hominum inter honestas personas fuit. Plin. Junior lib. 4. Epist. *Cœnabat Imperator Nerva cum paucis Veiento proximus, at que etiam in sinu recumbebat.* Sicuti etiam Amicos in sinu Amantis accubuisse apud A. Gellium lib. 7. cap. 12.

Situs cor-
poris.

Proni Cœnæ initio in Ventrem decumbebant pulvinis pectoribus appositis, quo utraque manus ad vescendum esset liberior; procedente autem tempore in cubitum se reponebant, aut si loqui nollent supini jacebant. Hinc Plutarchus lib. 5. symposiacon quæst. 6. Quærit cur cœna initio angustè, & postmodum laxius discumberent? eamque rationem reddit, quod scilicet principio in ventrem, postmodum verò laxius discumberent, quia supini. Hinc Horat. lib. 2. Satyr. 4.

Languidus in cubitum jam se conviva reponet

& hæc omnia in marmoribus expressa videmus.

Mensa
quid sit?

Mensa dicebatur, in qua ponebantur Vasa tum Escaria, tum Vinaria. Martial. lib. 4. Epigram.

Ad cœnam nuper Varus me forte vocavit.

Ornatus dives, parvula cœna fuit:

Auro non dapibus ornatur mensa, Ministri

Apponunt oculis plurima, parva Gula,

Tunc ego, non oculos sed Ventrem pascere veni:

Aut appone dapes Varæ, vel aufer opes.

Et Ovidius:

Nunc dape, nunc posito mensa nituere Lyeo.

Ministris.

Hinc apparet Pocula apponi solita in mensa, non autem à Ministris porrigi, Ciacconius dicto tractatu fol. mihi 38. Quamvis Pueri scituli, & puellæ Conviviis ministrarent. Horat. Satyr. 8. lib. 2.

Ut omnes

Præcincti Pueri rectè, comptique ministrent.

Homer. 4. Odyss. ait: *Proma, conda, modesta cibum apposuit, varia fercula ferens,*
scissor

reissor apposuit lances carniū variarum, &c. Apposuit illis varia pocula; ancilla autem manibus lavandis fudit aquam ex infundibulo, seu gutto aureo, subpelvi argentea. Senec. Ep. 96. Aderit ministrorum turba linteis succincta, per quos signo dato ad inferendam cœnam haud obstreperenter discurretur. Ammianus lib. 26. Tunica auro distincta, ut Regius minister. Qui autem parum scitè ministrabant, aquam bibere cogebantur, Lucianus in Sacerdote, & Crono: *Ministrorum alios in aquam incidere: hæc enim mûlta mali ministerii.*

Non defuere præterea in conviviis Pocillatores, seu Pincernæ, qui vinum ministrabant; talis apud Superos dicitur Ganymedes, quem ab Aquila raptum Jovi pocillatores. la ministrare fabulantur, & apud Homerum in Odyss. Filius Menelai vina porrigebat: ingenui enim, & nobiles adolescentes in Græcia sic ministrabant in conviviis, ut apud Juvenal. Satyr. 9.

Puerum te

Et Pulchrum, & dignum cyatho.

Ac refert Bulingerus de Conviviis lib. 4. cap. 6. quod etiam demonstratur ex ænea veteris Pocillatoris Imaguncula, quam inter cætera mea Cimelia retineo, eamque hic delincari curari; & habet is Pocillator Pateram dextera, & Phialam sinistra manu, quæ instar cornu est effigiata: siquidem de hujusmodi poculorum forma refert Athenæus lib. II. pag. mihi 476. *Priscos fama est atque primos homines Boum cornibus olim bibisse.* Xenophon. lib. 7. expedit: *Mutuo se primo quidem salutarunt, deinde, ut Thracibus mos est, Vini Cornua protenderunt;* & simile etiam refert Plutarchus de Ira.

Celabantur etiam apud Priscos aurea, & argentea Pocula, & alia Vasa, ut apud Statium lib. 1. Thebaid. & refert Bulingerus de Conviviis lib. 4. cap. 14. Etenim veteres Romani potius ingenio, quam consilio varias utensilibus etiam induxerunt figuras, ut neque in lautitiis ad festivitatem ab obscœnis temperatum fuerit; inde Juvenalis Satyr. *Vireo bibit ille Priapo.* Quam fœdissimam consuetudinem egregiè taxavit Plinius in Procemio lib. 33. hist. nat. *In poculis libidines celare juvit, ac per obscœnitatem bibere.*

Fuere quoque apud Priscos in Conviviis Prægulatores, qui Regios cibos, & potus prægularent ex Q. Curtio lib. 10. *Philippus, & Cortas sporum Regis prægulare soliti.* Tacitus 12. Annal. *Inferre Epulas, & explorare solitus.* & lib. 13. *Pocillatores Regum, postquam dederint phialam Principi, haurientes cyatho, ex eo in manum dexteram effusa sorbent.*

Discumbentes se inter Convivas invitabant ad bibendum. Ovid. 3 Factorum:

Sole tamen, vinsque calent, annosque precantur

Quot sumunt cyathos, ad numerumque bibunt.

Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos,

Quæ sit per Calices facta Sybilla suos.

Ita & similiter in iis volebant Diis, Plinius 14. c. 13. *L. Papius Imperator adversus Samnites dimicaturus votum fecit, si vicisset, Jovi pocillum vini.* Livius lib. 10. *Voverat Jovi Victori, si legiones hostium fudisset, pocillum nulli priusquam temetum biberet.*

Magister
potandi.

Constituebant etiam Magistrum Potandi. Varro lib. 20. Rerum human. *In convivis, qui sint instituti potandi modi Moderatores.* Cicero in Catone: *Me vero magisteria delectant, & is ordo, qui more majorum à summo adhibetur in poculis.*

Ordo dapium.

Cœnæ initio Ova apponebantur Cicero in Epist. famil. *Integram famem ad Ovum affero.* & Horatius lib. 1. Satyr. 3.

Si collibuisse ab ovo

Usque ad mala cizarer, Io Bacche.

id est ab initio Cœnæ usque ad mensam secundam, quæ Pomis seu malis constabat.

De Varietate Dapium, & Qualitate vini in Conviviis Romanorum, vide quæ latè scripsit Bulingerus lib. 2. & 3.

Apud majores singulis Convivis suæ certæ partes tribuebantur, postea in commune vesci, civilius visum ex Plutarcho lib. 11. Symposiaca quest. 16.

Acroamata & Symphonia. Spectacula & similia.

Inter cœnandum Acroamata omnis generis adhibebantur; nam aut Symphonia personabat Triclinium aut Instrumenta, aut organa varia concinebant, Tragediæ, Comœdiæ, Mimique agebantur, aut spectacula alia jucunda inducebantur, odores naribus gratissimi. Seneca de Vita beata cap. 11. *Vides hos eosdem è suis lectis spectantes Popinam suam, aures vocum sono, spectaculis oculos, saporibus palatum suum delectantes, mollibus, lenibusque fomentis totum lacescit corpus, & ne nares interirent, odoribus variis inficit locus ipse, in quo luxuria parentatur.* Sic Plautus in Menechi: *Sternite lectos, incendite odores.* & de Neronis cœnationibus mira hæc effert Sueton. in Neron. cap. 31. *Cœnationes laqueata tabulis eburneis, versatilibus, ut flores, fistulatis ut unguenta desuper spargerentur.* Elephantes etiam inductos refert Plinius lib. 8. cap. 11. *Plenis hominum Tricliniis accubitu Elephantesiere per lectos, ita libratæ vestigiis, ne quis potantium attingeretur.* Et quod horrendum fuit in lætiori convivio solenne fuit, paria aliquot Gladiatorum exhibere ad pugnam. Silius lib. 1. Belli Punic.

Quin etiam exhilarare viris convivio cadè.

Mos olim, & miscere epulis spectacula dira,

Certatum ferro sapè, & super ipsa cadentum

Pocula, respersis non parco sanguine mensis.

Lampridius de Antonino: *Gladiatores ante Convivium pugnantes sibi frequenter exhibuit.* & de iis vide late Lipsii Saturnalia de Gladiatoribus lib. 1. cap. 6.

Pueri quoque Pavonio Flabellò muscas abigebant. Martialis Dist.

Lambere qua turpes prohibet tua prandia muscas,

Alitis eximia cauda superbia fuit.

Flabellum.

Vcl Ventum faciunt ex Propertio:

Et mihi Pavonis cauda flabella superbi.

Ministri stabant ad pedes.

Inter lectos, & Triclinii parietes relinquebatur tantum spatii, quantum fatis esset fervientibus administrandum, qui dicebantur ad pedes stare. Martialis in Zoi-
lium lib. 3.

At ipse retro flexus ad pedum turbam.

& in

& in Santram. lib. 7.

*Nec exculenta sufficit gula prada,
Misto lagenam replet ad pedes Vino.*

Quod autem ad pedes starent ministri Triclinares Seneca lib. 3. de Benef. *Servus qui cœnanti ad pedes steterat. Ut ex Appendice Fulvii Ursini Ciacconium fol. mihi 112.*

Ad pedes autem Domini discumbentis stetit Mulierem peccatricem ministrantem. Luc. 7. *Mulier quæ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod Jesus accubuit in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, & Domini capillis capiti suis vergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat. Veteres non solum caput, & pedes unguento ungebant; verum unicuique corporis parti idonea unguenta assignabant. Ut in dicta Appendice F. Ursini fol. 132. mihi.*

Abeuntibus Conviviis à Convivio Domino dabantur Apophoreta. Sueton. in Caligula: *Agitatori Euthyco Comestatione quadam in Apophoretis vicies HS. retin. contulit.* D. Ambros. in exhortat. ad Virgines: *Qui ad Convivium magnum invitantur, Apophoreta secum referre consueverunt.*

Illud non omiserim, ambivisse quosdam magno conatu, & ingenti nonnumquam pretio redemisse à Vocatoribus, ut Convivio Principis adhiberentur. Sueton. in Caligula: *Compererat Provincialem locupletem ducenta. HS. numerasse vocatoribus, ut per fallaciam Convivium interponeretur: nec tulerat molesta tam magno estimari honorem Cœna sua.* Porro ducenta sestertia, quinque millia scutatorum sunt.

Denum pro Coronide adducam Tertullianum in Apologet. De conviviis Christianorum: *Non prius discumbitur, quam oratio ad Deum prægustetur, editur, quantum esurientes capiunt, bibitur, quantum pudicis est utile; Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse: ita fabulantur, ut sciant Dominum audire. Post aquam manualement, & lumina, ut quisque de scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere; hinc probatur, quomodo biberit, aque oratio convivium dirimit, inde disceditur.*

In iis autem conviviis, quæ Dominus, & Redemptor noster, dum inter homines versaretur, iniisse memoratur, omnia more Romano administrata fuisse inferius reperiemus: Quoniam Hebræi jam inde à Pompejo in ditionem, potestatemque Romanorum redacti, ad Victoris, dominantisque Populi instituta se, victusque sui rationem accommodaverant.

Romani tribus Lectis in Cœnaculo fratris apparabant Convivia; & Christi discipuli Cœnam illam apparatus quæ fuit extrema ante Passionem. *Invenere Cœnaculum grande stratum, & ibi paraverunt.* Luc. 22. Num. 42.

Tribus autem lectis eos cœnasse illud indicio est, quod cum tredecim essent, in eandem omnes patinam porrigebant manus: quod si mensæ perpetuæ fuissent, fieri haudquaquam posset. *Qui intingit mecum manum in Paropside hic me tradet,* Matt 26. neminem ex illis hac voce designans, cum omnes id ex æquo facerent.

Romani Loti, & Uncti convivia inibant, & Christi discipuli Loti accubuerunt, quia cum Petrus primo negaret, ut sibi Christus pedes ablueret, & postea idem ca-

put, & manus abluendas offerret, audit à Domino. *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, & est mundus totus*, Joh. 13. quo significatur illos lotos discubuisse, nec debuisse abluere, nisi si quid sordidum pedes interveniendum fortè contraxerant: & alioquin Judæi omnes ex Marco 7. nisi lavissent manus, non manducabant, & à foro, nisi baptizarentur, cibum non sumebant.

Unctos verò fuisse persuadere videtur: cum Christus objecerit Simoni, quod ab eo invitatus ad cœnam id officii non exhibuisset. Luc. 7. *Veni in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, oleo caput meum non unxisti*. Et à tali unctiōe Dominus non abhorruit inter Divina præcepta Matth. 6. *Tu autem (ait) cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava*.

Romani accubitori vestem mutabant, & Christi discipulos vestem mutasse apparet, quod Adolescens (quem Joannem fuisse Ambrosius testatur) à Cœna in hortum cum Christo secedens: *Amictus sindone super nudo*, ostendit, ex Marc. 14. quasi veste Cœnatoria adhuc indutus, quod si solitum illi, & quotidianum fuisset, non utique ab Evangelista memoria traderetur: & in marmoribus antiquis videmus accumbentes una tantum veste super nudo: pariter & ille, qui non indutus veste Nuptiali in Convivium irrepsit, in tenebras exteriores projici jubetur, Matth. 22. & hanc eandem cœnatoriam vestem habuisse Christum in ultima Cœna, tradit Baronius in annum 34. ubi Spondanus n. 12.

Manus lavabant illi ante cœnam: & hos etiam abluisse credendum est, postquam eis à Phariseis vitio datum est, quod illotis manibus cibum fumerent, Matth. 7. Nam hujusmodi scandala vitare nitebantur: *Nec scandalizemus eos*, (dicit Dominus Petro) *vade, da illis pro me, & te*, Matth. 17.

Accumbentes, non sedentes cœnabant Romani: & hos similiter accubuisse, cum Evangelistæ utantur semper verbo accumbere, & recumbere.

Triclinares Lectos, in quibus Christus, cœnabat, altiores fuisse patet, quod *Mulier illa stans retro secus pedes ejus*, Luc. 7. Stans, inquam, non procidens, non genu nixa eos lachrymis rigat, & capillis tergit; quo Lectorum altitudo ostenditur.

Soleas illi deponabant Accubitori, nudisque pedibus cœnabant: & Christus nudos Discipulorum pedes abluat; & Maria ipsius Domini nudos pedes lachrymis rigat; Cum calceatum incessisse Christum innuat Joannes Baptista, Matth. 3. & apud Marcum 6. legatur misisse Christum Discipulos, ut Evangelium prædicarent, non habentes æsin zonis, sed tantum calceatos sandaliis.

Romani liberos, & charos suos habebant in conviviis infra se, hoc est in sinu suo collocabant: & Joannes Christo maximè charus in ejus sinu recubuit. Joh. 13.

Regem Sacrorum apud Romanos summum locum medi lecti in Pontificalibus cœnis occupare solitum, neminemque supra eum accubuisse: & in iis Pontificalibus cœnis Christus vere Rex & Sacerdos secundum ordinem Melchisedech eundem locum occupat, nec quisquam super eum accumbit; alioquin non potuisset Maria.

Maria alabastrum unguenti effunderet super caput recubentis, si in medio lecto accubisset, aut ipsum Joannem in sinu habere, si in imo.

Romani aliquando Quini etiam in Lectis discumbebant, ut diximus: & Christi Discipulos, verisimile est, Quinos duobus in Lectis discubuisse, in reliquo tres tantum, nempe ipsum Dominum, & Joannem, & fortasse Petrum; qui proximus Joanni innuit, ut ex Domino auctorem tanti facinoris quæreret. Joh. 15.

In commune illi vescabantur: & isti in commune vescuntur, in eandem patinam manus porrigunt omnes. Matth. 26.

Magistrum potandi, seu vini illi constituebant: & in Nuptiis Canæ Galilææ, in quibus Christus interfuit, fuisse Architrictim apparet. Joh. 2.

Spectacula fecisse Romanos in conviviis: Et quale spectaculum cum Cœli, & Mundi Dominus positus vestibus, linteo præcinctus pedes Discipulorum lavit, & linteo terfit? Joh. 13.

Comædiæ apud Romanos inter epulas agebantur: & quæ similis Catastrophæ; Quod mulier illa in civitate peccatrix lachrymis lavit pedes Christi, & capillis terfit, Luc. 7. Et hoc non sine insigni corollario, cum Dominus ad hanc mulierem conversus dixit: *Remittuntur tibi peccata tua, fides tua te salvam fecit; Vade in pace.*

Quis Symphonix cantus cum Divino illo Hymno similis? Matth. 26. & *Hymno dicto exierunt in montem Oliveti:* Paulus Brusensis scribit; Judæos loco gratiarum actionis post cœnam solitos recitare septem Psalmos, id est à Psalmo centesimo duodecimo incipient: *Eandate pueri Dominum.* usque ad Psalmum centesimum decimum octavum; Judæos enim aliqua certa que gratiarum actione uti solitos, non solum Interpretes, verum in Deut. habetur c. 8. ibi: *Cum comederis & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi:* & hoc etiam refert Maldonatus in Matth. 26. v. 30.

Quamvis Baron. in annum 34. ubi Spondan. n. 19. velit ex Rituali Hebræorum moris fuisse apud illos in singulorum solennium cœnis recitare Psalmos ad Mysterium ejus dici accommodatos: in Paschali verò consuevisse dici Psalmum 113. incip. *In exitu Israel de Egypto.* & breves alios.

Nec defuerunt odores illi convivio. Joh. 12. *Effuso enim alabastro unguenti Nardi pistici pretiosi impleta est domus ex odore unguenti.*

Abeuntibus Romanis è convivio dabantur illis à Domino pretiosa Apophoreta. At liberalissimus, & sui nimium profusus Christus Dominus ex hoc mundo ipse discedens, Matth. 26. pretiosissimum Corpus suum, & sanguinem in Apophoreta convivii dedit, ut sibi haberent, & secum domum deducerent.

Demum quoniam Romani ambibant, & magno pretio redimebant, ut inter amicos Principis ejus Epulis interessent: ambiamus, & nos quoque, qui sectatores Christi sumus, ut peccatorum fordibus ablutos, bonorum unguento nitidos, nuptiali stola innocentix indutos suis epulis Princeps noster adhibeat, ut edentes & bibentes super mensam ejus, illis gaudiis lætemur, quæ oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt.

De Funeribus Romanorum,

Num. 43. **E**X Priscorum Romanorum antiquitate, omissis Funerum Ritibus exterarum nationum, collegi, & lectitavi res tetras, ac frivolas; nempe Mulierum præficarum voces, quæ mercede conducta Næniis aliena funera emptis lacrynis decorabant.

Putarunt siquidem Ethnici, quod omnis vita, aut Fortuna terminaretur, ut in Didonis persona. Virgil. 4. Æneid.

Vixi, & quem dederat cursum Fortuna, peregi.

Vel Fato constitueretur, ut in 2. Æneid. cum de Priami morte loquitur Pœta:

*Hac finis Priami Fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit.*

Nos autem, qui veram Religionem agnoscimus, Divinæ dispositioni terminum vitæ tribuimus. Job. 14. *Numerus mensurum ejus apud te est: constituisti terminos ejus, quæ præteriri non poterunt.*

Propinqui
assiste-
bant mo-
rituro.

Peracto vitæ cursu Romani constituerunt omnibus funeris Ritum. Primum propinqui circumstantes morientis lecto assidebant, cum jam deficere videretur, ignemque amitteret, & frigesceret, quo ultima illius verba attentiores exciperent: nam Divino aliquo instinctu, inflatuque incitatus morientium animus, credebatur, qui urgentibus fatis perfectiorem haberet futurorum quandam prædictionem, & præfentionem; scriptores omnes verba illa, quam maximè observarunt; inter hos Suetonius in Augusto cap. 99. quem in osculis Livix, & in hac voce defecisse tradit: *Livia nostriconjugii memor Vive, & Vale.* Morientis Bruti verba præteriti temporis recordatione studiosos virtutis tangent. Dion. lib. 47. *O misera virtus: ego te tanquam rem aliquam exercui: Tu verò servas fortuna.* Quod forsan succedet, dum tempora erunt inimica Virtuti.

Inter ultima morientis Verba, Complexus, & Oscula; si quis præfens charior morienti esset, annuli ei tradebantur, quem ut plurimum scribebat Hæredem. Val. Max. lib. 7. cap. 9. quod tamen nihil ad institutionem profuit, nisi testamento probaretur, & firmaretur, ut Papiniani responso deciditur l. cum Pater §. Pater pluribus de Legat. 2.

Refert Gyraldus de vario sepeliendi ritu. Quod morientis spiritum etiam propinquierum, ut mater, frater, soror excipiebant. Tullius action. 10. in Verrem: *Patres jacebant in limine, matres misera pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberorum exclusæ, quæ nihil aliud orabant, nisi ut filiorum extremum spiritum excipere sibi liceret.* Sororem Didonis Annam Virg. introducit, quæ:

*Extremus si quis super halitus erret:
Ore legat.*

Quod etiam viri præstiterunt, ut Pædo in versibus suis:

*Sospite te saltem moriar Nero, tu mea condes
Lumina, & excipias hanc animam ore pio.*

Morien-

Morientem nomine proprio magno cum clamore vocabant. Servius in 4. *Oculos* *Æneid.* cum primum illum putabant obiisse: tum illius clauderent oculos & mos fuit clauderent parentibus, cum morentur liberi, oculos claudere, ut liberis Parentes. *Martialis* *lib. 10. Epigram. 63.*

*Quinque dedit pueros; totidem mihi funo puellas:
Clarserunt omnes lumina nostra manu.*

Et quamvis lex Mævia præciperet, Ne filii parentibus lucifera fugillent oculos, ut ait Varro in *Geminis* apud Nonium; ejusdem tamen legis sensum hunc putat esse Ant. Augustinus lib. de *Legibus*. Ne oculos clauderent, quod per translationem fortasse dictum est; ne illorum mortem maturarent.

Postea repetiti plangores, & paululum, si intermissi essent, mortui virtutes præcipuè memorabantur, novi luctus incitamenta: occurrebant sermones ejusdem jucundi, conversatio hilaris, officiosa pietas, ut oculi velut in gaudio relaxarentur. *Senec. Epist. 99.* Deinde ad oscula, & complexus mortui concurrebant. *Senec. ad Helviam: cap. 3. Filium in manibus; & in osculis tuis funeraveras.* & recens auctor in proposito: *Affligoque manus, oraque ad ora fero.*

In legibus 12. tabul. minuendi sumptus, lamentationesque funeris tollendi: *Mulieres genas ne radunto, neve Lessum funeris ergo habento;* quod id ipsum Cicero *2. de legibus* explicans, vestimenti aliquot genus funebris esse, quasi lugubrem ejaculationem dicta lex vetet, ut etiam intellexit. *Plautus in Truculento:*

*Thetis quoque etiam
Lamentando Lessum fecit filio.*

Lugentium scena, & ostentatio doloris ea fuit, ut in luctu familia omnis intus clausa, scissis vestibus, promissa barba, intonsa coma; matronæ crinibus solutis, & antependulis, humi prostrata jacerent; oppresso igne, Lucernis extinctis ex *Apulejo 2. Metamorph.* quoniam, ut ait *Servius*, Lugentibus ideo inimica lux, quia caruerunt ea, quos lugent, ut voluit *Cicero 1. Tuscul.* Ex illo fonte varia, & detestabilia genera lugendi promanarunt, lacerationes genarum, pectoris tunctiones; capitis percussiones, quibus se gratum mortuis facere existimabant, Diisque Inferis facilius satisfacturos, si se afflictos, & stratos esse faterentur. *Cicero 3. Tuscul.* Et talibus infantiis leges 12. tabul. cefferant: *Varro apud Servium 3. Æneid. Gyraldus de vario sepeliendi Ritu.*

Lavabant Mortuorum cadavera propinquiore, & ungebant, ut est notum ex *Gyraldo* ubi supra, & inquit *Poëta:*

Teque mea poterant ungere nate manus:

Lavabantur corpora Defunctorum; quod si vitales spiritus essent sopiti nec extincti reviviscerent; ut *Cornelius Celsus* in præfatione 10. libri refert, & *Servius* in 6. *Æneid.* inquit: *Quod videlicet plerumque putetur exclusus vitalis spiritus, qui calida aqua ablutione, veluti sopitus excitatur.*

Unguenta autem in funeris causa jure Civili computantur l. funeris D. de Relig. Ut si odores, & unguenta servus emerit, & ad funus erogaverit, quod ad Dominum suum.

suum pertinerebat, in rem Domini versum videbatur l. 7. §. illud placet. De in rem vers. Ad quam unctionem lepidè ludit Martialis lib. 3. Epigr. 12.

Qui non cœnat, & unguitur Fabulle,

Hic verè mihi mortuus videtur.

Talis unguendi usus ab Ægyptiis ad Hebræos, & alias nationes translatus, ut in Genesi cap. 50. De quo etiam Plato in Phœdone inquit: *Corpus enim servatum, & rebus quibusdam ad durationem curatum (quemadmodum in Ægypto faciunt) incredibile quoddam tempus fermè integrum manet; quia etiam si putrescat, tamen nonnullæ corporis partes, ossa videlicet, & nervi, atque similia (ut ita dicam) immortalia permanent.* Ac etiam Herodot. lib. 2. idem refert de Ægyptiis, distinguens tria condimentorum genera juxta personarum conditiones. Et Tacitus l. 5. testatur Hebræos non comburere cadavera, sed illa secundum morem Ægyptiorum unguentis condere consuevisse.

Qui autem funera curabant, Libitinarii dicebantur à Libitina Dea nuncupata, quam Sepulchrorum Præsidem Romani habuere Gyrald. de Vario sepeliendi Ritu in princ. in cujus templo, quæ ad Sepulturas necessaria essent, curarent, eandemque cum Proserpina, & Venere fuisse arbitrati sunt. Plutar. ch. in Numa, & apud illos morientium nomina edebantur. Sueton. in Nerone cap. 39.

Libitinarii munus non ita sordidum, quin & splendorem aliquem retinuerit, ut apud Val. Maximum lib. 5. cap. 5. Quin imo ipsi Libitinarii servos ad hoc ministerium multos habuerunt, qui ipsi ut honestiores designatorum munereungebantur; nempe Magistri Pompæ, qui à Libitinariis non separantur. Seneca de Beneficiis lib. 6. cap. 38. Gutherus de Jure Manium lib. 1. cap. 15.

Sunt autem prædicti Ministri in primis Pollinctores sic vocati, quod pollincere, funus curare significaret, nempe lavando, & unguendo, quo verbo usus est Plautus in Pœnulo ibi: *Eorum alter vivit, alter est mortuus, quia mihi Pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.* Præfixæ planctus principes non doloris; Sunt & Vesperones mox Vespiliones, qui mortuos in Lecto efferebant ad Sepulturam, ut Lecticarii in Lectica; sic dicti quod Vesperti sepeliebantur olim vita functi. Sandapilarii Sandapila feretro viliorum. Ustores infimæ servitutis, & miseræ conditionis. Custodes cadaverum, qui ad mortui cadaver pernoctabant. Fuit quoque Piatrix Sacerdos funestam domum expurgare solitus certo scoparum genere, dum mortuus ad Sepulturam ferebatur. De his omnibus vide Gyraldum dicto lib. de vario sepeliendi ritu, & Gutherum de Jure Manium lib. 1. cap. 15.

Curatio
Cadaveris.

Ubi quis extinctus esset, diebus septem domi illius corpus asservabatur, & curabatur lavando, unguendo, osculando, complorando, conclamando, ut diximus: Octavo die funus procedebat, & corpus incendebatur. Nono sepeliebatur; & si qui Ludi in mortui honorem fierent, ab eo Novendiales sunt appellati. Gyraldus dicto lib. citato & Gutherus dicto lib. 1. cap. 16. Novendiales illas ferias, aliqua ex parte à Christianis etiam servatas, ex Novella Constitutione Justiniani cap. 115. qua omnis exactio Creditorum funestæ familiæ diebus novem cessabat: Prædictam tamen veterem in nostris superstitionem arguit D. August. in quæst. super Genesin: *Nescio,* (inquit)

(inquit) *utrum inveniatur alicui Sanctorum in scripturis celebratum esse luctum novem dierum, quod apud Latinos Novendiale appellatur.* Gutherus dicto Cap. 16.

Membris omnibus, unguentis & odoribus respersis; tunc Mortuis conclamabatur, ex Terent. in Eunuchō, & ibi Donatus, & alii notant. *Desine, jam conclamatum est.* Nempe quia nihil habent reliqui ad longioris vitæ officia.

Facta Conclamatione, dein albo linteo Corpus involvebatur, & componebatur, ut notatur ad Persium Satyr. 3. Exin pretiosa veste stragula ornabatur, qua etiam Pauperes exponi solebant; & propterea Superbi Mortui dicebantur. Plautus in Amphitr. Mercurius Soliæ.

Faciā ego hodie te Superbum, ni hinc abis.

Mortuo composito in ipsius ore stipem ponebant, Charonti Portorium, & Naulum, quod est pretium solvendum pro vectura Navis ei, qui Navem exercet l. cum Servos §. fructus de Legat. 1. Apulejus sic ait. 6. Metamorph. *Hinc squalido seni dabis Nauli nomine de stipibus, quas feres alteram, sic tamen ut ipse sua manu de tuo ore sumat.* Hinc Virgil. 6. Æneid. *Inops, inhumataque turba.* Nempe inops, quia Naulum perfolvere non posset.

Cadaver postea producebatur. Virgil. Æneid.

*Recepitque ad lenina gressum
Corpus, ubi exanimi positum Pallantis Acetes
Servabat senior;*

*Productio
Cadaveris.*

Hi propriè Corporum Custodes ex Libitinariorum familia conducebantur:

*Circum omnis, famulumque manus, Trojanaque turba,
Et mœsta Iliades crinem de more solute.*

Domesticorum turba torum circumstabat vestitu lugubri, & adveniente aliquo luctum instaurabat; quod in persona Æneæ servatum est ibi, dum sequitur. *Hac ubi deflevit, tolli miserabile Corpus Imperat.* Sic Manes adorari dicebantur, cum quis illos alloqueretur. Seneca Epist. 86. *In ipsa Scipionis Africani villa jacens, hac tibi scribe, adoratis manibus ejus, & Ara.* Gutherus lib. 1. cap. 18.

Cupressus Potentiorum januas in luctu comitabatur, funestamque domum indicabat, ne quisquam Pontifex per ignorantiam ingressus pollueretur. Servius in 3. Æn.

Funebri arbore ornata domo, & producto corpore Honestiorum exequiæ per Præconem indicabantur. Indictionis formula ex Varrone lib. 4. & 6. de Lingua Lat. & Festo in verbo Quiris. *Ollus Quiris letho datus est, ad exequias, quibus est com-
modum ire, jam tempus est: Ollus ex adibus afferetur.*

*Indictio
exequiarum.*

Vulgare funus Pauperiorum fuit, qui tamen loti, uncti, conclamati, & defleti sine Pompa & gravi sumptu Sandapila vesperi per Vespillones exportabantur. Martial. Epigr. 75. lib. 8.

Pauperum funus.

*Quattuor inscripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix, qualia mille rogus.*

Ustrina publica fuit, ubi illorum Cadavera urerentur. Horat. 1. Serm. Satyr. 8. & publico sepulchro condebantur in Exquilis extra portam Mætiā, quæ Exquilina di-

Etā est, ubi pauperum cadavera ponebantur; & Sontes pœnas capite luebant, ut ex Plaut. in Cassin. *Ille ad epos! videre ardentem te extra Portam Mœtiam*, id est in Ustrina combustam.

Fuere quoque funera Ordinaria, & Indictitia, sed de iis consule Gutherum allegatum cap. 20: & 21:

Majorum Imagines: Majorum Imagines in luctu exponebantur, & ex iis Carolus Sigonius de antiquit. Jur. Cap. 20: scribit, Eos apprime nobiles fuisse, qui majorum Imagines habuissent: Homines novos, qui suas tantum: qui nullas ignobiles illos. Quæ, & quales fuissent: Imagines illæ cum Coronis. Vide prædictum Gutherum cap. 22:

Cantus. Mortuos cum Cantum ad sepulturam prosequerentur, inducti persuasione, quod corpore extincto animæ ad Cælum redire crederentur dulcedine musicæ: Macrobius lib. 2. in Somni Scipionis cap. 3: Quare plangebant flebile carmen, quod in exequiis à Præfica prænebatur; & à propinquiorebus, vel iis, qui ad hanc rem conducti essent, cantabatur ad Tibias. Hæ Nenia canebantur inter ludos Sueton. in Julio cap. 84. ibi: *Inter ludos cantata sunt, quadam ad miserationem, & invidiam cadis ejus accommodata.* Et quod tales tubæ seu tibiæ funeri inservirent Propertius Elegia ultima lib. 4. & Gutherus cap. 23. & tali more Gentilium adhibendi Tibicines in funcribus non solum usos Latinos, & Græcos, verum & Hebræos non autem Christianos, refert Baron. in annum 31. ubi Spond. in Epitom. n. 28.

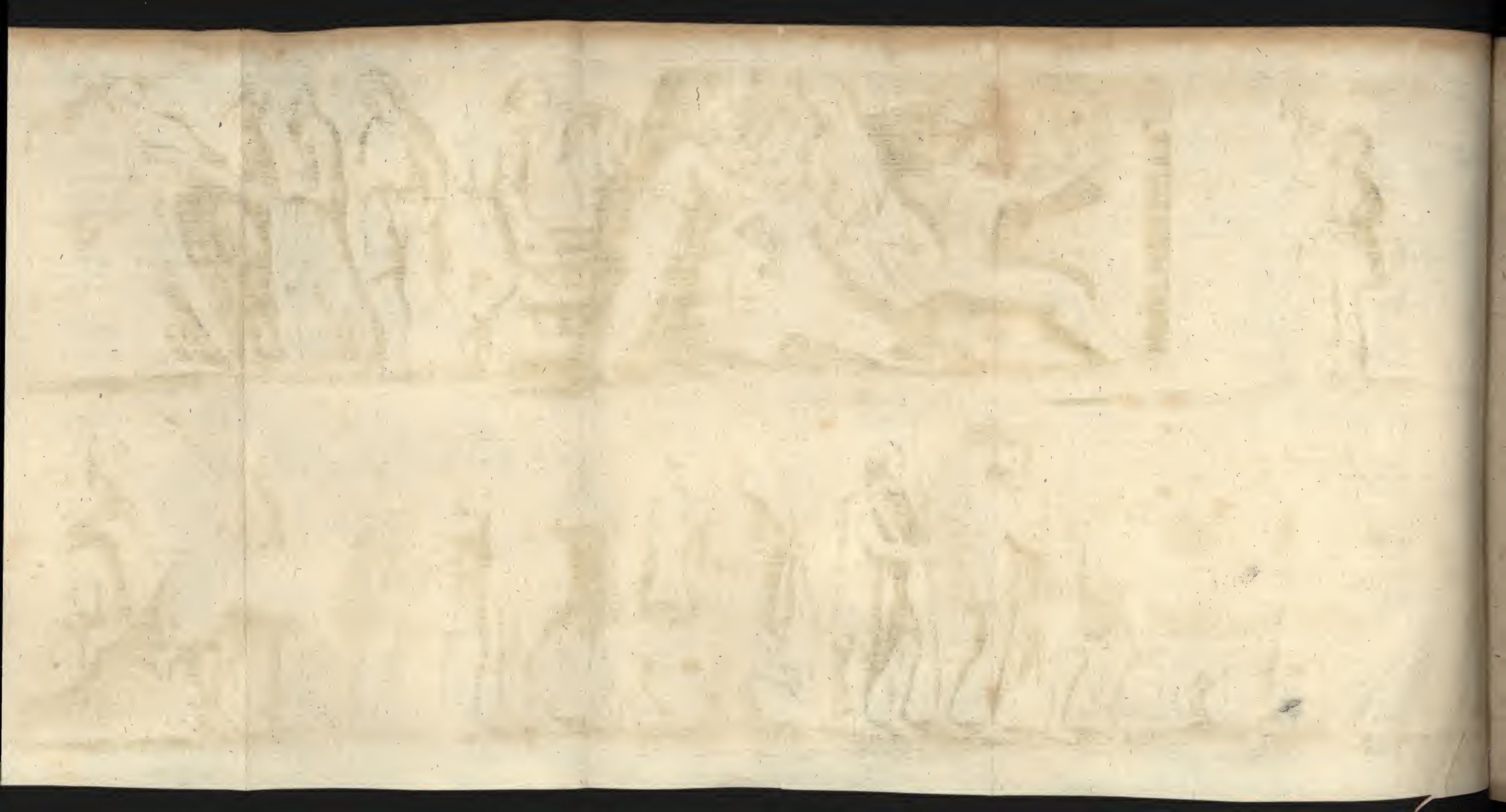
Munera ac etiam Pompa sinebris: Post Tibicines progrediebantur, qui munera ferebant propinquiorebus; & non Amicorum, Odores, Unguenta, Epulas, Vestes. Statius: *Dona mala feralia pompe.* In Fronte præposita thoro Effigies, quæ Mortui vultum exprimebat, Toga prætexta si Vir esset Consularis, Purpura si Censorius, Picta si Triumphalis; Exin funebres Lectuli procedebant, ut sexcentos Augustus in Marcelli exequiis protulerit. Servius in 6. Æneid. etenim Coronæ lectulis ferebantur, & Magistratus insignia, aliavé, quæ Pompe amplitudinem commendarent. Post hos Liberti, quorum major frequentia Testatoris benignitatem præferbat; & in funcri elatione magna Pilætorum turba præcellibat; quia iis novis Civibus Testator urbem illam terrarum Dominam funestare videbatur: Hoc genus hominum vocat Persius Satyr. 3. *Induto capite hesternos Quiriti- res.* Constituit enim Imperator l. unica. §. sed & qui. C. de Latin. Liber. tollend. Quod qui Domini funus Pilæti antecederent: si hoc voluntate testatoris fieret, vel Heredis, illico fierent Cives Romani; sic Pilici inpositione Liberti Orcini facti sunt. l. C. de Manum. testam. Archimimus sequebatur Libertos, qui personam Mortui fingebat; & imitabatur Sueton. in Vespasiano cap. 19. Archimimo igitur prætereunte à filiis plerumque, aut honoratis Viris lectus funebri portabatur, ut de Metello Plinius lib. 7. cap. 47. Paterculius lib. 2. Pauli Æmylii funebri lectulo se sponte sua Macedonum Ecgati subjecere. Val. Maximus lib. 2. cap. 20. Funus ducebat funcri Præfes, cui hæc cura testamento delegata esset, vel illam ultro suscepisset, ut M. Antonius in Julii Cæsaris funere, in quem M. Tullius Philipp. 2. inquit: *Tu funeri Tyranni illius sceleratissimi præfuisi? tua illa pulchra laudatio? tua miseratio? tua cohortatio? Tu illas faces incendisti? & c. ens, quibus semissum latus illius est, & c.* Ductor funcri prætexta pullæ indu-

No. 41. p. 137

No. 43. p. 142

indutus, si filius esset aperto capite, Patrem efferebat, Filiaë crinibus sparsis: Mulier reliquum funus faciebat magno sceminarum comitatu, Defunctique nomen vocabat canora voce, Propert. lib. 4. Eleg. 10. Postremo agmine turba omnis obsoleto vestitu ambulabat, qua funus claudebatur, Apulejus lib. 4. floridorum. Longo ordine thedæ undique lucebant. Plinius lib. 16. cap. 37. & pueros maximè ad faces, & cereos effèri solitos, Senec. Epist. 122. *Isti mihi Defunctorum loco sunt: quantum enim à funere absunt; & quidem acerbo; qui ad faces; & cereos vivunt.*

Defunctum in exequiarum prosecutione deslebant in foro, per quod Pompa omnis ducebatur, Plautus in Mostella. *T. numquid processit ad forum tibi hodie novè? s. Vidi effèri Mortuum.* A foro in Rostra ascendebat, qui laudatione funebri viri virtutes Laudatio: enarraret, Senec. Epist. 102. *Nemo dicit laudem funebrem, sed laudationem, cujus officium oratione constat;* Servius II. Æneid. *Laudes defunctorum viventium exhortatio est.* Pater filium, filius Patrem, Maritus Uxorem, aut qui proximior, vel amicus esset, mortuum laudabat, nisi ex publico officio, atque ex S. C. Magistratibus mandabatur: maximè si quis pro Patria in bello cecidisset: Quintilianus lib. 3. cap. 7. Guth. d. l. 1. c. 25.

Post laudationem Libitinenfi Porta cadaver afferèbatur ad Rogum, Servius Rogus. lib. 11. Æneid. inquit, quod Pyra est extructio lignorum; Rogus cum jam ardere cœperit: *Bustum cum iam exustum est.* In Rogum mortuo illato conscendebat propinquior, ultimumque illi ungeni, & osculandi officium conferèbat. Valerius Maximus lib. 4. cap. 6. Myrrata potio in os illius inferebatur, ut ex legibus 12. tabul. quæ illam vertant, quæ potio tanquam cœna ad Cœlum viatica fuit. Ventos præterea precabantur, ut faventes flammam properarent. Propert. lib. 4. Elegia 7. *Cur ventos non ipse rogis in grate petisti?* Cum corpus arderet, vino rogum aspergebant, ut flammæ validiores essent; unde dictum: *Respersum Vinum.* Plinius lib. 14. cap. 12. Pix, & Resina addebantur, qua etiam pauperiores uti solebant. In Campo Martio Nobiliorum Rogus erat; aliorum penes Sepulchrum, dummodo intra duo millia passuum ab urbe Pyra strueretur ex Edicto factò A. Claudio & C. Nerbano Coss. Dio lib. 48.

Cœna funebris una in Rogo Dis manibus parabatur, & hæc nominata exequium, seu Silicernium. Varro. *Ennus exercui laute ad sepulchrum, antiquo more Silicernium confecimus.* Dictum ab eo, quod in luctu fas non esset; Lucernas accendere. Altera Cœna, quæ domi propinquieribus, & Amicis; & hæc propriè Epulum funebre, & ad hos vulgaris Coquus conducebatur ex Plaut. in Pseudol.

Coquum non potui, quam hunc, quem duco, ducere;
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hic, qui mortuis Cœnam coquat.

Funeris ductor illas epulas primum degustabat. Virgil. in persona Æneæ 5. Æneid. *Libavitque dapes.* De hoc Cœnæ genere Tertull. lib. de Resurrect. Carni. cap. 1. *At ego magis ridebo vulgus, cum ipsos Defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit, iisdem ignibus, & promerens, & offendens.*

Rogi Lustratio antequam faces subjicerentur, fieri solita à maxima quoque multitudine, quæ circumibat, & ambiebat Rogum. Quintil. declamat. 329. Cadaver

Augusti Rogo impositum, primum Pontifices, deinde Equites, tum Milites circumierunt, postea Centuriones ignem admovent: Quâ Lustratione facta, accenso Rogo ut in funere Pallantis. Virgil. 11. Æneid.

*Ter circum accensos cincti fulgentibus armis;
Decurrere Rogos, ter mœstum funeris ignem
Lustravere in Equis, ululatusque ore dedere.*

Atque hanc Lustrationem cum sulphure, & tædis accensis & circumlatis factam, quibus Manes maximè placarentur ex Juvenal. Satyr. 2.

*Umbra venit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tædis.*

Mos fuit, & tunc conjuncti sanguine, amicitia, seu alio vinculo cum defuncto occiderent se ante Rogum, ut in funere Othonis inquit Tacitus lib. 17. *Tulere corpus Pratoris Cohortes cum lachrymis, & laudibus vultus, manusque eius osculantes: Quidam militum juxta Rogum interfecere se, non noxa, neque ob metum, sed emulatione decoris, & charitate Principis.*

Post lustrationem Gladiatores ante Rogum dimicabant, qui Bustoarii à Busto sunt appellati, Serv. 10. Æneid. & de hujusmodi Gladiatoribus ante Rogum scripta copiosè, & ornate in tractatu de Gladiatoribus, Lipsius cap. 9. Unde Cicero pro Sulla: *Interpositi sunt Gladiatores, sed quos testamento Patris dari videmus.* Et in Spartiano habetur: *Hadrianum præcipuos honores Socri sualudis Gladiatoris impendisse.* Gladiatorum à ludis erat separatum, Livius lib. 28. Huic Gladiatorum spectaculo ludi additi pro copia, & Provinciali, & Castrensi apparatu; quos à Græcis cepisse tradit Gyrald. d. Tractatu.

*Collectio
Cinerum.*

Funestum dein sequebatur officium, ut Reliquia legerentur, cum flamma quiescisset Tibull. lib. 1. Eleg. 3. *Non mihi Mater, qua legat in mœstos ossa perusta sinus.* Sucton. in August. cap. 100. *Reliquias legerunt primores equestris ordinis tunicati, discincti, pedibusque nudis, & in Mansoleo condiderunt;* & Tacitus lib. 2. inquit: *At Agrippinae quanquam defessaluctu, & corpore agro ascendit classem cum cineribus Germanici; miserantibus cunctis, quod foemina nobilitate Princeps, tunc ferialis reliquias sinu ferret.* Deinde manes præfabantur, hoc est alloquebantur; & insuper animam ter vocato defuncti nomine. Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Præfata ante meos manes, animamque rogata.* Puris manibus dum legissent ossa, illaque lavissent vino, & lacte, ter vale dicto, Reliquias ter osculabantur, ut in Anna Didonis, Ovidius 3. Fastorum:

*Terque valedixit cineres, ter ad ora relatos
Pressit, & est illis visa subesse soror.*

Tum sinu Cineres fovebant ex Tibull Eleg. 3. lib. 1.

Qua legat in mœstos ossa perusta sinus. Et idem Tibull. lib. 3. Eleg. 2.

Post hæc Carbasis humorem tollere velis,

Atque in marmorea ponere sicca domo.

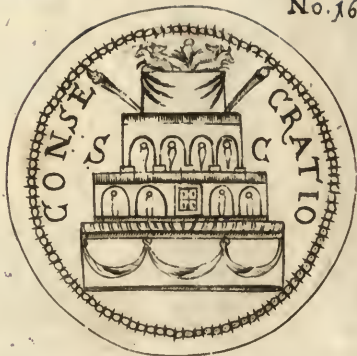
Nam Eino Carbascino sive Asbestino, ex Plinio lib. 19. cap. 1. utebantur Romani in Urstrinis ad colligendos cineres cum illud compertum sit ignibus non absumi: unde

p osito

p. 149.

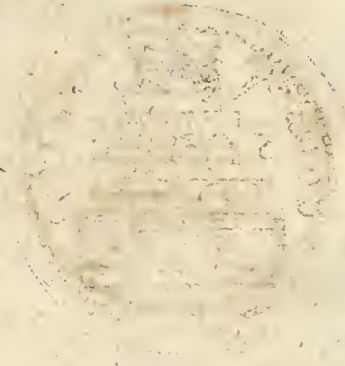
ed part. 3.
p. 255.

No. 16

239-5
E. J. ...

1914

posito cadavere supra dictum linteum, sive linum, & accenso deinde igne subtus eodem linteo, cadaver resolvebatur in cineres absque linteae consumptione: Postea adhuc calentes cineres priusquam refriguisissent, & ossa simul claudiebantur in urna, cum odoribus, & lachrymis, quae vitreo vasculo, seu phiala injecta essent. Ut de praedictis Phialis vide hic delineationem una cum olla fictili, in qua cineres recondebantur, quae Num. 44. in meo Museo servo.

Et hic intelligitur, quod Romae passim in antiquis lapidibus legimus: *Cum lachrymis posuere*: & similia. His ita compositis post injectam glebam, & vale aeternum dicebatur. *Nos te ordine quo cui natura iusserit, cuncti sequemur.* Servius 5. Aeneid. Demum sacerdos circumstantes Iustrabat, hoc est levi rore aspergebat, quod genius purificationis sufficio dicebatur, Festus in verbo Aqua, & de his Guther. l. i. c. 28.

Manfit verò apud Romanos cremandi consuetudo usque ad Antoninorum Imperatorum tempora, quibus à plurisque desitum est corpora cremare, & rursus terram mandare coeptum est, ut à principio condita urbis: Etenim Numae Pompilii corpus in arca lapidea conditum legitur, quod multa post saecula in Janiculo à Gn. Terentio effossum, tradunt Scriptores, ut refert Gyraldus de vario sepeliendi Ritu.

Non reticebo in memoriam antiquitatis, quod hic Romae in mea vinea ad viam Appiam reperitur Subterraneum Conditorium sive Hypogeum dealbatum, & crustatum satis egeranter; & in hoc plurimae concavitates in muro, sive, ut Italicè dicunt, Nicchie, & in unaquaque praedictarum extant duae vel tres Ollae fictiles muro affixae repletae cineribus, & ossibus semiustis, intra quas aliqua reperit quoque fuere ex praedictis Phialis vitreis, & fictilibus ad usum lachrymarum. Et hoc conditorium est simile illi, de quo Petronius Arbiter in suo Satyrico ait: *In conditorium enim prosequuta est defunctum, positumque in Hypogeo, Graeco more, corpus custodire coepit.* Simile quoque est, quod scripsit Plinius Epist. 96. *Tentata in amicis fides, tam parata oblivio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus conditoria extruere, omniaque haeredum officia praesumere.* Extabat in praedicto meo conditorio Tabula Lapidea palinorum trium longitudinis, quam etiam adhuc servo, litteris hic annotatis:

L. Hostilius Fortunatus, sibi. &
 Hostiliae. Januariæ. filiae. item.
 Libertis. Libertabusque. suis.
 Posterisque. eorum. fecit.
 Exteræ. Familiæ. aditus. non.
 Datur. nec. jure. quis. in. hoc.
 Momento. Ollas. emet.

Consecravere Romani in Deos Romulum fundatorem, & alios Principes suos, *Consecra-*
 ut ex Diyo Augustino de Civitate Dei, lib. 22. cap. 6. & lib. 3. cap. 15. Novos, & *Ad-*
 scriptios Cives in caelum adulatione recepit, & Pulvinaribus, Aris, Templis, Columnis,
 Flamine, Ludorumque celebritate, & Natalium cumulavit, ut ex Cruthero, lib. 2. c. 5.

DE PROFAN. ROM.

Refert enim Plinius in sua Naturali hist. quod opus ingens, occultumque Divinitatis, & quo nullum majus reperiri possit, sit consecratio, sive relatio inter Deos. Servius tamen inter Deos, & Divos ita distinguit, ut Dii dicantur Æterni: Divi autem, qui ex hominibus fiunt; unde etiam hac appellatione quidam Imperatores Romani post mortem decorati sunt, à quibus insignia in vita profecta essent in Republicam merita (& de prædictis Consecrationibus plurimi nummi fuere effigiati) quanquam postea crescente indies adulatione plerique ne vivi quidem id honoris aspèrnatu sunt.

*Aromata
ad con-
diendum.*

Et ut me expediam, referam fuisse apud eruditos dubitatum, quomodo cadavera ante combustionem octo diebus sine corruptione servarentur absque viscerum extractione: sed difficultas à Plinio tolli videtur lib. 22. cap. 24. dum ait: *Mellis quidem natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore, atque non aspero, alia quam salis natura:* & apud Xenophontem in Græcorum historia, lib. 5. *Melle oblitus demum deportatus, ac regiam sepulturam consequutus.* Huc pertinet mystica antiquorum significatio: nam viventium symbolum *Fel*, mortuorum quidem *Mel*. Cælius Rodig. lib. 28. c. 17. Antiq. lect. meminit ritus Diogenes Laërtius l. 3. Dict. Philosophi.

Non solum melle, sed & cera cadavera oblitare receptum maximè in defectum mellis. Æmylius Probus in Agefilao in fine: *In morbum implicitus decessit, ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod Mel non haberent; cera circumfuderunt, atq; in domum retulerunt;* & idem dixit Plutarchus in ejusdem Agefilai vita: *Cera cadavera illique facta, quia mel non suppetebat, Lacedæmonium retulerunt Spartiata.*

Tertio ungebantur cadavera Cedrio: Plinius lib. 16. cap. 11. *Primus sudor, aque modo, fluit canalis; hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis est, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo persusa serventur.* Eadem penè habet idem auctor lib. 24. c. 5. & de iis vide etiam alia relata in Paralipomeno ad Rosinum, cap. ult. ad finem.

Prædicta Aromata ad condiendum corpora (ut ego de his sermonem haberi cum peritis) satis probabile est hodie ad nostram notitiam non pervenisse; siquidem cadavera quantumvis eviscerata, & condita, videmus hodie maximè in ætate tertio vel quarto die putrescere, & corrumpi: at tempore antiquorum Romanorum etiam quod tunc illa non aperirentur, ut diximus, ferè semper usque ad nonum diem antequam comburerentur, non putrescebant.

Quin imo Romanorum cadavera aromatibus condita post plurima sæcula reperta in sepulchris absque corruptionis læsione; ut legitur in historia Boccacii de Analogia Deorum lib. 12. cap. 60. quod tempore Henrici III. Imperatoris repertum fuerit prope Romam corpus Pallantis Evandri filii à fodiente villico integrum; uti nuper sepultum maxima proceritate, in quo adhuc apparebat vulnus impressum lancea Turni.

Ac etiam scribit F. Leander in lib. Descrittione d' Italia Capitulo della Campagna di Roma: sedente Alexandro VI. Pont. Max. repertum fuisse corpus integrum cujusdam puellæ satis concinnum absque læsione, & hoc perfusum intra mirabili liquore: ad cujus pedes ardebat lucerna, quæ aperto sepulchro extincta remansit; & hanc fuisse Tulliolam Ciceronis filiam sunt arbitrati, de quo ego valde dubito, cum fuerit mos tunc temporis corpora comburi; non autem sepeliri, & aromatibus integra præ-

præservari; probabilius tamen corpus illius puellæ fuisse sepultum posterioribus temporibus, quando imperantibus Antoninis sepeliri cœperunt.

Præterea jam triginta circiter elapsis annis in agro Romano extra Portam Appiam reperta fuit arca marmorea, in qua cadoyer erat conditum ab omni ævi læsione servatum, quod ex paludamento purpureo, quod gestabat, Consulèm fuisse sunt opinati. De prædicta purpura libens ego habeo aliqua frustra jucundo etiam odore adhuc fragrantia: color autem prædictæ purpuræ est duplex, particula coloris rubei satis accensæ; altera verò pars desinens in flavum colorem.

Hanc autem corporum durationem non ex alia processisse causâ opinor, quam ex efficacia illorum aromatum, de quibus nobis in præsentia non constat.

Ethæc satis dicta de Antiquorum Romanorum funeribus. Quibus annectam plurima sepulchrorum antiqua monumenta, quæ adhuc in meo Musæo servo: omnia ferè eruta annis præteritis ex ruderibus vineæ meæ in via Appia, nec ab alio illa adhuc notata.

D. M.
Fulviæ felicissimæ
conjugi Kar-
rissimæ, quæ
vixit annos
xviiij. Mens. viij. D.
xii. Hor. v.
M. Aurelius Fili-
tianus cum quæ
vixit annos vi.
Conjugi Bene-
merenti fecit
cum Arria Vi-
torina Matre
ejus, &
Patre ejus,
L. Rasinius
Epicurus
vixit ann. xxx.

M. S.
Julius Eros
Apie Patrone
Ereti fecerunt.

Vtia Agathem
Clymene Patr.
Lurix Danæ. F.
C. Vtio Flo.
Memia C. L.
Pistolio
H. S. S.
Vmbreia. Q. L. Chila.

C. Vilius.	C. Julius.
D. Aug. L.	Styrax.
Dionysius.	

Cocceia
L. L. Gemella
vixit A. xxviiij.

D. M.
Mavio
Functo
Navia Fu-
hodia Con-
jugi, Ben. Me.
fecit.

DE PROFAN. ROM.

D. M.

Q. Dastanio
Supero
JulianiceConjugi B. M. Pol.
& sibi, &
C. Julio Rufe
Patrono.Claudia
Spendusæ

vix. an. xvij. M. viij.

Jaxytus Pater fec.

Jomedes Ap.
Strator

Fausta Hedia.

D. M.

C. Cornelio C. Fil.
Sergia Fusco
Avonia M. filia
Isidora filio
piissimo.

D. M.

Marci
æ Rho-
dopes fe-
cit L. Thal-
lius Af-
pes Conju-
gi Remi.L. Terentius. O. L.
Gratus.

D. M.

Viychus
Valeri Viychi
Anthusæ fil.

vixit M. iij. D. xij.

D. M.

M. Aurelio Optavete
Aug. C. N. Natitra,
Qui vixit an. liij Men.
iij. Di. xx. Pon. Erm.
& Aur. Opta. Patti
pientis fecerunt.P. Perelius
Nicia.

DECIA

O

V. A.

XIIIX.

HYGIA.

D. M.

Dio. Cn. Ser.
Gess. Labicana
Benemerenti
CognatoMaronianus
Aug. Lib. Proc.
vivos sibi
comparavit.Foteia
StaphisMisfontes
Nicander
Medicus.C. Claudius
Phalix
Cur.P. Nævius
Eros

P. Arruntius Cinnamus Sacerdos.	Gaa Vilicus.
---------------------------------------	-----------------

Ovia Optata
Ollas II. filiis suis
Crescenti, &
Admeto

M. Novi M. L. Eronis
Noviæ M. L. Hilaræ

Amicetus
Cæsaris Aug.
Cajanus.

Tundareus
Atiaes L.
Gnomeatias L.

Sempronia
M. L. Helena

Dis. Mani.
P. Clodio Quicto

Filio suo
carissimo fecit.
Vixit Ann. II.
mensib. iiij. diebus xxviiij.

D. M.
Soteridi fecit
Auxesis
Mater Filia.

F. Vlcinia Julia
Flacilla II. Auctii L.
Rhodia.

D. M.
Sabina Nutrix Martine
Alumna suæ, quæ vixit
Ann. iiij.
mensib. iiij.
Benemerenti fecit.

D. M.
Novius Cassianus
Eques Romanus Dic-
ne meæ Nutrici Are-
thuseæ, quæ vixit
Annis xxxv. meses
vii. dies x. Benemerenti
fecit.

D. M.
Capidius
Proculus
Scriba æd. curul.
Præf. Fabrum, &
Cassia Prisca
Vxori Cassio Prisco
Scriba Æd. Cur. fratris
pietissimo
Parentibus suis
fecit.

D. M.
P. Flavio Ruseo
T. T. Flavii
Venustinus, &
Saturninus
Fratri
pietissimo
fecerunt.

D. M.
Plautio Gnatio
Alumno dulcissimo
gratissimo,
suavissimo,
carissimo,
Plautius Filius
Julianus V. C.

Vennoniam L. L. prima.	P. Quintilius P. N. L. Faustus
---------------------------	-----------------------------------

DE PROBAN. ROM.

D. M.
 Æmilia
 Saturnine
 T. Pescennius
 liberals Conjugi
 Benemerenti
 & sibi, & suis posuer.

D. M.
 Pantagati II.
 Epigonus
 amico carissimo
 Atrebia Arbuscla
 heres Aureli,
 & M. Luxius Cerdo.

D. M.
 Faustæ Ruf-
 inæ ossa pila
 cineresque sacri
 hic ecce quiescunt.

D. M.
 Ulpia
 Clementillæ
 lib. Benemerenti
 M. Ulpius
 Filiricus.

Abinnæus
 Cæsaris Aug. P.
 Rupilia Q. L.
 Arbuscula.

Alaxandro
 suæ sorores piæ
 myrtis stibas
 nephe prima
 secundus magist.

P. Hilargurus
 Insularius.

D. M. S.
 Donatæ
 Blasius
 Helena
 Alumnæ
 B. M. F.
 D. M.
 T. Fuficio Icelo
 fecit
 Fuficius Cerialis
 B. M.
 D. M.
 Antonia Fortunata
 fecit Patronæ suæ
 Bene merenti
 Heraclia
 Et sibi, & suis.
 D. M.
 II. Claudio
 Sucisso. Cla.
 — Sucissa Mat.
 III. piissimo
 fecit.
 V. A. XX.
 D. M.
 M. Antonia
 Theodoti
 Stertina
 Gnome.
 F. C. C.
 D. M.
 Floræ Murinæ,
 quæ vix. Anno
 vno, mens. viiiij. D. xxiiij.
 Euphrosinianus,
 & Flavia Metice
 Parentes, filia
 dulcissimæ.

Vaternia Rigilla
Avia Proculi.

Ceonteus.
Beieus.

Callius C. C. L. Myro Pat.
Allia c. L. Megiste L.
Allia c. J. L. Nice. L.
C. Allius c. L. Mario L.

HERMA

DE SUO

DAT.

O

GENIO CANONIS ATTALI
LIBENTI.

O

GENIO PASICLENIS
ATTALIS SERVI.

D. M.

Sabbio Cæs. N. S.
Vilic. aquæ Claudæ
fecit sibi, & Fabiæ
Verecundæ Conjug.
sua, cum qua vixit
annis xxiv. sanctissi-
mæ, & libertis, liber-
tabusque ejus, & Vikaris
suis posterisque eo-
rum omnium in
parte dimidia sua.

D. M.

Sporus Cæs. N. S.
Vilic. aquæ Claudæ
Hermione Conjugi
sua sanctissimæ
& libertis, liberta-
busque ejus, & Vikaris
suis, posterisque
eorum omnium
in parte dimidia sua.

Dis. manibus
posuit Tib.
Claudius
actus Tabellarius.
Aripa, & Po-
piliæ Gallini-
cæ contuber-
nali mæ, &
Popiliæ Aetichæ.

Dis. manib.
Quationis
Decumi, Aug. lib.
Eufemiani.
à manu fidelis con libertis.
Fratri B. M.
In fronte pedes duo,
in agro pedes duo.

DE PROFAN. ROM. RITIB.

L. Lælio Apro. V. A. VII. M. X. A. Lelio pietati,

V. A. III. M. V.

A. Lelius Crescens & Claudia Pietas Filiis

Pientissimis fecerunt sibi, & suis

Lib. P. Q. E.

Tria precedentia monumenta, quæ in Museo Auctoris adhuc reperiuntur, sunt etiam impressa in libro epigrammata antiquæ Urbis cap. 16. de Regione Campi Martii, supra Portam Romani Casalæ, quod volumen de anno 1521. editum auctore Jacobo Mazochio.

PERORATIO.

HÆc diximus de Ægyptiorum, Romanorum, & aliarum Gentium superstitionibus, & his populis, qui ambulabant in tenebris: & in regione umbræ mortis, & cum advenisset plenitudo temporis, lux orta est eis, & viderunt, ac cognoverunt verum Deum, qui venit omnes salvos facere; ut ex Psalmo 35. inquit Regius Propheta: *Homines, & jumenta salvabis Domine.* Hinc factum, ut Dominum recens natum exceperit Præsepe, quasi Bobus, atque Asinus, Judæorum scilicet, ac Gentium Populis, alimentum esset præbiturus: Quo alimento tanquam Divinitatis pharmaco, etiam nos, qui de Populo Gentili eramus, recuperare rationis donum, ipsumque Deum veneremur. Quid ergo mirum, si Christus nos, qui aliàs cæci, ac inimici eramus absque lumine Fidei, amicos nos deinde appellaverit, & sua nobis arcana crediderit, quæ servis non facillè credantur; sic enim agebat Johann. cap. 55. *Jam non dicam vos servos, quia servus nescit, qui faciat Dominus ejus: vos autem dixi amicos, quia omnia, quacumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.*

Agamus ergo, una cum Leone Pontifice, gratias Deo Patri, quia nos, cum essemus cæci, & mortui peccatis, convivificavit nos Christo, ut essemus in ipsa nova creatura, novum figmentum, ut Divina consortes modo facti naturæ, novum in veterem vilitatem degeneri conversatione redire: sed ut in sequenti libro videbimus, speculemur maximè præfatos nascentis, & militantis Ecclesiæ ritus, ut tandem in illa triumphanti cœlesti gloria perfruamur.

LAUS DEO.

Index Rerum & Verborum accuratissimus, & copiosissimus, in Tractatum Joann. Baptistæ Calalii, de Veteribus Ægyptiorum, & Romanorum Ritibus.

A.	
A ccipiter Soli dicatus	pag. 42
Accipitris pinna quid denotent?	ibid.
Ægypti Aurifodina & Argentifodina	2
Fertilitas	ibid.
Habitatores post Diluuium	ibid.
Ægyptii Osfridem mortuum lucernis quarebant	46
Res sacras plebi noluerunt patefacere	24
Per Symbola & Hieroglyphica exprimebant	ibid.
Scientias quas inuenerint?	21. 22
Ægyptiorum Anachoreta & Martyres	16. 17
Characterum triplex genus	20. 21
Dii quinam?	12. 13
Dominium in vicinos populos	2
Expeditiones in Indiam & Sinas	17
Icuncula in Cadaverum thorace	18
Idololatria quando cœperit?	12
Idololatria interitum quis prædixerit?	13. 15. 16
Origo	12
Propagatio	17
Lingua affinitas cum aliis	19
Lingua similima copte	ibid.
Reges qui Regnum propagarint?	3
Regni à Cambyse occupati finis	4
Superstitio Roma ejeeta	14
Symbola & Hieroglyphica	23
Ægyptus sola Deum vidit in carne	15
Æsculapii Natales	70
Serpens & Oracula	ibid.
Serpens scetus ex Epidauru allatus	71
multis seculis superstes fuit	ibid.
Serpentem habitu homines necantem	
Sylvester Papa clausit januis arcis signo crucis obsignatis	71
Serpenti Virgines sacrificabant	ibid.
Serpentis semina combusta & quare?	ibid.
Serpentis vivi loco, ligneus factus cum gladio in ore	71
Templum in Insula Tyberina	70
Æsculapio Aquila apponitur & cur?	71
Aries assistit, & quare?	73
Æsculapius Romæ quando coli cœperit?	70
Cum Poculo & quare?	71
Cum Ariete cur effigietur?	ibid.
Ætas in contrahendis Nuptiis	120
Æternitas Circulo notata	48
Ammon Salutis Deus	73
Amores duo, Cœlestis & Vulgaris	66. 67
Amoris Dominium in Deos omnes	67
Amoris remedium, Fuga	ibid.
Ampulle in Balneis	131
Anacharsis Scythæ continentia	75
Anachoreta Ægyptiorum	16. 17
Anubis canis formâ cultus	40
Annulli Æstrui	104
Christianorum	103
Clavium loco usurpati	105
Donati ab Imperatoribus	104
Gestati in quibus Digitis & Articulis	ibid.
Hyemales	104
Natalitii	ibid.
Annulorum Imagines, Principum, Philosophorum,	
Idolorum	102. 103
Materia	102
Ufus ad signandum	104
X	Annu-

INDEX RERUM

<p><i>Annulus signum Ingenuitatis</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Nuptis novis datus</i> 105</p> <p><i>Traditur Heredi à moriente</i> 142</p> <p><i>Apis Bos Egyptiorum Deus</i> 27</p> <p><i>Apis Æsculapius dictus</i> 72</p> <p><i>Aphophoreta convivis data</i> 139</p> <p><i>Apotheosis vid. Deificatio</i></p> <p><i>Aqua & Ignis in nuptiis</i> 118. 119</p> <p><i>Aquila Æsculapio apposta & cur?</i> 71</p> <p><i>Animal vivacissimum</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Cadaverum corpora non tangit</i> 73</p> <p><i>Fulmine non tangitur</i> 71</p> <p><i>Jovi sacra</i> 64</p> <p><i>Morbis paucissimis obnoxia</i> 71</p> <p><i>Oculos in Solem dirigit</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Prospera in Auguriis</i> 73</p> <p><i>Renovatur in Senectute</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Salutis nuntia</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Archimimus in funeribus</i> 146</p> <p><i>Archipropheta quis apud Egyptios?</i> 23</p> <p><i>Aries cur Æsculapio adpictus</i> 37</p> <p><i>Arietis carnes salubres</i> 73</p> <p><i>Signum</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Solis in Ariete existentis virtus</i> 74</p> <p><i>Arrha sponsis data</i> 113</p> <p><i>Asbestinum Linum</i> 148</p> <p><i>Alepius dictus Æsculapius</i> 71</p> <p><i>Aspergillum</i> 90</p> <p><i>Aspersorium</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Aurea corona</i> 48</p> <p><i>Autoxugia in funeribus</i> 184</p>	<p><i>Nyctelius</i> 77</p> <p><i>Vitifer</i> 76</p> <p><i>Bacchi Comites quinam?</i> 78</p> <p><i>Obscena & Turpia</i> 76</p> <p><i>Sacra nocturna</i> 77</p> <p><i>Ubi & quomodo celebrata</i> 78</p> <p><i>Bacchi Thyrsus</i> 77</p> <p><i>Balnea mixta olim</i> 132</p> <p><i>Publica</i> 128</p> <p><i>Separata postmodum</i> 132</p> <p><i>Quando patuerint?</i> 133</p> <p><i>Balnearum Cella quatuor</i> 129</p> <p><i>Balnearum Hora</i> 133</p> <p><i>Luxus</i> 128. 129. seqq.</p> <p><i>Balnearum supellectilia</i> 131</p> <p><i>Ampulle</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Guttur</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Strigiles</i> 132</p> <p><i>Balnearum Tempus: ante Cœnam</i> 129</p> <p><i>Post Cœnam</i> 130</p> <p><i>Post Exercitationes</i> 131</p> <p><i>Balnearum Thermarumque studiosi veteres</i> 128</p> <p><i>Balnearum usus salutaris ad</i></p> <p><i>Lassitudinem</i> 129</p> <p><i>Sanitatem</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Sudorem</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Voluptatem</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Balnearores quinam</i> 131</p> <p><i>Balneis Christiani quomodo uti debeant</i> 130</p> <p><i>Balneis Christus usus</i> 130</p> <p><i>Imperatores usi</i> 128</p> <p><i>In Balneis Lotio & Unctio fiebat</i> 131</p> <p><i>Eos ab Egyptiis Apis dictus</i> 27</p> <p><i>Responsa dabat</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Bovis caput carne nudatum cujus rei Symbolum</i> 34</p> <p><i>Hebrai venerati sunt</i> 34</p> <p><i>Bustuarii quinam?</i> 148</p>
<p>B.</p>	
<p><i>Bacchanalia annis singulis tribus excitantur</i> 77</p> <p><i>Celebrantes Phallum de collo suspendebant</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Româ & Italiâ ejecta</i> 78</p> <p><i>Scytha non admiserunt</i> 78</p> <p><i>Bacchi Cognomina</i> 75</p> <p><i>Edivs</i> 76</p> <p><i>Liber</i> 75</p>	<p>C. Cada-</p>

ET VERBORUM.

C.

<i>Cadaverum defunctorum Lotiones</i>	143
<i>Unctiones</i>	ibid.
<i>Cajus se dicebant nova Nupta</i>	118
<i>Calidarium in Balneis</i>	129
<i>Camilli & Camilla</i>	91
<i>Canis formâ Anubis & Mercuris colitur</i>	40
<i>Canis Erymon</i>	ibid.
<i>Canopi Historia curiosa</i>	30. 31
<i>Canopus Aegyptiorum Deus</i>	ibid.
<i>Cestus Veneris</i>	83
<i>Christiani non debent superbire de Ethnicorum moribus</i>	14
<i>In Ethnicorum Doctrinâ quod bonum, retineant.</i>	ibid.
<i>Cinctus Gabinus quid</i>	90
<i>Cingulum Veneris</i>	83
<i>Cineres Defunctorum</i>	148
<i>Circuli honor Deo & Sanctis tribuitur</i>	48
<i>Circulum Romani ab Aegyptiis acceperunt</i>	ibid.
<i>Circulus Hieroglyphicum Aeternitatis</i>	48
<i>Regium insigne</i>	ibid.
<i>Coelibaris Hasta qua?</i>	115
<i>Coemtionis Ritus</i>	114
<i>Cœna initium Ora</i>	138
<i>Cœnaculorum Lecti illustrium personarum altiores</i>	130
<i>Cœnaculum locus ubi cœnabant</i>	ibid.
<i>Cœnantes convivalem vestem mutabant</i>	134
<i>Sedebant</i>	ibid.
<i>Soleas deponebant</i>	135
<i>Conclamatio Defunctorum</i>	144
<i>Consecratio Imperatorum</i>	149
<i>Consensus in Matrimonii</i>	126
<i>Consentes dii quinam?</i>	55. 56
<i>Continentia figura & descriptio</i>	75
<i>Continentia Alexandri M.</i>	ibid.
<i>Anacharsis Scythæ</i>	ibid.

<i>Convivæ Soleas ponebant</i>	135
<i>Vestes mutabant</i>	134
<i>Convivarum discumbentium ordo</i>	135
<i>Numerus.</i>	ibid.
<i>Situs corporis</i>	136
<i>Vestitus</i>	134
<i>Vota bibentium.</i>	137
<i>Convivia Christianorum qualia?</i>	139
<i>Christus inuit more Romano</i>	139. 140
<i>Principum magno pretio redempta</i>	139
<i>Conviviorum Acroamata</i>	138
<i>Dapium ordo</i>	138
<i>Gladiatores</i>	ibid.
<i>Magistri potandi</i>	138
<i>Ministri stabant ad pedes</i>	136. 139
<i>Mulieres quo loco discubuerint</i>	136
<i>Odores</i>	135
<i>Pocillatores</i>	137
<i>Pragustatores</i>	ibid.
<i>Puelli & Pueri ministrabant</i>	136
<i>Spectacula</i>	138
<i>Summus locus</i>	140
<i>Symphonia</i>	138. 141
<i>Voluptates</i>	138
<i>Conviviorum suppellectilia</i>	
<i>Mensa</i>	136
<i>Pocula varia</i>	135. 137
<i>Aurea</i>	137
<i>Calata</i>	ibid.
<i>Coronata</i>	135
<i>Pulvini</i>	134
<i>Stragula</i>	ibid.
<i>Triclinares Lecti</i>	140
<i>Convivis Apophoreta dabantur</i>	139
<i>Corona data</i>	135
<i>Dapium partes singulis apposita</i>	138
<i>Manus lavabantur</i>	135
<i>Muscas ministri abigebant</i>	138
<i>Unguenta dabantur</i>	135
<i>Corii usus in Moneta</i>	99. 100
<i>Corrua Isis quid denotent?</i>	39

INDEX RERUM

Flamen ex Cornu	40	Diademate quadrato non Circulari Christi- stiani usi, erga Sanctos viventes	51
Coronarum Genera	50	Diademate Christiani usi erga Deum & Sanctos	52
Aurea	48	Reges	ibid.
Coloria	50	Diadematis color qualis?	49
Gemmae	48	Diana Etymon	37
Lanea	135	Diana Alve	42
Radialis	39. 48	Diana Cornuta	30
Corona Deo data	ibid.	Vigilans	ibid.
Divinitatem notabat	39	Dii Consentes quinam?	55. 56
Coronam ex Hedera quis primus sumpse- rit?	51	Responso dantes Demones erant	56
Corona nova Nupta ornabantur	115	Selecti quinam?	55. 56
Coronam qualem Reges sumpserint	48	Dii Tempora quomodo decreta?	55
Tonsura Clericalis imitatur	52	Discumbentium mos & ordo	135
Coronis Sanctos ornabat prisca Christiani	51	Divinitatis Symbolum Corona	39
Cremandi Ritus	149	E.	
Crinibus Senis nova Nupta ornata	115	Emptio & Venditio Permutatione fiebat	98
Crucis Signum in Serapidis Templo inven- tum	29	Epulum funebre	147
Virtus & Efficacia	ibid.	Ethnici non tenentur profiteri Christum venturum	60
Cucurbita quid vocet?	48	Ethnicis cognitio de Christo in confuso sus- ficiebat	60
Cupressus in Luctu	145	Ethnicis in statu naturali constitutis opus fuit ad salutem speciali gratia auxilio	58
D.		Ethnicis quibusdam Christus ante Adven- tum veritatem detexit	58. 59
Dapium ordo in Conviviis	138	Evius Bacchi cognomen	76
Defunctorum curandorum Ritus. Vid. Fu- nerum Ritus.		Exequiarum Inductio	145
Deificationis Origo	54	F.	
Dei ignota ara	53	Faces & Tada in Nuptiis	116. 117
de Deo Philosophorum Opiniones	53	Fasciole in capite Isidis	38. 41
Deorum Cultores quales fuerint?	57	Ferretum Priapi	81
Imagines quis primus posuerit?	55	Fescennini versus in Nuptiis	119. 120
Simulachris diu caruere Romani	ibid.	Festum Lucernarum apud Aegyptios	46
Deorum pluralitas non datur	56	Fibula Architectonica qua? Capillitium continens	105 106
Dea ammon fons in caelum atq; in terram in- fluat?	54	Gymnastica	105. 108
Deus unicus est	ibid.	Imperatorum pretiosissima	107
Diadema. Vid. Circulus, Corona.		Lunaris nobilitatis Index	106
Diadema Circulare Christiani non abomi- nati	51	Vestiaria	105
Lanæum l. lincum ligamen erat	49	Fibu-	
Diadema à Libero principium habet	51		
Caput quomodo cingeret	50		

ET VERBORUM.

Fibula Etymon 107
Fibula Aurea 107
Gemmea *ibid.*
Ferrea & Aenea *ibid.*
Lunulis distincta *ibid.*
Quadrangule *ibid.*
Spina loco Fibula *ibid.*
Fibula Lunula erat Eburnea in calceis Senatoris 105, 106
Fibularum Forma, Alia erant
Circulares 107, 108
Forma Avis, Equi, Hinnuli 107
Fibularum Materia *ibid.*
Fibularum Usus 106
Fibulis utebantur Ethiopes in labiis & naribus 109
Athleta in Palestra 108
Flamines 106
Fœmina *ibid.*
Vestales *ibid.*
Viri in Mantellis & Pœnulis *ibid.*
Flabellum Pavonium 138
Flamines infibulati 106
Flores in Conviviis 135
Frigidarium in Balneis 129
Funera Inductiva 146
Ordinaria *ibid.*
Pauperum 145
Funerum Ductor 147
Præses 146
Funerum Ritus 142
Archimimus in funerum deductione 146
Aromata ad condienda corpora 147, 150
Αυτοχρηγία conjunctorum 148
Bustuarii *ibid.*
Cadavera lavabant 143
Ungebant *ibid.*
Cineres collecti 148
Conditi in Hypogeo 149
Lavabant lacte & vino 148
Osculabantur *ibid.*

Sinu forebant *ibid.*
Urna excipiebant 149
Cæna funebris in Rogo 147
Cæna funebris domi celebrata *ibid.*
Conclamatio 144
Consecratio Imperatorum 149
Cremandi Ritus quando abolutus? *ibid.*
Cupressus ante fores 145
Epulum funebre 147
Gladiatores 148
Lachryma in funeribus 147
Laudatio funebris pro Rostris *ibid.*
Lectus funebris à Filiis portatus 146
Libitinarii 144
Libitunensi porta elati defuncti 147
Linum Carbasinum in Ostrinis 148
Luctus & Lamentationes 134
Majorum imagines exposita 146
Manes præfabantur 148
Munera Amicorum 146
Myrrhata potio defunctis infusa 147
Pompa funebris 146
Præco 145
Præfica 144
Rogi Incensio 147
Lustratio 147, 148
Rogo defuncti impositi 147
Rogus in Campo Martio *ibid.*
Tæda lucebant longo ordine *ibid.*
Tibicines 146
Ventos præcabantur 147
Vinum respersum, quale *ibid.*
Urna cineres excepti 149
Urna cum Lachrymis *ibid.*

G.

Gemmea Corona 148
Gladiatores in Conviviis 138
In Funeribus 148
Gradivus cur Mars dictus? 64
Guttus quale vas? 89, 131

INDEX RERUM

H.			
<i>Harpocrates cur juvenis?</i>	32	<i>Isidis Effigies</i>	35
<i>Philosophus fuit</i>	ibid.	<i>Figura, Triplex</i>	38
<i>Silentii Deus</i>	ibid.	<i>Isis & Osiris quales fuerint?</i>	27
<i>Symbolum in capite</i>	ibid.	<i>Isis Alas in tergo gerit & quare?</i>	42
<i>Hercules in Deos relatus</i>	34	<i>Aures caninas habet</i>	39
<i>Jovis & Alcmena filius</i>	ibid.	<i>Cornua in capite</i>	ibid.
<i>Unus ex duodecim diis</i>	ibid.	<i>Cornucopiam dextra tenet</i>	
<i>Herculis varia pudenda</i>	74.75	<i>Coronam radiatam in capite</i>	38
<i>Hieroglyphicarum literarum Inventor</i>	26	<i>Fascia caput ornata</i>	42
<i>Hieroglyphicis nota res sacras exprime-</i>		<i>Gubernaculum navis in manu habet</i>	43
<i>bant</i>	26	<i>Serpentem dextra tenet</i>	42
<i>Hieroglyphicum quid?</i>	25	<i>Sistrata</i>	44
<i>Differt à Symbolo</i>	ibid.	<i>Isis eadem que Diana</i>	42
<i>Hircum Aegyptii colebant ob partem cor-</i>		<i>Isis & Osiris Sol & Luna est</i>	43
<i>pōris obscenam</i>	81	<i>Isis pro Luna</i>	38
<i>Hymenaeus in Nuptiis</i>	119	<i>Ithyphallus quid?</i>	77
I.		<i>Jugum Nubentium</i>	116
<i>Janus moneta signata Inventor</i>	100	<i>Junius Mensis nuptiis aptus</i>	116
<i>Icuncula in Thorace cadaverum Aegy-</i>		<i>Junoni sacra faciebant nova Nuptae</i>	ibid.
<i>ptiorum</i>	18	<i>Jupiter variis nominibus appellatus</i>	63
<i>Idololatria origo in Aegypto</i>	12	L.	
<i>Quousque duravit?</i>	16	<i>Lachryma in Funeribus</i>	147
<i>Idolum Priapi</i>	82	<i>Ornis excepta</i>	149
<i>Ignis Vestae extincti poena</i>	95	<i>Lanificiis Minerva praerat</i>	69
<i>Renovatio quando fieret?</i>	ibid.	<i>Landatio funebri pro Rostris</i>	147
<i>Imagines Majorum funeribus praelatae</i>	146	<i>Lecticarii quinam?</i>	144
<i>Imagines deorum, Principum, Philosopho-</i>		<i>Lectulus Genialis & Nuptialis</i>	120
<i>rum in Annulis</i>	102.103	<i>Lectus funebri à filiis portatus</i>	146
<i>Infantium ploratus sistro inhibitus</i>	44	<i>Lemniaci in Coronis</i>	50
<i>Insibulati Flamines</i>	106	<i>Libaminum usum unde suffurati Ethnici</i>	87
<i>Inscriptiones sepulchrorum varia</i>	151	<i>Libationis Ritus. Vid. Sacrificium.</i>	
	usque 156	<i>Liber Bacchi Cognomen</i>	75
<i>Iosephus Patriarcha Aegyptius religionem</i>		<i>Liberti Orcum</i>	146
<i>tradidit</i>	29	<i>Pileati</i>	ibid.
<i>Jovi Aquila & Fulmen cur tribuantur</i>	64	<i>Libitina</i>	144
<i>Jovis Cognomina</i>	55.63.64	<i>Libitinarii</i>	ibid.
<i>Jovis scelera & Turpia</i>	64	<i>Libitinaensis porta</i>	147
<i>Isaac Imaginis interpretatio</i>	38.42	<i>Limen Nuptae nova non tangebatur</i>	118
<i>Isidi Boves & Cervi immolati</i>	42	<i>Limus vestimenti genus</i>	91
<i>Planta pedum dicata</i>	36	<i>Linum Carbasinum in vestris</i>	148
		<i>Lori</i>	Lori

ET VERBORUM.

<i>Loti cœnabant</i>	134	<i>Faunia</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lotiones in Conviviis</i>	<i>ibid.</i>	<i>Grandæva</i>	<i>ibid.</i>
<i>in Funeribus</i>	143	<i>Idea</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lucerna Aegyptiis quid portenderit</i>	45	<i>Maja</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lucernam Romani non exstinguebant</i>	45	<i>Ops</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lucernarum cultus superstitiosus ap. Aegyptios</i>	45. 47	<i>Matrimonium. Vid. Nuptia</i>	
<i>Luctus in funeribus</i>	134	<i>Matrimonii conditio bona quærenda</i>	121
<i>Luminum Accensio quale Festum Aegyptiis</i>	45	<i>Consensus necessarius</i>	126
<i>Luminum Festivitas quare inducta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Consensus quando non requiratur</i>	126
<i>Festivitatis pompa,</i>	47	<i>Contrahendi ætas commoda Fœminis</i>	120
<i>Luna Aspectus septem</i>	39. 41	<i>Masculis</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cognomina</i>	38	<i>Matrimonium Illicitum, Ducere non licuit</i>	
<i>Diana</i>	39	<i>Amitam & Materteram</i>	126
<i>Hecate</i>	<i>ibid.</i>	<i>Concubinas parentum</i>	124
<i>Proserpina</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fratrum mortuorum Conjuges</i>	125
<i>Cornua</i>	39	<i>Fratrum Sororumque Filias</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lune varietas admirabilis</i>	37	<i>Novercam & Socrum</i>	124
<i>Luna instabilis semper</i>	<i>ibid.</i>	<i>Sorores duas</i>	125
<i>Lumen à Sole accipit</i>	39	<i>Tutores pupillas</i>	123
<i>Mysticè quid notet</i>	41	<i>Virgines Vestales</i>	128
<i>Solem observat</i>	39	<i>Uxores duas simul</i>	125, 126
<i>Triformis & Trivia dicta</i>	38	<i>Uxoris Sororem</i>	125
<i>Lunula in Calceis Senatorum</i>	106	<i>Matrimonium Irritum fuit inter Personas</i>	
<i>Lustrale quale vas?</i>	90	<i>Ascendentes & Descendentes</i>	124
M.		<i>Captivitate Mariti solvebatur</i>	123
<i>Magistri potandi</i>	138	<i>Cives Romanos & Peregrinos</i>	122
<i>Martis adulterium</i>	64. 65	<i>Patres & Plebem</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cognomina</i>	<i>ibid.</i>	<i>Provinciales & Barbaros</i>	<i>ibid.</i>
<i>Gradivus</i>	64	<i>Senatores & Libertas</i>	<i>ibid.</i>
<i>Mavors</i>	<i>ibid.</i>	<i>Sexagenarium & Quinquagenariam</i>	121
<i>Uitor</i>	65	<i>Matrimonium. Licitum fuit ducere</i>	
<i>Simulacrum Jovi noluit cedere</i>	65	<i>Adoptiva sororis filiam</i>	124
<i>Templum</i>	64	<i>Fratrum duorum liberos</i>	126
<i>Martyres in Aegypto</i>	16. 17	<i>Ingenuis Libertinas exceptis Senatoribus</i>	12
<i>Mater Magna Deum, dicta</i>		<i>Matrimonium intra Annum Luctus prohibitum</i>	127
<i>Berecynthia</i>	62	<i>Matris Magnæ Deum cognomina</i>	62
<i>Bona Dea</i>	<i>ibid.</i>	<i>Sacra illorumque turpitudò</i>	63
<i>Cybele</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Dyndymena</i>	<i>ibid.</i>		

INDEX RERUM

<i>Symbola erant Clavus, Galli, Leones, Sedes, Turres, Tympanum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Corpora linteis involuta</i>	145
<i>Mavors Mars dictus</i>	64	<i>Corporum Custodes</i>	<i>ibid.</i>
<i>Mercurii & Minerva Ara</i>	69	<i>Effigies prolatæ</i>	146
<i>Etymon</i>	68	<i>Lectuli funebres</i>	<i>ibid.</i>
<i>Imago & Effigies</i>	68	<i>Oculos claudabant</i>	143
<i>Muma multa</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ori Myrrhata potio infusa</i>	147
<i>Nomina multa</i>	<i>ibid.</i>	<i>Stipem imponebant</i>	145
<i>Statua in Compitis</i>	60	<i>Torum circumstabant Domestici</i>	145
<i>Statua sine manibus & pedibus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vestitus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Mercurius & Minerva conjuncti</i>	68	<i>Mortuos cum cantu prosequabantur</i>	146
<i>Cultus à Germanis</i>	69	<i>Cum Tibiis elati</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fur & Nebulo cur dictus à Lactantio</i>	69	<i>Lavabant & ungebant</i>	143, 145
<i>Minerva Etymon</i>	70	<i>Liberti pileati comitabantur</i>	146
<i>Minerva Bellis præerat</i>	69	<i>Ungebant Aromatibus & quibus</i>	143
<i>Inventrix multarum artium</i>	70	<i>Muscas abigebant Ministri convivis</i>	138
<i>Lanificiis præerat</i>	69	<i>Mutinus</i>	82, 84
<i>Oliva inventrix</i>	70	<i>Myrrhata potio defunctis infusa</i>	147
<i>Minisci quid?</i>	51	N.	
<i>Ministri Conviviorum</i>	136	<i>Neulum in ore Defuncti</i>	145
<i>Mitra Sacerdotis</i>	90	<i>Nili Accessus & Recessus Sistro significabantur</i>	44
<i>Moneta Appensa & Numerata Usus Scriptura notus.</i>		<i>Filius quis?</i>	41
<i>Aurea & Argentea Usus Israelitis cognitus in Romanum Imperium</i>	101	<i>Nilus quantum crescat?</i>	40
<i>Ferrea Usus apud quos?</i>	102	<i>Novendiales Iudi</i>	144
<i>Signata inventio</i>	100	<i>Nubentes in altum tolli consuetos</i>	117
<i>Moneta ex Boum coriis</i>	99, 100	<i>Junium Mensem observabant</i>	116
<i>non Moneta, sed permutatione Emptio & Venditio fiebat</i>	98	<i>Junoni Sacra faciebant abjecto felle</i>	<i>ibid.</i>
<i>Morientes Annulum tradebant Hæredi</i>	142	<i>Patrimi tres deducebant</i>	117
<i>Morientis Lectum circumstabant Domestici</i>	142	<i>Nubentibus jugum impositum</i>	116
<i>Oculos claudabant</i>	143	<i>Numisma Isis</i>	41
<i>Spiritum excipiebat Mater</i>	142	<i>Scorteum</i>	100
<i>Verba ultima excepta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nummi cum imagine Bovis</i>	99
<i>Mortui conclamabantur</i>	144	<i>Jani & Navis</i>	100
<i>Nono die sepultri</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nummus Gallieni</i>	73
<i>Mortuis oscula figebant</i>	142, 143	<i>Salonina</i>	<i>ibid.</i>
<i>Mortuorum Cadavera incendebant</i>	147	<i>Nuptæ novæ Casas se dicebant</i>	115
<i>Conclamatio</i>	145	<i>Cingulum</i>	116
		<i>Claves tradite</i>	118
		<i>Colus cum fuso</i>	117
		<i>Deductio noctu fiebat</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Magna populi frequentia</i>	119
		<i>Domum</i>	

ET VERBORUM.

Domum Mariti ingrediebantur	117	Obelisci Cacumini filium alligavit Ramis	6
Efcennini versus occinebantur	119, 120	ses	6
Junoni sacra faciebant	116	Confracti Roma	10
Limen non tangebant	118	Diruti à Cambyse	8
Obscena occinebant	119	Extructi Roma, ubi?	9
Ornari solite Cingulo	116	Extruendi causa	5
Cœlibari Hastâ.		Obelisci Forma	4, 5
Corona		Obelisci Inventores	6
Crinibus senis.		Aphres	7
Tunica texta.		Mithres	6
Promuba	120	Nectabis	7
Pudenda fascino Priapi apponebant	120	Nuncareus	ibid.
Velata erant	116	Ramises	6
Nuptia nova in Pelle & Lana statuebatur	118	Sannifertens	8
Nuptialis Coena opipara	119	Sesostria	6
Lectus, Genialis cur dictus?	120	Smarrhes	7
Toga sterni solitus	ibid.	Socchis	6
Nuptiarum Ritus	113	Obelisci Materia	4
Ætas in contrahendis Nuptiis	113, 120	Nomen s. Etymon	ibid.
Annulus datus	113	Obeliscos quomodo & quot Romam adve-	
Aqua & Ignis adhiberi solitus	118, 119	xerit	
Arrha sponsæ data	113	Augustus	9
Auguria captata	115	Cajus	10
Consensus nudus sufficiebat ad sponsalia	113	Clandius	ibid.
Contractus in nuptiis	114	Constantinus	ibid.
Dies indictus	ibid.	Obeliscus Sixti V.	11
Facies & Tædæ	116, 117	Obscena Bacchi	176
Janua floribus coronata	118	Nuptiis novis occinebant	119
Lana tangi & Adipe ungi solita	ibid.	Oculi Defunctis clausi	143
Junius Mensis observatus	116	Odores in conviviiis	135
Nuces sparſe	119	Olivæ inventrix Minerva	170
Sponsæ impuberes tres Asses Marito as-		Olla fistiles cum cineribus	149
ferabant	118	Oraculum Apis	27
Tassationem & Hymenaum in clama-		Orgya Bacchi sacra	77
bant	119	Osiris & Isis quinam?	27
Tibie Cantus adhibitus	119	Occisus à Typhone	27
Traductio sponsæ	117	Quæritus Lucernis,	45
Utensilia puer impuber gestabat in va-		Sepultus ubinam?	27
se aperto	117	Osiris Multioculus cur dictus	ibid.
Uxores tribus modis capiebant	114	Ova sub initium coena	138

INDEX RERUM

P.			
<i>Pater & in sacrificiis</i>	89	<i>Priapus Feretrum magnam habebat</i>	<i>ibid.</i>
<i>Patrimi tres Sponsum deducebant</i>	147	<i>Horti & Vineæ Custos</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pecunia. Vid. Moneta.</i>		<i>Priapus inter deos cur relatus?</i>	81
<i>Permutatione Emptio & Venditio fiebat</i>	98	<i>Symbolum fortitudinis</i>	84
<i>Phallus quid?</i>	77	<i>Pronuba quæ dicta?</i>	120
<i>Phiala ad usum Lachrymarum</i>	149	<i>Pulvini in conviviis</i>	134
<i>Piatrix quæ fuerit in Funeribus</i>	144	<i>Puris manibus Ossa legebant</i>	148
<i>Pileis utebantur in Balneis</i>	111	Q.	
<i>Funeribus</i>	146	<i>Quadrantem exigebant Balneatores</i>	132
<i>Ludis sacris</i>	110.111	R.	
<i>Militia</i>	110	<i>Radialis Corona</i>	39.48
<i>Permutatione</i>	111	<i>Rhamses</i>	3
<i>Saturnalibus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rogi Lustratio</i>	147.148
<i>Pileo non usi Romani</i>	110	<i>Rogo Defuncti imposti</i>	147
<i>Pileo Roma utebantur Aegroti</i>	111	<i>Roma à Gothis vastata</i>	10.11
<i>Convivia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Roma spectacula quando desierint</i>	10
<i>Delicati</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rosa in conviviis</i>	135
<i>Liberti</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rota cuspis rei Symbolum</i>	47
<i>Sacerdotes summi</i>	90	S.	
<i>Senes</i>	111	<i>Sacerdotes sacrificia faciebant</i>	9
<i>Pileum servi accipiebant manumittendi,</i>		<i>Sacrificandi Ritus</i>	85
<i>capite raso</i>	110	<i>Sacrificii figura ejusque enarratio</i>	85
<i>ad Pileum vocabantur Servi</i>	109	<i>Sacrificiorum Ministri</i>	90
<i>Pileus Libertatis Symbolum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Camilli & Camilla</i>	91
<i>Planta pedum Isidi sacra</i>	36	<i>Pope</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pocillatores in conviviis</i>	137	<i>Sacerdotes laureati</i>	90
<i>Pocula Coronata</i>	135	<i>Summus Sacerdos</i>	91
<i>Poculum Aesculapius cur teneat?</i>	71	<i>Victimarii</i>	85.91
<i>Pollinctores quænam</i>	144	<i>Sacrificiorum Ritus, ubi</i>	
<i>Polygamia Patriarcharum</i>	127	<i>Libaminum usum à Mose suffurati</i>	
<i>Pope quinam?</i>	91	<i>Ethnici</i>	87
<i>Præco in funere</i>	145	<i>Libatio à Libero Patre inventa</i>	85
<i>Præfericulum quid?</i>	87.88	<i>Libatio fiebat ad numerum determina-</i>	
<i>Præfæca</i>	144	<i>tum</i>	86
<i>Prægustatores</i>	137	<i>Thus & Fruges cum vino in ignem missæ</i>	<i>ibid.</i>
<i>Priapi fascino Sponsa insidebat</i>	82.83	<i>Tibicines</i>	91
<i>Statua cubitales in hortis posita</i>	81	<i>Verbain Libationibus</i>	85
<i>Statua Phallus & Ithypallus dicta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vini Aspersio</i>	86
<i>Priapus Anachoretarum habitu</i>	82	<i>Vino Extæ & Femora perfusa</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sinum fructibus refertum habuit</i>	81	<i>Vinum cum sanguine miscbatur</i>	87
<i>Soboli & membri naturalis Dens</i>	81	<i>Vinum foculo accenso fundebatur</i>	86

Sacri-

E T V E R B O R U M.

<i>Sacrificiorum suppellectilia</i>	89	<i>Sistri materia</i>	44.
<i>Aspergillum</i>	90	<i>Sistri usus ad infantium ploratus sedandos</i>	ib.
<i>Guttur seu Guttum quale vas</i>	89	<i>ad arcendum Typhonem</i>	ibid.
<i>Patella</i>	ibid.	<i>in Bello</i>	ibid.
<i>Pater & cum Manubio</i>	ibid.	<i>Sistrum quale Instrumentum?</i>	44
<i>S ne Manubio</i>	ibid.	<i>Isiacorum gestamen</i>	ibid.
<i>Simpuli Forma</i>	88	<i>Motum & Ortum rerum notat</i>	ibid.
<i>Materia</i>	89	<i>Nili Accessum & Recessum notat</i>	ibid.
<i>Simpuli usus ad gustandum vinum</i>	ibid.	<i>Sixti V. Obeliscus</i>	11
<i>Tripodes</i>	90	<i>Soleas deponere Cœnaturi</i>	135
<i>Vas Lustrale</i>	ibid.	<i>Solis in Ariete virtus</i>	74
<i>Sandapilarii</i>	144	<i>Spectacula in convivii</i>	138
<i>Scarabæi caractere milites Ægyptiorum</i>		<i>Quando desierint</i>	10
<i>notati</i>	35	<i>Sphinges Leone & Virgine formarunt Æ-</i>	
<i>Scarabæum Ægyptii venerantur</i>	26	<i>gyptii</i>	34
<i>Scarabæus quare cultus ab Ægyptiis</i>	35	<i>Templorum foribus appositæ</i>	ibid.
<i>Filium Dei unigenitum notat</i>	34.35	<i>Sphingis Enigma</i>	33
<i>Sexum virilem omnis habet</i>	26	<i>Sphinx monstrum quale</i>	ibid.
<i>Solis imaginem gessit</i>	35	<i>de Simiarum genere</i>	ibid.
<i>Symbolum mundi fuit</i>	34	<i>Spina loco Fibula usurpata</i>	107
<i>Scientias quas invenerint Ægyptii</i>	21.22	<i>Spongia usus in Balneis</i>	132
<i>Scortea Numismata</i>	100	<i>Sponsa. Vid. Nupta. (ferebant</i>	118
<i>Scortei Asses</i>	ibid.	<i>Sponsa impuberes 3. Asses ad Maritum de-</i>	
<i>Scythæ Bacchanalia non admiserunt</i>	78	<i>Sponsalia</i>	114
<i>Secespita quid?</i>	90	<i>Statua Cubitales Priapi</i>	81
<i>Selesti Diu quinam?</i>	55.56	<i>Stragula in Conviviis</i>	134
<i>Serapidis Erymon</i>	28	<i>Strigiles in Balneis</i>	132
<i>Templi expugnatio</i>	29	<i>Sue ove taurilia</i>	90
<i>Templum pulcherrimum</i>	ibid.	<i>Suffibulum quid?</i>	106.
<i>Serapis an Josephus fuerit?</i>	28	<i>Sumanus Deus quis?</i>	37.38
<i>Serapis & Apis pro diis culti</i>	ibid.	<i>Superstitio Ægyptiorum Roma ejecta</i>	14
<i>Archivorum Rex</i>	ibid.	<i>Sylvani cultus</i>	80
<i>Serpens Æsculapii. Vid. Æsculapius.</i>		<i>Fabula</i>	ibid.
<i>Sesostrius Rex mare rubrum & mediterraneum caput jungere irritò conatu</i>	6	<i>Ortus ex Capra</i>	ibid.
<i>Siclus argenteus & aureus</i>	101	<i>Votum</i>	ibid.
<i>Silentii Deus</i>	32	<i>Sylvanus Agrorum & Sylvarum Deus</i>	80
<i>Silicernium</i>	147	<i>Sylvanus cur Sanctus dictus?</i>	ibid.
<i>Simpulum</i>	88	<i>Symbola Christiani M. habebant</i>	24.25
<i>Sinus Priapi</i>		<i>Symbolum in capite Harpocratis</i>	32
<i>Sistrata turba</i>	14	<i>Symbolum quare Oredo dicatur</i>	25
<i>Sistricur vamine Luna denotatur</i>	45	<i>Symbolum quid notet?</i>	23
		<i>Symphonia in Conviviis</i>	138.141

INDEX RERUM ET VERBORUM.

T.		Prævalet Diis omnibus	ibid.
Tada in Funeribus	147	Vespillones	144
Talassionem inclamabant in Nuptiis	119	Vesta Ignis perpetua	94
Tellus	63	Extinctus prodigium credebatur	ibid.
Templa diis quomodo decreta	55	Renovabatur quotannis Calendis Martiis	95
Tepidarium in Balneis	129	Vesta Nomen	93
Termini Sacellum ubi & quo erectum	78	Vesta Penetratia, solis Vestalibus & Pontifici Maximo ingredi licitum	93
Termino nihil animatum offerri solitum	ibid.	Vestales alebantur sumptibus publicis	97
Terminum transferentem occidere licuit	ibid.	à Numa instituta	94
In Templo Iovis Capitolini supra Terminum foramen relictum	79	Atro egressa Matronarum custodia tradita	95
Terminus Mars & juvena noluerunt cedere Iovi Capitolino	78	Vestales in quibus Regionibus reperirentur?	93
Terra Descriptio	63	Vestales Testamenta publice afferrebant	95
Tessera Hospitalis transibat ad posteros	112	Vestibus honore exhibiti	ibid.
Hospitiis & Amicis dari solita	112	Nubere licitum post 30 annos	94
Tesseram Hospitalem qui confregisse dicantur?	112	Vestalis capiebatur & quomodo?	96
Christus ne prohibueris ferre Apostolis?	ibid.	Vestalium Autoritas magna	95
Thau signum in obeliscis	30	Officium & Dignitas	ibid.
Thermarum studiosi veteres	128	Ornatus Suffibulum dictus	ibid.
Thyrus Bacchi	77	Pœna ob incestum horrenda ob ignem extinctum	96
Tibia Cantus in Funeribus	146	Sacerdotium quamdiu duravit	97
In Nuptiis	119	Vestis Cœnatoria	134
Tibicines in Funeribus	146	Convivialis	ibid.
Tintinnabulorum usus in Balneis	133	Victimarius quinam?	85, 91
Trichinæ Lecti	138, 140	Vini Effusio, ubi & quomodo facta	86
Triclinium	124	Libatio, Vid. Sacrificium.	
Triformis & Trivialis Lana cur dicta?	38	Virile Membrum quid notet	84
Tripodes in Sacrificiis	90	Virilitas pro Fortitudine	84
Tunica Texta nova Nupta ornabantur	116	Vitifer Bacchus	76
Typhonem sistro arcebant	44	Vitta in Coronis	50
V.		Vleor Martis Cognomen	65
Variatio per Lunam significatur	37	Vinctio in Balneis	131
Vasa sacrificiis adhibita	87	Funeribus	143
Velata nova Nupta	116	Quibus Aromatibus fieret	150
Velum in Capite Isis	41	Vinctores in Balneis	131
Venditio & Emptio fiebat permissatione	98	Vinctorium quid	129, 132
Veneri columba sacra	66	Vnguenta conviviis data	135
Veneris simulachrum	66	Vota bibentium	137
Symbola	57	Vresolite in Sacrificiis	87
Triumpho	ibid.	Vrna Cineres excepti	149
Vis generandi	65	Cum Lachrymis?	ibid.
Ventum faciebant conviviis	138	Vstrina	145
Venus Calva	65	Vensilia in Nuptiis prælata	117
Duplex	66	Vxores quot modis caperentur	114
Libitina	ibid.	Z.	
Venus generatione Dea	65	Zona militaris, Diadema olim dicta	49
Voluptatis & Formis Dea	ibid.	Zona virginea	85
Venus nunquam sine Amore est	67	Zoroastris opinio de Anima	24

F I N I S.

DE
VETERIBVS SACRIS
CHRISTIANORUM
RITIBUS,

Sive apud OCCIDENTALES, five ORIENTALES
Catholica in Ecclesia probatis,

Joannis Baptistæ Casalii Romani
Explanatio,

*In qua haud pauca, ut temporum præstitit ratio, de Sacris
Ritibus, ac de illorum mystico sensu, deque Ecclesiasticis historiis modo
annotata, modo discussa simplici stylo
patebunt.*

Francofurti & Hannoveræ,

Sumptibus Thomæ Henrici Hauensteinii, Bibliop. Hannover.

Anno M DC LXXXI.

DIO PRINO EL QUINTO

LIBRO PRIMERO

En el nombre de Dios Amen. Este libro contiene el primer tratado de la doctrina cristiana, donde se enseña a los niños lo que deben creer y hacer. El autor es el venerable padre Fray Juan de la Cruz, de la Orden de San Agustín. Este tratado es muy útil para los padres de familia y para los maestros de escuela, para enseñar a los niños desde pequeños los principios de la fe y de la moral.

El primer capítulo trata de la fe, que es el fundamento de toda la doctrina cristiana. Se explica que la fe es una virtud que nos hace creer en Dios y en sus promesas. Después se habla de la esperanza, que es la confianza que tenemos en que Dios nos dará la vida eterna. El tercer capítulo trata de la caridad, que es el amor que debemos tener a Dios y a nuestros prójimos.

Este libro es muy conocido y estimado por su claridad y sencillez. Ha sido traducido a muchos idiomas y se sigue leyendo con gusto y provecho. Es una obra maestra de la literatura religiosa en español. El autor, Fray Juan de la Cruz, es uno de los grandes místicos de la Iglesia católica. Su obra es un modelo de cómo enseñar la doctrina cristiana de una manera sencilla y comprensible para todos.

DEO TRINO ET UNI.

AUCTORIS VOTUM.

HX præcepto Divinae Majestatis Tuae in sancta, & mysticale-
ge: *Deut. 26.* Ut populus in promissam terram ad inhabitandum in-
grediens de cunctis frugibus primitias tolleret, & pergens
ad Sacerdotem, qui illas susciperet, & poneret ante Altare
Domini Dei sui.

Primitia namque sunt mea ista Lucubrationes cunctorum operum, quæ
mihi à Te summo Deo provenisse lætor. Primitia certè sunt ista frugum ter-
ra, quas Dominus dedit, nempè veri sensus sacra Scriptura, quam Spiritus san-
ctus condidit. Itaque primitias frugum istas, qualescunque sint, ego pro vo-
luntus in terram in sublime Altare tuum in conspectu Divinae Majestatis Tuae
easdem offero, dico, & consecro.

At quoniam, ut dixit Archangelus Raphael Tobia: Sacramentum Regis *Tob. 10.*
abscondere bonum: opera autem Dei revelare honorificum est. Ego pariter
has ipsas meas lucubrationes, ut ad majorem Fidelium utilitatem illa quoque
proficiant, maximè exopto; & propterea easdem à Divina Majestate Tua
mihi iterum præstari humiliter peto. Sic etiam ipse Rex David gladium, quo
Goliath Philisthaum percusserat, & in templo appenderat, petiit ab Achimelech
Sacerdote, & obtinuit inquitens: Non est huic alter similis, da mihi eum. *1. Reg. 21.*
Ego quoque cum sacra mea ista lucubrationes ex Verbo Majestatis Tuae penetrabi-
liores sint omni gladio ancipiti, ut cum fratribus meis communicem, nec non
rebelles Sectarios confundam, Te Deo meo propitio, proficuum spero.

Tu Deus lux temporum, rerum, & hominum: in quo, & à quo, & per quem
intelligibiliter lucent, quæ intelligibiliter lucent, omnia. Sapientia, in qua,
& à qua & per quam sapiunt omnia: adveni mihi propitius Tu una eterna,
& vera substantia, ubi nulla discrepantia, nulla confusio, nulla indigentia, nulla
mores: Tu scintillam aliquam tui, si non radium in meam hanc mentem im-
mitte, ut & videre, attingere, referare possim in Veteribus istis Christianorum
Ritibus, thesauros antiquitatis, & memoria, quos in ævi diffuso, implicitoque
sinu reponis, & servas. Iube quæso atque impera quicquid vis: sed aperi au-
res meas, quibus voces Tuas audiam: aperi oculos meos, quibus nutus tuos
videam, ut Tibi semper placere valeam.

Ad Lectorem.

FRAGMENTUM de Veteribus Christianorum Ritibus jam à me in lucem proditum; sed plurimis Auctoris, & Typographæ defectibus repletum: placuit eruditis aliquibus amicis etiam ex Gallia, & Belgio me admonere, ut idem Opus magis elaboratum, & absolutum iterum imprimi curarem. Quorum suasiones, cum mihi iussa semper fuerint; annui potissimum, quoniam florentibus annis nulla mihi ex legalibus studiis utilitate reportata, nec ullo ex longo Principum obsequio mihi suffragante favore: sicuti nec alio quopiam ex longis itineribus, & aliis laboribus fructu acquisito, nisi fortè modica aliqua rerum humanarum cognitione; quam comitata est sola mentis agitatio, & vanitas, cum omnes cogitationes meæ fuerint semper dissipatæ. Propterea hac saltem mea ingravescente ætate residuum annorum meorum considerans, & quietam, tranquillamque vitam inquirens, omni humana dignitate, & aliis prædictis abnegatis ad Deum verum reuersus, sacris insignitus Ordinibus; ut ex eruditis sacrarum litterarum studiis, & circa Veteres hos Christianorum Ritus aliquid mihi compararem, plurimum mihi complacui.

Ritus namque, qui in Ecclesia seruantur, altissimarum signa sunt rerum, & maxima quæque continent cœlestium arcanorum Sacramenta. Et sicut in Scriptura sacra, *B. Hieronymo* teste, singuli sermones, syllabæ, apices, puncta plena sunt sensibus: & quæ minima putantur in sacris Literis, ea item sunt Sacramentis spiritualibus plena, & omnia in Evangelio summatim tractantur, ita in Ecclesia sancta Dei à Spiritu sancto informata nullus Ritus, nulla consuetudo, nullaque ceremonia à sanctis Patribus ad debitum Deo cultum persolvendum est introducta, quæ sacris mysteriis careat.

Ex prædictis Ritibus & Ceremoniis ad Divinam Majestatem contemplandam non nisi eruditus, & religiosus quisquam aspirare idoneus est: siquidem ab his viris ordinata hæc atque in obsequium Domini JESU Christi (qui est Caput Ecclesiæ) instituta sunt. Ac etiam Sacramenta Incarnationis, Natiuitatis, Passionis, Resurrectionis, ac Ascensionis ejus, & sublimiter illi intellexerunt, & prædicare voce, litteris, atque huiusmodi signis fideliter, & sapienter voluerunt. Hæc vero Sacramenta celebrare, & causas coram non intelligere, quasi lingua loqui est, & interpretationem necire. *Qui autem lingua loquitur*, inquit Apostolus, *oret, ut interpretetur*; id est, ut ea quæ spiritu oramus, aut psallimus, mentis quoque intelligentia capiamus. Quamvis etiam qui mysteria, vel signa Ecclesiæ fideliter, & pie frequentant, si causas eorum scire non possunt, non tamen sine fructu sunt; ideo quippe instituta sunt hæc, ut miro modo arcana Dei, quæ à paucis possunt intelligi, penè ab omnibus possint agi, ex Apost. *Sapientibus & insipientibus debitor sum*. Ita ut omnes, ad quæ ipsi tenentur, intelligant, vel saltem ad maiorem fidelium utilitatem profint.

Sed cum memoriæ ego retineam, quod etiam Dominus per Moysen præceperit, sibi à filiis Israhel primitias præstari; & illi dum certatim offerrent, venerunt Arnifices, & dixerunt Moysi: *Plus offerret populus quam necessarium sit: oblata sufficiunt, & superabundant.*

dant. Simile huic suspicor posse mihi obijci: Iste scribit, quod necessarium non est: Sancti scripserunt: Sanctorum scripta sufficiunt, & superabundant. Nos haud sufficimus legere, quæ Sancti scripserunt, nedum hæc quæ isti ignoti sine auctoritate de corde suo proferunt. Hæc & alia graviora surda aure ego præteriens, ut torus ad eam intentus, quæ me tacere non permittit, dilectionem Verbi Dei: primitias istas ex vigiliis laborum meorum congeffi: *Et Domino Deo edorato epulabor in omnibus bonis, quæ dedit Dominus mihi.* Deut. 26.

Et quanquam sancti, & prisci Patres, qui nos præcesserunt, plurima etiã hoc argumento tractaverint, non tamen ita omnia perfectè, quin nobis etiam aliquid remaneat supplendum: Senec. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt, multum restat operis, multumq; restabit, nec ulli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adjiciendi.* Unde Eccles. *Sapientiam antiquorum exquiret Sapiens, & Prophetis vocabat.* Cap. 39.

Igitur Sacramentorum omnium opificem invoco sanctum Spiritum; ut hæc quæ per sanctos Patres ipse ordinavit; eadem gratia mihi secundum sensum, & auctoritatem scripturarum in perscrutatione Ecclesiasticæ antiquitatis aperire dignetur. Visum est autem hunc librum sic ordinari.

Ut primum cognoscamus, quibus Ritibus mox fuit apud priscos fideles Divinam Majestatem, & Sanctos ejus venerari, & maximè de sacris Imaginibus.

Secundo de Sacramentis novæ Legis, & præcipuè de Veteribus eorundem Ritibus.

Tertio de Ecclesia materiali, nec non de ejusdem utensilibus, vestimentis, & aliis pluribus sacramentalibus, ac etiam de priscis Ritibus circa prædicta.

Quarto de ipsâ Ecclesia spirituali, in qua summus Pontifex præest, verus Christi Vicarius, Petri successor, ac ejusdem Ecclesiæ visibile Caput circa omnes occurrentes difficultates.

Quinto de Statu Ecclesiæ Græcæ, & maximè in quo differant in præsentî ab Ecclesia Romana illius Schismatici.

Videbimus quoque de Ritibus, qui apud Orthodoxorum Ecclesiam quotidiani in usum sunt recepti, & de his quos diversis temporibus, & causis variari contingit, ac etiam de illis qui antiquati, & in desuetudinè abierunt. Pariter de priscis, & Ecclesiasticis historiis plura cõsiderabimus, & multa Sectariorum dogmata confutabimus: ac etiam mysticos sensus prædictorum Rituum, & alia multa, ipso adjuvante Christo, digeremus.

Illud autem à bonis omnibus hujusce studii meritum, vel dignitas impetrare debet; ut quamvis vetus cum suavitate vinum bibere illi sint assueti, nostra tamen musta despuenda non judicent: sunt enim hic nonnulla, quæ multo studio, ac labore homines adipiscuntur: sunt quæ admireris: sunt quæ sigillatim asperneris; sed sunt simul omnia, in quibus Christianorum temporum antiquitatem veneraberis pariter atque admiraberis: & quicquid maximè sequendum, & imitandum, contra verò potissimum evitandum, ex ipsa rerum enarrandarum lectione intelligendo percipies.

Neque enim auctoritati Veterum quicquam in hoc detrahimus, scilicet, Isidori, Albini, Amalati, Ruperti, Durandi, & aliorum, qui de hujusmodi eruditissime scripserunt; sed licet semperq; licebit salva fide sanctæ Catholicæ Ecclesiæ cuiquam aliorum lucubrationibus adjicere ad majorem Dei gloriam quid senserit. Vale.

JACOBUS PHILIPPUS
TOMASINUS,
ÆMONIÆ PRÆSUL,

Nobili & Erudito VIRO

JOANNI BAPTISTÆ CASALIO,
S. P. D.

QUINTUS annus est, cum Romæ suavissimæ conversationis tuæ perpetuo favore nulla dies sine tuo aspectu transiret, qua nunc per Urbem celeberrimam Orbis dominam, Romanorum Imperium in delubris, in ruderibus, in porticibus admiraremur, nunc in tua Bibliotheca, modo in tuo Musæo ad radices Aventini montis oculos, animumque reficeremus. Dulcis profecto illius temporis mihi semper hæret memoria. Jam obrepentibus paulatim annis, remanent adhuc in me ea tuæ eruditionis exempla quæ de Ritibus præcis, & recentioribus copiosè ac doctè differebas. Gratulor modo, quod præclara illa ingenii monumenta de Ritibus profanis, cum Ægyptiorum tum Romanorum compendio in lucem produceris: quæ a vide expectata demum ad me pervenere in hac Æmonia solitudine non longe à maris obstrepentis æstu, frondisque Palladiæ umbris in Musæo abditum, ut earum lectione animum oblectarem. Nec mora; ut primum lætus volumen inspicio, & oculo plusquam curioso translego, vinnulam heu orationem persentio, pulcherrimas etiam tui Musæi Icones, Saxa, Lucernas, Tripodes, Vasa, cæterasque curiosæ, & reconditæ eruditionis imagines elegantissimo verborum nitore comparere video. Tibi vero univèrsa mecum Respublica literaria, quod tam solidè, studioseque reconditam antiquitatis memoriam erueris, debet plurimum. De Ritibus porro sacris Commentarium dignitati Ecclesiasticæ magis consonum summa cum voluptate pervolvi. Argumentum sanè tuo ingenio dignum, iisque per jucundum, qui omnem ingenii vim contulere iis rite rectèque percipiendis, quæ primam Ecclesiæ disciplinam longa vetustate occultarunt, uberiore stylo ù ampliaveris, non de amicis dicam, verum de univèrsa posteritate, quantum alius nemo promereberis. Plures namque profanorum Rituum Scriptores habemus; factorum autem paucissimos. Christiani nempe cultus rationem ad hanc usque ætatem pauci, satisque parce prodiderunt. Inde qui Ritus præsertim Baptismi, aquæ lustralis, Missæ, Eucharistiæ, similliumque initio fuerint, nondum omnibus perspicuum. Hæc verò omnia sic tuo calamo illustrata scio, ut erudito labore veterum Patrum lectionem obscuris fidei mysteriis redundantem insigniter illustra-

illustraveris, Rituumque sacrorum causam ita egeris, ut ipsorum iniores tantum non everteris, verum ab erroris pertinacia revocaveris, dummodo rationes tuas æquo animo cognoscere voluerint. Si pari studio Saxa, & Monumenta in Templis Romæ per otium lustraveris, conatus profecto tam insigni labore haud erit indignus. Historicos & Polyhistoros autem plurimum juveris, si quæ in tuis scriniis habet, publicæ utilitati expetita rei literariæ damno haud distuleris. Perge Nobilissime CASALI, & graviter cœpta sacrorum studiorum curricula tuorum Avorum exemplo perage. Virtuti tuæ inter cæteros præluxit JOANNES BAPTISTA CASALIUS: cujus nomen ut geris, ita viri planè eximii conatus pari fortuna sequere. Britannia ille Regi ob summam prudentiam ab intimis consiliis ad Serenissimam Rempublicam Venetam peracto Legati munere, variis tandem itineribus optatam quietem habuit Infula Bellunensi, qua toti Orbi sua virtute præ reliquis enituit. Vale advenarum Columen, ac urbis Delicium, meque tuo nomini devinctissimum redama, ut Deo & Amicis vivamus. Amonia die 15. April. 1646.

REVERENDISSIMO ET ERUDITISSIMO
 DOMINO
 DN. JACOBO PHILIPPO
 TOMASINO,
 AEMONIÆ PRÆSULI,
 S. P. D.

Non aliud meum certè fuit ingenium Reverendiss. Præsul, cum aliquid quod arri-
 seris, chartis mandavi; statim aliquem conquirere, qui prudentia, & doctrina
 optimè sapiat: non ut scripti causam suscipiat, & reprehensione digna tueatur, & laudet;
 sed ut vulnerebus medeatur, & si quæ sunt à recta ratione non bene dictata corrigat,
 emendet, deleat, ac penitus tollat. Neque enim fieri potest, ut omnia semper laudanda
 scribamus, reprehendenda nunquam. Id si nusquam alias, nunc mihi in negotio diffi-
 cillimo peroptandum fuit: neque in re levi versamur, sed intima prisorum Christiano-
 rum Rituum penetrantes adyta, & evisceratas ex eorum pectore, & scriptis sententias
 examinantes: & iudicio factò ponderantes ea, quæ minus ad Catholica Ecclesia dogmata
 sustinentur: eaque tanquam spuria, & adulterina pandamus, refellamus, & rejicia-
 mus: recta vero, sanaque comprobemus. Hinc ego cum annis præteritis fragmentum
 de sacris & profanis Veteribus Ritibus à me non bene compactum, & mutilatum ad te
 transmissem, ut de eo quid tu sentire perciperem. Humanissimè à te suavis, ut illam
 partem de Christianorum Ritibus, quæ totam fere Catholicam Religionem auctorizat,
 & Sectariorum confundit proterviam, diffusus ego prosequerer. Igitur in hoc argu-
 mento,

❁❁❁

mento, qua inter legendum aut animadverterim ipse, aut animadversa ab aliis observa-
verim, quam libentissimè, ut tibi morem gererem, modo in lucem protuli. Tanta co-
gnitor causa unus tu mihi eris: Tu qui in omnem dicendi occasionem intentus omnia ubi-
que rimando, omnia colligendo, & tua mentis feracitate omnia progredientis, tam multa,
tam varia, tam apta rebus, tam opportuna temporibus, tam decora personis, quis non vi-
det Opus ingenii tui, & intelligentiæ quanta sint opes? ut ex tanta librorum congerie, quos
in lucem protuleris, ad perfectam instruendam bibliothecam illi superabundent copiosè.
Tu vero has meas lucubrationes, quas nec ordine, nec stylo, aut alio forsitan defectu; quan-
quam non satisfaciant, pro tua in me benevolentia lætus suscipito, atque quo polles ingenio,
dijudicato, malè compta perpolito, errata corrigito, spuria notato, si nihil est, quod arri-
deat, igne cremato. Quicquid feceris, optimè factum fuerit: exosculabor sententiam,
nec iudicem alium appellabo: si autem hoc meum institutum tibi forsitan probabitur, si eru-
tam è Veterum Christianorum tenebris doctrinam frui luce permiseris, de tuo iudicio
summopere gaudebo.

Quod autem de Templis, Rudicibus, & aliis hic Romæ antiquitatis monumentis me-
moria retineas, qua jam nos simul annis præteritis inviseramus, lætor, sed magis lætor, si
tu, ut mihi alias indicasti, iterum proximo seculari anno Romam advenies, ut ea diligen-
tius intueamur, & perscrutemur. Hoc interim in eodem sacrarum antiquitatum argu-
mento perfrueris eruditissimo Opere, quod brevi adveniet in lucem titulo: Roma Sub-
terranea, & quamvis alias post obitum Antonii Bosii, ejusdem Auctoris mutilatum
prodierit; at modo luculentissimè auctum, & illustratum ab Eruditissimo, & Admodum
Reverendo P. Paulo Aringhio Congregationis Oratorii apparebit.

Demum cum mihi referende gratiæ facultas non sit; majoribus tuis beneficiis me
magis ac magis obstrinxi. Attamen non patiar profiteri, quod debeo, quemadmodum
nec tu pateris non tibi me obnoxium facere, & aliquo semper beneficio devincire. Romæ
Kalend. Decembr. M DC XLVI.

Amplitudinis tuæ Reverendissima

Addictiss. Deditissimusque

JOANN. BAPTISTA CASALIUS.

ERVDITO ET NOBILISSIMO VIRO

DN. JOANNI BAPTISTÆ
CASALIO,

JOANN. FRANCISCUS à SLINGELANT,
S. D.

Postquam, Dei beneficio, liberum aera paulisper haurire datum est, & à quadimestri ægritudine, mihi inet velut postliminio, redditus sum; nihil profectò antiquius habui, nihil ardentiore studio flagrabam, ut internæ mentis pabulo quodammodo reficerer, quam exspatiari protinus in tripertitos sacræ ac profanæ eruditionis campos, doctis omnibus, totique adeo posteritati, à tua, Nobilissime Casali, munificentia referatos. Equidem, jam inde, ex quo primum hisce in oris innotuit, te istud operis moliri, omnium sic expositulata votis sunt volumina Rituum; nec mora, nec requies inter amicos fuit, quin ad me illicò per litteras sciscitarent, num prodisset tandem, exoptatum Opus? Nunc vero, cum unicum illud tantum, quo me donasti, exemplar, apud Belgas delatum sit, neque sufficiat explendæ siti doctiorum, qui haurire inde aut Ceremoniarum Ritus sacros, aut historias profanas, vel, quod caput est, perdiscere cupiunt solidioris doctrinæ argumenta, quibus Novatorum dogmata convellis; hæresesque fluxas esse, & vagas commonstras: atque eas denique, orthodoxo partim stylo tuo, partim & propriis telis jugulas, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate Evangelica prosternis, ac penitus conficis. Committere igitur non potui, quin ejus ergo, certiorum te redderem: simulque adhortarer audentius (pro ea, quæ mihi tecum, à multis retro annis necessitudine, conjunctioneque animorum intercedit, quæque penes Eminentissimum inter Eminentissimos, felicitis memoriæ Cardinalem à Balneo, inter nos, longis tractibus per Galliam, & Italiam coaluit) ut secundas porrò curas, uberiores, atque auctiores editioni, quanto cyus impenderes: Belgarumque in primis votis facere satis, animum inducas tuum. Ne autem pigeat te, gloriosum istum laborem subire, cogita identidem cum Xenophonte, oblonii loco, viris bonis, esse labores. Hos vero, quos tam præclaros exantlasti, fax mentis honestæ gloria consequetur indubie atque collustrabit: tuque in Opere isto æternaturo, superstabis. Meministi autem quale responsum Crassus olim tulit: Non posse, scilicet fortunam aut opes, sibi quemque fingere, aut vitam protelare ad libitum: ingenium duntaxat, fingere posse; quo solo, ad æternitatis perenne decus, enituntur mortales. Ac vitam extendere scriptis, hoc virtutis Opus. Honores quippe, tituli, divitiæ, &

))

alia

alia quæque fortunæ sunt: tribui posse à Principibus fateor; ingenium, doctrinaque non eripi, non dari. Et quis, te uno excepto, potiore titulo, aut majore cum fructu, ac fide exercens calamum, per hæc factorum Rituum Controversiarumque argumenta, decurrat? ut qui mores hominum varios lustrabas, & urbes; ac studio discendi percitus, Alpium claustra pervasisti, Gallias late qua patent undique perlustrans; Belgium deinde peragrans, atque ipsas adeo confœderatas Provincias explorasti ad unguem. Et ne quid intentatum relinquis, temet in Angliam ultimam penetrans, trajicere fretum, ut variam istic, & laceram Ecclesiæ faciem dignosceres, constituisti. Post hos, tantos labores, viarumque anfractus superatos, beato nunc demum otio, atque Urbi, & tibi redditus, sub hoc felicissimo S. D. N. INNOCENTII Papæ X. Imperio, prodesse publico rectè instituis, fructumque peregrinationis tuæ, non modio neque trimodio, sed toto velut horreo admetiens Orbi universo.

Ego denique, qui, epistolam scribere, oblitus videar, ut in orbitam redeam, sitipremum hoc iterum, atque iterum te rogo, per, si quid amicitiae nostræ non intermoriatur tribuas, ut patiaris exorari te, ad evulgandum locupletius volumina ista Rituum, extremis terrarum Morinis pariter, ac Belgis omnibus desideratissima. DEUS, auctor Pacis, idemque exercituum Deus, tranquilla Reges inter utrosque, componat tempora: ut horum ad exemplum, tanquam majorum luminum, cæteri quoque videant Moderatores Europæ Christianæ, unum id conducere Ecclesiæ, ut ad Pacis studia convertant animos, hostique Christiani nominis, devota Deo pectora objiciant, & procul sinibus nostris, atrox & crudele bellum, quod intentat, propulsare fortiter valeant. Hæc summa votorum, conceptissimis signata verbis. In qua desino & te bene valere jubeo. Scribebam in Arcopago Belgii, Machliniæ. Eid. Apr. 1646.

CLARISSIMO ET ERVDITISSIMO VIRO

IOANNI FRANCISCO
A SLINGELANT,

C. R.

JOANNES BAPTISTA CASALIUS,

S. P. D.

TEmagno excelsoque ingenio esse, nunquam mihi timide pronuntiandum putavi; ut maximè in negotiis peragendis solertiam ad singulorum mores ita componas tuos; ut unus omnium gnarus, nusquam hospes, atque insolens, ubique in patria esse videaris; & quam prudentiam Homericus Ulysses multarum urbium mores videndo didicit; eandem tu magnam Europa partem perlustrando maximè es consequutus. Unde cum primum in hanc nostram Urbem totius Orbis Caput advenisses, ab hoc Inclito Romano

Romano populo libentissimè in Civem Romanum electus, & cooptatus fueris: inde in Belgium reversus à secretis in Areopago Machlinia fueris adscriptus; ut jam pridem apud felicis memoria Joannem Franciscum Cardinalem à Balneo eodem munere in illius Legationibus Brabantia, & Gallia, ac Roma hic etiam fungebaris: ex his ego, & conjuncta etiam inter nos amicitia anno elapso transmisi ad te bonarum omnium litterarum eruditissimum lucubrationes meas de profanis & sacris Veteribus Ritibus; & cum judicium tuum, ut prosequerer ego illam partem de Veteribus Christianorum Ritibus, percepissem; hanc igitur ad te in presenti magis elaboratam, & auctam remitto. At vero dum tu easdem has meas lucubrationes laudas: tantum absum ab eo, quod putasti non me latere hujusmodi Ritibus, ut nihil in Epistola tua legerim tristius; & miror quod ingenii mei tenuitas te lateat, quod non solum in aliis innumerabilibus rebus multa me lateant; sed in his etiam hujusmodi Ritibus multo nesciam plura, quam sciam. Libenti animo nihilominus suscepi hoc Opus, ut mentem à Principum aulis, & inanibus mundi honoribus in presens alienam, cum in adolescentia mea in his parum suffragante fortuna non ratio, non consilium profecerit: saltem in cadente atate studiorum pabulo in hujusmodi Veteribus sacris Christianorum Ritibus, etiam te annuente, illam sic feliciori sorte recrearem.

Et maximè in hoc tuo genio etiam satisfeci, quoniam Batavorum Provincia per totum ferè impii Calvini dogmatibus infecta; in illius tamen Metropoli Dordrecht, ubi ego elapsis annis humanissime jam hospes fui in Gentilitia, & Nobili domo tua, vitam tamen inibi maximè fidem, & Catholicam Religionem coli, & illibatam servari deprehendi: ac non sine lachrymis gaudio permixtis sacra istic Missarum solennia celebrari conspexi; quantum quidem per arctissimas temporis angustias eluctando familia tua consequi potest. Unde ego ipse saepius cogitabam eosdem fidelium Ritibus tunc in illa domo tua potissimum peragi, quos alias saevientibus Tyrannis ab exordio nascentis Ecclesia priscos fideles in Cryptis, & Cavernis celebrasse legimus, ut etiam in hoc ipso Opere nos indicamus.

Te igitur ex corde rogo; ut presentes bellorum calamitates, qua undique totum Belgium devastantur, fortiter feras, ut soles; donec mittat misericors Deus suum Angelum Pacis, qui omnia componat, & regat. Vale mi Slingelant. Quicquid sum, tuus sum: & Casalium tuum, ut facis, ama. Roma prid. Non.

Decemb. M DC XLVI.

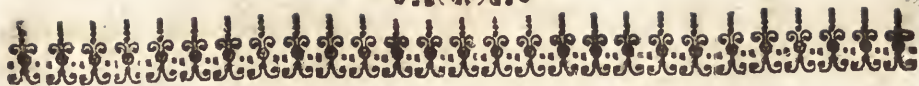
IN LIBRUM
DE

VETERIBUS SACRIS CHRISTIANORUM
RITIBUS,
P. PAULUS ANTONIUS
DE ÆILLI PARISINUS C. R. M.,

Ingenium, labor assiduus, pietasque Casalis
Concurrunt pariter singula ad istud Opus.
*Et licet haud facile est dixisse an vincitur hujus
Ingenio pietas, an pietate labor.
Vera tamen pietas, & multis gentibus orbis
Cognita, in authoris pectore prima sedet.
Hac illi Batavos, terra, pelagoque potentes,
Quoque fluit Tamisus, suasit adire solum.
Illic Christi adum sprevit gens impia cultus
Hactenus, & jacuit religionis honor.
At postquam, ut sidus, tua pagina, lumine fausto
Gratanti Ausonia, doctæ Casali, micat:
Quisque suas damnat tenebras, veteremque requirunt
Anglica, cum Batavis, te duce, regna fidem.
Quin etiam Gallis non amplius Hydra resurgit,
Quæ Lodoicea concidit icta manu.
Rupella frustra latebra: totumque per orbem,
Antiquos ritus nunc celebrare juvat.*

Auctoris Responsio.

Complacuit tibi Admodum Reverende Pater Eruditissimo epigrammate tuo
mea scripta de Veteribus Christianorum Ritibus illustrare: plurimas idcirco
gratias ago: sicut & immensas tibi & familiæ tuæ debeo semper, quod Lutetiæ in No-
bilissima, & opulenta domo tua pluries hospes fuerim; dum adhuc in sæculo tu esses,
quando post peracta humaniora, & philosophiæ studia egregie, ac fortiter ibidem No-
bilitium aliorum Gallorum exemplo Regi tuo recolendæ memoriæ Ludovico XIII.
in præliis inservicbas. At dein dum nobili conjugio à tuis destinabaris, majora pre-
mens, & oculos è terra in cælum intendens, mutata militiæ temporalis exercitatione
cum spirituali; relicta domo & patria tua, unica soboles viduæ matris tuæ ex Gondio-
rum nobilissima prosapia, Romam profugus advenisti: singulari propè exemplo ut
cælum lucrifaceres, in cænobium ingressus: pauper & humilis Christum Dominum
imitatus, ibidem innocentia, & austeritate vitæ, extinctæ jam familiæ tuæ immemor,
eidem in præsens dignè famularis.

INDEX CAPITULORUM

DE

Veteribus sacris Christianorum Ritibus.

Prior Numerus ordinem Capitulorum designat. Secundus Numerus paginam eorundem Capitulorum. Tertius Numerus & seq. indicat paginam Notabilium ad prædicta Capitula.

Præfatio, seu de causa suscepti Operis.

PARS PRIMA.

- Cap. I. **D**E figura sanctissimæ Crucis apud Priscos variis modis expressa. pag. 3. Notabilium, pag. 490. & seq.
- II. De sacris Imaginibus nascentis Ecclesiæ. 15. Notabilium. 492. & seq.
- III. De pluribus priscorum Fidelium Ritibus, circa eorum preces. 29

PARS SECUNDA.

- IV. **D**E Sacramentis novæ legis. 38. Notabilium. 492. & seq.
- V. De Baptismo. 40
- VI. De triplici Christi Cœna: & primum de Legali. 64
- VII. De vulgari, seu Communi Cœna. 67
- VIII. De tertia Cœna Eucharistica. 70. Notabilium. 494. & seqq.
- IX. De antiquis Missæ Ritibus. 77. Notabilium. 498. & seqq.
- X. De particulari Missæ Expositione. 94. Notabilium. 501. & seqq.
- XI. De Calicis Ufu. 107
- XII. De Græcorum errore. 109
- XIII. Quomodo servari solita Eucharistia. 110
- XIV. Quo Ritu, seu Ceremoniis, & situ Communio olim percepta? 112
- XV. Quis porrigere solitus? 115
- XVI. De interna Dispositione in sumenda sanctissima Eucharistia. 116
- XVII. De Lætitia ob susceptam Eucharistiam. 118
- XVIII. De Frequentia sanctissimæ Communionis, & quibus ministranda? 120
- XIX. De Communionem sub unica specie Panis. 121
- XX. Catechumeni quomodo participarent de Eucharistia & assisterent Missæ. 125
- XXI. Quis apud Antiquos sit Communio, seu Communicare? 129. Not. 503. & seqq.
- XXII. De antiquissimo Excommunicationis Ritu. 135
- XXIII. De Sacramento Confirmationis. 136
- XXIV. De Pœnitentiæ Sacramento & auriculari Confessione. 140
- XXV. De Satisfactione pœnæ post remissum peccatum. 144
- XXVI. De Sacramento Ordinis. 147
- XXVII. De Ordinum Distinctione & eorund. Functionibus. 148. Not. 508. & seqq.

XXVIII.	De Potestate exorcizandi Energumenos, & Catechumenos.	pag. 154
XXIX.	De Diaconissis, Presbyterissis, & Episcopissis.	155
XXX.	De Sacramento Matrimonii.	157
XXXI.	De Impedimentis Matrimonii.	159
XXXII.	De Sacramento Extremæ Unctionis.	160

P A R S T E R T I A.

XXXIII.	D E Ecclesiarum Ædificatione & Consecratione. 163. Not. 517. & seq.	
XXXIV.	De Supellectilibus sacrorum Templorum.	178
XXXV.	De Vestibus à sacris Ritibus decretis ad exercendos ordines Sacramentalis.	189
XXXVI.	De Aqua benedicta & Pane benedicto.	204
XXXVII.	De Benedictione & Usu Olei sancti, Chrismatis. 208. Notab. 518. & seqq.	
XXXVIII.	De Reliquiis, & Intercessione Sanctorum.	212
XXXIX.	De Peregrinationibus quæ fiunt ad Reliquias Sanctorum & alia S. loca. 218	
XL.	De Processionibus, & Rogationibus, seu Litanjiis. 221. Notabilium. 521	
XLI.	De Incenso, seu Thymiamate, & Thuribulo.	228
XLII.	De Lucernis Christianorum, & aliis Luminibus. 232. Notabilium. 522	
XLIII.	De Ære Campano, seu Campanis.	239
XLIV.	De Cantu in Ecclesia antiquiss. & aliis Musicis instrumentis. 245, Not. 522	
XLV.	De Horis Canonicis.	252
XLVI.	De Breviario & ejusdem antiquitate. 255. Notabilium. 522	
XLVII.	De Usu Incognitæ Linguæ in servitio Ecclesiæ.	253
XLVIII.	De sacris Fidelium Icunculis, vulgo Medaglie, & Agnus Dei; sicuti de Bullis, Amuletis & aliis Ethnicorum superstitionibus.	265
XLIX.	De Corona Clericorum.	268
L.	De Tonsura Religiosorum.	271
LI.	De Habitu Monachorum & Religiosorum.	272
LII.	De Monachorum & Religiosorum Institutione, & Votis eorumdem. 274	
LIII.	De Votis in Genere.	278
LIV.	De Cœlibatu Ecclesiasticorum.	279
LV.	De Bigamis, quod sint Irregulares, nec ad Ordines admittantur.	282
LVI.	De Christianis Imperatoribus erga Ethnicorum Ritus.	283
LVII.	De Sacerdotibus Gentilium, qui ad Relig. Christianam transibant.	285
LVIII.	De Ceremoniis, seu Ritibus in Genere.	286
LIX.	De Osculo Pacis.	296
IX.	De Festivis Diebus. 298. Notabilium. 522. & seqq.	
LXI.	De Cinerum Ceremonia.	305
LXII.	De prisco & vario Ritu observare Quadragesimæ. 507. Notabilium. 532	
LXIII.	De Vigiliis & aliis Ecclesiæ Jejunjiis, ac etiam de Operibus Supererogationis. 317. Notabilium. 534	
LXIV.	De Libero Arbitrio.	322

LXV.	Quod Fides absq; Operibus non valeat justificare. 326.	Notab. 53. 4. & seqq.
LXVI.	De Funeribus priscorum Christianorum. 329.	Notabilium. 537
LXVII.	De Miraculis. 272.	Notabilium. 538
LXVIII.	Quod Miracula in Catholica tantum Ecclesia continuaverint ab Apostolis singulis quibusque sæculis.	350
LXIX.	De Canonizatione Sanctorum, deque Apotheosi, seu Consecratione Romanorum.	354
LXX.	Quod Judicium Ecclesiæ & sanctæ Sedis sit infallibile in Canonizatione Sanctorum.	360
LXXI.	De Decimis.	365
LXXII.	De Exemptionibus & Immunitatibus Ecclesiarum & Ecclesiasticor.	367
<i>PARS QUARTA.</i>		
LXXIII.	D E Veris Ecclesiæ Signis.	371
LXXIV.	De sacra Scriptura & ejus expositione. 375.	Notabilium. 539. & seqq.
LXXV.	De Apostolicis Traditionibus.	379
LXXVI.	De Conciliis, & eorum Auctoritate.	385
LXXVII.	Quod S. Petrus fuerit Princeps Apostolorum.	388
LXXVIII.	Petrus fundavit, gubernavit, & sanguine proprio Ecclesiam cōsecravit. 390	
LXXIX.	Quod Papa sit successor sancti Petri, Hæres dignitatis, & præminentia: ac de Ritibus in Electione ejusdem.	395
LXXX.	De Romana Ecclesia.	404
LXXXI.	De aliis Ritibus, & Titulis Romano Pontif. competentibus.	408.
		Notabilium. 546
LXXXII.	De Cardinalibus S. R. E. 423.	Notabilium. 547
LXXXIII.	Quod omni tempore habitus fuerit recursus ad Papam, uti Caput visibile Ecclesiæ.	428
LXXXIV.	Quod Episcopus Romæ debeat ipse, seu qui ab ipso delegatus est, præsidere in congressibus Conciliorum.	430
<i>PARS QUINTA.</i>		
LXXXV.	D E Græcæ Ecclesiæ Statu.	432
LXXXVI.	Spiritum S. ex Patre, Filioq; procedere: non ex Patre tantum.	436
LXXXVII.	Quod in Azymo apud Latinos, & Fermentato apud Græcos orthodoxe, & verè Christi corpus conficiatur.	438
LXXXVIII.	De Purgatorio.	441
LXXXIX.	De Fruitione Sanctorum.	445
XC.	De Petri Primatu.	447
XCI.	De plurimis Græcorum Ritibus. 448.	Notabilium. 547. & seqq.
XCII.	De Indulgentiis, Potestate easdem concedendi, & de earundem Distinctione.	464
XCIII.	De Jubilæo, & Anno sancto.	467
XCIV.	De Indulgentiis pro Mortuis.	472
		De

xcv.	De Antiquitate Indulgentiarum.	473
xcvi.	De Limbo sanctorum Patrum.	474
xcvii.	De Limbo Puerorum, & Peccato Originali.	476
xcviii.	De Inferno. 478.	Notabilium. 548. & seq.
xcix.	De Resurrectione Mortuorum.	479
c.	De Græcorum Imperatorum Triumphis.	483
ci.	Appendix seu Notabilia.	490

A P P R O B A T I O.

De Veteribus Christianorum Ritibus Librum Auctore Joanne Baptista Casalio Romano jussu Reverendissimi P. Fr. Vincentii Candidi Sacr. Apost. Palat. Mag. legi, nihilque in eo Catholica Fidei contrarium, nec contra bonos mores reperi; immo opus multa eruditione refertum, & Christiana antiquitatis studiosis pergratum deprehendi; dignum quod Typis aeterna memoria mandetur. Die 10. Februar. 1646.

Ita censeo ego Didacus Cinquinus.

A P P R O B A T I O.

R. Pater. Legi jussu tuo librum Viri Clarissimi Joannis Baptistæ Casali inscriptum de Veteribus Christianorum Ritibus, nihilque in eo reperi, quod fidei Catholicae bonisque moribus repugnet, quin etiam multa vidi, quæ Christianam historiam illustrare possunt. In quorum fidem, &c. Idibus Februar. 1646.

Ego Paulus Josephus Meronus ita censeo.

Imprimatur, si videbitur Reverendiss. Magistro sacri Apostolici Palatii A. Sacratius Episcopus Comaclensis Vicesgerens.

Imprimatur. Fr. Raymundus Capisuccus Magister, & Socius Reverendiss. P. Fr. Vincentii Candidi S. Palatii Apostolici Magistri. Ord. Præd.

Moses ad populum Deut. cap. 4. inquit;

Quæ est alia Gens sic incluta, ut habeat Ceremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam vobis ante oculos vestros.

Et David jam moriturus ad filium Salomonem. 3. Reg. cap. 2. inquit;

Confortare, & esto vir fortis, & observa, ut custodias mandata Domini Dei tui; & custodias ceremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia; sicut scriptum est in lege Moyli.

Lanfranchi Archiepiscopi Cantuariensis ex Comment. de Eucharistia contra Berengarium.

De Historia Ecclesiastica efficacitate.

Ecclesiastica Historiæ, & sanctorum Patrum gesta, tamen illam excellentissimam auctoritatis arcem non obtinent, qua donatæ sunt Scripturæ, quas Prophetias, seu Apostolicas nuncupamus; hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos præcesserunt, à præcisis temporibus habuerunt,

PRÆFA-

P R Æ F A T I O
S E U
De Cauſa ſuſcepti operis.

PLurimi ex priſcis Scriptoribus, cum de Ri-
tibus naſcentis Eccleſiæ ſparſim multa
eruditè ſcripſiſſent, de quibus recentiores
pauca notarunt; Cumq; etiam plurimi ex
noſtris antiquariis penes ſe copiam ha-
beant ſacrarum ſupelleſtilium veteris Eccleſiæ ad uſum
illarum rerum, quibus tam ſacra quàm proſana hiſtoria
illuſtrari & confirmari valet; atque de iisdem, menſibus
præteritis publicè etiam eruditiffimam habuerit Oratio-
nem magno Urbis concurſu Dominus Paulus Joſephus
Meronius, à quo ego varia deſumpſi: me ut eundem
campum ingredi ar, excitarunt. Igitur honeſtiſſimum
piſſimumque ſtudioſum imitatus, congeſſi ex prædictis
ſacris veteribus Ritibus; nec non ex lapideis, ac æneis
quibusdam ſupelleſtilibus priſcorum Chriſtianorum
(maximè quæ adhuc in meo Muſæo ſervo) fragmenta
aliqua; de iisdem ſcripturus, & nonnulla breuiter expli-
caturus:

caturus: quasi si Christianis omnibus Evangelicum illud Joann. 6. dictum esset: *Colligite, quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.*

Hæc inquam libenti animo sum aggressus; quoniam annis præteritis in Galliam, Angliam, Hollandiam, & Germaniam cum divertissem, cumque ibidem ex librorum lectura, & ex colloquio eruditorum virorum cognovissem, Hæresin hisce nostris temporibus in hoc potissimum versari; quòd in quarto & quinto sæculo fuerint superaddita & immutata Ecclesiæ sacramenta, sacramentalia, nec non & cæteri priscorum fidelium ritus: unde in hoc nostro opere si ex sacrarum Scripturarum auctoritate, & Apostolica traditione, ex sacris Conciliis & Orthodoxis auctoribus, maximè antecedentium sæculorum, cognoverimus, omnia prædicta, sicut in ipso nascentis Ecclesiæ exordio, sic etiam adhuc apud nos in usu esse, quæ principaliora & Orthodoxæ fidei substantialia sunt: adversariorum Hæreticorum cavillationes destructas, & nostrum munus adimplevisse censebimus. Præterea quantum hæ nostræ lucubrationes, sive ad historiam illustrandam, confirmandamque, sive ad Ecclesiam ab Hæreticorum conatibus vindicandam, valeant: pro mearum virium tenuitate quam brevissimè referam.

Vt igitur in prima Parte nostri operis cognoscamus, quibus Ritibus mos fuit apud præcos fideles Divinam Majestatem, & Sanctos ejus venerari: De figura sanctissimæ Crucis primò dicemus.

PARS

P A R S P R I M A.

De Figura sanctissimæ Crucis apud Priscos: variis modis expressa,

C A P. I.

QUoniam à priscis illis Ecclesiæ Magistris ita instructi sumus, ut res omnes Christi nomine, signoque Crucis auspiciis aggrediamur: De hoc primum agendum, cum ego præsertim apud me habeam diversas hujusmodi Cruces antiquissimas: Quarum una parva est ex lapide pretioso sculpta, & in ea Christus affixus cernitur quatuor clavis; stantibus hinc inde beatissima Matre, & Evangelista Joanne. Altera ex metallo unius digiti longitudinis, adducta ex Orientali Civitate Aleppi, & eruta ex antiquissimo Christianorum Templo subterraneo, quod nunc versum est in usum stabuli; nec in hac Cruce Christus affixus apparet, sed solummodo adumbratus. Tertia pariter è metallo antiquissima, in qua Christus patiens non est affixus, sed in Majestate quasi Imperans; & huic similis est celeberrima Imago illa, quæ in Urbe Luca servatur, à Nicodemo, ut traditio est, elaborata; de qua Cardinalis Baronius anno 1099. & ibid. Spondanus in epitome num. 7. ex quibus duas posteriores hic effigiatas proposui.

Effigiabant aliquando antiquitus Crucem, unà cum Columba in summitate, quæ est symbolum Spiritus sancti; sicuti hic proponam imaginem illam, de qua in Civitate Meliapor, dicta S. Thomæ apud Indos. Quæ Crucis imago inventa in Ecclesia, ubi affirmabant Incolæ sanctum Thomam Apostolum interfectum, ejusdem Apostoli sanguine tincta, singulis annis octo dies ante celebrationem Natalis Domini, cum Evangelium in officio Missæ inchoaretur, in nigrum colorem, deinde in cæruleum versa, multum ex se liquorem splendidum mittebat. Osorius lib. 3. de rebus Regis Emmanuelis. Baronius ann. 57. ubi Spondanus num. 34. & P. Kircherus in suo Prodomo cap. 4. latè.

Num. 1.
*Antiquus
Cruce
effigiata.*

Præterea tempore, quo supplicium Crucis frequens fuit apud Gentes in Reos, & Latrones; Christiani magna circumspeditione apponebant Imaginem Christi Patientis affixi ad crucem; sed hanc potius exponebant gemmis, & margaritis ornata, ut etiam canit Ecclesia.

*De Cruce
in Vati-
cano.*

O Cruce splendidior cunctis astris.

Ad pedes ejusdem Crucis effigiabant aliquando imaginem Agni effluentis sanguinem ex pectore, & ex quatuor pedibus, in symbolum Christi crucifixi; ut ex opere musivo in antiquæ Vaticanæ Basilicæ abside jam extabat: quam imaginem hic delineatam proposui.

DE VETER. SACR. CHRIST.

In hoc primi illi fideles fragilitati recentium initiatorum indulgebant, qui sive ex Judaismo, sive ex Gentilitate ad fidem Christi convertebantur; accidebat enim ut ex his multi crubescerent Christum Crucifixum uti Deum adorare; ex Apostolo 1. Cor. 1. *Nos quidem predicamus Christum Crucifixum: Iudaei quidem scandalum, Genibus autem stultitiam:* & post Nicephor. Sozomen. & Cassiodorum refert Card. Baron. dicto anno 1099. ubi Spondan. num. 7. Hoc nobis etiam indicavit S. Paulinus Episcopus Nolanus, epist. 12. ad Sulpitium Severum dicens:

Sub Cruce sanguinea urveo stat Christus in Agno.

Et paulò post;

Sanctam fatentur Crux & Agnus vscilimam.

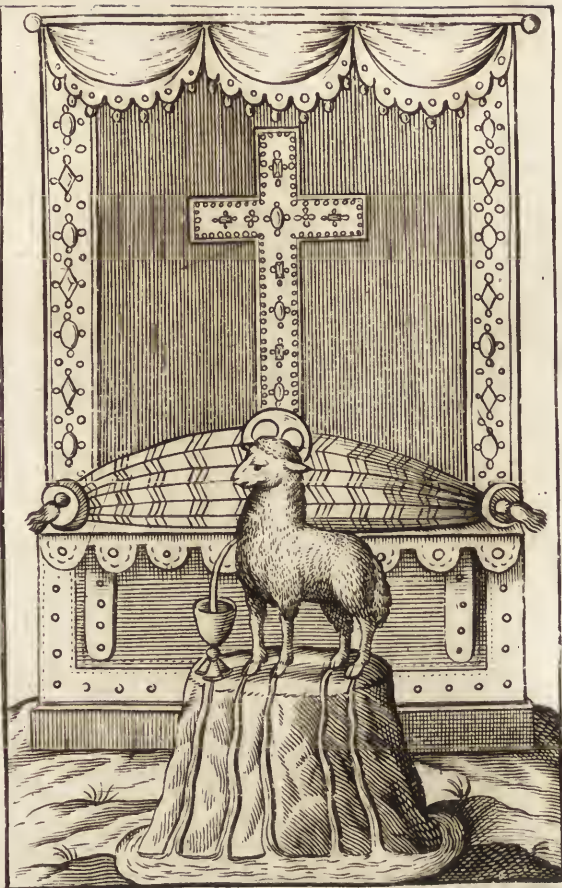
Num. 2. Et hic est Agnus ille mansuetus, de quo Isaias cap. 53. *Sicut ovis à occisionem ducetur. & quasi Agnus innocens coram tondeute se obmutescet. & non aperiet os suum.* Et hunc ipsum indicavit Præcurfor Joannes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hanc imaginem sanctissimæ Crucis, & Agni immaculati, ex cujus latere sanguis in Calicem effunditur, respiciens Summus Pontifex Innocentius III. Mysteriorum Missæ lib. 4. c. 44. inquit: *Non solum enim lavit nos Christus à peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum sudavit in Crucis patibulo: verum etiam quotidie nos lavat à peccatis nostris in sanguine suo, quando eius sanguinem accipimus in calicis poculo.* Nec durum nobis debet esse, quod fragilitati præcorum illorum fidelium indulgerent sancti illi Patres circa ritus, qui directè Christianæ Religioni non repugnarent: quoniam suaviter ad verum cultum erant ii reducendi; ut in nostro proposito S. Gregorius Magnus scribens Mellito Abbati in Regist. lib. 9. epist. 71. inquit; *Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia is, qui locum summum ascendere nititur; gradibus vel passibus, non autem saltibus elevatur. Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit: sed tamen eis sacrificiorum usus, quos Diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reservavit: ut eis in sacrificio suo animalia immolare præciperet, quatenus &c.* Hinc est, quod plurimi similes ritus, sive Hebræorum, sive Gentilitatis, perseveraverunt etiam apud præfatos illos fideles: sicuti & alii similes à summis Pontificibus, & aliis sanctis Patribus in Christianam Religionem redacti, ut in d. epist. S. Greg.

Hæc consuetudo exponendi Agnum fuit servata, donec anno 680. sub Papa Agathone, & Constantino Pogonato imperante, in sexta synodo Constantinopolitana can. 82. fuit decretum, ut loco figuræ Agni pingeretur in cruce Christus in figura hominis, dator gratiarum, quod etiam confirmavit Adrianus Primus, prout expressè in Decreto de consecrat. distinct. 3. can. sextam sanctam.

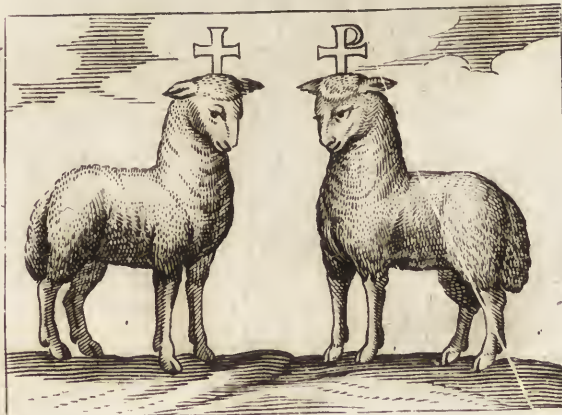
Sed de prædictis Crucibus Geminatis, quas effigiare Prisci fideles consueverant; alia singularis & mysteriis repleta, lapide mufivo expressa repræsentatur in Lateranensis Basilicæ abside: quæ quanquam Nicolao Quarto Romano Pontifice sedente fuerit restaurata; ea tamen omnino similis perhibetur, ut ibidem à Magno Constantino jam fuerat constructa; quam etiam hic nos delineari curavimus.

Columba

No. 2. p. 4

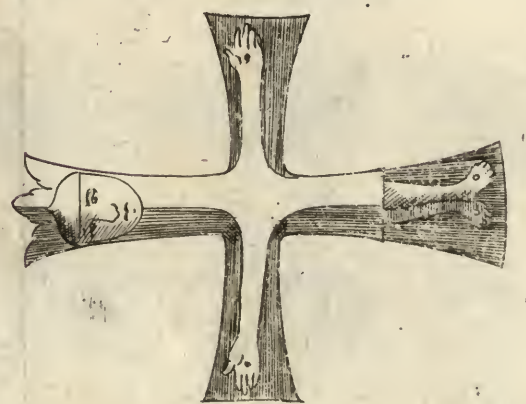
No. 4. p. a. 6

Columba super hanc Crucem expansis alis apparet (ut in alia Cruce sancti Thomæ in Civitate Meliapor, quam etiam effigiavimus supra) ex cujus nostræ Columbæ ore copiosæ supereffluunt aquæ, quæ totum Crucis truncum irrigant: inferendo ad illud, quod S. Paulinus Nolanus ep. 12. ad Severum Sulpit. scripsit.

DE CRUCE IN LATERANO.

Num. 3.

Et per Columbam Spiritus sanctus fuit. Quoniam sicut Spiritus sanctus in Columba super Dominum apparuit; rectè per Columbam Spiritus sancti charismata figurantur. Dictæ aquæ in profundo Crucis fontem repræsentant; è quo flumina scaturiunt, quibus nomina quatuor fluminum terrestri Paradisi sunt adscripta; quæ in quatuor partes dividuntur, juxta quatuor mundi plagas, & quatuor humani generis status; hoc est Naturæ, Legis Mosaicæ, Evangelii & Gloriæ: sic ut omni loco & tempore copiosè participarent homines hujus divinæ Crucis spiritualibus donis à sancto Spiritu, ut in Psalm. 129. *Quoniam apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Hinc Robertus Abbas in Numeros Comment. lib. 2. c. 7. inquit. *Hoc factò egressa sunt aqua largissimæ: nil verius: passio namque Christo fluxerunt aqua scripturarum, torrentes gratiarum Spiritus sancti inundaverunt.* Inhuentes etiam aquæ istæ septem Ecclesiæ Sacramenta à Cruce provenientia, quibus omnia dona & gratiæ Spiritus sancti super justos & electos effluunt; & potissimum ad sanctissimum Sacramentum Baptismi respiciunt, de cujus aqua Spiritus sanctus promiserat per Ezechielem cap. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* Quod autem Fons, & Flumina prædicta Baptisimum denotent, testis est effigies Præcursoris Christum baptizantis in medio hujus nostræ Crucis. Fontem & Flumina ista præviderat jam Regius Propheta, quod fecundare debuissent Civitatem Dei; hoc est sanctam Ecclesiam, ut in Psalm. 45. *Fluminis impetus letificat civitatem Dei.* Hinc etiam sub eadem hac nostra Cruce instar Civitatis Ecclesia sancta apparet expressa, vera supernæ Civitatis, & cælestis Hierusalem imago: vera spii itualis effigies terrestri Paradisi, ad cujus sanctæ Civitatis regimen Christus ipse adest; cujus typus in medio ipsius Civitatis eminens Palma apparet, victoriæ & triumphus symbolum; ac supra Palmam residet Phœnix, qui Christum Salvatorem supra Crucem apertè denotat: quoniam ut Phœnix supra Palmam volitans se ibi comburens moritur; & iterum post mortem renascitur: sic & Salvator noster Christus supra victricem arbo-rem Crucis ardenti charitate cum ascendisset, amore erga nos mori voluit; & quasi mysticus Phœnix cum postea surrexisset, vicit, & subjugavit Tartarum, mortem destruxit, ut nobis æternam vitam repararet: quod jam à multis sæculis in Christi persona fuerat prævisum in Cantic. cap. 7. *Ascendam in Palmam, & apprehendam fructus ejus.* De quo mirando facinore Lactantius, dum de Phœnice loquitur, sic inquit:

Eternam vitam mortis adeptæ bono.

Ejusdem Civitatis Dei, hoc est, sanctæ Ecclesiæ, Custodes sunt sancti Angeli, & inter illos præsertim gloriosus cælestis militiæ Dux sanctus Michael Archangelus effigiatus

effigiatus per Angelum ante januam dictæ Civitatis, habentem evaginatum gladium in manu: alludens ad Cherubinum, quem Deus ante terrestres Paradisi januam constituerat: quorum Angelorum custodiam piè à Deo intercedit sancta Ecclesia, his verbis: *Civitatem istam tu circunda Domine, & Angeli tui custodiant muros ejus*; ejusdemque Civitatis defensores sunt Apostoli sancti, & maxime gloriosi principes Petrus & Paulus; quorum imagines supra muros ejusdem effigiatas videmus.

Respicimus etiam in hac nostra musiva figura Cervos, & Agnos, qui avidè bibunt aquas è sacro fonte scaturientes, & per dicta flumina se effundentes. Per Cervos denotantur credentes ex gentilitate, qui virtute sanctæ Crucis non solum aquis Baptismi crant aspergendi, verum & aquis verbi Dei, ac ejusdem doctrinæ ab Idololatria & peccato erant mundandi, ut exponit D. Hieronymus in Ezechielem cap. 63. his verbis: *Tunc omnis Gentium turba cognosceat, quòd ego eos tollam de terris, in quas disperserant, & reducam in terram Ecclesie, & effundam super illos aquas doctrinæ, & sermonis Dei: & mundabo illos ab omnibus inquinamentis suis, & ab universis Idolis atque erroribus, quos in suo corde simulaverunt, &c.*

Per Agnos effigiatos, dum bibunt aquas effluentes per flumina, quæ à fonte sanctissimæ Crucis emanant, innocentes Fideles significantur, qui ex hac aqua bibunt, ut immaculati à peccatis serventur: quod Christus ad Ecclesiam ex persona sponsi ad sponsam voluit indicare, ut in lib. Canticorum cap. 4. & 6. *Dentes tui sicut greges ovium, quæ ascendunt de lavacro: omnes gemellis fratribus, & sterilis non est meus.* Ad quod respiciens D. Augustinus de Doctrina Christiana lib. 2. cap. 6. & idem in Psalm. 94. inquit: *Intueor in his verbis Sanctos, cum eos quasi dentes Ecclesie video praevidere ab erroribus homines, atque in ejus corpus emollita duritie quasi demersos, mansosque transferre. Oves etiam jucundissimè agnosco d. tonsas, oneribus secularibus tanquam velleribus depositis, & ascendentes de lavacro, id est de Baptismate; creare omnes geminos, id est, duo præcepta dilectionis; & nullam esse ab isto sancto fructu sterilem video.*

Mos quoque fuit antiquitus, in musivis & aliis Ecclesiasticis picturis Agnos bibentes ad flumen effigiare, non solum ut sanctos Apostolos indicarent, de quibus cum lætitia canit etiam hodie Ecclesia: *Isti sunt Agni novelli, qui annuntiaverunt, Alleluja: modò venerunt ad fontes, repleti sunt claritate, Alleluja, Alleluja*: Quin imò, ut nos ostendimus supra, ad Christum ipsum denotandum, Agnum etiam effigiabant in medio aliorum duodecim Agnorum, sicut Christus in medio duodecim Apostolorum, ut legitur Apocal. cap. 7. *Quasi Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.*

Num. 4.

Sed ut clarius Fideles illi Christum exprimerent; non solum cum Agni simbolo effigiabant; verum supra ejusdem Agni caput signum Crucis aliquando ponebant; ac etiam interdum duabus Græcis litteris Christum pariter significabant: quorum Agnorum effigies ex antiquis marmoribus, & aliis musivis hic nos effigiamus.

Reperi-

Reperitur præterea altera Crucis species, quæ *Coronata* nominatur; non minus veneranda ac mystica prædictarum; quam nos hic effigiamus ex abside musivo Ecclesiæ sancti Clementis hic Romæ in Cælio Monte, Nicolao Primo Rom. Pont. sedente extructa: In cujus superiori parte, & aliis extremitatibus undequaque non unam tantum, sed plurimas videmus Coronas: mysticè denotantes, quod quanquam ardua & difficilis sit ipsa Crux, quam Fideles & electi sufferunt viventes in mundo; eò sublimiores sint Coronæ, quas iisdem benignus & misericors Deus præparavit in Cælo: ut indicavit sanctus Paulinus Nolanus epist. 12. ad Severum.

*De Cruce
coronata.*

Sanctorum labor, & merces, sibi ritè coherent:

Ardua Crux, præciumque Crucis sul lime Corona.

Quibus Coronis non coronabitur quispiam, nisi in agone hujus mundi legitime certaverit. At vero circa hujusmodi Coronarum effigies quantum augeatur pietatis studium, & viscera doloris compunctione, & devotionis ardore maximè comprimantur & collidantur: scribit S. Basil. homil. in 40. Martyres his verbis: *In Ecclesia ad spectandum me alliciunt picture flores; contemplor fortitudinem Martyris, Corona: um præmia considero; Et tanquam igne incendor amulandi cupiditate, atque prostratus Et spem propter martyrem Deum adoro, salutemque percipio.*

Corona vero, quæ in eminentiori cornu hujus Crucis apparet, per manum quandam sublata; indicat aperte gloriosam victoriam & triumphum, quem per sanctissimam Crucem Christus obtinuit; alludens in hoc ad Romanorum triumphos, in quibus Imperator gestabat Coronam aliena manu clatam: cum & hæc Corona expressa sit similis illis, quas Crassus ex auro & argento in ludis & certaminibus, ut præmium constituit, de quibus Plinius lib. 21. cap. 3. *Crassus dives, primus argento auroque solia imitatus, ludis suis coronas dedit.*

In eadem nostra Cruce Imago nuda Crucifixi Domini cernitur, clavis quatuor affixa, sub cujus pedibus ad fulcimentum corporis extat tabella, quæ *sappedanea* nuncupatur.

Cernimus in eadem Cruce candidas Columbas duodecim, duodecim Apostolos denotantes, quibus præcepit Christus apud Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes. Et simplices sicut columba:* Quæ verba ut sint intelligenda docet D. Ambros. de Fide lib. 3. cap. 7. *Præmittitur astutia, ut sit intacta simplicitas: sunt enim serpentes Evangelici, qui exant veterem usum, ut induant novos mores; sicut scriptum est: Expoliantes veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum secundum imaginem ejus, qui creavit eum. Discamus ergo depositis vetusti hominis exuviis, Evangelicorum serpentium vias, ut more serpentium servare caput, si audem cavere noverimus.*

CRUX CORONATA.

Num. 5.

Nec prodest simplicitas, quæ rectum non discernit, ut quis innocens inveniat. Hinc Paulus ad Roman. 16. *Volo vos sapientes, sed in bono, simplices autem in malo.* & 1. Epist. Corinth. 14. *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.*

Quòd

Quòd autem Columbae circa Crucem denotent Apostolos, expresse de hujusmodi Imaginibus scripsit S. Paulinus ep. 12. ad Severum.

Crucem Corona lucido cingit globo :

Cui Corona, sunt Corona Apostoli;

Quorum figura est in Columbarum choro.

Est etiam talis Columba dilecta illa sponsa, quam cœlestis sponsus sic invitat in Cantic. cap. 2. *Surge, propera Amica mea, Speciosa mea, & veni, Columba mea in foraminibus petrae in caverna maceria.* Quòd autem hæc Columba invitetur ad se protegendum in foraminibus petrae, declarat S. Bernard. in Cantic. serm. 62. ex verbis P'salm. 54. *Quis dabit mihi pennas sicut Columba, & volabo, & requiescam?* & sic inquit: *Ecclesia Columba est, & sic requiescit. Columba, quia innocens, quia gemens: Columba inquam, quia in mansuetudine suscipit insitum verbum: & requiescit in verbo; hoc est in petra: nam petra est verbum.* Foramina petrae, & caverna maceriae, ad quæ invitatur hæc dilecta sponsa ad se protegendum, non aliud sunt, quam fixuræ clavorum Christi Crucifixi. Hinc sanctus Bernardus ibidem serm. 63. inquit: *Foramina petrae vulnera Christi interpretans: recte omnino; nam petra Christus. Rora foramina, qua fidem astrunt resurrectionis, & Christi divinitatem: Dominus meus, inquit, & Deus meus: unde hoc reportatum oraculum, nisi ex foraminibus petrae? In his Passer invenit sibi domum, & Turtur nidum, ubi reponat pullos suos: in his se Columba tuatur, & circumvolans in trepida intuetur Accipitrem: & ideo ait: Columba mea in foraminibus petrae. Vox Columba: In petra exaltasti me.*

Effigiabantur Columbae à priscis illis fidelibus penes Christum Crucifixum, ut indicarent semper ibidem residere puros, mansuetos & innocentes tanquam Columbas gementes, flentes, & semper meditantes in lege Domini, ut in Isaia, cap. 38. *Sicut pullus hirundinis sic clamabo. mediabor ut Columba:* quod nullibi quam in ipsa Cruce perfici melius potest. S. August. in P'salm. 54. *Columba enim pro signo dilectionis ponitur, & in ea gemitus amatur: nihil tam amicum gemitibus, quam Columba; die nocteque gemit; tanquam ibi posita, ubi gemendum est.*

Quòd autem effigiassent primi fideles Columbas supra ipsam Crucem in principio nascentis Ecclesiae: vidimus nos etiam supra ex illa Cruce Civitatis Meliaporii in Indiis, quam effigiari & scalpi fecit in petra gloriosus sanctus Thomas Apostolus: cujus Columba non solum indicabat Spiritum sanctum supra ipsum Christum apparuisse, verum & supra eundem refecisse plenitudinem & septiformem gratiam donorum & virtutum omnium ipsius sancti Spiritus: ut refert Rupertus Abbas de Operibus Spiritus sancti lib. 1. cap. 22.

Apparet in calce hujus nostrae Crucis Cervus, qui flatu videtur serpentem absorbere: Symbolum peccati ab homine concepti, à quo nisi Spiritus sancti afflante gratia per Sacramenta è sanguine Christi provenientia, tanquam à vivis fontibus, non purificatur; ut propterea dixerit Psalmista: *Quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea a te Deus: sicut anima mea ad Deum fontem vivum.* Quod mysticè explanavit D. Hieron. in P'sal. 41. *Mos est Ceruo,*

RITIBUS.

ut inventum serpentem naribus hauriat: & post hæc exardescens, extinguat sitim. Ergo homo Ecclesiæ, qui diu in actu venenoso degebat, ubi se perspicit cæno fornicationis, Idololatria satore repletum, desiderat venire ad Christum, in quo est fons luminis; ut ablutus Baptismo accipiat donum remissionis: sed & si quis hodie nostrum extinctis vitis ignescat in desiderium Dominicae contemplationis, potest & ipse dicere: *Quia desiderat anima mea ad te Deus.* Hinc etiam in nostra figura duo Cervi ardentè bibunt ad quatuor flumina erumpentia ab ipsa Cruce, ut à serpentium veneno curentur; sicuti etiam homines ad aquas Sacramentorum bibentes à peccatis mundantur; ut declaravit Ruffinus Aquilejensis in Psalm. 41. *Dicitur natura esse Cervi, ut serpentem flatu suo extrahat, atque ipsum ad renovationem suam transglutiat: quo absorpto tanta siti propter venenum inardescit, quòd non sufficit ei de uno fonte potasse, sed ad plures currit.* Ad hunc modum se perhibet hæc anima perfecta Deum desiderasse, dicens: *Quemadmodum, id est; Quam ardentè desiderat, & festinat Cervus absorpto serpente, non ad unum tantum, sed ad plures aquarum fontes: ita ad illum modum & ardore, & fervore anima mea absorptis vitiis desiderat pervenire ad te: Quoniam apud te est fons vite, ad quem tu ipse animas invitare dignatus es, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & iterum: Qui bibit ex hac aqua, quam ego do, fiet in eo fons aque vive salientis in vitam æternam.*

Mythicè hujusmodi Cruces alia pia symbolica continent ornamenta, nempe flores, ut indicarent talem fuisse Christum: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Fructus denotant immensa justorum donatum gratiæ, tum gloriæ, quæ ex Cruce proveniunt, ut in Proverb. cap. 11. *Fructum iusti lignum vite: de quo in Apocalypf. cap. 22. Lignum vite afferens fructus per singulos menses.* At de iis & similibus aliis imaginibus hæc dicta sufficiant: quarum plurima veneranda mysteria antiquitatum indagatori melius patebunt.

Præterea de hoc salutifero Crucis signo inquit Corn. à Lapide in epist. 1. Corinth. cap. 1. num. 23. quod lingua Chaldaica, & Indica illud pronunciat verbo *Mafcal*: quo etiam significatur Dei sapientia, & virtus: indeque ibidem ait allusisse Paulum: *Prædicamus Christum Crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem, & sapientiam.* Siquidem hæc vox Crux, commutatis tantum litteris symbolicis, & punctis; scandalum, stultitiam, & sapientiam significat.

Præterea Ægyptii, quamvis ignoranter, ex Horoapolline hieroglyphic. 112. vitam, & salutem futuram indicantes; geminas lineas ducebant, quarum transmissa altera alteri in perpendiculari modum ductæ substerneretur; atque ejus rei nulla alia suppetebat ratio, nisi quod hæc Divini cujusdam mysterii significatio esset. Quod etiam explicavit Marsilius Ficinus de vita cælitus comparanda cap. 18. dicens: *Inter characteres Ægyptiorum Crux una erat insignis, vitam eorum more futuram significans; eamque figuram pectori Serapidis insculpebant.*

At ego in alio meo tractatu de prophanis Ægyptiorum Ritibus, cap. 13. Num. 6. ubi de Iude, & Osiride, delineari curavi effigiem Osiridis habentis in manu
b
Crucem,

Crucem, seu Tau, sicuti & hic delineatam propono ex musæo Domini Octavi Tronfarelli effigiem Herculis circumdati pelle Leonis, & habentis signum Crucis decussata: quod non aliud indicasse credo, quam quòd ad consequendam vitam, & salutem in hieroglyphico Crucis, operandum sit prius fortitudine, & virtute, ut in Hercule, quem exivit ad athera virtus.

Num. 7. Sed hoc eminentius etiam apparet nobis, non verbis expressum, sed ad vivum præfiguratum, & delineatum ex antiquissimo Ægyptiorum Hieroglyphico in celeberrima ænea tabula Cardinalis Bembi, quam etiam inspexit in parte Jacobus Bosius in tractatu *Della trionfante Croce*. Est ibi Arula bipes, in qua stat urceus è duabus partibus aquam in modiolos effundens: ureeo supernè infixæ est Crux, & in utroque illorum modiolorum positum est aspergillum; quasi hæc nobis indicare velint, quod per sanguinem, & aquam ex latere Christi proderint Sacramenta, & sacramentalia Ecclesiæ sanctæ: ad Hebræos 9. c. *Et sine sanguinis effusione non fit remissio*. Quæ omnia absque signo Crucis exerceri non possunt. Sanctus Cyprianus de Baptifino Christi in princ. inquit: *Nos in Cruce Christi gloriamur, cujus virtus omnia peragat Sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, nec aliqua consecratio mereatur effectum. Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas, & profundum: & longè, lateque diffunditur plenitudo gratiarum.*

Urceus in prædicta figura, supra quem est posita Crux, potest nobis significare Christum crucifixum, de quo per Prophetam: *Quoniam apud te est fons vita*. Hinc sanctus Ambrosius in exposit. Ps. lxxv. *Fons ibi est, ubi Christus est. Fons est, ut aqua superestruant requirentibus, quo & universa carnis, vel flagitia diluantur, vel restringantur incendia*. Et iste Divinus Fons ex latere Christi fuit jam ante pronuntiatus per Zachariam cap. 13. *In die illa erit fons patens domui David, & habitatoribus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruata: & erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra*. Et Ezechiel: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & universis Idolis vestris mundabo vos.*

Extant præterea ante prædictam Arulam hieroglyphicam expressi duo viri genuflexi, sanctam Crucem adorantes; ac etiam sinistra manu portantæ eandem Crucem in summitate cujusdam instrumenti, quod Sistrum, vel hujusmodi quidpiam æneum est: dextera autem manu tenentes iidem Vasa. Et hoc nobis demonstrasse videtur, quod antiqui Ægyptii ab alienantes se à superstitioso, & impio ipsorum Idolorum cultu; ad lumen sanctæ fidei, & ad fontem Baptifini, erant se demum converturi.

Num. 8. De istis genuflexis ante Crucem loquebatur Redemptor noster Christus ad Samaritanam, Joann. 4. *Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate: nam & Pater tales querit, qui adorent eum*. Quod Christus exaggerat, quoniam prædicti fuerant antea Idolorum cultores, ut in Psal. 117. *Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.*

At quoniam isti non solum corde credebant ad iustitiam, verum ore etiam confitebantur ad salutem, Christi nomen Gentibus annuntiantes: Hoc ipsum nobis indicatur ex sonitu silti; quoniam æs pro diuturnitate perdurandi, & suavitate sonandi, Divinis competit Sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt: *Et in omnem terram exivit sonus eorum*: Propterea dicitur Lucæ 17. quod *Unus ex decem leprosis, ut vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, gratias agens: & hic erat Samaritanus. Et respondens Jesus: Non est inventus, qui daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Similiter: *Mulier Samaritana*, Joann. 4. *reliquit hydriam, & abiit in Civitatem, & dicit hominibus: Venite, & videte hominem, qui dicit mihi omnia quacunque feci: nunquid ipse est Christus? Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum propter verbum mulieris testimonium perhibentis.*

Tenent quoque prædicti Ægyptii dextera manu vasa, ut ad Ecclesiam confugientes sancto Baptismo laventur, & vasa cordium ipsorum sancta fide repleantur, ad Rom. 2. *Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei*: Unde D Prosper de Vocat. Gentium ait: *Paulus vero Apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dam pro arbitrio largientis predicat.*

De prædictis Ægyptiis, & aliis Gentium populis aridis, & mendicis omni salubri auxilio, quod essent aqua Baptismi, & aliorum Sacramentorum reficiendi, prophetavit Isaias cap. 41. *Egredi & pauperes querunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israci non derelinquam eos. Aperiam in supernis collibus flumina; & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram in viam in rivis aquarum.*

Præterea iidem Ægypti ministri, & Sacerdotes Christi facti sunt; ut ex Stola Sacerdotali circumdata ad pectus istorum in forma Crucis instar celebrantium Sacerdotum: isti inquam, ut ministri Christi, & dispensatores ministeriorum Dei, non solum habent in manibus vasa ad propriam ablutionem culparum; verum quod ex fonte, qui Christus est, aquas, quæ supereffluunt, dispergant requirentibus Laicis, ut flagitia carnis diluantur, & incendia restinguantur, ex Divo Ambrosio citato. Et ad hoc posita videntur aspergilla in vasis penes fontem; ut per illa effundant Sacerdotes aquam super populum, & Gentes, quas Christus invitat, dicens Joann. 7. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat; flumina de ventre eius fluent aqua viva*: Similiter Joann. 4. *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam.* Aquæ istæ illæ sunt, quæ ex fixuris clavorum, & latere Christi profluxerunt. Isai. 12. c. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Nec mirum, quod cum gaudio sumantur, quoniam bibentes ex illis præ dulcedine inebriabuntur. Psalm. 22. *Calix meus inebrians, quam præclarus est.* Et idem Propheta: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

Aliud mirabile hieroglyphicum Crucis consideravit prædictus Bosius in dict. Num. 9. tract. de Cruce lib. 5. cap. 10. nempe figuram Crucis supra caput volucris, quam Nycticoracem Græci, & Bubonem Latini appellant, ut est expressum in Obelisco

Lateranensi. Etenim sicuti hoc animal ab hominibus, & ipsis etiam avibus deluditur, & odio habetur; ita quoque Christus Rex noster à Gentibus, & à Judæis; unde in Christi persona clamat Regius Propheta Psalm. 21. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis,* & hoc idem intellexit in Psalm. 101. secundum expofitores, dum dixit: *Factus sum sicut Nycticorax in domicilio.*

Hujusmodi sacratissima mysteria Incarnationis, Crucis, Passionis, & Mortis suæ, voluit Christus pro salute Hebræorum fuisse indicata illis sub umbra figurarum in sacris codicibus; ita Gentibus, & præsertim Ægyptiis abscondi voluit in hieroglyphicis, & symbolis eorum vanæ, & falsæ Religionis: & hoc usque in tempus plenitudinis gratiarum, quo hæc Apostolis, & Sanctis suis revelavit, unde Doctor gentium ad Coloss. 1. *Mysterium, quod absconditum est à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloria Sacramenti hujus in Gentibus.* Quæ verba exponens sanctus Ambrosius inquit: *Mysterium, quod latuit à sæculis, modo revelatum asserit, id est, tempore Apostolorum ostensum; quia & Gentes admittendæ essent, sine circumcissione carnis ad fidem.*

Alia Crucis symbola.

Non solum venerandum Crucis, seu Christi signum inter Ægyptiorum hieroglyphica consueverat apponi: verum etiam ab aliis quoque Ethnicis ignoranter olim usitatum fuisse. Ea nota, ut probè scimus, est littera X, quam P, intersecat.

Etenim in plerisque Ptolemæorum æreis numismatibus, non semel extat; ac etiam in Collaribus fugitivorum hanc notam imprimi consuevisse; in Moneta siquidem ante Christum percussa potuit significare compendiaria ratione nomen alicujus, qui monetam cuderet; exempli gratia Chrysiantis, Chryssippi, & similia. Et hoc docet Pignorius in eruditissima sua epistola 24. Quodque longe ante Constantini tempora fuerint quoque in exercitu Romanorum Gentium alia militaria signa, quæ signum Crucis exprimerent; ut Romæ, & alibi cernere licet in multis trophæorum imaginibus, & aliis antiquis monumentis; refert post alios Baron. ad ann. 312. ubi Spondan. num. 4.

At vero Magnum Constantinum Augustum ex illo veteri usu transfuisse hanc notam ad hunc piæ & sacrum, tum in propriis nummis, tum etiam in Calca, & Labaro, & ex promiscuo monetarum usu potuisse eximere hanc notam, cum infamiam abrogaverit supplicio crucis; ita ut post Constantinum solum nomen Salvatoris indicaverit; ex scriptoribus Ecclesiasticis constat: nec novum est, multa in suppellectilem Christianam, ut ita dicam, fuisse invecata, quæ alias profanitatem suboleverant. Crux ipsa, quæ nunc exornat Imperantium frontes, fuit olim ignominia theca, & servilium suppliciorum epitome. Divertit deinde ad figuram rectam Crucis ab illa veteri Decussata in hanc formam, ut nummi veteres præferunt; quos apud me habeo, ac etiam servo. Lucernam fictilem hac quoque nota signaturavi, cap. 42.

Hanc arcanam nominis Dei, & Christi scribendi rationem ad Latinam quoque Ecclesiam traductam monstrant sequentia Monogrammata Christi, videlicet.

Cæterum

Cæterum non solum littera X, quam P, interfecat, sed unica etiam littera X spectatur in cœmeteriis: nempe hac littera X nomen Christi significari, seu Crucis, qualem efformavit Jacob; cum Josephi liberis benedixit, *manibus transversis obliquatis inter se*, ut loquitur Tertullianus de Baptismo cap. 8. Illud quoque argumento est, quod Julianus Apostata propterea Ofor X à Christianis Antiochenis dictus est (ut ex libello, qui Misopogon inscribitur, apparet) quia Christi erat juratus hostis. Quid vero aliud duarum linearum ista Decussatio, nisi figura Crucis? Huc accedit locupletissimum Justini Martyris testimonium: Is enim in Apologia secunda cum Platonem verba hæc de Filio Dei à Mose accepta in Timæo protulisse diceret: *Decussavit eum in universo*: Decussationem figuram Crucis esse affirmavit. Et hanc sanctissimi viri interpretationem sacrosanctæ Cruci non mediocriter faventem, ut Platonicæ Philosophiæ hortos Mosaicis fontibus irrigatos doceat, cur valde suspiciamus?

Ipsa quoque littera Tau Crucem denotavit, ut proinde rectè Origenes, alique veteres Patres locum Ezechielis cap. 9. de signo frontibus impresso ad Christi Crucem aptaverint. Itaque Tertullianus in Marcionem, lib. 3. cap. 22. de eodem Ezechielis loco agens, aiebat: *Ipsa enim littera Græcorum Tau, nostra autem T. species Crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud veram & Catholicam Hierusalem.* Est præterea verissimum Hieronymi testimonium sic scribentis in dict. cap. 9. Ezechielis: *Antiquis Hebræorum litteris, quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema Tau littera Crucis habet similitudinem.*

Et hæc quidem hæctenus de salutari Christi nominis, & Crucis nota, quam religiosè admodum, ut habet Rufinus lib. II. cap. 19. *Alexandria unusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingebat.* Et in 2. Synodo Ephesin. act. 4. habetur: *In communi domo, in qua multa fuerint habitacula; ad sit in singulis habitaculis veneranda Crucis Imago.* Addit S. Augustin. in Psalm. 33. *Ipsi Reges signum Crucis Christi in fronte jam portant, pretiosius signum, quam qualibet gemma Diadematis.* Et addit Hieronymus ad Latam: *Vexilla militum Crucis insignia sunt: Regum purpuras, atque ardentes Diadematum Coronas patibuli Salvatoris pibura condecorat.* Crucis signum ex lucis fulgore figuratum oranti Constantino apparuit, cum inscriptione: IN HOC VINCE. Unde ad illius effigiem vexillum suum, quod Romani Labarum appellant, fabricari curavit. Eusebius in vita Constantini lib. 1. & nos infra cap. 4. delineari curavimus fragmentum columnæ ab Antonio Ethnico Imperatore crectæ, in qua milites Christiani per signum Crucis in suis scutis impressum (ut adhuc Romæ ad fidei nostræ testimonium intuentibus apparet) victoriam miraculosè à Marcomannis reportarunt. Eiusdem sanctæ Crucis signum atramento in frontibus Turcarum pictum, eos (quantum vis infideles) à pestis contagio præservavit, ut est apud Nicephorum Callisthum: & Alcuinus lib. 18. de divinis Officiis dicit in die Parasceves in omnibus Ecclesiis præparari Crucem ante altare, & adoratam deosculari, Pontificem deinde, Presbyteros & Diaconos, cæterumque inde populum, Chrysofomus homil. 55. in Math. hortatur:

Veneratio
Crucis.

Ut in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque ac mente, magno studio Crucem inferamus. Crucifixi imaginem in medio templi poni solere indicant Lactantio adscripta carmina de Passione Domini.

*Quisquis ades, medique subis in limina templi,
Siste parum, in fontemque tuo pro crimine passum
Respice me; me conde animo, me in pectore serua.*

Quò spectat, quod concionatus est Ambrosius serm. 55. veluti malum in navi Crucem erectam esse in Ecclesia, quæ inter sæculi naufragia servatur incolumis, & generaliter inquit sanctus Maximus serm. 53. *Ecclesia sine Cruce stare non potest.*

De signo
Crucis in
fronte.

Constat præterea etiam priscos Fideles frontem signaculo Crucis semper trivisse ex sancto Ambrosio serm. 44. *Surgentes gratias agere Deo debemus, & omne dici opus in signo facere Salvatoris.* Cyrillus Catech. 4. & 13. *Fac autem hoc signum, & manducans, & bibens, & stans, & sedens, & loquens, & ambulans, & in omni negotio tuo.* & infra: *In fronte fidenter signaculum Crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus Crucis fiat, in panibus comedendis, & in poculis bibendis; in ingressu, & egressu ante somnum recumbendo, & resurgendo, eundo, & quiescendo: magna hæc est custodia.* Et D. Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. *Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat Crucem.* Tertull. de Corona militis cap. 3. *Ad vestitum, ad calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conversatio exercet; frontem Crucis signaculo terimus.* Et quod Parentes supplere teneantur propriis Infantibus, quando hoc signum sibi imprimere non valent; Chrysostr. homil. 12. in 1. ad Corinth. *Prinsequam hoc signum possit Infantulus manu propria facere, vos ipsi Crucem ei imprimitis.*

Refert præterea Tertull. in Apolog. Christianos dum orarent, manibus expansis utique ad similitudinem Crucifixi in Cælum suspendisse; ut nos infra c. 4. dicemus. Tuigitur, ut habet Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. manifeste signate Cruce in fronte. Huc pertinet illud Prudentii in vi. hymno ante somnum.

*Fac cum vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura signes:*

Cruce pellit omne crimen: &c.

Dæmones
pellis.

Etenim maxime hoc sanctissimum Crucis signum salutare est; ut Dæmones procul fugiant, eorundemque suggestiones diluantur: quoniam ut inquit Hieronym. de Nativit. *Hoc signum Diabolus contremiscit, qui aurea Capitolia non timet: qui contremnit scepra regalia, Caesarum purpuras; Crucem timet.* Et Origen. homil. 6. in cap. 9. Exod. *Quid timent Dæmones? quid tremunt? sine dubio Crucem Christi.* Ad quod respiciens Theodoret. in Psalm. 43. explicat verba illa: *In te inimicos nostros ventilabimus; & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.*

Exemplum illustre, quod nulla exceptione submoveas, apud Nazianzen. orat. 1. in Julianum; refert Apostatam Imperatorem cum magicæ arti operam daret, à veneficis deductum in abditas sedes, ut mysteria illic perageret tenebris digna. Illic vero

vero cum umbris & adventantium spectrorum tumultu terreretur, memorem adhuc Christianæ, quam nuper reliquerat disciplinæ, signo Crucis in se armasse: Abscessisse subito spectra, quicquid tumultum: neque tunc impios illos potuisse res suas, tanta virtute turbatas, instaurare.

At non minori dignum admiratione, quod refert Gregorius Magnus lib. 3. Dialog. cap. 7. de Judæo, qui ex Campaniæ partibus Romam veniens; cum per Fundanum territorium transisset, & diem cerneret vesperascere, & quo declinare posset, minime reperiret, ibique in quodam Apollinis templo remansit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescens; quamvis fidem Crucis minime haberet, signo tamen se Crucismunire curavit. Nocte autem media ipso solitudinis pavore turbatus, pervigil jacebat, & repente conspiciens vidit malignorum spirituum turbam, in obsequium ejusdam, qui cæteris præerat: & dum idem singulorum spirituum sibi obsequentium actus discutere cœpit, quatenus unusquisque quantum nequitiaë gessisset, inveniret: cumque singuli quid operati fuissent, contra singulos exponerent; unus in medium prosiliit, qui in Andreæ Episcopi Fundani animum per speciem fœminæ quæ in Episcopio ejus habitabat, quantam tentationem carnis commovisset, aperuit: tunc malignus qui præerat, spiritus subdidit, tantum sibi factum lucrum grande, quantum sanctioris viri animum ad lapsum perditionis inclinaverat. Cumque Judæus hoc pervigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpicaret; ab eodem spiritu, qui cunctis illic obsequentibus præerat, jussum est, ut requirerent, quisnam esset ille qui jacere in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus subtilius intuentes, Crucis mysterio signatum viderunt, mirantesque dixerunt, *Væ, vae, vae vacuum, & signatum.* Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Judæus vero qui hæc viderat; illic ad Episcopum pervenit, eidemque prædictam illius tentationem aperuit. Quod agnoscens Episcopus se ad terram protinus in orationem dedit, moxque de habitaculo suo omnem fœminam expulit: Judæum vero aqua Baptismatis emundatum ad sanctæ Ecclesiæ gremium perduxit. Hæc latius D. Gregorius.

Nos autem hanc sanctissimam Crucem, divam Helenam imitantes, conquiramus, & corde veneremur; ut signo filii Dei, quod apparebit in Cælo, suus sit honos.

CAP. II.

De sacris Imaginibus nascentis Ecclesiæ.

Cultus sacris Imaginibus debitus, quamvis ab Arianis, Iconoclastis, & aliis recentioribus Hæreticis fuerit diversis temporibus impugnatus; contrarium tamen testatur & docet Catholica Ecclesia ex sacra Scriptura, Conciliis generalibus, & Sanctorum dictis. Hoc tamen advertendum, ut docet Tridentina Synodus sess. 25. decret. 2. *Honos, qui eis exhibetur (utpotè Imaginibus) refertur ad Prototypa, quæ illæ representant; ita ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

Habe-

Habetur igitur ex præcepto Dei ad Moysen de effigie Cherubim Exod. 25. *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi: utrumque latus Propitiatori tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus, &c.* de quibus Cherubim hallucinatur Joseph Antiquit. *Animalia voluceria, specie nova, à nullo unquam hominum conspecta.*

Præterea Numer. cap. 21. vers. 8. loquutus est Dominus ad Moysen: *Fac serpentem aneum & pone eum pro signo. Fecit ergo Moyses serpentem aneum, &c.* Quas Imagines ex ore Dei formatas, quis unquam impugnare audebit?

Confirmatur talis cultus ex Concilio Nicenō in Anathematismis tom. 3. act. 7. *Nos venerandas Imagines suscipimus, nos qui secus faxint anathemate percellimus, Quicumque sententias sacra Scriptura de Idolis contra venerandas Imagines adducunt, Anathema: Qui venerandas Imagines Idola appellant, Anathema.* Porro beatus Basilius ex Apostolorum traditione processisse sacrarum Imaginum venerationem inquit; *Historias Imaginum illarum honoro & palam adoro: hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis, non est prohibendum.*

Quod autem motus animæ ad Imaginem sit relativus ad rem imaginatam, divus Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 19. *Cum autem per vim illuminatricem intendimus oculos in pulchritudinem Imaginis Dei invisibilis, per hanc supervehimur ad pulcherrimum spectaculum archetypi &c.* Excitant enim Imagines affectum in pectoribus Fidelium, qui illas aspiciunt, ut de se confitetur S. Gregorius Nisienus orat. 1. de juvandis Pauper. ibi: *Vidi sapius inscriptiones Imaginum, & sine lachrymis pertransire nequivi; cum tam efficaciter pictura obtutibus meis proponeret historiam. & infra. Efficaces sunt Imagines in commovendis inspectorum cordibus; dum in eis quis contemplatur exemplaris Divinitatem, aut quamlibet virtutis sublimitatem.* Et quantum adjumenti conferant Imagines sacræ, consentit Beda de Templo Salomonis cap. 19. his verbis: *Imaginum aspectus multum compunctionis solet præstare contuentibus, & eis qui litteras ignorant, quasi vivam Dominicæ historiæ pandere lectionem.*

Sed omiffis hujusmodi auctoritatibus, ut passim est studiosis intueri; Refragari non videtur cultui sacrarum Imaginum Concilium Elibertinum cap. 36. his verbis: *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere; nec quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Quoniam Concilium illud Provinciale fuit non Generale, nec à sede Apostolica approbatum, ut aliqui dicunt: vel ut à Sandero respondetur lib. 2. de Orat. cap. 4. & à Turriano lib. 4. Dogmatum, dictum Decretum processit tempore, quo Christiani ad mortem persequerentur; qui cum sæpe fugere cogerentur; & ne Sanctorum Imagines permanentes in manus Gentilium & Hæreticorum incurrerent, & ab eisdem conculcarentur; propterea Concilium prohibet illas in parietibus Ecclesiarum pingi: & idem videtur sensisse Azorius part. 2. lib. 9. cap. 7. & Card. Belarmin. de Imaginibus lib. 2. cap. 9.

De Radiis
seu Dis-
demite.

Prædictas Sanctorum Imagines consueverunt etiam prisca Fideles effigiare capitibus radiatis instar solis, quod refert Abdias, de Histor. Apostol. lib. 5. processisse à magna quadam luce: quæ apparuit circa caput sancti Joannis Evangelistæ
versus

versus finem illius vitæ (quod etiam in aliis Sanctis evenit post mortem) ostendens in hoc Deus gloriam, qua ipsi fruuntur in cælo: Matth. c.13. *Fulgebunt iusti sicut Sol in regno Patris mei.* Ac etiam eisdem splendor ille competit, quoniam opera eorum à Spiritu sancto Soli assimilantur, in Ecclesiast. c.17. *Opera eorum velut Sol in conspectu Dei.* Ut ex hoc à Christo illi nominentur, Matth. c.5. *Vos estis lux mundi:* & infra: *Luceat lux vestra coram hominibus.* Aliis verò Sanctorum Imaginibus quoq; apponebant capiti Diadema, quod est Circulus sphericus instar coronæ, symbolum Regni, & Imperii, ut in Cantic. cap.3. *Videte Salomonem in Diademate.* & apud Isaiam cap.62. *Diadema Regni in manu Dei.* Quorum supremum est illud Beatorum in Empyreo: Sapient. c.5. *Iusti autem in perpetuum vivunt: ideo accipient Regnum decoris, & Diadema speciei de manu Domini.* Et propterea Sanctorum Imagines sic effigiantur, ut in Sapient. cap.18. *Magnificèntia tua in Diademate capitis illius sculpta erat.* Et hoc etiam voluit Molanus de sanctis Imaginibus lib.2. cap.4.

Bene verum est præter mysteria, quo ad originem fuisse sumpta prædicta ab insignioribus Ducibus, & Heroibus, quibus Coronæ & Diademata imponebantur propter egregiam eorum virtutem in bello: & Imperatores Romani de novo electi, quò ipsimet non poterant se conferre, transferebant huiusmodi eorum Imagines, ut illis debitus cultus præstaretur; ut refert Card. Bar. ad annum 603. ubi Spondanus num.1. qualis cultus multo magis est debitus Sanctis in gloria propter devictos hostes Diabolum, Mundum, & Carnem: ut nos etiam diximus in lib. de Veteribus Ægypt. Ritibus cap.26. de Circulo, seu Diademate.

Sed ut deveniamus ad particulares Imagines, quas præfisci Fideles etiam symbolicè per sæpe exprimebant.

Christus variis symbolis exprimebatur, præsertim litteris A & Ω, ex quibus cum rerum principium & finem esse intelligimus: modo Agni, ad cuius pedes vasculum apponitur, & Crucem gestantis; ut in cœmeteriis & antiquis lapidibus illum expressum vidimus supra. Etenim B. Paulinus epist. 5. ad Severum inquit: *Ipse & Agnus & Pastor est; qui pro ovibus suis Pastor, & pro Pastorem suis Agnus occisus est. Ipse enim Dominus hostia omnium sacerdotum est, qui semetipsum pro omnium reconciliatione Patri libans, victima sacerdotii sui, & sacerdos sua victima fuit.* Quod etiam indicasse videtur Canon. 82. sextæ Synodi his verbis: *Ergo antiquas figuras & umbras, ut veritatis signa & præsignationes Ecclesiæ traditas amplectentes; gratiam præferimus & veritatem.* Iisdemque planè verbis in septima Synodo Hadrianus Papa Primus in epistola ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum Imaginem Christi sub Agni forma laudavit, & amplexus est; sicuti etiam verum Pastorem mirabiliter, & cum affectu Deus promittit Christum, & cum eo pacem per Ezechielem, cap.34.

Præterea Columba imago, qua Spiritus sanctus pingi solet, approbatur; etc. nim Columbas aureas, & argenteas super divina lavacra, & altaria appensas legimus. Id reperitur in septima Synodo contra Iconomachos. In ejusmodi Columba super altari Eucharistiam asservavit Basilius Magnus, teste Amphilochio in vita

ejusdem Basilii. Quam consuetudinem Ecclesiæ primitivæ servandi sacrum Christi corpus in ejusmodi Columbis suspensis super altari; ego quoque annis præteritis vidi servatam in plurimis Ecclesiis Galliarum Regni, & præsertim Lutetiæ Parisiorum. Meminit ejusdem picturæ semel ac iterum S. Paulinus in carminibus duodecimæ epistolæ: meminit Baronius ad annum 57. suorum annalium, ac demum Joannes Molanus de historia sanctarum Imaginum lib. 2. cap. 8.

Ac etiam quoniam Columbæ imagine Spiritus sanctus pingitur, non modo simplicitatis est typus, ut dicebat Dominus: *Estote simplices sicut Columba*. Matth. 10. sed & puritatis. Concordia quoque, & Charitas ex Columbæ ingenio consideratur: sic loquitur Divus Cyprian. lib. de Unitate Eccles. lib. 6. *In domo Dei; in Ecclesia Christianam habuimus, concordem, & simplices perseverant: idcirco & in Columbas venit Spiritus sanctus, quæ simplex, & latum est animal, non felle amarum, non morsibus saevum, non unguinum laceratione violentum.* Et mox: *Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda, ut Columbas delectio fraternitatis operatur.* Et sanctus Chrysostomus in homil. in Matth. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columba susceptam, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis.*

Num. 10.
Imago
Christi.

Imagines profecto Christi, quæ sub humana forma illum in cœmeteriis, archis, tabulisque lapideis nobis designant: valde frequentes sunt, quibus representantur gesta, & miracula per Christum Servatorem nostrum in hac vita mortali. Sed ommissis, quæ Antonius Bosius in eruditissimum suum opus, *Roma Sotterranea*, congeffit; referam solum contenta in lapidea tabula, quæ ad manus meas pervenit ex hæreditate Martii Miessii, plurimis partibus lacerata (& forsitan ab Hæreticis) quam ego restaurandam curavi, & hic delineatam apposui.

Exprimuntur primam in ea illi, qui offerebant parvulos, ut tangeret illos: Jesus, qui ait illis: *Si nite parvulos ad me venire*. Matth. 19. Luc. 10.

Succedit deinde mulier, quæ laborabat fluxu sanguinis, & retro tetigit fibriam vestimenti Jesu, ad quam ipse dixit: *Fides tua te salvam facit*. Matth. 9. Luc. 8.

Extat præterea probatica Piscina quinque porticus habens, ubi ad hominem languidum dixit Jesus: *Vis sanus fieri? tolle grabatum tuum, & ambula*; & statim sanus factus sustulit grabatum, & ambulavit. Joan. 10.

Demum Christus insidens Asinæ ingrediens Hierusalem, & turba prostermit vestimenta sua in via, cædit ramos de arboribus, & clamat, Hosanna filio David. Matth. 21.

Prædictæ Icones in meo marmore; sicut & aliæ plurimæ à D. Antonio Bosio congectæ in opere suo, *Roma sotterranea*, Symbolum erant Resurrectionis. Et omnis, quæ reperitur de Jona in ventre Cæti; Lazari resuscitati, cum aliis similibus: consideremus duo solum in meo lapide. Primo, cum Christus dixit Languido, *Vis sanus fieri? tolle grabatum tuum, &c.* unde sanctus Ambrosius in Lucam. cap. 5. *Hoc loco plenam spem resurrectionis ostendit, qui mentis vulneribus, corporis-*
que.

que sanatis, peccata donat animarum, debilitatem carnis excludit. Hoc est enim totum hominem esse curatum. Quamvis igitur magnum sit hominibus peccata dimittere; tamen multo divinius est resurrectionem dare corporibus. Quandoquidem ipse Dominus Resurrectio est.

Secundo consideremus in nostro marmore Christum insidentem Afinae, & ingredientem Hierusalem in triumpho: de quo Hidelbert. Cenoman. De Christi benef. in Biblioth. Patrum tom. 5. *Porro beatus ille viroitus (nempe in cœlestem Hierusalem) designatur per pueros Hebraeorum; Designatur per eundem Resurrectio Dormientium in sanctam Civitatem. Hebraeorum pueri Resurrectione in vita denunciantes, cum ramis palmarum clamabant: Osanna in excelsis. Quid fratres charissimi, aliud Responsorio presenti decantatur, quam futura Resurrectionis qualitas, quam captivitas, & membrorum beatitudo sempiterna?*

Sed omnium longè frequentissima, ultra prædictam tabulam, est Imago Pastoris, qui oviculam in humeros suos sublatam reportat ad ovile. Hac nempe imagine, utpotè, quæ summam Domini nostri misericordiam oculis mortalium subjicit, valde capi visi sunt Veteres Christiani, considerantes quoque verba illa Salvatoris Amoris plena: *Ego sum Pastor bonus, & pro ovibus meis pono animam meam.* Joann. cap. 10. Hanc eandem Christi Pastoris imaginem in sacris Calicibus insculpi consuevisse, qua Sacerdotes admonerentur Divinum illum Pastorem insculpi debuisse in corde, refert Tertullianus de Pudicitia cap. 6. & 10. & Baronius anno 57. ubi Spondanus num. 34.

Refertur per Eusebium lib. 7. cap. 14. quod mulier, quæ sanguinis fluore laborans, tacta fimbria Salvatoris, sanata est, Christo statuam crexerit ex are fusam, quæ ipsius effigiem repræsentaret; & scribit ex eadem materia statuam mulieris genibus Christi provolutæ, palmasque suppliciter tendentis: sub pedibus autem statuæ Donnicæ herbam excrescere, quæ omnium morborum curationes exhiberet. Hanc statuam Julianus Apostata deturpavit, suamque ejus loco posuit; quam fulmen de cœlo circa pectus percussit. At Christiani postea fragmenta illius Donnicæ cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, ubi etiam adhuc custoditur; ut ait Sozomenus lib. 5. hist. Ecclesiast. cap. 4. & alii relati à Molano de sanctis Imaginibus lib. 2. cap. 4. ubi multa, & refert Baronius anno 31. & ibidem Spondanus num. 27.

Imaginem suam Christus ad Abagarum Edessæ Regem misit, non manufactam; quæ magno honore apud posteros habita est, & ejus virtute hostes profligati. Baron. in annum 31. ubi Spondanus num. 23. quæ hic Romæ in Ecclesia Monialium sancti Silvestri de capite religiosè servatur. Extat quoque in Vaticana Basilica Imago Christi impressa sudario, quo Veronica faciem ejus absterfit; de qua Baron. in annum 34. ubi Spondanus num. 42.

Nec non in Taurinensi Civitate adhuc extat Sindon, quæ delibuta unguento Christi Corpus involvit, cujus figuram repræsentat, ut refert Baron. ann. 34. ubi Spondanus num. 42.

Deipara
Imago.

Christi Domini nostri Imaginibus proxima est Imago Deiparæ Virginis Mariæ super omnes Angelos exaltatæ; cujus Imaginem à Luca depictam esse, non est à Nicephoro, aut Metaphrasæ natum, sed ante mille annos, hanc Imaginem à Luca effictam esse, tradit Theodorus Lector, dum ait in initio Collectaneorum: *Palhe-ria Endocia Imaginem Matris Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat Hierosolymis, misit*: Ex prædicto Molano lib. 2. cap. 9. referente varia huiusmodi exemplaria. At ego quoque antiquissimam ex ebore scalptam habeo figuram Deiparæ Virginis gestantis filium Jesum Christum.

Angelo-
rum.

Imagines Angelorum à Vetustate observatas, quis nescit? In lege Exod. 25. Deum ipsum iussisse sanctorum Angelorum Imagines, & fieri, & in ipso Templi sacrorario asservari? *Duos, inquit, Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi, & respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorum: ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta mandabo per te filiis Israel.* Sed & Salomon postea 3. Reg. c. 6. *Fecit in Oraculo duos Cherubim de lignis Olivarum, posuitque Cherubim in medio Templi interioris, & exitque eos auro.*

Angelorum effigies formantur, quamvis incorporales sint: repræsentantur facie Juvenis, ut denotetur eorum puritas, & immortalitas: apponuntur iisdem alæ; ut apprehendantur Angelos esse spiritus, & intelligentias puras; qui absque discursu currunt ab antecedenti ad consequentiam, & à primis propositionibus ad remotissimas conclusiones. Hinc Nazianzenus in laudem Heronis inquit: *Angelis enim, cum corporeo modo informantur, candida vestu, atque hilari, &c. porrecta facies tribus solet; ad designandam, si fallor, natura illorum puriorem.* Et D. Chrysof. homil. 3. de incomprehensibili Dei natura refert, quod ad demonstrandam eorum velocitatem in operando, & obediendo mandatis Dei, alæ apponantur eorum figuris; sicuti hominibus se sapius præbuerunt.

Angelorum vocabulum nomen est officii non naturæ: refert D. Greg. Magn. hom. l. 34. in Evang. quod cælestes illi Spiritus semper quidem sint Spiritus; sed Angeli solum vocantur, cum per eos aliqua nunciantur: Hi autem, qui minima nunciant, Angeli: qui vero summa, Archangeli vocantur: Qui etiam privatis nominibus censentur, ut signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Michael namque, *Quis ut Deus*, interpretatur; ex ipso actu prælii cum Diabolo, dabit intelligere, nullum posse facere, quod non prævaleat Deus, Gabriel *Fortitudo Dei* nuncupatur: illum namque nunciare veniebat, qui ad debellandas aëreas potestates humilis factus est. Raphael *Medicina Dei* nominatur, cum tenebras cæcitatæ Tobias terferit.

Et quam verè assistant nobis Angeli prædicti: hoc non Sanctis modo; ut etiam Origenes homil. 8. in Jeremiam inquit: *Omnes hi Angeli, cum quibus versamur in terra, gaudent, quando iuste agimus; quando peccamus, lugent*: sed etiam Gentilibus hoc cognitum. Eusebius Cæsariens. de præparat. Evangel. lib. 13. cap. 7. inquit: *Angelum unicuique ad custodiam divinitus datum didicimus.* & Plato scribere hoc non dubitavit: *Quoniam, inquit, omnes animæ sorte vivendi modum elegere; ordine*

ordine ad sortem suam progrediuntur mox à Damone, quem singula sortita sunt, qui ad custodiendam hanc vitam, & ad perficienda, quae elegerunt; una cum eis mittuntur. Hoc ipsum credo Socratem etiam significasse, cum à Damone quodam sapius gubernari se dixerit.

Joannes Praecursor Domini subjungendus est. Habetur ex Damasceno in *Ioannis Baptistae* Silvestro, quod Constantinus Augustus fontem sanctum construxit, in quo, & baptizatus est, & in labro fontis Agnum ex auro purissimo, fundentem aquam, pendentem libras triginta: ad dextram Agni Salvatorem ex argento purissimo: in lava Agni beatum Joannem Baptistam ex argento; adscripto hoc titulo: *Ecce Agnus Dei; ecce, qui tollit peccata mundi; gravem libras centum.* Canon. 82. synod. in Trullo, inter alias Venerabiles Picturas Agnus, qui digito Praecursoris demonstratur, depingitur. Tarasius in Confessi. fidei suae act. 3. synod. 7. *Decreta edita, traditosque Canones recipio, in quo assignatur quibusdam in picturis Agnum digito Praecursoris demonstratum effigiari.* Et Molanus de sanctis Imaginibus lib. 3. cap. 20. *Pingitur cum Agno: & ut clarius etiam effigietur; Animalis bruto Agno appingunt nonnulli ad caput aureolam, sive Coronam Sanctorum, & in humeris vexillum Crucis.*

De Picturis Apostolorum Petri & Pauli scripsit Eusebius lib. 7. hist. Eccles. cap. 14. tales se praedictorum Apostolorum, & Domini nostri JESU CHRISTI *De Apostolis Petro & Paulo.* Imagines vidisse ea specie, qua putantur fuisse; quas illis viventibus effigiatas, easque ad posteros per manus venisse, refert etiam Baronius ann. 69. & ibi Spondanus num. 6. Habetur etiam tom. 1. Conciliorum in edicto Donationis Magni Constantini. *Interrogare coepimus beatissimum Papam Silvestrum, utrum istorum Apostolorum Imagines expressas habeat, ut ex ipsa pictura disceremus, hoc esse, quos revelatio docuerat. Tunc idem Venerabilis Pater Imagines eorundem Apostolorum per Diaconum suum exhiberi praecipit: quas dum aspicerem, & eorum, quos in somno videram, figuratos in ipsis Imaginibus cognovissim vultum; ingenti clamore coram omnibus sacrapis meis confessus sum, eos esse, quos in somno videram.* Idem refert Adrianus Primus in synodo Nicena act. 2. De Calvitie, quam Petro appingunt, habemus testimonium Clementis tom. 3. Concil. Hieronymi in Epist. 1. ad Galatas in illa verba, *Veni Hierosolytam videre Petrum. Non ut oculos aut genas, vultumque ejus aspiceret, & utrum frontem vestiret coma; an ut Clemens in primordiis ejus refert, Calvitie haberet in capite.* Et in hoc consideratione dignum: Imaginum originem ex umbra Petri esse deductam, & inde earum venerationem, refert Baron. an. 34. ubi Spondan. num. 77.

Cur autem Petrus cum duabus clavibus regni Caelorum pingatur? quarum una aurea est, altera argentea? Dico per auream clavem intelligi potestatem absolvendi; per argenteam excommunicationis: haec enim inferior est, illa nobilior. Ita Molanus lib. 3. cap. 21.

Additur quandoque tertia clavis in antiquissimis picturis sancti Petri, ut in imagine Triclinii Lateranensis per Leonem Tertium summum Pontificem ex-

tructi, de qua infra videbimus. Et omiſſa eorum opinione, qui volunt Cœli, Terræ, & Inferorum poteſtatem Petro traditam; dicimus, ut denotetur per hanc tertiam clavem poteſtas, quam habet Eccleſia in ſuo viſibili Capite dandi, & transferendi Imperia, ut fecere ſummi Pontifices Adrianus, Leo Tertius prædictus, & alii, quando expediens id fuit habitum: ut repræſentatur in dicto Triclinio Lateranenſi.

Cur Petrus ad ſiniſtram Pauli pingatur?

Eſt etiam Quæſtio dudum agitata: Quibus de cauſis Paulus sæpe pingatur à dextris Petri? quod à priſca vetuſtate ad hæc uſque tempora etiam eſt obſervatum in Apoſtolicis diplomatiſ. Inter cæteras una ratio eſt, quia dextera ſignificat vitam cœleſtem; ſiniſtra autem temporalem; unde non immerito dexter locus Paulo tribuitur, qui vivens adhuc ad cœleſtia raptus eſt, ubi arcana audivit, quæ non licet homini loqui; & ad Apoſtolatum vocatus à Deo jam glorificatus; ut ex epitola Petri Damiani ad Deſiderium Abbatem, ac etiam Innocentius Tertius ſerm. de Evangelis: Guiljelmus Durantes lib. 7. Rationalis cap. 44. & alii. Altera ratio, quod Petrus à ſiniſtris collocetur; ut inde documentum ſumamus ſumum Pontificem humilitate decoratum eſſe oportere; ſicuti ipſe Petrus fuit. Tertia ratio adducitur: dum Paulus Petro præponitur, ſignificari poteſt, hos Apoſtolos eſſe æquales meritis, quodque de ipſis nihil debeamus ſentire diverſum, quos & electio pares, & labor ſimiles, & ſiniſte ite æquales; nam & ſcriptura æqualitatem inter Filium, & Patrem ſignificat, dum Filium aſſerit ad dextram Patris ſedere. Quarta adducitur ratio per Caſſaneum in catalogo Gloriæ mundi; Petrum in ſiniſtra collocari, quia pars læva, ſeu ſiniſtra, pro digniori in Divinis, ſeu ſacris apud antiquos eſt habita, ut ex Varrone de lingua Latina: etenim quamvis in progreſſu pars dextera ſit nobilior; tamen in conſeſſu dicitur præcedere is, qui ſedet in parte ſiniſtra; ubi Paulus ſtat à dextris Petri, qui erat Pontifex. Et ſic etiam ſervabatur in Conciliis univerſalibus, ubi Legati Apoſtolicæ ſedebant à ſiniſtris aliorum Prælatorum, ut bene refert, & ſequitur Baronius occasione Concilii Niceni ſub anno 325. & ibi Spondanus in epitome num. 17. & ſeq. ac etiam idem Baronius ſub anno 451. & ibidem Spondanus num. 13. occasione Concilii Chalcedonenſis.

Quoniam recentiores Hæretici maximè deludunt aliquas ex ſacris Imaginibus: easdem hic nos proponere in teſtimonium veritatis non erit moleſtum.

De S. Antonio.

Et primum circa figuram D. Antonii Anachoretæ; de hac aſſerendum: ut Ignis, Sus, Tintinnabulum, Tau, & cætera ſimilia, quæ penes illius effigiem conſpiciuntur: Hæc potius componunt Emblemata, quàm Hiſtoriam; unde myſticus ſenſus nihilominus in veritate rei permanet; cum ſit anima Hiſtoriæ: ſiquidem mos erat antiquitus apud Orientales & apud Ægyptios potiffimum; ut quod vellet ipſi docere, ſidem proponerent ipſi ſymbolis & hieroglyphicis. Hinc eſt ut Ignis huius Sancti proponat nobis divinum amorem, quo erat accenſus: Sus ad pedes ejuſdem Sancti, denotat ſenſuales voluptates, quas ille conculcaverat: Tintinnabulum vigilantiam, & aſſiduitatem in orationibus ſignificat: Littera Tau ſupra humerum ejuſ, eſt ſignum Crucis Chriſti, nempe mortificationem JESU in corpore ſuo continuo

tinuo circumferentis: *Brachia & Crura* circa ejusdem figuram indicant donum sanitatis, quam miraculosè impetraverat fidelibus, qui spiritaliter seu corporaliter erant percussi.

De sancto Christophoro similiter ejus *Altitudo* etiam hieroglyphico emblematico proponit nobis magnitudinem cordis illius. *Puer* indicat amorem filii Dei, quem ille in anima portabat impressum, & exterius etiam demonstrabat exhortationibus, actibus, & passionibus, charitate, & zelo plenis: *Torrentis seu Fluvius* indicat martyrium & tormenta, quæ sustulit in nomine JESU: Virago cordis ejus significatur in *Palma*; cum hæc magis gravata extollatur, seu etiam hæc indicat signum Crucis, ad quam innixus torrentem præsentis vitæ ille pertransiit.

Quamvis præfata allegoricè intellecta, ut plurimi voluere; nihilominus veritas litteralis historiarum non rejicienda, quam Beda, Ussuardus, & Ado. in eorum Menologiis describere septimo Idus Maji, & S. Gregor. Magnus in Registro lib. 8. epist. 33. meminit Ecclesiæ, & Monasterii S. Christophori. Advertendum est tamen aliquos reperiri errores censura dignos in ejus historia: & inter alios irrepit, ut pro Decio Imperatore Dagus quidam sit positus: sub Decio etenim esse passum una cum cæteris Christianis commilitonibus, constat ex veteri hymno sacro, qui legitur in Breviario Toletano secundum regulam sancti Isidori, ut etiam refert Baron. in annotat. ad Martyrologium 25. Julii. At hoc non impedit, ut quod superest in historia, non sit authenticum: proderit tamen maximè hoc nobis, si precibus ejus nos erimus veri Christophores, utpotè quod nos, Filium Dei in corpore nostro circumferamus, sicuti ex verbo $\chi\rho\iota\varsigma\ \phi\iota\lambda\omicron\varsigma$, nos hortatur Apostolus 2. Corinth. c. 4. ut etiam nos docuit Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 50.

De sancto Georgio supponendum, ut dixi, Orientales usos symbolis, & hieroglyphicis; & propterea Provincias, & Civitates, *Nympharum* effigie proponebant: Diabolum forma *Draconis*: Sanctos qui fortiter pugnaverant, & sanguinem pro Christo effuderant, indicabant per *Equitem* à Gratia Dei delatum, tanquam ab equo velocissimo, eundemque armatum; ut descripsit Apost. ad Ephes. cap. 6. scuto Fidei, galea Salutis, lorica Justitiæ, & gladio Spiritus, quod est verbum Dei. *Puella* igitur genuflexa manibus expansis, necessitate impulsæ: hæc Civitatem, seu Provinciam præbet, quæ sub patrocinium D. Georgii se confert, ut ab infernali Dracone præservetur: ut simile de effigie, quam pingi fecerat Constantinus Imper. refert Euseb. in vita ejusdem lib. 3. cap. 3. his verbis: *Quin etiam in tabula depicta, quam in sublimi ante Palatii vestibula suspenderat, se omnium oculis contemplandum proposuit, salutareque Passionis in signo supra capite ipsius locum in pictura exprimendum: inimicam autem; & hostilem belluam, quæ Ecclesiam Dei impiorum ty. annis de oppugnasset: in alium demersam Draconis specie & figura describendam curavit.* Hoc totum Idololatriam representans per ipsum Constantinum submersam.

Posset alia etiam adduci ratio; qua Orientales pinxerunt Equitis forma Divum Georgium: quoniam ad hunc illi reclamabant in eorum expeditionibus, ut ad D. Petrum Romanum, ad D. Dionysium Parisienses, Hispani ad S. Jacobum &c.

Hic Sanctus per ludibrium à Novatoribus Perseus nuncupatus : Hic est, de quo in Græco Menologio sub 23. Aprilis : Metaphrastes ejusdem vitam, acta & martyrium descripsit : Lippomanus in Latino idiomâ traduxit ex Cryptæ ferratæ Bibliotheca ab autographo Pasciratis ejusdem beati Martyris famulo : Surius refert eadem acta tom. 2. Et advertendum hæc illa non esse à Gelasio reprobata ; quin imò ab Orientali Ecclesia semper recepta. Venantius Fortunatus de hoc sancto Martyre lib. 2. epigr. 13. inquit :

Carcere, cade, sui, vinculis, & frigore, flammis

Confessus Christum, duxit ad astra caput :

Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,

Ecce sub occiduo cardine præbet opem.

Aymo etiam de rebus Francorum meminit de Reliquiis hujus Sancti, quæ reperiuntur Lutetiæ Parisiorum lib. 2. cap. 25. & lib. 3. cap. 4. Sanctus Gregorius Magnus lib. 9. Registr. epist. 68. meminit etiam de reparanda Ecclesia dicti Martyris : faciunt etiam mentionem de Ecclesiis in honorem prædicti S. Georgii Procopius lib. 1. de Ædificiis Justiniani Imperat. Cedrenus in Epitome Histor. Paulus Diaconus lib. 6. cap. 5. de Gestis Longobardorum, & alii plurimi.

De S. Hieronymo.

Deludunt etiam Sectarii figuram sancti Hieronymi, cui adhæret Leonis imago ; quamvis de illo in ejus vita, nec in scriptis ullum verbum reperiatur. De qua Molanus lib. 3. sanctarum Imaginum cap. 42. inquit : Significat Leo, quod secesserit Hieronymus in vastam Syriæ solitudinem ; ubi quadriennium in lectione divinorum librorum, cælestisque beatitudinis contemplatione consumpsit. Leonem enim Hieronymus Marco tribuit, qui Evangelium suum à solitudine incipit. *Vox clamantis in deserto* &c. sanè Macario scribit Ruffinus lib. 11. cap. 4. quod Leonæ speluncam habuerit apud suam cellulam : Et ipse Hieronymus testis est mortuo Paulo Thebæo Principe Eremiticæ vitæ, duos Leones ex interiori eremi parte currentes, ei humi pedibus locum sepulchri scalpissè.

De S. Catharina V. & M.

Quidam spiritus blasphemix Palladem, seu Calliopen nominat gloriosam Virginem & Martyrem Catharinam : supponens ut Catholica Ecclesia ullam de illa attestacionem non habeat pro servando honore illi debito, tam in Oriente, quam Occidente 25. Novembris. Respondemus primo cum Beda, & Adone, in eorum Martyrologiis : nec non Menologium Græcum die 25. Novembris inquit, *Commemoratio sancta magna Virginis Catharina.* Metaphrastes ex Græcis prodidit in lucem ejus acta, quæ reperiuntur etiam apud Lippomanum tom. 5. & apud Surium tom. 6. eadem etiam extant apud Abbatem Rabanum ; ut retulit Molanus in annotationibus ad Usuardum ; ubi ille affirmat quod pietas & devotio Populorum in Occidente erga hanc Sanctam maximum incrementum habuit ex subventione ad illius intercessionem in expeditione Terræ sanctæ. Quatenus aliquis error irrepserit in prædictis actis ; utpotè quod nomen Mezentii vice Maximini fuerit appositum ; non derogat hoc in eo quod superest veritatis in historia ; nisi Oriens, Occidens, & totus orbis, ubi Christi nomen invocatur, de mendacio redarguatur. Exstitit semper,

per, ac etiam extat in præfens affluenter concurrere Vota, Donaria, Peregrinantes ad montem Syna, ubi corpus sanctæ Virginis Angelorum ministerio, ut illud Mosis, miraculosè fuit sepultum: cujus devotio tanta est, ut non à Christianis solum, sed à Turcis & Barbaris in veneratione habeatur.

Sigibertus in sua Chronica anno Domini 453. & alii recentiores relati per Baronium in suis annotationibus ad Martyrologium 21. Octobris, & Surius tomo quinta, referunt historiam undecim millium Virginum, quam Sectarii apocrypham, & fictam supponunt. Advertendum tamen in exacta inquisitione prædictorum actorum non invenisse Baronium loco citato exactiorem relationem, quam Gaufrid. Episcopi Azafensis in antiquo Codice Vaticano, de Rebus Britannicis; & referens hic auctor, quæ gessit Maximinus Tyrannus, dum Imperium tempore Gratiani occupavit: compendium fecit Historiæ sanctæ Ursulæ his verbis.

Cum Maximus proximas Gallias invasisset, ac vicinos Armoricos sedibus expulisset; vacuam Provinciam, uberes glebas Britannicis militibus novæ Colonix tribuit, ac divisit: unde & eidem Provinciæ comparatum est nomen, ut minor Britannia diceretur. Quo verò eorum posteritati consulere, ex magnæ Britannix Insula singulis uxores queri iussit: singulis militibus singulæ Virgines & gentilibus suis sunt in matrimonium postulata. Erat autem prædictorum militum præcipuus post Maximum Dux Connanus, unus ex Britannix Regulis, cui paris nobilitatis conjux designata est filia Dionocis Regis Cornubiæ, nomine Ursula. Londini itaque cunctis coactis; invitæ licet patrium solum, charosque suos relinquentes, imponuntur navigiis. Dumque regionem Armoricorum cogitant Nautæ; mox sæva procella naves impulit in Germanicum littus; ubi dum essent Malga Pictorum, & Gannus Hunnorum piratæ, qui comparata classe, icto fœdere cum Gratiano Imperatore, adversus Maximum; ut vel hac arte cum à cœptis disturbaret, cum infestandam Britanniam tenderent; in has ad littus jactatas Virgines naves incidentes; sic in Britannas Virgines, ut in hostes grassati sunt, ut vim inferendi earum pudicitix consilium caperent. Quæ omnes hortatu Ursulæ mortem durissimam potius appetere, ac gladiis obruncari Christiana constantia decrevere, quam ignominiosum quid pati. Cumque ea persisterent animi firmitate: mox illorum libidine in Barbaricum furorem mutata, cum aliò properarent, ne longiori mora detinerentur; singulas crudelissimè trucidarunt, indeque in Britanniam navigarunt; noctamque eam militibus vacuam aggressi: sed confestim missis illic Maximo duabus milium legionibus; inde pulsi solverunt in Hyberniam. Hæc refert Gaufridus.

Accedunt prædictis, quæ scripsit Lindanus, relata per Baronium in dicta annotatione ad Martyrologium 21. Octobris; cumque satis sit, quæ ex longa traditione Ecclesia universalis recepit circa Nomen, Imagines, Reliquias, Solennitates, & invocationem hujusmodi Sanctorum, propter tenebras ignorantix, quæ in anteaetis sæculis, orbem penè universum invasit.

Insurgunt etiam Sectarii contra Imaginem D. Lucix V. & M. quod effigietur
 d habere

habere oculos præ manibus, de quo nil legitur in Martyrologio, nec aliis Ecclesiasticis Scriptoribus; sed quod post varia passa tormenta gladio in gutture percussa martyrium illa consummaverit. Quibus respondetur, symbolicè indicare illos oculos lumen mentis collatum eidem, ut Spiritus sancti gratia meruerit illusiones Tyranni superare, castitatem servare, & martyrii æternam gloriam consequi.

Dicimus etiam: sicuti finis orationis universè acceptus nil aliud est, quam enunciatio illarum affectionum, quæ in animo sunt, his modis expressæ, quæ signa data appellantur: Aristot. in principio Perihermen. & ex iis animorum affectibus varii fines emergunt, quasi effectus respondentes illi causæ, quæ linguam in hunc & in illum motum inflectant; ita Imagines ad externum cultum assumptæ, præter alterius rei similitudinem quam sustinent, proprios & singulares fines habent; nempe intimos animi sensus testantur; cum eos tanquam oblationes & genus quoddam sacrificii offerimus Deo, dum fatemur nos illi omnia debere: nosmet ad illius præcepta voluntatem nostram accommodare: una spe gratiæ cœlestis niti: ut etiam huiusmodi Imaginibus nos exprimimus desiderium consequendi à Deo cæteras gratias spirituales & corporeas. Etenim Imagines Christianæ affectionibus hominum excitandis maximè serviunt, quàm verba, ut inquit Horat. in Poetica: *Segnius irritant animum demissa per aures: quam quæ sunt oculis subijcta fidelibus*: cum tales Imagines unde quaque devotionem & sanctitatem spirare videantur, ut dixit Magnus Gregor. his verbis: *Dum exterorum rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depinguntur, quicquid sanctis Imaginibus delibando cogitur.*

Et quemadmodum Orator finem suum, quod est persuadere, in potestate non habet; officium tamen & apta ad finem media habet: sicuti neque in Medici potestate est ægrotantem morbo liberare, qui medicinæ finis est; in illo tamen est curandi regula & modus, quæ ad officium suum pertinent; Idem igitur in Pictore quatenus cum Oratore convenit; dicimus illius partes esse, ut talem picturam faciat, quæ finem suum consequi possit: cum scilicet finem, qui à sacris Imaginibus exprimitur.

Inde est quod Fideles effigiantes D. Luciæ Imaginem, habentem oculos præ manibus, hoc faciunt non solum ut fideles ipsi orantes precibus illius lumen mentis consequantur à Deo, ut illa fuit consequuta; sed etiam ut nos fateamur à Deo tale lumen agnoscere, idemque ad ejusdem Dei voluntatem, nos dirigere, ut ab ipso Deo idem lumen mentis & corporis consequi semper mereamur precibus ejusdem Luciæ, quod ipsa obtinuit, ut non immerito à luce Luciæ nomen habuerit.

Deficeret calamus, si in singulis Iconibus, quæ occurrunt, contemplandis, immorari velim, de quibus satis copiosè, & eruditè post alios Joannes Molanus & Eminentiss. Card. Paleottus in eorum Hist. de sanctis Imaginibus, & Picturis tractarunt.

Antiquitas sacrar. Imaginum.

Definant itaque recentiores Hæretici, veterum Iconomachorum more, triumphum canere ante victoriam. Definant sacras Imagines ex templis abraderè, & avellere, turpique mendacio veritati obstrepere, & gloriari, cum negent eas primis quin-

quingentis annis in Ecclesiis Christianorum depictas, sculptasve fuisse; atque hoc solo nomine vincere putant, quia ad antiquitatem provocant. Nil profecto est, cur ut impudentissimum mendacium illud refellamus, vel ad veterum Patrum testimonia, & exempla, quæ septima Synodus nobis copiosè suppeditat, confugiamus; sed satis erit si cæmeteria, (ubi olim Ethnicis magistratibus in Christianum nomen sævientibus, majores nostri latitantes Eucharistiam sumebant, sacras conciones audiebant, aliaque omnia, quæ in Ecclesiis obiri solent, obibant) ingrediamur; ibique Imagines, quæ passim obviæ fient, contemplemur; quas accuratissimè cumulavit, ac in lucem edidit Antonius Bosius in suo lib. Roma subterranea.

Et hic Romæ in monte Esquilino in Titulo Equitii magno fidelium cultu à *Fides habita imaginibus.* tempore sancti Silvestri (qui Oratorium & Ecclesiam ibidem construxit) adhuc apparent S. picturæ, nempe sanctissimæ Crucis Imago gemmis ornata, (ut mos tunc erat illam effigiandi) Christi Salvatoris, Virginis Deiparæ, Apostolorum & plurimorum aliorum Sanctorum. Et hæc præter alia multa similia antiquitatis monumenta, ad confutandos Hæreticos, quod etiam primis quinque sæculis à Christo nato viguisset cultus sacrarum Imaginum.

Impugnant præterea prædicti veteres, & recentiores Iconomachi, quod quamvis magnum antiquæ imagines ad Hæreticos confundendos, ac pietatem erga Deum, omnesque Cælites excitandam, momentum habeant; certè ad historiam juvandam non valcant. Etenim Pictores, cum pro ea potestate, quam habent quilibet aëdendi; multa more Poetarum confingere, Historiæque veritatem ita corrumpere soleant, ut ea ferè nusquam appareat.

At certè mirandum, ut quis mentis compos de antiquis Christianorum picturis sic sentiat. Etenim & si recentiores Pictores, sive quod artis elegantiam ostentare malint, non raro peccent, transiliantque historiæ lineas; non tamen propterea antiquorum Pictorum, ac Sculptorum (de Christianis loquor) quibus certè quidem religio erat, ab historia vel minimum discedere, fidem elevabimus. Porro quantum olim veritati studuerint Christiani Pictores, & Scalptores (ut de aliis Imaginibus taceam) exemplo est vetus illa Icon ex opere Musivo, quæ nobis in æde S. Petri ad Vincula Sebastianum martyrem, non juvenem imberbem, sed senem (talis enim erat cum martyrium subiit) ante oculos ponit.

Unde ex hac Icone Card. Baron. in annotat. ad Martyrologium 20. Jan. reprehendit Pictores divum Sebastianum imberbem palo alligatum perperam effigiantes. Quam præfatam Iconem temporibus Papæ Agathonis ad lucem propulsandam, divino monitu fuisse erectam: refert etiam Baron. in dicta annotatione & in Annalibus anno 680. ubi Spond. num. 7.

Fuere quoque non ita pridem, qui à Græcis ad Francos, Imperium Romani Pontificis auctoritate, translatum fuisse negarunt. Ad magnum istud impudensque mendacium profigandum, quid interest librorum veterum ac Iconum auctoritate, fideque pugnemus? Itaque si Card. Belarmino, quod libro de Translatione Imperii edito, Ecclesiæ Romanæ adversarios, multorum historicorum testimoniis

fregerit, plurimum nos debere profiterur; æquum profecto est, ut etiã restaurata antiqua Imagine, producta in Palatii Lateranensis parietinis, & à nobis hic effigiatã; quã hoc idem præstitit, plurimum etiã debeamus. Sanè, qui Apostolum Petrum in throno sedentem, ac dextera Leoni Tertio Pontifici Maximo Pallium, sinistra vero, vexillum Carolo Magno tradentem aspexerit, subjctãque hanc inscriptionem legerit;

Num. II.

BEATE PETRE DONA VITAM
LEONI, ET VICTORIAM CARULO
REGI DONA.

Quis, nisi in historia valde sit hospes, & Leonis Tertii restitutionem, & Caroli Imperatoris inaugurationem, & Ecclesiã Romanã auctoritatem, graphicè descriptam; non continuo fateatur? Quã imago, si nulla veterum de auctoritate Papæ in transferendo Imperio extarent monumenta: una hæc sit ad Hæreticorum pervicaciam contundendam, historiãque veritatem constabiliendam instar omnium testium.

Nec non etiã nobis suffragabitur ad veterum Pictorum, & Scalptorum fidem confirmandã, quod legitur in Martyrologio 6. Idus Novembris de Gloriosis Martyribus Claudio, Nicostrato, Castorio, & Symplicio. Siquidem, cum essent illi summi Scalptores, & artem suam Crucis signo munire consuevissent; nullo modo adduci potuerunt, ut Idolorum statuas facerent, ac Solis simulacrum venerarentur: unde post varia tormenta jussi sunt Romã Diocletiano Imperante in flumen præcipites dari. De quibus etiã Surius tom. 6. & alia plurima Pictorum & Scalptorum exempla, qui in numerum Sanctorum relati sunt, refert Card. Palcottus de sacr. Imagin. lib. I. cap. 8.

Cum hæc ita sint, non minus antiquis Imaginibus sacris fidem habebimus, integris, incorruptisque sacra vetustatis testibus, quam antiquorum Historicorum libris, quos Viri doctrina & sanctitate præcellentes tanquam arma ediderunt ad Iconomachiam labefactandã. Urbem etenim colimus, quã cæterarum urbium est Regina, Catholicæ Religionis Arx, morumque Magistra; ex omnibus terrarum oris quotidie Peregrini ad eam ventitant; incredibile est, quanta cum cura non ea modo, quã in propatulo sunt, observent; sed abstrusa quæque rimentur. Equidem haud dubito, quin cum ea, quã à majoribus nostris quasi hæreditario jure accepimus, permagni à nobis æstimari viderint; satis amplum suã peregrinationis fructum se percepisse dicturi sunt, quod & Hæreticorum mendacia deprehenderint, & sancta sanctè tractanda esse didicerint.

De plurimis priscorum Fidelium Ritibus, circa eorum preces.

Cognito antiquo Fidelium ritu circa Hieroglyphica, Symbola, & Imagines, quibus illi denotabant ac exprimebant sanctissimam Crucem, Christum & Sanctos ejus: Congruum erit forsitan recensere, sicuti jam mos fuit, qualiter prisci Christiani fideles in ipsorum precibus Deum exorarent.

Pars enim est Religionis, & quidem ex primis una; Orare: Nec ulla fuit unquam Religio, quæ non certam supplicandi Deo rationem haberet: itaque quisquis unquam Religionem mutavit; & orandi rationem mutavit. Quare præcursor Joannes, qui homines à vetere legis Mosaicæ religione àvellere, & ad Christum traducere conabatur, hoc in primis curavit, ut præscriberet discipulis suis modum orandi: idemque ut Christus faceret, qui novam instituebat Religionem, Discipuli rogabant apud Lucam cap. 11. in princ. *Domine doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.* Qui amulatione fortassis aliqua pericere, ut existimat Theophilactus.

Imitati sunt Hæretici, Joannis, & Christi exemplis abutentes. Nulla enim unquam Hæresis fuit, quæ non continuo suas effingeret preces. De Arianis passim scribit Athanasius: de Valentiniis Irenæus: de Marcionistis Tertullianus: de Manichæis & Donatistis Augustinus: de omnibus simul Hæreticis Epiphanius. Nec longe nobis exempla petenda sunt. Quot nostro tempore Lutherani, quot Calvinistæ precandi formulas, neque cum nostris, nec inter se ipsos convenientes, edidere? Propterea Christus orandi formulam in Dominicali oratione tradidit: primum Apostolis, ut apud Matthæum cap. 6. deinde apud Lucam cap. 11. in principio, septuaginta duobus Discipulis: postea electis, quibus dixit; *Sic vos orabitur*, refert idem Matthæus. Vos, qui laudem apud Deum, non apud homines, ut illi, querere debetis: Vos, qui melius docti à me estis, Deum non tam verborum multiloquio, quam magno orantis affectu exorari: nihil nisi justa, & ad ejus gloriam conducentia petetis.

At inter varios priscorum Fidelium ritus in ipsorum precibus; illud maximè erat, ut inter orandum verterent se ad Orientem: & quod etiam plurimi è sanctis Patribus variis mysteriis observarunt, ac potissimum S. Athanasius ex Psalmo 131. *Adorabimus, ubi steterunt pedes ejus.* Volens ipse Sanctus, quod pedes Domini steterint ex Zachar. cap. 14. supra montem Olivarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem: & hoc etiam refert Baron. in annum 34. ubi Spondan. num. 64. in fin. Secundò, quoniam Deus Lux, & Creator Lucis nuncupetur: & propterea orantes respiciendo orientem Solem, elevent mentem ad Creatorem Lucis, ut inquit S. Augustinus lib. 2. de Orat. Domin. in Monte tom. 4. ibi: *Cùm ad orationem stamus, convertimur ad Orientem, ut admoneatur animus ad naturam excellentiorē se convertere,*

*Oratio
versus O-
rientem.*

id est ad Dominum, cum ipsum corpus ejus, quod est terrenum ad corpus excelsus, id est ad corpus celeste converteretur; quoniam necesse est ut cælum praeferant terrae: & cum aliquando cognoverint dignitatem animae celestis etiam corpus excellere; magis eum quaerant in anima, quam in corpore etiam celesti: & cum cognoverint quantum distat inter peccatorum animas, & iustorum; sicut non audebant, cum adhuc carnaliter saperent eum in terra collocare, sed in cælo, sic postea meliori intelligentia magis eum in animis iustorum, quam in peccatorum requirant.

Tertio ad Orientem convertebantur; ut cum homo expulsus è Paradiso deliciarum, qui est ad Orientem; hinc ad illum respicientes exoptent illuc reverti. Quarto Oriens & Occidens sunt Symbola lucis & tenebrarum: propterea mos antiquitus in Ecclesia, quod Baptizandus respiceret ante Occidentem, & ibi per tres vices abrenunciato Dæmone, vertebat se deinde versus Orientem, ubi per alias tres vices confitebatur nomen Christi. Quinto, & ultimo: sicut Christus pendens in Cruce contra Hierusalem Occidentem respiciebat; ac idem etiam ad Cælum ascendens similiter Occidentem intuebatur; ita & homines orantes versus Orientem debent aspicere; quasi expectantes adventum ejus, ut Angeli dixere discipulis post ejus ascensionem; *Quemadmodum vidistis eum ascendentem in Cælum, ita veniet.* Et inquit Damascenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 3. tale fuisse institutum Apostolorum, quamvis non scriptum: quod idem affirmat Justinus Martyr. lib. 6. quaest. 118. & sanctus Basilius de Spiritu sancto cap. 27. refert etiam Baronius anno 58. ubi Spond. num. 43.

Adeo tenaces fuere prisci illi fideles in hoc ritu respiciendi Orientem; ut non solum ipsi viventes, hoc in eorum precibus exacte fervarent: verum etiam mortui eorum corpora supina in sepulchris facie Orientem respicerent; ut nos infra dicemus, in cap. 67. de Funeribus Christianorum.

Cumque etiam ad Orientem respicere, & construi solitas Ecclesias Christianorum, Baron. in annum 57. ubi Spondan. num. 32. eoque etiam spectabat Templum Hierosolymitanum: idem Baron. in ann. 58. ubi Spond. num. 42.

Nihilominus tractu temporis S. Leo Primus, qui vivit anno 443. invenitur ferm. 7. de Nativitate contra Populum, qui similiter vertebat se ad Orientem in atrio Vaticanæ Basilicæ sancti Petri, antequam illud ingrederetur, cuius hæc verba sunt. *Quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiose facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apostoli Basilicam, quæ in Deo vivo, & vero est dedicata, perveniant: superatis gradibus, quibus ad suggestum a superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & orationis cervicibus, in honorem se splendidi orbis inclinent: quod fieri partim ignorantie vitio, partim paganitatis spiritus; multum tabescimus, & dolemus: Quia etsi quidam forsè Creatorem potius pulchrum lumen, quam ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officii, &c.* Hoc egit prædictus sanctus Pontifex, cum esset vigilantissimus in arguendo Manichæos, & Priscillianistas, qui Solem orientem respiciebant, & ad hoc ut illi orantes à Fidelibus distinguerentur, refert etiam Baron. in anno 58. ubi Spond. num. 43. in fin. & anno 443. ubi Spond. num. 1.

Hinc

Hinc factum postea est, ut cum perseverassent etiam sequentibus sæculis fideles in atrio sancti Petri vertere se ad Orientem, ut ibi Deum precarentur contra portam prædictæ Basilicæ: & anno 1300. Jottus Florentinus excellens Pictor mandante Cardinale Stephanesco Nepote Bonifacii Octavi summi Pontificis, construxit ex opere Musivo Navem, in qua conspiciuntur Christus, sanctus Petrus, cum aliis Apostolis; ad hoc ut illam Imaginem Orientem versus positam orarent Fideles, & omnis evitaretur superstitio Solem adorandi. Quæ figura prædictæ Navis per Urbanum Octavum P. M. annis præteritis fuit collocata supra Portam majorem intus in prædicta Basilica.

Fuit precandi ritus apud Priscos Fideles, ut elevatis manibus in Crucis formam Christi passionis memoriam facerent. D. Ambros. de Cruce serm. 56. ibi: *Homo cum manus levaverit, Crucem pingit; atque ideo elevatis manibus orare precipimur, ut ipso membrorum gestu Passionem Domini faciamur.* Et Tertull. in lib. de Orat. num. 11. in fine ait: *Nos vero non attollimus tantum, sed etiam expandimus à Dominica Passione modulatum, & orantes confitemur Christo.* Quod exponit Rigaltius: modulatum nempe, quem exhibuit Christus Dominus expansis in Cruce manibus. Quod ipsum etiam Maximus Taurinens. homil. 11. de Cruce ait: *Ipsius etiam incessus hominis, cum manus levaverit, Crucem pingit.*

Variis orandi Priscorum ritus.

Requirebatur in Oratione humilitas, & submissio, Tertull. de Orat. num. 13. inquit: *Atqui cum modestia, & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras: ne ipsis quidem manibus sublimius elatis; sed temperate, ac probe elatis: ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus, qui non tantum prece, sed & vultu humiliatus, atque dejectus orabat, justificatus Pharisæo procatissimo cæcessit.*

Sonos enim vocis submissos esse volebant, ut idem Tertull. num. 13. *Deus non vocis, sed cordis auditor est; sicuti consp. Etor.* Quomodo, & oratio Jonæ de ventre Ceti per tantæ bestię viscera, per tantæ æquoris molem ad Cælum potuit evadere? Quid amplius referent isti, qui clarius adorant, quam si in publico orent? Ethnicorum fuit error, qui exercendæ linguæ potius, quam mundando animo operam darent, ut existimarent, quantò plura, clarioreque voce loquerentur, facilius se à Deo exaudiri: colligitur ex sacro textu, 3. Reg. cap. 18. ubi Elias alludens ad Ethnicorum ritum, quem decem tribus Israel imitabantur, inquit: *Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere; aut certe dormit, ut exciteetur.* Etenim S. Augustinus lib. 2. de Sermon. Domini in monte, tom. 4. inquit: *Non verbis nos agere debere apud Deum, ut impetremus quod volumus; sed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationis cum dilectione pura, & simplici affectu.* & infra. *Quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusque efficit ad excipienda divina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur.*

Nec prius quis orationem cœperat, quam si discordiam, vel offensam cum fratre contractam remiserat, Tertull. de Orat. num. 10. *Quomodo placabit Patrem iratum*

iratum

iratus in fratrem; cum omnis ira ab initio interdicta sit nobis? Quam autem temerarium est, aut diem sine Oratione transigere, dum cessas fratri satisfacere; aut perseverante ira iudicia orationem perdere?

Cordis munditia ad orationem necessaria; nempe à falso, à cæde, à severitia, cæterisque maculis; quæ corde concupiuntur, & manuum opere complentur. Tertull. de Orat. num. 11. inquit: *Hæ sunt vera munditia, non quas plerique superstitiose curant, ad omnem orationem, etiam cum lavacro totius corporis, aquam sumentes: quæ ratio est manibus quidem ablutis, spiritu quidem sordente, orationem obire? Caterum, satis munda manus, quas cum toto corpore in Christo semel lavimus.*

Nec illa consuetudo antiquitus recepta; ut Jejunantes dum orarent, cum fratribus subtraxerint osculum pacis; quod erat signaculum orationis, ut inquit Tertull. de Orat. num. 14. *Quando magis conferenda cum fratribus pax est, nisi cum oratio commendabilior ascendit, ut ipsi de nostra operatione participes, iam audeant de sua pace fratrum transigere? Siquidem, quæ perfecta erit oratio cum divertio sancti osculi, quod Dominus præstantissimum præcipit? Qualis erit sacrificium, à quo sine pace receditur? Sed de hoc nos infra cap. 59.*

Mos etiam fuit apud præfatos Fideles circa precandi ritum, non solum Deum & Sanctos adorare; sed ut plurimum etiam genua flectere; ut refert Tertull. de Pœnitent. cap. 9. *Presbyteris advolvi, & choris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis injungere.* Et S. August. Serm. 1. in festo Apostol. Petri & Pauli: ubi de multitudine Gentilium ad fidem conversarum inquit: *Nam beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provolutis adorat Gentilium multitudo credentium.* Et idem serm. 4. in eodem festo: *Nunc ad memoriam Piscatoris flectuntur genua Imperatoris: ibi radiant gemmae diadematis, ubi fulgent beneficia Piscatoris.*

At si aliquando sæva urgebat necessitas, prostrati in terra, junctis vel etiam expansis manibus, ut dixi, fideles precari consueverant, ut ex præfatis, & alia innumera sunt exempla: tamen quod dies Dominicus Resurrectioni Domini esset consecratus; ideo non nisi *Stantes* fideles ex antiqua Ecclesiæ traditione eo die; itemque à Pascha usque ad Pentecosten orare sic solitos. Tertull. de Corona Militum cap. 3. At vero *Sedendo* adorare, extra disciplinam esse, inquit Tertull. de Oration. & refert Baronius sub ann. 58. ubi Spondan. num. 44. Nec permittebatur in Ecclesia sedere, quando lectiones legebantur, aut Dei verbum prædicabatur; nisi longiores essent lectiones, aut debiles adstantes: & tunc qui non poterant stare, humiliter & cum silentio sedentes, attentis auribus, quæ legebantur, audiebant. S. Augustinus Homil. 26. in princ. & per tot.

Sed, quod magis Idololatriæ conforme videbatur, ut homines mortales sæpius exercuerint hujusmodi actus erga sibi similes. Tertull. de Pœnitent. cap. 9. supra adductus: sicuti etiam in sacro textu 3. Reg. 1. Nathan Propheta adoravit Regem Salomonem pronus in terram: ut etiam Abraham in Genes. 23. adoravit populum terræ Chanaan, cum similibus.

Circa Habitum corporis fuit etiam precandi ritus, ut *Vini delecto capite*, *Fœmi-*

na recto in Ecclesia orare deberent: est Apostoli institutio ad Corinth. epist. 1. cap. 11. & nos infra dicemus cap. 14.

Utque in precationibus aliquando suum quisque *tundat pectus pugno*: Publicani à Christo adeo commendati, Lucæ 18. probat exemplum; atque adeo signo animi pœnitudinem declarari factò illorum, qui post Christi passionem revertebantur percurientes pectora sua, Lucæ 23. quod & Nicolaus Papa docet rescribens ad Consultationes Bulgarorum.

Infertur igitur ex prædictis, quod pectus percutere, flectere genua, prosterne-
re se in terram, & similes obsequii actus, & interni affectus, non sunt semper actus la-
trix, nec supernæ adorationis; quoniam præcipuum in hoc consistit circa bene di-
rigendum principium intentionis: necesse namque est assidue, & diligenter Popu-
lum instruire de hac veritate; ut præcipit Tridentina Synodus sess. 25. de Invocat.
Venerat. & Reliquiis Sanctorum.

Ut autem hoc magis dilucide pateat omnibus; supponendum consuevisse
semper Ecclesiam reddere honorem Latriæ soli Trinitati; ut docuit tom. 3. Con-
cil. Constantinus Episcopus Constantiæ in septima Synodo Oecumenica art. 3. sub
finem. *Suscipio & amplector venerandas Imagines: Adorationem autem, quæ sit se-
cundum Latriam, hoc est Dei culturam; tantummodo supersubstantiali, & vivificæ Trini-
tati conservo, &c.* Similis est doctrina Augustini lib. 10. cap. 4. de Civitate Dei,
cum sic loquatur de Latria: *Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc vera pietas, hæc tan-
tum Deo debita servitus.* Et idem lib. de vera Relig. sub finem: *Quare venera-
mur Angelos charitate, non servitute; nec eis templa construimus: nolunt enim se se
honorari à nobis; quia nos ipsos, cum boni sumus, Tempa summi Dei esse noverunt, & in-
frà: Religit nos Religio uni omnipotenti Deo.*

Honores
varii in
precibus
redditi.

At quoniam tot sunt genera honorum, quot extant excellentiæ; hinc est, quòd
sapiens mater Ecclesia, & Domina, nos admonet, ac omnibus præcipit; quod non
recognoscit nisi tria excellentiarum genera, nec filiis suis permittit, quam tria genera
honorum Religiosorum.

Prior namque excellentia est Divina, cui respondet *Latria*, quæ accipitur pro
superna adoratione, quæ soli Deo debetur. Secunda excellentia major quàm hu-
mana, & minor quàm Divina, consistit circa dona supernaturalia gratiæ & gloriæ,
quæ Sanctorum sunt propria; ac isti respondet cultus *Dulia* nuncupatus; nempe ho-
nor magis quàm politicus, & summè inferior quàm Latria. Tertia excellentia, si-
militer nec comparabilis cum Divina, sed eminentior fatis communi Sanctorum;
propterea talis cultus *Hyperdulia* nominatur; nempe obsequium supra commune;
tale inquam obsequium Humanitati filii Dei deberetur, si hæc separatim ab hypostasi
consideraretur: Hujusmodi honore veneramur nos Virginem sanctissimam, propter
privilegia & præeminentias supra cæteras omnes creaturas ipsi collatas. Quarta
denique species excellentiæ humanæ, & naturalis ex virtutibus moralibus prove-
niens, seu dignitatibus, & aliis qualitatibus in humana Mundi Politia apparenti-
bus: isti enim excellentiæ respondet honor, quem nos virtute præditis reddimus;

simul & obsequium, & homagium, & fidelitas debita Regibus, Parentibus, ac Dominis. Hæc autem communiter civilia, politica, & naturalia nominantur; quæ similiter possent ascribi etiam inter religiosa, sancta, & meritoria; quandoquæ is, qui illa exercet, recognosceret superioritatis excellentiam, quæ debetur Regibus, Principibus, Magistratibus, Parentibus, &c. tanquam à Deo provenientem: siquidem hi sunt tanquam Imagines, & characteres magnitudinis Dei; ex Apostoli doctrinæ ad Ephes. cap. 6. ibi: *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum serventes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus.*

Quis impostertum hæc doctrinam non amplectetur? quis præfatam distinctionem excellentiæ, & honoris negabit? quis reverentiam Deiparæ debitam rejiciet? quis venerationem Sanctorum; & id omne, quod religiosam relationem habet ad ipsas nempe imagines, & Reliquias? quis observantiam proprio Regi? quis obsequium Magistratibus? quis fidelitatem propriis Dominis? quis inquam impostertum asserere audebit, quod non sibi complaceat Deus Zelotes, quando honorantur ii, quos ipse honorat? & quando noseundem Deum veneramur in suis creaturis, juxta communicationem sui esse illis participatum? Legat is quæso D. Hieronymum ad Riparium contra Vigilantium his verbis: *Ut honor servorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit:* & hoc idem impius Lutherus coactus est asserere in farragine epistolarum ad Erphordienfes: *Quamquam supervacaneum sit Sanctos colere; non tamen eos putarim respuendos, aut condemnandos esse, qui Sanctos adhuc colunt.*

*De horis
Canonici.*

Fuit apud præfatos fideles certis Horis orandi ritus; de quo sanctus Leo sermone 7. de Jejun. septimi mensis refert; quæ scripta in lege, vel consuetudine laudabili introducta essent apud Hebræos præcepta moralia; ea non modo Apostolos non sprevisse, sed etiam in Ecclesiam transfundere voluisse. Tertull. advers. Psych. cap. 10. agit imprimis de tribus insignioribus (ut vocat) ab Apostolis ex Judæorum fontibus in Ecclesiam deductis, nempe *Tertia, Sexta, & Nona*: quibus alias duas superadditas docet Cyprianus de orat. Domin. nimirum *Maturinam, & Vespertinam*: earundem omnium quinque originem simul, & mysteria describit. Denique Athanasius de Virgin. præter istas quinque, duarum item aliarum mentionem facit: videlicet, quæ *orientis sit Sole* & quæ *media nocte*; cunctarum septem Divina mysteria explicans. De quibus septem orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit Card. Baron. sub ann. 34. ubi Spondan. num. 72. & nos plura infra cap. 45. referemus.

*De nocturnis
precibus.*

Quod vero pertinet ad nocturnas preces; utpotè ipsas sacras Vigiliis; habemus in actis Apostol. cap. 16. Paulum, & Silam media nocte orantes laudasse Deum: quod ante eos David Rex facere consueverat, ut in Psalm. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum Domino.* Quod quidem, & à fidelibus faciendum esse, Dei Ecclesia Apostolorum traditione, & exemplo constituit; idque illa præsertim ratione, quod

quòd media nocte Dominum ad judicandum orbem terrarum ex improvìso venturum esse crederent; ut ipse dixerat apud Matth. 25. *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit:* At quoniam nec satis exploratum voluit esse Dominus, qua potissimum hora venturus esset; dicente ipso apud Marcum cap. 13. *Vigilate: nescitis enim quando Dominus veniet; sero an media nocte, an galli cantu, an mane:* Hac de causa non media nocte tantum fideles ad preces Deo fundendas consurgere consueverunt; sed & aliis diversis horis ejusdem noctis; sicuti declarat Clemens Alexandrinus Pædag. cap. 9. Et fortasse illis quatuor noctis temporibus expectandi Dominum ab ipso Domino enumeratis, respondent tres illæ nocturnæ preces, cum his accedant Matutinæ laudes; quæ tamen omnes simul uno compendio hodie absolvuntur. Agit item sæpe Hieron. epist. 7. 8. & 22. de eisdem tribus orationis horis nocturnis.

Refert idem Hieron. dicta epist. 7. quod *Vespertina oratio* accensa lucerna fiet. Ideo Epiphanius in Compend. de ipsis horis agens; Psalmos, qui prima noctis hora cani consueverunt, *Lucernales* appellat: estque de iisdem Lucernariis precibus mentio apud Clementem lib. 8. Constitut. cap. 38. & Cassian. lib. 3. cap. 3. Chrysostom. etiam in Psalm. 118. & alibi, Lucernarium officium illud appellat, cum septem prædictas Canonicas horas orandi enumerat. Tertull. ad uxorem lib. 2. c. 4. *Nocturnas convocationes* eas appellat; quod scilicet non privatim in suis ædibus à singulis agerentur, sed publicè omnes, in unam convocarentur Ecclesiam; quod etiam Ignatius epist. ad Magnesensium agendum monet.

Porro de antiquo in Ecclesia sacrarum *Vigiliarum* usu, de quo agimus, non solum innumera sanctorum Patrum suppetunt testimonia, sed & scriptorum Gentilium; nempe Plin. junior lib. 10. epist. 97. Luciani in Philopat. Ammiani Marcell. lib. 8. in fin.

Sanctus Ambrosius in Psalm. 109. edito Romæ de festo Pentecostes, commendans exactam Vigiliarum observationem, inquit: *Jejunavimus Sabbato, Vigiliis celebravimus, orationibus pernoctantes institimus, &c.* Erant in usu Vigiliæ nocturnæ, illæque puræ, & Christiana observatione dignissimæ, ut testatur August. in concione ad Catechum. contra Judæos tom. 6. ad quas etiam frequentandas suos consuevit hortari, ut ex sermone 251. de tempor. Insuper ex sacro, religiosoque usu Vigiliarum sublati fuerunt perditissimi sui temporis mores, qui ante irreperant: refert idem sanctus August. serm. in die natali sancti Cypriani in ord. 115. de divers. ubi hæc leguntur cap. 5. tom. 10. *Aliquando ante annos non va' de multos, istum locum invaserat pestilentia, & perulantia saltatorum; istum sanctum locum ubi jacet sancti Martyris corpus, invaserat pestilentia, & perulantia saltatorum. Per totam noctem hic cantabantur nefaria, & canantibus saltabatur. Ex quo hic ceperunt sanctæ Vigiliæ celebrari; illa pestis aliquantulum relicta postea cessit diligentia, erubuit sapientia. Itaque ex his, & aliis clare cognoscitur, non Ambrosium, non Augustinum, non aliam quempiam Orthodoxorum his temporibus Vigiliæ nocturnas Ecclesiasticas abrogasse, ut à pluribus suppositum ex prætenso sermone August. ad fratres in Eremito in ord. 25.*

Siquidem impiissimus hæresiarca Vigilantius, Vigiliis, sui nominis hostis, primus impugnavit; sicque minuere conatus est; ut non nisi semel in anno in Paschali solennitate Vigiliis peragendas esse jactaret, ex Hieron. adversus Vigilantium, & tradit Cardinal. Baron. in suis notis ad Martyrologium die 5. Januar. & in Annal. ad annum 51. ubi Spondan. num. 20. & qui easdem Vigiliis profanare ausi fuerunt, graviter à Deo condemnati fuere, Baron. in dictis notis ad Martyrolog. die 24. Decembris.

Locus

orationis

De loco ad preces fundendas, quò conveniebant fideles ad orationes: Quantumlibet privatas quis orationes domi agere intra cubiculum suum (ut Dominus docuit) debeat esse sollicitus; tamen exemplo Apostolorum, Templum ad orationem adendum, admonentur Christiani, ad publicas preces in unum locum, ad ipsam scilicet Ecclesiam, convenire. Quod quidem faciendum Ignatius scribens ad Magnesianos inculcat; sicut & exemplo Domini, qui cum Hierosolymis esset, docebat in Templo. Idem etiam Apostoli illic doctrinæ cathedram exercuerunt, ut in actis Apostol. cap. 5. dum dicitur: Eos omnes fuisse unanimes in Porticu Salomonis. Ad quod alludens Tertull. de præscript. cap. 7. ait: *Institutionem Christianorum de Porticu Salomonis esse.* Et refert Baron. ad annum 34. ubi Spondan. num. 73.

Precum
formula.

At vero circa formulas precum illorum fidelium, plurimæ etenim tunc erant, ut etiam in præsens est, apud Divina officia: Quod autem in hoc animadversione dignum ut Magnus Constantinus Imperator non Christianis solum, sed imperaverit, dederitque etiam militibus Gentilibus precationum formulam, qua omnes diebus Dominicis in patentibus suburbiorum campis in unum convenientes, uti deberent, ex Euseb. in vita Constantini lib. 4. his verbis: *Te Deum agnoscimus, te Deum profitemur, te adiutorem invocamus; per te victorias consequuti sumus, per te hostes superavimus, abs te & præsentem felicitatem consequutos fatemur, & futuram adepturos speramus: tui omnes supplices sumus: abs te petimus Constantinum Imperatorem unacum piis ejus liberis, quam diutissime nobis salvum & Victorem conserves.* Quam etiam refert Baron. sub anno 321. ubi Spond. num. 6.

Etiam
Christiani
pro
Principibus
Infidelibus
Deum exorabant.

At preces ad Deum verum, non ab Infidelibus & Ethnicis subditis pro Imp. & Regibus Christianis, ut dixi, solum præstabantur: verum & quod majorem quoque admirationem refert; ut etiam pro Imperatoribus, & Principibus Ethnicis Christiani subditi exorarent Deum: extat locus Athenagoræ Atheniensis in fine supplicationis, quam habuit ad Imperatores Antoninum & Commodum his verbis: *Vos igitur, qui in omnibus omni modo, tum natura, tum institutione, boni, moderati, humani, & Imperio digni estis; mihi nunc, & cum objecta confutarim; & quod nos Pii, Justi, & animo contemperati simus, demonstraverim; Regali capite annuite: Quis obtinere justius est, quod petunt, quam nos, qui pro Imperio vestro oramus, ut & Filius à Patre, sicut æquissimum est, Imperium per manus accipiatis; & ipsum Imperium vestrum subjectis omnibus incrementum & accessum capiat.* Et ulterius in Commentario ad dictum locum leguntur hæc verba: *Quod autem hic dicit Athenagoras, Christianis*

stianos pro Imperio Casaris orare Deum; idue nunc longa consuetudine pro Christiano Imperatore in Ecclesia solemniter observatur. Ita in prima nascente Ecclesia, etiam pro impiis Principibus fieri solitum; non solum ex hoc loco, sed ex Eusebio, Ambrosio, Lactantio, & aliis antiquis intelligimus.

Adeo verum est, Christianos pro Principibus Infidelibus Deum exorasse, (dum gravi Ethnicorum servitute pressi reperiebantur,) ut non pigeat referre in proposito Historiam. Cum Romani ab ingenti hostium multitudine aliquando ita conclusi fuissent apud Cornutum oppidum in expeditione Marcomannica, ut ex locis difficillimis nulla exeundi nec vi, nec arte facultas daretur; atque insuper tum aliis incommodis, tum maxime siti vexarentur: & Marcus Aurelius Imp. cum Deos suos precatus ab illis non exaudiretur: tunc milites Christiani, quorum magna copia in exercitu erat, flexis genibus ad Deum verum se converterunt: qui mox illos exaudiens; non solum aquam Romanis, qua reficerentur, immiserit; sed & eodem momento hostes vehementi grandine, igne, & fulminibus consumpsit. Hæc à pluribus referuntur auctoribus, & maxime à Xiphilino, dum arguit de mendacio voluntario Dionem, quod magicis artibus id tribuerit. In tanti vero beneficii remunerati onem suis litteris Imperator generali edicto sanxit: Neminem quod Christianus esset, in iudicium vocari, eorumque ut talium accusatores, vivos exuri; cujusmodi edictum etiam temporibus Commodi Marci filii viguisse Romæ, meminit Eusebius lib. 5. histor. cap. 20. Hoc idem testatur Tertullianus in Apolog. cap. 5. his verbis; *Si litteræ Marci Aurelii gravissimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam sitim, Christianorum fortè militum precationibus impetrato imbri discussam, contestatur.* & infra: *Adjecta etiam accusatoribus damnatione. Et quidem terrore.*

Sed, quod spectat ad nomen Legionis, in qua iidem Christiani militarunt: omnes ferè auctores consentiunt, eam ex admiranda illa fulminum immissione, dictam esse *Fulminatricem*, seu *Fulmineam*.

Extat porro hætenus Romæ tam egregii miraculi præclarum monumentum in nobilissima Marci Antonini Columna cochlide insigniter sculptum, una cum aliis Marci Aurelii in bello Marcomannico facinoribus fortiter gestis: ac etiam in eadem Milites Christiani apparent, qui flexis genibus Deum exorant: nec non iidem in propriis eorum scutis tremendum Crucis signum sculptum habent: ac præterea cernitur inter cætera Jovis figura undique imbres fundentis, & fulgura admiscens, qualem dicere solerent *Pluvium*. Quamvis M. Aurelius Imp. publicis suis litteris, tantam divinitus impetratam gratiam, Christianorum precibus acceptam tulerit; tamen, vel quòd nomen Christianorum illi esset incognitum, vel quòd ore omnium Gentilium diffamaretur, eam à Jove fuisse concessam, cui reliquæ res omnes prosperæ; etiam si Christianorum precibus impetrarentur, tribui solebant; ut ex Tertull. in Apolog. cap. 4. & idem Tertull. in Apolog. cap. 4. & idem Tertull. cap. 4. ad Scapulam, de dicta pluvia per milites Christianos à Deo impetrata, sic inquit: *M. quoque Aurelius in Germanica expeditione Christianorum Milium*

Num. 12.

Orationibus ad Deum factis, imbres in siti illa impetravit. Quando non genuclationibus, & iuvantibus nostris, etiam Civitates sunt depulsa? Tunc & Populus adclamans Deo Deorum, qui solum potens est, in Jovis nomine Deo nostro testimonium reddidit. Idcirco Jovis Imago pluviam dantis in Columna fuit expressa; cujus Columnæ fragmentum in Christianæ fidei attestacionem hic delineandum curavi.

Cæterum eandem Columnam, & Christianæ Fidei præclarissimum monumentum, Barbarico furore deorsum incensam, ac desuper fulmine tactam, jam deformatam & collabentem; Sixtus V. P. M. summo studio in pristinum splendorem restituendam curavit; collocata desuper in ejus vertice ærea inaurata Pauli Doctoris gentium sacra effigie: ut ubi olim ab Antonino Pio statutum fuerat simulacrum Marco Aurelio Parenti; ibidem illius, qui ad veram pietatem Urbem excoluit, & Gentiles Christo subegit, signum nobilissimum cerneretur: ut de his latè Card. Baronius tom. 2. Annalium sub anno 176.

Et hæc de Veteribus Ritibus circa preces: & de veneratione Divinæ majestatis & Sanctorum: dicta sufficiant.

Diximus de Ritibus sacrarum Imaginum, & Precum apud priscos Fideles; & quomodo Divina Majestas per illos adorata; nec non cælestes Crives in Ecclesia venerati fuissent. Modò de Sacramentis novæ Legis, quæ fundamentalia sunt Catholicæ Ecclesiæ, consentaneum est videre.

PARS SECUNDA.

C A P. IV.

De Sacramentis novæ Legis.

*Sacra-
menta no-
væ Legis
in quibus
diff. rant
à Sacra-
mentis
veteris
Legis.*

NOvæ Legis Sacramenta signa sunt visibilia invisibilis gratiæ, quam Deus efficaciter, & certè in ipsis operatur; modò ritè tractentur & accipiantur: non enim talia Sacramenta significandi tantum gratia instituta sunt, sed etiam sanctificandi. Quæ autem erant veteris Legis sacramenta, instituta fuerunt, ut solum ea significarent; signa enim solummodo erant, & non propriè Sacramenta; sicuti sacrificia carnalia & ceremoniæ veteris Legis, quæ nunquam poterant justos facere offerentes, ex Apostolo ad Hebr. cap. 9. Ac etiam prædicta Sacramenta veteris Populi servitutem pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis inposuerunt; sicuti leguntur in quinque libris Moysis. Ea etenim Sacramenta veteris Legis fuerunt necessaria tantum necessitate præcepti; non quidem omnibus hominibus, sed iis tantum, qui erant de populo Israel, quibus circumcisio imperata erat, veluti janua aliorum Sacramentorum, ut in Exod. cap. 12. Præterea talia Sacramenta veteris Legis non imprimebant characterem; nam in illis per se nullus spiritalis effectus conferebatur per modum operis operati; quia nondum pretium nostræ

nostræ redemptionis erat exhibitum, à quo omnia sacramenta habent virtutem D. Thom. 3. part. quæst. 63. art. 1. ad tertium Suarez tom. 3. disp. 10. sect. 2. §. sed hæc etiam evalio, & sect. 3. §. primo & sequent.

At vero Sacramenta omnia novæ legis principaliter instituta sunt, ut sint non modò signa certa gratiæ, sed causa; cum id efficiant sive conferant ex opere operato, quod significant; & sint præsentissima remedia contra omnia peccata, & efficacia signa gratiæ Dei, per quæ omnis justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. Quam ob rem Dominus noster JESUS CHRISTUS, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi jugo suo, & levi sarcinæ nos subdens; Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit; sicut est Baptismus, Trinitatis nomine consecratus; Communio corporis & sanguinis ipsius, & cætera, quæ in scripturis Canonicis commendantur. Et sic cœlestis medicus humani generis reparator tali modo ægrotum sanavit, sicut optimè competeat ægrotanti, ægritudini, & ipsius ægritudinis curationi. De quibus omnibus Card. Bellarminus lib. de Sacramentis cum aliis Theologis.

De numero autem prædictorum Sacramentorum novæ legis, quanquam apud præfatos Patres fuisset aliqua controversia; confundentibus illis inter sacramenta novæ Legis etiam sacramentalia; constat tamen ex Conciliis Florentino in Decreto Eugenii, & ex Tridentino sess. 7. can. 1. quòd ea sint septem à Christo instituta, nempe Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium: & si quis plura aut pauciora quam septem prædicta esse dixerit, anathema sit, ut in dicta Tridentina Synodo.

Advertendum tamen; quòd Sacramenta in nulla lege necessaria sunt simpliciter: nec minus eadem homini necessaria in ordine ad finem qui est Beatitudo; cum Deus possit eam homini conferre sine sacramentis: Non enim, ut inquit Magister sententiarum distinct. 1. lib. 4. Deus alligavit potentiam suam Sacramentis: ex suppositione tamen divinæ ordinationis, qua decrevit, nullum de massa perditionis propagatum salvare regulariter nisi per Sacramenta (dummodo suscipiendi impotentia non excuset) & isto casu ipsa Sacramenta necessaria sunt ad salutem; ut de Baptismi Sacramento Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum celorum.* De quibus omnibus Suarez tom. 3. quæst. 65. art. 1. & Cardinalis Bellarminus part. 2. lib. 1. De Sacramentis in genere.

Notandum præterea circa varios Ritus antiquos & recentes in Sacramentis novæ Legis, quos non scriptos sed traditos custodimus, qui quidem toto terrarum orbe observantur: de his datur intelligi vel ab Apostolis, aut à summis Pontificibus, vel plenariis Conciliis (quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas) illos commendatos atque statutos; necessario esse illos retinendos; sicuti & si quid aliud tale occurrerit, quod ab universis servatur, quacunque se diffundit Ecclesia, ut refert D. Augustinus epist. 118. ad Januarium.

Extant quoque in Ecclesia præter Sacramenta etiam sacramentalia, quæ remedia quædam sunt, quibus solet attribui effectus remissionis venialium; ut ex com-

De numero Sacramentorum.

Sacramenta quando necessaria?

Ritus non scripti.

Sacramentalia.

muni sententia Doctorum apud Suarez sect. 2. disp. 12. ubi etiam patet, an illa remittantur ex opere operato, vel ex opere operantis. Et quanquam nulla extet Ecclesiæ lex de illorum institutione, tamen antiqua traditio, & communis sensus fidelium satis hoc probat. Sunt autem prædicta sacramentalia inter cætera *Oratio Dominicalis* cap. de quotidianis, de pœnit. dist. 3. *Aqua benedicta* cap. aquam, de consecrat. dist. 3. *Ejus panis benedicti soliti diebus festis populo distribui*: *Confessio generalis* d. cap. de quotidianis: *Eleemosyna*, cap. medicina, & cap. quamobrem caus. 33. quæst. 3. de pœnitent. dist. 1. Item *Benedictio Episcopi, vel Abbaris consecrati.* cap. benedictio & cap. dictum prima quæst. 1. Et de his latè Filiuccius in suis moralibus quæstionibus tom. 1. tractat. 6. cap. 5. num. 127. & seq.

Et hæc satis de Sacramentis in genere; ut de Baptismo modo prosequamur.

C A P. V.

De Baptismo.

Baptismus, cum sit janua, ac primus aditus ad cætera Sacramenta, per quem recuperatur ante omnia munditia originalis, adeo ut per illum mansio fiat Christi in homine, ac etiam hominis in Christo; propterea cum Baptismus sit initiatio, de illo nos primum verba faciamus.

Supponendum est autem circa hoc Sacramentum, ut nec solus sanguis, nec sola aqua de latere Salvatoris manaverint: Sanguine namque redimimur, aqua abluimur. Ut ergo à peccatis lavemur, Aqua (quæ corporales tantum lavare poterat fordes) Sanguini sociata est; & ex ejus societate virtutem atque auctoritatem sumpsit, ut ad abluendas invisibiles peccatorum fordes digna sit sancto cooperari Spiritui. Qua eadem societate hæc aqua comparatur Rubro mari, per quod salvatus populus transivit, Pharaone submerso cum curribus & equitibus suis: nam fugientes Ægyptum hujus sæculi, mundatos in veram repromissionis terram transmittit: Diabolum persequentem penitus absorbet cum præteritis actibus & pompis ejus. Rupertus Abbas de Divinis Offic. lib. 6. cap. 16. Christus ergo ut hanc aquam cum sanguine suo effunderet super nos in Baptismo, inquit apud Joannem cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest videre regnum Dei.* Adeo ut ipse Christus unigenitus Dei Filius de propria sui persona baptizanda non aqua, sed sanguine, dixerit apud Lucam cap. 12. *Baptismo habeo baptizari: & quomodo coarctor usque dum perficiatur?* Utque plurimi etiam Martyres Baptismum aquæ nondum consecrati tempore persequentium Tyrannorum, supplicii affecti, pro Christo in proprio sanguine baptizati sunt: cum talis baptismus Sanguinis sit omnium potissimus, quia Deus in eo excellentius operatur effectum per operis imitationem. D. Thomas 3. parte quæst. 66. art. 12. Adeo ut convenienter describantur tria Baptismata, Aquæ, Sanguinis, & Spiritus: seu etiam Flaminis, Sanguinis, & Fluminis; quia his conformamur Christi passioni: & duo ultimi suppleant primum, non tamen sunt Sacramenta; sed conveniunt in effectu, quem Deus potest producere sine Sacramento. D. Thom. d. quæst. 66. art. 11.

Baptismus

Baptismus in præfenti, ex communi loquendi consuetudine, ad eam tantummodo ablutionem accommodatur, quæ ab Episcopo, vel Presbytero, aut alio quocunque sub certa verborum forma ministratur.

Res igitur Christiana primis temporibus inchoata cum esset, Baptisteria in usu non fuere, sed in fluminibus aliquando baptizabatur. Tertull. lib. de Baptismo, c. 1. *Neque quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Jordane, & Petrus in Tibere tinxit.* Idem quoque Origenes tract. 7. in Matth. & Cyrillus Alexand. lib. 2. in Joann. c. 57. & clarè in Actibus Apost. cap. 16. ubi Paulus mulierem Lydiam sacris baptismalibus in fluvio insignivit. Honorius Augustunensis ait in lib. de Gemma animæ, quod Apostoli non solum in fluviis, sed & in fontibus, & stagnis baptizabant; ut adhuc extat Mediolani fons, quo sanctus Barnabas Apostolus ad Baptismum utebatur. Ac etiam in via baptizabatur, ut in Actibus Apostolorum cap. 8. Eunuchus à Philippo, dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Item in domibus, vel in mari, ut in vita S. Apollinaris Ravennatis Episcopi.

Baptisteria, sancti Dionysii tempore instituta fuere, eaque consuetudo usque ad nos stabilis, & firma derivavit. Neque obstat Bedalib. 2. Hist. Eccles. de Anglis in fluvio Rheno, & Walva insignitis Baptismo. Nam in principio recentis ibi Ecclesiæ Christianæ hæc factitata, quando Baptisteria ædificari temporum angustia non ferebant; quemadmodum ejusdem Bedæ verbalib. 2. histor. *Nondum enim Oratoria, vel Baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesia poterant ædificari.* Eaque Baptisteria primum in privatis ædibus ædificata; ut in vita sancti Marcelli Papæ, ubi Maximiano Imperante, Carpasius crudelissimus angustum Baptistrium à Beato Cyriaco domi extructum flagitiosissime delevit, suffecto ejus in locum Balneo. Cujus forsân causa fuit, quod sævientibus dein tyrannis, sanctissimi homines extra urbem, & in occultis & abditis locis Baptisteria statuere: Donec Imperator Constantinus Magnus ea in suburbio construi fecit. Socrat. histor. Eccles. lib. 1. cap. 26. Sozomen. lib. 2. cap. 32. & etiam intra Urbem in Cælio Monte. Damasus Papa de Silvestro Primo hujus Baptisterii Constantiniani elegantiam explicans inquit: *Fontem sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus, ex lapide porphyretico:* quibus congruunt sanctus Augustinus de Civitate Dei, lib. 22. cap. 8. Socrat. lib. 7. histor. Eccles. cap. 4. & 17. Gregor. Turonens. lib. 10. histor. Francorum cap. 28. At in Galliis cæpere forsân Baptisteria ædificari in Ecclesia tempore Clodovæi Regis; ut de ejusdem Regis Baptismate loquens Gregor. Turonensis lib. 2. histor. Francorum. Nec multo post Concilium Ilerdense c. 7. apud Gratianum de consecrat. distinct. 4. cap. 106. statuit Fontem Baptismalem extra Ecclesiam non asportari & Gregor. Magnus epist. 24. lib. 11. meminit Baptisterii in Ecclesia constructi.

Quamvis mos fuerit apud priscos Fideles collocare Baptisteria extra Ecclesiam; inferentes ex hoc, quod solum per Baptisteria admittebantur homines in Eccles. ad Sacrosancta Mysteria; ut ex Gregor. Turon. lib. 5. hist. c. 11. S. Paulin. Ep. 7. Steph. Durant. de Ritib. Eccl. lib. 2. c. 19. ac etiam hodie patet Romæ in Lateranensi

Basilica, ubi Constantinus Magnus Imp. baptizatus: & in vita S. Silvestri legitur quod locus ille sit ab Ecclesia disjunctus: Crescente tamen dein fidelium numero; & cum Infantes ut plurimum, dum baptizarentur, ob inbecillitatem ætatis, & ab aere illi offenderentur; Decretum propterea fuit tempore Clodovæi Francorum Regis, quod Baptisteria intra Ecclesiam à sinistra parte ingredientium in Ecclesiam construerentur, ut ex Gregor. Turonensi de Miraculis sancti Martini lib. 2. cap. 21. ut etiam in Concilio 4. Provinciali Mediolani, decretum eadem ratione quoque fuit, Baptisteria in singulis Parochiis posse construi; cum Parochus proprius & ordinarius sit Minister hujus Sacramenti præter Episcopos; ut in cap. constat, de Consecrat. dist. 4. & capit. Perlectis dist. 25. Isidor. De Divinis Offic. lib. 2. cap. 24. S. Thomas p. 3. quæst. 67. art. 4. ad 2.

Qualitas hujus Baptisterii requiritur ut sit ex lapide duro, non autem fragili seu bibulo; ne aqua penetret, seu vas frangatur; ut ex Concilio Ilerdensi relato à Buccardo lib. 4. cap. 13. & per Ivonem part. 1. cap. 208. Omnis Presbyter, de Consecrat. distinct. 4.

Collocabantur quoque Baptisteria in loco elevato supra basin, seu columnam; ejus circuitus esset aliquantum profundus: & ad illum descendebatur instar sepulchri; quoniam sepulti sunt Baptizati cum Christo: ad Roman. 6. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum.* & ad Colossens. 2. *Consepulti est in Baptismo, in quo est resurrexistis.* Quale mysterium servatum videmus in Baptisterio Magni Constantini apud Lateranum; & refert de eodem Vicecomes in tract. de Veterib. Eccles. Ritibus; quod etiam de recenti imitatus est S. Carolus Borromæus in suis Decretis Synodalibus, cap. de Baptisterio.

Solitum quoque fuit antiquitus consecrare Baptisteria Ritibus diversis à Consecratione aquæ; ut ex antiquo Rituali titulo, *Ordo Romanus.* Qui locus propterea à fidelibus magna habebatur in veneratione, ex illo peccatorum remissionem sperantibus, & alia multa; ut ex Georgio Patriarcha Alexandrino in vita S. Chrysostomi: ut etiam qui hujusmodi sacra loca prophanaerunt, quamvis involuntariè, gravissimis pœnis affecti fuerint, sicuti de Copronino Imp. & Vincislao Bohemiæ Rege, & similibus, referunt scribentes.

*Diversa
Baptiste-
rii loca.*

Viris ac mulieribus diversus Baptisterii locus assignatus erat; non quia plura Baptisteria essent, sed quia uterque sexus distinctum locum haberet. Nam cum eodem tempore multos utriusque sexus baptizari oporteret, quos veste nudari, illorum temporum consuetudo postulabat: è certis lignis hinc inde à terra exsurgentibus, quasi duplicem fontem adeuntes integra verecundia baptizabantur; sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. catech. ipsos baptizandos monet in suscipiendo Baptismate, viri cum viris, & mulieres cum mulieribus &c. S. August. de Civit. Dei, lib. 22. cap. 8. & clare in Synodo Constantinopolitana, act. 1.

*Consecra-
tio aqua.*

Consecratio Aquæ baptismalis ab Apostolis instituta pervenit ad nos, ut ex constitut. Apost. Clement. Papæ lib. 7. cap. 43. ibi: *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat sacerdos Dominum Deum omnipotentem, &c.* & paulò post Benedictionis

nis verba referens inquit: *Descende de cœlo, & sanctifica hanc aquam; da ei gratiam, & virtutem, ut qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, & commoriatur, & consepeliatur, & resurgat*; sic etiam testatur Dionysius Areopag. de Eccles. hierarch. cap. de Baptism. & refert Baron. anno 132. ubi Spondan. num 2.

Baptismus in Ecclesiæ Christianæ primordiis quolibet die celebrabatur. Sic *Tempus baptismi.* act. 8. de Eunuchō Candacis Reginæ à Philippo baptizato. Item Act. 10. Petrus Cornelium, & aliam turbam baptizavit. D. Ambrosius, cap. 4. in epist. ad Ephes. explicans Actorum loca, refert de eadem consuetudine: sed non multo post mos obtinuit, ut extra Paschatis, & Pentecostes tempus nemo Baptismatis mysteria celebraret. S. Leo epist. 4. ad universos Siciliæ Episcopos cap. 3. id ex Apostoli doctrina profectum esse docet. Non solum adultos, sed & infantes, & parvulos, tantum Paschatis, & Pentecostes tempore baptizatos, ex D. Ambrosio de mysterio Paschæ cap. 5. & sanctus Augustinus serm. 160. in Dominica in octav. Paschæ inquit: *Illi pueri infantes, parvuli, lactentes materni uberibus inherentes, & quantum in eis gratia conferatur nescientes, ut ipsi videtis, & ipsi habent octavas hodie.*

Necessitate postulante omnibus baptizare licebat Ecclesiæ surgentis initio, ut *minister.* testatur D. Ambrosius cap. 4. epist. ad Ephes. Cæterum solis Episcopis fuisse munus baptizandi, ex D. Ignatio ad Smirnenses habetur. *Non liceat sine Episcopo baptizare.* Et Tertullian. similiter lib. de Baptism. cap. 17. Sed ex quo postea certa Baptismi tempora cessarunt, & Episcopis aucta onera; singulis oppidis certi presbyteri assignati fuere, quibus totum negotium devolutum est. Monachi autem ab hoc munere in totum repellebantur, ut in decreto Eugenii apud Gratianum cap. Placuit secunda 16. quæst. 1. Baptismus verò à pueris collatus etiam per jocum, ritu Ecclesiæ, validus; supplenda tamen, quæ à sacerdotibus mos est fieri. Refert Baronius anno 311. & ibi Spond. num. 8.

Qui sacro fonte Baptismi candidatos suscipiunt, Compadres appellantur. S. De Com-
August. sermon. 116. de tempor. Et Concil. primum Moguntinum. Nominabantur etiam Patrini, Sponsores, Susceptores, Offerentes; ut apud Patres, & Concilia. *patre.* Munus Susceptoris fuit in Ecclesia antiquissimum, ut ex Constitut. Apost. Clementis lib. 3. cap. 16. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. de Baptism. refert quomodo baptizandus à susceptore ad Episcopum ducitur. Susceptorum mos in Ecclesiam profectus est ab illo Evangelii. *Et adduxit eum ad Jesum.* Et Landulpho Carthusiano, libro 1. vitæ Christi, cap. 24. *Et adduxit eum ad Jesum. Ex hoc accipit Ecclesia, quod in Sacramento Baptismi, & Confirmationis utitur adducentibus, qui presentent suscipientes Sacramentum, qui Patrini solent vocari.* Susceptores adhibebantur in Baptismo non solum infantum, verum & adultorum, Conc. Nicen. cap. 22. ibi: *Viri non teneant Baptismo puellas, aut mulieres, neque mulieres teneant masculos; sed potius mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.* Cum non fuisset opus distinguere mulieres à puellis. Advertamus etiam ex dicto Niceni Conc. decreto. Quatenus viro mulierem, & mulieri virum de Fonte suscipere

tunc non licebat: ut etiam ex constitutione Apostol. lib. 3. cap. 16. cujus ratio fuit, quoniam adultorum Baptismus frequens erat, ac nudi de sancto lavacro admovebantur; quibus antiquatis, liberum fuit mari fœminam, & fœminæ marem suscipere, ut colligitur ex Concil. Maguntino cap. 10. apud Gratianum parte secunda, causa 30. quæst. 1. cap. de eo. Monachis susceptoris officio fungi non licebat, ut in cap. placuit. secunda 16. quæst. 1. Quoniam illos claustrales à negotiis sæcularibus segregatos esse oportebat. Non ita vero de Presbyteris, & Clericis, quos susceptoris officio functos fuisse refert Gregor. Turonens. lib. 6. histor. Francorum: Cum Theodoricus ab urbis Episcopo de Fonte susceptus fuerit. Parentes de Fonte filios suscipiebant, can. Quod autem 30. quæst. 4. S. Augustinus lib. 6. Hypognost. ibi: *Novimus parvulos, parentum manibus ad gratiam sancti Baptismi deportatos.* Et idem Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, *Modo consuetudo prædicta penitus abrogata est in Concilio Maguntino, cap. 55. Nullus proprium filium, vel filiam de sacro Fonte suscipiat.* Cujus forsitan ratio est, ut denotetur, educationem spirituales longè distare à carnali.

De infan-
tib. bap-
tizan.

Quamvis Baptismum parvulorum maxime impugnaverint Hæretici; nihilominus probatur ille evidentissimè ex sacris litteris, & Patribus antiquis. Etenim Matth 19. Redemptor noster dixit Discipulis: *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum Cœlorum.* Quem locum de Baptisimi mysterio accipiendum esse, voluere scriptores. Item ex constit. Apostol. lib. 6. cap. 15. habetur: *Baptizate quoque parvulos vestros, & educate eos in præceptis Dei.* Dionysius de Eccles. Hierarch. cap. ultimo, August. epist. 28. & 39. & ex Apostolica traditione, Infantes baptizandos inter alios censet Origen. lib. 5. cap. 6. ad Roman. dicens: *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam parvulis Baptismum dare.* & Concilium Melevitanum contra hoc negantes: *Placuit ut qui parvulos recentes ab uberibus Matris baptizandos negat, anathema sit.*

Nec verum baptizandos Infantes absque Fide baptizari: Quia in eis ipsum baptizari est credere; & actio ipsa est fidei professio: Quemadmodum etiam de Sanctis Innocentibus canit Ecclesia: *Non loquendo, sed moriendo confessi sunt.* Unde Augustin. de peccator. meritis cap. 27. *Parvuli actu credunt; partim re ipsa dum baptizatur, partim aliena fide: & Sermon. 10. de Verbis Apost. Accommodat Mater Ecclesia Infantibus aliorum pedes, ut veniant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam, ut confiteantur.* Et idem August. lib. 1. cap. 22. contra secundam Epistol. Pelagii rationem ponderans ait; *In Ecclesia Salvatoris per alios Parvuli credunt, &c.* & idem Epist. ad Dardanum. *Mirabile est, & tamen verum est, quod in multis Deus non habitat, qui eum norunt, ut in Philosophis, de quibus Apostolus ait: Cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt: & contra in multis habitat, qui eum non norunt, ut in Parentibus baptizatis.* Quin imo sanctus Hieronymus peccato obstrictos declarat parentes Christianos, quorum Infantes non baptizantur in ætate, qui contradicere non possunt.

Qui baptizandi erant, nominabantur Christiani, Catechumeni, Competentes, Initiati,

Initiati, & Electi; ex Concil. I. Constantinop. cap. 7. Item Concil. Constantin. 6. cap. 34.

Catechumeni nomen Græcum est, & à sanctis Patribus dicitur, cui mysteria *De Cate-* fidei, vivæ vocis ministerio credebantur: Etiam infantes inter Catechumenos re- *chume-* ferebantur. Dionysius Arcopagita de Eccles. Hierarch. cap. ultimo. August. epist. *nis.* 23. ad Bonifacium lib. 4. de Baptism. cap. 24. & serm. 10. & 14. de verbis Apostol. & Susceptorum, in catholica fide, & Christi præceptis illos imbuendi munus erat, ut in dicto cap. ult. de Eccles. Hierarch. Et ipsorum nemo baptizabatur, nisi symbolum, & orationem Dominicam memoria retineret, Concilium Constantinop. 6. cap. 6. catechesi prosequendæ.

In Catechumenatu quamvis nullum esset præfinitum tempus; in plerisque tamen Regionibus primo duravit tribus mensibus, ex Clemente Papa I. epist. 3. de officio Sacerdot. & Cleric. Deinde solum quadraginta diebus in Catechumenorum numero perstiterunt, ex D. Hieron. epist. ad Pammach. qui ait; *Qui baptizandi sunt super quadraginta dies, publice iis tradamus sanctam, & adorandam Trinitatem.* Fuisse autem tempora, cum Catechumenorum plurimi Baptismi diem longius protraherent, ut ex Constantini Magni, & aliorum exemplis. Verum cum plurimum detrimenti hoc Christianæ Reipublicæ afferret; Primo. Neocæsariana Synodus canone 12. tum in Occidente sanctus Ambrosius, in Oriente, Basilius, Nyssenus, Nazianzenus oratione 23. in laudem Heron. Philos. extirpare & evellere plurimum conati sunt: Ut ex eorum orationibus de Baptismo editis, refert Baron. anno 377. ubi Spondan. num. 5. Catechumeni, omnes Christianorum ritus, & præcipuè Quadragesimam observabant. Isidorus Hispalens. lib. 1. de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum. Albinus de divinis offic. capit. de Dom. Palm. Et quamvis Eucharist. Sacrament. fidelium more expiari non possent Catechumeni; tamen sanctificato Pane, sive fale, loco Eucharistiæ reficiebantur; ut in Conc. Carthag. i. c. 5. D. Aug. lib. de peccat. merit. & remissione cap. 26.

Catechumeni post Evangelium à Missæ Sacro ejiciebantur, ex Apost. Constit. lib. 2. cap. 61. & lib. 8. cap. 7. ubi ejectionis mentio fit per hæc verba: *Post hæc Diaconus dicat: Ite Catechumeni in pace.* Dionys. Arcopag. de Eccles. Hierarch. cap. 5. Et similiter hoc idem interdixisse Gentiles omnibus lux Religionis non initiatis, ex Virgil. Æneid. 6. *Procul, ô procul este profani, conclamat Vates.* Insuper nec Catechumenis permittitur, neque in publicis, neque in privatis Orationibus, cum Baptizatis convenire: Concilium Arausican. cap. 19. ibi: *Catechumeni nunquam admittendi sunt etiam inter domesticas orationes.*

Mos dandi Nomina in Baptismo antiquissimus est. Clemens Papa Primus *De nomi-* Epist. 3. ad omnes Episcopos ait: *Si quis fidelis voluerit existere, & desideret baptizari, ne.* *accedat ad Sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, & ab eo audiat mysteria, &c.* S. Ambros. lib. 2. de Sacram. cap. 2. S. August. de cura pro Mort. geren. & idem lib. de Fid. & Oper. Cujus ratio adducitur: ut Catechumeni ex Nominis mutatione, vitæ commutandæ argumenta desumerent: ac etiam ut Apostolorum propter suam

suam in eos propensionem Nomina fumerent. Ut apud Eusebium lib. 7. Histor. Eccles. Nicephorus Calistus lib. 6. Histor. cap. 22. ibi: *Multa enim propter suam in Apostolos propensionem, & affectionem, nomina eorum liberis suis imponebant.* Unde in Synodo Nicena Can. 30. Gentilium nomina filiis imponere fuit vetitum: quod & à S. Chrystostomo significatum homil. 22. in cap. 4. Epist. 1. ad Corinth.

De renunciantione.

Renunciabant Diabolo, & pompis ejus Catechumeni ex antiquissimo ritu, Paulus ad Timoth. 6. ait. *Apprehende vitam eternam, in qua vocatus es; confessus bonam confessionem coram multis testibus.* Super quod S. Hieron. in lib. Annot. ait: *Confessus es bonam Confessionem in Baptismo, renunciando saeculo, & pompis ejus, &c.* Constit. Apost. lib. 3. cap. 18. ibi: *Qui baptizatur, sit ab omni impieate alienus, heres Dei Patris, cohaeres Filii sui; qui renuciaverit Satanæ, & Damonibus, & fraudibus suis.* Idem lib. 7. cap. 40. & 41. Locus renunciantionis erat extra Ecclesiam. Dionys. Arcopag. de Eccles. Hierarch. cap. de Baptismo, ibi: *Puer ante fores Ecclesia statuitur in signum humilitatis. Postquam perficiuntur Exorcismi, & Insufflationes, & Renunciantiones, Ecclesiam cum confidentia ingreditur.* Renunciaturos, fuisse item nudos, tanquam Athletas ad pugnandum, Dionys. Arcopag. de Eccles. Hierarch. de Baptismo ibi. *Exiit cum, expoliatusque per ministros; cum cum tertio jubet Satanam insufflare, & qua defectionis, & abrenunciantionis sunt, profiteri.*

De Pallio.

Post renunciantiones Catechumenis dabatur pallium: & hoc institutum, ut relicta toga, quæ in signe dignitatis erat, pallium, quod abjectionem, & humilitatem referebat, omnes induerent. Tertullian. lib. de pallio cap. 5. in princ. ait: *Cum hanc primum sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit; tunc certissime pallium super omnes exuvias, & peplos augusta vestis, superque omnes apices & Tutulos sacerdos suggestus.* Quare postea Gentiles irridentes Christianos dicebant: *A Toga ad pallium.* Tertull. dicto cap. 5. Pallium erat nigri coloris, ut indicaret pœnitentiam. Severus Sulpitius de vita sancti Martini dicens, *Martinum in veste ipsida, nigro, & pendulo pallio circumseptum.* Cœpit usus prædicti pallii ab Apostolis, à quibus deinde fuit commune indumentum Christianorum, ex Tertull. dicto tractatu: sed temporis decursu ad solos Monachos transiit, quos Sulpitius Severus epist. ad Be-full. nominat, *Agmina palliata.* Cassianus de habitu Monach. lib. 1. cap. 7.

De Professione Fidei.

Fidei profitendæ mos fuit Catechumenis ante Baptismum; quod ab Apostolis ad nos processit: ut in Actis Apostol. cap. 8. Etenim Eunuchus petenti Baptismum, dixit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Et respondens ait: *Credo Filium Dei esse Jesum Christum.* Similiter Clemens in constit. Apostol. lib. 7. cap. 42. Dionysius Arcopagita de Eccles. Hierarch. part. 2. cap. 2. Gregorius Magnus de sacr. Baptism. cum aliis. Et talis professio de suggestu edebatur, August. lib. 8. confess. ubi hoc refert de Victorino. Professionis forma tribus vicibus repetebatur, ut triplicem maculam corde, ore, & actione trina confessio aboleret. Sanctus Ambrosius lib. de Spiritu sancto, cap. 11. ac etiam desumptum ex triplici responsione Petri de Christi dilectione, Ambros. lib. 2. de Sacrament. cap. 7. Profitentes insuper, renunciato

prius

prius ter Occidentem versus Diabolo, Christum similiter confessuri, ad orientem Solem spectabant; cum Deus Parens orienti Soli comparatur. Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. ait: *Ipsam ad Orientem transfert.* Nazianzenus orat. 40. in Sacrament. Baptism. inquit: *Ad Occasum inversus Satanam abjurabis, rursusque ad Ortum te convertens Deum confiteberis.* Baron. anno 58. ubi Spondan. num. 43. Postmodum Professio in tabulas relata, profitentis videlicet, alterius manu subscribatur: Dionys. de Eccles. Hierarch. cap. de Baptismo ibi: *Cumque Sacerdos aliquis ex Tabula Professionis, &c.* Gregor. orat. 40. de sancto Baptismo.

Nares, & aures, Presbyterorum digitis ex saliva tangendi, antiqua fuit consuetudo: sanctus Ambrosius de iis, qui Myst. iniantur, ait. *Aperite aures, & bonorum odorem vite aeternae in balatum vobis. munere sacramentorum carpite; quod vobis significavimus, cum aperitionis celebrantes mysteria diceremus Ephata, quod est, adaperire, &c.* S. Gregor. lib. de sacram. de catechiz. infant. Nares tanguntur, quia statim divinae cognitionis odor percipitur: quod autem ex sputo aures, quia nos ad Dei verbum percipiendum paratas illas offerimus, sanctus Ambrosius lib. de sacram. cap. 1.

De tactu
narium.
& aurium.

De Exorcismis in Baptismo loquitur Christus apud Marcum, cap. 16. *In nomine meo Daemonia ejicient:* & de Lunatico apud Matth. cap. 17. *Et increpuit eum Jesus, & exiit ab eo Daemonium.* Hoc idem explicat Isidorus Hispalen. lib. 2. de divin. offic. cap. 20. sanctus Augustinus lib. 2. de nupt. & concupisc. Accedentes ad exorcismum erant nudis pedibus, & uno tantum vestimento. Joann. Chryso- stom. homil. ad baptiz. ibi: *Cur post nostrum magisterium imbuti, nudis pedibus, uno tantum vestimento concesso, ad voces exorcizantium accedunt?* Concil. Constantinopolit. 2. act. 1. ibi: *Cum essemus in baptisterio Neophyristarum sine tunicis, calceamentis, &c.* Ardentem cereum in exorcismo Catechumeni manu tenebant. Albinus de divin. offic. cap. 19. *Cereus precedit Catechumenos nostros, lumen ipsius Christum significat.*

De Exor-
cismis.

Unctio olei in Catechismo adhibita Spiritum sanctum significat: Constitut. vñdio Apost. lib. 3. cap. 17. ibi: *Baptismus datur in mortem Filii, aqua adhibetur pro sepultura, Oleum pro Spiritu sancto, Sigillum Crucis pro Cruce.* Et talis Unctio in Baptismo adhiberi solita, diversa ab Unctioe Christinatis: Baronius anno 35. ubi Spondan. num. 11.

Olei.

Signum crucis in Catechismo apponi antiquitus consuevit: de quo B. Linus de pass. sancti Petri ait; *Postquam non credentes in hac vicina custodia, fonte, precibus, & admirabili signo Crucis in sanctae Trinitatis nomine baptizati.* Sanctus Ambrosius lib. de iniantis cap. 2. ibi; *Credit autem etiam Catechumenus in Crucem Domini nostri Jesu Christi, qua & ipse signatur.* Et ratio est, ut Dæmones vereantur pugnare cum Catechumeno. Innuit Tertull. lib. de Resurrect. carn. ibi: *Caro signatur, ut & anima muniatur; caro abluitur, ut & anima emaculetur.*

De Crucis
signo.

De Sale
in os.

Sal in Catechumeni os inferi solitum est: Origenes homil. 6. ait: *Oportet ergo, qua renascitur, Sale saliri, & pannorum involucro colligari; ne dicatur ad eam: Sale non es salita, & pannis non es colligata.* Ratio adducitur ab Isidoro Hispalens. lib. 2. de offic. c. 20. qui ait: *Sales in mysterio Catechumenis dandos, à Patribus est institutum, ut eorum gustu condimentum sapientiæ percipiant.* Demum Catechumenus benedicebatur, ex constitut. Apostol. lib. 7. cap. 40. *Quomodo oporteat Catechumenum, cum iniatur, à Sacerdotibus benedici?*

De C. m.
petenti-
bus.

Baptizandi inter alia nomina Competentes etiam nuncupabantur: Isidorus Hispalens. lib. de Eccles. offic. c. 21. ibi: *Post Catechumenos secundus Competentium gradus est. Competentes autem sunt, qui jam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinabant; ideoque Competentes appellantur, id est gratiam Christi petentes.* Fiebant quippe Competentes in Dominica Palmarum: Ambros. epist. 33. August. serm. 116. in Dominica Palmarum ad Competentes. Soli Competentes jus habebant Baptismi flagitandi. Sanctus Augustinus lib. de fide & oper. ibi: *Hoc fit multo diligentius, & instantius his diebus, quibus Competentes vocantur, cum ad percipiendum Baptismum sua nomina omnia dederunt.* & Isidorus dicto cap. 21. Idemque humi prostrati Baptismum petebant, Augustinus lib. 2. de symbol. cap. 1. Gregor. Turon. lib. 5. histor. Francor. cap. 11.

De Pœni-
tentia.

Baptizandi variis pœnitentiæ generibus utebantur. Sic Petrus in act. Apostol. cap. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi.* Sanctus Augustinus de vera & falsa pœnitentia, ibi: *Ad hoc sunt Catechumeni in Ecclesia constituti, ut dum Baptismum expectant, unde verè pœniteant, habeant.* Et hæc in conscientia excussione, & lachrymis. Augustinus, sermon. 11. ad Fratres in cremo. *O compunctio sancta, sine qua adultis non prodest Baptismus.* Sicuti etiam in peccatorum confessione consistebat, ut legimus in actis Apostol. cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos: & hæc generaliter erat, non autem singulatim de peccatis, ut sacramentalis, ex prædicto verbo; Annunciantes actus suos, sicuti exponunt interpretes.* Requirebatur etiam Jejunium in Baptizandis; Clemens in constitution. Apostol. lib. 7. cap. 23. ibi: *Ante Baptismum jejnet, qui est baptizandus.*

Abstinere quoque debent à legitimis uxoribus: sanctus Hieronymus, Epistola 83. ad Ocean. ibi: *Andiant Catechumeni, qui fidei sunt candidati, ne uxores ducant ante Baptisma, ne honesta jungant matrimonia.* Concilium Carthaginens. 4. cap. 86. habet: *Neophyti aliquamdiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & conjugibus abstineant.* Accedant ad prædictam pœnitentiam, Catechumenorum orationes, jejunia, & similia. Tertull. lib. de Baptism. cap. 29. *Ingressuros Baptismum orationibus crebris, jejniis, & geniculationibus, & privilegiis orare oportet, & cum confessione omnium retro delictorum, &c.* Similiter hortatur Nazianzenus orat. 40. in sanct. lavacrum. *Nudis quoq; pedibus incedebant Catechumeni.* Augustinus lib. 4. de symbol. ad Catechumenos, cap. 1. *Omnia Sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis, exorcismis, orationibus, inclinatione cervicum, humilitate pedum, &c.*

Symbolo-

Symbolum Fidei tradebatur baptizandis in die Palmarum Dominica. *Isidorus* *De Symbolo.* *De Sym-*
 rus Hispalens. lib. i. de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum, ibi: *Hoc au-*
tem die symbolum Competentibus traditur propter confinem Dominica Pascha solenni-
tatem, ut quia jam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem, quam confiteantur,
agnoscant. Albin. de divin. offic. cap. de Dominica Palmarum: *Pascha petitur, sive*
Competentium dicitur, quia hodie symbolum Competentibus tradebatur propter confinem
Dominica Pascha solennitatem. S. Augustinus, serm. 116. de Dominica Palmarum, &
 alibi idem asserit.

In Gallia, & Hispania fuit olim mos lavandi capita baptizandis in Dominica *De la-*
 Palmarum; & propterea dicta dies nunc cupabatur Capitilavium, quia tunc lavaban- *vando*
 tur capita Competentium, qui ungenti erant, ne forte observatione Quadragesimæ *capite.*
 sordidata accederent ad unctionem. Isidorus lib. i. Eccles. offic. cap. 27. de Do-
 minica Palmarum, Albinus de divin. offic. cap. de Dominica Palmarum. Non so-
 lum infantibus, verum & adultis capita lavabant. Pamelius in Tertullian. de Ba-
 ptismo, Filfaceus de Quadragesima, cap. 14. Hæc consuetudo duravit in Ecclesiis
 Galliæ, & Hispaniæ; donec anno 813. in Concilio Maguntino secundo derogatum
 est, ut nemo amplius capitis ablutionem adhiberet: tum ne ab Ecclesia Romana dis-
 sentiret; tum ut offendendi occasionem demeret iis, qui illam ablutionem Baptif-
 mum esse rati, verum salutareque Baptifma respuebant.

Oratio Dominicalis exponebatur baptizandis feria secunda post Dominicam *Oratio*
 Palmarum. S. Augustinus homil. 42. de commendatione orationis Dominicæ. *Domini-*

Mos quoque fuit Mediolani, & in aliis Regionibus, abluendi pedes eorum, qui *Pedum*
 erant baptizandi. Sanctus Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. i. & lib. de initian- *ablutio.*
 dis, cap. 6. referens talem consuetudinem à sancto Petro habuisse originem. Me-
 minit etiam ejusdem consuetudinis sanctus Augustinus, epist. 118. ad Januar. Et
 de tali consuetudine vide latè, quæ scripsit Joseph Vicecomes de antiquo baptizan-
 diritu, lib. 3. cap. 17. cum sequent.

Ultimus gradus eorum, qui baptizandi erant, Electi fuere, qui differebant à *De Ele-*
 Catechumenis, & Competentibus: quoniam Electi non dicebantur nisi eo die, quo *ctis.*
 baptizabantur, ut scripsit Siricius Papa, epist. i. ad Himerion. Tarracoenf. cap. 2.
 Item ex Ordine Romano habetur, quod die Sabbati sancti, quo baptizabantur, Ele-
 ctorum nomine sic nuncupabantur: Orate Electi.

Origo Electorum pendebat ex scrutiniiis, quod in eis de fide, & moribus in- *De scru-*
 quireretur. Rupert. Abb. de Divin. offic. cap. 18. ibi. *Quarta ergo feria nove Ec-*
clesia celebrantur initia, que appellantur Scrutinia: Scrutinia verò dicuntur à scrutan-
do, quin perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset,
velut fuit in Simone Mago. Scrutinia Apostolorum tempore non fuerunt, quia
 tunc certa Baptifmo tempora nondum statuta fuerant, ut propterea scrutinia
 celebrare opus fuerit. VValfridus de rebus Eccles. cap. 26. ait. *Alii addiderunt*
in Baptifmatis Sacramento exorcismos, alii consecrationem Fontis, alii salis, alii
Catechumenorum instructionem, alii Scrutinia ad tantum Mysterium preparationis

DE VETER. SACR. CHRIST.

statuerunt. In scrutiniis perquirebantur diligenter voluntas, & opera baptizandi: Albinus de Divin. offic. cap. de Sabbato sancto Paschæ. *Tunc sunt scrutinia, ut exploretur certius, an post renunciationem Satana, sacra verba date fidei radicibus corde defixerit.* Et idem asserit in Concilio Braccharum. 2. cap. 1. Ferebant suffragia in prædictis scrutiniis, non solum Clerici, verum etiam Populus: sanctus August. lib. 2. de Symbol. ad Catechum. ferè initio ibi; *In conspectu totius Ecclesiæ.* Quibus verbis etiam laici comprehenduntur. Scrutinia prædicta septem numero fuerunt. Albinus de divin. offic. cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ ibi: *Neque hoc omitendum est, quod Romani infra Quadragesimam sex scrutinia celebrant, & hodie septimum: in isto septenario intelliguntur Dona S. Spiritus in baptismo data.* Idem Rupertus Abbas lib. 4. de divinis offic. cap. 20. Quorum septem scrutiniis erat majus in Feria quarta ante Dominicam Passionis: & quare illo die? Vide Rupertum Abb. lib. 4. cap. 19.

Fiebant quoque scrutinia publicè in Ecclesia, non autem in privatis domibus. Rupert. Abbas, dicto cap. 20. ubi etiam subdit, quod scrutinium futurum in præcedenti baptizandis indicebatur. Conficiebantur autem scrutinia hisce cæremoniis: ut primo recitarentur nomina singulorum Baptizandorum: Deinde ad morum, & fidei disquisitionem animum intendebant, ac etiam in iisdem fidei rudimenta quandoque explicabant. His peractis Diaconus imperabat quinquies humi sterini, & totidem vicibus surgere; ut quinque Christi plagas frequenti memoria recoleret: successive à susceptore, vel susceptricè unà cum Acolyto signum crucis in fronte imprimebatur. Ultima cæremonia, Cineris consecrati à sacerdote aspersio, ut ex Ordine Romano cap. de denunciatione scrutini ad Electos. Vide de his omnibus latè Josephum Vicecomitem de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 25. & nota quod ubi agebantur scrutinia, propriè quoque Collectæ pro Catechumenis dicebantur. Rupert, Abb. de Divin. offic. lib. 4. cap. 21. Infantes etiam subdebantur scrutinio, non ut fidei, & morum rationem sacerdotibus redderent; sed ut cæremoniis & ritibus, præsertim exorcismo, lustrarentur; ut ex Ordine Romano in denunciatione scrutini ad Electos, ibi: *Quarta feria hora tertia scribantur nomina infan-
tium, vel eorum, qui ipsos suscepturi sunt: & Diaconus clamet dicens; Catechumeni
præcedant: & vocentur ipsi infantes per nomina, vel ordinem, sicut scripti sunt: eodem
die instruantur: item benedictio cineris ad eos, qui scrutinia sunt habituri, & baptizari
desiderant.* Scrutinia omnibus baptizari volentibus necessaria erant: Strabo de re-
bus Eccles. cap. 26. ibi: *Alii scrutinia diligentissimè ad tantum Mysterium prepara-
tionis statuerunt.* Ea tamen necessitas, sive usus, postmodum ab Ecclesia sublatus
est circa annum Domini 860. Imperantibus Ludovico, & Lothario: Quoniam pos-
teriores scriptores omnes eam consuetudinem nusquam sua ætate cognoverunt; &
Rupertum Abbatem, nec non Ugonem in præterito tempore, *Fiebat, erat*, vel simi-
lia loquutos esse patet.

*De orna-
tu Eccle-
sia.* Expletis ritibus, qui præcedebant Baptismum: subsequuntur modo, qui in
Baptismo ministrando, vel paulo ante servabantur. At primum fuit Christianorum
studium,

studium, baptismi die, Ecclesiam Peristromatis ornata esse, Balsama, & odores, Incensa, & varios cereos, & lychnos accendi consuevisse; Gregorius Turonens. lib. 2. histor. Francorum, dum Clodovæi Regis baptismum recenset. Et hæc non in solo baptismo Regum, & Principum; sed & cæterorum, ut ex Ordine Romano, titulo de Sabbato; ubi celebrandi Baptismi modum præscribit. *Sabbati verò die sancto, ac solennissimo, primo mane ornetur Ecclesia cum omnibus utensilibus suis, &c.*

Fuit jam in Ecclesia receptum, ut qui baptizarentur, pecuniam, vel alia munera sacerdotibus darent: quod etiam de inopibus accipiendum esse, tradit Nazianzenus orat. 40. in sanct. Baptism. ubi etiam Nicetas ait, quod talis oblatio non esset definita, sed pro cujuscunque arbitrio; & illa pro necessitatibus Ecclesiæ, & ministrorum inferviebat.

Ante Baptismum, & in Baptismo Litanix dicebantur. Albinus de divinis officiiis, cap. 19. de Sabbato sancto sic ait. *Euntes ad Fontes, canant litanias, per tantummodo repetendo: sequitur consecratio Fontis, &c.* & cap. 25. de Vigil. Pentecostes ibi: *Finitis lectionibus, descendendum est ad Fontes cum sancto Chrismate, & cereis, in magna reverentia, decantando Litaniam.* Idem Fortunatus lib. 1. de divinis officiiis, cap. 28. Similiter dicebantur lectiones, & orationes variæ Baptismi necessitatem, & dignitatem indicantes, ut ex sancto Gregorio Magno, lib. de sacrament. titulo de Sabbato Paschæ.

De forma Baptismi, qualis primis temporibus fuerit: quamvis aliqui Authores discrepent, & velint, quod Apostoli, cum maximè intenderent Christi Divinitatem barbaris nationibus suadere, in ejus nomine Baptismi sacramentum ministrassent, non quidem quasi e legitima & vulgaris forma esset; verum ex divina dispensatione; quæ rerum formas pro rei opportunitate commutat, ut ex actis Apostol. cap. 2. 8. 10. 11. & 19. ubi Baptismus: *In nomine Christi*, aut, *In nomine Domini Jesu*, collatus perhibetur. Item Paulus ad Roman. 6. *Ignoratis fratres, quicumque baptizati sumus in Christo.* Alii autem putant in Christi nomine Trinitatem implicitè comprehendi; quoniam nomine Christi simul Patris personam, à quo unctus est, & Spiritum sanctum, quo unctus significatur. Sed verissima est opinio Baptismi formam cum expressis, & distinctis trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis, hoc est Patris, Filii, & Spiritus sancti nominibus semper fuisse; cum ita à Domino Apostolis præceptum fuerit, Matth. ult. Nec illos, neque successores eorundem à communi forma discessisse, ut ex constitut. Apostol. lib. 3. cap. 16. & lib. 7. cap. 23. Pelagius, cap. si revera de consecrat. dist. 4. cap. in synodo, eadem distinct. Quin immo Catholica Ecclesia divinitus edocta optimè intellexit non virtutem, aut fidem indicari, sed tres Personas Sanctissimæ Trinitatis distinctè nominandas esse, & Christus hanc formam baptizandi Apostolos voluit docere: Si Justinus Martyr. Apolog. 2. pro Christianis ad finem, Joann. Chryostom. homilia 16. ad Roman. & Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 11. Ad contrarios auctores possemus respondere; Christi, aut Jesu, aut Jesu Christi nomen, aliquandiu appositum fuisse; addito item Domini nostri, sed non omisso Patris, & Spiritus sancti nomine, hac forma: Ego te baptizo

in Nomine Patris, & Filii ejus Domini nostri, & Spiritus sancti, &c. Atque hanc sententiam Actorum, & sancti Pauli subesse, B. Cyprianus testatur epistol. 73. ad Jubajanum; S. Fulgentius de Incarnatione, & Gratia, cap. 11. & sequitur Cardinalis Baronius anno 34. & ibidem Spond. in epit. num. 70. Respondetur etiam, Christi nomen, nihil aliud, quam institutionem significare; hoc est Baptismo Christi initiari, quia antea solo Joannis Baptismo fuerant initiati; ita ut nominis expressio in illis verbis, ad Baptizandos, non ad Baptizantes referri debeat. Dicimus etiam, quod in Christi nomine vis efficiendi ejus intelligitur; ut sensus sit Baptismum, sicut & cætera Sacramenta, suum robur à Christo accepisse. Aut demum in Christum baptizati esse dicimur, quod ita simus baptizati, ut in Christum cooptati sumus; & capiti tanquam membra copulati.

De immersione.

Nota quod Græci non attribuunt actum Baptismi Ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem Baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes: Ego sum Pauli, ego sum Cephæ: & ideo dicunt: *Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, &c.* Et quia exprimitur actus exercitus per Ministrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur Sacramentum. Quod autem additur *Ego* in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad majorem expressionem intentionis. D. Thom. part. 3. quæst. 66. art. 5. in corpore.

Præcis temporibus Baptismus solum per immersionem fuit in usu, non autem per infusionem, vel aspersionem; hoc etenim patet ex verbis Domini nostri, cum Apostolis præcepit, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* verbo *Baptizantes* immersionem intellexisse, ut ex sancto Chrysostomo, homilia de fide in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ibi: *Omnibus Mysteris veluti sigillum imponens Dominus, in tribus immersionibus aquæ, unum Baptisma Discipulis suis tradidit, dicens; Euntes, docete, &c.* Item in cap. multi fuit, de consecrat. dist. 4. ibi: *Trina mersione sanctum Baptisma unicuique tribuere.* Et adeo necessaria trina immersio, ut aliqui Patres dubitaverint: num Baptismus aspersionis, & infusionis esset legitimus, etiam in casu necessitatis? ut facit Magnus apud sanctum Cyprianum epist. 76. Et quamvis in actis Apostol. cap. 2. dicatur, sanctum Petrum uno die tria millia hominum baptizasse; ex quo videtur, quod aquæ aspersionem adhauerit: Dicimus tamen, quod dies æstiva, qua Petrus baptizavit, trium millium mersioni fuisset sufficiens; præsertim cum tempore Apostolorum multæ solennitates Baptismi non essent in usu. Præterea Baptizandos, rectos, & stantes mergi solitos, totumque hominis corpus in aquam mersum esse: Joseph Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus lib. 4. cap. 7. Consuetudo mergendi totum corpus in Baptismo duravit usque ad tempora sancti Gregorii, ex Pamelio in epistolam 76. sancti Cypriani. Consuetudo levis tinctionis cæpit in Ecclesia occidentali circiter annum 875. ob teneritatem infantum, cum jam rarissimus esset adutorum Baptismus, ut ex allegato cap. 7. in fine de antiquis Baptismi ritibus. Unicané, an trina mersio fieret? utroque modo quondam in Ecclesia verè Baptismum confectum esse, ex D. Gregor. epist. 41. ad Leandrum lib. 1. & Concil.

Toletano

Toletano 4. cap. 5. Et quamvis trina mersio ex Apostolica traditione, diu in Ecclesia servata, sanctus Basilius de Spiritu sancto, cap. 27. can. 5. multi sunt, de consecrat. distinct. 4. Idem testantur Dionysius Areopagita de Baptismo, Tertullian. de corona milit. Ambros. lib. 2. de Sacrament. cap. 7. Nihilominus, quia postea aliquorum hæresis supponebat tres Naturas Divinas in tribus Personis ex præfata trina mersione; visum est Divo Gregorio Magno, quod ex hoc unica mersio fieret, ut ex dicto Gregorio, epist. 41. ad Leandrum, & dicto cap. 5. Concil. Toletani 4. Strabo de rebus Eccles. cap. 26. Quibus addo, quod in singulis mersionibus nomen trium Personarum proferebatur, ita Tertullian. lib. adversus Praxeam, cap. 16. S. Damasc. epist. de Trifagio. Baptismalis mersio in modum Crucis effingebatur; ut significaretur, à Christi morte, quæ in Crucis signo peracta est, humanæ redemptionis merita profluisse: sanctus Augustinus, serm. 119. ad Competentes ibi: *Lancea perforatum est latus Christi, & manavit pretium nostrum: ideo signo Christi signatur Baptismus, id est aqua, ubi tingimini.* S. Chrysofomus, homil. 55. in cap. 16. Matth.

Nudi Baptizandi ad Baptismum accedebant, Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. de Baptismo, ibi: *Cum planè vestes Ministri detraxerint, tunc Sacerdotes sacrum unctionis Oleum offerunt; Sanctus Ambrosius sermon. 10. ibi: Nudi accedimus ad lavacrum, ut nudi quoque & expediti ad Cæli januam properemus. Quam autem incongruum est, ut quem nudum Mater genuit, nudum suscipit Ecclesia; dives velie intrare in Cælum? Et hoc adco verum, quod in Baptismo etiam partes obscenæ vestibus carerent: Metaphrastes in vita sancti Sylvestri de Constantino, ibi: *Hæc cum audisset Imperator, & latus probrum carnis subiecisset oculis, & unctus fuisset sancto Chrismate: ingressus est Piscinam.* Vicecomes dicto tractatu de antiquis Baptismi ritibus lib. 4. cap. 10. Quod autem adulti nudi baptizarentur, præter exemplum Constantini Magni ex Metaphraste, & Surio alleg. Etiam Magnus Basilius sine veste sacro Baptismate lustratus fuit, ut scribit in ejus vita Amphilochius. Similiter etiam de infantibus, quod nudi baptizarentur, patet ex Ordine Romano, cap. de Sabbato sancto Paschæ. ibi: *Pontifex cum egreditur à Fonte in sacrarium, & cum vestiri fuerint infantes, confirmet eos.* Ipsas etiam mulieres nudas ad Baptismum accessisse, ex sancto Chrysofomo, epistola ad Innocent. Papam, quæ in vita ipsius per Palladium scripta circumfertur, ibi: *Mulieres, quæ intra Ecclesiam, ut baptizarentur, sese veste nudaverant, per idem tempus nuda surgebant: neque sexus verecundiæ, & honestati permittebantur præ pavore consulere.* Pariter constituti in carcere nudi baptizabantur, quamvis esset timor sævientis persecutionis; ut de Aproniano, cum à Sifinio Diacono baptizatus est: ut in vita sancti Marcelli apud Surium. Item infirmi, ac debiles, etiam cum propinquæ mortis periculo, nudi baptizabantur, ut antiqui manuscripti Codices de gestis sancti Sebastiani apud Surium, ubi de Tranquillino, qui manuum, pedumque dolore magnopere distractus, à S. Polycarpo nudus baptizari voluit. Causa cur nudi baptizarentur? ut Christi similitudinem, qui pro nobis passus est, quantum*

humana imbecillitas patitur, in nobis mutuo exprimeremus; ex S. Cyrillo Hierosolymitano, Catech. 2. Mystag. sic habetur: *Atque ita exuti eratis nudi; imitantes & in hoc eum, qui in Cruce nudatus fuerat, Christum.* Secundo, placuit ad Baptismum nudos accedere eodem habitu, quo Adam ante peccatum fuit, ex Cyrillo dicta Catech. secunda: *O rem admirandam: Nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat: re vera enim in hoc Adam ferebatis exemplum, qui nudus in Paradiso fuit, & tamen nullo officiebatur pudore.* Duravit autem prædicta consuetudo baptizandi nudos, usquequo malitia ad cumulum aucta, propter flagitii periculum illa cessavit in Occidente plurimis in locis circa annum 1140. quamvis in Oriente, ac etiam diversis locis Occidentalibus adhuc perseveret, Joseph Vicecomes, lib. 4. cap. 13.

De jeju-
nio.

Qui baptizabantur, usque ad horam Vesperarum jejunabant. B. Linus de passione sancti Pauli ibi; *Sicque procurrente jejunio usque ad Vesperam baptizati sunt in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Atque hac jejunii lege etiam infantes obstrictos fuisse. Joannes Diaconus in vita sancti Gregorii: *Paschatis supervenit dies: & dum sacratissimo Sabbato, in quo omnes etiam parvuli baptizandi jejunant, ipse jejunare non posset, cepit prius macerare, quam infirmitate desicere.* Et hoc servatum, donec imbecilla puerorum ætate diuturno jejunio nimis afflictata, matutinum tempus suffectum fuit: de quo Synodus Colonienfis, cap. 15. Vicecomes dict. libr. 4. cap. 4.

De separa-
tione.

Mulieres seorsim à viris baptizari solitas: & viri ad dexteram prius baptizabantur, deinde fœminæ ad sinistram; Ordo Rom. cap. de Sabbato sancto, ibi: *Masculi in dexteram parsem, fœmina verò in sinistram.* Deinde Presbyteri induentes se vestibus mundis, & candidis, ingrediuntur intro in Fontem, & baptizantur primò Masculi, deinde Fœmina: Albinus de divinis officiis, cap. de Sabbato sancto idem refert.

Nomina-
bantur
baptizan-
di.

Baptizandorum nomina recitabantur à Clericis, & eo ordine, quo quisq; suum nomen detulerat, baptizabatur. Dionysius Areopagita de Baptismo, ibi: *Virum ad se portari jubet; cumque sacerdos aliquis ex tabula professionis, & eum, & sponsorem citat; hic quidem ad aquam à sponsoibus ducitur ad Hierarchæ manus, ab eis manuductus. Hierarcha autem in loco superiori stans, ter quidem illum demergit.* Ex quo etiam deducitur, quod Catechumenus manucebatur ad Episcopum. Baptismo intererat Populus, & Clerus, ex Ordine Romano de Sabbato sancto, ibi: *Adstante omni Clero, & Populo in circuitu Fontis,* Albin. de divinis officiis, cap. 19. de Sabbato sancto, idem refert Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. 2. Mystag. *O rem admirandam, nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat?*

Demum variæ orationes & lectiones cum Psalmis recitabantur in Baptismo, ut ex Albino citato refert etiam Vicecomes, cap. ult. lib. 4.

Absoluto Baptismo, statim minister baptizatis oscula figebat; sanctus Cyprianus, epist. 59. ad fid. Episcop. ubi idem refert prædictam osculandi consuetudinem extendi non solum ad adultos, verum ad infantes in primis partus eorum diebus.

Præter-

Præterea subdit etiam, quod oscula cum amplexu, atque in imo pede figebantur. Ex prædicto osculo innuebatur Pax & Gratia, quam baptizatus cum Christo, & Ecclesia inibat; sanctus Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 3. & sanct. Bernard. serm. 2. super Cantica. Insuper ex dicto osculo affirmabatur cognatio spiritalis, quæ ministro cum iis, qui abluuntur, intercedit, Tertullian. de veland. Virgin. & cap. 6. apologet. Ambros. lib. 2. adversus Gentes; & idem Ambrosius, lib. 3. de Virgin. Baronius ad annum Christi 294. Vel saltem ad vulgarem salutandi ritum pertinuit, ut ex Marco cap. 10. Christus parvulos: Matth. 26. Judas Christum; Actorum 20. Christiani Paulum osculati sunt; & ab eodem Paulo ad Roman. 19. & 2. Corint. cap. 13.

Deinde Minister baptizatum susceptori in manus dabat, à quo sinistro brachio fultum, ipse adhibitis linteis abstergeret; Albinus de divinis officiis, cap. 19. de Sabato sancto Paschæ, ibi; *Ut autem surrexit à Fonte, suscipiatur ab ipso, à quo suscipiendus est.* Et paulò est: *Sunt parati, qui eos suscepturi sunt, cum linteis in manibus suis; deinde accipiunt eos à Pontifice, vel Diaconis, qui eos baptizaverunt.*

De linteorum absterfione.

Interea, qui adstabant, novis Christianis omnium peccatorum indulgentiam gratulabantur. Hujus quoque meminit S. Hieronymus, lib. 3. adversus Pelagianos. *De Baptismatis Fonte surgentes, & regenerati in Dominum Salvatorem; impleto illo, quod de se scriptum est; Beati, quorum remisse sunt iniquitates, statim in prima Communionem Corporis Christi dicunt; Et dimitte nobis debita nostra, &c.* Subsequabatur postea Cantus post Baptismum. Nicetas in sanctum Baptismum ait: *Quod post Baptismum ante altare collocaris, futura vitæ gloriam, & propinquitatem apud Deum indicat. Psalmodia lætum, & festivum illius sæculi sonum.* Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37. *Mysteria omnia absolverunt, & circum vicinum templum psallentes obambulabant.* Oratio autem illa interim religiose fiebat à baptizatis, ut in constitut. Apostol. lib. 7. cap. 49. ibi; *Deinde adstans dicat orationem, quam nos docuit Dominus.* Et B. Eutichius Constantinopolitanus, de quo Surius 8. Nonas Aprilis inquit. *Narrabat enim vir optimus, cum ab Avo ad sacrum Baptismum ductus esset, ab eo didicisse, ut cum baptizatus genua esset flexurus, ita precaretur; Bonam mihi mentem Domine elargire, &c.* Tertullian. lib. de Baptism. cap. ult. &c.

Congratulatio adstantium.

Sacerdos item summum Baptizati verticem Chrismate ungebat: de cujus origine Silvester Papa, propter timorem imminentiæ mortis post Baptismum absente Episcopo: Damasus in Pontificali de Silvestro. *Hic & hoc constituit, ut Baptizatum liniat presbyter Chrismate levatum de aqua: propter occasionem transitus mortis, & propter absentiam Episcoporum necessitate addidit, ut à presbytero ungeretur.* Idem Rupertus Abbas de divinis officiis, cap. 16. Cujus unctionis instituendæ occasio refertur à Rabano lib. 1. de institut. Clericorum, cap. 28. ibi; *Bene quidem Baptismo continuatur Chrismatis unctio; quia Spiritus sanctus, qui per illud Chrisma suæ virtutis admixtione sanctificat credentes, baptizato Jesu statim super illum, in Columbe specie descendit.* Præterea tali unctione ad pugnandum contra Dæmones baptizati invitabantur: sanctus Augustinus, tractat. 33. in Joannem inquit: *Christi nomen à Chrismate*

De Chrismate.

mate

mate dictum, hoc est ab unctioe: ideo autem nos unxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit. Et insuper talis unctio signum lætitiæ fuit: sanctus Chrysostomus homilia ad Neophyt. scribit. *Uescias nostrarum partium spectatorem; pervide, quomodo nos tanquam suos unxit oleo lætitiæ.* Sanctus Gregorius de feria quinta in Cœna Domini ait: *Cum oleo lætitiæ præ confortibus suis ungendum.*

De veste
candida.

Vestis candida dabatur ulterius Baptizatis; Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5. Mystag. ait. *Exutis vestibus antiquis, & iis, quæ sunt secundum spiritum alba, indutis, perpetuò jam in albis incedere oportet.* Lactantius de Resurrectione Domini.

*Candidus egreditur nitidis exercitus undis. &
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niveo gaudia Pastor habet.*

Vestem candidam etiam infantibus datam, & aliis omnibus, Nilfenus orat. 3. de festo Paschæ ait: *Puellus infans mutatione vestis sensu externo Festum colit, quandoquidem interiori animi sensu nondum potest.* Item Ado in vita sancti Hieronymi de eodem ait; *Hic natus in oppido Stridonis Patre Eusebio, vestem Christi Romæ puer suscepit.* Eamque dari solitam esse omnibus, quacunque dignitate præditi essent, Beda lib. 2. histor. Angl. de vita sancti Paulini Eboracensis, Baronius de Imperatore Arcadio ad annum 401. Quare autem daretur Baptizatis vestis candida? Primo, ut esset symbolum Innocentiæ, quæ in Baptismo confertur; Origenes homilia 12. in Exod. *Lota sunt vestimenta tua, cum venisti ad Baptismi gratiam, purificatus es corpore, purificatus es spiritu, mundatus es ab omni inquinamento carnis, & Spiritus.* Similiter vestis alba significabat spiritualementem nativitatem, & resurrectionem futuram; sanctus Augustinus, serm. 163. de tempore ibi: *Ad hoc enim Dominus hodie resurrexit, ut imaginem nobis hodie futura resurrectionis ostenderet, & ideo hodie vitali lavacro resurgens Dei populus, ad instar resurrectionis, Ecclesiam nostram splendore nivei coloris illuminet.* Albinus de divinis officiis de Sabbato sancto Paschæ ait; *Albis induitur vestimentis propter gratiam regenerationis.* Et pariter dabatur Baptizatis vestis alba, ad indicandam libertatem à Dæmonis servitute. Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in Procatech. inquit. *Magnum est sanè propositum hoc Baptisma: captivitatis liberatio, vestimentum candidum, signaculum sanctum, &c.* Et sanctus August. lib. 4. de symbol. ad Catechum. cap. 9.

Forma vetus dandæ vestis albæ, illa eadem semper fuit, qua nunc utimur, hoc est; *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam proferas sine macula ante tribunal Domini nostri IESU CHRISTI, ut habeas vitam æternam. Amen.* Gregor. Magn. de Sacrament. in ordine Baptismi infantium. Et idem ferè Ordo Rom. de divinis officiis tit. de Sabbato sancto. Materia vestis candidæ ex lino constabat; sanctus Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam inquit: *Præceptis Dei lavandi sumus, & cum parati ad indumentum Christi, tunicas pellicæas deposuerimus; nunc induemur veste lineæ, nihil in se mortis habente; sed tota candida: ut de Baptismo consurgentes cingamus lumbos veritate.* Idem refert Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37.

Hinc

Hinc inferitur, quod vestis candida erat arcta, & adstricta cingulo; ac etiam corpus totum operiebat vestis alba, ex Tertullian. de Idololatr. cap. 18. & de oratione cap. 3. Fortunatus lib. 1. de Eccles. offic. cap. 27. ibi. *Quam ablutionem significant albae vestes in Baptismate per totum corpus, &c.* Vestis alba plerumque à baptizantis deponebatur octava die: sanctus Augustinus serm. 157. de Dominica in octava Paschæ, ibi; *Paschalis solennitas hodierna festivitate concluditur, & ideo hodie quoque Neophytorum habitus commutatur; ita tamen, ut candor, qui ex habitu deponitur, semper in corde teneatur.* Fortunatus lib. 1. de Eccles. offic. cap. 28. & cap. 29. & alii passim. Ferendi autem vestem albam septem diebus ea causa fuit, ut septem Spiritus sancti Dona, quæ in Baptismo infunduntur, nobis indicentur. Ita Fortunatus lib. 4. de Eccles. offic. cap. 23. ibi; *Baptismalia sacramenta usque ad completionem dierum septem tendunt, quia septiformi Spiritu ditantur nuper baptizati.* Solam vestem candidam non aliam inferiorem baptizati ferebant; Vicecomes de antiquis Baptism. ritibus, lib. 5. cap. 14. *Veste candida baptizati ab aliis exuebantur, Albinus epistola ad Carolum Magnum, ibi; Cum alba tolluntur vestimenta à baptizatis; Quamvis vestem albam feminæ per se deponerent, ex Vicecomite, dict. cap. 14.* Deponebatur quoque dicta vestis alba in Ecclesia, sive Baptisterio: Fortunatus de ordine antiphonarum, cap. 51. ibi; *Et hodie revertuntur ad Fontes, ut exuant se albis.* Ulterius vestem candidam, postquam deposita erat, aqua lustrali lotam fuisse; & post depositionem in Ecclesia relictam, Vicecomes d. lib. 5. cap. 15.

Mythicum, seu sacrum velamen dabatur baptizatis, Albinus de divinis officiis, De 5.
Velam. cap. de Sabbato sancto, ibi; *Albis induitur vestimentis, propter gratiam regenerationis; tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat se Diadema Regni, & Sacerdotii dignitatem portare.* Hinc agnosce mythicum velamen distingui à veste candida, ac etiam, quod illud Diadema, Regni, & Sacerdotii dignitatem denotet. Fuit etiam dictum velamen inventum ad conservandum Chrisma, Concilium Belluacens. cap. 121. ibi; *Si quis voluerit Chrismate pannum iterum linire, & super alium Baptismum mittere, non est absurdum.* Filum rubeum in mystico velamine insutum erat, ut Christi passionem indicaret, à qua omnis ablucendi vis in Baptismum uti à Fonte; Durantis ration. divin. offic. lib. 6. cap. de Sabbato sancto. Et hoc velamen pariter octava die deponebatur. Ex D. Augustini. serm. 160. in Dominica octavæ Paschæ. *Hodie octava dicuntur infantium, revelata sunt capita eorum, quod est indicium libertatis.* Duravit velaminis usus usque ad tempora Ivonis Carnotensis de anno 1090. post quem Gossipio, vulgo Bombacio abstergi Chrisma Patres voluerunt, Vicecomes, d. lib. 5. cap. 17.

Calcei post Baptismum dabantur: Ratio affertur à Ruperto Abbate lib. 7. cap. 1. De Cal- cum de Baptismi ritibus agit, & ait; *Calceamenta namque de mortuis animalibus sunt; eis. & hæc manifesta Dominice mortis insignia sunt.* S. Gregorius exponens illud, *Calceamenta habebitis in pedibus, inquit: Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam conspiceret, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire.*

Decem filiquæ olim dabantur Baptizato à Pontifice : & præter Ordinem Romanum in titulo de Sabbato sancto, idem refert Albinus de divinis officiis, cap. de Sabbato sancto sanctæ Paschæ ibi ; *Postquam autem vestri fuerint ; deportantur ante Pontificem ad confirmandum ; quibus dat singulis stolam candidam Chrysmalem, & decem filiquas, & sic vestiuntur.* Hæc filiqua erat pecunia minimi valoris ; & hæc à Pontifice dabatur forsan, ut tolleretur ea macula, quod Christiani res divinas pretio venales haberent.

De Cereo.

-Cerci accensi in manus Baptizati à Ministro dabantur : sanctus Cyrillus Hierosolymitan. Catech. i. Myltag. *Qui fidei lampades nuper accendistis, nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite.* Ivo Carnotens. serm. de Sacrament. Neophyt. ibi. *Ad ultimum datur cereus ardens in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii : Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent, &c.* Hinc discite, quod cereus dabatur, ut exemplo aliis prælucere, ut idem consideravit Ugo Victorinus de Sacramentis, cap. 20. Significabat quoque cereus, Animam baptizati nuptias cum Christo contrahere, Cyrillus Hierosolymitanus Procatech. ad baptiz. ibi ; *Et sponsales lampades vobis donare.* Sicut quoque spiritualement denotabat, ut ex Nazianz. orat. 39. Cereum ferebant baptizati septem diebus, Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi ; *Et per septem dies in Angelico castitatis habitu, & luminibus celestis claritatis sanctis assistere sacrificiis solent.* Et idem de divinis officiis, cap. de Sabbato in Albis, ibi : *Unde intelligitur ad nullos alios usus in quibus liber locis eam debere accendi, nisi in recordatione luminis Spiritus sancti, dum itur ad Ecclesiam.* Cereus ferebatur à baptizatis, manibus suis, ut ex dicta epistola Albini ad Carolum Magnum. Demum cereus depositus in baptisterio in Ecclesiæ usum servabatur, ex Vicecomite de antiquis Baptismi ritibus lib. 5. cap. 25.

De Pace.

Pax dabatur baptizato à Ministro, ex Auctore Ordinis Romani, titulo de Sabbato sancto in principio. Pacis nunciandæ post Baptismum fuit consuetudo abrogata 800. ferè ab hinc annis, quia pervulgata in totum orbem Christi fide, communionis signa præbere non erat necesse, ex dicto Vicecomite, cap. 29. lib. 5.

De loco edito.

Baptizatus locabatur in loco edito ante sacrarium, ex Dionysio Arcopagita de Baptism. ibi ; *Rursus ad prima, & potiora speculanda suscollitur.* Et de quodam baptizato, qui mortem Matris machinatus fuerat ingemens, sanctus Augustinus epist. 168. ad Eusebium, ibi : *Furens, & in maternum sanguinem fremens, albis vestibus candidatur, construitur intra cancellos eminent, atque conspicuus, & omnium gementium oculis matricidæ mediator, &c.* Hinc vide, quod locus, in quo ponebantur baptizati, editus erat ; in eoque stabant recto corpore ; ut ex D. Augustino citato, ibi ; *Eminent, atque conspicuus.* Causa verò collocandi ad altare in loco edito, fuit, ut à rebus humanis mens avocata ad cælestium meditationem erigeretur, ut ex dicto loco Dionysii, ibi ; *Speculanda suscollitur.* Ex quibus verbis infertur etiam, quod ibi collocabantur ab aliis, non autem per seipsos ; ut videlicet homines nihil recti viribus suis efficere posse significaretur : Et similiter Divus Augustinus dicta epistola

168. citata. Prædicta consuetudo collocandi ad altare, quamvis etiam hodie continetur in Oriente, fuit tamen jamdiu antiquata in Occidente, ex Vicecomite, dict. tract. lib. 5. cap. 27.

Baptizati in primitiva Ecclesia statim confirmabantur, Clem. I. Papa, epist. 4. *De Confirmatione.* inquit: *Omnibus ergo festinandum sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo: cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confirmatus.* Concilium Laodicenum, cap. 48. *Oportet baptizatos post Baptismum, Chrismatis quoque celestis, & Regni futuri participes fieri.* Adverte, à beato Sylvestro ductam esse consuetudinem duplicis Chrismatis usus. Primo, unguendi baptizatos Chrismate statim in vertice, ut diximus supra: Secundo, in fronte, quod pertinet ad Confirmationem: & de hac posteriori intellexit sanctus Cyprianus, epist. 73. ad Jubajanum, ibi: *Quod etiam nunc quoque apud nos queritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesia offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico confirmantur.* Hoc quippe verbum idem importat, quod perficiantur, seu confirmantur, ut dixit sanctus Ambrosius, lib. 2. de Sacrament. cap. 2. ibi: *Post Fontem superest, ut perfectio fiat.* Adde Theodoretum ad cap. 1. Cantic. *Sacri Baptismatis mysterium recordare, in quo, qui inicitur, post Satanae abnegationem, & Dei confessionem, veluti signo, ac nota quadam regia; spiritualis unguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili unguenti specie, in visibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt.* Quæ verba non de Chrismate in vertice accipienda sunt, sed de Confirmationis Sacramento, ut ex illis vocibus, *Signo, ac nota*, quæ soli Confirmationi tribuuntur: quod patet, cum baptizatis necessaria sit Confirmatio statim post Baptismum: ex Concilio Laodiceno cap. 48. ibi: *Oportet baptizatos post Baptismum, Chrismatis quoque celestis, & Regni futuri participes fieri.* Et hujusmodi consuetudo extendebatur, ut etiam baptizati absente Episcopo, ab eodem postmodum confirmarentur, ut in Actis sancti Marcelli legitur. *Apronianus respondit, Credo: & Sisinnius Diaconus dixit ei; Illuminere Christus: Et elevavit eum de pelvi, & duxit eum ad sanctum Marcellum Episcopum, qui eum Chrismate consignavit.* Et quod Episcopi circumirent minores Urbes, sacræ confirmationis nuper baptizatis conferendæ causa, refert sanctus Hieronymus, lib. adversus Luciferian. ibi: *Non quidem abnno hanc esse Ecclesia consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus Urbibus per presbyteros, & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Spiritus sancti manum impositurus excurret.* Non solum adultos, verum etiam infantes statim, post Baptismum confirmatos esse, *Infantes sanctus Augustinus de Eccles. dogmat. ibi: Si vero parvuli sunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis, qui illos offerunt juxta morem baptizandi; & sic sic manus impositione, & Chrismate communiti, Eucharistia mysteriis admittantur.* Simile habetur ex Ordine Romano inter Baptismi ceremonias de Sabbato sancto. Addimus prædictis, ut mos confirmandi post Baptismum fuerit in usu Apostolorum tempore, ex Actis Apostol. cap. 8. *Cum audissent Apostoli, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem, qui cum descendissent, ora-*

verunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum. Et simile habetur c. 28. & Apost. ad Hebr. 6. ubi Ambros. Haymo, Anselmus, & alii. Quare autem statim post Baptismum celebraretur Confirmatio? Ut nimirum ex eo ad professionis Christianæ studia attentiores fieremus, ex Urbano I. Pap. epistola ad univers. Christ. ubi ait: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut plenè Christiani inveniantur, &c.* Affertur etiam alia ratio, quam refert Albinus de divinis Officiis, cap. de Sabbato sancto Paschæ, ibi: *Per impositionem manus à summo Sacerdote, & septiformis gratia Spiritum accipit, ut roboretur per Spiritum sanctum ad predicandum aliis.* Cessavit deinde successu temporis (& forsitan imperante Carolo Magno) ritus confirmandi statim post Baptismum: Quoniam aucto fidelium numero, & Baptismo per singulas Parochias in vecto, cum Episcopi tantam multitudinem uno die confirmare non valerent; cæptus est ritus, ut illi statis per annum diebus Diœcesin obeundo, eos, quibus opus erat, Chrismate confirmarent: & hoc in Occidentis Regionibus; etenim in Oriente vetus ritus ut plurimum perseverat, ex Vicecomite, dict. libr. 5. cap. 32.

De Pace. Baptizatis iterum dabatur Pax: Ordo Roman. de Sabbato sancto. *Pontifex inuncto pollice in Chrismate, faciat Crucem in frontibus singulorum, dicendo, Confirmo &c. Pax vobis. Quibus expletis jessi incipiunt in Ecclesia Litaniam, Tertiam, & campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.*

De Benedictione. Benedictio deinde impertiebatur Baptizatis. Tertullian. de Baptismo. cap. 8. ait; *Dehinc manus imponitur, per Benedictionem advocans, & invitans Spiritum sanctum, &c.*

De Missa. Missa quoque post Baptismum celebrabatur, ut ex citato Ordine Romano. Item Albinus de divinis officiis cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi; *His finitis, pulsantur signa ad Missam publicam.*

De Eucharistia. Post Baptismum, peracto Missæ sacrificio dabatur statim Eucharistia. Clemens I. Papa, epistola 3. de officio Sacerdotis. *Baptizetur unusquisque in aquis perenni-bus nomine Trina Beatitudinis, perunctus oleo per orationem sanctificato; ut ita demum per hac consecratus possit percipere de sanctis.* Et non est dubium, Sanctiorum nomine Eucharistiam intelligi; & Dionysius Areopagita de Ecclesiast. Hierarch. cap. de Baptismo. *Is cum virum unguento insignivit, Eucharistia participem esse pronunciat.* Ritum Eucharistiæ suscipiendæ post Baptismum non solum adultis, verum etiam infantibus fuisse communem, ex sancto Anselmo in cap. 2. Lucæ, ibi: *Potest etiam puer iste, qui in templum introducitur, illos nunc significare, qui ad fidem venientes in Ecclesiam inducuntur, ut consuetudinem Legis observent; quia expleta in Baptismo purgatione, introducunt eos ad sanctum altare consecrandos Victimam Divina Eucharistia.* Sed nota ex Hugone Victorino, lib. 1. de Sacramentis, c. 20. & ex Div. August. ad Bonifacium contra Hæresin Pelagianam: *Quod pueri post Baptismum Eucharistiam solummodo sub specie vini sumebant. Secundo, Ugonis ætate vini usum in Christi sanguinis locum suffectum esse. Tertio, adultos sub utraque specie Eucharistiæ cibo animum refecisse; & ex dicto Vicecomite lib. 5. cap. 36.*

Coronam impositam fuisse olim baptizatorum capiti, ex Nazianzeno, orat. 40. *De Coro-*
in sanctum Baptifmum, ibi: Baptifmo consignare: hunc tibi vita socium, & familiarem na-
adfcifce, honore eum complectere, ut te ornet, capiti que tuo gratiarum coronam nebeat, &
corona deliciarum te protegat. Severus Alexandrinus lib. de Baptifmo, scribit: *Et ele-*
vant baptizatos ad altare, eis que dant mysteria, Eucharistiam, & seris coronat eos sacer-
dos. Et Paulo post: *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona*
vos coronavit, &c. Et idem refert sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in sua Proca-
 tech. cum baptizatos hortaretur. Imponebatur baptizatorum capiti Corona, tan-
 quam latitiæ Symbolum, uti Amoris index, & Regium, & Sacerdotale insigne, Ter-
 tullian. de corona militis, sanctus Cyprianus de lapsis, & aliis; ac etiam ut signum
 Victoriæ, Nazianzen. orat. 23. in laudem Heron.

Ab initio nascentis Ecclesiæ fuit consuetudo dare baptizatis Lac & Mel; ut *De lacte*
 ex sancto Petro, epist. 1. cap. 2. ibi: *Sicut modo geniti infantes, rationale sine dolo*
lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. Quod nomen *infantes* pro baptizatis
 usurpatur, ex sancto Hieronym. in cap. 55. Isaia. Item Clemens Alexandrinus,
 lib. 1. Pædagog. cap. 6. latè Tertullian. de corona militis, cap. 3. ubi de Baptifmi
 ceremoniis inquit: *Deinde ter mergitamur, inde suscepti lactis, & mellis societatem*
præ gustamus. Et idem lib. 1. adversus Marcionem cap. 14. ait: *Sed ille quidem usque*
nec aquam reprobavit Creatoris, qua suos abluit; nec oleum, quo suos ungit; nec lactis, &
mellis societatem, quo suos infantat; nec panem, quo ipsum corpus suum represen-
tat. Ubi significantur Baptifmi ceremoniæ, & sanctus Hieronymus adversus Lu-
 cif. ibi: *Veluti in lavacro ter caput mergitare; deinde egressos, lactis & mellis prægu-*
stare concordiam ad infantie significationem. Quibus adde Auctorem de Ordine
 Romano de Sabbato sancto Paschæ, ubi refertur Benedictio lactis, & mellis. Da-
 batur lac & mel, ad significandam spiritualem infantiam, ut ex Clemente Alexandri-
 no lib. 1. Pædagog. cap. 6. Item ad significandam Dei misericordiam, & peccatorum
 remissionem, ac etiam Gratiam, & cœlestem Beatitudinem, ut ex Clemente, dict. cap.
 6. allegato. Duravit prædicta consuetudo usque ad Ordinis Romani tempora an-
 no 725. & adhuc observatur à Christianis Æthiopibus.

Præbebant quoque Ministri Baptizatis lac & vinum dulce, Clemens Alexan- *De lacte*
 drinus lib. 1. Pædagog. cap. 6. ibi: *Porro autem miscetur quoque lac vino dulci.* San- *& vino.*
 ctus Hieronymus in explan. cap. 55. Isaia ait: *Qui mos, ac typus in Occidentis Eccle-*
sus hodie usque servatur, ut renatis in Christo vinum, lacque tribuatur. Inhæren-
 tes forsan illi ad cap. 55. Isaia: *Omnes sitientes venite ad aquas; & qui non habetis ar-*
gentum, properate, & comedite: venite, emite absque argento, & absque commutatione
lac & mel.

Demum post Baptifmum Concio habebatur, & Pax baptizatis impertiebatur.
 Severus Alexandrinus, lib. de Baptifmo. ibi: *Psallite hymnum Filio Dominatoris omni-*
um, qui Regum Corona vos coronavit; peroptate eum, immutate vestimenta vestra, &
candidi estote in modum nivis, ac in similitudinem Angelorum splendores vestros illu-
minate. Ite in Pace filii Baptifmi. Diaconus; Ite in Pace.

De elec-
mosynis.

Expletis ceremoniis ad Baptismum pertinentibus, subnectam quoque de aliis quibusdam à baptizatis servari solitis. Et primò baptizati stipem copiosè in egenos conferebant, ex Act. Apost. cap. 4. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes asserebant pretia ad pedes Apostolorum;* & similiter cap. 5. de Anania.

De Con-
vivio.

Baptizati excipiebant convivio Ministros, & susceutores, ex Nazianzeno orat. 40. in sanctum Baptismum, qui inquit, quod non imminuatur de gratia Baptismi, si desit splendida vestis ad excipiendos initiatores, ubi expositio Nicetæ: *Ac inquires, munus parabo, splendidamque vestem, quam post Baptismum induam, atque mensam, qua initiatorem meum excipiam. Ne hac quidem necessaria sunt, nec si ita preparatis non fueris, propterea Baptismi gratia quicquam decedet.* Successu temporis prohibita, aut saltem moderata fuere prædicta convivia; ex Maguntina Synodo II. cap. 16. ibi: *Comessationes verò, & parum sobria convivia, qua quibusdam in locis post Baptismum sunt, per civiles Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam, reduci volumus.*

De laci-
tia.

Lætitia signa præbebant Christiani propter baptizatos. Tertull. de Baptism. cap. 20. ibi: *Ipsam Dominum post lavacrum statim tentationes circumsteterunt, quadraginta diebus jejunium functum.* Ergo & nos, dicit aliquis, à lavacro potius jejunare oportet? & quis enim prohibet, nisi necessitas gaudii, & gratulatio salutis? Sanctus Augustinus serm. 163. de tempore in die Paschatis ibi: *Hic igitur est dies, quem fecit Dominus, celsior cunctis, lucidior universis; in quo sibi novam plebem, ut ipsi videris, regenerationis spiritu conquirit, in quo singulorum mentes gaudio, & exultatione perfudit.* Remanet adhuc vestigium Gaudii propter baptizatos in octiduo Paschæ. Rupertus Abbas de divinis offic. cap. II. ibi; *Hoc alleluja, sicut & reliquum hujus diei officium, maximè baptizatorum est exultatio; eo quod prima, ut dictum est, Resurrectione jam consurrexerunt cum Christo.* Auctor Ordinis Romani de Sabbato sancto in die.

Denun-
ciati. Ba-
ptizati.

Denunciatio baptizatorum prius ab Episcopo fiebat: ex Nazianzeno orat. 23. ibi: *Sed coram Deo, & Angelis, atque universo Ecclesie cœtu victorem proclamabo.* Postquam verò crevit dignitas Episcopalis, devolutum est munus prædictæ declamationis ad inferiores Clericos, & Notarium Regionarium. Auctor Ordinis Romani in Vigilia sanctæ Paschæ, ibi: *Die Resurrectionis Domini, præcedente Pontifice ad sanctam Mariam cœm Ordinibus suis; Notarius stat in loco, qui dicitur Merulanus, & salutato Pontifice, dicit: In Nomine Domini nostri Jesu Christi baptizati sunt externa nocte in sancta Dei Genitrice Maria, infantes masculi numero tot, femina tot. Et Papa respondebat: Deo gratias, ut etiam refert Cencius Camerarius.*

De ima-
gine Agni
ex cera.

Fuit consuetudo dandi baptizatis in certa consecrata imagines Agni cœlestis. Guilielmus Durantus in ration. Divin. offic. & hodie Romæ peragitur ceremonia veteris consuetudinis vestigium: quod Dominico die, qui Paschatis solennia subsequitur, dum Pontifex Agnos è cera ritè consecrata fictos Domesticis distribuit; Acolythus tunc alta voce clamat: *Domine, Domine, Domine isti sunt Agni novelli, qui annun-*

annunciaverunt, Alleluja: modo venerunt ad Fontes, &c. De hoc patet, quoniam non solum Agnorum novellorum, hoc est nuper baptizatorum mentio est; verum quia etiam tunc Fontes, nempe Baptistaria, nominantur; unde sacras Agni Dei imagines in cœlesti lavacro baptizatis dari solitas esse, constabit. Quare autem baptizatis daretur prædicta circa imago Divini Agni? Ut Baptizati intelligerent, se propter Agni Christi Domini acerbissimam mortem pro humano genere obitam, salutaribus Baptismi aquis ablutos fuisse, & studerent se virtutem Christianarum officia, & præcipuè mansuetudinem, quæ in Agno elucet, exemplo aliis præluere.

Apud antiquos Christi fideles solita fuit celebratio de Anniversario die, quo quis fuerat baptizatus; & hæc dicebatur Illuminatio, seu de sanctis Luminibus, de qua sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. 40. in sanctum lavacrum, ibi: *Quoniam heri splendidam Luminum diem celebravimus, &c.* Et hæc solennitas à Gentibus fuit desumpta, dum celebrabant diem nominalium, nempe in quo nomen ipsis fuerat impositum, ex Tertullian. de Idololatria, cap. 16. ibi: *Circa officia verò privatorum, & communium solennitatum; ut toga, ut sponsalium, ut nominalium: nullum putem periculum observari de statu Idololatria, quæ intervenit.* Quod in hanc sententiam exponit Pamelius.

De Anniversario.

Et postremo addimus, quod baptizati apud Ministrum per aliquot dies manebant, & erant in Ecclesia, ad hoc munus electi homines, qui recens baptizatos erudirent, ex sancto Ambrosio in cap. 4. epist. ad Ephes. ibi: *Magistri verò exorcistæ sunt; quia in Ecclesia ipsi compefcunt, & verberant inquietos; sive ii, qui infantes solebant imbueri.* Ubi infantis nomen accipitur pro de recenti baptizato.

Et hæc de Baptismi Sacramento dicta sint satis: ut noti sint omnibus de illo priscorum Fidelium ritus: nec non ejusdem necessitas ad salutem; dicente Domino: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei,* Joann. 3. Et quamvis Christus, qua hora sanguinem, & aquam de latere suo profudit, eadem hora totum corpus ejus, quod est Ecclesia, quantacunque ab initio mundi usque in eandem horam consecraverit, & semel simulque baptizaverit, ut ipse Christus apud Lucam 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur:* Sicque Iatro in Cruce mortuus cum Christo, & cum eodem in paradysum ingressus; & tamen non nisi in universali Ecclesia simul cum illo, qui de latere Domini effluxit flumine præsentialiter baptizatus est. Siquidem respondemus, solum Christi sanguinem tunc profuisse ad salutem; quoniam ut Romana Leonis Papæ auctoritas ex Evangelica serie comprobatur, baptizandi regula ante Passionem Domini data non fuerat, sed post Passionem, & resurrectionem ejus, ab eodem præ-

stita forma his verbis: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* ut late Rupert. Abb. de Divin. offic.

lib. 6. cap. 35.

De triplici Christi Cœna, & primum de Legali.

Absolutis veteribus Baptismi ritibus, prosequemur, quos in sanctissima Eucharistia, ac etiam in Mislæ sacrificio veteres observabant: ad quorum majorem cognitionem præfabimur de triplici Christi cœna. Et quamvis unam tantum cœnam admittat Maldonatus in Matthæum 26. vers. 20. & partitionem cœnarum, *Legalis, Communis, & Eucharistica*, neget commodam esse, quia Legalis, & Tertia, non Cœna; sed Pascha, & Eucharistia dicenda sint: Tamen cum Tertullianus ad uxorem, Chrysostomus homilia 82. in Matth. 26. & Marc. 14. Augustinus lib. 3. de consensu Evangel. cap. 1. distinguant; & Rituale Hebræorum secundam mensam cœnam nostram communem vocet; nos etiam hic agemus primum de Legali Cœna.

*De Cœna
Legali.*

Quod igitur ad Legalem cœnam attinet: Hierosolymis tantum, & non alibi morem fuisse celebrandi, Deuteron. 16. *Non poteris immolare Phase in qualibet Urbium, quas Deus tuus daturus est tibi; sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Christum autem in civitate Hierosolymitana cœnasse: atque in ædibus cujusdam Petrus & Joannes locum impetrarunt; & si confuse nominetur, certum tamen Christus designat, ut Hieronymus notavit, Beda in Marcum 14. Hic allegoricus est, neminem nominari, ut se omnes ad novum Christi Pascha nominatos intelligant: Sed propius ad veri historicam similitudinem Euthymus accessit; Ne Judas cognita domo ad Judæos vitæ Christi insidiantes, locum referret; illique prævenirent tempus, quo ipse capi voluit. Voluerunt aliqui, fuisse dictam domum Joannis Evangelistæ, alii Josephi ab Arimathia, alii Simonis leprosi; sed quoniam de hoc non satis constat, procedamus ulterius.

Circa ritum institutionis Phase, præcepit Deus, quod cum ex Ægypto Israel excederet, servaret Pascha, ut legitur cap. 12. Exodi, & ordinavit, quod Agnum anniculum mactarent circa introitum, & ostium domus; & tunc excipiebant sanguinem illius pelvi, aut alio quopiam vase: tum accipiebant fasciculum hyssopi, intingebant in sanguinem adhuc calentem, & aspergebant super liminarc ostii, & quas postes.

At quoniam mandarat Deus ut ad Agni ritum, etiam Hædum tollerent; quidam duplicem immolationem præceptam intelligunt. Verum tamen est, non de duplici immolatione præceptum Exodi 12. sed tantum innuitur, ut cui Agnus deesset, licuisset Hædum immolare illius loco: ita Theodoretus quæst. 14. in Exod. & ibidem Lyranus, & Tostatus.

Quare decima die Agnum jussi sunt accipere, quem tantum decima quarta immolabant? Putat Lyranus, quod in illis quatuor diebus explorarent; an in illo Agno, vel Hædo accepto esset aliqua macula, id est defectus, propter quem non deberet immolari, & sic de alio sibi providerent.

Qui

Qui ritè Agnum in Paschate faciebant, non adducebant agnos in templum, ut sacerdotes illos jugularent; sed qui immolabant, edebant; ut clarè legitur in dicto textu Exodi 12. ibi: *Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vestram, & edent carnes nocte illa assas igne, &c.* & ita post alios Cardin. Bellarm. lib. I. de Missa, cap. 7.

Cœnatores in Pascha, infra decem, esse non licuisse, ut refert Josephus. *Per singulas hostias contubernia non pauciorum, quam decem sunt.*

Christi cœnæ, præter ipsum, duodecim interfuerunt, qui unà cœnabant; Christus scilicet, & Apostoli duodecim, quamvis alii plures ibidem interfuerint, ut refert Metaphrastes, oratione de vita Deiparæ, his verbis: *Videntur non abfuisse tempore Mysteriorum, sed cum Apostolis mirimè accubuisse; fuisse tamen ejus domus participes: nam Christus discipulos habuit accumbentes. Matrem autem jussit curam gerere mulierum, quæ ipsi ministrabant, tanquam per eam eas excipiens, & cum eis vescens.* Vult ergo Matrem cum mulieribus iisdem in adibus, ac eodem tempore, discretis tamen in cœnaculis, cœnasse.

Quo situ Christus cum Discipulis cœnaverit? Respondetur, quod in Paschali cœna Christus stetit; Ac in Communi, seu vulgari. At in Eucharistica accubuit, ex Augustin. de consensu Evangel. & in tract. 55. in Joannem, quo loco facit illam triplicem cœnæ divisionem.

Loti ad mensam adstiterunt, prout Christus dixit Petro: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet.*

Quid ergo est Pascha? Transitus. Hinc Dorotheus Abb. doctrinal. 23. inquit; *Anima Christiana rectè celebrat, cum egreditur à cogitationibus Egypti, hoc est à peccato. Quoties enim digreditur anima à peccato, toties Domino celebratur Phase.* Et nobis illum Christus stravit, sed cum ipse transivit. Eligius homilia 4. de cœna Domini: *Suo Paschate, id est transiit ex hoc mundo ad Patrem, nos de vitiis ad virtutem, de terrenis ad cœlestia transire docuit.* Modum, quem tenere debemus, docet Anselmus in Matth. 26. *Quicumque voluerit Pascha Domini celebrare, debet sequi Bafilium aqua. Aqua significat gratiam Spiritus sancti: unde dictum est; De ventre ejus fluent aqua vivæ: hoc autem dicebat de Spiritu sancto.*

Agnum edebant in una domo plures. Cæsarius Arelatensis homilia 6. de Pascha. *Quid est in una domo? id est, in unitate Ecclesiæ, jubemur carnes ejus assumere. Ariani ergo, & diversæ Hæreticorum perversitates, non in una illum comedunt domo. Quare sicut in diluvio non est salvatus, nisi qui in Arca Noe fuit inventus; ita diversæ fidei homines extra Ecclesiæ domum non habentes Agnum, qui Christus est, salvi esse non possunt.*

Est autem hic Agnus Christi figura, ob simplicitatem, & innocentiam: cum ad lanienam trahitur, non vociferat; cum ton detur, non clamat, sic Christus per Isaiam 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Panis azymus unà debet comedi, ut præcepit lex Levitici 8. Eligius; *Edende sunt carnes ista cum azymis panibus, & lactucis agrestibus. Azymum dicimus absque fermento; fermentum verò malitiam designat, & dolum. Absque fermento igitur Agnum comedimus, si sacram Eucharistiam sine malitia, dolo, & simulatione in sinceritate bona vite percipimus. Lactuca quoque agrestis valde amara est, & in viris luxuriam reprimit. Significat autem hoc, ut quando ad Corpus Christi, qui verus Agnus est, sumendum accedimus; quamvis de Redemptione lætemur, amarit uolinem tamen ex recollectione peccatorum habeamus; ut dulcescat ex venia, quod amarescit ex pœnitentia.*

Reñes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter. B. Eligius homilia 4. *Agnum nostrum comesturi reñes nostros accingamus, id est delectationes noxias, & carnalium desideriorum fluxa restringamus: calceamenta in pedibus habeamus, id est operum nostrorum gressus exemplis sanctorum Patrum muniamus: Et baculos opus est manibus tencamus, ut in cunctis, quæ agimus, timorem Dei vivum præ oculis tenentes, secundum ipsum opera nostra dirigi postulemus. Nec prætereundum, quod dicitur. Comedetis festinanter: Festinantes namque Pascha comedimus, cum nos hic non habere certam mansionem recolentes, quotidie de festinanti, & jam, jamque imminente sine susseñdimur, assidue meditantes, quoniam incolæ super terram, & peregrini simus, &c.*

Caput cum pedibus vorandum. Cæfarius Arelatenfis, homilia 6. de Pascha: *Ut Deum, & hominem puri confessione veneremur: caput accipiamus de eo, quod dicit B. Joannes; In principio erat Verbum: Pedes verò de eo, quod Apostolus scribit; Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, &c. Oportet ergo, ut hujus nostri Agni carnalibus succinctis lumbis, id est mortificationis carnalibus passionibus, cum summa cordis, & corporis puritate vescamur caput cum pedibus; id est & ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum.*

Ossa comburenda igni. Gregor. Nissenus de vita Moysis inquit; *Duo esse præceptorum genera: nam alia ejusmodi sunt, ut possibile sit ea nobis planè intelligere, probabilemque de ipsis rationem reddere: Hac neque coactè, neque ignaviter pertractare debemus, sed ut ad bonam nobis hic cibus valetudinem animæ prodesse possit. Alia sic latent, ut duriora sint, quam ut planè intelligere, vel reddere rationem queamus: ut si quereretur, quænam sit substantia Dei? Quæ sit necessitas eorum, quæ sunt? aliaque plurima. Hac omnia Spiritui sancto relinquemus, qui Dei profunda investigat, & scit. Nam ignis in sacris literis, plerumque pro Spiritu sancto ponitur.*

Uterque postis oblinendus sanguine Agni; Gaudentius serm. 6. de manducatione Agni inquit: *Habemus in utrisque postibus, scilicet in corde, & ore, salutarem Domini Passionem. Quomodo? sicut dicit Apostolus, Roman. 10. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Habemus in limine frontis signum sanguinis Agni, ut non sinat exterminatorem Deus introire ad nos.*

C A P. VII.

De Vulgari, seu Communi Cœna,

Sequitur altera Cœna, quæ Communis, seu Vulgaris vocatur. Et peracta prima Legali Cœna, in qua stantes erant, ad hanc secundam Christum cum Discipulis accubuisse, ferè omnes consentiunt. Chrysostomus homilia 82. in Matth. *Quomodo ii Pascha comedebant adversus legem recumbentes? Dicere possumus, quia postquam comederunt Pascha, ad cœnandum recubuerunt.* Theophilactus in 26. Matth. & Marcum 14. Dicimus itaque quod prius Pascha stans comederit, deinde recumbens tradidit suum Sacramentum. Primum enim perfecit figuralia, deinde verum perficit: Ambrosius in 15. Lucæ, & Nonnus in Joannis 15. hoc idem refert Baron. in anno 34. ubi Spond. num. 12. Notandum, quod omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Domino sumebant in cœnaculo strato; quasi jacendo, more antiquo recumbentes.

Lecti stabant dispositi in Cœnaculo circum mensam, in quos illi positis soleis, loti, unctique cum cœnatoria veste ascendebant ad mensam accubituri. Ita Homer. Odyss. 8. Et nos annotavimus in lib. de Roman. veter. Ritibus, cap. de Triclinio.

Singularis erat vestis, non una omnium, sed cuique sua. Martialis in Silam.

Ad cœnam venies, sed sic divisa recumbes,

Ut non tangantur Pallia nostra tuis.

Proni deinde pectus pulvino fulti procumbebant in vestem; supini erant nonnunquam, & ritu sedentium erant aliquando, ex Martiale.

Languidus in cubitum jam se convivæ reponat.

Pro pulvino Christo erat Joannes, Ambros. Luc. 15. *Nonne tibi videtur Christum cecidisse in collum Joannis, quando erat Joannes in sinu Jesu cervice recumbens reflexa? Et ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad superna.*

In Triclinio ex frequenti Romanorum usu dicemus, quinos accubuisse Apostolos utrinque ad mensam; ternos in capite, Christum, Joannem, & forsan Petrum: Joanni proximus in accubitu erat Petrus, qui alioqui in aurem quædam dicere Joanni non potuisset. Verisimilis hic ordo, & forma Mensæ, quæ non rotunda, sed quadrata; prout est videre Romæ in Laterano eandem illam, in qua Christus postremo cœnavit, à Vespasiano Romam transectam inter tot alia pretiosa sacra; ut est traditio.

Cœna facta surgit Christus ab illa, Lyranus ibidem. *Non enim intelligendum est, quod esset totaliter completa, quia postea dicitur, cum recubissent: sed erat facta quantum ad hoc, quod comederant Agnum Paschalem.* Augustinus tractatu 55. in Joannem. *Non ita debemus intelligere cœnam factam, veluti jam consummatam, atque transactam: adhuc enim cœnabatur, cum Dominus surrexit, & pedes lavit Discipulis suis;*

suis ; nam postea recubuit, & buccellam suo traditori postea dedit, utique cœna nondum finita; id est dum adhuc panis esset in mensa. Cœna ergo facta, dictum est, jam parata, & ad convivantium mensam, usumque perducta.

Posuit vestimenta Christus, & linteo se præcinxit. Hinc Cardinalis Viguërius Chorda 7. *Ponit vestimenta sua, non quidem omnia, sed superiora, sive exteriora, quæ magistri speciem præferrent, quasi ministri personam ipso habitu professus est.*

Præcinctus mittit aquam in pelvim, & lavare cœpit pedes Discipulorum, Clemens constitutionum, cap. 19. *Cum enim accepisset linteum, præcinxit se, deinde fudit aquam in pelvim, & nobis mensa accumbentibus accessit ad nos, & nostros omnium pedes lavit, & linteo terxit.* Et nota, quod mensæ accumbentibus loti pedes: Non surrexerunt ergo alii, sed Christus solus loco se moverit, ut ex Evangelio. Hanc demissionem tantam demiratus Cosmas Hierosolymitanus hymno 6. exclamat. *Irreventibilem tenens, & altam in æthere aquam, abyssos frenans, & maria retinens Dei sapientia; aquam in pelvim jacit, pedes verò servorum lavat herus.*

Et quod omnium pedes, & quidem Judæ laverit, Augustinus tract. 55. in Joannem. *Illi non dedignatus est pedes lavare, cuius manus videbat in scelere. & infra. Passurus exitia, præmisit obsequia, non solum pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi, qui eum fuerat traditurus ad mortem.*

Christo Petrus restitit dicens; *Non lavabis mihi pedes in æternum;* Beatus Augustinus exactè expendit. *Tu mihi? Quid est tu, quid est mihi? cogitanda sunt potius, quam dicenda; ne forte quod ex iis verbis aliquatenus dignum concepit anima, non explicet lingua.* Ambrosius Prologo in libr. 1. de Spiritu Sancto. *Extendantur pedes animorum nostrorum: vult Dominus Jesus & nostros lavare pedes: non enim Petro soli, sed unicuique dicit fideli; Nisi laveris tibi pedes, non habebis mecum partem.*

Iterum recubuit à lotionem, & verba habuit ad discipulos, &c. Postquam laverat pedes, & vestes resumpserat, tanquam Rex factorum in summo accumbit, testamentum conditurus; ubi occurrit de Jacob Patriarcha cogitare, Genesis 49. qui sub vitæ finem filios duodecim ad se vocat, ut singulis benediceret, & olim futura nunciaret. *Vocavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annunciem, quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis. Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel Patrem vestrum, &c. Finitisque mandatis, quibus filios instruebat, colligit pedes suos super lectulum, & obiit, appositusque est ad populum suum.* Figura est de Christo, qui Discipulos suos duodecim convocarat, præmonuit de futuris; proditorem suum inter ipsos accumbere, dispergendos omnes, negaturos, scandalum passuros, &c. Et pro Benedictione testamento corpus sanguinemque suum iis reliquit; postmodum collectis pedibus super lectulum Crucis expiravit.

Cum hac dixisset Jesus, turbatus est spiritu. Joann. 13. *Quia unus ex vobis tradet me.* In anoribus Christo Judas erat, ut non nisi turbatus spiritu de illa sacrilega acti-

designatione quicquam potuerit eloqui, sed tantum spiritu humano. Lyranus. *Hæc vero turbatio, quæ erat in parte sensitiva, non erat contrariarationi, sed magis conveniens: idq; secundum Glossam: Quia ex imperio rationis procedebat.* Hinc Augustinus tractatu 60. *Turbetur planè animus Christianus non miseria, sed misericordia: timeat, ne pereant homines Christo: contristetur, cum perit aliquis Christo.*

Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur; bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quamvis aliqui culpent Christum, ac Judam liberent; eum, cum bonus esset, traditum juxta cœlestem cognitionem; Tertullian. præscript. cap. 47. & apud Epiphanium Hæresi 38. Nihilominus clarè patet, quod ipse Christum, Verbum, Sapientia, Veritas, dicit misero; *Væ, væ;* ergo pessimè sacrilegus fecit, cum magistrum Deum vendidit. Fatetur id ille ipse; *Peccavi tradens sanguinem justum.* Hinc se, & Judæos parricidii damnavit; ait Euthymius in Matth. cap. 67. *Et Christum injustè mori testatus est. Judæi item respondentes: Quid ad nos? tu videris: ejus testimonio subscripserunt, veritatemque, etsi inimici, confessi sunt.*

Occasionem proditori dedit profusa Mariæ Magdalenæ liberalitas, quæ *Accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes illius capillis suis.* Dixit ergo Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: *Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum est egenis?* Hinc Euthymius cap. 62. in Evangelia: *Cum aliena est effecta Domestica Maria Magdalena; cum Domesticus alienatus est.* Et sanctus Antoninus part. 1. histor. *Unctio occasio accepta, non data.* Sed nota, quod non tunc præciso tempore de proditori cum Scribis convenit, fed feria pridie ante cœnam pacti sunt pecuniam illi dare; Clem. lib. 5. constit. cap. 13. Alcuin. de divin. offic. cap. 16. & est communis opinio.

Proditorem nondum noverunt Apostoli, ergo & sibi metuentes cœperunt. *Dicere singularim, Nunquid ego?* Tamen Judas, ut innocentiam contra conscientiam probaret. Hieronymus lib. 4. in Matth. *Ceteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicientibus cibos ori suo; temeritate & impudentia, qua proditurus erat, manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.*

Et post buccellam intravit in eum Satanus. Hieron. in Matth. lib. 4. *Nec primo, nec secundo correptus à proditori retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die iræ: poena prædicatur, ut quem pudor non vicerat, corrigant denunciata supplicia.*

Quod facis, fac citius; cum Dæmon proditorem occupasset, & quasi eadem Dæmoni Christus loqueretur, ut loquitur Cyrillus in Joannem, cap. 17. *Opus, quod facere soles ô Diabole, fac citius. Prophetas occidisti, nemini à Deo misso pepercisti: veni ego post illos, &c.* Et Theophil. Alexandrinus lib. 4. in Evangel. *Ostendo, horam passionis propria voluntate mihi imminere.*

De Tertia Cœna Eucharistica.

EX communi sanctorum Patrum doctrina in hac Cœna panis azymus fuit appositus, quia in sacro eloquio nunquam invenitur fermentum accipi in bonum, 1. Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Et iterum: *Expurgate vetus fermentum.* Et paulò post: *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento nequitia, & malitia.* Et Matth. *Cavete à fermento Phariseorum.* Contra verò, azymum sumitur semper in bonam significationem, ut apud Paulum. *Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Azymo itaque utimur Christi imitatione, sed & illo ex frumento lecto. Concilium Cojacense in Diœcesi Ovetensi, sub Ferdinando I. *Hostia sit ex frumento satio, & integro; vinum sit mundum, & aqua munda; ita ut inter vinum, aquam, & hostiam, Trinitas sit significata.* Et pariter Humbertus Sylvæ candidæ inquit: *Romana Ecclesia à ministris sacri Altaris offert azymum, ex grano frumenti, & limpida lymphæ per ignem preparatum.*

Christus cum accepisset panem in manus, oculis elevatis in cœlum Deo gratias pro donis egit; *Benedixit:* nobis in exemplum, si quando de beneficiis participemus, meminerimus Creatoris.

Deditque Discipulis suis. Judam autem proditorem exclusum fuisse cœna Eucharistica; communior videtur opinio sanctorum Patrum. Clemens Romanus, qui ait se cœnæ Eucharisticae interfuisse, lib. 8. constitut. Apost. cap. 13. *Cum autem tradidisset nobis mysteria pretiosi corporis, & sanguinis absente Juda.* Areopagita Hierarchiæ Ecclesiast. cap. 3. *Ipsè author symbolorum iustissime subtrahit eum qui non sanctè, neque parimorum similitudine sacra concœnaverat.* Concœnaverat quippe Judas sacra, id est Pascha cum azymis, & lactucis; subtrahit à cœna Dominica, sacroque suo corpore non impertit. Unde sanctus Maximus ad dicta superius Areopagita verba: *Judam intelligit, & significat, quod illi impertierit mysticum panem, & poculum: mysteria verò discipulis post Judam à cœna discessum, quasi eorum indignus ille extiterit.* Hilarius can. 30. in Matth. *Post quæ Judas proditor indicatur, sine quo Pascha accepto calice, & fracto pane conficitur: dignus enim æternorum sacramentorum non fuerat.* Innocentius Papa de sacro altaris mysterio, lib. 4. cap. 13. censet nobiscum sentiendum omnino, scilicet ab Eucharistia traditorem exclusum. Hanc opinionem latè firmat VVeringus de triplici Christi cœna p. 2. c. 8.

Christus communicavit, & se sibi impertit. Basilius in anaphora, de calice loquens: *Benedixit, sanctificavit, ac gustavit, & divisit Discipulis suis.* Hieronymus ad Hedibiam, quaest. 2. *Dominus Jesus Christus ipse convivium; ipse comedens, & qui comeditur.* & sanctus Antoninus, part. 1. cap. 6. tit. 5. §. 2. *Facta consecratione & ipse sacramentum sumpsit; non quòd egeret, vel novum effectum gratia ex eo susciperet; sed ut exemplum illud accipiendi nobis praberet.*

Gloriosam Dei parentem communicasse putat Cardinalis Viguerius, idem putat Didacus de Vega, concione prima feriæ sextæ hebdomadæ sanctæ, Metaphrastes oratione de vita Deiparæ apud Surium 15. Augusti; quamvis sanctam Virginem Matrem, quasi seorsim Gynæceum instituisse diverso in cubiculo, & si eisdem in ædibus, ibique per Petrum à Christo missam sanctissimam Eucharistiam, cum sequacibus mulieribus suscepisse; Bertadius lib. 4. commentariorum lib. 1. cap. 17. & sequitur V Valterius Veringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 11.

HOC EST CORPUS MEUM.

EXistis Christi verbis constat apertè, in sanctissima Eucharistia adesse Christi Corpus verè & realiter. Unde S. Basilius Christum in Eucharistia latentem alloquens inquit: *Qui supra cum Patre sedes, & hic invisibiliter nobiscum es.* Et sanctus Chrysostomus homil. 83. in Matth. *Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* Atque alibi: *Non regium puerum, sed ipsum unigenitum Dei Filium accipis.* Et Paschasius lib. de Instit. Sacram. explicans prædicta Christi verba, testatur neminem omninò fuisse Ecclesiæ Latinæ, Græcæ, & Barbaræ; modò se Christianum profiteretur; qui ausus sit negare Carnem Domini verè esse in Eucharistia. De qua quidem veritate carnis in Eucharistia etiam Lactantius lib. ultimo, inquit: *Interroga universos, qui Latina lingue, nostrarumque Litterarum notitiam perceperunt; Interroga Græcos, Armenos, seu cujuslibet nationis quoscunque Christianos: uno ore hanc fidem testes habentur habere.*

Sed ut primarium aliquem ex primis quinque sæculis afferam: Ignatius, Apostolorum Discipulus, inquit: *Panem Dei volo, panem cœlestem: quæ est carò Filii Dei.*

Ex secundo, Justinus Martyr, Apolog. 2. ad Antoninum Imp. de Eucharistia inquit: *Neque enim ut communem panem, neque ut communem potum hac sumimus, sed quemadmodum per Verbum Dei incarnatus Jesus Christus Salvator noster, & Carnem & Sanguinem pro salute nostra habuit; sic etiam vi Verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum, ex quo sanguis & carnes nostra per mutationem aluntur, illius incarnati Jesu & carnem & sanguinem esse edocti sumus.*

Ex tertio sæculo, S. Cyprianus ferm. 15. de lapsis ait: *Panis iste, quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie sed natura mutatus: omnipotentia Verbi factus est Caro: & sicut in persona Christi Humanitas apparebat & latebat Divinitas; ita Sacramento visibili ineffabiliter se infundit essentia.*

Ex quarto, S. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. inquit: *Cum Christus ipse sic affirmer, ac dicat de Pane: Hoc est Corpus meum: Quis deinceps audeat dubitare? Et eodem quoque confirmante, & dicente de Vino: Hic est Sanguis meus? Quis unquam dubitet ac dicat; Non esse illius sanguinem?*

Ex quinto denique sæculo, S. Joann. Chrysostomus prædictis omnibus subscribitur hæc verba: *O miraculum, ô Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, in illo temporis*

temporis articulo omnium manibus pertractatur; ac se seipsum tradit volentibus illius excipere & amplecti.

Reliquos sequentium sæculorum Patres, quos contra se stare Calvinus non negat, sedulo omitto: præsertim quia nemini generalium Conciliorum doctrina vel leviter erudito, ignotum est, Lateranense sub Innocentio III. celebratum, hoc habere in primo Decreto: *Christi corpus, & sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus panis ac vini veraciter continentur.* Quod Viennense celebratum sub Clemente V. Constantiense sess. 13. inhærens Decreto Urbani IV. qui ejus mysterii Festum celebrari jussit, & Florentinum in Decreto de Unione cum Græcis, & in instructione, quam tradit Armeniorum: nec non & post alia sacrosancta Concilia hanc Catholicam veritatem præsentia corporis Christi in Eucharistia approbavit etiam Tridentina Synodus sess. 13. pluribus in locis.

Nihilominus circa annum 1030. Berengarius Archidiaconus Turonensis, primus sacrosanctæ Eucharistiæ oppugnator extitit; à Benedicto Nono Romano Pont. ignominia notatus: Idem deinde in Concilio Romæ habito sub Nicolao Secundo sacrilegum Eucharistiæ deposuit errorem: ut etiam aliis duobus sequentibus Conciliis abjecit. Exinde circa prædicta sanctissimæ consecrationis verba præcis Hydriæ capitibus tot alia succrevère; quot hic errores ad unam voculam seu syllabam sectatores inierunt; quorum paucos brevitati studens, solummodo hic recensbo.

Et quidem *Sacramentarii*, inter quos Zvinglius, Calvinus, Petrus Martyr, & alii, conantur interpretari verbum illud: *Est*; videlicet: *Hoc est Corpus meum*: Hoc significat corpus meum; vel, Hoc est *signum* corporis mei. Quod ex textu revincit Damascenus lib. 4. de Fide orthodoxa, cap. 14. *Panis & vinum non corporis figura sunt, absit enim hoc; verum ipsummet Domini corpus Divinitate affectum; quippe cum Dominus ipse dixerit: Hoc est; non corporis signum, sed corpus: non sanguinis signum, sed sanguis.*

Alteram viam iniit Berengarius apud Averfanum, lib. 2. de veritate Eucharistiæ: *Qui risum tenere jam valeat audiens Berengarium ipsa Domini verba de Sacramentis interpretantem? Hoc inquam necessario panis est corpus meum; & hic calix necessario vinum. O impudentissima stultitia! Que est enim hic necessitas, ut subaudiatur tam necessario panis, & vinum; cum possit è contra congruè dici: Hoc subaudis corpus, jam non panis, est corpus meum: Et hic subaudiatur potus, jam non vinum, est calix sanguinis mei?*

Simile figmentum voluit Lutherus, lib. Quod verba Domini firmiter stent, sub annum Domini 1527. quasi Christus dixerit: *Hoc est corpus meum: id est, Panis est corpus à me factum, creatumque.* Fatetur enim illic realiter contineri Christi corpus; sed non existimat panem inde recedere: & quamvis fateatur adesse Christi corpus realiter, negat tamen illud adorandum. Sed ad hoc responderi sufficiat, si illic panis & Christi corpus esset, non diceret Christus: *Hoc est corpus meum; sed, Hic est corpus meum: Nec diceret, Panis, quem ego dabo, caro mea est; sed, in pane, quem*

ego dabo, caro mea est. Præfata opinio quamvis ridicula sit, habuit tamen sequaces, qui *Impanatores* nominantur: inter quos Joannes Campanus, Anno 1544. testatur confessionem. In eundem errorem lapsus erat olim Rupertus Abbas, lib. 2. de Divinis Officiis cap. 2. & 9. & alii multi Algeri ævo, ut iste lib. 1. testatur cap. 6. ibi: *Dicunt ita personaliter impanatum in panem Christum, sicut in carne humana personaliter incarnatum Deum.* Atque hæc videtur causa fuisse ut opera dicti Ruperti Abbatis, alioquin non mala nec indocta, jacuerint sine luce & honore in tenebris oblivionis annis circiter quadringentis: nam nostro primum tempore cœperunt lucem aspicerere, ut refert Card. Bellarm. De scriptoribus Ecclesiasticis ad annum 1119.

Ugonoti, Protestantæ, & cæteri Calvinistæ, nihil illic præter panem esse contendunt; quippe sedere à dextris Patris Christum; neque variis locis posse consistere: nec aliud ex consecratione resultare intendunt, quam fieri commemorationem ipsius Christi; ac se per fidem manducare Dominicam carnem. Quibus verbis Calvinistæ Scripturæ sacrae, & Patrum sententias eludunt, qui testantur re ipsa Christi Carnem & Sanguinem sumi.

Successerunt *Ubiquitistæ*, qui Christum volebant ubique etiam in Inferno esse verè præsentem secundum Corpus; nec magis in Pane Corpus Christi esse, quam aliis in rebus. Ita Stapulensis in cap. 11. 1. ad Corinth. quia nempe Verbum Dei caro factum est: quod cum ubique sit, sequitur carnem ubique esse in omnibus locis, ut unam cum eo personam constituat. Cui argumento respondet Augustinus epistola 57. *Cavendum, ne ita Divinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis destruamus: non est autem consequens, ut id, quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus: nam & de nobis Scriptura dicit, Quod in illo vivimus, movemur, & sumus; nec tamen sicut ille ubique sumus: sed aliter ille homo in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam, & singulari modo. Unà enim persona Deus est, & Homo est; & utrumque est unus Christus Jesus, ubique per id, quod Deus est, in cælo autem per id, quod Homo.*

Ex prædictis inferitur; Quamvis Omnipotentia, Præsentia, & Essentia Majestatis suæ omnia repleat Deus, apud Hierem. cap. 23. *Cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus*; & Apost. ad Athenienses in Actis cap. 17. *In ipso movemur, vivimus, & sumus*: ita ut ubique idem audiat & exaudiat, ut in Psalm. 144. *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum*: Nihilominus absque hæsitacione supponendum est, ut Catholica Fides nos instruit, quod quamvis ubique existat Deus majestate potentia; tamen non omnibus locis ostenditur Deus iisdem effectibus potentia & bonitatis suæ; & in Christo solum est Filius, & Verbum æternum, suppositans, & communicans suum esse personale, & Divinum illi naturæ humanæ sibi unita. Similiter reperitur in Cælo, ut objectum beneficium: in Inferno exercens justitiam suam, ut etiam in Eucharistia verè, realiter, & sacramentaliter existit. Præterea Jesus Christus in propria persona quandoque est supra terram, ac semper in Cælis ad dexteram Patris, ut in Psalm. 109. *Sede à dextris meis, &c.* & tamen suum corpus est, & potest

est esse in diversis locis eodem tempore; ut continuo in sanctissima Eucharistia exercet; ut refert S. Chrysoftomus lib. 3. De Sacerdotio sub initium tom. 5. supra adductus: cujus rationem communiter adducunt Theologi: Quoniam Identitas Sacrificii proveniens ex Identitate Victimæ, & principalis Sacrificatoris, est & erit semper in diversis locis eodem tempore absque diminutione ulla essentia suæ naturalis. Hoc idem inquit Basilius in Liturgia; *Veni ad satisfaciendum nos qui sursum Patri confides; & hic nobis invisibiliter coes: dignare manu forti dare nobis sanctum & intaminatum corpus tuum, & pretiosum Sanguinem, & per nos peccatores populo tuo.* Et magis dilucide Gregorius Nyssenus Orat. de Paschate: *Sicut divinitus replet mundum; & tamen unus Deus est; ita innumerabilibus locis consecratus, & tamen unum corpus est.* Et Chrysoft. homil. 17. in cap. 19. ad Hebr. inquit: *Eundem enim semper offerunt, non nunc quidem alium, sed semper eundem: Quam ob rem unum est sacrificium, propter hanc rationem; Quoniam multis in locis offertur, multi- tate sunt Christi? nequaquam, sed unus est Christus, qui & hic est plenus, & illic plenus; unum corpus, & non multa corpora; ita etiam unum est sacrificium.* Quamvis hæc admodum difficilia sint sensibus hominum; non est tamen impossibile apud Deum omne Verbum ex Angeli oraculo: utpotè si sit res, quæ rationi non repugnet, & quæ respondeat æternis Verbi Iudicis, quod factum non est, & per quem omnia facta sunt: hujusmodi ea sunt, quæ non retinent in suis essentialibus conceptionibus aliquam contradictionem, & sic possibile, & factibile sunt; sicuti est locus, qui extra corpus est, posterior corpore, accidentaliter corpori; & nullatenus essentialiter corpori: Et de prædictis similia multa occurrunt exempla, ut apud Theologos, & eos qui de controversiis scripserunt.

Utuntur quoque adversarii altera infusa ratiuncula, Eph. 4. *Ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia.* Quasi quod Christi Humanitas omnia modo impleat: Non intelligentes, aliud Apostolum non dicere, quàm Christum ascendisse, ut Prophetæ de illo vaticinati implerentur. Cogitent Act. 1. dictum: *Hic IESUS, qui assumptus est à vobis in caelum, sic veniet: Qui aliquò venit, eò sine motu venire non potest, debetque postmodum esse, ubi ante non erat: nequit ergo venire ad Judicium in Vallem Josaphat, si modò ibi est.*

Ex verbis consecrationis nempe, CORPUS MEUM, Berengarius calumniatus est verba Domini, Joann. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c.* Hæc, inquit ille, non intelligenda de Carne, & Sanguine Christi, sed de homine justo sanctificato, à communi hominum vita segregato; ut refert Lanfrancus lib. de Eucharistia Sacramento. Quæ opinio confutatur per Cyrillum in Actis Concilii, tom. 1. edit. Peltanæ, c. 14. ibi: *Quamvis ad nos ergo dicat; Amen, Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c. neutiquam tamen istam communem, id est, hominis cujusquam nostræ conditionis carnem esse existimare debemus; quomodo enim hominis caro secundum suam ipsius naturam vivifica esse queat? sed verè illius propriam, qui nostri causa, & filius hominis factus, & appellatus est.*

BIBITE

BIBITE EX EO OMNES.

Nihil hic præcepti Christus tulit de Calice laicis communicando (ut pertinaciter nituntur Hæretici extorquere:) sed cum ipse sacrum suum sanguinem bibisset, Joanni, ut est verosimilius, tradidit; voluitque tum in ambitum ire inter manus, inquit: *Bibite ex eo omnes*: nempe voluit Christus singulos accumbentes bibere: Illi paruerunt, & biberunt.

Præcis tamen temporibus, etiam oriente Ecclesia, utraque species communis populo erat, & præsertim Missa divina Jacobi fratris Domini, ac Marci Evangelistæ Liturgia.

TRANSUBSTANTIATIO.

Clarè admodum mutationem, quæ fit in ven. Eucharistia, Conc. Trid. sess. 13. cap. 4. fatetur, creditumque semper à Catholicis Transubstantiationem fieri doceribi: *Quæ conversio convenienter, & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.* Deinde can. 1. & 2. *Anathema contra sententibus dicit.* Qua denominatione per aliquot sæcula ante dictum Concilium usus fuit Petrus Blesensis quondam Angliæ Cancellarius, qui serm. 38. in Synodo de sacerdotibus loquitur: *Qui corpus Domini conficiunt sumunt, sumendum aliis tribuunt; eorū ministerio panis, & vinum in carne Christi transubstantiatur.* Et idem Epistola 140. ad Petrum Clericum: *Et ut in uno sacramentorum videas abyssum profundissimum, & humano sensui imperceptibilem panem, & vino transubstantiatis virtute verborum cælestium in Corpus, & sanguinem Christi, accidentia, quæ prius ibi fuerant sine subjecto remanent, & apparent.*

Quibus verbis fiat consecratio, Concilium Florentinum definivit, ibi: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum.* Ubi docet Christum, & sacerdotem, qui vice Christi consecrat, iisdem verbis facere.

Si modum hujus conversionis nos non intelligimus, relicis humanis disputationibus sequamur consilium sancti Fulberti Carnotensis Epist. ad Adeodatum, dum de hoc ipso sic loquitur: *Si Deum omnia posse credis; & hoc consequitur ut credas; nec humanis disputationibus discernere curiosus insistas. Si creaturas de nihilo potuit creare, has ipsas multo magis valet in excelsioris nature dignitatem convertere, & in sui corporis substantiam transfundere.* Quod etiam Glossa ordinaria in cap. 11. epist. 1. ad Corinthios profitetur his verbis: *Nos incerta relinquentes, quod ex auctoribus certum est profitemur; scilicet substantiam panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Domini converti: modum verò conversionis ignorare, non erubescimus fateri.* Rationes enim de occulto Dei judicio quarere, est contra Dei judicium superbere: etenim Proverb. cap. 25. *Qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Et Apostolus, ut in his mysteriis nos credendo subijciamus: *In captivitatem redigentes omnem*

intellectum in obsequium fidei : quod inter ceremonias ad esum Agni Paschalis fuit figuratum de hoc Sacramento, Exod. 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni; caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis; nec remanebit ex eo quicquam usque mane; si quid residuum fuerit, igne comburetis.* Ut scilicet hoc mysterium coqui non debeat aqua Philosophicæ curiositatis, aut rationis humanæ, quomodo conantur Gentiles & Hæretici frigidissimis rationibus comprehendere mysteria divina; sed tantum assari debet Agnus igne charitatis, quæ sola hunc facit fructuosum, omnesque in eo delicias includit.

Magna igitur charitatis arte pigmenta sua Dei sapientia composuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renovata quotidie suæ salutis commemoratione, percelleret: & infantem plebem, quæ æterni Verbi solidum non poterat terere & ruminare cibum; dulcissimo hoc liquamine confecto, Verbi ejusdem Divinitatem in panis & vini Sacramento sorbillare consuefaceret.

De Apparatu Mensæ Christi.

Accipiens calicem, &c. Materiam & formam illius videamus. Chrysostr. homilia 60. ad Pop. *Non erat illa mensa tunc ex argento, nec aureus calix, ex quo sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis: pretiosa tamen erant illa omnia, & tremenda, quoniam erant Spiritu plena. Et inferius: Non putemus satis ad salutem, si viduis, & pupillis expilatis aureum calicem, & gemmatum offeramus. Vis honorare sacrificium? offer animam, propter quam immolatum est, hanc fac auream. Si autem plumbo maneat, & resta deterior, vas autem sit aureum; quid utilitatis? Et subdit: Et hæc dico nõ prohibens ejusmodi oblationes fieri, suadeo tamen cum iis, & ante has elemosynas exhiberi; hæc enim suscipit, sed illam multo gratius.* Gabriel Biel. lect. 52. in Canonem Missæ inquit: *Sacerdos calicem factum de auro & argento, vel ubi paupertas Ecclesia cogit, de stanno; Christus autem, qui Apostolis suis possessionem auri interdicit, non creditur fuisse usus calice aureo, vel argenteo, sed fortè nec stanneo.* Sed contra alii pretiosum judicaverunt: Beda de locis sanctis, cap. 2. *In platea, quæ martyrium, & Golgotha continnet, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet, & osculari; qui argenteus calix hinc inde duas habens ansulas sextarii Gallici mensuram capit, &c.* Et hoc idem refert Baron. in annum 34. ubi Spondan. num. 18.

Lagenam, sive amphoram aquæ testaceam, dicit Chrysostr. 26. in Matth.

Pelvis ex ære fuit, ex quo fabricata crux, quæ anno 1437. asservabatur in Cypro; sed deinde Rhodum translata, ut retulit Saligniacus in Itinerario Terræ sanctæ, sub annum 1522.

De Linteo refertur id circa annum Domini 1376. servatum in templo sancti Andree Constantinopoli; Quamvis apud Leonem in Chronico Cassinensi, lib. 2. cap. 34. legimus anno 1013. Quosdam Monachos ab Hierosolymis venientes particulam lintei, cum quo Dominus pedes Discipulorum extersit, secum detulisse, & Cassinensi cœnobio obtulisse: cujus fides miraculo ignis fuit confirmata.

Catinum eundem cum Paropside fuisse, & quidem quadrangulum fictilem, putant. D. Thomas in 20. Matth. ex Rabano Mauro: sic ferè Zacharias Chryfopolitanus, lib. 4. in unum ex quatuor cap. 1. *Quod verò Matthæus Paropsidem, Marcus Catinum dicit; unus quadraturam vasis, alter quia esset fictile, designat.*

Mappam beatæ Mariæ manu elaboratam servat Societas Jesu Olyssipone in Ecclesia S. Rocchi.

Panis Azymus, mundus, triticeus integer, ut opinantur Epiphanius, & diximus supra. Et de prædictis omnibus vide latius VValterium Viringum de triplici Cæna, libr. 3. cap. 38.

Duos Calices habuisse Christum in cœna, refert Paschasius Corbejenfis lib. de Corpore & Sanguine Domini: *Unum post Agni comestionem, antequam panem acciperet; alterum postquam benedixit ipsum panem, ac fregit, & dedit Discipulis: Quamvis ex epistola Gregorii II. ad Bonifacium Apostolum Germaniæ: In Missarum solenniis observandum est, quod Dominus noster Jesus Christus sanctis suis tribuit Discipulis dicens: Hic est Calix, &c. Marc. 14. & Luc. 22. Unde congruum non est duos, vel tres Calices in Altari ponere, cum Missarum solennia celebrantur.* V Viringus ubi supra cap. 41.

Vino Dominus aquulam miscuit; quia Christi demortui perfosso latere sanguis & aqua profluxerunt. Amalarius lib. 4. offic. Eccles. cap. 47. *Vinum & aqua in calicem monstrant Sacramenta, quæ de latere Domini in cruce effluerunt; id est, sanguinem & aquam, quibus nos potat Dominus noster.* Unionem innui vult Cyprianus, ibi: *In calice Dominico aqua sine vino deesse non debet; ne populus, qui per aquam juxta Apocalypsin significatur, a Christo separatus esse videatur.*

C A P. IX.

De antiquis Missæ Ritibus.

Dicam de antiquis Missæ Ritibus, & uti sacrificii rationem habet, ac etiam ut Sacramenti naturam induit.

Hanc Missam, præter sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, ut diximus supra, verum fuisse sacrificium; ponderant plerique illa Christi verba Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ubi per vocem *Hoc*, declarant, Apostolos & sacerdotes omnes idem facturos, quod Christus fecit in Cœna; in qua certè se ipsum obtulit in specie panis ac vini: & subdens; *Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur.* Explicat hoc idem nostrum sacrificium futurum propitiatorium, perinde ac tuum. Et de nostro sacrificio, S. Chryostom. homil. 96. ad populum Antiochenum inquit: *Sacra oblatio, sive illam Petrus, sive Paulus, sive alius cuiusvis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit ipse Discipulis, quamque Sacerdotes quoque conficiunt: nihil habet ista quàm illa minus.* Et Ambros. in Psalm. 38. *Et si nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur: imo ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur.*

Quodque hoc sacrificium sit oblatio pro peccatis hominum, testatur D. Gregorius Dialogorum lib. 4. cap. 58. his verbis: *Hac victima singulariter ab aeterno interitu animam salvat.* & sanctus Cyrillus Hierosolymitanus ait: *Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus; ut & nobis & illis eum, qui est benignissimus, propitium reddamus.*

Idem verò Sacrificium propitiatorium esse non pro vivis duntaxat, sed etiam pro defunctis, probat Origen. Homil. 3. in Job. ibi: *Memorias Sanctorum facimus. & parentum nostrorum, vel amicorum in fide morientium devote memoriam, agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantibus.* Et S. Augustin. serm. 32. de verbis Apost. *Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & elemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari; ut cum eis misericordius agatur à Domino, quam eorum peccata meruerunt.* Et sanctus Cyrillus Hierosolymit. Catech. Mystag. 5. ait: *Maximum esse credimus animarum iuvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius ac tremendi, quod in altari positum est, sacrificii.* Et S. Augustin. lib. 9. Confess. cap. 12. refert, illud nequaquam à nobis omittendum, imò à piis Fidelibus omnibus imitandum sanctæ matris suæ Monicæ in morte propositum: non corpus aromatibus conditum, non monumentum electum, aut sepulchrum patrum curavit; sed solum Missæ sacrificium pro anima sua desideravit. Et nos de his infra dicemus cap. 88. ubi de Purgatorio.

De nomi-
ne Missæ.

Verum quippe est, Missæ vocabulum, quatenus sacrificium significat, Ecclesiæ nascentis exordio fuisse frequentissimum. Clemens I. Papa, epist. 3. Decret. sic scribit: *In aliis locis sacrificare, & Missas sacrificare non licet, &c.* Et idem epistol. 5. ibi: *Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi sacerdotes, & reliqui clerici consistunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando Missæ celebrantur, consistere, ut liberè, & honorifice possint sacra officia exercere.* Evaristus Papa, epistola 2. Decretal. ibi: *Omnes Basilica cum Missis semper debent consecrari, &c.* Item Alexander Papa epistola 1. statuit. *In sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, Passio Domini miscenda est; ut ejus, cujus corpus, & sanguis conficitur, Passio celebretur.* Similiter Telephorus Papa, epistola ad omnes universaliter in cap. 2. Missæ nomine usus est. Item Soterus Papa, ut legitur in volumine primo Conciliorum, statuit, quod Missæ solum à jejuniis celebrentur, &c. & Felix Papa inquit epistola 2. *Mandamus, ut super memorias Martyrum Missæ celebrentur.* Habemus ulterius in can. 10. Apost. *Qui non perseverant in oratione, usque dum, Missa peragatur, nec sanctam Communionem percipiunt, veluti inquietudines Ecclesiæ moventes, convenit communionem privari.* Denique, ne in infinitum prodeam, satis sit annuere Liturgiam S. Jacobi, ibi: *Proinde hanc orationem, & gratiarum actionem tibi offero, ut mihi Spiritus Paracletus mittatur, fortificans, & instaurans me ad hæc Missam.*

Missæ De-
nomina-
tio.

Quamvis aliqui Missæ nomen Hebræum, vel Græcum esse censuerint; Veteri tamen est opinio à Catechumenorum dimissione ita dictam. S. Augustin. serm. 237. hoc inquit: *Ecce post sermonem sic Missa Catechumenis: manebunt fideles, venit ad locum*

locum orationis. Et clarius Isidorus Hispalensis lib. 6. Orig. cap. 16. ibi: *Missæ tempore sacrificii est, quando Catechumeni foras mittuntur, clamante Levita: si quis Catechumenus remansit, exeat foras: & inde Missa, quia Sacramentis Altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati nascuntur.* Censuerunt quoque nonnulli, Missam à missa in cœlum Hostia, vel à missis ad Deum hominibus; Albinus de divinis officiis, cap. de celebr. Missæ ibi: *Missæ autem dicitur quasi transmissa; eo quod populus fidelis, de suis meritis non presumens, preces, & oblationes, quas Deo omnipotenti offerre desiderat, per ministerium & orationem sacerdotis ad Deum transmittat. Sive alio modo potest dici Missa, eo quod nos mittat ad Deum.* Vide Baronium anno 34. ubi Spondan. num. 16. in fin.

Et ex iis obiter adverte, obscuro Missæ nomine ad rem Divinam significandam usos veteres fideles Latinos, ut hominibus falsas Religiones colentibus hoc nomen symbolicum ignotum esset, ne fideles ipsi proderentur, dum in locis abditis conventus habebant. Vel certè suboscuro nominis alia causa potuit esse, ut facilius de tam insigni mysterio prophanos homines calarent, ne sanctum canibus objicerent. Græci tamen rem Divinam clarioribus vocabulis expresserunt: vel quia vocum propriarum retinendarum studiosiores erant: vel quod tantus persecutionis æstus apud illos commotus non esset.

Apud Græcos Liturgia idem est ac Missa apud Latinos. Nec desunt qui in Liturgia crucienti sacrificii cum mentio facienda est, Liturgiam nominavere. Amphilochius ^{apud Græcos} de vita sancti Basilii: *Eamus ad peragendum sanctum Dei ministerium. Ubi ad Ecclesiam ventum est, voluit ut presbyter faceret ministerium, sive Liturgiam.* Et infra: *Præcipiunt cuncti ad magnam Ecclesiam accederent; participes futuri Divinae Liturgiae, sive ministerii.* Hanc autem veram Liturgiæ Etymologiam scribit Suidas. *Liturgia proprie dicitur officium, sive ministerium, sive munus publicum, &c.*

Alia quoque nomina ad significandam Missam Patres Latini, & Græci adhibuerunt; nempe Latria, Communio, Spectaculum, Consecratio, Canon universalis, Ministerium, Preces, Convivium, Cæna, Mensa, Eucharistia, Dominicum, Salutatio perfunctoria, Munus, Officium, Sacramentum, Sacrum, Solennia, Operatio sacra seu mystica, Mysterium, Oblatio, Sacrificium incruentum, Immolatio, Holocaustum, Conventus, Collecta, Concio, Synagoga, Congregatio, Synaxis, Coitio, Communicatio, Cœtus, Convocatio, & alia multa, de quibus Baronius ann. 34. ubi Spondan. num. 16.

Formula sacrum Missæ faciendæ, quibus veteres scriptores usi sunt, multæ etiam fuere: Scilicet, Sacerdotio incumbere; Domino sacrum ministerium obire; Ministrare Deo; Incruentum offerre sacrificium; Exequi synaxin; Frangere panem; Immolare Dominum; Sacrificare; Dicere, seu tractare Missam, seu mysterium pietatis; Agere Divinum officium, seu sanctum mysterium; Agere collectam, & Dominicum; Habere orationem; facere Eucharistiam, seu Missam, seu oblationem offerre, seu peragere oblationem, seu Missam; Conficere sacrum Corporis & Sanguinis mysterium; celebrare, occupari sacris officiis, commemorare, &c.

re, &c. De quibus, & aliis vide quæ scripsit Vicecomes de Missæ ritibus, lib. I. cap. 7. & 8.

De figura
Missæ.

Deveniendò modo ad rem ipsam, videamus primò figuras hujus sacrificii, quas veteris Legis instituta nobis suppeditant. Quarum præcipua est illa, de qua in Psalmo 109. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quem locum D. Paulus citat ad Hebr. 7. *Alii quidem sine jurejurando facti sunt sacerdotes; Hic autem cum jurejurando per eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Verùm, ut videamus sacrificium Melchisedech fuisse typum Christi sacrificii, quod Patri obtulit in postrema cœna, non ejus, quod in cruce obtulit; inter cæteros est Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromat. loquens: *Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui vinum, & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistia.* Quibus congruit sanctus Cyprianus epistola 63, ad Cœcil. ibi: *Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Jesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem & vinum; suum scilicet corpus & sanguinem.* Et idem refert Eusebius Cæsariens. l. 6. de demonstr. Evangel. cap. 3. sanctus Ambrosius libro de Abraham Patriarch. cap. 3. & in cap. 5. epist. ad Hebr. Ilidor. Hispalens. lib. 1. Ecclesiast. offic. cap. 18. cum aliis multis.

Theophilus in Matth. 26. *Sicut vetus Testamentum immolationem habebat; ita & novum Testamentum sanguinem habet, & immolationem.* Sed præstantiori modo, Leo serm. 7. de Passion. *Ut enim umbræ cederent corpori, & imagines sub præsentia veritatis; antiqua observantia novo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit; & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.* Et refert Ilidorus de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 18. *Hoc sacrificium Christianis celebrare præceptum esse relicti, & finitis Judaicis victimis, quæ in servitute veteris populi celebrari impetratae sunt. Hoc itaque fit à nobis de mane, quod pro nobis ipse Dominus obtulit post cœnam; nempe ut ostenderet Dominus, horam ipsam sacrificii esse vesperam mundi.*

De umbræ
& vaticiniis
Missæ.

Umbræ erant vituli; placere tamen Deo, ut Genes. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.* Et Genes. 8. *Ædificavit Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & de volucribus mundis, obtulit holocausta super altare; odoratusque est Dominus odorem suavitatis. Tandem rejecit illa Deus: Non accipiam inquit, de domo tua vitulos, & de gregebus tuis hircos.* It advertit Regius Psaltes Psalm. 50. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.*

Res siquidem erat, & cum ea signum, id est Jesu Christi sub speciebus panis & vini, corpus & sanguis, hostia beneplacens; cujus desiderio succensus Deus rejecit cætera: Malach. 1. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis, usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.* Et de

de nostro sacrificio hoc intellexit Tertullian. contra Marcionem, S. Hieronymus in Malach. August. de Civitate Dei lib. 18. cap. 35.

Secunda prædictio est in Psalm. 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi.* Et de Liturgia hoc exponunt sancti Augustin. & Chrysostom. in eodem Psalm. 39. Tertia est, Proverbiorum locus, ibi: *Sapientia edificavit sibi domum, &c. immolavit victimas suas; miscuit vinum, & posuit mensam suam.* Et ita exponit sanctus Cyprianus epistola 63. & sanctus Augustinus lib. 17. de Civitate Dei, cap. 20. Quarta erit Danielis cap. ii. & 12. *A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & postea fuerit abominatio desolationis.* Et iterum: *Tulit iuge sacrificium; & ejecit locum sanctificationis eius: robur autem datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata.* Quæ loca etiam si communiter intelligantur de Antichristo; tamen nunc quoque Dæmon Antichristum in Ecclesiam induit, cum per Hæreticos, sanctissimum tollentes sacrificium, innumera infert damna. Et ita intellexit Petrus Cluniacensis contra Petrobrusianos. Quinto, quoad elevationem sacratissimæ Hostiæ in Missa, facit locus Psalm. 71. *Erit firmamentum in terra in summis montium.* Quod explicatur à Rabi Jonata ante adventum Domini: *Erit placenta tritici in capitibus Sacerdotum.*

Missæ sacrificium à Christo fuit institutum, Tertullian. in Apolog. ait: *Qui Christus Deo offert optimam & majorem Hostiam, quam ipse mandavit.* Sanctus Cyprianus epist. auctor. 63. ad Cæcil. *Admonitos nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio servetur; neque aliud fiat à nobis, quam quod à nobis Deus prior fecerit.* Et hoc institutum à Christo, ut ejus recordationem nobis renovaret. Eusebius Cæsariens. demonstr. Evangel. lib. 1. cap. 10. *Sacrificiumque eximum Patri suo operatus; pro nostra, omniumque salute obtulit; ejusque memoriam, ut nos ipsi Deo pro sacrificio offeramus, instruit.* Et quod Christus Missam Apostolos docuit, & ipsi ad nos usque transmiserunt. Maurus de instit. cleric. cap. 32. Baronius anno 34. ubi Spondan. num. 15. Nec aliquid facit contra prædicta Synodus Trullensis apud Gratianum, can. Jacobus, de consecrat. distinct. 1. ubi de SS. Jacobo, & Basilio quidem legitur; *In scripturis sacra Missæ celebrationem addiderunt.* Ad hoc etenim respondemus, quod post sacrificium à Christo institutum Jacobus, & Basilius Missæ ritum scriptis tradiderunt. Vel quia, ut docet Nicolaus Melitenfis, Jacobus mysticam, incruentamque Liturgiam exposuit: ut etiam declarat Glossa in verbo, celebrationem, dicti canonis: Baron. anno 63. ubi Spondan. num. 5.

Quando scilicet Christus instituerit? Hoc quippe clarè declarat sanctus Cyprianus dicit. epist. 63. ibi: *At enim non mane, sed post cœnam, mixtum calicem obtulit do-* Et quan-
minus. Et hoc feria quinta hebdomadæ sacrosanctæ, discumbens cum discipulis, S. Leo ferm. 7. in die Passionis Domini. *Discumbentibus discipulis ad edendam mysticam cœnam; cum in atrio Caiphe tractaretur, quomodo Christus occidi posset, ille corporis sui, & sanguinis ordinans sacramentum, docebat, qualis Deo hostia debeat offerri.* Idem refert Isidorus Hispalens. lib. 1. de Eccl. offic. cap. 18.

Per ver.
bn.

Ex verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Missæ institutio colligitur. Auctor constituit. Apostolic. lib. 5. cap. 20. ait: *Quare vos quoque suscitato Domino offerite sacrificium vestrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens: Hoc facite in meam commemorationem.* Et pariter sanctus Dionysius de Eccles. Hierarch. cap. 3 & 5. Martialis epist. ad Burdegal.

Apostoli
dixere.

Missam dixisse Apostolos comprobatur primò, ex Act. Apost. cap. 2. ibi: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione, fractione panis, & orationis.* Quæ verba communiter de sacrâ Liturgia intelliguntur: quod etiam confirmatur ex cap. 13. eorundem Actorum ibi: *Sacrificantibus verò ipsis Domino, & jejunantibus.* Amplius cap. 20. ibidem: *Una autem Sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* Et notum quippe est Dominicum diem olim dici una Sabbati: Beda in commentar. dict. cap. 20. Actorum inquit: *Id est, die Dominico, qui est primus à Sabbato, cum ad mysteria celebranda congregati essemus.* Et idem refert sanctus Augustinus epistola 88. ad Casul. Strabo lib. de rebûs Eccles. cap. 22.

Et sanctum Petrum omnium primum rem divinam celebrasse, ex Albino de divin. offic. cap. de celebr. Missæ: *Petrus Apostolus primus omnium Antiochia dicitur celebrasse.* Ugo à sancto Victore de sacr. fidei lib. 2. part. 8. cap. 14. iisdem verbis refert hoc idem. Sed advertete: quod ajunt Antiochiæ primam Missam celebrasse; id accipiendum est de ea, quæ apparatusissima pompa conficitur; quandoquidem longe ante Hierosolymis Apostoli sacrificium fecerunt, ut in locis Actorum Apost. citatis supra. Et quòd prima Missæ celebratio contigerit die Pentecostes, Hefychius lib. 4. in Levitic. cap. 9. latè.

De Calu-
mniis.

Infanticidæ, & humanæ carnis voratores crediti à Gentilibus Christiani propter Missam; & forsan suspiciòne, quod dicerentur sacratissimo Corpore, & sanguine Christi pasci: seu quòd alii id criminis conciant in Hæreticos Nicolaitas, Marcionitas, Gnosticos, & alios Catholicæ fidei hostes. Sanctus Justinus martyr. dialog. cum Tryph. *An vos etiam de nobis creditis, homines nos vorare, & post Epulum lucernis extinctis nefarie promiscuo concubitu misceri?* Ubi Epuli, & Lucernarum nomine alludens ad Agapes, quæ fiebant post Missam, & ad cereos in Missa accensos: Minutius Felix in Octavio: *Illum jam velim convenire, qui initiari nos dicit, aut credit, de cade infantis, & sanguine.* Quæ vox Initiari Missam significat; ex Tertullian. cap. 7. Apolog. adversus Gentes. *Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidii, & pabulo inde, & post convivium incesto.* Et paulò post: *Quis unquam taliter vagienti infanti supervenit? quis cruenta, ut invenerat, Cyclopum & Sirenarum ora judici reservavit? quis vel in uxoribus aliqua immunda vestigia deprehendit? quis talia facinora cum invenisset, calavit? imò à quibus prodi potuit? ab ipsis enim reis, non utique, cum vel ex ipsa forma omnibus mysteriis silentii fides debeatur.* Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur, ut extranei: & unde extraneis notitia, cum semper etiam impie initiatores arceant profanos? Ex quibus collige inter cætera, quod cælarentur Gentilibus mysteria Missæ: &

de prædictis vide etiam Minutium in Octavio, & Origen. lib. 6. contra Celsum, & Viringum de triplici cœna, lib. 3. cap. 56.

Promiscuus incestus de Christianis confictus Missæ causa, propter osculum in Missa invicem dari solitum, ac etiam quod Christiani invicem fratris, ac fororis nomine in Missa salutarèntur. Tertullian. cap. 9. Apologet. *Dinumerà loca, ubi mater, ubi soror; nota diligenter, ut cum tenebra ceciderint canina non erres; piaculum enim admiseris, nisi incestum feceris.* Et hoc idem latè refert duobus in locis Minutius in Octavio, & ali.

Antistitis Genitalia colere crediti à Gentibus Christiani, propter Missæ sacrificium occultum, & nocturnum, ut plurimum: Minutius Felix in Octavio ibi: *Alii eos ferunt ipsius Antistitis, ac sacerdotis colere Genitalia, & quasi parentis sui adorare naturam: nescio an falsa: certè occultis, ac nocturnis sacris apposita sufficio.* Et paulo post idem subdit: *Etiam illè, qui de adoratis sacerdotis virilibus adversus nos fabulatur; tentat in nos conferre, quæ sua sunt; ista enim impudicitia eorum forsitan sacra sunt, apud quos sexus omnis membris prostat:* Et idem refert Arnobius lib. 8. adversus Gentes.

Cultus quoque asinini capitis Christianis objectus: cujus causam refert Tertullian. apolog. cap. 16. *Jam quidem somniasitis, caput asininum esse Deum nostrum. Hanc C. Tacitus suspiciònem hujusmodi inseruit: Is enim refert Judæos similis bestia effigiem consecrassè; atque ita inde (opinor) præsumptum, nos quoque, ut Judæica Religionis propinquos, eidem simulacro initiari, &c.* Et Minutius in Octavio ait: *Inde est, quòd audire dicis caput asini rem nobis esse divinam.* Per quæ verba; *Rem Divinam*, Minutii, & verbum *Initiari*, Tertulliani, Missæ sacrificium denotari satis patet. Sed quatenus prædicta calumnia Tacito attribuitur per Tertullianum; nihilominus Josephus Hebræus Tacito antiquior meminit ejusdem, lib. 2. contra Apion. cap. 10.

Solis adoratio præterea dabatur eisdem Presbyteris, propterea quod in Missa, & cæteris Ecclesiasticis officiis, versus Solem orientem preces funderent: de quo Tertullianus cap. 16. in Apolog. ibi: *Alii planè humanius, & verisimilius, Solem credunt Deum nostrum; inde suspicio, quòd innotuerit, nos ad Orientis regimen precari.* Quod confirmat Origen. lib. 5. contra Celsum.

Bacchum & Cererem coluisse Christianos, item calumnia Gentilium fuit; quia in Missa vinum, & panem adhiberent; scripsit S. Augustinus lib. 20. advers. Manich. cap. 13.

Quia Diis sacrificium non faciebant Christiani, vocati sunt in crimen sacrilegii à Gentilibus. Tertull. cap. 1. apolog. & idem lib. ad Scapul. scribit: *Nos, quos sacrilegos existimatis, & reliqua.*

Accusati Christiani etiam propter Missam, quod occultos conventus haberent; Origenes contra Celsum, inquit: *Primum criminationis caput, à Christianis clancularios conventus haberi solere, legibus vetitos; quæ eo tendunt, ut calumnièntur Agapen, quæ Christiani vocitant, quoties occultè communis periculi metu conveniunt ad convivium.*

Et propterea, quod pro salute Imperatoris non sacrificarent, ut ex Tertul-
lian. in apologet. cap. 27. & idem lib. ad Scapul. item Origenes lib. I. contra Cel-
sum.

Quamvis contrarium nobis constet, quod Christiani etiam quandoque pro
Ethnicis Imperatoribus Deum exorarent: ut ex Athenagora Atheniensi in fine sup-
plicationis, quam habuit ad Imp. Antoninum, & Commodum, & nos latè retuli-
mus supra cap. 4.

Denique fideles in quæstionem vocati, neeque affecti, quia Missam celebraf-
sent. Eusebius Emisenus, homilia de sancta Blandina, ibi: *Post Dominici corporis
sacrificium, profanis tribulationibus novam de se hostiam Christo oblaturus infertur.* Item
Ado in vita beati Stephani Papæ scribit: *Stephanus perrexit cum omnibus Christianis
ad Cemeterium sanctæ Lucina; & multis eos consolatus sermonibus obtulit pro eis sacri-
ficium Deo omnipotenti. Quæ gesta audiens Valerianus, misit plurimos milicum, qui
beatum Stephanum punirent:* Et Beda lib. 5. histor. Anglicarum cap. II.

*De Lumi-
naribus.*

Juxta Romanum Ordinem nunquam celebratur Missa absque lumine; non uti-
que ad depellendas tenebras, cum sit clara dies: sed potius in typum illius luminis, cu-
jus Sacramenta ibi conficimus, sine quo & in meridie palpabimus ut in nocte: & nos
infra dicemus cap. 42.

De Signis.

Signa in Missa dabantur Ecclesiæ nascentis exordio, ad convocandos fideles. Syl-
verius Papa apud Burchardum lib. 19. decret. cap. de contempt. jejunii, ibi: *Solent
plures, qui se jejunare putant in Quadragesima, mox ut signum audierint, ad horam no-
nam manducare; qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam ve-
spertinum celebretur officium: concurrendum est enim ad Missam, & auditis Missarum
solemnibus, & vespertinis officiis, largitis elemosynis, ad cibum accelerandum est.* Et B.
Ephrem parænes. 23. *Signo ad synaxin & officium dato, &c.*

Quomodo autem convocarentur prisca fideles ad officia Ecclesiæ, & quibus
modis, vide ut notavimus infra cap. de Campanis, cap. 49.

*De Riti-
bus di-
versis.*

Singulæ Nationes olim diversis ritibus in Missæ sacrificio utebantur. Quo-
niam veterum Patrum Liturgiæ, Petri, Jacobi, Marci, Apollinaris, Barnabæ, Dio-
nyssi, Basilii, Gregorii, Chrysofomi, & aliorum, in admodum paucis convenie-
bant; & quælibet nationes sequebantur Duces proprios in Missæ ritibus: cum
Liturgia nil aliud fuërit, quam præfinitæ ceremoniæ, quas tum ipsi, qui illas
scripserunt, in salutari hostia Deo offerenda, adhibuere. Hinc Innocentius I.
Papa Epistol. I. ad Decennium Episcopum Eugubinum, cum eo graviter expo-
stulat, quod Apostolorum instituta Episcopi non æstimarent, ibi: *Sed unusquis-
que, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum: inde
diversa in diversis Ecclesiis, aut teneri, aut celebrari videntur; ac sic scandalum populis,
qui dum nesciunt traditiones antiquas humana presumptione corruptas, putant, sibi aut
Ecclesias non convenire, aut ab Apostolicis contrarietatem inductam, &c.* Similiter
sanctus Gregorius ab Augustino Angliæ Episcopo interrogatus, interrogazione ter-
tia

tia respondit sic: *Cur cum una sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diversa, & altera consuetudo Missarum est in Romana Ecclesia, atque in Galliarum tenetur? Mihi placet, ut sive in sancta Romana, sive in Galliarum, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, solcite eligas, & in Anglorum Ecclesiam infundas.* Et Innocentius III. Papa præcepit: ut Episcopi Provinciarum viros idoneos compararent, qui & juxta ritum, & linguarum diversitatem, Missam, & cætera Ecclesiastici cultus officia illis peragerent; ut in cap. quoniam, de officio Jud. ordin. *Siquidem diversa Nationes diversis ritibus usæ sunt;* Ex Strabone, lib. de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi: *Multi itaque apud Græcos, & Latinos Missæ ordinem, ut sibi visum est, statuerunt.* Et signanter de expositione Liturgiæ Coptici idioma- tis, quæ formula ante mille & quadringentos annos usitata, vide P. Athanasium Kircherum in suo Prodrômo cap. 2. Sed ulterius quoque considerandum, quòd singulæ Nationes, non solum à Româna Ecclesia discrepabant, verum inter se riti- bus & ceremoniis dissentiebant, ut ex sancto Hieronymo epistola ad Rusticum Narbonensem, ibi: *Hoc in Ecclesiis tuis faciunt, quod Roma, sive quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Aphrica, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perse- verat.* Quæ enumeratio supervacanea esset, nisi Ecclesiæ singulæ invicem discor- dasset. Quod confirmatur etiam ex prædicta epistola sancti Gregorii ad Augustinum. Addimus amplius, quod omnes Provinciæ, ac Civitates, diversos ritus ha- buere. Et de Græcis discordibus inter se, Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi: *Multi itaque apud Græcos, & Latinos, Missæ ordinem, ut sibi visum est, statuerunt.* Pariter Africanæ Ecclesiæ diversis ceremoniis usæ sunt. Victor Papa epistol. 2. ad Episcop. Aphricæ ait: *Oportet vos unanimes esse, & adminiculum vicissim ferre, & in sacramentis divinis non discrepare, sed concordēs esse.* Similiter inter Alexandrinos, & Thebaidos incolas, rituum diversitas intercessit. Socrates lib. 5. histor. Ecclesia- sticæ, cap. 21. inquit: *De Synaxi varia consuetudines sunt, Nam quanquam omnes ubique in orbe terrarum Ecclesiæ singulis septimanis vertentibus die Sabbati mysteria celebrant; Alexandrini tamen, & Romani ex antiqua traditione illud facere renun- unt: at Aegyptii, qui Alexandrinis finitimi sunt, & ii qui Thebaidem incolunt, Sab- bato synaxin exequuntur illiquidem, sed non ut mos est, Christianorum mysteria par- ticipant.* Hispani quoque vario ritu Ecclesiastica divini cultus officia celebra- vere. Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 30. ibi: *Cereum autem benedici non solum in principalibus Ecclesiis, sed etiam in parochiis, Zosimus Papa constituit, quod ipsam Concilio Toletano ostenditur quosdam Hispanorum observasse, quosdam negle- xisse.* Et confirmatur ex Concilio Toletano IV. cap. 2. Rituum & Ceremo- niarum denique discrepantia inter Galliæ, Germaniæ, & Italiæ populos, veterum Scriptorum testimoniis comprobatur, ut de Gallis sanctus Hieronymus epistola ad Rusticum Narbonens. Episcopum, ibi: *Hoc in Ecclesiis tuis faciant, quod Roma, sive quod in Oriente, quod in Italia, quod etiam ex parte per Gallias.* Et quo ad Germanos, Fortunatus de ordin. antiphonarum cap. 80. Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22.

In vetusto Romano Antiphonario inveni responsoria ad vespervas: sed quoniam maxima pars Regionis nostra non cantabat, &c. Et de reliquis Italiae populis, Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi: Multi apud Gracos, & Latinos, Missa ordinem, ut sibi visum est, statuerunt: Et Romani quidem usum observationum à beato Petro accipientes, suis quoque temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt. Item Rabanus de institutione cleric. titulo, Additio de Missa, ibi: Itali quoque primò mittunt de sancto pane in calicem, & postea dicunt, Pax Domini: Aliqui verò reservant immissionem usque dum Pax celebrata sit, & fractio panis: Romani verò cum dicunt, Pax Domini sit semper vobiscum, mittunt corpus Domini in calicem, oblata particulatim particula, &c.

Diversitas Missarum, in eadem Natione, ac Provincia, defuit anno salutis 509. Quandoquidem Synodus Epaunensis eo potissimum tempore celebrata illius meminit, cap. 27. *Ad celebrandum divina officia, ordinem, quem Metropolitanani tenent, Provinciales observare debent. Quod confirmatum in Concilio Gerundensi cap. 1. Ut institutio Missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omni Tarraconensi provincia, tam ipsius Missæ ordo, quam psallendo, vel ministrando consuetudo servetur. Et hoc idem in Concilio Toletano 4. cap. 2. Et quando dicitur, rituum similitudinem in eadem Natione serius quam dixi, receptam esse, ut per auctores supra citatos: Respondemus plerosque eorum non sui temporis ritus, sed superioris ævi significare; quod vocibus præteriti temporis cantabat, statuerunt, addiderunt, ac similibus utantur.*

Quare autem ceremoniarum diversitas in singulis Nationibus, ac Provinciis antiquata fuerit? explicatur à Concilio Toletano 4. cap. 2. illis verbis: *Ne qualibet nostra diversitas apud ignaros, seu carnales, schismatis errorem videatur ostendere, & multis extet in scandalum varietas Ecclesiarum: unus ergo modus orandi per omnem Hispaniam, & Galliam conservetur; unus modus in Missarum solemnitatibus, unus in vespertinis officiis, &c.*

De causa
diversi-
tatis.

Missarum diversitas in unaquaque Ecclesia introducta fuit, quod singuli Episcopi suos ritus Romanis digniores censerent. Sanctus Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. 1. ait: *Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, sed mea officia ipse commendem: In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam; sed tamen & nos homines sensum habemus: ideo quod alibi rectius servatur, & nos rectè custodimus.* Adducitur secunda ratio à Socrate libr. 5. Ecclesiast. histor. cap. 21. *Quoniam nemo de ea præceptum, literarum monumentis proditum potest ostendere: perspicuum est Apostolis liberam potestatem in eodem cuiusque menti, vel arbitrio permisisse; ut quisque nec metu, nec necessitate inductus, quod bonum est, deligere, & sequi posset.* Deinde Episcopi in Apostolorum locum successerunt, ritus Ecclesiæ, cui præerant, ab illis præscriptos retinuerunt. Nicephorus ibidem: *Sed dissensiones tales in Ecclesia invaluisse opinor reverentia eorum, qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde successerunt; nam ut tanquam leges quasdam ab illis acceptas per manus posteris tradiderunt; non satis piis, neque ferendum esse arbitrati, si traditiones, in quibus educati essent, non honorificè colerent, sed contemptim rejicerent.* Et iisdem ferè verbis Sozomenus lib. 7. histor. cap. 19. Fuit quoque Tertia

causa, cur diversis ritibus singulæ Nationes uterentur: quoniam tempore Tyrannorum favientium in fideles, non poterant isti in unum cogi ad statuendum communibus suffragiis de uno ritu Missæ celebrandæ; sed unaquælibet gens traditiones suorum Apostolorum servabat: ut ex citatis auctoribus.

Pleræque deinde Nationes ritus Romanos postea assumpserunt, ne suspicio insurgeret scandali, aut schismatis, ut dixi. Gallia siquidem in suis ritibus tenacissima, nihilominus ab avitis consuetudinibus ad Romanos reflectere cœpit anno Christi 800. Caroli Magni suasionem; ut egregiè refert Joannes Diaconus lib. 2. de vita sancti Gregorii cap. 9. Similiter Strabo de rebus Eccles. cap. 22. scribit: *Ab ipsis ergo (nimirum à Græcis) ad Romanos ille usus creditur pervenisse; sed apud Gallos, & Germanos post dejectionem illius Heretici sub Gloriosissimo Carolo Gallorum Rectore damnati, idem Symbolum latius, & crebrius in Missarum cœpit officiis iterari.* Ubi loquitur de Symbolo, quod in sacra Liturgia Galli à Romanis didicerunt; & successivè Galliæ exemplo motæ pleræque nationes, Romanas consuetudines amplexæ fuerunt. Strabo dicit. cap. 22. ibi: *Romani quidem usum observationum à B. Petro accipientes; quorum morem ideo in sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia &c.* & cap. 25. Romanas ceremonias apud plerasque Latinorum Ecclesias viguisse testatur, ibi: *Privilegio Romana Sedis observato, & congruentia rationabili dispositionum apud eam factarum persuadente; factum est, ut omnibus pœnè Latinorum Ecclesiis consuetudo, & magistrum ejusdem Sedis prævaleret; quia, &c.* In Hispaniis autem usum Romanorum rituum cœpisse tempore, quo Sanctius, & Alphonfus Imperium Hispanum tenebant, ut ex epist. 64. lib. 1. sancti Gregorii VII. Papæ ad dictum Sanctium dum scribit: *Romani ordinis officium fieri studio, & jussionibus tuis asseris.* Etenim huic Pontificem, potissimum in hoc elaborasse, videmus etiam ex epistolis 63. lib. 1. & 18. lib. 3. Ita ut non prius anno 1073. Hispani patrios ritus cum Romanis commutarint, ut refert Vicecomus de Missæ ritibus lib. 2. cap. 17.

Cur autem factum sit, ut potius Romanos ritus ab Hispania, reliquisque Ecclesiis; quam harum à Romana recipiendos, summi rerum moderatores censuerint? Dilucidè explicat Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22. ibi: *Romani quidem usum observationum à beato Petro Principe Apostolorum accipientes; suis quoque temporibus, quæ congruè judicata sunt, addiderunt: quorum morem ideo in sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia ea tanti magistrum ex apice Apostolico primordiis clarent: & nulla per orbem Ecclesia aequè ut Romana, ab omni ferè Hæresi cunctis retro temporibus pura permanens.* Voluit etiam Viringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 54. in fine.

Esset dicendum de variis Missis, videlicet, de Dominica, de Sanctis, Votivis, & de earundem origine; sicuti etiam de variis Missis pro Defunctis; sed indulgendo brevitati, inspiciamus Albinum Flaccum lib. Sacrament. & Vicecomitem de ritibus Missæ lib. 3. & 4.

Fuit mos antiquitus in Ecclesia, quod Missæ essent divisæ in Matutinas, & Vespertinas. Tertull. de Corona militis cap. 3. testatur ibi: *Eucharistia Sacramentum, vespertinæ in tempore victus, & omnibus mandarum à Domino, etiam antelucanis cœnibus, &c. nra.*

Etenim

Etenim verba, *Tempore victus*, Cibi sumptionem significant: Voce autem, *Antelucanis cœtibus*, significantur conventus fidelium de summo mane. Item Concilium Agathense apud Gratianum de consecrat. dist. 5. cap. convenit, ibi: *Hymni matutini vel vespertini diebus omnibus decantentur; & in conclusione matutinarum vel vespertinarum Missarum post hymnos capitula de Psalmis dicantur.* Et in Concilio Aurelianenſi 3. cap. 28. canetur: *Sacrificia verò matutina Missarum, sive vespertina, ne quis cura armis pertinentibus ad bellorum usum spectet.*

Duxerunt originem prædictæ Missæ vespertinæ à Dominica cœna vesperi ini-ta. S. Augustinus epist. 118. inquit: *Quæris enim, quid per feriam quintam ultimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit mane, & rursus post cœnam? propter illud, quod dictum sit: Similiter postquam cœnatum est, an jejunandum, & post cœnam tantummodo offerendum? an etiam jejunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum?*

In Aphrica, aliisque Regionibus, quotidie Missæ vespertinæ peragebantur; Verum alibi tum vespertinæ, tum matutinæ fiebant; ut ex prædicta epist. 118. sancti Augustini, Gabriel Philadelphienſis Episcopus in suo de Sacramentis libello inquit: *Habent hunc morem Græci, ut in Quadragesimæ diebus jejuni, & in vigiliis Liturgiam, seu Missam celebrent à meridie: Et ut hinc apparet, post vespertas.*

Quamvis jejuni sacerdotes Missis vespertinis operam darent ferè omnes, ex dict. epist. 118. S. Augustini, ibi: *An etiam jejunandum, & post oblationem (sicut facere solemus) cœnandum? Nihilominus Egyptii, & alia Nationes, etiam post captum cibum celebrabant.* Socrates lib. 5. histor. Eccles. cap. 21. inquit: *At Egyptii, qui Alexandrinis finitimi sunt, & illi, qui Thebaidem incolunt, Sabbato synaxin exequuntur illi quidem; sed non ut mos fert Christianorum, mysteria participant; nam ubi epulati sunt, & variis cibus se saturarunt, sub vesperam oblatione facta, mysteriis communicant.* Adde Sozomenum lib. 7. histor. cap. 19. Nicephorum Calistum lib. 11. cap. 34.

Die quinta hebdomadæ sanctioris Missæ vespertina olim frequentissima: S. Augustinus epist. 118. ibi: *Quid per feriam quintam ultimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit mane, & rursus post cœnam?* Et paulò post ibidem: *Vidit hic offerri quinta Sabbati hebdomadæ ultimæ Quadragesimæ, & mane, & ad vesperam.* Ut apud Strabonem de rebus Ecclesiasticis cap. 19. ex Concilio Aphricano cap. 8. Eadem Missas Sabbato celebrari solitas esse, ex Socrate lib. 5. dict. cap. 21. *Sabbato synaxin exequuntur illi quidem; & Sozomenus lib. 7. cap. 19. Sub vesperam Sabbato convenientes, ac jam præsumpti mysteriorum participes sunt: & Nicephorus lib. 12. cap. 34. Synaxes quidem die Sabbati peragebant.* Et quamvis de singulari Sabbato non sit mentio, quo Missæ vespertinæ celebrarentur; conjicitur tamen fuisse illud resurgentis Christi anniversarium: siquidem de hujusmodi Missarum celebratione eo die celebratum, latè Robertus Abbas lib. 6. de divin. offic. cap. 32. ubi refert, hanc sacrosanctam solennitatem habere matutinum & vespertinum sacrificium. Etenim cum duabus ex causis splendeat, scilicet redemptione animarum ex morte Christi;

Christi; & ex resurrectione mortuorum, illo resurgente : Dicitur quoque sacrificium matutinum, quoniam Lucifer matutinus Christus resurgendo, diem nobilitavit. Celebratur etiam vespertinum sacrificium, quia imminente vespera in parateve Spiritum tradidit; sed ejus celebritas dilata, & competenter in hanc translata est. Refertur quoque ritus hujus sacrificii vespertini, quem Ugo de sancto Victore cap. 22. lib. 3. de specialibus Missæ observat. inscripsit; *De officio Missæ in nocte Paschali*; & subdit: *Noctē prefata Lektionen quatuor leguntur.* Dicebatur quoque Missa vespertina in Sabbato pervigilio Pentecostes, ut refert Berno Augienfis de vita sancti Uldarici Episcopi Vindelicorum, ibi: *Qui in ipsa sanctæ Pentecostes vigilia, cum fratribus vespertina synaxi interesset incolumis, &c.* Accedebant quoque dies jejunii, quibus Missæ vespertinae celebrabantur. Buccard. lib. 19. decret. cap. de contemptu jejunii, ibi: *Solent quidam, qui se jejunare putant in Quadragesima, mox ut signum viderint, ad horam nonam manducare: qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium.* *Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solennibus, & vespertinis officiis, largitis elemosynis, ad cibum accedendum est.* Ubi Missarum solennia cum vespertinis officiis conjunguntur. Fuerunt quoque in usu Missæ vespertinae sine dici expressione, ex Conc. Agath. c. 20. & ex Conc. Aurelian. 3. c. 28. it. ex capit. Græcarum Synodor. c. 47.

Consuetudo celebrandi Missam vesperi, duravit quibusdam in locis usque ad annum 430. cum adhuc, testibus Socrate lib. 5. cap. 21. & Sozomeno lib. 7. cap. 19. ab Ægyptiis, & in Thebaide servabatur. Hæc inquam consuetudo sublata est à Concilio Carthaginensi 3. can. 29. excepto die anniversario Cænæ Domini; quod confirmavit Concilium Matisconense 2. cap. 6. verum postea etiam illa permissio abrogata est à Concilio Tarraconensi in Hispanis. In Oriente verò à Laodiceno Concilio can. 5. & rursus à sexta Synodo universali cap. 29. ob eam causam, ut non nisi jejuni sacram Eucharistiam sumerent fideles, antiquitus observatum esse videretur, ex Baronio ann. 34. ubi Spondanus num. 17. circa finem, & latè VValterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap. 12. & ad Pii V. tempora anno 1566 fuit publicata Sanctio, qualicentia concessa Metropolitanis, Cathedralibus, Conventibus omnium ordinum; Item Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. vesperi celebrandi Missas, revocatur: vultque Ecclesiæ instituto, & Patrum decretis omnes obsequi; censuris latis in eos, qui contra auderent, &c.

Plures Missas eadem in Urbe, immo Ecclesia, & Altari, jam olim celebratas, cum De audien- omnes simul Ecclesia non caperet festo solenniore, S. Leo Dioscoro Episcopo Alexandria- xandrino epist. 81. c. 2. Successu temporis plura altaria in una Ecclesia erecta, in quibus solenni plures simul celebrabant; sic tamen ut ne populus à solenni sacro avocaretur. Theo- quamvis alia plures recitatur. dulphus Aurelianensis, epistola ad Compresbyteros sic ait: *Admonendus est populus, ut ante peractum officium ad cibum non accedat, & omnes ad sanctam Matrem Ecclesiam tur. Missarum solennia, & predicationem audituri conveniant, & sacerdotes per Oratoria nequaquam Missas celebrent, ut populus à publicis solennitatibus abstrahatur, sed ut in unum ad publicam Missarum celebrationem conveniat.*

De Missa
quotidia-
na.

Quotidianum semper in Ecclesia sacrificium fuisse; testantur Acta Apostolorum: *Erant autem perseverantes, & communicantes in fractione Panis.* Et Andreas Apostolus ad Ægeam Tyrannum: *Quotidie immolo Deo Agnum immaculatum.* Et de sancto Cassio Narniensi Episcopo quotidie celebrante, sanctus Gregorius lib. 4. dialog. cap. 56. Et propterea sanctus Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4. reprehendit, quod cum sit Ecclesiæ usus, quotidie in Ecclesia offerre sacrificium incruentum; nihilominus aliqui persistebant in errore, Eucharistiam præstantioris virtutis esse feria quinta in Cœna Domini, quam alio die confectam quapropter tunc tantum celebrare solere, ut per totum annum eam ministrarent infirmis. Rationem reddit Stephanus Eduensis cap. 13. de Sacramento Altaris. *Culpis nostris exigentibus quotidie labimur; ab hoc lapsu iterata immolatione, quis fit in Altari, resurgimus, & renovamur; immolatio renovatur, non Christus occiditur, sed ipso præsentè passio ejus representatur.*

De pluri-
tate seu
repetitio-
ne Missæ.

Sed fervor etiam ulterius prorupit tres Missas certis diebus celebrandi, Amalarius lib. 3. officiorum cap. 41. Et in Nativitate Domini licet tria sacra celebrare, quamvis de necessitate unum tantum sufficiat: & per hæc donotantur tres Christi Nativitates: Prima ex Patre: Secunda, spiritualis ex gratiâ in cordibus nostris: Tertia, corporalis ex Matre. Cardinal. Toletus in summa lib. 1. cap. 3. num. 3. Exolevit verò, quod refert Sotus cap. 38. usus celebrandi tres Missas in Nativitate sancti Joannis Baptistæ.

Ante cibum iterare solitum Missam, non ita rarum est. Robertus Archidiaconus Austromasiæ de sancto Alberto Monacho: *Factus Presbyter duas in die celebravit Missas, pro vivis alteram, alteram pro defunctis.* Rarius tamen præ Leone III. qui vel novies celebrabat in die. Walfridus Strabo rerum Ecclesiasticarum cap. 21. Modum posuit Concilium Salegustadiense cap. 5. Vetuitque ne quis trium Missarum numerum excederet. Accessit Alexander Papa, qui ad id tempus unam revocavit, cap. sufficit de consecrat. distinct. 1. Nihilominus si quando postquam celebravit Sacerdos, supervenisset Episcopus, qui vellet sacrum audire, etiam extra diem festum, nec existente alio celebrante; posset iterum celebrare, si non fumpsit ablutioem: & similiter cum supervenissent multi Peregrini, & est dies præcepti, cum alius non adest sacerdos. Ut quoque, si velit infirmus communicari, & non sit sacramentum, pariter licet. Toletus in sua summa lib. 1. cap. 3. num. 5. 6. & 7.

Aliquan-
do veti-
tum tele-
brare.

Vetitum biduo celebrare. Innocentius I. ad Decennium: *Traditio Ecclesiæ habet, isto biduo, id est Parasceve, & Sabbato sancto, quo Apostoli in mœrore constituti jejunarunt, sacramenta penitus non celebrari.* Immo sexta Synodus, cap. 52. voluit sacerdotes in Quadragesima tantum conficere die Sabbati, Dominica; & Annuntiatione beatissimæ Virginis; aliis autem diebus uti præconsecratis Hostiis; ut in Latina Ecclesia antè annos 700. suo tempore fieri solitum, Rabanus Maurus lib. de institutione Cleric. & post divum Augustinum epist. 118. Refert etiam Micrologus de Eccles. observat. cap. 49. tempore Quadragesimalis jejunii Missam usque ad Nonam differ-

differri. Quæ opiniones conciliantur: ut prior procedat in jejunio integro Quadragesimæ, quod usque ad noctem proferebatur: Altera opinio procedat in jejunio dimidiato: & in hoc ad horam Nonam permissa erat Missæ celebratio. Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus, libr. 1. cap. 15. Præterea Carthusienses primò non quotidie celebrabant, donec hoc Patres Carthusiani nova cõllectione Statutorum correxerunt, secunda parte, cap. 7. & rectè siquidem: Nam Augustinus epistol. 118. & refertur cap. si non, de consecrat. dist. 2. *Si non talia peccata sint, ut excommunicetur; quis non debet se à quotidiana medicina corporis & sanguinis Domini separare.*

TEMPLUM est locus celebrandi decenter. Theodulphus Aureliancensis *ubi celebranda sunt; non in quibuslibet domibus, & in vilibus locis, sed in loco, quem elegerit Dominus, juxta Deut. 12. Vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris; sed in loco, quem elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi.* Nihilominus ex causa, & necessitate, etiam fuit aliquando solitum.

IN CRYPTIS. Cornelius Papa ad Lupicinum Viennensem Episcopum: *Scias frater charissime, Aream Dominicam vento persecutionis acerrimè commoveri, & edictis Imperatorum Christianos ubique tormentis variis affici. Nam ad hoc in Urbe Romana Imperator constitutus est, ut publicè, neque in Cryptis notioribus, Missas agere Christianis liceat.*

SUPER CORPORIBUS SANCTORUM. Apud VValfridum Rerum Eccles. cap. 20. legitur: *Felix XXVII. Papa constituisse, ut super memorias Martyrum Missæ celebrarentur. Sed & Gregorius Papa in ordine LXVI. præcepit super corpus sancti Petri Apostoli fieri Missas.* Et idem refert Joannes Diaconus in vita sancti Gregorii lib. 2. quod jam ante in usu fuerat. Hieronym. contra Vigilantium. *Romanus Pontifex offert Domino sacrificia super mortuorum hominum Petri, & Pauli ossa veneranda, & tumulos eorum arbitratur altaria Christi.* Sigebertus in Chronico ad annum 441. de Leone Pontifice: *Hic quoties rogabatur ab aliquibus, ut eis aliquorum Apostolorum, vel Martyrum reliquias daret, consuevit ad corpora, vel memorias Apostolorum, vel Martyrum, quorum reliquia petebantur, Missas celebrare in ipsorum honorem: & sic BRANDEUM altaris, quo consecratum Corpus Domini involverat, particulatim dividebat; cætello pannos illos pungens, sanguinem eliciebat. Sic palam cunctis faciens, quod in consecratione mysteriorum Christi, sanguis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illo effusus est, intret per divinam virtutem pannos illos; & ideo merito illos dari pro reliquiis Sanctorum, in quorum honore consecrati sunt.* De hoc ipso Brandeo extat Epistola beati Gregorii Magni 30. lib. 3. registri ad Constantiam Augustam, & alia multa in notis Baronii ad Martyrologium Romanum sub die 15. Junii, ac etiam latè refert P. Severanus in libro delle sette Chiese di Roma, fol. mihi 147

Non licet tamen Missas celebrare in campis, vel alibi, ubi Paganus sepultus est, cap. non oportet, de consecrat. distinct. 1.

IN CARCERE. Cyprianus epistola 15. ad Clerum monet, ne glomeratim ad

carceres convolent: Ita ut presbyteri quoque, qui illic apud Confessores offerunt, singuli cum singulis Diaconis per vices alternent; quia & mutatio personarum convenientium minuit invidiam. Et in vita SS. Processi & Martiniani legitur, quod Apostoli Petrus & Paulus detenti in Mamertini custodia ibidem offerebant sacrificia, & participes illos faciebant Corporis & Sanguinis Domini.

SUPRA PECTUS: idque refert Metaphrastes de sancto Juliano Martyre fame propemodum enecto; à quo Discipuli donari cupiebant Corpore Domini die festo Theophania: sed non videbatur fieri posse, ob frequentiam carceres oblidendum. Ait ille: *Erit mensa vobis in cum pectus, non futura Deo minus honesta ea, quæ sit ex inanimi materia; templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes; itaque factum est, Deus ita voluit, custodes abierunt; iussitque omnes Martyr in orbem consistere; ut inter se invicem alter prope alteram stantes, cum tuto comprehenderent, & suo pectori imponi signa Divini sacrificii. Hac ut fecit, in cælum susulit oculos, rite omnia ad sacrum peregit; Primum se sacramentorum fecit participem, & transmisit ad eos, qui abierant, ut ostendit in ultima ad eos epistola.*

IN MANIBUS DIACONORUM. Theodoretus Cyri Episcopus de vitis Patrum cap. 20. in Marre ad Nentim Homeri vicem Anachoreta.

IN TITULIS. Sanctus Pius Papa Justo Episc. *Antequam Romæ soror nostra Euprepia Titulum domus suæ pauperibus assignavit, ubi nunc cum pauperibus nostris commorantes Missas agimus.*

IN CAMPIS. Bertoldus, de Synodo Placentina. *Ad quam Synodum multitudo tam innumerabilis confluit, ut nequaquam in qualibet Ecclesia illius loci posset comprehendi: unde & Dominus Papa extra Urbem in campo illam celebrare compulsus est. Missas quoque nonnunquam extra Ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente celebramus, quamvis Ecclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.*

IN TENTORIIS. Anonymus author vitæ S. Bonifacii Martyris, & Episcopi lib. 1. cap. 23.

IN TUGURIO. De Apollinare Episcopo & Martyre id constat ex Martyrologio, ubi de eo inquit: *Habebant autem Christiani Tugurium non longe à mœnibus, in quo ille Missas faciebat; baptizabat autem in Mari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Capellas enim non Ecclesias, sed antiquitus Tuguria, Caprarum pellibus tecta fuisse.

IN DOMO. Paulinus in vita Ambrosii: *Cum trans Tyberim apud quendam clarissimum invitaretur, ut sacrificium in domo offerret, quadam Balneatrix, quæ paralytica in lecto jacebat, &c.* Marcellus Papa in domo Lucinæ via Latina sacra faciebat, ut docent Acta 16. Januarii. S. Gregorius lib. 5. epist. 43. indictione 14. mandat Joanni Episcopo Syracusano, amicitia, pacisq; causa, quæ inter Ecclesiæ, & seculi Præfides esse debet, in Venantii Præfecti domo Missarum peragi myteria permittat. Quod difficile alioquin impetratu erat.

IN CELLA. Metaphrastes in Phanutio; *Cui prodiro, nondum tamen tradito, proximum Martyrii palmam Angelus annunciat. At ille in cellulam suam ingressus, pallio, & lin-*

Et linteo se induit, ac post oblationem exit ita hilaris, ut ad convivium alter pergens.

ANTE LECTUM. Uranius presbyter de sancto Paulino Nolano, cap. 2. ibi: *Et quasi profecturus ad Dominum jubet sibi ante lectulum sacra mysteria exhiberi, ut oblato sacrificio animam suam Domino commendaret.*

Ac demum in **MARI.** S. VValfranus Archiepiscopus Senonensis apud Divum Antoninum part. 2. cap. 2. tit. 13. §. 2. dum in Phrisiam navigaret, in medio Mari positus anchoris Missam cantaret; & dum minister offerre Patenam sancto debebat, illa cecidit in Mare; & Sanctus mittens ad locum, ubi ceciderat, effecit, ut ab inno Maris reventa, manui ministri cohereret.

Sacerdos, cujus ea dignitas, ut major esse non possit. In eo laudando Patres *Quis minister.*
omnes Chrysofomi sunt, sed ipse super omnes lib. 2. de Sacerdotio: *Tanto est superius regno sacerdotium; quantum est inter spiritum & carnem intervallum.* Consternavit hæc Majestas tanta sanctum Paulinum epistola 6. ad Sulpitium Severum, cum de suo sacerdotio loquitur. *Novum, in speratumque placitum Divine voluntatis expavi. Data igitur cervice in jugum Christi, video majora me meritis, & sensibus opera tractare; jamque arcanis, & penetrabilibus Dei summi receptum & insertum, communicare caelestia, & Deo propius admotum, in Spiritu ipso Christi, & corpore, & splendore versari.*

Mediatorem ipse agit Deum inter, & humanum genus. Chrysofomus ubi supra. *Medius inter Deum, & hominum naturam, stat sacerdos, beneficia illinc ad nos deducens.* Honorem ideo summum Christiani illi habitum iverunt; & in famulo Domini, & in Oratore Regem venerati sunt. Concilium Matisconense cap. 14. *Statuimus, ut si quis secularium quempiam clericorum in itinere obvium habuerit, usque ad inferiorem gradum honoris veneranter, sicut condecet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia, & obsequia fidelissima Christianitatis jura promeruit, &c.* Et facta ipso B. Martinus præ Imperatore sacerdotem veneratus est, ut ad Desiderium scribit Severus Sulpitius. Forte enim Imperator Maximus virum sanctum eò induxit, ut mensæ voluerit interesse. *Ad medium convivium, ut mos est, pateram Regi minister obtulit: ille sancto admodum Episcopo dari potius jubet, expectans, atque ambiens, ut ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus ubi ebibat, pateram presbytero suo tradidit; nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet, nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à Rege erant proximi, presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti sunt, placeret: Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in inferiorum judicium convivii Episcoporum nemo fecisset.*

Verum quia, ut B. Nilus tractatu Parænetico, *Sacerdos non est, qui pro sacerdotis dignitate non vivit;* Propterea attendamus nos Sacerdotes potissimum consequi scientiam, castitatem, vitam integritatem, vigilantiam, sanctitatem & reliqua, de quibus Apostolus ad Timotheum cap. 3. & ad

Titum cap. 1.

De particulari Missæ Expositione.

Dicendum de quibusdam ad expositionem Missæ ex Amalario Fortunato de divinis officiis: Rabano Mauro de institut. Cleric. Strabone, ex Ruperto Abbate, & Albino de divin. offic. ex quibus & aliis nos quædam recensēbimus. Et quamvis præficus Apostolorum temporibus Missarum celebritas ageretur, ut ad ipsam solummodo orationem Dominicam oblationis Hostiam consecrarent, ex Bernone, de quibusdam ad Missæ sacrificium. Voluit etiam Albinus de divin. offic. cap. de celebrat. Missæ: quod hanc Petrus Apostolus primus omnium Antiochiæ celebraverit, in qua tres tantummodo Orationes in initio fidei proferrentur, incipientes ubi dicitur: *Hanc igitur oblationem*. Sed quoniam, crescente statu Religionis, creverunt Missæ ritus: Nos per singula capita prosequemur notabiliora, quæ quique Romanorum Pontificum contulerunt; magis secundum ordinem eorum, quæ ordinata sunt, quàm eorum qui ordinaverunt.

DE INTROITU MISSÆ.

Introitus initium habet à prima Antiphona: Quæ ex Græco *Vox reciproca* interpretatur, duobus alternatim psallentibus; & finitur in oratione. Introitus Episcopi ad Missam, qui Christi est Vicarius, illius adventum nobis ad memoriam reducit, & populi adunationem ad eum, sive per suam prædicationem, sive suorum. Hoc officium addidit Missæ Cælestinus, ut in gestis Pontificalibus continetur: ille constituit, ut Psalmi David 150 ante sacrificium psallerentur; quod ante non fiebat; nisi quod epistola beati Pauli Apostoli, & sanctum Evangelium recitabatur: Et sic Missa celebrabatur. Qui mos etiam hodie retinetur in vigiliis Paschæ, & Pentecostes. Successores vero Pontifices, ne tædio afficeretur Sacerdos, ac etiam adstantes; commutarunt vice psalmodiarum quasdam orationes, collectas, versicula &c. ut nos infra dicemus. Cantorum dulcis vox huic operi dedita est, ut sua dulcedine idonea sit hortari populum ad confitendum Domino, ut legitur in libro Paralipomenon: *Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longe sonitus auditur, &c.* Adveniens Dominus ducit secum Prophetas, & sapientes, & scribas, quos in Evangelio pronuntiavit se mittere ad invitandum populum. Diaconi loco Prophetarum sunt, qui annunciant ex Evangelio futuram vitam. Subdiaconi loco sapientum, qui sciunt ordinatè vasa Domini disponere. Acolythi loco Scribarum, qui accendunt corda fidelium ex Scriptura sacra; & ferunt candelabra, ut super fundamentum jam positum luceat lux Prædicatorum coram hominibus.

DE KYRIE ELEISON.

Adunato per prædicationem Christi populo Dei ex magna parte, in quo Cantores magno cermamine laboraverunt; ne aliqua præsumptio inutilis subrepat
corda

corda eorum, hortatur eos Dominus dicere: Servi inutiles sumus; & ideo prosequuntur, *Kyrie eleison*, Domine Pater miserere. *Christe eleison*: Miserere, qui nos redemisti, & iterum *Kyrie eleison*: Domine Spiritus sancte miserere. Potest etiam intelligi, ut Cantores post finitam Antiphonam, precentur Dei misericordiam, quæ deprimat inanem jactantiam, quæ solet sequi cantores. At verius ante omnem orationem specialem sacerdotum, necesse est ut generalis Oratio Litanix agatur à Clero. Primum, ut seruetur mens sacerdotis ad intelligenda, quæ ore dicit. Secundo, ut dignus sit loqui Deo, quantum humana conditio patitur. Tertio, ut in judicio misericordix repellantur à mente vanæ cogitationes, quæ accidunt visu, auditu, cæterisque sensibus, ut in oratione sola invisibilia mens cogitet. Ideo autem *Kyrie eleison*, Latini Græcè; & Græci aliqua Latinè proferunt; quia quædam Græca honestius quam Latina; & quædam Latina melius quam Græca sonant: & ut unum populum non esse ostendamus, unumque Deum, utrumque populum credere. Gregorius II. Romanus Pont. præcepit à Clero cantari *Kyrie eleison*, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur.

DE GLORIA IN EXCELSIS DEO.

Telephorus natione Græcus constituit, ut hymnus diceretur Angelicus, hoc est *Gloria in excelsis Deo*, tantum in nocte Natalis Domini. Symmachus XLV. post Telephorum constituit, ut omni die Dominico, & in Natalitiis Martyrum, idem hymnus cantaretur. Sacerdos quando dicit, *Gloria in excelsis Deo*, Orientis partes solet respicere, in quibus ita solemus Deum requirere, quasi ibi propria ejus sedes sit; cum alioquin sciamus eum ubique esse. Vel secundum sanctum Augustinum in oratione Domini in Monte, convertimur ad Orientem, unde cælum surgit; non tanquam ibi sit Deus, qui ubique Majestatis potentia præsens est; sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem, id est ad Dominum, se convertere. Ac etiam dicimus, *Gloria in excelsis Deo* cantandum; quoniam ineffabilis in Excelsis facta est, quando Christus transitu suo animas Sanctorum copulavit consortio Angelorum, ut Angelus in Nativitate annuntiavit.

DE PRIMA MISSÆ ORATIONE.

Quando dicimus, *Pax vobis*, vel *Dominus vobiscum*, quod est salutatio, ad populum sumus versi. Quem salutamus, faciem præsentamus, excepto uno, quod est in præparatione hymni ante *Te igitur*, ibi occupati ad instituendam intentionem devotissimam, quam habemus in offerendo sacrificio; congruentius est ibidem verfos nos esse, quam retro respicere. Salutavit in veteri Testamento Angelus Gedeon, dicens: *Dominus tecum Virorum fortissime*. Et iterum dixit Dominus: *Pax tecum*; & in lib. 2. Paralipom. *Audi me Asa, & omnis Juda, & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo*. Responsio nostra: *Et cum spiritu tuo*, ex Pauli epistola 2. ad Timoth. sumpta est. Hac salutatione Episcopi, & responsione populi, intelligimus unum debere esse affectum Episcopi & populi, sive hospitium unius Domini. Deinde revertitur Episcopus ad Orientem, & dicit, *Oremus*: & deinde sequitur Oratio, sive Benedictio; sic & Christus antequam ascenderet in Cælum,

Cælum, *Benedixit eis*, sicut scriptum est in Evangelio Lucae, Utroque nomine Benedictionis, & Orationis, vocatur Oratio Sacerdotis.

Sequitur Collecta sic dicta, quod ex multis sermonibus una colligatur Oratio: sive à collectione, & societate Populi dicitur, qui tunc in unum concurrens colligitur. Ideo autem in omnibus Collectis interponitur: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum*: ut omne quod datur à Patre, intelligamus per Filium mediatorem ejus nos accipere, cujus hæreditas sumus. Et impossibile est æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quàm per ipsam: Dicente ipso Christo: *Quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis*. Dicens vero Sacerdos: *Qui tecum vivis & regnat, &c.* admonet Populum, ut credat Filium Dei vivere, & regnare semper sine initio, & sine termino, & unam potestatem habere æqualiter cum Patre & Spiritu sancto, atque unam substantiam. Amen vero Confirmatio est Orationis à Populo; nempe: ita nos credimus, sicut tu dicis, Filium Dei ante omnia sæcula regnare &c.

DE SESSIONE EPISCOPI.

DEinde Christus ascendit in Cælum, ut sedeat ad dexteram Patris. Episcopus, quia Vicarius est Christi, debet hic ad memoriam nobis reducere Christi ascensionem, & sedem. Quapropter ascendit in sedem post opus, & laborem ministerii commissi. De iis, qui ascenderunt cum Christo, aliqui sedent, aliqui stant. Per eos, qui sedent, demonstrantur membra Christi in pace quiescentia; per eos, qui stant, in certamine posita. Caput & membra unum corpus, quomodo Christus in aliquibus sedet, in aliquibus stat, aliqui ascendentium sedent, aliqui stant.

DE OFFICIO LECTORIS ET CANTORIS.

LEctor dicitur, quia lectione fungitur, ut ait Isidorus: Lectio dicitur, quia non cantatur, ut Psalmi, vel Hymni; sed legitur. Cantus post sessionem sequitur lectionem, quæ legitur; & talis cantus vocatur Responsorius, quod alio desinente, alius respondeat. Possumus etiam officio Cantoris Prophetas intelligere. Lectio Legis, & Prophetarum frequentabatur etiam à populo antiquitus; unde habetur in Actis Apost. ibi: *Et ingressi Synagogam die Sabbatorum sederunt. Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt ad eos, &c.* Ex Responsorio admonetur Cantor, seu Prædicator, quomodo doctrinam, quæ præcessit in Lectione, exerceat; ut dulcedine suæ imitationis plurimos sibi adsciscat: & conjuncti corda multorum excitent ad compunctionem & lachrymas.

DE ALLELUJA.

CAntus Alleluja antiquus est Hebræorum, cujus expositio duorum verborum compositione consistit, nempe *Laus Dei*. De cujus mysterio Joannes in Apocal. refert, audivisse vocem cælestis exercitus Angelorum, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem validorum tonitruum, dicentium Alleluja: & propterea à nobis canitur Alleluja; ut ostendamus nos colere eundem Deum in terris, quem colunt Angeli in Cælis; ac etiam cum sit illud unum ex decem nominibus, quibus vocatur Deus apud Hebræos.

Alleluja

Alleluja cantatur per festos dies in recordatione æternæ lætitiæ, in quo totum canitur dexterum, quod Ecclesiæ lætitiæ, & Domini laudem sine tristitia retinet; nempe: *Dominus regnavit, exultet terra. Lauda anima mea Dominum. Jubilate Deo omnis terra: &c.*

At vero, qui in laboribus & sudoribus se adhuc esse conspiciunt; non competit eis adjungere laudibus Dei Alleluja; quod non hujus temporis laudes, sed æternæ vitæ gloriam significat. Unde mos inolevit; quod in diebus Septuagesimæ usque ad Pascha non cantetur, quia sunt dies luctus & pœnitentiæ. Ivo Carnotens. de Sacramentis Dedicacionis.

Canitur Alleluja post Graduale; Canticum lætitiæ post luctum pœnitentiæ summopere nitentes exprimere magnitudinem consolationis, quæ reposita est illis qui lugent; ut illuc rapiantur, ubi sancti exultabunt in gloria, & lætabuntur in cubilibus suis. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 1. cap. 35.

DE ASCENSU IN PULPITUM.

Lector & Cantor in gradum ascendunt more antiquorum, juxta illud, quod scriptum est in Esdra: *Stetit autem Esdras Scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum.* Et paulò post; *Super univèrsum quippe Populum eminebat.* Et in Paralipomenon: *Fecerat Salomon basin æneam, & posuit eam in medio Basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, &c.* Verum quia Salomon, quasi Rex, basin fecit æneam: Porro Esdras, quasi minoris potentiæ, gradum ad loquendum ligneum constituit: sed non minoris perfectionis sacramentum est putandum, ligneum Gradum, quàm Basem habere æneam. Nam sicut æs pro diuturnitate perdurandi, vel suavitate sonandi, Divinis competit sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt; *Et in omnem terram exiit sonus eorum:* Ita etiam lignum eisdem aptissimè congruit, propter trophæum Dominicæ Passionis: unde merito fiduciam liberè verbum Dei prædicandi obtinet.

DE DIACONI ASCENSIONE IN TRIBUNAL.

Tribunal vocat Cyprianus Gradum, super quem ascendit Diaconus ad legendum, sic scribens ad Clerum de Celrino Lectore ordinato, ibi: *Quid aliud, quàm super pulpitum, id est super Tribunal Ecclesiæ, oportebat imponi; ut loci altioris celsitate subnixus, & Plebi univèrsæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta, & Evangelium Domini, quæ fortiter, & fideliter sequitur? Vox Dominum confessa in iis, quæ Dominus loquutus est, audiatur.* Post sessionem, modo surgendum est ad verba Evangelii.

Anastasius natione Romanus, ut legitur in actibus Episcopalis, constituit, ut quotiescunque Evangelia sancta recitantur, Sacerdotes non sedent, sed curvis stantes, Dominica verba intente audiant & adorent, ut in Decret. de Consecrat. distinct. 1. Can. Apostolica in ordine. 68. Deinde ponit Episcopus thymiamam in thuribulum super prunas, ut suavem odorem excitet. Thuribulum Corpus Christi significat, in quo est ignis, scilicet Spiritus sanctus, ex quo bonus odor procedit, quem unusquisque electorum ad se vult rapere. Deinde Diaconus

petit à sacerdote Benedictionem, ut cor ejus Dominicis verbis adhæreat; & ut non exhalent verba imposita, neve introcant noxia; signo Crucis facto manu sacerdotis super caput ejus, munitur. Salutante Diacono congruit, ut sacerdos, & omnis populus, vertant se ad Orientem, & faciant Crucem in frontibus suis. Quoniam sedes verecundia in fronte solet esse: siquidem Judæi erubescunt credere in illum, quem norunt Cruci fixum, ut Apostolus dicit: *Nos quidem predicamus Christum Crucifixum, Judæis quidem scandalum, & Credimus per eundem salvari.*

Duo Cerei, qui portantur ante Evangelium, Legem, & Prophetas designant præcuisse Evangelicam doctrinam. Cerei quoque Evangelium præcedentes, demonstrant, gratia Evangelii mundum illuminatum, qui erat in tenebris peccatorum. Thuribulum verò opinionem bonarum virtutum procedentem de Christo ante Evangelicam doctrinam: quia prius Jesus fecit, & postea docuit. Excelsior locus, in quo legitur Evangelium, eminentissimam doctrinam Evangelicæ prædicationis. Status inferior cercorum monstrat, inferiorem esse Legem, & Prophetas Evangelio.

Verba Evangelii Levita pronunciaturus contra Septentrionem faciem vertit: ut ostendat, verbum Dei, & annunciationem Spiritus sancti contra eum dirigi, qui semper Spiritui sancto contrarius extitit, & in nullo ei communicat. Sicuti etiam per Austrum, qui ventus est calidus, & leniter flat, Spiritus sanctus designatur, qui corda ad amorem dilectionis inflammat; ita & per Aquilonem, qui frigidus est, Diabolus intelligitur, qui eos quos possidet, ab amore Charitatis torpentes, & frigidos reddit. Quod autem per Aquilonem Diabolus designetur, ostendit Propheta dicens: *O Lucifer, qui dicebas in corde tuo, Sedebo in lateribus Aquilonis, &c.*

Salutat populum dicens, *Dominus vobiscum*, quatenus corda illorum à mundanis cogitationibus Dominus emundet, & ad suscipienda verba salutifera aperire dignetur. Dicit Diaconus: *Sequentia sancti Evangelii secundum Mattheum*: ut ea quæ sequuntur post salutationem in illa lectione secundum illud Evangelium contineantur. Hinc sequitur Evangelium, quod de Græco in Latinum sonat *Bonum nuncium*: & quod est melius nuncium, quam istud: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum Cælorum?* Seu quæ dicuntur in Evangelio de Incarnatione, Miraculis, Passione, Resurrectione, Ascensione Filii Dei? &c. Post recitatum Evangelium, iterum signo Crucis populus se munire festinat; ut quod ex divinis eloquiis ad salutem percepit, signatum sigillo Crucis permaneat, ne à mentibus eorum Diabolica fraude evacuari valeat.

Quod Dalmaticam non nisi festis diebus induit Diaconus: non autem tempore Quadragesimæ seu Adventus: hoc significat, quod rationem sublimium Sacramentorum, non nisi postquam glorificatus est Dominus Jesus, & Spiritus sanctus advenit, Discipuli portare potuerunt; Nam tunica illa rationem sublimium significat. Rupertus Abbas, de Divinis offic. lib. I. cap. 36.

Subdiaconus apertum circumfert Evangelii librum, omnibus religioso osculo salutandum, quem ad introitum portaverat clausum; quia post prædicationem Christi cœpit lex credentibus, quam antea gestabat clausam, apertam ostendere fidem Evangelicam. Rupertus Abbas lib. 2. cap. 1.

Cerei extinguuntur post Evangelium, quia ejusdem prædicatione Lex & Prophetæ cessarunt. Amalarius & alii.

DE SYMBOLO.

Occasione Concilii Aquisgranensis de anno 809. in quo fuit quæstio de processione Spiritus sancti; Dum apud Hispanos, & Francos additæ fuissent Symbolo Constantinopolitano quatuor syllabæ, nempe, *FILIOQUE*; Quare ad Leonem Papam à Carolo Imperatore per Legatos delata: Etsi permiserit Leo symbolum cani, prohibuit tamen, ne cum eo additamento caneretur. Cæterum VValfridus Strabo de rebus Eccles. cap. 22. tradit, usum cantandi in Ecclesia symbolum, à tempore damnatæ Felicianæ Hæresis in Gallia, atque Germania fuisse frequentatum. Ut verò Constantinopolitanum potius, quam Nicenum caneretur, ea ratione factum, quod aptum videretur modulis Musicis: ex Baronio anno 809. & ibidem Spondanus num. 4. Verùm quia deinde Aquilejensis Patriarcha conspiraverat unà cum Photio adversus Ecclesiam Latinam, quod Spiritus sanctus à Filio non procederet: Ideo Leo Magnus Romanus Pontifex in epistola ad Turbium Episcopum; Itemque universæ Galliarum, & Hispaniarum Ecclesiæ scripsit: quamvis Ecclesia Romana antiquitatis tenacissima, diutius recusaverit additamentum illud, *Filioque*, in symbolo Constantinopolitano; tamen deinde Romani Pontifices inferendas in symbolum decreverunt illas quatuor syllabas, *Filioque*, propter proterviam prædictorum; ut ex Baronio anno 883. ubi Spondanus num. 3. & 4. & habetur in Synodo Toletana 3. tom. 2. Conciliorum. *Pro firmitate Fidei Catholicæ, nostra decrevit autoritas, ut propter roborandam gentis nostræ novellam confessionem, omnes Hispaniarum, & Gallicæ Ecclesiæ hanc regulam servant, ut omni sacrificii tempore ante communicationem Corporis Christi, & Sanguinis, juxta Orientalium partium morem unanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum, &c.*

Successu temporis, refert Berno Agiensis Abbas de rebus ad Missam spectantibus cap. 3. cum Romani Presbyteri ab eo interrogarentur, cur post Evangelium (ut in aliis Ecclesiis fiebat) symbolum non cantarent? illos respondisse, quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta, sed secundum sancti Petri doctrinam in sodalitate Catholicæ fidei permaneret inconcussa; nec ideo necessarium esse symbolum ibidem cantando frequentare, ut in aliis partibus. Additque dictus auctor, nihilominus Imperatorem Benedicto Papæ persuasisse, quod etiam Romani Pontifices ad publicam Missam symbolum decantarent; ut mox observatum refert etiam Baronius anno 1024. ubi Spondanus num. 3.

DE OFFERTORIIS.

Offerentia, quæ in sacrificiorum honore canuntur, Ecclesiasticus liber cap. 50. indicium est, Veteres cantare solitos, quando Victimæ immolabantur; sic enim inquit: *Porrexit Sacerdos manum suam in libationem, & libavit de sanguine Uvæ, & fudit in fundamento Altaris odorem Divinum excelsæ Principi. Tunc exclamaverunt filii Aaron in tubis ductilibus, & sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Domino.* Non aliter, & nunc in sono tubæ, id est vocis, prædicatione cantus accendimur, simulque corde & opere laudes Domini declarantes, jubilamus in altum, in illo scilicet vero sacrificio, cujus sanguine salvatus est mundus. Ac etiam quia dum Turba cantabat *Hosanna*; tunc Christus vota eorum suscipiebat. Et propterea hujusmodi oblationes semper in Missarum solennibus offerendas præcipit Gregor. VII. Papa ut in Decret. de Consecrat. distinct. 1. can. Omnis, in ordine 69. & hoc ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.*

Offerenda inchoatur in Missa, quando sacerdos dicit, *Dominus vobiscum*; & finitur, quando excelsa voce dicit, *Per omnia secula seculorum.* Christus cum venire dignatus est in Hierusalem die Palmarum, & ibi expectaret diem Immolationis suæ, in illo consummata est omnis immolatio Hebræorum. Dicitur, *Dominus vobiscum*; Quoniam Dominus salutavit Turbam venientem sibi obviam, cum talis esset consuetudo Judæorum. Dicitur, *Oremus*: Quoniam oratione serenantur corda ad cognoscendum Dominum. Deinde Sacerdos ad Altare disponit oblationes, quas immolaturus est Domino in sequentibus Missæ: sic Christus post oblationes canentium Templum introivit, ibique se præsentavit sibi, Deoque Patri ad immolationem futuram. Postea dicit Sacerdos *Secreta*: Quoniam Agnus Paschalis latebat in Christo, qui erat immolandus; quod non solum Judæis, sed & Apostolis, & cæteris erat secretum usque ad diem Cœnæ. Ac etiam tale silentium post offerendam denotat memoriam Dominicæ Passionis; cum Christus non palam ambularet, & Discipuli conticescerent. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 2. cap. 4. Interim ponitur Sindon, seu *Corporale* in Altare: ut sicut ille mundus est, & nitet suo splendore; ita intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo *Corporale*, cui superimponitur Corpus Dominicum, non aliud quàm lineum esse oportet; quoniam Joseph lineum mundum legimus emisse, ubi corpus Dominicum involvit. *Lavat Sacerdos manus suas* more priorum Sacerdotum, ut extersæ sint à tactu. Lavatio manuum munditiam cordis significat per lachrymas, & compunctionem. Et de hac ablutione, quæ fit circa Offerentium, S. D. onys. Areopag. de Eccles. Hierarch. cap. 3. inquit: *Ablutio illa non fit ad delendas corporis sordes, quæ jam lotæ fuerant; sed in symbolum, quod oporteat nos à peccatis omnibus mundari; & ad designandam animi puritatem: atque ideo abluuntur non manus, sed sola extremitates digitorum: ad designandum, non solum gravia, sed etiam levissima peccata esse tollenda.* Idem affirmat Clemens Papa lib. 8. Constit. cap. 5. Cyrill. Catech. 5. Mystic. S. Thomas part. 3. quæst.

quæst. 83. art. 5. ad primum. Neque quisquam de plebe ibi lavari, sed ipse Pontifex iustus est, & filii ejus; quia magnorum virorum sicut perfectior vita; sic & compunctio solet esse sublimior. *Orat* pro suis propriis delictis remissionem, ut dignus sit accedere ad Altara, & ad tactum oblatarum. Diaconus *miscet aquam vino*: Quoniam, ut inquit sanctus Cyprianus, lib. 2. epist. 3 quem refert Isidor. De Eccles. offic. lib. 1. cap. 18. Christo populus adunatur, & credentium plebs in eum, in quem credidit, copulatur, & jungitur: & hæc sic miscentur in Calice, ut invicem separari non possint; & si quis vinum tantum offerat, Sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit sola; incipit plebs esse sine Christo. Alexander Romanus Pont. in ord. 6. ideo decrevit, quod sicut de latere Crucifixi Domini effluxit Sanguis & aqua; ita aqua vino in consecratione misceatur, nec unum sine altero offeratur. Sacerdos ante orationem Præfatione præmissa parat mentes Fratrum dicens, *Sursum corda*. Quapropter Apostolus admonet instantes orationi, vigilantes in ea, docens, eos impetrare quod postulant, quos Deus vigilantes videt. Et propterea S. Cyprianus serm. 6. de orat. Dominic. relatus in Decret. de consecrat. dist. 1. can. Quando in ord. 70. inquit: *Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo, Sursum corda; ut dum respondet Plebs, Habeamus ad Dominum, admoneatur, nihil se aliud, quam Dominum cogitare debere.*

De Præfatione seu de Hymno ante Domini nostri Passionem.

Hymnus ideo dicitur, quia refertus est gratiarum actione, & laudibus Angelorum, qui solent adesse consecrationi Corporis Christi. Revocat hoc nobis ad memoriam, quod Christus in Cœna multa locutus est cum Discipulis, & Hymnum cantavit, ut refert sanctus Joannes, in quo precatus est Patrem pro Discipulis suis. Refert Beda talem hymnum fuisse exemplum cantus Ecclesiastici; ac etiam refert Paulus Burgenfis, Judæos loco gratiarum actionis post cœnam septem Psalmos recitare solitos, incipien. à Psalmo 112. *Laudate pueri Dominum*, cum sequentibus: quod refert etiam Maldonatus in Matth. cap 26. num. 30. Quales autem Præfationes in Missa sint cantandæ, referuntur à Pelagio II. Papa, & in Decreto de consecrat. distinct. 1. cap. Invenimus in ord. 71.

Prædicto Hymno subsequitur alter additus à Sixto Papa, ut in Gestis Pontificalibus legitur, videlicet: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Idem hymnus duorum ordinum voces continet Angelorum, ut in præcedentibus verbis: ordo hominum dicit, *Osanna in Excelsis, Benedictus, &c.* Quam partem hymni cantavit Turba præcedens Dominum in die Palmarum. Unde quia superna Civitas ex Angelis & hominibus constat; merito sancta Ecclesia, quæ illis socianda est in Cœlo, jam nunc ipsis vocibus Deum laudat in terris, quibus eum sancti Angeli laudant in Cœlis.

Dicitur in prædicto Angelorum Hymno, *Sabaoth*, quod unum est ex decem nominibus Dei apud Hebræos & interpretatur *Exercituum*, sive *Virtutum*, vel *Militiarum*; quia omnes exercitus & militiae, Virtutesque Angelorum illi serviunt. In verbis autem turbarum laudantium Dominum venientem Hierosolymam, atque dicentium, *Hosanna in excelsis* &c. ita post laudem, & gloriam sanctissimæ Trinitatis adjungitur etiam gratiarum actio de adventu Salvatoris, qui pro salute nostra *Homo factus est*: Quod enim dicit *Hosanna*, interpretatur, O Domine salvum me fac, seu salvifica in excelsis. Hucusque Præfatio: hinc Obsecratio sequitur.

T E I G I T U R.

Obsecra-
no.

AD solum autem Patrem dirigitur oratio (quæ initium est Canonis;) cum totius sanctæ Trinitatis, sicut una est Divinitas; ita æqualis honor, & glorificatio. Id Apostoli, sancto per eos ordinante Spiritu, sanxerunt; ut qui multorum Deorum errores unius Dei prædicatione nitentur evellere; sub Trinitatis Sacramento uni Personæ in sacrificiorum ritu esse supplicandum decernerent; ne qui unum Deum prædicabant, in pluralem Divinitatis numerum incidisse arguerentur: & quia Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, unius Deitatis, unius naturæ, unius substantiæ, unius denique potestatis existunt; una ex eis persona propter unitatis mysterium retinendum, in sacrificio invocaretur: Nec alia debuit, nisi quæ prima est, in qua duæ cæteræ naturaliter existunt.

Hæc oratio secretè etiam dicitur, quia magisterio suo Dominus secreto nos orare præcepit in abditis, & secretis locis, in cubiculis ipsis; ut sciamus ipsum audire, & videre omnes, & abdita & occulta penetrare; nec vocis, sed cordis, auditor est; nec clamoribus admonendus, qui cogitationes hominum videt.

Refert etiam Albinus de divin. offic. Idcirco consuetudo venit in Ecclesia, ut tacite ista obsecratio atque consecratio à sacerdote cantetur; ne verba tam sacra, & ad tantum mysterium pertinentia vilescerent; dum penè omnes per usum ea retinentes memoriæ, per vicos & plateas, aliisque locis, ubi non conveniret; ea decantarent. Inde fertur quod antequam hæc consuetudo inolevisset, cum Pastores ea decantarent, divinitus percussi fuerint.

Exercet hic sacerdos unà cum Ecclesia, spiritali desiderio intrans in sacrarium Dei supremum & æternum, tres orationes; id est pro universali Ecclesia, pro fratribus specialibus, & pro Clero sacerdotum; ita etiam Christus in monte Oliveti ante suam prodicionem.

De Institutione Domini in consecrando Corpore & Sanguine.

Sacrificiū
Laudis.

Offeritur hoc sacrificium Laudis Deo à tota Ecclesia Catholica, ut ex his verbis: *Quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, & deinde: Qui tibi offerunt.* Quod

Quod enim adimpletur propriè ministerio sacerdotum; hoc generaliter agitur fide, & devotione cunctorum. Sacrificium dicitur Laudis, quia in laude illius offertur: non enim nostra illi damus, sed sua reddimus.

Recensetur in hoc sacrificio memoria sanctissimæ Virginis, & omnium Sanctorum: propter merita namque & intercessionem justorum, Dominus miseretur. Sic & Moyses pro populo precante intercedens, Patrum facit mentionem: Ezechiæ auxilium petenti dicitur: *Civitatem hanc protegam propter te, & propter David servum meum.* Postulat Ecclesia suffragia Martyrum; non tamen sacrificat Martyribus, sed uni Deo & Martyrum & nostro.

HANC IGITUR OBLATIONEM SERVITUTIS NOSTRÆ.

Quam Obsecrationem Gelasius principaliter composuit; sed B. Gregorius addidit hunc versiculum: *Atque ab aterna damnatione &c.* Quibus verbis sacerdos præmissa oratione munera subsequitur; & adorans loquitur sapienter, quæ pacis sunt, ne in æternum pereat, sed gloriam consequatur.

Huc usque Obsecratio: hinc sequitur Consecratio, seu sacrificium Immolationis Corporis Christi pro peccatis, ex Apostolo ad Timotheum: *Qui venit in hunc mundum peccatores salvos facere;* & cum sit Dominus omnium, voluit Hostia fieri pro peccatoribus, qui non poterant Deo offerre sacrificium in reconciliatione peccatorum. Consecratio.

Incipit Consecratio ex his verbis; *Quam oblationem, &c.* Oratur Deus, ut sit illa *Benedicta, Adscripta, & Rata;* id est in numerum placitorum sibi recepta. Hoc autem quod sequitur: *Qui pridie quam pateretur,* usque *In mei memoriam facietis;* Apostoli in usu habuerunt post Ascensionem Domini; & sicut Dominus Apostolis, sic Apostoli generaliter Ecclesiæ tradiderunt, ut in 1. Corinth. cap. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit Panem, &c.* Christi ergo virtute & verbis, iste Panis & Calix ab initio consecratus est, & semper consecrabitur: Ipse enim loquens per Sacerdotes sua verba, cælesti benedictione sanctum Corpus & Sanguinem suum perfecit.

Quod autem ait: *Sumite ex eo omnes;* Commendatio est unitatis; ut per hoc mysterium Christo participantes, unum simus omnes in illo; sicut Apostolus ait; *Unus panis, unum corpus multi sumus.*

Accipit Sacerdos Panem manibus suis, ut eadem, quæ Christus fecit, & nos faciamus. De Crucibus, quas solemus diverso modo facere super panem & vinum; An Dominus, quando benedixit panem, fecisset simile signaculum; non est certum, cum nondum esset erectum vexillum sanctæ Crucis: At modo scimus nobis necessarium, ex August. in Joannem homil. 64. quod nisi adhibeatur in sacramentis, & sacramentalibus; nihil perficitur. Sacerdotem etiam priscis temporibus, post sacrosanctæ Eucharistiæ consecrationem, consuevisse eandem in altum extollere, & populo ostendere, testatur Anastasius Sinaita de sacra Synaxi. In eo Pane commendavit Christus Corpus suum, & in Calice Sanguinem suum, atque subjunxit: *Hac*

quo-

quoruscunque feceritis, in mei memoriam facietis. Quare subdit Sacerdos voce sua & plebis: *Unde & memores Domine nos servi tui, sed & plebs tua ejusdem Christi Filii tui Domini nostri tam beata Passionis, nec non ab Inferis Resurrectionis, sed & in Cœlis gloriosa Ascensionis, &c.* Quorum primum Ecclesiæ vulnerat charitatem, alterum confortat fidem, tertium lætificat spem.

Ubi etiam dicens, *Hostiam puram, Hostiam sanctam, &c.* quinquenarium Crucis signaculum Corpori & Sanguini Christi imprimit. Hæc sunt illa foramina viventis Petræ, in quibus immaculata Columba refidet, scilicet Ecclesia, quæ quinque Dilecti sui plagas fida tenet & contemplatur memoria. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 2. cap. 12. Et subdit Sacerdos: *Supra qua propitio & sereno vultu respicere digneris, &c.* Non quod vultus Dei aliquando mutetur; sed tunc super nos serenat & illuminat vultum suum, quando declarat super nos misericordiam suam. Precatur dein Sacerdos: *Supplices te rogamus; jube hac præferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, & in conspectu divinae Majestatis tuæ, &c.* Unde sanctus Gregorius inquit: *Uno eodemque tempore ac momento, & in excelsis rapitur ministerio Angelorum consociandum Corpori Christi, & ante oculos Sacerdotis in Altari videtur.* Et B. Augustinus de eodem sublimi Altari sic inquit: *Est quoddam Altare Dei invisibile, ad quod non accedit injustus: ille solus accedit, qui ad ipsam securus accedit.* Hæc ex Patrum verbis posita sunt, ne quis carnaliter æstimet in Cœlis esse Altare corporeum; sed potius intelligamus sublime Altare Dei, rationale, & intelligibile, esse in electa & rationali creatura, quæ in contemplatione Dei sublimata, & sibi invicem per Christum unita, verum, & sublime Altare Dei existit; ad cujus unitatem adjungitur nunc per fidem, & in futuro per Divinæ contemplationis speciem omnis multitudo Electorum. Postea inclinato capite Christus emisit spiritum, & Sacerdos inclinans se; & hoc quod vice Christi immolatum est, Deo Patri commendat. Sanctus Joannes Chryostomus inquit, quod conjunctim prolata est Passio Christi, & nostra confessio peccatorum, ut non timeremus dura pati pro peccatis nostris. Et Centurio Gentilis confitetur: *Verè hic homo justus erat;* quod designat Sacerdos per mutationem vocis, *Nobis quoque peccatoribus.* Sicut etiam Judæi percutiebant pectora sua, & Lætro confitebatur: *Verè &c.* Præterea ex Concilio Cabilonensi 2. ut in decret. de Consecrat. distinct. 1. Can. visum in ord. 72. habetur, ut in omnibus Missarum solenniis Oratio fiat pro Defunctis; quas orationes faciendas pro omnibus in Catholica societate, est antiquitus observatum: Præcedunt enim fideles de corpore exeuntes ad eum; sed non recedunt ab Ecclesia, qui præcedunt cum signo fidei.

DE ORATIONE DOMINICA.

A Malarius de Ecclesiasticis officiis lib. 4. cap. 33. refert Orationem Dominicam ad Missam dici ab Apostolis sumptam, non autem à Græcis, & ut ad ipsam solum orationem, oblationis Hostiam consecrarent. Beruo Abbas de quibusdam ad Missam spectantibus, cap. 1. Dominica Oratio dicitur excelsa voce, cum cætera

cætera secreto dicantur, quia ex Apostolo Paulo, cum quis precatur, non pro se tantum precetur: & ideo non dicimus, Pater meus, qui es in cælis, nec Panem meum, nec Dimitte mihi: sed, *Pater noster, Panem nostrum, & Dimitte nobis.* In iis septem petitionibus, quando dicimus, *Sed libera nos à malo;* comprehendimus adversa cuncta, quæ contra nos molitur Inimicus: Præterita, Præsentia, & Futura.

Dicitur Oratio Dominicalis expansis manibus; quia nos inter orandum ipso gestu profitemur Christianos, corpore nostro ad figuram Crucifixi conformato. Tertullian. lib. 1. ad Nationes: *Si statueris hominem manibus expansis, imaginem Crucis feceris.* Et D. Ambrosius serm. 56. de Cruce, inquit: *Homo cum manus levaverit, Crucem peragit; atque ideo elevatis manibus orare præcipimur, ut ipso membrorum gestu Passionem Domini fateamur.*

Dominicalis oratione expleta; Patena, quæ abscondita & cooperta sub Corporali, Palliolo, seu velo remansit, dum sacra fuerunt peracta; tunc detegitur, ut indicetur, Mysteria omnia veteris Testamenti prius occulta, tunc referata & patefacta fuisse per Christi mortem in Cruce; cum ipse dixit, *Consummatum est.* Rupertus Abbas, & alii supra adducti.

DE IMMISSIONE PANIS IN VINUM.

Quamdiu in homine vigent caro & sanguis, spiritus adest. In isto officio ^{Consecratio.} monstratur, sanguinem solum pro nostra anima, & carnem mortuam pro nostro corpore redire ad propriam substantiam, atque spiritu vivificante vegetari hominem novum, ut ultra non moriatur, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit. Crux, quæ formatur super Calicem particula oblata, ipsum nobis corpus ante oculos præscribit, quod pro nobis Cruci fixum est.

Tripartita sacratissimæ Hostiæ fractura sanctæ Trinitati oblationem assignat: particulamque unam, quæ Personam insinuat Filii, sacro Sanguini demissam immergit.

DE PACIS OSCULO.

Sacerdos dicit: *Pax Domini sit semper vobiscum;* per quam constat populum ad Somnia, quæ in Mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum; ac finita esse, Pacis concludentis signaculo demonstratur. Ac etiam elevatio vocis, bonum significat nuncium Dominicæ Resurrectionis, dicente; *Pax Domini, &c.* Rupert. Abb. lib. 2. cap. 16. de divin. offic. Et hanc Pacem ante Communionem dari instituit Innocentius I. ut refert Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. columna ultima. Et de osculo Pacis dicemus infra latè cap. 59.

DE AGNUS DEI.

Sergius Papa constituit, ut *Agnus Dei* caneretur, sicut scriptum est in gestis Pontificalibus; & deprecatio est pro populo, qui sumpturus est Corpus Christi; ut misericordia Agni, peccata auferantur. Refert etiam Innocentius de Mysteriis Missæ lib. 6. cap. 4. additum propter Schisma, quod tunc vigeat, ut tertia vice diceretur in Missa *Agnus Dei &c. Dona nobis Pacem.*

DE VETER. SACR. CHRIST.
DE EUCHARISTIA.

Eucharistia fumenda est post osculum Pacis: sicut unus panis fumus in Christo sic & unum cor debemus habere: Ipsa unitas ut teneatur, admonemur per oscula Pacis, cujus unitatem in Sacramento panis commendat Apostolus dicens: *Unus Panis, & unum Corpus sumus.* At nos imitantes Zacchæum, & Centurionem, qui ambo honorificaverunt Christum, dicamus: *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres:* & quemadmodum venerabilis antiquitas in Ecclesiam in duxit hunc ritum, ut communicaturi dicant ex Origene, *Domine non sum dignus:* ita & nos peccatis miseri misericordiam consequamur. Sacerdos cum Eucharistiam aliis antiquitus fumendam traderet, quid daret, contestabatur dicens, *Corpus Christi;* Et qui accipiebat, id ipsum verum esse profitens, dicebat: *Amen.* Hoc est verum; tradit Ambros. Tertull. & alii relati per Baron. anno 57. ubi Spond. num. 42.

DE ULTIMA BENEDICTIONE.

Dominus ante ascensionem in Cælum duxit discipulos in Bethaniam, Benedictit eis, & ascendit in Cælum. Hunc morem tenet Sacerdos, ut post omnia sacramenta consummata, benedicat populo, atque salutet. Et hoc dicto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficiis; quia profecto Redemptore, & ad dextram Patris sedente, & interpellante pro nobis, perseverant ejus Apostoli dicentes nobis: *Semper gratias agite, sine intermissione orate.* Ephes. 5. & 1. Thessal. cap. 5. Benedictionem dari à Sacerdotibus solitam populo, antiqua per Moysen Benedictio comprobat, ut inquit Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 17. quæ Benedictio populo sub sacramento trinæ invocationis jubetur: ait enim Dominus ad Moysen in lib. Num. cap. 6. *Sic benedicetis filius Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te: Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Deinde revertitur ad Orientem, ut se commendet Domini Ascensioni. Dicitque Diaconus; *Ite, Missa est.* Singularis enim legatio Christi missa est pro nobis ad Patrem, ut pro nobis ostendat, quale genus mortis pertulerit; de qua legatione inquit Joannes: *Sed & si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum;* & refert Fortunatus de Ecclef. offic. lib. 3. cap. 36.

Hæc de augustissimo Missæ sacrificio præcipuè diximus, etiã ex priscis Ecclesiæ ritibus, quoniam non satis est Sectariis nostri temporis, propriis convitiis, & libellis famosis, contumeliis, blasphemis, sacros Catholicæ Ecclesiæ præsentis titus impugnare; sed & ipsi denique Corpori, & Sanguini Domini violentas manus inferre, sanctaq; ejus conculcare, & contaminare, ac jugem illam Hostiam sublatam è medio volunt, & abominationem desolationis à Daniele definitam. introducere nituntur. Propterea non mirum, si studiosa divinæ legis Ecclesia Romana paulatim jam protulerit de thesauro suo nova pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro, lapidibusque pretiosis religiosi Officii sancto Sacrificio fabrefecerit Diadema:

Non.

Non quidem sanctius quam erat prius, quando ad sola verba Domini, solamque Dominicam orationem consecrabatur; sed maximè decuit, ut fides, quæ adhuc illo tempore erat rudis; ubi ornari potuit, maximè deauraretur, & earum rerum, quæ superius dicta sunt, veneranda similitudine fulgeret.

C A P. XI.

De Calicis usu.

Qui Calices olim in usu? apud VValfridum Strabonem, lib. de rebus Eccles. cap. 24. & Rodolphum Tungrensem de canonum observantia, propositione 23. *Ecclesia Martyr. & Episcopus Bonifacius interrogatus, si liceret in vasis ligneis sacramenta conficere? respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc è contra lignei sacerdotes aureis utuntur calicibus.* Nascente siquidem Ecclesia lignei in usu Calices erant; sed quia bibuli imbuebantur sacro Sanguine, à Zephyrino Papa, lib. de Pontificibus Romanis in Zephyrino, in vitreos mutati; ex Hieronymo ad Rusticum: *Nilil Exuperio ditius, qui Corpus Domini vimine canistro, & Sanguinem portat in vitro?* Durarunt ex vitro ad Gregorii Turonensis ætatem, de Gloria Martyr. cap. 16. factum hoc narrat: sed tandem ex vitro exclusi, quia fragiles, Rhemensi Concilio; cap. ut Calix, de consecr. distinct. 1. Ex metallo sapor displicuit, quamvis eo usi Gallus, & Columbanus Abbates. Marmorci Calicis meminit Gregorius Presbyter in Theodoro Archimandrita Siccæorum, cujus supellex argentea in cœnobio nondum ulla erat. Ex auro, & argento apud Augustinum lib. 3. contra Crescon. Gramm. cap. 29. *Calices duo aurei, utem Calices sex argentei.* In Cartheni Ecclesia, idem confirmant acta sub Minutio Felice; Quibus inhiabant Donatistæ sacrilega profanatione. Opatius Melevitanus lib. 6. contra Donatistas. Cæterum in præsentem unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum; aut saltem stanneo calice sacrificet, habens Corporale de lino candidum, & nitidum; ut in Bulla Innocentii IV. Papæ super ritibus Græcorum, anno 11. Pontif. num. 13.

Nec sumptui parcebant; pingebant, calabant. Tertullian. de Pudicit. cap. 7. *A parabolis licebit incipias. ubi est ovis perdita, à Domino requisita, & humeris re-vecta, procedunt ista pictura calicum vestrorum, si in illis perlucebit interpretatio illius pecudis.*

Addebant etiam pondus & ornatum: Anastas. in Greg. 2. *Hic fecit calicem aureum præcipuum diversis ornatum lapidibus preciosis, pensantem libras triginta: similiter & patenam auream pensantem libras octo, & semis;* Viringus de triplici cœna part. 3. cap. 39.

Vino aqua mixto utendum in sacrificio Calicis; Hieronymus de Quæstion. *De vino Hebraicis; Vinum, quod Deo in sacrificium offerebatur, aqua mixtum erat: Et idem & aqua Doctor in Proverb. cap. 9. una cum Glosa, & Lyrano in Isai. 55. Bibite vinum, mixto: quod miscui vobis, quia à Christo hæc prædicantur, qui in una persona Divinitatem cum Humanitate copulavit.*

Nihilominus aliqui vino abstinebant, sed aqua utebantur, qui manè anteluca-
no tempore ad synaxin conveniebant; Quos gravissimè Cyprianus erroris monet
epist. 63. ad Cæcilium, & Chrysostomus homil. 83. in Mattheum. quoniam apud priores
tres Evangelistas legimus: *Genimen vitis, quæ vinum, non aquam producit.*

Et ulterius processit infania, quod in lacte aliqui consecraverunt, de quibus Con-
cilium Braccharense 3. Proæmio: *Quidam in sacrificio Domini relati sunt lac pro vino*
offerre; Eucharistiam quoque vino madidam pro complemento Communionis credunt
populis porrigendam.

Alii etiam Mel, & Lac addiderunt: Quod jam ante fuit prohibitum per canon.
Apostol. 3. ibi: *Si quis Episcopus. aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de*
sacrificio instituit, alia quædam, puta, aut Mel, aut Lac, aut pro vino siceram super Altare
obtulerit; ut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitur.

De Calice
ministra-
li.

Confirmat prædicta sanctus Marcus Evangelista in Liturgia, ibi: *Similiter &*
Calicem postquam cœnavit accipiens, factaque vini, & aqua commixtione, &c. Et B. Ja-
cobus frater Domini in Missa Divina; *Similiter postquam cœnavit, accipiens calicem,*
& permiscens ex vino, & aqua, & aspiciens in Cœlum, &c. Viringus de triplici cœna
part. 3. cap. 45.

Communi usu vulgo sub utraque specie communicabatur. Gregor. homil. 22.
in Evangel. *Quid sit sanguis Agni, non jam audiendo, sed bibendo.* His serviebant mi-
nistrales Calices, quod iis Christi sanguis populo ministraretur; Author vitæ Ponti-
fic. in Sixto III. *Calices ministrales duos obtulit pensantes singulos libras tres.* Et suo,
quem Ecclesiæ dicavit B. Remigius, apud Amalarium hos versus inscripsit.

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro
Injecto: æternus quem fudit vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.

Et ministri, qui populo impertiebantur. De beato Laurentio, S. Leo serm.
de eo ipso: *Qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Eucha-*
ristica substantiæ eminebat. Et sanctus Ambrosius lib. 1. offic. cap. 41. ubi in per-
sona ejusdem Laurentii ad Pontificem Sixtum: *Num degenerem me probasti? expe-*
rire certè utrum idoneum ministrum elegeris: cui commisti Domini Sanguinis dis-
pendationem: cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui
Sanguinis denegas?

De uss
Canna.

De Canna, sive Fistula, & Calamo, B. Rhenanus scholis in Tertullianum:
Non possum calare studiosos antiquitatis Christiana, Laicos olim canna solitos haurire
Dominicum sanguinem è calice; quod pridem mihi indicavit P. Volius Abbas Argonia-
ni cœnobii, erutum ex libro signorum, qui frequens extat apud Benedictinos. Idem nu-
per reperit in primis Carthusianorum constitutionibus Conradus Pellicanus; ubi probi-
betur, ne quidquam pretiosum possideant præter calicem argenteum, & fistulam, qua Lai-
ci Dominicum exforbeant sanguinem. Præterea libellus de veteribus thesauris Ecclesia
Maguntinensis ab hinc annos 400. & eo amplius conscriptus: Inter aureos calices ingen-
tes ponderis anfastos; cruces aureas, græves argenteas, odores impostorum in cavo ventre
thymia-

rhymiamatum per rostra, ac collum mira arte exhalantes juxta aram maximam; vestes sacras gemmatas; & reliqua Donaria: Fistulas quoque recenset argenteas sex, in hunc hauriendi sacrosancti Sanguinis usum deputatas. Si quidem & nunc Romanus Pontifex, quoties publicè sacrificat, aureo calamo sugit sanguinem Dominicum è calice cum Diacono, & Subdiacono.

Adverte id clarius in Pontificali sub Silvestro, ubi feruntur Patinæ, seu Patenæ ad 30. libras ponderasse, quia ut Fiscarius in lib. 4. dist. 11. inquit; *Citius labitur Gutta, quam Hostia: Et Rodolphus Abbas, sancti Trudonis ante annos 460.*

*Hic tibi cautela fiat, ne presbyter agris,
Aut sanis tribuat Laicis de Sanguine Christi:
Nam fundi posset leviter, simplexque putaret,
Quod non sub specie sit ꝑ ESUS totus utraque.*

Hinc ut cautè fieret initio, Zosimus Papa tom. 1. Conciliorum ad annum circiter 418. *Præcepit, ut nullis poculum in publico proponeretur, nisi tantum in cellis fidelium, & maxime Clericorum.*

Concessum quidem publicè quibusdam, ut Boemis in Concilio Basiliensi, sess. *Quibus concessa utraque species.* 30. ea tamen lege, ut sub panis specie integrum Christum agnoscerent; sed privilegio exciderunt, cum Regni Primores utramque speciem necessariam prædicarunt: de quo Æneas Sylvius de origine Boemorum cap. 35. Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia. Fertur Galliæ Rex Clementis VI. indulto, quoties libuerit, sub utraque communicare; etsi alii ad binas vices restringant, nempe dum ipse ungitur, & in articulo mortis. Eandem gratiam Imperatori factam vult Augustinus Patricius de adventu Friderici III. sub Paulo II. sicuti etiam de Imperatoribus Constantino-politanis refert Ciropalata cap. 17. num. 44. in ipsorum coronatione Sanguinem sumpsisse, quemadmodum sacerdotes solent. Feruntur & Monachi D. Bernardi tinxisse Hostiam sanguine antequam fumerent, ut nos particulam miscemus: de quo Divus Thomas part. 3. quæst. 83, artic. 5. ad 8. Summus quoque Pontifex, cum solenniter facit, tradit calicem gustandum Cardinali Diacono: imo populo Romæ Martinus V. manu propria impertit sacrum calicem, ut Henricus Raltifenus Archiepiscopus Nidrosiensis oratione contra Boemos in Concilio Basiliensi habita testatur: & per Orientem, & Aquilonem apud Moschum, Græcos, Armenos, vicinosque Barbaros, licitè, & sine culpa ait Lindanus ubi supra, utraque species est in usu: Refert Viringus de triplici cœna Christi cap. 44. ante finem: & nos infra cap. 19. dicemus de Communionem sub unica specie.

C A P. XII.

De Græcorum Errore.

GRæci calidam aquam infundunt in Calicem: Cabasila in expositione Liturgiæ cap. 37. *Spiritus sanctus signatur aqua calida in mysteria infusa; hæc enim cum & aqua sit, & ignis sit particeps, significat Spiritum sanctum, qui etiam*
Aqua

Aqua dicitur, & tanquam Ignis apparuit in Christi Discipulos illapsus. Præterea sanctus Germanus Constantinopolitanus in Theotia: Adfertur aqua calidissima ex exiguo lebetæ, ac ex ea temperat, quæ Divina Mensa proposita sunt Pocula, ut veluti ex vivente procedant Divino latere, utraque calore referat. Ita sanè, & aqua calidissima tempore Communionis injecta, absolutum typum mysterii explicet percipientium mammam poculi, quasi ipso vitam porrigente latere contrectato. Ubi labitur cum Oriente vir sanctus: nec enim Christo vivo latus apertum, sed jam mortuo; & præfata ratiuncula piæ sunt, sed tortæ. Et ulterius Nicetas Pectoratus supponit tantum, quæ probanda ei erant lib. contra Latinos: Sanguinem calidissimum ejus bibentes cum effluente aqua ex immaculata costa ejus, mundamur ab omni delicto; serventi replemur spiritu. Calicem enim, ut videtis, velut ex latere Domini calidum bibimus, quia ex viva carne, & calido spiritu Christi calidissimus nobis sanguis, & aqua emanavit.

Talis siquidem error convincitur mendacio, supponens Christo viventi vulnus lateris inflictum, ut dolores Christi patientis auget, contra manifestam Scripturam, Joann. 19. & damnatur in Concilio Viennensi de summ. Trinitate, & fid. Cathol. ibi: *Declaramus prædictum Apostolum, & Evangelistam Joannem rectum in præmissis facta rei ordinem tenuisse; narrando quia Christo jam mortuo unus militum lancea latus ejus aperuit. Confutantur quoque errores prædicti sic ab Humberto Cardinali: Peto, an aqua tantum, vel sanguis tantum, vel utrumque simul calebant? si sanguis tantum, quare aquam calefacitis? si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi: si utrumque simul, quare non simul calefacitis? Ac etiam, si aqua lateris Christi caluit, quare aqua Baptismi non calefit? cum præcipue ipsa Baptismum præfiguravit, sicut sanguis redemptionem?*

Nihilominus Innocentius IV. Papa in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Regesto Bullarum Pont. sui anno II. super ritibus Græcorum, qui tolerari vel non tolerari possint, num. 7. inquit: *Porro in appositione aquæ, sive frigida, sive calida, sive tepida, in altaris sacrificio, suam, si velint, consuetudinem Græci sequantur; dummodo credant, & asserant, quod servata canonis forma, conficiatur pariter de utraque.*

C A P. XIII.

Quomodo servari solita Eucharistia?

Publicè & privatim decenter habebatur. Publicè in templis, & ad eam rem *Hierotheca, & Columba aurea.* Ex Amphilochio in vita sancti Basilii, cap. 6. discimus beatum Præfulem Hostiam consecratam, elevatamque divisisse in tres partes: *unam quidem suscepit cum timore multo: aliam verò servavit ad conspeliendum sibi: tertiam autem positam super Columbam auream suspendit super altare: Quo situ annis præteritis similes pendulas ego in Gallia plurimas vidi. Hinc insanire videmus Lutheranos affirmantes, Christi Corpus esse tantummodo in Eucharistia, cum à Christianis sumitur. Certè quanto in errore versentur, & sacræ istæ Columbæ ostendunt; & Optatus Meleyitanus lib. 6. contra Parmenionem docet; cum vocat Altare,*

Sedem

Sedem Corporis & Sanguinis Christi. Dubitabitné igitur homo fanus, quin Corpus Domini tandiu in Eucharistia permaneat, donec species panis, & vini retinentur.

P Y X I S. Acta Martyrum Nicomediensium Indæ, & Donnæ apud Metaphrastem 26. Jan. Horum supellectilem Præfectus invenit clavibus eis sublatis.

TABERNACULUM. Clemens II. constitut. cap. 13. *Et post Communionem omnium tum virorum, tum mulierum, sumant Diaconi reliquias, & inserant in tabernaculum.* Et Hieronymus in cap. 40. Ezechielis, & in 22. Isaiæ meminit de Pastophorio, seu Tabernaculo, seu Thalamo: quod confirmatur ex Concilio Niceno, can. 64. ibi; *Habeant deinde curam loci, in quo sancta Eucharistia servetur.*

Honorato semper loco, & reconditori, qui venerationi omnibus erat: Chrysostomus in epistola ad Innocentium Papam, de crassatione agens, ibi: *Omnia spectabant intus recondita, sanctissimusque Christi Sanguis in tanto tumultu in militum vestimenta fusus est.*

IN ALTARI verò, si quando locabatur, eximium erat; Concilium Turonense 2. cap. 3. *Corpus Domini in altari, non in imaginario ordine; sed sub Crucis titulo componatur.*

IN NAVI. D. Gregor. 3. dialog. cap. 36. narrat de Maximiano Monasterii sui Præfecto, qui in Adriatico Mari nimia tempestate deprehensus, inusitato miraculo erga se, cunctosque, qui cum eo aderant, Dei omnipotentis, & iram cognovit, & gratiam; postquam Corpus & Sanguinem Redemptoris ibidem acceperunt.

IN SEPULCHRO; ut ex Amphilochio in vita Basilii supra citato, & ex Divo Gregorio lib. 2. dialog. cap. 24. quem refert sanctus Antoninus part. 2. tit. 15. cap. 13. §. 5. ubi sanctus Benedictus sic præcepit: *Ite, atque hoc Dominicum Corpus super petrus ejus, cum magna reverentia ponite, sicque sepulture mandate.* Deinde quasi hoc publicè fieret, proscribunt Conc. Carthag. 3. cap. 6. Hipponense can. 5. Constantinopolitan. 3. sive Trullanum: & proscriptionis causam dant, quod Matth. 26. *Accipite, & edite: Cadavera autem nec accipere possunt, nec edere.* Hoc etiam refert Baronius ad annum 57. ubi Spondanus num. 47. in fit.

PRIVATIM etiam servabatur Eucharistia in domibus, cum non liceret ad Synaxes accedere, maxime tempore persecutionis: Baron. ad annum 57. ubi Spond. num. 43. Servabatur præsertim in *Arca.* Cyprian. serm. de lapsis: *Cum quadam arcam, in qua sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente decervita est, ne auderet attingere.*

IN ORARIO involutum habebat S. Satyrus, D. Ambrosii frater, & cum illa pendente de collo Naufragus in Oceanum enavit; sanctus Ambrosius in funere Satyri.

IN PALLA; Acta sancti Byrini Episcopi apud Surium 3. Decembr. Qui creatus ab Honorio Papa Episcopus, & in Angliam prædicandi Evangelii causa missus, ferebat in mari suspensam ad collum pallam sibi à Pontifice traditam, in qua sanctissimi Christi Corpus erat involutum.

Illud

Illud autem certum est; et si fideles sacrificii tempore olim in Ecclesia sub utraque specie panis, & vini communicarent; tamen cum vel privatim in domibus suis illam servarent; vel aliter extra sacrificii tempus Eucharistiam reciperent; tunc sub una tantum specie panis illos accipere consuevisse: Card. Baron. ad annum 57. ubi Spondan. num. 44.

Advertendum etiam in proposito asservationis sanctissimæ Eucharistiæ, quòd citata bulla Innocentii IV. Papæ anno Pontificatus II. ad Legatum in Regno Cypri, super ritibus Græcorum num. 7. sic inquit: *Sed & Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, usque ad annum, prætextu infirmorum; ut de illa videlicet ipsos communicent, non reservent. Liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, ac per quindecim dies, & non longiori temporis spatio, conservare; ne per diuturnam ipsius reservationem, alteratis forsitan speciebus, reddatur minus habile ad sumendum; licet veritas, & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec ulla unquam diuturnitate, sed volubilitate temporis evanescat.* Falsò enim quidam crediderunt, quod Eucharistia in die Cœnæ Domini consecrata majoris esset efficaciz.

C A P. XIV.

Quo Ritu, seu Ceremoniis, & situ, Communio olim percepta ?

Sicuti jam Christus invitavit Discipulos, ut de sacrosancto Corpore participarent: sic pariter Christi vice postea Diaconi sancti sunt, qui proclamabant, *Sancta Sanctis*; ut apud Clementem lib. 8. constitut. cap. 13. Pariter in Missa S. Marci Sacerdos proclamat: *Sancta Sanctis*; eaque verba proferri solita Hostia elevata, dum conversus ad populum sacerdos vocat eos, qui participare voluerint; & jubet accedere cum timore Dei, & fide; & tunc Sacerdos ipse præit: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis.* Populus subsequitur, & communicat; postea Sacerdos oratione benedicit: *Serva Deus populum tuum, & benedic hereditati tue.* Et cantu quidem id fiebat. Ita Nicolaus Cabasilas in Expositione Liturgiæ cap. 36. 37. & 40. Unde Cyrillus Catech. 5. ait: *Audistis deinceps divinam melodia psallentem, atque ad sacrorum Mysteriorum communionem vos adhortantem: Gustate, & videte quod Christus est Deus.*

Monet etiam Cyprianus in expositione orationis Dominicæ: *Placendum Divinis oculis etiam habitu corporis.* Ideoque Dionysius Alexandrinus can. 2. apud Photium ait: *Ad sancta sanctorum, qui animo & corpore purus non est, accedere prohibetur.*

Reverentia propterea requiritur in situ, & corporis positione. Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 14. ait: *Ipsam omni puritate colamus; hoc est, & spirituali, & corporea, siquidem ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibusque in crucis formam compositis, Crucifixi corpus suscipiamus, & que & oculis, & labiis, & frontibus, &c.*

& idem

& idem 6. Synodo can. 1. *Eucharistiam percepturus manus in crucis signum figurans accedat, & gratia communionem accipiat: Idem Dionysius Alexandrin. Epist. 5. ad Pium, Nicephorus lib. 6. hist. cap. 9.*

Jejuni, omnino requiritur, ut sint sumentes sanctissimam Eucharistiam; adeo quod celebrantibus etiam priscis temporibus Missam vespertinam, fuit per varia Concilia decretum, quod essent jejuni. Cyprianus epistola 63. Ambrosius sermone 8. in psalmum 118. Walterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap. 12. & diximus supra, ubi de antiquis Missæ ritibus, cap. 9.

Non urget contra universum Ecclesiæ statum, quod refert Matth. cap. 26. *Cœnantibus autem illis accepit Jesus panem, & benedixit. Cum etiam superius dixisset: Vespere autem facto, discurrebat cum duodecim discipulis suis: & edentibus illis dixit: Vnus vestrum me traditurus est.* Postea autem tradidit Sacramentum. Ergo quando primum acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse Jejunos. Respondetur enim, placuisse Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani intraret prius Dominicum corpus, quam exteri cibi; & iste mos per universum orbem servatur. Nec sicut Apostoli pransi aut cœnati, sic accedere debent fideles ad hoc Sacramentum. Namque Salvator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ Discipulorum, à quibus ad Passionem erat digressurus: & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum; sicut & Paulus 1. Corinth. 11. de hoc Sacramento loquens: *Itaque fratres, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate, &c.* Ita D. Augustinus epistol. 118. ad Januar. cap. 6.

Curam, quam quis adhibere debeat in sumenda sanctissima Eucharistia, docet Cyrillus, catechesi 5. *Accedens ad sacram Communionem non expansis manibus, neque disjunctis digitis; sed sinistram velut sedem quandam, subjiciens dextera, qua tantum Regem susceptura est, & concava manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificaris ergo diligenter oculis tam sacri Corporis contactu communica: tum vero post communionem corporis Christi accede, & ad calicem Sanguinis ipsius non extendens manus, sed pronus adorationis in modum, & venerationis, dicens, Amen; sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis: & dum adhuc est humiditas in labiis tuis, manibus attingens & oculos, ad frontem, & reliqua sensuum organa consecra: Postremo expleta oratione Deo gratias age, qui te tantis mysteriis dignum reddidit. Retinere has traditiones, & sine ullius offendiculo vosmet servate, atque à communionem vos non pracidatis, neque propter inquinamentum peccati sacris hisce spiritualibusque mysteriis vos ipsos privetis.*

Viris hæc dicit Cyrillus, quia fœminæ Christi Corpus Dominicali excipiebant: Augustinus Linteamina vocavit sermone 152. de tempore. *Omnes viri, quando communicare desiderant, lavant manus; omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant.* Concilium Antisiodorense tempore Gregorii Magni, can. 36. inquit: *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiã sumere, nec manum suam*

ad pallas Dominicas mittere. Et idem Concilium Antifiodorenſe can. 39. *Inaquaue mulier, quando communicat, Dominicale ſuum habeat: quod ſi non habuerit, uſque in alium Dominicum non communicet: Ut refert etiam Baron. in annum 57. num. 42.*

Viri ergo ſuis manibus, ſed puris, corpus Chriſti magna veneratione excipiebant, eaſque quaſi pro conſecratis habebant, ut nefas eſſet eaſ polluere. Idem Gregorius Nazianzenus oratione prima in Julianum apoſtata, quem ut docuit publice, ſolenniterque à fide deſciſſiſſe exaggerat: Manibus quibus ſacraſſimum Chriſti Corpus acceperat, abuſum. *Victimas igitur cecidit, earumque ſanguine ſacrum Baptiſmi ſignaculum delere ſe poſſe credidit; manus eaſdem abluir, quibus ſacram Euchariftiam ori eam admoturus, acceperat.* Illuſtres manus vocat ſanctus Cyprianus ſermone quinto de lapſis. *Illuſtres manus, qua non niſi diuinis operibus aſſueverant; ſacrificiis ſacrilegis reſtiterunt: ſanctificata ora cœleſtibus cibis poſt corpus, & Sanguinem Domini, profana contagia, & idolorum reliquias reſpuerunt.* Suasque manus lavabant ante Communionem, ut puri eſſent; narrat Dorotheus doctrin. 9. de quodam fratre, & ait: *Vt ergo hunc vidit manus lavantem, & ſeſe ad Communionem percipiendam preparantem; occurrit ad Abbatem &c.* Refert etiam Curopalata de Imperatoribus Conſtantinopolitanis cap. 17. num. 44. *Quod in ipſorum coronatione Patriarcha, poſtquam precioſum corpus Domini ſumpſit, tradit quoque Imperatori in manus, Dominici corporis particulam; qua ſumpta, ſumit etiam vivificum Sanguinem.*

In Oriëntali Eccleſia fuit frequens uſus lanceæ, quæ olim in Cruce ſacrum latus fudit; ſed lancea hæc apud antiquos Cochlear erat, quo ſacer ſanguis ſine effundendi periculo in communicantium ora immittebatur: quod clarè habetur in canone uni-verſali, ſeu Miſſa Æthiopica.

In ſine ſumebant aliquid à Communione, ne irreverenter præter mentem cum ſaliva aliquid de ſacro corpore exſpueretur; id ſuaſit ſuis D. Chryſoſtomus apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. ibi: *Quod monere ille conſueverat, ut poſt Communionem, aut aquam, aut paſillum deguſtarent; ne contra voluntatem unâ cum ſaliva, ſive pituita, quicquam ſacrum excrearent: ipſe prius id faciens.* Apud Æthiopes libro de ordine myſteriorum, ſive adminiſtrationis ſacramenti Confirmationis: *Poſtea ſumunt Sacramentum ſanctum, & vivificans, ſpondente ſa' erdote pro eis, Corpus ſcilicet ſanctum, & Sanguinem venerandum Domini Dei, & Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti: Diaconus deinde dat eis Lac & Mel, & dicit: Lac & Mel immaculatum in generationes. Amen.*

Locum ſingulis ſuum aſſignavit Toletanum Concilium VI. cap. 18. ibi: *Sacerdos, & Levita ante Altare communicent: in Choro Clerus: ante Chorum populus.*

Mulier velato capite, vir aperto ſit capite. Hanc legem imponit Apoſt. I. Corinth. cap. II. *Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuum: Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput ſuum.* Et conſtitutiones Apoſtolicæ, cum ordinem ſervari debere docuiſſent, etiam hujus memi-

meminerunt lib. 2. cap. 57. *Fiat sacrificium cuncto populo stante, & silentium precante, & oblatione facta quisq; ordo seorsum corpus Domini, & pretiosum Sanguinem sumat: accedentes ordine cum pudore, & reverentia, utpotè ad corpus Regis. Item mulieres aperto capite, ut ordinem earum decet, accedant.* Velum autem mulierum non subtile esse debet, cujusmodi virgines utebantur, Tertulliani ævo; quod ipse reprehendit lib. de veland. Virginibus cap. 2. *Quia illex est libidinis, & acuit curiositatem propius videndi subcandicantem sub eo cutem.*

CAP. XV.

Quis porrigere solitus?

EDuenfis de Sacramento altaris, cap. 16. inquit: *Cum Dominus discipulis suis dixisset; Accipite, & manducate; Quaritur, si acceperint, & sibi ministraverint? Ad hoc dicamus: quia qui ministrare venit, & non ministrari, & qui consecravit, ipse ministravit; nec est intelligendum, quod ex manibus ejus acciperent, & sibi ministrarent: sed Dominus de manu sua ministravit, & manducare precepit.*

Fuit tamen antiquorum aliquando consuetudo, quod etiam laici propriis manibus sumerent Eucharistiam; ut de Basilii ævo apud Anastasium Nicenum, quæst. 7. in Scripturam. *Necesse habere aliquem, si non adsit sacerdos, Communionem propria manu sumere: omnes enim qui sunt in desertis Monachi, ubi non est sacerdos, illic habentes Communionem, ex se ipsis eam sumunt: Alexandria autem, & in Ægypto, unusquisque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habet Communionem domi suæ. Nam cum sacerdos semel confecerit Hostiam, & dederit; eam accipiens, & communicans, tanquam à sacerdote sumptam participare se debet credere: etenim in Ecclesia tradit sacerdos particulam, & cum omni potestate eam tenet, qui accipit, & sic sua manu ad eos eam adducit.*

Advertendum circa ea, quæ diximus supra in Capitulis 13. 14. & præsentibus; nempe, quomodo servata sanctissima Eucharistia, & à quibus porrecta; utpotè per manus Laicorum, & similia. Hæc inquam notat B. Basilus ad Casarem Patricium scribens, evenisse tempore persecutorum Ecclesiæ; dum præcis fidelibus locus titus non erat, nec ad sacerdotes accessus; & tunc iisdem permittentibus in propriis domibus retinere particulas consecratas, ad collum easdem deferre, & propriis se communicaret manibus; quamvis Laici & Fæminæ essent: ut ex Tertull. lib. 2. ad uxorem, & Eusebius lib. 5. Histor. cap. 24. & lib. 6. cap. 36. refert de quodam Seraphione, qui à Laico sanctissimam recepit Communionem. Et sanctus Basilus loquitur de Anachoretis remotis ab Ecclesiis, & sacerdotibus, qui deferebant secum sanctissimam Eucharistiam. Sanctus Cyprianus de lapsis, refert de Fæmina, quæ volens aperire fās, in quo recondita erat Eucharistia, ex illo flamma ignis egressa fuit. S. Ambrosius de obitu Satyri fratris inquit, quod in Naufragio, omni humano destitutus auxilio, salvus devenit mediante sanctissima Eucharistia, quam ad collum ferebat: præter alia multa, quæ in hoc adducuntur exempla. Ac etiam

*Dum erit
persecu-
tores, di-
versimo-
de serva-
batur &
tangebatur
Euchari-
stia.*

supra cap. 9. vidimus, fuisse permissum patris temporibus, variis in locis Missam celebrari: quod hodie non licet.

Verum cum ex huiusmodi consuetudine vati orirentur abusus, & à multis indecenter servaretur, & tangeretur hoc sacramentum: fuit inde abolita talis consuetudo maxime a motis persecutoribus, & reddita Ecclesiae pace; quod solum in Ecclesiis custodirentur & servarentur Hostiae, seu particulae sacrae, nomine Eucharistiae à sanctis Patribus appellatae; ut post Concilium Lateranens. sub Innocentio III. in cap. statumus, de Custodia Eucharistiae; & Honorius III. in cap. sanè, de Celebrat. Missarum. Similiter & in totum prohibetur, quod per aliam manum, quam per sacerdotalem, administretur, nec tangatur; ut Pex Concilio Rhemensi in Can. evenit, de Consecrat. distinct. 2. his verbis. *Pervenit ad nostram notitiam, quod quidam Presbyteri in tantum parvi pendant Divina mysteria, ut Laico vel saemina sacrum Domini corpus tradant ad deeserendum infirmis. Igitur interdicit per omnia Synodus, nec talis temeraria praesumptio ulterius fiat; sed omnimodis Presbyter seipsum communicet infirmum.* Quod idem decretum per Concilium Rhodoma-gense can. 2. per Toletanum I. cap. 14.

Sacerdos alter alteri, etiam in primitiva Ecclesia, administrabat, idque saepe invicem: Nicephorus lib. 14. cap. 15. *Quo tempore Dominus sacras Antiochena Urbis habenas tenuit, cum ad Simonem Stylitem venisset, consternatus est, & cum eo, mystico, arcanoque congressu convenire exoptavit; conveneruntque ideo ambo, & sacrificio immaculato, atque incruento peracto, alter alteri mysticam Communionem porrexit.*

Diaconi Presbyteris: sed hoc Ecclesiae displicuit, vetitumque Nicena Synodo: *Pervenit ad sanctum, magnumque Concilium, quod in locis quibusdam, Presbyteris gratiam sacrae Communionis Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit; ut hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, iis, qui offerunt, corpus Christi porrigant.*

Aliquando Angeli & Sancti, ac ipse Christus, porrexerunt sanctissimam Eucharistiam piis viris, ut est videre in actis Sanctorum.

CAP. XVI.

De interna dispositione in sumenda sanctissima Eucharistia.

NEc satis ad hoc sacramentum est habita dispositio externa, ut diximus, verum ut quis dignè communicet, attendat gravem admonitionem Apostoli I. Corinthi. II. *Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè; reuserit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non discernens corpus Domini.* Panchasius Cordubensis lib. de corpore, & sanguine Domini, cap. 6. *Quid manducant homines? ecce omnes indifferenter perscipiunt panem; sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit,*
alius

alius vero non; quamvis buccellam de manu sacerdotis videatur percipere: & quid accipit, cum una sit consecratio, si Corpus & Sanguinem Christi non accipit? verè, quia reus accipit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non probans se prius, nec dijudicans Corpus Domini. Ecce quid manducat peccator, & quid bibit; non utiq; sibi carnem utiliter, & Sanguinem, sed iudicium: licet videatur cum cæteris sacramentum percipere, & quare? quia non se probat, nec dijudicat corpus Domini, &c. Et D. Augustinus epist. 118. cap. 3. inquit: *Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere poenitentiam; non ut arbitrio suo cum libet, vel auferat se Communioni, vel reddat.* Et circa hanc præcedentem dispositionem ad recipiendum Eucharisticum Sacramentum, ea nobis demonstratur etiam, ex quo sub figura legitur in cap. 12. Exod. ut Agnus, qui decima die mensis debebat tolli ad immolandum, deberet servari usque ad decimam quartam mensis diem, ad hoc ut cognosceretur per quatuor illos dies, an aliquis esset defectus in Agno illo? Similiter & nos sanctissimam Eucharistiam recepturi per præcedentes dies dispositionem, ad illam curemus: etenim secundum dispositionem, quam invenit in subiecto Christus realiter in hoc Sacramento existens, qui est gratiæ causa universalis, hunc effectum operatur, D. Chrysostom. homil. 27. 1. ad Corinth. c. inquit: *Sicut cibus corporalis, cum corpus invenit malis humoribus occupatum, amplius lædit, & nocet, nec ullum præstat auxilium: sic spiritalis hic cibus, si aliquem invenit malitia inquinatum, magis eum perdit: non sua natura, sed accipientis vitio; tales enim sunt socii Judæ proditoris, in quem post buccellam intravit Satanas.*

Ut autem magis singularim tractemus de præparatione necessario nobis adhibenda: Requiritur primo humilis confessio: Ut quid possumus nos miseri & infelices, concepti in peccatis, nati in vitiis, calamitatibus subiecti? Præcursor Joannes in utero matris sanctificatus, excellenti innocentia præditus, indignum se putavit, ut solveret corrigiam calceamenti Salvatoris: Angeli creati in gratia, confirmati in gloria, nec oculis Dei mundi satis aut casti apparent. Quid ergo de nobis miseris peccatoribus, qui licet in hoc mille annos expendamus, digni certe non erimus, ut vel semel tremendum Missæ sacrificium immolemus? Id piè confitetur D. Ambros. in orat. Præparat. ad Missam dum inquit: *Quis dignè hoc celebrare poterit, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum? Scio & verè scio, & hoc ipsum pietatè confiteor, quia non sum dignus accedere ad tantum mysterium, propter nimia peccata mea, & infinitas negligentias: sed scio veraciter & credo ex toto corde, quia potes me facere dignum, qui solus potes facere mundum de immundo conceptum semine, & de peccatoribus justos facis & sanctos.*

Secundo, ab omni lethali erimine debet purus esse. Aversanus de humanitate Christi. *Indigne sumitur, si in mortiferis peccatis maneat anima* Et ideo Augustinus Sermone 26. in Joann. *Panem cælestem spiritaliter manducate, innocentiam ad altare apportate.*

Tertio, à Luxuria maximè sit alienus. Petrus Bleffensis sermone 38. *Quicumque enim ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, juxta filium Virginis idolum*

ponit Veneris: qui sacra illius verba Sacramenti ore immundo profert, in faciem Salvatoris spuit, & cum in os immundum sanctissimam carnem imponit, eam quasi in lutum platearum projicit.

Conjugatis autem refert Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 18. abstinendum à venereo congressu cum uxore, vacantibus orationi antequam ad Christi Corpus ipsi accedant: exemplo Achimelech 1. Reg. cap. 21. qui de panibus Propositionis noluit prius dare David & pueris ejus; nisi ante eos interrogasset utrum mundi essent à mulieribus? non utique ab alienis, sed à propriis conjugibus; & nisi audisset eos ab heri & nudius tertius vacasse ab opere conjugali, nunquam panes, quos prius negaverat, concessisset. Et quanta esset differentia inter corpus & umbram, inter imaginem & veritatem: sic inter panes Propositionis, & Corpus Christi.

Quarto, requiritur notitia Sacramenti & fides: Damascen. lib. 4. fidei, c. 14. *Summo cum metu, pura conscientia, fideque haudquaque dubia accedamus, ac profecto sic nobis fiet, quemadmodum firme, ac constanter credimus: ipsum porro omni puritate colamus, hoc est, & spiritali, & corporea, siquidem duplex ipse est.* Et Rabanus Maurus de instit. cleric. lib. 1. cap. 31. inquit: *Sumunt ergo fideles bene, & veraciter Corpus Christi, si Corpus Christi non negligent esse: sicut Corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi.* Quapropter, qui visibiles species panis comedit, & invisibilem Christum à corde suo non credendo repellit; ipsum Christum occidit; quia dentibus suis impiè mordet & laniat sacratissimum Corpus; atque per hoc reus est Corporis & Sanguinis Domini: ut merito Salvator exclamet: *Quæ utilitas in Sanguine meo?*

Excutiamus proinde seridè mentem, quoties hanc Cœnam Agni meditamur; videamus num quid displiciturum lateat. Nihil impuritatis purissima admittit mensa; nihil sordium castissima fercula; nihil macularum, purissimis speciebus panis & vini purissimus obvolutus Agnus, omnium sordium inimicus, omnisque maligni odoris hostis. Quisque ad omnem gravioris delicti afflatum perhorrescat, omnemque nævum detestetur, ac omnem denique sæcularium rerum affectum aversetur: solo casto pectore, humilitatis stola cincto gaudens. In hoc deliciæ illius, epulæque gratæ, unica mensa, torus castus, votivum cubile, animorum nuptiæ, desponsatio casta, sponsæ & sponsæ colloquia pura, oscula cœlo nata, cœlo concessa, & donanda cœlo.

C A P. XVII.

De Lætitiâ ob susceptam Eucharistiâ.

A Pud antiquos tam insignia erant gaudia, quibus ex Eucharistiâ suscepta complebantur, ut reperti sunt, qui ea sumpta, mox ad Martyrium, quasi impotentes lætitiæ ultro se offerrent. Omnibus olim nefas visum, jejuniis, aut aliqua alia anxietate, quam ex ea conceperant, hilaritatem confundere, & quidquid tantillum hanc interturbare posset, penitus illis diebus removebatur. Eadem Religione, atque ob

ob eandem causam, cum ea reficiendi essent, non genibus nixi, non humo jacentes, sed erecti, & in Cœlum intuentes, preces concipiebant, sicut etiam olim genuflexio prohibita ad orationem diebus Dominicis, & Pascha, usque ad Pentecosten, in lætitiæ signum. Baron. ad annum 58. num. 4. Antequam aris admoverentur, ut hoc Divinum munus haurirent, mutuos inter sese complexus, & oscula impertiebantur. Hi dies, quibus Eucharistiam sumpsissent, vocabantur ab antiquis dies lætitiæ, dies remissionis, dies immunitatis, dies solennes, dies festivi. Albaspinus Episc. Aurelianens. de veter. Ecclesiæ Ritibus lib. 1. observ. 12. & 15.

Fuit summo opere debita semper hæc lætitia in sumptione sanctissimæ Eucharistiæ: quoniam sicuti Israelis Manna, quo quadraginta annis pasti, in hoc omne desideratorum ciborum delectamentum filii Israel repperunt: eò magis in Eucharistico pane, qui est Christi caro, fideles omnes, Cœlestium virtutum omnium delicias invenirent, & invenerunt semper; ut dicere singuli intra se latantes possent ex Apost. ad Galat. 2. *Vivo ego. jam non ego, vivit autem in me Christus.* Cum illum panem & vinum non mortuum manducassent, sed vinum. Et quanquam ante, aslum mortuum Paschalem veteris Legis Agnum sumpsissent Hebræi; vivum exinde Fideles novæ Legis sumpserunt; eò feliciores Hebræis isti, quo Lex nova infinitis passibus veterem nobilitate, meritis, præmiis antecedit: & corpus umbræ suæ præstat; & signatum signum suum autem: & quo Agnus noster quidquid ubique creatum in cœlo, in terra infinitum superat.

Si qui autem ex Eucharistica Communionem delicias illas non percipiunt, accusent se, non hanc carnem panem. Accidit enim his, quod febri laborantibus, quibus sapidissimi cibi insipidi, omne dulce amarum, mel omne in absinthium versum: non ciborum vitio, sed morbi, & palati à morbo tincti: quod evenit etiam Israelitis illis, qui bene dispositi non fuere; dum nauseabant super illo Manna, quod erat cibus omnis condimenti & saporis. Proinde magis ac magis nobis ad hanc Eucharisticam mensam magno conatu anhelandum, in qua pascimur Carne & Sanguine Domini, & magno Deo: ut mirum sit, tunc non colliquefcere nos totos, & ire in Deum totos, quoties huic cœlesti mensæ accumbimus. O si par cibo huic, & potui amor occupasset hominem: quantis difflueret gaudiis, quanto potiretur paradiso, & quanto extra cœlum potiretur cœlo? quanto dein animorum firmaretur robore? quid in illum caro, mundus, quid inferorum arma possent? quid, inquam, hæc possent in armatum Deo? Hæc dabit mensam illam, si pro dignitate accesserimus; sin secus, audiemus infaustum illud: *Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium.*

Reticere hic non valeo: Anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo: Ego cum è Gallia in Angliam, & Hollandiam transissem; ubi quamvis priori sæculo ii populi à vera Christi Religione (proh dolor) aberraverint; nec in publicis illorum templis aliquis catholicus cultus remanserit, abrais undique sacris imaginibus, combustis omnibus Sanctorum reliquiis, & aliis quibuscunque Catholicæ Ecclesiæ monumentis abolitis: Nihilominus, quoniam gratia Dei nunquam deficit, & illuminat

omnem hominem venientem in hunc mundum, vidi ego tunc in plurium Catholicorum ædibus, & præsertim Londini in Anglia apud Excellentissimum Dominum Contarenum ibi tunc Venetiarum Oratorem; ac etiam in Hollandia pluribus in ædibus: Vidi, inquam, in illarum altioribus secessibus quotidie Catholicos convenire ad sacram Missam audiendam, ac etiam sacrosanctam Eucharistiam percipiendam; adeo ut in diebus maxime festivis tantus ibi esset fidelium concurfus, ut nec locus celebrandi, nec tota posterior pars domus illos caperet, quin etiam in publica via ex iis aliqui magna cordis compunctione extensis manibus, & cum lachrymis, non sine periculo sævientium Principum contra Catholicos, dum Sacrum sursum peragebatur, ipsi adstarent. Unde ego ipse sæpius cogitabam, id ipsum tunc peragi, quod alias sævientibus Tyrannis contra Christianos in nascente Ecclesia fideles ipsi in cryptis & aliis secessibus Sacrum peragebant, quod totum magno nostri rubore contigit, dum in sacris templis nos coram summo Deo negligentes, & irreverentes sumus.

CAP. XVIII.

De frequentia sanctissimæ Communionis, & quibus ministranda.

Quotidie primum ineunte Ecclesia Christiani communicabant, ut Actor. 2. videmus: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & Communionem fractionis panis.* & infra. *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo & frangentes circa domos panem.* Cyprian. serm. in orat. Dominicam ait; *Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus*: Idem testatur Ambrosius, lib. 4. de sacramentis cap. 6. & legitur in vita S. Analeti Papæ & Martyris 13. Julii: *Decrevit ut in Missa peracta omnes communicarent*: & in hanc sententiam probabile videtur, Christum in perfecta divinaque oratione Dominicali, cum nil terrenum petere docuerit; de hoc augustissimo Eucharistiæ Sacramento intellexisse per illa verba, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; tanquam rem quotidie nobis singulis necessariam, postulare videamur, ut plurimi ex sanctis Patribus credidere.

Sed nihilominus Christi corpus quamvis quotidie sumere maxime utile sit; non fuit tamen id etiam præcis temporibus necessarium: etenim quater in hebdomada & festis, Basilium ad Cæsaream patriam: feria quarta & sexta, Epiphanius lib. 3. contra Hæres. Dominico, & Sabbato, B. Onufrius apud Evagrium. Plerasque has dierum observationes recenset Augustinus epist. 118. ad Januar. *Alii quotidie communicant corpori Dominico; alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi Sabbato tantum, & Dominico; alibi & Dominico tantum: &c.*

Fidelibus, cum essent vicini morti, dabatur Communio pro viatico: Paulinus ad August. & auctor in vita Ambrosii, Miranda de Maria Ægyptiaca refert Paulus Diaconus.

Condemnatis per Judicem ad mortem, non denegabatur Communio; Concilium Maguntinum sub Harbano Archiepiscopo cap. 27. Cedrenus in Annalibus anno primo Phocæ.

Quoties autem communicandum? fuisè hanc controversiam examinant Doctores antiqui, Chrysoft. in epist. ad Ephes. ibi; *Sed non oportet festa observare, sed conscientiam mundare, & tunc sanctam & venerandam carnem sumere.* Tamen etiam peccatoribus Eucharistia conferenda, sed cum modo B. Algerius: *Quamvis peccato quis mordeatur, peccandi de cetero non habeat voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis, & orationibus, & confidens de Dei miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus; sed de illo dico, quem peccata mortalia non gravant, & paulò post: Dandus est item Agnus Dei peccatoribus, ut à vastante Angelo protegantur, sed deinde peccatis renunciantur.*

Melius igitur omnino nos frequentare venerabilem Eucharistiam, quam abstinere etiam reverentiæ prætextu. Cyrillus in Joann. lib. 4. cap. 57. ait: *Si vitam æternam consequi volumus, si largiorem immortalitatis in nobis desideramus; ad recipiendam Benedictionem libenter concurramus, caveamusque, ne loco laquei damnaram Religionem nobis Diabolus præterdat.* At August. Epist. 118. *Faciat unusquisque, quod secundum fidem suam credit esse faciendum: contemptum non vult cibus, sicut nec manna fastidium.* Ubi plura refert idem August. circa frequentiam hujusmodi.

Frequentia hujus augustissimi Sacramenti maxime est etiam expectanda propter illius utilitatem: quoniam Christo tanquam capiti cuncta membra corporis mystici annectuntur: Caro namque Christi, quæ ante passionem solius erat Caro Verbi Dei, per passionem ita crevit, adeo dilatata est, ita mundum universum implevit; ut omnes electos qui fuerunt ab initio mundi, vel futuri sunt usque ad ultimum electum in fine sæculi, nova conspersione hujus Sacramenti, in unam Ecclesiam faciat Deum, & hominem æternaliter copulari. Caro illa unum erat granum frumenti, quod antequam cadens in terram mortuum fuisset: nunc postquam mortuum est, crescit in altari, fructificat in manibus, & corporibus nostris; & ascendente in cælum magno & divite Domino messis, tertiam fructiferam, in qua crevit, secum vehit in horrea Cæli. A nobis igitur frequentia hujus Sacramenti expectanda est, ut in hanc fructiferam terram magis ac magis crescamus; & capiti nostro Christo Jesu per hanc Eucharisticam mensam nos continuè uniamur.

CAP. XIX.

De Communionem sub unica specie Panis.

HÆc quæstio, quam Novatores Hæretici maxime exagitant, decisa fuit in sacra Tridentina Synodo sess. 22. cap. 11. De Decreto super petitione concess. calic. Quod pro non celebrantibus concedendus sit Usus calicis rationabilibus causis petenti alicui, vel Nationi, vel Regno, prout sanctissimo Papæ pro tempore videbitur; sicut etiam in Concilio Basileæ, sess. 30. fuit restitutus Boemis Usus calicis pro bono pacis Ecclesiæ.

Sed ut discutiamus articulum, supponendum nobis est, duo esse, quæ pertinent

ad integritatem Eucharisticæ communionis nempe: *Integritas significationis communionis; item, integritas substantiæ communionis.* Quod vero spectat ad integritatem substantiæ seu essentiæ communionis, consistit in eo, ut recipiamus Dominum N. Jesum Christum totum integrum, una cum corpore, & sanguine, anima, & Divinitate; & hoc non potest recipere nec dispensationem, nec argumentum: at verò non potest completè fieri absque receptione unius saltem speciei sacramentalis, quamvis compleatur per unam, vel alteram ex illis.

Circa verò finem integritatis significationis communionis, est in eo, ut memoria teneamus, qualiter hoc corpus & hic sanguis, quæ nos sumimus, fuisse divisa in Christi morte supra crucem, secundum Apost. I. Corinth. 11. *Quotiescung, manducamus panem hunc, & calicem Domini bibimus, mortem Domini annunciamus donec veniat:* Hinc est, quod dum Dominus noster voluit, ut nos sumamus ejus corpus & ejus sanguinem sub velamine sacramenti, hoc pertinet ad integritatem essentiæ communionis, quod non potest recipere dispensationem, nec immutationem.

Quatenus verò dicatur hanc integritatem significationis esse præceptum Christi Salvatoris nostri; Ita respondetur: tale præceptum quo ad non consecrantes, ut communicentur sub utraque specie, non tangit in aliquo integritatem substantiæ, seu essentiæ communionis; nec minus integritatem significationis, quæ servatur in persona consecrantium communicantium sub utraque specie.

Dicimus quoque, quod ex Dominicis præceptis, unum est dispensabile in eo, quod respicit integritatem magis expressam significationis, nempe in sumptione Communicantium sub utraque specie; sufficit enim, ut non consecrantes sumant divisim sacramentum sub una tantum specie, sicuti divisa fuisse in morte Christi, quia nihilominus indivisum etiam tunc capiunt sanguinem à corpore, & è contra. Aliud autem præceptum est indispensabile in integritate significationis minus expressæ, respectu non celebrantium, & communicantium sub una tantum specie panis. Dispensatio autem præcepti quo ad non consecrantes, ut communicentur sub una tantum specie, non tangit integritatem significationis, quæ servatur in personis consecrantium, qui communicantur, sed duabus speciebus, sed solum integritatem magis expressam, & particularem significationis, quæ est dispensabilis. Hoc nobis demonstratur, cum ipse Christus Eucharistiæ Sacramentum administraverit in sola panis specie duobus discipulis in Emaus proficiscentibus, cum quibus distribuit; ut explicant Theophilactus & August. ponderantes quod Lucas cap. 24. postquam dixit, *Accipit panem, & benedixit, ac fregit & porrigebat illis:* ne vero quidem facto de benedictione, & distributione calicis, subdit: *& aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum in fractione panis, & ipse evanuit ab oculis eorum.* Eodem modo Eucharistiæ sacramentum fuisse ab Apostolis & aliis administratum, ut in Act. Apost. cap. 3. *Erant autem perseverantes in Doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & Orationibus.* Nec ullam facit mentionem de Vino.

Hoc patet ex usu Ecclesiæ primitivæ, quæ multis casibus admisit communionem sub una tantum specie quo ad non consecrantes: nempe pro navigantibus, qui secunt
Eucha-

Eucharistiam duxerunt sub sola specie panis, ut se in periculo communicarent, refert divus Ambrosius de obitu Satyri fratris. Similiter una tantum species permittebatur iis, qui eam domi servabant, ut se quotidie communicarent; pariter pro infirmis & absentibus: Eusebius histor. Ecclesiast. lib. 5. cap. 26. Item pœnitentibus reconciliatis nisi una tantum species permittebatur; Dionysius Alexandrinus apud Eusebium ubi supra. Unde fit, quod hoc præceptum Communionis sub utraque specie non fuerit habitum à patribus primitivæ Ecclesiæ pro necessario absolutè & indispensabili, quoad non consecrantes, ut resultaret defectus integritatis essentiæ, seu substantiæ: sed solum reddebat integritatem significationis minus expressam, & evidentem; ad quod Ecclesia, ut majora inconvenientia evitaret, potuit dispensare, ut in aliis, quæ respiciunt non integritatem essentiæ, sed solum evidentiam significationis sacramenti; ut quoque in eadem Eucharistia, quam Dominus Jesus Christus instituit in fine Cœnæ, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 21. ac etiam Apostoli in eadem quoque hora celebrarunt; quoniam hæc celebratio erat significativa, quod Eucharistia erat sacrificium ultimorum temporum, ac etiam quod lex Evangelica vesperi mundi pervenisset, ut canit Ecclesia ex divo Ambrosio in primo hymno Adventus Domini: *Vergente mundi vespere, uti sponsus de thalamo, egressus honestissima Virginis maris aula.* Quod sacrificium Eucharisticum jam fuerat prædictum per David Psalm. 141. *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus Ecclesia ob majorem reverentiam hujus sacramenti, ne homines aliis cibis repleti eam reciperent; commutavit hanc Evangelicam cœnam, quamvis significativam, & mysticam, in aliam sumptionem jejunam, & sacramentalem, ut refert sanctus Augustinus epistola 118. & Concilium Constantiense, sess. 15.

Simile videmus in sacramento Baptismi, quem etsi Dominus N. ordinavit fieri per immersionem in aquam, & non per aspersionem, ut ex Matth. 28. ubi verbum; *Baptizantes in nomine Patris*, in textu Græco idem est ac immergentes, & effundentes in aquam; & propterea Joannes Baptista, & Apostoli conveniebant ad ripam Jordanis volentes baptizare, quos faciebant descendere, & totum corpus in flumen immergere; & nihilominus hoc præceptum Salvatoris nostri de toto corpore immergendo in aquam, tametsi in Baptismo pertineret ad integritatem significationis, quatenus hæc immersio denotavit Christi sepulturam, per quam nos protestamur fuisse ante cum Christo sepultos; sed in egressu ab aquis, Christi resurrectionem indicabat, ut nostram quoque regenerationem à morte peccati in gratiam vitæ, ex Paulo ad Rom. 6. & Colossens. 2. Unde si hæc immersio, quæ à Patribus, sacramentalis etsi habita, & pertinens ad integritatem significationis Baptismi, & à Domino nostro ordinata, & ab Apostolis servata, & in Ecclesia primitiva per longum tempus continuata, à quibus nisi Infirmi in periculo mortis extremo erant exempti, supplendo illis in eo casu per aspersionem; & nihilominus etiam dubitabatur, an essent verè baptizati, ut refert Cyprianus ad Magnum, epist. 76. & modo per tot sæcula non invenimus in Ecclesia, quod fuerit aliquis per immersionem baptizatus, ut post Tertullianum refert Basilius, lib. de Spiritu sancto cap. 15. Et tamen propter

In Baptismo fuit immutata immersio in aspersionem.

inconvenientiam, & incommoda, quæ progressu temporis ab hac consuetudine redundabant, dum pueri non sine evidenti periculo vitæ immergebantur; & propter erubescerentiam in scæminis Catechumenis se dispoliantibus coram hominibus, ut refert Chrysostronus ad Innocentium epistola prima; Et tamen non fuit difficile Ecclesiæ permutare talem usum; quoniam non spectabat ad integritatem essentia sacramenti; sed solum ad integritatem ejusdem significationis, suppleto in hoc per asperisionem in capite, uti membrum principale totius corporis, quo fiebat immerisio.

Hinc est quod pariter summo jure in Ecclesia fuerit permutatus usus quo ad non consecrantes, se communicandi sub una tantum specie panis, respectu difficultatis, & incommodi resultantis ex laicorum communione sub utraque specie; cum etiam pluribus casibus in specie panis tantum concessere hoc sacramentum non consecrantibus in primitiva Ecclesia, ut diximus.

Addimus prædictis, quod successu temporis multiplicatis fidelibus, dum Catechumeni, & initiati indistinctè admittebantur ad communionem, non potuisset Ecclesia servare consuetudinem unius tantum consecrationis in unaquaque Synaxi, non consecrando nisi unum tantum Calicem in ea, exemplo Christi D. N. juxta eademmet verba Consecrationis, *Hic est calix novi, & æterni &c.* qua obligant ad Consecrationem unius tantum Calicis pro qualibet vice: quæ quantitas sacramentalis sub specie vini, non erat sufficiens ad tantum Populum sic multiplicatum; at quando majus aliud Vas fuisset consecratum, non utique tunc minus congrua fuissent verba consecrationis: *Hic est Calix &c.*

Hinc nos apprehendimus ex antiquo Rituali Romano, ut talis difficultas evitaretur, qualiter illi capiebant magnas hydrias, seu vasa vino repleta, & in eadem effundebant partem vini in Calice consecrati; ex qua mixtione præbebatur populo communicatio: sed propter periculum effusionis, & irreverentiæ, ac etiam propter difficultatem aliquorum sumendi communionem sub specie vini ex vasis, in quibus alii prius biberant, maxime tempore suspicionis contagii; successit, quod denum sub sola specie panis acquiescerent.

Fuit quoque magna difficultas reperiendi sufficientem vini quantitatem pro omnibus communicantibus in plurimis regionibus, ubi illud non nascitur: & pro servanda ubique æqualitate, & ne supponerentur aliqui solum pro medietate communicati; insurrexit Ecclesiæ usus communionis sub utraque specie in persona solum consecrantis; aliis verò conferendo sub sola specie panis; quæ in essentia continet idem, quod duæ simul species sumptæ; & quo ad significationem id suppletur in consecrante: & talis usus redactus fuit in legem per totam Ecclesiam Catholicam; & hoc potissimum in Concilio Constantiensi, antequam Indiæ Occidentales & Orientales patefactæ nobis essent, quibus impossibile fuisset subministrare sacramentum omnibus communicantibus sub vini specie.

Quatenus autem Æthiopes, seu aliæ nationes ausæ sint administrare sacramentum sub specie alterius liquoris, ob vini defectum procedentem in illis Regionibus
ab ex;

ab excessu caloris: hoc impium est habitum, & temerarium, dum extrahunt vinum artificiale ex racemis aridis, & in ardenti aqua decoctis: quæ materia cum non sit apta consecrationi, est quoque destructiva essentia sacramenti.

Nec quoque repugnat, quod quamvis Christus Redemptor noster præviderit irreverentiam provenientem ex sumptione hujus sacramenti, non abstinent propterea ipsè ab illa; quin imò hoc ipsum ab Apostolis continuatum fuit. Respondemus enim à Christo Domino fuisse relictum dispositioni Ecclesiæ suæ permutandi talem consuetudinem, quando opportunum tempus judicasset; ut pariter evenisse videmus, quod immutatio Baptismi simili facultate relicta Ecclesiæ, fuerit permutata in aquæ aspersionem.

Nec minus refragatur, quod Christus Dominus per Joannem 6. inquit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; Quoniam non concludit hoc, quod ad communionem sub utraque specie: comedentes enim corpus Christi sub specie panis, bibunt quoque ejus sanguinem concomitanter, & quoad effectum ex eo, quod corpus Christi immortale, impassibile, incorruptibile, ut est de præsentia, non potest à suo sanguine remanere separatum: & propterea dictio *Et*, non est hic apposita conjunctivè, sed disjunctivè, ut alias in sacro textu: *Qui occiderit patrem & matrem, maledictus sit*.

Præterea Christus Dominus in illis verbis dat nobis præceptum, non autem modum præcepti: Nempe præcipit nobis sumere, ejus Corpus & ejus Sanguinem, absque præciso decrero, si sub duabus, vel sub una ex speciebus ea sumenda sunt; quin imò asserendum est eo loco Christi voluntatem indifferentem esse, nempe si sub una, vel duabus ex speciebus sumenda sit communio à non consecrantibus, ut ex sacra Trident. Synodo, sess. 21. cap. 1. Siquidem præcepit Christus apud Joann. cap. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; ex quo textu inferitur, necessariam quidem esse Laicis participationem corporis, & sanguinis Christi, sed utramque haberi, ac recipi, etiam sub una panis specie.

Et de his omnibus vide latè Patrem Cottonum Societatis JESU in sua Instructione catholica, Cardinalem Bellarminum in Controversiis, ac potissimum Cardinalem Peronem in sua Replica ad Regem Britannia Gallico idiomate, cap. de la communion sous les deux especes, &c.

CAP. XX.

Catechumeni quomodo participarent de Eucharistia, & assisterent Missæ.

Catechumeni præcis temporibus, cum essent instæ Novitorum in schola Christi, antequam ipsi reciperentur ad sanctum Baptismum, ut interim apprehenderent fidei rudimenta, excludebantur ab omni cognitione Eucharistici sacramenti, ex Tertulliano in apolog. cap. 7. S. August. tractatu 86. in Joannem, & in psalmum 8c. Quin imò nec minus locum habebant, dum habebatur sermo de

Catechumeni non participant de Eucharistia.

hoc augustissimo Sacramento, sicuti Tertullian. in libro de præscript. & Concilium Valentianæ in Hispania satis ostendunt, quod Catechumeni non percipiēbant sermones hujusmodi fidelium; Et quamvis post quintum sæculum admittebantur ad percipiendos sermones illos, in iis tamen vel non habebatur mentio de Eucharistia, vel sic obscure, & sub involucrio verborum, ut non perciperent quicquam de illò. Hinc sanctus Augustinus in Joan. dum loquitur de hoc sancto Sacramento, inquit: *Fideles bene me intelligunt: & hoc idem refert sanctus Chrysostomus hom. 40. in 1. ad Corinth. c.* Et prædictis sermonibus non solum assisteabant Catechumeni, verum ab Ecclesia tunc etiam repellabantur, ut ex sancto Dionysio Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 5. iis verbis: *Deinceps à ministris sanctorum librorum lectio ordine recitatur: ea recitata extra templi aditum collocantur Catechumeni, & una cum eis energumeni, atque ii, quos superioris vita pœnitet; manent autem ii, qui divinarum rerum & aspectu digni sunt, & communione: & habetur ex Apostolicis constitutionibus lib. 8, cap. 7. iis verbis. Post hac Diaconus dicat: Ite Catechumeni in pace.* Quibus addo, quod nec aspectus eorumdem permittebatur, ut Eucharistiam possent respicere: sanctus Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 5. iis verbis: *Catechumenos autem, & energumenos, quique in pœnitentia sunt; sancta hierarchia mos patitur quidem audire sacram psalmorum modulationem, divinamque sacrarum scripturarum recitationem; ad sacra autem opera, que deinceps sequuntur, atque mysteria spectanda, non eos convocat, sed perfectos oculos eorum, qui digni sunt.*

Quare nõ
participa-
bant?

Quare autem tam diligenter occultaretur Catechumenis hoc sacrum mysterium? Prima ratio erat, ne in contemptum verteretur hic pretiosus thesaurus, si ille ante iudicamenta fidei participassent de sacramento; siquidem ante dispositionem præcedentem non potuissent induci ad credendum rem tam difficilem. Hinc sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 4. cap. 14. refert, quod Christus Dominus noluit Capharnaitis declarare, quomodo ipse traderet carnem suam ad manducandum, quoniam illi nondum erant instructi in fide. Secunda fuit ratio, ut hoc diuturnum silentium accenderet magis desiderium Catechumenorum, ut quanto citius se baptizari curarent: sanctus Augustinus in tractatu 86. super Joannem, & in sermone 46. Tertia ratio, ne hoc tremendum, & admirandum mysterium salutis nostræ redderetur familiare Catechumenis, quo forsitan illi indignarentur: de cujus offensa antiqui Patres, uti dispensatores timebant, se Deo rationem reddituros. Refert Albaspinus de ritu antiquo administrandi Eucharistiam Gallico idiomate lib. 1. cap. 1.

Quando
admittē-
bantur sta-
tim ad
Euchari-
stiam?

Quamvis prioribus sæculis Catechumeni per aliquot annos non reciperentur ad Baptismum, & per consequens multò minus ad communionem Eucharistiæ, ut diximus: nihilominus si per errorem aliquis Catechumenus, antequam ab Ecclesia egressus, remansisset ibi inter fideles, ac etiam de Corpore Christi Domini participasset; erat incontinenter hic solutus à pœnis catechumenatus, ejusdemque pœnitentia illi remissa pro annis remanentibus, & statim baptizabatur, confirmabatur, & illuminabatur per Eucharistiam, quod comprobatur auctoritate Timothei Patriarchæ Alexandrini, una cum expolitione Balsamonis in eundem, ac etiam ex sancti Clemen-

Clementis constitutione lib. 7. cap. 26. Hinc infertur magna virtus Eucharistiæ, quæ in instanti poterat illuminare, & statim conferre speciem contritionis, sicuti pœnitentia, & confestim disponebat, & habiles reddebat Catechumenos ad recipiendum Baptismum, Confirmationem, & Communionem: Quoniam ex interpretatione Balsamoni adducta, cum dictus Catechumenus non per fraudem recepisset Eucharistiæ; credebatur à Deo vocatus, nam sicuti sanctus Petrus dixit Cornelio, & iis, qui secum erant, quod essent ipsi baptizandi, eo quod Spiritus sanctus descenderat super illos; ita quoque Catechumenus, qui Eucharistiæ ignoranter recepisset, erat etiam baptizandus: Siquidem catechumenatus non ad aliud antiquitus fuit institutus, nisi ut Catechumenis esset dispositio ad recipiendam Eucharistiæ; ut inquit S. Augustinus lib. de operibus & fide, ut refert etiam Albaspinus dict. tractat. cap. 4. & 5.

Circa Catechumenorum Missam, antequam illa inchoaretur, mos fuit prioribus sæculis, quod aliquæ fierent orationes: Psalmos etiam canebant, deinde explicabatur sacra Scriptura, ac per Episcopum sermo habebatur, ut ex hoc possent extranei ad Deum converti; quamvis successu temporum post aliquas orationes canebant Evangelium, quod per Episcopum explicabatur non solum fidelibus, verum etiam præsentibus extraneis cujusque conditionis Judæis, Paganis, Schismaticis, Hæreticis, Catechumenis, Energumenis, & pœnitentibus: & hoc probatur ex Concilio IV. Carthaginensi, & Concilio II. Valentia in Hispania. Expleto sermone omnes extranei egrediebantur ab Ecclesia, exceptis Catechumenis, & pœnitentibus tertii & quarti ordinis una cum Energumenis: immediatè postea incipiebat Missa, quæ dicitur Catechumenorum, ut sequitur; Diaconus circumibat Ecclesiam, admonendo fideles de eo, in quo deberent orare pro Catechumenis tertii ordinis, quibus eodem tempore imperabatur, ut capita inclinarent ad recipiendas Episcopi orationes; quibus orationibus completis extra Ecclesiam mittebantur; & statim Diaconus admonebat fideles, quomodo deberent effundi preces ad Deum pro Energumenis, qui similiter flecebant capita, ut supra, & ab Ecclesia egrediebantur: & idem sublequebatur de Catechumenis quarti ordinis, & successivè de pœnitentibus: & hæc nominabatur Missa Catechumenorum potius, quam Pœnitentium, vel Energumenorum, quamvis pro iis omnibus oraretur; Quoniam necessarium fuit ibi pro Catechumenis orare; quod non contingebat respectu aliorum, pro quibus etiam orabatur; & præterea, quoniam numerus Catechumenorum erat satis magnus, cum ferè omnes, qui baptizabantur, essent ætate provecti; cæteri vero essent respectivè pauci.

Pro Missa Catechumenorum nominabant dictas ceremonias, eo quia preces solenniter fiebant intra tempus solennitatis Eucharistiæ, quæ Missa appellabatur; quamvis improprie prædictæ preces Missa Catechumenorum nominabantur: siquidem in effectu hoc aliunde non proveniebat, nisi quod ipsi assistebant in principio ceremoniarum sancti sacrificii, ac etiam quod dictæ preces fiebant supra illos ante sacrificium.

Orationes prædictæ, ac impositio manuum supra Catechumenos fiebant intra tempus Missæ, vel paulò ante consecrationem, ad hoc, ut purgarentur, & sanctificarentur per Eucharistiam. S. Joann. Chrysostr. homil. 4. de Nat. Dei, inquit, quod paulò ante sacrificium altaris jubeant inclinari Energumenos ad hoc, ut pro illis orarent fideles Christum Dominum, qui immediatè postea in altari debebat præsentari: Et similiter debemus hoc idem asserere de iis, quæ ibidem habebantur pro Energumenis, & Pœnitentibus, ex Albaspino dict. tract. cap. 5.

*Catechu-
meni non
participa-
bant de
reliquiis
panis ad
sacrifi-
candum.*

Quo ad eminentiam hujus Eucharistici Sacramenti, refert Theophilus Patriarcha Alexandrinus can. 7. quod non permittebatur Catechumenis, ut ipsi manducarent de reliquiis (non inquam de pane consecrato) sed nec etiam de reliquiis panis oblatis per populum, ad effectum consecrandi, etiam quod tales reliquæ non essent consecratæ: & hoc idem habetur in constitutione sancti Clementis lib. 8. cap. 39. qualiter dividebantur talia fragmenta inter Ecclesiasticos, quod erat in exclusionem Catechumenorum propter eorundem inhabilitatem: Ac etiam dicta fragmenta ex tali destinatione ad consecrationem contraxerant in se talem sanctificationem, ut non possent in prophanos communicari, ne sequeretur timor contemptus Eucharistiæ; ut ex Balsamone supra dictum canonem.

Catechumenis in tertio vel quarto gradu præbebatur Panis, & Sal sanctificationis; ex D. Augustino de pœna, & remissione peccatorum cap. 26. ac etiam habetur in canone 5. Concilii Carthaginensis III. Nam sicuti Panis benedictus dabatur ad servandam unionem inter fideles, ut refert sanctus Innocentius in epistol. 1. Ita hic panis permittebatur Catechumenis nondum natis intra Ecclesiam, cum non essent adhuc habiles alterius alimenti, quo fruebantur fideles. Dabatur etiam hic panis & sal Catechumenis, ut disponerentur ad credendum Eucharistiæ miracula, quæ maximè sunt difficilia humanis sensibus, & consequerentur ex hoc majorem gratiam.

*Confir-
matio an-
te Eucha-
ristiam.*

Confirmatio conferebatur ante Eucharistiam, ut ex actis Apostolicis cap. 8. ibi: *Miserunt ad eos Petrum & Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini IESU. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* & cap. 19. *His auditis baptizati sunt in nomine Domini IESU, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, &c.* Et Tertullianus lib. de præscript. cap. 36. ponit post Baptismum Confirmationem, ac deinde Eucharistiam. Quare autem conferatur Eucharistia post Confirmationem? Ratio est, quoniam omnia sacramenta, & ministeria à Christo instituta, non ad aliud principalius tendunt, quam ad uniendos realiter homines ipsi Christo: sed Eucharistia cum sit vera Christi caro, & verum ejus corpus, melius, & perfectius, quam cætera sacramenta nos Christo conjungit; siquidem cætera nos uniunt per Gratiam, hæc autem per contactum realem: Ac etiam cætera sacramenta sunt dispositiva ad introducendam hanc perfectam formam unionis, quam operatur ac producit Eucharistia. Præterea refert sanctus Dionysius, quod Eucharistia conferat

vim

vim cæteris sacramentis, ut operentur dictam unionem cum Deo, & absque illa dispositio cæterorum sacramentorum remaneret imperfecta: & inquit Tertullianus adversus Praxeam, & alibi, quod per Eucharistiam acquirimus perpetuitatem, & individuitatem Corporis Christi.

Non Eucharistia, sed Confirmatio nominatur Perfectio, eo quia perficiat Baptismum; ex S. Thom. part. 3. quæst. 72. art. 7. & in Concilio Eliberitan. can. 77. dicitur. *Si quis Diaconus sine Episcopo, vel Presbytero, aliquos baptizaverit, Episcopus eos per Benedictionem perficere debet*: & similiter ibidem can. 38. habetur, quod posuit in necessitate positus baptizari; adeo ut si supervixerit, ab Episcopo per manus impositionem perfici possit, sanctus Ambrosius lib. 3. de Sacram. cap. 2. Et ratio prædictorum est, quod quamvis Baptismus abstergat originalia & actualia peccata, ac etiam conferat gratiam justificantem: Nihilominus confirmatio perficit, & roborat nativitatem, quam receperunt fideles in Baptismo: Gratia enim gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatem Justitiæ, ex D. Thoma ubi supra ad 1.

Oleum sanctum non poterat perfici absque præsentia Eucharistiæ, sanctus Cyprianus epistola 12. libr. 1. vel 70. secundum Pamelium ibi: *Porro autem Eucharistia, & unde Baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatur: sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam: unde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quia constat, oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse.* Item sanctus Hieronymus contra Luciferianos, inquit: *Hilarius cum Diaconus de Ecclesia recesserit, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos & Presbyteros non habens, neque Baptisma sine Eucharistia.* Quoniam in Baptismo necessaria est unctio olei: & in hoc adducitur ratio, quoniam sicut omnes orationes ad Deum Patrem recipiunt vim ex verbis, *Per Jesum Christum, &c.* ita in iis, quæ fiebant præsentia Eucharistiæ, dum vice prædictorum verborum ostendebatur Deo Patri ipsius dilectus Filius in altari; exhibebat hoc majorem efficaciam, ac energiam; maximè cum nil majus in Ecclesia posset cogitari post Eucharistiam, quam sanctum oleum, quod potens erat, ut Spiritus sanctus descenderet super fideles, ex Tertulliano, & aliis, &c.

C A P. XXI.

Quid apud Antiquos sit Communio, seu communicare?

Quamvis in præsentem verbum Communio ad solam Eucharistiam sit restrictum, ut vidimus in præcedentibus; Nihilominus quoniam apud Veteres multò latius patebat; Ecclesiæ enim communionem accipere, atque ad eam poenitentes sine Eucharistia etiam poterant admitti; ideo de hac nos inferius dicemus. Communio siquidem jus illud situm erat in rerum omnium humanarum & divinarum parti-

Confirmatio non Eucharistia dicitur perfectio.

Oleum sanctum perficitur cum Eucharistia.

Communio quid esset apud præcos?

participatu, & societate. Ita excommunicati non solum à sacris arcebantur, sed omnes eos abhorrebant, nemo eos salutatione, nemo alloquio, nemo convivio eos dignos judicabat, ut ne Deo quidem cum eis preces adhibere liceat, can. Apost. 10. *Si quis cum excommunicatio, licet in domo preces conjunxerit, iste communione privetur.* can. 33. Laodicensis Concilii. *Non oportet cum hæreticis, & schismaticis orare.* can. 73. Carthaginensis 4. *Qui communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, sive Clericus, sive Laicus; excommunicetur.* Similiter can. 2. Antiochenæ synodi 1. quod à conviviis excluderentur. can. 3. Arelatensis 2. can. 15. 16. & 18. Toletani 1. can. 6. & 11. Avernenfis: *Quin imò, nec panem sumere, aut colloqui cum eis satis tutum videbatur.* can. 15. Epaunensis Concilii, & can. 37. Antisiodorensis Concilii. *Si quis presbyter, aut quilibet de Clero, aut de Populo excommunicatum, absque voluntate ipsius, qui eum excommunicavit; sciens receperit, aut cum illo panem manducaverit, vel colloquium habere decreverit; simili sententia subjacebit.*

Oblationes in communitatem Ecclesiæ mortui pœnitentis recipiuntur, ut in Concilio Arelatensi 2. can. 12. ibi. *Sed pro eo, quod honoravit pœnitentiam, oblatio ejus recipiatur.* Concilio Taurinensi can. 5. Concilio Toletano 1. can. 17. Concilio Carthaginensi 6. can. 10. Carthaginensi 7. can. 5. Concilio Tarraconensi can. 6. Quibus omnibus locis Communio pro Eucharistia nequaquam sumitur.

De communione Ecclesiastica.

Sicuti ab antiquis dividebatur Communio, ut alia Laica diceretur, quæ jus in Christi corpore myltico, & Ecclesia significabat, ut in præcedenti: Altera nominabatur Communio Ecclesiastica, de qua tot erant species, quot sunt ordinum Gradus, & quot modis ab iis gradibus excidere poterant Clerici. At verò cum quis omnimoda depositione (ut ajunt canones) & perpetua puniretur, hoc est cum quis tam à gradus honore, quam functione removeretur, cum jus integrum Communionis Ecclesiasticæ amisisset, & inter laicos fuisse relegatum; sicuti quoties Clerici à Communione secluduntur, si nihil sit additum; id de Ecclesiastica Communionem sit intelligendum, quæ etiam Sacerdotalis vocatur; ut in Concilio Arelatensi 2. can. 30. *Secundum insinuta seniorum, si à Communionem sacerdotali fuerit suspectus Episcopus, hunc non solum à Clericorum, sed etiam à totius populi colloquio, atque convivio placuit excludi, &c.*

De communione Peregrina.

Communio peregrina dicebatur, cum Episcopus, Presbyter, seu alius quivis Clericus, si peregrinando penes se non retinebat Commendatitias litteras, hunc debebant de catalogo, quo recensabant clericos; non quot clerici esse desinerent, sed quod à cæteris clericis semigrarent; id est convictu mutuo, synodis, aut aliis congressibus prohiberentur, & capita cum fidelibus conferre non possent: ut ex canone Apostolorum, &c. Prædictis verò Peregrinis se Christianos profitentibus, in iis, quæ sunt naturæ, & hospitalitatis, exhibebatur humanitas; iidemque ad communes Ecclesiæ preces duntaxat admittebantur; nequaquam verò ad sacramentorum participationem, nisi cum se esse Catholicos fide certa, formatisque litteris docuissent, Baron. in ann. 400. ubi Spondan. num. 11. vide etiam, qui de his latè scripsit Albaspinus de veter. Eccles. ritibus, lib. 1. cap. 3.

Can-

Communio Laica est Jus communicandi cum cæteris fidelibus more Laicorum, & ut Laicum, participem esse societatis Christianorum: Quanquam si Clericus, vel Presbyter communicabat laicè propter aliquod delictum, ille accipiebat Eucharistiam more Laicorum, aut extra septa altaris, aut sub una specie, aut sub utraque, prout usus Ecclesiæ obtinebat; & ulterius communio prædicta multa alia complectebatur præter Eucharistiam. Baron. anno 258. ubi etiam Spond. num. 1. & idem Baron. anno 487. ubi Spondan. num. 1. Albaspinus dicto tractatu de veter. Ecclesiæ ritibus, lib. 1. cap. 4.

De Laica
Communione.

Oblationes dicebantur, quæ à sacerdotibus in altari paulò ante sacra offerebantur, certisque precibus benedicebantur; quarum postea pars aliqua fidelibus, cætera in sacerdotum, clericorum, & pauperum alimentum erogabantur; Augustin. serm. 213. de tempore, ibi; *Oblationes, quæ in altari consecrentur, offerre; erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicet.* Unde ex prædictis oblationibus particulas, ac buccellas viritim in Ecclesia distributas fuisse, ut hac participatione significarentur omnes fideles sub uno eodemque capite, & de eodem corpore esse. Albaspinus ubi supra, cap. 5. Viringus de triplici cœna part. 3. cap. 55. §. Fermentum per titulos.

De Communione
per oblationes.

Communio per Eulogias, id est, per benedictiones, dicitur; cum per vicos, & pagos sparsi, & diffusi, ex eadem non possent sumere Communionem, cuperentque semper unionis Christianæ, & Christi corporis speciem quammaximè retinere. Festivis diebus (præter Panem benedictum, qui in unaquaque Ecclesia inter fideles ex oblationibus offerebatur, ut diximus) ex Matrice etiam per Parochias benedictus panis mittebatur; ex cuius perceptione communitas, quæ inter fideles ejusdem Diocesis intercedere debet, intelligebatur, & representabatur, ut ex can. 14. Laodiceni Concilii, cujus instituti ratio per Innocentium adducitur: *Ut se à nostra Communionem maxima illa die non judicent separatos;* per dictum Albaspinum cap. 8. Præterea Formosus Papa Regi Francorum Carolo dirigens admonitionem, qualiter ei sit in Regno agendum, congratulans devotioni, quam idem Rex erga Sedem Apostolicam significaverat; quem petierat benedictum panem pro pignore mittit, apud Frodoardum histor. Rhemensis lib. 4. cap. 2. Similiter à Monasteriis, cum ab Episcopo visitarentur, solebant offerri eulogiæ. can. Non semel §. quod nullis canonicis: causa 18. quæst. 2. & ad Concilia Episcopi eulogias deferrebant, quamvis non cogebantur, can. de eulogiis dist. 18. & plura etiam vide apud Viringum de triplici cœna part. 3. cap. 65. vide Glossarium Græco-Barbarum Meursi verbo *εὐλογία*.

De Communionem
per Eulogias.

Primis temporibus nullus unquam pœnitens, aut Catechumenus è vita discedebat, quin ante in fidelium communionem advocaretur, aut corpori Christi Domini, unde distractus fuerat, restitueretur. Quoniam verò contingebat, ex illa multitudine Pœnitentium, & Catechumenorum; ut aliqui ante vitam amitterent, quàm fidelium gregi confociarentur, aut sacro Baptisimi fonte abluerentur, aut ablutionem fortirentur; Quidam simplicitate ducti, Baptisimum illis, & Eucharistiam post eorum mortem conferebant, ne quis vacuus communionem decederet. At verò saniori modo

De Pœnitentium
& Catechumenorum
Communionem
post mortem.

modo solitum fuit, cum quis defuisset pœnitentiæ tempore, nondum absolutione percepta; Ecclesia ad communionem fidelium tunc revocabat, non Eucharistiæ, aut Baptismi quodam beneficio; sed oblationes, quæ eorum causa à cognatis, aut affinibus proponebantur, admittendo comprobabat, ex can. 12. Concilii Arelatenfis I. ibi: *Deiis, qui in pœnitentia positi, vita excefferunt; placuit nullum communionem vacuum debere dimitti, sed pro eo, quod honoravit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur: & latè per Albaspinum d. lib. 1. cap. 9. & 10.*

De Communionem per Viaticum.

Viaticum generatim sumptum significat communioni fidelium restitui appropinquante necessitate mortis obeundæ: & nil aliud est Viaticum, quam illa ipsa communio, quæ excommunicato redditur, quem brevi moriturum conjicimus. At verò non omne Viaticum dicitur Eucharistia; quoniam Ecclesiæ communio multis aliis modis potest comparari, quàm Eucharistia; nempe Baptismo, Confirmatione, extrema Unctione in morte collata, ut in canon. 9. Concilii Bercedensis. *Pœnitentia benedictionem, quam Viaticum deputamus, per communionem acceperit, & can. 39. Concilii Araulicenfis I. Qui recedunt de corpore pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eos communicare: quod morientis sufficit consolationi, secundum diffinitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congruenter Viaticum nominarunt: Quamvis sicuti Eucharistia perfectissima est communio, ita perfectissimum est Viaticum, quod suppeditari possit morituris, ut ex Albaspino ubi supra, cap. 11. & nos de illa diffusè supra diximus.*

Si quis desperatus, & consequutus Communionem, oblationisque factus particeps iterum convaluerit; sit inter eos qui communicationem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi Communionis gratiam tribui; Episcopus probabiliter ex oblatione dare debet. Horum vero causa, qui sine Communionem sunt defuncti, Dei judicio reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus à Communionis remedio differretur: Nos quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. Albinus de divin. offic. cap. de his qui in extremis.

Effet hic dicendum de Communionem per Eucharistiam: Verum quia de illa satis ad propositum diximus supra; ad ea Lectorem rejicio.

De Communionem per Agapem.

Consuetum fuit Christianis olim synaxin indicare Christi exemplo. Ut enim ille ad cœnam Apostolos vocavit, eosque donavit sacro suo corpore; sic illi sacratæ communioni cœnam submittebant, quam Agapem dicebant ab amore, quo inter se mutuum faciebant, ut patet ex 1. Corinth. 10. *Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam Cœnam manducare, unusquisque enim suam Cœnam presumit ad manducandam: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum, aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Sed in eo Apostolus eos non laudat, verum capit. Unusquisque enim Cœnam suam presumit, inquit, ac si diceret: Bene quidem convenitis in unum, Christi imitatione, male tamen eum sequimini. Primum quoniam præmittitis Agapem sacratæ communioni. Ita hunc locum August. Primasius, S. Thomas, Anselmus, Glossæ*

Glossæ interlinearis, & ordinaria interpretantur: prius enim synaxis celebranda fuerat, dein Epulo locus. Chrysof. i. Corinth. ii. homil. 27. *Statis diebus mensas faciebant communes, & peracta synaxi post Sacramentorum Communionem inibant Convivium; divitibus quidem cibos offerentibus, pauperibus, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & communiter vescentibus.*

Secundo, peccabant Corinthii, quoniam ut testatur B. Eligius homil. 15. *Solebant in hac die deferre ad Ecclesiam Panem & Vinum, & dabant sacerdoti ad consecrandum, expletisque mysteriis, unusquisque quod dederat, recipiebat: sed & quidam illorum in foribus templi preparabant sibi convivium in conspectu pauperum, nihilque horum eis expectantibus erogabant.* Malo huic ut obviam iretur, eleemosynæ colligebantur in Agapen, quæ tamen liberæ erant, Tertull. in apologetico cap. 39. ibi. *Modicam quisque stipem mensura die, vel cum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit, &c.* Interdum Ecclesiæ sumptu fiebat; nisi ea tenuior esset, ideo Gregorius Magnus epist. 54. mandat Petro Diacono, in dedicatione suppleri inopiam Oratorii beatæ Mariæ, cui more majorum Agape instituenda esset pauperibus.

Tertius error fuit excessus in luxuriosis comestationibus, & ebrietatibus, quæ ibidem licitæ putabantur, ut in honorem Martyrum: in quas latè insurgit August. epist. 64.

Quarto, superstitio se immiscuit, & parentalia, August. lib. 6. confess. cap. 2. de matre Monica, ibi: *Ne ulla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni Gentilium essent similia, abstinuit se libentissime, &c.* Ut de iis, & similibus tractat Viringus de triplici Cœna lib. 3. cap. 56. De hujusmodi Agape, seu duplici cœna latè etiam Cardin. Baronius in ann. 57. ubi Spondan. in epitom. num. 39. Triplici ex causa inter Christianos Agapes celebrari solitas, nempe in Natalitiis sanctorum Martyrum, in Funeribus, ac etiam in Dedicationibus Ecclesiarum. Baron. d. ann. 57. ubi Spondan. num. 40.

Agape igitur dicebatur, quod diebus Dominicis cœnas de nocte celebrabant; *Agape* quibus omnes Christiani intererant, & in privatam aliquam domum conveniebant, *quid esset?* ubi post fufas ad Deum preces, cœnabant; cœnati manus abluebant, candelas, cereosque accendebant, Deum precabantur, scripturam sacram legebant, mox inter se omnes de rebus divinis sermones faciebant, & pecunias pro viduis, pupillis, & inopibus ibidem colligebant; nec ibi Eucharistia ministrabatur, cum hæc solum de vesperi fierent. Tertull. cap. 34. Apolog. Ac etiam in prædictis convivii nulli prorsus nisi fideles admittebantur; nam neque Catechumeni, nec pœnitentes ibidem accumbebant, propterea quod jus communionis, & fraternitatis, aut amississent, aut nondum essent consequuti: Albaspinus d. lib. i. cap. 17. Vide Glossar. Græco-barbar. Meursi verbo *Αγάπη*.

Fraterna charitas apud primos Christianos erat, quia unum Deum parentem *De Fraterna Charitate.* agnoverunt, qui unum spiritum biberunt sanctitatis, ut consortes fidei, ut spei cohæredes, &c. ex Tertull. & Minutio Felice. Caterum ut filii Dei, & Jesu Christi nuncuparentur, non nisi à Lavacro proveniebat. S. Cyrillus Hierosolymitanus in præfat.

Unius Matris filii, & filia facti estis omnes, quicumque hic nomina dedistis: & in prima catechesi. Ad ingenuam adoptionis regenerationem pervenire. D. Ambros. lib. 5. de Sacrament. cap. 4. Ex malo seruo factus est bonus filius. D. Cyprianus ad Pompejum: Qui filius Ecclesie non est, ut habere quis possit Deum Patrem; aut Matrem Ecclesiam.

Hæc amicitia Religionis societate tam fortiter erat conjuncta, ut Gentilibus suspecta esset: quoniam etiam pro altero mori essent parati fideles. Ab hac amicitia non solum Hæretici, & Schismatici arcebantur, sed etiam Pœnitentes, & Catechumeni, qui omnes à cæteris fidelibus fratres non appellabantur, quia scilicet jus ad hæreditatem Christi habere non conferentur; neque salutationem Dominicam, antequam salutaribus aquis purgati essent, recitabant: Indignum enim videbatur, Deum Patrem eos invocare, qui filii tenebrarum adhuc essent. D. Ambros. ibidem. *Ergo attolle oculos ad Patrem, qui te per Filium redemit, & dic; Pater noster. & item: Dic ergo & tu per gratiam, Pater noster, ut filius esse merearis.* Quod confirmatur, quoniam Catechumeni ab Ecclesia post primas conciones, & antequam sacrificium celebraretur, exemplo recedebant, ut satis supra abundè diximus: adeo ut nec unquam ante perceperint orationem Dominicam, quæ sacrificio conjuncta erat; & propterea à sancto Augustino homilia 42. in feria secunda Palmarum admonentur Competentes orationem Dominicam ita ediscere, ut etiam memoriter Sabbatho proximo post Baptismum reddere possint, ibi: *Accipite hodie, quomodo invocetur Deus. & paulò post: Tenece ergo & orationem hanc, quam reddiduri estis die Sabbathi novissimi, quo baptizandi estis.* Ulterius hoc jus Fraternitatis quadam animæ & bonorum societate consistebat, cum unusquisque pro facultate, & modo fortunæ, cæteros libenter juvabat, & pro alendis ægrotis, viduis, captivis, aut iis, qui ad metalla, & arenas damnati essent, ostiatim mendicabant, sicut pro maritandis puellis, & aliis pietatis officiis.

Communis per litteras,

Erat quoque apud fideles antiquitus Communio per litteras *Formatas*, seu *Communicatorias*, de quibus August. epist. 163. quibus probaretur unitas, ne fraus irreperet: Eadem etiam *Canonica, Ecclesiastica, Pacifica* nominatè reperiuntur. *Commendatitia* verò litteræ concedebantur etiam ab Episcopis, pauperibus peregrinantibus, ad testandam eorum fidem Catholicam, Concil. Chalcedonens. can. 13. can. extraneo clerico, distinct. 71. Erant præterea litteræ *Dimissoriae*; ac etiam *Memoriales*, seu *Commonitoria* dictæ; Itemque *Synodicae; Circulares*, sive *Catholicae*; Similiter *Decretales; Pastorales; Confessoria*; nec non litteræ *Confessoria Captivorum*, ac etiam litteræ *Apostolicae*, quæ etiam Breves dicuntur, de quibus omnibus vide, quæ refert Card. Baron. in ann. 142. ubi Spondan. in epitom. num. 6. 8. & 9. Vide etiam Franciscum Bernardinum Ferrarium Mediolan, qui de istiusmodi litteris librum edidit.

CAP. XXII.

De antiquissimo Excommunicationis Usu.

Sicuti mos fuit Fidelium nascentis Ecclesiæ tempore, quod diversas Communio-
num species servarent inter se, ut diximus; ita etiam Usus Excommunicationis
non fuit ab iisdem alienus. Hæc, inquam, Excommunicationis censura usque adeo
vetus, & antiqua est existimanda, ut à primæva orbis origine ortum habuerit: Luci-
fer propria voluntate excacatus cum Angelis suis extra communionem Paradisi po-
situs, anathemate percussus est. Huic proxima sequuta est Excommunicatio, cum
omnium Parens extra deliciarum tranquillitatem ejectus est, adjecta etiam terræ Ma-
ledicti nota. Fratricida deinde Cain extra hominum commercium positus, & pro-
fugus super terram, anathematis argumentum extitit; comet ipso Cain referente
Genes. 4. *Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua.* Anathematis speciem ha-
bet toties repetita maledictio, Deuter. 27. *Maledictus qui fecerit sculptile; qui male-
dixerit patri, & matri; qui transfert terminum proximi sui, &c.* Hujusmodi execra-
torios canones promulgavit Josue cap. 8. ibi: *Post hæc legit omnia verba Benedictionis,
& Maledictionis, &c.* Perseverasse etiam apud Hebræos hujus generis pœnæ, do-
cet sanctus Joannes cap. 9. *Condixerunt ab illa hora, ut qui confiteretur Christum, ex-
tra synagogam fieret.* Notissimus est Evangelicus locus de anathemate ferendo;
Matth. 18. *Si Ecclesia non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Jure igitur
censentur privati usu, & fructu suffragiorum Ecclesiæ excommunicati, quando Chri-
sti decreto infelicem subeunt Ethnicorum conditionem; Et ex iis luce clarius ap-
paret, quam temerè sola mentis ignorantia; & Catholicæ Religionis odio, Hæ-
retici nostri temporis asserant excommunicationem esse recens inventum, nec
licere Prælati in quemquam, quantumvis contumacem, sævire excommunicationis
gladio.

Similem excommunicationis sententiam in quendam Corinthiorum propter
portentosum facinus pronuncians Paulus 1. Corinth. 5. *Tradidit eum Satana in in-
teritum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Quam quidem
pœnam, non modo ut incestuosus ille à Dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur,
esse intelligendam; sed etiam ut à Communione fidelium haberetur abscessus;
Patres omnes consentiunt. Tertull. de pudicitia cap. 13. Ambrosius 1. de Pœnit.
cap. 14. cum aliis relatis per Baron. in ann. 57. ubi Spondan. num. 4. Et simili
excommunicationis modo per traditionem Satanae usus alibi Paulus adversus Ale-
xandrum, & Hymenæum, qui à fide exciderant; ad Galatas 1. Præ cæteris nomini-
bus, quibus Ecclesiastica illa censura ab auctoribus nominatur, frequentiori usu ea-
dem excommunicatio dici solet, quod, qui ea percellerentur, à Communione sanctif-
simæ Eucharistiæ, & quo cunque fidelium consortio arcerentur. Hilarius in Psalm.
118. *Qui ab Ecclesiæ corpore respuuntur, quæ Christi est corpus; tanquam alieni à Dei
corpore dominatui Diaboli tradantur.*

Gravissimum omnium censura pondus considerantes Origenes homilia 9. Hieron. & alii Patres; non nisi ex gravissima, & publica causa, & in contumaces duntaxat adhibendam tradiderunt. Sed quid tunc fiet, si injustè excommunicatio discernatur? Audi Gregorium homilia 26. in Evangl. *Sub magno moderamine Pastores Ecclesie, vel solvere studeant, vel ligare: sed utrum justè, vel injustè obliget pastor: Pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is, qui subest, & cum injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suae sententiam ex alia culpa mereatur, &c.*

Hujusmodi anathematis fulgure percussi sæpius fuere Imperatores, Reges, & alii Principes. Et de Theodosio Imperatore ob cladem Theſſalonicensium à sancto Ambrosio ab Ecclesia repulso post Augustinum lib. 5. de Civitate Dei cap. 25. Ambrosius epist. 28. ad Theodosium, referunt Annales Baronii ann. 390. ubi Spondan. num. 1. & 2. & 3. & de Philippo Imperatore, qui post Baptismum deliquit, cum ab Ecclesia jure deberet esse extorris: idem facta Exomolegesi publicè in Ecclesia, Fabiano Papa aliter eum ad preces cum reliquis celebrandas postrema vigilia Paschatis admittere recusante, magnæ pietatis exemplo diluit. Eusebius lib. 6. histor. cap. 25. Baron. ann. 246. ubi Spondan. num. 2. in fine. Sicuti etiam Innocentius Papa Arcadium, & Eudoxiam conjugem à communione Ecclesie rejecit ob facinora in Joannem perpetrata, ut post Nicephorum, & alios refert Baron. ann. 407. ubi Spondan. num. 7. Ac etiam Anastasius Imperator à Symmacho Papa excommunicatus, ex eodem Baron. ann. 502. num. 3.

Sed iis, & similibus plurimis omiſſis: horrendum fuit illud anathema, quod Theodorus Papa ad sepulchrum sancti Petri accedens, de sanguine Christi ex calice distillato in atramentum depositionem Pyrrhi, olim Monothelitarum Patriarchæ excommunicati, conscripsit, ex Baronio in annum 648. ubi Spondan. num. 2. ut simile quoque factum legimus apud Græcos in octava Oecumenica Synodo adversus Photium intrusum in Constantinopolitanam Ecclesiam, ex actis ejusdem Synodi, & apud Baron. ann. 869. num. 5.

Sed hæc satis, brevitati inserviens, circa antiquum usum hujusmodi censurarum.

C A P. XXIII.

De Sacramento Confirmationis.

Post Baptismum, & Eucharistiam, quæ sunt præcipua Christianæ Religionis sacramenta; fuit quoque Confirmatio verum Sacramentum, quæ fiebat, ac etiam fit super omnem populum utriusque sexus, illaque Chrismate exercetur. Hoc Chrismatis unguentum Moyses primum, in Exod. cap. 30. jubente Domino composuit & confudit; quo primi Aaron & filii ejus in testimonium sacerdotii, & sanctitatis peruncti sunt; Deinde quoque Reges eodem Chrismate sacrabantur: unde & Christi nuncupabantur, sicut scriptum est in Psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos:* eratque eodem tempore in Regibus & Sacerdotibus tantum mystica unctio, qua Christus figura-

figura-

figurabatur, unde & ipsum nomen à Chrismate ductum est. Sed postquam Dominus noster, verus Rex & Sacerdos æternus, à Deo Patre cœlesti mystico unguento est delibutus, jam non soli Pontifices & Reges, sed omnis Ecclesia unctioe Chrismatis consecratur, pro eo quod membrum est æterni Sacerdotii & Regis. Ergo quia genus regale & sacerdotale sumus; ideo post lavacrum unguimur, ut Christi nomine censeamur: Ita Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 25.

Institutum fuit igitur hoc sacramentum Confirmationis, in lege Evangelica, à Christo immediate; ut in Concil. Trident. sess. 7. can. 1. Et hanc institutionem peractam in nocte Cœnæ in qua toties Spiritum sanctum Ecclesiæ suæ promisit; & valde verisimile, tunc etiam docuisse materiam & formam illius sacramenti; & præceptum de eo Apostolis dedisse, ut ex Fabiano Papa epist. 2. cap. 1. his verbis. *In illa die Dominus JESUS postquam cœnavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes; sicuti à sanctissimis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.* Quare ex traditione constat ejusmodi tempus. Inde fortè manavit consuetudo conficiendi Chrisma illo die singulis annis; & est sententia D. Thomæ & aliorum cum Suarez disput. 32. sect. 2. Potest etiam dici, fuisse quadam ratione consummatum & perfectum hoc sacramentum post resurrectionem Joann. 20. quando Christus dixit, *Accipite Spiritum sanctum:* &c. quatenus secundum probabilem opinionem; tunc Apostolos fecit Episcopos; supposita instructione illis tradita in nocte cœnæ. Nam quod alii dicunt, fuisse hoc sacramentum institutum Matth. 19. quando oblatus sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & curaret: nullo fundamento nititur; & ad summum fuit adumbratio quædam futuri sacramenti: ut refert Filiucius Moralium quæst. tract. 3. de Sacram. Confirmat. cap. 1. num. 5. & 6.

Solis autem Episcopis collatio hujus sacramenti fuit semper assignata, etiam à principio nascentis Ecclesiæ; Rupertus Abb. de divin. offic. lib. 5. cap. 16 & ex Epiphani. hæresi 21. habetur. *Nam cum Philippus Diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus; ut per hoc daret Spiritum sanctum.* Chrysostom. in octavo cap. Actuum Apost. ait; *Unde mea sententia hic Philippus unus ex septem, erat secundus à Stephano; ideo & baptizans Spiritum sanctum non dabat, neque enim facultatem habebat: hoc enim donum solum Apostolorum erat: &c. Nam virtutem quidem acceperat faciendi signa, non autem dandi aliis Spiritum sanctum.* Et ex Innocentio I. circa annum Domini 410. epist. 1. ad Eugubinum cap. 3. habetur. *De consignandis verò Infantibus manifestum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere: nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi; ut vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat: verum & illa lectio Actuum Apostolorum, qua asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam Baptizatis traderent Spiritum sanctum. Presbyteri seu extra Episcopum seu presente Episcopo baptizant: Chrismate Baptizatos ungere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum.* Habetur etiam ex gestis Pontificibus Sylvestrum Papam instituisse, ut à Presbytero ungeretur Neophytus in cerebro

chrisinate ab Episcopo consecrato: Et hoc decretum fuit ob remedium difficultatis Episcopum consequendi ante exitum animæ: etenim si quis deederet sine ornamentis vestis, quæ tribuit Deus menti per manus impositionem (quæ sunt septem dona Spiritus sancti;) periculosum esset, ne in convivio Regis existens, terribilem vocem illam audire mereretur; *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* ut refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 27. Rupertus Abbas de di-

Quare bis unguimur?

vin. offic. lib. 5. cap. 16. Hinc advertet, non mirum, si homo bis eodem chrisinate ad accipiendum Spiritum sanctum ungetur; cum idem Spiritus bis sit ipsis Apostolis datus; nempe post resurrectionem, quando Dominus insufflavit in eos, & dixit, *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, &c.* & iterum post Ascensionem Domini in die Pentecostes in linguis igneis; ut refert Harbanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 1. cap. 30.

Materia.

Potest tamen Papa committere collationem hujus sacramenti etiam simplici Sacerdoti: quia quædam quæ sunt superioris ordinis, potest ea etiam committere inferioribus de plenitudine potestatis; ut permisit Gregorius Magnus quibusdam Presbyteris, ut ipse scripsit Januario Episcopo, & refert Micrologus de Ecclesiasticis Observationibus cap. 21. & tradit D. Thomas part 3. quæst. 72. art. 12.

Oleum & Balsamum est materia hujus sacramenti, quibus repræsentatur dignitas Sacerdotalis & Regalis. S. Cyprianus de Unctione Chrismatis inquit. *In sacro Chrismate mixtum oleo balsamum Regia, & sacerdotalis gloria exprimit unitatem; quibus dignitatibus initiandis divinitus est unctio instituta: quod etiam asserit divus Thomas part. 3. quæst. 72. art. 2.*

Sed quamvis unctio Chrismatis materia sit hujus sacramenti; obstat tamen textus in Actis Apost. cap. 8. & 9. ubi sola manus impositione Apost. confirmabant. Sed ad hoc respondetur, Apostolos sola manus impositione confirmasse: quia cum imponebant manus, etiam ungebant. Ac etiam respondetur & est communior opinio, Apostolos utroque modo confirmasse: & sola manus impositione, quando Spiritus sanctus dabatur visibiliter cum dono linguarum; & præterea unctio, quando cessarunt signa visibilia. D. Thom. quæst. 72. art. 2. ad primum, & art. 4. ad primum, & alii, quos refert Suarez. disput. 33. lect. 4.

Exercebatur Confirmatio Chrismate, & signo Crucis; 2. Corinth. 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris: & in ea quam ad Ephesios scripsit idem Apostolus, sic prohibet c. 4. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem Redemptionis.*

Hoc idem sacra Concilia testantur, Elibertin. can. 38. *Posse baptizari in necessitate infirmis positum Catechumenum, ita ut si supervixerit, ad Episcopum cura perducatur, ut per manus impositionem perfici possit.*

Concilium Arelatens. 2. cap. 17. de Bonofaciis Hæreticis: *Chrismate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Consil. Laodicens. cap. 48. *Oportet Baptizatos sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis Regni participes fieri.* Concil. Aurelianens.

lianens. apud Gratian. de consecrat. dist. 5. *Ut jejuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moncantur prius confessionem facere, ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere.* & Concil. Meldense apud Gratian. ibidem. *Ut Episcopi non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.*

Hoc idem communiter asserunt sancti Patres, & ex Græcis Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 2. *Ille divino, ac prorsus Deifico unguento virum signat: & infra. Perficiens illa unctio facit perfectum.* & cap. 4. *Adventum Spiritus sancti consummans unguenti inunctio elargitur.*

Quod autem hoc sacramentum conferat Spiritum sanctum, constat ex Act. *Confert* Apost. ibi: *Cum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, quod accepisset Samaria* *Spiritum* *verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis,* *sanctum.* *ut acciperent Spiritum sanctum.* Origen. homil. 18. in Levit. *Donum gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur; ut non solum purgationem consequi possit is, qui convertitur à peccato, sed & Spiritu sancto repleri.* Et datur in augmentum, & firmamentum justitiæ, per quod conferatur gratia gratum faciens. D. Thom. part. 3. quæst. 72. art. 7. & S. Melchiodorus P. & M. in suo Decreto ait: *In Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præstat ad Gratiam: Regeneratio in se salvat mox in pace beati sæculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instruit ad agones mundi hujus, & ad prælia reservandos.*

At verò Tertullianus paucis verbis declarat omnes ritus solitos in hoc sacramento, nempe; Ungendi, benedicendi, Cruce signandi, & manus impositionis; ut in cap. 8. de resurrect. carn. *Caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut & anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur.*

Cyprianus Epist. 70. ad Januar. *Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est unctio, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.*

Sanctus Ambrosius de iis, qui initiantur cap. 7. *Repete quia accepisti signaculum spirituale, Spiritum Sapientiæ, & infra. Serva quod accepisti: Signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo.*

Sanctus Hieronymus adversus Luciferianos. *Annescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, ut Baptizatus postea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus sanctus? exi-
gis ubi scriptum sit? in Actis Apostolorum. Etenim si scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.*

August. tract. 6. in epist. Joannis. *Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum sanctum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas.* Et idem lib. 15. de Trinit. cap. 6. *Unxit cum Deus Spiritu sancto, non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo Baptizatos ungit Ecclesia.* Quamvis Christus, & Apostoli donassent effectum hujus Sacramenti miraculosè, S. Thom. part. 3. quæst. 72. art. 4.

De Alapa.
pa.

Quod autem Episcopus in conferendo hoc sacramento det Alapam in faciem Confirmatorum: Non aliud indicasse credo, quam post susceptum Spiritum sanctum, dispositi & parati reddantur ii ad suscipiendam omnem ignominiam, verbera, & mortem propter Christum: Non aliter quam Apostoli, qui omnes ante Christi passionem scandalizati sunt, & fugerunt; ex quibus alii etiam Magistrum negarunt, & alii tradiderunt: & tamen iidem in die Pentecostes post receptum Spiritum sanctum, digni habiti sunt pro nomine JESU contumeliam pati, verbera, & mortem pro eodem ferre, &c. Impingitur etiam alapa Confirmato, ut is recordetur etiam suscepti Sacramenti, quod iterari non potest.

Sacrum Chrisma per singulos annos in Cœna Domini conficitur per Episcopos: sed dum una confectio chrismatum abundat, vetus chrisma debet incendi, & non amplius quam uno anno uti permissum, atque deinceps novo frui. Ut in epist. sancti Fabiani Papæ ad Orientales Episcopos.

C A P. XXIV.

De Pœnitentiæ Sacramento, & auriculari Confessione.

Pœnitentiæ Sacramentum, nec non & auricularis Confessio, (à qua indefinenter Hæretici tantum abhorrent) quod semper in usu fuerit à principio nascentis Ecclesiæ; sacris Scripturis, & sanctorum Patrum auctoritatibus indubitanter manifestum patebit.

Etenim non in lege Evangel. solum, verum & in Mosaica, Num. cap. 5. vers. 6. legitur: *Vir sive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint; confitebuntur peccatum suum.* Unde qui in Hebraico idiomate sunt versati, optime norunt verbum, *Huavadu*, non exponi generaliter confitebuntur, verum particulariter, distinctè, & exactè.

Et de veritate hujus auricularis Confessionis, Scotus in 4. sentent. distinct. quæst. 17. Unica inquit, quod quamvis appareat istam non esse de jure divino promulgato per scripturam Apostolicam, dicendum est tamen, quod sit de jure divino positivo promulgato à Christo Apostolis, sed & Ecclesiæ promulgato per Apostolos absque Domini scriptura, sicuti mandata alia tenet Ecclesia ore tenus per Apostolos sibi promulgata sine scriptura: cujus fundamentum est illud Joann. 20. *Multa alia signa fecit CHRISTUS JESUS, &c.* & habetur extr. de celebrat. Missarum cap. Cum Marthæ.

Verum videamus, quonam pacto hæc Confessio sit Apostolica traditio, quæ inter Mosaica præcepta reponitur, & postea à Christo tanquam Ecclesiæ Sacramentum ordinata?

Quis autem denegabit filium Dei non dedisse potestatem remittendi peccata, cum dicat Apostolis apud Matth. cap. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super*

super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo. & apud Joann. cap. 20. Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Non enim Apostoli poterant remittere aut retinere peccata aliorum, nisi eorum cognitionem haberent per externam confessionem singulorum peccatorum cum omnibus circumstantiis. Unde sacra Tridentina Synodus sect. 14. cap. 5. deducit hanc necessariam illationem his verbis. Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, & sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, & si occultissima illa sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam animum gravius sauciant, & periculosiora sunt iis, quæ in manifesto admittuntur. Ac etiam collata Apostolis à Christo judiciaria potestate absolvendi à peccatis; exerceri illa non potest nisi audita prius causæ discussionem, de qua S. Gregor. homil. 26. in Octav. Paschæ inquit: Causa pensanda sunt, & cum ligandi atque solvendi potestas exercenda, videndum est, quæ culpa ante, quæ sit pœnitentia sequuta post culpam; ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam vivificat, illos Pastoris sententia absolvat: tunc enim vera est ablutio presidentis, cum æterni arbitrium sequitur iudicis.

Quod autem hæc auricularis Confessio sit indubitata, constat præter epistolam Canonicam S. Jacobi dum ait: Confitemini alterutrum peccata vestra: quod exponitur *Alius alicui*, ac etiam, ex sanctis Patribus, tum Græcis tum Latinis, ut per illos nobis aperta sit consuetudo Ecclesiæ primitivæ.

Origen. homil. 2. in Levit. Est adhuc septima, licet dura & laboriosa, per Pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator lacrymis stratum suum, & non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum, quærere medicinam secundum eum, qui dicit: Dixi pronuntiabo adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.

Et idem homil. 7. in Luc. explicans illud; Ut revelentur ex cordibus cogitationes; Unde inquit, & nos si peccaverimus, debemus dicere, peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi: Dixi, annuntiabo iniquitatem meam contra me Domino. Si enim hoc fecerimus, & revelaverimus peccata nostra, non solum Deo; sed & his, qui possunt mederi vulneribus nostris, atque peccatis; delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait, Ecce delebo, ut nubem, iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua.

Sanctus Basil. Interrogat. 129. Ut vitia Corporis nequaquam quibusvis temere homines aperiant, sed his tantummodo, qui rationem, quæ curanda sunt, teneant; eodem modo etiam peccatorum Confessio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possunt curare: & idem Basil. Interrogat. 228. Necessario iis peccata aperiri debent, quibus est creditæ dispensatio Mysteriorum Dei: siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam Veteres illos cernimus sequutos fuisse, quando & in Evangelio scriptum est, quod Joanni confitebantur peccata sua.

Gregor. Nissen. orat. ad eos, qui durius & acerbius alios judicant; *Afflictionis participem, & socium sume Sacerdotem, & Patrem; audacter ostende illi, quæ sunt recondita, animi arcano, tanquam occulta vulnera Medico retere; ipse honoris & valetudinis tuæ rationem habebit.*

Joann. Chrylostom. homil. 20. *Qui hæc fecit, si voluerit (ut decet) uti conscientia adjuvamento ad confessionem facinorum festinare; Medico ostendere ulcus, qui curet, & non exprobet, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia; facile sua peccata emendabit: Confessio enim peccatorum abolitio est etiam delictorum.*

Et idem lib. 2. de Sacerdotio; *Multa quidem arte opus est, ut qui laborant Christiani, ultro sibi persuadeant Sacerdotum curationi sese submittere oportere.*

Sed omissis aliis Græcorum Patrum auctoritatibus: transeamus ad Ecclesiæ Latinæ Doctores: ex quibus Tertullian. de Pœnitent. cap. 12. *Cum scias adversus Gehennam post prima illa intinctionis Dominicæ monumenta esse adhuc in exomologesi secunda subsidia: cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? mutæ quidem animæ, & irrationales, medicinas sibi divinitus attributas in tempore agnoscunt: Cervus sagitta transfixus, ut ferrum, & irrevocabiles moras ejus de vulnere repellat, scit sibi Diētanno medendum: Hirundo si excacaverit pullos, novit illos oculare rursus de sua Chelidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesin, sciens præscribit illam, quæ Babylonem Regem in Regno restituit?*

Sanctus Cyprianus lib. de lapsis. *Consitancantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum; dum adhuc, qui deliquit, in sæculo est; dum admitti ejus Confessio potest; dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.*

Sanctus Ambrosius lib. 1. de Pœnitent. cap. 7. *Vult Dominus plurimum posse Discipulos: vult à servulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Denique ait; Et majora his facietis. Dedit ut mortuos suscitarent: Et cum ipse Saulo reddere posset usum videnti, cum tamen ad Ananiam Discipulum suum misit, ut ejus benedictione Saulo refunderentur oculi, quos amiserat. Et idem paulo post. Quid interest, utrum per pœnitentiam, an per lavacrum, hoc jus sibi datum Sacerdotes vindicent? unum in utroque mysterium est.*

Sanctus Hieronymus epist. 65. ad Pammach. contra errores Origenis. *Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. & idem in 16. Matth. Sacerdos pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit, quis sit ligandus, quisque solvendus.*

Augustin. tom. 9. lib. 2. de Visitat. Infirm. cap. 5. *Adstantem coram te Sacerdotem Angelum Dei existima. Labia quidem Sacerdotis, aut Malachias, custodiunt scientiam, & legens requirunt ex ore ejus: Angelus enim Domini exercituum est; & cum qua, & Deum, & Angelum ejus decet reverentia Dei Ministrum affare: Aperi ejus penetratium tuorum abditissima latibula; conscientiarum tuarum revela repagula: non re pudeat coram uno dicere, quod non puduit forsitan coram multis facere: nam humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, Diabolicum est perseverare.*

Ergo

Ergo quæ mentem gravius exacerbant facinora, Dei Angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus obvolvens, nullis circumventionibus, quod verum est operiens: Designanda enim sunt in quibus peccasti loca, si recorderis, & tempora: cum quibus peccasti personis, (non nomina carum) in qua peccasti labilis etas; quo gradu jam Ecclesie in serviebas; utrum semel, an ex consuetudine, vel ex necessitate, an ex voluptate cecidisti. &c.

Et sanctus Gregorius æquiparat confessionem auricularem Lazari resurrectioni, homil. 26. in Evang. *Mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confiteatur. Lazaro ergo dicitur: Veni foras, &c.*

Bernard. ferm. ad Milit. & temp. cap. 12. *Non absolvant etiam compunctum, nisi viderint & confessum.*

Sed omittis innumeris aliis sanctorum Patrum auctoritatibus ad nostrum propositum; Dicimus, quod quamvis hæc auricularis Confessio non fuerit habita de necessitate præcisa ad salutem; nihilominus tamen est necessaria ad salutem de necessitate conditionali, nempe in casu possibilitatis; non absolutè: etenim deficiente possibilitate contritio sola unà cum desiderio confessionis est sufficiens, cujus iudicium Deo est reservatum. S. Leo ad Theodorum epist. 91. sic inquit. *Si aliquis quocunque interceptus obstaculo à munere Indulgentiæ exciderit; & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est nos eorum, qui sic obierint, merita, actusque discutere, cum Dominus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendere, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, sua iustitiæ reservaverit; ita potestatem suam timere volens, ut hic error omnibus prosit, & quod quibusdam negligentibus accidit, nemo non metuat: multum enim utile, & necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvantur. His autem, qui in tempore necessitatis præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicens est, nec reconciliatio deneganda, &c.*

Afferamus igitur absque hæsitatione, quod Pœnitentia sit Sacramentum, quo Sacerdos virtute clavium, hoc est potestatis à Deo receptæ, dimittit peccata à nobis post Baptisimum commissa: nec obliviscamur sub pœna ingrati tudinis, recognoscere, quam immensa sit Redemptoris nostri misericordia, cum tale, ac promptum, & facile medicamentum infirmitatibus nostris reliquerit. Sicut enim ex peccato non nisi ignominiam peccator haurit; ita ex confessione peccati, & Pœnitentia uberi, gloriæ fructus colligit: quemadmodum Davidi, & aliis quam plurimis obvenisse scimus, suas noxas confitentibus.

Etenim multo honestius, ac facilius est confiteri peccatum secretò Sacerdoti Dei Vicario; quam manifestare, ac propalare in publico confessu fornicationes, adulteria, sacrilegia, homicidia, & alia enormia, quæ pœnitentem diffamant, & Ecclesiæ scandalum irrogabant: ut summo jure fuerit sublata illa confessio Constantinopoli per Nectarium, ut refertur. Et de hujus quoque publicæ Confessionis suppressione circa peccata occulta, D. Chrysof. populo Antiocheno prædicabat, antequam
Episcopus

Episcopus Constantinopolitanus fuisse electus; dum in homil. 30. ad populum Antiochenum sic loquitur; *Sufficit tibi soli Deo confiteri, non autem confervo, qui te reprehendat*: Etenim ibidem declarat hoc intelligendum de Confessione satisfactoria, & publica, non autem de auriculari, & secreta, ut per illa verba: *In Theatro coram magna multitudine*: & alia multa similia verba: sicuti quoque paulo post à Magno Leone, qui sedit in Pontificatu anno. 450. in epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, Samnii, & Picceni, his verbis. *Illam etiam contra Apostolicam Regulam præsumptionem, quem nuper agnovi à quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituto, submoveri (de pœnitentia videlicet, quæ ita à fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta confessio recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea quæ pœnitentiam possunt, non timeant publicare; removeatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur: dum, aut erubescunt, aut metuumt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli: sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Datum pridie nonas Martii, Reumero Coss.*

Et ex his videmus, quantus honos Sacerdoti debeat, ad cujus genua, & pedes diademata, & sceptræ, & omnis nobilior purpura, si exsolvi vinculis velint, accedere debent, seclusa omni publica Confessione. Olim Macedo nodum, quem manibus non poterat, ferro solvit: Sacerdos verò nodos omnes, etiam Angelis ipsis inenodabiles, exsolvit verbo: nil hic opus securibus aut ense: verbo *Absolvo* vincula omnia, etiam Paradiso nata dissolvuntur. Et ut olim *Fiat* verbo steterunt omnia; sic sacerdotali verbo *Absolvo* evinculantur omnia, licet cœlorum compedibus irretita tenerentur.

C A P. XXV.

De Satisfactione pœnæ post remissum peccatum.

EX sacro textu, variis rationibus, Conciliorum & Patrum auctoritatibus fit palam; quod etiam remissa culpa peccati, non propterea pœna semper indulgetur; ut inde satisfaciendum sit divinæ Justitiæ: & hoc virtute meritorum, & satisfactionis Christi.

Etenim ad hoc primum tenemur ex peccato nostri primi Parentis: quod quamvis Christus ex Apostol. ad Coloss. 2. *Delens, quod adversus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci*: Nihilominus remansit adhuc plaga tumens, ut jam minatus est Deus ad Evam, Gen. 3. *Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios.* Adæ verò dixit:

Male-

Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tuae: spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terra. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es.

Præterea Num. 12. *Loquuta est Maria, & Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Ethiopissam.* Parcit Deus illis, precibus Moysis; at sibi reservat pœnam in die ultionis, eo quod in terram promissam non fuerint ii ingressi.

Tertio, insurgit populus contra Moysen, & Aaron: indulget Deus, servat tamen sibi pœnam, quoniam nemo ex his terram promissam ingreditur. Num. 14. *Loquutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron dicens: Usquequo multitudo hac pessima murmurat contra me querelas filiorum Israel? Dic ergo eis: Virgo ego, ait Dominus, sicuti loquuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac jacebunt cadavera vestra, &c.*

Quarto, puer, qui natus est ex adulterio David, mortuus est, quamvis orasset pater, cui peccatum fuerat remissum; ac in eundem aliarum calamitates supervenerunt. 2. Regum 12. *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo.*

Quinto, dixit ad Regem Daniel cap. 4. *Quamobrem Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordius pauperum.* Nec de culpa hoc intelligitur, quæ absque contritione non remittitur iis, qui ad usum rationis pervenerunt.

Demum, ut alia multa prætermittam, 1. Corinth. cap. 9. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo, ne forte cum aliis predicaverim, ipse reprobus efficiar.*

Sancti Patres similiter secundum scripturam loquuti sunt de Pœnitentia. Ex Græcis Origen. in Exod. homil. 6. *Misericors & Miserator Dominus: & Creatura sua non vult mortem, sed ut convertatur, & vivat, pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat, quod admissum est; dicit enim Propheta, quia si conversus ingemueris, tunc salvus eris.*

Concilium Ancyranum Canon. de iis qui vi sacrificarunt. *Visum est anno audire, tribus autem annis substermi, ac supplices esse, soli autem Orationi duobus annis communicare, & tunc ad id, quod est perfectum, accedere.*

Basil. Homil. 14. quæ est contra ebrietatem & luxum, sic ait; *Medicina magna delicta sedabit: Jejunium ebrietatem curet; Psalmus turpes cantus: Lacryma risum: pro salutatione genua Deo flectantur: pro tripudiis pectus Deo pulsetur: pro vestium sumptu, & ornatu humilitas: in omnibus verò Elemosyna peccata diluat: redemptio anime viri divitiæ: In societatem, communionemque orandi Deum, plures admittite eorum qui tribulati sunt, si quo pacto tibi malitia culpe remittatur.*

Sanctus Chrylost. homil. 41. ad Populum Antiochenum. *A nobis ultionem sumamus, ita placabimus iudicem.*

De Ritu, quo in Ecclesia Romana fiebat pœnitentia, Sozomen. Eccles. hist. lib. 1. cap. 16. *Privatim deinde sponte sua, quisque vel jejuniis, vel lotionum, ciborumque abstinentia, vel aliis quibus jussus est, semetipsum affligens, tempus expectat in*
quan-

quantum Episcopus constituit: elapso demum profinito die, pœna jam quasi debito quopiam exsoluta, à peccatis absolvitur, & populo in Ecclesia conjungitur. Hac Romani Sacerdotes ab ipso indo exordio, etiam ad nostram usque memoriam custodiunt.

Theodorus epist. divers. Decret. cap. de pœnitent. *Sunt medicabilia, quæ post Baptismum sunt vulnera: medicabilia autem non ut olim per solam fidem data remissione, sed per multas lacrymas, & fletus, & luctus, & jejunium, & laborem facti peccati quantitati commoderatum.*

Cyprianus serm. de lapsis, ante finem. *Confiteantur singuli quæso delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti ejus Confessio potest, dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est &c. Agite pœnitentiam plenam, dolentis, lacrymantis & lamentantis animi probate mœstitiam &c.*

Ambrosius lib. 1. de pœnitent. cap. 16. *Cognovi quosdam in pœnitentia sulcasse vultum lacrymis, exarasse continuis fletibus genas, stravisse corpus suum calcandum omnibus, jejuno ore semper & pallido, mortis speciem spiranti in corpore prætulisse.*

Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. de Custod. Virg. *O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculum; putabam me Romanis interesse deliciis: sedebam solus, quia amaritudine repletus eram; horrebant sacco membra deformia; & squalida cutis situm Ethiopica carnis obduxerat, quotidie lacryma, quotidie gemitus, & si quando somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa harentia colligebam &c.*

Sanctus Augustinus homil. ult. inter Quinquaginta. *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere; nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciam Deo per pœnitentiam dolorem, per humilitatis gemitus, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus Eleemosynis: Beati enim Misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus; non enim dictum est, ut tantum abstineant à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, ut tibi dimittantur.*

Nec verum est doctrinam de satisfactionibus pugnare cum doctrina de sufficientia satisfactionis Christi; aut per eam obscurari illius meritum: nam non obscuratur, sed illustratur Christi meritum; dum fatemur illud adeo esse efficax & universale, ut ipse non solum vitam æternam nobis per illud meruerit, sed vires etiam merendi contulerit. Hoc inferunt sancti Patres, è quibus D. Bernardus serm. 1. de Assumptione Domini inquit; *Quod merita sint, gratia Dei est, volentis & statuentis labores nostros digna mercede compensare, licet beneficiis divinis aebiti sint.* S. Chrysostronus homil. 1. de Adamo & Heva. *Tanta est benignitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sua sunt dona.* S. Hieron. Dialog. contr. Pelagium par. 1. *Quid coronat in nobis Deus, quod ipse operatus est? voluntatem nostram, quæ obtulit omne quod potuit.*

& sanctus Augustinus epist. 115. ad Sixtum. *Deus coronans merita nostra, nihil aliud coronat, nisi munera sua;*

CAP. XXVI.

De Sacramento Ordinis.

ORdo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo Spiritualis potestas traditur ordinato, D. Thom. part. 3. quæst. 34. art. 2.

Quod autem ordo fuerit habitum unum ex septem Sacramentis nova legis: hoc Christus testatur apud Johannem cap. 20. his verbis: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt:* Ac de manuum impositione legitur in Actis Apost. cap. 6. *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, &c. Et hos statuerunt ante cor. spectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.* Etenim prædicti ab Apostolis in Diaconos constituti fuerunt, sicuti etiam iidem ordinarunt Paulum, & Barnabam, ut in Act. Apost. cap. 13. *Ministrantibus autem illis Domino, & jejnantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsit eos: tunc jejnantes, & orantes, imponentesque ei manus dimiserunt illos.*

Quod autem impositio manuum conferat gratiam, & cum effectu consistat: Apost. epist. 2. ad Timoth. c. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyteri.* Et epist. 1. ad Timoth. cap. 1. *Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

De hoc eodem Ordinis Sacramento loquutus est S. Ignatius in Epist. ad Smirnenfes. *Omnes Episcopum sequimini, sicut Christus Deus Patrem, Presbyteros sicut Apostolos, Diaconos autem veneramini, sicut Dei mandato ministrantes:* & infra: *Omnia bene in vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo. Laici Diaconis subditi sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse Patri, & in vita S. Anacleti Papæ & Martyr 13. Julii legitur: Decrevit ut Clerici sacris Ordinibus publicè à proprio Episcopo initiarentur.*

Et de Ordine clericali S. Gregor. Nazianz. in laudem Athanasii inquit; *In magnam hunc Clericorum ordinem cooptatur, atque in eorum, qui appropinquanti Deo appropinquant, numerum adscribitur; ac sacrosanctæ stationis, & ordinis honore afficitur, cunctisque Ecclesiasticorum graduum muneribus deinceps perfunctus.*

Unde ex iis inquit Isidorus de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 1. *Quod omnes qui in Ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt, generaliter Clerici nominantur: Cleros, vel Clericos hinc appellatos voluit; quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum; & sic omnes, quos illis temporibus Ecclesiarum Principes ordinabant, sorte eligebant: nam $\alpha\lambda\theta\epsilon$ & fors interpretatur; unde & Hæreditas Græcè *Cleronomia* appellatur: proinde ergo Clericos vocari ajunt; eò quod in sortem hæreditatis dentur: vel pro eo quod ipse Dominus fors illorum est: sicuti de iis scriptum est loquente Domino Deut. cap. 18. *Ego hæreditas eorum &c.* Unde oportet, ut qui Deum hæreditatem possident, sic vivant, ut congrue illud Pl. 15. dicere possint: *Dominus pars hæreditatis meæ.**

Tertull. exhortat ad Castitatem cap. 7. inquit; *Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesie auctoritas & honor per Ordinis confessum sanctificatus: adeo ubi Ecclesiastici Ordinis non est confessus, & offers, & tingis, & Sacerdos est tibi solus.*

Et Optatus Melevitanus lib. 1. Ministros subjicit Diaconis his verbis: *Certa membra sua habet Ecclesia; Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros, & turbans fidelium.* Qui turbæ & confessui præerat, communi vocabulo dicebatur Præses, live Præsidents, & Præpositus.

Et S. Leo epist. 87. ad Episcopos Africæ cap. 1. *Quid est citò manus imponere? nisi ante aetatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplina, sacerdotalem honorem tribuere non probatis: & quid est communicare peccatis alienis? nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari.*

Et quod oleum effusum supra caput Saulis, significaverit sacerdotalem unctionem; S. Greg. Magn. ad cap. 10. lib. 1. Regum. *Samuel Saul in Principem unxit, Deus autem ei cor aliud immutavit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesia Doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interiorius roboramur: virtus verò sacramenti gratia est Spiritus septiformis.*

Hinc autem probatur, quod Ordo sit Sacramentum, ut ex D. Thom. lib. 4. ad vers. Gentiles cap. 74. *Manifestum est, quòd in collatione spiritualis potestatis quoddam Sacramentum peragitur; quod dicitur Ordinis Sacramentum. Ad divinam autem liberalitatem pertinet, ut cui confertur potestas ad aliquid operandum, conferantur etiam ea, sine quibus hujusmodi operatio exerceri non potest. Administratio autem Sacramentorum, qua ordinantur ad spirituale potestatem, convenienter non fit, nisi aliquis ad hoc divina gratia adjuvetur; & ideo in hoc Sacramento confertur.* Hæc D. Thomas, quæ procedunt, dummodo promotus, ad ordinem obicem non apponat; ut Apost. docuit cum scripsit ad 1. Timoth. cap. 16. Nec ad hanc eximiam dignitatem debet se quisquam extolli, sed à Deo tanquam Aaron vocari; ut ex Ambr. de Dignit. Sacerdot. habetur. *Homo imponit manus, Deus largitur gratiam.*

CAP. XXVII.

De Ordinum Distinctione, & eorundem Functionibus.

SANCTUS Paulus in epistola 1. ad Corinth. c. 12. à vers. 4. usq; ad 11. loquitur de gratiis gratuite datis, de functionibus, & administrationibus, quæ fiunt in Ecclesia. Unde S. Thom. in 4. sentent. distinct. 24. quæst. 2. art. 1. ad 2. inquit: *Quidam sumunt sufficientiam Ordinum per quamdam adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus habetur 1. Corinth. 12. Dicunt enim, quod sermo Sapientie competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est, quod ad Sapientiam pertinet: sermo Scientie Sacerdoti, quia debet habere claves scientiæ: Fidei Diacono, qui prædicet Evangelium: Opera virtutum Subdiacono, qui se ad opera perfectionis extendit per votum continentie: Gratia sanitarum Exorcistis, qui reddunt sanitatem Energumenis.*

Inter-

Interpretatio sermonum significat lumen, quod committitur Acolythis. *Alii Prophetia*, qui est Lector. *Alii genera linguarum*, qui est Cantor: *Discretio spirituum* competit Ostiario, ut discernat fideles ab infidelibus, filios Ecclesie & Baptizatos ab excommunicatis, catechumenis, & similibus.

Et de prædictis omnibus loquitur etiam S. Ignatius ad Antiochenos, *Saluto sanctum Presbyterorum Collegium, saluto sacros Diaconos, & saluto Hypodiasonos, Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores.*

Euseb. hist. Eccles. lib. 6. cap. 35. refert, in Ecclesia quadam Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas, Lectores, cum Ostiariis quadraginta duos.

Concilium Laodicen. can. 24. sic omnibus Ordine insignitis prohibet: *Non oportet sacro ministerio deditos à Presbytero usque ad Diaconos; & deinceps quemlibet Ecclesiastici Ordinis usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, cauponam ingredi.*

At distinctio ordinum, & eorundem subordinatio clarè demonstratur in Synodo Romana sub Sylvestro cap. 7. *Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolythus, Acolytho Exorcista, Exorcista Lector, Lectori Ostiarius in omni loco representet obsequium, sive in publico, sive in gremio Ecclesie.*

A quo tempore autem in usum fuerint Ceremoniæ, quæ servantur hodie in collatione ordinum: Refertur hoc in Concilio Carthag. 4. celebrato anno 395. ubi cap. 2. ^{Ritus à collatione} habetur: *Episcopus, cum ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant Evangeliorum ordinum. Codicem super caput & cervicem ejus; & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.*

Et S. Anacleus, ut legitur in ejus vita: *Decrevit ut Episcopus à tribus Episcopis, neque à paucioribus consecratur.*

Et in cap. 3. dicti Carthaginensis habetur: *Presbyter, cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, manum super caput ejus tenente; etiam omnes Presbyteri, qui presentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.*

Et cap. 4. *Diaconus, cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat; quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.*

Et cap. 5. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit; patenam ab Episcopi manu accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu vero Archidiaconi urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.* Ac idem refert Isidorus de Eccles. offic. lib. 2. cap. 10.

Et idem Concil. c. 6. *Acolythus accipiat Ceroferarium cum cereo ab Archidiacono, ut sciat se ad accendenda Ecclesie luminaria mancipari: urceolum vacuum ad suggerendum vinum ad Eucharistiam sanguinis Christi.*

Idem cap. 7. *Exorcista accipit de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi; accipiens potestatem imponendi manus super Energumenum.*

Et idem cap. 8. *Lectori tradit Episcopus Codicem, è quo lecturus est.*

Et idem cap. 9. *Ostiario ad suggestionem Archidiaconi tradit Episcopus claves*

Eccle-

Ecclesia de altari dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clavibus recluduntur.

Et idem cap. 10. *Psalmista, id est Cantor, potest absque scientia Episcopi sola iussione Presbyteris officium suscipere cantandi.* Et de praedictis vide Isidorum de Eccles. offic. lib. 2. cap. 6. & seq.

De conti-
nentia.

Quoad continentiam annexam ordini Subdiaconi, praeter supra deducta, Concilium Toletanum primum anno 408. cap. 4. expresse declaravit: *Subdiaconus defuncta uxore si aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat, removeatur, & habeatur inter Ostiarios, vel Lectores; ita ut Evangelium, vel Epistolam non legat.* Quin immo Concil. Agath. can. 28, inquit: *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducenda uxoris licentia non est; etiam alienarum nuptiarum evitent: convivium.*

Et sanctus Leo Primus, epist. 84. cap. 4. inquit: *Nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur &c.*

Ordinum
Distinctio
quando
capta.

Quomodo autem praedicti Ordines originem habuerint in Ecclesia? Quamvis D. Thomas in supplemento tertiae partis, quaest. 37. art. 2. velit in primitiva Ecclesia non extitisse explicite tot distinctiones Ordinum, propter paucitatem ministrorum; sed omnes inferiores ordines erant in Diacono; nam Psalmistatus, seu Cantor erat actus ordini adjunctus, quia toti Choro competeat.

Nihilominus Isidor. Hispalens. de Eccles. offic. lib. 2. cap. 5. inquit, quod *Sacerdotis initium Aaron fuit, quanquam & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Jacob; sed isti spontanea voluntate, non sacerdotum auctoritate fecerunt, &c.*

Et idem c. 7. inquit, quod *Presbyterorum ordo exordium sumpsit à filiis Aaron, qui Sacerdotes vocabantur in veteri Testamento; & qui nuncupabantur Principes Sacerdotum, nunc Episcopi nominantur; quibus clericorum ordinatio, & consecratio reservata est.*

Distinctos inter se habebat Ecclesia Episcopum, & Presbyterum, & maxime in ordinatione; & hoc de jure divino, & Apostolica traditione: Hieron. ad Evag. epist. 85. in fin. Beda lib. 3. super Lucam cap. 17. Damasius Epist. de Coepiscopis. Anaclerus in Epist. de Patriarchis & Primatibus. Isidorus in serm. habito in synodo, qui omnes referunt Presbyteros successores Apostolorum: ac etiam tanquam haereticos damnabant illos, qui similiter distinctionem illam non reputabant. Epiphani. haeresi 75. & August. de Haeresi cap. 53. qui dum Aerii errores enumerabat, hunc inter illos recenset, quod videlicet Presbyteros pares Episcopis fecerit: & hanc distinctionem latissime refert Clemens Card. Aetææ in Catholicarum Institutionum Compendio, ubi de Sacramentis cap. 56.

Diaconorum ordo à Levi accepit exordium: Praecipit enim Dominus in lib. Num. cap. 3. & 8. Moysi, ut post ordinationem Aaron sacerdotis, & filiorum ejus; rursus Levi Tribus in divini cultus ministeriis ordinaretur, & consecraretur Domino pro omnibus primogenitis; & servirent coram Aaron, & filiis ejus in Tabernaculo Domini, excubantes in Templo die ac nocte; ipsique gestarent, & Tabernaculum,

culum, & omnia vasa ejus, & in circuitu Tabernaculi Castra ipsi constituerent &c. In Evangelio autem primordia eorum leguntur in Actis Apost. cap. 6. ibi. *Convocantes autem Apostoli multitudinem discipulorum dixerunt: Non placet nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Convocate ex vobis viros boni testimonij septem plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus in hanc rem: Nos autem erimus orationi, & ministerio sermonis instantes. Et placuit hic sermo coram omni multitudine; & elegerunt Stephanum plenum fide, & Spiritu sancto, Philippum, & Procorum, & Nicanorem, Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam. Hi omnes steterunt ante Apostolos, & cum orassent, imposuerunt illis manus, &c.*

Ex hinc per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cæteris, circa Aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, non sine aliquo septenarii numeri mysterio; ut in Apocalypsi. cap. 1. & 8. & vide latè Isidor. ubi supra cap. 8.

Subdiaconorum, qui apud Græcos Hypodiaconi, in Esdra lib. 1. cap. 7. inveniuntur; Appellanturque Natinnæi, id est in humilitate Deo servientes; ex eorum ordine fuit Nathanael. Isti oblationes in Templo Domini suscipiunt à populis; isti obediunt officiis Levitarum; isti quoque vasa Corporis & Sanguinis Christi Diaconis ad altare offerunt. De quibus placuit Patribus, ut quia sacra mysteria contrectant, casti sint, & continentes ab uxoribus, & omni carnali immunditia, juxta quod illis jubetur, dicente Isaiâ cap. 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini*; ut ex Isidoro, ubi supra cap. 10.

Lectorum ordo formam, & initium à Prophetis sumpsit: sunt Lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: *Clama ne cesses: quasi tuba ex alta vocem tuam*. Unde, & dudum Lectores *Pracones* & *Proclamatores* vocabantur. Isidor. ubi supra cap. 11.

Psalmistarum, sive Cantorum Principes, vel auctores, David, sive Asaph extiterunt: isti enim post Moysen primi Psalmos composuerunt, & cantaverunt, 1. Paralip. 6. Mortuo autem Asaph, filii ejus in hunc ordinem subrogati sunt à David: erantque Psalmistæ per successionem generis, sicut & ordo sacerdotalis, ipsique soli continuis diebus in templo canebant candidis stolis, ad vocem unius respondente Choro. Ex hoc veteri more Ecclesia sumpsit exemplum nutriendi Psalmistas, quorum cantibus ad affectum Dei mentes audientium excitantur. Isidor. ubi supra cap. 12.

Exorcistas, in primo ordine, & ministerio Ecclesiæ esse secundum officia, quæ in Templo Salomonis erant disposita, quæque postea ab Esdra dispersita invenimus; eosque, quos Esdras Actores memorat Templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei. Fuerunt autem sub Esdra dicti *Actores*, qui artium templi totius sub cura haberent, aut factis actionibus deservirent; sed longe erant ab officio Altaris Dei: sicuti nec Psalmistis, nec Ostiariis attingere licebat munera altaris, nisi tantummodo Levitis. Unde & Exorcista totius Regni, Domini secreta memoriæ commendat de scripturarum testimoniis. Isidorus ubi supra cap. 13.

Ostarii sunt, qui in veteri Testamento, *Janitores Templi* vocabantur, qui præstant portus Templi Hierusalem, quique ordinati per vices suas, omnia interiora Tem-

Templi, vel exteriora custodiebant. Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantum, qui in Ecclesia sunt fideles, recipiunt, Isidor. ubi supra cap. 14.

Tonsuræ quoque Ecclesiasticæ usus à Nazaræis exortus est, qui prius crine servato, denuo post vitæ magnam continentiam, devotione completa, caput radebant, & capillos in ignem sacrificii ponere jubebantur, ut perfectionem devotionis suæ Domino consecrarent. Hujus ergo exempli usus ab Apostolis introductus est; ut hi, qui in divinis cultibus mancipati Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est sancti Dei, crine præciso innoventur. Hoc quippe ex Ezechiele Propheta cap. 5. jubetur dicente Domino; *Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum, & super barbam tuam.* Hoc, & Nazaræos illos Priscillam, & Aquilam in Act. Apost. cap. 18. primos fecisse legimus; sicut & Paulum quoque Apostolum, & quosdam discipulorum Christi. Est autem Clericalis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur; ut hoc signo vitia refecentur, & criminibus exuamur, ut inde expoliantes nos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, in agnitionem Dei removemur; ut latius etiam Isidor. lib. 2. cap. 4. & alibi etiam de hac Tonsura nos inferius dicemus.

Varia sedes Episcopatus.

Addimus prædictis, quod in ordine Episcopatus agnoscebat Ecclesia varias sedes jurisdictionales Juris positivi, nempe Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & alium super eminentem gradum Juris divini; & hic summus Pontifex, seu Papa nominabatur, Hieronym. ad Damas. epistola 57. Augustin. contra duas Epist. Pelagii lib. 1. cap. 1. & idem epist. 92. ad Innocentium Papam. Refert Rupertus Abb. De divin. Off. lib. 1. cap. 27. *Postquam duodecim Apostoli per universum mundum dispersi singulis Civitatibus præsiderent, tam ipsi, quam successores eorum, missere per contiguas suis sedibus provincias Prædicatores, quos & Episcopos ordinarunt; ut ubi recepti fuissent, omnia Christianitatis Sacramenta, velut ipsi Apostoli peragerent; ut per urbes comprovinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorum successores Patriarchæ sunt dicti: Petri successor pro excellentia Principis Apostolorum, Apostolus nominatur. Qui autem ab eis per provincias missi sunt, tam ipsi, quam successores eorum, Archiepiscopi vocantur: & qui ab his per urbes comprovinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, usq; hodie simpliciter Episcopi nominantur. Illa autem missio, largitio Pallii est, quod à collo dependens humilitatem Domini significat dicentis Jo. 28. *Mitte me Pater, & ego mitto vos.* Et inter ceteros Galliarum Archiepiscopus B. Remigius Rhemensis auctoritate præeminet ab ipso Deo missus: & Ormisda Rom. Pont. à B. Petro 53. dictam ejus missionem approbans, eidem Rhemensi Pontifici vices suas delegavit per totum Francorum Regnum, & Rhemensis Ecclesia Primatum adaugens, summa autoritate confirmavit. Trajecti S. Wilibrordus à Sergio Papa missus. Sed & colonia primatum metropolis obtinuit, quia S. Crescens Colonia quoque Apostolicam verbi Dei vilitationem primus intulit. Cantuarie verò Anglorum metropoli Augustinus à B. Gregorio missus est Pontifex Primus: qui toti Anglorum genti ut Christum cognosceret, strenua prædicationis administratione subvenit: Ita Rupertus Abb. d. cap. 27.*

Adver-

Advertendum quod absq; Papa seu Rom. Pontifice nil poterat decidi de rebus ad Ecclesiam universalem spectantibus; & in defectu illis persona vel Legatorum ejusdem illicita reddebantur omnia universalia Concilia, Socrates hist. Eccles. lib. 2. cap. 8. Sozom. lib. 3. cap. 10. & infra nos dicemus cap. 76. & cap. 83.

Afirmabat eadem Ecclesia successionem Episcopatus non interruptam post missionem originale Apostolorum; & hoc ex necessaria, & essentiali Ecclesie conditione; & aliter sentientes, uti schismaticos habebat. Cyprianus ad Magnum, epist. 76. Chrysof. ad Epiphan. homil. 11. & de iis omnibus nos latius infra dicemus. cap. 73. & cap. 79.

Quod Diaconi fuerint semper inferiores, & subordinati Presbyteris, & quod antiquitus non essent illi solum dispensatores eleemosynarum; verum etiam per Episcopum ordinati in obsequium Presbyterorum, ad altare legendo Evangelium, & aliis functionibus assistendo; patet, ex quo sanctus Ignatius ad Heronem Diaconum scribit: *Nihil sine Episcopis facito; Sacerdotes enim sunt: tu vero Sacerdotum Minister: baptizant, sacrificant, eligunt, imponunt manus: tu vero illis ministras, ut sanctus ille Stephanus Jacobo, & Presbyteris, qui erant Hierosolymis, & idem Epist. ad Trullianos: Oportet Diaconos Mysteriorum Christi ministris per omnia placere: nec enim ciborum, ac potuum ministri sunt: sed Ecclesie Dei administratores.* & infra: *Quid sacerdotium est, quam sacer catus? quid vero Diaconi, quam ministrantes Episcopo? Imitatores angelicarum virtutum, qui purum & inculpatum ministerium illis exhibent? &c.*

Quod autem maxima est auctoritatis, ut alias pratermittamus, Concilium Nicenum cap. 14. *Pervenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam, & Civitatibus. Presbyteris Diaconi Sacramenta porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem; his qui offerunt, Corpus Christi porrigant. Sed illud innotuit, quod quidam Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta sumunt. Hac ergo omnia amputentur, & maneat Diaconi intra propriam mensuram, scientes quia Episcoporum quidem administri sunt, Presbyteris autem inferiores sunt. Accipiant ergo Eucharistiam secundum ordinem post Presbyteros ab Episcopo, aut à Presbytero: Quod si non fuerit in present: nec Episcopus, nec Presbyter, tunc ipsi proferant, & edant: sed nec sedere quidem in medio Presbyterorum liceat Diaconis: extra regulam enim, extra ordinem est, ut hoc fiat.* Magna siquidem est Presbyteri seu Sacerdotis dignitas, potentia magna: Dignitas supra Regiam, potentia supra Anglicam: cum ad Sacerdotis verba, è pane & vino Caro Christi & Sanguis statuuntur in altari: ante enim prolationem verborum Christi panis erat & vinum; ut primum consecratoria verba sacerdos protulit, non jam panis & vinum, Corpus Christi est. Quasi sacerdotis voluntati obsequatur Deus, & se listat ad imperium ejus.

Denique sanctus Cyprianus epist. 65 quodlibet 3. *Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & Praepositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in Coelos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, & Ecclesie ministros.*

De Potestate exorcizandi Energumenos, & Catechumenos.

Nemo est, qui prætextu aliquo possit dubitare de hac in Ecclesia potestate: quoniam Christus Dominus apud Matth. cap. 10. *Convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eiecissent eos & curarent omnem languorem;* ut etiam apud S. Lucam cap. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici:* quam potestatem exercebant Apostoli, ut in actis per eundem Lucam. Etenim cum hæc sit potissima inter alias omnes afflictiones, congruum maximè erat, ut Dei providentia in hoc medicamen apponeret, sicut fecerat in aliis omnibus languoribus; Et propterea Dæmones maximè contremiscunt nomen filii Dei: Justin. dialog. cum Tryphon; ait: *Per nomen siquidem istius filii Dei, & Primogeniti creatura omnis, & ex virgine geniti &c. Dæmonium omne adjuratum vincitur.* Et ibidem: *Et hodie quoque illi per nomen Jesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato adjurati nobis parent.*

Refert Euseb. Cæsariens. lib. 8. cap. 35. quòd Novatus exorcistarum præsidio spiritu illo malo liberatus, cum post tam gravem morbum, ut jam fere mori putaretur, incidisset: in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus Baptismum accepit.

Concilium primum Constantinopolitanum can. septimo referens ordinem servandum circa Baptizandos, inquit; *Prima quidem die eos Christianos facimus, secundo Catechumenos, tertio verò exorcizamus, & tum in Ecclesia eos perseverare facimus, audire scripturam, & tum demum baptizamus:* & propterea de prædictis catechumenis inquit S. Chrysost. in homil. de Adam & Heva. *Non prius fontem vite ingrediuntur, quam exorcismis, & insufflationibus Clericorum, spiritus ab iis immundus abigatur.*

Ac etiam Tertull. in apolog. cap. 23. refert, quomodo ante oculos Gentilium fideles expulerint Dæmones ab Energumenis, his verbis: *Christum timentes in Deo, & Deum in Christo, subjiciuntur servis Dei, & Christi; ita de contactu, afflatuque nostro excedunt inviti, & dolentes, & vobis presentibus erubescentes.*

Et Minutius Felix in Octavio: *Dæmones, vel exiliunt statim, vel evanescent gradatim, prout fides patientis adjuvat, aut gratia curantis aspirat.*

Sicuti eleganter quoque refert de Dæmonum protervia Firmian. in cap. 27. lib. 4. *Illi nequissimi spiritus ubi adjurantur, ibi se Dæmones confitentur; ubi coluntur, ibi se Deos mentiuntur.*

Hanc eandem exorcizandi potestatem testatur Concilium Carthaginens. 4. cap. 7. his verbis: *Accipe, & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, sive Baptizatum, sive Catechumenum.*

Quod verò in hac potestate exorcizandi aliqua non sit fallacia, inquit sanctus Augustinus de nupt. & concupiscent. lib. 1. cap. 20. *In veritate & non in falsitate potestas diabolica exorcizatur in parvulis; & idem sanctus Augustinus contra asse-*

afferentes non habere Diabolum potestatem ante Baptismum lib. 2. cap. 17. 18. 19. *Et sic accusat Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infanti- non ob a'rud insufflantur, nisi ut ab eis Princeps mundi mutatur foras, à quo necesse est vasa iræ possideantur, cum ex Adam nascantur.* & idem Augustinus lib. 1. de peccat. merit. & remission. *Quid in parvulo agit exorcismus, si in familia Diaboli non tenetur?*

Confiteamur igitur, quod alia Ecclesia, quam Catholica usque in præsens nunquam exercuerit exorcismos, nec in iis facultatem ullam habuerint aliæ Ecclesiæ in propriis ipsarum functionibus,

CAP. XXIX.

De Diaconissis, Presbyterissis, & Episcopissis.

A Pud ecclesiasticarum rerum scriptores, quoniam frequentissima habetur mentio de mulieribus Diaconissis; quarum etiam aliæ nominantur Presbyteræ, aliæ Episcopæ; quamvis ecclesiasticorum ordinum (de quibus nos supra diximus) hujusmodi fœminæ non essent ullo modo capaces; nihilominus propter nominis similitudinem, non absolum forsan erit etiam nos de prædictis hic recensere, quæ & quales illæ essent? ac etiam de munere earundem.

Vidua porro, quæ præerant ministerio quotidiano, nempe, ut mensarum servitio Præfætæ; seu circa eleemosynarum dispensationem, quæ fiebant quotidie: Ista autem post Diaconorum electionem constat ab eo servitio cessasse; verum & aliis functionibus mancipatas esse: de quarum electione agens Paulus 1. Timoth. 5. *Non minus quam sexaginta annorum viduam eligendam, eamque moribus probatam,* præcipit: quæ communi appellatione Diaconissæ sunt dictæ. Fuit autem illarum munus; ut sicut foribus, qua ingrederentur viri, Janitores seu Ostiarii Præfæti erant: ita ipsæ portis mulieribus tantum patentibus præessent: unde ab Ignatio epistola ad Antiochenos dicuntur *sacrorum Vestibulorum custodes.* Sicut enim in templo Hierosolymitano erant fœminarum portæ, & loca orationis à viris sejuncta: Joseph de Bello Jud. lib. 6. cap. 6. sic etiam laudabilem illum morem in Christianorum ecclesias fuisse translatum; ita quod viri à mulieribus, atque à nuptis Virgines, Sacerdotes à populoloco essent distincti, ut latè Cardinalis Baronius in anno 57. ubi Spondanus num. 37.

Intervisse insuper Diaconissas ad mulierum fidelium ministeria, puta lavacri, aut visitationis, vel laboris, & similibus: quæ à viris sine pudore, vel aliqua improborum suspitione obiri non possent, ut apud Clementem lib. 3. constitut. cap. 15. & Epiphan. hæres. 79. Cum tamen non essent ejusmodi, ut sicut Diaconi manus impositionem acciperent, vel aliquo sacramento initiatæ essent: nam sacrosancta Nicæna synodus can. 19. easdem inter laicas enumerat.

Verum tamen est, prædictas viduas, seu Diaconissas ad hoc fuisse institutas,

ut etiã in rebus sacris, & religiõs ritibus operam suam præstarent: nempe ut Catechumenas primis fidei rudimentis domi imbuerent, docerent, formarent, cum paulo ante Baptisum essent lavandæ, ungendæ, immergendæ (ne sacerdotum oculi læderentur: quibus omnibus hæ viduæ manus admovebant: difficillimis quoque ecclesiæ temporibus poterant sine suspicione per domos discurrere, Episcoporum mandata deferre, monete, corrigere, preces, jejunia, pervigilia, stationes injungere; ut refert Episcopus Albaspinus de veteribus Ecclesiæ Ritibus, lib. 1. cap. 24.

Sicut Diaconissarum frequens est mentio apud ecclesiasticarum rerum Scriptores, ita etiã apud eosdem sæpe nomen *Presbyteræ*, & aliquando etiã *Episcopæ* reperitur; at non ab aliquo ecclesiastico ministerio, vel quod Diaconissis præessent; sed vel quod ob ætatem viduæ seniores dicerentur *Presbyteræ*; ut in Concilio Laodicens. cap. ultimo, & apud Athanasium ad Virgines: vel quod ita nuncuparentur à virorum suorum ordine, cum istis in Presbyteros electis, ipsæ interim vitam calibem gererent; ut in Concilio Turonensi 2. can. 20. & Antisiodorensi can. 21. atque apud Gregorium Papam lib. 4. dialog. cap. 11.

Presbyteræ & Episcopæ.

Sicut autem *Presbyteræ*, ita & *Episcopæ* appellatæ repetiuntur apud Concilium Turonense 11. cap. 13. & 14. quatum viri fuissent in Episcopos postea consecrati, ipsæque ab illis divisæ vitam pariter calibem agerent; eademque denominatione interdum, qua viri ad Diaconatum promoti, Diaconissa nominabatur, ut in dicto Concilio cap. 20. & Subdiaconissa conjux viri illius, qui ad Subdiaconatus ordinem ascitus esset; & de his Baronius anno 34. ubi Spondanus num. 81. & 82.

Quid sit petere maritum ab Episcopo, aut à viduis.

Cum sit nobis sermo de Diaconissis, sese offert locus satis difficilis apud Tertulianum lib. de monogamia his verbis: *Vt igitur in Domino nugas secundum legem, & Apostolum (si tamen id curas) qualis es, id matrimonium postulans, quod eis à quibus id postulas, non licet habere ab Episcopo Monogamo, à Presbyteris, ac Diaconis ejusdem sacramenti, à viduis, quarum in re sectam recusasti.*

Ad cujus intelligentiam sciendum olim in Ecclesia statutum fuisse, ne quisquam uxorem duceret, aut de nuptiis cogitaret, quin prius Ecclesiam, id est Episcopum, Sacerdotes, viduas, cæterumque Clerum consulisset, eisque condiciones futuri conjugis, statum, religionem, sectam, patriam denique, ac mores & ætatem exposuisset. Hujusce legis causa non alia, quam quod primis illis temporibus omne studium, & diligentiam adhiberent, ne parva manus Christianorum pollueretur, aut eorum quisquam Gentilis conjugio, aut Judæi, vel Hæretici macularetur. Præterea uxor immerfa in Gentilis consuetudinem, & ejus amore flagrans, religionis arcana, & sacramenta retulisset; ac eisdem artibus, eisdemque blanditiis, aut minus fidem uxoris facile Gentilis expugnasset. Denique dum conventus suos Christiani clanculum agere cogerentur, cujuslibet mulierculæ indicis, quæ vitata, & corrupta esset à marito; omnes simul una intercipi, & opprimi potuissent.

Obeas igitur causas Ecclesiam olim præcepisse reo, ne quisquam matrimonio jungeretur, quin prius Episcopos, Viduas, & Sacerdotes consilii sui participes fecisset,

Hinc

Hinc est, quod Tertullian. lib. 2. ad uxorem, non modo eam mulierem increpat, quæ Gentili nupserat, verum etiam eos, qui ejusmodi nuptiarum auctores extiterant, ibi; *Miror Consiliariorum prævaricationem.* & eodem lib. laudat nuptias, quæ autoritate Ecclesiæ, & consilio factæ sunt: *Quibus laudibus efferam matrimonium illud, quod Ecclesia conciliat?*

Ex quibus infertur, nil aliud esse, mulieres petere maritum ab Episcopo, aut à viduis, quam eis nubendi consilium, & futuri conjugis vivendi consuetudinem & mores exponere; Ut si honesti, & à lege Christi minimè alieni viderentur, salva fide & religione nubere possent. Nam de nuptiali benedictione verba illa nequeunt explicari, cum de Diaconissis, id est viduis illic fiat mentio, quibus ne quidem in Ecclesia loqui fas esset; ac etiam inter laicas fuisse enumeratas diximus supra: Et de prædictis refert Albalpinus de veteribus Ecclesiæ Ritibus. lib. 1. capit. 14.

CAP. XXX.

De Sacramento Matrimonii.

Matrimonium fuit habitum semper uti verum, & proprium sacramentum novæ legis, ut inquit Apost. Ephes. cap. 5. *Ita & viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam,* & infra. *Mulieres viris suis subdita sint, sicut Domino Quoniam vir caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie, ipse Salvator corporis ejus: sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* Volens Apostolus inferre, quod sacramenti matrimonii efficacia consistat in eo, quod naturaliter representet summum amorem, & charitatem, qua Verbum divinum dilexit humanam naturam, & Ecclesiam suam sponsam.

Quod autem à præfatis sanctis Patribus Matrimonium inter Ecclesiæ sacramenta fuerit habitum, Tertullian. lib. de monog. cap. 5. *Christus unam habens Ecclesiam sponsam secundum Adæ & Hevæ figuram, quam Apostolus in illud magnum Sacramentum interpretatur in Christum, Ecclesiam comperiisse carnali monogamia per spiritualem.*

Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 7. *Et quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium.*

Augustinus de nupt. & concupisc. lib. 1. cap. 10. *Quoniam sane non tantum fecunditas, cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cujus vinculum est fides: Verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendat fidelibus conjugatis: Unde dicit Apostolus: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Hujus proculdubio sacramenti res est, ut mas & fœmina conjugio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent: nec liceat, excepta causa fornicationis, à conjugē conjugem dirimi; hoc enim custoditur in Christo, & Ecclesia, ut vivens cum vivente in æternum nullo divortio separentur.* Et idem Augustinus de bono conjug. cap. 4. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi*

est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti. De hoc Sacramento inquit Apost. ad Ephes. cap. 1. *Relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suae, ut sint duo in carne una: unde sanctus Chrysostomus homil. 20. supra dictam epist. ad Ephes. inquit: Re vera mysterium est magnum, relicto eo qui genuit; & qui aluit etiam ea, quae peperit, quae miserè & cum dolore parturivit; adhaerere virum illi, quae antea neque visa est, atque hanc omnibus praefere; verè mysterium est, & parentes cum ista sunt, non offenduntur.* Et idem Genes. homil. 56. *An non audis Paulum dicentem, quod sacramentum sunt Nuptiae, & imago dilectionis Christi, quam ergo Ecclesiam declaravit?*

Indissolubile matrimonium etiam post divortium.

Ex hoc procedit illa inseparabilitas, & indissolubilitas matrimonii; quoniam inter Christianos matrimonium repraesentat inseparabile ligamen naturae divinae cum natura humana; ac etiam inter personam Verbi, & ejusdem Filii Dei cum Ecclesia su.

Hinc est, quod praetextu adulterii non permittitur alteri ex conjugibus iterum nubere: Etenim apud sanctum Marcum, cap. 10. interrogantibus Discipulis de hoc Christum, ipse respondit: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit; adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alium nupserit, mœchatur.* Quod idem refert S. Matth. cap. 5. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari; & qui dimissam duxerit, adulterat.* Et de hoc intelligimus Apostolum, qui Dei arcana scrutatur 1. Corinth. cap. 7. dum inquit: *His autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir uxorem ne dimittat, & ad Roman. cap. 7. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.*

Quod idem sentiunt sancti Patres; & Clemens Alexandrinus, postquam retulerat loca citata, inquit secundo Stromat. cap. 12. *Quod consulat scriptura uxorem ducere, & nec à conjugio permittat unquam discedere; legem aperte constituit: Non dimittat uxorem, praeterquam propter fornicationem; adulterium enim existimat conjugii matrimonio vivo altero, & separato.*

Et quod communione priventur foeminae, quae vivente viro alium ducunt, Concil. Eliberit. anno 320 can. 9. *Item fidelis foemina, quae adulterum reliquit maritum fidelem, & alterum duxerit; prohibeatur ne ducat: si autem duxerit, non prius accipiat Communionem, quam is, quem reliquit, de saculo exierit, nisi necessitas infirmitatis compulerit.*

Sanctus Augustinus de Bono conjugii, cap. 7. *Vsq̄ue adeo foedus illud initum nuptiale, cujusdam sacramenti res est; ut nec ipsa separatione irritum fiat; quandoquidem vivente viro, à quo relicta est, mœchatur, si alteri nupserit, & ille hujus mali causa est, qui reliquit.*

Hoc idem decrevit Concil. Melevit. can. 17. *Placuit, ut secundum Evangelicam, & Apostolicam disciplinam, neq̄, dimissus ab uxore, neq̄, dimissa à marito alteri coniungatur: Sed ita maneant, ut sibi met reconciliemur: quod si contempserint, ad poenitentiam redigantur.*

C A P. XXXI.

De Impedimentis Matrimonii.

TRia genera cognationum recognoscit Ecclesia, quæ Matrimonium impediunt: nempe cognationem naturalem, legalem & spiritualem. Prior à natura propter consanguinitatem, seu affinitatem: Secunda à lege propter adoptionem: Tertia à Sacramentis, nempe Baptisini, & Confirmationis solummodo.

Et primò de prædicta cognatione spirituali, sacra Concilia, & sancti Patres *Cognatio spiritualis* fidem Ecclesiæ confirmant. Etenim Concil. Nicen. can. 21. Arab. inquit: *Nemo spiritualis fidelium cum patre, aut matre spirituali matrimonium contrahat; id est cum patrinis, aut matrinis; & qui hoc commiserit, habeatur tanquam Ethnicus, quousque separentur, & statio viginti annorum pœnitentiam sui peccati agat.* Et idem Concil. can. 23. *Neque vir Dei filio suo in matrimonium eam, quam uxor sua tenuit in Baptismo: neque mulier dei filiam suam in matrimonium ei, quam maritus tenuit in Baptismo: quia isti habentur ut fratres, & sorores spirituales, & eorum pater ac mater spirituales.*

Et Synodus Trullen. extendit Decretum usque ad matrinas & patrilinos in casu viduitatis; eo quia cognatio spiritualis major est, quam corporalis, ut in can. 53. inquit. *Quoniam spiritualis necessitudo, seu affinitas corporum conjunctione major est; In nonnullis autem locis cognovimus quosdam, qui ex sancto, & salutari Baptismate infantes suscipiunt; postea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere; Statuimus ut in posterum nihil fiat ejusmodi. Si qui autem post presentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint: ii quidem primo ab hoc illicito, & injusto matrimonio desistant, deinde, & fornicatorum pœnis subjiciantur.*

Quod antiquitas recognoverit pro legitimis impedimentis ad contractum matrimonii gradus consanguinitatis, & affinitatis: ut propterea contravenientes, eorundemque filii devenirent infames, & inciderent sub legum maledictione; refert Calixtus Papa; qui vixit anno Domini 218. epist. 2. ad Galliæ Episcopos, ut caus. 35. quæstione 2. can. 2. his verbis; *Cognitiones consanguineorum fieri prohibete, quando has, & Divina & seculi prohibent leges. Leges ergo divina hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum ejiciunt; sed & maledictos appellant: Leges vero sæculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes Patres nostros, & eorum vestigiis inherentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamia maculis sunt aspersi; nec eos viros, nec accusationes eorum, quas leges sæculi rejiciunt, suscipere debemus.*

Sanctus Fabianus Papa, qui passus est martyrium tempore Decii, refert, quod impedimentum affinitatis cessabat in quarto gradu inclusive, ut habetur dicta caus. 35. quæst. 2. can. 3. his verbis. *De propinquis, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore, vel viro, in quinta generatione conjungantur: in quarta si inventi fuerint, non separentur: in tertia vero propinquitate non licet uxorem alterius*

alterius accipere post obitum ejus. Aequaliter vir jungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & uxoris suæ consanguineis post mortem suæ uxoris.

Quod autem talia Conjugia abominabilia sint ante Deum; Divus Greg. lib. 12. Regist. epist. 32. ait; *Incestuosus est talis cultus, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus: Incestuosos verò nullo conjugij nomine deputandos. à sanctis Patribus, dis- dum statutum esse legimus.*

Tale impedimentum est ex consanguinitate proveniens extendebat se ad sextum gradum inclusivè, ut apparet ex Isidoro lib. 9. Ethymologiarum cap. 6. ibi. *Ideo usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est: ut sicuti sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur; ita propinquitas generis tot gradibus terminetur;* quod idem refertur in Concil. Lugdunens. 2. ut in caus. 35. quæst. 2. & 3. cap. 19. Nulli: ubi idem asseritur procedere tam circa gradus consanguinitatis, quam affinitatis. Præcipuum autem fundamentum prædictorum graduum erat illos extendere, [ut apparet ex distinct. 35. quæst. 5.] ad similitudinem hereditatis, & successionis juxta Imperiales leges.

Postea autem Generalia Concilia reduxere tale impedimentum ad quartum gradum, ut consanguinitates faciliores reddantur, ex Innocentio III. de consanguinit. & affinit. cap. *Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana.* & paulo post: *Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio naturaliter observari.* Et non est dubium, quod ab Ecclesia potuerint taxari hujusmodi gradus consanguinitatis impediens matrimonium, Div. Thom. in supplemento, quæst. 54. art. 4. par. 3.

Qualis autem fuerit divina ordinatio in lege scripta circa hoc impedimentum: Hoc latè refertur in Levitico cap. 18. à vers. 6. usque ad vers. 19.

Cognatio
Legalis.

De cognatione legali per adoptionem, quando impediatur matrimonium, Divus Thom. dict. supplem. quæst. 57. per totam, ac etiam leges Civiles.

C A P. XXXII.

De Sacramento extremæ Unctionis.

Quod hæc extrema Unctio sit verum Sacramentum novæ legis, patet nobis ex verbis epistolæ Catholicæ sancti Jacobi cap. 5. vers. 14. & seqq. his verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit Infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* Etenim dictus Apostolus non præcepisset hujusmodi ceremonias, nec sic determinatè promississet donum gratiæ spiritualis, si non recepisset ipse aliquod præceptum, & à DEO certitudinem; nempe corporis sanitatem cum hypothesi & conditione, si sic expediat Infirmo: alius effectus essentialis est remissio peccatorum per infusionem gratiæ. & ha-

& habetur ex Divo Thoma in supplemento, quæst. 29. art. 2. quod licet in Evangelio non fiat mentio de hoc Sacramento, Apostoli nihilominus illud promulgarunt.

Quod antiqua sacra Concilia, & præsci sancti Patres optimè cognoverunt, ut in Concil. Niceno ann. 69. Arab. *Transacto anno debet Sacerdos benedicere aquam, & oleum, non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicitur Chrisma; sed sicut oleum Infirmorum.*

Sanctus Ephrem, qui vixit anno 300. de vita spirituali, puncto 75. inquit; *Si Charitatis officio perfungens, oleo agrotantem inungis; fac oculos, manus, linguasque custodias.*

Div. Chrysolom. lib. 3. de sacerdotio, ait; *Sacerdotes non solum cum nos regenerant, sed postea habent potestatem indulgendi peccata. Infirmatur quis, inquit Apostolus, ex vobis? accersat presbyteros Ecclesia, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.*

Hieron. in vita Hilarion. inquit: *Constantia sancta femina generum, & filiarum Hilarion unctioe olei morte liberaverat, &c. Universi agricola, & pastores à venenatis animalibus, & serpentibus percussa ad Hilarionem confugerunt; quo benedicto oleo vulnera tangente, certam salutem resumebant.*

Augustin. in tractat. de beatitudine Catholicæ conversationis, inquit; *Qui agrotat, in sola Dei misericordia confidat, Eucharistiam cum fide, & devotione accipiat, oleumque benedictum ab Ecclesia petat; unde corpus suum ungetur; & secundum Apostolum oratio salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus.*

Et idem S. Augustinus lib. 2. de Visitat. Infirm. inquit; *Effectum hujus sacramenti exprimit ipse Jacobus, dum ait: Si in peccatis sit, dimittentur ei. Materiam designavit oleum sacrum. Quibus dandum sit sacramentum, insinuat dicens: Infirmatur quis, & alibi: Oleum enim visibile in signo est, oleum invisibile in sacramento est. Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est. Ac rursus. Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui agrotat, accipiat: ac inde corpusculum suum unget, ut illud quod scriptum est, impleatur; Infirmatur quis in vobis? &c.*

Beda in verba D. Marc. cap. 6. ait; *Unde patet ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesia morem esse traditum, ut Energumenus, & alii quilibet agroti ungantur oleo pontificali consecrato.* Et quamvis in Evangelio de hoc sacramento mentio non fiat; nihilominus non posse Ecclesiam illud auferre, cum sit à Christo institutum, & ab Apostolo promulgatum: ut ex supplemento part. 3. D. Thom. quæst. 29. artic. 2.

Quotiescunque igitur fidelis infirmatur, ingrediuntur fratres ad ærotum cum aqua benedicta, cum cereis, sine incenso ante oleum sanctum, & peragunt omnia, sicut in Sacramentorum libro continetur; ita ut nec ratio pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur. Si autem ærotus amiserit vocis officium; per indicia integri sensus comprobentur. Quod si ita ægritudine fuerit aggravatus, ut quod paulo ante poscebat, in præsentia significare non possit; testimonia fidelium prodesse debebunt; ut simul pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequatur. Albinus de divin. officiis cap. de Infirmis. Et hæc de sacramento extremæ Unctionis dicta sufficiant.

Per hæc igitur septem Sacramenta necessario incedendum est ad cœlestem Hierusalem, in qua Christiani omnes Cives conscripti sunt. Siquidem, ut explicant Theologi, *Baptismus*, & *Pœnitentia* necessaria sunt simpliciter; Baptismus quidem omnibus; Pœnitentia his qui post Baptismum lethaliter deliquerunt. *Eucharistia*, *Confirmatio*, & *Extrema Unctio*, necessaria sunt necessitate mediæ, ut loquuntur Scholastici, ad bene esse. *Ordo* necessarius est non singulis hominibus, sed ipsi Ecclesiæ in universum simpliciter: ipsique Ecclesiæ itidem in universum, non autem singulis hominibus est necessarium *matrimonium* ad bene esse. Quorum explicationem præter supra deducta, diffusè tractant Theologi & Canonistæ.

Serio hic nos quæso perpendamus: Quare sanguis Christi, qui copiosissimus super nos per hæc septem Sacramenta continuo effunditur, per paucipretio hoc prudenter, & feliciter utantur, imò plurimi in interitum? Neque aliter credo respondendum, nisi tam gravia crimina non fuisse ante fufum Christi sanguinem, quàm post eum. Beneficiorum in nos magnitudo auxit criminum magnitudinem. Apost. ad Rom. 7. *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatus est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum.* Nihil nobis melius Christi morte, nihil sanguine illius medicabilius, nihil nobilius; & tamen hæc tanta, tam medica, facta sunt peccanti in mortem majorem, cum in immensum aggravent peccati magnitudinem, & pœnam illi debitam. Crescit enim ingratitude crescentibus beneficiis: quæ si infinita sunt, & nullo pretio æquanda, nulla etiam pœna reparari ingratitude tanta potest. Unde perseveranti & occumbenti in peccato, Christi sanguis in graviolem pœnam, quia in delictum gravius, est: quemadmodum pœnitenti & dolenti, antequam iterato lapsu offendant, in gratiam, & gloriam majorem est. Ita uni in salutem, alteri in mortem mors Christi est. Ex se quidem semper in vitam, & hanc æternam. Quantæ prudentiæ, & felicitatis est, medico sanguine illius per hæc sacramenta redanimari, non perire? Contingat hoc nobis, ut inter electos illius annumeremur, inter oves, inter filios, inter hæredes regni illius magni. In manu nostra hoc est. Tantum sequamur vocantem; & consequemur præmiantem. Sequamur moribus, imitemur factis; & ille sequetur gloria.

Diximus in præcedentibus de Sacramentis novæ Legis, quæ sunt fundamentalia in Catholica Ecclesia: modo subsequendum de Ecclesia materiali, ejusdemque suppellectilibus, Vestimentis, Sacramentalibus, nec non de aliis plurimis sacris Veterum Ritibus.

PARS TERTIA.

CAP. XXXIII.

De Ecclesiarum Ædificatione & Consecratione.

Supponendum autem primo, ut *Ecclesia* vocetur; propriè quod omnes ad se vocet, & in unum congreget. *Catholica* ideo dicitur, quia in univèrsum mundum est constituta: vel quoniam univèrsalis in ea doctrina est ad instructionem hominum de visibilibus, atque invisibilibus rebus cœlestium, ac terrestrium: vel quod hominum omne genus trahat ad se. De *Templo*; quod quasi amplum tectum, vel à tuendo dictum: Quod Moyses Legislator primum Domino condidit in itinere *Tabernaculum*. Exod. cap. 40. nempe quod Tabulis interstantibus, cortinæ desuper tenderentur, ut militum tentoria: Salomon deinde Templum prudentiam petiturus instituit, 3. Reg. cap. 6. *Basilica* verò dicta quasi domus Regia. Nostrorum post hæc temporum fides in toto mundo Christi Atria consecravit. Ita Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. I. cap. I. & seq. VValfridus de reb. Eccl. cap. 6. Joann. Stephanus Durantes, de Ritibus Eccles. lib. I. cap. I.

Et si Deus ubique sit, neque alicujus loci ambitu cultus ejus circumscribi debeat, cum in omni loco puras levantes manus exaudiat. Non enim locus, ait Basilus in Exhortat. ad Baptismum & Pœnitentiam; sed affectus & intentio exigitur. Deum medio in mari Moyses exoravit, Job in sterquilinio, Ezechias in lectulo ad misericordiam provocavit, Jeremias in Luto, Jonas in Ceto, Daniel in Lacu, Pueri in camino promeruerè, Latio in Cruce, Petrus & Paulus in carcere. Nihilominus sine majestatis suæ imminutione, imo maxima nominis veneratione, in certis quibusdam locis, quæ Tempora dicuntur, præcipuo quodam cultu adoratur. Cum & ipse jussit, & sanctissimi homines id fieri & sermone & exemplo docuerint. Hinc S. August. serm. 215. de Tempor. inquit. *In Ecclesia stantes nolite verbosari, sed Lectiones divinas patienter audite: Qui enim in Ecclesia verbosari voluerit; & pro se, & pro aliis redditurus est rationem: dum verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit.* Antiquitus ait S. Clemens lib. 8. Const. Apost. cap. II. Quidam ex Diaconis in templo inambulabant, contemplantes viros & mulieres, ne quis fieret strepitus, ne quis nutus faceret, aut mussitaret, aut dormiret. Vix credi potest, quanto silentio, quanta observantia Turcæ suas orationes perficiant. Habent enim auctore Cuspiniano, de Turcarum Origine & Religione, Accusatores, qui de orationum omissione convictos per urbem circumducentes, ac tabulam cum caudis vulpinis collo appendentes, pecunia mulctant. Quare studiosè in Eccles. erga Deum vigilandum.

Impugnarunt Ecclesiarum, & Altarium ritus antiquiores Hæretici; ut & Julianus Apostata, & Copronymus Imp. quorum exempla sequuntur etiam Sectarii nostri temporis; quamvis Scriptura sacra, sancti Patres, & rationes contrarium nos doceant.

Omnes
Gentes
erexerunt
Templa.

Et præterquam nusquam in terris fuit quippiam magis frequens, & necessarium, quam Tempa, ut recto rationis lumine inquit Plutarchus advers. Colot. *Si erexerunt terras obeas, invenire possis urbes muris, Litteris, Regibus, domibus, opibus, numismate carentes: Urbem Templis, Diisque carentem nemo nusquam vidit: Ut propterea ad Templorum frequentiam Gentilium æmulationem proponat nobis S. Clemens lib. 2. Constitut. Apost. cap. 64. his verbis: Etenim si gentes quotidie cum è somno surrexerint, ad Idola properant colenda, & ante opus, actionemque omnem, eis primum preces adhibent: si inquam prædicta gentis ea, quæ nihil eis profunt, frequentant; Tu qua excusatione uteris cum Deo, qui ab Ecclesia ejus absens es, nec gentes quidem imitaris?*

Item in
Lege Na-
tura &
Scripta.

In lege Naturæ Patriarchæ Noe, Abraham, & Jacob erexerunt, & consecraverunt Altaria Domino. Genes. cap. 8, vers. 20. & cap. 12, vers. 7. & cap. 35, vers. 1. In lege scripta dixit Dominus ad Moysem Exod. cap. 30. *Facies quoque Altare ad adolendum thymiama de lignis setim habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex eo procedent: vestesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes per circuitum, & cornua; faciesque & coronam auream per girum &c.* Et in 2. Reg. cap. ult. vers. 18. & seq. David ex consilio Gad erexit Altare Domino in Area Arcuata: sic etiam lib. 3. Reg. cap. 18, vers. 30. & seqq. legitur Altare Heliæ compositum duodecim lapidibus, juxta numerum Tribuum filiorum Jacob: similiter lib. 2. Paralipom. cap. 6. in princ. refertur Dedicatio Templi Salomonis: & in 1. lib. Esdræ cap. 1. describitur renovatio Templi facta per Cyrum: sicut etiam 1. Machab. cap. 4. vers. 16. Post purgationem Templi dedicarunt, & consecrarunt Altare diebus octo, quod Græci Encenia appellant: *Et obrulerunt holocausta cum lactia, & sacrificium solennitatis & laudis: & ornaverunt faciem Templi coronis aureis, &c.* Et hæc Festivitas solennis erat Hierosolymæ etiam tempore Salvatoris nostri, ut legitur apud Joann. cap. 10.

Item in
Lege Gra-
eca.

At verò in lege Gratiæ evidens est Altare fuisse, cum Christus præcipiat apud Matth. cap. 5, vers. 23. & seq. *Si frater tuus habet aliquid adversus te, relinque munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: &c.*

Quod Apostoli unâ cum fidelibus ad Ecclesias convenirent, D. Paulus 2. Corinth. 2. inquit: *Convenientibus vobis in Ecclesiam, audio, scissuras esse inter vos. Et ut ostendatur illarum diversitas à domibus, subdit: Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contempnitis?* Et idem 1. Corinth. 14. *Mulieres in Ecclesiis taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Christus crebro Templum sua præsentia honoravit, graviter ferens Templum converti in speluncam latronum, vel negociationis; illudque appellat domum Patris & orationis, Matth. 21. Petrus, Paulus, & Joannes in Templo frequenter orant. Actuum 1. 3. & 31.

Refert S. Cyrillus Catech. 16. Apostolos consecrassè in Ecclesiam Cœnaculum, in quo receperunt Spiritum sanctum: Et S. Clemens lib. 10. recogn. inquit, san-

sanctum Petram Antiochiæ convertisse in Ecclesiam domum Theophili, in qua collocavit suam sanctam Sedem, & Cathedram. Et idem Apostolus Romæ in Monte Viminali sacravit domum Pudentis Senatoris, quæ titulo Pastoris nominatur, ut refert Pius I. Papa Epist. 1. & Card. Baron. ann. Christi 57. & 59. Evaristus Papa divisit Romæ Ecclesias inter Presbyteros, ex Eusebio l. 6. histor. cap. 35. Cornelio Papa sedente fuisse Romæ Ecclesias 46. inquit Optatus lib. 2. contra Parmen. Ac etiam de consuetudine priscorum fidelium conveniendi in Ecclesiam, meminit Justinus Martyr Apolog. 2.

Pace autem fidelibus concessa; & Tempa ab Idolorum squalore mundata. Eusebius Orat. de Laudibus Constantini circa medium, post relationem Ecclesiarum, quas ille ædificaverat Constantinopoli, Antiochiæ, & Hierosolymæ: de Romanis sic inquit; *In Lateranensi Palatio Ecclesiam Salvatori dedicavit, & ei continentem Basilicam nomine S. Ioannis Baptista condidit eo loco quo ipse baptizatus à S. Silvestro, à lepra mundatus est: quam idem Pontifex consecravit V. Idus Novembris; quo die Imago Salvatoris in pariete depicta populo Romano apparuit.*

Item refert: *In Sanctorum numero locorum in primis semper fuit insignis ea Vaticani pars, quam sancti Petri Confessionem appellant. Illuc Constantinus octavo die post susceptum Baptismum venit, depositoque diademate, & humi jacens, vim lachrymarum profudit: mox sumpto ligone & bidente, terram eruit, indeque duodecim terra cophinis honoris causa Apostolorum oblatis, ac loco Basilica Principis Apostolorum designato, Ecclesiam ædificavit.*

Item etiam subdit: *Etsi B. Sylvester in consecratione Altaris Principis Apostolorum decreverit, ut deinceps non nisi ex lapide Altaria ædificarentur: Tamen Basilica Lateranensis Altare fuit à ligno erectum. Nam cum à sancto Petro usque ad Sylvestrum, propter persecutiones necessitas compulisset, sive in Cryptas, sive in Cæmeteria, sive in Aedes Piorum; super illo Altari ligneo ad arcæ similitudinem concavo sacra faciebant. Quo Altari S. Sylvester, reddita Ecclesie pace, honoris causa Principis Apostolorum, qui in illo sacrificasse dicitur, & reliquorum Pontificum, qui usque ad id tempus ad mysteria conficienda, co usi fuerant, in Lateranensi prima Ecclesia collocato: sanxit, ne quisquam in eo præter Romanum Pontificem Missam deinceps celebraret.*

Ac etiam sanctus Sylvester Papa in monte Esquilino inter antiquitatis monumenta, ubi jam pridem Thermæ Titi, Domitiani & Trajani Imp. extiterant: Ecclesiam construxit nuncupatam Titulus Equitii. Meminit de prædicta Ecclesia Damasus in lib. Roman. Pont. in Sylvestro, ac etiam Anastasius Bibliothecarius in eodem Sylvestro his verbis; *Hic fecit in Urbe Roma Ecclesiam in prædio cuiusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, juxta Thermas Domitianas; quem titulum Romanum constituit, & usque in hodiernum diem appellatur Titulus Equitii. Et idem inferius: Eisdem temporibus constituit B. Sylvester in urbe Roma juxta Thermas Domitianas, quæ cognominantur Trajana, titulum scilicet Sylvestri. Ibidem Sylvester præter Ecclesiam, etiam sui habitationem & Oratorium antea construxerat; & in eodem loco propriæ residentię duo generalia Concilia celebravit: nempe*

primum Romanum anno 324. interventu 284. Episcoporum, totius Romani Cleri, nec non ipsiusmet Constantini Imp. Matris Helenæ, & Calphurnii Urbis Præfecti; ut gratiæ Deo agerentur pro Christiana Religione palam omnibus facta, quam etiam idem Constantinus Imp. receperat; ut in tom. 1. Concil. part. 1. can. 1. legitur, ut etiam refert Cardinalis Baron. ad ann. 324. Aliud vero Concilium, quod fuit Romanum secundum: anno 325. interventu 275. Episcoporum ibidem etiam adunatum, continet confirmationem Concilii Nicæni, ut in eadem part. 1. Conciliorum, & refert etiam Card. Baron. ad eundem annum.

Annis proximè præteritis idem Titulus Equitii restauratus & ornatus opera, & impensis Rev. P. Joannis Antonii Philippini Carmelitæ Prioris Ecclesiæ & Conventus sancti Martini, de quo per plura antea facta sæcula antiquitatis memoria penè aboleverat.

Et Sozomenus lib. 7. cap. 24. refert de Theodosio Imperatore: Quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare pervenisset, Deo preces nuncupavit in Ecclesia illa, quam in honorem S. Joannis Baptistæ construxerat: & ibidem Sozomenus lib. 8. cap. 1. refert quod Pulcheria Imperatrix ex auro, gemmisque pretiosis admirabile quoddam donarium pro Virginitate sua & Imperio Fratris Ecclesiæ Constantinopolitanæ donavit.

Theodoretus lib. 8. de Curat. Græc. affect. inquit: *Martyrum vero Templam conspicua cernuntur, magnitudinisque præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremque quodammodo pulchritudinis sua latè fundentia: neque vero huc per annos semel aut bis, aut quinquies adventamus: sed in eis sæpenumero dies festos peragimus; sæpe diebus singulis coram Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus.*

Nazianzenus in laudem Gorgoniæ sororis inquit: *Quid fecerit audite? caput cum pari clamore, uberrimisque lachrymis Altari admoventis: nec se ante ab eo discessuram minitans, quam sanitatem consequuta sit: Et protinus liberam se morbo sensit.*

Templa
etiam
Sanctis
dicantur.

Templa igitur, & Altaria meritò Sanctis etiam dicari probatur: quod si licuit hunc honorem deferre Arcæ aliòquin lignæ, quia eam veluti sedem elegerat Deus; cur non eundem licebit deferre honorem Sanctorum Corporibus? de quibus Apostolus 2. Corinth. 6. *Membra vestra Templum sunt Spiritus sancti.* Unde venerabilis antiquitas plurima erexit Templa in honorem Sanctorum; de quibus Anaclerus Epist. 3. docet Ecclesiam à S. Marco Evangelista Petri Apostoli adhuc superstitis nomine, Alexandriæ fuisse dicatam, ut habetur in can. Sacrosancta distinct. 22. Ambros. lib. 1. Epist. 5. ad Felicem. *Ortus est sermo de Basilica, quam condidit Apostolorum nomine dedicanda.* Et Hieron. lib. 1. ad vers. Vigilant. inquit: *Ingredere Basilicam Martyrum, & aliquando purgaberis.* Et August. lib. 22. de Civit. Dei cap. 10. *Nos autem Martyribus nostris non Templa, sicut Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt Spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus Altaria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed uni Deo & nostro sacrificium immolamus.* Et advertendum, quod sacra Templa (quæ nos Ecclesias nuncupamus) soli Deo ea consecrata sint, quamvis deferant nomen Virginis Deiparæ, Apostolorum, Marty-

rum,

rum, Angelorum, & Sanctorum. Siquidem D. August. lib. de vera Relig. versus finem sic inquit: *Quare honoramus Angelos charitate, non servitute: nec eis Tempa construimus: nolunt enim se sic honorari à nobis; quia nos ipsos, cum boni sumus, Tempa Dei esse noverunt.* Et infra: *Religit ergo nos Religio uni omnipotenti Deo: Etiam quod nos diversa Sanctorum nomina habeamus, quæ in Baptismo imposta nobis fuerunt.* Et latè Joann. Stephanus Durantes de Ritib. Ecclesiæ lib. 1. cap. 2. num. 3.

Et aliis omissis: Videmus idem in nobis invisibiliter operari, quod visibiliter agit in Ecclesiis. S. Augustinus serm. 252. de Tempore in Dedicatione anni-
 versarii inquit: *Quotiescunque Altaris vel Templi festivitatem colimus; sed fideliter ac diligenter attendimus; & sanctè & justè vivimus: quicquid in templis manufactis agitur; totum in nobis spirituali adificatione completur: non enim mentitus est ille qui dixit: Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Et similiter S. Bernardus in Dedicat. Ecclef. serm. 1. *In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibiliter præcesserunt; & si vultis scire: Hac utique sunt Aspersio, Inscriptio, Illuminatio, Benedictio. Hac utique in hac visibili domo fecere Pontifices: Hac & Christus assistens Pontifex futurorum honorum invisibiliter quotidie operatur in nobis.*

Et præterea, quòd ex sacris Canonibus prohibitum sit alibi celebrare, quam in sacris locis præter tempus necessitatis: Sanctus Felix IV. epist. 1. de Ecclef. consecr. & Missæ celebrat. inquit: *Si enim Judæi, qui umbræ legis deserviebant, hæc faciebant; multo magis quibus veritas patefacta est, & gratia, & veritas per Jesum Christum data est; Tempa Domino adificare, & (prout melius possumus) ornare, atque divinis precibus, & sanctis unctionibus, suis cum Altaribus & Vasis, vestibus quoque, & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus devotè ac solemniter sacrare; & non in aliis locis, quam in Domino sacratis ab Episcopis, nisi summa exigente necessitate, Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus.*

Quòd vero ad structuram Ecclesiarum pertinet, habetur ex sacris Canonibus ne absque licentia Episcopi Ecclesiæ ædificentur, sub cujus jurisdictione erant loca construenda in Ecclesias: ut in Chalcedonensi Concilio cap. 4. relato in can. quidam, 28. quæst. 2. Ac etiam, quòd ante constructionem Episcopus Civitatis veniat, & ibidem Crucem figat, publicè atrium designet, & necessaria stipendia ad cultum Divinum assignentur; ex Concilio Aurelianensi relato in Can. Nemo Ecclesiarum, de consecr. dist. 1. Quòd etiam antiquitus servatum refert Metaphrastes 13. Septembris in vita sancti Silvani, & Justinianus Imperator in Novella 77. cap. 1. & refert Joann. Durantes de Ritib. Ecclef. lib. 1. cap. 2. num. 7.

Et in hoc notandum, quod Prisci fideles ante construendam Ecclesiam, Crucem ibi apponebant, ut denotarent fundum ad Dei servitium mancipatum, in hoc Jacob imitantes, qui post mirabilem visionem, Genes. 28. *Surgens itaque Jacob, erexit lapidem in Titulum.* Indenominabant fideles sacra Tempa Tituli nomine, ut ex Card. Baron. sub ann. 112. ubi Spondan. num. 4. & habetur in Epistolis Pii Papæ & Martyris ad Justum: Addentes iidem fideles (ut Cruces distinguerentur) nomen constructoris, seu Domini fundi; ut de Ecclesia Romæ S. Martini ad Montes, quæ

Titulus

Quod visibiliter fit in Ecclesia, invisibiliter operatur in nobis.

Celebrandum in Locis sacris.

De structura Ecclesiarum

Quare Cruces figantur?

Titulus Equitii dicebatur, qui extruxit, & Dominus fundi erat; ut etiam Templum sanctorum Nerei & Achillei dicebatur *Titulus Fasciola*, eodem respectu: ac etiam *Titulus Vestina*, templum S. Vitalis; & sic de aliis. Quæ nomina cum defuissent, nuncupatæ deinde fuerunt Ecclesiæ nomine illius Sancti, ad cuius honorem illæ erant dicatæ.

*Materia
Ecclesia.*

Hujus materialis Ecclesiæ constructio fit ex lapidibus expolitis per manus artificis, & diversimodè effigiatis tunctionibus & pressuris, ut etiam canit Ecclesia;

*Tunctionibus, pressuris
Expoliti lapides
Suis coaptantur locis
Per manus artificis,
Disponuntur permansuri
Sacris adificiis.*

Nec dissimilis est constructio invisibilis Ecclesiæ Catholicæ, quæ non ex mortuis, sed vivis ex lapidibus; qui Martyres sunt, & alii fideles: dum tunctionibus & pressuris, nempe Crucibus, bestis, forcipibus, craticulis, igne fuerunt isti varie dispositi ad Ecclesiastici ædificii ornatum. Non quod tormentis hujusmodi, & sanguine delectetur Deus; sed quia nulla præmia sine lucta, labore, victoria veniunt: nec sine victoria palmæ; nec sine sudore victoria. Quid enim cælum, si Virginum excluseris certamina, Confessorum luctas, Martyrum sanguinem?

*Forma
Ecclesiarum.*

Circa formam Ecclesiarum ad Orientem spectantem, jam pridem disponi solitam usu frequentiori, instar Templi Hierosolymitani. Durantes de Ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 3. num. 3. & nos diximus supra cap. 4. Et quamvis in illarum extructione nil esset præcisè determinatum: continebant tamen Ecclesiæ *Porticum seu Atrium*; ubi essent Catechumeni, pœnitentes, & alii, quibus intra Ecclesiam non pateret accessus. Secundo erat pars Ecclesiæ, quæ *Cella* seu *Navis* nuncupabatur, ad recipiendum populum dum oraret, & cætera ad Dei cultum exerceret. Tertia pars dicebatur *Sancta*, ubi seorsum sederent Sacerdotes à Laicis; ex Concilio Laodicensi, ut in can. Non oportet, distinct. 23. & Concilio Maguntinum, ut in cap. 1. de vita & honestate Clericorum. Erat demum *Sancta Sanctorum*, ad oblationem incruenti sacrificii; ut adhuc intuemur Romæ Ecclesias constructas temporibus Magni Constantini; & ego annis præteritis plurima iisdem similia vidi in Galliarum Regno: de quibus Euseb. lib. 10. Histor. Eccles. & in vita Magni Constantini lib. 3. cap. 34. D. August. lib. 22. de Civit. Dei cap. 85. Card. Baron. ad ann. 57. ubi Spond. num. 32.

*Ecclesia in
forma.
Crucis.*

Præterea iisdem prisci fideles, ut eo magis in Ecclesiis appareret sacrosanctum Crucis signum; sub hac eadem forma & figura Crucis eorum Ecclesias & Oratoria extruere solebant: refert Surius die 12. Septembris in vita S. Sirii Episcopi Papiensis Apostolorum contemporanei, qui Oratorium eadem Crucis forma construxit: & huic simillima Tempia jussu impii Diocletiani omnia ferè desolata fuisse, referunt Euseb. lib. 8. cap. 2. Nicephor. lib. 7. cap. 3. quæ dein ex grandi liberalitate Magni Con-

Constantini iterum extructa secundum formam Antiquorum à Diocletiano dirutorum; ut hodie Romæ etiam intuentibus apparet. Similia refert Beda de locis sanctis, fuisse insigniora Tempia in Syria. Similem etiam Ecclesiam Gazæ extruxisse Eudoxiam uxorem Arcadii, referunt Metaphrastes & Lippomanus tom. 5. 20. Febr. in vita S. Porphyrii. Hoc autem, ut denotarent illi militantem Ecclesiam, cujus materiale est, symbolum Christi cruci adhærere; ex cujus persona Apostolus ad Galatas cap. 2. *Christo crucifixus sum cruci.* Eandem prorsus formam Ecclesiarum, quam modò descripsimus, tam in Oriente quam in Occidente, ubique locorum observatam scimus testimonio Eusebii Cæsariensis lib. 10. histor. cap. 4. & in vita Constantini, lib. 3. cap. 4. ac etiam Paulini Nolani Epist. 12. & 31. ut quoque refert Card. Baron. ad ann. 401. ubi Spondan. n. 8.

Erant etiam in dictis Ecclesiis Cubicula quædam, ut inquit idem Paulinus, (quæ *Capellas* dicimus) construi solita orationis causa, posita apud apsidem; in quorum uno asservarentur ornamenta, & alia ad ministerium Ecclesiæ pertinentia; in altero vero Libri sacri. Nec indecens visum, in eadem Ecclesia plurima construi etiam Altaria [ut objiciunt Novatores:] nam cum ea essent sepulchra Martyrum; ubicunque esset Martyr conditus, illic Altare erigi consueverat. & in una Ecclesia de tredecim erectis Altaribus refert Gregor. Magn. lib. 5. Regist. Epist. 150. indict. 14. ut etiam Cardinalis Baronius ad ann. 57. ubi Spondanus n. 32.

Laicos præterea à Sacerdotibus distinctos in Sacratio, seu Capellis, ubi celebrabatur cancellis intermediis, ex Concilio Agathen. can. 66. & sexta Synodo can. 44. & legitur in cap. 1. de vit. & honest. Cleric. his verbis: *Ut Laici secus Altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant; sed pars illa, quæ Cancellis ab Altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis: ad orandum verò & communicandum Laicis & foeminis pateant Sancta Sanctorum.* Quod adeo verum est, ut non oporteat Subdiaconos licentiam habere in Sacratio sive Secretarium ingrediendi. Concil. Laodicen. can. 21. relatum in distin. 23. can. Non oportet; & Concil. Chalcedon. act. 2. ostendit Principes Imperii, Senatium, & ipsum Imperatorem, extra Cancellos stetitisse; quod etiam servavit D. Ambrosius in persona Theodosii Imperatoris, de quo reprehensus respondit Sanctus: *Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit*, ut referunt Nicephorus, Sozomenus, & Theodoretus, & refert Jo. Stephan. Durantes de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 15. n. 13.

Non solum Laici à Sacerdotibus in Ecclesia semper erant loco distincti, ut in Templo Hierosolymitano; verum & viri à mulieribus, atque à Nuptiis Virgines, eodem ferme ordine & dispositione fuit in Christianorum Ecclesiis observatum. Et quamvis pauperibus æque, ac cæteris pateret Ecclesia precum causa, nulla habita personarum acceptione: tamen, sicut olim in Templo ad stipem mendicandam in præforibus stabant; ita in Ecclesiam ad cleemosynam captandam nefas illis ingredi; ne sacra agentibus, aut orantibus essent molesti: refert Card. Baron. ad ann. 57. ubi Spondan. n. 37.

De pluribus Capellis & Altaribus in una Ecclesia.

Laici à Sacerdotibus distincti.

Etiam Laici inter se distincti.

*Dedicatio
Ecclesiarū*

Ecclesiæ consecrandi consuetudo ab ipsis Apostolis usque ad nostram manavit ætatem. S. Clemens epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini ait: *Ecclesias præcongrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos statuere.* Can. Ecclesias 16. q. 7. & Can. Ecclesia, de consecr. dist. 1. & idem Epist. 3. prohibet Missas celebrari, nisi in locis sacratis, idque Apostolos à Domino accepisse, & nobis tradidisse, hæc addit; *Nos docemus, vobisque & omnibus tenere & docere, quibus agendum est, mandamus.* Urbanus Papa 28. Cæciliæ domum consecravit, nomine ejusdem, & illic perpetuo peraguntur sancta Domini mysteria usque in præsens, in memoriam quidem Martyris, & gloriam & laudem magni Dei. Metaphrastes in vita S. Cæciliæ. Marcellus Papa 131. Domum Lucinæ consecravit. Damas. lib. Pontific. cap. 21. Constantinus Imp. Dedicacionem sacræ ædis, quæ magnum martyrium dicitur. Hierosolymis celebravit. Euseb. lib. 4. de vita Constantin. cap. 40. Theodoret. lib. 1. cap. 30. & sic de cæteris.

*de Ecclesia
dedicatio-
nis Ritibus*

Consequens est, ut annectamus præmissis etiam Ritus in ipsa Ecclesiæ Dedicacione, seu Consecratione, ex D. Bernardo serm. 6. de dedicat. Walfrido, Amalario, & Ivone Carnotensi de reb. Eccles. serm. de Sacramentis dedicacionis. Durant. de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 24. n. 8. & ex aliis præcis Auctoribus.

Primo igitur Aquam benedicimus, cui & Sal admiscetur: ista enim Aqua ad quandam Baptismi imaginem circumeundo Ecclesiam tunc exterius aspergimus; ubi more baptizatorum fieri non potest trina mersio; necesse est, ut qua possumus Sacramenti similitudine trina fiat aspersio: sal Evangelicam doctrinam denotat ad consecrandam vitæ novitatem sapienter componens.

*Duodecim
Lumina-
ria.*

Interim in circuitu dedicandæ Ecclesiæ duodecim sunt accensa Luminaria, quibus significatur, quod commendanda sit Lucens Apostolica Doctrinâ, quæ in Ecclesiæ ædificatione unanimes, & concors sit prædicanda; & tamen quæque gens suum prædicatorem sortitura.

Ad singulos circuitus accedit Pontifex ad ostium Basilicæ, & percutit superliminare virga pastorali, cantando Antiphonam; *Attollite portas principes vestras &c.* per 'quam virgam intelligitur' potestas Sacerdotalis, quam Dominus suis Discipulis contulit: Et hæc trina percussio denotat, quod Pontifici Cæli & Terræ, & Inferi potestas cedit: & post hanc trinam percussionem Ostium aperitur; quia tali potestati pars adversa resistere non potest.

Aperto verò Ostio intrat Pontifex cum Clero & populo dicens; *Pax huic Domui:* quia populus, qui à Deo discordaverat per peccata, ei reconciliatur per bonorum operum exercitia. Pontifex, dum in novam Ecclesiam, eam sanctificaturus ingreditur, statim ad orationem se confert: typum eorum tenens, qui eundem populum docere incipiunt.

*Alphabeti
descriptio.*

His completis incipit Pontifex de sinistro angulo ab Oriente scribere per pavimento Alphabetum usque in dextrum angulum Occidentis: atque iterum à dextero angulo Orientis usque in sinistrum angulum occidentalem Basilicæ. Quid autem per Alphabetum, nisi initia & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi convenit? Unde

Paulus

Paulus ad Hebræos 5. c. *Rursus indigetis ut vos doceamini, quæ sint elementa sermonum Dei.* Quid vero per talem figuram in pavimento scriptam? nisi quia in tali schemate Crux figuratur, ut doctrinæ Evangelicæ simplices imbuendi sint, & mors Christi principaliter inferatur. Hinc Paulus 1. Corinth. cap. 2. *Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum.* Præterea tali figura in unam Crucis Compaginem significatur utriusque populi, Hebræi & Gentilis collectio. Hinc Jacob filiis Joseph benedicens Gen. 48. & cancellatis manibus effigiem Crucis faciens, dexteram manum super Ephraim junioris, sinistram supra caput Manasses majoris posuit; significans, quia populus quondam dexter in sinistrum verteretur, sinisterque in dexterum.

Deinde Pontifex ad altiora conscendit, & stans ante Altare dicit; *Deus in adiutorium meum intende &c.* Pontifex, ergo, qui cum subditorum imperitia & contradictione adhuc certat, adiutorium quidem Dei postulat: *Alleluja* nondum cum eis plenè cantat, de quorum salute nondum plenè sperat.

Subsequitur postea benedictio Aquæ, commixto sale, & cinere. Et Aqua quidem populum significari testatur Apocalypf. cap. 17. *Aqua, populi sunt:* Sal doctrinam verbi divini signat: unde in Levit. cap. 2. præcipitur: *In omni sacrificio sal offeres;* quoniam non placent Deo opera, quæ non condiuntur divina sapientia. Cinis autem memoriam significat Dominicæ Passionis, quam significabat Cinis vitulæ aspersus ad expiationem populi. Fit autem Crux ter super aquam ex sale & cinere; cum fidei divinitatis, & passionis fides additur Trinitatis. Huic ergo mixturæ & vinum additur cum aqua; Quæ duo geminam naturam significant in una persona, divinitatem scilicet, & humanitatem. Hæc secunda interiorum parietum aspersio non est supervacanea: quia quicquid in exteriori sanctificatione agitur, superstitiosum est, nisi in interiore homine compleatur.

Post hæc tingit Sacerdos digitum in aqua, & facit crucem per quatuor cornua Altaris: Altare enim Ecclesiæ figuram præfert, quod per quatuor cornua distenditur, quia per quatuor mundi Cardines dilatatur; ut ostendatur omnem Ecclesiam esse mundandam à sordibus peccatorum per lavacrum aquæ, & fidei passionem. Inde venit ante Altare, & aspergit illud septem vicibus; quo numero significatur plenitudo Spiritus sancti; sicuti etiam circumneundo Ecclesiam adspersit parietes illius, & facit hoc idem secundo, & tertio: ut ostendat, eos, qui baptizantur, non solum esse mudandos à peccato cogitationis, sed etiam locutionis & operis. Cantatur interim Psalmus 67. *Exsurgat Deus & dissipentur inimici ejus:* ut viribus destituantur, qui Sacramentis Fidei adversantur. His peractis Pontifex ad orationem se confert, petens ut omnes qui eandem domum oraturi intraverint, exauditos se esse gaudeant; ut ostendat se omnium subditorum curam cum Paulo 2. Corinth. II. & eorum memoriam se in orationibus suis frequentare.

Completa expiatione Pontifex convertitur ad altare, incipiens Antiphonam cum Psalmò 42. & fundit quod remansit de aqua purificationis ad basin Altaris: Quia sacerdotum est, quicquid possunt, ad utilitatem gregis sibi commissi facere,

scil. purgationem subditorum: Quod autem vires suas excedit Domino devotissimè commendare: Sic & Paulus quasi ad basin Altaris aquam fundens, Discipulos Domino commendabat dicens Act. 20. *Et nunc commendo vos Domino, & verbo gratia eius.*

Postea extergitur Altare linteo: linum enim de terra ortum, & magno labore ad candorem productum, Christi carnem significat de terra ortam, & per angustias passionis ad honorem resurrectionis pervenit. Sacerdos autem dum linteo Altare detergit, imitationem Dominicæ passionis auditorum mentibus imprimit: Deinde fit incensum, ut denotetur elevatio cordis per orationem ad Deum, ut psalm. 140. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

Reliquiæ
sanctorum.

Reliquiæ necessario requiruntur in consecratione Altarium, ex Concilio Africano cap. *Placuit* S. Ambros. epist. 54. 85. S. Augustinus serm. 256. Apponuntur autem reliquiæ Sanctorum in Altare, quod est Symbolum Christi, ut denotetur, quod scribit Apostolus ad Coloss. 4. *In eo abscondita est vita & gloria Sanctorum.* Sicut quod scripsit Joann. in Apoc. c. 6. *Vidi sub Altare animas interfectorum propter verbum Dei; & clamabant voce magna dicentes: Usquequo Domine non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Ut propterea S. Augustinus serm. 11. de Sanctis: *Videte quem locum Martyres apud homines mereantur; qui apud Deum sub Altari meruerunt.* & idem inferius: *Rectè sub altari justorum animæ requiescunt, quia super Altare corpus Domini offertur: nec immerito illic justis vindictam sanguinis postulant, ubi e. iam pro peccatoribus sanguis effunditur:* & S. Hieron. in Vigilantium inquit: *Male facit ergo Romanus Pontifex qui super mortuorum hominum Petri & Pauli secundum nos ossa veneranda, secundum te vilem pulvisculum, offerre Domino sacrificia?*

Chrisma.

Præterea Pontifex ex oleo facit crucem in medio Altaris, & super quatuor angulos ejusdem; quia sancta Ecclesia prius aqua mundatur in fonte Baptismatis, & postea unctione insignitur per manus Pontificis, ut Spiritus sancti in se mereatur adventum. Chrisma etiam plenitudinem gratiæ significat ex Christi humanitate, ut psalm. 44. *Vixit te Deus Deus tuus oleo letitiæ præ consortibus tuis.* Quod scribit S. Cyprianus cap. 14. *Antiquitus Sacerdotes sacrabantur, & Reges: & ipsi Altarium lapides delibuti, spirituales intelligi volebant sacris mysteriis inesse pinguedinem.* Consecrato Altari chrismanitur in parietibus illæ duodecim cruces, quæ typum gerunt Apostolorum, qui & primitias spiritus acceperunt, & crucis mysterium populis & gentibus manifestare studuerunt.

Pæfacta denique consecratione albis velaminibus cooperitur Altare; quibus & Sacramentum intelligitur novitatis, & prænunciatur; sicut & cum de Baptizato loqueremur: Unde in psal. 29. qui intitulatur, *In dedicatione domus;* ita continetur: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi &c.* Hic planctus in gaudium vertitur, cum ad patriam, à qua nunc exulamus, pæfacta peregrinatione pervenitur.

His tandem atque aliis solennibus pæfactis, Pontifex missam celebrat ex decreto Vigiliæ Papæ, ut in Can. de Fabrica, de Consecrat. dist. 1. quamvis ex com-

munii opinione, Missæ consecratio non fit de substantia. S. Antoninus part. 3. tit. 12. cap. 6. in princ.

Hic etiam traditur instrumentum Dotationis, & reddituum pro manutentione ministrorum, & cæterorum. Sanctus Chryostom. homil. 18. in Act. Apost. inquit: *Quasi dicta uxore, vel sponsa sic erga Ecclesiam affectus sis, dotem inscribe illi; ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur: & habetur in cap. cum sicut, de Consecrat. & alibi.*

Esset hic videndum de Altarium consecratione, & eorundem unctione, tam in veteri lege, quam Evangelica: & qui Ritus in illorum consecratione habendi? ac etiam cognoscendum de Altari portatili. De quibus vide Durantem de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 25.

Fuit semper in usu solenniter celebrandi dedicationem, seu consecrationem Ecclesiarum, non solum in præciso illius die, verum & singulis annis per octo continuos dies; uti in decreto, can. solennitates, de consecrat. distinct. 1. Quod etiam apud Hebræos servatum, quando consecratum, & erectum fuit Tabernaculum, ut in lib. Numer. cap. 7. & postea in solenni ædificio Templi per Salomonem, idemque consecratum, ut in 2. Paralipom. cap. 7 similiter in reedificatione Templi, quod idem ab Esdra consecratum fuit; ut in 1. Esdræ cap. 6. & à Machabæis post restaurationem iterum consecratum, 1. Machab. cap. 4. vers. 16. & Redemptor noster Christus, ut ostenderet quàm sibi esset grata hæc solennitas, voluit ipsemet divino aspectu suo illam honorare apud Joan. cap. 10. vers. 22. Quod in posterum semper servatum, ut de præcis Ecclesiæ fidelibus refert Eusebius lib. 9. cap. 10. his verbis: *Festivitates à nostris frequentissimè gerebantur, cum omni lætitia, & exultatione, per urbes & loca singula Ecclesiarum dedicationibus decantatis.* Et in hujusmodi consecrationibus fuisse magnum Episcoporum concursum, subdit idem Auctor; *Congregabantur in unum sacerdotes, nec pigebat longe positos convenire, quia nullum videbatur spacium charitatis.* Et idem ille testatur etiam in vita Magni Constantini in Consecratione Templi per ipsum Hierosolymæ extructi in Calvario monte: ac etiam de hac eadem solennitate Nazianzenus orat. Domin. inquit: *Encanis honorandis lex vetus est, eaque præclara instituta.*

Quare autem hujusmodi Templorum, Altarium, & similium absque anima inducta consecratio? Respondetur, quod post consecrationem ita Dei cultui prædicta appropriantur, ut non possint postea ad profanos, seu alios usus inservire, in Levit. cap. ultimo. *Quicquid semel fuerit consecratum Domino, sanctum sanctorum erit.* Ut etiam in Decreto, can. ligna, & can. Altaris palla, de consecrat. dist. 1. & S. Gregor. Nissen. lib. de sancto Baptismo inquit: *Altare hoc sanctum, cui assistimus; lapis est natura communis, nihil aliud differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, & pavimenta exornantur, nisi quod Dei cultui consecratum & dedicatum est.* Secundo, inducta fuit consecratio, ut denotetur sanctitas requisita in his, qui tractant seu recipiunt Sacramenta. Bern. serm. de Dedicat.

Eccl. *Domus ista per manus Pontificis dedicata est Domino; propter nos sine dubio, qui non solum presentes sumus, sed & eos, qui usque in finem saculi Domino sunt in hoc saculo militaturi.* Tertiò, inducta consecratio propter reverentiam debitam locis sacris, & aliis similibus omnibus; ut Jacob è somno surgens post visionem scalæ, ait Gen. 28. *Quam terribilis est locus iste: verè non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.* Et Deus admonens Moysen in visione Rubi Exod. 3. dixit: *Solve calceamenta de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.* Et in Levitico cap. 26. Præcepit Deus, ut cum timore, & reverentia sint ante Tabernaculum, ibi. *Pavete ad sanctuarium meum.* Quartò, processit consecratio Ecclesiarum, ut Dæmones inde expellantur; Refert D. Gregor. in Dialogis, ut in Decreto Can. Arianorum, de consecrat. dist. 1. Demum Dedicatio, seu Consecratio Ecclesiarum præcipue inducta, ut orationes quæ in illis fiunt, facilius exaudiantur; ut ex D. Ambr. in lib. de Exorand. Virginia. & Rex Salomon Deum de hoc exoravit, 3. lib. Reg. cap. 8. his verbis: *Respice adorationem servi tui, & ad preces ejus, ut sint oculi tui aperti nocte, ac die super domum, de qua dixisti: Et erit nomen meum ibi, ut exaudias deprecationem servi tui, & populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto; & exaudies in loco habitaculi tui in cælo; & cum exaudieris, propitius eris: ut plenè exaudivit Deus orationem 2. Paralip. cap. 7. his verbis; Oculi mei erunt aperti, & aures mea erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit: elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Quod multò melius verificatur in Ecclesiis legis Evangelicæ adumbratis à Templo Salomonis; quoniam in hoc idem Christus in Eucharistico Sacramento semper realiter permanebit, ut ipse testatur per Matth. cap. 8. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saculi.* Quod etiam de sacratissima ejus humanitate & corpore sub speciebus panis & vini, exponunt Chrysof. homil. 91. in Matth. Prosper, primo de vocat. Gent. & Beda in Matth. & alii plurimi.

Quam verò necessaria sit Ecclesiarum seu Altarium consecratio; nobis præter cætera demonstratur ex cælesti visu, & miraculo patrato; cum S. Apostolus Petrus cuidam Presbytero imperasset, ut Innocentio III. Romano Pontif. significaret, quod in sua Basilica plura altaria consecrarentur, in quibus dissecratis divina mysteria celebrabantur, ut ex annalibus Ecclesiasticis tom. 13. auctore Odorico Rainaldo anno 1598. n. 12.

Quare
permissat
Deus Tem
pla profa
nari.

Lubet prædictis, ut hominum infirmitati satisfaciam, cognoscere quoque, quare permissa Deus, ut sacra Tempa ejus sancto cultui dicata, ubi adoratur, & colitur, sint aliquando ab inimicis & rebellibus deturpata, & diruta? & propterea contristatus Elias 3. Reg. cap. 19. *Petivit anima sua, ut moreretur: quoniam ut inquit, Altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt.* & sanctus David pariter admiratur in Psal. 73. *Ut quid repulisti in finem, iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ? Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui.*

Inter alias, quæ in hoc adducuntur rationes, hæc una est: ut Fides credentium exer-

exerceatur; sicuti permittit Deus in Ecclesia sancta sua, ut à Tyrannīs persequerentur, & occiderentur Martyres, qui viva Dei templa erant, 1. Corinth. 3. *Templum Dei estis vos.* Secundo hoc etiam evenit, ut peccatores & transgressores Divinæ legis terreantur: quoniam si propriæ domui non parcitur; nec aliis eo minus: sanctus Petrus epist. 1. cap. 4. *Tempus est, ut iudicium incipiat à domo Dei: si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt?*

Sed potissimum Ecclesiarum desolationem permittit Deus propter scelera Ecclesiasticorum: Oseas cap. 9. *Propter malitiam adinventionum eorum de domo mea ejiciam eos;* Quorum avaritia est magna, de qua Apost. 1. Timoth. cap. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis:* ut per Prophetam fuit indicatum psalm. 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero:* sicuti ex amore proprio hoc etiam procedit: ad Philipp. cap. 2. *Omnes quarunt qua sua sunt, non que JESU CHRISTI.* Et ex hoc propter peccata sacerdotum filiorum Heli, Arca à Philistæis capta 1. Reg. cap. 3. & 4. & refert Ruffinus historicus plurimis exemplis, quod propter defectus & peccata ministrantium Ecclesiis, fuerint perpæ illæ dirutæ & desolatæ: versa autem vice prudens zelus, & sollicitudo eorundem ministrorum servat, & auget divinum cultum: sicuti propter Oniæ summi Pontificis zelum & pietatem, fuit ab omnibus in veneratione habitum Templum Hierosolymitanum, & legitur 2. Mach. cap. 3. *Ut ipsi Reges & Principes locum summo honore dignum ducerent, & Templum maximis muneribus illustrarent: ita ut Seleucus Asia Rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ministerium sacrificiorum pertinentes.*

Accedunt quoque Laicorum populorum scelera, ut à Turcīs & Hæreticis Fidelium Catholicorum Tempa desolentur: & hoc Salomoni minatus est Deus, 2. Paralip. cap. 7. ibi: *Si autem aversi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas & præcepta mea, & servieritis Diis alienis; evellam vos de domo mea, quam dedi vobis; & domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis: & domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terra huic, & domui huic? & subdit rationem; Quia dereliquerunt Dominum Deum, & apprehenderunt Deos alienos, & adoraverunt, & coluerunt eos: idcirco venerunt super eos universa hæc mala.*

Et hæc nimium postmodum adimpleta fuere, cum decursu temporis Chaldaei sub Nabucodonosore crudelissimè deprædati sunt, incenderunt & desolarunt Hierosolymam, & insigne Templum; ut legitur in lib. 2. Paralip. cap. 36. Similia detestanda scelera propter peccata populorum perpetrata leguntur ab impio Antiocho in eodem Hierosolymæ Templo, à Zorobabele iterum extructo; ut in 2. Machab. cap. 4. ubi ratio per Spiritum sanctum adducitur: *Non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit; ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum.* Unde cum ex loco sacro amplius Dei honor non resisteret propter scelera hominum; meritò desolationem ejusdem permittit Deus. Similiter apud

apud Ezechielem cap. 8. & 9. cùm ostendisset Deus abominationes, quæ fiebant in Templo, præcepit ministris, ut occiderentur omnes, & à Sanctuario inciperent: subtrahens ex hoc justitia Dei à populis & fidelibus auxilia ad eorum salutem opportuna, quibus temerè abusi sunt, ut refert Optatus Melevit. lib. 6. contra Parmenionem, ibi: *Cur vota hominum cum ipsis Altaribus confregistis? illic ad aures Dei ascendere populi solebat oratio; cur concidistis precibus viam, & ne ad Deum supplicatio de more solito ascensum haberet? impia manu quomodo scalam subducere laboratis?* Ad hanc miseram redacti erant conditionem infelices Fideles, qui hodie sub Turcarum & Hæreticorum imperio miserè serviunt; ut de Anglia, Hungaria, & Germania inferiori & superiori, cum similibus; ubi elapsis sæculis floruit Sanctorum numerus unà cum sacro Ecclesiæ cultu; & ibi hodie vix scintilla remanet Catholicæ Religionis, saltem in propatulo; ut de his ego oculatus sum Testis. Quæ & quot passa sunt mala sæculis præteritis Italiæ templa ab Alanis, Herulis, Gothis, Longobardis, & aliis Barbaris Nationibus, propter enormia ejusdem Italiæ scelera; testes adhuc sunt vastationes in urbe; ut etiam est recens memoria Borbonicæ obsidionis, & Templorum desolationis Clemente VII. summo Pontifice sedente, magno Ecclesiasticorum, & Romæ pudore; ut propterea libeat hodie Italiæ, & alteri cuique Catholicæ Regioni exclamare cum Propheta Jeremia cap. 7. *Nolite confidere in verbis mendacii dicentes: Templum Domini: quia non proderit vobis. Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego sum, ego vidi, dicit Dominus.* Non pepercit Deus Hierosolymæ Templo, nec aliis provinciis hodie ab Hæresibus obæcatis; nec minus certè indulget his, qui in peccatis adhuc perseverant. Subjicitur idem Jeremias loco citato his verbis: *Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel;* & quæ sequuntur. Ut etiam ipse Christus apud Matth. cap. 26. minatur; *Ecce reliquetur domus vestra deserta.* Nec Angeli, seu Sancti tutelares, precibus suis divinam justitiam procrastinabunt: sic Deus Jeremiæ, ut in cap. 14. indicavit: *Noli orare pro populo isto in bonum: cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum; & si obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam ea, & infra cap. 15. Si steterint coram me Moyses & Samuel, non est mens mea ad populum istum.* & S. Chrylostomus in Matth. *Si Moyses, Samuel, si Ezechiel, si Abraham pro nobis in vitis permanentibus Deum deprecantur; non tamen illorum oratione placabitur.*

Prophanantes puniuntur.

Summo jure igitur, quamvis permittat Deus prophanari, & desolari Tempora & Altaria, non tamen impunitos relinquit tales prophanatores; & quoad animam inferni pœnis, & in hac vita plurimis modis: inquit Apostolus 1. Cor. cap. 3. *Si quis Templum violaverit, disperdet illum Deus.* Similia etenim prophanantium scelera æqualia sunt impietati eorum, qui Christum crucifixerunt ad Hebr. 6. *Rursus crucifigentes sibi met ipsos filium Dei, & ostentui habentes;* Novis nimirum post tot prærogativas sceleribus iterum iterumque crucifigentes. Optatus Melevitanus contra Parmen. cap. 3. *Quid est tam sacrilegum, quam Altaria Dei frangere, radere,*

*radere, & remove; in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt? Hoc modo
Iudeos estis imitati; illi injecerunt manus Christi in Crucem: à vobis percussus est in At-
tari. Et propterea minatur Deus Chaldaeis, Babyloniiis, & Principiorum Nabuco-
donosori, quod deprædati fuerint, & combusserint sanctum Templum Salomonis;
ut per Jeremiam cap. 50. & 51. & apud Danielem cap. 4. Tibi dicitur Nabucodonosor
Rex: Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cum feris, & bestiis
erit habitatio tua. Et infra: Fœnum ut bos comedit; & rore Caeli corpus ejus infe-
ctum est.*

Nec minus infelix fuit exitus Antiochi post deprædatum Hierosolymæ Tem-
plum; cum in Persiam reversus è curru cadens, omnia ejus ossa, & intestina con-
fracta fuere; ex quibus fœtor magnus, & copia vermium scaturiebant: aliis & sibi mole-
stus, in se reversus moriens, quærebat à Deo misericordiam, inquiens, ut in 2. Machab.
cap. 9. *Reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalem.* Et infra facer Textus: *Orabat
autem sceleratus ille Dominum; & non est misericordiam consequutus.*

Similiter impius Imperator Diocletianus, propter desolata fidelium Tempa,
coactus deserere Imperium, & vitam privatam ducere usque ad annum undecimum
Magni Constantini; permittente hoc Deo, ut videret infelix ille Christianam Reli-
gionem non depressam, sed elevatam; & à semetipso ille cruciaretur; ut in Psalm.
III. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet; desiderium peccato-
rum peribit:* Ac demum cum devenisset cæcus intellectu propter dementiam, ac
etiam oculis corporeis, continuis doloribus, viscerum convulsionibus, ac fœtidus,
miserè sibi mortem præparavit; ut in perpetuum cruciaretur in Inferno: ex Zo-
nare, & Cedreno.

Non minora fuere flagella, quæ passi sunt duo impii Juliani, ambo propter di-
rutas Ecclesias, & Martyres occisos: quorum primus Patruus Apostata, & Præses in
Oriente, crudelissimis viscerum doloribus ex ore proprio excrementa fœtida evome-
bat, ac demum miserrimè obiit absque pœnitentia, quamvis à religiosa uxore illi
suggereretur. Alter vero Julianus idem Apostata & Imperator, à proprio exercitu
circundatus, ab ultrice & potenti Dei manu, non autem humana ultione, lancea
transfixus, summo dolore & ira percitus contra Christum, collecto suis manibus pro-
prio sanguine respiciens Cælum dixit: *Vicisti Galilæ:* Hæc latè referunt Theodo-
retus, Socrates, Sozomenus, & alii.

Sed istis & similibus pressuris non minores fuerunt, quibus concussa fuit Eccle-
sia, post Tyrannos reddita Ecclesiæ pace; cum tot tantique insurrexerint Hæretici,
qui eam omnibus modis turpiter lacerarunt: ut Petri navicula in mari quamvis
periclitarit: non tamen perierit. Hinc S. Leo: *Non minuitur persecutionibus
Ecclesia, sed augetur: & Dominicus ager segete ditioze vestitur, dum grana quæ ca-
dunt singula, multiplicata nascuntur.* Nunquam hoc melius intelligitur, quàm
cum persecutoris gladius sævit, dum furit tyrannus, insultat carnifex, purpuratur
securis, debacchantur bestia, elucet flammæ, circumaguntur rotæ, stringuntur
forcipes, natant sartagine sanguine: tunc crescit terris, cœlisque Ecclesia. Nec
unquam

anquam magnus fuisset Martyr, nisi tormenta fecissent magnum, nisi præcessissent de decorationes, nisi inimica manus è parvo fecisset magnum. Bene D. Hilarius lib. 7. de Trinit. *Ecclesia sancta, dum persecutionem patitur, floret; dum opprimitur, crescit; dum contemnitur, proficit; dum leditur, vincit; dum arguitur, intelligit; tunc stat, cum superari videtur.*

Timeant tamen, & contremiscant, qui sic Deum ad iracundiam provocarunt dum Ecclesiam ejusdem sponsam impiis eorum conatibus contaminarunt: & pœnitentiam iidem agentes recordentur, quod Deus non irridetur; & horrendum est incidere in manus Dei viventis. Et quamvis aliquando Deus videatur dissimulare pœnam: nihilominus tarditatem supplicii pœnæ gravitate compensat. Etenim, ut legitur 2. Machab. cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere; magni beneficii est indicium.*

Confitebitur quilibet ex prædictis, rationabile esse, distinguere sacra loca à prophanis: quod Deo dicatum est, ab eo quod communiter omnibus est destinatum; Ecclesias ab Aulis; Nisi velimus miscere sacra prophanis, & ea quæ sunt Hierusalem, Belial.

C A P. XXXIV.

De Supellectilibus sacrorum Templorum.

Expletis quæ in proposito de Ecclesiis occurrebant, subsequuntur, quæ de Supellectilibus earundem ad Dei cultum, & Sacramentorum administrationem exercendam erunt dicenda. Excitant hæc ad contemplanda cœlestia, & benedicendum Deum. Etenim homo ex corpore & anima compactus, insensibilibus intelligibilia percipit, ut inquit S. Gregor. *Ex his quæ novit animus, surgit ad incognita, quæ non novit.* Et Aristot. in 2. de Anima text. 29. *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.* Et propterea ex hujusmodi sensibilibus ornamentis exultabat Judaicus populus, ut legitur apud Machab. lib. 1. cap. 4. *Ornaverunt faciem Templi coronis aureis; & facta est lætitia magna in populo.*

Præterea, hujusmodi Supellectilium constructio, cum sit actus latræ; perinde ac ædificare Ecclesias ipsas, ex D. Augustin. 1. 3. contr. ferm. Arian. & l. 1. contra Marcion. Quoniam hæc pariter omnia ad eundem Dei cultum sunt directæ, cujus Majestatem Cœli non capiunt. Et propterea obstupescens Salomon 2. Paralip. cap. 2. inquit: *Quis enim poterit prevalere, ut ei ædificem dignam domum; si Cœlum & Cœli Cœlorum capere eum nequeunt? Quantus ego sum, ut possim ei ædificare Domum? Quod etiam jam ante induxerat sanctum David, ut congereret tot metalla, tot lapides, & thesauros immensos ad ædificium Templi, & supellectilia ejusdem; ut ille dixerit ad Prophetam Nathan, 2 Reg. cap. 7. *Vides quod ego habeam in domo Cedarina; Arca autem Domini posita est in medio pellium.* Necessè est, ut congruè decoretur locus, in quo realiter Christus sub sanctissima Eucharistia existit, non autem Area; cujus hæc umbra erat. Hinc S. Felix Pont. & Martyr epist. ad omnes Episc. inquit:*

inquit: *Si Judai. qui umbra legis deserviebant &c. Quibus verbis patefacta est gratia, & veritas per Jesum Christum data: Templum Domini adificare, & quanta cum diligentia ornare convenit? Quin imo eò maximè illustranda Ecclesiæ novi Testamenti, quàm Templum veteris, ut per Isaiam cap. 60. ibi: Domum Majestatis mea glorificabo, & pro are afferam, aurum, & pro ferro afferam argentum. Et propterea à Joanne visa illa Civitas sancta, figura Ecclesiæ hujus novi Testamenti, ut in Apocal. cap. 21. Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam, descendentem de Cælo à Deo sicut sponsam ornatum viro suo.*

Tamen, quamvis nobilia Supellectilia maximè conferant ad honorem Majestatis; non tamen absolutè sunt ad id necessaria. S. Acacius apud Surium lib. 3. *Deus noster non eget discis, nec calicibus aureis: quia non manducat neque bibit.* Præferuntur præterea externis Ecclesiarum ornamentis internæ ministrantium & fidelium virtutes; ut in Genes. cap. 4. *Respexit Deus ad Abel;* & dein secundo, *Ad munera ejus.* & in Psalm. 92. *Domum tuam Domine decet sanctitudo.* Hinc ad populum Hebræorum Dei præcepta contemnentem exclamat Jerem. cap. 7. *Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes Templum Domini est.* Quæ verba exponens S. Hieron. ait: *Præcepit nobis hodie, qui videmur in Ecclesia constituti, ne fiduciam habeamus in adificiorum splendore, auratis laqueariis, & vestitis parietibus, marmorum crustis.* Quod ferè idem repetit Hieron. ad Nepotianum scribens.

Exoritur quaestio inter Doctores agitata; nempe, quando concurrit simul necessitas supellectilium Ecclesiarum, ac pauperum: Quis eorum præferendus? & Respondetur primo, quod si necessitas pauperum sit moraliter magna cum periculo mortalis peccati; ut in mulieribus, quæ propter necessitatem prostituuntur, vel similibus: Tunc pauperes præferuntur. Chrysost. homil. 81. in cap. 26. Matthæi. *Quænam utilitas est, quod mensa sit aureis calicibus plena; ipse vero pauper fame disperat?* S. Bernard. ad Abbatem Guilclmum. *O vanitas vanitatum! Fulget Ecclesia in parietibus; & eget in pauperibus: suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit!* Et idem Hieron. Epist. 8. ad Demetriadem, & 12. ad Gaudentium. Ratio prædictorum, quoniam de pauperibus inquit Apost. 2. Corinth. cap. 14. *Templum Dei estis vos:* Sicuti etiam Oseas cap. 6. *Misericordiam volo, non sacrificium:* Et sic declarat D. Ambros. 2. Offic. cap. 28. *Melius fuerat si vasa viventium servares, quàm metallorum; aurum Sacramenta non quarunt; ornatus Sacramentorum redemptio captivorum est.*

Secundo respondetur, quòd dum pauperes sufficienter juxta ipsorum conditionem vivunt, nec urgentem jam dictam habent necessitatem; tunc præferendus ornatus supellectilium in Ecclesiis splendidus & abundans; ut post alios communiter refert Cardin. Bellarmin. de cultu Sanct. lib. 5. Et ratio est patens: Quoniam Dei Majestas, ejusque cultus præferendus est homini. Hinc Christus maxime sibi complacuit in pia & affectuosa unctione sibi facta à ferventi Magdalena, præbens detractoribus non esse hanc postponendam mendicis, ut apud Marcum 14. *Bonum opus operata est in me.* Quod hic exponitur à Theophylacto: *Confundantur hoc loco, qui pauperes*

pauperes Christi preferunt. Audiant quomodo Christus preferat sui curam pauperibus. Qui igitur abstulerit discam pretiosum, & cogit ut Corpus Christi in viliori ponatur, preteritens scilicet pauperes, sciat cuius partis sit.

Dei culti etiam prophana dicantur.

Complacet sibi Deus, quod consecrentur divino ejus cultui etiam ea, quæ ad prophanos usus servierunt; sicuti de Hebræis legitur in Exod. cap. 12. Quod ii jubente Deo detulerunt secum ex Ægypto vasa aurea, argentea, & vestes pretiosas Ægyptiorum, quæ postea ad usus sacrorum Rituum veri Dei adaptarunt; ut legitur in Sapientia cap. 10. *Iusti tulerunt spolia impiorum, & decantarunt laudem tuam Domine:* & in usum Tabernaculi pro sacrificiis, & indumentis sacerdotalibus omnes, & maxime mulieres, spontè, & cum gaudio aurum, argentum & pretiosa quæque offerrebant, ut in Exod. cap. 35. & tam copiosa erat oblatio, quæ supererat, sicut in Exod. cap. 36. *Unde Artifices venire compulsi dixerunt Moysi; Plus offert populus quàm necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari; ne vir, nec mulier quicquam offerat in opere Sanctuarii; sicque cessatum est à muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent, & superabundarent.* Eldras similiter lib. 2 cap. 8. & lib. 3. cap. 7. scribit de donariis hujusmodi à populo, & Principibus collatis in restaurationem Templi, vasorum, & vestium sacerdotalium ad cultum veri Dei. Dum parabat Rex David Thesuros illos magnos in ædificium & ornatum Templi, refert sacer text. 1. Paralip. cap. 29. *Apud quemcunque inventi sunt lapides, dederunt eos in thesauros domus Domini.* Eodem religioso affectu pii Duces, & milites Hebræi sacrabant divino cultui spolia ex victoriis acquisita post devictos Madianitas; & dixerunt Moysi, ut in Numer. cap. 31. *Offerimus in donarius Domini singuli, quod in præda auri potuimus invenire, periscelides & armillas, annulos, & dextralia, & murenulas.* Nec ambigendum, præfata omnia in profanos usus; quin imo Ægyptiorum Idololatriæ, antea infervisse; nec minus grata ex hoc postea fuerunt ad pios & religiosos Templorum usus sacrata.

Prisci & recentiores Hæretici; quamvis sacra vasa, & alia suppellectilia Ecclesiæ Catholicæ variè rapuerint, & combusserint; ut de Arianis, Donatistis, Albigenis, & aliis, S. Athanasius in vita S. Antonii, Chrysostomus in Babyla, Optatus Meletianus lib. 6. Æneas Sylvius de Boemis cap. 38. Illis tamen abominabilior fuit Julianus Patruus Apostata, qui ingressus Sacrarium, ex utensilibus pretiosis, quæ Constantinus & Constantius Ecclesiæ donaverant, ut refert Theodoret. lib. 3. histor. cap. 13. irridendo ille dixit: *Eccc quam sumptuosus vasis filio Mariæ ministratur.*

Vasa pretiosa.

At vero apud fideles Catholicos religiosa pietas, & magnificentia semper resplenduit; cum in hoc potissimum Principes & inferiores studuerint; ut ex Annalibus Ecclesiasticis passim est videre.

Quam vero pretiosa essent præfata sacra vasa, quæ offerebantur in ministerium Dei; Damasus in Pontificali scribit. *Sixtus constituit ut ministeria, sive vasa sacrata non tangerentur, nisi à ministris sacratis. Urbanus fecit ministeria omnia sacrata argentea, Patenas argenteas 23. apposuit. Sylvester donavit Ecclesiæ Romanæ patenam argenteam pensantem libras viginti ex dono Augusti Constantini. Donavit autem & scyphos*

phos argenteos duos, qui pensantur singuli libras duas: Calices ministrales quinque: patenam argenteam chrismalem auro clausam pensantem libras quinque. Et de prædictis vasis pretiosis refert etiam Prudentius in vita S. Laurentii.

Plurima sunt sacrarum ædium vasa & ornamenta, ut scyphi, metretæ, hydriæ, phialæ, pugillares, & alia, quæ enumerat, & interpretatur Onuphrius in Interpretatione vocum obscurarum Ecclesiasticarum. Eorum frequens mentio apud Damasum in Pontificali, & apud Bibliothecarium, & apud Onuphrium: quæ omnia splendore fulgebant & venerabantur à Christianis. S. Chrysostom. homil. 3. ad Ephesios, & 61. ad populum Antiochenum. *Quia perspicis vasorum venerandam illam suppellectilem, sic undique tersam, aquis perfusam, & tanto splendore resurgentem. Atque eis par est nobis animas esse puriores, sanctiores, & virtutum ornamentis splendidiores.* Item S. August. in Psalm. 113. Conc. 2. *Sed enim & nos pleraque instrumenta, & vasa ex hujuscemodi materia, vel metallo habemus in usu celebrandorum sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur, in ejus honore, cui pro salute nostra inde servitur: & postea; Nunquid eis supplicamus, quia per ea supplicemus Deo?*

Quòd autem sæcularibus prohibitum esset tangere prædicta sacra vasa: Hoc idem præcepit Isaias cap. 52. vers. II. his verbis: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Et in Concilio Laodicensi Can. 21. *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in sacrarium ingredi, & contingere vasa Dominica.* Et in Concilio Romano II. sub Sylvestro Can. 9. *Nullus Lector, vel Ostiarius sacra vasa contingat.* Et Concilium Agathense cap. 66. *Non oportet in sacros ministros licentiam habere in sacrarium ingredi, & contingere vasa Dominica.*

Prohibitum laicis illa tangere.

Refert S. Chrysostom. orat. in Babylam Martyrem, quòd Julianus prædictus, eo quia ausus fuit arripere, & manibus propriis contrectare sacra Ecclesiæ vasa, eaque in terram projicere; statim illius verenda corrupta vermiculos generarunt; ita ut morbum divinitus illatum fuisse constaret.

Gregor. Nazianz. orat. 15. ad Arianos de se ipso inquit: *Quæ vasa ministerio sacro destinata, nec vulgi manibus attrèctanda, iniquorum manibus dedisti? nempe vel Nebuzarde Coquorum Principi, vel Baldazaro, qui malè in sanctis poculis per baccharus est; atque adeo dignas amentie suæ poenas persolvit.*

Et D. Ambros. 2. offic. cap. 27. inquit: *In necessitate pro redimendis captivis vasa Ecclesiæ etiam iniuriata confringere, constare, vendere licet: opus est, ut de Ecclesiæ mystici poculi forma non exeat; ne ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur.*

Si sacra Ecclesiæ vasa conculcare impium est, ut diximus; non minus peccatum erit, si quis animabus sibi subjectis, (quæ vasa Dei sunt) debitum non præstabit auxilium: scriptum namque est apud Isaiam cap. 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Unde in proposito D. Greg. lib. 1. Reg. cap. 24. inquit: *Domini vasa ferunt, qui proximorum animas ad interna sacrificia perducendas, in conversationis suæ exemplo suscipiunt. Apud semetipsum ergo, quantum debeat mundari, conspiciat: qui ad æternitatis templum vasa vivencia in sinu propria conversationis portat.*

Dicendum aliquid esset magis præcise de suppellectilibus, quæ ordinantur pro administrando decenter sacramento Baptismatis; nempe de Baptisterio, & similibus: Quoniam Baptismus est janua aliorum Sacramentorum, & ordine temporis & naturæ alia præcedit. Verùm cum de his supra in cap. 5. de Baptismo satis dictum, ea modò repetere non expedit.

Et post Baptismi suppellectilia, quo redditur homo capax aliorum Sacramentorum, subsequitur de his suppellectilibus etiam referre, quæ per excellentiam, & perfectionem finis, ad quem destinantur, debent aliis præferri; ut hæ, quæ immediatè inserviunt personæ Divinæ Christi in sacrosancto Missæ sacrificio. At de his etiam multa diximus supra in cap. 8. & 9. *De Cœna Eucharistica*, ubi de *Apparatu mensæ Christi*; Dum maximè fit mentio de calice Christi, ut etiam in cap. 11. & 19.

Patena.

Patena subsequuntur Calicibus: sic dictæ, eo quia patent in superficie: Isidorus lib. 20. Originum cap. 4. Inserviunt ad portandam Hostiam consecrandam; & post consecratam, ad transferendam illam ex Corporali. Constantur ex eadem materia, sicut Calices. Cap. Ut vasa, de consecrat. distinct. 1. & propterea quando in usu erant Calices vitrei; sic etiam similes erant Patenæ: VValfrid. de reb. Eccles. cap. 14. Quod postea immutatum fuit in Concilio Triburicensi cap. 9. Verum longe ante dictum Concilium Patenæ erant etiam ex auro & argento. Urbanus XVIII. Papa fecit ministeria sacra omnia, & Patenas argenteas 25. ex Damaso in Pontificali cap. 28. & idem Damasus etiam in Sylvestro. Patenarum usus in Ecclesia primitiva in celebratione Missæ institutus in hunc usque diem perseverat. Illud interest, ait Onuphrius, quòd hodie parvæ, antiquitus magnæ erant ex auro & argento ponderantes. XV. & XXX. librarum, ut eo eodem Damaso: & diximus in cap. 11. *De Calicis usu.*

In libro, qui *Ordo Romanus* inscribitur, refertur consecratio Patenæ, ejusque consecratio in Christumate peragendo. Quoniam Calices & Patenæ immediatè serviunt sacrosancto Missæ sacrificio; ideo ab Episcopis sacra unctione consecrantur: ut in Romano Pontificali &c. Nam quamvis illa non habeant qualitatem recipiendi gratiam, consequuntur tamen virtutem supernaturalem, per quam redduntur habita ad divinum cultum; ut ex D. Thom. part. 3. quæst. 83. art. 3. ad 3. Et ita Deus præcepit Moyse Exod. cap. 40. *Assumpto unctionis oleo unges Tabernaculum cum vasibus suis, ut sanctificentur, &c.*

Custodia.

Fuit quoque antiquitus semper in usu aliud vas. *Custodia*, seu *Pixis* communiter nuncupatum: quoniam in ipso custodiuntur particule consecratæ ad communicandos fideles; ne quæ putredo in Sacratio inveniatur. Clemens lib. 8. constit. Apostol. cap. 12. *Sumant Diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum.* Et Leo Papa ad Michaellem Imp. scribit, Jerosolymis Eucharistiam in pixide pro advenis, ad & quotidie eam sumere volentibus asservari solitam. Et in lib. Pontificali Symmachum Papam altaribus duarum Basilicarum SS. Andree, & Sylvestri argentea Ciboria destinasse, quæ quidem Vascula in Sacramenti hujus conservationem habebantur. Loquitur de istis Synodus Turonens, relata à Buccardo, l. 5. cap. 9. his verbis:

*Omnis Presbyter habeat pixidem, aut vas tanto Sacramento dignum, ubi corpus Domini diligenter recondatur, ad viaticum recedentibus à saculo. Et infra: Semperque sit super altare observata, propter mures, & nefarios homines; & de septimo in septimum diem mutetur: ne forte diu servata mucida fiat. Et in Concil. Lateran. sub Innocentio III. cap. 20. statutum, ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fidei custodia clavibus adhibitis, conservaretur, ut in c. 1. de Custod. Eucharist. & in Canon. si per negligentiam, & in Can. Qui bene, de Consecrat. dist. 2. Dicebantur hujusmodi custodiæ *Paspophoria*; ut ex S. Clemente lib. 8. constit. Apost. cap. 13. & lib. 2. cap. 57. Durantes de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 10. n. 8. Appellatur item *Ciborium* à Chryf. homil. 42. in Act. Apostol. sicut etiam *Columba* nuncupatur ab Amphilochio in vita S. Basilii: & hoc quare? Nos diximus supra in cap. 30.*

Sub hoc Custodiæ nomine comprehenditur aliud vas formæ orbiculari, seu parvæ Turris, quo sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum in publicis Orationibus exponitur supra Altare. De hoc loquitur Gregor. Turonens. lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 86. *Accepta Turre Diaconus, in qua Mysterium Dominici Corporis habebatur, ferre cepit; ingressusque Templum, eam Altari supposuit*: Et de simili Turre etiam loquitur Card. Baron. ad ann. 570. *Quam ex auro satis speciosam construi fecerit Felix Episcopus Bituricensis. Eucharistiam domum deferendi consuetudo (ut mox fuit tempore persequutionum) fuit antiquata. Durant. de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 16. num. 12.*

Corporale quoque fuit in usu apud Priscos fideles ex lino purissimo, cui in Altare extenso superimponitur Calix & Hostia, ante & post consecrationem; ita Alcuinus de Divinis offic. cap. de celebrat. Missæ: sub quo nomine comprehenditur etiam aliud parvum linteolum, quo Calix cooperitur, *Animanuncupatum*; quoniam includitur sub altero majore, quasi Anima in corpore: Innocentius de Mysterio Missæ lib. 2. cap. 56. *Corporalia nuncupantur Palla.* Can. Altaria. Can. Cum nemo, de Consecr. distinct. 1. S. Clemens epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini: sic dictæ à verbo *Pallio*, id est cooperire, quasi quod cooperiant sanctum Missæ sacrificium; ut voluit Guilielmus Durantes. Nec possunt hujusmodi Lintea Missæ inservire nisi ex lino confecta, non autem ex serico, seu ex alia materia, ut ex Concilio Rhemensi cap. 3. relato per Buccardo lib. 3. decret. cap. 99. *Corporale, supra quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo & purissimo linteo sit, nec in eo alterius generis materia pretiosior, aut vilior misceatur.* Institutio horum Corporalium ascribitur summi Pontificibus Eusebio & Sylvestro I. ut per Gratianum in Can. Consulto, de Consecrat. distinct. 1. Cujus Canonis hæc sunt verba: *Consulto omnium statuimus, ut sacrificium Altaris non in serico, aut tincto panno quisquam celebrare presumat; sed in puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto.* Cujus rationem reddit: *Sicut Corpus Domini nostri Jesu Christi in syndone linea & munda sepultum est.* Eandem rationem, quare ex lino conficiantur Corporalia? adducunt Beda in cap. 14. Marci, & 19. Lucæ, ac etiam Isidorus Pelusiotalib. 1. cap. 123, Rursus ex dicto Corporali, seu syndone admonentur Sacerdotes, Ministri & populus, ut sicut.

sicut illud linteum castigatum est ab omni naturali viriditate, & humore, ita sit mens offerentium ab omni carnali cupiditate: & sicut illud nitet suo splendore, ita intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo. Ita Amalarius lib. 3. de Ecclesiast. off. cap. 19. & Alcuinus d. cap. de celebrat. Missæ. Et sicut linum per multos sudores pervenit ad candorem; ita Christus multis affectus passionibus, migravit ex hoc sæculo, & ad candorem Resurrectionis & Immortalitatis perductus est. Similiter qui Corpus Christi in se recipere desiderat, per multos bonorum operum labores debet se reddere nitidum & candidum. Ita Durantus de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 12. num. 5. & 6. Addit Innocent. in cap. 36. lib. 2. de myster. Missæ, quod Corporale majus, sicut denotat majorem sydonem, qua Corpus Domini fuit involutum; sic etiam parvum Corporale (*Amen dictum*) denotat sudarium superimpositum Capiti Christi, ut viderunt Apostoli, & notavit Joann. cap. 20. *Et vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput ejus separatim involutum in unum locum.* Quod idem refert Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 2. cap. 23. Et hæc de Corporali.

Fuerunt etiam semper in usa in Ecclesia *Linteamina*, quæ extenduntur super Altaria in plana superficie, -ubi sacrum offertur sacrificium; ut quoque solita fuere *Pallia*, quibus cooperitur pars anterior Altarium, quæ populo primum apparet.

Linteamina, & Pallia.

Linteamina quoad materiam ex lino seu simili: munda & alba debent esse, ex Amalario lib. 3. de offic. Eccles. ut denotetur puritas, qua sit accedendum ad Altare; & sic declarat Concilium Rhemense relatum à Buccardo cap. 97. *Altaria, in quibus Corpus Dominicum consecratur, sanguisque ejus hauritur, cum omni veneratione honoranda sunt, & mundissimis linteis & palliis cooperienda.* Idem scribit Optatus Melevit. lib. 6. contra Parmen. *Quis enim fidelium nescit, ipsa ligna Altaris linteamine cooperiri?* Et infra, laudans diligentiam quarundam mulierum, subdit: *Extendistis Pallias; has purificare properastis; lavistis procul dubio Pallias.* Etenim hoc nomine sicut Corporalia, sic etiam linteamina Altaris nuncupantur. Clemens Epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini, in Can. Nemo, de consecrat. distinct. 1. *In linteis nemo per ignorantiam Clericus mortuum obvolvendum credat palla, quæ fuit in Altari.* Et Concilium Lateranense cap. 19. reprehendens linteaminum immunditiam, ut etiam in cap. Relinqui, de Custod. Ecclesiast. *Pallas Altaris, nec non ipsa Corporalia, tam immunda relinquant, quod aliquibus sunt horrore.*

Ufus enim ornandi & vestiendi anteriorem partem Altaris, quæ prius intuentibus apparet: & hanc pannis sericis & aureis: antiquissimus fuit semper in Ecclesia, quin imo à Deo præceptus Numer. cap. 4. ibi: *Nec non Altare aureum involvet hyacinthino vestimento.* Hæc à S. Clemente in d. epist. 2. ad Jacobum: appellabantur *Vela*, quasi quod cooperirent Sancta Sanctorum, ut præceperat Deus ad Moysen. Gloss. in cap. Altaris, de consecrat. distinct. 1. inquit, quod comprehendantur sub nomine Pallii, linteamina & Corporalia, quasi ut cooperiant dictam anteriorem partem Altaris. Ita Concilium Rhemense relatum à Buccardo lib. 3. cap. 47. & Concilium Toletanum 13. relatum in Can. Quocunque 26. quæst. 5. graviter punit expoliantes Altaria eorum Palliis, præterquam die Jovis & Veneris sancti, in

memo-

memoriam quòd Christus tunc fuerit exspoliatus; vel in signum mœstitiæ Passionis ejusdem; ut referunt Alcuinus & Amalarius, Rupertus Abbas de divinis officiis lib. 5. cap. 30.

Quare autem Vino & Aqua Altaria jam spoliata lavarentur; ut etiam hodie Romæ in Ecclesia S. Petri in Vaticano servatur in Cœna Domini de sero post matutinum? Et respondetur, ideo illa lavari institutum esse antiquitus; quia Christus, quem Altare significat, de latere suo lancea perforato sanguinem & aquam effudit; quæ prima sunt elementa salutis: sanguine quippè redimimur, aqua abluimur. Vinum enim pro sanguine in sacramento sacrificii ascitum est ipso Domino auctore: Aqua vero fuit Baptismi origo, cujus ipse Christus primus ejus auctor extitit. Et nota, quod rectius faciunt hi, & magis est ordini Evangelico congruum, qui feria quinta nudant altaria, & in sequenti die Parasceves lavant: nam feria sexta sanguinem & aquam Christus effudit. Hispidi quoque ramusculi, cum quibus lavantur Altaria, flagella significant, quæ sacratum Christi corpus percusserunt: refert Rupertus Abbas de Divinis officiis lib. 5. cap. 31.

Quare
lavantur
Altaria.

Colores prædictorum Palliorum, qui inserviunt ad cooperienda Altaria, sunt communiter quatuor, ut in Rubrica Missalis, de coloribus paramentorum. Color *Albus* in diebus lætitiæ Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, Resurrectionis, Ascensionis, & festis B. Virginis, & sanctarum Virginum, Confessorum, & similibus. Color *Rubens* in diebus Pentecostes, Martyrum &c. Colore *Viridi* utitur Ecclesia ab octava Epiphaniæ usque ad Septuagesimam; & ab octava Pentecostes usque ad Adventum: cum sit talis color symbolum spei, nec non aliarum virtutum. Color *Violaceus* in diebus mœstitiæ; nempe in Adventu, Quadragesima, & Vigiliis: sicut etiam color *Niger* in die Parasceves, & Missis Defunctorum. Alii vero colores reducuntur ad quatuor expressos.

Colores
Palliorum

Subsequitur de Tabernaculo aliquid dicere; intra quod servatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum: De quo Concilium V. ateranens. sub Innocentio III. relatum in cap. Statuimus, de Custodia Eucharistica, his verbis: *Statuimus ut in cunctis Ecclesiis Chrisma, & Eucharistia sub fidelis custodia clavibus adhibitis conservetur.* Nominatur Tabernaculum, cum inserviat instar domicilii, & Tabernaculi, in quo includitur sacratissimum corpus Christi, tanquam Tabernaculum Moysis includens Arcam Testamenti; quæ fuit figura hujus sacrosanctæ Eucharistiæ; ut notarunt Hilar. in Psal. 31. Cyrillus tract. 4. in Joann. c. 28. Greg. in Ezech. homil. 22. & propterea S. Clem. lib. 8. Const. Apost. c. 13, inquit: *Sumant Diaconi reliquias, & inferunt in Tabernaculum.* Idem S. Clem. dict. c. 13. nominat Sacrarium, cum nil sanctius, & magis sacrum in eo possit includi, quàm Christus Dominus; sicuti appellatur etiam ab eodem Pastophorium; qua voce à S. Hieron. in c. 40. Ezech. significatur habitatio Principum Sacerdotum; ut potè includitur Christus in Tabernaculo, de quo dicitur in Psalm. *Tu es Sacerdos in æternum.* Et D. Chrysof. homil. 42. in Act. Apostolorum nominatur *Ciborium*: quoniam in illo servatur verus cibus spiritualis, de quo idem Christus per Joannem dixit: *Caro mea verè est cibus.*

Taberna-
culum.

Circa situm, ubi collocandum Tabernaculum, decrevit Synodus Turonens. II. sub Pelagio I. Can. 3. *Ut Corpus Domini in Altari, non in Armario, sed sub Crucis titulo componatur*: Quod etiam Card. Baron. ad ann. 570. refert de sancto Felice Episcopo Bituricensi. Et quamvis ut plurimum fuerit solitum collocari ad Altare majus, quod comparatur ad Sancta Sanctorum Mosaiici Tabernaculi; nil tamen in hoc decretum. Verum est tamen, quod S. Clemens lib. 2. Constit. Apost. cap. 57. præcipit collocandum Tabernaculum in quodam ex his Altaribus, quod ad orientalem partem vertitur, versus quâ consuevere præsci fideles se vertere; ut Deum adorarent; sed in quocunque Altari in Ecclesia, dummodo decenter, & cum munditia collocatum Tabernaculum; hoc in præsentī sufficiet: ut decrevit Honorius III. in cap. sanè, de Celebratione Missarum.

Consueverunt etiam præsci fideles continuò in Ecclesia expositam habere sanctissimam Eucharistiam intra tabernaculum; ut ex decretis relatis à Burcardo lib. 5. ab Ivone part. 2. & à Gratiano de Consecrat. dist. 2. Et hoc triplici ratione. Primo, ut frequenter & quotiescunque spiritus impellit, possit à fidelibus reverenter recipi; ex Cyrillo epist. ad Concilium Carthaginens. Ruffin. lib. 10. hist. cap. 6. Secundo, ut sit parata Eucharistia ad deferendam illam infirmis; ut in Concilio Vormatiens. relato in Can. Presbyter, de consecrat. dist. 2. *Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam; ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicee, ne sine Communionē moriatur.* Tertio, ut quodcumque ibi Christus sub illis speciebus adoretur, & amor Divinus accendatur spe omnem gratiam obtinendi; ut ipse dixit: *Petite, & accipietis; querite, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.*

Missale.

Inter etiam Ecclesiæ suppellectilia magis necessaria est *Missale*, sine quo non potest, nec debet Missa celebrari; quoniam in eo præscriptæ sunt ceremoniæ servandæ in oblatione sacrosancti sacrificii: ac etiam continet Orationes, Lectiones, Evangelia, Versiculos, & alia quæque ab Ecclesia in Missa ordinata; à qua hic liber nomen sumpsit. Hinc adhiberi debet in parte secreta & essentiali, nempe Canonis immediate ad consecrationem ordinati: & mortaliter peccaret, si quis deficeret in hoc: ut etiam in Evangelio, Epistola, & similibus; Quoniam memoria labilis est. Suarez de Sacrificio Missæ disput. 81. sect. 6. Toletus lib. 2. instit. cap. 6. Et in hoc præter observantiam sunt etiam Constitutiones summorum Pontificum, Pii V. & Clementis VIII. Præterea præcipiunt Concilia Coloniens. part. 4. cap. 13. & Augustanum cap. 18. *Sacerdos Missam cum reverenda modestia clare & distinctè legat usque ad Canonem; ut qui adstat, quod legitur intelligat, & ad pietatem excitetur.*

Quoad institutionem Missalis: Proculus Constantinopolitanus tom. 4. Bibliothecæ sanctorum Patrum, & S. Isidorus de offic. divin. lib. 1. cap. 15. scribuat, Apostolum Petrum ejusdem Institutorem fuisse, qui verbis consecrationis essentialibus addidit orationes, ceremonias, & ritus particulares, & præcios in celebratione observandos; quos idem commendavit S. Clementi Papæ & Martyri, ut colligitur ex ejusdem Constitutionibus Apostolicis lib. 7. cap. 25. & lib. 8. cap. 15. quos ritus idem Clemens scriptis consignatos tradidit Romanæ Ecclesiæ: & hæc præfata fuisse Missale

fale Romanum, voluit Card. Baron. ad ann. 102. ubi Spondan. num. 9. Quod hodie etiam in usu, & pluribus summis Pontificibus, & à Gelasio potissimum ampliatum; sed à Magno Gregorio dein restrictum & correctum, ut ipse testatur lib. 7. Registr. cap. 63. ac etiam scribit Joannes Diaconus in vita ejusdem Gregorii lib. 2. cap. 17. & demum à sanctæ mem. Pio IV. reformatum, ut refert Concil. Tridentin. sess. 25. de indice Missalis & Breviarii.

Cælestinus Papa hujus nominis Primus decrevit, quòd præter Epistolas & Evangelia recitaretur Psalterium, ut scribit Proculus. At successores Pontifices ne tædio afficerentur Sacerdos & adstantes, commutarunt vice Psalmorum quasdam orationes, Collectas, & versiculos; sicuti Introitum, Gradualia, Offertoria, & Post-communionem, & nos diximus supra cap. 10. Certum est autem nunquam in facultate Sacerdorum fuisse recitandi Missam ad ipsorum arbitrium, sicuti nec sibi ceremonias fingendi; qualem ab usum in Africæ Ecclesiis abolevit D. Augustinus ad hoc delegatus à Zosimo Romano Pontifice. Refert idem Augustinus serm. 215. de temp. & serm. 115. de divers. S. Cyprian. serm. 3. & Epist. 157. lib. 4. Sicut & docet Polidon. in vita S. August. cap. 14. & supra latè dictum cap. 9. Quæ omnes diversitates accidentales additæ fuere formæ substantiali institutæ in ultima Cœna à Christo Domino.

Refert Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 2. cap. 23. ut codices Evangelici auro, & argento, lapidibusque pretiosis non immerito decorentur, in quibus rutilat aurum cœlestis sapientiæ, nitet argentum Fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum pretiosi lapides; quæ manus Christi tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis operatæ sunt.

Referam quoque inter supellectilia Ecclesiarum etiam de *Pulpito*, in quo prædicatur, & verbum Dei evangelizatur. *Pulpitum* autem sic nuncupatur à VValfrido de reb. Eccles. cap. 6. quasi in publico oculis adstantium expositum: Dicitur etiam *Ambo* à verbo *Ambio*; quasi ut Concionator ab adstantibus ambiatur; ut ex eodem VValfrido, & Gulielmo Durando; & hoc est idem quod *Suggestus*; ut in Concilio Laodicens. cap. 15. In eminentia autem Ecclesiæ loco esse hic debet erectus, ut Concionator commodè ab adstantibus exaudiatur. Hinc Isaias cap. 40. *Super montem excelsum ascendet tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam*: Et propterea in aliquibus Ecclesiis mos est canere Evangelium in iisdem pulpitis, sed in solennioribus solummodo Missis ex præscito Ecclesiæ ritu, ut refert Cassiodor. lib. 10. cap. 4. histor. Tripart. Socr. lib. 6. cap. 5. Quin immo etiam hodie in antiquissimis Ecclesiis hic Romæ extant duo Pulpiti ex lapidibus pretiosis: in quorum alteri concionabatur, & in altero Evangelium habebatur; sicuti in Ecclesia S. Clementis, S. Pancratii, S. Laurentii extra Muros &c. Debet in eminenti Ecclesiæ parte constitui pulpitus, ex Innocentio de Mysteriis Missæ lib. 2. cap. 43. quoniam Evangelica doctrina omnibus publicè manifestari debet, ut Christus apud Matth. cap. 10. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, predicate super cœcra*. Refert etiam Stephanus Eduensis de Sacram. Altar. cap. 12. *Quod*

prædicatio Evangelii erigat mentem, ut in Cælum ascendamus, & propterea Pulpitus sit eminentis; ut in Psalm. 83. *Ascensiones in corde suo disposuit: &c.* Amalarius lib. 3. de Offic. Ecclesiæ cap. 18. Hoc idem exhibere eminentiam legis Evangelicæ, ut apud Joann. cap. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.* Hinc est, quòd Christus docere volens Discipulos ascendit in montem, apud Matth. cap. 5. *Videns Turbas, ascendit in Montem: & accesserunt Discipuli ejus, & aperiens os suum docebat eos.* Sicuti etiam Esdras lib. 2. cap. 8. supra Cathedram Moysis legem docebat. *Stetit autem Esdras supra gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum.* Et ex his Eminens construi Pulpitus debet.

Sedilia.

Inserviunt quoque sacris Templis *Sedilia* pro Ministris Ecclesiæ & divina Officia canentibus; ut etiam pro fidelibus adstantibus; & hæc tali ordine disposita, ut refert S. Clemens lib. 2. Constit. Apostol. cap. 57. his verbis: *Sit solum Episcopi in medio positum; ex utroque ejus latere sedeant Presbyteri, & adstant Diaconi succincti & expediti sine multa veste.* Et infra. *Laici in altera parte ordine, decore, & quiete sedcant.* Quinimo iidem Imperatores post Clerum sedebant extra Cancellos; quod Theodosius legibus confirmavit, ut scribit Sozomen. lib. 7. histor. c. 24. Theodoret. lib. 5. cap. 17. Nicephor. lib. 12. cap. 41. Et de Magno Constantino narrat Euseb. lib. 2. cap. 10. & lib. 4. cap. 33. De vita Constantini, intra populum refedisit ad audiendum Verbum Dei; ut etiam dum in Nicena Synodo interfuit, in loco inferiori adstitisse. S. Athanasius Epist. ad solitariam vitam agentes, commemorat Arianos thronum, subsellia, mensam ligneam, & tabulas Ecclesiæ Alexandrinæ, foras elata combussisse ante vestibulum in magna platea. Et referunt Sozomen. lib. 5. cap. 15. & Nicephor. lib. 10. cap. 20. Julianum Apostatam instituisse in Idolorum templis & subsellia & primarios suggestus fieri more Christianæ Religionis.

*De orna-
tu Eccle-
siarum.*

Cum de supellestilibus Ecclesiæ plurima dixerimus; annectam prædictis quòd consuevissent præfati fideles Ecclesias variis modis ornare. Refert Hieronymus ad Heliodorum, de morte Nepotiani Epist. 3. *Erat ergo solivus, si niteret Altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta, vela semper in ostiis, si secretarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita.* Non minus, non majus negligebat officium: ubicunque eum quæreres, in Ecclesia invenires. & paulo post: *Hoc idem possumus de isto dicere, qui Basilicas Ecclesiæ & Martyrum, diversis floribus & arborum ramis, vitiumque pampinis adumbraret; & quicquid placebat in Ecclesia, tanta dispositione, quàm visu, Presbyteri laborent & studium testaretur.*

Et D. Ambrosius 2. Offic. cap. 21. *Maxime Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei Templum decore congruo; ut etiam hoc cultu Aula Domini resplendat.* Et S. Chrysostom. homil. 3. in Epist. ad Ephesios sub finem ait: *Quin perficitis venerandam illam vasorum supellestem sic perfusam aquis, tanto splendore inter lucentem? atqui nostras animas par est reddi istis longe puriores, sanctiores, ac multo splendidiore virtutum ornamentis.*

Pallia

Pallia vero, quæ solenniter appenduntur Templi parietibus, futuram sanctæ Ecclesiæ gloriam significant in regno Christi, quod nobis præsentem solennitatem memorant; ubi exhibebit sibi Christum gloriosam sponfam non habentem maculam, neque rugam Rupert. Abb. de Divin. Offic. lib. 2. cap. 23.

Inferamus ergo ex prædictis, non satis esse nobis exhibere, & ministrare summo Deo aureis, & pretiosis Calicibus, ac aliis similibus utensilibus; verum maximè in munditia & puritate cordis; quoniam, ut inquit D. Chrysostom. homil. 51. in Matth. *Non enim auri, vel argenti officina, sed Angelorum celebritas est Ecclesia: Animarum ergo munditia opus est, propter quas Deus hæc vasa recipit.* & idem hom. 14. *Tu es his vasis sanctior, & multo sanctior: cur ego te ipsum polluis, & inquinās?*

C A P. XXXV.

De Vestibus à sacris Ritibus decretis ad exercendos
Ordines sacramentales.

Idem religiosus & divinus Cultus, qui sanctis Templorum suppellectilibus debetur, præscribitur etiam in vestimentis Ministrorum & Sacerdotum, maxime ad Usus sacrificii; & iis omnino diversis ab illis, quæ deferuntur extra Templum: quod etiam Gentiles observarunt, ut ex Plinio lib. 9. cap. 1. & latè Guillelmus Covullius de Religione Romana. Sic etiam præcepit Deus ad Moysen Exod. cap. 29. 31. & 40. *Applicabis Aaron & filios ejus; & lotos aqua indue sacris vestibus, ut ministrent mihi.* Et per Ezechielem cap. 44. *Cum ingredientur Sacerdotes portas Atrii interioris, vestibus lineis induentur, & non sanctificabunt populum in vestibus suis.* Hoc etiam decentiùs dein Ecclesia sancta præcepit, non jam ex Evangelico scripto; sed ex Christi, & Apostolorum traditione, qui hoc instituerunt, ut declarat Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 5. Hæc siquidem magis opportuna sunt in Legge nova, propter Sacrificii excellentiam, quàm in veteri. Rupert. Abb. de Divin. Offic. lib. 1. cap. 18. ut notat etiam Ivo Carnotens. Epist. 124. Quin imò Vestes illæ figuræ erant earum, quibus utuntur Sacerdotes Evangelici; & voluit Origen. homil. 11. in cap. 20. Levit. Alcuinus de Divin. Offic. cap. de singulis vestibus. Et propterea Anacletus Papa, Apostolis fere contemporaneus, supponit sacra vestimenta Sacerdotum, & aliorum Ecclesiæ Ministrorum jam antea fuisse decreta; sic præcipiens Episcopis, ut in epist. 1. de oppress. Episc. his verbis: *Episcopus secum habeat ministros sacris indutos vestimentis in fronte, & à tergo.* Et Euseb. lib. 5. Histor. cap. 24. scribit, quod similibus utebatur S. Joannes Evangelista: Quin imò beatissima Virgine D. Alphonso quandam similem vestem donasse, ex Surio tom. 1.

Hujus sancti instituti tres præcipue afferuntur rationes à Doctoribus; quarum prima, propter reverentiam Deo & Ecclesiis debitam; S. Stephanus Papa epist. 1. ad Hilar. *Vestimenta vero Ecclesiastica, quibus cum Domino ministratur, cultusque inducitur Divinus omni cum honorificentia, & honestate à Sacerdotibus, reliquisque Ministris celebratur, sacrata esse debent, & honesta; quibus aliis in usibus, cum Deo, ejusque servitio*

consecrata, & dedicata sint, nemo debet frui, quàm in Ecclesiasticis, Deoque dignis officiis. Quod etiam voluit D. Hieron. in cap. 44. Ezechiel. Innocent. lib. I. de Myster. Missæ cap. 64.

Secunda ratio, ut denotetur quid mysticè indicent functiones, quæ exercentur, tum etiam sancti mores Ministrorum, qui exercent: Origen. homil. II. in cap. 20. Levitic. *Vestimenta, sancta dicuntur. Si ergo intueamur, quo sensu hæc omnia sancta vocata sunt; advertemus quomodo etiam nos operam dare debemus, ut sancti esse possimus.* & D. Hieron. in cap. 44. Ezechiel. *Debent Sacerdotes munda conscientia, & virtutum vestibus ornata Domini Sacramenta tractare.* Propterea Innocent. supra citatus inquit: *Attendat ergo Sacerdos studiosè, ut signum sine significato non ferat.*

Additur tertia ratio à D. Thoma part. 3. quæst. 83. art. 3. & secunda secundæ quæst. 102. art. 4. Quòd pius & resplendens apparatus externus excitat, & extollit ad contemplandas res Divinas, & ad obsequium sacrorum Rituum. Hoc Moyfi Deus innuisse videtur Exod. 28. *Faciesque vestem sacram Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem.*

Hinc Ecclesiæ Præsules ac alii fideles Principes maximè institerunt, ut vestibus Clericalibus & Sacerdotalibus providerent; ut refert Joan. Diaconus lib. 2. de Vita Magni Gregorii cap. 57. qui satis copiosè transmisit in Angliam hujusmodi vestes, quæ ad Catholicam fidem reducebatur. De Magno Constantino refert Theodoretus lib. 2. histor. cap. 27. qui pretiosis hujusmodi vestibus providerat Ecclesias omnes per ipsum extructas. De Carolo Magno Sigebertus refert, quòd abundanter, & splendide donaverit hujusmodi vestes Ecclesiis.

Vestes sacra differunt à profanis.

Duo ex prædictis animadversione digna inferuntur. Primum, quòd Ecclesiasticorum habitus, quibus in sacris Ritibus illi utuntur, distinguantur ab his, qui in usu communi eorundem sunt extra Ecclesiam: Et hoc duplici respectu seu forma: quarum una est, mystica figura à sacris Ritibus præscripta; nempe quòd stola Sacerdotalis sit stricta circa palmi mensuram; ita ut collum cingat; & deinde usque ad genua tanquam fascia protendatur; & similiter etiam de aliis habitibus. Altera est moralis, nempe quòd habitus dicati & affecti sint ad Divinum cultum quadam benedictione, & Ritibus particularibus; ut in Exod. *Cumque tuleris de oleo unctionis, asperget Aaron & vestes ejus, filios, & vestimenta eorum.* Sicuti & S. Stephanus Papa Epist. I. cap. 3. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur; sacra esse debent.* Hæc igitur duæ formæ prædictæ, ad eòd necessariæ sunt in sacris functionibus; ut nemo Sacerdos in aliis quibuscunque vestibus, quamvis benedictis, valeat absque mortali peccato celebrare; ut refert Suarez post alios de Sac. Eucharist. disp. 83. sect. 3. Benedictio autem prædicta tunc solum renovatur, quando forma artificialis in totum vel in partem mutatur, sic ut ad usum destinatum inservire non valeret. cap. Quod in duobus, de consecr. Eccles. & tradit Sylvester in verb. Benedictio. q. 6.

Vestimenta sacra non possunt in profanum usum inservire.

Inferunt secundo ex prædictis, quòd vestimenta semel applicata & dicata ad cultum Dei, non possunt in profanum usum inservire, nec iisdem Ecclesiasticos ex-
tra

tra Ecclesiam uti, ut per Ezech. cap. 44. *Cum egredientur exterius ad populum, exu- sunt infer- ent se vestimentis, quibus ministraverant; & reponent ea in Gazophylacio Sanctuarii, & vire ad vestient se vestimentis aliis.* Quod etiam præcipitur in Can. Vestimenta, de con- profanos usus. secrat. dist. 1.

Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusque Divinus à Sacerdotibus, reliquisque Ecclesiæ ministris celebratur; nemo debet in aliis usibus illis frui, quàm Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis: nec ab aliis debent contingi aut ferri, quàm à sacratibus hominibus: ne ultio, quæ Balthassar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes, cadat, & corruiere eos faciat ad ima. Idem de Vasis decretum in Agathensi Concilio Can. 66. Ut etiam in Epist. Soteris Papæ ad Episcopos Italiæ sic habetur. *Sacratas Deo fœminas vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & Incensum circa Altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam Sedem.* Erinfra: *Quapropter hæc omnia refecare vobis funditus, quanto citius poteritis, censemus, &c.*

Quin etiam huiusmodi res sacras corruptas, & vetustate consumptas, etiam si ad alium usum utiles sint, & pietatem etiam præferre videantur, comburendas potius quam prophanandas: imò cineres earum etiam occultandos. Scribit Clemens I. Papa Epist. 2. ad Jacob. Fratrem Domini. *Altaris Palla, Cathedra, Palla, Candelabrum, Velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Cineres quoque eorum baptisterio inferantur, ubi nullus transitum habeat; aut in pariete aut in fossis pavimentorum jactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.*

Præterea in lavandis & repurgandis sacris vestibus, eam cautionem adhiberi Vereres voluerunt, ne inde prophanatio aliqua sacrorum contingeret; ut in dict. Epist. 2. Clementis ad Jacobum. *Pallas & vela, quæ in sanctuarii sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus ministris juxta sacrarium lavent, non ejicientes foras à sacrario velamina Dominica mense, ne fortè pulvis Dominici Corporis malè decidat à syndone foris abluto; & erit hæc operanti peccatum.* Idcirco intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. *Sane pelvis nova comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat, sed nec ipsa pelvis velis apponatur lavandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent, &c.* Item de eadem re Illerdense Concilium, ut refert Gratianus in cap. Omnis Presbyter, de consecrat. dist. 4. inquit: *Similiter ad Corporale lavandum, & ad pallas Altaris propria habeantur vasa, in quibus nihil aliud fiat, &c.*

Hæc autem Ecclesiasticorum vestimenta particularia non solum existunt in in- *De parva* dignioribus Divini cultus functionibus, verum in ordinariis & communioribus sim- *Tunica.* plicium Clericorum; utpotè *Tunica parva* non ultra genua, Italicè *Cotta* nuncupata, inserviens administranti sacramenta quæcunque; Horas canonicas recitanti, &c. qua *Tunica* induitur etiam, qui ad primam tonsuram admittitur; ut dixit Deus 1. Reg. cap. 2. *Elegi eum portare Ephod coram me.* Construuntur huiusmodi parvæ tunicæ ex lino, vel simili materia, ut maculæ ipsarum lotionem abstergeri possunt, & candor resplendeat; ut præcepit etiam Deus, Exodi cap. 28. *Filiis Aaron*

tunicas

tunicas lineas parabis in gloriam, & decorem. Et in Levitic. cap. 16. prohibetur Sacerdoti; *Ne ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum, nisi hac fuerit tunica linea vestitus;* ut etiam legimus, puerum Samuellem Templo inservisse; 1. Reg. cap. 2. *Samuel autem ministrabat Domino puer accinctus ephod linceo.*

Quamvis antiqua Lex Mosaica non obliget hodie in illis, quæ recipiunt ceremonias; nihilominus propter rationis congruentiam, satis conformis videtur talis usus Divino ministerio ad excitandam charitatem, justificandam fidem, & instruendum populum; ut inquit Alcuinus de divin. offic. cap. 38. Et propterea S. August. quæst. veter. & nov. Testam. quæst. 46. inquit: *Sed hinc videtur sacerdos fuisse Samuel, quia vestitus erat ephod: quasi non hodie Diaconi Dalmaticis induantur, sicut Episcopi.*

Quæ diximus de hujusmodi Tunica parvis, idem fere intelligendum de aliis similibus Italicè *Rocchetto* nuncupatis; nisi quòd priores latæ & amplæ, posteriores autem strictæ; & quare sic inter se differant? videndus Amalarius Fortunatus, de Eccles. Offic. lib. 1. cap. 18.

Dalmati-
ca.

Dalmaticis induuntur Diaconi, & Subdiaconi; de quibus Alcuinus de Divin. Offic. c. 38. & Amalarius lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 22. *Dalmatica* nominatur, eo quod Dalmaticorum esset indumentum. Et quamvis usus Dalmaticarum à B. Sylvestro Papa supponatur institutus; tamen antea Colobiis utebantur. *Colobium* verò erat vestis sine manicis, ut quisque Fidelium exercitatus esse deberet ad bona opera exercenda. Cum ergo nuditas brachiorum culparetur; à beato Sylvestro Dalmaticarum repertus est usus. Est autem vestimentum in modum Crucis, monens indutorem suum crucifixum esse debere mundo, juxta Apostolum; *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Largitas brachiorum, largitatem & hilaritatem datoris significat. De hac eadem veste Damasc. in vita S. Sylvestri tom. 1. Concil. inquit: *Et hoc constituit, ut Diaconi Dalmaticis in Ecclesia uterentur; & Palla linosissima levia eorum tegeretur.*

Quod Dalmaticam festis diebus induit Diaconus, non autem in diebus mœstitiæ Adventus, Quadragesimæ, aut similibus: hoc significat, quod rationem sublimium sacramentorum non nisi postquam glorificatus est Dominus Jesus, & Spiritus sanctus advenit. Discipuli portare potuerunt: nam Tunica illa rationem sublimium significat. Rupert. Abb. de Divin. Offic. lib. 1. cap. 36.

Amictus.

Vestimenta autem communia, & propria omnibus Sacerdotibus Evangelicis, sunt Amictus, Alba, Cingulum, Manipulum, Stola, & Casula. *Amictus* est igitur primum vestimentum, quo Collum undique cingitur; & ita per Amictum intelligitur custodia, & castigatio vocis, quæ è collo procedit: in Psalm. *Ut non delinquam in lingua mea, posuisti ori meo custodiam.* Amictu cooperitur caput instar galeæ, ut in ejusdem oratione. *Impone Domine capiti meo galeam salutis* &c. Voluit Durantes lib. 3. Rational. divin. offic. c. 2. quod Amictus indicet velum, quo Christi facies in ejus passione velata fuit; ut inquit S. Lucas: *Velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus.* Opinati sunt Alcuinus, & Raban. Maurus, Amictum idem ferè fuisse, quod apud Hebræos

Hume.

Humeralis; quamvis in materia & coloribus diversificarent. Rupertus Abb. de Divin. offic. lib. 1. cap. 19. voluit Amictum denotare, quod Christus divinitatem suam, quæ est caput, in nostra carne abscondit. Hoc ergo carnis latibulum prima vestis sacerdotis, id est Amictus significat.

Sequitur *Alba*, seu *Camisa* satis larga & longa, ex lino, seu simili materia; & hæc *Alba* satis conformis sacerdotali Moysis vestimento, de quo in Exod. cap. 28, Et quamvis illa esset stricta, nostra vero Alba sit larga; hoc procedit, quia in veteri Testamento spiritu servitutis erant adstricti: Nos verò, quia Christus liberavit, liberi sumus; nec accepimus spiritum servitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum; ac ideo sic illorum stricta, nostra larga propter libertatem; ut scribit Amalarius de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 17. Albedo hujus vestis Christi Divinitatem denotat: S. Germanus in Theoric. reord. Eccles. *Etenim candor lucis æterna, & speculum sine macula*. Alii voluere, ut indicet Christi resurrectionem, in qua Angeli induti vestibus albis apparuere: & nobis per Ecclesiastic. præcipitur cap. 9. *Omni tempore vestimenta tua sint candida*. Rupertus Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 20. inquit, quod novam vitam ejus Sacerdotii designet vestis illa tota candida.

Deinde sequitur *Zona* seu *Cingulum*, quo restringitur tunica talaris, ne laxè per pedes diffluant. Ex hoc designatur discretio omnium virtutum: virtutes enim sine discretionem vitia sunt; Nam virtutes in quodam medullio consistunt. Alcuinus de divin. Offic. cap. Quid significant vestimenta. Præterea lineas induunt Sacerdotes, ut castitatem habeant; accinguntur Zona, ne ipsa castitas sit remissa & negligens; ne crescente iniquitate refrigerare faciat charitatem ipsorum, ne præpedito virtutum cursu ipsa etiam terrestris concupiscentiæ sordibus polluta vilescat, & auctorem suum ad ruinam superbiendo impellat. Rabanus de institut. Cleric. lib. 1. cap. 17.

Dein Sacerdotes accingunt *Manipulum* Brachio sinistro: Et hoc, ut notat *Manipulum* D. Thom. & Stephanus Durant. de Ritu Eccles. lib. 2. cap. 9. substituitur in locum cujusdam Mantilis, quod præsci fideles Sacerdotes dicto brachio apponebant ad abstergendas lacrymas ex oculis, sudorem è fronte, & humiditates ex ore & naribus; dum ipsi Missæ Sacrificium celebrabant. Ac ideo *Mantile*, seu *Sudarium* hoc loco significat studium mundandæ cogitationis, quo naturales & ingenitas nostras delectationes studemus tergere. Portatur in manu sinistra, ut ostendatur in temporali vita tædium nos pati superflui humoris, hoc est carnalis delectationis. Præterea *Sudarium* portatur, ut eo detergamus sudorem, qui fit ex labore proprii corporis: sudor enim est tædium nostro corpori. Et hinc est, ut quando nos tædio aliquo afficimur, ne majori tristitia absorbeamur, in consolationem nostri, quasi quoddam Sudarium, exempla sanctorum Patrum, ad corroborandam patientiam & detergendum tædium, sumamus; ut refert Amalarius de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 24.

Stola quamvis apud Scriptores pro quolibet vestimenti genere accipiatur, sicuti Rex Pharaon induit Josephum Genes. cap. 41. & 45. *Vestivitque illum stola byssina,*

ut *propositum esse scirent universa Terra Egypti*: Apud Catholicos tamen præcisè accipitur pro habitu Sacerdotali, qui collo Sacerdotis apponitur. *Stola* à lacris Canonibus sic appellata, sicuti etiam *Orarium* dicitur, ut in cap. Monacho, 27. quæst. 1. Can. Non oportet. Can. Ministrum, dist. 23. & notat Raban. Maurus, Instit. Cleric. cap. 19. *Quintum quoque est, quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent.* Dicitur Orarium à verbo *Oro*, inquit Beda collect. de septem ordin. Quoniam in omnibus publicis orationibus eo utuntur; Rabanus Maurus de Institut. Cleric. cap. 19. Alcuinus de divin. Offic. cap. 38. Quid significant vestimenta? ibi, *Orarium, id est, Stola dicitur, eo quod Oratoribus, id est, Predicatoribus conceditur: Admonet eum, qui illo induitur, ut memor sit, sub jugo Christi, quod leve & suave est, esse se constitutum.*

Utebantur igitur Stola in Ecclesiis Sacerdotes & Diaconi, quamvis differenter: quoniam Diaconi in sinistro tantum humero eam ponebant, ut in Conc. Toletan. 4. cap. 39. *Orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, prædicat, dexteram autem partem habere liberam, ut expeditus ad ministerium sacerdotis discurrat.* Sacerdotes autem deferunt stolam æqualiter super utrunque humerum, ex Conc. Bracharen. ut in Can. Ecclesiastica, dist. 23. *Ut omnis Sacerdos cum ordinatur, Oratio utroque humero ambiatur, ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter & utrumque humerum premens, signum in suo pectore præferat Crucis.* Subdens idem Concilium in hoc rationem; *Ut qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera, & adversa virtutum, semper ornamento utroque circumseptus appareat humero.* Ac etiam refert idem Conc. Brachaten. *Ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione; ut cum Sacerdos ad Missarum solennia accedit, &c.*

Utraque pars ejusdem Stolæ pendens, voluit Rabanus Maurus, quod denotet orationem vocalem & mentalem, quæ simul junctæ placent Deo; ex Apostolo: *Orabo in spiritu, id est voce: Orabo & mente; psallam spiritu, psallam & mente.* Stephanus Eduensis de sacr. Altaris cap. 10. inquit: *Stola circumdata collo ad anteriora descendens significat obedientiam filii Dei, & jugum servitutis, quod pro salute hominum portavit: obediit Patri usque ad mortem Crucis & subiecit se servituti,* quod etiam voluit Rupertus Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 21. Denotat denique Stola immortalitatem & vitam gloriæ, ut in oratione Sacerdotis: *Redde mihi Domine: stolam immortalitatis, &c.*

Casula

Denum inter sacerdotalia indumenta ad celebrandum, *Casula* requiritur: sic dicta per diminutionem à casa, eo quod totum hominem tegat; quasi minor casa: & hanc Græci *Planetam* nominant, ut refert Stephanus Durant. lib. 1. de Rit. cap. 9. propter frequentes & varias ipsius mutationes (instar in cælo Planetæ) ut vix præfens illius forma ab antiqua agnosci possit. Hæc cum cætera omnia indumenta interiùs per suum munimen regat & servet, potest charitatem denotare, quæ cunctis virtutibus supereminet: Alcuinus de divin. Offic. cap. quid significant vestimenta. Rabanus Maurus lib. 1. Instit. Cleric. cap. 21. cum cæteris. Sicut Apost. ad Coloss. 3. post alias virtu-

virtutes enuntiatas inquit; *Super omnia autem hac charitatem habentes, quæ est vinculum perfectionis.* Et idem Apost. 2. Corinth. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Caritas: major autem horum est Caritas.* Et propterea novum Sacerdotem dum vestit Episcopus, inquit: *Recipe vestem Sacerdotalem, per quam Christus intelligitur.* Duæ partes ipsius Casulæ denotant duo præcepta ejusdem charitatis, utpotè amorem Dei & proximi. *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum sicut te ipsum.* Ita Innocen. de mysterio Missæ lib. 2. cap. 42. Sicuti etiam ex dictis partibus anteriore, & posteriore ipsius Casulæ denotari Ecclesiam veteris Testamenti, ac etiam novam Evangelicam; notarunt Rupert. Abbas lib. 1. de divin. Offic. cap. 22. Stephan. Eduen. de Sacram. Altaris cap. 10. Propterea ab Evangelistis Matthæo & Marco advertitur, quòd simili modo Christum venerabantur & adorabant in Hierosolymitano triumpho, & qui præibant, & qui sequebantur, clamantes, Osanna filio David; Nec in alio differebant in illa anterioritate & posterioritate: præterquam Moyse variis figuris fuit adumbrata, 1. Corinth. 10. *Omnia in figuris contingebant illis:* Evangelica autem clara & aperta extabat apud Lucam cap. 8. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.* Demum ex oratione in impositione ipsius Casulæ, quam facit Sacerdos, denotatur per ipsam suavitatis jugi ipsius Christi.

Unde infertur, quod cum Apostolus 1. Corinth. 14. in fine dicat: *Omnia autem honeste & secundum ordinem fiant:* Congruum est etiam, ut res sacræ differant à profanis, Ecclesiasticæ à secularibus; spirituales à temporalibus. Et sicuti videmus differre homines seculares secundum ordinum varietatem: Ita inter se differunt quoque habitu, & cæteris rebus; & propterea, multo magis incedens esset, quòd Ecclesiastici, maximè ministrantes augustissimum Sacramentum, induerentur sicuti seculares: & alia facta profanis vestibus tractarentur, sicuti clamat Vates: *Procul, procul este profani &c.*

Addimus etiam prædictis, quòd sub vestibus Sacerdotalibus debeat Minister seu Sacerdos deferre habitus, ut in communi usu habent Ecclesiastici, juxta cujusque status conditionem, sive Clericus, sive Sacerdos, sive Episcopus, &c. ut in Constitut. Pii V. 106. *Quo primum.* & Constitut. Clementis VIII. *Cum Sanctissimum.*

Denique summus Pontifex Zacharias in Conc. Rom. prohibet Sacerdotibus *Caput a capite cooperto celebrare;* Sicut & Diaconis eo modo assistere facio sanctæ Missæ *Caput a Sacrificio;* ut in Can. Nullus, de consecratione distinct. 1. h. s. verbis: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solennia Missarum celebranda presumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere; quoniam & Apostolus prohibet viros velato capite orare in Ecclesia:* Subdens debitam pœnam, *Et qui temerè presumpserit, communionem privetur.* Et si aliquo improvise accidenti, seu infirmitate, absque pileolo quis celebrare non posset; at etiam teneretur idem ad celebrandum; & interim si procuraret à summo Pontifice dispensationem, non incurreret pœnam, Sylvester in verbo, Missa 1. quæst. 2. Suarez in 3. part. disput. 83. sec. 3.

De Vestimentis Episcoporum.

Præter sacras Vestes, quibus in Sacrificio Missæ Sacerdotes utuntur: alia quæ sunt, Episcoporum propria, quæ ab aliis, utpotè Abbatibus, nisi ex privilegio sedis Apostolicæ adhiberi non possunt; quoniam habitus Ministrorum Ecclesiæ Symbolum sunt graduum, & actionum eorundem.

Sandalia

Ex his autem secundum induendi ordinem, *Sandalia* primum tenent locum. Denotant autem hæc directionem, & stabilitatem in lege Dei; ut Psalm. 118. *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum; & non dominetur mei omnis iniustitia*: Seu onus Episcopis impositum sublevandi debiles; ut Job. cap. 4. *Vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua trementia confortasti*: Et proterea dum his induitur, Episcopus inquit; *Corroborata genua mea debilitatis, ut indefessus valeam per semitam mandatorum tuorum ad te pervenire*. Indicant etiam sandalia in pedibus Pontificis, Christi incarnationem novissimis temporibus: Ad Hebr. 1. *Novissime loquutus est nobis in filio*; ut explicat Stephan. Eduens. de Sacramento altaris cap. 10. *In sandaliis significatur, quia venit ad nos calceata divinitas, sicut scriptum est: In Idumeam extendam Calceamentum meum*: Ac etiam refert Rupert. Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 24.

Præcis temporibus fuit varietas Sandaliorum inter Episcopum, & Presbyterum: ea enim quæ erant Episcopi, habebant ligaturam; quæ vero Presbyterorum, non habebant, & quare? Vide Amalarium de Eccles. Offic. lib. 1. cap. 25. quæ varietas dein desuevit.

Cruce

Apponunt sibi ad Collum Episcopi parvam *Crucem*; ut etiam simplex Sacerdos stola utrumque humerum premens, signum crucis in suo pectore præferat; ut intelligat ex Apost. 1. Corinth. 2. *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum*: Quoniam in sacrificio crucis oblatum fuit idem Corpus & Sanguis, ut in sacrificio Missæ; quamvis hoc sit incrementum. Etenim Christus, ut ex Epistola ad Hebr. cap. 7. *Hoc fecit semel se offerendo*. Innocent. lib. 1. de Mysterio Missæ cap. 53. Crucem in pectore summi Pontificis potissimum respondere laminæ aureæ in fronte Aaron; ita ut in corde deferat Mysterium, quod Moysæus sacerdos, licet sub figura, ferebat in fronte; ut ad Roman. cap. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: Rupert. Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 26.

Dalmatica.

Induitur quoque Episcopus duabus *Dalmaticis*: & præter supra adducta: retinent hæc manicas latiores, quam dum his induuntur Diaconi: mysticè admonentes Prælatos, ex Innocent. de Myster. Missæ lib. 1. cap. 56. quam debeant ipsi solliciti esse de Ecclesia sibi commissa; ut ipse Apost. 2. Corinth. cap. 11. *Instantia mea, quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum*: Sicut etiam liberales, & non avari, ut militat Apost. cap. 20. *Beatius est magis dare, quam accipere*.

Chirotheca.

Subsequuntur *Chirotheca*, quæ sicut cooperiunt manus, ita elemosynæ & alia bona opera Prælatorum non debent dungi, ut solum extrinsecus appareant;

ex In-

ex Innocentio citato cap. 57. & propterea Christus apud Matth. cap. 6. *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videant opera vestra; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum.* Dummodo non obliget nos proximi exemplum. *Luceat lux vestra coram hominibus, & videant opera vestra bona.* Et in hoc intentio recta, ad Dei & animarum salutem respicienda. D. Greg. homil. 11. in Evang. *Compellor dicere, ut bona qua agitis, cum magna cautela teneatis; ne per hoc, quod à vobis recte geritur, favor aut gratia humana requiratur: & ne appetitus laudis subrepat, & quod foris ostenditur, intus à mercede evacuetur.*

Mitra utuntur Episcopi, quam præcepit etiam Deus Pontificibus veteris Testamenti, ut in Exod. cap. 29. loquens de Aaron; *Pones tiaram in capite ejus.* Et de aliis omnibus; *Pones eis Mitras;* quarum forma à nostris satis diversa: illæ siquidem instar pilei erant; quæ autem nostrorum Pontificum, in duas partes planas divisa in acumen terminantur. Hæc autem divisio duo Testamenta indicat, D. Thom. in cap. 13. Apoc. ad eandem Catholicam fidem directa; & ambo divinitus revelata: disjuncta vero propter varietatem rituum & ceremoniarum: subdit Innocent. ut duæ fasciolaræ ex mitra pendentes supra humeros indicent duos sensus; nempe literalem, & mysticum, quibus Scripturæ sacræ exponuntur. Voluit etiam Innocent. lib. 2. cap. 44. per mitram intelligi supremum honorem debitum Christo respectu unionis hypostaticæ, de qua in Psalm. 111. *Gloria & honore coronasti eum Domine.* Alii dicunt hanc esse symbolum spei tanquam galeam, 1. Thessal. cap. 6. *Induti galeam spei salutis &c.* Et tali mitræ ornamento pretioso, & maximi pretii in signum Sacerdotis usus Petrum, Jacobum, & alios Apostolos; dum sacra peragerent; ut etiam alios presbiteros Episcopos; refert latè Card. Baron. sub anno 34. ubi Spondanus n. 85. & seq.

Ufus mitræ permissus aliquando aliquibus Abbatibus; ut in Annalibus Ecclesiast. tom. 13. Auctore Raynaldo an. 1236. n. 56. & anno 1240. n. 24. Mitris etiam uti permissum Decano, Archidiacono, Magistro Scholarum, atq; ærarii Præfecto Ecclesiæ Toletanæ, ut in dicto tom. 13. anno 1217. n. 84. Paulus Secundus ad Pontificatum assumptus, Cardinalibus, qui sacris induti vestibus à Prælatibus inferiorum ordinum non noscebantur, usum mitræ fericæ Damascini operis indulfit, quibus Romani Antistites antea soli utebantur: refert Card. Papiensis lib. 2. Commentariorum.

Summus Romanus Pontifex, præter mitram intexam ex auro, & margaritis, deferre solet etiam Coronam Imperialem, & hanc ductam triplici ordine *Regnum* nuncupatam, ut scribit Josephus 3. Antiq. cap. 8. fuisse etiam illam summi Sacerdotis Hebræorum, in qua erat insculptum nomen Dei ineffabile, ut in Exod. cap. 28. & 29. ibi. *Facies & laminam de auro purissimo, in qua scalpes opere celatoris sanctum Domino, & eris super tiaram.* Hanc sicut in veteri Testamento summus Sacerdos duntaxat ferebat; ita in novo solus Romanus Pont. tanquam unicus Christi Vicarius in terris, in quo simul hæc duæ supremæ potestates conjunctæ sunt, Sacerdotalis & Regia; ut in proposito refert Epiph. hæres. 29. & 78. figuratum fuisse in Melchisedeh, Rege simul & Sacerdote, ut in Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in æternum*

secundum ordinem Melchisedech: Quamvis spiritualis præcedat, & latius extendatur, quàm temporalis & Regia; ut exponit Innocentius III. in serm. in festo S. Sylvestri. *In signum Imperii Pontifex utitur Regno: in signum Pontificis utitur Mitra; sed Mitra semper & ubique: Regno nec ubique, nec semper; quia Pontificalis auctoritas, & prior est, dignior, & diffusior quam Imperialis: Sacerdotium enim Imperium præcessit.* Quod etiam idem Pontifex refert in alio sermone suæ consecrationis, reddens causam, ob quam solus Rom. Pontifex defert Regnum: quod est, esse caput plenarium & absolutum omnium fidelium: non autem alii Episcopi.

Unde autem processerit usus hujus Regni? Alii volunt, Clodovæo Francorum Regi ad Catholicam fidem à sancto Remigio converso, ab Anastasio Imperatore coronam auream pretiosissimam fuisse transmissam; quam ipse Hormisdæ Romano Pontifici dono dedit in signum obsequii, quod ille Romanæ Apostolicæ Sedis profitebatur; & exinde Hormisdæ cepit illo uti, ut exhiberet quàm gratus sibi esset affectus, & devotio Christianissimi Principis: ita Anastasius in Hormisdæ. Surius 13. Januar. in vita S. Remigii, Sigibert. sub anno 550. Quamvis Innocentius III. serm. 1. de S. Sylvestro, & alii velint: Constantinum Imp. affectu pietatis erga sanctum Sylvestrum inductum, ei coronam Imperialem magni valoris dedisse; ex qua dein Regnum compositum, quo summi Romani Pontifices successores usi fuere; ut etiam deducitur ex adductis per Card. Baronium sub anno 34. ubi Spondan. num. 26. & seq.

Lubet hic etiam referre, consuevisse summos Pontifices, dum solenniter cum Regno super sellam delati procedebant ad celebrandam Missam, ante ingressum Ecclesiæ in porticu ejusdem deponere Regnum; assumentes Mitram aurifrisiata; ut etiam, completa Missa, in eodem loco deposita Mitra recipiebant Regnum; ut ex Rituario Cencii Camerarii, & aliis antiquis ceremonialibus. Cujus rationem suppono: Quoniam Regnum est in signum Imperii temporalis; Mitra vero Regni spiritualis.

Nec prætereundum, quod refert Card. Papiensis lib. 2. Commentariorum. Ut Paulus II. Rom. Pont. conquisitis undique gemmis, lapillisque pretiosissimis; Mitram, quæ tribus educta Coronis Regnum appellatur, atque à Pontificibus multis ante sæculis desitam gestari: novam confecerit, atque adhibuerit; cujus licitantium opinionibus, amplius centum & viginti millium erat æstimatio.

Annulus.

Annulus ponitur Episcopo, tanquam symbolum nobilitatis ipsius; sicuti etiam Pharao Rex Ægypti dedit Josepho, Gen. 41. *Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus*: ut etiam S. Jacobus in sua epist. cap. 2. Hinc olim Cives Romani omnes ferebant annulos aureos: & legimus apud Livium, post prælium Cannis Annibalem effundi fecisse in vestibulo curiæ Carthagini tria modia annulorum, ut ostenderet ex numero illorum, quot millia Romanorum Civium obiissent illa die: & non ambigendum, Episcopos in magnam nobilitatem adscriptos, de quibus inquit S. Petrus epist. 1. cap. 2. *Genus electum, Regale Sacerdotium, Gens sancta, populus acquisitionis.* Propterea decrevit Concilium Lateranense sub Innocentio III. quod

quod Ecclesiastici non deferant annulos, nisi quibus competit ex officio, seu dignitate; ut in cap. Clerici 2. de Vita & Honest. Cleric. ibi; *Clerici non ferant annulos, nisi quibus competit ex officio*: Nempe Episcopis & similibus: Permissus tamen usus Annuli aliquibus Abbatibus; ut in Annal. Eccl. tom. 13. Raynaldo auctore anno 1199. num. 72.

Annulus est quoque Symbolum non solum charitatis & amoris; verum fidelitatis, & servandæ promissionis. S. Isidorus de divin. Offic. Rupertus Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 25. Quinimo inter Romanos antiquitus, & inter fideles dabantur annuli in signum arrhæ & inviolabilis Matrimonii; ut in Can. Nostrates, & Can. fœminæ 30. quæst. 5. & in cap. Illud quoque, de præsumpt. Ac etiam Christianos & Hebræos ad fidem matrimonii tradidisse annulos scalptos conjunctæ simul dexteræ, tradit post alios Baron. in ann. 57. ubi Spond. num. 17. Et ex his Pontificalis annulus admonet Episcopos de servanda & promovenda Catholica fide, non autem de propriis bonis augendis; ex Ezechiele cap. 34. *Vae Pastoribus, qui pascebant semetipsos.*

Denotat etiam Annulus discretionem & prudentiam, qua debet Episcopus uti, ut in oratione, dum traditur Episcopo idem Annulus; *Accipe Annulum discretionis & honoris, fidei signum, ut quæ signanda sunt, signes; & quæ aperienda sunt, prodas, & quæ liganda, liges, & quæ solvenda sunt, solvas.*

Baculo etiam Pastoralis utuntur Episcopi ad similitudinem Pastorum in dirigendo Grege, quo etiam baculo puer David Goliath invasit: & traditur sanctum Martialem, qui primus in Galliam ad prædicandum Evangelium profectus est, mortuum suscitasse, admoto ei baculo sancti Petri, quem ab eo sibi datum Romæ acceperat; ac etiam in præfens servatur Burdegalæ dictus baculus. Cujus historiæ meminit Innocentius III. de mysterio Misæ lib. 1. cap. 62. & Cardin. Baron. sub ann. 74. ubi Spondan. num. 7. Et sicuti D. Petrus tradidit proprium baculum D. Martiali, ita Romanus Pontifex illo non utitur, sed aliis Episcopis tradit, cum ipse solus tanquam Christi Vicarius præmineat, & superintendat toti fidelium Gregi, ubique terrarum existat, & ab iisdem fidelibus idem tanquam supremus agnoscat. Est igitur iste baculus symbolum Auctoritatis spiritualis, sed in Episcopis limitata, ut notat Stephanus Durantes, nempe in dirigendo, corrigendo, & puniendo, ut ex Innocent. d. cap. 62. Et S. Antoninus part. 3. tit. 20. cap. 2. §. 19. Ex forma dicti Baculi pastoralis in calce acuti, in medio recti, in summitate curvi, sic inquit; *Ideo acutus in fine, rectus in medio, rectorius in summo: quia Pontifex debet per eum punire pigros, regere debiles & colligere vagos; Sed hæc omnia cum lenitate, ut voluit Greg. Magnus. Sic rigor, sed non exasperans; sic zelus, sed non immoderate sapiens: Et hæc omnia in salutem & consolationem animarum, ut in Proverb. c. 23. & Psalm. 21. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt: Et propterea habetur oratio, dum traditur baculus Episcopo. *Accipe baculum Pastoralis Officii, ut sis in corrigendis vitis pie sapiens, iudicium sine ira tenens, in fovendis virtutibus Auditorum animos demulcens, in tranquillitate severitatis censurans non deserens.**

Præter habitus præfatos omnibus Episcopis communes: *Pallium* quoque remanet Patriarcharum & Archiepiscoporum proprium: cum sit plenitudinis Pontificalis insigne, ut in cap. Antiqua, de Privileg. & docet Alcuinus de divinis officiis cap. quid significant vestimenta & Raban. Institut. Cleric. cap. 23. Card. Baron: sub anno 336. ubi Spondan. num. 17. Quamvis aliquando simplici Episcopo ex privilegio concedatur à Pontifice Romano, ut Gregorius II. epist. 2. Bonifacio concessit. Et non nisi à Romanis Pontificibus Pallium Archiepiscopis fuisse solitum impartiri, & nunquam ab Imperatoribus, tradit Baron. ad annum 432. ubi Spondan. num. 10.

Pallium est instar fasciæ ex alba agnorum lana. Ita Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 36. plurimis crucis signis purpureo colore desuper contextis: & antequam tradatur, ponitur per noctem super Altare Apostolorum Petri & Pauli Romæ, ut in antiquo Romano Ceremoniali, & ex pluribus epistolis sancti Gregorii Magni, & habetur in cap. significasti, de elect.

Referam hic in proposito quod habetur in antiquo m. s. tempore Eugenii Papæ III. cui Titulus: Vaticanæ Basilicæ Descriptio, auctore Romano ejusdem Basilicæ Canonico: & ibi cap. 3. *Quod in B. Petri Basilica tantum vigilantur Pallia, qua Dominus Papa mittit Archiepiscopis.* Hæc inter alia verba habentur: Acceptis de Altari faculis, & cereis ad legendas lectiones & orationes Vigiliarum, nec non incenso: Circa sero conveniunt Canonici ad Altare S. Leonis Papæ: & Presbyter hebdomadarius accipit ipsos pannos complicatos, & involutos in syndone, præcedentibus tam Mansionariis cum incenso & faculis accensis, quam Canonicis: intrat ad corpus B. Petri, & ponit eos supra Altare, & faculæ ante Altare ponuntur. Tunc Chorus, cujus est cantus, incipit Antiphonam; *Si diligis me Simon Petre &c.* cum suis Psalmis versic. *Tues pastor ovium.* Tres lectiones leguntur in libro Stationali: *Petrus & Joannes ascendebant in templum:* & cantatis duobus responsoriis, quæ voluntur de sancto Petro, deinde sequitur: *Te decet laus:* & Oratio: *Deus, qui beato Petro Apostolo tuo collatis clavibus &c.* sic reportantur, sicut allata fuerunt: si altero die cantatur Missa super majori Altare, ponantur ibi: & post completam Missam tollantur. Sin autem, reddantur Missæ Domini Papæ. Et dantur Canonicis, quoties has Vigiliis celebrant, tres solidi provinientes pro claretto: faculæ vero Camerario Canonicorum remanent. Sic vidi tempore Domini Cælestini III. Papæ fieri: sic scio factum per socios & Dominos meos tempore Domini Clementis Papæ III. &c. & hæc habentur in dicto m. s.

In traditione verò Pallii pronunciantur hæc verba per summum Rom. Pontificem. *Ad honorem Dei, & sanctæ Mariæ Virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, atque commissa tibi Ecclesiæ: tradimus tibi Pallium de corpore beati Petri sumptum, plenitudinem scilicet Pontificalis officii: ut utaris intra Ecclesiam certis diebus, qui nominantur in privilegiis ab Apostolica sede concessis, & in eo potestatem habeas consecrandi Episcopos, & celebrandi Concilia; ut ex dicto Ceremoniali.*

Usus hujus Pallii est à primordiis Ecclesiæ: siquidem Rupertus Abb. de divin. Offic.

Offic. lib. 1. cap. 27. refert Treveris servari pallium sancti Materni, quem Petrus Apostolus Episcopum ordinavit: Anastasius Bibliothecarius refert fuisse concessum à sancto Marco Rom. Pontifice sub Constantino Imperatore, Episcopo Ostiensi, ut etiam Baron. sub anno 336. ubi Spondan. num. 17. Et nota quod quando Apostoli, seu successores eorundem mittebant Prædicatores per Provincias, iis Archiepiscopi nominabantur; & illa missio largitio pallii erat, quod à collo dependens humilitatem Domini significat, dicentis Joan. 28. *Misite me Pater, & ego mitto vos.* Rupert. Abb. de divin. Offic. lib. 1. cap. 27. ut etiam qui ad particulares civitates destinabantur, Episcopi dicebantur.

His tantum personis, quibus est traditum Pallium, competit ejusdem usus, nec permissum est alteri, etiam successori, illud accommodare, cap. ad hæc, de auctorit. & usu Pallii: sed cum illo sunt sepeliendi, qui illud receperunt; volunt Canonistæ in cap. ad hæc, & cap. gratum, de postulat. Prælat. Solum in Missis Pontificalibus, non autem in Processionibus extra Ecclesiam, nisi in solennioribus ex privilegio. D. Greg. regist. epist. 51. lib. 4. epist. 76. lib. 7. Nec extra jurisdictionem utitur Pallio Archiepiscopus, nisi ex privilegio speciali, seu de licentia illius, cui competit jurisdictione cap. cum super, & cap. ex tuarum, de auctor. & usu Pallii.

Alcuinus de divin. Offic. cap. Quid significant vestimenta? inquit; *Pallium Archiepiscoporum super omnia indumenta est, ut lamina in fronte Pontificis; sicuti est discretio inter Archiepiscopum, & in ejus Suffraganeos.* Ac etiam significat Torquem, quem solebant legitime, certantes accipere. Amalarius vult etiam indicare excellentiam omnium virtutum, & maxime pastorem vigilantiam, quæ in Archiepiscopis clarescere debent, ut in Proverb. cap. 1. *Audi disciplinam Patris, & ne dimittas legem Matris tue, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo,* & de hoc D. Greg. lib. 7. regist. epist. 112. can. rationis ordo dist. 100.

Signaculum Crucis purpureo colore in Pallio expressum sensit Rabanus Maurus de Instit. Cleric. lib. 1. cap. 23. Quod indutus Pontifex à tergo & pectore Crucem habeat, suaque mente pie & dignè de passione Redemptoris cogitet; ac populo, pro quo Dominum deprecatur, redemptionis suæ signaculum demonstret; ut cum Apostolo possit dicere: *Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri IESU CHRISTI, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Demum Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 136. ad Hermin. quem refert Baronius ad ann. 336. ubi Spondan. num. 17. in fine, inquit, Pallium ex lana, non ex lino contextum esse, & Pontificum humeris imponi solitum; quoniam ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designet, Episcopum enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungi, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendere, se boni ac magni Pastoris imitorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

Functionibus episcopalibus inservit etiam *Faldistorium*, nempè sedes portatilis ^{Faldistorium.} & amovibilis; dum suam auctoritatem & ordinem exercent; symbolum est dominii

& dignitatis, ex S. Epiphan. contra hærefes. Rupertus Abbas in cap. 12. Apoc. Hinc S. Petrus epist. 1. inquit, *Regale Sacerdotium*; promissum David sub figura filii Salomonis, ut in Ps. 88. *Et edificabo in generationem & generationem sedem tuam.*

Denotat quoque Sedes obsequium debitum à subditis erga Prælatos: hinc Job cap. 39. *In platea parabant cathedram mihi.* & in Ecclesiast. cap. 7. *Noli quarere Cathedram honoris*: & propterea, nisi dignos ad hujusmodi gradus esse promovendos, psalm. 106. *Exaltem eum in Ecclesia plebis, & in Cathedra seniorum laudent eum.* Indicant præterea Sedes auctoritatem judicandi, Matth. cap. 14. *Sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Et idem Salvator noster indicans supremam suam potestatem in extremo judicio ex Matth. cap. 25. *Sedebit super sedem majestatis sue.* Nec minus absque mysterio est, quòd hæc Episcoporum sedes non habeat ab ullo latere fulcimentum aliquod; cum inde inferatur, totalem dependentiam ecclesiasticæ jurisdictionis non ab humana auctoritate, sed solum à Christi divina; cui absolutum universi Imperium collatum fuit, ex Matth. 26. *Data est mihi potestas in cælo, & in terra*: quam postea Petro, & successoribus omnibus communicavit, ut his verbis; *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis & c.* Quamvis Episcopis limitatè in propria tantum Diœcesi, ut in cap. præcipimus 16. quæst. 1. & cap. licet quæst. 3. Ulterius Cathedra indicat doctrinam sacram, & legis divinæ cognitionem, ut voluit Divus Greg. epist. 24. lib. 1. & Rupertus Abbas in cap. 8. Joan. Et propterea dixit Christus in cap. 23. apud Matth. *Super Cathedram Moysis sedebunt Scribæ & Pharsæi, quacumque dixerint vobis, servate & facite.* Cujus desiderio æstuans David in Psalm. inquit: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.*

Flabella

Addimus etiam inter Episcoporum suppellectilia etiam *Flabella*, quibus modo inter Latinos solum Romanus Pontifex utitur, quæ adhibebant præcis temporibus omnes Episcopi, & Græci potissimum, ut in Missa S. Basilii scribunt sanctus Germanus in Theoria, Genibrard. tom. 6. Bibliæ SS. Patrum & S. Clemens Constit. Apost. lib. 8. cap. 18. vult ea instituta fuisse à S. Jacobo Apost. his verbis; *Duo Diaconi ex utraque parte Altaris teneant flabella ex tenuissimis membranis, aut ex pennis Pavonis, aut ex linteo; ut parva animalia volantia abigant, ne in calicem incidant.* D. Hieron. epist. 7. ad Marcellum vult illa Continentiam indicare ibi. *Quod offertis muscaria parvis animalibus eventilandis; elegans significatio est, debere luxuriant cito restringere.* S. Idelbertus Episcopus Cænomanensis; vult ut per ea expellantur è corde celebrantis omnes cogitationes vanæ his verbis. *Dum flabello descendentes super sacrificia muscas abegeris, à sacrificantis mente supervenientium incursum temptationum Catholica fidei ventilabro exturbare oportebit. Mille sunt occurrentium panthasmata cogitationum, mille Diaboli suggestiones, mille mortalium tentationes animarum, & infra. Talium portenta muscarum Patriarcha Abraham propulsanda præsignavit, cum à Sacrificiis aves abegit incurstantes.* Demum, quo ad ea flabella, quæ realem Christi præsentiam cooperiunt in sacrificio sub speciebus panis & vini; vult S. Germanus, ea esse symbola alarum Cherubim, quibus cooperiebant faci-

faciem, & pedes majestatis Dei apud Itaiam c. 6. *Seraphim stabant: sex ala uni, & sex ala alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.*

Non absolum etiam loqui de indumento, quo utuntur Episcopi, ac etiam Canonici in Choro, processionibus, & aliis functionibus, quod Itali nominant *Cappa*, colore violaceo ut plurimum, & pelle alba; quæ eminentem Sacerdotis dignitatem denotat, ut advertit Rupertus Abbas in cap. 1. Apoc. ubi Christus tanquam Sacerdos simili veste Joanni apparuit. Prolixitas ejus vestis denotat permanentem Sacerdotis auctoritatem in Ecclesia militante usque ad finem mundi; ut in Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.* Defertur hæc vestis Episcoporum cincta & implicata circa brachium, ad indicandum quod jurisdictio Ecclesiastica non propaletur nisi in necessitatibus ad Dei honorem, & animarum salutem: Siquidem in scripturis sacris pro Brachio auctoritas Sacerdotalis intelligitur, ut apud Malach. cap. 2. *Ecce ego projiciam a vobis brachium.* Et Heli Sacerdoti dixit Deus I. Reg. cap. 2. *Præcidam brachium tuum;* & advertit Origen. Hom. 3. in Levit.

Pelles in dicta Cappa circa collum & pectus Episcopi indicant Sacerdotibus quamvis supremis, etiam se peccatores esse, & peccatis subditos; ut advertit D. August. contra Mendac. cap. 10. quoniam ex pellibus peccata denotantur, quibus Jacob collum & manus cooperuit, quando simulavit se esse Esau fratrem suum primogenitum. Indicant & pelles Episcopo, se mortalem esse, ut voluit Origen. siquidem in Genes. cap. 3. Primi parentes post peccatum à Deo hujusmodi pellibus mortuorum animalium induti, ut memores mortis essent; ut inquit Apost. ad Hebr. cap. 7. *Et alij quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere:* Et ex his vana Prelatorum existimatio deprimitur.

Alter habitus, quo Sacerdotes & Episcopi potissimum in publicis Ecclesiæ functionibus utuntur, quod simile videtur habitui Pontificio legis Mosaicæ, nempe Superhumerali Aaronis, quod præceptorum observantiam denotat: unde D. Hieron. ad Fabiolam. *Ante Superhumerali, post Rationale: prius facimus, postea docemus:* Similis est etiam Rationali. Unde Origen. monens Pontifices de præcepto prædicandi verbum Dei, inquit. *Imposuit super eum Rationale, quia non sufficit Pontificem habere scientiam, scire omnem rationem, nisi possit populo manifestare quod novit, & respondere poscenti se de fide, & veritate.* Assimilatur etiam vesti hyacinthine, quæ denotat Episcopo excellentiam doctrinæ cum exercitio virtutum; hinc Hieron. ad Fabiolam inquit: *In tunica hyacinthina tanta debet esse Pontificis scientia, ut quicquid agit, quicquid loquitur, doctrina sit: nec sine tintinnabulis, coloribus diversis, gemmis, floribus virtutum; nec in Ecclesiam ingredietur, nec Pontifex est.*

Ejus nominis *Pluvialis* Etymologia ex Arnob. in Psalm. 146. & Ambros. serm. 38. videtur indicare, quod sicut pluviae denotant passiones, & dolores Christi, ac etiam Ecclesiæ persecutiones, quibus completis, canit Ecclesia in cap. 2. Cant. *Jambymus transit, imber abuit & recessit,* &c. Sic quoque *Pluviale* instar Grabati significat tolerantiam pluviarum & tempestatum, ac etiam tentationibus resistit, ex Apost. 2. Cor. 6

In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, &c.

CAP. XXXVI.

De Aqua benedicta, ac etiam de Pane benedicto.

Religiosum hunc Ritum aquæ benedictæ manifestavit Deus in Exod. cap. 30. his verbis; *Lavabunt Aaron & filii ejus manus suas & pedes, quando ingressuri sunt Tabernaculum testamenti, & quando accessuri sunt ad Altare.* Legimus præterea in Numer. cap. 19. vers. 9. ritum, quem Deus tradidit Moyse, ut aqua ad purificationem inferviret, & quamvis substantia illius mysteriî principaliter referatur ad sanguinem Agni immaculati, & ad effectus Passionis ejusdem: respiciebant etiam ritus & ceremoniæ prædictæ purificationis aquam benedictam, quæ locum illius habet, ut videtur indicare Apostolus ibi: *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & sanguis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis; quanto magis sanguis Christi?* Etenim sicut populus ille prior legalibus institutis deserviens sanguine lustrabatur, ut in libro Exod. cap. 12. & 14. Ita novus Christianorum populus Baptismi sacramento renatus, dignè aqua benedicta aspergitur; ut sicut sanguis Agni in postibus ad repellendum percussorem ponebatur, ita Mysterium Aquæ corpora & loca muniat renatorum. Ita Walfridus de reb. Eccles. cap. 29.

De Aqua benedictione.

Cujus elementi benedictionem S. Basilius retulit tacitæ cuïdam traditioni, ut in libr. de Spiritu sancto cap. 27. ibi: *Consecramus aquam Baptismatis, & Oleum unctionis, ex quibus scriptis? nonne à tacita secretaque traditione?* & S. Clemens constit. Apost. lib. 7. cap. 43. refert formam illius benedictionis his verbis, *Ipsum igitur nunc quoque invocet Sacerdos à Baptismo, & dicat: Descende de cælo, & sanctifica hanc aquam, da ei gratiam, & virtutem; ut qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, &c.* Quam aquam deinde Alexander I. Rom. Pont. solenniter præcepit benedici; ut in epist. ad omnes orthodoxos, & refert Gratianus de consecrat. distinct. 3. can. Aquam, his verbis, *Aquam conspersam sale benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur: quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis Vitule aspersus sanguine populum sanctificabat atque mundabat; multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat atque mundat &c.* Quem ritum etiam inquit Concilium Moguntinum cap. 39. *Veterem morem in Ecclesia sequimur, dum Sal, Aquam, & ceteras quasdam res in usum fidelium præparamus: quem morem præcipimus observari.* Et quod omnes Parochiani Missarum solennia tenerentur singulis diebus Dominicis hanc aquam benedicere, Burcard. lib. 2. cap. 12. refert Canonem Concilii Nanettensis his verbis: *Omnibus diebus Dominicis unusquisque Presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solennia aquam benedictam faciat in vase nitido tanto mysterio convenienti, de qua populus intrans Ecclesiam aspergatur.* Quod etiam innuit antiquum Sacerdotale Romanum p. c. cap. 2. ut etiam explicat Micrologus de Eccles. observat. cap. 46.

Sal additur Aquæ, quòd à Gentilibus etiam servatum in eorum superstitionis ritibus, ex Cicer. de Divinat. Plin. lib. 12. cap. 18. Ovid. Metamorph. lib. 9. Virg. Eclog. 8. quod clarius præcepit Deus in lege Moylis Levitic. cap. 2. *Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies: in omni oblatione tua offeres Sal.* Et in Numer. cap. 18. *Pactum salis est sempiternum.* Et propterea Apostoli & prædicatores Evangelici denotantur per sal: ut eorum doctrina Præserventur homines ab Idololatria, & à tenebris ignorantia divinarum rerum: & hinc Christus Dominus inquit; *Vos estis sal terra.* Denotat etiam gratiam Spiritus sancti apud Marc. cap. 9. *Habetis in vobis sal:* & ad Coloss. cap. 4. *Sermo vester sale sit conditus.*

Hæc igitur aqua sale mista benedicitur orationibus præscriptis per sacros Ritus: quæ benedictio uti forma confert sanctitatem, efficaciam, & divinam virtutem materiam prædictam, ut docet Ambros. de his qui initiantur cap. 31. *Aqua sine prædicatione Dominica crucis ad nullos usus futura salutis est, cum vero fuerit salutaris Crucis Mysterio consecrata; tunc ad usum spiritualis lavacri & salutaris poculi temperatur. Sicuti ergo in illum fontem Mara Moyses misit lignum: ita & in hunc fontem Sacerdos prædicationem Dominica Crucis misit, & aqua fit dulcis per gratiam.* & D. August. in lib. Homiliar. 50. homil. 27. inquit: *Qui Baptismus, id est salutis aqua, non est salutis, nisi nomine Christi consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit; Cruce ipsius aqua signatur.* Etenim hæc benedictio, sicuti & omnes aliæ, Crucis signo & rationibus præcis formantur, ut in Epist. 1. ad Timoth. cap. 4. *Omnis creatura sanctificatur per Verbum Dei.* Quamvis Ecclesia sancta non intendat tam arctè in prolatione dictorum verborum astringere, ut sanctificationem impediatur. D. August. lib. 6. de Baptismo contra Donatist. c. 25. ibi; *Si non sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam precatore effudit; multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa Ecclesia non sanctificant aquam &c. Multorum enim preces emendantur quoniae, si doctioribus fuerint recitata.* Sic etiam docet D. Thom. in 3. p. quæst. 78. ad 2. & 5. Alensis & alii.

Præcis temporibus hæc aquæ benedictio ab Episcopis, & in eorundem absentia à Sacerdotibus fieri solebat; dein per Alexandrum Papam & Concilium Nanettense Minister omnibus Sacerdotibus permissa hæc benedictio; excepta tamen aqua Baptismali, ac illa, quæ in consecrandis, & reconciliandis Ecclesiis est solita; quæ benedicuntur habitibus, & ceremoniis Pontificalibus, ut in cap. aqua, de consecrat. Eccles. & ibi notatur per Canonistas.

Ufus hujus aquæ benedictæ est circa ferè alias omnes benedictiones, & maxime De usu aqua benedictæ. in his directis ad divinum cultum, utpotè Vestibus, Corporalibus, Candelis, Ramis Olivarum, ut etiam benedicuntur Domus, Armenta, Pascua, Cibaria, & similia; & propterea in privatis domibus ad omne beneplacitum servatur. Ut decrevit Concilium Nanettense his verbis; *Omnibus diebus Dominicis unusquisque Presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solennia aquam benedictam faciat, & atrium ejusdem Ecclesie cum crucibus circummeundo similiter aspergat, & pro animabus ibidem quiescentibus oret; & qui voluerit in vasculis suis, accipiat ex ipsa aqua, & per mansiones,*

et agros et vineas super pecora quoque, atque super pabula eorum, nec non super cibos, et pozum suum aspergat. In quorum usibus consuevere etiam prisca fideles uti aqua baptismali, ante tamen quam sacrum Chrisma infunderetur, ut in can. in sabbato, de consecrat. dist. 4. & legitur in Capitularibus Caroli Magni, Ludovici, & Lotharii Imp. lib. 6. cap. 77. ibi. *In sabbato sancto Pascha, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad asperersionem in domo sua recipere, ante Chrismatis infusionem accipiat.*

Qua ratione usivenit, ut aqua sanctificata in ipso ingressu Ecclesiarum ad levium fordiū expiationem è fidelibus sit exposita, sicuti etiam in privatis domibus ponebatur, ut refert Card. Baron. ad ann. 57. ubi Spond. n. 33, & idem Baron. an. 132. ubi Spondan. n. 2. Quod etiam fit manifestum, quoniam in Templo Hierosolymitano etiam ad emundationem positum fuit labrum æneum, quo Sacerdotes manus, pedesque ante ingressum lavarent. Ita etiam præ Ecclesiarum foribus construi solitos fontes aquæ communis ad purificationem, & ad manus, ac facies quorumcunque abluendas, sordesque corporis abstergendas: quoniam naturalis quidam instinctus docet, non nisi puros ad Deum homines accedere debere: & inde evenit, quod non solum Christiani & Judæi, sed & ipsi quoque Gentiles ante adorationem se aqua mundarent, ut refert Gyraldus de Diis gentium Syntagm. 17. Cælius Rodigin. lib. 2. lect. Anriq. cap. 1. ex Baron. & Spond. supra citatis. Et hoc indicabat Lex illa 12. Tabul. *Ad divos caste advenito.* Hinc Tullius 1. de legibus. *Asperzione aqua corpoream labem tolli, castimoniamque præstari.* Et de hoc Gentilium ritu refert Ovid. lib. 9. Metamorph. Alcmaeonem se aqua purgasse. Item Virgil. 6. Æneid.

*Usus apud
Ethnicos.*

*Idem ter socios pura circumtulit unda
Spargens rore levi, et ramo felicis Olive.*

Hanc eandem aquæ lotionem maximè apud Turcas consuetam antè execrandas eorum preces pseudo- Prophetæ Maometho.

*Quid de-
notet hæc
aspergio?*

Ex hac Aquæ lotionem seu asperzione indicatur fideli Christi servo, qualis debeat esse cor ejus in conspectu Domini, ut per Isaiam cap. 1. *Lava à malitia cor meum.* Quod sacramento pœnitentiæ, vel saltem contritione offensarum peragitur; & talis est hyssopus amara herba, qua David orat se purgari in ps. 50. *Asperges me Domine hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.* De quo maximè Sacerdotes, & ministri Ecclesiæ admonentur per Isaiam cap. 52. vers. 12. *Mundamini qui fertis vasa Domini:* Et in eorundem persona Apost. 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omnibus inquinamentis nostris.* Et quod aqua Baptismi per virtutem sanguinis Christi mundaverit nos Deus, ut per Ezechielem: *Lavi aqua, et mundavi.* Et hoc idem refert Ivo Carnotensis de rebus Eccles. ferm. de Benedictione. Et in V. Testam. sicuti nisi lotus Templum quis ingrediebatur, Exod. 30. sic nos ne illota mente in Ecclesiam introeamus: & si sordida mens aut conscientia fuerit, valde timeamus.

Effectus

Inter effectus hujus sancti Instituti, Primus est, ut anima mundetur à maculis venialium peccatorum, ut declarat Alexander Pont. in can. aquam, de consecr. distinct. 3. ubi Canonistæ. Et quamvis multi velint hoc contingere ex opere operantis; est quoque satis probata opinio, id fieri ex opere operato, & relatis per Gregor. de Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 4.

Secun-

Secundo infervit ad effugandos Dæmones, & incantationes, ut in dicto cap. aquam, de consecr. distinct. 3. Epiphani. Hæres. 30. Theodoret. hist. Eccles. l. 5. c. 21. ibi. *Quare confecta Damon aqua aspersa vim non ferens penitus aufugit.* Et Greg. Magnus scribit Augustino in Anglia Episcopo lib. 9. Regist. cap. 27. *Nesana idolorum destruantur, sed aqua benedicta aspergantur.* & Cyprian. Arelatenf. in vita Cæsarei cap. 19. ibi: *Orat igitur sanctum Cæsareum, ut suis precibus eas mali Dæmonis injurias à se avertat. Venit ad ejus domum vir beatus, eamque sanctificaturus, benedicta aqua conspergitur; moxque adeo omnis illa vexatio profligata est, ut deinceps nil hujusmodi acciderit.*

Infervit etiam aqua benedicta corporis sanitati, & ad alia similia incidentia; ut de tali effectu exoratur Deus in illius benedictione à sacris Ritibus instituta; quod plurimis miraculis confirmatur, & D. Gregor. lib. 1. Dialog. cap. 10. refert de quodam Gotho, qui aqua sancta aspersus à B. Fortunato, statim ab incurabili, & gravi infirmitate sanatus, & S. Bernard. in vita S. Malachia testatur fœminam ab illo hac benedicta aqua sanatam ex ulcere in mammilla: ac etiam ab eodem alteram fœminam morti proximam difficultatem pariendi, statim eadem aqua partum edidisse. D. S. Brigida, ut in ejus vita lib. 4. cap. 4. eodem medicamine pluribus leprosis, & paralyticis sanitatem reddidisse: Ac etiam refert Card. Baron. in anno 944. ubi Spondan. 5. de igneis globis in Germania per aerem volitantibus, qui crucibus apposis cum benedictione & aqua benedicta repellbantur: & apud Japones, & in aliis Regnis Indorum, etiam hodiernis temporibus utuntur fideles hac eadem aqua ad omnes infirmitates, & maxime pro antidoto contra venena.

Ex prædictis asseramus, quod aqua uti elementum non purget animas nostras à fordibus; immò in sanguine Christi (in quo est nostra salus) easdem emundari hac benedicta aqua, de qua etiam loquebatur Christus ad Samaritanam, sicuti nec etiam Diabolus reformidat elementum uti tale, sed benedictionem & preces Ecclesiæ, quas recipit Deus, dum illi supplicatur, ut deleat peccatum, & liberet à malis, quia illa benedicta aqua irrigantur: unde Tertullian. lib. de Baptism. cap. 4. inquit. *Super venit enim Spiritus sanctus de cælis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificata vim sanctificandi combibunt.* Inde etiam observandum, hanc aquam benedictam non esse sacramentum, sed quid sacramentale contra Dæmones, & peccata venialia; ex D. Thom. ad 4. sentent. dist. 12. & 3. p. quæst. 65. art. 1. ad 6. & quæst. 71. art. 2. ad 3. & quæst. 87. art. 3. & plenè Turrecremata de aqua benedicta cap. 5. 6. & 7.

De Pane benedicto.

Quod verò ad Panem benedictum attinet, quem Græci appellant Eulogia, & de quo nos diximus supra cap. 21. de Communionem per Eulogias: fuit talis usus satis frequens apud præscos fideles; Præbatur enim ille Catechumenis, qui non participabant de Eucharistica mensa: Postea etiam Baptizatis conferebatur, qui ad communionem Dominicam non essent dispositi; cum hoc esset symbolum fraternæ charitatis. Propterea Ecclesia unicum solum panem facere solebat, ut denotaret unicum corpus mysticum à Christo unico capite dependens, ut ad communionem spirituales

invitarentur: & ad Sacramentalem disponderentur, ut diferte exprimitur à D. Augu-
ftino lib. 2. de peccatorum merit. & remiff. ubi docet quod benedictus panis quam-
vis non fit corpus Chriftri, fanctus est tamen, fanctior quam cibi, quibus alimur; &
facramentale fanctificatum per verbum Dei, ut inquit Apoftolus 1. Timoth. cap. 4.
ibi; *Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione
percipitur; fanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Ad quæ verba etiam
refertur fanctificatio olei, & confecratio Chrifmatis, ut refert S. Cyrillus Hierofolym.
Catechef. 33. Hierarchicæ instructionis: & de quibus nos infra. Et de prædicto pane
benedicto præter cæteros latè refert Durant, de Ritibus Ecclef. lib. 2. cap. 58. per
torum.

CAP. XXXVII.

De Benedictione, & ufu Olei fanctiffimi
Chriftmatis.

*Sacerdo-
tes & re-
ges uncti
in lege
fcripta.*

QUamvis antiqui, & recentiores Hæretici ab ufu hujus fanctæ uncti-
onis: hic tamen Ritus primo defumptus à priftina unctio, qua ungi in Sacer-
dotium & regnum Prifci solebant: unde ex Dei præcepto ad Moyfen Exod. cap. 30.
*Aaron, & filios ejus unges, fanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi: filiis
quoque Israel dices: Hoc oleum unctiois fanctum erit mihi in generationes veftas:
caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facies aliud, quia
fanctificatum est.*

Oleum, quo ungebantur Reges per Prophetas, ut Regni gubernacula tenerent,
non erat fanctum; & tamen legitur 1. Reg. cap. 10. *Tulit enim Samuel lenticularum
olei, & effudit super caput ejus [nempe Saulis] & deofculatus est eum, ut ait; Ecce
unxit te Dominus super hereditatem suam in Principem:* & infra idem Propheta
imperante Deo unxit David, ut in cap. 16. *Surgè & unge eum, ipse est enim: tulit
ergo Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus, & directus est Spiritus
Domini à die illa in David.*

*Unctio olei
in lege
gratia.*

Et apud Marcum cap. 6. fit mentio de oleo, quo Apoftoli ungebant ægrotos, &
energumenos, qui fanabantur, & S. Jacobus in fua epift. loquitur de facro Oleo In-
firmorum, de quo nos fupra cap. 32. quod infervit faluti animæ & corporis.

Circa prædictam olei unctioem in Concilio Meldenf. cap. I. apud Bruchar.
lib. 4. cap. 75. & Ivonem parte I. cap. 268. conftitutum eft tres ampullas à Presbytero
quinta feria in cœna Domini deferri; unam ad oleum Catechumenorum, alteram
ad Chrifma, tertiam ad oleum Infirmorum. Duplex quippe erat oleum: alterum,
quod oleo & balfamo etiam nunc conficitur, idque Principale appellatur. Eo autem
unguntur qui baptizantur in vertice: Illi etiam qui confirmantur in fronte: denique
qui ordinantur. Alterum vero eft simplex oleum ab Epifcopo confecratum, quo
unguntur Catechumeni in pectore, & fcapulis, & in fronte antequam abluantur:
infirmi quoque & energumeni eodem oleo unguuntur. Planè etfi *Chriftma* apud
Græcos unctioem generaliter, feu quodlibet unguenti genus fignificet, ut
docent

docent August. tractat. 33. in Joann. & serm. 47. de Verbis Domini. Raban. Maur. lib. 1. Institut. Clericorum cap. 30. Unde Christus à Chrismate, vel potius Chrifma à Christo; Nihilominus sancti Patres communi consuetudine ad illam unctiōnem, quæ ex oleo, & Balsamo solenni Episcopi consecratione conficitur, accommodarunt: illudque Chrifma Principale appellat Ordo Romanus. Chrifina Principale conficitur ex oleo & balsamo; quibus Regiæ & sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem, ut refert S. Cyprianus: & nos diximus supra in cap. 23. Ut etiam de oleo Extremæ unctiōnis vidimus plura in cap. 32.

De prædicto Chrifmatis oleo, seu quia refertur ad benedictionem, seu ad usum ejusdem: Clemens Romanus Constit. Apostol. lib. 7. c. 23. inquit; *Unges eum primo oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremo consignabis unguento: ut unctio sit participatio Spiritus, aqua sit symbolum mortis, unguentum sigillum passionum: sin autem non fuerit oleum, neque unguentum Chrifmatis, satis erit aqua ad unctiōnem, tum ad sigillum.* Et D. Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 2. latè refert de unctiōne, quæ præcedebat ablu-tionem, ac de ritu benedicendi precibus aquam Baptisterii.

S. Justinus in Dialog. contra Triphonem ait: Chrifina est oleum exultationis, quo Filius Dei fuit unctus secundum Prophetam, ut his verbis: *Non minus quoque Chrifma, & unguentum omne sive olei, sive aloes, sive aliarum ex unguentorum compositione unctiōnum, huius fuisse itidem ostendimus: Verbo dicente; Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis supra consortes tuos.* Et idem Justinus in respons. quæst. 137. refert nos Chrifmate Christianos appellatos, & per hanc unctiōnem nos attestari sepulturam peccati, cui nos morimur in Baptifimo his verbis; *Ceterum veteri oleo inungimur, ut Christi utique sumus: unguento autem ad recordationem ejus, qui unctiōnem sepulcrum suam reputavit.*

Et S. Cyrillus Hierosolym. mysticè instruens baptizatos Cateches. Mystag. initio inquit; *Deinde vero jam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad infimos usque peruncti estis, & participes effecti fructifera illius olea Jesu Christi: excisi enim estis ex oleastro, in oleam fructiferam inserti estis, & pinguedinis illius olea quisque vestrum particeps effectus. Illud ergo exorcizatum oleum symbolum est pinguedinis Christi nobiscum communicata, & quod omne vestigium diabolica operationis in nobis deletum sit.*

Et Tertullian. lib. de Baptifim. cap. 7. postquam ostendisset antiquitatem unctiōnis per Sacerdotem, & Levitas; sicut & verbum Christus, hoc est unctus, ex quo Deus Pater unxerat eum in qualitate regis & sacerdotis: addit, quod unctio sit Corporalis, sed effectus spiritualis, his verbis; *Sic in nobis carnaliter currit unctio, sed spiritualiter proficit, quomodo & ipsius Baptifimi carnalis actus, quod in aqua mergimur: spiritualis effectus, quod delictis liberemur:* Ut etiam idem refert lib. de resurrect. Carnis cap. 8. *Sed & caro abluatur, ut & anima emaculetur: caro ungitur, ut & anima conse- cretur: caro signatur, ut & anima muniat.* & habetur in Annal. Eccles. tom. 13. Ray- naldo auctore ann. 1204. n. 39.

Et S. Augustin. tractat. 3. in 1. cap. Joann. inquit; *Unctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cuius Sacramentum est in unctiōne visibili, & paulo post: Unctiōnis Sacramen-*

um est virtus ipsa invisibilis: unctio visibilis Spiritus sanctus. Etenim dum unctio carnaliter fit, spiritualiter etiam proficit: quomodo & ipsa Baptismi gratia visibilis actus est, quod in aqua mergimur; sed spiritualis effectus, quod à peccatis mundemur.

Olei natura operationem Spiritus sancti representat.

Quod autem olei natura Spiritus sancti in nobis operationem repræsentet: etenim ut illud ardens illuminat, & medicans sanat, & aquis infusum proficuas illas reddit: hoc bene gratiam Spiritus sancti demonstrat. Ipse enim flamma charitatis, & splendor sapientiæ animas illustrat. Ipse medicamine clementiæ suæ per veniam peccatorum vulnera sanat. Ipse admixtione virtutis suæ aquas Baptismi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illustrat, ut latè Rabanus Maurus de instit. Cleric. cap. 30. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 5. cap. 16.

Uncti ad luctandū.

S. Cyprianus Epist. 70. quæ est 12. lib. 1. inquit: *Accipis autem mysterium, hoc est unguentum supra caput, quia sensus sapientiæ in capite ejus, ut Salomon ait.* Confititur etiam Christina ex oleo, & balsamo mystica ratione: quoniam per oleum nitore conscientiæ designatur, ut in decem virginibus cum lampadibus: per Balsamum exprimitur odor famæ: ut dicitur: *Sicut Balsamum aromatizans odorem dedit.* ut in Annual. Eccles. tom. 13. Raynaldo auctore ann. 1204. n. 40.

S. August. tract. 33. in Joannem refert Christum sic appellatum ab unctio: & quod nos sumus uncti ad luctandum cum Dæmone his verbis. *Christi nomen à Chrismate dictum est, Latine unctio nuncupatur: Ideo autem nos unxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit.* Et idem tract. 3. in 1. Ioan. *Unctio spiritualis ipse Spiritus est, cujus Sacramentum est in unctio visibili.* & paulo post: *Unctionis sacramentum est virtus ipsa invisibilis, unctio visibilis Spiritus sanctus.*

Et in eodem themate, quod hæc unctio applicetur iis, qui recepturi sunt Baptismum, ut cum inimico valeant luctare, S. Chrysoft. hom. 6. cap. 2. ad Coloss. his verbis: *Inungitur Baptizandus more Athletarum, quæ stadium iam ingressuri sunt.*

Hoc ipsum refert etiam Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 2. *Unctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen hujus sæculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina.*

Unctio-nium discrimina & mysteria.

Chrismate ungi debet Episcopus non tam in corpore, quam in corde; ut & interius habeat nitorem conscientiæ quo ad Deum, & exterius habeat odorem famæ quantum ad proximum. Hoc unguento caput, & manus Episcopi consecratur: per caput enim mens intelligitur: per manus opera designantur. Caput etiam injungitur propter auctoritatem & dignitatem, manus propter ministerium & officium.

In veteri Testamento non solum ungebatur Sacerdos, sed & Rex & Prophetæ; ut in 1. Regum præcepit Deus. Principis unctio à capite ad brachium deinde est translata, vel in humero seu armo, in quibus principatus est rectè designatus: ut legitur: *Factus est principatus super humerum ejus.* In capite vero Pontificis sacramentalis est delibutio conservata, quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. Unde ostenditur differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.

Ununtur

Unguntur etiam omnes Christiani bis ante Baptismum, sed oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas: & bis post Baptismum, sed Chrismate sacro, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque ungitur Baptizandus, ut per Spiritus sancti donum abjiciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *Iustus ex fide vivit*: Inter scapulas Baptizandus inungitur, ut per Spiritus sancti gratiam exautiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est: & per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis. In vertice Baptizatus inungitur, ut sit paratus omni poscendi de fide reddere rationem; quia in vertice, qui est suprema pars capitis, intelligitur ratio. In fronte ungitur Baptizatus, ut liberè confiteatur quod credit, quia *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*.

Ante Baptismum inungitur oleo benedicto, post Baptismum Chrismate sacro, Chrima soli competit Christiano, quia à Christo Christiani dicuntur, tanquam uncti derivantur ab uncto.

Per Frontis Chrimationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur & robor: unde cum cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre; quia de solis Apostolis legitur (quoniam vicarii sunt Episcopi) quod per manus impositionem dabant Spiritum sanctum: ut legitur in Actibus Apostolorum; cujus adventus per unctionis mysterium designatur.

Unguntur præterea ex Ritu Ecclesiæ, cum consecratur Altare, cum dedicatur Templum, & cum benedicatur Calix, non solum ex mandato legis divinæ, verum etiam exemplo beati Sylvestri, qui cum consecrabat Altare, illud perungebat Chrismate. Unde non judaizat Ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicuti aliqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem. De his omnibus latè ex Diplomate Innocentii III. ut in Annalibus Ecclesiasticis tom. 13. ann. 1204. n. 39. 40. 41. & 42. Raynaldo auctore.

Apostoli oleo utebantur in redintegrationem Infirmorum, ut diximus. *Apostoli, & viri Apostolici hac unctione usi.* Apostoli viri signationem Neophytorum; quapropter non sine peccato potest à nobis dimitti, quod eorum auctoritas consecravit, refert Amalar. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 12. & quod Hæretici ad gremium Eccl. redeuntes sacro Chrismate ungerentur, quoniam in Baptismo non fuissent uncti. Theodoret. lib. 3. Hæretic. fabul. de Novato, inquit. *Quocirca etiam eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur, benedicti Patres ungi jusserunt.* Oleo Presbyterorum manus unguuntur, ut mundæ sint ad offerendam hostiam, & largæ ad cætera officia pietatis, Amalar. lib. 2. c. 13. Sicuti etiam eodem oleo caput Episcoporum perfunditur, ut per gratiam Spiritus sancti consecratio perficiatur, & majus auxilium tribuatur à Domino, ubi quis majorem conscenderit gradum, vel plurimorum fuerit regimini prælatus, ut late refert idem Amalar. lib. 2. c. 14. Ac etiam Episcopos & Presbyteros Bulgarorum, cum nondum uncti Romam venissent, Innocentius III. Papa ungi imperavit: ut ex Diplomate dicti Innocentii in Annal. Eccles. tom. 13. Raynaldo auctore ann. 1204. num. 34.

Ritus Un-
ctionis
etiam ex
traditio-
ne.

Plurimos ex prædictis ritibus hujus sanctissimi olei, quamvis ex sacro textu scriptos non habemus; ex Apostolica tamen traditione eosdem retinemus. B. Basilii sibi. de Spiritu sancto cap. 27. inquit: *Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum unctionis, præterea ipsum, qui Baptismum accipit: ex quibus scripturis? nonne à tacita, secretaque traditione? ipsam porro olei unktionem quis sermo scripto proditus docuit?*

Expedit in proposito loqui de Cruce circa ritus hujus unktionis: sed quoniam satis amplè in principio operis diximus de hoc signo, sat erit solum addere D. August. tract. 18. in Joannem his verbis; *Postremò quid est, quod omnes noverunt signum Christi? nisi Crux Christi; quod signum, nisi adhibeatur, sive frontibus credentium sive ipsi aqua, ex qua regenerantur, sive oleo, quo Chrismate unguuntur, sive sacrificio, quo aluntur: nihil eorum rite perficitur.*

Cum tanta sit dignitas & præcellentia sanctissimæ unktionis, nil mirum si suo diplomate Honorius III. Papa decreverit: Honoris gratia non excipiendos Principes instructo agmine religioso, seu processionaliter; nisi consecrati existant. Neve lecto Evangelio liber exosculandus deferatur iisdem, nisi sacro oleo inunctis. Ac ne sacris ordinibus initiati Tabellionis munus obeant: ut ex Annalibus Eccles. tom. 13. auctore Raynaldo ann. 1221. num. 27. in fin. & seq.

Concludamus ergo ex prædictis, quod seu Catholica Ecclesia erravit, sancti Patres usque in præsens defecerunt à veritate (quod dicendum non est) seu approbanda est prisca institutio, & usus hujus sacre Unktionis.

C A P. XXXVIII.

De Reliquiis & intercessione Sanctorum.

EX his, quæ maximè in materiali Ecclesia servantur, & venerantur, sunt Reliquiæ Sanctorum: merito postquam de Ecclesia, & aliis ejusdem supellecilibus diximus: De Reliquiis, & Sanctorum intercessione etiam subsequemur.

Veneratio igitur, quæ erga Sanctorum Reliquias debetur, ex sacro textu, & ex sanctis Patribus Græcis, & Latinis nobis demonstratur. Etenim discessurus ex Ægypto Moyses habetur in Exod. cap. 13. vers. 29. *Tulit ergo Moyses ossa Joseph secum, &c.* quæ postea sepelivit in terra Sichen. De Christi sepulchro prædixit Isaias cap. 2. *Et erit sepulchrum ejus gloriosum:* quod exponit Hieron. de concursu & veneratione fidelium erga illud, ut in epist. 17.

De Vestimentis Redemptoris nostri habemus apud S. Marcum cap. 25. vers. 26. *Mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim: cum audisset de JESU, venit retro, & tetigit vestimentum ejus; & confestim siccatus est fons sanguinis ejus.*

De Umbra Petri in Actis Apostolorum cap. 5. vers. 15. habemus, quod in plateas egerent infirmos & ponerent in lectulis & grabatis: *Ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.* Et in eisdem actis Apostolorum de Paulo refertur cap. 19. vers. 12. *Ut super languidos deserrentur à corpore ejus sudaria, & semicintia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.*

De admirabili virtute Reliquiarum testatur Justinus Martyr. quæst. 28. his verbis; *Abominationi Græcorum subdita esse sanctorum Corpora, & sepulchra Martyrum, qua & Damonum amoluntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanitatem.*

Eusebius lib. 7. histor. refert honorem, quem Aftyrius Romanus Vir Confularis defert corpori sancti Marini Martyris, quod splendida, & pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat; & cum sumptuoso linteo involvisset, decenti sepulchro condidit.

Hieron. in vita Pauli Heremitæ tom. 1. in fine refert honorem dclatum ab Antonio vesti dicti Pauli, ibi. *Tunicam ejus sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palma foliis ipse sibi contexuerat: ac sic ad Monasterium reversus, discipulis cuncta ex ordine replicavit; diebusque solennibus Pascha, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.*

Sanctus Basil. homil. in Psalm 115. habet. *Pro legis Mosaica ritu si qui moriebantur, horum morticina habebantur abominationi: contra mors si cuiquam irrogatur pro Christi nomine, pretiosa censentur Reliquia Sanctorum ejus, &c.*

Veneratio, quæ debetur corporibus Sanctorum, eadem quoque debetur minimæ eorundem particulæ. Nazianzen. advers. Julianum Apostatam orat. 3. circa medium sic inquit. *Tu post Pilatum Christicida, post Judæos Dei hostis: non Victimam pro Christo casam veritus es? &c. quorum vel sola sanguinis gutta, atque exigua passionis signa idem possunt, quod Corpora: hæc non colis: sed contemnis? &c. Quoniam ut habetur in Psalm. 33. Custodit Dominus omnia ossa eorum; unum ex his non conteretur.*

Et sanctus Chrysostomus præfert honorem, quem Roma reportavit ex Reliquiis Apostolorum, aliis quibus eunque triumphis, & similibus; ut in homil. 32. in cap. 20. ad Rom. inquit; *Ego & Romam propterea diligo; tametsi aliunde queam illam laudare, nempe à magnificentia, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, à potentia, à divitiis, & à rebus in bello fortiter gestis: sed relictis istis omnibus, ob id illam beatam prædico; quod erga illos Paulus dum viveret, adeo fuit benevolus, adeo illos amavit, coram disseruit, & postremo apud eos vitam finivit. Unde, & Civitas ista hinc facta est insignis, plus quam à reliquis omnibus. & paulo post. Quis mihi nunc dabit circumfundere corpori Pauli? affigi sepulchro, videre pulverem Corporis illius? &c. Oris hujus pulverem videre vellem, per quod Christus magna, & ineffabilia loquutus est: non solum autem oris, sed & cordis illius pulverem videre vellem, &c. Videre vellem rursus pulverem manuum illius, quæ in vinculis fuerunt, &c. Pulverem videre vellem oculorum bene excacatorum, deinde ad orbis salutem respicientium, qui & Christum in corpore videre meruerunt. Vellem & pedum illorum videre pulverem, qui per orbem currentes laborarunt: Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma illa justitia, arma lucis, membrana nunc viventia, tunc vero cum in hac vita essent, emortua.*

De miraculo Reliquiarum, S. Ambros. epist. 51. quæ est prima lib. 7. & ferm. in festo sanctorum Gervasi, & Protasii: *Severus &c. ut contigit simbriam de veste Martyrum, qua sacra Reliquia vestiuntur, clamat, sibi restitutum lumen; & idem testatur S. Augustinus lib. 9. confess. cap. 7.*

Ac de obsequio erga Sanctorum reliquias, S. Hieron. in vita S. Hilarionis ait; *Postquam Palestina sanctus vir Hefychius Hilarionem mortuum, & sepultum audivit, perrexit ad Cyprum; & simulans se velle habitare in eodem hortulo, ut diligentis custodia suspitionem Accolis tolleret, cum ingenti vita sua periculo corpus ejus furatus est; quod Majoram deferens, rotis Monachorum, & Oppidorum turbis prospicientibus, in antiquo monasterio condidit, illa sa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore, quasi adhuc viveret, integro, tantisque flagrantibus odoribus, ut delibutum unguento putares.*

Et sanctus Augustinus epist. 103. ad Quintianum, inquit: *Portant sanè reliquias beatissimi, & gloriosissimi Martyris Stephani, quas non ignorat Sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quam convenienter honorare debeatis.*

Et idem Augustinus lib. 1. de Civitate Dei cap. 13. ait: *Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid hujusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes major exitit affectus; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius, atque conjunctius, quam qualibet indumenta gestamus.*

Non dedignati sunt Reges & Imperatores hujusmodi reliquias venerari. Augustin. epist. 42. ad Maudarenfes inquit; *Videtis Imperii nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrum Piscatoris Petri submisso diademate supplicare.* Et S. Chrysoft. in lib. *Quod Christus sit Jesus*: ait, *Romæ Urbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra Piscatoris & Pellionis currunt Reges, & Præsides, & milites.*

Complacuit quoque sibi Deus, ut Martyrum corporibus sepulchra Angelorum manibus erigerentur: ut de corpore sanctæ Catharinæ Martyris in monte Sinæ per sanctos Angelos mirabiliter collocato, ex Metaphraste in ejus vita, & refert Card. Baron. sub ann. 307. sicut etiam de corpore S. Clementis Romani Pont. in eodem mare, quo fuit submersus; dedit illi Deus habitaculum Angelicis manibus præparatum, de quo refert Gregor. Turonens. & singulis annis in die illius Martyris, aquæ sic retrahebantur ab eo sacro loco, ut quisque sic pedibus posset illum invifere.

Ac proinde Patres ipsi ad Sanctorum invocationem nos enixè invitant: sic enim August. quæst. 148. in Exod. inquit: *Cum merita nostra nos gravant, ut diligamur à Deo, non dubitemus relevari apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit.* Eoque confidentius illos deprecatores nostræ infirmitatis adeundos, dicit Ambrosius lib. de Viduis: *Quia etiam infirmitatem corporis dum viverent, cognoverunt, & S. Basilii orat. XL. Martyr. inquit: Beneficium hoc fratres, ex Deo obtinemus, ut paratum sit nobis & Ecclesie per hos Martyres auxilium: ubi enim sunt isti, quis dubitet, Deum esse presentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: Qui rursus lætatur, hoc oret; hic ut malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis.* Hos orans mulier pro filiis auditur: *Peregrinanti viro reditum incolumem, agrotanti salutem implorat. Cum his ergo Martyribus nostras effundamus preces.* Et ut digna sane peroratione probationem hanc concludamus; S. Bernad. orat. 2. super Evang. Misillus, inquit: *In periculis, in angustiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam invoca: non recedat ab ore, non recedat à corde; & ut impetres ejus orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias: Ipsam rogans non desperas: Ipsam cogitans non erras: Ipsa*

tenente

*venente non corruiſi. Ipſa pro te ſtante non metuiſi. Ipſa duce non fatigaris. Ipſa propi-
taria perveniſi, & ſic in te ipſo compereriſi, quam merito dictum ſit : Et nomen virginis
Maria.*

Et quantus honor ubique, & ab omnibus gentibus fuerit habitus erga Sancto-
rum reliquias : etiam à Græcorum Imperatoribus Tabulam auro & gemmis pretioſiſ-
ſimam multorum Sanctorum reliquiis ornatam, diebus maxime feſtis aurea catena al-
ligatam in pectore præferri fuit conſuetum, ut ex Annal. Eccleſiaſt. tom. 13. Raynaldo
auctore ann. 1205. n. 41.

Inferamus ex prædictis, quod dum nos veneramus Martyrum, & Sanctorum ^{Effectus}
reliquias, hoc peragimus, ut adoremus eum, cuius illi fuerunt fideles ſervi; ut refert D. ^{venerati.}
Hieronym. epiſt. 53. ad Riparium, ibi: *Honoramus autem Reliquias Martyrum, ut onis reli-
eum, cuius ſunt Martyres, adoremus; & ut veneremur eos, qui templum Spiritus ſancti quiarum.*
fuere. Ac etiam, quoniam ipſis reſervata eſt gloria Reſurrectionis, & Immortalita-
tis, & ut conſolemur in abſentia animarum ipſorum; dum memoramus eorum labo-
res, luctas, & triumphos; & excitemur ad imitationem eorum, quorum corpora cor-
ruptioni erant ſubjecta, ut noſtra; ut de his, & ſimilibus refert Damascen. hiſtor. de
Barlaam, & Joſaphat cap. 22. & 23. ibi: *Hæc pura & ſancta offa idcirco circumferimus,*
ut admirabilem virorum, quorum ipſa ſunt, deſiderium utcunque leniamus, eorumque
religioſam exercitationem, Deoque caram vitam nobis in memoriam revocemus, atque
ad ejuſdem vitæ ſtudium nos ipſos mutuo acuamus, &c. Quoniam mortis memoriam,
quæ permagnam utilitatem affert, atque ad religioſæ vitæ certamina promptos nos, ac
velut pennatos reddit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu ſanctitatem
haurimus.

Ac etiam Sanctorum ſepulchra veneramus; quoniam ex his virtutes eorum
apprehendimus. S. Ambroſ. ſerm. 92. *Honoro ergo in carne exceptas pro Chriſto ci-
catrices, honoro perennitatem virtutis, honoro per confeſſionem Domini ſacratos cineres;*
honoro corpus, quod me propter Dominum docuit mortem non timere. Addit S. Chry-
ſoſtom. Orat. 55. Juventis & Maximi, ut eorum interceſſionibus exaudiamur à Deo,
dum inquit: *Sanctorum tumulos adoremus, magna fide contingamus, ut benedictiones*
*conſequamur; etenim quæ volunt apud Cælorum regem, impetrare poſſunt: proinde ma-
gna promptitudine huc veniamus, quo inde magnos theſauros undequaque colligamus.* Et
idem Chryſoſtom. orat. in S. Ignatium inquit; *Ob eam cauſam reliquias Sanctorum*
*nobis conceſſit Deus, ut nos ad ſe eorum imitatione perducatur; & ſint nobis velut portus qui-
dam, & idoneum ſolacium eorum malorum, quæ quotidie nos affligunt.* Siquidem pro-
pugnacula illi ſunt contrainimicos. S. Baſil. homil. in XL. Martyres ait; *Hi ſunt quaſi*
quædam turres contra adverſariorum incurſus. Denique coluntur Sanctorum Reli-
quiarum, ne memoriæ illorum ſint ſine honore, qui etiam hominibus aliter inſignioribus
confertur. Clemens 6. ſtomat. cap. 30. *Eorum, qui cum Deo vivunt, Reliquia ſine*
honore manere non debent.

Quanto honore delatæ ab antiquis Reliquiæ: habemus ex Socrate lib. 3. cap. 13. *Reliquia*
Theodoret. lib. 3. cap. 9. Sozomen. lib. 5. cap. 18. *Illic leges concurriffe Chriſtianos, cū honore*
cum delatæ.

cum essent (Juliano Apostata imperante) sanctæ Babilæ ossa à Daphne suburbio Antiochiam deferendæ; & loculum transtulisse. *Una cum mulieribus, ac pueris exultantes gaudio, psalmosque canentes.* Imo, *Omnes ad unum antecedentes psaltare coepisse.* Scribit Evagrius lib. 1. cap. 16. S. Ignatii ossa, Theodosii Magni jussu summo honore Antiochiam fuisse translata. *Qua de causa, inquit, Festum celebre, & lætitiæ communis ad nostram usque aratem peragitur:* Nempe quod ejus annuam memoriam colli placuerit. Apud S. Hieronymum adversus Vigilantium, suo ævo ossa Prophetæ Samuelis è Palaestina Constantinopolim jussu Archadii delata, inquit: *Illas reliquias omnes Episcopi in serico, & vase aureo portarunt.* Addit, *Omnes Ecclesiarum populos occurrisse sanctis Reliquiis, & tanta lætitiâ, quasi presentem, viventemque prophetam cernebant, suscepisse; ut de Palaestina usque Chalcedonem jungerentur populorum examina, & in Christi laudem una voce resonarent.* Sancti vero Chrysofomi ossa trigesimo quinto postquam obierat anno, Constantinopolim Theodosii Junioris jussu translata, quo cultu excepta sint, habes apud illius sæculi virum Theodoretum Ecclesiast. histor. lib. 5. cap. 36. *Fidelis hominum cæcus, pelagus navigiorum multitudinæ, velut continentem efficiens, Bosphori ostium ad Propontidem situm luminariibus cooperuere.*

Miracula
ex reli-
quiis.

Dum in Deum ut authorem referebantur hujusmodi venerationis ritus, miraculis Deus hæc etiam efferebat: & de Corporibus Martyrum Gervasii & Protasii August. lib. 9. Confess. cap. 7. inquit: *Cum enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eisdem Demonibus sanabantur; verum etiam quidam plures annos cæcus civis, civitatisque notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quaesivisset, atque audisset, exiit: eoque se ut duceret, suum ducem rogavit. Quo perductus impetravit admitti, ut sudario tangeret feretrum: quod ubi fecit, & admovit oculis, confestim aperti sunt.* Et idem simile etiam refert de Reliquiis S. Stephani lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. ac etiam idem August. epist. 137. ad clericum & plebem Ecclesiæ Hipponensis inquit: *Nam & nos novimus Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter Demones confitentur; furem quendam, qui ad eum locum venerat, ut falsum jurejurando deciperet, compulsam fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere.*

Sanctos
videre &
audire.

Quod autem impius Calvinus scurriliter effudit, Sanctis eousque longas aures non esse, & oculos tam perspicaces, ut ad nostras porrigantur preces, & nostris advigilent necessitatibus. Quoniam sanctus Gregor. Magn. lib. 12. Moral. cap. 13. docet Sanctos, qui Dei charitate fruuntur, omnia in Deo tanquam in lucidissimo speculo adspicere, & spectare quæ ad nos pertinent. & S. Ambros. inquit: *Isti sunt Dei Martyres, nostri Praesules, & speculatores vitæ, actuumque nostrorum.* Et per Hieremiam Prophetam dicit Dominus cap. 15. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad Populum istum.* Omitto quod dicitur 2. Machab. c. 15. Hieremiam, & Oniam mortuos tunc usque viros; *Orare pro omni populo Judæorum.* Et tota Apocalypsi refertur Angelos atq; Sanctos in ista terrestria Dei virtute inspicere: sed & Raphael (Tob. 12.) orationes Tobiae Deo offerebat: ergo eos proculdubio audiebant.

Referam

Referam hic obiter de Angelo Tutelari, quem unicuique Deus custodem appo- *De Ange-
lo tutelari*
fuit: & quamvis ex Sectariis plurimi velint; ejusmodi commentum esse à domesticis
Diis, Laribusque Gentilium: asserimus indubitanter nos ex scripturis illam fidem,
non Geatium nugis: Nam & populis atque provinciis Angelos suos esse, qui res eo-
rum curent, habes ex Daniele cap. 10. ubi & Michael dicitur Princeps populi Judæo-
rum, & Angelus alius Princeps esse Persarum, aliusque Græcorum: Et singulis ho-
minibus ejusmodi spiritus dari docemur apud Matth. cap. 8. *Videte ne contemna-
tis unum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in Cælis semper vident fa-
ciem Patris mei, qui in Cælis est.* In quem locum D. Hieronym. Comment. in
Matth. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custo-
diam sui Angelum delegatum.* Et idem de obitu Paulæ, *Testor Jesum, & Sanctos ejus,
ipsumque proprium Angelum, qui custos fuit, & comes admirabilis fœmina: me nihil in
gratiam, nihil more blandientium loqui.*

Objiciunt etiam Sectarii, invocationes Sanctorum esse blasphemias contra
Christum, ex eo solvitur; quod nemo Catholicus non profiteatur Christum esse so-
lum immediatum mediatorem apud Deum: reliquos omnes mediatos per Christum:
unde etiam D. Bernardus serm. de beata Virgine incip. Signum magnum apparuit,
&c. inquit; *Opus est mediatore ad mediatorem: nec alter nobis utilior, quam Maria, &c.*

Acriter etiam insurgunt Sectarii contra nos; quod multitudo Reliquiarum
cuique Sancto sit attributa. Respondemus primo hoc processisse, quoniam pluri-
mi Sancti ejusdem nominis sunt nuncupati, ut ex Menologiis Græcis, & Martyrolo-
giis Latinis; unde sæpe quod est unius Sancti, alteri fuit attributum. Secundò, cum
pietas populorum exardesceret erga Martyres, & alios Sanctos, ac exoptarent illi ob-
tinere spolia eorumdem, ut multiplici devotioni satisficeret; necesse fuit dividere præ-
dicta Sanctorum corpora, & inter plurimos distribui; ut inquit in proposito sanctus
Basilius homil. in XL. Martyr. *Non uno in loco sese clauserunt, sed in multis locis ho-
spitio recepti, multorum patrias ornaverunt.* Et cum singulæ partes retinerent nomen
illius Sancti, unde fuerunt extractæ, produxerunt multiplicationem corporum: as-
sumpta parte pro toto. Quod etiam processit cum Altaria antiquitus essent sepul-
chra Sanctorum (quæ Memoriam nuncupabantur) postea decrevit Concilium Car-
thaginens. sub Pontificibus Bonifacio, & Cælestino Can. 14. tom. 1. ibi: *Et omnino
nulla memoria Martyrum probabiliter accipietur, nisi aut ibi corpus, aut aliqua certa reli-
quæ sint, aut ubi origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine
irraditur.* Et ex his cum fuerit necessario divisio prædictorum corporum, non mi-
rum, si inde contigit æquivocatio, sumendo particulam Reliquiarum pro toto Cor-
pore. Quæ divisio etiam processit, ut singula particularia loca retinerent in tute-
lam illum, cujus Reliquias possent consequi; ex sancto Ambrosio lib. 5. in Lucam, &
idem lib. 1. de Abraham cap. 5. in fin. ibi: *Unde discimus, quantus sit murus Patriæ vir
justus, quemadmodum non debeamus invidere viris sanctis, nec temerè derogare; illorum
enim nos fides servat, illorum justitia ab excidio defendit: Sodoma quoque, si habuisset vi-
ros decem justos, potuit non perire.*

C A P. XXXIX.

De Peregrinationibus, quæ fiunt ad Reliquias
Sanctorum, & alia sacra loca.

Diximus supra de Ecclesiis, Altaribus, ac de Sanctorum Reliquiis. Et quoniam ad ea loca prisci fideles peregrinationes suscipiebant; de istis nos modo dicamus; Quamvis etiam ab Hæreticis eadem impugnentur; ex sacro textu, & sanctis Patribus easdem nos comprobabimus.

Habetur in 1. Reg. cap. 1. vers. 3. quod Elcana Pater Samuel ascendebat de Civitate sua statutis diebus, ut adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo. & in 2. Regum cap. 15. vers. 7. dixit Absalon ad Regem David; *Vadam & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron.* & apud Lucam cap. 2. vers. 41. *Ibat Iesus cum Maria matre ejus, ac Joseph per singulos annos in Hierusalem in die solenni Paschæ.* Venerunt quoque Gentiles, ut adorarent, Joann. cap. 12. vers. 20. ibi. *Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, ut adorarent in die festo.* Et in Paulo legitur in Act. Apost. cap. 20. vers. 16. *Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis.* Quæ loca adducit S. Hieron. ad Marcellam, ut ad peregrinandum Hierosolymam illa excitetur, dum in epistola 18. inquit. *Si post passionem Christi hic detestabilis locus est, quid sibi voluit Paulus Hierosolymam festinare, ut ibi faceret Pentecosten?*

Hujusmodi quoque peregrinationes à sanctis Patribus comprobantur: & sanctus Basilius reprehendit nundinas, & similia in locis sanctis, ad quæ fiebant peregrinationes: interrogat 44. inquit: *Peregrinandi quidem potestatem ei permitto, qui in peregrinatione sine anima sua derrimento, & cum utilitate eorum, quibuscum congregiatur, possit versari, &c.* Illud enim hoc loco intelligendum est, nundinationes; & questus illos, omnes, qui cauponæ attingunt, fratrum conventus longissimè fugere debere.

Et sanctus Chrysostomus homil. 32. in epist. ad Roman. ostendit ardens desiderium, quod ipse habebat, ut invideret Reliquias Romæ. & idem homilia 8. in epistola ad Ephes. exultat catenas Petri his verbis; *Nihil est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula; & merito viros illos admirarer propter Christi desiderium. Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem, & horrent Dæmones, reverentur autem Angeli.*

Cui subscribit August. in Psalm. 88. dicens: *Olim Principes sæculi ad urbem Romanam venerunt, non ad Templum Imperatoris, sed ad memoriam Piscatoris.*

Peregrinationum etiam ad sancta Hierosolymorum loca frequentiam sic testatur Hieronym. in epist. 13. ad Paulam. *De toto hinc orbe concurritur: Plena est Civitas universi generis hominum: & tantauriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris.* ac rursus epist. 17. ad Marcell. *Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas arates currere, qui Episcoporum,*
qui

*Qui Martyrum, qui eloquentium in Doctrina Ecclesiastica virorum venerunt Hierosoly-
mam, putantes minus se Religionis, minus habere scientia, nec summam, ut dicitur, manum
accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, in quibus primum Evangelium
de paribulo coruscaverat.*

Socrates lib. 7. cap. 46. inquit. *Theodosius Imp. Eudociam conjugem Hierosoly-
mam misit, quique pollicitus erat illam hoc votum persolaturum, si filiam in matrimonio
collocatam cerneret.*

Theodoret. serm. 8. Græcor. affectio, de Martyr. inquit; *Vespasianus quoque &
Adrianus sibi templa ingentia excitarunt; verum, & vitali simul cura, & impio honore
privati sunt. Martyrum vero templa conspicua cernuntur, magnitudineque, præstantia,
omni præterea ornatus genere variata, &c. Neque vero hac per annum semel, aut bis, aut
quinquies adventamus, sed in eis sæpe numero dies festos peragimus, sæpe diebus singulis
eorum Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus. Quique homines prospera sunt
valetudine, conservari eam sibi à Martyribus petunt; qui vero egritudinem aliquam pa-
tiuntur, sanitatem exposcunt; insuper, & steriles viri, & mulieres dari sibi filios petunt: qui
vero parentes sunt, integra sibi, & propria custodiri, quæ consequuti sunt dona, &c. Non
qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquam Divinos ho-
mines, intercessoresque sibi eos apud Deum advocent, & precentur. Piè verò, fideliterque
precaros ea maxime consequi, quæ desiderant; testantur illa, quæ votorum Dei dona per-
solvunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia.*

Ex his patet, priscos fideles non solum iter fecisse ad loca Martyrum, eosque
exorasse non pro salute spirituali tantum, verum etiam pro sanitate temporali ipso-
rum; eorundemque familiæ, ut etiam refert sanctus August. de Civitate Dei lib. 22.
cap. 8. Infantes, & ægrota animalia ad eosdem portabant pro obtinenda sanitate,
Gregor. Nissen. & Theodoret.

At quando eorum intercessionibus gratiam obtinuerant, eorum templis, &
akaribus, in signum tributi, & consequuti voti appendebant aureas, & argen-
teas imagines particularium corporum, quæ sanitatem recuperaverant. Theodor.
supra adductus, & Paulinus Nolanus in Felice. Et de hoc ritu antiquissimo in
Ecclesia late Baron. ad ann. 37. ubi Spondan. num. 51. ubi hoc etiam refert apud Gen-
tiles in usu.

Præterea non solum Reliquias Sanctorum venerabantur. Hieronym. ad
Marcell. epist. 17. sed eas etiam osculabantur, idem Hieronym. contra Vigilant.
Floribus eas spargebant, Augustinus de Civitate Dei lib. 22. cap. 8. Portabant illa
ia sericis linteis, & aureis vasis. Hieronym. contra Vigilant. Ante eorum thecas
cilicio induti jacebant, Rufin. hist. Eccles. lib. 2. cap. 33. Chrysof. 2. Corinth. ho-
mil. 26. offerebant Deo sacrificia supra eorum sepulchra, & Reliquias, Hieron. con-
tra Vigilant.

Addimus ulterius: quamvis Deus sit ubique, & veri Adoratores serviant ei in
veritate, & penetralia cordis præcipue ipse respiciat; negari tamen non potest, quod
miracula potius in uno loco, quam in alio operetur Deus; cum sit hoc de arcanis

judiciorum ejus, ut legimus apud Lucam cap. 4. Christum in carne fecisse miracula in Cafarnaum, non autem in patria sua: ac etiam de umbra Petri habetur, inter alias omnes privilegiatam fuisse in sanandis quibuscunque infirmitatibus: & hoc Hierosolymis solummodo, refert Divus August. epist. 137. ad Clerum, populumque Hipponensem tom. 2. ibi: *Ubique quidem Deus est, & nullo continetur, vel includitur loco, qui condidit omnia; & eum à veris adoratoribus in spiritu, & veritate oportet adorari, ut in occulto exaudiens, in occulto etiam justificet, & coronet: veruntamen ad ista, quæ visibiliter nota sunt, quis potest ejus consilium perscrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, ubi R. Felcis Nolensis corpus conditum est, quo voluit ut pergerent, quia inde nobis facilius, fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo fuerit divinitus propalatum.*

Inferamus igitur prædictis: quanvis Deus existat in omnibus locis, & præcipue intra corda nostra sint vera Dei templa, & Spiritus sancti habitacula; ac etiam quamvis ex peregrinationibus persæpe deficiat devotio, & pietas; ut propterea D. Hieronymus dissuadens Paulino iter in Palæstinam, initio epist. 13. tom. 1. dicat: *Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est.*

Nihilominus ibi exorandus est Deus, ubi complacet speciali assistentia se manifestare, & gratias concedere. Cumque etiam Reliquiarum præsentia inferviat ad excitandam in nobis devotionem, ut faciliores reddantur influentiæ miserationis Dei, qui ubique est per essentiam, per præsentiam, & potentiam; sicuti etiam est in anima justi per gratiam, in spiritibus Damnatorum per justitiam, & super omnes creaturas per providentiam, & in peccatoribus, qui ingemiscunt, per misericordiam: similiter credendum est, quod in quibusdam locis speciali protectione, ac affectu existat.

Nec prædictis repugnant verba Domini. *Tu cum oraveris, intra in cubiculum tuum.* Ex quibus inferunt adversarii, Homini non esse peregrinandum, ut Deum adoret & colat. Quoniam non sunt illa intelligenda de cubiculo materiali, sed, ut explicat Chrysostomus homil. 76. ad populum, de cubiculo cordis, ne alioquin Dominus sibi contradicat apud Matth. 16. ubi ait; *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in Cælis est.* Itemque illi adversetur Apost. 1. Timoth. 6. dicens; *Volo, viros orare in omni loco.* Unde idem Chrysost. sic concludit. *Quando ergo sic oramus, ut non queramus humanas laudes, semper in cubiculo oramus, sive alioque simus in Ecclesia, sive in montibus, sive etiam in ipso foro.* *Quando autem intramus cubiculum ad orandum, & cupimus videri; tunc sanè extra cubiculum orare dicimur.* Et propterea Sanctorum corpora, & præcipue Martyrum, perinde ac Christi membra honoranda, & Basilicas eorum nomine appellatas, velut loca sancta, Divino

cultui mancipata affectu pio, & devotione
frequentandas.

De Processionibus, & Rogationibus seu Litanis

U^{sus} Processionum consistit in publicis precibus, seu quod populus fidelis ordine *Ad quid*
 incedat, & coram Deo assistat, ad implorandum auxilium: Etenim Tribus *proficiunt*
 liorum Israel profecta de monte Domini, Arcaque fœderis Domini præcedebat eos
 per diem, cum incederent; cumque elevaretur Arca, dicebat Moyses, ut in Numer.
 cap. 10. vers. 33. & seq. *Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt*
te, à facie tua. Redduntur etiam gratiæ Deo in processionibus, ut in 2. Paralip. cap.
 20. Josaphat, & habitatores Hierusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis
 Dominus gaudium de inimicis suis, ingressi sunt Hierusalem cum psalteriis, & citha-
 ris, & tubis in domum Domini, &c. Sicuti etiam fiunt quoque preces ad aver-
 tendam Dei iram. Joel. 2. vers. 15. *Cantate tuba in Sion, sanctificate jejunium, vocate*
cœcum, congregate parvulos, &c. Ac etiam quandoque Deo gratulamur, ut apud
 Matth. 21. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cade-*
bant ramos, &c. & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio David, Bene-
dictus qui venit in nomine Domini, &c. Et sicuti cum Arca à sacerdotibus portaba-
 tur, sequebatur populus cum reverentia, & devotione; hoc etiam fit de præsentī, cum
 sanctissima Eucharistia in Arca figurata, Reliquiæ Sanctorum, seu Crucis signum
 processionaliter deferuntur.

Cœpit usus Processionum in Ecclesia à Constantini temporibus, cum vidisset *Quando*
 in sœmnis signum Crucis in Cælo splendide collocatum, dictumq; sibi fuisset: O Con- *cœperint.*
 stantine, *In hoc vince:* Jussit viros cruditos ex auro & lapidibus pretiosis in vexillum
 sanctæ Crucis transformare signum, quod Labarum vocabatur. Hoc enim signum
 bellicum inter alia pretiosius erat; eo quod Imperatorem præcedere, & adorari illud
 à militibus moris esset. Rupert. Abb. de Divin. Offic. lib. 9. cap. 5.

Quod autem usus Processionum ab exordio Ecclesiæ habuerit originem, de
 eisdem Tertull. lib. de præscript. advers. hæres. cap. 43. loquitur. *Et processio mode-*
sta, & Ecclesiastica. Et D. Hieron. ad Eustochium de custodia Virgin. epistola 12.
Martyres tibi quarantur in cubiculo tuo; nunquam deerit causa procedendi, si semper
quando necesse erit, processura sis. Et in Concilio Bracharen. 3. cap. 5. habetur, qua-
 liter Reliquiæ ab Episcopo, seu Levitis deferendæ sint in processionibus; ut etiam re-
 fert S. August. de Civitate Dei, lib. 22. cap. 8. Theodoret. de Martiano Imperatore,
 qui pedibus, in processionibus incedebat, una cum Episcopo Anatolio. lib. 1. Col-
 lectan. ex historia, sic inquit: *Martianus ad supplicationes, quæ in campo fiebant, pedes*
egressus multa largitus est egenis. Sozomen. refert reliquias Martyris Meletii solenni-
 ter in processione Antiochiam fuisse translatas, ut in lib. 7. cap. 10. ibi: *Alternatis*
Psalmorum cantibus &c. Similiter testatur Socrates in translatione Reliquiarum
 martyris Babylæ lib. 1. cap. 16. quod Dæmon, qui in delubro Apollinis Daphne habi-
 tabat, cum nullum Imperatori responsum daret, vicinum Martyrem reformidans: Im-
 perator causa intellecta, loculum Martyris, quem celerrime inde transferri jubet, &c.

Rufin. hist. lib. 2. cap. 33. quod Magnus Theodosius Imperator, antequam Eugenio bellum indiceret; *Cum Sacerdotibus, & populo omnium orationum loca rediens, ante Martyrum, & Apostolorum thecas jacebat cicilio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessionem postebat.* Imperator Theodosius Juvenis fecit processionem relata per Nicephorum lib. 14. cap. 3. hist. Eccles. ibi. *Litania instituta est: supplicantes processere, atque una concors Ecclesia civitas tota, & ipse medius Theodosius hymnis canendis pravit, habitu privato incedens. Minime verò eum opinio fefellit: statim enim cælum aerem turbidum serenitate commutavit, & frumenti non mediocrem inopiam quadam frugum copia, & ubertas est consequuta.*

Et S. August. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. inquit: *Memorati memoriam Martyris Stephani, quæ posita est in Castello Synicensi, ejusdem loci Lucillus Episcopus populo procedente, atq; sequente portabat: fistula, cujus molestia jamdiu laboraverat, illius piæ sarcina veftatione repente sanata est; nam deinceps eam in suo corpore non invenit.*

Ac Imperator Justinianus in autl. 123. de sanctiss. Episcopis cap. 31. *Si hæc sacra mysteria conturbaverit, aut celebrare prohibuerit, capitaliter puniatur: hoc ipso in Litaniis, in quibus Episcopi, & Clerici reperiuntur, custodiendo, &c.*

*Cruce præ
sedebat.*

In hujusmodi processionibus etiam præcis temporibus Cruces deferrebantur sequentibus Ecclesiasticis, & aliis fidelibus: & hunc ritum antiquissimum in Ecclesia referunt Cassiodorus Tripart. lib. 2. cap. 8. Socrates lib. 6. cap. 8. Niceph. lib. 13. cap. 8. Card. Baron. ad annum 401. ubi Spond. num. 8. & legitur in vita S. Porphyrii apud Surium tom. 1. Durant. de Ritib. Eccles. lib. 2. cap. 10. num. 9.

Ex hoc sancto ritu reducitur primum nobis ad memoriam; qualiter piæ turbæ sequebantur Christum, ut audirent ejus sancta verba, & miracula viderent; referunt Matth. cap. 14. Lucas & Marc. 5. Joan. 6. Alliciuntur præterea fideles ex hoc ritu, ut Christum sequantur, & quisque sua propria cruce Matth. 16. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Addimus: quod crux in processionibus, tanquam vexillum crucis Christi deferatur: quoniam ut inquit Job. 6. *Militia est vita hominis super terram:* cujus arma spiritualia sunt 2. Corinth. cap. 10. *Non secundum carnem militamus:* Cujus adversarii fortes sunt Diabolus, mundus & caro: ex Apostolo ad Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus.* Et S. Petrus Epist. 1. cap. 2. *Obsecro vos abstinere à carnalibus desideriis, quæ militant adversus carnem:* & propterea nos ipsos abnegantes, & crucem deferentes, strenuè militemus contra dictos adversarios, ex Apost. 1. Timoth. cap. 1. *Commendo tibi fili Timothee, ut milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam.*

Non præteribo in proposito, quod habetur in M. S. tempore Eugenii III. Rom. Pont. cui titulus, *Vaticana Basilica Descriptio.* Auctore Romano Canonico ejusdem Basilicæ: ubi habetur: *Quod Crux Dominica Romæ Quadragesimali tempore sumebatur de sanctissimo B. Petri altari, quæ præcedebat populum pœnitentem per totam Quadragesimam ad stationes euntem: & quod in majori Litanía, seu generali processio-*

cessionē B. Petri Basilica ductrix & rectrix cæterorum præambula esset: ut denotetur B. Petrus Vexilliferus, & totius Ecclesiæ præductor. Cui determinationi in prædictæ Vaticanæ Basilicæ favorem, quantum hodie Canonici Lateranenses acquiescant, me remitto; certum est autem, ut habetur ex diplomate Innocentii III. Papæ, de hac Basilica Lateranensi, his verbis: *Sanè multa congregaverunt divitias, & auxerunt honores, sed hac Basilica supergressa est universas; cum sit mater omnium: & multas filias habeat de latere consurgentes, dantes Domino laudem, &c.* ut latius habetur in tom. 13. Annal. Eccles. ann. 1216. n. 46. & Pius V. Papa in constitutione, quæ incipit; *Infirma avi conditio.* confirmat, quæ declaraverat Gregor. XI. circa superioritatem Lateranensis Ecclesiæ. *Etiã super Basilicam Princ. Apost. de Urbe: ut in constit. Super universas.*

Hinc nos videmus Processiones indictas in modum cujusdam cœlestis exercitus de Christi gloria, & triumpho exultantis, Crucis signa, & vexilla in æra sustollentis, ad significandam aerea potestatis expugnationem.

Deferebantur etiã in hujusmodi processioibus cerei & lumina. S. Bernard. serm. 2. in Purificatione B. Mariæ, inquit: *Processuri sumus bini & bini, candelas habentes in manibus, ipsasque succensas: & infra, Merito sanè bini & bini procedimus: sic enim ob commendationem fraternæ charitatis, & socialis vitæ missos à Salvatore discipulos sacra Evangelia testantur.*

Ac etiã cantantes & psallentes cum immensæ multitudinis choris procedebant in processioibus: refert post alios Durant. de Ritibus Eccles. lib. 2. cap. 10. n. 9.

Amplius in processioibus incedebant non pretiosis vestibus, sed etiã discalceati, cinere & cilicio induti, nisi impediret infirmitas: Concil. Maguntin. Can. 34. Quibus accedit quod refert D. Antoninus Florentinus part. 3. histor. tit. 22. c. 3. §. 32. his verbis. Per hæc ipsa tempora ann. 1388. mirabilis factus est populorum motus, omnis quippè multitudo vestes exteriores induit albas, lineas tamen ad pedes usque protensas, cum capitibus ad modum capparum religiosorum, quibus facies velabant, ad oculos tantum foraminibus ad videndum relictis: omnes mares, & fœminæ, laici, clerici, & religiosi cujusque ordinis, grandes, parvuli, similibus vestibus incedebant, incredibili que devotionis ardore, longa horum dealbatorum agmina ad vicinas urbes commeabant, processionaliter bini pergentia, pacem, & misericordiam supplici clamore sæpe clamantia; ac laudes & hymnos in Latino, vel vulgari decantantia, præcipuè sequentiam illam, quam dicunt, D. Gregorium edidisse, *Stabat mater dolorosa, &c.* Ac etiã in illa peregrinatione novem & decem dierum, jejnantibus plurimis, qui poterant, in pane & aqua, Confessiones & Communiones frequentabantur cum aliis piis operibus, ut subdit ibidem.

Quoniam processiones, ut plurimum indicuntur occasione Rogationum, seu *Litania* Litaniarum publicarum; non incongruum erit hic aliquid annectere de Rogationibus, seu *Litaniis*.

Litaniæ Græco nomine nuncupantur, quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter litanias vero & exomologesin hoc differt; quod exomologesis ex sola confessione peccatorum agitur: Litaniæ vero propter rogandum Dominum, & impetrandam aliquam ejus misericordiam; refert Rabanus Maurus de Instit. Clericor. c. 15. Lita-

Qualiter
instituta:

Litanias, id est, Rogationes publicas (quas Majores vocamus) Romani una die denominata; id est VII. Calendas Maji annuatim facere solent: quas Gregorius Magnus initio ordinationis suæ instituit: dum post aquarum inundationem insolitam, & inguinariam luem, Pelagio I. Papa extincto, populum vastaret Romanum: propterea tunc eo modo septenam ordinavit Litaniam; sicut Paulus Diaconus commemorat in Imperatore Mauritio, ut Dominum precaturos in septem turmas, seu processiones distribueret; quo pietatem Domini multiplicius implorarent. In primo choro fuit Clerus; in secundo Abbates omnes cum Monachis suis; in tertio omnes Abbatissæ cum congregationibus suis; in quarto omnes Pueri; in quinto omnes Laici; in sexto omnes Viduæ; in septimo omnes mulieres conjugatæ; ut latius in sermone, quem habuit idem sanctus Gregorius in Ecclesia S. Sabinæ IV. Kalend. Septembris, ut ex registro epist. lib. II. cap. 2. ac etiam VValfriidus de rebus Ecclesiæ cap. 28.

Refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 24. & Albinus de divinis officiis cap. de Litaniam Majore: Hoc institutum adhuc hodie servari; quia tunc omnia in profectu sunt: messes pullulant, fructus, Vinæ, & Olivæ prodeunt, & erumpunt; ita petendum, ut à Domino conserventur etiam.

Triduanæ autem Litanie, quæ proximis diebus antè Ascensionem Domini annuè celebrantur; in Galliis sunt constitutæ temporibus Clodovæi Francorum Regis, scilicet vigesimo Imperii Zenonis anno, dum Civitas Viennensium crebro terræ motu subverteretur, & bestiarum desolaretur incurfu; S. Mamertus ejusdem Civitatis Episcopus eas legitur pro malis, quæ præmissimus, ordinasse: quas Aurelianensis Synodus ex eo tempore jussit fieri. De quibus Sydonius Apollinaris lib. 5. epist. 14. inquit: *Quicquid enim illud est, quod velotio vel negotio vacas; in Urbem tamen Rogationum contemplatione revocabere, quarum nobis solennitatem primus Mamertus pater, & Pontifex reverendissimo exemplo, utilissimo experimento invenit, instituit, invexit.* De iisdem refert etiam Amalarius, de Ecclesiast. offic. lib. I. cap. 37. & VValfriidus dicto cap. 28. Rupert. Abbas, de divinis offic. lib. 9. cap. 5. subdentes, quod Hispani, & aliæ nationes in alia tempora easdem transtulerunt: quæ consuetudo apud nos usque hodie pro diversis calamitatibus devotissimè recolitur, inquit Albinus de divinis officiis cap. de diebus Rogationum: Has autem Rogationes fieri solennes ante diem Dominicæ Ascensionis instituit dictus Mamertus, ut tanquam abeunti in cælum Domino ac dicenti; *Petite, & accipietis*, humanæ miserie commemoratio triduanis supplicationibus ambitiosius ingeretur: & ut rememorata sponforis potentia, fide petentium spes roboretur; in eisdem processionibus triumphatoris cælos ascendentis insignia, scilicet Cruces atque vexilla præferuntur. Rupert. Abb. de divinis offic. lib. 9. cap. 5. Et quod ejusmodi processiones, Litanie, seu Rogationes tam in Occidente quam in Oriente, expiationis causâ, urgente aliqua necessitate indici, quando cunque etiam ante præfata tempora consueverent, extat Concilium Laodicens. cap. 17. & refert Card. Baron. sub ann. 158. ubi Spond. num. 45.

Litanæ quoque institutæ à Sergio Papa, in festo Purificationis sanctæ Mariæ: & hæ ab Ecclesia sancti Adriani, usque ad Ecclesiam sanctæ Mariæ Majoris, deferentes omnes cereum, quod de manibus summi Pontificis acceperant similiter etiam institutæ in aliis festivitibus beatæ Virginis. Albinus de Ecclesiast. offic. cap. de Purificatione sanctæ Mariæ, de quibus loquitur etiam Rabanus Maurus, & alii.

Consueverunt etiam Litanæ, seu Processiones in *Dominica in Ramis Palmarum*. Alcuinus de divinis offic. Hugo de sancto Victore lib. 4. Erudit. Theologic. cap. 14. ut nos infra dicemus cap. 26. ubi de hac eadem Dominica.

Fuerunt quoque Litanæ in *Sabbato sancto*, post Baptismum ante Altare, quæ septenæ, quintenæ, ternæ dicuntur: de quibus Alcuinus de divin. offic. cap. de Sabbato sancto, & Amalarius de Ecclesiast. offic. hb. p. cap. 28.

Fuit etiam annalis & præcipua Processio in die *sanctæ Resurrectionis*, de qua Rupert. Abb. lib. 7. de divin. offic. cap. 21. ubi refert, quod processio ista agatur ex mystica Evangelici auctoritate: ubi Angeli mulieribus præcipiunt, dicentes: Ite, dicite discipulis ejus, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: & ipse Dominus occurrens illis exeuntibus à monumento, cum tenuissent pedes ejus, & adorassent eum: Ite, inquit, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ubi me videbunt. Et inde merito in primi hujus mandati commemorationem; quod statim ut visus est Christus Dominus post resurrectionem, inquit: *Nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ubi me videbunt*; Nos Processionem agimus solennem, nosque & nostra loca aspergimus aqua benedicta, in honorem ejus diei, quo jussi sumus baptizati, in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Ex ea Processione etiam fluxisse eam, quæ *singulis diebus Dominicis* fieri solet, docet Rupert. Abb. lib. 7. cap. 20. Cujus institutionis auctor creditur Agapetus Papa auctore Martino Polono. Ejusque meminisse videtur S. Hieron. in Epitaphio Paulæ ad Eustochium. *Die tantum Dominico ad Ecclesiam procedebant; ex cujus habitabant latere, & unumquodque agmen matrem propriam sequebatur atque inde pariter revertentes &c.* Ut de his refert etiam Durantes de Rebus Eccles. l. 2. c. 10. n. 5.

Processionum Ritus miraculis comprobatur: ut supra retuli de miraculo in Processione cum Reliquiis S. Stephani ex D. August. de Civit. Dei l. 22. c. 8. Præterea refert Nicephor. lib. 14. cap. 46. & Cedrenus in Theodosio, ut cum Constantinopolis gravi & diuturno motu terræ concuteretur: indictis Litanis & supplicationibus: subito inspectantibus omnibus, divina quadam vi, puer in ærem sublimis ad caelestem usque tractum sublatus, divinas Angelorum voces audivit. *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus & immortalis miserere nostri*: Quo audito Theodosius, ut per orbem Hymnus ille concineretur, decrevit. Et alia multa miracula refert in proposito Durantes de Ritib. Eccles. lib. 2. cap. 10. n. 7.

Ex dictis Processionibus sunt alia Tristes, cum nos tribulationes patimur: & alias Lætas dicimus ad gratiarum actiones, ob res bene & feliciter gestas: Durant. dict. cap. 10. n. 8.

Verum quoniam Processiones solenniter aliquando indicuntur ad occurrendum

Prælati vel similibus: Decrevit Honor. Papa III. in suo Diplomate: Ne cui Principi nisi sacro oleo unctus esset, religioso instructo agmine honoris gratia obviam iretur, ut ex Annal. Ecclesiast. Raynaldo auctore tom. 13. an. 1221. num. 27. in fin. & seq.

*De ordine
procedendi.*

Notandum hic obiter, ut Mendicantes inter se præcedentia contendentes, aut confratres confraternitatem, inter quos ortæ fuerint lites hujusmodi occasione: Qui in quasi possessione Juris præcedendi sunt, hi in processionibus publicis & privatis debent præcedere. Et quando non constat de quasi possessione præcedentiæ inter Fratres quidem Mendicantes, qui antiquiores in loco controversiæ habent domicilium: Inter confratres verò inter se litigantes ii, qui prius sacris usi sunt in processionibus. Nec in hoc derogatur quo ad præcedentias, quæ propriis Ordinibus debentur, præterquam in processionibus prædictis debentur Fratribus Cappuccinis, qui in processionibus sub cruce conventualium sancti Francisci, aut Conventualium de observantia incedere solent. Ut in Bulla Gregorii XIII. anno 1583. 15. Julii, quæ incipit. Exposit: Impressa apud Quarantam in summa Bullarum, in verbo, Præcedentia.

Controversiæ, similiter si sint quæ inter Regulares, oriri solent super eorum præcedentia in processionibus, & cæteris actionibus tam publicis, quam privatis: illud observandum, quod in urbe Roma omnium Magistra observatur non obstante Constitutione prædicta & aliis contrariis, ut ex resolut. Cardinalium super Episcopis, & Regularib. 26. Augusti anno 1593.

Controversiæ de præcedentia inter Ecclesiasticas personas tam Seculares, quam Regulares, tam in processionibus, & aliis similibus actibus, Episcopus amota omni appellatione, & non obstantibus quibuscunque componat. Concilium Trident. Sess. 25. cap. 13. de Regul. Quamvis hoc procedat in controversiis vertentibus inter personas Ecclesiasticas: secus si ex una parte sint seculares personæ, & ex alia Ecclesiasticæ. Ut ex declarat. Congreg. Cardinalium supra dicto cap. 13.

In Processionibus de jure debent omnes simul convenire in Cathedrali, & unicam processionem facere: Quod si ob locorum distantiam non possent in Cathedrali convenire; debent saltem in unum convenire in Ecclesia baptismali. Ut fuit resolutum in Rota Romana in Calaganitana præminentiarum anno 1567. inter impressas Card. Seraphini in ord. 13. & 15.

In materia Præcedentiæ membra non separantur à capite Can. prim. 12. distin. Adeo ut Episcopus in processionibus debeat incedere cum suo Capitulo; alias ammittet distributiones, potest sibi eligere locum ubi maluerit. Ex declarat. Congregat. Concilii Trident. super Sess. 8. cap. 5. de Reform. Item quod præfata membra præcedant omnes, quos antecedit eorum Caput, Felinus in cap. Non licet sub n. 2. vers. Gusta bene. De præscript. & fuit resolutum in Rota Romana coram Gregor. XV. in Calaganitana præminentiarum 18. Decemb. 1606. quod Ecclesia vel Capitulum existens in potestate Cathedralis præcedat Capitulum, quod est in statu Collegiatæ.

Nec prætermittam in præfenti referre ardentem pietatem summorum Pontificum in præcedentibus sæculis, qui in processionibus, seu Litiis, antequàm solenniter Missam celebrarent, nempe diebus Purificationis, & Annuntiationis gloriosæ

Virginis, ab Ecclesia S. Hadriani usque ad sanctam Mariam Majorem: & feria quarta Cinerum ab Ecclesia sanctæ Anastasiæ usque ad Ecclesiam sanctæ Sabinæ: similiter in Litania majori in festo S. Marci à Basilica Lateranensi usque ad Basilicam sancti Petri in Vaticano; & aliis festivis diebus: summus Pont. Episcopi, & Cardinales discalceati tam longis itineribus pedibus nudis incederent. Cum autem ipse Dominus Papa ad Ecclesiam venisset, ubi Missa erat celebranda, Primicerius cum schola Cantorum in introitu ipsius Ecclesiæ cantantes, *Te Deum laudamus*: & deinde ipse Dominus Papa intrans sacrarium deponebat Planetam, ubi schola Cubiculariorum habebat aquam calidam paratam ad abluendos pedes Domini Papæ: quibus ablutis calceans caligas cum Sandaliis pro Missa cantanda; induens Planetam & Mitram aurifrisiatam, ita cum processione incedebat ad Altare majus; & ibi celebrabatur Missa de more. Hæc deduxi ex Rituario Cencii Camerarii, & aliis antiquis Cereimonialibus.

Exempti omnes tam Clerici Seculares, quam Regulares, etiam Monachi, ad publicas processiones vocati accedere compelluntur, iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuè vivunt. Concil. Trid. Sess. 25. de Regular. cap. 13. Quod procedit in omnibus processionibus publicis, & consuetis, vel indictis pro bono publico, & honore, ut resolvit Congregatio Concilii 12. Januar. 1598. Si Monachi vel Regulares ferè ultra medium milliare à civitate distent, non esse utique compellendos accedere ad processiones, non obstante dicto decreto, ut resolvit Congreg. Concilii, & refert Quaranta in summa Bullarii in verbo *Præcedentia*. Nec comprehenduntur Sacerdotes nullum officium, seu beneficium Ecclesiasticum in civitate, seu Diocesi obtinentes: ut etiam resolvit dicta congregatio Concilii 9. Maji, 1597. secus si haberent beneficium etiam simplex; quia nunc posset compelli ab Episcopo ad processiones. Riccius in Collect. decis. part. 4. Collect. 882. in princ. Nec potest Episcopus compellere censuris Ecclesiasticis, ut accedant ad processiones, sed tantum pœna pecuniaria. Sanch. de Matrim. lib. 7. dub. 33. Quaranta in dicto verbo *Præcedentia*, in fine; & pluries resolvit Congreg. Concilii. Nec minus potest Episcopus compellere Confraternitates Laicorum, ut ad dictas processiones accedant, ut ex resolutione dictæ Congreg. refert Quaranta in dicto verbo *Præcedentia*.

In Processionibus, seu in progressu, quamvis pars dextra dicatur nobilior: tamen in confessu dicitur præcedere is, qui sedet in parte sinistra, ut dixi supra in cap. 2. pag. 19. litt. B.

Notandum quoque, Litanias non tantum dici illam recitationem nominum, *Litania* qua Sancti in adiutorium vocantur infirmitatis humanæ; sed etiam cuncta, quæ *sanctorum* supplicationibus fiunt, Rogationes appellari. Litania autem Sanctorum nominum postea creditur in usum assumpta, quam Hieronymus per anni circulum conscripsit, rogatus quia Theodosius religiosus Imp. in Concilio Episcoporum laudavit Gregorium Cordubensem Episcopum, quod omni die Missas explicans, eorum Martyrum, quorum natalitia essent, nomina plurima commemoraret, ut refert Walsuid. de Reb. Ecclesiast. cap. 28. Posset hic etiam referri consuevisse etiam Gentiles

hujusmodi supplicationes in usu habere; de quibus eruditè & curiose Biffonius lib.2. de Formulis.

Inferamus ex prædictis, quod si in privato permissum est Deum precari, quanto magis hoc laudabile, & proficuum erit in publico multiplicatis intercessoribus; ut in prædictis processionibus, & publicis rogationibus, seu Litanis; dummodo ebrietates, crapulæ, & alia illicita non intercedant; ut refert D. Apollinaris, de quo supra. Hæc ut effugiamus, in prædictis rogationibus humili, & contrito corde ad Deum conversi, ipsum ut peccatorum remissionem concedat, & alia mala nobis misericorditer avertat, precemur. Rogandus est igitur Deus, qui & rogantes exaudiet: sed ita demum, si ad pœnitentiæ lamenta confugerimus; si prævenerimus faciem ejus in confessione: & si levaverimus corda nostra cum manibus ad Deum; id est, si orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis exerimus, in ipsius verbo confisi, qui dicit; *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.* Item, *Invoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me.* Est autem assiduè invocandus, & importunis etiam fletibus insistendum. Nam quæ hominibus ingrata solet esse importunitas, Judici veritatis placet; quia pius, & misericors Deus: & à se vult veniam precibus exigi, qui quantum meremur, non vult irasci.

CAP. XLI.

De Incenso, seu Thymiamate, & Thuribulo.

Supponendum in præsentem, quod inter Ecclesiæ suppellectilia reperiatur etiam vas, quo Incensum comburitur; & nominatur à sacris ritibus Thuribulum à thure, quod Incensum significat; sicuti actus incensandi Incensorium nominatur à D. Ambrosio lib. 4. de Sacerdot. ac etiam Thymiamaterium, ut in 2. Paralipom. cap. 4. *Fecitque Salomon Thymiamaterium:* & hoc ex Thymiamate confecto è Thymo magni odoris, ut in 4. Georg. *Redolentque Thymofragrantiamella:* seu quod idem sit Thymiamata Græco sermone, quod Incensum Latine, ut scribit Beda in 1. Corinth. cap. 1. Hinc altare ad offerendum Thymiamata, Exod. cap. 30. in princ. *Facies altare ad adolendum Thymiamata:* De quo etiam S. Lucas cap. 1. ubi assistebat Zacharias ab Angelo admonitus de Nativitate Filii præcursoris Joannis *Stans à dextris altaris incensi:* quod in lib. Numer. cap. 17. Thymiamata nominatur: *Tolle Thuribulum, mitte incensum desuper, & perges cito ad populum, & roges pro eis. Quod cum fecisset Aaron, obtulit Thymiamata.*

Advertendum hic est, fuisse etiam mixturam quandam fragrantem ex variis odoribus præter incensum, propriè Thymiamata nuncupatam, quam præceperat Deus, Exod. 30. qua uti non licebat in alios usus, ibi: *Sanctum sanctorum erit vobis Thymiamata: talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.* Nec offerebatur à Sacerdotibus inferioribus super Altare incensi, ibi: *Non offeretis super eo Thymiamata compositionis:* cum à summo Sacerdote in Sancta Sanctorum fieret. *Loquere ad Aaron, assumpto Thuribulo: hauriens manu compositum Thymiamata, ultra velum intrabit in sancta:* & sic, esto Thymiamata incensum, & alium

odorem generaliter significet; proprie tamen in scripturis compositionem jam dictam denotat.

Idololatræ in Occidente, & Romani potissimum, non utebantur primum Incenso in ipsorum superstitionis Idolorum cultibus, propter distantem Regionem Arabiae felicitis, ubi illud oritur: at dein eorum Imperio & commercio ad Orientem delato; etiam illo ad adolendum uti consuevere. Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 13. Plinius lib. 12. cap. 14. Gyraldus Syntagm. 17. hinc Ovid.

Templa tibi statuas, solvam tibi Thuris odores.

Et sic ab omnibus etiam barbaris nationibus dein semper servatum: cum crederint aliqui sacrificium incensi à legibus universalibus omnium gentium stabilitum. Hieron. cap. 8. in Ezechielem: quamvis non ab aliis prius in usu, quam à Moyse, & Aaron, Dei præcepto Exod. 29. & Levitic. cap. 4. *Offeres incensum super altare. Crema super altare incensum.* Quòd ab Apostolis traditum cæteris Fidelibus, cum Evangelio fidei non repugnet. D. Leo ferm. i. initio septimi mensis. *Vi que fuerant àndum consuetudinis Judaica, fierent observantia Christiana.*

Notandum tamen, in Ecclesia sancta non esse usum Incensi tanquam Mosaicum præceptum, seu sacrificium, ut in veteri lege: quoniam in nova & Evangelica Lege unicum est tantum sacrificium; quod est Corpus, & Sanguis Christi verus in Missa oblatus: sed talis usus incensi est tanquam ceremonia directa ad ipsum sacrificium, & tanquam Ecclesiae statutum: ex D. Thom. p. 3. quæst. 83. art. 1. & præter alia Concilia, etiam Trident. Sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 1. & 5.

Et propterea hic ritus offerendi Incensum semper in Christianorum Ecclesia, tam à principio ejusdem servatus fuit; ut legitur in Liturgia sancti Petri, quando Thurificatio peragitur his verbis; *Sicut Zacharia suffitum Thymiamatis suscepisti; sic de manibus nostris peccatorum hanc suscipe Thurificationem in odorem suavitatis.* Et in Missa sancti Jacobi: *Præsentem hunc ex nobis inutilibus servis tuis suffitum recipe in odorem suavitatis.* Et sanctus Basilius in Missa. *Diaconus accipiens Thuribulum, & Incensum, dicit Sacerdos: Incensum istud tibi offerimus Christe Deus in odorem suavitatis spiritualis; mitte nobis gratiam Spiritus sancti nunc, & semper. Amen.*

De hoc ritu Incensi legitur in Can. Apostol. juxta veterem editionem; *Offerre non liceat aliquid ad Altare præter novas Spicas, & Vvas, & oleum ad luminaria, & Thymiamata; id est, Incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.*

Hippolytus Martyr. orat. de Antichristo sub medium. *Lugebunt etiam Ecclesia luctum magnum; quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus.*

D. Ambrosius in cap. 1. Lucæ. *Atque utinam nobis quoque adolentibus Altaria, ac Sacrificium deferentibus assistat Angelus, imò prabeat se videndum; non enim dubites assistere Angelum, quando Christus assistit, quando Christus immolatur.*

Evagrius in histor. Ecclesiast. lib. 4. cap. 7. de Zosimo ait; *Thuribulum postulat, & toto choro, in quo simul constituerunt, thuris incensi nitore profuso se prosternit humi precibus, & orationibus Deum placaturus.* & idem lib. 5. histor. cap. 21.

refert visionem, quam habuit Mauritius tunc, quando offerebat Incensum in Deiparæ Ecclesia; ex qua Gregorius Episcopus intellexit, illique etiam prædixit elationem in Imperium.

Damasus in vita sancti Soteris docuit, quod ille prohibuit: *Vt nulla Monacha pallam sacram contingeret, nec Incensum poneret in sancta.* & idem in vita Magni Constantini scribit, quod ille *Thymiatoria duo fecit ex auro purissimo pensantia libras 30. Donum aromaticum ante Altaria singulis annis libras 50.*

Germanus Constantinopolitanus in Rerum Ecclesiast. Theoria inquit; *Thuribulum subindicat humanitatem Christi, Ignis Divinitatem, & fragrans fumus indicat illum bonum odorem Spiritus Sancti præcedentem: Nam Thymiana est fragrantissima letitia, si interpretari velis.*

Ex combustionem Incensi in sacris Templis, infertur etiam ad usum Thuribuli, quo ad institutionem & finem; & multa ex his à Deo Moyse ordinata Exod. cap. 25. & 37. *Parabis & Thuribula.* & infra, *Fecit & Thuribula ex auro puro.* Ex quibus etiam 2. Regum cap. 7. *Fecitque Salomon Thuribula ex auro purissimo.*

Quid mysticè denotet.

Incensum? Primò est symbolum pœnitentiæ, & contritionis, qua Deira placatur; sicut odor Incensi suavis est, ut advertit Arias Montanus in Apocal. cap. 5. ex Ecclesiast. cap. 45. *Ipsium elegit Dominus offerre sacrificium, Incensum, & bonum odorem in memoriam placationis pro populo suo.* & in Sapient. cap. 18. *Et per incensum deprecationem allegans restitit Ira.* Secundo denotat Evangelicam prædicationem; hinc Apostolus tanquam Thuriferarius, 2. Corinth. cap. 2. *Odorem notitia sue spargit per nos in omni loco.* Intelliguntur etiam per Incensum ferventes fidelium orationes, ex Ugone de sancto Victore serm. 36. ut in Psal. 140. *Dirigatur oratio mea sicut Incensum in conspectu tuo:* & in Apocal. cap. 5. 8. 24. *Habentes seniores singuli phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* & alibi: *Data sunt illi Incensa multa de orationibus Sanctorum.* Significat etiam Incensum varias Sanctorum virtutes, & bona opera; & in hoc assimilatur beata Virgo, & Ecclesia sancta per Spiritum sanctum in Cantic. cap. 3. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi, ex aromatibus Myrrha, & Thuris &c.* Denique suffitus, seu thurificatio ad fugandos Dæmones efficax est: Innocentius III. lib. 2. de mysterio Missæ cap. 17. Guglielmus Durantes lib. 4. Rational. cap. 10. cum præsertim thus & thuribulum benedicantur.

Amplius Thuribulum, Christi corpus significat, S. August. homil. 6. in Apocal. *Thuribulum aureum corpus Christi sanctum interpretatur. Ipse enim Dominus factus est Thuribulum, ex quo Deus odorem suavitatis accepit, & propitiatus factus est mundo, quia obrulit se ipsum in odorem suavitatis.* Idem August. serm. 98. de tempore. *Vnde quomodo verus Pontifex Iesus Christus assumpto thuribulo carnis humane, & superpositione Altaris, adjecto etiam Incenso, qui est spiritus immaculatus, &c.*

Ex præfatis, & aliis de causis, præsci fideles curarunt, ut similibus odoramentis, & thuribus decenter ornarentur, Ecclesiæ: refert Damasus de Magno Constantino in vita sancti Sylvestri, Metaphrastes de sancto Nicolao Episcopo. Anastasius Biblio-

bliothecarius in actis Sergii summi Pont. his verbis. *Hic fecit Thymiamatorium aureum majus cum columnis, & cooperculo, quod suspendit ante Imagines tres aureas sancti Petri Apostoli, in quo Incensum & odor suavitatis festis diebus cum Missarum solennia celebrantur, omnipotenti Deo opulenter mittitur.* Et propterea non mirum quod D. Ambrosius testatur, id summo opere Deo gratum esse, his verbis: *Nobis adolescentibus Altaria, assistit Angelus, ut prabeat se videndum.*

Afferamus igitur, quod oblatio Thymiamatis, sicut & quilibet alius actus, qui reverentiam excitare valet, & pietatem debitam erga Deum; sit actus Patriæ, differens tamen ab eo qui redditur Reliquiis & imaginibus Sanctorum; etenim non animo supremi cultus istis exhibetur, ut ipsi Deo; sed in honorem pium & religiosum; excedentem tamen illum cultum consuetum in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis offerendi Incensum erga Prælatos, & Canonicos, & populum; præfato namque ritu admonentur isti, ut vitam ipsorum sic dirigant, ut sit in exemplum secundum Apostolum 2. Corinth. cap. 1. *Christi odor bonus sumus Deo.* Præterea exhibetur Deo cultus Thymiamatis, seu Incensi, ad denotandum effectum nostrarum precum; ut inquit Psalmista: *Dirigatur Domine oratio mea, sicut Incensum in conspectu tuo.*

Et eodem prætextu Orationum, & bonorum operum, quæ fecere Defuncti; Quæ eorum cadaveribus, & sepulchris præstantur Incensa; sicut etiam denotant orationes, & bona opera, quæ pro animabus illorum faciunt fideles: ac etiam talis ritus Incensi erga Defunctos forsitan institutus loco aromatum, & aliorum odoramentorum, quibus mos erat præcis temporibus corpora condire, antequam sepelirentur; ut de Patriarcha Jacob Genes. cap. 50. & de Christo Domino Marc. cap. 16. Luc. 22. Joann. 19.

Hæretici hujus sæculi Thurificationes in sacris irridunt, respuendasque continent. Primum ex cap. 1. Isaïæ ibi: *Incensum est abominatio mihi.* Deinde ex Arnobio lib. 7. adversus gentes, ubi pluribus thuris usum in sacris, & novum, & vanum docet. Verum hæc levia sunt. Nec enim purè Deus apud Isaïam thuris Incensum aspernatur, ac respuit, quemadmodum nec sabbata, nec neomenias; sed tum demum, cum ab impiis indignè incensum offertur: Atque ita hunc locum explicat Greg. Nazian. Orat. 3. advers. Julianum Imp. Arnobius verò suffitum, & thuris Incensum in honorem Deorum improbat, non autem in honorem Dei vivi; cui & thus, & cætera, quæ pura mente à piis, & religiosis offeruntur, grata & accepta sunt: maxime thus, quod, ut diximus supra, Deo afferri solet, & Divinitatem denotat. Accedat in simili S. August. Censura epist. 99. ad Deo gratum his verbis; *Quapropter qui Christianas litteras utriusque Testamenti sciunt, non hoc culpant in sacra legis ritibus; Paganorum quod instituant Tempia, & Sacerdotia, & faciant sacrificia; sed quod hæc Idolis, & Dæmoniis exhibeant.* Quare ait Synodus 7. act. 4. *Ne quempiam offendat, quod ante Sanctorum Imagines luræina, suaveolentia Thymiamata accenduntur.* Quod & Sphilateus Patriarcha probat in lib. Qui ordo instituendi Diaconum, his verbis; *Ista sunt in honorem illorum, quorum cum Christo requies, quorum honor ad ipsum recurrit.* Hoc istum testante D. Basilio, *Quod erga conservos bonos, honor*

erga

erga ipsum Dominum, commune benevolentia signum exhibet. Sensibilia enim lumina symbolum sunt immaterialis illius, & à Deo dati luminis. Aromatum autem incensio, & totum sancti Spiritus afflatum, & sinceram repletionem significat.

CAP. XLII.

De Lucernis Christianorum & aliis Luminibus.

QUoniam prisca fideles sapissimè Lucernis utebantur, quarum inter alias duas habeo penes me ex ære cum signo X. quod P. interfecat, ut in figura, quibus litteris crucem, & Christum fuisse denotatum supra cap. I. demonstravimus; ut similiter hoc idem denotat aliud non satis dissimile signum, quod in rectam crucis figuram divertit etiam in altera mea Lucerna fictili; Et hæc symbola congruè lucernis fidelium apposita; cum ipse Christus testetur de se: *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris*: & in psalmo; *Lucerna pedibus meis Verbum tuum.*

In altera Lucerna, in qua est impressus Christus, portans in humeris ovem; ejusdem charitas ardens præfertur, cum ipse Christus testetur; quod pro ovibus suis ponit animam suam.

Num. 13.

Est alia in Columbæ forma, quæ cum sit symbolum Spiritus sancti, ut diximus, ignis consumens est; & ut inquit Chrysostr. homil. in Matth. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columba susceptam, quoniam præ omnibus animantibus hæc cultrix est charitatis.*

Similiter altera, in qua Palmæ sunt expressæ, & hæc ad Martyrum sepulchra con-fueverat apponi, ut in Apocalypsi: *Palma in manibus eorum*: ut etiam similes parum expressæ apparent in sacris Cœmeteriis.

Demum altera, in qua Cervus est effigiatus, denotat sitim animæ fidelis ad Christum, per Psalmistam. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.*

Quamvis ab Hæreticis etiam repellantur Luminaria in sacris Ritibus: nos ut solemus, de iisdem videbimus ex sacro textu, ac etiam ex sanctis Patribus. In Exod. cap. 25. vers. 3. habetur. *Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo.* & vers. 37. *Facies & Lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso*; ac etiam in Exod. cap. 27. vers. 20. & 21. ibi. *Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de arboribus Olivarum purissimum, piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii.* Et in Levit. cap. 6. vers. 12. habetur. *Ignis autem in altari semper ardebit.*

Quibus & aliis locis Lucernæ septem fieri jubentur, ut appareat Lucernas distinctas fuisse à candelabro, Lucernæ vero erant lampades aureæ, quæ super extremitates brachiorum, & hastilis candelabri ponebantur. Porro candelabrum aureum solidum, quandoq; Legem, quandoq; Ecclesiam significat. S. Hieron. ad c. 4 Zachariæ. Quandoque Evangelicam conversationem, in qua Christus lucernæ modo virtutes splendere præcipit. Isichius in Levit. cap. 7. Septem vero lucernas super candelabrum, sancti Patres septem gratias Spiritus sancti interpretantur. Gregor. Nissen. in vita

vita Moysis. S. Hieron. ad cap. 4. Zachar. Candelaborum usum Ecclesia Christianorum perpetuò retinuit: quod ex S. Clemente in Epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini, & aliis Patribus etiam colligere licet.

Habetur tom. 1. Conciliorum in vita sancti Sylvestri, ubi agit de Magnificentiâ Constantini, quod inter dona, quæ fecit Imp. Reliquiis SS. Petri, & Pauli, & S. Laurentii, ac etiam Ecclesiæ S. Crucis; erat numerus magnus candelaborum, & lampadum magni pretii, quæ ardere perpetuò debebant ex Balsamo, & aliis oleis pretiosis.

Sanctus Cyrillus Hierosolymitan. orat. de occurfu Domini inquit: *Lati hodie lampades ornemus, tanquam filii lucis: ceras vere lucis Christo offeramus, quoniam lumen ad revelationem gentium mundo apparuit: ideo lumina ex lumine supra nivem resplendeamus, supra lac dealbati, supra sapphirum illuminati, supra immaculatas columbas in cælo evolantes, ita in nubibus ad Dei occursum occurramus.*

Et sanctus Gregorius Magnus assignat fundum pro luminibus in Ecclesia sancti Pauli, lib. 2. Regist. epist. 9. *Utile judicavimus eandem massam, quæ ad aquas Salvias nuncupatur, cum omnibus fundis luminaribus deputare: & idem lib. 1. Dialogorum de Constantio Mansionario Ecclesiæ sancti Stephani, ait: Quadam vero die dum in eadem Ecclesia oleum deesset, prædictus Dei famulus lampades Ecclesiæ implevit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit; quas allato igne succendit, sicque aqua arsit in lampadibus, ac si oleum fuisset.*

Sanctus August. serm. 17. in Dedicat. Ecclesiæ ad finem tom. 10. docet Candelaborum mysticum intellectum, nec non Candelabra benedici consuevisse his verbis: *In illo, scilicet Christo, edificatur Ecclesia, quæ abscondi non potest; neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super Candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.*

Quantumlibet ad tenebras noctis expellendas lampades fuisse collocatas, ^{Iudeos} quisque jure possit dicere: tamen exploratissimum est: consuevisse quoque Judæos & Gentilætiæ causâ etiam lucernas accendere, cum celebritatem aliquam agerent, ut ^{les lumi-} docet Persius satyr. 5. dum agit de Natali Herodis Regis, quem Judæi cele- ^{na accen-} brant, ibi: ^{diffe.}

. at cum
Herodis venire dies, unctaque fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomere Lucernæ
Portantes violas.

Nec lætitiæ tantum, sed etiam Religionis ergo idem factitari solitum (ut præmittamus de Candelabro prædicto aureo septem infusoria habente) locuples est testis Josephus lib. 18. antiquit. cap. 6. dum asserit ad Stolan Pontificiam in Turre Antonia quotidie solitum accendi lucernam.

Gentiles quoque honoris ergo oleum, & lumina in æde sacra ponebant. Textus in l. si sponsus §. proinde ff. de Donat. inter vir. & uxorem. Quod sancti Apostoli Can. 70. diligenter vetant, his verbis: *Si quis Christianus oleum tulerit ad sacra*

Gentilium, vel Synagogam Judæorum festis ipsorum diebus, aut lucernas accenderit, de societate pellatur. Nam velut ea, quæ sunt Judæorum aut Gentilium honorans; oleum offert, & lampades accendit.

Lumini-
bus usos
Christia-
nos.

Hunc autem usum antiquitus in Ecclesiâ demanasse, Baron. in ann. 51. ubi Spondan. num. 20. cum etiam ordinem Ceroferariorum, seu Acolythorum Clericorum; quorum munus erat ferre accensos cereos; & licet aliquando nocte, ut in vigiliis, tamen etiam clara die luce peragi consuevisse certissimum sit, Cardinal. Baron. in ann. 58. ubi Spondan. num. 26. Nam & per totas Orientis Ecclesias, quando legendum esset Evangelium, accendi solita luminaria jam Sole rutilante, quæ denotant gaudium spirituale in nobis ex Verbo Dei, ac per illud tenebræ infidelitatis, & ignorantia sint expulsa: Hieron. contra Vigilant. cap. 3. Idemque ad Martyrum reliquias in eisdem Orientis partibus fieri solitum, Epiphanius in epistola ad Joannem Hierosolymorum Episcopum; ac pariter Athanasius in epistola ad omnes Orthodoxos ex persecutione Arianorum deplorat Cereos à Fidelibus oblatos, ab Arianis sublato, & in eorum Templis accensos.

De mysti-
co lu-
minum
sensu.

Quod etiam in Ecclesiis Occidentis à Fidelibus quoque exhiberi solitum, Hieron. adversus Vigilant. in epist. 58. ad Ripar. multa docet: tum de re ipsa, quæ fieret; tum de luminum mystico sensu; & non ea ad Martyres illuminandos (ut exprobrat Vigilant.) tanquam ipsi eo lumine egerent, accendi; sed ad pium Religionis cultum, ex Augustin. serm. 215. de tempore, & aliis. Etenim, ut inquit Molanus. in histor. SS. Imaginum lib. 2. cap. 41. quod nos protestemur Sanctos illos, ante quorum imagines cereos accendimus, luxisse, dum viverent in medio nationis perversæ, velut luminaria in hoc mundo; nunc vero ex isto loco caliginoso eosdem pervenisse ad locum claritatis æternæ, ubi Agnus, qui in medio throni est, eos illuminat; ut in Psalmo, *Lux orta est iusto; & rectis corde letitia.*

Præterea hæc luminum accensio indicat Mystéria, quæ in se retinet: & primo, quia lumen est stimulus ad virtutes; & pia opera, ex Apostolo ad Ephes. cap. 5. *Ut filii lucis ambulate; fructus enim lucis est in omni bonitate, iustitia, & veritate.* de quo admonemur in Psalmo. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* S. Hieronym. epist. 20. ad Marcellam inquit, per hæc lumina significari vigilantiam; & sollicitudinem in bonis & sanctis operibus, ut Christo Domino, tanquam sponso; sicut Virgines prudentes cum lampadibus occurramus. Guglielm. Durant. Rational. Divinor. Offic. cap. 3. assimilatur Fidei divinæ & infusæ, qua fideles illuminantur, ad Ephes. cap. 5. *Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Sapiens cap. 7. per lumina Sapientiam divinam intelligit: *Proposui illam habere, quoniam inextinguibile est lumen.* Et in Proverb. *Diligite lumen Sapientia.* S. Joann. epist. 1. vult per lumen significatum ipsum Deum. *Deus lux est; & tenebræ in eo non sunt ullæ:* quinimo immensam ejus gloriam nuncupatam ab Apostolo lucem inaccessibilem. 1. Timoth. cap. 6. *Lucem habitat inaccessibilem.* Et idem Salvator dicitur Lumen. Luc. cap. 2. *Lumen ad revelationem gentium; & gloriam plebis tuæ Israel:* quod ipsemet testatur per Joannem cap. 8. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat.*

lat in tenebris. Et propterea de luminibus ad Divinum cultum dicere possumus, quod in Psalm. 36. *In lumine tuo videbimus lumen:* Quoniam hoc lumen externum in Ecclesiis auget nobis illud mentis: etenim sensibilia luminaria symbola sunt immaterialis illius, & à Deo dati luminis, ut David in Psalm. 42. *Emitte lucernam, & veritatem tuam; ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in tabernacula tua.* Hinc Apostoli summo jure decrevere lamina in Ecclesiis in signum obsequii erga Deum & Sanctos ejus; ut fideles excitentur: declarat Tridentina synodus sess. 22 cap. 5. his verbis; *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli: propterea pia mater Ecclesia ceremonias adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina, & traditione, quò mentes fidelium per hac visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem excitarentur.*

Propterea Cerei Paschalis benedictio, & usus in Ecclesia antiquissimus; & ut *Cereus* singulis Parochiis incenderetur, statuit Zosimus Papa, ut refert Baron. ad ann. 418. *paschalis* Spondan. num. 8. Causa benedictionis cerei in vigilia Resurrectionis Domini exprimitur in Concilio Toletan. 4. Can. 8. *Lucerna & Cereus in vigilia sacra Resurrectionis propter gloriosum noctis ipsius sacramentum solenniter benedicatur; ut sacra Resurrectionis Christi mysterium, quod tempore hujus noctis votivè advenit, benedictione sanctificati luminis suscipiamus.*

Cereus iste, qui in Sabbato sancto benedicitur, Christi humanitatem designat: unanimitatem autem vult habere cereus iste cum Columna Ignis, quæ illuminabat populum Israel in nocte: unde dicitur in consecratione hujus Cerei: *Hac igitur nox est, quæ peccatorum tenebras Columna illuminatione purgavit.* & infra: *Columna hujus præconia novimus, quam in honore Dei rutilans ignis accendit:* Unde Columna illa Christum præfigurabat, de qua Hieronymus, & alii. Lumen vero Cerei lumen Christi significat, quia Humanitas Christi postquam assumpta est à Divinitate, semper fuit illuminata: & eodem lumine præfens nox illuminatur gratia Resurrectionis, seu ejusdem Christi doctrinam designat, qui fons est omnis sapientiæ: & illo Catechumenorum tenebræ expulsæ sunt; etenim Christi humanitas, splendor & gaudium Resurrectionis rememoratur in hoc cerco; refert Rupertus Abbas de Divin. Offic. lib. 6. cap. 28. & 29. *Qui cereus ideo novo igne accenditur, ut designet Christi doctrinam novam, quæ est in novo Testamento; refert Amalarius Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 18. & 20.*

Præterea accensio trium Candelarum hac eadem die Sabbati, circumeunte per *Trin. lu.* Ecclesiam Clero, hoc indicat, quod fides Christiana ab Evangelicis ministris in tres *mina.* mundi partes fuerit delata: seu dicamus, quod sanctissima Trinitas per eosdem in omni loco cognoscitur.

Quindecim candelæ, quæ in vigiliis trium noctium majoris hebdomadæ extinguntur, denotât, quod mortuo Domino tenebræ factæ sunt super universam terram: *Candela* ac etiam significant exæcationem Judæorum, qui Christum occiderunt. Rupert. *in officio* Abbas de divin. Offic. lib. 5. cap. 26. *Volunt etiam quod duodecim Apostoli, & tres* *majoris* *Hebdo-* *made.*

Mariæ denotentur per quindecim candelas, qui omnes unus post alium fidem perdidit: vel etiam postrema illa candela; quæ per breve spatium occultatur, denotat Christum tribus diebus mortuum quo ad humanitatem, non autem quo ad Divinitatem; qui resurgens deinde manifestum se fecit; ut etiam sacris officiis absolutus candela prædicta propalatur.

*Candela
in Purifi-
catione.*

In Purificatione B. V. MARIÆ candelas portamus; ut felici gaudio justis Simeonis aliquatenus participemus, qui Christum infantem gestans in ulnis, agnovit, & confessus est, *Paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium.* Ejus igitur visibile signum portamus omnes in manibus; quem jam visibiliter portare, sicut Simeon, nec necesse habemus, nec possumus. Bene autem sacri Cereoli id quod visibile erat Christi, nobis significant: nam sicut Apes ceram cum melle virginali producit opere: sic Maria Virgo Christum Deum & hominem salva uteri sui genuit integritate. Apes namque, nec ullo concubitu miscentur, neque libidine solvuntur, nullis partus doloribus concutuntur, & subito magnum filiorum examen emittunt: de foliis & floribus ore suo prolem legentes. Convenienti igitur ratione deferunt Candelas Fideles in prædicto Purificationis die.

Convenienti etiam signo vectionem infantis Christi, prout possumus, imaginamur. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 3. cap. 25.

*In funeri-
bus.*

Non præteribo usum cereorum, qui in funeribus Christianorum accenduntur, nam eo quanquam veteres Ethnici utebantur in suis funeribus; Christianis tamen is familiaris fuit; id quod ut aliis locis superfedeam, in orat. sanct. Gregor. Nissen. in beatam Mariam, dum inquit: *Ex utraque autem parte precedebat non exiguus Diaconorum, Ministrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes accensos cereos manibus gestabant.*

Et Nazianzenus in orat. funebri Cæsarci fratris refert de eorum communi matre procedente in funere, his verbis; *Matre accensas facies gestante; & idem Nazianzenus orat. 2. in Julian. inquit: Nocturnis cantionibus, & cereorum ignibus nos Christiani pium è vita discessum ornandum existimamus.* Ac etiam refert eundem ritum in alia oratione in funere fororis Gorgoniæ, Patris Gregorii, & Basilii Magni. Euseb. in vita Magni Constantini, cap. 66. inquit; *Milites arreptum cadaver (Constantini) aurea capsâ includunt, & undique purpurea veste contectum Constantinopolim perducunt: ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatoris adibus celsis, atque edito loco deponunt, luminibusque circumfusis aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum inuentibus præbebant; & sanè ejusmodi, quale nunquam in terris ullum à condito mundo sub Sole visum est.* Et talis ritus merito inductus, ut ostendamus Defunctos mediante fide & observantia Evangelica, quæ est vera lux, ipsos pervenisse ad æternum splendorem gloriæ.

Præterea, quod Lucernariæ preces ab ipso Ecclesiæ exordio dicerentur, diximus nos supra cap. 4.

*Lucerna
& capsâ
luminum*

Addimus etiam, quod candelabra in templis per modum coronarum posita, aut pendencia, non sint nupera, sed vetustissimi usus, dicente Paulino Natali 3.

Clara

*Clara coronantur densis altaria lychnis,
Nocte, dieque micant.*

& idem alib. Natal. 9.

*- - - - Tectoque supernè
Pendientes lychni spiris retinentur abenis,
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus.*

Sed quam sumptuosa esse solerent vasa aurea, vel argentea, aut alterius metalli affabrè facta ad lumina accendenda composita, in quibus non oleum, vel cera solum, sed intertum Opopobalsamum, aut Nardinum oleum in honorem Dei, & Sanctorum incenderetur; extat in libello de Munificentia Magni Constantini, tom. I. Conciliorum, in Sylvestrum. Quod non sub Christianis Imperatoribus solummodo, sed urgente adhuc persecutione Diocletiani, præter alia vasa aurea, & argentea, Ecclesiæ uti consueverunt argenteis Lucernis, quibus lumina incenderentur; ex D. August. epist. 165. & contra Crescon. lib. 3. cap. 29. Baron. ann. 57. & ibidem Spond. num. 36.

Luminum usum feliciter in Ecclesias introductum multoties à Deo stupendis *Miracula* signis editis confirmatum esse; innumera sunt apud auctores exempla: quin imo ipso *propter lumina.* etiam oleo lampadum, nec non cera è candelabris sumpta, complura peragi consuevisse miracula, cum morbos pellerent, Dæmones abigerent, mortuos resuscitarent; ex Augustin. de Civitate Dei lib. 22. cap. 8. Theodor. in histor. sanctorum Patrum cap. 21. Stephanus Durantes de Ritibus Ecclesiast. lib. I. cap. 8. num. 4. Baron. in ann. 58. & ibidem Spondan. num. 30. & ann. 371. ubi Spondan. num. 9. & ann. 412. ubi Spondan. num. 15. Et præter cætera miracula refertur in proposito de lampadibus extinctis, jubare divino reaccendi solitis quotannis diebus Passionis Domini in Ecclesia Hierosolymitana, ex Baronio ann. 326. num. 6. & Romæ ex Cereis oblati ad Ecclesiam S. Mariæ Majoris, qui tota die Assumptionis sanctissimæ Virginis ibidem ardebant, & non fu. sic consumptos; referunt Petrus Venerabilis lib. 2. de miraculis cap. 30. Ac etiam Igne fides probata adversus Hæreticos, Baron. ann. 471. num. 2. sicuti & posterioribus sæculis permulta edita miracula ex cereis illis acceptis ex Cereo Paschali, quæ sacro Chrismate delibatur, & Benedictione sanctificatur Agnus Dei nominantur, Baron. in ann. 58. ubi Spondanus num. 30. & nos etiam inferius dicemus.

Licet autem Gentiles latitæ, & Religionis causa eundem luminum usum interdium usurpare consuevisent: Juvenalis satyr. 12. ibi;

*Cuncta nitent, longos erexit jannua ramos,
Et matutinis operitur festa Lucernis.*

Sueton. in Cajo cap. 13. Ammianus lib. 21. Servius in 5. Æneid. adeo ut *Ritos Christianorum etiam à Gentilibus* etiam Græcis Imperatoribus faces ardentes præferentur: Herodian. lib. I. ut etiam in ultimo nostro Capitulo videbimus. Tamen cum illum ipsum aquæ Judæi observarent, ut diximus; non potius à Judæis, sicut & pleraque alia, quam à Gentilibus

(ut calumniatur Vigilantius) Ecclesiam eam mutuam esse dixerimus? Si vero concesserimus id acceptum etiam à Gentilibus esse: quid absurdum, si quæ olim in cultum Idolorum fierent, eadem postea in honorem Martyrum conversa fuerint? ex Hieronymo adversus Vigilantium. Vel quia in Natalitiis, & aliis Principum celebritatibus factitari solerent, eadem ad Natalitia, & celebritates Martyrum translata? si quæ diebus Sabbatis Lucernæ accenderentur in templis; non quod, ut inquit Seneca, Dii egerent Lumine. epist. 66. eadem in Dei Genetricis honorem sint commutata? si qui in Saturnalibus cerei erogabantur: Macrobi. lib. I. Saturnal. cap. 7. in solemnitate occurfus Domini, & sanctissimæ ejus Genetricis fuerint conversi? Nam quoniam consuetudo Romanis fuit, ut Februario mense (qui erat Februus, id est Plutoni consecratus, qui lustrationum potens credebatur) accensis facibus totam urbem lustrarent, atque solennes hostias offerentes, jura Diis manibus solverent: Hanc superstitionem, & lustrandi consuetudinem, quando in totum evelli non potuit, Christiana Religio in meliorem usum commutavit: statuens ut in festivitate Purificationis Mariæ, quæ in eundem mensura incidit, Litaniam fierent, & universa plebs cum Sacerdotibus hymnos canentibus: cunctique datos à Pontifice Cereos in manibus gestarent ardentem: & juxta parabolam lucentibus bonorum actuum lampadibus obviam sponso, & Regi suo venientes, mox cum eo ad nuptias supernæ civitatis intrabunt. Præterea si Ægyptiorum anniversaria solemnitas dicta accensio lucernarum, quas noctu circa domos suas frequenter accendere consueverunt, Herodotus lib. 2. fol. milii 142. Eadem in festivitatem Ascensionis Dominicæ fuerint permutata? Beda de locis sanctis cap. 7. Quin imo Tertullian. de Idolis cap. 14. exprobrat plures inveniri Ethnicorum fores sine lucernis, quam Christianorum, ne more Gentilium hæc illi præstando in Idololatriam inciderent: Datur intelligi, quam necessario, & piè consultum fuerit, ut luminum sacer usus à superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit consecratus: & de iis vide Baronium ann. 58. ubi Spond. num. 28. & seq.

*Misticus
sensus.*

Ex prædictis inferitur, lumina defferri, ad denotandum, quod tenebræ infidelitatis, & ignorantiam evanuerint; & per lumen corporale declaretur, quod legimus in Psalm. 118. vers. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Defertimus etiam lumina in Processione, in Funeribus, & Baptismate ad profitendam fidem, quæ nos illuminat in medio tenebrarum hujus mundi; ut ex D. Hieron. adversus Vigilantem. habetur: *Et quicumque accendunt cereos secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: unusquisque in suo sensu abundet:* sicuti etiam ex dictis luminibus denotamus spem, quam habemus fruendi aliquando meliore vita, gratia, & meritis illius, qui dixit: *Ego sum Lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Advertendum tamen ex sacra Trident. synodo sess. 22. in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ; Quod candelarum certus numerus, qui magis à superstitioso cultu, quam à vera religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeatur.

Nec valet quod obijciunt Sectarii, hunc actum Accensionis Luminum erga Reliquias,

Reliquias, & Imagines Sanctorum esse cultum Latriæ, qui soli Deo debetur: Quoniam respondemus hunc esse solum cultum Hyperdulæ erga beatam Virginem, ac etiam Dulæ erga alios Sanctos; etenim in hac luminum accensione ante Sanctos etiam Christus honoratur: ex D. Hieron. lib. 1. epist. 2. ibi; *Non offendat quempiam quod ante Sanctorum Imagines: Lucernaria suaveolentia, Thymiamata accendantur, quoniam honor ad Christum recurrit.* Quod etiam scribit Epiphanius epist. ad Joann. Episcop. Beda de locis sanctis cap. 7.

Non præteribo hic aliquid recensere de aliquibus lucernis perpetuis, repertis De lucernis perpetuis. accensis, non solum sæculis præteritis, verum etiam temporibus nostris in catacumbis, seu cryptis Sanctorum in urbe, ac etiam & in aliis prophanis locis: ut de simili reperta in Phano Veneris, D. August. de Civitate Dei lib. 21. cap. 6. dicens id potuisse succedere, vel arte Dæmoniaca; vel quod in lucerna illa mechanicum aliquod de lapide Asbesto, seu Carbasio ars humana molita sit; & huic postremæ opinioni subscribunt Albertus Magnus de Mineralibus cum aliis, quos refert & sequitur Licetus de reconditis antiquorum Lucernis lib. 1. cap. 9. afferentes omnes unanimi consensu, Asbeston esse lapidem, qui semel accensus, est inextinguibilis.

Refert etiam Frater Leander: *Nella descrizione d' Italia cap. della Campagna di Roma*; tempore Pontificatus Alexandri VI. fuisse repertum in arca marmorea: cadaver cujusdam puellæ infusum intra liquorem aromatatum, nec aliqua vicissitudine temporum offensum, & in eodem sepulchro lucernam accensam, quæ statim extincta fuit:

Diebus præteritis cum ego sermonem habuissem de hujusmodi perpetuis lucernis; una cum Julio Favera, qui optimam habet de urbis cœmeteriis, seu catacumbis cognitionem, propter assiduam, & longam illarum invasionem: attestatus est ille mihi annis præteritis in cœmeterio Callixti se unam ex dictis perpetuis lucernis reperisse accensam, sed illam lumine satis lento resplenduisse: ita ut apparente alio lumine dicta lucerna non agnosceretur. Tandem dictus Julius è muro, cui illa erat affixa, cum eam eruisset, extincta est; ac in ea lucerna non aliquem se vidisse liquorem, sed solum quandam rasinam: Et ego quoque habeo in meo Museo lucernam ex ære, tenacissima simili rasina repletam instar lapidis; quam etiam ex prædicto Asbesto ad hujusmodi perpetuum lumen potuisse inservire, probatissimum est.

C. A. P. XLIII.

De Ære Campano, seu Campanis;

Campanæ nomen ex Campania Italiæ provincia desumptum, ibi primum eadem fieri cœperunt: & quæ grandiores essent, Campanæ dicebantur: minores autem, quæ à sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant, à Nola ejusdem Civitatis: Campaniæ, ubi eadem vasa commentata sunt; ut refert V. Valfridus Strabo de rebus: Ecclesiæ cap. 5. ac etiam Baron. in ann. 57. ubi Spond. num. 41. Estlo quod plerique auctores prædictarum inventionum tribuant S. Paulino dictæ Civitatis Episcopo; nihilominus Polydorus de Rerum Inventione lib. 6. cap. 12. & Panvinius in epitoma summa.

summ. Pontt. volunt Papam Sabinianum invenisse : & forsan hic quoque exemplo urbis extendit hunc usum ad reliquos fideles.

Quamvis earum usum fatis antiquissimum ex Dei præcepto ad Moysen, Exod. 28. vers. 33. ut in infima Pontificia vestis parte apponerentur mala punica, & tintinnabula, ibi: *Mixtis in medio tintinnabulis; ita ut tintinnabulum sit aureum, & malum punicum, &c.* quæ indicabant populo adventum ipsius Pontificis, ut à negociis ii supersederent. Ac etiam præcepit Deus ad Moysen, ut legitur in Numer. cap. 10. in princ. *Loquutus est ad Moysen dicens: Fac tibi duas Tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem, quando movenda sunt castra.* & paulò post vers. 10. ait; *Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis; ut sint vobis in recordationem Dei vestri: Ego Dominus Deus vester.* Quos textus etiam ad comprobandum usum campanarum adducunt Alcuinus de divin. offic. cap. 28. & VValfridius Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 5.

Campana
apud Eth-
nicos.

Non solum apud Christianos & Hebræos, verum & apud Ethnicos fuit etiam usus campanæ seu tintinnabuli; ut ex Strabon. lib. 14. Geograph. Sueton. in August. Dio lib. 5. cap. 4. & de turribus, ubi affixæ erant campanæ, refert Plinius lib. 3. cap. 13. his verbis: *Pyramides ita fastigiata, ut in summo orbis æneus, & petasus usus omnibus sit impositus; ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, qua longè sonitum referrent.* Utebantur campanis Romani in Thermis, seu Balneis; ut apud Martialem lib. 14. epigram. his verbis.

Redde pilam, sonat as thermarum: ludere pergis?

Virgine vis sola lotus obire domum?

Id intelligens Martialis de Aqua Virgine, cujus fontes adhuc Romæ copiosè emanant.

Zonaras describens triumphum Dictatoris M. Furii Camilli refert, quod è curru Triumphantis pendeat tintinnabulum; ut forsan populus de illius adventu admoneretur: refert etiam Lucianus usum Tintinnabuli, ut denotaretur sonitus horarum in Horologiis: sicuti etiam consueverunt Romani uti ære campano ad eorum supersticiosos Religionis ritus.

Etenim præ cæteris metallis ad res divinas adhiberi solitum Æs; testatur Macrobius lib. 5. Saturnal. quod etiam innuit Sextus Pompejus; sicuti etiam Eusebius Cæsariens. referens de Matre Deorum lib. 2. de præparat. Evangel. cap. 10. ait: *Sacerdos autem utriusque sexus vir, & femina consecrat; & urbem ut solent, tibiarum & tympanorum sonitu perlustrant.*

Etiam a-
pud pri-
mos Chri-
stianos.

Et quo ad sacros Christianorum ritus, etiam apud præfatos Fideles mos fuit convocandi populum diversis signis.

Sanctus Ephrem, qui vixit de anno 370. meminit etiam cujusdam signi, quod suo tempore dabatur ad Synaxin; ut in parænesi 43. ibi: *Signo ad Synaxin, & officio dato, omnium ultimus tunc frater occurrit, & ante omnes è congregatione exire conatur.*

Et sanctus Gregorius Turonens. qui floruit anno 580. idem refert in vitis Patrum cap. 4. agens de Gregorio Lingonensi Episcopo ibi: *Observatores ostium baptisterij obseratum inuenientes, clave sua solida operiebant: commotoque signo Sanctus Dei, sicut reliqui omnes, ad officium Dominicum consurgebant.*

Aris campani, seu campanæ, usum deducam ab anno 600. [de grandiusculis ^{Quo tempore à Christianis inventa?}] quia tunc vixit auctor Ordinis Romani, quia titulo de Sabbato sancto sic ait; *Iussi incipiunt in Ecclesia Litaniam, Tertiam & Campana tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.* Et idem auctor Ordinis Romani, in ordine processions, cum Episcopus festiuis diebus Missam celebrare voluerit, *Cum tintinnabulum ad Tertiam sonuerit, omnes simul fratres in Chorum ordinatim convenire debent:* & idem refert Cardinalis Baronius ad ann. 614. ex actis sancti Lupi, & ex eo tempore talis usus ad omnes transiit ætates.

Audænus, qui scripsit vitam sancti Eligii anno 650. nominat expresse Campanas lib. 2. cap. 21. dum inquit; *Sed ut ejus temeritas reprimeretur, Campanarationis expers beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit: perstitit ille restim trahenda campana, sed sonum exprimere non potuit.*

Et Ven. Beda, qui scribebat historias Anglorum anno 700. nobis demonstravit, quod tunc temporis etiam sonabant campanæ speciali quodam sono, cum quis è vita exisset; ut in lib. 2. histor. cap. 23. ibi; *Hæc in dormitorio sororum pausans audivit subito in aere notum campana sonum, quod ad orationem convocari, vel excitari solebant, cum quis eorum de sæculo fuisset evocatus.* Et talis ritus etiam de præsentis servatur in Anglia; ut cum quis deceßit, statim campana propriæ illius parochiæ speciali quodam modo sonet per aliquod temporis spatium: [ut ego annis præteritis cum essem Londini in Anglia, annotavi ex continuo tali fonitu per urbem, ac etiam ex relatione civium, & incolarum] quamvis regnum illud jamdiu à vera Christi Religione apostata verit, ac etiam ipsi Angli negent modo orationes, & suffragia Defunctis proficua; non aliam tamen in hoc ab illis rationem potui percipere, quam quod talis sonus sit ritus antiquæ Ecclesiæ Anglicanæ, etenim etiam hodie in illo regno, ut in Hollandia ego quoque vidi, unam tantum campanam pro qualibet parochia inservit; & non plures, nec alibi.

Præterea circa talem campanarum sonitum, refert etiam Carolus Magnus de ritibus veteris Ecclesiæ, ibi: *His finitis pulsantur signa ad Missam publicam:* Similiter earundem originem tradit Guilbertus Tornacus, cap. 16. de offic. Episc. *Signa, quæ pulsantur in Missæ principio, Tubas argenteas signant, & ductiles, quibus vocabatur populus in veteri Testamento.*

Advertendum tamen est, prædicta de primo campanarum usu ad solam Ecclesiam Latinam referenda esse; Nam Græcis multo post, nimirum anno Christi nati 865. illæ usui esse cœperunt, cum à Duce Venetiarum Urso Patriciaco ad Michaellem Imperatorem Missæ fuissent, ut ex Venetiarum historiis, asserente hoc idem Baronio in dicto anno 865. ubi etiam Spondanus num. 7. Et hoc verisimilius, quia anno 830.

quo vixit Amalarius Fortunatus, meminit ipse lib. 4. de Eccles. offic. cap. 21. Lignorum soni, qui Constantinopoli in usu erat; Junioris Romæ nomine vocata. Præterea Anastasii Martyris sæculo nondum fuisse usum campanarum in Græcia, sed lignorum, legimus in septima Synodo, act. 4.

Rursus observa. Monachos non nisi anno 740. campanis uti cœpisse, cum Zacharias Papa, qui in ea tempora incidit, concesserit privilegium Cassinensibus, quod in diurnis, & nocturnis Ecclesiæ officiis signum in Ecclesia pulsarent.

Turcæ dissidentes à Christianis, odio forsitan, quod ipsi prius campanas adhibuerint, propterea illi campanis non utuntur; vocant enim populum suum ad templa, ope ministrorum, quos præcones vocant, Gloss. in Clem. 1. de Judæis, & Sarac. Idemque, nec usum Campanarum permittunt Christianis, qui sub eorum ditione vivunt, ut refert Cuspinianus de illorum religione. Quos imitantur Hæretici hujus sæculi, qui Campanis bellum indixerunt, dum eas frangunt, & comminuunt.

Campanæ originem duxerunt ex Tubis Hebræorum, ut diximus supra, quibus populus convocari solebat. Albinus de divin. offic. cap. quid significant vestimenta, &c. ibi; *Signorum usus à V. Testamento sumptus est in lib. Num. Dixit Dominus Moysi: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem;* Voce signorum campanas intelligens. Iisdem ferè verbis, idem refert Fortunatus de Eccles. offic. lib. 3. cap. 1. nec aliter sentit Guilbertus Tornacus de offic. Episc. cap. 15.

Quid de-
notent
campana.

Quare autem æs campanum pulsetur ad officia sacra prænuncianda, refert Albinus de divin. offic. cap. 100. *Campana enim significant Concionatores*: etenim Prædicator perfectus hujusce signi quadam similitudine formatur; siquidem duritiam metalli fortitudine mentis; plectrumque ferreum, quo sonus eliditur, constantia sermonis imitatur: Ac enim ut Campana pendet de Turri; ita & Concinator sursum cor suspendit, cujus conversatio in cælis est. Campana ligno alligata nunquam desistit personare; Ita & Concinator ligno crucis inhaerendo, & charitate colligatus, non desistat die ac nocte os suum dilatare, instans opportunè, improtunè, arguendo, increpando, obsecrando &c. ut latè Rupertus Abb. de divin. offic. lib. 1. cap. 16.

Diverso æris campani sono ad Missam, reliquosque Ecclesiasticos Conventus olim convocabantur Fideles. Tornacus cap. 25. de offic. Episc. ibi. *Et quod distinguebatur antiquitus in clangore tubarum, & differentia sonituum; cum aliter in convocationibus faciendis, & aliter etiam pro mortuis.* & idem ab auctore Ordinis Romani de feria 5. in Cœna Domini ibi: *Ipsa die sonentur Campana ad Missam, & ceteras horas, sicuti mos est diebus solennibus.*

Quare nõ
sonent in
hebdoma-
da sancta.

Inolevit antiquitus mos, ut diebus aliquot Hebdomadæ sanctioris Campanæ non pulsarentur, sed in earum locum sufficeretur è ligno sonus. Prioris causa fuit, quia campanæ divinam prædicationem significant; tunc autem Apostoli, qui ante de rebus divinis incredibili animi ardore differebant, obmutuere. Albinus de divin. offic. cap. de Cœna Domini ibi: *Quia ordo Prædicatorum tempore Passionis siluit, reticetur sonus signorum Campanarum.* & idem latius refert Joannes Beletus de divin. offic. cap. 100. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 5. cap. 14.

E ligno vero sonus in locum campanarum suffectus, quia illud significabat Christum, qui pendens ex ligno crucis, Patrem precatus est, ut suæ mortis ministris ignosceret; solusque dum pateretur, cœlestem doctrinam prædicare non destitit, ex dicto Beato ibidem his verbis; *Magnus tamen è ligno editur sonus. Tabula lignea Christum significat, qui in ligno clamabat, prædicabat, orabat, dicens: Pater, dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt. Pulsatur igitur lignum, quia tum solus Christus extitit concionator.* Præterea ligni pulsandi tribus hebdomadæ sanctioris diebus est indicium humilitatis Christi, eumque à nobis intimis sensibus colendum. Fortunatus lib. I. de Eccles. offic. cap. 12. & ibidem lib. 4. cap. 21.

Additur etiam tertia ratio, ut recoleretur memoria veteris ritus, cum Fideles in occultis locis delitescerent ligneis tabulis uterentur: Fortunatus ibidem ait; *Potest in hoc humilior usus Romana Ecclesia designari antiquis temporibus, quando latitabat per cryptas propter persecutores: nam adhuc junior Roma, quæ antiquis temporibus sub uno Domino cum antiqua Roma regebatur, usum lignorum tenens, non propter æris penuriam, sed propter vetustatem.*

Triplici modo in principio nascentis Ecclesiæ Conventus Fidelium indicebantur. Nonnullos scilicet solo Pietatis, & Religionis studio ad statas horarias preces convenisse: Alios Prænuntiationibus publicis invitatos esse: Quosdam verò in præcedenti solennitate subsequituram didicisse, ut ex Walfrid. Strabone, de Reb. Eccles. cap. 5. Verum hoc contigisse, dum Gentilium persecutio in Christianos defecit; at post Magni Constantini tempora, quando res Christiana melius haberi cœpit, nec dum cœptus usus æris campani, certo homines huc, illucque mittebant Christiani, ad conventus indicendos. S. Hieron. epist. 22. ad Eustoch. ibi: *Cum ad Agapen vocaverit Præco, conducitur.* Sicuti etiam sonus ligni ad convocandos Fideles fuit in usu maximè, cum in cryptis fideles latitabant, ut ex Fortunato dict. cap. 21. refert Metaphrastes in vita S. Theodosii Cœnobitæ, & in vita S. Joannis Chrysoptomi: Et præterea etiam Monachos, & Moniales ad Missam, reliquosque Ecclesiarum Conventus voce Alleluja vocatos esse. S. Hieron. epist. 23. ad Marcell. ibi. *Nunc adorandum festinat, consurgit, & tinnula voce ceteris Alleluja præcipiens, prior incipit laudare Dominum suum,* & epist. 27. ad Eustoch. *Post Alleluja cantatum, quo signo vocabantur ad Colletam, nulli residere licitum erat.* Refert etiam Card. Baron. ad annum 58. ubi Spondan. num. 40.

Addimus prædictis, Campanas in Ecclesia tunc primum benedici solitas, & nomine imposito Deo consecrari: quando Joannes XIII. summus Pontifex, cum in Urbem redisset, contigit primariam Lateranensis Ecclesiæ Campanam miræ magnitudinis, recens ære sulam super Campanile elevari: quam prius idem Pontifex sacris ritibus Deo consecravit, atque Joannes nomine [cujus Ecclesiæ esset usui] nuncupavit. Qui sacer ritus in Ecclesia perseveravit, ut eo modo campanæ in Ecclesiis collocandæ, Deo, primum imposito eis nomine, dicarentur; quod testantur veteres Codices Rituales: licet errore vulgi pro arbitrio utentis vocibus, dicantur baptizari Campanæ, cum ejusmodi benedictionem, & nomen (sicut in Baptismo nomen infantibus

imponitur) ab Episcopo accipiunt; refert Baronius in anno 968. ubi Spondanius num. 4. quod etiam refert Durantes de Ritib. Eccles. lib. 2. cap. 22. num. 6.

Hujus aeris campani effectus præcipuus, ut certiores fiant de tempore, quo in Ecclesiam ad officia sacra convenire debeant: & propterea *Signa* nominantur à præticipis Patribus, de quibus supra, & habetur in cap. solent, de consecrat. dist. 1. & clarius his versibus, de quibus in Gloss. Extravag. de officio Custod. cap. 1.

*Laudo Deum verum plebem voco, congrego Clerum,
Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro.*

Redditur Deo honor, & gloria sonitu Campanæ, primum in elevatione sacrificii Missæ, ex instituto Gregorii IX. ut populus ad tantum mysterium excitetur, refert Petrus Messia par. 4. cap. 9. & Platina in vita ejusdem Pontificis. Secundò, ad sonitum salutationis Angelicæ admonentur fideles, ut tribus vicibus in die flectant genua. Et quamvis tribuant hoc Urbano II. ut fideles Deum orarent pro exercitu transmissio ad recuperationem terræ sanctæ: Platina tamen, & Ciacconus hoc tribuunt Calisto III. ut oratio fieret pro Exercitu cruciatæ contra Turcas anno 1455. & hic triplicatus sonus in die respondet ritui, de quo in psalmo 54. *Vespere, & mane, meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* In quem psalm. Hieron. & August. exponunt: *Vespere cum passionem suscepit, manè cum resurrexit, meridie cum celos ascendit.* Convocatur etiam populus, & Clerus ad divina officia; & in hoc etiam Deus laudatur, ut in psalm. 118. *Septies in die laudem dixi tibi,* juxta septem horas Canonicas: Sicut etiam ad alias Ecclesiæ functiones pulsantur Campanæ, maxime in exequiis Defunctorum, ut fideles excitentur ad orandum Deum pro animabus illis, quæ abierunt: ac etiam ut viventes recordentur eorundem proximi decessus; sicut ut comitentur etiam Defunctum ad sepulturam juxta ritus Ecclesiæ, ex Nazianzeno Orat. 2. in Jul. *Nocturnis cantionibus, & cereorum ignibus nos Christiani pium è vita discessum ornandum existimamus.* & S. Chrysoft. Orat. 4. ad populum. *Defunctos tanquam athletas comitamur.* Infervit etiam sonus campanæ ad placandos turbines, & aeris agitationes, ut in orationibus ad hoc ab Ecclesia institutis: & quoniam prædicta à Dæmonibus commoventur, propterea verba sacra apponuntur supra hujusmodi Campanas, nempe *Ave Maria gratia plena:* seu etiam *Verbum Caro factum est;* quæ tremenda sunt Dæmonibus.

Multa possent referri miracula, quæ fecit Deus ad sonitum Campanæ, ut videre est apud scribentes, & maxime apud Petrum Cluniacensem lib. 1. de Miracul. cap. 13.

Pulsantur etiam Campanæ ad alios usus etiam prophanos, nempe lætitiæ, & mœstitiæ, ut in hoc vario sonitus genere notant Canonistæ in cap. unico, Extravag. de offic. Custod.

*Matricis
Ecclesia
honor.*

Ut debitus honor Ecclesiæ Matrici seu Cathedrali reddatur, decrevit Concilium Lateranens. sess. 11. tom. 5. Concil. *Tam ipsi fratres, quam ipsi Clerici seculares, etiam super hoc Apostolica Sedis privilegio muniti, die sabbati sancti majoris hebdomadæ antequam Campana cathedralis seu matricis Ecclesiæ pulsaverit, campanas in Ecclesiis pulsare minime possint: contra facientes pœnam centum ducatorum incurrant;*

Quoniam fuit alias contentio inter Clerum Secularem, & Regulares circa numerum campanarum, quas ipsi haberent: decrevit summus Pont. Joannes XXII. anno 1320. ut in Extravag. unica, de offic. custod. quod Religiosi ordinum Mendicantium in nullo conventu seu loco plures campanas habeant: *Sed una tantum pro loco quolibet sint contenti*, & hoc forsân propter eorum paupertatem, quam professi sunt. Et quamvis in hoc derogaverit communis usus: utinam renovaretur in parte tale decretum: siquidem aliqui ex Religiosis eo devenerunt continuo campanarum fonitu diu noctuque, ut potius sæpe fideles ad impatientiam, & iracundiam, quam ad pietatem inde provocentur: & plurimi aliquando infirmi, seu in eorum secessu studentes hoc satis experiantur.

Denique hoc addam, morem esse (ut ego vidi) in tota Germania superiore & inferiore, nec non in Gallia, & Anglia; ut in omnibus campanarum Turribus apponatur in summitate effigies Galli ex metallo, ad Prælatorum & Curionum allicendam atque excitandam vigilantiam, ut hoc idem in Emblemate Alciatus & refert Durantes de ritibus Eccles. lib. 1. cap. 23. n. 8.

CAP. XLIV.

De Cantu in Ecclesia antiquissimo: & aliis musicis Instrumentis.

MOs semper fuit laudare Deum in psalmis, & cantibus; ut de David psallente, dum Saul à malo spiritu obsidebatur, 1. Reg. cap. 19. vers. 4. & 10. habetur: *Et factus est spiritus Domini malus in Saul; sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam. Porro David psallebat manu sua, &c.* & idem Psalmista David sapius hortatur ad magnificandum Deum in Tympano, & Choro, & Organo, Cymbalis, & Cithara, Psalterio decem chordarum, Tubis ductilibus, & voce Tubæ, ut in Psalm. 9. vers. 12. & psalm. 12. 21. & 70. 22. & 97. 4. & 146. 7. & 149. 1. 3.

Canendi formam à præcis fidelibus majoribus nostris accepimus, Apostoli monitu edoctis, qui ad Ephes. 5. inquit; *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsi in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus: cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino.* Et hujusmodi religiosi, modestis modulationibus ad rerum æternarum studium sese erigebant, Christi & Apostolorum exemplo; refert August. epist. 119. cap. 18. ibi; *De hymnis & psalmis canendis, ipsius Domini, & Apostolorum habemus documenta, exempla, & præcepta: de hac re tam utili ad movendum pie animum, & accendendum munire dilectionis affectum, varia consuetudo est.*

Musica igitur ex his in Ecclesia retinenda; quoniam hæc tædium tollit, auget charitatem, & amorem, in Deum nos trahit: propterea inquit Lançantius Divin. instit. lib. 6. cap. 2. 1. *Si voluptas est audire canus, & carmina: Dei laudes canere, & audire jucundum sit, Hæc est voluptas vera, que comes, & socia virtutis est: Hæc est*

est non caduca & brevis, ut illa, quas appetunt, qui corpori ut pecudes seruiunt, sed perpetua & sine ulla intermissione delectans. & S. Chrylost. hom. in Psalm. 4. inquit; *Ne Dæmones lasciuia meretricia cantica introducentes, omnia euerterent; psalmos Deus construxit, ut ex ea resimul caperetur voluptas, & utilitas.*

Adeo frequens fuit priscis Fidelibus psalmorum cantus, ut eo etiam in convitiis & ruri creberrimè uterentur. Hinc S. Cyprianus ad Donatum. *Nec sit vel hora convivij gratia cœlestis immunis: sonet psalmos convivium sobrium.* Tertull. in Apolog. cap. 39. *Postquam aquam manualet, & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere.* Et S. Hieron. epist. 17. ad Marcellam, inquit: *In Christi villula præter psalmos silentium est: quousque te vertis, Arator strivam tenens. Alleluja decantat, sudans messor psalmis se evocat: & curva attollens vitem falce vinator aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in provincia nostra carmina: hæc, ut vulgo dicitur, amatoria cantiones: hic Pastorum sibilus: hæc arma cultura.*

Et quamvis August. in psalm. 31. Concord. 1. nolit ea, quibus Gentilitas in suis ritibus uti consueverit, Christianis esse communia: tamen si rectè pieque eadem, ut Christianam modestiam decet, exerceantur, non prohibet, sed liberaliter indulget, his verbis: *Et si ad lyram, vel citharam canere, & psallere noveris; nulla in te cadet reprehensio; Hebraum iustum Regem imitaberis, qui Deo est gratus & acceptus: Exultate iusti in Domino; rectos decet collaudatio: Constemini Domino in Cithara, & psalterio decachordo ei psallite.* Et nemo iure potest carpere, quòd in Ecclesia adhibeantur organa, & similia instrumenta, quæ omnem in sono proferunt cum gravitate, & suavitate modestiam: quod secus erat forsitan ab initio nascentis Ecclesiæ, cum eadem essent proscripita; eò quia communia erant Gentilibus, ut dixi: & refert Card. Baron. sub anno 60. ubi Spodan.

Quatenus quis in Ecclesia musicam, & psalmorum cantum impugnare audeat; impugnet & ipse quoque libros Exodi, & Regum, in quibus Moyses, & alii Deo devoti laudes Domino decantandas præscripserunt: cumque ipsemet David non solum plurimos composuerit psalmos, & choros instituerit cantorum, sed etiam hortetur, ut instrumentis musicis Deum laudemus. Quibus accedunt cantica Zachariæ, Simeonis, & sanctissimæ Deiparæ Virginis; itemque Angelorum exempla, de quibus nato Domino refert Lucas c. 2. *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Quæ verba canticum Angelorum nuncupati docet Walfr. Strabo lib. de Eccles. offic. c. 22. Præterea Apostoli Cœna facta etiam hymnum cantarunt apud Matth. cap. 26. ibi: *Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti.* Quod autem etiam Apostoli hymnum cantarent, non est ambigendum, alias non fuisset hymnus, ut docet S. August. in psal. 72. his verbis; *Hymni laudes sunt Dei cum cantico: hymni cantus sunt continentes laudes Dei: si sit laus, & non sit Dei, non est hymnus: si sit laus, & Dei laus, & non cantetur, non est hymnus. Oportet ergo, ut si sit hymnus, habeat hæc tria: & laudem: & Dei: & canticum:*

Hujus

Hujus ecclesiastici cantus quantum sibi complaceat Deus: miraculis etiam *Miracula.* comprobatur: Dum Suburbiorum Carcaffonæ expugnatio facta canente Clero, ut in Annalib. Ecclesiast. Raynaldo auctore tom. 13. anno 1209. num. 23. Ac etiam Sacerdotum cantu territi Hæretici: in iisdem Annal. anno 1211. num. 15. Ut quoque propulsati, in iisdem Annal. anno 1212. num. 12.

De hoc ritu Ecclesiastici cantus in Ecclesia, qui plurimis jam in locis ab initio nascentis Ecclesiæ erat in usu, S. Damasus Rom. Pont. ut legitur in ejus vita 11. Decembris, & in libro de Romanis Pontif. decrevit ut per omnes Ecclesias canerentur psalmi die noctuque ab alternis; & in finē cujusque psalmi diceretur Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Quod probabile est etiam, emendatum à S. Hieron. Psalterium septuaginta Interpretum, canendum Occidentalibus præceperit idem Damasus, de quo Hieron. in Apolog. adversus Rufinum inquit: *Psalterium quoque certè emendatissimum juxta septuaginta Interpretes nostrò labore dudum Roma suscepit.* Similiter ordinem cantilenæ diurnis, seu nocturnis horis dicendæ, B. Gregorius Magnus plenaria creditur ordinatione distribuissè; cum multi ante sive post eum Orationes, Antiphonas, vel Responsorialia composuerint. Walfridius de reb. Eccles. c. 28. Ac etiam sanctus Leo II. Rom. Pont. cum ipse musicis esset eruditus, sacros hymnos & psalterium reduxit ad meliorem concertum, ut legitur in vita ejusdem Leonis 28. Junij.

Organorum usus, de quibus sæpius in Davidicis psalmis fit mentio, in Ecclesia *Organorū origo.* pariter antiquissimus: & quamvis Vitaliano Rom. Pont. illa in Ecclesia fuisse recepta, referant Mart. Polonus, Platina, & alii ex Pontificali Damasi Papæ; Organa primum missâ Pipino Regi à Constantino Imper. Græco, auctor est Marianus Scotus in Pipino, & Aymon Monachus lib. 4. de Gestis Francorum. cap. 113. affirmat, Organa more Græcorum primum in Francia composita industria cujusdam, cui nomen Gregorius, Imperante Ludovico Pio, ejusque sumptibus: quamvis longe inferior eorundem inventum referat Navarr. lib. de Orat. & horis Canon. cap. 16. Et quantum in capella summi Romani Pontificis organa non sint admissa, sicuti nec alia instrumenta; non propterea hæc omnino respuenda, sed & consulenda est prudentia, quænam illorum locorum sanctitas deceat? ut refert Sotus de Just. & Jur. lib. 10. quæst. 5. art. 2. Plenè Democares de observanda Missarum Celebrat. cap. 14. Organorum usum Ecclesia, ait, Synodus Senonens. cap. 17. ad cultum, & servitium Divinum recepit: modo nihil præter hymnos divinos, & cantica spiritualia organa repræsentent. Item in Concilio Colonienf. & in Synodo Tridentina sess. 22. De observandis & evitandis in Celebrat. Missæ, & refert etiam Durantus de Ritib. Eccles. lib. 1. c. 13.

Prædictis etiam annectam de loco, ubi in Ecclesia canebatur, ut dicunt sanctus Augustin. in psalm. 149. & S. Isidor. lib. 6. Orig. qui *Chorus* dicebatur: quæ vox non aliud denotat, quam concentum, & multitudinem simul canentium; ita choros Moyses post transitum maris rubri instituit, utrumque sexum distinctis classibus, se, ac forore præeunte, canere Domino in choris carmen triumphale, perdocuit. Præterea in sacro textu refertur de mulieribus in triumpho David de morte Goliæ 1. Reg. c. 18.

Egressæ

Egressa sunt mulieres in occursum cantantes, choros ducentes. Et lib. 2. Eidræ cap. 12. Steterunt duo chori laudantium. Et in psalm. 150. dicitur: Laudate nomen ejus in choro. Dicitur enim chorus, ut voluit Amalarius lib. 9. cap. 3. & Rabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 1. cap. 33. Quia si in choro cantamus, corde cantamus: vel etiam dictus chorus, quod initio in modum coronæ circa Aras starent canentes, & ita psallerent: unde in Ecclesiast. cap. 50. habetur. Stans Sacerdos ante Aram, & in circuitu ejus corona fratrum, ut etiam ad præsens in Collegiatis Ecclesiis, & similibus est in usu. Proptie autem chorus dicitur locus ille, ubi Ecclesiastici canunt in Ecclesiis & psallunt à populo intermediis cancellis, aut alio modo distinctis; ut in Concilio Turonens. 2. can. 3. ubi: Pars illa, qua à cancellis versus altare dividitur, chorustantum psallentium pateat Clericorum. Et in Concilio Toletan. 4. can. 17. Ut Sacerdotes & Levita ante Altare communicent, in choro Clericus, extra chororum populus. Et S. Clemens lib. 2. Constitut. Apostol. cap. 57. dum loquitur de sedibus Ecclesiasticorum in choro psallentium, quorum in medio vult esse positam sedem Episcopi, seu alterius Prælati; loquitur his verbis: Sit solius Episcopi in medio positum, & in utroque ejus latere sedeant Presbyteri, & adstent Diaconi.

*Vnde can-
tus alter-
natim in
Ecclesia.*

Quomodo autem in Ecclesia cœperit consuetudo alternatim canendi? Hoc processisse ex visione, quam habuit sanctus Ignatius, ut refert Socrates hist. Ecclesiast. lib. 6. cap. 8. his verbis: *Fam vero dicamus, unde consuetudo hymnorum, qui in Ecclesia alternis decantantur, initium sumpserit? Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius à Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis ipsis versatus est, visionem vidit Angelorum sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis, collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam Ecclesia Antiochiæ tradidit: unæ illa traditio in omnibus Ecclesiis recepta est; Et talis usus alternatim canendi ab initio in Ecclesia, peculiare indicium fuit, quod præsci Christiani ad Imperatores deferrentur, ut ex Luciano in Philopatro, & ex Plinio epistola 97. lib. 10. ibi; *Affirmabant hanc fuisse summam, vel culpa sua, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carnemque Christo quasi Deo dicere secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere &c.**

De hoc eodem antiquissimo ritu psalmodiarum, & hymnorum in Ecclesia alternatim ex Apostolica traditione, & divinis visionibus, itemque frequentatissimo, tradit Card. Baronius in anno 60. ubi Spondanus num. 12. & hujus cantus Ecclesiastici ritus alternatim, Euseb. Cæsariens. in histor. Eccles. cap. 17. refert Philonem Hebræum describentem Cantus Christianorum his verbis; *Vnus ex omnibus confurgens in medio psalmum honestis modulis concinebat, & præcinent eo unum versiculum, omnis multitudo respondebat.* Loquitur de eodem ritu etiam Justinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, apud Clementem Alexand. in orat. ad Gentiles. Sanctus Cyprianus in oratione Dominicali, ac præcipuè sanctus Basilius in Epistola 63. refert ad Hæreticos sui temporis, ut non retrahantur à Psalmodia, quoniam hæc ubique terrarum est in usu, ut his verbis; *Illucescente jam die pariter omnes velut ore uno confessionis psalmum Deo offerunt, ac suis quisque verbis respicientiam prostretur.* & paulo post:

Et ut

Et ut semel dicam, omnes, apud quos vigilia, ac preces, communesque psalmodia in pretio sunt, &c. Et ideo talis vocum sonus in Ecclesia resonabat, ut sanctus Hieronymus in præfatione epistolæ ad Galatas lib. 2. dicat: *Ad similitudinem celestis tonitruum Amen reboat.* Unde ex hoc, ut confusio tolleretur, decrevit Laodicenum Concilium Can. 15. *Non licere præter Canonicos psallentes, id est eos, qui regulariter Cantores existunt, quique Pulpitum ascendunt; & de codice legunt; alium quemlibet in Ecclesia psallere:* Ac etiam quamvis Laicis olim fuisset commune canere in Ecclesia; postea tamen ob eorum inconcinnitatem solis Clericis id reservatum fuisse, prout queritur pluribus, cum populum de ea re objurgat S. Chrysof. homil. 1. in Isaiam cap. 8. & refert Baron. ad ann. 51. ubi Spondan. num. 20. & idem Baron. ann. 60. ubi Spondan. num. 13. & seq.

Populus
canere
vetitus.

Diximus supra ex Apostolica traditione, ac etiam ex divinis visionibus cœpisse in Ecclesia ritum alternatim canendi: Addimus hic quoque ex Apostolica traditione inductum in Ecclesiam hymnum glorificationis, ac etiam secundum postea traditam in Nicena Synodo formulam, hymnos à Catholicis compositos esse, & decantari solitos: nimirum cum Ariani, sicuti Baptismi formam, ita quoque glorificationis hymnum corrupissent, ut diceretur; *Gloria Patri per Filium, & Spiritui sancto.* Catholici contra tunc ex antiqua consuetudine eundem ipsum glorificationis hymnum rite canere perrexerunt; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Quem ritum deinde Damascus Papa, ita consulente B. Hieronymo, in Ecclesia Romana, & aliis omnibus Ecclesiis servandum præcepit, de quo Hieronymus ad Damascum sic inquit; *Preceatur cliens tuus, ut vox ista psallentium, in sede tua Romana die noctuque canatur, & in fine psalmi cujuslibet sive matutinis, sive vespertinis horis conjungi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto &c. ut fides 3 18. Episcoporum Niceni Concilii in vestro ore pari consortio declaretur.* Et S. Ambrosius refert, se in odium Arianae Hæresis in hymnis recens à se editis, & in Ecclesia canendis populis traditis, ad finem cujusque addidisse eandem conglorificationem sanctissimæ Trinitatis.

De hymno
Glorificationis.

Post verò Nicenum Concilium, cum glorificationis hymnus ubique occineretur, licet diverso ritu, nova occasione recens accepit additamentum: nimirum ut contra blasphemiam Arianorum dicentium Filium à Patre in tempore factum, communi consensu Ecclesia ubique orientalis ad antiquum glorificationis hymnum Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, addiderit Appendicem: *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.* Quod etiam testatum habetur in Concilio Vasensi, ut refert Baron. in ann. 325. ubi Spondan. num. 46. & seq.

Quare autem hymnus glorificationis remittatur à Dominica Passionis, & sequenti hebdomada luctus? Dicimus, quia ex tunc mandatum dederant Pontifices, & Pharisei, ut si quis cogno verit, ubi sit Jesus, indicet, ut apprehendant eum: & quia jam non palam ipse ambulabat apud Judæos; nos quoque cum illo quodammodo secedimus, dum vocem lætitiæ, & laudis aliquantulum supprimimus. Nam de Responsoris Gloria Patri subtrahimus, & ad Missas quoque cum Introitu non dicitur. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 5. c. 2.

De Trifagion.

Consequens est etiam, ut hic de *Trifagion* ab Angelis etiam decantato aliqua breviter dicamus. Etenim anno 446. cum ingenti terræmotu per loca varia imminente, plurimæ urbes, & muri Constantinopoli corruissent; ac fames, & aeris pestifer odor multa millia hominum, jumentorumque delevisset: Accidit mirandum illud Constantinopoli, ut cum Theodosius Imp. una cum Proculo Episcopo, univerfoque populo, præ metu ruinarum ædificiorum, extra urbem in loco, qui dicebatur Campus, habitarent, ac die quadam motu eo vehementius grassante, cuncti simul ex intimo corde cum multis gemitibus misericordiam divinam implorarent; superna repente vi puer spectantibus omnibus de media turba in sublime extra visum hominum raptus, rursusque priore per aerem via in eundem locum dimissus: Patriarchæ, Imperatori, univerfæque multitudini Litanis, & supplicationibus, operam dantibus, retulerit dictus Puer ab Angelis se divinum Trifagion in hunc modum decantatum audivisse, *Sanctus Deus: sanctus Fortis: sanctus, & immortalis: miserere nobis.* & ut ipsi eodem modo concinerent, monuerit: moxque ipse animam efflaverit. Ubi vero populus jubente Proclo Trifagion ad eum modum decantare cæpit, terræmotus omnino quieverit. Quam pridem rem adeo ingentem; non solum Nicephorus lib. 14. cap. 46. ex antiquissimis auctoribus exactè descripsit (qui & addit Theodosium Imperat. una cum sorore Pulcheria Augusta edita constitutione decrevisse, ut per totum orbem hymnus iste divinus concineretur) sed & consecratam Græci habent in tabulis Ecclesiasticis die 24. Septembris, confirmantque hoc idem plurimè Episcopi, atque ipse Felix III. Papa epistolis suis adversus Petr. Fullonem Episcopum Antiochenum, eundem hymnum additione inopia (*Qui crucifixus es pro nobis*) corruptentem, ut in tom. 3. Conciliorum in Felice III. idque ipsum egregiè explicavit Damasc. in Comment. de Trifagion. & in lib. de fide orthodoxa cap. 10. ut etiam comprobatur in Concilio Chalcedonens. quando damnatus est Dioscorus. Magna porrò divina providentia tunc factum videtur, ut cum Eutyches in secreto cubiculo, & penetralibus Monasterii adversus Divinitatem pugnaturus arma fabricaret, quam sicuti Humanitatem passam esse dixit; adversus ipsum Deus præpararit canticum, quo Divinitatis Immortalitas, ubique gentium caneretur, & per ipsum offensi Numinis conciliatio imploraretur: sic enim planè divinæ providentiæ est, prius parare arma, quam instet prælium, medicamenta conficere, antequam venenum irrepat in præcordia, & ante venturam famem horrea frumento replere; ut refert de his Baronius in ann. 446. ubi Spondan. num. 2 & 3. Quare autem Græcè apud Latinos in Parasceve Trifagion cantetur, vide eundem Baronium in ann. 492. ubi Spondan. num. 3.

Alleluja.

Est quoque Cantus *Alleluja*, quæ dictio Hebraïca in Latinum versa, sonat *Laudare Dominum*: & est de decem nominibus Dei, quæ apud Hebræos habentur. Est Alleluja cantus lætitiæ, quem Ecclesia in festivitate Paschatis, ac Dominicis diebus frequentat, ad significandum gaudium nostrum, quod ex Resurrectione Domini concepimus: & significat actionem nostram futuram non esse, nisi laudare Deum, ut in Psalm. 83. *Beati, qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te.*
& rectè

& rectè ex Concilio Toletano 4. definitur, quod in diebus Quadragesimæ & mæoris non canatur Alleluja: ut refert Brunus de Ceremoniis lib. 5. cap. 2.

Advertendum ex his, solitam in prisca Ecclesia fuisse Musicam, dummodo non delectationem tantum, sed & amorem excitaret in Deum; ut propterea sacros hymnos, & laudes Dei canere non esset usus; quando ab infidelibus & malè feriatis hominibus tunc non habebantur in honore; unde Regius Propheta ex persona Judaici populi in Babylonica obsidione Psalm. 136. inquit: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Quod faciunt similiter hi, qui sacros hymnos, & psalmos ita decantant, ut carnalem aurium voluptatem solum, aut præcipuè quærant; quique audientium carnales aures delectare variis vocum inflexionibus satagunt: cantica enim sacra instituta sunt ad mentem erigendam in Deum; & spiritum potius, quam corpus recreandum: Contra autem nonnulli sunt, qui canticum Babylonix in domum Dei, & sanctam Sion inducunt; illi videlicet, qui verba sacra modulis prophanis ita vestiunt; ut qui audiunt, non tam verba considerent, quam prophanam modulationem attendant: refert Card. Bellarminus in explicat. dict. Psalm. 136. vers. 5.

Hinc est quod irascitur S. Hieron. in epist. ad Ephes. (istum locum expendens) *Musica* Adolescentibus quibusdam, qui ut suaviorem ederent sonum, dulci medicamine fauces emolliabant, his verbis: *Audiant hæc adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in Ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde canendum; nec in tragædorum morem, guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, ut in Ecclesia theatrales moduli audiantur & cantica; sed in timore, & opere, in scientia scripturarum &c.* & paulo post. *Sic cantet servus Christi; ut non vox canentis, sed verba placeant, que leguntur; ut spiritus malus, qui erat in Saule, ejiciatur ab his, qui similiter ab eo possidentur, & non introducatur in eos, qui de domo Dei scenam fecere populorum.* Hæc ille. Si adolescentulos, qui dulci medicamine fauces collinire solebant, non tulit vir sanctissimus: Ferretne illos, qui ut hominum aures permulceant, vocesque suas carius loquent, divino humanoque jure neglecto, sese exsecari patiuntur? ut prohibent Can. 22. Apostol. & l. 1. C. de Eunuch. & l. 3. & 6. D. ad legem Cornel. de Siciis: ferretne illos, qui adeo spiritum malum canendo non abigunt, ut cum de industria suis auditoribus insinuare videantur? Quorsum enim modulationes istæ in lupanari natæ, ac non jam timide in sacras ædes irrepentes, sed pro caciter irrumpentes, & bacchantium in morem lascivientes tendunt; nisi, ut qui audiant, lymphati efficiantur?

Hujusmodi corruptelas utique non ferret gravissimus censor Hieronymus; sed cum ipse, tum quivis alius, cui esset cor, exclamaret Christianæ Reipublicæ multum interessè funditus eas extolli, priscamque canendi formam reduci; etenim inquit Cicero lib. 2. de legibus: *Assentior enim Platoni, nihil tam facile in animos teneros, atque molles insuere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem; nam & incitat languentes, & languefacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.* Ac testatur idem Cicero multarum Civitatum mores in mollitiem lapsos, esse immutatos cum cantibus, & hac dulcedine corruptelaque depravatos, his verbis: *Si Civitatum hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vo-*

cum servare modum: quarum mores lapsi ad mollitiem, sunt pariter immutati eorum cantibus. Quidni hoc ipsum interfit Christianarum Civitatum? Siquidem primis temporibus omnino ab Ecclesiæ modulatione proscripta erat etiam cithara, ut ex August. in Psalm. 32. concord. 1. & refert Card. Baron. ann. 60. ubi Spondan. num. 16.

Faxit Deus ut musica theatri, mollibusque & effœminatis cantoribus, qui ut ait Gregor. Magn. lib. 4. Registr. epist. 44. *Deum moribus stimulant, cum populum vocibus delectant,* à sacro ministerio expulsi; de bene illa morata musica instauranda talis tandem aliquando sanciat lex, qualem à Joanne XX. Pont. Max. sancitam fuisse scimus, ut in Extravag. dicta sanctorum Patrum: de vita & honestat. Clericorum. Faxit Deus ut graves, & viriles illi moduli, à quibus olim sanctus August. in Ecclesia Mediolanensi ad fletum se adductum narrat lib. 9. Confessi. cap. 6. veluti postliminio in patriam suam redeant. *Quantum flevi* (aiebat sanctus ille vir) *in hymnis & canticis tuis suavis sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ insuebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea astuabat affectus pietatis, & corruiebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Utinam Deus Catholicis Principibus talem mentem instillet; ita enim non Ecclesiæ tantum dedecori, non morum tantum corruptelæ; sed legum etiam Imperiique mutationi, quam profectò (si Platon lib. 4. Politicorum credimus) novi, mollesque cantus inducere solent, obviam ibitur; ut è contra divetforum sonorum rationabilis, & moderatus concentus concordie varietate compactus, bene ordinatæ Civitatis significat unitatem, inquit Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 3. cap. 3. Et hæc de Cantu, & Musica.

C A P. XLV.

De Horis Canonicis.

Diximus in præcedenti de Cantu, subsequitur modo de horis Canonicis, quæ cantu ut plurimum pronunciantur, ut Christus, & Apostoli fecere, Matth. 26. & Paulus ad idem nos hortatur, Ephes. cap. 5.

Septem Canonicas horas dici non licere à quoquam, qui in conspectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ siquidem Creatori nostro deferunt laudes pro certis, & magnis ejus beneficiis, quasi vectigales sunt gratiarum actiones. Sol namque verus & dies æternus Christus has septem horas temporaliter currentes clarissimis misericordiæ suæ radiis illustravit, atque dedicavit. Singularum rationes de thesauris Scripturarum proferemus. Ad quas septem horas Regius Propheta, quamvis urgentibus detentus curis, de se ipso dixit in Psalm. 118. vers. 164. *Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.* Et quatuor temporalis legendi, & adorandi, de quibus in lib. 2. Esdræ, cap. 9. vers. 3. ibi; *Legerunt in volumine legis Domini Dei tui quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.* Ac etiam tria tempora apud Daniele cap. 6. vers. 10. ibi; *Tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabat, confitebaturque coram Deo:* & hæc interpretantur à Cypriano serm. 8. & Hieron. in commentar. Danielis de prædictis horis Canonicis.

Præterea

Præterea in sacro textu datur exemplum de quaque ex septem horis in specie. Etenim de Matutino circa mediam noctem in Psalm. 118. dicitur: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi: & infra in eodem Psalmo. Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. & in cap. 16. Actuum Apostol. fit etiam mentio de simili oratione Pauli, & Silo in carceribus. Cassianus dicit, Matutinæ solennitatis officium novo tempore Gratix adhuc institutum, primum in Bethleem monasterio, ubi JESUS CHRISTUS pro Redemptione nostra ex Virgine nasci dignatus est; sicque ex illo per universum mundum invaluit consuetudo, & idem refert Isidorus de Ecclesiast. Offic. lib. 1. cap. 23. De Laudibus, quæ dicuntur post matutinum ante diem, fit mentio in Psalm. 72. *Sic memor fui tui super stratum meum; & Psalm. 118. Memor fui nocte nominis tui Domine: & de prima hora, quæ est primo mane, dicitur in Psalm. 91. vers. 2. Ad annunciandum mane misericordiam tuam: & alibi dicitur in Psalmo; Domine mane exaudies vocem meam. De Tertia in actis Apost. cap. 2. habetur: Cum essent Apostoli simul congregati, & descendisset Spiritus sanctus, dixit Petrus ad illos, qui irridebant Apostolos: *Non enim, sicut vos existimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei Tertia.* De hora Sexta habetur in iisdem Actis cap. 10. quod *Ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam Sextam.* Ac etiam de hora Nona cap. 3. in principio orationem actuum dicitur: *Petrus autem, & Joannes ascenderunt in templum ad horam orationis Nonam.* Et de Vespere in Psalm. 54. vers. 18. *Vespere, & Mane, & Meridie narrabo, & annuntiabo; & exaudiet vocem meam: & in Psalm. 140. Elevatio manuum mearum sacrificium Vespertinum.* In novo quoque Testamento; eo tempore Salvator noster cœnantibus Apostolis, mysterium sui Corporis, & Sanguinis initio tradidit; ut tempus ipsum sacrificii Vesperum ostenderet sæculi. Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 20. de Completoriis etiam celebrandis, David Propheta in Psalm. 131. *Si ascendero in lectum strati mei, si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, aut requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.* Quis non stupeat, ut somnum sibi penitus interdixerit? ipse Rex David somnum recipere noluit, donec locum, ac templum Domino fabricandum in pectore suo reperiret; & propterea nos si templum Dei cupimus haberi, exempla Sanctorum imitemur; ne de nobis dicatur, quod legitur in Psalm. 75. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Ita Isidorus ubi supra c. 21. Hinc S. Basilius in Reg. quæst. 37. inquit: *Officium initio tenebrarum pro quiete nocturna capienda: id est Completorium.***

S. Clemens Roman. Constit. Apost. lib. 8. c. 34 inquit: *Preces facite Mane, Tertia hora, ac Sexta, & Nona, atque ad Galli cantum:* Et immediatè, ad quem finem singulæ horæ sint directæ; sic subdit; Mane gratias agentes, quod illuminarit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus judicium adversus Dominum pronuncia vit: Sexta, quod ea hora in Crucem actus est: Nona, quod omnia mota, & tremefacta sunt Domino crucifixo; quia horrent adaciam impiorum Judæorum, & contumeliam Domini ferre non possent; Vespere, quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus; Ad Galli cantum, quod ea hora annuntient adventum dicit ad facienda opera lucis,

Et Joannes Cassianus referens vigilantiam Monachorum lib. 2. sic inquit; *Sunt quibus in ipsis quoque diuturnis orationum Officiis, id est Tertia, Sexta, Nona, id visum est, ut secundum horarum modum, in quibus hæc Domino redduntur obsequia, Psalmorum etiam, & orationum putarent numerum coæquandum: nonnullis placuit senarum numerum singulis diei conventibus deputari.*

Tertullianus referens de Christianis in Apolog. cap. 2. ex Plinio secundo ad Trajanum Imperatorem, sic inquit; *Nihil aliud se ex sacris eorum comperisse, quam cæcus antelucanos ad canendum Christo, & Deo, & ad confederandam disciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, &c. scelera prohibentes: Tunc Trajanus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.*

Divus Hieronymus etiam inter alios in hoc egregiè se habet in epistola 2. ad Eustoch. de Custodia Virg. cap. 16. dum inquit: *Quamquam Apostolus orare nos semper jubeat, & Sanctis etiam ipse sit somnus oratio; tamen divisas orandi horas debemus habere: ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat: Horum Tertiam, Sextam, & Nonam, diluculum quisque, & Vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia.*

Et idem Hieronymus ad cap. 6. Danielis sic inquit; *Tria sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua: Tertiam horam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica traditio intelligit. Denique Tertia hora descendit Spiritus sanctus super Apostolos. Sexta volens Petrus comedere, ad orationem ascendit in Cœnaculum. Nona Petrus, & Joannes pergebat ad Templum.*

Quare
preces in
horis præ-
dictis in-
dicantur?

Sanctus Augustinus hortatur suos ad horas prædictas, ut in serm. 55. de Tempore in his verbis; *Ad vigilias maturius surgite: ad Tertiam, ad Sextam, ad Nonam ante omnia convenite: nullus se à sancto opere subtrahat; nisi quem infirmitas, aut publicanitas, aut fortè certa, aut grandis necessitas tenuerit occupatum.*

Plures deducuntur rationes ad declarandas preces in horis prædictis; quarum una est redditio gratiarum pro complemento creationis in septimo die, cum totidem sint horæ Canonicae. Secundo, preces fiunt in prædictis horis in memoriam nostræ Redemptionis, quam pro nobis operatus est Dei Filius: etenim hora Vespertina (qua incipit officium Ecclesiasticum) Dominus noster Christus comedit Agnum Paschalem cum Apostolis, iisque lavit pedes, & sanctissimam Eucharistiam instituit. Hora Completorii, cum transisset Torrentem Cedron, oravit in agonia, sanguinem sudans, ac dein ligatus ducitur ad Annam, & Caipham. Hora Matutini, circa mediam noctem habetur Concilium penes Caiphain, ubi interrogatus, dignus morte reputatur. Hora Prima ad Pilatum ductus, dein ad Herodem, & iterum ad Pilatum. Tertia Hora Barabbæ postpositus, ad columnam flagellatus, spinis coronatus, & populo exhibitus. Hora Sexta portans Crucem, eidemque in Calvario affixus, septem verba pronuntiavit, & magnum sacrificium de se ipso redemptione mundi fecit Deo Patri. Hora Nona expiravit, descendit ad Inferos, & Regnum Diaboli destruxit. Iterum Hora Vesperi è Cruce depositus, & à sanctissima Matre receptus, reconditus est

est in sepulchro à Joseph ab Arimathia. Hora Completorii Custodes apposti ad sepulchrum: & in Matutino Christus Dei filius gloriosus resurgens &c. ut hæc fusius meditantur circa prædictas Horas Canonicas sancti Athanasius, Basilius, Cassianus, & alii.

Non est igitur modo ullatenus ambigendum de hoc sanctissimo, & veteri in Ecclesiâ ritu circa Horas Canonicas. Etenim Joannes Cassianus lib. 2. de Instit. Cenobitarum refert. *Non solum humano, sed Angelico etiam ministerio, & magisterio, Canonicarum Horarum ordinem esse constitutum.* Et Ado Trevirensis id Martyrologio ad nonum diem Januarii ait: Tempore persecutionis Diocletiani auditam fuisse, circa Sanctorum reliquias cœlestem psalmodiam Mane, & Vespere; & rursus Hora Tertia, Sexta, & Nona. Quem laudabilem ritum invidens Christianis Julianus Apostata, ut refert Sozomenus lib. 5. cap. 15. de Juliano Imperatore his verbis? *Instituit animo delubra Gentilium, tum apparatu, tum ordine Religionis Christiana adorare: subselliis præterea, & primariis sedibus: Doctoribus, Lectoribus Gentilis doctrina, & exhortationum, quin etiam precibus in certas horas, diesque præscriptis, &c.*

Demum qui ad recitationem precum Canonicarum obstringantur? Quibus excusis à precum Canonicarum recitatione Clerici, vel Beneficarii excusentur? Item quæ exigantur ad recitationem precum Canonicarum? Ac etiam de pœnis non recitantium horas Canonicas. Vide quæ latè refert Durant. de Ritibus Ecclesiæ lib. 3. cap. 22. 23. 24. & 25.

Quamvis videatur Canonistarum opinio, quod ad celebrationem Missæ non requiratur Matutinale officium fuisse ante recitatum: In contrarium tamen extat diploma Innocentii IV. Papæ, de quo in Annal. Eccles. tom. 13. Raynaldo auctore ann. 1254. num. 8.

C A P. XLVI.

De Breviario, & ejusdem antiquitate.

Breviarium est Epitome, seu compendium publicarum precum, in quo Divinum officium, & maxime Horæ Canonicæ, de quibus supra, continentur. Retinet autem in se hoc Breviarium Psalmos, Hymnos, Lectiones, Responsoria, Antiphonas, Capitula, Collectas, Symbola, & Confessiones.

Supponendum igitur, in principio cujuslibet horæ Canonicæ dici solitum versiculum divina protectione plenam erga nos, *Deus in adjutorium meum intende.* Ut in Psalm. 69. Abulensis inquit hoc sanctum Ecclesiæ institutum habuisse originem ex lib. Numer. cap. 10. *Cumque elevaretur Arca, dicebat Moyses: Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua; cum autem deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel:* Tanta etenim erat spes, quam populus Judaicus præsentem Arca habebat. Ivo Carnotens. de Reb. Ecclesiast. refert, quod dictus versiculus, *Deus in adjutorium meum &c.* sit vox in hac vita laborantium, & contra hostes visibiles & invisibiles colluctantium; & ideo Deum in suum adjutorium invocantium. Cassian, collat. 10. cap. 9. fustissimè

pro-

prosequitur utilitatem, & virtutem hujus versiculi, & petitur in eo auxilium Dei magnum, & velox.

De *Psalms* igitur, seu Canticis, cum sint extracti ex sacro textu, non est de his difficultas; cum primi fideles in eorum conventibus psallere consueverint; ex Apostolo epist. 1. Corinth. 14. *Quid ergo est fratres? cum convenitis unusquisque vestrum, psalmum habet, doctrinam habet, &c.* Et similiter Tertullian. de velandis Virginibus inquit: *Quantam autem castigationem merebuntur etiam illa, quae inter psalmos, vel in quacunque Dei mentione retenta perseverant.* Quod etiam constat ex Can. 15. & 17. Concilii Laodicensi sub Sylvestro.

Canticum ergo Moyses tunc primum invenit, quando percussa Aegypto decem plagis, & Pharaone submerso, cum populus per insueta maris itinera ad desertum gratulabundus egressus est, dicens, ut in Exod. cap. 15. *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, &c.* Deinde Debora in lib. Judic. cap. 5. hoc ministerio functa reperitur. Postea multi non solum viri, sed etiam foeminae Spiritu divino repletæ, Dei cecinerunt mysteria. Psallere usum esse primum post Moysen Davidem Prophetam in magno mysterio, prodidit Ecclesia: Hic enim à pueritia in hoc munus specialiter à Deo electus, & Cantorum princeps, psalmorumque thesaurus esse promeruit: Cujus psalterium cum melodia cantilenarum suavium ab Ecclesia frequentatur, quo facilius animi ad compunctionem flectantur; ut jam notavit August. lib. 10. Confess. cap. 35. quamvis Ecclesia primitiva ita psalleret, ut ex modico flexu vocis faceret psallentem resonare; ita ut pronuncianti esset vicinior, quam canenti, ut ex D. Isidoro de Eccles. offic. lib. 1. cap. 4. & 5.

Te Deum, quamvis non sit ex Canticis sacrae Scripturae desumptum, divinitus tamen institutum, & generaliter in Ecclesia receptum: quoniam sanctus Dacius Episcopus Mediolanensis, Justino seniore imperante, refert in sua Chronica, cap. 10. lib. 1. fuisse Canticum compositum per sanctos Ambrosium, & Augustinum, alter alteri alternatim respondens, statim ac idem Augustinus à sancto Ambrosio ann. 385. Baptismum recepit: & subdit idem Dacius, ex tunc fuisse dictum canticum in Ecclesia receptum: quod etiam confirmatur ex antiquis Regulis sancti Benedicti, in quibus præcepit, quod *Te Deum* post Lectiones recitetur.

De *Hymnis* docet Apostolus, ut simul cum psalmis cantentur, ad Ephes. cap. 5. vers. 19. *Loquentes vobismetipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus: & ad Coloss. 3. v. 16. Commœnentes vosmetipsos Psalmis, Hymnis & Canticis spiritualibus.* Quos hymnos prisca illi fideles ab initio etiam Ecclesiae, in Christi honorem componebant, ut de Philone Euseb. lib. 2. histor. cap. 16. inquit: *Philo de novis psalmis, qui ab illis contextuntur, sic iterum scribit: Ita planè non contemplationi solum se dedunt, sed etiam cantiones, & hymnos variis metris, & carminum cujusque modi, & numeri graviter fusis, aptè, & convenienter ad Dei honorem, & laudem conficiunt.* Sicuti & Dionys. Areopagita cap. 4. de Divinis Nominibus expressè meminit de hymnis beati Hierothei: Et talis ritus retentus est in Ecclesia, ut ex Concilio Toletan. 4. habito supra mille annos, in quo cap. 12. de hymnis canendis, Salvatoris, & Apostolorum exemplo,

exemplo, ut apud Matth. 26. & ad Ephes. 5. subjungit. *Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur: sicuti & quos beatissimi Doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt. & paulo post: Sicuti ergo orationes, ita hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum ulterius improbet, sed pari modo in Gallia, Hispaniaque celebrent: excommunicatione plebendi, qui hymnos rejicere fuerunt ausi.* S. Hilarius Gallus Episcopus Piëtaviensis Hymnorum carmine floruit primus; post quem Ambrosius Episcopus Mediolanens. copiosius in hujusmodi carmine floruit, & ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt; cujus devotio deinde per totius Occidentis Ecclesias fuit servata. Carmina autem quæcunque in laudem Dei Hymni vocantur: Ita Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 6.

Lectiones pronuciare antiquæ institutionis esse, Judæorum traditio est: nam & ipsi legitimis præfinitisque diebus ex Lege, & Prophetis Lectione in synagogis utuntur. Oportet cum psallitur, psallatur ab omnibus; cum oratur, oretur ab omnibus; cum lectio legitur, factò silentio, audiatur à cunctis: nam & si tunc superveniat quisque cum lectio legitur, adoret tantum Deum, & præsignata fronte aurè m sollicitè accommodet. Isidorus ubi supra cap. 10.

Lectiones præcipuè leguntur in officio nocturno, & propterea appellantur Primum, Secundum, & Tertium Nocturni, juxta tres præcipuas noctis vigiliæ, in quas dividebatur ad clepsydram nox apud Veteres. Quoniam impossibile videbatur in speculis vigilantes singulos permanere, ideo in quatuor partes divisæ vigiliæ, non amplius quam tribus horis nocturnis necesse erat vigilare. Vegetius de re milit. lib. 3. cap. 8. Sunt autem in præfens, ut plurimum lectiones novem, quarum in quolibet Nocturno tres recitantur: Priores tres desumptæ ex sacra Scriptura: Secundæ ex vita, morte & martyrio Sancti: Tertiar, & postrema, ex homiliis sanctorum Patrum: & de hoc antiquo ritu, ut refert Justinus Martyr (qui scripsit annis 150. à Christo Domino) in Apolog. 2. pro Christianis sub finem ibi: *Solis qui dicitur, die omnium, qui vel in oppidis vel ruri degunt, in eundem locum conventus sit: & commentaria Apostolorum, aut scripta Prophetarum quoad tempus fert, legantur.* Concil. Laodicenum supra 1200. annos decrevit cap. 17. *Quod in conventu Fidelium nequaquam psalmos continuare conveniat; sed per intervallum, id est per psalmos singulos recenseri debeant lectiones.* Et in Conc. Carthag. 3. habetur can. 47. *Liceat etiam legi passiones Martyrum, cum anniversarii eorum dies celebrantur.* Et quod scripta sancti Ephrem etiam recitarentur, de suo tempore refert D. Hieronymus de Scriptor. Ecclesiast. ibi: *Ephrem ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem scripturarum, publicè in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitarentur.*

Lectiones erant duodecim, juxta numerum psalmorum. Jo. Cassiani temporibus, ut in cap. 5. Instit. Cœnobitarum, Gelasius Papa jam supra mille annos redegit illas in ordine: donec post plurimas innovationes in Breviario, Gregorius Papa VII. in Generali Concilio redegit ad antiquam formam, ut refert Gratianus de Consecrat. distinct. 5. Can. 15. incipit; *In die Resurrectionis Domini usque ad*

Sabbatum in Albis, & in die Pentecostes usque ad Sabbatum ejusdem, tres tantum psalmos nocturnos, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festivitas est, novem psalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus duodecim psalmos, & tres Lectiones recitamus. In Dominicis diebus 18. psalmos (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & novem lectiones dicimus. Quod etiam confirmatum à sanct. mem. Pio V. & Clem. VIII. summis Pontificibus.

Quare tres psalmi, & tres lectiones in primis diebus Paschatis.

Nota quod in nocte Paschali non plus quam tres lectiones Romanus ordo habere decrevit: Quoniam Prædicatores, sancti scilicet Apostoli, & numero pauci, & metu Judæorum muti, & de morte Domini mæsti, timentes, videri fugiebant, & audiri metuebant. Nec solum illa nocte, sed exinde quoque usque ad Pentecosten, causam eandem in paucitate lectionum considerat: quando Prædicatores sancti, & numero plures, & fervore Spiritus sancti facundi devenerunt. Rupertus Abb. de divinis offic. lib. I. cap. 10.

Lectiones Oratione Dominicali prævenimus, ut Dominus adaperiat cor nostrum in lege sua & præceptis suis, ne semen verbi Dei, quod audituri sumus, aut volucres comedant, aut spinæ suffocent, aut duritia petrae supplantet. Rupertus ubi supra num. II.

Lecturus vero Benedictionem petens, hoc significat, quod nemo nisi missus aut permissus officium prædicandi debeat usurpare: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* inquit Apost. Rom. 10.

Quod in fine dicit, *Tu autem Domine miserere nostri*: hoc inquit, ne ipsum quidem bonum officium prædicandi sine alicujus vel levioris culpæ pulvere posse peragi: idcirco misericordia Dei indiget, ut in hac parte lavetur, etiam si mundus sit totus. Dicitur *Deo gratias* in fine Lectionis; Quoniam doctrinæ suæ panem Deus nobis frangere dignatur, ne fame audiendi verbum Dei pereamus. Rupertus Abbas d. lib. I. cap. II. 12. 13. & seq.

Responsoria sic nuncupata, quoniam cum unus ex Chronistis cæperit, cæteri sequuntur: Isidorus lib. I. de divinis offic. cap. 8. & Rabanus lib. 2. institut. Cleric. volunt, ex Italia ea deduxisse principium. Walfrid, ea præcipue sancto Ambrosio, cum essent in usu tempore S. Benedicti. *Responsoria nobis innuunt sanctis montis Dei, factis nos respondere debere.* Dicuntur à respondendo: Tristitia namque tristibus, & læta lætis debemus succinere lectionibus. Rupertus Abb. de divinis offic. lib. I. c. 15.

Precibus Deum deprecandi Christus nobis constituit modum, cum de eo supplicarent Apostoli, Luc. II. Ex hoc producta est consuetudo Ecclesiæ Dominum precibus exposcendi contra ægritudines animæ, quas primum Græci cæperunt componere, quibus Domino supplicaretur. Isidorus de Ecclesiastic. officiis lib. I. capit. 9.

Capitula non aliud sunt quam parvæ lectiones, seu sententiæ ex Scriptura desumptæ ut Ecclesiastici, & populus instuantur; de quibus habetur mentio in Concilio Agat. ut in decret. dist. 5. de consecrat. can. 13. incipit, convenit, ibi: *Post Hymnos Capitula de psalmis dicantur.*

Collectæ sunt orationes, quæ repræsentant Deo *necessaria* pro Ecclesia universali, ac pro quolibet particulari: cujus formam tradit Apostolus 1. ad Timoth. cap. 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut tranquillam, & quietam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* Hoc idem servasse p̄scos fideles refert Justin. Martyr lib. 2. Apolog. & Tertull. in Apolog. cap. 39. inquit; *Oramus etiam pro Imperatoribus, pro Ministris eorum, ac Potestatibus, pro statu sæculi, pro rerum quiete, pro mora finis.* Et propterea nuncupantur *Collectæ*, quarum conclusio semper ferè est: *Per Christum Dominum nostrum.*

Additur *Amen*, quod significat, Verè, Fideliter, seu Credo, vel Fiat: nempe ut petita compleantur, cujus verbi *Amen*, antiquitatem tradit Apost. 1. Corinth. 14. *Ceterum, si benedixeris spiritui, qui supplet locum idiote, quomodo dicit Amen?* Et D. Hieron. refert, quod tale verbum alta voce proferebatur, in Prolog. lib. 1. ad Galat. *Vbi alibi tanto studio, & frequentia ad Ecclesiam, & ad Martyrum sepulchra concurritur, ubi sic ad similitudinem cœlestis tonitruum Amen reboat, & vacua Idolorum Tempia quatiuntur:* & idem refert S. Augustinus epist. 107. ad Vitalem.

Quo vero ad hymnum *Glorificationis*, seu Gloria Patri, diximus in præcedenti capitulo 44.

Antiphona denotant vocem reciprocam: & idem est canere p̄r Antiphonas quod psallere alternatim, refert enim Amalarius lib. 4. de offic. Ecclesiast. cap. 7. quod debeant cani psalmi juxta tonum antiphonarum, quod conjungit duos choros in fine psalmodum. Quarum antiquitatem refert Tertullian. lib. 2. ad uxorem. Quamvis B. Isidorus de Ecclesiast. lib. 1. cap. 7. velit Antiphonas primum à Græcis compositas, duobus choris alternatim concinentibus, quasi duo Seraphim, ut apud Isaiam cap. 6. Duo quoque testamenta sibi invicem conclamantia. Apud Latinos autem primum beatissimus Ambrosius Antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus: & ex hinc in cunctis occiduis Regionibus earum usus increbuit.

Et hæc dicta sufficiant de Breviario Religionis Catholicæ,

C A P. XLVIII.

De Usu incognitæ Linguæ in servitio Ecclesiæ.

Magnum solamen est pro Romana Ecclesia, quod hæc accusatio incognitæ linguæ sibi ab impostoribus Hæreticis, communis quoque sit non solum cum Græca præsentis Ecclesiæ, quæ quamvis etiam extendatur in plures provincias, nulla tamen ex iis utitur idiomate vulgari, & intelligibili pro populo; sed ulterius quoque Ecclesiæ Syriacæ, Æthiopicæ, Armenicæ, Ægyptiacæ, in aliis omnibus exhibetur servitium in lingua non vulgari. Etenim Idioma, quo celebratur in Ecclesiis Æthiopum, cum sit illud Chaldaicum satis affine Hebraico, hoc inquam, nulli de populo Æthiopum est cognitum: Armentum Idioma, quo in Ecclesiis exhibetur servitium, minimè quoque Idiotis est notum, nominaturque ab iisdem quasi Armenicum Latinum: Ægyptiacum Ecclesiæ Idioma, quod characteribus scribitur, &

maximè conforme Græcis litteris; nullam affinitatem habet cum vulgaribus: Syriacum quoque Ecclesiæ minimè commune est cum Idiotis, qui natura Arabicè loquuntur, & magno studio apprehendunt Syriacum pro servitio Ecclesiæ.

Hæc accusatio non modo nobis est communis cum omnibus Christianis Ecclesiis per totum orbem; verum cum Judæorum Synagogis, qui in suo servitio utuntur Hebraico Idiomate, quod nec vulgare, nec cognitum sceminis, vel pueris, sed solum iis, qui studio id apprehendunt. Quod non de hodiernis solum Judæorum Synagogis, verum & de antiquis etiam; quoniam ex Theodoret. quaest. 60. in Genes. apprehendimus Hebraicum idioma nullatenus fuisse vulgare: & nos quoque scimus tempore Christi Domini, ejusdemque Apostolorum, idioma Hebraicum, quo reddebatur servitium in templo, & Synagogis, minime cognitum fuisse Idiotis, qui aliud prorsus, quam Syriacum non intelligebant, quod penitus ab Hebraico idiomate differbat. Hinc in lib. 2. Esdræ cap. 8. habetur, quod volens Esdras, ut populus post reditum è Babylonia juraret legem, legendo illam, eandem interpretabatur; quoniam non amplius intelligebat populus legem, sicuti fuerat scripta: & non solum testatur Eusebius de Demonstr. Evangel. lib. 3. cap. 7. quod Apostoli non aliud callebant idioma, quam Syriacum; verum sapientiores inter Hebræos, nempe Philon, minimè sciebant Hebraicum idioma, cum ejus intelligentia reservata fuisset Presbyteris, & Scribis eam studio apprehendentibus; nihilominus Dominus noster, ejusdemque Apostoli nunquam abstinerunt interessè in Templo servitio Judæorum, quanquam illud incognito idiomate celebraretur, nec unquam id damnarunt, nec de aliquo defectu reprehenderunt.

Addimus quoque, quod usus incogniti Idiomatis communis sit nobis cum Religionibus quoque falsis per orbem diffusis. Nam præter Turcas & Persas, qui idiomate Arabico Grammaticali reddunt suum servitium, Idiotis penitus ignoto; Refert quoque Quintilianus lib. 1. Institut. cap. 6. quod in Romanorum Republica, *Carmina Saliorum*, quibus reddebatur servitium, *vix Sacerdotibus suis satis intellecta, sed quis mutari vetat religio*, & propterea naturalis est inquam necessitas, qua omnium religionum servitium idiomate incognito, habitum quoque sit populo simplici, & idiotæ.

Etenim sicuti rerum humanarum fert vicissitudo, ut quoque idioma aliquando variantur, & quod vulgare idioma progressu sæculorum cesset esse vulgare: Et è contra, cum constans majestas, & dignitas rerum divinarum, ac reverentia ejusdem debita, requirat, ut unquam non mutetur, propter timorem, ne alteratio litteræ, seu syllabæ afferat præjudicium rebus Religionis, præter antiquitatis reverentiam, quæ perditur ex innovatione; cum ejusdem Ecclesiæ Fundator Christus fuerit testatus, quod portæ Inferi non prævalebunt adversus eam.

Hinc est, cum Ecclesiæ Romana reprehendatur servavisse antiquum suum idioma, in quo Apostoli, ejusdemque discipuli fundarunt Ecclesiam occidentalem tam in Africâ, quam in Europa; Hoc inquam commune est etiam cum Ecclesiâ Judaicâ, in qua Dominus noster, & ejus Apostoli communicarunt; sicuti quoque cum aliis omnibus orbis Ecclesiis, & Religionibus veris & falsis.

Ac præterea, licet simplices, Idiotæ, scæminæ, ac pueri non possint immediatè intelligere de verbo ad verbum Preces, Laudes, Gratiarum actiones, quæ Deo fiunt; nihilominus qui voluere apprehendere intelligentiam verborum servitii Ecclesiæ, non carent fructu, & sine, pro quo tale hoc publicum servitium est institutum. Finis enim, pro quo est introductum publicum servitium, quod fit in Synaxibus, & Liturgiis Ecclesiæ, satis differt à privatis orationibus, quæ domi fiunt: Cum sit hoc publicum servitium Homagium Laudum, Precum, & Gratiarum actionum publicè Deo debitum. Secundò, ut fideles particulares per ipsorum assistentiam huic divino servitio protestarentur, & exercerent exteriores actus suæ Religionis cum Ecclesiæ societate, ubique representata per Synaxes, & conventus Ecclesiæ. Tertio, ut quisque fidelium ipsemet consensum præstaret orationibus, laudibus, & gratiarum actionibus publicè habitis, & quasi prædictis idem subsignaret: modò Ministri, & animarum Pastores intelligentiam particularem retineant de eo, quod dicitur: supplendo in hoc auctoritate Ecclesiæ, quod idiotæ personæ in prædictis actibus valeant respondere. Etenim propter communionem Ecclesiæ, quamvis prædicti omnia verba præcisè non intelligant, cum possint sic participare in communi de fructibus, & plenitudine gratiarum; tamen satisfaciunt muneri suo; alias hinc sequeretur, quod surdi, & alii, qui de proximo adesse non possunt celebranti, non reciperent dictum fructum; Et sic pariter Galli, & Alemanni Protestantes, dum assistunt Liturgiis Anglicanis, perderent fructum assistentiæ ipsorum, juxta tale suppositum; sicut quoque simplices Judæi proficiscentes olim tempore Christi Domini in Templum, & Synagogas, non intelligentes verborum sensum, caruissent fructu talis communionis, & assistentiæ publicis precibus. Insuper etiam dum summus Sacerdos solus in Templi secessu orabat, ad quem quoniam populus ut in Levit. cap. 16. non habebat accessum, sed extra remanebat; non potuisset idem tunc particeps fuisse de sacrificantis orationibus, quas non poterat audire.

Sed estò, simplices, & imbecilles non recitentur intelligentia verborum, sed solum adhæreant fidei, & cautioni Ecclesiæ: Atqui talis defectus compensatur non solum per meritum, & exercitium ferventioris fidei in prædictis simplicibus astantibus; verum ex facto Concilio Tridentino sess. 24. cap. 7. Præcipitur *Parochis, ut inter Missarum solennia, aut divinorum celebrationem, sacra eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festis explanent.* Unde resultat, quod simplex populus apprehendat intelligentiam currentis Evangelii, Epistolæ, & aliorum actuum ipsius sacrificii. Quatenus autem aliqui ex Curatis animarum ab hoc ipsorum munere propter ignorantiam, & desidiam deficiant; talis inquam defectus est eorum illos ordinantium, non autem Ecclesiæ: negligentibus illis quod præcipitur, ut conqueritur Jerem. Thren. 4. *Parvuli quasi ferunt panem, & non erat qui frangeret eis.*

At quando etiam sequeretur suppositum, quod non possit quis interessè servitio, quod non intelligit; quis non videt confusionem Babel hac idiomatum multiplicitate, & servitium communionis Ecclesiasticæ penitus dilaceratum? dum Angli privantur communicare cum Gallis, Galli cum Germanis, Germani cum Polonis, &c.

Quinimo nec idem populus conveniet integer totus in eodem idiomate; nempe in Gallia Piccardus Idiota non intelliget Provinciale, nec minus Valco Burgundum &c. Sicuti nec etiam in Italia Veneti non percipiunt Januensem, nec Januenses Neapolitanum, &c. & in Anglia refert Ven. Beda suo tempore fuisse ibidem quatuor vulgaria idiomata penitus diversa, & sub Æthiopum Rege habent relatores, esse quadraginta diversa idiomata.

Habetur ulterius successiva alteratio, & variatio idiomatum in plerisque Regionibus; ita ut necesse esset singulis quibusque sæculis ordinare novam translationem idiomatum circa Ecclesiæ servitium, sicut idioma mutatur; alias idioma, quod erat in servitio Ecclesiæ, duobus vel tribus elapsis sæculis, esset idem in opprobrium, & derisum. & refert Polybius lib. 3. historiæ, quod tempore secundi belli Punici non potuere Romani quasi amplius intelligere, contractus habitos durante bello primo. Vide Romanorum vulgare idioma, quam brevi tempore mutatum fuerat.

Consideremus etiam, quod quando Ecclesiæ servitium originaliter institutum ob varias translationes fuisset perditum, omnis media celebrandi Concilia universalia, & habendi certitudinem in rebus fidei, fuissent è nobis aliena; cum non possimus nobismetipsis promittere de vero sensu scripturarum ex nostra particulari inspiratione, & interpretatione: Quoniam Ecclesia occidentalis non habet idioma, in quo Episcopi omnes ejus jurisdictiones valeant convenire, sicut in Latino idiomate. Nec orientalis Ecclesia olim existens Catholica minus habuit idioma commune inter omnes Episcopos, sicuti Græcum. Hinc in antiquis Conciliis simul in Oriente congregatis, omnes Episcopi Græci, ac in Occidente Episcopi Latini conferebant, deinde simul decreta utriusque conventus interventu hominum, qui callerent idiomata Latina, & Græca: & ex iis de omnibus idiomatibus per orbem diffusis non devenire ad nostram notitiam, nisi quæ incorporata fuere in Ecclesiarum servitio.

At si dicatur, quod Latino idiomate remoto, ab Ecclesiæ servitio, servaretur etiam illud in scholis. Respondeo idiomata, ut alia omnia, esse subjecta sæculorum revolutionibus propter barbaras incursiones, & Dominantium diversas successiones, inter quas solum exercitium religionis remanet fixum, & immobile; Nec in hoc supplerent originarii Codices ex Latino, qui requirentes novam eorum impressionem ad tempus, ii pariter cessarent deficiente Religionis communicatione.

Sed ulterius non solum excluderentur amplius universalia Concilia; sed sequeretur etiam, quod omnes actus, & canones antiquorum Conciliorum, omnes Ecclesiæ historiæ, omnia scripta sanctorum Patrum ad sacræ Scripturæ intelligentiam, omnes Hæreticorum confutationes, & demum omnes antiquitatis Thesauri, & monumenta omnia sancto Spiritu afflata, quoad Ecclesiæ regimen, post tot sæcula remanerent sepulta intra profundam oblivionis abyssum; sacrificium acceptissimum Principi tenebrarum.

Insuper omnes originarii codices sacrarum Scripturarum, ad quos ob talem ac tantam varietatem translationum oporteret in omni casu confugere ad illos verificandos, ii pariter fuissent deperditi, & ab usu & hominum intelligentia elapsi, Hebraicum

retum quippe idioma, nisi fuisset servatum in Synagogis Judaicis, & Græcum in Ecclesiæ servitio, cum utrumque illorum cessaverit esse vulgare; ea omnia profecto ab hominum memoria evanuisissent. Hinc Spiritus sancti providentia apparet in sanctæ Ecclesiæ regimine, ut conservatione originalium idiomatum universalia mala evanuerint, cum cætera alia omnia particularia mala non sic intensè Ecclesiæ statum tetigissent.

Nec prædictis repugnat, quod usus incogniti idiomatis in Ecclesiæ servitio sit contra præceptum Apostoli, 1. Corinth. 12. ibi; *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus, &c. alii gratia sanitarum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii GENERA LINGVARVM, alii interpretatio sermonum, &c.* Quoniam hoc nec formaliter, nec per consequens repugnat usui Ecclesiæ in servando originali idiomate, quoad servitium Ecclesiasticæ Liturgiæ. Apostolus enim ibi loquitur de idiomatibus originaliter, & universaliter incognitis Ecclesiæ; & non aliter de idiomatibus, in quibus fuit similiter institutum servitium, quod decursu temporis factum est incognitum non integro corpori, sed simplicibus personis, & idiotis Ecclesiæ: Nec loquitur minus de idiomatibus incognitis apprehensis, & acquisitis studio naturali, quæ animatum Pastores, & non omnino indocti possent intelligere ad hoc, ut simplex populus respondere possit Amen; sed de idiomatibus miraculosè, & supernaturaliter, ac per Spiritum sanctum infusis, ut dicto textu, 1. Corinth. 12. Hæc autem omnia operatur unus & idem Spiritus dividens singulis prout vult; quæ discerni non valent, an à bono, vel malo spiritu sint, nisi per intelligentiam: & si aliter intellexisset Apost. sequeretur, quod nec Dominus noster, nec Apostoli interfuissent servitio Judaicæ Ecclesiæ, quod reddebatur Hebraico idiomate, quod incognitum erat simplici populo, sicuti & Apostolis non intelligentibus aliud idioma, quam Syriacum ante donum linguarum in die Pentecostes.

Nec aliquis asserat, quod prærens usus incogniti idiomatis contrarius sit consuetudini Ecclesiæ primitivæ: Quoniam scimus non alium tunc solitum fuisse in orientali Ecclesia, quam usus Græci idiomatis, sicuti Latini in occidentali: quippe clarum est Liturgiam sancti Basilii communem fuisse Orienti universo, ut ex Petro Diacono ad Fulgent. Quod autem Liturgia sancti Basilii fuisset Græcè scripta, patet ex Concilio Trullens. cap. 2. & ex Concilio II. Niceno, & ex Damascen. Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 14. & nihilominus, quod omnibus illis populis non fuisset vulgare Græcum idioma, præsertim Cappadocibus, Galatis, Licaonibus, Aegyptiis, Syris: nam eæ omnes Orientis Provinciæ linguam propriam, & separatam habebant, ut constat ex c. 2. Actuum Apost. præter sanctorum Patrum auctoritates.

Similiter quoque in tota Occidentis Ecclesia, nempe Africa, & Europa, reddebatur servitium in solo Latino idiomate, ut ex verbis; *Sursum corda: Habemus ad Dominum: Gratias agamus Domino Deo nostro: Dignum & iustum est, &c.* Similia ex Patribus, & maxime D. August. de Dono perseverantiæ lib. 2. cap. 13. & idem testatur sanctus Cyprianus in serm. Orat. Dominicalis; & Albinus de divin. offic. & Amalarius de offic. Eccles. (qui vivebant anno 800.) & testantur, quod non solum

in Gallia, sed per totum Occidentem celebrabatur officium divinum Latino idiomate, ut etiam decrevit Concilium Toletanum I V. can. 2. & 12. Et nihilominus Clarum est, quod Latinum idioma non erat in parte aliqua vulgare extra Italiam, & Romanorum Colonias per Impetium diffusas; utpotè erat Carthago in Africa, ubi Latinum Idioma erat vulgare; cum D. August. uti talis dixerit lib. 1. Confess. cap. 14. illud se apprehendisse ex nutricum blanditiis: & pariter Latinum idioma in toto Occidenti, cum illud particulare fuisset in Judiciorum curiis, nec non in supremis negotiis, ac Literatorum idiomate apprehenso, & intellecto à cunctis hominibus non vulgaribus, & qui utrumque callebant idioma; nec propterea cognitum erat rudioribus rusticis, nec qui unicum, & maternum retinebant idioma.

Concludamus igitur, quod sicut idioma Latinum semper retentum est in servitio occidentalis Ecclesiæ, in qua Apostoli illud instituerunt, quod in hoc gravissimè quippe errant Novatores, non idem servando.

Declarando tamen prædicta omnia esse intelligenda de precibus, & rationibus publicis, in quibus publico & communi idiomate omnes uti debent, quamvis ab eruditioribus solummodo tale idioma intelligatur; cum sit sufficiens eo casu, ut Idiotæ & populus respondeant *Amen*. Præterea si Ecclesia Catholica in publicis orationibus non frustra orat pro fidelibus, & aliis peccatoribus absentibus, imo etiam non curantibus, & rennentibus pro se orari; multo magis cum fructu orare censenda est pro præsentibus, & cupientibus orari pro necessitatibus suis etiam non intelligentibus: Unde Orig. homil. 20. in Josue, inquit; *Si vides aliquando legi scripturam in auribus tuis, quam non intelligis; interim hanc primam scias te suscipere utilitatem, quod solo auditu, velut precatione quadam, noxiorum vitiorum, quæ te obsident, virus depellitur.*

Quod satis diversum est in privatis & particularibus orationibus; quia tunc potest quisque uti idiomate sibi magis proficuo, & intelligibili; & ita intelligitur Apost. 1. Corinth. 14. vers. 15. de quibus quoque precibus Origen. loco citato ait: *Et si non intelligimus, quæ ore proferimus, illæ tamen virtutes, quæ nobis adsunt, intelligunt; & velut carmine quodam invitata, adesse nobis & ferre auxilium delectantur.* & sanctus Chrysostomus homil. 3. de Lazaro. *Quod si non intelligas, quæ in sacris continentur: etiamsi non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia.*

Neque vero opponas ad ejusmodi precationum genus, quod Christus Dominus ex Propheta impropere: *Populus hic labiis me honorat, cor autem &c.* Quod Hieronymo & Ambrosio exponentibus hæc Domini verba, non intelliguntur de legentibus aut recitantibus, quæ non intelligunt; sed de iis, qui ore profitentur pietatem, & dicunt se Deum diligere, factis autem negant. Quod si orantibus dictum velis; de his interpretare, quamvis nota erant lingua, voluntariè tamen ita vagantur animo; ut quod dicunt, non intelligant: Et hoc idem Dominus declaravit subdicens: *Cor autem eorum longe est à me.*

De sacris Fidelium Icunculis vulgo Medaglie, & Agnus
Dei : sicuti de Bullis Amuletis , & aliis Ethnicorum
superstitionibus.

INsigne fuit priscorum Triumphantium Romanorum, quam in Triumpho præse-
ferebant Bullam, supra pectus gestare, inclusis intra eam remediis, quæ crederent Num. 14.
adversus invidiam: hinc deductus mos, ut Prætexta simul, & Bulla, quæ Magistratum
erant, etiam in usum ingenuorum puerorum usurparentur ad omen, & vota concili-
andæ virtutis. Tarquini Prisci filius, eo quod se in bello viriliter gessisset, primus hac
aurea bulla donatus est, & toga prætexta: Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 6. ait: *Sicut
Prætexta Magistratum; ita Bulla gestamen erat Triumphantium, quam in Triumpho
præseferebant, inclusis intra eam remediis, quæ crederent adversus invidiam validissima.
Hinc deductus mos, ut Prætexta, & Bulla in usum puerorum Nobilium usurparetur ad
omen, & vota concilianda virtutis, ei similis, cui primis in annis munera ista cesserunt.* Et
de puero gestante Prætextam, & Bullam, quam in meo Musæo ex marmore servo, hic
figuram apposui.

Erat in præfata Bulla expressa Cordis figura, qua sic noscerent homines se esse,
si corde præstarent: refert idem Macrobius d. cap. 6. his verbis; *Nonnulli credunt inge-
nuis pueris attributum, ut cordis figuram in Bulla ante pectus annexerent: quam inspec-
tantes ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent. Togam quoque prætextam his
additam, ut ex purpura rubore ingenuitatis pudore regerentur:* Et de his vide etiam quæ
scripsit Picrius Valerianus de Hieroglyphicis lib. 4. cap. 1. 2. 3. & 4.

Mos quoque fuit apud Ethnicos collo infantium apponendi metalla, re turpi-
cula in virilis membri formam expressa, ad avertendas fascinationes, ut refert Varro
lib. 6. de lingua Latina: de quibus metallis plura ego in meo Musæo servo, ut quoque
Annulum aureum parvum cujusdam pueri similis figuræ obscenæ: quæ omnia effi-
giari non permisi, ne oculos ingenuorum offenderem.

Et ut ad rem nostram revertar, erat hæc præfata Bulla rotunda, ceu in aqua sunt
guttæ, quæ orbiculantur, vel id quod in torquibus pendet, Bullæ, vel Cordis in mo-
dum. Ab ea forma autem post signaturam Provisio à nostris Bulla nuncupatur,
nempe scriptura in membrana plumbo, auro, vel argento, funiculis pendente jure
insignita: & quia cælestis Agni effigies in Bullarum morem efformantur; hinc fa-
ctum, ut hoc nomine censeantur, quemadmodum, & Icunculæ æneæ, aureæ, vel ar-
gentæ ob eandem causam, & vulgo Medaglie appellatæ.

A Christi autem fidelibus in primitiva Ecclesia mutata dicta superstitione de Agnus
Dei ex
Cera.
Cordis figura, seu alterius rei turpiculæ, in veram Religionem, ex Cereo Paschali sa-
cro Chrismate delibuto, & Benedictione sanctificato; eo quod Agni Christi imago
ibi haberetur expressa, Agnus Dei dici consuevit, quos Agnus Dei recens Baptizati
deponentes veterem tunicam, & annunciantes Alleluja, suspensos ferrent ad collum;
ut nos diximus supra c. 5. de Baptismo, ante finem: & sicuti Gentiles Cordis figuram,
& rem

& rem turpiculam in Bullis suis formare consueverant, quo sic noscerent se esse viros, si corde præstarent; ita Christiani imaginem Christi Agni susceperunt, ut ejus exemplo discerent se esse mites, & humiles corde: Cardin. Baron. in ann. 58. & ibi Spondan. num. 30.

Cencius Camerarius in lib. m. f. de Censibus in capitulo; *Quid debet facere Dominus Papa in Sabbato sequenti post Pascha*; inquit. Hac die ipse Dominus Papa distribuit Agnos confectos Chrimate & Cera per Episcopos & Cardinales, hac ratione; ut scilicet filii Israel in Ægypto positi præcepto Domini de sanguine immaculati Agni in limitibus domorum scripserunt hoc signum, T, ne ab Angelo percuterentur; ita & nos de sanguine passionis immaculati Agni Christi debemus hoc signum scribere in limine domorum nostrarum per fidem; ne à Diabolo, & à vitiis percutiamur, & ut à potestate Diaboli liberemur. Vel propter Infantes noviter baptizatos in Ecclesia deponentes veterem tunicam, qui annunciant Alleluja. Vel etiam, quod quicumque habebit de cera prædictorum Agnorum, & ex ea Crucem in domo sua habuerit, vel secum portaverit; non lædatur ab aliquo phantastico Spiritu, vel à tonitruo.

Amalarius Fortunatus de Ecclesiast. offic. lib. I. cap. 17. refert ex libello Romano, die Sabbati sancti benedici Ceram oleo mixtam, indeque fieri Agnos, cosque reservari usque in Octavam Paschæ: In Octava vero post Communionem dari populo ex his Incensum ad suffumigandum in domibus suis; & narrat similiter nos facere debere de Cereo consecrato. Cera namque Christi humanitatem designat, ex D. Gregor. in Homilia, *Agni, quos faciunt Romani, Agnum pro nobis factum immaculatum denotant*: Non ideo, inquit, tamen putare debent stulti, adoranda esse ista luminaria; quia ducitur ex eis aliqua similitudo ad divina mysteria figuranda: etenim quando Agnum de Cera videmus, Agnus præfiguratus, & in Pascha immolatus ad memoriam reducitur: Cui S. Gregor. oleum infudit, quando mysteria Paschatis Agni referavit.

*Evangelia gesta-
bant.*

Consuevere quoque prisca illi fideles gestare sacrosancta Evangelia; ut ex actis virginis, & martyris Cæcilie apud Surium, quæ semper in pectore Evangelium gestabat: ac etiam Apostolorum temporibus id usurpatum apparet ex actis Andreae Apostoli. Quam eandem suo tempore consuetudinem infrequenti usu fuisse, dum mulieres collo appenderent Evangelia, testatur Chrysostomus relatus à Baron. ann. 232. ubi Spondan. in epitome num. 3. & de prædictis Evangelis inquit Isidorus Pelusiotus lib. II. *Quemadmodum nunc mulieres Evangelia parva*: Hoc est, gestant. De quibus Evangelis parvis meminit etiam Gretserus lib. 3. comment. Cypopalatæ cap. 7. num. 7. §. 2. ubi supponit dici parva Evangelia, cum in iis contineretur initium Evangelii sancti Joannis, vel aliud parvum Evangelium, ad differentiam totius corporis Evangelici quatuor Evangelistarum.

De similibus Bullis D. Gregorius Magnus gratulatoriam mittens epistolam in ordine septimam lib. 12. ad Theodolindam Longobardorum Reginam, eo quod illa filio aucta esset, transmisit quoque unam ex iis infantulo, ut collo appenderet, nempe Crucem

Crucem cum signo sanctissimæ Crucis Domini, & Lectionem sancti Evangelii theca Persica inclusam, ut refert Baron. ann. 604. ubi Spondanus num. 1. Ac etiam Magnus Greg. epist. 6. lib. 5. ad Childebertum Francorum Regem mittit claves sancti Petri, in quibus de vinculis catenarum ejusdem inclusum erat, quæ collo ejus suspensæ, à malis illum tuerentur.

Miracula sæpe confirmarunt pium fidelium usum, ut inter cætera duo referat S. Greg. Turonens. Archiepiscop. ex miraculis sancti Martini lib. 1. cap. 2. *Cum autem ad templum sanctum quidam Devotus fide plenus accessisset, & gratiam Sancti sitiens, cogitaret quid de beata eade raperet ad salutem; prope sepulchrum accedens, adituo supplicans, ut sibi parum benedictæ cera largiretur è tumulo: quam accipiens latus abscessisset, & agro, cui frugem severat, confisus imposuit. Adveniens autem tempestas savissima, quæ omnia in annis præcedentibus sæpe vastaverat, ab hac est prohibita benedictione, nec ibidem ultra, ut consueverat, nocuit. & idem Author paulo post inquit; Quidam pro benedictione aliqui de sancta eade assumere flagrans, parum cera de sepulchro Sancti accepit, & infra penetralia domus, tanquam thesaurum cœlestem imposuit. Factum est autem, ut invidia Tentatoris immisissimum incendium domum voraci flamma concuteret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur; meminit etiam ille cera particula à Sancti templo delata: Quæ reperta, & igni injecta, protinus cunctum restinxit incendium, novoque miraculo cera, quæ ignem alere erat solita, violentius. Ignem vi sanctitatis oppressit. Hæc Paulinus in texto operis sui lib. versu conscripsit.*

Hæc quantumvis maxime excitent pietatem erga Deum; nihilominus sanctus ^{Superstitiones & sortilegia.} Joannes Chrysostronus eloquenti calamo invehitur contra eos, qui auxilium implorant à fortilegis Annulis sub prætextu sanctorum verborum; nec non contra illos, qui circa caput, & brachia deferebant imaginem Magni Alexandri, ac sanctissimæ Crucis, propter bonos eventus; sicuti & eos reprehendit, qui relictis Sanctorum nominibus, eorum filii in Baptismo nomina imponebant aliquorum, qui ad senectam decrepitam pervenerant, & aliis superstitionibus utebantur: sic loquitur Chrysostronus ad populum Antiochenum homil. 21. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis utuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis Numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi, hæc sunt expectationes nostræ, ut post Crucem, & mortem Dominicam in Gentilis Regis imagine spem salutis habeamus? Ignoras quanta Crux perfecit: mortem dissolvit, peccatum extinxit, orcum inanem reddidit, Diaboli solvit potentiam; & ad corporis sanitatem præstandam non est fide digna? totum orbem exsuscitavit, & in ipsa non confidis? & quid pati dignus non esses? Non ligaturas verò tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias, & titubantes in domum agens: non confunderis, non erubescis? & quod gravius est errore, quando hac admonemus, & dissuademus, dicunt putantes se excusari, quod Christiana mulier est, quæ excantat, & nihil aliud loquitur, nisi Dei nomen. At propterea ego magis ipsam odi, & aversor, quod Dei nomine ad contumeliam utitur, quod se dicens Christianam, Gentilium opera facit: etenim & Demones opera Dei fatebantur, & erant Demones.* Et idem Chrysostr. homil. 13.

in epist. ad Corinth. cap. 4. *Siquidem cum nomen filio imponendum sit, omiſſa Sanctorum appellatione, quem admodum majores faciebant, accenſis lucernis. & iis nominibus impoſitis, qua plurimum duraverint, ejus nomine filium appellant, hinc eum diuturnius videtur conjeſtati: Deinde cum nonnunquam accidat, ut pramatura morte moriantur; accidit enim ſepe, multo id riſu Diabolus proſequitur, quod tanquam inſipientes pueros eos deluſit. Quod ſi quis dixerit, qua circumponuntur ornamenta, & bractea manibus pendentia, & coccinum ſtamen, & alia multa ſtultitia plena? verum nihil aliud afferri puto oportere, praeterquam Crucis cuſtodiam, qua in praſentia contemnitur, cum totum orbem ad fidem converterit.*

Hinc Magnus Conſtantinus Imperator contra illos, qui Amuleta ſuperſtitioſa collo geſtarent ad remedia Quartanae, ſeu alterius morbi; juſſit ſeveriſſimè agi. Ammianus lib. 19. prope finem, & apud Baronium, & Spondanum in Epitom. ann. 358. in fine; ut ſuniles pravoſ uſus corrigit D. Auguſt. de tempore ſerm. 215. & de diverſ. 115. de S. Cy. ſerm. 3. & refert Baron. ann. 418. ubi Spondan. n. 6.

Qualia autem ſint Amuleta ſuperſtitioſa, & à fidelibus vitanda, vide Martinum del Rio Diſquiſitionum Magicarum, lib. 1. cap. 4. quaest. 4.

C A P. XLIX.

De Corona Clericorum.

Clericalis Corona jam ab initio Eccleſiae fuit in uſu, ut refert Iſidor. lib. 2. de div. offic. cap. 4. Hujus Tonſurae Eccleſiaſticae uſum à Nazaræis primum exortum, ut in Num. cap. 6. qui prius Crine ſervato, demum poſt vitae magnam continentiam devotione completa caput radebant, & capillos in ignem ſacrificii ponere jubebantur, ſcilicet ut perfectionem devotionis ſuae Domino conſecrarent. Hujus exempli uſus ab Apoſtoliſ introductus eſt, ut hi qui divinis cultibus mancipati, Domino conſecrarentur, quaſi Nazaræi, id eſt ſancti Dei, crine praeciſo innoventur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetae jubetur cap. 5. dicente Domino. *Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum radentem pilos; & aſſumes eum, & duces per caput eorum, & barbam: quia ipſe ſacerdotali genere Deo in miniſterio ſanctificationis deſerviebat.* Hoc & Nazaræos illos Priſcillam, & Aquilam in Actibus Apoſt. cap. 18. primos feciſſe legimus: Paulum quoque Apoſtolum, & quosdam Diſcipulorum Chriſti, qui in hujusmodi cultu imitandi extiterunt, ut in diſt. Actis cap. 21. ibi: *Hiſ aſſumptis ſanctifica te cum illis, & impende in illis, ut radant capita.* Unde Hieronym. in epist. 79. utebatur hac apoſtrophe. *O Paule & in hoc te ruruſus interrogo, cur caput raderis? cur nudipedalia exerceeris de ceremoniis Judaeorum? cur obtuleris ſacrificia, & ſecundum legem pro te hoſtia fuerint immolata? utique reſpondebis, ne ſcandalizarentur, qui ex Judæis crediderunt.*

Quare autem in Eccleſiam introducta talis Corona? Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Theoria Eccleſiaſtica inquit; *Tonſura capitiſ ſacerdotiſ, & rotunda ejus pilorum media ſectio, vice corona eſt ſpinea, quam Chriſtus geſtavit. Duplex corona circumpoſita capiti Sacerdotiſ, ex capillorum ſignificatione imaginem reſert*

venerandi capitis Apostoli Petri: quacum missus esset ad prædicationem Domini, & Magistri, ei tonsa est ab iis, qui ejus sermoni non credebant, ut illuderetur ab ipsis, eique Magister Christus benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam convertit, & posuit super caput ejus coronam, &c. Ac Ven. Bedalib. 5. de gestis Anglorum cap. 22. inquit; *Inter omnes, quas in Ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam, amplectendamque jure dixerim, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus: quodque etiam refert Baron. in ann. 58. ubi Spondanus num. 50. 51. & seq. Ut ritus Tonsuræ Clericalis ex Apostolica traditione in Ecclesiam antiquitus introductus sit ob jugem memoriam sacræ Coronæ impositæ Capiti Salvatoris nostri: sicuti etiam ut illa Tonsura, quæ Principi Apostolorum derisionis causa est illata, infamiae nota, totius Ecclesiæ honori cesserit; & certum est hanc rationem Romæ ludibrio ab antiquo fuisse, ut idem Spondan. dicto num. 51. Existimantur aliqui Coronam in modum Sphæræ esse signum hieroglyphicum perfectionis, ut nos diximus in libro de Veter. Ægypt. Ritibus: nimirum ut Clerici omnes, qui ubique ad eam obligantur, perfecti debeant vivere. Et hinc Sacerdotes omnes, ad quam vocati sunt dignitatem, agnoscant, moribusque illam exprimant. Nam quo dignatio illorum major, hoc gravior delinquentes pœna manet; & quo sacrificium quod offerunt, augustius, ac divinius; eo magis vitæ illorum improbitas gravioribus subiacet suppliciis.*

Quicquid autem sit, certum præter deducta, usum Tonsuræ antiquissimum fuisse in Ecclesia; cum referat Ammianus Marellinus lib. 12. quendam Theodorum fuisse martyrio datum à Gentilibus, eo quod tonsurasset quendam puerum, quem Ecclesiæ dicaverat: Et Cyrillus in Euthymio apud Lipoman. tom. 5. refert, ut Otrejus Episcopus Mehtens. (sub Theodosio seniore Imp.) tonsoraverit Euthymium, his verbis; *Cum eum baptizasset, & pilos, qui ex lege rudentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum eum cooperat.*

Et quod solitum esset adjurare per talem coronam, Augustin. epist. 147. ad Proculianum Episcopum inquit; *Honorant nos vestri: Honorant vos nostri: per Coronam nostram nos adjurant vestri, per Coronam vestram vos adjurant nostri: ut pariter per Coronam precatur Hieronymus ad Augustinum inter Epistolas Augustini 26. ibi: Fratres tuos dominum meum Alipium, & dominum meum Evodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam.*

Sanctus Anicetus Papa circa ann. 200. à Christo nato, scribit ad Galliæ Episcopos, ut Clerici deferant tonsuram, sicuti refertur distinct. 23. Can. Prohibete fratres, &c. *Ut Clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum spheræ radant.* Et in Concil. Carthagin. IV. Can. 44. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam.* Et in Concilio Agathens. Can. 20. *Clerici, qui comam nutriunt, ab Archidiacono (etiam si noluerint) inviti detondeantur.*

De Presbyterorum tonsura Evagrius lib. 30. histor. cap. 26. scribit, quod Martinus Tarsum damnatus: *ubi coma abrasa Presbyter designatus est.*

Et circa Episcoporum tonsuram refert S. Gregorius Nazianzen. orat. in Maximimum, ut iste à Philosopho incontinenti devenerit Episcopus: de quo (ut de similibus fuit dictum) inquit; *Cum ad Pastoralis administrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alenda, & ornanda turpiter studuerant, raserint.* Sanctus Gregor. Turonens. in vita sanctorum Patrum cap. 17. scribit, quod sanctus Nicetius Episcop. Trevirorum, ex utero egressus apparuit tonsuratus, habens instar Clerici coronam.

Advertendum hic est: Hodie apud nos antiquam Coronæ formam solos Monachos retinere: nam brevis ille orbis in vertice, quo clerici magna pars utitur, insolens olim, atque inusitatus in Ecclesia fuit, ut legitur in Concilio Toletano 4. Can. 40. his verbis; *Omnes Clerici, vel Lectores, vel Levitæ, & Sacerdotes, deonso superius capite toto, inferius solum circuli coronam relinquunt: Non sicut hucusque in Gallia partibus facere Lectores videntur, qui prolixis ut Laici comis in solo capitis apice modicum circulum condunt. Ritus enim iste in Hispania hucusque Hæreticorum fuit: Unde oportet ut pro amputando ab Ecclesiis scandalo, hoc signum de decoris auferatur. Qui secus fecerit, fidei Catholica reus erit.* Et in hoc conforme est, quod scribit Gregor. Turonens. de dicto Nicetio Episcopo recens nato his verbis; *Omne caput ejus à capillis quidem nudum cernebatur, in circuitu vero mediolorum capillorum ordo apparuit, ut putares coronam Clerici signatam.*

Objiciunt Hæretici, Tonsuram deferre, sit imitari Idolorum ministros etiam Tonsuratos. At respondetur, non propterea in hoc peccasse illos, quod tonsurati essent, sed quoniam referebant illam tonsuram, seu rasuram ad Idola, seu falsos deos.

Secundo reprehendunt Tonsuram, cum hæc redundet in derisum Sæcularium, & Religiosorum, dum admittuntur ad Clericatum: quoniam respondemus Christianos exoptasse hanc derisionem, & improprium, propter Christum, ut ex Apost. ad Hebræos cap. 13. *Exeamus ergo ad eum extra castra, improprium ejus portantes.* Et sicuti Crux Judæis, & Gentilibus fuit scandalum, & stultitia; ita prædestinatis sapientia, I. Corinth. II. *Nos autem predicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentilibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.*

Tertia objectio, quod Deus expresse prohibeat hanc tonsuram, in Levitico cap. 21. *Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient inosceras.* Quoniam respondetur processisse, ne Judæi proclives ad Idololatriam, cum Ægyptiis, & aliis exteris nationibus in hoc symbolizarent.

Demum reprehendunt Rasuram, ex divo Epiphanio, Hæres. 80. Respondetur enim non impugnasse Epiphanium rasuram, sed modum radendi, & tondendi, ut ipse inquit; *Neque meretricio more ob comam efferaris.*

CAP. L.

De Tonfura Religioforum.

Ritus omnes in Ecclesia, quorum principium ignoratur, cum referantur à sancto Augustino ad Apostolicam traditionem; credendum est etiam tonfuram utriusque sexus Religioforum originem habuisse ex Apostolorum doctrina.

Quod ex antiquitate confirmatur; cum D. Dionys. præcipiat professores solitudinis Tonfuratos esse, ut in lib. de Hierarch. Eccles. cap. 6. his verbis; *Ubi iste illa omnia continenter promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos, tondet, trinas divine Beatitudinis personas in clamans, exutumque veste omni, alia induit. & infra. Porro tonsura crinium vitam mundissimam indicat, & nulla figura fucata.*

Sanctus Athanas. lib. de vera Virgin. circa medium; *Materia vestium tuarum ne sit pretiosa: capilli circumtonsi, crinalis vitæ ex lana sit, caput astringens.*

Et sanctus Hieronymus epist. 48. ad Sabin. cap. 3 inquit; *Moris est in Agypti, ac Syria monasteriis, ut tam Virgo, quam Vidua, quæ se Deo voverint, & sæculo renunciantes omnes delicias sæculi conculcaverint, crinem monasteriorum matribus offerant descendum; non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter, & velato.* Et idem Hieronym. etiam loquitur de vivendi consuetudine Monialium, ut in epistola 27. ad Eustoch. de obitu Paulæ, cap. 10. circa medium: *Unus omnium habitus, lineamine ad tergendas solum manus utebantur: à viris tanta separatio, ut à spadonibus quoque eas sejungeret Paula, ne ullam occasionem daret lingue maledica, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi.*

Et de vestitu, ac alio ritu vivendi in Monialibus; D. Ambros. ad Virginem lapsam, cap. 8. *Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda: amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præbuerunt; & infra: Denique totum corpus injuriis, & jejuniis maceretur, cinere aspersum, & operum cilisio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit.*

Certum est autem, quod Deus dum minabatur populo flagella, & desolationem per suos Prophetas, prædicebat pilorum tonsionem, & calvitium, ut per Isaiam cap. 22. vers. 12. *Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum faciei.* Et idem Isaias cap. 13. vers. 24. *Et erit pro stravi odore factor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & fascia pectorali cilicium.* Et Michæas cap. 1. vers. 16. *Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum, dilata calvitium tuum sicut Aquila, quoniam captivi ducti sunt ex te, &c.*

Hoc idem sensus communis docebat Gentiles facere, ut de quibusdam Regulis refert Sueton. in Caligula cap. 3. *Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasisse in indicium maximi luctus.* Et Argivi mæroris causa idem præstabant apud Herodot. lib. 5. histor. ac idem Syri apud Lucianum in Dea Syria. Solum autem Romani, quoniam ipsi communiter tonsi incedebant, propter tristitiam pilos crescere sinebant, ut ex Sueton. in C. Jul. cap. 67. *Diligebat usque adeo, ut audita clade*

Turris-

Tiuriana, barbam, capillumque submisit, nec ante ademerit, quam vindicasset: Quod etiam testatur Ulpianus I. C. in l. vestem, D. de injuriis, & famosis libellis.

Propterea Religiosi, ut exhiberent mœstitiâ, & luctum de propriis, & alienis peccatis, pro quibus pœnitentiâ faciebant, tonsi incedebant, & capillos radebant, ut refert sanctus Paulinus epistola 7. & Salius Marfilienf. de vero judicio, & providentiâ Dei, in fine. Ac etiam non prius ad pœnitentiâ quispiam admittebatur, quam tonsura conferretur. Conc. Toletan. III. c. 12. *Quicumque ab Episcopo, vel Presbytero pœnitentiâ postulat, id ante omnia Episcopus observet, vel Presbyter: ut si vir est, sive sanus, sive infirmus, prius eum tondeat, & sic pœnitentiâ ei tradat.*

Felices, qui hanc pœnitentiâ salutarem amplectuntur; quoniam dicere poterunt cum Apostolo 2. Corinth. 4. vers. 10. *Semper mortificationem Jesu Christi in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu Christi manifestetur in corporibus nostris, &c.*

C A P. LI.

De Habitu Monachorum, & Religiosorum.

Sicuti sacra à prophanis debent separari; ita homines sacros discerni à sæcularibus per habitus diversitatem congruum est; quod & omni tempore ita servatum, ut de Elia induto habitu non vulgari, legitur 4. Regum, cap. 1. vers. 8. *At illi dixerunt: Vir pilosus est, & zona pellicea accinctus renibus, qui ait: Elias Thesbitus est.* & de Joann. Baptista apud Matth. cap. 3. *Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem ejus erat locusta, & mel silvestre:* Ac de aliis similibus etiam refert Apost. ad Hebr. II. *Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.*

Et præterea decretum fuit in Concil. Niceno Can. 73. Arabico. *Religiosi tum Monachi, tum Moniales, habeant alia indumenta, & alios mores, quàm Laici; & tondent caput in modum Corona, & cingant se.*

Hinc sanctus Athanasius de Virgin. sic inquit; *Materia tuarum vestium ne sit pretiosa, indumentum tuum fuscum sit, non tinctum, sed nativi coloris, aut saltem album amiculum, simbriis careat; ejusdem quoque coloris sint manica lanea brachia obtegentes usque ad digitos manuum: capilli circumtonsi, crinalis vitta ex lana sit: caput astringens cuculla, & superhumerales lacinias non habeat.* & Basilus epist. I. *Tunica cincta appressa sit corpori, & astricta: cinctus neque muliebrem in modum illa exuperet, neque pralaxus fluxam tunicam efficiat.* Et idem de habitu, & tonsura Monachorum refert Epiphani. hæref. 20. & Joann. Chrysof. homil. 56. ad populum Antiochenum.

Sicuti etiam Gregor. Nazianz. orat. 12. coram Patre suo inquit; *Qui Heliam, aut Joannem moribus exprimebant, aut alium quendam ex his, qui Christo nomen dederunt, eademque zona accincti sunt, atque eodem vel fusco, vel nigro pallio contexti, quale vita sancta, & gravis, &c.*

Et Imp. Theodof. Arcadius, & Honorius lib. 5. Cod. de Epifcop. audientia exprefse fic prohibent. *Mima, & quæ ludibrio corporis fui queftum faciunt, publicè habi- en earum virginum, quæ Deo dicatæ sunt, non utantur.*

Joannes Caffianus de institut. cœnobiorum lib. 1. cap. 24. & 5. diffusè defcribit habitum, & maximè Cucullos Monachorum, & Religioforum. *Cucullis perparvis usque ad cervicis, humerorumque demissis confinia, quibus tantum capita contegant, indefinenter diebus utuntur, ac noctibus; scilicet, ut innocentiam, & simplicitatem parvulorum jugiter custodire etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur, &c.*

Ac de ciliciis, & tunicis loquitur Theodoretus in histor. Patrum, cap. 14. *Ajun- eum neque tunicam, neque cilicium saepe mutasse, sed iis, quæ in eis fiebant rupturis, aliquot pannos consuendo, senectuti hoc modo remedium attulisse.*

Et de Pallio, quod sumpsit Tertullianus, quando Christianus devenit, exultans idem in tractat. de pallio, ultima periodo, inquit; *Gaude Pallium, & exulta: melior te jam Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cœpisti.*

De Velo etiam meminit Ambrosius lib. 1. ad Virgin. lapsam cap. 5. *Non es me- morata diei Dominica Resurrectionis, in quo D. Altari te obtulisti velandam.* Et idem refert lib. 5. de Virginib. verba, quæ protulit Liberius Papa in tradendo velo Marcellinæ.

Et sanctus Hieronymus in vita sancti Pauli primi Heremitæ loquitur de veste palmarum sancto Antonio relicta, ibi; *Ne quid plus heres ex intestati bonis non posside- ret, tunicam ejus sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palma foliis ipse sibi con- texerat, &c. Diebusque solennibus Pascha, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.* Et idem in vita sancti Hilarionis inquit; *Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cum absens esset Hesichius, quasi testamenti vice brevem scripsit epistolam, omnes divitias suas ei relinquens, Evangelium scilicet, & tunicam saccam, cucullum, palliolum.* Et de ha- bitu, quem sumpserat Eustochia filia sanctæ Paulæ, scribens idem Hieronym. ad Demetriadem de custod. Virgin. cap. 3. inquit; *Pretiosa monilia, & graves censibus unio- nes, ardentesque gemma redduntur scriniis, vili tunica induitur, viliori regitur pallio, & insperata Avæ genibus provolvitur.* Et idem ad Marcellam de laudibus Afellæ epist. 15. inquit; *Tunicam fusciorcm induta repente se Domino consecravit.*

S. Augustinus etiam reprehendit delicata velamina capitis, ut in epist. 108. ad Moniales; *Nec sint vobis tam tenera capitum tegmina, ne retiola subter appareant.*

Ac etiam de habitu Monachorum, quos instituerat sanctus Martinus, inquit Severus Sulpitius in vita ejusdem Martini: *Multi quidem è fratribus in eundem mo- dum, &c. Plerique Camelorum setis vestiebantur, mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit, mirum necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè alter educati ad hanc se humilitatem, & patientiam coegerant.*

Velle igitur impugnare habitus Religioforum, eorundemque antiquitatem: non aliud certè est, quam imitari Constantinum Copronimum Imperatorem, qui exponebat Monachos per derisionem populo in theatris, ut refert Cedrenus in vita ejusdem Copronimi.

De Monachorum, & Religiosorum institutione: ac de Votis eorundem.

Cœnobitarum, & Religiosorum disciplina, quæ à tempore Apostolicæ prædicationis sumpsit exordium; ut refert Cassianus collat. 18. cap. 4. 5. & 6. & idem de Institut. Cœnobit. lib. 2. cap. 5. asserit, Monachos Ægyptios à sancto Marco primam vivendi normam accepisse; quod idem testatur Beda, Sozomenus, & Nicephorus: quibus subscribit Chrysostomus, homil. 11. in Marcum his verbis; *Sicut Sacerdotum Principes sunt Apostoli; sic Monachorum princeps Joannes Baptista est: qui solus eremum incoluit, locusta, & melle tantum nutritus: & hujus conversationis progeniti, deinde sunt Principes nobilissimi Paulus, Antomus, Hilarion, Macarius, & cæteri Patres relati à Cassiano.*

Eademque institutionem Religiosorum vetustissimam esse, ostendit divus Hieronymus epist. 4. ad Rusticum, ubi ex sacra Scriptura inquit; *Filii Prophetarum, quos Monachos novimus, in veteri Testamento, edificabant sibi casulas prope fluentia Jordanis; & turbis Urbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus victitabant.* Et idem epist. 13. ad Paulinum, ait: *Noster princeps Elias, noster Eliseus, nostri Duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris, & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis.*

Eademque disciplina etiam dein in immensum crevit; refert Augustinus de Moribus Eccles. cap. 31. *Quis nescit summae continentiae hominum Christianorum multitudinem per totum orbem indies magis magisque diffundi; & ex Oriente maxime, atque Ægypto? quod vos nullo modo potest latere.*

*Virtutes
Monachorum.*

Et talis fuit antiquitas hæc institutio, & regula vivendi omnibus repleta virtutibus, ut refert D. Hieron. epist. 35. part. 3. ad Rusticum Monachum. *Ad illud tendit nostra oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimitendum, sed vivere debere in Monasterio sub unius Patris disciplina, consortioque multorum; ubi ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te doceat silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis, comedas quod iuberis, habeas quantum acceperis, operis tui pensa persolvas, subjiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias; & nondum expleto somno surgere compellaris, dicas psalmum in ordine tuo, servias fratribus tuis, & hostium pedes lavas, passus injuriam taceas, Præpositum timeas ut Dominum, diligas ut parentem; credas salutare quicquid ille præceperit, nec de majoris sententia judices, cujus officii est adimplere, quæ jussa sunt.* De hoc instituto vivendi refert Augustinus, de Moribus Eccles. cap. 31. *Quis non illos miretur, ac prædicet, qui contemptis, atque desertis mundi hujus illecebris, in communem vitam sanctissimam, castissimamque congregati simul, ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus? nulla superbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia lividi; sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, & intensissimam in Deum, gratissimum ipsi munus offerunt, à quo ita posse meruerunt.*

Neque

Neque ea ætate Monachi tantum, sed & Moniales, August. cap. 31. de Moribus Ecclesiæ. *Hæc est etiam vita feminarum Deo sollicitè, castèque servantium, quæ habitaculis segregatæ, ac remotæ à viris, quam longissimè decet, pia tantum illis charitate junguntur, & imitatione virtutis: ad quas juvenum nullus accessus est; neque ipsorum quamvis gravissimorum, & probatissimorum senum; nisi usque ad vestibulum, necessaria præbendi, quibus indigent, gratia.*

Ipseque Religionis disciplina tantum habetur à Patriibus, ut cum Baptismo conferratur: quos inter Hieronym. epist. 25. de obitu Blasillæ ait: *Cum propitio Christo ante quatuor ferme menses secundo quodammodo se proposito Baptismi laverit; & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo semper Monasterium cogitaverit.* Et D. Bernardus lib. de Præcepto & Dispensat. inquit; *Audire vultis à me, unde inter cætera penitentia infutura monasterialis disciplina meruerit hæc prærogativam, ut secundum Baptisma nuncupetur: arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, & singularem excellentiam vitæ spiritalis, quæ præminet universis vitæ humanæ generibus: hujusmodi conversatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus; imo divinam in homine reformam imaginem, configurat nos Christo instar Baptismi.*

Religio
alter Ba-
ptismus.

Verum quam pia & sancta sint Religiosorum vota, nempe Obedientia, Paupertas, & Castitas; ex hoc solum licet colligere: cum Deus per Prophetas, & Evangelistas suos centuplum, sedes honorarias in judicio, ac locum & nomen promiserit in Regno cælorum. Quoniam Obedientia animam Deo consecrat, Paupertas bona sacrificat, Castitas corporis holocaustum facit; ut cum Petro ipse Religiosus dicere audeat; *Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?*

Tria vota
religioso-
rum.

Adde quod votum Obedientiæ nititur Christi exemplo, qui *Factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis:* De cujus quidem virtutis merito, ait Samuel 1. Reg. cap. 15. *Melior est obedientia, quam victima: ubi glossa ordinaria rationem reddidit: Quia in victimis aliena caro, in obedientia mactatur, & offertur voluntas propria.*

Votum Paupertatis ejusdem Christi exemplo, & consilio nititur: exempla quidem, quia de Christo legimus Matth. c. 8. *Filius hominis non habet ubi reclinet caput suum:* Consilio autem, quia ipse dixit: *Si vis perfectus esse: vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum, & veni sequere me.*

Votum denique Castitatis non modò fulcitur Apostoli consilio 1. Corinth. cap. 7. ibi: *De Virginibus quidem præceptum Domini non habeo, consilium autem do;* verum etiam singulari beatissimæ Virginis exemplo, quæ illud emisit: unde Angelo filium promittenti constanter respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Super quibus sanctissimæ Virginis verbis, sanctus Bernard. in ferm. super Missus est, inquit: *Probat propositi inviolabile fundamentum, quod tam constanter promittenti filium Angelo, respondit; Quomodo fiet istud &c.* Et sanctus August. de Virgin. cap. 4. *Hoc profecto non diceret, nisi Deo Virginem se ante vorisset.* Et de hoc Castitatis voto habemus etiam Christi verba apud Matth. cap. 19. *Et sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum.*

De iisdem etiam Religiosorum votis teste Eusebio lib. 2. histor. Eccles. cap. 16. & seq. Philo Hebraeus diffusè refert, dum luculenter describit vitam, & mores Monachorum, & sanctarum Virginum; ac etiam sanctus Basilius in Regul. per ipsum Monachis tradita.

*Non im-
possibilis
castitas.*

Nec verum est quod sine Divino miraculo impleri non possit votum Castitatis; nam fateor quidem cum Hieronymo term. de Assumpt. B. V. In carne præter carnem vivere non terrenam esse vitam, sed cœlestem: & in carne Anglicam gloriam acquirere, majus est meritum quàm habere; quippe quia esse Angelum felicitatis est, esse vero Virginem est virtutis; dum obtinere viribus nititur cum gratia, quod habet Angelus ex natura. Negatur tamen, votum hoc citra miraculum servari non posse; hoc enim esset contra veritatis oraculum ad Apostolum 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur:* Et contra generalem exhibitionem, & promissionem cunctis à Christo factam Joann. cap. 16. *Petite, & accipietis:* Unde August. de peccat. merit. cap. 17. inquit; *Casti non sumus, non quia non possumus; sed quia non volumus.* Chrylost. in homil. Psalm. 50. *Non possum, ais, me continere? hoc pusillanimitatis est, & negligentia tua, quia Dei præcepta contemnere malles quam facere.* Et D. Hieron. epist. 6. lib. 2. part. 1. cap. 37. inquit: *Non itaque Deus incusandus est, quasi donum continentia non det; quia dare paratus est idoneo: sed nostra negligentia arguenda venit, quæ non egit, quod debuit, ut Deus daret.*

*Media
ad casti-
tatem.*

Idemque ibidem media, quibus gratia à Deo impetretur, præscribit his verbis; *Qui petulantem, & lascivientem carnem sentiens, debitum conjugale non valet assequi; ore, abstineat, jejunes, corpus inedia subjiciat, oc casiones libidinem provocantes fugiat, ad bona opera se conferat, & Divino fultus auxilio continere poterit, quod sibi prius impossibile suspicatus fuerat.* & infra. *Si quis existimat abundantia ciborum, potionumque frui; & carnis lubricum non sentire; hoc est, versari in deliciis, & deliciarum vitii non teneri; seipsum decipit.* & infra. *Difficile est, imo impossibile, deliciis, & voluptatibus assuantes, non ea cogitare quæ gerimus: & inter cætera idem Hieronym. ad Rusticum Monachum scribit: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.*

*Vota libe-
ra sunt.*

Nec minus asserendum, quod contra Christianam libertatem hæc Vota sint inducta: Quoniam cum vota libere emittant Religiosi, & sponte Deo voveant, nihil inde detrimenti libertati accedit: & de hujusmodi libera necessitate August. epist. ad Armentarium inquit: *Felix est necessitas, quæ ad meliora compellit.* & Hieron. epist. 41. ad Marcellam: *Si quando sensus obnititur, manet adhuc virtute primi animi prompta voluntas, quam Deus non obliviscens acceptat.* Potissimum quia etiam in divinis Scripturis refertur Psalm. 75. *Vovete, & reddite:* atque in Ecclesiast. cap. 5. *Si quid vovisti, ne moreris reddere.*

Cavendum est tamen; quamvis ab initio homo sit in sua libera facultate ante votum; facta tamen promissione, & voto emissio, si contraveniat, peccat sub pœna perfidiæ, & fractæ fidei; quoniam inquit Athanas. lib. de Passione, & Cruce Christi initio: *Scire debemus, & nequaquam ignorare, quod quæcumque promittimus Deo, non ea deinde esse nostra, sed Dei; & si quid inde defraudamus, ea non nos sumere jam tanquam nostra, sed cum Dei sacrilegio compilare.*

Addi-

Addimus prædictis, sex genera Monachorum etiam præcis temporibus extitisse, *De Monachorum generibus*
 quorum tria sanctissimè vivere: nempe *Cænobitarum*, id est in commune viventium. Secundum genus *Eremitarum*, qui procul ab omnibus deserta loca, & vastas solitudines habitasse perhibentur: aqua & pane contenti, divino tantum colloquio perfruebantur. Tertium genus *Anachoretarum*, qui includentes semetipsos in cellis, procul ab hominibus in sola Dei contemplatione perseverabant. Quæ tria genera sicut optima fuere; ita etiam totidem tria genera dissimilia, teterrima, & omnibus modis evitanda. De quibus Cassianus & Isidorus Hispalens. de Ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 15.

Hinc fit, quod ex malis Religiosis in Claustro nil deterius inveniatur, sicuti ex *De malis Religiosis*
 similibus bonis nil perfectius, ut testatur D. Augustin. epist. 137. Clero, & populo Hipponensi his verbis; *Simpliciter fateor coram Domino Deo nostro; ex quo Deo servire cæpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt: ita nos sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt.*

Verum quoniam sæpe accidit delicta Religiosorum erumpere in notitiam hominum: propterea non temerè judicandum; nevé ob paucorum delicta, debet quis deficere à pietate, vel de omnibus male suspicari; cum nulla fuerit unquam tam felix fodalitas, in qua non aliquod flagitium extiterit: ut latè idem August. dict. epist. 137. referat. *Quantumlibet enim vigilet disciplina domus mea, homo sum, & inter homines vivo: nec minus arrogare audeo, ut domus mea melior sit quam Arca Noe, ubi tamen inter octo homines reprobis unus inventus est. Aut melior sit quam domus Abrahæ, ubi dictum est; Ejice ancillam, & filium ejus: aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, Jacob dilexi, Esau odio habui. Aut melior quam domus ipsius Jacob, ubi lectum patris sui filius incestavit.*

Et ex hoc, propter delicta aliquorum Religiosorum, non sunt cæteri imputandi; cum idem Augustinus in Psalm. 99. sub finem dicat: *Sed omnem professionem habere fictas personas: sunt Christiani mali, sed sunt & boni.* & paulo post. *Invenis sanctimonialiales indisciplinatas: nunquid ideo sanctimonium reprehendendum est? &c. Sed nunquid propter virgines malas damnaturi sumus & sanctas, & corpore, & spiritu? Et quod mors sit malorum damnare totum ordinem ex particulari delicto, idem August. dicta epist. 137. ibi: Ad quid aliud sedent isti? & quid aliud captant? nisi ut quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, jactent, contendant, sed non omnes posse manifestari?*

Confiteamur igitur, quod si in Ecclesia sunt mali; sunt tamen & boni; & si excrementa reperiuntur, est quoque oleum luminosum, quo Ecclesia per totum orbem diffusa illustratur, ut idem August. dict. epist. 137. his verbis: *Quapropter, & si contristamur de aliquibus purgamentis: consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis: nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, unde apotheca Dominice fructu olei luminosioris implentur.* Ut ex iis sanctissimam esse Religionum institutionem liqueat, quod olim de Ægypto dicebat Chrysostom. hom. l. 8. in Matthæum; *Non ita varis astrorum choris cælum resalget, ut Ecclesia innumeris Monachorum, ac Virginum distinguitur, atque illustratur habitaculis.*

De Votis in genere.

Non solum solennia Religioforum vota sunt ad unguem fervanda, ut diximus: verum & cuiuscunque personæ etiam in particulari, ut in Psalm. 57. vers. 12. *Vovete. & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu ejus offertis munera. & alibi: Vota mea reddam in conspectu timentium te.* Etenim quod ante votum erat in libera voluntate; redditur post emissum votum necessarium sub pœna Divinæ indignationis; ut in Ecclesiast. habetur: *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voveris, redde: multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.* Ac etiam in Deuter. cap. 23. vers. *Si nolueris polliceri, absque peccato eris: Quod autem semel egressum de labiis tuis, observabis, & facies, sicuti promisisti Domino Deo tuo.* Et Paulus loquitur de Viduis, quæ cum frugerint eorum vota, acquirent æternam damnationem, ut in I. ad Timoth. cap. 5. vers. 11. & seq. ibi: *Adolescentiores autem viduas devota: cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt; habentes damnationem.*

Considerandæ potissimum sunt circumstantiæ ante emissum votum, nec illud generaliter pronunciare oportet, quoniam ut inquit sanctus Justinus Martyr, quæst. ad Orthodoxos. 99. *Permisit Deus filiam Iephtæ in sacrificio victimam offerri, non quod humano delectaretur sanguine, verum ut homines posterius documentum haberent, ne unquam vota sua Deo infinitè nuncuparent: multa enim absurda sunt per hujuscemodi generale votum cavenda.*

Et de Votis, quæ Sanctis fiunt, inquit Euseb. de præparat. Evangel. lib. 13. c. 7. *Vota, quæ ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum juvari profitemur.*

S Joann. Chrysoft. refert, quod reddere votum, sit solutio debiti, ut in Psalm. 49. ibi: *Pulchrè autem dixit, Redde: post promissionem enim efficitur debitum. Ita etiam Anna reddidit filium, ut debitum maximum. Et paulo post: Ne tardaveris reddere votum tuum: pollicitus es redde, ne forte mors te invadat, & id rescindat.*

Refert Tertullianus, quod votum transit in Legis naturam, ut in cap. II. de jejuniiis. *Tamen & votum, cum & à Deo acceptatum est, legem in posterum facit per auctoritatem acceptatoris.*

S. Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 30. *Quod quis Deo voverit, cito reddendum; apud Salomonem: Prout voveris votum Deo, ne moram feceris reddere illud. Apud Hieremiam: Maledictus qui facit opera Dei negligenter.*

Et Concilium IV. Carthaginens. privat communionem Viduas, quæ votum Castitatis frugerunt, ut in cap. 104. *Sicut bonum est Castitatis premium, ita & majori observantia, & præceptione custodiendum est; ut si quæ Vidua quantumlibet, in minoribus adhuc annis positæ, & matura ætate à viro derelictæ, si devoverunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & Ecclesia Religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias sæculares transierint; secundum Apostolum damnationem habebunt,*
quo-

quoniam fidem castitatis, quam Domino voverunt, irritam facere ausi sunt. Tales ergo persona sine Christianorum communione maneat; &c.

Et S. Augustinus de quodam amico, à Dæmone instigato, ut rumperet votum, epist. 45. inquit: *Modò autem tantò (quod absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quantò beator si persolveris: nec ideo te vovisse pœniteat, imò gaude jam tibi non sic licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis, ipse enim adjuvabit, qui tua vota expetit: felix necessitas, quæ ad meliora compellit.*

Lubrici, & sensuales homines, ut retrahant se à Castitatis voto, impossibilitatem adducunt: quodque melius sit nubere, quam uri. At certè hæc impossibilitas non ab alio procedit; quam à mala eorum dispositione, non repellendo internas tentationes, nec occasiones externas evitandi: quoniam si in hoc sollicitaret caro, seu Satan; Jejunia & orationes maxime proficiunt: si objecta offerat mundus, hæc fugienda. Sed de hoc themate videamus D. Basilium de vera virginitate circa medium, dum inquit; *Cum Domino virginitatem professæ sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ ac devictæ, stupri scelus honesto conjugii nomine obtegere cupiunt: non ignorant hujusmodi, quamvis ignorantiam simulant, quæ sponsi dexteram, & fœdera prævaricata sit, eam nec illius ultra esse sponsam, quem nequitia dans manus, dereliquit. Et infra. Conjugium quippe illi in peccatum reputabitur; primum quidem, quia pessimum hujus conjunctionis fundamentum voluptatem jecit, prævaricationisque malum: deinde quia causa non esset libera; neque enim est mortuus vir ejus, ut cui vult, nubat, vivente mortali viro, merito censetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit, &c.*

Possèmus hic videre, An Votum consistat in solo proposito faciendi: seu in promissione, quæ procedit ex proposito: Sicuti etiam, An Votum debeat fieri de meliori bono? An omne Votum obliget ad observandum? &c. sed de his & similibus rejicio Lectorem ad divum Thomam in sua summa 2.2. quæst. 88. & ad alios scribentes.

C A P. LIV.

De Cœlibatu Ecclesiasticorum.

Q Uamvis in sancta Matre Ecclesia nulla reperiatur macula, malitiosè tamen Novatores Hæretici delirant reprehendendo castitatem in Ecclesiasticis, ejusdem Ecclesiæ filiis: non retinentes hi memoria Cœlibatum sanctissimè fuisse sacris annexum ordinibus; ut suadetur, & figuratur nobis ex veteri Testamento, ubi Deus præceperat, quod manducaturi Agnum Paschalem, renes suos accingerent; hoc est, ut exponit Gregor. Exod. cap. 12. voluptatis carnes edomarent. Idemque comprobatur, ex quo Achimelech Sacerdos noluit dare Davidi ac focis comedendos panes Propositionis, ut in 1. Reg. cap. 21. qui Hieronymo exponente, Christi Corpus significabant; nisi prius illos mundos à mulieribus esse intellexisset. Si enim homines, cum manducaturi erant panem Propositionis, qui corporis Christi figura tantum erat, à mulieribus mundos esse oportuit; multo magis perpetua ab his exigenda

genda est continentia, quorum est quotidie non figuram, sed ipsum verum Christi corpus consecrare, offerre, & comedere; ut propterea Paulus præcipiat Tito sobrietatem, iustitiam, continentiam, &c. ubi S. Hieronym. inquit verbum, *Sobriè*, in Græco idiomate idem sonare, quod *Caste*. Et idem Apost. ad Timoth. epist. 2. cap. 2. inquit; *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*: Ex quibus potissimum est Matrimonium, dum idem Apost. 1. Corinth. 7. inquit; *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi*. Cumque sanctus Basilius cap. 1. constit. Monach. *Nulla sunt cure graviores, quam ea, quæ à conjugio profecta gregatim innumerabiles penè advolant*.

Et quod in cœlibatu debeant vivere Ecclesiastici, cum competat illis continuo vacare orationi, maxime dum sanctum & sacrum offerunt sacrificium: inquit Epiphani. hæres. 59. *Si populo præcipit Apostolus dicens, ut ad tempus vacent orationi; quanto magis sacerdoti idem præcipit? ut indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in necessitatibus spiritalibus, ac usibus perficitur*. Quod maxime expressit Origen. homil. 23. in Num. *Certum est, quia impeditur sacrificium in desinens iis, qui conjugalibus necessitatibus serviunt; unde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium in desinens, qui in desinenti, & perpetua se devoverit castitati*. Et idem Origen. homil. lib. 4. in Levit. *Ante omnia enim sacerdos, qui divinis assistit altaribus, castitate debet accingi*. Ac etiam Eusebius Cæsariens. de demonstr. Evangel. lib. 1. cap. 9. *Veruntamen eos, qui sacrati sint, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinceps se ipsos à commercio uxoris decet, &c.*

Et sanctus Basilius præcipiens Paregorio presbytero in epist. 17. ut desistat à muliercula, quam domi retinebat, postquam adduxit Concilium Nicenum, ne quis mulierculam subintroductam habeat, & alia multa, sic inquit; *Ejice igitur illam ex aedibus tuis, & trade in Monasterium: sit illa cum virginibus, & tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur, &c.* *Si vero sine correctione tui ipsius ausus fueris sacerdotii retinere functionem, anathema eris omni plebi; & si qui te receperint, per omnem Ecclesiam excommunicabuntur*. Et idem Basilius epist. 1. ad Amphiloichium. *Diaconus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem ejicitur, in laicorum autem locum extrusus à communione non arcebitur*.

S. Joannes Chrysostomus homil. 2. in Job, refert differre antiquum Ecclesiæ statum in sua erectione ab Ecclesia recenti, his verbis; *Quoniam virgines raro inveniebantur, Paulus Episcopus ordinans Tito dixit: Constitue Episcopos, sicut ego disposui, unius uxoris viros; non ea ratione, quod id nunc in Ecclesia observetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse*.

Et quod dicta Apostoli verba: *Unius uxoris virum*: intelligatur, ut Bigamus non valeat ordinari: non autem, quod ordinatus in sacris ordinibus possit penes se mulierem retinere: hoc explicite prohibetur in Canon. 3. Nicenæ synodi relato per Gratianum in distinct. 32. Canon. Interdixit. Hoc etiam expressè scripsit D. Ambros. lib. 3. epist. 25. ad Vercellensem Episcopum, his verbis; *Neque iterum ut filios in sacerdotio creare Apostolica invitetur auctoritate; habentem enim dixit filios, non facientem: neque conjugium iterare*. Et paulo post. *Qui iteraverit conjugium, culpam quidem*

quidem non habet coïnquinati, sed prerogativa exuitur sacerdotis. Et idem inferius. Cognoscimus, non solum hoc Apostolum de Episcopo, & Presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Niceni tractatu addidisse, neque Clericum quenquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit. Docens ergo Apostolus Episcopos debere esse unius uxoris viros, ut ibidem annotat Chrysoftomus, non fert legem ut Episcopi uxorem habeant, sed solum ut non habeant; vel non habuerint, nisi unam, & Virginem.

At magis clarè, distinctè, ac breviter refert sensum litteralem, moralem, & mysticum ex dictis verbis Apostoli; idem Ambrosius in tract. de dignitate sacerdotali cap. 4. his verbis; *Si ad superficiem tantum littera respiciamus, prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si vero ad altiore sensum conscendamus, inibet Episcopum duas habere Ecclesias: & si adhuc introrsus profundiora perscruteris, monet, ne post Catholicum dogma, sensum inveniatur Episcopus habere hereticum; sed Christianam tantum, orthodoxam, & Catholicam sibi associet fidem, ut unius tantummodo uxoris, & Catholica Ecclesia vir, Episcopus vocitetur.*

Et divus Hieronymus supponit Apostolos uxores non habuisse præter Petrum, ut adverb. Jovin. lib. 1. cap. 14. his verbis; *Quamquam, excepto Apostolo Petro, non sit manifestè relatum de aliis Apostolis, quod uxores habuerint: & cum de uno scriptum sit, ac de cæteris tacitum: intelligere debemus sine uxoribus eos fuisse, de quibus nihil scriptura significat.* Et idem ubi supra, cap. 18. inquit; *Non dicit Paulus: Eligatur Episcopus, qui unam ducat uxorem, & filios faciat: sed, Qui unam habuerit uxorem, & filios in omni subditos disciplina. Certè confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Et paulo post. *Si laicus quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio conjugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.*

Et hoc idem etiam Justinianus Imper. præcipit in Authent. Episcopo, Cod. de Episc. & Cleric. *Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur; sed si habere probetur, ab Episcopatu dejiciatur, quo se fecit indignum.*

Quod etiam sanctissimè decrevit Nicæna synodus, Can. 3. ut supra diximus; quamvis instante Paphnutio, obtentum solum fuerit ab Orientalibus, quod uxorati non cogerentur relinquere, quam haberent.

Quilibet ergo, postquam sacrum Subdiaconatus ordinem sumpsit, tenetur ad cælibatum promissum in voto solenni ordini annexo: etenim si fides est homini servanda, eo magis, quod Deo solenniter est promissum, ut refert D. Basilius in lib. de vera virginitate circa medium.

Prædictis quoque ratio accedit, quod si Sacerdotes conjuges haberent & filios; non solum de his semper cogitent; sed etiam ad officium prædicationis redderentur inepti: quia, ut inquit Ambrosius, non potest efficaciter ad continentiam, & castitatem exhortari viduas, & virgines, qui liberis perpetuo operam daret. & August. lib. 14. de Civitat. Dei cap. 16. *Actus conjugii maxime hebetat aciem mentis, ac deprimit ad inferiora, & perturbat; atque animum ipsum quodam modo carnaliter facit.*

Quibus non refragantur, quæ à Sectariis in contrarium adducuntur rationes: & primo ex Genes. cap. 1. *Crescite & multiplicamini.* Quoniam, ut explicant sancti Doctores, ponderatis præsertim verbis, *Et replete terram,* habuit quidem ad tempus vim præcepti, cum terra erat vacua, non vero cum fuit hominibus repleta.

Obijciunt secundo ex Apost. ad Hebr. cap. 13. ubi vocat; *Honorabile conjugium in omnibus:* & rursus 1. Corinth. 2. *Propter fornicationem autem unusquisque propriam uxorem habeat.* Quæ verba, ut explicat Theophylactus, intelliguntur in omnibus legitimè conjunctis, non autem in conjunctis illegitimè: Ac etiam de Conjugatis ad fidem conversis intelligenda sunt verba; *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat;* quæ ex Tertulliano & Hieronymo dubitabant, an possent uti uxoribus post conversionem; non autem intelliguntur illa verba de non-conjugatis, & maximè quibus id erat vetitum, ut ex subsequentibus Apostoli verbis: *Dico autem non nuptis, & Viduis; bonum est eis si sic permanserint.*

Denique non obstat primum Apostolorum Concilium Can. 6. quo cavetur ut Episcopus, aut Presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abjiciat: Quia ut exponit Ubertus Cardinalis, non vult Episcopos, aut Presbyteros uti uxore, sed ex eo quod non utuntur, illam non abjicere; & salva continentia illa necessaria subministrare. Et hæc satis.

C A P. LV.

Quod Bigami sint irregulares, nec ad Ordines
admittantur.

Diximus Bigamos non esse ordinandos, ut antiquitus in Ecclesia etiam ab Apostolis fuit servatum, ex epist. 1. ad Timoth. cap. 3. *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum.* Et idem Apostolus loquitur de Presbyteris, ut in epist. ad Titum cap. 1. *Hujus rei gratia reliquite Creta; ut ea, quæ desunt, corrigas & constituas presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est unius uxoris vir.* Acidem præcipit de Diaconis d. cap. 3. ad Timoth. *Diaconi sint unius uxoris viri, quæ filii suis bene præsent, & suis domibus.*

Quin imo ex Pauli Apostoli verbis incurritur Bigamia, si quis sumpserit aliam, quam quæ non fuerit unius viri uxor; ut in dicta epist. 1. ad Timoth. c. 5. vers. 9. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum: quæ fuerit unius viri uxor.* Ut etiam voluit S. Clem. Romanus conitit. Apost. lib. 2. c. 2. *Talem esse oportet Episcopum, qui unam tantum uxorem duxerit, quæ unum tantum nupsit.* Et hoc idem ut Bigamia proveniat, etiam si quis viduam sumpserit. Voluit Baron. in ann. 58. ubi Spondanus num. 12. sicuti etiam devenit, quis Bigamus ex conjugio ante Baptismum, ut idem Baronius in ann. 400. ubi Spond. num. 4.

Ex auctoritatibus prædictis, quamvis Bigamia expressè sit prohibita, videtur tamen matrimonium ordinatum Episcopis, Presbyteris, & hujusmodi, maxime ex illo verbo, *Oportet;* ut in dicto cap. 3. ad Timotheum. Sed ad hoc in præcedenti capitulo

capitulo fuit responsum, expressè contrarium decrevisse Concilium Nicenum Can. 3. ut Presbyteri, Diaconi, & Clerici non possint uxorem habere.

Sicuti etiam respondet Theophylactus ad idem cap. 3. prioris ad Timotheum, his verbis; *Unius uxoris virum.* Porro non ut legem faciat, hoc dicit; quod omnino oporteat Episcopum uxoratum esse: qui enim istud statuerit; cum alias dicat, *Volo vos omnes esse sicut me ipsum, verum quia tempus ita tunc postulabat: at si contingat, inquit, sit unius uxoris vir.*

Et Tertullian. exhortat. ad Castitatem cap. 7. inquit; *Apud nos plenius, atque strictius prescribitur unius matrimonii esse oportere, quos adlegi liceat in ordinem Sacerdotalem; usque adeo quosdam memini Bigamos loco dejectos.*

Bigamiae impediendum cum esset expressum in lege Mosaica apud Levitic. multò magis servandum in lege Evangelica, ut inquit sanctus Leo epistola 1. cap. 2. *Constat ad Sacerdotium pervenisse viduarum maritos, quosdam etiam, quibus fuerint numerosa conjugia, & ad omnem licentiam vita liberior, &c. & contra illam beati Apostoli vocem, quæ talibus reclamatur dicens: Unius uxoris virum; & contra illud antiquæ legis præceptum, quo dicitur, & cavetur; Sacerdos virginem uxorem accipiat, non viduam, non repudiatam, &c.*

Rationem hujus prohibitionis adducit S. Joann. Chrysostr. hom. 2. in epist. ad Titum his verbis; *Nam qui defunctæ uxori benevolentiam nullam servasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesia præceptor optimus esse poterit? Nostis enim profecto omnes: quod etsi per leges secunda nuptia permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet: nullam ergo accusationem præbere subjectis Præsulem vult.*

C A P. LVI.

De Christianis Imperatoribus erga Ethnicorum Ritus.

Christiani Imperatores Titulum Pontificatus Maximi cum Insignibus susceperunt, ut in Lapide Romæ in Ponte Cæstio juncto Insulæ Tiberis: sed & Aufonius Gallus in Gratianum actione pro suo Consulatu Gratianum nominat *Pontificem Maximum*: Cæterum, tam Constantinum, quam cæteros usque ad Gratianum, eo titulo nominatos esse Imperatores Christianos, & omnes Stola Pontificis Maximi induisse, Gratiano excepto. Zosimus lib. 4. sic ait; *Simul enim, atque summum Imperium quisquis accipiebat, amictus ei sacerdotalis à Pontificibus offerebatur, & continuo Pontificis Max. titulum usurpabat. At cæteri quidem Principes universi lubentissimis animis hunc honorem accepisse: & hoc usi titulo videntur; adeoque & Constantinus etiam potius Imperio, licet is à recta sacris in rebus via descessisset, & fidem Christianorum amplexus esset; itemque post illum reliqui ordine sequenti, & Valentinianus, & Valens. Cum ergo Pontifices ex more Gratiano talem amictum attulissent, aversatus id, quod perebant; ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianorum uti. Cumque Sacerdotibus stola reddita fuisset: ajunt eum, qui dignitate Princeps inter eos erat, dixisse: *Sed Princeps non vult appellari Pontifex, admodum brevi Pont. Maximus fiet, &c.**

Patet ex iis, quod Imperatoris dignitati summus Pontificatus adjunctus esset, cum sine Maximo Pontificio Imperator esse non posset, in eumque Senatus, populusque Romanus facile conspirassent, quem non viderent patria Religione firmatum. Alia rursus fuit causa Christianis Imperatoribus summum Pontificatum capessendi, quod amplissima esset, atque etiam supra Consules ejus Magistratus auctoritas: Quippe posset Comitia ne fierent, specie Religionis prohibere, factaque reddere irrita; fierentne bella, ex ejus arbitrio penderet; cuius quoque iussu Consules se abdicarent, &c. Quae causa postea fuit, quod cum Senatores majori ex parte deim Christiani essent, Gratianus, & Theodosius summum Pontificatum, & Stolum sumere desierint. Unde illud scomma in Gratianum argutum, jaetarunt. *Si Princeps non vult appellari Pontifex Max. admodum brevi Maximus* (nempe Tyrannus) *Pontifex fiet.* Et cum Gracchus. V. C. Christianus in deiciendis Idolis egregiam navasset operam, quod Gentiles Senatores indigno ferentes animo, secreto maximo studere coeperunt. Et de his omnibus, & similibus vide Eminentissimum Baronium in suis Notis ad Martyrologium, die 22. Augusti, ut etiam idem Baron. in ann. 312. ubi Spondan. num. 12. & idem Baron. ann. 383. ubi Spondan. num. 2.

Philippus Arabus I. Imp. Christianus; ut supponit Orosius lib. 7. histor. cap. 20. etiam Cassiodorus; (quamvis in hoc multi non concordent:) hic una cum filio, quem Imperii consortem creaverat, magnificentissime anno millesimo ab V. C. Ludos seculares celebravit: cujus pompa, & impensa maxima tribus diebus, ac noctibus continuè: de qua Pomponius Latus in Philippo, his verbis; *Hujus Imperii anno secundo, 11. Kal. Maji, ingenti pompa, magnoque sumptu, & apparatu seculares, Ludi. A. V. C. M. celebrati sunt. Beluæ triumpho Persico, & iis Ludis à Gordiano aservatae (nam juvenis Natali Orbis triumphare decreverat) hæc fuisse memorantur, Elephantum XXXII. Alces X. Trigides X. Leones mansueti LX. Leopardi cicures XXX. Hyena X. Hippotamus unus, Rhinoceros unus, Arcolcontes X. Camelopardi X. Onagri XX. Equi feri XL. Gladiatorum parva mille. Quæ omnia in Circo Maximo exhibitæ, & scenicos Ludos in Pompeji theatro tribus diebus, totidemque noctibus (mirum dictu) pervigil populus spectavit, funalibus atque lychnis tenebras vincens: & cum multitudo solennibus Ludis intenta esset, incendium, aut ex luminaribus, aut ex ignibus coalitum in Curia divagatum est. Theatrum Pompeji arsit, & ei propinquum Hecatostylon, centum Columnarum in Campo Marcio opus, Circenses dati, in quibus certamine currendi quadragesimus equorum è carcere missus numeratus est. Et infra subdit idem auctor, Philippum ad sua scelera palanda, se Christianum simulasse; & in hoc etiam adscribit Joann. Baptista Egnatius in Philippo, his verbis. *Sunt, qui à Christiana pietate non abhoruisse Philippum, tradant; quorum testimonio hominis perfidia fidem abrogat.* Sed quando ipse Philippus Christianus fuerit (ut communiter creditur) non impiè & superstitiose Ethnicorum ritibus ille sacrificavit; sed solum in memoriam Natalis urbis se & populum lætitia replevit, ut voluit Cardin. Baron. in ann. 249. & refert P. Orolius lib. 7. cap. 20. histor. ibi; *Ita Ludis magnificis augustissimus omnium præteritorum hic Natalis annus à Christiano Imp. celebratus est, nec dubium est, quin Philippus*
hujus*

hanc causa devotionis gratiam, & honorem ad Ecclesiam reportari, quando vel ascensum fuisse Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit. Panvinus historiarum illustrator testatur, Honorio Imperante Ludos seculares postremo fuisse celebratos; quoniam spatio centum & decem annorum sequentium Christianorum numerus Romæ prævalebat, qui non permisissent has detestandas Ethnicorum superstitiones celebrari. Et Zosimus, qui vixit Arcadio, & Honorio Imperatoribus, dum Alaricus Gothorum Rex Romam devastavit: supponit juxta Gentilium sententiam, talia contigisse, cum Constantino & Licinio Coss. non fuissent tales Ludi celebrati, his verbis; *Quando vero Constantini, & Licinii Consulatū, tempus statutum Ludis secularibus celebrandis centum & decem annorum exactum est: in quo ex antiquorum consuetudine sacra ipsa agere necesse erat, eisque non factis, in eas molestias, in quibus nunc sunt, de venire oportuit: siquidem tanta urbs, tamque præclara, Barbarorum mancipium facta est.* Hæc ille.

Cum Ethnici Imperatores veteribus institutis, & Religionibus essent consecrati, & S. rerum Præsides & Pontifices Maximi, ut diximus; nullam aliam ob causam in Romanos Episcopos incitabantur, nisi quod honores, & titulos, quos tibi debitos putabant, Romani Episcopi assumerent: Vel talem existimabant tantum sibi detrahi, quantum ab omnibus Christianis obsequii, & obedientiæ summis Pontificibus præstaretur. Hinc locus insignis D. Cypriani epistola ad Antonianum sic scribentis; *Cum multo patientius, & tolerabilius audires levari adversus se amulum Principem, quam constitui Romæ amulum Sacerdotem.* Quid enim præclarius reperiri potest; quam Romani Pontificis dignitatem illis temporibus eo devenisse potentiæ, ut Ethnicis Principibus, qui rerum potiebantur, invisæ & suspecta esset? Albaspinus de veteribus Eccles. ritibus, l. 1. observ. 23.

C A P. LVII.

De Sacerdotibus Gentilium, qui ad Religionem Christianam transibant.

Antiquis temporibus cum aliqui Christiani fungerentur aliquando officio Sacerdotum Gentilitatis, vel hujusmodi dignitatibus: Ecclesia id maximè tunc pro potestate vetuit, quod id non esset sine suspitione Idololatriæ. Sincius Episcopo Tarraconens. cap. 5. *De iis vero, qui acta penitentia tanquam canes, ac sues ad vomitus pristinos, & volutabra redeunt, & mitria cingulum, & ludicras voluptates.* Innocent. epist. 24. cap. 4. *Neque de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post Baptismum, vel coronati fuerint, vel Sacerdotium, quod dicit, susceperint, & editiones publicas celebraverint.* Similiter id contestatur ex Canonibus 2. 3. & 4. Concilii Elibertini.

Hoc triplici ex causa proveniebat: Primo, ut hujusmodi honorum gradus, & Flaminum facilius in editione speculatorum, & scenæ pompa maxima imperitæ multitudinis applausum, & acclamationem promerentur. Secundo, id proveniebat, quod qui ætate, & opibus florebant, si detrectassent obire illa munia, in suspicionem

veniebant, se esse Christianos. Tertio, quoniam illa sacerdotia erant munera patrimonialia, à quibus Curiales non poterant excusari: quare Christiani quocunque locorum, aut Gentium concessissent, si essent Christiani, aut fortunæ amplissimæ, sustinere illa munera cogebantur. Albaspinus de ritibus veteribus Ecclesiæ lib. 1. observ. 22.

Declarat autem hanc opinionem idem Albaspinus ibidem: Quod quamvis Ecclesia vetuerit, quo minus Christiani ambirent, aut sustinerent sacerdotia Ethnicorum sub gravibus pœnis; mitius tamen procedebat contra eos, quos necessitas quædam impulisset, vel qui fortunis, opibusque abundarent, cum oblata sacerdotia, quæ erant munera patrimonialia, subterfugere non poterant: dummodo tamen Idolis non immolassent. Similiter Ecclesia mitius procedebat contra eos, qui intra privatos parietes Idola reservarent, modo iis non adolerent; neque illa extra domum sine vitæ periculo asportari licbat.

Referam occasione prædictorum, quod annis præteritis perspexi, cum per aliquot dies moratus fuisssem Londini, quæ est Civitas Anglorum Regia: vidi, & cognovi ibidem aliquos ex Regni Dynastis, honoribus, & facultatibus forsitan nemini post Regem secundis: & ii quamvis corde cum cæteris de sua familia profiterentur Catholicam Romanam Religionem (eo forsitan, quod permansissent ii per aliquod tempus hic Romæ, & retinerent adhuc memoria, plurimos ex Gentilitiis à Romanis Pontificibus insigniores dignitates Ecclesiæ fuisse consequutos,) prædicti inquam Dynastæ (prohi dolor) etiamsi corde clam confiterentur se Catholicos: nihilominus ne privarentur honoribus, & facultatibus, aderant una cum Rege, & aliis Primatibus Regni, Hæreticorum illorum precibus, & aliis functionibus quibuscunque: ut mihi fuit relatum.

C A P. LVIII.

De Ceremoniis, seu de Ritibus in genere.

Universalis Ecclesia Christum proprium sponsum repræsentans, quod valeat obligatoria præcepta imponere, ac etiam novas indicere Ceremonias; non potest nisi à malè feriatis hominibus controversi. Etenim sicuti Spiritus sanctus in Concilio Apostolorum jam præsidebat; ita & in præsentis disponit de his, quæ decernit Ecclesia, ut ex hoc ista errare non possit; ex D. August. lib. contra epistolam fundamenti Manichæi cap. 5. tom. 6. ibi: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoneret auctoritas*: & D. Bernard. epist. 174. *Ego, quæ accipi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.*

Ritus igitur, seu Ceremoniæ, quas Ecclesia servari instituit, altissimarum signa sunt rerum, & maxima quæque continent cælestium sacramenta arcanorum ad Dei majestatem contemplandam. Hos non in Evangelica lege solum principium habuisse, sed & in veteri Testamento ex claro Dei præcepto demonstratur. Legimus enim in Gen. 28. vers. 18. *Surgens Jacob manè tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper: Appellavitque nomen Urbis Bethel: hoc est, Domus Dei.*

In libro Esther, Synagoga instituit novum diem festum, qui singulis annis celebrabatur 14. & 15. mensis Veadar: hoc est, Februarii.

Et in Exod. cap. 18. Jetro ad Moysen inquit: *Esto tu populo in his, qua ad Deum pertinent: ut referas, qua dicuntur ad eum, ostendasque populo Ceremonias, & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant &c.*

Ac etiam Moyses ad populum Deut. 4. inquit; *Qua est alia gens sic inclita, ut habeat ceremonias, iustaque iudicia, & universam legem, quam ego proponam vobis ante oculos vestros.*

Et David jam moriturus ad Salomonem filium 3. Reg. cap. 2. inquit; *Confortare, & esto vir fortis, & observa, ut custodias mandata Domini Dei tui, & custodias ceremonias ejus, & precepta ejus, & iudicia, & testimonia.*

Ac etiam in Actis. Apostol. cap. 15. vers. 20. & seq. præcipiunt Apostoli, ut Gentiles baptizati de recenti *Abstineant se à contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine: Quamvis hoc Judæorum solum fuisset præceptum, quorum lex per mortem filii Dei jam fuerat abrogata.*

Ac in eodem libro cap. 1. elegerunt Apostoli sanctum Matthiam: tradendo sortes absque ullo sacræ Scripturæ testimonio: & in cap. 4. 5. & 6. Bona fuerunt communia; & dicto cap. 4. *Possessores agrorum, aut domorum, vendentes: afferebant precia sororum, qua vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum:* & in cap. 6. Apostoli elegerunt septem Diaconos.

Præterea dies Sabbati, quem solennem præceperat Deus, Exod. 20. ibi: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est, non facies omne opus in eo:* Et nihilominus hic dies fuit commutatus in diem Dominicam, sola Ecclesiæ auctoritate; ut infra videbimus in cap. 60. & quod non solum Christus in carne, verum & Apostoli scriptis & traditionibus ceremonias docuerunt, Conradus Brunus de Ceremoniis lib. 1. cap. 1. latè.

Nec in hoc ambigendum, ut possit Ecclesia novos ritus, & ceremonias commutare; & de novo inducere, quamvis ex sacro textu non desumantur: siquidem etiam sectarii nostri temporis suas & ipsi habent recentes ceremonias in psallendo, concionando, & distribuendo sacramenta; nec nisi malitiosè poterunt ipsi redarguere præfatas Catholicæ Ecclesiæ ceremonias, cum in hoc nihil repugnet Scriptura sacra: & præterea in omnem casum, non particularibus personis competit hujusmodi censura, sed Ecclesiæ universali, quæ opportunè tradidit ceremonias sensibiles, sine quibus divinus cultus non sic bene exerceri possit: cum non anima solum, sed etiam corpore nos ipse compacti simus, inquit Chrysof. homil. 85. in Matthi. *Situ incorporeus esses, nude ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori conjuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda traduntur:* Et propterea obsequium Deo præstandum non solum internis animi sensibus; verum externis corporis actibus, nempe ceremoniis; per quæ visibilia Religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem excitarentur homines, ut ex Tridentina Synodo sess. 22. c. 5. ac etiam invisibilia Dei per ea, quæ sunt visibilia, nobis demonstrantur: ex D. Ambrosio in c. 4. Luc. & tradit Brunus de ceremoniis dicto lib. 1. cap. 1.

At

Quid ubi
ritus va-
riant?

At vero circa hujusmodi Ecclesiæ Ritus; quid agendum sit in his, in quibus Regionum aut Ecclesiarum consuetudines variant, nec simul consentiunt? Et in hoc respondetur, quod in præceptis novæ legis, quæ scripta non sunt, sed tradita custodimus; quæque toto terrarum orbe observantur; sicut & Domini Passio, Resurrectio, & Ascensio in Cælum, Adventus Spiritus sancti, quæ anniversaria solennitate celebrantur, & si quid aliud occurrerit, quod observetur ab universis quacunque se diffundit Ecclesia: datur intelligi ea omnia ab Apostolis, vel plenariis Conciliis commendata atque statuta ubique esse omnino retinenda.

Alia vero Ecclesiastica Dogmata, quæ per loca terrarum, regionesque variantur; sicut est, quod alii jejurent Sabbato, alii non: alii quotidie communicent corpori, & sanguini Dominico, alii certis diebus accipiant: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur (alibi Sabbato tantum & Dominico) alibi tantum Dominico; & si quid aliud hujusmodi animadverti potest; totum hoc genus rerum liberas habet observationes; nec est in iis melior disciplina, quam ut eo modo quisque agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque forte devenit: quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum societate, inter quos vivitur, servandum est: & in rebus hujusmodi, ut & ille in hujus, & hic in illius patria, ab eo, quod cæteri faciunt, non abhorreat: ipsa namque mutatio consuetudinis (etiam quæ adjuvat utilitate) novitate perturbat, & inde etiam noxia, ut latè D. Augustinus Epist. 118. ad Januarium. Quæ quidem procedunt, dummodo aliquorum infirmitas non ita impediatur, ut amplius detrimentum sit; secus si tale superveniat impedimentum; quia tunc calumniatorum infirmitas metuenda esset: ut ex D. August. in sequenti Epist. 119. ad Januarium cap. 19.

Cultus in-
ternus &
externus.

Ex prædictis igitur inferamus, quod Cultus cum non sit aliud quam veri Numinis veneratio certis legibus, ceremoniisque devicta: coli enim postulat; quoniam huic fini homo natus: idque duplici cultu, interno, & externo. Ille qui in animo & ex animo Deo vero preces concipit, laudes, & grates: ut nos diximus supra: alter vero cultus externus hæc eadem per ritus & gestus exprimit. At nos tales etiam externos ritus amplectemur, ad quos ethnicus Tacitus lib. 11. annal. quoque adhortatur his verbis; *Ne ritus sacrorum inter adversa culti, per prospera obliterentur*: Sed de iis habenda ratio cum modo, ne illud fiat ex eodem Tacito §. histor. *Gens superstitioni obnoxia, religioni adversa*. Nam ex Varrone D. Augustinus lib. 6. de Civit. Dei. *Deos à Religioso vereri, à supersticioso timeri*.

Nec nos Judæos in hoc imitemur, qui non ingrediuntur Prætorium, ne arceantur à manducatione Paschæ, Joann. c. 18. Contaminari timent à loco, non timent ne contaminentur ab effusione innocentis sanguinis Christi. Quam nimis multos similes Judæis reperies, qui in externarum quarundam ceremoniarum observatione, cum religiosissimi sint; intus natant odiis, dolisque malis obruant innocentes; ut per eorum ruinam viam sibi sternant ad optata. Bene D. August. in prædictum locum tom. 2. *O impia & stulta cæcitas! habitaculo, videlicet contaminaretur alieno, & non contaminarentur scelere proprio: alienigena Judicis prætorio contaminari timebant; & fratres innocentis sanguinem fundere vos timebant*.

Præ-

Præterea non urget, quod obijciunt sectarii, arguentes de Idololatria Catholicos, utpote eorundem ritus ab Ethnicis procefferint: quibus respondere sat erit, quod S. Gregorius Magnus scripsit Melito Abbati in registr. epist. 71. lib. 9. S. Hieron. contra Vigilantium tom. 2. c. 3. his verbis: *Et quicumque accendunt cereos, secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo, Unusquisque sensu suo abundet. Idololatrias appellas hujusmodi homines? non diffiteor omnes nos, qui in Christo credimus, de Idololatria errore venisse: non enim nascimur, sed renascimur Christiani; & quia quando colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne simili eum videamur cum Idolis honore venerari? illud fiebat idolis, & idcirco detestandum est: & hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum est.* Et in ejusdem epist. 53. eodem tom. ad Ripatium inquit: *Accensi ante tumulos martyrum cerei Idololatriæ insignia sunt?* Sed nos præterea auctores non recognoscimus Ethnicorum catholicorum rituum; cum sit luce clarius, ipsos Gentiles apprehendisse plurimos ipsorum ritus ab Hebræis satis eorundem antiquioribus: ut plurimi ex sanctis Patribus referunt cum Baronio in Annalibus. Sed ulterius nos Christiani & Catholici parvi facere non debemus quæ prudentes, & sapientes Ethnicis fecerunt & egerunt; sed quod bonum est permixtum falsæ doctrinæ teneamus & approbemus, ut docuit D. August. de unico Baptismo contra Petilianum cap. 4. his verbis; *De ipsis Gentilibus Idolorumque cultoribus, multa aique à nobis diversitate distantibus, nihil aliud nobis demonstrat Apostolus; nisi ut in iis quoque quod prævum est, corrigamus; ut quod forte rectum est, approbemus: nam utique Idololatrias redarguebat, ubi ait: Qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & infra: Quid ergo immutaverunt in mendacium suum, calpat, detestatur, evertit Apostolus: quod autem verum in doctrina, quamvis multis falsitatibus permixta, confusaque, servarunt: tenet & affirmat.* Simile etiam habemus ex Origene in Exod. cap. 17. homil. 11. ibi; *Vnde & nos, si aliquando invenimus aliquid sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus, & dicta; nec pro eo quod Legem à Deo datam tenemus, convenit nos tumere superbia, & spernere verba prudentium; sed sicut Apostolus dicit: Omnia probantes, quod bonum est tenentes.* Et ex his retinendi Catholicorum Ritus, quamvis à Gentilibus ad nos derivaverint.

Multas enim Ceremonias cum Gentilibus communes habemus: quemadmodum in Babylone Israelitæ & Babylonii organa & citharam, & alia hujus generis habuerunt, immo & templa ædificarunt, sacerdotes constituerunt, & sacrificia fecerunt &c. Quas quidem ceremonias non res ipsa, sed usus, & intentio, bonas facit, vel malas; & illas veluti pias amplectimur, has vero ut superstitionas repudiamus. Proinde qui Christianas literas utriusque Testamenti sciunt, ut docet D. August. epist. 49. non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum, quod construunt templa, instituant sacerdotia, & faciant sacrificia: sed quod hæc Idolis & Dæmoniis exhibeant tanquam diis, ut in Psalm. 95. *Omnes dii gentium demonia.* Unde & Apost. 1. Corinth. 10. Gentilium sacrificia condemnat, non quia sacrificant, sed quia Dæmoniis sacrificant, his his verbis: *Quid ergo? dico quod Idolis immolatum sit aliquid, aut quod*

Idolum sit aliquid? sed quod immolant gentes, demoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri Demoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem Demoniorum: non potestis mensa Domini participare, & mensa Demoniorum. Simili modo Gentilium templa non quatenus Tempa sunt: item simulachra, sacra vasa, vestes factas, non quatenus talia sunt, reprobamus: sed quia adulteris quibusdam hominibus, impuris, & scelestis, & ipsis demoniis eum honorem, quia Deo aut Sanctis debetur, impenderunt: nec res ipsas, sed usum rerum condemnamus. Præterea multas Judæorum, & Gentilium ceremonias, quas propter inveteratam consuetudinem Ecclesia in totum abolere non potuit: quando aliud non potuit, saltem in verum & pium usum transtulit, de quibus inter cætera ritus Incensi, Luminarium, Æris campani seu tintinnabulorum: ut supra vidimus.

Quales

*Gentilium
Ritus pro-
hibendi.*

Eos autem Gentilium ritus, qui contra bonos mores sunt, ut cunque inveteratos, Ecclesia summis semper viribus extirpare studuit. Sicuti tempore Africani Concilii Patres ab Imperatoribus petierunt, ut in can. 27. his verbis; *Illud etiam petendum, ut qua contra præcepta divina convivium multis in locis exercentur, que ab errore Gentilium attracta sunt, ita ut nunc à Paganis Christiani ad hæc celebranda cogantur: ex qua re temporibus Christianorum Imp. persecutio altera occultè fieri videatur: vetari talia jubeant, & de civitatibus & possessionibus imposta pœna prohiberi: maxime cum etiam in Natalibus beatissimorum Martyrum per nonnullas civitates, & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam saltationes sceleratissimas per vicos, & plateas exercent, ut matronalis honor, & innumerabilem fœminarum pudor devotè venientium ad sacratissimum diem, injuriis lascivientibus appetatur, &c.*

*Ceremo-
nia V. Test.
an sint
sublata in
N. Testam*

Est etiam quæstio agitata, præter superius adducta: An revelato N. Testamento, Ceremoniæ V. Testamenti ita sublatae sint, ut earum usus in N. Testamento interdicitus esse censatur? Et respondetur, ceremonias omnes, & maxime V. Testamenti, latentium rerum sacramenta designare. Et earum aliæ futuram gratiam pronunciant, ut sacerdos & sacrificia, quæ summum sacerdotem, eundemque unicum illud & sanctissimum sacrificium pro peccatis vivorum, & mortuorum offerendum Christum significarunt. Aliæ præsentia mystica annunciant, futuris etiam temporibus duratura, ut sacra vasa, vestes sacrae, unctio sacra, luminaria, cinis, incensum, & quæ sunt ejusdem generis: quæ sacrificantium, & orantium fidem, & devotionem, aliasque virtutes, & divina dona designarunt. Quod ut planius fiat, afferamus exemplum ex Egesippo lib. 5. cap. 9. Salomon Templum fundavit, reliqui quoque Reges ad ornatum urbis addidere plurima, invidia ex magnificentia orta. Inter omnia autem opera, Templum præcellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore: in quo erat deambulatorium, peripetasma pretiosum, & maximum, Cocco, & Hyacintho, Bylloque intextum, & Purpura. Non otiosa materia tantæ diversitatis, sed cujus species materiam rerum latentium significarent; eo quod ejus esset Templum, qui cælo, & aëri, terræ, & mari, quasi Creator elementorum dominaretur, atque omnia solus regeret, & gubernaret: Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacintho aer: Byllo terra, quòd

in ea nascitur: Purpura mare, quæ conchiliis maritimis inficitur; ut duo ex colore, duo ex generatione colligas. Denique Princeps sacerdotum hæc quatuor indumento suo exprimere consueverat, quando maxima celebritas erat festorum dierum, quasi totum mundum indueret pro populo supplicaturus: in ejus figuram, qui venturus erat Princeps sacerdotum JESUS, qui tolleret peccatum mundi. Femoralia Princeps sacerdos linteo interius operimento tegebat; eò quod præ cæteris in Sacerdote fides mentis quaeritur & corporis castimonia. Duo erant Tabernacula sacra, unum interius, alterum exterius: in hoc introibant sacerdotes: in illud interius (quod secundum appellabatur) semel introibat tantummodo Princeps Sacerdotum, non sine sanguine, quem offerebat & pro se, & pro populi delicto: Hoc significante Spiritu sancto, venturum Jesum, qui verè solus intraret interiorum divinorum penetralia sacramentorum, & arcana substantiæ cœlestis: solus quoque Patri sanguine suo totum mundum reconciliaret, & ut cœlestium, & terrestrium misereretur: Denique postquam venit, pacificavit omnia per sanguinem crucis suæ, quæ vel in cœlo, vel in terra sunt. Intus thymiamaterium, intus mensa, intus lucerna. Thymiamaterium, quòd ita ad Deum Patrem, sicut incensum dirigatur maximi sacerdotis oratio. Mensa, quòd in ea passio Christi fit, & mysteria sacramentorum: unde & David dicit, *Parasti in conspectu meo mensam*; cujus velut duodecim panes, duodecim Apostoli sint testes Passionis & Resurrectionis ejus. Lucerna, quæ super candelabrum ponitur, ante sub medio erat, id est sub mensura; nunc est sub gratiæ plenitudine: heptamycho, id est septem distinctis calamis, ut in Exod. 25. frequens lumen effundens; eò quod Spiritus sanctus septem maximarum gratiarum virtutibus Dei templum illuminaret. Trinitatis igitur cognitio in interioribus erat Templi, quæ dicebantur Sancta Sanctorum, ubi reposita quondam virga Aaron floruit, quod Sacerdotalis gratia in Christo amplius esset operatura post mortem, qua mundum redemit. Fufius hæc & alia mysteria ceremoniarum Salomonici Templi describit Eucherius lib. 3. Regnorum, de quibus ex commentariis sanctorum Patrum in Exodum, Leviticum, Deuteronomium opportunius perdiscere, quam prolixiore nostro sermone Lectorem distrahere.

Primum igitur, ut jam ad propositam quæstionem revertamur, dicendum est, omnes in univèrsam V. Testamenti Ceremonias ita sublatas esse, ut earum usus, *usus ceremoniarum veter. Test. non est ad salutem necessarius.* revelato jam N. Testamento non sit necessarius ad salutem. Ad quem sensum accipiendum est ex August. epist. 19. & in libro contra mendacium cap. 12. quod Paulus dicit ad Galat. 1. cap. 2. vidisse se Petrum non recte ingredientem ad veritatem Evangelii, eique propterea *in faciem restinisse*, quòd Gentes cogeret judaizare. Nam contra Evangelii veritatem erat, ut putarent, qui credebant in Christum, sine illis veteribus sacramentis salvos se esse non posse. Et ad eundem sensum dictum est Matth.

II. *Lex & Propheta usque ad Joannem Baptistam.* Item Joh. 5. *Judei persequuntur Jesum, quia solverat Sabbatum, & Patrem suum dicebat Deum.* Item Joh. 1. *Lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Jesum Christum facta est.* Item illud Pauli ad Galat. 5. *Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit:* Et si qua sunt similia. Hæc nimirum significant, post

Joannem Baptistam Sabbatum, aliasque ceremonias V. Testamenti ita abrogatas esse, ut in eis nulla sit spes salutis ponenda.

Valent autem lex ipsa, & ea quæ in lege præcepta sunt, ad informandos mores fidelium, id est, ut abnegantes impietatem, & seculares cupiditates, temperanter, & juste & pie vivamus in hoc seculo, qualis est lex, quam maxime commendandam elegit Apostolus ad Titum cap. 2. & quæcumque de Deo & proximo diligendo sine ullis figuris præcipiuntur in lege: *In quibus mandatis universa lex pendet, & Prophetæ*, Matth. 22. Ita accipitur & observatur, non ut spem aliquam salutis in ipsa ponamus: *Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis moriurus est*, ad Galat. 2. Item ad Galat. 5. inquit Apost. *Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini, à gratia excidistis*: Sed, ut quidquid in eis proficimus, non nobis tribuamus, sed gratiæ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.

Usus ceremoniarum veter. Test. non subito sed paulatim debuit aboleri.

Deinde differentia est inter Ceremonias, quibus futura prænunciatur, & quibus præsentia annunciantur. Nam quæ fuerunt rerum futurarum figuræ; postquam venerunt ea quæ per illas significabantur esse futura, procul dubio esse necessaria desierunt. At eorum usus paulatim ita abolendus fuit, ut non subito & irreligiosè, sed cum quadam veneratione extinguerentur. Etenim legalia sacramenta, & ceremoniæ, etiam adveniente Christo, & revelata jam gratia, quam prænunciaverant aliquandiu (his maximè, quibus data fuerant) permittenda, ac paulatim deinde deferenda: & sic Synagoga cum honore sepelienda fuit: ut scilicet hoc modo ostenderetur, ipsam quidem, tanquam, quæ ad salutem Christianam non esset necessaria, deferendam; sed nec tamen ut Idololatriam Gentilium, irreligiosius esse abjiciendam. Nam & Christus à parentibus circumcisus est: Idem ad diem festum ascendit: Idem ad Leprosum, quem mundaverat, dixit Matth. 8. *Vade, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis.* & in Act. Apost. cap. 16. *Paulus Timotheum circumcidit propter Judæos, qui erant in illis locis.* Similiter Judæi quidam, qui & ipsi in Christum crediderant, sed ita legalia observabant, tanquam sine his in Evangelio credentibus, solus esse non posset: in Paulo reprehendebant, quod discessionem à Moyse doceret; propter quod Jacobus & alii fratres eidem suadebant, ut convocata multitudine, ipse legalibus quibusdam ceremoniis uteretur, eoque modo suspicionem, quam de eo conceperant, ex eorum animis eximere: ut latè in Act. Apost. cap. 21. Quod ideo Jacobus admonuit, non quod Circumcisionem, aliaque veteris Testamenti legitima, tanquam ad salutem necessaria custodienda esse putaret: sed ut Judæi, qui in Christum credebant, adhuc tamen legis observatores erant, videntes Paulum ea celebrare, quorum ipse condemnator ab adversariis esse infimulabatur; simul etiam viderent ipsum Paulum non omnino legalia aspernari, nec ea quæ per Moysen Patribus tradita fuerant, tanquam sacrilega, nec Deo mandante conscripta, damnare.

Sepulta autem [ut dictum est] cum honore Synagoga, ac veta jam & Evangelica fide, & gratia in Judæis, & Gentibus revelata, & confirmata: sacrificia, sacramenta, & ceremoniæ veteris Testamenti [quæ futura mysteria designarunt] ita abolita sunt, ut

earum nullus deinceps in Christiana Religione legitimus usus esse possit. Nam quæ in V. Testamento gratiam, & remissionem peccatorum significabant, non efficiebant ut cinis vitulæ, & aspersio sanguinis, & cruentarum multiplicatio victimarum, &c. ea omnia revelata jam gratia N. Testamenti, traditisque salutiferis Evangelicæ legis sacramentis, quæ remissionem peccatorum non tantum significant, sed etiam efficiunt tanquam umbra & figuræ protfus evacuata sunt, ut jam ex D. Thom. in 12. quæst. 103. art. 4. Judæorum sacrificia, & ceremoniæ non solum nihil prosint, sed etiam perniciosæ & mortiferæ sint Christianis: & qui eas observaverint, sive ex Judæis, sive ex Gentibus, in barathrum Diaboli devolvantur. D. August. epist. 5. Quod & Pophetæ jam futurum pronunciatunt, in psalm. 49. *Non accipiam de manu tua vitulos, neque de Gregibus tuis hircos.* Item Psalm. 15. *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus:* hoc est pecorum victimis. & Hierem. cap. 31. inquit; *Ecce dies venient, dicit Dominus, & confirmabo super domum Jacob. Testamentum novum; non sicut Testamentum, quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti, &c.*

Neque vero putandum est, ideo sacrificia & sacramenta V. Testamenti temporibus iis, quibus præcepta fuerunt, mala fuisse; quia postea iis abrogatis alia à Deo substituta sunt: Nec Deum mutabilem esse, quasi quæ ei aliquando placuerunt, eadem postea displicere cœperint. Nam hæc ut ita fierent, in ratione divina semper fuerunt; ideoque dici non potest, cum hæc nova à Deo constituerentur, subitò priora eidem displicuisse, velut mutabili voluntate, cui de majoribus etiam rerum mutationibus dicitur psalm. 101. *Mutabis ea, & mutabuntur: Tu autem idem ipse es.* Sed satis est hanc fuisse Dei in æterna sapientia dispositionem & voluntatem, eamque non solum Evangelicis, sed etiam propheticis scripturis demonstrari; ut scilicet dispertita essent pro temporum congruentia sacrificia: ut alia fierent ante manifestationem N. Testamenti, & aliud nunc, quod huic manifestationi est congruum; quod scilicet ex ipsa vera, & unius sacerdotis victima, hoc est effuso Christi sanguine, ministratur. Quæ quidem mutatio non est Dei, non religionis, sed sacrificiorum, & sacramentorum. Quemadmodum enim unus idemque homo, si Deo manè aliud offerat, aliud vespere pro temporis diurni congruentia, non Deum mutat nec Religionem: ita in univesto tractu seculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis Sanctis, aliud ab eis qui nunc sunt, offertur; non humana præsumptione, sed auctoritate divina, temporibus congrua sacra mysteria celebrantur; non Deus aut Religio commutatur. Sed & in novo Testamento ceremoniæ non solum diversis temporibus variantur, sed etiam uno eodemque tempore in diversis Ecclesiis diversæ particulares ceremoniæ observantur: Quod non est indecens, modo imma sit fides univærsæ, quæ ubique dilatatur, Ecclesiæ. Nihil enim prohibet, quin ipsa fidei unitas, quibusdam diversis observationibus celebretur, quibus nullo modo, quod in vera fide verum est, impeditur. Est enim Ecclesia illa filia Regis, cujus gloria & Pulchritudo est intus in simbriis aureis circumamicta varietatibus, ut in Ps. 44. etenim varietates in veste intelliguntur observationes illæ, quæ variè in membris Ecclesiæ celebrantur,

Non mutata est Dei voluntas per mutatas ceremonias.

Non immutatur fides in novo Testam. per diversitatem ceremoniarum.

ab una proficiscentes justitia, omnia in Ecclesia justo & decenti ordine disponente. Ac proinde August. 3. Confess. cap. 7. & idem lib. 6. cap. 2. contra Faustum, eos reprehendit, qui omnes iniquos esse judicant; etiam majores nostros, cum ritibus illis & moribus suis, presentibus non consentientes: quo errore olim se quoque irretitum esse faterur: sic inquit. *Non noveram justitiam veram internam, non ex consuetudine judicantem, sed ex lege rectissima Dei omnipotentis, qua mores formarentur regionum, & dierum pro regionibus & diebus; cum ipsa ubique ac semper esset, non alibi alia, nec alias aliter, secundum quam justii essent Abraham, Isaac, & Jacob, Moyses & David, & infra. Sic sunt isti, qui indignantur, cum audierint, illo sa. u. lo icuisse justis aliquid, quod isto non licet justis: & quia illis aliud praecepit Deus, istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem justitia utrique servierint: cum in uno homine, & in uno die, & in unis adibus videant aliud alij membro congruere, & aliud jam dudum licuisse, & post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti, aut juberi, quod in isto juste vetetur, & vindicetur. Nunquid justitia varia est, & mutabilis? sed tempora, quibus praesidet, non pariter eunt; tempora enim sunt. Homines autem, quorum vita super terram brevis est, quia sensu non valent causas contexere seculorum priorum, aliarumque gentium, quas experti non sunt, cum his quas experti sunt: In uno autem corpore, vel die, vel domo, facile possunt videre, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus, personisque congruat: in illis offenduntur, his serviunt. Hæc Augustinus, Verum illud interim curandum est, ne ea vestis ita diversis celebrationibus varietur, ut adversis contentionibus dissipetur. Nam ubi accidit, ut ex diversitate ceremoniarum contentiones oriantur, mox laborandum est, ut ea diversitas, & contentio ad concordiam redigatur; ut de observatione Paschatis, & aliis quibusdam ceremoniis infra videbimus.*

*Ad quid
utiles ho
die cere
monia V.
Testam.*

Illud præterea addendum ex D. August. in Præfat. in Speculum, ceremonias V. Testamenti, quæ sacramentorum velata fuerunt mysteriis, non ideo omnino supervacaneas esse hodie, & inutiles, quia nunc impleta sunt quæ prius futura per eas significabantur mysteria. Nam etsi nullus hodie earum usus esse possit populo Christiano, tamen ad hoc utiles sunt, ut hujusmodi mysteria jam impleta à nobis intelligamus, sicut est Sabbatum, ad visibilem vocationem, sicut Azyma in pane sine fermento, Pascha in ovis occisione, sicut tot genera sacrificiorum, ciborumque vitandorum, & neomeniæ, & annuæ solennitates, quas observant nunc usque Judæi, & similes. Quod ex verbis Apostoli idem confirmat Augustinus lib. 6. contra Faustum cap. 1. his verbis: *Ex hac imperitia Manichæi & omnes, quibus displicent literæ V. Testamenti, quicquid Deus mandavit priori populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, & ea modo non observari animadvertentes, ex more presentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo ista, quæ manifesta nunc sunt, ventura significarentur. Sed quid dicuntur sunt adversus Apostolum 1. Corinth. 10. dum ait: Hæc omnia in figura contingebant illis; Scripta sunt autem propter nos, in quos finis seculorum obvenit? Ecce ipse aperuit, cur illæ literæ accipiantur à nobis, & cur illa rerum signa jam necesse non sit, ut observentur à nobis. Cum enim dicit: Scripta sunt*

sunt propter nos, procul dubio demonstrat, quanta nobis cura legenda, & intelligenda, & in quanta auctoritate habenda sint: Quia propter nos utiq; scripta sunt. Cum verò dicit, *figura nostri fuerunt, & in figura continebantur illis*; ostendit jam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænunciantium celebrationi serviamus. Unde etiam ad Coloss. 2. *Nemo ergo vos judicet in cibo, aut potu, aut in parte dici festi, aut neomenia, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum*. Hinc etiam, cum dicit, *nemo vos judicet*: declarat quam non sit necesse ut jam hæc observentur. Cum autem dicit, *quæ sunt umbra futurorum*: ostendit quam oportuerit, ut illo tempore observarentur, quo ista quæ nobis manifestata eluxerunt, per tales umbras figurarum futura prædicebantur. Ac proinde cessationem Sabbatorum jam quidem *sabbati cessatio*. pervacaneam ducimus ad observandum, ex quo spes revelata est nostræ quietis æternæ: non tamen ad legendum, & intelligendum: quia Prophetis temporibus cum essent ista, quæ nobis hoc tempore patefacta sunt, non tantum sermonibus, sed etiam actibus præfiguranda, & prænuncianda, illo signo quod legimus, res ista prænotata est, quam tenemus. Sic sacrificia jam in operibus nostris non sunt; at nihilominus *Sacrificia*, tamen ea in mysteriis divinarum scripturarum, ad intelligenda, quæ his prænunciata sunt, amplectimur, quia & ipsæ figuræ nostræ fuerunt. Et omnia talia multis & variis modis unum sacrificium, cujus nunc memoriam celebramus, significaverunt: Unde isto revelato, & suo tempore oblato, illa de agendi celebritate sublata sunt, sed significandi auctoritate manserunt. Sic azymum panem, & cæteras prænunciativas observationes, in quibus scilicet fuisse umbram futurorum dicit Apostolus; hodie quidem nihil prodesse nobis putamus, sed ad hoc tamen profunt, ut earum mysterium à nobis intelligatur: & quod in manifestatione revelatum est, populis prædicetur. Sic ceremoniæ, quæ pertinent ad præcepta vitæ significanda, hodie quidem sublatae sunt: sed quoniam his ipsis mores prænunciati sunt, vel sequendi boni, vel mali fugiendi; idcirco nunc etiam utiles sunt, ut quæ nunc revelata sunt, prænunciata fuisse intelligamus; & quod eorum bonum est, sequamur; quod malum divitemus. Sic lineis *Moralia per ceremonias vel significata servare oportet*. vestibus miscere purpuram, & linostima veste indui, aliquando peccatum fuit; nunc non est peccatum: sed ea transgredi, quæ per hujusmodi ceremonias significantur, ut inordinatè vivere, diversi generis professiones velle miscere: ut vel Monialis habeat ornamenta nuptiarum, vel ea, quæ se non continens nupsit, speciem virginis gerat; & si quid aliud inconvenienter ex diverso genere in vita cujusque contexitur, omnimodo peccatum est. Nam illud tunc figurabatur in vestibus, quod nunc declaratur in moribus. Illud enim erat tempus significandi: hoc manifestandi. Ergo ipsa Scriptura, quæ tunc fuit exactrix operum significantium, nunc testis est rerum significatarum: & quæ tunc observabatur ad prænunciationem, nunc recitatur ad confirmationem. Sic bovem & asinum ad operandum tunc injungere non licebat, Deuter. 22. hodie autem bovem & asinum, unusquisque si necesse sit, sine detrimento operis jungit: At negligere quod hac ceremonia prænunciatum est, ut sapientem & stultum conjungere, non ut ille præcipiat, hic obtemperet; sed ut pariter ex æquali potestate verbum Dei annuncient: illud certè peccatum est; quod ne fiat, dudum ceremonia præfiguratum,

ratum, & nobis nunc revelatum est. Non sunt igitur tanquam supervacanea abjicienda, quæ de ceremoniis, quarum hodie nulla observatio est, scripta sunt: propter nos enim scripta sunt: & impium est, ut non legamus nos, quod scriptum est propter nos. Immo, ut mandatorum Dei prævaricatores essent, quibus illis temporibus hæc mandata fuerunt, si observare contemnerent, quando sic illa fieri; & ista quæ nunc revelata sunt, tunc sic prænunciari oportebat: Ita nos desipientes effemus, si nunc jam manifestato N. Testamento, illas prænunciativas observationes aliquid nobis prodesse putaremus.

Ceremonia quædam in utroque Testamento proficua.

Ceremoniæ autem V. Testamenti, quæ non futura, sed præsentia annunciarunt, eaque quæ jam futuris temporibus durare potuerunt, etiam in N. Testamento retineri possunt: non quidem quatenus in V. Testamento observatæ fuerunt; sed quia mysteria ad cultum Evangelicæ Religionis pertinentia designant: Quales sunt orationes, jejunia, sacra vasa, veltes, unctio, thus, incensum, luminaria, & quæ sunt ejusdem generis. Quibus etiam addo, quæ ad præcepta vitæ morumque pertinent, quæ ab utriusque V. & N. Testamenti hominibus semper & æquè custodienda fuerunt; quæ Augustinus lib. 6 cap. 2. contra Faustum, *Præcepta vitæ agenda* appellat, hujusmodi sunt, *Honor a patrem & matrem*, & *Non mæchaberis*. Nam quæ ita sunt posita in literis sacris, vel jubendo, vel verando, vel etiam sinendo, ut etiam nunc, id est tempore N. Testamenti, ad vitam piam exercendam, moresque pertineant. Hæc ut olim, ita nunc etiam faciendæ sunt, si faciendæ præcepta sunt: non faciendæ, si prohibita. Nec ideo judaizare censentur Christiani, quia iisdem ceremoniis in N. Testamento utimur, quibus olim Judæi in V. Testamento usi fuerunt, vel etiam hodie, sicuti degunt, utuntur. Nam etsi res eadem sint, quibus ceremoniæ perficiuntur: tamen usus eorum diversus est, & non una utentium intentio: Ideoque & Ceremoniæ ipsæ, quantumlibet rebus ipsis pares, tamen usu, & intentione diversæ sunt, & ab usu bonæ vel malæ: Ecclesiasticæ vel Judaicæ appellantur: Veluti si Judæus flexis genibus vel manibus in cælum levatis, oret; ceremonia hæc Judaica est: si ad eundem modum oret Christianus; eadem ceremonia Ecclesiastica dicetur. Nec damnanda erit Christiani oratio, quia ritu ipso orationi Judæi similis esse videretur: Non enim ritus ipse, sed intentio orantis spectanda est: quæ non solum orationem, sed etiam ceremoniam ejus vel bonam efficit, vel malam. Quin etiam illud jam addimus, etsi vetera omnia transierunt, & in Christo facta sunt nova omnia: tamen omnes propè ceremonias nostras, ceremoniarum V. Testamenti, (etiam quæ è nostris maximè differre videntur) & rem & nomen tenere: usu tamen, significatione & intentione differre, ut Sacerdos, Sacrificium, Templum, Altare, Ignis, Panis, Sanguis, & quæ sunt similia; ut eleganter disputat D. August. Epist. 36. ad Casulanum.

In quibus differant ceremonias nostras à judaicis.

Et hæc de Ceremoniis in genere dicta sint satis.

C A P. LIX.

De Osculo Pacis.

Occasione duarum Lamellarum, ex ære antiquo, quæ sunt penes me, in quibus est Christus impressus Resurgens à mortuis, & discipulis apparens, & pacem annun-

annuncians: non præteribo hic aliquid recensere de ceremonia, seu salutatione in osculo Pacis. Hasigitur lamellas præter fideles in synaxi, & aliis orationibus exhibebant populo in osculum Pacis: Quoniam non solum Petrus in fine primæ epistolæ admonet: *Ut saluent se invicem in osculo sancto*; sed & Paulus sæpe faciendum præcipit ad Romanos cap. 16. in fine, 1. Corinth. 16. 2. Corinth. 13. 1. Thessal. 5. Et id ipsum Ignatius suis Apostolis consuevit ad Antiochenos, & ad Tarsenses: ac prædicto Apostolico præcepto inherentes Chalcedonens. ac etiam SS. Martyres Sosthenes & Victor, in persecutione Diocletiani, post vincula, & Bestias superatas, iussi sunt incendiis; salutantes se invicem in Osculo sancto, ut legitur in Martyrologio, 4 Idus Septembris. Cum vero salutationem mutuam, non Osculo tantum, sed Sancto, dandam esse præscripserint; planè certum est, diversam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se, quoties sibi obviarent inter ambulandum Amici, invicem impartiri consueverunt: quam quidem consuetudinem, ut molestam nimis, & frequentibus occurssionibus fastidium afferentem, Tiberius lege sancita tollendam curavit, Sueton. in ejusdem vita cap. 34. Licet plus valuisse inolitum usum lege lata, satis ex Martiale constet Epigr. lib. 7. ad Linum, & 11. ad Bassam. qui vixit temporibus Domitiani. Quòd etiam essent ejusmodi Oscula, Pacis & Amoris symbola, ea non tollenda, sed moderanda inter Christianos, Apostoli curarunt. Illaque, planè SANCTA OSCULA dicta esse reperiuntur, quæ in Ecclesiis, & sacris conventibus post orationes in signum Pacis, & reconciliationis animorum adhiberi consueverunt, adjuncta salutatione, PAX TECUM: sicut videre est apud Justinum orat. ad Anton. Origen. in Roman. cap. 16. Tertullian. lib. de orat. Augustinum ser. 83. de divers. Post osculum vero sequi consuevissent administrationem Eucharistiæ, fusius tradit idem Justinus.

Nec tamen quis putet, hæc ita promiscue tunc agi solita, ut viros, & scæminæ sic indistinctè se mutuo oscularentur: nam in Ecclesia seorsim viros à mulieribus, Joseph. lib. 6. de bell. Judic. cap. 6. eodem fermè ordine, & dispensatione fuit in Christianorum Ecclesiis observatum, Hierop. de script. ecclesiast. in Philone Ambros. ad virg. laps. cap. 6. & latè Baron. in anno 7. & ibi Spond. in epit. num. 37.

Verum ea nihilominus adhibita cautela, quoniam adhuc inter se invicem osculantes, sive viros, sive scæminas, aliqua fraus arte diaboli nonnunquam irrepebat, ut de virgine loquens Tertullian. tractat. de virg. veland. cap. 14. in fine inquit: *Dum inter amplexus, & oscula assidua concalescit, sic frons auratur. sic pudor teritur, sic solvitur, &c.* Et propterea in pluribus Ecclesiis sacram tabellam Cruce, aut Imagine decoratam, mutavit usus, & quidem laudabilis, ut tradit Baron. in anno 45. & ibidem Spondanus in epit. num. 8.

Præter temporibus apud Christianos moris erat osculo se invicem salutare, non solum præstituto Missæ tempore, sed & domi inter privatos parietes, & in vicis: à qua tamen consuetudine abstinebant diebus illis, quibus indictum, & promulgatum esset plenum, atque integrum Jejunium, sicuti feria sexta majoris hebdomadæ, Sabbatoque sancto, extraordinariisque jejuniis, quæ graviore aliqua de causa ab Ec-

clesia indicerentur. Tertullian, lib. de oration. *Sic & die Pasche, quo communis, & quasi publica jejunii Religio est, merito deponimus osculum, nihil curantes de osculando, &c.* Idem referunt scriptores de divinis officiis; ac etiam Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus lib. 1. observ. 17. ubi rationem adducit: quia osculum lætitiæ, & gaudii publici testimonium quoddam, & indicium erat, quod animi lætantis, & gestantis argumentum die jejunii in lucem proferre nefas dicerent; sicuti neque sacrificii, neque communionis usus diebus illis extiterat. Secunda ratio, quia osculum instar pignoris, & symboli communionis, quibus diebus à Christi corpore fumendo abstinebant, ejus symboli intermissio fiebat.

Sed declarantur vera esse prædicta: Osculum censeri vetitum solummodo diebus jejunorum integrorū, quibus sub vesperam tantum solverentur jejunia, nec iis sacrum, nec ullum sacrificium offerebatur, sicuti nec ullum Pacis Osculum interponebatur; secus quando erant jejunia dimidiata usque ad horam nonam: etenim cum in iis sacrum fieret; Osculum etiam porrigebatur, & ita intelligitur S. Ambros. serm. 34.

Declaratur etiam cessari ab Osculo in sacrificiis, & factis, quæ pro mortuis offeruntur Amalarius lib. 3. cap. 44. Quoniam olim illa sacra privata erant, non autem solennia, nec in iis publicè fideles communicabant, quemadmodum in Dominicis, & festis diebus.

Item declara in Monachorum factis, quoniam privata essent, nec iis generalis communicatio fiebat: quare ibidem Osculum, quod ad solas pertinebat generales, omittebatur, ut in d. observ. 17. per Albaspinum.

CAP. LX.

De Festivis Diebus.

Vidimus supra in cap. 58. quod Ecclesiæ potest ex se dies festivos statuere, nec non observantiam eorum nobis imponere: & quamvis in principio Ecclesiæ nascentis paucissimi dies festivi anniversaria solennitate celebrarentur, nempe Domini Passio, Resurrectio, Ascensio in cælum, & adventus Spiritus sancti, ex D. August. epist. 118. ad Januar. cap. 1. Quomodo autem dies illi festivi servati, ac etiam dein alii plurimum acti; modo videndum.

De festo
Annuntiationis.

De festo Annuntiationis Virginis, nec non Incarnationis Verbi (qui celebratur 25. Martii) loquitur S. Athanasius de sanctissima Deipara in initio. *Festum Annuntiationis Mariae, unum ex Dominicis festis, atque adeo primum, utpotè quod pro ordine & digestionem rerum earum, quæ in Evangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur; quippe in quo de filij Dei à cælis descensu agatur.*

De natali
Domini.

Natalis Domini dies, ea de causa à Patribus votivæ solennitatis institutus est; quia in eo Christus pro Redemptione mundi nasci corporaliter voluit, prodiens ex Virginis utero, qui erat in Patris imperio: ut autem videretur *Verbum Caro factum est*: assumendo carnem, non mutatum in carnem. Assumpsit enim humanitatem, non amisit Divinitatem; ita idem Deus, & homo; in natura Dei æqualis Patri, in natu-

natura hominis factus mortalis in nobis pro nobis: manens quod erat, fuscipiens quod non erat, ut liberaret quod fecerat; Hæc est diei hujus gloriosa festivitas, advenus Dei factus ad homines. Isidorus ubi supra cap. 25. & D. Chrysoft, homil de Philogamo dicit, *Festum Natalis esse festum maximum.*

Epiphania Græcè Apparitio vel Ostensio dicitur. Tribus ergo ex causis hæc dies vocabulum hoc sumpsit: sive quod eo die sideris ortu Christus Magis est proditus: sive quod tunc suo Baptismo populis ostensus fuerit: sive quod primo signo per aquam in vinum versam, multis est manifestatus. Refert autem Cass. collat. 10. apud Ægyptios Nativitatis diem & Epiphaniarum solennitatem non bifariè ut in occiduis provinciis, sed unius diei festivitate celebrari: tradit etiam Isidorus ubi supra cap. 26.

Et de festo Purificationis beatissimæ Virginis, S. Gregorius Nissenus orat. de occurſu Domini, & Dei parente, & Simeone iusto, circa initium. *Cum esset quadraginta dierum Infans, Verbum æternum ad Templum cum Matre est profectus &c. Cujus quidem nos hodie celebrantes commemorationem, spiritualibus speculationibus, quemadmodum incorporea mentes, & spiritus, nos oblectamur.*

Ac etiam de eodem festo, S. Cyrillus Hierosolymitan. de Occurſu Domini nostri, & Simeone inquit. *Hodie dilecti festi cursum pergamus, cum Angelis Choros ducamus, cum Pastoribus illuminemur, cum Orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum agamus, cum Sion occurramus, cum Templo sanctificemur, cum Virgine festum agamus.*

Eucherius Lugdunens. ferm. de Assumptione S. Mariæ. *Merito S. Patres constituerunt, ut in hac solennitate beata Mariæ Virginis hoc Evangelium legeretur.*

Concilium Lugdunens. habitum intra quintum sæculum apud Gratianum de Consecrat. dist. 3. inquit; *Pronunciandum est Laicis; ut sciant tempora feriandi per annum; id est omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem sanctæ Mariæ, Assumptionem, & Nativitatem.*

De festis Sanctorum, quamvis intendant Sectarii per has solennitates honorem Deo debitum tolli: Dicimus primo, habuisse Judæos Neomenias per singulos menses, festa Paschalia, & Pentecostes; nec non & Tabernaculorum per septem dies celebranda, præter Sabbata à Deo eis constituta; ac præterea celebrasse festa pro victoria Judith; pro liberatione populi peracta ab Esther Regina: Quæ si ignota, & gratia non sunt; Quid ergo grave, si apud Christianos festi dies celebrentur pro divitis à Christo, & Sanctis populo præstitis beneficiis? atque ut eorundem beneficiorum gratias agamus. Quibus etiam accedit, ut Sanctorum exempla ad imitationem nos provocent, & illorum imploremus auxilium: & propterea ex D. August. ferm. 26. de Sanctis habetur, *Qui honorat Martyres, honorat & Christum; qui spernit Sanctos, spernit & Christum Dominum.*

Porro hunc Festorum agendorum ritum vetustum in Ecclesia, ut ex S. Clemente, qui primo post Domini Adventum sæculo in suis Constitutionibus lib. 8. c. 39. servari iussit festa Apostolorum, & Martyrum. Ex secundo sæculo Ecclesiæ Smirnenſis habetur Epistola relata ab Euseb. lib. 4. cap. 15. dum inquit: *Eorum memoriam, qui prius*

passi fuerant, celebramus, ut sequentium animi ad prædecessorum viam exemplis insignibus excitentur. Ex tertio autem sæculo S. Cyprianus lib. 3. epist. 6. inquit: *Dies eorum, quibus excedunt, annotare, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Quo etiam sæculo, de festo Sanctorum Innocentium loquitur Origenes homil. 3. in divers. Innocentium memoria semper, ut dignum est, celebratur in Ecclesiis secundum integrum Ordinem Sanctorum, ut primorum Martyrum pro Domino occisorum, & ut ipsa Bethlehem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse Salvator, obtulisse videatur: propterea & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, &c.*

Sicuti etiam Sanctorum solennitates celebrantur, ut ipsi pro nobis intercedant ad Deum, Euseb. Alexandrin. homil. de Sanctis colendis. *Ob hanc causam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, ut acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorent, ut preces nostras caducas admittat. Et propterea qui contemnebant conventus in Martyrum honorem, excommunicabantur à Synodo Gangrensi canon. 20. dum inquit: Si quis arrogantia utens, & Martyrum congregationes abhorrens, & sacra, quæ in iis celebrantur, & eorum memorias accuset; anathema sit.*

Et contra Julianum Imper. qui contemnebat dies festos in Martyrum honorem, invehitur S. Gregor. Nazianzen. orat. 3. quæ est prima invecitua in Julianum circa medium. *Non victimas pro Christo casas, veritus es? nec magnos pugiles extimulisti, Joannem illum, Petrum, Paulum, Jacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus præclarè honores, & festa sunt constituta, à quibus demones propelluntur, & morbi curantur, & idem orat. 22. quæ est in laudem Machabæorum. Quid autem Machabæi? horum enim nomine diem hunc festum agitamus.*

Ac etiam de magna populi affluencia in solenni festo S. Theodori martyris, Greg. Nissen. orat. in eundem circa finem. *Etsi anniversariis feriis hunc diem celebramus, at nunquã cessat studiosè advenientiũ multitudo, ac formicarum similitudinem servat ea, quæ huc pertinet via publica; cum alij quidẽ ascendunt, alij vero venientibus cedat, &c.*

Quod autem major sit festivitas Sanctorum Dei, quam Principum terræ, Chrysofom. homil. 66. ad populum Antiochenum. *Quid de Christo loquar, cum & discipulos suos, postquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico discipulos? Nam & eorum loca, & sepulchra, & tempora perenni memoria celebrari curavit. Tu vero mihi, & sepulchrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finivit: sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt, & exterminata; Christi verò servorum sepulchra clara sunt, regiam assequuntur civitatem, & dies notissimi mundo festam afferentes latitiã.*

Sanctus Ambrosius in festo Sanctæ Agnetis exorditur opus de Virginibus, ut in ejusdem lib. 1. inquit. *Bene procedit, ut quoniam hodie Natalis est Virginis, de Virginibus sit loquendum: Natalis est Virginis, integritatem sequamur: Natalis est Martyris, hostias immolemus: Natalis est Sanctæ Agnetis, mirentur viri, non desferent parvuli, stupeant nuptæ, imitentur innuptæ.*

Quare autem celebrentur dies solennes in honorem Sanctorum? tres adducit rationes D. Augustin lib. 2. contra Faustum, cap. 21. *Populus Christianus memorias*

Martyrum religiosa solemnitate concelebrat: & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum confocietur, atque orationibus adjuvetur. Ita tamen ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum sacrificemus; quamvis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule? sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronavit, apud memorias eorum, quos coronavit.

Advertendum præterea, consuevisse priscos fideles venerari non solum solennia Martyrum, & aliorum Sanctorum in particulari cujusque Natalitio die; verum celebrasse simul etiam festum Commemorationis sanctissimæ Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, Etenim Bonifacius Papa IV. à Phoca Aug. impetravit Pantheon nobile Romæ templum, à M. Agrippa ter Coss. tempore Augusti erectum; Joviq; Vindici consecratum (compresso nimirum tunc bello civili. M. Antonio & Cleopatra ad Actiacum superatis) prædictumq; templum expurgatum ab antiquæ sordibus Idololatriæ, in honorem Dei Genitricis Mariæ, & Sanctorum omnium illud consecravit; nec non idem Bonifacius generalem, & celebrem instituit quotannis in urbe Roma eorundem festivitatem. Sed & Gregorius item IV. postmodum decrevit eandem festivitatem, quæ variis modis in diversis Ecclesiis celebrabatur in honorem omnium Sanctorum, solenniter Calendis Novembris ab universa Ecclesia perpetuo observari, ut refert Martyrologium Romanum die 1. Novembris, ubi Annotationes Baronii, nec non idem Baron. in Annalib. tom. 8. anno 607. ubi Spond. num. 1.

Commemoratio
omnium
Sanctorum.

Agebatur jam apud priscos fideles etiam Commemoratio omnium fidelium Defunctorum, ut una eademq; die (nempe 2. Novembr.) universalis memoria ageretur; omnes in primis acceptum id ferunt S. Odiloni Abbati Cluniacensi, testatur id Petrus Damianus in vita ipsius, & Sigibertus in Chronico anno Domini 998. Quod enim ille in suis Monasteriis faciendum curavit; id postmodum Romani Pont. auctoritate ubique locorum servandum, sancitum videtur; ut ex Baron. in Annotat. ad Martyrologium Rom. 2. Novembris, & in Annalib. anno 1048. ubi Spondan. num. 3.

Commemoratio
defunctorum.

Addimus prædictis, licuisse Ecclesiæ, quæ apud Ethnicos impiè superstitioso cultu agebantur feriæ, easdem sacro titu expiatis, ad pietatem Christianam transferre, ut majori id esset Diaboli contumeliæ, & quibus ipse coli voluerit, Christus, & Sancti ejus ab omnibus honorarentur; sicuti etiam Idolorum templa in Ecclesias Sanctorum fuerant commutata; quemadmodum & Paulus Apost. superstitionis Aram Ignoto Deo dicatam Athenis, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira prudentia transtulisse legitur in Actis Apost. cap. 17. & latè Baron. in anno 44. ubi Spondan. num. 36. ac etiam idem Baron. in ann. 58. ubi Spondan. num. 28. & 29.

Ac etiam Apostoli, explosis legalibus Ceremoniis, sic illa, quæ præcipua esse videbantur Judæorum festa, *Pascha*, atque *Pentecosten*, retinentes nomina celebrarunt, quæ nova erant, in illis augustiora mysteria, atque eadem ipsa, quæ iisdem solennitatibus erant olim typicè significata, instituerunt; nimirum Crucis, &

DE VETER. SACR. CHRIST.

102

Resurrectionis Domini in Paschate, & Adventum Spiritus sancti in Pentecoste. Hæc vero docuisse Apostolum ad Coloss 2. *Ne quis eos iudicaret in parte diei festi, aut neomenia, aut Sabbatorum &c.* complures existimarunt. Et non solum festivitates prædictas, verum & diem Dominicam, sed & Natalitia Martyrum, ac aliorum Sanctorum, ex Apostolica traditione inductas; latè tradit Baron. in anno 58. ubi Spondanus num. 33. cum multis seqq.

Dies Dominicus.

Præterea ex Scriptura sacra perspicuè habetur; ut in Genes. cap. 2. Deum postquam sex diebus universa condidisset, septimo requievit; ac voluisse diem sanctum esse: ut in Exod. cap. 16. *Requies Sabbati sanctificata est Domino.* & in eodem Exod. cap. 35. *Sex diebus facietis opus, septimus dies vobis erit sanctus, Sabbatum, & requies Domini: Qui fecerit opus, occidetur.* Qui quidem dies fuit ab Apostolis commutatus; ut testatur Concilium Laodicense cap. 19. ne Christiani Judæos imitari viderentur; & quoniam in illo Christus è sepulchro resurrexit: Hinc August. epist. 86. ad Casulam inquit: *Præpositus dies Dominicus Sabbato fide Resurrectionis.* & idem epist. 18. ad Januar. *Dies Dominicus non Judæis, sed Christianis resurrectione Domini de-*

De tempore celebrandi Paschatis.

claratus est, & ex illo suam festivitatem habere cæpit: cui subscribit Ambros. serm. 6. de Pentecoste dicens: *Dominica ideo venerabilis est, atq; solennis, quia in ea Salvator, veluti sol oriens, discussis infernorum tenebris, luce resurrectionis emicuit.* Appellatur dies Dominicus, ut in eo à terrenis operibus, & mundi illecebris abstinentes, tantum divinis cultibus serviamus, propter spem resurrectionis nostræ in novissimo sæculo, quam habemus ex quo Christus Salvator noster resurrexit tertia die à mortuis; & est primogenitus mortuorum: unde etiam in Dominica die stantes orabant præci Christiani, quod est signum futuræ resurrectionis. Præterea solennis est hæc dies; quoniam Angeli in ipsa creati sunt: ac etiam in eadem de cælis super Apostolos Spiritus sanctus descendit: & manna eadem die in eremo primum de cælo venit; ut refert Isidor. de eccles. offic. lib. 1. cap. 24.

Dies Resurrectionis.

Dies verò Dominicæ Resurrectionis aliorum omnium est celeberrimus, ut propterea Nazianzenus orat. 2. de Paschate dicat: *Festum festorum, & celebritatem celebritatum, tanto cæteris omnibus majorem, quanto sol sideribus excellit,* & alibi vocat diem illum *Regem dierum.*

Quare autem anniversarius dies celebrandæ Dominicæ Passionis, & Resurrectionis, non ad eundem redeat anni diem, sicut ipse dies, qua traditur natus ipse Christus; Vide quæ latè tradit D. August. epist. 119. ad Januar. à cap. 1. usque ad cap. 9. & Brunus de ceremoniis lib. 1. cap. 2.

Tempus celebrandi Paschate à lege destinatum, ut à decima quarta Luna usque ad vigesimam primam Pascha immolandum, & azyma faciendum. Ita nimirum subducta calculi ratione, ut post æquinoctium vernale à quarta decima Luna usque ad vigesimam primam, id est in tertia hebdomada primi mensis, die Dominico solennitas Paschæ celebretur. Quem ritum Romana Ecclesia à tempore Apostolorum custodivit, ut in const. Apost. can. 8. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum diem Paschæ ante Vernalis æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponatur,* & Victor. in epist.

in epist. ad omnes Ecclesias, inquit: *Ceterum nosse vos volumus, quod Pascha Domini, die Dominica annuis solennitatibus sit celebrandum.* Idem Victor ad Episcopos in Alexandria inquit: *Celebritatem sancti Pascha, die Dominica agi debere, & prædecessores nostri jam statuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari solenniter mandamus: quia non decet ut membra à capite discrepent, nec contraria gerant.* & infra. *A quarta decima Luna primi mensis usque ad vigesimum primum ejusdem mensis diei Paschæ celebretur festivitas.* Item Sylvester Papa in Concilio Romano (quod præfente Constantino Imp. intra Thermas Domitianas celebravit) omnibus Episcopis, & Presbyteris præcepit, *Paschæ observantiam custodire à Luna decima quarta usque ad vigesimum primum, ita ut Dominicus dies coruscet:* & dixerunt Episcopi: *Placet.* Hunc ritum etfi Asiaticæ, & pleræque aliæ orientis Ecclesiæ multo tempore neglexerint, ac cum Romana Ecclesia dissenferint, quarta decima Luna primi mensis, in quemcunque diem incidisset, Pascha celebrantes: quæ sanè discordia Apostolorum temporibus cœpisse videtur: & in tantum postea invaluisset, ut nullam pacificationem usque ad tempora Constantini Magni admiserit. Sed & Apostoli ipsi ad componendam hujusmodi discordiam, & reducendum omnes Ecclesias ad verum Romanæ Ecclesiæ cultum, laborasse videntur; neque enim volebant, ut cum Judæis concordarent Ecclesiæ, nec ut alio quam Dominico die ea solennitas, celebraretur; ut hæc, & alia ad idem propositum disputantur ab Epiphano lib. 2. Hæres. 50. Tandem autem operante Spiritu sancto hæc discordia temporibus Magni Constantini penitus sublata, à Patribus Ecclesiæ consuetudo confirmata est, ut sic membra cum capite concordarent; ut tamen cum Judæorum ritu nihil participet, quia & cum immolatione Paschatis à Christo facta concordet: ut latè refert Brunus de ceremoniis lib. 6. cap. 5. Postea vero cum hujusmodi annua computatio, & electio diei festivitatis Paschalis plurimum negotii, & molestiæ habere videretur: cœperunt Patres de computatione, si non perpetua, tamen ad longum tempus valitura deliberare, & negotium supputationis ejus peritis delegare: quod nec errorem, nec difficultatem omnem sustulit, ut ex epistola Leonis Papæ ad Marcianum 63. ac etiam de ratione computandi Paschatis scripserunt Eusebius Cæsariensis, & alii multi.

Festivitates prædictas præfici fideles tanta alacritate celebrabant, ut nec quibusvis persecutoribus, nec ipsis etiam carceribus prohiberi possent, quin una simul, quantum loci & temporis opportunitate daretur, sacras synaxes, festosque dies celebrarent. Dionysius Alexandrinus apud Euseb. 7. histor. cap. 10. & 17. Cyrillus epist. 5. cum aliis, quos refert Baron. d. anno 58. ubi Spond. num. 38.

Quin etiam in hujusmodi solennitatibus introductam fuisse laudabilem consuetudinem, ut bene precando festos dies se invicem Christiani salutarent; non præsentibus tantum, sed & absentes per literas, quas festivas nominarent; ut ex pluribus epistolis Theodoretæ etiam tradit Baron. dicto anno 58. ubi Spondanus dicto num. 38.

De Feriatione diei Dominici, non Christianis solum, sed & Gentilibus legem à Magno Constantino fuisse præscriptam, ut etiam in honore haberent sextam feriam, quoniam eo die Christus crucifixus est: ex Euseb. & Sozomen. tradit Card. Baron. an. 321. num. 6.

Dies

*Alacritas
in celebra-
tione.*

*Salutatio
in festis.*

Dies feria

Dies Septimanæ quare *Feria* dicantur? Sylvester Papa I. refutatis Judæorum & Gentilium nominibus, ceteros hebdomadæ dies feriarum nomine insignivit, quod soli Deo vacanti, nunquam licet vel militiam, vel negotiationem exercere mundanam; ut in Psalm. 45. *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Item Apost. 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Quem ritum & August. in Psalm. 93. servandum docet, eos reprehendens, qui etiam nunc Gentilium morem servantes, dies Hebdomadæ non ferias, sed à Planetis, Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, & Saturni appellant. Brunus de Ceremoniis lib. 6. cap. 6.

Abusus
corrigen-
di

Denique in celebrandis festivitatis maximi corrigendi sunt abusus, qui sicut olim à Gentilibus ferè omnes introducti; ita etiam hodie durant: quod iis diebus non solum divinus cultus, & memoria Sanctorum non peraguntur, sed etiam (quod alio tempore fortè per negotia non licet) saltationibus, commestationibus, turpibus, obscœnis ludis, & spectaculis, aliisque rebus illicitis, opera datur nec alio tempore magis quam festis diebus omnis luxus & turpitudine exercetur. Hos abusus, veteres quoque Canones emendasse testantur: Nam in his solemnibus turpia convivia & spectacula ne fiant, sancitum est in Antisiodorensi Concilio can. 11. *Non liceat in vigilia Pasche ante horam secundam noctis vigiliam expedire: quia in illa nocte non licet post mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis solemnitatibus.* Ac etiam hujusmodi commestationes evitandas in solemnitatibus Sanctorum, D. Hicton. epist. 19. ad Eulstoch. inquit. *Valde absurdum est nimia sauritate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse jejuniis.* Item Concilium Toletanum tertium can. 23. *Irreligiosa consuetudo est, quam vulgus per Sanctorum solemnitates agere consuevit: Populi, qui debent divina officia attendere, saltationibus turpibus in vigiliant, cantica non solum mala canentes, sed Religiosorum officis perstreptentes. Hoc etenim ut ab omni Hispania depellatur, Sacerdotum, & Judicum cura à Concilio sancto committitur.* Item Cabilonense cap. ult. *Valde omnibus noscitur esse indecorum, quod per Dedicaciones Basilicarum, aut festivitates Martyrum ad ipsa solennia confluentes, chorus femineus turpia quadam, & obscœna cantica decantare videntur, dum aut orare debeant, aut Clericos psallentes audire: Vnde convenit ut Sacerdotes loci talia à septis Basilicarum, vel porticibus ipsarum, vel etiam ab ipsis atrii vetare debeant; ac arcere; & si voluntariè noluerint emendare, aut excommunicari debeant, aut disciplina aculeum substinere.*

Fuit & olim abusus; ut spectacula theatrorum aliorumque ludorum die Dominica exhiberentur. Ad quem abusum olim Christiani à Gentilibus coacti fuerunt, quem & emendati Patres Africani Concilii Carthagine celebrati, ab Imperatoribus petunt can. 28. *Nec non illud petendum, ut spectacula Theatrorum, ceterorumque ludorum Dominicis, vel ceteris religionis Christiana diebus celeberrimis amoveantur; maxime quia sancti Pasche octavarum die, populi ad Circum magis quam ad Ecclesiam conveniunt; & debere transferri devotionis eorum dies, si quando occurrerint; nec oportere etiam quemquam Christianorum cogi ad hæc spectacula; maxime quia in his exercendis, qua contra præcepta Dei sunt, nulla persequutionis necessitas à quoquam adhi-*

Emendandum quoque erit, quod hodie in plerisque locis in diebus Deo, & Sanctis solennibus, judicia agitantur, & nundinæ habentur; & ob id in usum revocandæ leges, tam Ecclesiasticæ, quam civiles, cap. 3. & ult. de feriis. l. omnes dies C. eod. tit.

Quidam ut ab usum in Ecclesia reprehendunt pluralitatem Festivitatum; ut quæ necessitati hominum aliquid detrahant, & occasionem ferè hunc ritum contemnendi præstent. Equidem scio ex causa quasdam festivitatis institui, quasdam tolli, quasdam mutari: universales quidem ab universali Ecclesia: particulares etiam à locorum Episcopis posse, cap. licet, cap. conquestus, de feriis, can. pronuntiandum, de consecrat. dist. 3. Verum ejus rei discussio an videlicet, & in quibus expediat? ad Concilium mihi referenda videtur. Nec facile vel audiuntur vel admittuntur emendationes in his ritibus: nisi quæ graviora sunt, ut quæ ad confessionem fidei nostræ, & extirpationem hæresum pertinent, & alia his similia prius corrigantur.

Pluralitas
festivitatum.

Et hæc de plurimis, quæ circa Festivis dies dicenda essent, delibasse sufficiat.

CAP. LXI.

De Cinerum ceremonia.

HÆc Cinerum ceremonia quartæ feriæ in capite jejunii nobis præsignatur in lib. Job. cap. 2. cum tres amici Job venissent, ut visitarent eum, & consolarentur: *Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in cælum, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus &c.*

Et in lib. Esther. cap. 14. ut averteret Esther persequutionem Aman. *Cumque deposuisset illa vestes regias; stertibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere, & stercore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis, omniæque loca, in quibus latari consueverat, crinium laceratione complevit.*

Ad fletum exhortans populum Hierosolymæ Propheta Hieremias cap. 5. inquit: *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere, luctum unigeniti fac tibi plantum amarum, quia repente veniet vastator super te.*

Juxta auctoritates prædictas conformis est præscitus ritus eorum, qui pœnitentiam agentes inter cetera cinere conspergebantur; etiam Tertulliani ævo, ut idem refert lib. de pœnitent. cap. 9. his verbis; *Itaque Exomologesis prosternendi, & humiliandi hominis disciplina est, &c. De ipso quoque habitu, atque victu mandat sacco, & cinerum incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit tristi tractatione mutare: ceterum pastum, & potum pura nosse, non venris scilicet, sed anima causa: plerumque vero jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire, dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, & caris Dei adminiculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere, &c. Et hoc idem refert Cyprian. de Lapsis paulo ante finem.*

Et S. Ambrosius ostendit, quomodo, quæ peccavit, debeat Deo reconciliari, etiam aspersione cineris, in tractatu ad virginem lapsam, cap. 8. *Deinde lugubris*

tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amprentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuria præstiterunt: defluant oculis lachrymæ, quæ masculum non simpliciter aspexerunt: Palescat facies, quæ quondam viriuit impudicè: Deniq, totum corpus injuriis, & jejuniis maceretur, cinere aspersum, & apertum cilicio perborrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit, &c.

Non pœnitentes solum p̄ncipis temporibus cinere conspergebantur: verum & à sanctis viris is mos etiam servabatur, ut in cinere strati, quo pœnitentiæ sacræ magis indulgerent, ibi emorerentur, ut ex Annalib. Eccles. auctore Raynaldo anno 1200. num. 19. in fin. tom. 13. & ibidem 1202. num. 29.

Nec hujusmodi publica pœnitentiæ, nisi semel tantum concedebatur, ex D. Augustino ad Macedonianum, epist. 54. relata in can. quamvis, distinct. 50.

*Ritus in
solemni pœ
nitentiæ.*

Quales autem ceremoniæ, seu ritus haberentur in hac solenni pœnitentiæ, quæ in capite Quadragesimæ imponebatur: refertur ex synodo Agathensi can. 63. distinct. 50. his verbis. *In capite Quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt pœnitentiæ, ante fores Ecclesiæ se representent Episcopo Civitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes: Ibi adesse debent Decani, & Presbyter pœnitentium, qui eorum conversationem diligenter inspicere debent; & secundum modum culpe pœnitentiæ per præfatos gradus culpæ injungere; Post hæc eos in Ecclesiæ introducunt, & cum omni Clero septem pœnitentiales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet; tunc resurgens ab oratione (juxta quod Canones jubent) manus ei imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde suffiriis denuntiet eis, quod sicut Adam projectus est de paradiso; ita & ipsi pro peccatis abjiciuntur ab Ecclesiæ. Post hæc jubeat ministris, ut eos extra januas Ecclesiæ expellant: Clerus verò prosequatur eos cum responsorio; In sudore vultus tui vesceris pane tuo, &c. ut videntes sanctam Ecclesiæ pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non parvipendant pœnitentiæ. In sacra autem Domini Cœnâ rursus ab eorum Decanis, & Presbyteris Ecclesiæ limitibus represententur. Et hæc Synodus Agathensis.*

Et in hoc advertendum, quod prædicti pœnitentes ejecti ab Ecclesiæ locabantur proximi portæ, ubi dicebatur *Locus fletus*; & inde non egrediebantur, nisi ad audiendam prædicationem una cum Catechumenis, etiam prope eandem portam: & hoc servabatur usque ad diem Cœnæ Domini, quando ipsi absolvebantur, & Ecclesiæ publicè, & coram populo reconciliabantur. Cum igitur ab Ecclesiæ justissimis de causis abolita fuerit prædicta publica pœnitentiæ, potissimum quod quædam imprudens mulier, inconsulto Presbytero ad id munus constituto, publicè in Ecclesiæ hoc ipso prætextu propalavit occulta quædam, & libidinosa incontinentiæ peccata maximo totius populi scandalo, ut ex Nectario, Joanne Chrysostomo, & Leone Papa vidimus supra in cap. 24. de Pœnitentiæ sacramento: Quis igitur malè actum præsumere audebit hunc antiquum Ecclesiæ ritum (quem in præsens nos fideles adhuc servamus) recipiendi cineres in principio Quadragesimalis jejunii per manus Sacerdotis?

dotis? cum hæc sit nota, & signum exterius interni mœroris, & doloris Deum offendisse, ejusdemque unigenito Filio mortem præbuisse; cujus tunc passio nobis præsentatur, una cum imminente humanæ Redemptionis beneficio.

Præterea quoniam maxima pars hominum neque sponte meminit qualem ornatum capitis, id est cordis sui, Deum offendendo perdidit, neque facile possunt corda lapidea scindi, nisi extrinsecus adhibitis adjuvemur instrumentis; Igitur ut nostra nobis calamitas ad memoriam revocetur, & meminerimus, quia pulvis sumus: idcirco cinere capita nostra aspergimus: Hoc habitu confitentes, quia non Dei, neque de cœlo sumus, sed homines de terra principium habuimus: & quia per peccatum gloria nostra spoliati, & inter hostes nudi constituti, ornatu gratiæ Dei indigemus, Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 4. cap. 10.

C A P. LXII.

De prisco, & vario Ritu observatæ Quadragesimæ
apud Christianos.

JESUS CHRISTUS per totos 40. dies, & 40. noctes cum jejunasset, ut est ab Evangelistis proditum, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Fideles omnes ad ejus imitationem, quantum natura nostra patitur, provocavit Apost. ad Ephes. cap. 5. *Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi.* & 1. Corinth. 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* propterea & nos per totos quadraginta dies piscibus, utpotè cibus partibus, minusque succulentis, ut contenti simus semel unoquoque die vescimur; ratio ipsa, & usus facillè convincit; peculiari siquidem jure jejunium Christi nobis Quadragesimam imitationis gratia peperisse, volunt Patres, ut refert Ambros. epist. 82. ad Ecclesiam Vercellens. *Et quia isti jejunandum negant, qua causa Christus jejunaverit, adstruant, nisi ut nobis exemplo esset ejus jejunium?* Et idem serm. 25. *Christus, qui peccatum non habebat, Quadragesimam jejunavit: tu non vis Quadragesimam jejunare, qui peccas? ille inquam peccatum non habebat, sed pro nostris jejunavit peccatis.* Et idem in fin. serm. 23. *Christus Dominus hunc numerum jejunij Quadragesimæ consecravit, ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum jejunare debere:* Et D. Bernardus serm. 3. de Quadrage. *Denique tanto devotius imitandum nobis est Christi jejunantis exemplum, quanto certius est: propter nos eum jejunasse, non propter seipsum.* Et hoc Quadragesimæ jejunium esse ex institutione Evangelica, & traditione Apostolica, tradit Baron. in ann. 57. ubi Spond. num. 57. Quamvis Thelesphorus Papa decreverit de numero dierum, sive hebdomadarum, Baron. in an. 136. ubi Spondanus num. 1.

Etenim de eadem Quadragesima legem sancivisse Apostolos, Patres testantur, D. Ambros. serm. 27. *Istud autem præceptum Christi est primum, ut his quadraginta diebus jejniis, orationibus, vigiliis, opera commodemus:* Et idem serm. 34. sic Quadragesimæ jejunium à cæteris secernit, ut ista voluntaria sint, illud necessarium, ista de arbitrio veniant, illud de lege; ad ista invitamur, ad illud compellimur, & sermone 36. Hunc quadragenarium jejuniorum numerum non esse ab hominibus constitutum, sed divinitus consecratum, nec terrena cogitatione inventum, sed cœlesti majestate

præceptum afferit: & hanc observantiam nobis indixisse Dominum, S. Leo ferm. 4. de Quadragesima *Divinam institutionem* dixit, Petrus venerabilis epistola 17. lib. 6. inquit: *Qua enim eis mercedis spes superesse potest, qui non sponte, sed inviti, non voluntarii, sed coacti, sanctis illis diebus à carnibus abstinere videntur? Quia reverim legis expressisse videtur.* D. Basilus orat. in 40. Martyres sic in tormentis orantes. *Preiosum est tempus, quod quadraginta dierum jejuniis ornasti, per quod Divina lex in orbem transiit.*

De varietate Quadragesimæ Prioribus Ecclesiæ sæculis propter magnam rerum Christianarum perturbationem sævientibus Ethnicis Imperatoribus; an postea ob sensim repescentem pristinam illum Christianæ pietatis ardorem, inter omnes de quadragesimalis jejunii modo, & ratione non constituisse, nec parem fuisse observationem, certum est. Sozomenus post alios de hac quæstione lib. 7. cap. 19. sic ait. *Jam illam, qua hinc processit, quaque appellatur Quadragesima, in qua populus jejunit: alii in sex dierum septimanas computant, ut Illyrici, qui ad Occidentem sui sunt, nec non & universa Libya, & Ægyptus cum Palæstinis: alij in septem, ut Constantinopolitani, & nationes circumstantes usque ad Phœnices: alij sparsim tres intra sex, aut septem istas jejunt: alij tres Pascha immediatè præcedentes continuant: alij duas, ut Montani sectatores.*

Hæc tanta diversitas non facile tolli potest: etenim in Ecclesia Catholica omnibus sæculis tum apud Græcos, tum apud Latinos, jejuniū Paschale fuit dierum quadraginta, aut ferè triginta sex: id verò perspicuum est: Primò, quoniam Concilia, & Patres utuntur nomine Quadragesimæ, quod nisi de numero quadragenario, aut prope. Secundò, jejuniū Quadragesimæ ad exemplum Christi, Mosis, & Eliæ, introductum volunt Basilus dicta orat. in 40. Martyres, & alii: quoniam prædicti quadraginta diebus jejunarunt. Tertio, Ambros. ferm. 23. Gregor. homil. 16. dicunt quadragesimam continere quadraginta duos dies, & detractis Dominicis, in quibus non jejunatur, remanent dies jejunii triginta sex. Quarto, S. Augustinus epist. 119. cap. 17. S. Leo sermone 4. de Quadrag. tradunt jejuniū, quod ante Pascha celebratur, esse quadraginta dierum. Verum quia aliquando apud diversas nationes magna fuit variatio dierum Quadragesimæ, ut referunt Irenæus, Basilus, Ambrosius, Cassianus, Socrates, & alii: satis ad hoc latè responderunt Card. Bellarminus tom. 4. lib. 2. cap. 15. & Joann. Filescus de Quadragesima cap. 2. & 3.

Nos autem ut ritus priscaurum Ecclesiarum in observanda Quadragesima investigemus; ab Ecclesia Romana ducendum exordium totius orbis Christiani parente, quam ut Divus Cyprianus Africæ Primas nominat, *Radicem, & Matricem Ecclesiæ Catholice.* Quadraginta dierum jejuniū perpetuo in Ecclesia Romana, & per eam in reliquis totius Occidentis Ecclesiis observatum esse, certum est; Ac quamquam aliqui peculiari quadam devotione à Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima inchoaverint; nihilominus quadraginta dies sibi tantum jejundos, nos docet Carolus Magnus in sua epistola ad Alcuinum Præceptorem, ubi de tota re sic disserit: ut qui à Septuagesima ad diem Paschæ novem hebdomadas jejunt, ex singulis si Dominicam, feriam quintam, & Sabbatum subtraxeris, iisque addas sa-

crum diem Paschæ, triginta sex in abstinentia dies remanent. Ita qui à Sexagesima octo hebdomadibus ad Pascha jejunium deducunt, si ex unaquaque illarum Dominicam, & quintam feriam subduxeris, quadraginta tantum dies jejunasse videantur. Qui vero à quinquagesima septem hebdomadas jejunando numerant, suum hoc pacto quadragenarium numerum demonstrant, quod ex iis octo sublatis Dominicis, quadraginta duo dies supersunt; quinta videlicet feria, & Sabbatum majoris hebdomadæ apud quosdam in refectioe habetur. Et hoc sapientissimus Carolus Imperator.

Observandum in hoc vario inchoatæ Quadragesimæ ritu duo proposita fuisse: unum, quadraginta dies, quibus Redemptor noster Christus jejunavit, nos abstinendo, quam fieri potest imitari: Alterum, Decimas dierum hac corporali abstinentia omnipotenti Deo dare: quam posteriorem rationem proferunt Concilium Tolitanum octavum cap. 9. & Isidor. lib. 1. de Ecclesiast. offic. cap. 36. Et quamvis quadraginta dierum minimè absolutus numerus videbitur, quæ tamen Quadragesimæ nomen, & Christi imitatio proposita præferunt; sed triginta tantum & sex dies numerabantur.

Hunc scrupulum eximit D. Gregor. Magn. homil. 16. in Evangel. his verbis. *Si per trecentos sexaginta quinque dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur; quasi anni decimas Deo damus: & ut saccr numerus 40. dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum 40. dierum tolluntur, id est, quarta feria, quæ caput jejuniij subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & Sabbatum:* Sicuti etiam triginta sex dierum, quibus anni decimæ designantur, jejunium Quadragesimæ nomen habeat, exponit Alcuinus de Divin. offic. cap. 8. dum nominis Septuagesimæ rationem assignat iis verbis. *Consuetudo est divinarum scripturarum, ut omnis numerus, ex quo quamlibet decadem transferit, ut tertius monadus incurrat, non deputetur idem numerus precedenti decadi, sed ei, ad quem tendit.* Eo pacto statuendum est, ut cum triginta sex dies trigessimam excedant, ad Quadragesimam idcirco pertinere dicantur, & eo nomine debeant censerì.

Verum de quatuor illis diebus ex quinquagesimæ hebdomada ad Quadragesimam additis, qui quadragenarium numerum absolvant, Concilium Agathense in Gallia Narbonensi sub Rege Clodovæo, circa annum Christi 506. cap. 9. precipit, Pœnitentes impositis cinere, & cilicio eorum capitibus, ab Episcopo extra Ecclesiam ejci in capite Quadragesimæ: quod non aliud esse videtur, quàm ipsa quarta feria, quam *In capite jejuniij* vocamus. Ita Amalarius Fortunatus de Eccles. offic. lib. 1. cap. 7. commemorat in ipsa quarta feria cantores in Ecclesia cantare solitos: *Immuitemus habitum cinere, & cilicio; jejunemus, & ploremus ante Dominum, &c.* Et quanquam non ignorem, Dominicam primam Quadragesimæ vocari Caput Quadragesimæ; tamen hoc ad rationem numeri non jejuniij spectare perspicuum est. Præterea illa Vestium mutatio in iis, qui pœnitentiam publicam, vel solennem agebant, cum hæc luctum, mœroremque indicarent, ad Dominicam, qui semper à Patribus habitus est dies lætitiæ, & quo nullæ unquam indicerentur pœnitentiæ,

nulla planè ratione referri potest: Et hic ut integer, & absolutus Quadragesimæ dierum jejuniis consecratorum numerus habeatur, voluit etiam Micrologus de Ecclesiasticis observat. cap. 49. tit. de capite jejunii.

De cibis.

In Ecclesia Romana, ceterisque totius Occidentis Ecclesiis, Christianos omnes semper à carnibus abstinuissè in Quadragesima, nulli ignotum est. Telesphorus Rom. Pont. distinct. 4. cap. statuimus, Clericorum vitam à laicorum conversatione discretam esse debere statuens, in jejunio id ipsum apparere voluit, ut illi scilicet septem hebdomadas à carne, & deliciis jejunarent; non quod, & laici ab ipsis rebus non debeant abstinere, sed quod omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, à Quinquagesima propositum jejunandi suscipere debeant. Exponit D. Greg. ad Augustinum Anglorum Episcopum dist. 4. cap. Denique sacerdotes: Christianos veteres severioris in jejunando disciplinæ adeo observantes extitisse, ut non modo à carnibus sese continerent; verum etiam ne pisces quidem attingerent: Vinum quoque ita biberent, ut ebrietatem omnem evitarent: refert etiam Euseb. hist. eccles. lib. 5. cap. 6. Prudentius etiam, quibus cibis vescerentur in Quadragesima Christiani, hymno 3.

*Nos oleris coma, nos siliqua,
Fæta legumine multimodo
Paverit innocuis epulis.*

Atque adeo ab iis abstinauerunt, quæ sementinam carnis trahunt originem, à lacte, caseo, & ovis: Ac esus quidem piscium ita Christiano permittitur, ut hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium, testis est D. Gregor. in dicto cap. Denique: & Concilium Toletanum 8. cap. 9. eos indicat alienos à communionem sacra diei Resurrectionis Dominicæ, qui diebus Quadragesimæ esum carniū præsumperint attemptare: Ac etiam in Gallia Maximus Taurinensis homil. 3. de institut. quadragesimæ idem asserit. Quin. & Burchard. lib. 19. cap. 5. ait: *Comedisti carnes in Quadragesima? si fecisti, in ipsius anni circulo ab omni esu carniū abstineas.*

Græci, ex antiqua eorum traditione, ad jejunium diei Sabbati in Quadragesima non tenentur, excepto uno Sabbato sancto; sed duntaxat ad abstinentiam: Nihilominus ex Bulla Innocentij IV. anno undecimo Pontificatus sui, super ritibus Græcorum num. 15. quamvis pro libitu servent morem suum; salubrius tamen, & honestius agerent, si sic toto illo tempore abstinerent; ut ex Annalibus ecclesiastic. auctore Raynaldo tom. 13. anno 1254. num. 8.

Hora comestionis.

Prius sæculis non nisi ad vespèram jejunium solvi consuevisse in Latinis Ecclesiis, D. Aug. lib. de morib. Eccles. Cathol. ac etiam Prudentius, hymno 3. sic ait.

*Te quoque luce sub occidua
Sumere cum monet hora cibum
Nostra, Deus, canet harmonia.*

Et sanctus Paulinus cecinit in Natali septimo D. Felicis,

*Nostris eum morem, ut jejunare solemus
Ante diem, & sero libatis vespere sacris,
Quisque suas remeare domos: tunc ergo solutis*

*Cœtibus à templo Domini, postquam data fessis
Corporibus requies, sumpta dape cœpimus hymnis
Exultare Deo, & psalmis producere noctem.*

Concilium Cabilonense, quod ab Ivone, & Gratiano profertur in cap. solet. de consecrat. dist. 1. Non nisi ad vesperam jejunium solvi posse; additque circumstantiam, *Auditis Missarum solennibus, & vespertinis officiis.* Et Microlog. de Eccles. observ. cap. 49. *Est Ecclesiastica consuetudo, ut ad Nonam reficiamur, cum ad Sextam Missam celebramus: ad Vesperam autem, cum ad nonam sacrificamus. Ut ergo, & in iis diebus usque ad vesperam jejunemus.* Et in Ord. Rom. in cap. de vigil. Nativ. Domini habetur. *Hora nona canunt Missam ad S. Mariam; qua expletacant vespertalem synaxin, dehinc vadunt ad cibum.*

Postmodum cum pristinus ille jejunandi ardor refrigeret, horam nostri anticipant, quam suo tempore nonam fuisse scribit D. Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 7. & Panorm. in Rub. de observ. Jejunj. Constat enim Jejunia, præter Quadragesimale, non nisi hora nona solvi posse, ex Conc. Bracharenf. 1. cap. 16. Magunt. 1. cap. 34.

Variis locis in jejunio pœnitentiæ causa indictis, modo vesperam, modo horam nonam, cibo sumendo assignat Burchard. lib. 6 c. 17. & 19. Ivo part. 10. 15. Nunc verò meridiem sive sextam horam, quam tamen Nonæ principium nonnulli vocant. Sylvester in verb. jejunium num. 12. Nec ante nonam, id est, Nonæ officium; solvi jejunium; licet Sexta, id est meridies numeretur. D. Antoninus part. 2. tit. 6. c. 2. §. ult. & quod in Quadragesima affirmant multi non esse cibum capiendum, nisi post horam nonam expletam, & recitatum officium vespertinum: attamen etiam post horam nonam, vespertinum tempus incipere dici potest, de qua re Riccard. Mediavillanus in 4. sentent. dist. 15. q. 3. art. ult.

D. Ambrosius in Quadragesima minimè prandendum esse ait serm. 34. & gravi-^{Vnica}ter eos reprehendit, qui jam pransi ad Ecclesiam veniebant: & Burchard. lib. 19. cap. 5. ^{comestio}*Fecisti quod quidam facere solent, post prandium vadunt ad Missam, & ipsi saturi, & vinolenti à Sacerdote pro populo offerente, signum pacis accipere præsumunt, si fecisti, tres dies in pane & aqua pœnitæas.* & D. Augustinus serm. 62. de tempor. ait: *Exceptis diebus Dominicis, nullus prandere præsumat, nisi ille, quem jejunare infirmitas non permittit.*

Sed quoniam imbecillitate factum est, ut ad meridiem solvamus jejunium: modo ad cuiusque regionis consuetudinem recurrendum est. D. Hieron. epistola 28. ad Lucinum, ubi de modo jejunandi agens ait: *Vnaquæque provincia abundet in suo sensu, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.* Sicuti etiam Ambrosius epist. 112. ad Monicam piissimam fœminam, respondit jejunium observandum secundum consuetudinem Ecclesiarum, ubi esse contingeret; refert etiam Baron. in ann. 384. ubi Spondanus num. 6. Præterea, Ecclesia non vetat simpliciter id, quod non sumitur præcipuè ad nutritionem, sicuti electuaria, & confectioes aromatica, quæ licet nutriant aliquantum, tamen præcipuè sumuntur, ut concoctionem juvent. D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 6.

Collatio-
nis vox.

Collationis vox comestiunculæ fetotinæ accommodata, à Monachis vocabulum desumptum potest videri. D. Bened. in Reg. cap. 42. ait: *Si jejunii dies fuerint, dicta vespera parvo intervallo mox accedunt fratres ad collationem, omnibus in unum occurrentibus per hanc morâlectionis; qua nimirum absoluta, Completorium recitetur.*

Et idem ex Concilio Cabilonenfi apud Ivonem par. 7. cap. 95. Ac fortassis post lectas illas collationes, & vitas Patrum, modico cibo & potu unusquisque imbecillitati prospiciebat, & in Concilio Nannetensi cap. 13. Quando Presbyteri simul conveniunt, post peractum divinum mysterium, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem: ut habetur cap. quando dist. 44. & in Concilio Laodiceno, cap. 55. habetur. *Quod non oportet sacros, & Clericos ex collatione convivii peragere, sed neque laicos.*

Feria
quarta
cinerum.

Hac die Caput cinere aspergendorum morem à ritu veteri Pœnitentium, quibus ipso die, & hoc jejunii introitu, satisfactiones pro admisis flagitiis injungebantur, manasse deprehenditur, ut in can. 9. Concilij Agathensis, de quo Gratianus dist. 50. cap. in capite, [ut nos etiam diximus supra in præcedenti capitulo] Neque hac die tantum depravati homines ad bonam frugem vocabantur, verum & fideles, quorum à vitiis omnibus, non plane synceras mentes esse constat: unde Alcuinus de divin. offic. cap. 13. *In primis præmonere debent sacerdotes omnes Christianos ex sanctis scripturarum testimoniis, quatenus in capite jejunii ad veram confessionem, veramque pœnitentiam festinantius accedant.* Porro fideles omnes hoc Quadragesimæ initio pœnitentiam accipere solitos, Concilium Toletanum 4. cap. 10. iis verbis: *Tunc enim opus est fletibus, & jejunio insistere, corpus cilicio & cinere induere, animum mœroribus deicere, gaudium in tristitiam vertere. quousque veniat tempus Resurrectionis Christi: & Quadragesima durante, tanquam in publico luctu, interdicebantur sponsalia, & quælibet etiam natalitia Martyrum celebrare, Concil. Laodicense canon. 51. & seq. ut in decret. 33. quæst. 4. can. non oportet.*

Sabbatum
palmarum.

Sabbatum quod antecedit Dominicam Palmarum, inquit Alcuinus de divin. offic. cap. 14. In Sacramentario D. Gregorii hunc titulum præfert: *Sabbatum vacat: Dominus Papa eleemosynam dat.* Rationem idem assignat; cum recitetur Evangelium hac die Mariæ, quæ accepit libram unguenti, & unxit pedes Jesu. *Unde Apostolicus vir, inquit Alcuinus, in memoriam devotissima mulieris, membris Christi hodie facit, quod ipsa fecit Capiti; & ideo à statione publica vacat, non tamen à celebratione Missæ.* Rescripsit hæc omnia Amalar. lib. 1. de Eccles. offic. cap. 9. & Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 5. cap. 6.

De Domi-
nicis Qua-
dragesi-
mæ.

Maximè observandum discuntur Latinorum, & Græcorum, quo Latini Dominicis diebus non tantum, sed etiam ut reliquis feriis, quibus jejunatur, sacrum Missæ sacrificium peragunt: Græci solis Dominicis, & Sabbatis, quibus minimè jejunant, Liturgiam celebrant; aliis diebus jejuniorum nunquam consecrant; sed Præsantificatis, seu antea consecratis utuntur, & Præsantificatorum Sacrificium vocant. Extat decretum apud Græcos Concilio Laodiceno cap. 49. alias 51. quo cavetur; *Ne panem quis in Quadragesimâ offerat ad sacrificandum, nisi Sabbato, & Dominica;*

ut

ut apud Gratianum 33. quaest. 4. cap. non licet: idem refertur in Synodo Trullensi can. 52. & rem perspicuam faciet Balsamonis interpretatio, ibi: *Statutum est, ut ieiuniorum dies luctus, & compunctionis dies sunt ad sua uniuscuiusque capianda peccata; Deo autem sacrificium offerre, est festum celebrare: Festus autem dies nihil est aliud, quam gaudium. Quomodo ergo potest quis simul, & moerere & letitia diffundi? & ideo statuerunt Patres, non fieri sacrificium tota Quadragesima, praeterquam Sabbato, & die Dominico, & die Annunciationis: In his enim festum agere, non deflere, non ieiunare, vel genua flectere iussi sumus. Praesantificatorum autem mysterium, incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem prius oblatae, & perfecti sacrificij, sacrique mysterij. Patres festum Annunciationis in decimum septimum Decembris rejiciendum statuerunt; meminit Micrologus cap. 48. & Rodolphus Tungrensis de ecclesiast. observ. propof. 16.*

Alcuinus lib. de divin. offic. cap. 15. haec omnia nomina primus colligit. Prima ^{Dominica} denominatio est: *Dominica Palmarum, seu in Palmis: Dominica in Ramis olivarum: Palmarii* *Dies Palmarum: Festum Evangelismi Ramorum: Dominica gestationis Ramorum, seu Palmarum.* Ista etiam Dominica; *Pascha Penitentium, seu Competentium* nuncupatur, quia hac die, teste Alcuino, Symbolum Competentibus tradebatur, propter vicinam Dominicae Paschae solennitatem. Haec sumpsit Alcuinus ex Isidoro lib. 6. Origin. qui addit haec propterea fieri, ut ipsi Competentes, qui jam ad Dei gratiam percipiendam festinarent, fidem quam confiterentur, agnoscerent: sunt autem Competentes Catechumeni secundi gradus, ut memorat Isidor. lib. de eccles. offic. c. 21. sic dicti, quod Gratiam Christi peterent; D. Augustin. lib. de fid. & oper. in sermone ad Competentes: Qui Baptismum peterent, & ad illud percipiendum sua nomina jam darent: quod non quibusvis Catechumenis licebat. *Dominica capita lavantium, seu Capitularium*, ut habet Isidor. lib. 6. Origin. Festus hic dies vocitatur, quia tunc moris est lavandi capita infantium, qui ungenti sunt Sabbato sancto: Addit Alcuinus, ne observatione Quadragesimae sordidati ad unctionem accederent. Dicitur etiam: *Dominica Osanna*, propter letam illam acclamationem, quae in Evangelio hujus diei memoratur. *Dominica indulgentiae* nominatur à Divo Hieron. in Lektionario, & ordine Romano, & id attributum videtur, quod Reis & Nocentibus tunc venia daretur, & carcere liberarentur: sic etiam Divus Ambrosius epistola 33. ad Marcellinam sororem: *Sanctis diebus hebdomadis ultima, quibus solvebant debitorum, Lazari vincula, stridunt catena.* Hujusmodi Reorum dimissionis & liberationis vestigium etiam nunc aliquibus in locis superest (ut ego vidi Lutetiae Parisiorum) Episcopus una cum Clero, & solenni Processione Reum unum carcere solvit; & forsitan ex ritu Judaico, quanquam feliciori significatione, liberationis scilicet spiritualis nostrae à Christo; Judaei veteri instituto solebant in memoriam liberationis suae ex servitute Aegyptiaca unum ex iis, qui victi detinebantur in carcere, liberare ad diem Paschae, ut Beda & Liranus in c. 27. Matth. ibi; *Per diem autem solemnem &c.* Haym. ibidem Glossa ordin. in cap. 18. Joann.

Judæi quanquam in Romanorum potestatem venissent, nihilominus hac die sibi servari consuetudinem impetrarunt, ut colligere licet ex Matth. Luc. & Joan.

Græci *Hebdomadam magnam*, quæ sit Quadragesimæ postrema, vocant, ex Chryso-
De Hebdo- hom. 30. in Gen. quæ appellatio Latinis est familiaris: quam denominationem sic
mada ma- exponit Alcuinus de divin. offic. cap. 15. quia in ea maxima est adhibenda parsimo-
jore & fe- nia; sive, quod majus officium recolitur in ea. Theoph. Alexand. ep. 2. est hebdo-
ria 5. in mada Dominicæ Passionis; in Concilio Laodiceno cap. 46. Græci nominant sin-
Cœna gulariter *Hebdomadam* sine aliquo adjuncto, Gratian. de consecrat. dist. 4. cap. Ba-
Domini. ptizandos.

Feria quinta hujus hebdomadæ, etiam nunc summus Pontifex, & Episcopi, absol-
 vendi, & reconciliandi populi Christiani ceremoniam observant: quæ res à
 prisco pœnitentium hoc die reconciliandorum ritu traxit originem: cujus ve-
 teris instituti meminit Innocentius I. Rom. Pontif. epist. ad Decennium Episcopum
 Eugubinum cap. 7. iis verbis. *De pœnitentibus autem, qui sive ex gravioribus com-*
missis sive ex levioribus pœnitentiam gerunt; si nulla intervenit aegritudo, quinta feria
ante Pascha ei remittendum Romana Ecclesia consuetudo demonstrat. citat Bur-
 chard. lib. 18. cap. 18. B. Eligius Episcopus Boviodunensis homil. 4. in Cœna Domini,
 dum exponit ceremoniam illam ablutionis pedum, quæ sit ipsa quinta feria; mystico
 & sacratori sensu ad reconciliationem pœnitentium, quæ tunc fieri consueverat, re-
 ponit: & Albinus cap. 17. *Lavatio pedum fratrum, signum est remissionis peccatorum;*
 & in Synodo Cabilonensi 2. sub Carolo Magno cap. 47. habetur iis verbis: *Cum*
pœnitentes eadem die Cœna Domini ad percipienda corporis, & sanguinis Domini
sacramenta, se reconcilient. Hujus autem reconciliationis forma satis dilucidè, licet
 non integre, descripta est lib. 7. capitulorum cap. 147. *Omnes publicè pœnitentes quinta*
feria ante Pascha, quæ est Cœna Domini, ad civitatem in cinerè, & cilicio in præsentia
Episcopi prostrato vultu conveniant, & ibi ab Episcopo canonicè, & ordinabiliter, sicut
in Sacramentario, & in Romano ordine continetur, reconcilientur, atque dijudicentur,
consolenturque, & pradicentur, quid deinceps agere, quidve vitare debeant; instruantur,
atque insuper divinis precibus per manus impositionem ab Episcopo sanentur.

Quod autem hac die competenter pœnitentes Ecclesiæ restituantur: & quare?
 Vide Rupertum Abbatem de divin. offic. lib. 5. cap. 19. Feria quinta in Cœna Do-
 mini, quoniam partim lætarum, partim tristium variatur commemoratione rerum,
 & secundum utriusque habitus, lætitiæ scilicet, & tristitiæ distantiam, regularium quo-
 que officiorum, & Missæ diversas & penè contrarias continet qualitates. Hoc pro-
 cedit, cum dicta feria quinta, qua sumus regenerati, sacramenta unius ejusdemque
 salutis partim nos deprimunt in tristitiam, partim levant in gaudium: ut pro una salute
 edita valde diverso cultu, vel habitu celebrentur mysteria. Rupert. Abbas de divin.
 off. lib. 5. cap. 14. Solennis fit Missa ejusdem diei, quia tunc primum officio sui sacerdotii
 functus est Christus, finem imponens Sacerdotio veteri: & post esum Agni typici se
 ipsum, qui est verus Agnus, Deo Patri suis offerens manibus, ut inquit Apost. Hebr. 9.
Non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit

semel

femel in sancta, aeterna redemptione inventa. Ideo quisque Pontifex quidquid sui est officii, debet hac die de integro perficere; itaque pœnitentes Ecclesiæ restituit, oleum benedicit, Chrisma conficit, quo signati testimonium accipientes Spiritus sancti, dicimus Deo: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Rupert, Abb. d. lib. 5. cap. 15. & quare hac ipsa die Chrisma consecratur? Vide Rupert, Abb. d. lib. 5. cap. 17. Similiter qualiter hodie fiat Lotio pedum, & maximè à Prælati? idem Rupert. d. lib. 5. cap. 20. & seq. Nudantur etiam tunc altaria; quia Christus vestimentis fuit eo tempore spoliatus. Durantes de Ritibus eccles. lib. 1. cap. 15. num. 9.

Fuit in Africa priscus mos, licet antiquatus, celebrandæ sacræ Liturgiæ post Cœnam ipsa feria quinta, ut in Concilio Carthaginensi 3. cap. 29. ibi. *Ut sacramenta altaris non nisi à jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anni versario, quo Cœna Domini celebratur.* Ut nos etiam diximus supra in cap. 9. de antiq. Missæ ritibus.

De die Parasceve quæritur, quare Missarum solenniis vacet, cum Passio Domini, quæ hac die celebrata est, sacrificii principium, nostræque salutis summa sit? Si enim Martyris cujuslibet annua dies, qua per passionem mortis ad immortalitatis gloriam transmigravit, festivis honoratur gaudiis; quia ut in Ps. 115. *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus:* Cur dies hæc solennium gaudiorum orbata est instrumentis? qua Redemptor noster paradisum aperuit; ut etiam dixit Latroni. Præterea Apostol. Galat. 6. inquit: *Gloriari oportet in Cruce Domini nostri Jesu Christi,* & in gratia tanti pretii pro nostrâ redemptione gaudiis exultare. Sed respondetur, quod aliqua sint, quæ gloriam hanc, & exultationem nostram nimirum obnubilent: nempe, quod charitas sanctissimæ Trinitatis Deum, & hominem morti nihil debentem, morti addixit, ut inquit Apost. *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum:* ut merito condolere debeamus, quod tanto Domino tormentorum, & mortis causâ fuimus: siquidem non gaudere, ingratitude: non dolere, crudelitate est. Ac etiam hac die gaudere Judæis relinquimus, & nos contristamur. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 6. cap. 2.

De Parasceve, & Sabbato Resurrectionis.

Utriusque diei Parasceves, & Sabbati rigidum jejunium sic præscripserunt Apostolicæ constitutiones lib. 5. apud Anastasium Nicenum, & in vulgatis constitutionibus lib. 5. cap. 17. & 81. his verbis; *Reliquis diebus ante sextam feriam edite hora nona aut vespere, aut pro ratione virium, ut quis potest; Sabbato autem usque ad galli cantum jejunium producite.* Veteres Christiani tantam in his diebus adhibuerunt abstinentiam, ut hoc prolixiori jejunio, & aliquid specialius agerent, & dolorem, qui in cordibus discipulorum Christi fuerat illo die, plenius indicarent. D. Augustinus epist. 86. ad Casulanum: *Equidem licet Græci, & omnes Orientales Sabbatis nunquam jejunarent; unum tamen Sabbatum magnum Paschatis semper exceperunt.* Divus Ignatius ad finem epist. ad Philipenses, & habetur in can. 90. Concilii Trullani, ubi Bassamon inquit: *Magni Sabbati jejunium alius Christi passionis, seu hebdomada sancte diebus longè præstantius est, propter Christi sepulchram; & propterea religiosiores toto Sabbato usque, ad horam sextam noctis in Ecclesiis assident, & illa hora sexta divinis sacramentis communicantes panem, & aquam gustant, fortasse autem, & modicum vini.*

Trium noctium Vigilæ, quæ in Hebdomada majore inusitato ordine decantantur, & in tenebris consumantur: denotant exequias triduanæ mortis Domini. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 5. cap. 24. Candelæ ibidem extinguuntur, quoniam mortuo Domino tenebræ factæ sunt super universam terram: ac etiam significant excæcationem Judæorum, qui Christum occiderunt. Rupert. Abb. ubi supra cap. 26. Rectè hac nocte Sabbati celebratur Baptismi Sacramentum, quo constanter adversus victi diaboli potestatem eunt Sacerdotes nostri, tanquam legati victoriosi Regis Christi, titulosq; victoriæ proferentes, victi abrenunciationem, victorisque ab hominibus exigunt professionem; ut per Baptismum cum Christo injustæ morti addicto morientes ultra mori non debeamus; quoniam nos duplicem, scilicet animæ & corporis, mortem debentes, Baptismi subimus remedium. Nunc ego spiritus præsentem accepimus in Baptismo justificationem, futuræ vero immutationis spem: nam vita & justificationis spiritus, quo in Baptismo reviviscimus causa efficiens erit in Resurrectione ut immutemur, i. e. impassibiles simus. Rupert. Abb. de divin. offic. lib. 6. cap. 33 & seq.

De die
Pascha.

Paschale festum apud Græcos dicitur quodlibet festum in honorem Salvatoris institutum. Pascha etiam vocatur ipsa Quadragesima. Timotheus Patriarcha Alexandrin. interrog. 8. quod hæc digna sit ad Paschæ festivitatem præparatio, ut eleganter D. Chrysostr. homil. de jejunio primæ Paschæ.

Paschæ diem vocant Apostoli *Primam Dominicam*; *Primum Pascha*, ad discrimen cæterarum festivitatum, quibus Paschæ nomen Græci attribuebant. Dicitur Pascha *Dies Regalis*, ex D. Ignatio: *Omnium dierum supremum: Magna Dominica: Magnum Paschatis Dominicum*. Ut latè Filescus de Quadragesima cap. 16.

Sollemnis Paschæ festivitas, quo die celebranda esset in Occidentis partibus, ab Ecclesia Romana discebatur, quæ in Aretalensi Concilio I. cap. 1. *De observatione Paschæ Domini, ut uno die & tempore per omnem orbem observetur, & juxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas*. Forte de tollenda illa celebrandi Paschatis varietate hic agebatur, quæ satis pertinaciter apud Orientis, & Occidentis populos retinebatur; unde tempestate conventionis serenitas charitatis obnubilabatur, quæ tandem Concil. Niceno I. sublata est, ut etiam supra dixi.

Die vero Epiphaniarum denunciabatur festivitas Paschæ, quæ esset proxima; ita Cassianus in Collationibus, & in Galliis Concilium Aurelianense 4. cap. 1. sic meminit: *Paschæ festivitas annis singulis ab Episcopo Epiphaniarum die in Ecclesia denunciatur*; Ut etiam in Concilio Toletan. 4. cap. 4.

Sanctum Pascha cum tota hebdomada feriandum indicit Concilium Lugdunense cap. 4 ut referatur de Consecrat. distinct. 3. cap. pronuntiandum: At verò hebdomadæ Paschæ dies priores majori in veneratione habitos, quam sequentes, habetur in Concilio Maguntin. 36.

Ecclesia olim annum incepit à die Paschæ. Cujacius titulo de Feriis ad cap. 1. & 2. decret. Scaliger lib. de Emendat. tempor. cap. de diebus. Etenim duplicem fuisse annum, naturalem à Calendis Januarii; alterum, Ecclesiasticum à die solenni Paschæ: Non aliter quam apud Hebræos, quibus annus erat Ecclesiasticus, idemque

Civi-

Civilis, qui mense Martii inchoabatur, quo Patcha celebrabatur, Exod. cap. 12. Alter annus Naturalis, cujus exordium à mense Septembris ducitur, Ezechiel. cap. 40.

C A P. LXIII.

De Vigiliis, & aliis Ecclesiæ Jejunii:

Ac etiam

De Operibus Supererogationis.

L Audantur & commendantur à patribus Patribus Jejunium & Abstinentiâ, ex quibus inter cætera præconia illud maximè effert S. Chrysoft. homil. in Genes. *Abstinentium & jejunantium animas, quasi pennas producere, ut in sublime ferantur, summa contemplari queant.*

Tantaque religione patres Christiani jejunia sectati sunt, ut de illis referat Tertull. *Nos jejunii aridi & omni continentia expressi, ab omni vita fruge dilati, in sacco & cinere volutantes, invidia cælum tundimus, Deum tangimus.* Et Lucianus in Philop. licet impius Apostata, inquit, sic solitos fuisse servare jejunium *Ut decem soles sine cibo transigerent.* Et S. August. de Morib. Ecclæs. inquit: *Roma jejunia prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidiè semel sub noctem reficiendo corpus; quod est usquequaque usitatisimum; sed continuum triduum, vel amplius sine cibo, & potu ducere, neque hoc in viris tantum: sed etiam in feminis.* Quippe quia nunquam melius superni Judicis ira placatur, quam cum ex mandato ipsius carnalia in nobis desideria jejunio extinguantur.

Nec à cibis tantum, sed etiam à voluptatibus, pii Fideles jejunabant. Et ne plurimos congeram: Petrus Damianus epist. ad Agnetem Augustam scribit: *Jejunium Regnatum multiplex est; nos enim aliquando jejunamus à cibis, sed tu jejunas à purpura, jejunas à Corona, atque à quotquot magnificis Imperialis gloriæ pompis.* & subdit: *His enim abstinere non immerito jejunium nuncupatur, quibus utique mens, tanquam carnalis delectabiliter pascitur.*

Quo vero ad particularia Ecclesiæ jejunia, præter illud quadragesimale (de quo in cap. præcedenti) ex Apostolica traditione, Hieronym. ad Marcellam his verbis, *Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolicam toto anno tempore nobis congruo jejunamus.* Et S. Leo de eodem jejunio serm. 9. de Quadrages. inquit. *Merito à sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti majora sunt ordinata jejunia; ut per commune consortium Crucis Christi, etiam nos aliquid in eo, quod propter nos egit, ageremus.*

Extant etiam Jejunia, quæ respiciunt vigiliis dierum festorum, ex quibus facile est agnoscere præscam Ecclesiæ praxin, cæptam jam ab Apostolorum temporibus. Et præter deducta in antecedenti capitulo: constat hoc etiam ex Monologiis Græcorum, Martyrologiis Romanis, sicut ex homilibus sanctorum Patrum in vigiliis Sanctorum; utpote D. August. habet sermonem in vigilia S. Joan. Baptistæ, ac etiam in vigilia SS. Petri, & Pauli, S. Bernardus habet sermonem in vigilia Nativitatis Domini, in vigilia SS. Petri, & Pauli, in vigilia S. Andreae &c. Nuncupabantur

De vigi-
lis.

Vigilia, quoniam Fideles pertransibant noctes, quæ præcedebant solennibus festis, vigilantes in orationibus, hymnis, *spirituali lectione*, & aliis piis officiis unâ cum jejunio. Nec non appellabantur *Lucernaria preces*, seu *gratiarum actiones*; ut per Basilium, Epiphani. Cassianum, & alios relatos à Baron. in ann. 51. ubi Spondanus num. 20. Et hujusmodi sanctæ congregationes fiebant in Ecclesiis, Oratoriis, & Monumentis sacris, quæ illi appellabant *Limina, Memorias, Oratoria*.

In quem modum perseveravit diutius ille usus, ut non Clerici tantum, sed & populus simul in Ecclesia laudes Deo canerent: tamen id mutatum videtur, quod laici perdifficile se continerent in officio; ut non voce rhythmicum, & in statu corporis decorem satis decentem fervarent; prout queritur pluribus, cum populum de ea re oburgat, Joannes Chrysoft. homil. 1. in Isai. Ac etiam de antiquissimo hujusmodi usu in Ecclesia sacratum Vigiliarum: & hunc etiam temporibus Ambrosii, & Augustini autem non sublatum, ut aliqui dixerunt, tradit Baron. in dicto ann. 51. ubi Spod. num. 20.

De quatuor temporibus.

Quo ad jejunium, quod dicitur *Quatuor tempora*: satis patet, Judæos quatuor præcipua habuisse jejunia, nempe, Quarti, Quinti, Septimi, & Decimi mensis. Zacharias cap. 19. *Jejunium Quarti, & jejunium Quinti, & jejunium Septimi, & jejunium Decimi erit domui Juda in gaudium, letitiam, & in solennitates præclaras.*

Jejunium Quarti habebatur in memoriam fractarum tabularum, Exod. cap. 32. vers. 19. *Iratusque valde projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.*

Jejunium Quinti: quoniam Templum, & Urbs Hierusalem fuerant combusta primum à Chaldæis, ut in lib. 4. Reg. cap. 25. vers. 9. & 10. postea diruta etiam eadem à Romanis. Ac etiam, quoniam eodem tempore annunciatum fuit Moyfi, quod ex his, qui secum Ægypto fuerant egressi, terram promissam nemo ingrederetur præter Josue & Caleb, ut legitur in Num. cap. 14. vers. 23. & 24.

Jejunium Septimi: quoniam tunc Godolias, & qui cum eo erant Judæi, & Chaldæi, fuerunt occisi in Maspha, ut in 4. Reg. cap. 15. vers. 25. & Hierem. cap. 41. vers. 2.

Jejunium Decimi: quoniam Rex Babylonis congregabat tunc vires suas, ut aggrederetur Hierosolymam: Et de hoc jejunio loquitur D. Lucas in Act. Apost. cap. 17. vers. 9. *Cum iam non esset tuta navigatio, eo quod jejunium iam præterisset*: nempe, quod hyems jam in Decembri augebat.

Hinc est, quod prædicto Judæorum ordini conformis quoque sit ritus Catholice Ecclesiæ; & propterea indicitur jejunium Quatuor anni temporibus, videlicet, in Hyeme, Vere, Æstate, & Autumno; ut annus in omnibus suis partibus Deo consecratur, à quo æternam speramus nos felicitatem consequuturos. S. Athanasius in Apolog. de fuga sua, meminit jejunii Pentecostes, quod unum est de prædictis. & S. Leo serm. de sancto jejunio septimi mensis sic inquit. *Cui medicina, Dilectissimi, cum omne tempus sit congruum, hoc tamen habemus apertissimum; quod & Apostolicis, & legalibus institutis videmus electum; ut sicut in aliis anni diebus, ita in mense septimo spiritualibus nos purificationibus emundemus, & infra: Ideo enim ipsa continentia observantia, quatuor est assignata temporibus, ut in idipsum totius anni redeunte decursu cognosceremus nos indefinenter purificationibus indigere, & idem S. Leo serm. 8. in Jejunio mē-*

mensis decimi: *Hujus observantia utilitas, Dilectissimi, in Ecclesiasticis præcipuè est constituta jejuniis, quæ ex doctrina Spiritus sancti, ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex abstinentia omnibus sit adscripta temporibus.* Et de hoc eodem jejunio Quatuor temporum in Ecclesia antiquissimo, refert etiam Card. Baron. ad ann. 57. ubi Spond. num. 62.

Præter Jejunia, Abstinentiam quoque servabant præfati Fideles, de qua Paulus ad Romanos scribens cap. 4. inquit: *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum: modo tamen abstinentia referatur in Deum; juxta id quod paulò ante dixerat. Qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo.* De Abstinentia.

De Petro Apostolo Gregor. Nazianz. orat. de Amos Propheta ait, ipsum lupinis minuto assè venentibus famem pellere consuevisse. De Jacobo fratre Domini, nec carnes unquam in cibum, nec vinum in potum adhibere solitum fuisse. Ægesippus apud Euseb. Nissenum lib. 2. cap. 22. De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandr. in Pædag. lib. 2. his verbis. *Matthæus Apostolus seminibus, baccis, & oleribus absque carnibus utebatur.*

Quo vero ad Abstinentiam in die Veneris cujuslibet hebdomadæ: porro cum hæc sit in memoriam passionis Filii Dei, nec non immensi beneficii Redemptionis nostræ, non est in hoc multum inquirendum: & habebatur jejunium hac die Veneris totius anni, præter illum, qui incurrit in die Natalis Domini: Epiphan. in compend. Restat solum agnoscere antiquum Ecclesiæ ritum circa dies Mercurii, & Sabbati: etenim die Mercurii habitum fuit Concilium de occidendo Christo, qui vitam nobis contulit: & die Sabbati jejunatur in memoriam sepulturæ, descensus ad Inferos, ac propter mærorem, & dolorem sanctissimæ Matris, ut propterea Epiphan. in sua compendiaris doctrina inquit. *Quarto verò, & pro Sabbato jejunium statutum est, usque ad horam nonam: nempe, ut die Mercurii, & Sabbati usque ad horam nonam protrahatur jejunium: & Tertull. de jejuniis advers. Psychienf. cap. 14. Cur stationibus Quartam & Sextam Sabbati dicamus, & jejunii Parasceven?*

S. Hieron. interrogatus an expediret Sabbato jejunare & recipere Eucharistiam quotidie? respondet in epistola 28. ad Lucinium, respiciendam loci consuetudinem. *De Sabbato quod queris, utrum jejunandum sit: Et de Eucharistia, an accipienda quotidie, quod Romana Ecclesia, & Hispania observare prohibentur, &c. Illud te breviter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiant, ita observandas, ut à majoribus tradite sunt; nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subverti; atque utinam omni tempore jejunare possemus.*

Ac etiam cum in Aphrica, Oriente, ut quoque Romæ, consuetum esset Sabbato jejunare, non solum in abstinentiam qualitatis ciborum, verum & in quantitate eorundem: & cum Monica D. Augustini mater Mediolanum pervenisset, ac eadem timeret ibidem infringere jejunium die Sabbati, quod Romæ viderat observari: De hoc scribens Divus Augustinus Januario epistol. 118. inquit: *Cum Romam venio, jejuno Sabbato; cum hic sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quenquam tibi: hoc cum*

cum matri renunciasset, libenter amplexa est. Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui tanquam eam cœlesti oraculo suscepim. Et de hoc jejuniis Quartæ, Sextæ Feriæ, & Sabbati refert Baronius ad annum 57. ubi Spond. num. 59. & 60. & quoties in Dominicum diem privilegium incideret: præcepit Innoc. III. Sabbato jejunandum, ut ex Annalib. Ecclesiasticis Raynaldi tom. 13. an. 1204. n. 68.

Successu temporis cum diminueretur devotio una cum seculorum revolutione, opportunum fuit visum Ecclesiæ, indulgendo hominum infirmitati, commutare jejunium in abstinentiam, & quod in quarta feria, nempe die Mercurii, servabatur, immutare in Sabbati observantiam.

Præterea permisit Innocentius IV. ut Græci in diebus Sabbati Quadragesimæ, præter Sabbatum sanctum non jejunent, ut ex Annalibus Ecclesiasticis Raynaldi tom. 13. anno 1248. num. 49. Sola autem Dominica dies à Jejunio exempta est, idque religionis causa: quia cum diem sine luctu celebrari convenit, nimirum Dominicæ Resurrectioni consecratum: Quod & Apostoli sanxerunt, quorum constitutio inter cætera illud quoque habet: *Qui affligit animam suam in Dominica, male reus est Deo*, testis Epiphanius lib. 3. tom. 1. contra Hæreses. Olim etiam ad vitandum scandalum, in Dominica non jejunabant Catholici, ne scilicet Manichæorum hæresim, & ritum amplecti viderentur, qui suis auditoribus ad jejunandum istum, tanquam legitimum diem constiterunt. Quapropter contra Manichæos in Canonibus Græcarum Synodorum constitutum reperitur can. 57. *Si quis Presbyter publica pœnitentiâ a Sacerdote accepta, ut aliqua necessitate die Dominica pro quadam religione jejunaverit, sicut Manichæi, anathema sit.* & in Decretis Melchiadis Papæ, *Jejunium Dominicæ diei & quinta feria nemo celebrare debet &c.*

Qualiter
prohibita
carnes?

Impugnatur dicitur nec o ciborum per Hæreticos, cum Deus in lege scripta non respuat alias carnes, quam de quibus in Levit. cap. 11. vers. 2. 3. & 4. *Hæc sunt animalia, quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis: quicquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut & Camelus, & cætera, non comedetis illud, & infra. Omne quod habet pinnulas, & squamas tam in mari, quam in fluminibus & stagnis, comedetis, &c.* Similiter in Act. Apost. cap. 10. dictum est Petro per visum *Occide, & manduca omnia quadrupedia, serpentina terræ & volatilia cœli*: & alia similia loca iidem Hæretici adducunt, quæ contra Catholicum abstinentiæ ritum non loquuntur.

Quoniam non solum Jejunium, verum & Abstinentia, & Distinctio ciborum sunt maximè Deo grata; nec ulla in his est superstitio, cum ab Ecclesia ordinata hæc fuerint: nec de potestate illius ambigendum, ut valeat ipsa hæc decernere ad præceptum in conscientia, ut nos supra diximus. Hinc D. Hieron. contra Jovinianum lib. 1. cap. 10. qui ciborum distinctionem reprehendebat, & obijciens permissionem à Deo homini factam post diluvium circa comestionem carnum, sic inquit. *Quod autem nobis obijcit, in secunda Dei benedictione comedendarum carnum, licentiam datam, quæ in prima concessa non fuerat: Sciat quomodo repudium juxta eloquium Salvatoris ab initio non dabatur; sed propter duritiam cordis nostri per Moysen huma-*

humano generi concessum est: sic & esum carniū usque ad Diluuium ignotum fuisse; post Diluuium verò, quasi in eremo murmuranti populo coturnices: ita dentibus nostris nervos & virulentias carnis ingestas, &c. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur. Hæc D. Hieron.

Ac præterea, quamvis esus carniū fuerit permissus à Deo; nihilominus contraventio divini præcepti, ac etiam inordinatus appetitus earundem carniū est reprehensibilis. Hinc D. August. tract. 73. in Joannem, *Non est malum carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est; & nihil abjiciendum quod cum gratiarum actione accipitur: sed quia sicut idem ipse ait: Malum est homini, qui per offensionem manducat; & si per hominis offensionem, quanto magis Dei.* Et paulo post: *Sed ut sciremus non Dei creaturam culpabilem, sed inobedientiam contumacem & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum, mortem primus homo invenit: Et Esau primatum suum non propter gallinam sed propter lentilulam perdidit.*

Et Fulgentius Ruspensis Episc. de fide ad Petrum cap. 3. in fin. in illa verba 1. Timoth. 4. *Quia omnis creatura Dei bona est, inquit: Ideoque servi Dei in eo, quod à carnibus, & vino abstinent: non tanquam immundas refugiant, sed mundioris vite instituta sectantur.* Et idem Fulgent. cap. 42. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; & Dei servos, qui à carnibus, & vino abstinent, non tanquam immunda, quæ facta sunt, respuere, sed à fortiori cibo, & potu pro sola castigatione corporis abstinere.*

Ex prædictis inferitur, ut non coinquinet animam, quod intrat in os; sed contraventio præceptorum Ecclesiæ: etenim cum sint quædam peccata in tantum mala, quia sunt prohibita, nempe operari cum mercede diebus festivis, &c. sunt autem & alia peccata ex se de sui natura semper mala, nempe occidere, adulterari, &c. infringere autem jejunium, seu abstinentiam ciborum, sunt mala solum in primo capite: liquidem Ecclesiæ Dei sponsa, & nostra Mater potuit in hoc nos sub peccati pœna obligare, &c.

Præter Vigiliis, abstinentias, & opera imperata, & necessaria ad salutem, ut diximus: sunt etiam opera libera, & supererogationis Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, & si vis esse perfectus: dicit Christus ut mandata serventur: ad perfectionem consuluit omnia vendere, ipsum sequi.* Ergo sunt opera aliqua Deo gratia, ad quæ tamen nulla lege, aut præcepto adigimur: quemadmodum absque his ad vitam ingressus nobis patet: sed cum his Deo gratiores erimus; opera enim eorum sequuntur illos. Ibidem Christus docet esse quosdam Eunuchos, qui se castraverunt propter regnum caelorum. Eadem sententia est 1. Corinth. 7. *Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit: & qui non jungit, melius facit: nempe ut hic Deo magis placeat, eidemq; in terra eo modo constituatur amplior merces; quamvis talia opera ad perfectionem valentia non necessaria quidem sint, sed salubria, hinc Augustin. ad Hilarium epist. 89. inquit:*

Magister bonus mandata legis ab ista excelsiore perfectione distinxit: ibi enim dixit. Si vis venire ad vitam, serva mandata, hic autem: si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes. Et quod jejunium Quadragesimale necessarium satis differat à cæteris jejniis voluntariis, D. Ambros. serm. in Quadrages. Dominicæ primæ inquit: Sicut reliquo anno jejunare premium est: ita in Quadragesima non jejunare peccatum est: illa de arbitrio veniunt, ista de lege: ad illa invitamur, ad ista compellimur. & August. serm. 62. de tempor. Aliis diebus jejunare remedium est, aut premium; in Quadragesima non jejunare peccatum est. Simile occurrit in elemosynis erga egenos: esto quod in iis suprema egestate pressis teneamur ex lege illos sublevare: erga cæteros autem non necesse ad salutem, ut sis munificus. 2. Corinth 9. conferat elemosynas; Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.

Atqui hæc intelligit sacrosancta Ecclesia per supererogationis opera, in quæ sæva, & effusa audacia irascuntur sectarii, quibus similia sunt Religiosorum vota Castitas, Obedientia, & Paupertas, macerandæ carnis artes, jejunia, flagella, cilicium; afendi spiritus ratio; multæ elemosynæ; frequens oratio; frequens communio; abdicatio voluptatum; & quæ cætera vel pietas invenit, vel suggerentur ex tempore, ut pulchrè D. Hieron. ad Eustoch. *Memini me clamantem diem crebrò junxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, donec rediret Domino impetrante tranquillitas. O ubi nostræ preces? ubi constantia in illis?*

Intueamur veteres eremi cultores, Virginum agmina, Martyrum integros exercitus; & nos vitamque nostram: aut illi; aut nos fatui: nam si per convivia, purpuram, divitias, honores, delicias omnis generis via ad cælum patet; quò Martyrum sanguis, Virginum continentia, Confessorum labor, & unum vita tota continuata serie martyrium? & multos in his reperimus è Regio sanguine, prima nobilitate, summa eruditione, maximis opibus. Et ut alios taceam, excutiamus Davidem: videamus illius post delictum pro potu lachrymas, pro pane cinerem, pro lecto pulverem, pro purpura faccum: & quem sequuti nos sumus non semel delinquentem, sequamur pœnitentem, & delictorum veniam inde speremus. Non ne ad crucem singulos Christus invitat? aut alia ad hoc via, quam illa, quam prior ipse calcavit, & per quam præmia spondit? Etiam in humanis, ubi nulla lucta, nulla victoria; hanc qui sustulit, etiam præmia sustulit. Et illi Apostolo teste, ut corona peritura cingantur: nos aeternam cogitantes, non majora meditabimur? meminimus verborum Christi apud Matth. 21. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Aliud qui cogitat, fallitur: & supererogationis opera maximè inde exoptanda.

C A P. LXIV.

De Libero Arbitrio.

Magna fuit inter Ethnicos Philosophos, & Hæreticos controversia, quod humani successus fatalitate, vel necessitate penderent, ut voluit Heraclitus. Gratia auxilium damnarunt Manichæi, & omnia ad liberam voluntatem redegerunt Pelagiani: Ad siderum influxus omnia referebant Priscillianistæ: Alii peccatum absolute

absolutè dependens à Deo : alii in totum à Dæmone procedere, & alia ejusmodi deliria dixere.

Summa Dei Sapiaentia, & ipsamet veritas non privavit hominem libero Arbitrio. Ecclesiasticus cap. 15. vers. 14. & 18. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: Ante hominem vita, & mors; bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* & idem Ecclesiasticus cap. 31. vers. 8. *Beatus vir, qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris: Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua: Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit, &c.* Et in Deuter. cap. 30. vers. 19. Moyses loquutus est populo, postquam tradidit eilegem. *Testes invoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem; benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut tu vivas, & semen tuum.* & in lib. Josue, loquutus est Josues cap. 24. vers. 14. & seq. *Nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde, &c. Sin autem malum vobis videtur, ut Domino serviatis, optio vobis datur; eligite hodie, quod placet, cui servire potissimum debeatis. Ego & domus mea serviemus Domino.*

Et Christus Redemptor noster volens inferre liberum Arbitrium homini traditum, dixit Juveni desideranti salvari: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* & idem Christus plorans supra Hierusalem, Matth. 23. vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum congregat Gallina pullos suos sub alas, & noluisti?* & apud Lucam. cap. *Regnum Dei intra vos est.* Quæ Christi verba in hunc sensum liberi Arbitrii citat Irenæus lib. 4. advers. hæres. cap. 72. & Cyprian. lib. 3. ad Quirinum cap. 52.

Sed quo hæc Christi vocatio, si sit in damnationem? non vocantis, sed renuentis vitio: infortunata vocatio, quæ vocati negligentia, facta est in pœnam. At contra, Beati qui provocantur in gaudium, qui associati sunt nuptiis Agni, ad quos etiam illa videntur dicta Apocal. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.*

Sed perpendamus quæso, quantum deferant præfici sancti Patres Libero Arbitrio.

Sanctus Clemens reprehendens Simonem Magum, qui negavit liberum arbitrium lib. 3. recognit. ex persona sancti Petri sic inquit; *Sed dic, quomodo ergo Deus judicat secundum veritatem unumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc siteneatur, convulsa sunt omnia, frustra erit studium sectandi meliora: sed & iudices sæculi frustra legibus præsumunt, & puniunt eos, qui male agunt: non enim in sua potestate habuerunt, ut non peccarent: vana erunt & jura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri & hi qui servant cum labore justitiam: Beati vero illi, qui in deliciis positi cum luxuria, & scelere viventes tyrannidem tenent.* Hæc S. Clemens.

Justinus Martyr quæst. 103. Gentilibus respondet. *Voluntate ad possibilea utimur, non ad impossibilea. Nam operibus, quæ possibilea sunt, & in potestate nostra sita; si vel fiant, vel non fiant, aut laus debetur, aut vituperium: eo autem, quod non velimus, non eo, quod non possumus, omnes peccamus homines, &c.*

Clemens Alexandrin. lib. 1. Stromat. *Nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, & aggrèdendi, sed sit vitium involuntarium.*

Origen. hom. 12. in Numer. *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus poscit à te? Erubescant illi hæc verba, qui negant in homine esse liberum arbitrium: Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate, quod poscente Deo deberet offerre?* & idem Origen. homil. 20. in Numer. *Sui arbitrii est anima, in quam voluerit partem, est ei liberum declinare; & ideo iustum Dei iudicium est, quia sponte sua, sive bonis, sive pessimis monitoribus paret.*

Euseb. Cæsariens. lib. 6. de præparat. Evangel. cap. 5. *Unicuique rationali anima liberum arbitrium natura inest; bonum ergo id ad eligenda bona creatum. Ideo quando male agit, non est natura culpanda: non enim natura, sed præter naturam malum agitur, cum sit electionis depravata, non nature opus.*

S. Basiliius homil. quod Deus non est auctor malorum. *Unde anima mali capax est? Quomodo libero facta est arbitrio, quod creatura rationali maxime participi conveniebat; solutam enim hac omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accepit.*

Cyillus Hierosolymitanus Catechef. 4. de anima, inquit; *Anima sui juris, sui que arbitrii est, & Diabolus eam sollicitare, fallereque potest; at cogendi, nisi velit ipsa, potestatem non habet: suggerit tibi scortationis cogitationem; si velis, admittis; si nolis, non admittis; si enim necessitate scortaris, quamobrem Deus gehennam paravit?*

Gregor. Nazianz. apologet. 1. inquit; *Quod etiam ipsum summa, ac singularis Dei bonitatis argumentum est, nimirum facere, ut virtus nostra quoque aliqua ex parte sit, nec natura tantum nobis inseratur, sed etiam per voluntatem, liberique arbitrii in utramque partem agitationem excolatur.*

Chrysoft. homil. 60. in Matth. *Cum autem necessitatem dicat, non quia potestatis libertatem, potestatemque liberi arbitrii tollat; nec quia necessitati rerum humanam subiciat vitam, hoc dicit; sed quod omnino venturum est prænuntiat, quod Lucas aliis verbis expressit; impossibile est, ut non eveniant scandala.*

Tertull. lib. 2. adverf. Marcionem cap. 5. *Liberum & sui arbitrii, & sue potestatis invenio hominem à Deo institutum, nullam magis imaginem, & similitudinem Dei in illo animadvertens, quam ejusmodi status formam.*

S. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum cap. 2. in eodem themate, quod nos non trahamur necessitate ad vitium, seu ad virtutem, inquit; *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: Alioquin tibi necessitas est nec damnatio, nec corona est. & idem ad cap. 5. Matchæi. Si præcepta Dei custodiens; filius quis efficitur Dei; ergo non natura filius, sed arbitrio suo.*

S. Augustin. lib. 1. de libero arbitrio cap. 16. inquit; *Quid quicque sectandum, & amplectendum eligat, in voluntate esse positum constituit, nullaque re de arce dominandi, rectoque ordine mentem deponi, nisi voluntate. & idem in lib. de Gratia, & libero*

berò Arbitrio, cap. 17. *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* & idem in lib. de vera Relig. cap. 14. *Nunc vero peccatum usque adeo voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc quidem manifestum est, &c.*

Quamvis auctoritates prædictæ tanti sint ponderis; aliqui tamen majori forsan ignorantia, quàm malitia, cogitant, quod deferre libero arbitrio, sit tollere Dei præscientiam, ac etiam diminuere divinam gratiam; ac etiam, quod sacra testatur Scriptura, ut omnia mala in Civitate comminetur Deus. Quo ad præscientiam respondet D. Augustinus lib. 5. de Civitate Dei, cap. 10. his verbis: *Quocirca nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare præscium futurorum: sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter, & veraciter confitemur: illud, ut bene credamus: hoc, ut bene vivamus.* & paulo post. *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præcivit: imo ideo non dubitatur ipsum peccare, cum peccat; qui ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præcivit, qui si nolit, utique non peccat; sed si peccare voluerit, hoc ipse etiam præcivit.*

Et circa hujusmodi Patrum auctoritates, deferatur liberum arbitrium in homine, sed non detrahatur auxilium Gratiæ Dei; ut inquit Joann. cap. 6. ex persona Christi. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Unde D. August. lib. Meditationum cap. 4. tom. 9. ait: *Et nisi prævenierit Deus miserando impium, non est quod glorificet pium.* & ita concilientur duæ extremitates Manichæorum, & Pelagianorum, ut refert idem S. August. epist. 47. ad Valent. *Quantum ergo potuimus, egimus cum istis, & vestris, & nostris fratribus, ut in fide sana, Catholica perseverent: Quæ neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in bonam: neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid, sive vi ex malo convertatur in bonum.*

Quatenus autem supponant sectarii Deum non modo permittere, sed velle peccata: malitiam non ab homine productam, sed habere Deum auctorem: ac Deum operari peccatum per hominem; & alia similiter impiè dicta. Quibus respondetur, quod *Deus intentator malorum sit*; nec in istis aliæ ejus partes, quam vel ob eorum mortaliū antea facta scelera, vel ob divini judicii dispensationem arcanam ac justam, ita recedit; ita gratiæ suæ lumen ab indignis abscondit; ut deinde justè ac merito suæ fragilitati relicti, in scelera impingant, quæ vitare quidem possint, et nolint: quæque illis ad damnationem sint, Deo autem ad probationem bonorum, & ad misericordiam aut judicii sui lucem, & denique ad humanarum rerum ordinem. Itaque indurasse dicitur cor Pharaonis, ubi aliam gratiam non concessit; quàm qua uti homo poterat uti, & qua tamen uti noluit; qui injuste quidem peccavit, sed Deo nolente. Quin imo tam peccatoribus, quam peccatis, Deus ad gloriam suam utitur, qui solus ex malis bonum facit. Pharaonis cum Moyse lucta miraculis causam dedit: Judæorum scelere victima Patri oblata, & inde fidelibus salus; & similia.

Quod autem spectat ad Gratiā, S. Chrysostr. epist. de Adam & Heva inquit; *Auxilio & munere Dei liberum arbitrium non tollitur, sed liberatur; ut detenebrosum arbitrium,*

nebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum.
Et S. Leo IX. epist. ad Petrum Antiochen. inquit; *Gratiam Dei prævenire & subsequi hominem, credo & profiteor, ita tamen ut liberum arbitrium rationali creaturæ non denegem.*

Summum ergo Dei beneficium est liberum arbitrium, per quod, ut expendit D. Hieronym. in epistola ad Damasum de filio prodigo, à cæteris animantibus distamus, & ad exemplum Dei permissum est nobis facere quod velimus, de quo D. Bernard. serm. 81. in Cantica sic inquit; *Arbitrii libertas est planè divinum quiddam præfulgens in anima, tanquam gemma in auro: quod & summum naturæ nostræ splendorem atque ornamentum adfert; & nullis criminibus aboleri, nullis calamitatibus minus, nulla externa vi labefactari, destruive potest.* Sed ad hæc & familia sectarii eorum perfidia indurati, facti sunt sicut aspidæ sordæ obturantes aures suas.

C A P. LXV.

Quod Fides absque Operibus non valeat justificare.

Non est novum in præsentia, quod homines impii abutantur verbis sacrae Scripturæ: siquidem August. lib. de fide, & operibus cap. 14. refert quosdam falsos Apostolos immediate post tempora Christi opera bonareprobasse, ex verbis Apostoli male intellectis in epist. ad Romanos cap. 1. *Iustus ex fide vivet:* quod excutiendum (inquit August.) à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant; si ad eam obtinendam, sufficere solam fidem putaverint: bene autem vivere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint, &c.

Simon Magus nominabat præcepta legis, *Injustam servitutem*, ex Irenæo lib. 1. hæres. cap. 20. de Simone Mago: (sic enim agebat ille) secundum Gratiam salvari homines, sed non secundum opera justa: non enim esse naturaliter operationes justas, sed ex accidenti: per hujusmodi præcepta in servitutem deducentes homines. Quod idem refert Theodoret. de hæretic. fabulis: & Nicetas lib. 4. thesaur. cap. 1.

Eunomius volebat quodlibet, quamvis enorme peccatum, non obesse ei, qui fidem recepisset. Augustin. hæres. 54.

Bigardi (ut inquit Sigebert. in Chron. ann. 415.) dicebant, quod exercere se in actibus virtutum, sit hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Alia plurima sunt, in quibus impiè debacchantur nonnulli, ut genio indulgeant, nec animum in arctam disciplinam cogant; quæ voluptates secludunt, & corporis pondus assidua pietate cogunt ad cælum: supponentes ex eorum prætenfa fide nullum opus meritorium esse: nec propterea orando, meditando, vigiliis, jejuniis corpus emacerando opus esse ad salutem. Sed quæ deliria hæc sint, vidcamus ex sacro Textu, & sanctis Patribus.

Exclamat Regius Propheta ad Deum in Psalm. 15. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, &*
opera-

operatur justitiam. & in Psalm. 18. In custodiendis illis retributio multa. & in Psalm. 61. Quia reddet unicuique juxta opera sua.

Christus Redemptor noster aperte testatur mercedem operum, apud Matth. cap. 5. inquit; *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. & infra. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona. & paulo post: Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in Regnum cælorum. & idem Matth. cap. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. & Luc. cap. 10. Hoc fac, & vires. Joann. cap. 15. Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego precipio vobis. & Apost. ad Romanos cap. 1. Qui reddet unicuique secundum opera sua.*

S. Jacobus in sua Catholica epistola, cap. 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? & infra. Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. & paulo post, Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo; & non ex fide tantum? & infra. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.*

Et Divus Petrus in 2. epistola cap. 1. *Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.*

Sed omiſſis aliis sacri textus auctoritatibus, comprobemus hoc idem ex sanctis Patribus, ut non ex fide tantum, sed etiam ex operibus justificetur homo. Etenim Joann. Chrysoſtom. homil. 9. in Joannem, inquit; *Nolimus igitur, nolimus inquam Dilectissimi, fidem nobis ad salutem satis esse existimare: Nam nisi vitam exhibuerimus puram, & hac cælesti vocatione digna nos induerimus vestimenta, quibus ad nuptias admittamur: nihil nos eripiet, quin eodem, quo ille miser, afficiamur supplicio. & idem Chrysoſtom. homil. 30. in Joann. Nunquid ergo satis est ad vitam æternam in filium credere? minime, non enim omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cælorum, &c.*

Hilar. in Matth. Can. 7. antemedium, inquit; *Salus Gentium omnis ex fide est, & in præceptis Domini vita est universorum.*

Ambrosius lib. 2. de officiis, cap. 2. *Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentum est bonum: habent & bona facta, quia vir justus, & dictis, & rebus probatur. & idem in cap. 11. Luc. lib. 7. Sed ne rursus fidei nos studiosos faciat, operum negligentes: perfectionem fidelis viri brevi sermone concludit; ut fide, & operibus approbetur, dicens: Hac autem oportuit facere, & illa non omittere.*

Et D. Hieron. ad cap. 7. Matth. circa medium, inquit; *Sicut supra dixerat, eos qui haberent vestem vitæ bonæ, non recipiendos, propter dogmatum nequitiam: ita nunc è contrario asserit, ne his quidem accommodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter vivunt, & doctrina integritatem malis operibus destruunt. & idem Hieronymum. lib. 2. in Jovinian. cap. 1. inquit; Frustra nobis in eo plaudimus, cujus mandata non facimus: scienti bonum, & non facienti illud, peccatum est: quomodo corpus sine spiritu mortuum est, sic & fides sine operibus mortua est. Nec grande precemus, unum Deum nosse, cum & Dæmones credant, & contremiscant.*

Confirmantur prædictæ auctoritates ex D. Jacob. in sua epist. cap. 2. vers. 17. quod fides sine operibus mortua sit: & propterea non valeat ex se vivificare.

Ac etiam: *Qui non diligit, manet in morte*; ex epist. 1. cap. 3. ergo absque charitate non potest fides justificare.

Præterea habetur 1. Corinth. cap. 13. *Si habuero tantam fidem, ita ut montes transferam; charitatem autem non habuero: nihil sum.* Ergo fides per se sola non justificat.

Quo vero ad auctoritates sacræ Scripturæ, ut nostra salus à Fide pendeat: Debent illæ intelligi non de sola Fide; sed de ea unâ cum operibus.

Nec propterea refragantur in hoc verba Domini ad Magdalenam Luc. 7. *Fides tua te salvam fecit.* Et ad Latronem, cui verè credendo dixit; *Hodie mecum eris in Paradiso*: siquidem respondetur, ut Magdalena non defuerit spes, qua confirmata accessit ad Salvatorem: non charitas, quæ prædicatur ibi; *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*: Nec pœnitentia, quia ex dolore commissõrum criminum lacrymâ rigavit pedes Jesu, & capillis capitis sui terisit. Pariter in Latrone non defuere ad meritum opera; quia ejus fides in hoc patuit, quod Dominum in tormentis positum confessus est: resulsit spes, dum palam edixit; *Memento mei, dum veneris in regnum tuum*: Charitas fuit, quod ei adherere concupivit: & exercuit pœnitentiæ actus, qui de sceleribus suis conquestus fuerat Luc. 23. *Et nos quidem suscipimus, nam digna factis recipimus.*

Fidem habuerunt etiã ex his qui non salvantur.

Supponunt etiam Sectarii: illos, qui à Deo & semita salutis deficiunt, veram fidem nullo tempore habuisse: Quod à sacris Scripturis abhorret: *Fecit Joas rectum coram Domino omnibus diebus, quibus docuit eum Jojada Sacerdos*: nec tunc caruit fide. Galata, quos à bono cursu deflexisse Apostolus scribit, non potuerunt tunc bene vivere, & fidem non habere. Sed nihil insignius Christi verbis; *Refrigescet charitas multorum: qui autem perseveraverit in finem, hic salvus erit.* Nec dubium ut hi, quos à charitate abituros, nec perseveraturos Dominus hic prædicat, cœlo potiti essent, ac fidem utrique habuissent; si perseverassent, nec à charitate abjurassent.

Omnia opera non esse peccata.

Dum volunt Sectarii, Fidem solam sufficere: pergunt, & omnia hominum opera esse peccata pronunciant: quamvis peccata electorum omnia venialia. Quibus respondemus, quod Deus misericors sit, & veniam peccatis indulgeat, nec peccatis delectetur; imo se multis hominum operibus delectatum: ergo illa opera peccata non erant. Genes. 8. ubi de sacrificio Noe: *Odoratusque est Dominus odorem suavitatis.* Item Genes. 22. ad Abraham: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Quod si tantopere placuit Deo; nec fuisse peccatum dicendum est: Nihil frequentius in scripturis. *Fecit rectum coram Domino: Fecit rectum in oculis Domini: studiosè egisti quod rectum erat: placuit sermo coram Domino, &c.* Et quo ad peccata, quæ sunt mortalia contra divinam legem, pœnam merentur æternam: quæ autem venialia præter Dei voluntatem, post aliquod temporale supplicium veniam merentur. D. Hieron. advers. Jovin. lib. 2. *Sunt peccata levia, sunt gravia. Aliud est decem millia debere, aliud quadrantem: & de otioso quidem verbo, & adulterio*

adulterio rei tenebimur, sed non idem suffundi & torqueri; erubescere & longo tempore cruciari. & D. August. in Enchiridio cap. 71. De quotidianis autem, levibus brevibusque peccatis, sine quibus hac vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.

Et dum legitur in sacro textu, quod nos ex operibus non justificemur: Respondetur loqui de operibus ante fidem: seu ante infusionem gratiæ: seu de operibus ceremonialibus legis: seu de his, quæ homo in statu peccati mortalis fecit &c.

Nec dicendum, ut supponunt sectarii, quod per opera nostra obscuretur Christi meriti. Quoniam nos fatemur, impio quidem per Christum peccata dimitti; *Christi meritum non obscuratur per nostra opera.* sed dicimus velle etiã Deum, ac vires tribuere, ut id propriis operibus consequamur: nec propterea Christi meritum obscuramus, sed extollimus, qui docet non solum omninã operari, ac producere, sed etiam rebus creatis vim operandi, ac producendi similia confert: nihil enim est, quod magis declaret excellentiam & perfectionem causæ, quam si non solum ipsa possit operari, sed etiam aliis vim operandi tribuere: ex quibus plerique Patrum ac Theologorum tradunt, & explicant, applicationem meritum Christi fieri per opera nostra: unde ex epist. Jacobi cap. 2. *Si fides non habet opera: mortua est in semetipsa.*

Contremiscant ergo & paveant sectarii de mendacio in eorum præsumpta fide: Quoniam ex Psalm. 30. *Veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.* Nil dico, nisi, moriendum: forsitan & hoc momento. Cogitent hic secum sectarii, quantum referat ad salutem bene & malè operari: quem vellent morte jam jugulo insidente imitatos fuisse, Christum, an pravorum suorum dogmatum auctores? De æternitate res agitur: & cogitent.

C A P. LXVI.

De Funeribus præscorum Christianorum.

Diximus in libro de prophanis Romanorum Ritibus, ac etiam in alio libro de Ægyptiorum Ritibus, satis prolixè de Ethnicorum Funeribus; nec in præsentibus, cum de Christianorum Ritibus tractemus, ullatenus prætermittam ostendere, quanto studio invigilaverint præsci Fideles nascentis Ecclesiæ (Ethnicis tunc sævientibus) in Defunctorum obsequio, & Martyrum præsertim, ut eorum corpora sepulturæ mandarent; adeo ut ea etiam magna pecunia mercarentur; ut ex epistola Ecclesiæ Gallicanæ ad Fideles Asiæ apud Euseb. histor. lib. 5. cap. 1. *Quæ autem ad nos videbantur, sanè magnum mœrorem propterea in se complecti; quod Martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas; neque enim Nox ad hanc rem aliquid asferre præsidii, neque magna pecuniæ vis eorum animos fletere, neque preces, nulla ex parte placare poterant.* Et in Actis SS. Jonæ, & Barachisi apud Surium tom. 1. 19. Martii. *Cum autem vir quidam pietate insignis sanctos Ionam, & Barachisum coronatos intellexisset; accessit & Sanctorum tabernacula quingentis miliaribus Daricus, & tribus vestimentis sericis emit ab iis, à quibus servabantur: Neque verò sola SS. Ionæ, & Barachisi corpora mercatus est, sed & illorum etiam, qui ante ipsos martyrium perulerant.* Ac etiam de capite sancti Jeronis Martyris Melirenis in Armenia empto auri pondere, refert Surius in ejusdem vita, tom. 6. 1. Novembr.

*Vigilia, &
Exequia.*

Fuit igitur mos eorundem Fidelium, antequam Martyrum, seu Confessorum corpora sepelirent, simul convenire in celebratione Vigiliarum, & Exequiarum; ut de sancto Severiano Martyre legitur in ejusdem actis apud Surium tom. 5. nona Septembris. *Sequenti autem die, quidam ex piis, quibus Martyr vivens suam mandaverat sepulchram, simul convenientes, cum Martyris illud corpus magnifice composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quacunq; solem Christiani, peregrissent, desiderantibus simul, & colentibus, manibus elatura media nocte tulerunt in patriam Martyris.*

De sancta Felicitate, & filiis habetur in Cod. Lateranensi. *Deinde collecta Christianorum Phalanx per opaca noctis venere ad locum, quo sancti Martyres, sanctorumque pignora corpora inventa jacebant, tacitè Domino psalmodia concinentes, ex humo sanctorum membra levaverunt &c.*

In exequiis Pudentis Senatoris interfuit etiam sanctus Pius Papa, ut in Actis sanctarum Praxedis, & Pudentianæ sub nomine Pastoris apud Mombrit. tom. 2. *Quod audientes Christiani, unà cum sancto Pio Episcopo undique confluxerunt, & exequias juxta traditionem Ecclesiasticam in hymnis, & canticis celebrantes dicarunt Deo Virginibus assisterunt, &c. Unde nota verba illa; juxta traditionem Ecclesiasticam.*

Idem quoque servatum in obitu Confessorum: ut de sancta Macrina sorore refert sanctus Gregorius Nissenus apud Surium tom. 4. die 29. Jul. *Interim dum hac agebamus, & Virginum cantu lamentationibus commixto resonabat locus: fama nescio quomodo, undique diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt; adeo ut concurrentes vestibulum non caperet. Cum igitur nocturna pervigilatio, ut in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum advenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum, & mulierum multitudo, psalmorum decantationem stertibus interpellabat.*

Quales essent ii psalmi, & preces, quæ in prædictis vigiliis, & funeribus cantabantur; refert Prudentius de S. Romano Martyre, quod mater ejusdem præfens martyrio filii canebat Psalmum 115. *Credidi, propter quod locutus sum; ut in hymno.*

Deinde dum ferit cerviculam

Percussor ense, docta mulier psallere

Hymnum canebat Carminis Davidici,

Preiosa sancti mors ab aspectu Dei.

Et sanctus Augustinus in obitu sanctæ Monicæ matris lib. 9. confess. cap. 12. refert, recitasse Psalmum 100. *Cohibito ergo à fletu illo puero, psalterium arripuit Evodius, & cantare cœpit Psalmum, cui respondebamus omnes Domus: Misericordiam, & Judicium cantabo tibi Domine.* Ac etiam Romæ receptum fuisse canere Alleluja in funeribus Defunctorum, tradit de suo tempore S. Hieron. epist. 30. ac etiam Baron. in ann. 334. ubi Spondan. num. 4.

Unde autem processerit origo exequiarum dierum tertii, septimi, & trigésimi? Vide Albinum de divin. offic. in duobus ultimis capitulis: qui ritus satis respondet Triennialibus, & Novendialibus Ethnicorum; quibus etiam illi sacrificabant pro Defunctis, ut refert Rosinus antiq. Roman. sed melius in proposito D. Ambrosii Epistolarum

larum lib. 5. de obitu Theodosii, sic inquit. Quod alii tertium, alii tricesimum, alii septimum, alii quadragesimum observare consueverunt in officiis mortuorum: quid doceat lectio, consideremus. *Defuncto Jacob precepit Joseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eum: & sepelierunt sepultores Israel, & compleverunt 40. dies, & luxit eum septem diebus.* Hæc ergo sequenda solennitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuter. 34. scriptum est. *Quia planxerunt filii Israel Moysen 30. dies, & consummati sunt dies luctus.* Utraque ergo observatio habet auctoritatem, qua necessarium impletur pietatis officium.

Lavabant fideles deinde ante sepeliendum corpora Defunctorum, ut hinc indid- *De lotio-*
 carent animam à culpa mandatam propter confessionem, & pœnitentiam; ac etiam, *ne.*
 quod corpus in extremo judicio consequeretur claritatem, & gloriam æternam. Gu-
 glielm. Durandus in Rationali lib. 7. cap. de offic. refert ibi. *Deinde corpus, nisi vi-*
vens noviter inunctus fuerit, debet lavari; ad significandum, quod si anima per confessio-
nem à culpa mundata sit, utrumque (scilicet anima, & corpus) æternam glorificationem,
& claritatem in die judicii consequeretur: quodque illi (secundum Job) vere in Domino
moriantur, qui nullam secum portant maculam, sed in hoc mundo per pœnitentiam dere-
liquerunt. Hæc Durandus.

Et hunc usum tempore Apostolorum servatum; ut de Tabita in Actis Apost. *cap. 9. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur: quam cum lavissent, posuerunt eam in Cœnaculo.*

Quin immò sanctus Joannes Chrysostomus homilia 84. in Joannem testatur corpus Salvatoris nostri à Cruce depositum lotum fuisse, his verbis: *Cum autem tem-*
pore urgerentur, & dum peterent eum à Pilato, & lavarent, jam Vesper adventaret.
 Unde dictus Durandus in tractatu de sepulturis, & exequiis inquit; *Ex Chrysostom.*
homil. 84. in Joannem, constat morem eum jam observatum ante mille ducentos annos;
immo jam ætate Christi, dum ibi asseverat, Christi corpus à Josepho, & Nicodemo lotum;
quod licet Evangelium non exprimat, ex hoc ita sentit, quoniam credit eos nihil omisisse
eorum, qua præstare potuerunt ad honorificam ejus sepulturam: Noverat eum morem
tunc observatum, nihilque obstitisse, cur minus lavarent; ideo censendi sunt id non omisis-
se, & ita lavisse. Hæc Durandus. Qualis mos conformis est Evangelistæ verbis; *Sicut*
est mos Judæis sepelire. Meminit de tali lotionis ritu, loquens de sancta Tarilla ami-
 ta, sanctus Gregorius in homil. 39. in Evangel. ibi. *Cumque corpus ejus ex more mor-*
tuorum ad lavandum esset nudatum. longo orationis usu in cubitis, & genibus Camelorum
more inventa est obdurata cutis.

Et Gregor. Turon. de glor. Confess. cap. 104. *Abluta juxta morem collocatur*
in feretro, atque in Ecclesiam deportatur.

Refert Beda tom. 3. in vita sancti Cuthberti cap. 41. quod aqua, quæ inservierat
 ad lotionem corporis ejusdem sancti Defuncti, energumenum liberaverat. Ac etiam
 refert Surius in vita S. Amatoris Episcopi Antifiodor. 31. Jul. Aqua lotionis corporis
 prædicti Sancti fuisse sanatum paralyticum.

De an-
ctione.

Ungebantur corpora post lotionem, ut de Magdalena Christus Redemptor loquitur Matth. 26. *Mittens enim hac unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* & Marc. cap. 14. *Prævenit ungere corpus meum in sepulcrum.* Unxit deinde Magdalena cum aliis mulieribus idem Corpus Christi post mortem Marc. 16. *Cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Quod etiam refert Luc. cap. 23. & 24. Quamvis id ante peregissent Joseph ab Arimathia, & Nicodemus, Joann. 19. *Venit ergo, & tulit corpus Jesu (nempe Joseph ab Arimathia) venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primum, ferens mixturam Myrrhæ, & Aloes, quasi libras centum.* Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt linteis cum aromatibus, sicuti mos est Judæis sepelire.

Hunc autem unctionis ritum fuisse factum erga corpus sanctissimi Petri Principis Apostolorum, refert Baron. tom. 1. ann. 69. his verbis; *Cum in Cruce sic affixus martyrium consummasset, à Marcello presbytero ejus corpus curatum, aromatibusque conditum, magnificentiſſimè more Regio, nedum Judaico, tradidit sepulturae.* Quod idem legitur apud acta plurimorum Martyrum, & refert Baron. in ann. 34. ubi Spond. num. 91. & seq. *Christianorum corpora unguentis delibata insepulta remanere duobus, vel tribus diebus, & interim orationes, & suffragia fiebant.*

Inter aromata talis unctionis principalis erat Myrrha: refert Rufinus Aquilejensis: *Myrrha est species valdè amara, de qua ungitur corpus mortui, ut non putrescat, & pellit vermes.* Et Prudent. lib. 10. ad Defunct. exequias.

*Asperſaque Myrrha, Sabao
Corpus medicamine, servat.*

Inſerviebat etiam in hoc aliquando Balsamum, ut refert de duodecim fratribus Surius tom. 5. 1. Septembris. Erat enim in usu mel, ut in vita S. Epiphani, refert Nicephor. histor. Eccles. lib. 12. cap. 46. ibi; *Quem comites ejus melle oblitum, ne quid forte ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt.* Et de hujusmodi aromatibus nos scripsimus in lib. de prophanis Ethnicorum Ritibus.

De usu
invol-
vendi
corporum.

Postquam condiderant corpora cum aromatibus, mos fuit Hebræorum eadem involvendi, & fasciis ligandi; ut ex citato cap. 19. Joann. circa diligentiam in sepeliendo pretioso corpore Redemptoris nostri, idem testatur Matth. 27. *Et accepto corpore Joseph, involvit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo novo.* & Marc. 15. *Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento; sicuti & Luc. 23.*

Consuevere etiam Hebræi involvere alio sudario faciem Defuncti, & ita de Christo Domino refert sanctus Joann. cap. 20. *Venit ergo Simon Petrus, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput ejus; non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.*

De præfato Hebræorum more constat ex Lazaro resuscitato, ut apud Joann. 11. *Et prodit qui fuerat mortuus, ligatus manus, & pedes institis, & facies illius sudario erat ligata. Dicit ei Jesus: Solvite eum, & sinite abire.* Hoc idem innuit Prudentius in Apotheosi.

Solvite

*Solvite jam late redolentia vincla sorores ,
Solut odor sparsi spiramen aromatis efflat.*

Et ita in Christianorum monumentis Lazarum effigiatum videmus more infantium involutum. Unde Joann. Episc. Constantinopolitanus, de quo Beda in hist. tom. 6. inquit: *Lazarum in monumento cunabulis involutum, & Nazianz. de Christo sepulto; En involutus linteis istis jaces;*

Prius involutus qui puer eras fasciis.

Aliquando fuit etiam solitum involvere corpora non fasciis, sed magna sindone: & sic utroque modo in Cæmeteriis urbis inventa sunt corpora sepulta; & propterea Dionys. Alexandrin. magna diligentia præparabat sindona, ut involveret corpora Martyrum; apud Euseb. hist. lib. 7. cap. 10. & Maximus Præfes sic comminatus fuit Martyri Taracio, ut legitur in annal. Baron. tom. 2. ann. 290. *Nonne sic te perdam, & reliquias tuas, ne muliercula in linteamina corpus tuum involvat, & unguento, & odoribus adornent. Sed (scelestè) jubebo te comburi, & cineres hæc in ventum dispergam.* Involuebant linteaminibus etiam corpora Confessorum, ut apud Surium tom. 5. die 6. Septembris in vita S. Umberti, qui requisivit à sancta Aldegunde unum ex his linteis pro involvendo suo corpore in sepulchro.

Unde apud D. Hieronymum in epistola ad Rusticum Narbonens. tom. 9. fit mentio de laborantibus, quorum officium erat corpora fidelium Defunctorum obvolvere, & cooperire; quos, & alio nomine Fossarios dictos, refert Baron. ann. 44. ubi Spondan. num. 34.

Prohibitum tamen fuit ex Concilio Arvernense cap. 3. & 5. *Ne pallis, vel ministeriis divinis Defunctorum corpuscula obvolverentur.* Item: *De opertorio Dominici corporis, seu palla altaris, nunquam sacerdotis corpus, dum ad tumulum evehitur, obtegatur: quia sacro velamine usibus suis non reddito, dum honorantur corpora, altaria polluantur.* Item Antifiodorense cap. 12. *Non licet mortuis, nec Eucharistiam, nec osculum tradi: nec velo, nec pallis corpora eorum obvolvi.*

Aliquando consuevere etiam induere Defunctorum corpora propriis ipsorum vestibus, & aliis preciosis ornamentis; ut nostris temporibus inventum Corpus sanctissimæ Virginis Cæcilie. Et idem refert Surius tom. 5. die 19. Octobris de corpore sancti Vari Martyris à Cleopatra Matriona sic induto, de qua consuetudine loquitur sanctus Augustinus, tom. 8. *Sed pompa est funebris, excipitur sepulchro precioso, involvitur preciosis vestibus, sepelitur unguentis & aromatibus.* Aliquando Defunctorum fidelium corpora albis vestibus, seu candido linteo obvolvebantur: refert Prudentius;

Candore nitentia claro

Pratendere lintea mos est.

Mos quoque antiquorum fuit, ut sancti Episcopi, Abbates, & Sacerdotes habitu Ecclesiastico sepelirentur, ad exemplum sacerdotum legis Mosaicæ, ut inquit Nicolaus de Lyra in cap. 10. Levitici. *Ex hoc autem quod Nadab & Abia fuerunt sepulti Ecclesiam vestibus sacerdotalibus, inolevit consuetudo, quod sacerdotes nova legis, cum vestibus*

sacerdotalibus sepeliantur. Sic etiam voluit Glossa cum scribentibus in Can. nemo, de consecrat. dist. 1. idem in antiquis Ritualibus, ut refert Duran. rational. lib. 7. de offic. Defunct. ac idem ferè refert Amalarius Fortunat de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 41. his verbis; *Apertè Dominus Beda declarat exequiis sancti Cuthberti, quomodo vestiri oporteat Sacerdotem defunctum.* Ita enim scribit de ejus exequiis: *Postquam ergo sancte memoria Cuthbertus Episcopus peracta communione elatus oculis, & manibus ad Deum, commendans, ei animam suam, & emittens spiritum, sedensque sine gemitu; obiit in via Parrum, à navigantibus in insulam nostram delatus, toto corpore lavato, capite sudario circumdato. Oblata (sic nominatur Calix) supra pectus sanctum posita, vestimento sacerdotali indutus, & obviam Christo calcamentis suis preparatus in sindone cerata involutus.* Eundem morem apponendi Calicem, & Crucem supra pectus Defuncti legimus de sancto Birinio Episcopo apud Surium, tom. 6. die 3. Decembris. *Invenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & insula rubra è panno serico, atque cum Cruce è metallo confecta pectori ejus imposita: Denique cum Calice ad umbiliculum ejus posito.* Et paulo post subdit. *Inventusque est annulus.* Et refert Cardin. Baron. sub ann. 504. num. 4. *Corpus S. Augustini ex Aphrica in Sardiniam, & dein Ticinum translatum cum baculo, & Mitra.*

Fit mentio de plurimis Sanctis, qui sacerdotalibus vestibus fuerunt sepulti, ut de sancto Gebardo Episcopo Constantinensi, Canisius antiquar. lect. tom. 6. sicuti & sanctus Annonus Archiepiscopus Colonienis apud Surium tom. 6. 4. Decembris: ac etiam sanctus Corbinianus Episcopus Frisingensis tom. 4. 8. Septembris apud eundem Surium, & alios. Quin etiam consuevere sepeliri Martyres etiam cum Dalmatica, seu Colobria, ut ex D. Greg. tradit Baron. in ann. 283. num. 4.

*Composi-
tio corpo-
rum.*

Fuerunt quoque potissimum intenti antiqui Fideles in componendis decenter corporibus Defunctorum, ut ex epistola Dionysii Alexandrin. relata per Euseb. hist. lib. 7. cap. 17. dum ait; *Quin etiam Sanctorum corpora manibus erectis, supinisque excipere: gremio suo reponere; occludere oculos; ora obturare; gestare humeris cadavera; decenter ornare; illis adhaerescere; amice complecti; lavare accurate; & linteo funebri involvere non gravati sunt.* Ac præcipuè S. Chrysoft. homil. in Job. *Subent parentes officia adhibere: manus componunt; oculos claudunt; corpus directe statuant; pedes reducunt, lavant; sepulchro condigno, dignis funeribus condunt.*

*Etiam
Martyrii
abscisso-
rum.*

At maximè studuerunt componere abscissa Martyrum corpora, illa in suum locum reducendo; ut de sancto Constantio Episcopo Perusino, & Martyre apud Surium tom. 1. 29. Jan. habetur: *Eaque in feretri formam constructa, corporis primo truncum imponunt, deinde huic caput sacratissimum, quam maxime possunt accommodatè connectunt:* Sicut etiam in corpore S. Petri Alexandrini testatur Ado in Martyrol. 5. Novembris. *Declinantes itaque triumphale funus, sacrum caput cervicis apponentes.*

*Corona
Virginum*

Fuit quoque mos ad capita Virginum apponendi florum Coronas, sicuti de sanctis Apostolis erga sanctissimam Virginem, apud Damascen. in dormitione sanctissimæ Virginis 15. Augusti inquit; *Postquam autem orones desiderio, simul, & debito satisfacerunt: & ex multis floribus, variisque hymnis contextam sacram contexuere Coro-*

nam.

nam, &c. Idem de S. Macrina sorore Gregorius Nissenus ejusdem frater in illius vita. *Vestiana propriis manibus ornans sacrum illud caput, &c.* Et de hujusmodi florum coronis super capita Virginum & Infantium defunctorum refert D. Hieron. tom. 1. epist. 26. ad Pamachium cap. 2. & D. August. lib. 22. de Civitate Dei cap. 8.

Sævientibus Tyrannis in Christianos deferebantur Martyrum corpora ad sepeliendum clanculum, & ut plurimum supra vehicula in ruralem usum, ut id Ethnicis calarent Ministris: Unde ex epistola Luciani de inventione corporis Protomartyris Stephani, relata in Annal. Baron. tom. 1. ann. 34. habetur. *Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, nisi per noctem quantos poteram religiosos Christianos habitantes Hierusalem in medio Judæorum, & hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministravi, ac persuasi illis ire occultè, ut portarent corpus ejus meo in vehiculo ad villam meam, & ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta. & poni eum in monumento novo in orientali theca, &c.* Appellabantur prædicta vehicula Birota, à duabus rotis, in actis S. Feliculae adjunctis, cum aliis actis SS. Nerci, & Archillei apud Surium tom. 3. 12. Maji ibi: *Sanctus autem Nicodemus presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus ejus ex cloaca, in quam fuerat projectum, nocte in Birota vehens illud ad casulam suam septimo miliario ab urbe Roma, via Ardeatina, ubi cum sepelivit, &c.*

Condebantur corpora in cæmeteris supina, respicientia etiam Orientem, sicuti Redemptorem nostrum fuisse sepultum, refert Beda in Marcum cap. 16. lib. 4. tom. 5. his verbis; *Introentes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt Angelum sedentem ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Jesu: Hoc enim erat in Dexteris; quod nimirum corpus, quod supinum jacens caput habebat ad Occasum, dexteram necesse est haberet ad Austrum.* Ac etiam similiter condita corpora Apostolorum Petri, & Pauli, refert Isidor. Hispalens. de vita & morte SS. cap. 79. & 80. *Ibi contra orientalem plagam.* De quo ritu testatur quoque Duran. Rational. cap. 7. ibi: *Debet autem quis sic sepeliri, ut capite ad Occidentem posito, pedes dirigat ad Orientem, in quo quasi ipsa positione orat, & innuit, quod promptus est, ut de Occasu festinet ad Ortum, de mundo ad sæculum.*

In iisdem Ritualibus habemus fuisse à Fidelibus appositas frondes virides sub capitibus Defunctorum. Duran. Rational. lib. 7. cap. 35. *Hedera quoque, vel Laurus, & hujusmodi, quæ semper servant virorem, in sarcophago corpori substernantur ad significandum, quod qui moriuntur in Christo, vivere non desinunt: nam licet mundo moriantur secundum corpus, tamen secundum animum vivunt, & reviviscunt Deo.* Et in hoc infelices Ethnici hallucinarunt, qui absque Resurrectionis cognitione ornabant corpora cyparisso, quod semel abscissum amplius non germinat.

De hoc eodem Usu erga corpus S. Valerii Episcopi testatur Gregor. Turonens. de Glor. Confessor. cap. 84. *Lauri etiam folia sub se habebat strata, de quibus assumens Episcopus multis infirmis præbuit medicinam.*

De corpore S. Umberti confessoris reperto 150. ann. post ejus obitum illæso, inquit Surius tom. 5. 6. Septembris. *Sed & herba à sepulchro ejus die apposita fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adeo virides sunt reperta, ac si terra radi-*

Quomodo ferebantur ad sepeliendū corpora.

Situs corporum in cæmeteriis.

Fronde sub capitibus.

radicitus inhaerentes, irriguus aquis virescerent. Et nostris temporibus in translatione corporum SS. Apostolorum Simonis, & Judæ ab antiqua Vaticana Basilica, fuerunt sub eorum capitibus reperta hujusmodi lauri folia; quod in actis publicis fuit tunc notatum.

Aqua & oleum benedictum.

Consueverunt etiam prisci Fideles aspergere Defunctum aqua benedicta: ut ex antiquis ritualibus, ut etiam apud Ethnicos mos fuit aqua lustrali, ut refert Rosinus lib. 5. cap. 34. antiq. Rom. *Qui à Sacerdote ter aqua pura aspergebantur, & ita expiabantur sive lustrabantur: Quin immo etiam oleo forsân benedicto aspergebant Defunctum.* S. Dionys. Areopag. de Eccles. Hierarch. cap. 7. *Infundit dormienti oleum summus Sacerdos.* In quem locum Dionysius Carthusian. *Aliqui forsân olei adhuc consecrati super illum mortuum aspergendo sic, ut modo cum aspersorio aspergitur corpus Defuncti aqua benedicta.*

Crucis.

Apponebatur quoque in monumentis ipsis Aqua benedicta, & signum sanctissimæ Crucis, ut ex dictis Ritualibus Duran. unde etiam reperiuntur in cœmeteriis vas vitrea, & lutea in dictum usum verisimiliter ibi accommodata.

In sepulchris Principum Apostolorum apposuit Constantinus Imperator Cruces, refert Anastasius in Sylvestro. *Beati Petri super os, unde conclusum est, fecit Crucem ex auro purissimo pensantem libras 150. in mensura loci, ubi scriptum est: Constantinus Augustus, & Helena Augusta: scriptum in litteris puris nigelli in Cruce.*

Insignia dignitatum.

Ponebantur etiam in sepulchris insignia dignitatum: instrumenta, vexilla, & similia, quibus usi jam fuissent Defuncti, dum viverent; ut de baculo Pastoralis aquæ sanctum Erebertum Archiepiscopum Coloniensem, apud Surium tom. 2. die 16. Martii legitur. *Cum igitur, & ipsum B. Pontifex allo qui inciperet, tangens prius latera ejus Baculo Pastoralis, cum quo fuerat tumulatus, vires ille resumpsit.*

Sanguis Martyrii.

Recondebatur in sepulchris Martyrum eorundem sanguis in vasis: refert S. Paulinus in vita S. Ambrosii apud Surium 4. Aprilis de sancto Nazario: *Vidimus autem in sepulchro, quo jacebat corpus Martyris, sanguinem Martyris ita recentem, quasi eadem die fuisset effusus.* Et apud corpus S. Cæcilie Virginis nostris temporibus repertum, extabant velamina, quibus illius sanguis effusus fuerat reassumptus: Ac etiam in sacris cœmeteriis à plurimis est animadversum.

Instrumenta martyrii.

Sicuti etiam una cum corporibus Martyrum recondebant instrumenta eorundem martyrii, ut etiam de sanctiss. Cruce, & Clavis, quibus Salvator noster passus est, repertis penes ipsius sepulchrum, referunt Theodoret. Socrat. Sozom. & Niceph. lib. 8 cap. 29. Sic etiam repertum corpus S. Clementis una cum anchora, qui illi ad colum alligata, demersus fuit in mare: annal. Baron. tom. 2. ann. 102. Refert etiam S. Ambros. exhort. ad Virgin. in princ. tom. 5. sumpsisse eum à sepulchro S. Agricole Crucem & Clavos, quibus fuit ille Cruci affixus; ac etiam de corpore S. Danielis Martyris Patavii reperto ann. 707. una cum iisdem clavis, quibus fuerat passus martyrium: refert Petrus Nital. lib. 2. cap. 60.

Quin immo etiam plurimi Martyres jusserunt sepelienda eorum corpora, una cum instrumentis eorundem Martyrii: ut de sancto Sabino, qui jussit sepeliri una cum

eum saxo, quo erat demergendus in flumen, refert Surius tom. 2. die 13. Martii: Nec non S. Babila iussit sepeliendum suum corpus cum catenis, quibus erat alligatus, refert sanctus Chrysostomus.

Apponebant etiam aliquando penes defunctorum corpora instrumenta, quibus illi in vita affixerant proprias carnes, nempe catenas, cilicia, & similia: ut de sancto Simeone Stilita anno 358. sepulto cum ferris, quæ ad domandum corpus, inquit Nicophor. lib. 14. cap. 15. *Juxta corpus ejus etiam Torques ferreus positus est.* Sicuti, & alia plurima in Sanctorum actis extant exempla.

Extabant quandoque in sepulchris Martyrum memoriæ, & acta eorum martyrii: de sancto Leontio refert Surius tom. 3. 18. Junii. *Hæc commentaria B. Martyris Leontii Cyrus quidam scriba in tabulis plumbeis conscripsit, & apud S. Martyris monumentum ea deposuit.* Et de corporibus SS. Gervasii, & Protasii refert sanctus Ambrosius epist. 53. lib. 7. reperta fuisse una cum actis eorundem Martyrii, scriptis à quodam Philippo.

Quandoque etiam intra sepulchrum ponebant titulum, seu nomen Defuncti, ut in vita S. Landoaldi, & sancti Amantii refert Surius tom. 2. 19. Martii: Sæpissimè verò nomen, seu titulum extra sepulchrum ponebant, ut refert Prudentius in hymno sancti Hippolyti.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur

Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquod.

Sunt & muta, tamen tacitas claudentia tumbas,

Marmora, quæ solum significant numerum.

Effigiabant præci fideles Palmas ad sepulchra Martyrum, ut in Apocal. cap. 7. *Palme & Et Palme in manibus eorum.* Hinc S. August. in serm. ex Cod. m. s. in Bibliot. Vatic. in natali SS. qui dicti sunt Massa candida, inquit; *Palmis virentibus.* Sicuti enim Palmæ non cedunt ponderibus, sed fortius in adversum confurgunt; ita Martyres non cesserunt pressuris, sed majori cum virore, & vigore perstiterunt in tormentis: nisi etiam dicamus palmas virentes, quæ non solum in flore, sed etiam in fructu, qui mortem gloriosam sequitur, immarefcibili corona, & gloria decoros, & quasi virentes faciat Martyres. Et quamvis Palma etiam justiciæ symbolum sit, ut in Psalm. 91. *Justus ut palma florebit.* Ex usu tamen Ecclesiæ ferè temper Martyribus consuevit adscribi tanquam signum Victoriæ, ex antiquorum eruditione haustum, & ex Baron. in Notis Martyrol. Roman. ad 1. diem Januar. ut etiam ex Notis D. Joann. Bap. Marri ad dictum serm. D. August. nuper per ipsum in lucem editum: & in hoc differabant sepulchra Martyrum à sepulchris sanctorum Confessorum; quoniam in istis non Palmas effigiabant, sed litteram X. quam P. interfecat. Quod symbolum cum Christum denotaret: indicabat etiam ipsos Confessores eundem Christum in vita imitatos & sequutos.

Adverte etiam, quod in sepulchris Christianorum non fuit permissum, ut unum corpus aliud premeret, ut ex Concilio Antisiodorens. Canon. 15. & Concil. Matisconens. Can. 17. ibi; *Non licet mortuum supra mortuum mitti.* Ut sic videmus in antiquis fidelium cæmeteriis.

*Corpora
qualiter
simul con-
debantur.*

Sepeliri autem juxta Sanctorum corpora semper fidelibus optatissimum, sanctus Maximus serm. 77. de SS. Oct. Advent. & Solut. ibi; *Ideo namque hoc à majoribus provisum est; ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, ut dum illos Tartarus metuit, nos poena non tangat; dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo Martyribus quiescentes evadimus inferni tenebras, eorum propriis meritis, & consocii sanctitate.* & tradit Baron. in ann. 226. ubi Spondan. num. 4.

Est quoque notandum, sepulchra Gentilium discreta fuisse, ac etiam esse debere à sepulchris Christianorum, ut refert Baron. in ann. 358. ubi Spondan. num. 2.

Præfatis ritibus, ac ceremoniis sepeliebantur in primitiva Ecclesia Martyrum, & aliorum fidelium corpora, & hæc non alibi, quam in cryptis, & aliis reconditis cœmeteriis. Horum autem forma describitur à sancto Hieronymo in Ezechiel. cap. 40. ibi; *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris ejusdem ætatis, & propòsiti, diebus Dominicis sepulchra Apostolorum, & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profundo defosse, ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepulcorum, & ita obscura sunt omnia, ut prope modum illud propheticum compleatur: Descendant in infernum viventes; & raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum; ut non tam fenestram, quam foramen demissi luminis putes: rursusque pedecentim acceditur, & cava nocte circumdatis, illud Virgilianum proponitur:*

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.

Fuere autem plurima extra urbem hujusmodi cœmeteria, quoniam intra mœnia prohibitum erat Romanis legibus 12. tabul. Defunctos sepelire. Hæc loca modo Area, interdum Tumbæ, Catacumbæ, vel Cryptæ arenariæ, ex loci natura nomine comparato, dici consueverunt, sed frequentius Cœmeteria; quod fides doceret Christianos non mori, sed rursus excitandos; interea in Domino obdormire. Cœmeterium enim, hoc est dormitorium à *κοιμῶν* quod est dormio, volunt appellari. Porrò ejusmodi Cryptarum in agro Romano recensentur nomina quadraginta tria in libro de Romanis Pontificibus, & apud Baronium ad Martyrologium Romanum die 3. Januar. Erantque specus subterraneæ, cum ad sepelendos fideles, tam ad conventus, & synaxes peragendas tempore persecutionum: Indeque fiebat ut Edictis Impp. quod docet Eusebius lib. 7. histor. cap. 10. & 12. ab eis Christiani arcerentur, ut scribit Tertullianus in Apolog. & Minutius Felix, & idem Tertull. ad Scapulam ex verbis persecutorum inquit; *Non sint Area:* hoc est, loca sepulcrarum Christianorum destruantur, ne ad ea ulterius convenirent, ut etiam refert Baron. ad ann. 260. ubi Spondan. num. 2. & idem Baron. ann. 262. ubi Spondan. num. 3.

Reddita vero Ecclesiæ Pace, eadem frequentare permittebantur; quæ postea quamdiu in eis fuerunt corpora sanctorum Martyrum, frequenti cœtu à fidelibus visitari consuevisse, ut ex Hieronymo, & Prudentio citatis. Cessarunt autem hujusmodi fidelium studia postquam ea, quæ ibi erant sita corpora Sanctorum sub Christianis Impp. delata sunt in urbem, & in diversis Ecclesiis honorificentius collocata, quamvis

quamvis in eisdem cœmeteriis aliorum fidelium corpora cœpta sint sepeliri, ut refert idem Baron. in d. ann. 262. num. 3.

Ad hæc d. loca memini ego ipse, me hic Romæ in adolescentia pluries accessisse, etiam cum Domino Antonio Bosio, mihi ab infantia conjunctissimo, Auctore operis *Roma Sotteranea*.

Dicta sunt præfata ferè omnia de funeribus, dum ethnici Principes sæviebant contra fideles annis ferè trecentis; quorum timor cum defecisset, & pax ad Christianos advenisset, fidelium defunctorum corpora magna pompa sublata fuere, cum hymnis, cereis, incensis, ex more sepulturæ mandari solita; ut refert Cardinal. Baron. in ann. 310. ubi Spondanus num. 4. Clerici ordine progredientes accensot Cereos gestantes manibus, funus deducebant. Gregor. Nissen. epist. ad Olympium de morte sororis suæ Macrinæ. S. Hieronym. ad Eustoch. de morte Paulæ ibi. *Cum alii Pontifices lampades, cereosque præferrent. & in Epitaphio Paulæ. Sacerdotes lampades, cereosque pratulerunt funeri.* Imperante Justiniano Acolythi funeralia deferebant. Novell. 59. de Debit. impens. in Exeq. Defunct. Ut etiam faces præferre mos fuit apud Ethnicos in funeribus: sicuti nos diximus in libro de Veter. Rom. Ritib.

Ritus sepeliendi fideles reddita Ecclesia pace.

Canebantur in Exequiis defunctorum Psalmi, & Hymni à fidelibus, & viris Religiosis. S. Dionys. de Eccles. Hierarch. cap. 7. Item Gregor. Nissen. d. epist. ad Olympium de morte sororis, inquit; *Itaque consuentem populum in genera distribuentes; mulierumque multitudinem Virginum admiscentes Choro; virorum autem turbam ascribentes Monachorum cœtui, unum quendam ex utriusque studii aptum concinnumque tanquam in Psalmos canentium congressu, ex communi omnium cœntu aptè conjunctum ordinem constituere.* Et paulo post. *Surgens, qui eiregioni præfectus erat Episcopus; aderat enim cum universa multitudine Sacerdotum.*

Quibus verbis apparet Sacerdotes interfuisse officio funeris, psalmosque in exequiis cecinisse. S. Clemens lib. 6. Constit. Apostol. cap. 29. *Pro fratribus nostris, qui in Domino obierunt, & acceptabilem Eucharistiam offerte in Ecclesiis, & cœmeteriis vestris, atque in exitu mortuorum psallentes, eos deducite.* Gregor. Nazianz. in laudem Casarii Orat. 10. ibi; *Psalmi modis in Etum sedantibus.* Chrysoft. homil. 70. ad populum Antiochenum. *Quanam de causa quæso vocas presbyteros, & psallentes? nonne ut te consolentur? nonne ut defunctum honorent? Basilus Seleuciæ Archiepiscopus in Coniunctione de Lazaro. *Luctus, & femineus ejulatus non cedunt in usum, & honorem vitæ defuncti: sed hymni, & psalmi, & vitæ quam honestissime instituta.**

Nec indicat talis pompa, quod insit ullus cadaveribus sensus; sed ad Dei providentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, ad corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis astruendam. S. August. serm. 34. de Verbis Apostoli. *Scd pro viribus cura sepeliendi, & sepulchra construendi, quia & hæc in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt, & infra. Impleant hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimenta mæroris.*

Et quāquam S: Chrysoſt. homil. 85. in cap. 20. Matth. & S. Auguſt. lib. 1. de Civit. Dei cap. 11. & 13. & lib. de Cura agenda pro mortuis; quibus locis affirmant, *Sepulturam & funeris pompam ſolatia eſſe vivorum, non mortuorum ſubſidia.* Verum hæc ſunt interpretanda; ut ſepultura per ſe non ſit præſidium ad ſalutem æternam: per acciðens tamèn prodeſſe poteſt propter preces amicorum, & recordationem Sancti illius, in cuius Eccleſia ſepultus eſt defunctus. Quod S. Auguſt. in lib. de Cura pro mortuis agenda, & S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 50. obſervarunt. Amplius S. Chryſoſt. non damnat ſepulturæ ſolemnia: ſed luxuriam, & ſuperfluam ambitionem, modumque ſumptibus adhibendum ſuadet. Quod autem ex Matthi, cap. 5. & 25. calumniantur Hæretici, diluit D. Thom. 2. 2. quæſt. 32. artic. 2.

Et prædicta adeo vera ſunt, ut Imp. Conſtantine ſtatuere, & primus auctor fuerit, ut ad corpora Defunctorum humana corpus hominum conſtitueretur, qui ei muneri mancipati eſſent; quos & voluit Eccleſiæ eſſe ſubjectos, & ab omnibus publicis muneribus immunes, atque vectigalibus liberos, quod idem corpus poſtea Anaſtaſius Imperator confirmavit, ut teſtatur Juſtinianus in Novell. 43. & 59. ac refert Baron. ad ann. 337. ubi Spond. num. 14.

Oratio
funebriſ.

Cæterum, priuſquam corpus humo injecta contegeretur, Defunctus oratione funebri laudabatur. Sanctum Melitium à multis, cum præconiis maximis ſepultum ſcribit Theodoretus lib. 2. cap. 14. hiſt. Eccleſiaſt. & lib. 9. cap. 15. hiſtor. tripart. Extatque Gregorii Nyſſeni in funere Melitii oratio. Extant & veterum Patrum orationes funebres: Eufebii in funere Conſtantini; Nazianzeni in funere Baſilii, & Cæſarii: Ambroſii in exequiis Valentiniani, & Satyri, & aliæ innumera:

Preces.

Deinde celebrata Miſſa Sacerdos accedens ipſi mortuo ſanctè precabatur, eumque ſalutabat, ut pluribus docet S. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. Solemnibus orationibus ſepeliri mortuos indicat Victor Utiçenſ. lib. 2. de perfecut. VVandal. ibi; *Quimòs ſolemnibus orationibus ſepeliendi morientes, quibus divini ſacrificii ritus exhibendus eſt conſuetus.*

Flores ad
ſepulchrū.

Condito & curato funere ſolebant nonnulli antiquitus tumulum floribus aſpergere. S. Ambròſ. orat. funebri de obitu Valentiniani: *Non ego floribus tumulum ejus aſpergam: ſed ſpiritum ejus Chriſti odore perfundam.* & S. Hieron. epiſt. ad Parmachium de obitu uxoris. *Cæteri mariti ſuper tumulos conjugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floresque purpureos &c.*

Mortui
quando
ſepulti
ſunt in
Eccleſia:

Apponebant quoque ad ſepulchra Epitaphia & alia, de quibus nos ſupra. Addimus prædictis, fuiſſe antiquitus prohibitum, mortuos intra Eccleſias ſepelire, ut ex Concilio Triburenſe anno Domini 895. Can. 17. incip. Nullus, & in Concilio Vaſenſe ſub Leone I. Can. 3. incip. Præcipiendum. relato à Gratiano cauſ. 13. quæſt. 2. & propterea in ſacris templis ſepulchra non aderant; ſed Cœmeteria ad hoc inſervientia: meminit etiam Optatus lib. 3. de Schiſmate Donatiſtarum his verbis: *Nec ſepultura in domo Dei exhiberi conſeſſa eſt.* Corpora verò ſupremorum Principum Eccleſiaſticorum, & ſæcularium reponebantur in Atriis, ſeu Porticibus Eccleſiarum; ut de duobus Theodoſiis, & Arcadio Impp. ſcribit Nicephor. lib. 14. cap. 88. & S.

& S. Joann. Chrysoftom. refert, Magnum Constantinum honore fuisse affectum, cum ejus corpus fuerit sepultum ante Ecclesiam S. Petri Constantinopolis, quasi post obitum Ostiarius, & Cubicularius Piscatoris effectus. Progressu temporis cœpere in Ecclesiam introduci corpora defunctorum Sacerdotum, Principum, Ministrorum Ecclesiæ, & virorum celeberrimorum; demum indifferenter omnium Fidelium, ut in Concilio Maguntino relato in causa. 13. quæst. 2. Can. Nullus, Concilium Meldense Can. 20. Quod ab Ecclesia deinde semper approbatum, juncto etiam cœmeteriorum usu: remansit solum prohibitum, ne corpora sepeliantur penes Altaria, in quibus celebratur, ut ex dicto Can. Præcipiendum 13. quæst. 2. & Concilio Meldensi; at cum removeri ossa ab altare non possint, tunc removeatur altare. Ivo part. 3. cap. 213.

Cavendum tamen, quod his qui in peccato decessere, non profit, ut in Ecclesia ^{sepulchris} sepeliantur, refert D. Gregor. in Dialogis lib. 4. cap. 50. his verbis; *Quos gravia pec-* ^{in Ecclesia} *cata non deprimant; hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur; quod eorum proximi* ^{quando} *quoties ad eadem sacra loca conveniunt, suorum quorū sepulchra conspiciunt, recordantur,* ^{profit?} *Et pro eis Domino preces fundunt: nam quos peccata gravia deprimunt, non ad absolutionē potius, quam ad majorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesiis ponuntur. & idem D. Gregor. cap. 51. seq. inquit; Quia ex re aperte datur intelligi, quia, hi, quibus peccata dimissa non fuerint, ad evitandum judicium sacris locis post mortem non valeant adjuvari. & idem etiam cap. 54. sic inquit; Quia his, quos peccata gravia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat ut etiam de sua præsumptione judicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset. Quin imo mos fuit in Ecclesia primitiva anathematizandi illos, qui in peccatis notoriis decesserant, ut docet D. August. epistol. 50. ad Bonifacium, & tradit Vincentius Riccardus in Notis ad epist. S. Procli Archiepiscopi Constantinopol. ad Maximum Diaconum his verbis; Non simpliciter negat non posse anathematizari post mortem, cum perpetua traditio fuerit sanctæ Ecclesiæ, mortuos etiam anathematizandi. & Concilium Africanum Can. 48. Si quis Episcopus hæres extraneos à consanguinitate sua, vel Hæreticos etiam, consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ præulerit; saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.*

Consueverunt præcis temporibus etiam Christiani inhaerentes vanis Ethnico- ^{Abuses} rum superstitionibus, ut supra Defunctorum sepulchra immoderate canerent, come- ^{sepul-} ^{chrals} ^{sublati.} derent & biberent, usque ad ebrietatem: & hujusmodi pravus Christianorum ritus fuit sublatus in Concilio Arelatens. cap. 5. his verbis; *Nullus diabolica carmina præsumat cantare, nec jocos, nec saltationes facere. & infra Quis enim nesciat diabolicum esse, & non solum à Religione Christiana alienum, sed etiam humana naturæ contrarium, ibi lacerari, cantare, inebriari, & cachinnis ora dissolvi, & omni pietate, & affectu charitatis postposito, quasi de fraterna morte exultare?* & idem refert D. Augustin. lib. I. de moribus Ecclesiæ, & epist. 68. ad Aurelium Episcopum, latè Brunus de Ceremoniis lib. 4. cap. 3. Remansit tamen apud aliquos populos ritus, ut sepultis cadaveribus comedatur inter amicos, & parentes, sed moderate; & hoc ab Ethnicis ad nos transmissum,

ut refert Rosinus. Antiquit. Roman. lib. 5. *Peractis ad sepulchrum iustis, convivia domi apparabantur, ad qua amici, atque cognati convocabantur.*

Comestibilia supra sepulchra.

Fuit etiam Ethnicorum ritus offerendi supra Defunctorum sepulchra plurima ad comedendum & bibendum; credentes, ut illi supponebant, mortuorum animas ibi circumnire: quod mense Februario peragebatur: & talis ritus diu apud Christianos tanquam pius fuit retentus: donec in Concilio Turonens. 2. Can. 16. alias 34. fuit expressè id prohibitum fidelibus, maximè in festo Cathedræ sancti Petri 22. Februarii his verbis; *Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ Divi Petri Apostoli cibos mortuis afferunt, & post Missas redeuntes ad domos proprias, ad gentilium revertuntur errores, & post corpus Domini sacratus Domini escas accipiunt. Contestamur illam solitudinem tam Pastores, quam Presbyteros gerere, &c.* Quod etiam exclamavit S. Augustin. in die dicta Cathedræ serm. 15. de Sanctis his verbis; *Cum solennitatem hanc Ecclesiis merito religiosa observatio introduxerit, miror, cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus error increverit, ut super tumulos defunctorum cibos, & vina conferant, quasi egressa de corporibus animæ carnales cibos requirant.* Quem ritum ego annis præteritis servatum vidi adhuc plurimis in locis in Regno Galliæ: ut etiam similiter in Hispania hoc retentum, patet ex lapide in Capella sancti Ildephonsi Romæ apud sanctum Jacobum Hispanorum, scripto his verbis; *Item tenentur supradicti singulis annis in commemoratione omnium Defunctorum ponere super sepulchrum dicti Domini Episcopi unum tæpetum, & duas faces, qua ardeant per totum officium vigilia, & diei: & afferantur ad pedes sepulchri panis & vinum pretii quatuor carlinorum more Hispaniæ.*

Non prætermittam annectere prædictis Ritibus apud Christianos: quod sicut apud Ethnicos Oleum & Filum, illud symbolum fuit vitæ, & istud mortis, ex Pierio Valeriano & aliis: similiter in Catholica Religione considerabilis Ritus fuit inductus: de quo refert Benedictus Canonicus S. Petri, qui vixit sub Alexandro III. Rom. Pont. in quodam manuscripto *Politicus* nuncupato. Ut in prima die Quadragesimæ Papa discalceatus ab Ecclesia sanctæ Anastasiæ ad sanctam Balbinam incederet, ubi inter Missæ solennia, quam ipse canebat, Subdiaconus Apostolicus Regonarius apud altare alta voce dicebat: *Craftina die veniente statio erit in Ecclesia sancti Georgii Martyris ad Velum aureum.* & respondebat Chorus Cantorum, *Deo gratias.* & subdit prædictus auctor: *Finita Missa Acolythus debet tollere papyrus, & tingere in oleo candela, & diligenter extergere, & portare ad palatium ante Pontificem, dicens, Inbe Domine benedicere: Pontifex benedicit: ille vero dicit: Hodie fuit statio ad sanctam Sabinam, qua salutat te: Pontifex respondet, Deo gratias. Acolythus representat ei papyrus, qui osculatur eum pro devotione Sanctæ, & dat eum Cubiculario: Cubicularius reponit, & diligenter conservat usque ad mortem Pontificis; & sic fit in omnibus stationibus. Ad mortem facit ex eis pulvillum, & ponit sub capite ejus in sepulchro. Anastatius Bibliothecarius appellat dictum papyrus *Myxus ex stappa.* Nostri temporibus in reedificatione Basilicæ Vaticanæ reperti sunt pulvilli ex dictis myxis seu papyris sub capitibus summorum Pontificum ibi antiquitus conditorum.*

Et hæc de Ritibus sepulchralibus Christianorum.

De Miraculis.

Diximus de plurimis antiquorum Christianorum Ritibus; verum quoniam isti, sicut & omnia ferè opera Christi, parum ad hominum salutem profuissent, nisi miraculis confirmata fuissent, quibus Dei Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem cognoscimus; ideo de miraculis etiam aliqua annectamus; ex quibus patebit veritas de mirabilibus operum Dei etiam in Sanctis suis.

Miraculum alii aliter definivere: nos autem definimus, ut sit *Factum insolitum supra vires, & præter ordinem totius naturæ creatæ.* Diximus

Factum, ad exclusionem nonnullarum illusionum, per quas Dæmones, ac etiam homines vafri faciunt, nobis videri factum, quod verè non est factum. De quo S. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. & in lib. 3. contra Gentiles cap. 103. & seq.

Insolitum, quia solita, nec re, nec nomine conveniunt miraculo: non re, quia miracula præcipuè fiunt ad duplicem effectum; nempè, vel ad confirmationem prædicationis verbi Dei, juxta illud Marc. c. 16. *Illi autem profecti prædicaverunt, ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* Vel fiunt ad denunciandam facientis sanctitatem, ut ex D. Thom. dict. quæst. 178. art. 2. Solita autem neutrum operantur; nec minus prædicta solita movent admirationem, ex D. August. tract. 24. in Joannem, ubi inquit, miracula visibilia naturarum, licet majora sint his, quæ raro fiunt, attamen propter illorum assiduitatem non movere admirationem.

Supra, non contra naturam, ut dicit Glossa in cap. unico, verbo, Sedis Apostolicæ, vers. 2. quod sit contra naturam, de reliq. & venerat. Sanctorum: quia miracula fiunt à solo Deo in Psalm. 71. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* S. Thom. part. I. quæst. 110. artic. 4. Natura autem non contrariatur suo Creatori, sed illi libenter cedit, cap. cum Marthæ, §. requisisti (ibi) (cedit natura miraculo) de Celebrat. Missarum.

Vires, quia nihil est, quod possit facere natura, quod miraculum dici possit; sive hoc procedat ex singulari artificio hominis, prout de Columba lignea volante Archimedis, & æneis serpentibus sibilantibus Boetii, legitur apud Gellium lib. 10. c. 12. Cassiodor. lib. I. variar. epist. 45. sive hoc fiat ex veloci operatione facta per Dæmonem applicando activa passivis, ut per S. Thom. part. I. quæst. 114. art. 4. ad 2.

Præter ordinem; nam multa sunt miracula, quæ propriè non possunt dici supra vires naturæ, sed tantum præter ordinem; nam natura indies illud facit, sed non eo ordine, ut in febricitante in instanti sanato, Luc. 4. de focru Petri: natura enim indies pellit febrim, sed non illo ordine, hoc est, in instanti.

Totius naturæ, quia multa præter ordinem unius naturæ contingunt, quæ non sunt miracula, cum sint secundum ordinem alterius naturæ; unde non fuit miraculum elevatio corporis Simonis Magi per aera, de qua Surius in vita sancti Petri, nec corporalis transportatio strigarum, quia hæc non est præter, vel supra naturam Dæmonis, qui hoc operatur,

Creata, quia nihil est supra vires naturæ increatæ, id est Dei omnipotentis: unde respectu illius nihil potest dici miraculum, ut ex D. Thom. part. i. quæst. 105. art. 8.

*Miracula
solum in
Ecclesia
Catholica*

Circa miraculorum virtutem, Christus in novissima manifestatione ante ascensionem suam, præter alia dona, quæ suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, hoc etiam superaddidisse videtur, ut à Marco cap. 16. de operatione miraculorum, quæ communis omnibus in ipsum credentibus esse possent: quod quidem donum, eo quod non nisi in Ecclesia Catholica reperiri, nec ab aliis, qui foris sunt, usurpari potest: merito dos Ecclesiæ à Patribus est appellata; licet non singulis fidelibus miraculorum gratia, vel semper, vel ubique sit concessa.

Quamvis Eunomius Hæresiarcha fuerit ausus asserere, Christianorum miracula præstigia esse Dæmonum, ut refert Baron. in ann. 360. ubi Spondan. num. 7. nec non idem asseruit Vigilantius, adversus quem scripsit: D. Hieron. ut idem Baron. in ann. 406. ubi Spondan. num. 7. sicuti etiam pluries in Ecclesiasticis annalibus refertur, Christianos à Gentilibus ob miracula æstimatos maleficos.

*Claudio
à Petro
sanatus.*

Sed ommissis cæteris Ecclesiæ miraculis, consideremus quam refert S. Lucas in Actis historiam sanati à Petro claudi à nativitate ad portam Templi, & quomodo ad rei novitatem concurrentibus populis; & Christum annunciandi arrepta occasione, concionem habuerit; quæ quinque millia hominum ad fidem perduxit, ut fusius idem Lucas. Quale autem mysterium miraculo Petri contineretur, Ambros. serm. 3. in natal. Apostolorum enarrat, dum ait: Petrum, quia petra esset, super quam ædificaretur Ecclesia, rectè primum signum mirabilium suorum fecisse Claudio, pedum restituyendo vestigia: ut sicut ipse in Ecclesia fidei fundamentum continebat; ita & in homine membrorum fundamenta confirmaret: ut non mireris si Lucas quantumlibet prodigia, & signa ab Apostolis antea cap. 2. facta esse testatus esset, tamen ab eo, quod tam insigniter est editum ab Apostolorum Principe, cæteris prætermisissis narrationem instituerit.

*Umbra
Petri.*

Præterea narratis, quæ in Ananiam, & Sapphiram sunt divinitus acta, subdit Lucas in Act. cap. 5. adeo miraculis, & prædicationibus Apostolorum augeri solitam Indies credentium in Domino multitudinem; ut etiam infirmos omnes, & vexatos à spiritibus immundis, non civitatis tantum Hierusalem, & sed vicinarum omnium in plateis exhiberent, ut transeuntis Petri umbra liberarentur ab infirmitatibus suis. Fuit nimirum ista prærogativa Petri, ut sicut inter Apostolos primatu in omnes est auctus, ita etiam insigniora ederet miracula. Quid vero umbra Petri, nisi imago expressa corporis ejus? certè quidem non aliunde, quam ex hujusmodi imaginibus umbra formati, picturam duxisse originem ferunt. Clemens Alexandrinus adversus Gentes. Rursus vero cum eandem umbræ Petri virtutem inditam videmus, quam & ipsi corpori Petri; expressum videtur eandem in successores ipsius propagari voluerit: nimirum ut quamvis non omnes æque sancti, ac Petrus, tamen quia ejus gererent personam, eandem etiam retinerent à Deo illi traditam potestatem: scirentque omnes respectu Petri in honore habendos, qui umbram saltem Petri hac ex parte referrent. Baron. in ann. 34. ubi Spondan. num. 77.

Occurrunt circa prædicta miracula aliqua dubitationes, de quibus primo est inter Doctores controversia. An de substantia miraculi sit, quod fiat in instanti? Nos scødere distinctionis opiniones conciliari posse existimamus: nempe quod aut natura cum processu temporis poterat causare illud factum, de quo quæritur, an sit miraculum, puta sanare infirmitatem; & tunc de substantia miraculi est, quod fiat statim; alias non esset miraculum, cum posset esse, quod sanatio processerit ex operatione naturæ, ex qua possibilitate excluditur miraculum, cum non concurrat insolitum, ut supra diximus: aut vero factum non erat tale, quod posset per naturam ex intervallo temporis contingere, puta illuminatio cæci à nativitate, Resurrectio mortui, & similia; & tunc etiam si intercedat intervallum temporis, non videtur cessare vis miraculi, quia qualitas temporis tunc nihil conferet ad actum, juxta not. per Abbatem in cap. ad aures num. 2. ubi Decius num. 3. de rescript.

Eadem distinctione solvi potest alia quæstio: An de substantia miraculi sit: quod nullum remedium humanum fuit omnino adhibitum, nempe ut inspiciatur, an illud remedium esset aliquo modo proportionabile ad producendum illum effectum: quod si non est, minime tolli vim miraculi, & proinde nec pulvis, qua usus fuit Dominus noster in illuminatione cæci, de qua Joann. cap. 6. nec pallium, quo usus fuit S. Franciscus de Paula, & S. Raymundus in transfretando mare, sustulerunt vim miraculi, quia nullam proportionem habebant ad illa facta.

Dicimus etiam quod dolor, qui plerumque intervenit in miraculosa sanatione, non tollit vim miraculi, ex quo nec cum dolore potest natura operari illud factum: & dolor ea fortè ratione relinquitur, ut sit in memoriam peccatorum, juxta illud Genes. cap. 3. *In dolore paries*; quasi quod sic sanati debeant recordari morbum illum sibi contigisse peccati si non actualis, saltem originalis.

Solent etiam Doctores ponderare gradus miraculorum, ut scilicet quod magis excedat vires naturæ. Canonistæ constituunt duos gradus miraculorum: ut primus sit quo ad factum, id est, illud cui natura penitus repugnat; puta quod Sol stet: alterum quo ad modum; puta, quod febricitans confestim sanetur, cum mille febricitantes singulis mensibus sanentur, sed repugnat modo, quod extemplo sanetur. Archid. in cap. nec mirum 26. quæst. 5. quem alii sequuntur. Theologi constituunt præterea tertium gradum, quem vocant in subjecto, sive in eo, in quo fit, v.g. resurrectio mortuorum, & illuminatio cæci, quia natura potest dare vitam, & lumen, sed non cæco, aut mortuo. D. Thom. lib. 5. contra Gentil. cap. 10.

Uterius à sancto Thom. part. 1. quæst. 124. artic. 4. ad tertium argumentum, datur praxis discernendi vera miracula à non veris: nempe efficacia, utilitate, & sine. Quibus addi posse credimus qualitatem personæ, quæ facit miracula, nempe si sit aliunde probata in Catholica fide, præstans in operibus, justa, in moribus excellens; quia tunc facilius concedi potest, quod sit miraculum Dei, non autem opus Diaboli, cum quo tales homines non habent commercium. Et ex his videtur constare de veritate miraculorum, quæ etiam in præsens hic in Italia omnibus patent, nempe de Ebullitione sanguinis sancti Januarii in Civitate Neapolitana.

& de Flaxione mannae è S. Nicolai Baren. & de Excreſcentia unguis ſanctæ Catharinae Bononiensis; ſeu de mirabili incorruptione, & ſuavi odore, qui ex corpore plurimorum Sanctorum in dies manat.

*Miracula
an ſunt à
malis.*

Quæritur ex his an miracula poſſint fieri per malos? & concluditur etiam malos quandoque facere vera miracula. Nam in die Judicii univerſalis malos Chriſtianos dicturos teſtatur Matth. 7. *Domine Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo Dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Prophetia enim, nec non Dæmonesejiciendi, & miracula faciendi facultates, ſunt gratiæ gratis datæ, quæ ut ajunt Theologi, cum peccato mortali ſtare poſſunt. Hinc S. Chryſoſt. in cap. 7. Matth. inquit; *Sed considera: quia in nomine Chriſti ſe prophetæſe dicunt, non in ſpiritu: Prophetant enim in nomine Chriſti, ſed in ſpiritu Diaboli, quales ſunt divinatores. Dæmonia ejiciunt in nomine Chriſti, habentes ſpiritum inimici; Magi autem non ejiciunt, ſed ejicere videntur, colludentibus ſibi Dæmonibus: faciunt & virtutes, id eſt miracula non utilia & neceſſaria, ſed inutilia & vana.* Dixit S. Thom. 22. quæſt. 178. art. 2. hoc provenire ex omnimoda fide, quæ poteſt ſine charitate operari miracula, juxta illud Pauli, 1. Corinth. c. 13. *Et ſi habuerero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Vel ob virtutem ſanctiſſimi nominis Chriſti invocati, ut per Hieronymum ſuper illud Matth. 7. *Nonne in nomine tuo prophetavimus?* Vel ob confuſionem, & juſtiores condemnationem facientis, ut de prophetia Caiphæ ſanctus Hieron. ubi ſupra. Quod tamen procedit in vita, nam poſt mortem, niſi Sancti faciunt miracula; ſicut, etiam miracula per quemcunque etiam malum fieri poſſunt ad confirmationem veritatis prædictæ; ſecus quando miracula niſi à Sanctis. S. Thom. d. quæſt. 178. art. 2. Hinc S. Aug. lib. 83. quæſt. inquit; *Aliter Magi faciunt miracula; aliter boni Chriſtiani; aliter mali Chriſtiani. Magi per privatos contractus cum Dæmone: Boni Chriſtiani per publicam juſtitiam: mali Chriſtiani per ſigna publica juſtitiæ.*

Inter miracula Magorum & ſanctorum hominum aſſert diſcrimen S. Aug. lib. 83. Quæſt. ubi quæſt. 79. tom. 4. loquitur his verbis; *Cum talia faciunt Magi, qualia nonnunquam Sancti faciunt: talia quidem viſibiliter eſſe apparent, ſed diverſo fine, & diverſo jure ſunt: illi enim faciunt quærentes gloriam ſuam, iſti quærentes Dei: & illi faciunt per quadam poteſtibus conceſſa in ordine ſuo, quaſi privata commercia vel beneficia: iſti autem publica adminiſtratione, juſſu ejus, cui cuncta creatura ſubjecta eſt.* S. Thom. lib. 2. Sentent. diſt. 7. quæſt. 3. art. 1. inquit: *Miracula bonorum hominum & Magorum, efficaciam, durationem, utilitatem, modo, ac fine differunt.*

Quantum ad efficaciam, & durationem differunt: quia miracula à bonis hominibus facta, non niſi virtute divina ſunt, cujuſmodi eſt ſuſcitatio mortui, & id genus alia, virtutem naturæ activam excedentia; quæ dæmones re vera facere non poſſunt, niſi præſtigiis quibusdam, hoc eſt incantationibus, & illuſionibus, quæ diu durare non poſſunt.

Differunt

Differunt etiam quantum ad utilitatem: propterea quod bonorum miracula, non nisi utilitatem afferunt, cujusmodi sunt admirabiles ægritudinum curationes: Magorum autem signa sunt noxia & vana, dum volatum affectant, & ostentant, stupidaq; hominum membra efficiunt.

Differunt item quantum ad operandi modum: Boni enim Dei nomen piè ac reverenter invocantes miracula faciunt; Magi vero quibusdam utuntur deliramentis, dum se cultris incidunt, & alia id genus turpia operantur.

Differunt tandem quantum ad finem: quia bonorum miracula ad Catholicæ fidei ædificationem, atque ad rectos mores propagandos efficiuntur: Magorum vero signa non nisi manifestum fidei, & honestatis detrimentum afferre solent. Et hæc sunt, quæ ex Angelico Doctore discernere visum est.

Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum suis hominibus, sed Diis ipsis ab Historicis Gentilibus sunt adscripta, cujus ca sint fidei; sincerissimus est testis Polybius hist. lib. 16. inter eos clarissimus auctor, cum de his agens, ait; *In omnibus quidem illis, quæ plebis pietatem erga Numen conservant, condonandum est historiographis, dum de talibus monstruosa, etsi non vera loquuntur: in eo verò, quod modum hunc excedit, agnoscendum non esse.* Hoc nobis demonstravit T. Livius, qui in principio primi libri de Numa Pompilio sic loquitur. *Omniū primus rem ad multitudinem imperitam, & illis sæculis rudem, efficacissimam; Deorum metum injiciendum ratus est; qui cum descendere ad animos sine aliquo commento miraculi non posset: simulat sibi cum Dea Egeria congressus nocturnos esse: ejusce moniti, quæ acceptissima Diis essent, instruere, &c.* Ac etiam consueville Gentiles in æmulationem verorum miraculorum, quæ à Christianis quotidie fieri cernerent, in Numinum quoque suorum gratiam sæpe miracula, & oracula fingere: cujus farina fuere, quædum Alexandria Vespasianus Imperator esset, ipsum homini cuidam oculorum labelaboranti; & alteri manu ægro, utriusque monitu Serapidis Ægyptiorum Dei ad eum recurrenti restituisse sanitatem; alterius oculos otis sui excremento respergendo; alterius manum pede calcando. Tacitus histor. lib. 4. Sueton. in Vespasiano cap. 7. & alii tradunt: at vero præsentia in primis Apollonii Thyanæi Magorum omnium celeberrimi, & Vespasiano amicitia conjunctissimi, (quem his diebus Alexandria fuisse, ac plurimis hujusmodi imposturis in sui admirationem omnes convertisse, docet Philostratus in vita ipsius Thyanæi) non nihil moveor, ut existimem ea omnia fuisse ejusdem Apollonii arte excogitata. Sed & in his, quæ sunt visa miracula, illud etiam ex eodem Tacito considerandum; eas non fuisse ejusmodi ægritudines, quæ à Medicis curari non valuissent: Quod si à Medicis, certè facilius à dæmonibus, quorum fuit planè consilium ad obscurandam Christi gloriam, ut quæ olim à Prophetis de venturo ex Judæa Rege, qui universo dominaretur orbi, prædicti essent, intelligerentur de Vespasiano, qui apud Judæam creatus fuisset Imperator; ita namque hujusmodi sacra oracula in gratiam Vespasiani interpretati sunt Tacitus histor. lib. 5. Sueton. in Vespasiano cap. 4. atque ipse Josephus lib. 7. de Bello Jud. cap. 12. sine impietatis caligine circumfusum, sive temporibus inservicus, Vespasiano adulatus. Et quoniam qui hujusmodi Rex esset, ab

Pratensa
Gentili-
um mira-
cula.

Vespasia-
nus.

Isaia cap. 35. prædictum erat, fore ut multa operaretur miracula: hoc quoque ex parte provisum fuit, ut idem Vespasianus Rex ipse Maximus quasi Messias appareret. Ac si prophetica vaticinia de se loquuta esse Vespasianus credidisset: cur ab eodem postmodum tam exacta facta est peruestigatio de familia David, & quos invenit, occidit? refert Euseb. lib. 3. hist. cap. 11. nisi quod in comperto esset, non aliunde, quam ex ea progenie Regem illum Maximum esse venturum.

Adrianus

De Adriano Imperatore referunt etiam, quod ipse vivendi tædio affectus, ut eum à desiderio mortis ministri removerent, accedere fecerunt ad illum diversis temporibus mulierem quandam, aliumque virum cæcitatem fingentes, quasi in somniis ei essent moniti, ut Adriano significarent, cum sanitatem recuperaturum, quemadmodum & ipsi cum corpore ejus tetigissent, visum recepturi essent; quod factum cum per simulationem accidisset, ut spem valetudinis Adrianus acciperet, Spartianus ex sententia Marii Maximi historici affirmat his artibus Adrianum distentum, in sequentem annum vitam coactum esse prorogare. refert Baron. in ann. 139. ubi Spondan. num. 2.

Ulterius scribit Dio de cultu cujusdam Serpentis, quem posuerat Adrianus Imperator in templo Jovis Olympii, quod Athenis sumptuosissime exerat; illumque ex India deportatum ibidem pro Numine habitum; nec non tempore Antonini Imperatoris alia facta miracula referuntur, quæ omnes consentiunt ejusdem generis fuisse cum illis, quæ olim à Vespasiano, & Adriano facta esse dicuntur; ut refert Baron. in ann. 139. & Spondan. in ann. 145. num. 7.

*Alexand.
Magus.*

Nec prætereundum, quod quidam Alexander ex schola Thyanæi Magus, qui ex confictis Sibyllinis oraculis Æsculapium in Bithynia appariturum prænuntians, Serpentem palam adorandum exposuit, illumque Æsculapium esse falso commentus, ingentem ob responsa, quæ à se conficta dare solebat, pecuniam corrasit; Septuaginta, & octuaginta dragmatum millia singulis annis ex oblationibus hominum ex universa Asia, atque etiam Roma, ac tota pene Italia, aliisque Provinciis ad hujusmodi vocale oraculum confluentium; cujus insignem imposturam tanquam in scena tragediam, egregie Lucianus in Pseudo representavit; additque confinxisse impostorem Numen illud, & professum esse se præ cæteris odio habere Christianos, itemque Epicurcos, quod Deos negarent; perdurasse vero hanc fabulam multis annis, donec tandem dictus Alexander septuagenarius miserando consumptus est interitu; ut refert Baron. in ann. 145. ubi Spondan. num. 6.

*Hæretico-
rum falsa
miracula.*

Sed omittis, quæ innumera sunt, Ethnicorum miraculis, consideremus quæso, quæ prædictis similia sunt, Hæreticorum præstigia, & imposturas; ex quibus Ecclesia Dei graviolem passâ est jacturam, quam à persecutoribus Tyrannis. Etenim Marcus ex Valentini discipulis, addens Hæresi Magiam, inter alia prophana, quæ in sacris mysteriis operari soleret, Calicem Eucharisticum purpureum, & rubicundum apparere faciebat, ut putaretur eam gratiam in suum Calicem instillare; unde homines in sui admirationem excitans, eosdem cæteris præstigiis, & invocationibus multa deliria

deliria proferre cogebat: cum & ipse Dæmonem quendam haberet, per quem prophetare videretur: hisque artibus circumiens Christianum orbem, seduxit quamplurimos; sicuti fufius Irenæus adversus Marcum l. 1. cap. 8. & 9. & refert Baron. in anno 175. ubi Spond. num. 8.

Nec multum dissimile, quod Cyrola Arianorum Antistitum Princeps, cujusdam hominis Ariani supposititii, qui se cæcum pretio accèpto fingeat, aperire oculos videri voluisset eundem antea quidem optime videntem; simul ac oculos ejus tetigit, revera cæcum reddidit: cui fraudem coram universis detegenti, Eugenius Carthaginensis Orthodoxus visum confectum signo Crucis reddidit, refert Greg. Turonens. lib. 2. histor. cap. 3. & Baron. in ann. 484. num. 7.

Sed ne ulterius nostrum thema protrahamus, maleficiis, & incantationibus uti solitos Hæreticos Helcesaitas, de quibus Baron. anno 105. ubi Spondanus num. 2. item Basilianos, Baron. ann. 120. ubi Spondan. num. 7. Carpocratianos, Baron. ann. 120. ubi Spondan. num. 12. Gnosticos, Baron. ann. 120. ubi Spond. num. 14. 16. Ophitas, Baron. ann. 145. ubi Spond. num. 5. Montanistas, Baron. ann. 173. ubi Spond. num. 3. Severianos, Baron. ann. 174. ubi Spond. num. 5. Marcitas, Baron. ann. 175. ubi Spond. num. 8. Sed omissis his, & quamplurimis similibus Hæreticorum vanis visionibus, nec veris miraculis, de quibus etiam Martinus del Rio disquisit. magic. lib. 6. c. 2. sect. 3. quæst. 3. simile est etiam, quod legimus de elevatione Simonis Magi, &c.

Non absimilis omnino præcedenti est altera quæstio, quod dæmon non possit *An dæmo. faciat mi- racula,* facere miracula, nec aliqua creatura, si propriè illa accipiantur, sed solus Deus: scelus tamen si miracula largè sumantur, nempe quod excedit humanam facultatem, & considerationem: & sic dæmones possunt facere miracula, quæ scilicet homines mirantur. D. Thomas in part. 1. quæst. 114. art. 4. in corpore. Advertendum tamen, quod omnes transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent quædam semina, quæ in elementis mundi inveniuntur; hæc possunt fieri per operationem Dæmonum hujusmodi feminibus adhibitis, nempe cum aliqua transmutantur in serpentes & ranas, quæ per putrefactionem generari possunt.

Illæ vero transmutationes corporalium rerum, quæ non possunt virtute naturæ fieri; nullo modo operatione dæmonum secundum rei veritatem perfici possunt: sicuti, quod corpus humanum mutetur in corpus bestiale; aut quod corpus hominis mortuum reviviscat, & quando aliquid tale operatione dæmonum fieri videtur: hoc non est secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum: quod quidem dupliciter potest contingere.

Uno modo ab interiori, secundum quod dæmon potest immutare phantasiam hominis, ac etiam scusus corporeos; ut aliquid videatur aliter quam sit: & hoc etiam interdum dicitur fieri virtute aliquarum rerum corporalium. Alio modo ab exteriori, cum ipse possit formare corpus ex aere cujuscunque formæ, & figuræ, & illud assumens in eo visibiliter appareat: potest etiam circumponere cuicunque rei corporeæ quancunque formam corpoream, ut in ejus specie videatur. D. Thom. part. 1.

quæst. 114. art. 4. ad 2. ac etiam idem D. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. in corpore. Utroque autem modo Angelus, sive bonus, sive malus, immutare potest sensum hominum, sive naturali virtute apponendo exterius sensui sensibile aliquod, vel à natura formatum, vel aliquod de novo formando; sicuti facit dum corpus assumit. Similiter potest etiam interius commovere spiritus, & humores, ex quibus sensus diversimodè immutentur: præter ordinem tamen totius creaturæ facere non potest, sed præter ordinem alicujus tantum particularis naturæ cum tali ordine non subdatur; & sic quodam singulari modo potest sensum immutare præter modum communem. D. Thom. part. 1. quæst. 111. art. 2. 3. & 4.

Ex quibus concludimus, quod vera miracula ea tantum sint, quæ à veris Christi fidelibus in Catholica tantum Ecclesia peraguntur.

C A P. LXVIII.

Quòd vera Miracula in Catholica tantum Ecclesia continuaverint ab Apostolis singulis quibusque sæculis.

Præfata vera miracula ab exordio Ecclesiæ per omnia sæcula usque in præsens continuasse semper constat; quorum præcipua aliqua infra recensebimus. Et enim in primo sæculo de Joanne Evangelista refert Tertull. de præscript. hæret. cap. 36. *Apostolus Joannes postea quam in oleum igneum demersus est, in insulam relegatur.* Et in eodem sæculo de Sancto Polycarpo refert Euseb. lib. 4. cap. 14. ut ad ignem damnatus nondum absque læsione remansit: verum quidam splendor flammæ ipsas superans, ipsum circumfulgens, tantus & tam flagrans odor inde egrediebatur, ut idem velut extubere odorifero, aut alio quovis pretioso aromate afflatus videretur.

Intra Secundum sæculum de fœmina mortua, refert Tertullian. lib. de anima cap. 14. quæ oratione cujusdam presbyteri junctis manibus absolutionem recepit; & deinde ad eundem statum, quo illa erat, revertitur. Eodem ferè tempore Gregorius Neocæsareæ solo verbo Infimos sanavit, & Energumenos liberavit: ejusdem precibus mons Ecclesiæ ædificium impediens in aliam partem translatus: Lacus per eum miraculosè exsiccat: Licus fluvius inundans per ipsum firmatur. Demum tot miraculis per ipsum gestis Thaumaturgus denominatur, nempe mirabilium Operator, de quo Beda, & Gregorius Nissenus, lib. 4. cap. 2.

Intra Tertium sæculum: sanctus Romanus post recisam linguam coram Tyranno loquitur, ex Prudentio in hymno ejusdem Romani; ac etiam Chrysofomus in Encomio ejusdem. Item Albanus Tamisim flumen siccis pedibus transit, quem alii mille homines simuliter eundem suere sequuti, refert Beda lib. 1. cap. 7. histor. Anglic. Ac etiam sanctus Paphnutius, ex Rufino lib. 1. cap. 4. totidem, ac Apostoli fecit miracula, Dæmones expellendo, sanando Infirmos, Cæcos illuminando, &c. Plurima etiam ipso tempore gesta miracula à sancto Hilatione Abbate refert S. Hieronymus in vita ejusdem Hilarionis. De S. Hilario Episcopo refert Fortunatus in ejusdem vita,

mor-

mortuos ipsum resuscitasse, & ægrotos sanasse. De S. Martino refert Severus Sulpitius in ejus vita, ipsum vires naturæ miraculis excessisse, mortuos ad vitam revocando, & alia mirabilia faciendo.

Intra Quartum sæculum præter miracula, quæ gessit Thalafius, & Simeon Stilita, de quibus Theodoretus: Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. de quodam Episcopo, qui in testimonium fidei, & veritatis, ingressus intra ignem, absque ulla læsione inde egreditur. De Mamerto Episcopo Viennense, ex Gregor. Turonens. lib. 2. histor. Francorum, cap. 34. profluvio lachrymarum per ipsum extinctum fuisse ignem comburentem Civitatem. Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. de Pictore, cujus manus aruerat, cum tentasset effigiare Christum in Jovis schemate, sed errorem ille agnoscens, & confessus, à Gennadio Constantinopolitano Patriarcha consequitur sanitatem. Gregor. Turonens. lib. 2. histor. Francorum, cap. 31. inquit de S. Remigio Episcopo Rhemensis, qui ignem Crucis signo extinxit, Dæmoniacum sanavit; ejusdemque precibus mortuus ad vitam revocatus, consequitur sanctum Ampullam, futura prædicit, & post ejus mortem alia magna Miracula facta.

Intra Quintum sæculum sanctus Proculus Martyr, ex Sigonio in histor. Bononiens. lib. 1. cum ille decollatus fuisset, coram omni populo caput accipit, illudque refert. Joannes summus Pontifex, ut inquit Ado Viennensis ætate 6. Constantinopoli cæcum illuminavit. S. Benedictus Abbas, ex S. Gregor. in Dialogis, cum signo Crucis cuppam signasset, in qua venenum erat appositum, illum frangit: arido marmore fontem erumpere fecit: Mortuum revocavit ad vitam: & alia mirabilia peregit. S. Maurus (ex eodem Gregor.) illuminat cæcum, paralyticum, & energumenum sanat. S. Augustinus Angliæ Apostolus ad Catholicam fidem Regnum illud convertit, mirabilia supra vires naturæ peragendo, quæ refert Beda hist. Anglic. lib. 1. cap. 31.

Intra Sextum sæculum sanctus Arnulphus Episcopus Metensis, ex Surio tom. 4. Dæmones expellit, morienti sanitatem restituit, & signo Crucis magnum extinguit incendium. S. Amandus, refert Gaudensundus in ejus vita, ut mortuum ad vitam revocaverit, paralyticum sanaverit, cæcum illuminaverit. S. Trudus Presbyter precibus ad Deum è terra aquam miraculosè ebullire fecit, refert Theodorus in ejus vita, & S. Florentius Episcopus lumen, & usum linguæ contulit filix Regis Dagoberti, quæ cæca, & muta erat à nativitate.

Circa Septimum sæculum Agatho summus Pontifex, ut inquit Platina in ejus vita, vir certè tantæ sanctitatis, ut Leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Præterea Wibertus in carcere ab Angelo liberatus, cæcos illuminat, paralyticos sanat, & mortuos ad vitam revocat, ex Marcello in ejus vita.

Inter Octavum sæculum Abbas Joachinus, ex Metaphraste in ejusdem vita, signo Crucis Draconem submergit: quandam insulam ejus precibus à Serpentibus liberat, & orans in aerem elevatur. In translatione Reliquiarum S. Marcellini lumen receperunt cæci, auditum surdi, claudi motum, sanitatem plurimi ægrotantes, refert Eginardus lib. 2. cap. 6. & 7. Sanctus Reimbertus Danos, & Suevos convertit ad Catholicam fidem prædicatione & miraculis, quæ Deus per ipsum maxime operatus est, refert

refert Albertus Crantz, in Metropol. lib. 2. cap. 10. S. Rumoldia filia Regis Scotiæ mortuum in vitam revocat, ex Surio tom. 7.

Intra Nonum sæculum, S. Poppo ferrum igneum magni ponderis defert in testimonium veræ nostræ fidei. Albertus Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 34. S. Damer-tanus Episcopus Cantuariens. dæmones expellit, fontem e terra fecit ebullire, cantus Angelorum audivit, ex Alberto in ejus vita. S. Majolus Abbas Cluniacensis plurimos à diaboli illusionibus liberavit, alios serpentium morfibus ulceratos sanavit &c. Odilo presbyter in ejus vita cap. 11.

Intra Decimum: Rex Robertus, ex Halgaudo in ejus vita, solo tactu, & Crucis signo infirmos sanabat. De Eriberto Archiepiscopo Colonienfi fœmina paralytica, cui ille benedictionem contulit, in instanti sanata est, ex Roberto Tuitienfi in ejus vita. S. Odilo Abb. Cluniacens. signo Crucis illuminat cæcum à nativitate, refert Petrus Damianus in ejus vita.

Intra Undecimum sæculum, S. Malachias Episcopus Irlandiæ, ut refert S. Bernardus in ejus vita, Confirmationis Sacramentum administrans, paralytico, & surdo sanitatem confert, ac etiam nobilem fœminam paralyticam sanat. S. Bernardus ex Alberto Stadenfi, & aliis manifestat Divinam virtutem sibi communicatam supra muros, claudos, cæcos, paralyticos, febricitantes, & alios. S. Hildegardis Abbatissa, ex Trithemio, & aliis, habuit infusam scientiam sacræ Scripturæ, & S. Thomas Cantuariensis aquam in vinum Crucis signo transtulit, ex Hermaldo in Chronic. Sclavonum lib. 2. cap. 19.

Duodecimo sæculo, S. Franciscus, & S. Dominicus primi Fundatores duorum celeberrimorum Ordinum in Ecclesia Dei, tam grandia, & immensa illi peregere miracula, ut vix aliquid à Deo petierint, quod non fuerint consequuti. Vincentius Burgundus, Bonaventura, & alii. Elisabeth Ungariæ Regis filia decem & septem mortuos revocat in vitam, & cæcum à nativitate illuminat, Bonfin. lib. 7. decade 2. rerum Ungaricarum. S. Bonaventura obtinuit à Deo vitam pro mortuo infante, ut Baptismum reciperet: Jacobus Montanus Spirensis in ejus vita. Petrus Cælestinus liberat energumenos, claudos, & paralyticos sanat.

Nec prætereundum in hoc sæculo anno 1291. sedente Nicolao IV. Romano Pont. Domus in Castro à Nazareth Galiliæ provinciæ, in qua Virgo Deipara prodiit in hujus orbis lucem, ex eademque inde in cælum migravit: nec non ubi JESUS Christus Verbum Patris caro factum est: Hæc inquam domus tunc Angelorum ministerio in Dalmatiam translata: & inde post varias mansiones, demum anno 1295. Bonifacio VIII. Romano Pontif. in agro Lauretano propè Recinetum immota permansit; ubi ex tunc usque in præsens magna miraculorum, & hominum frequentia continua veneratur, ut refert P. Torfellinus Societ. JESU.

Intra Decimum tertium sæculum, S. Ivo presbyter Britannus, aquas Crucis signo dividit, incendium extinguit, energumenum liberat. Surius tom. 3. S. Rocchus nobilis Narbonens. Romæ, & alibi immensum hominum numerum, qui à contagio erant ulcerati Crucis signo sanavit, refert Albert. Crantz. in Metropol. l. 9. c. 25. Sancta Catha-

Catharina Senensis propriam matrem à mortuis revocavit, quæ absque confessionis acramento decesserat: nec alio cibo eadem reficitur à Dominica I. Quadragesimæ usque ad Octavam Paschæ; quam admirabili Eucharistiæ Sacramento, ut retulit Raymundus Capuanus in ejus vita.

Decimo quarto, S. Vincentius Ferrerius Ord. Prædicatorum puerum phreneticum propria manu occisum revocavit ad vitam; sicuti alios mortuos resuscitavit, & alia innumera egit miracula, ut in Bulla ejusdem canonizationis. S. Bernardinus Senensis, cum nunquam Græcum idioma apprehendisset, Græcè concionabatur Græcis; super aquas incedit: & alia multa, de quibus Joannes Capistranus, & alij in ejus vita. S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus mortuam resuscitat, & alia multa fecit. Vincent. Maynardus in ejus vita. S. Didacus mortuam puellam in vitam revocat, & innumera operatus est miracula super infirmos. Thomas Bozius de notis Eccles. lib. 7. cap. 1.

Sancta Francisca nobilis Romana, ut matronas à pompis sæculi, & ornatus vanitate revocaret, Domum Oblatarum sub Regula S. Benedicti adhuc viro alligata in magnum hujus Urbis splendorem instituit: Hæc, inquam, Tutelaris Angeli familiarem habuit consuetudinem: Gratia curationum, & Prophetiæ dono enituit, & cordium secreta penetravit: Non semel aquæ, vel per rivum decurrentes, vel è cælo labentes, intactam profusus, dum Deo vacaret, reliquerunt: Modici panis fragmenta ejus precibus Dominus multiplicavit ad plurimarum sororum saturitatem, & exuberantiam: Extra Urbem mense Januario recentis Uvæ racemis, ex vite in arbore pendentibus mirabiliter obtentis, abundè explevit sitim suarum sororum: & alia innumera fecit, de quibus Bulla Canonizationis, & relata per alios, qui ejusdem vitam scripserunt.

Intra Decimum quintum sæculum, S. Franciscus de Paula ardentem ingreditur fornacem absq; læsione: super aquas incedit: ac omnia infirmitatum genera sanat. Sadoletus in ejus Canonizatione. S. Ignatius Lojola hominem, qui tædio vitæ exasperatus, & necessitate pressus cum se occidisset; in vitam revocat, usquequo confessus absolutionem obtinuit. Petrus Maffæus lib. 3. c. 14. S. Franciscus Xaverius, Indiarum Apostolus, tres mortuos resuscitat, & mirabilia multa fecit. Turfellinus ejus vita. S. Carolus Borromæus Cardinalis percussus globo sulphurei instrumenti, illæsus remansit.

Sanctus Philippus Neri Fundator Congregationis Oratorij, præter innumera miracula dignus qui & Angelo in specie pauperis eleemosynam erogaret: Cælestium spirituum, & ipsius Deiparæ Virginis frequenter fuit apparitione dignatus, ac plurimorum animas splendore circumfusas in cælum conscendere vidit.

In præsentī hoc nostro Decimo sexto sæculo, extat magnus numerus hominum utriusque sexus, quorum mirabilia possent referri; nisi admonuisset nos non solum Sapiens, verum & Poeta Ethnicus, quod *Ante obitum nemo, supremæque funera vite dici Beatus, &c.*

Hoc tamen non prætermittam ex remotissimis Indiarum Regionibus recenfere: quoniam ut retulit mihi diebus præteritis in familiari sermone Admodum

Reverendus P. Antonius Cardini Societatis Jesu, Procurator hic Romæ Regni Japonis, ubi hi recentes Christiani in præfenti à Ministris Regiis dira supplicia, & mortes pro Christi religione patiuntur: hi inquam, fide vera dum à Catholicis Sacerdotibus aquam benedictam signo crucis recipiunt, statim sanitatem, & alias gratias manifestis miraculis à summo Deo consequuntur; ut jam in præfata Ecclesia solitum.

Præterea maximè notandum, quod etiam scribit Admodum Reverend. P. Franciscus Barretus Procurator Provinciæ Malavar ejusdem Societ. Jesu, qui in Relatione de sua provincia, inquit ibi, Ecclesiam S. Francisco Xaverio Indiarum Apostolo dicatam, ad quam tam frequens est non solum Christianorum, sed & infidelium cœtus ad petendas gratias, ut vix dici posse videatur: Gentiles adeo venerantur templum, ut ad indagandam veritatem impellant aliquem pro S. Francisco Xaverio sacramento se adstringere; adeo certum apud ipsos veritatem inde manifestis signis revelandam; ut sæpius accidisse fatentur. Affirmat idem Pater apud eosdem Infideles admiratione dignum esse illud, quod ad indagandam eandem veritatem experiuntur: jubent enim, ut quis manum in oleo fervente immittat, vel ferrum candens manu attrahat; si innocens sit, liber & incolumis retrahit manum, ferrumque absque ullo nocimento arripit; si vero nocens, momento temporis comburitur manus, atque adeo inde condemnatur, &c. sed de his apud alios diffusius.

CAP. LXVIII.

De Canonizatione Sanctorum, deque Apotheosi,
seu Consecratione Romanorum.

ANtequam de Canonizatione Sanctorum sim dicturus, præfabor aliqua de Romanorum Apotheosi, sive consecratione: cujus mos à Cæsare Augusto primum institutus, deinde à Tiberio instauratus: quique erant eo honore affecti, inter Divos relati dicebantur.

De quibus aliqua referam ex Dione, & Herodiano de consecrationibus Augusti, Pertinacis, Severi, & similium. Postquam igitur Imperator vivus Rostra ascenderat, defunctumque Imperatorem laudaverat, Senatoribus adstantibus, & lugentibus: Erat lectus ex Ebore, & auro factus, stragulis purpureis, auroque intextis ornatus, subterque illum tanquam in feretro corpus ejus jacebat occultum. Ante omnia verò statua ejus cerea vestitu triumphali videbatur, eaque ex Palatio ferebatur ab iis, qui in sequentem annum Magistratus designati fuerant: deinde ex Curia altera aurea, tertia curru Triumphali vehabatur; ferebanturque statutz majorum ipsius, atque propinquorum, qui ex vita discesserant, sicuti & aliorum Civium Romanorum, qui in Magistratu fuissent. Aderant etiam omnes Provinciæ, & Nationes pictæ, quæ aut in societatem ab ipso acceptæ, aut devictæ fuerant. Ita extra urbem in Campum Martium veniebant; Rogusque, sive suggestus quidam specie quadrangula lateribus æquis assurgebat; nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus, in Tabernaculi formam, impletus interioris ardis fomitibus, extra autem intextis auro stragulis, atque eboreis signis. Erat supra tertium & quartum Tabernaculum minuscu-

nusculum quidem positum, sed forma & ornatu persimile, portis, janisque patentibus semper, donec ad extremum omnium brevissimum, in cujus summo currus inauratus, quo mortuus Imperator olim vehebatur, erat collocatus.

Quia ubi celebrata erant, facem capiebat Imperii successor, eamque Tabernaculo admovebat; tum Coss. primo, & cæteri Magistratus ordine ignem subiciebant, cunctaque illico foimitibus, odoramentisque referta igni valido corripiebantur: Mox à supremo Tabernaculo, tanquam è fastigio subiecto igne Aquila dimittebatur, quæ in cælum ipsam Principis animam deferre credebatur: Ac jam ex tunc una cum cæteris Numinibus Imperator defunctus colebatur.

Prædicti tabernaculi formam in plurimis nummis expressam habemus, sicut etiam in aliis apparent Aquilæ, & Pavones defunctos Imperatores, vel Augustos in cælum *Num. 16* portantes, ut hic ex historia Augusta Angelonij in vita Marci Aurelij delineari curavi.

Confecratis Flamen, & Sodales, qui ab eo nomen acciperent, & S. C. addebantur; templumque in quo hymnos in ejus honorem compositos tenerent, canerent.

Non fuit tantum hæc Consecrationis consuetudo Romanorum, verum etiam aliorum: & quidem de Hercule, Libero, Castoribus, aliisque Diis Consentibus: De Alexandro Macedone præter Plutarchum & Q. Curtium, refert Ælianus var. histor. lib. 5. cap. 12. *Convocata Atheniensium concione Demades surgens decreto jussit, ut Alexander scriberetur deus decimus tertius.* Sed cum indignum Græcis id videretur; multa centum talentorum ei irrogata est. Idem Ælian. l. 9. var. histor. cap. 37. Et Olympias mater ipsius inquit. *O fili, tu vero, cum inter cælites locari volueris, & id perficere summo studio conatus sis, nunc neque illorum quidem, quorum omnibus mortalibus æquale, & par jus est, particeps fieri potes, terraque simul, & sepultura.* Id autem ipsius Alexandri epistolis non nisi iuperata Perfide, & profligato Dario denunciatum est. *Nam tunc scripsit Græcis, ut se Deum facerent, satis equidem stulte: & cum mandata ad singulas Græciæ civitates referrentur, quidam verus, quidam commodi & emolumentis specie invitati decreverunt, quod ille peribat humane fragilitatis oblitus.* Ælianus var. histor. lib. 2. cap. 19. Sed tamen decimus tertius inter deos Consentes factus. Pictius hierogl. lib. 43.

Longum foret referre apud Romanos Antoninos, Trajanum, Claudium, Vespasianum, & cæteros, de quibus Vopiscus, Lampridius, Spartianus, inquit Kirchmannus lib. 4. de funere Roman. Unicum hoc dixisse sufficiat, omnes Imperatores inter Deos post mortem referri solitos, quos appellat Juvenalis satyr. 6. *Rivales Divorum.* Vet. Scholiast. *Ridens, quia Imperatores inter Deos referuntur.* Hinc facetum illud Vespasiani Principis, qui prima morbi accessione (ut inquit) puto Deus fito. Sueton. in cap. 24. in fin. & idem in Julio cap. 88. *Stella crinita per septem dies continuos fuisit, creditumque est animam Cesaris esse in cælum recepti, & hac de causa simulachro ejus in vertice additur stella.* Unde 8. Æneid.

Geminas cui tempora, flammæ

Lata movent patriumque aperitur vertice sidus.

Propert. lib. 4. eleg. 6.

Tum Pater Idalio miratus Casar ab astro

Sum Deus, & nostri sanguinis ista fides.

Et Jupiter Ovidianus 15. Metamorph. ad Venerem inquit;

Hanc animam interea caso de corpore raptam,

Ac jubar.

De cano-
nizatione
Sanctorū.

Talis fuit Ritus superstitionis in Consecratione Imperantium Romanorum: Qualis autem religiosior, ac sanctior sit Christianorum observatio in scribendis fidelibus in Sanctorum Catalogum, patet: quoniam Sanctum ab Ethnicis non nisi à sanguine Hostiæ nuncupatum narrat Isidorus lib. 15. Etymologiarum c. 4. *Nihil enim apud eos (inquit) dicebatur Sanctum, nisi quod Hostiæ sanguine fuisset consecratum, aut conspersum.* In veteri etiam lege omnia sanguine animalium in sacrificiis sanctificabantur, aut mundabantur, B. Aug. teste, qui ait Hebr. 9. *Et omnia penè in sanguine secundum legem mundabantur, & sine sanguinis effusione non fit remissio.* Beati vero in cælo existentes, Sancti dicuntur, reque ipsa sunt; quia in sanguine Agni immaculati à suis peccatis mundati olim fuerunt: ut in Apocal. cap. 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

Licet olim indistinctè Christiani Sancti appellarentur, ut à Paulo ad Rom. 1. & 15. Item 2. Corinth 13. & à Luca Act. 9. posterisque Ignatio, Polycapo, Tertulliano, & alijs: Et apud Ethnicos Græcos Hosij, hoc est Sancti, honoris causa, dicebantur Sacerdotes. Plutarch. de oraculorum defectu in fine. At demum obtinuit usus apud fideles, ut illi tantummodo Sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori, probatorique fulgerent morum sanctitate: nec non canonizandus pro Sancto debet prius extitisse præditus omnibus virtutibus, etiam in gradu excellenti, quoad illas omnes, qui una virtus sine alijs esse non potest, D. Thom. 1. 2. quæst. 65. art. 1.

De cano-
nizatione
particu-
lari.

Pervetustum fuit in Ecclesia Catholica, ut particulares canonizationes in quibusdam provinciis, seu Diocæsibus fieri consuevissent: sicuti etiam consuetudines sæculares vim habent legis, ex tacito consensu Principis, & sine eo nullum vim habent; ut ex S. Thoma 1. 2. quæst. 97. artic. 3. ita Sancti alicujus cultus ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa summi Pontificis: Ac propterea in prædictis temporibus quilibet Episcopus poterat in propria Diocæsi canonizare; ut ex S. Cypriano in epist. 6. lib. 3. ubi præcipit admoneri de quolibet Martyre, ut de illo in sacrificiis recolatur memoria, his verbis, *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotare, & commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possumus; quanquam Tertullus fidelissimus, & devotissimus frater pro sollicitudine & cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, scripserit, & scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosa mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes, & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ cito vobiscum Domino protegente celebrabimus.* Idem recensetur Sess. 7. Concilij Florentini, ubi Patres Latini dixerunt, quod Simeon Metaphrastes honoraretur à Græcis ut San-

Sanctus : quod cum in Occidente non fervetur, consequens est, ut illa particularis Canonizatio fuerit.

Extat etiam de hoc egregius locus Optati Melevitani lib. 1. adversus Parmenianum, cum de Lucilla potenti, ac factiosa fœmina Donatistarum patrona, hæc ait : *Cum correctionem Archidiaconi Caciliani hac ferre non posset, qua ante spiritualem cibum, & potum os nescio cujus Martyris, si tamen Martyris libere dicebatur : & cum proponeret, & Calici salutarios nescio cujus hominis mortui, etsi Martyris, sed nondum vindicati ; correpta, cum confusione irata discessit.* Quibus planè Optatus significat nefas fuisse venerari reliquias Martyris alicujus non vindicati, hoc est nondum probati, & recepti.

Moris enim erat, ut cum aliquis martyriò occubisset, Episcopus, sub cujus ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem Episcopum, à quo maturè adhibitis in consilium Collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus, decernebatur, cujus rei ritum & ordinem satis monstrant ea, quæ S. Augustinus scribit in brevi collat. diei 3. cap. 13. dum habet, quod *Secundus Tigestanus Episcopus in Numidia scripsit ad Mensurium Episcopum Carthaginensem de iis, qui in ea provincia tunc feliciter Martyriò occubissent, eo quod sacros Codices juxta Diocletiani edictum tradere nolissent: quos omnes Martyrum honore, & cultu esse dignos ille rescripsit. Qui idem Mensurius aliis quibusdam passis nomen Martyris, & venerationem deferendam esse certis ex causis negavit, ut ibidem cap. 13. idem testatur.* Quinam autem hi essent? subdit his verbis : *Quidam etiam in ea epistola facinorosi arguebantur, & fisci debitores, qui occasione persecutionis, vel carere vellent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluere facinora sua, vel certè acquirere pecuniam, & in custodia deliciis perfrui de obsequio Christianorum, &c.* Hi etenim (ut paulò superius ibidem dicitur) his de causis se offerebant persecutoribus non rogati, utroque dicebant se habere sacras & Divinas scripturas, quas tradiuri non essent: quos ipsos Mensurius inter Martyres recenseri vetuit. *Quod quidem Donatistas offendit, qui in eundem Africæ Primatem, ac etiam in ejus Archidiaconum invidiam, & odium excitarunt.* Sed de his alias.

In Ecclesiâ primitiva quamvis non fuerint solenni ritu Sancti catalogo Beatorum adscripti: ritum tamen aliquo in Codices referebantur à Notariis & Diaconis; ut dixi: qui eorundem animi humilitatem, pietatem, abstinentiam, & charitatem; miracula denique, actaque omnia, & quæcunque illa sint, quæ veram hominis sanctitatem præferunt, jussu Romanorum Pontificum conscribebant: Res item Martyrum gestas, nec non varias propter justitiam persecutiones & cruciatus omnes, ac necem pro Christi fide susceptam litteris mandabant. Jamque inde à nascëntis Ecclesiæ primordio, jussu eorundem Romanorum Pontificum, Sanctorum nomina, nec non dies, quibus ex hac vita decedebant, in Codices referebantur. Ex hoc deinde annotandi conscribendique genere originem postea sumpserunt Martyrologia: quorum primus auctor fuit Eusebius, cujus Martyrologium sanctus Hieronymus in Latinum transtulit, Beda sub initium Retrotractationum in Acta Apost.

Illum imitati sunt Beda, Ado Trevirensis, ut ait Pamelius in epist. 37. Cypriani. Jussu autem Caroli Magni suum congregavit Martyrologium Ufuardus, Illud tamen, quod à Romana Ecclesia fuit congestum atque concinnatum, hodie in omnibus Ecclesiis legitur. Apud Græcos id ipsum, sed prolixius, præstitit Simeon Metaphrastes. Et hæc de Martyrologiis ad nostrum de antiquitate canonizandi institutum dicta sufficiunt.

Erat autem pernecessaria hujusmodi de Martyribus inquisitio, non tantum ob prædictas causas, sed quoniam Hæretici, atque Schismatici aliquando pro Christi nomine à persecutoribus tormenta pati videbantur, & mortem; & quidem ipsis ferè nascentis fidei exordijs, cum omnia Martyrum sanguine redundarent, ut scribit Euseb. hist. lib. 4. cap. 14. propè finem, & lib. 5. cap. 15. & S. Augustinus de Donatistis sæpe testatur, eos omnes & alienos à Fide, & Communione Catholica, Dei Ecclesiam respicere consuevisse; cum ex sententia Cypriani, & Augustini, omniumque Orthodoxorum, quicquid aliquis extra Ecclesiam patitur, non martyrium censendum, sed dicenda sit pœna perfidiæ. Hæc de his quæ spectant ad Martyres.

Quo verò ad inquisitionem de eorundem Fide, & Charitate, exquisitam peruestigationem haberi, moris fuit; etenim si quis det corpus suum, ita ut ardeat, nihil tamen prodest sine charitate: sane mirum videri non debet sanctam Dei Ecclesiam veritatis Columnam, majus studium, multoque exactiorem diligentiam adhibere solitam in adscribendis hominibus Sanctorum numero, quam in cæteris actibus; ut merito tanti ponderis negotium non Primati, vel Patriarchæ alicui: sed ipsi tantum Romano Pontifici, pro summa ei à Christo Domino in beatissimo Petro Apostolo ejusque successoribus tradita potestate, sit creditum.

Etenim progressu temporis, cum satis faciles fuissent aliqui Episcopi ad redigendos aliquos in catalogum Sanctorum intra terminos particularium Diœcesum; propterea hujusmodi Decisiones ad sanctam Sedem fuerunt remissæ. Quoniam sicut Christus Dominus solus est, qui in Ecclesia triumphante sanctificat; ut in Levit. *Ego Dominus sanctifico eos*: Ita in militante Ecclesia ad solum Romanum Pont. qui est Christi Vicarius, sanctificationis approbatio, & promulgatio pertinet. Ang. Roccha de Canonizatione Sanctorum cap. 4. Hinc factum ut de hoc conqueratur Alexand. III. summus Pontifex, quod aliquis ebrius occisus, tanquam Sanctus veneraretur; ut propterea impofterum absque Romanæ Ecclesiæ Sedis auctoritate id non succedat: sicuti refertur in cap. 1. extra de reliq. & venerat. Sanctorum his verbis. *Audivimus quod quidam inter vos diabolica fraude decepti hominem quendam in potatione, & ebrietate occisum, quasi Sanctum (more infidelium) venerantur: cum vix protalibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare: dicit enim Apostolus; Ebrios regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non presumatis de cætero colere: cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Romana Ecclesiæ venerari.* Quod etiam decrevit Honorius Papa III. in cap. venerabilis extr. de testibus, & attestat. Et ex his patet non amplius extare in præsentia particulares Canonizationes, sed solum generales à Romano Pontifice tantum decretas.

Quæ autem requirantur in eo, qui canonizandus est: breuiter indicabimus; *Requisita ad Canonizationem.*
 Primo, Fama inculpatæ vitæ, longa temporum serie ad finem usque vitæ inclusivè nunquam interrupta. Secundo, vitæ item rectitudo, Catholica fide prævia, & factis & dictis comprobatur: Nam circa spiritualia & corporalia misericordiæ opera; circa item castitatem, sobrietatem, & abstinentiam, circa bonos mores, actus & labores multos, vel pro fide, vel pro animarum salute constanter oleratos, & circa denique virtutes omnes, præsertim vero circa Christianam humilitatem versatur. Tertio, vera vitæ integritas, & innocentia miraculis interdum illustratur, ac declaratur. Quarto, quamvis vera vitæ sanctitas sine miraculis pro aliquo canonizando sufficiat; contra vero non item, ut ex D. Augustino, Ea tamen miraculis splendidius comprobatur, ac demonstratur: dummodo in eis veti miraculi conditiones non desiderentur.

De prædictis autem generalibus, seu solennibus Canonizationibus à Romanis Pontificibus; Prima, quam refert Baronius in anno 904. ubi Spondanus num. 2. Cum advenisset in Germaniam S. Leo III. summus Pontifex magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, & Prælatorum, & Primatum, atque ab Imperatore *Generalium Canonizationum.* Carolo Magno Imperaliter cum suis susceptus; inter multa pietatis suæ opera, oppidum Werdam ipsum Pontificem cum Imperatore accedentem, ejusdem rogatu B. Svibertum post lectam ipsius sanctissimam vitam, innumeraque miracula, postque actas preces, ac celebrata Jejunia, de consensu Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, solenni ritu inter sacratissimum Missæ officium sanctorum Confessorum catalogo adscripsisse pridie Nonas Septembris: ut ex epistola S. Ludgerij Monasteriensis Episcopi ad Rinfredum Trajectensem Episcopum ibi: *Pridie Nonas Septembris S. Leo Papa de assensu pariter & consensu suorum Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, illic coram adstantium, solenniter Svibertum Catalogo sanctorum Confessorum adscripsit.* Atque hæc Canonizatio solenni ritu prima reperta est celebrata, ut etiam apud Surium I. Martij in appendice ad vitam S. Sviberti, Card. Bellarmin: in 7. controvers. gener. lib. I. cap. 8. vers. dicet, affirmat se legisse primam canonizationem solennem factam à Leone III sed dubitat an aliæ præcesserint.

Fuit quoque Canonizationis alius minus solennis modus. Etenim, ut refert idem Baronius anno 1027. & ibi Spondanus num. 4. Beatum Romualdum in Sanctorum numerum adscriptum esse quinquennio post obitum eo tantum antiquiori ritu, qui tunc etiam frequentior erat in usu; nempe, ut petentibus concederet Apostolica Sedes super corpus Defuncti altare construere: sicut & Petrus Damiani, qui prædicti Romualdi vitam conscripsit, etiam in epistola ad Henricum Archiepiscopum Ravenatensem. refert de sanctis miraculis coruscantibus eorum, qui hoc eodem tempore vivere, supra quorum corpora ex Concilij autoritate altaria sunt erecta, atque defuper sacrosancta Christiani sacrificij mysteria celebrata.

Solennitates, quibus hodie utuntur summi Pontif. in canonizationibus Sancto- *De solennitatibus.*
 rum, ex eorum pendent arbitrio, & possunt augeri, & minui, prout Pontifex judicat expedire. Unde Magister ceremoniarum requisitus à Leone X. ut traderet formam servandam in canonizatione S. Francisci de Paula, respondit, se nihil posse certo firmare; quia

qui diversa à diversis audivit, nec in suis libris certam formam invenerat; & quia aliud vidit servari in canonizatione sancti Nicolai de Tolentino 5. Junij 1446. facta per Eugenium IV. aliud in canonizatione S. Bernardini in festo Apostolorum Petri, & Pauli 1450. per Nicolaum V. aliud in canonizatione S. Vincentii 24. Maji 1455. per Calixtum III. aliud in canonizatione S. Catharinæ Senensis, die Ascensionis 1482. facta per Pium II. aliud in canonizatione S. Leopoldi in die Epiphaniæ 1485. per Innocentium VIII. & propterea ipse exhibuit aliam formam Leoni X. quæ in canonizatione S. Francisci de Paula, die 1. Martij 1519. fuit servata.

Concludam cum supradictis auctoribus, & Castellano de canonizatione quæst. 4. art. 1. Canonizationem Sanctorum, quantum attinet ad originem, inductam fuisse à lege veteri: Ecclesiast. 44. inquit, *Laudemus viros gloriosos, & parentes in generatione sua.* Voluit Panvinus in relatione S. Bonaventuræ art. 8. unde sentit, quod in lege veteri erat canonizatio, & approbatio Sanctorum ad finem publicæ venerationis. Ideoque Cardinalis Bellarminus tom. 4. controvers. de Sanctor. Beatitud. controvers. 7. gener. lib. 1. ait, quod Ecclesiasticus d. cap. 44. & seq. canonizavit Sanctos ut Henoch. Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moyse, Aaron, Phineam, Josue, Samuelem, Davidem, Heliam, Helisæum; & in Testamento N. S. Lucas in Actis canonizavit Stephanum, Jacobum majorem, Petrum, Paulum, Barnabam, Silam, & alios. Quantum verò attinet ad formam, & ordinem procedendi, legimus fuisse inductam ab Ecclesia Catholica, ex cap. 1. & 2. de Reliq. & veneratione Sanctorum, & capitulo venerabilis, de Testibus.

C A P. LXX.

Quòd Judicium Ecclesiæ, & sanctæ Sedis sit infallibile in Canonizatione Sanctorum.

EAdem jam fuit auctoritas in canonizatione S. Matthiæ, quando in numerum Apostolorum electus est, quæ adhuc in præsentia auctorizat Sanctorum canonizationes mediante S. Romana, & Apostolica Sede: etenim sicuti Spiritus sanctus tunc præsidebat in confessu Apostolorum, in Act, cap. 1. vers. 26. idem etiam modo præsidet in confessibus eorundem successorum: hinc est, quod isti si possent in præsens errare, posset in dubium etiam revocari electio Matthiæ. Extat præterea Regula S. Augustini expressa in Epist. 118. dum inquit. *Similiter etiam quid hodie tota per orbem frequentat Ecclesia: nam & hinc quia ita faciendum sit disputare, insolentissima insania est.* Unde S. Bernardus scribens Canonicis Lugduni epist. 174. inquit. *Ego quia accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.* Et quatenus temerarius quispiam de hoc etiam dubitare audeat; respondebitur illi: in quo igitur adhæret fides authentica librorum sacræ Scripturæ? quoniam S. Augustinus in lib. contra epist. fundamenti Manichæi apertè dixit cap. 5. tom. 6 *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoneret auctoritas.* Accedit quod nullatenus apparet sit; ut Divina voluerit Providentia tale inconveniens tolerare, quod in Ecclesia anima illius veniat honoranda, quæ ipsamet infamis inserviret tanquam objectum immortalis ejus justitiæ.

Mira-

Miracula etiam, quæ operatur Deus ad invocationem Sanctorum, confirmant iudicium Apostolicæ Sedis: cum illa sint in hoc Divinæ attestations, quæ obligant nos ad agnoscendam omnipotentiam illius, qui facit mirabilia magna solus.

Ac etiam si unquam diligens habetur indagatio ad discernendum miracula vera ab illuforiis; tunc certè est, cum quæstio habetur de hoc percipiendi; quod Deus à nobis desiderat circa Sanctorum agnitionem.

Credimus nos fide humana, quod Alexander, Cæsar, Pompejus, Agefilus, Demosthenes, &c. fuerint tales, ut Plutarchus de his refert; & hoc simplici auctoritate, & attestatione huius auctoris, vel similibus: & nos renitentes erimus præstare consensum attestationibus, quas ipsemet Deus nobis informat in iudicio Ecclesiæ suæ? Iudicium, quod habet Ecclesia Dei sponsa ad imitationem proprii Sponsi in pondere, numero, & mensura.

Et ne irreperet error in hac quæstione tanti ponderis, S. Clemens Apostolis *Gesta Marty-* contemporaneus, decrevit hic in urbe septem Notarios Ecclesiasticos, quorum mu- *rum.* nus erat in scriptis redigere acta Martyrum; ut in lib. de Romanis Pontif. etiam nomine Damasi, in tom. 1. Concil. his verbis; *Hic fecit septem Regiones dividi Notariis fidelibus Ecclesia, qui gesta Martyrum sollicitè, & curiosè unusquisque per Regionem suam perquirerent.* (Quorum Notariorum successores modo Protonotarii Apostolici nominantur.) Ac idem legitur de Papa Fabiano, qui septem Diaconos, & Subdiaconos Regionarios creavit ad idem munus, ut ad sanctam Sedem referrent; sicut in eodem lib. de Romanis Pontif. in Fabiano sic legitur. *Hic Regiones divisit Diaconis; & septem fecit Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, qui gesta Martyrum in integrum colligerent.* & infra. *Hic gesta Martyrum diligenter à Notariis exquisivit, & in Ecclesia recondidit.* Unde constat, qua diligentia, fide, ac sinceritate colligerentur præcis temporibus probationes circa Sanctorum Canonizationes: Ita etiam hoc potissimum scribitur in vita Antheri Papæ. *Hic primus statuit, ut res gesta Martyrum diligenter exquisita à Notariis scriberentur: conscriptas recondi in arario Ecclesiæ mandavit, &c.* Et de Papa Julio I. quod non solum gesta Martyrum, sed totius etiam Ecclesiæ annotari gesta fecit; refert etiam Platina. *Voluit item, ut omnia ad Ecclesiam pertinentia, per Notarios, aut per Primicerium Notariorum conscriberentur: hos hodie, ut arbitror, Protonotarios vocamus, &c.*

Ad exemplum Romanæ Ecclesiæ, quæ est Mater, & Matrix aliarum Ecclesiarum, illa Smirnæ reliquit nobis Epistolam narrativam Martyrum, qui passi sunt in persecutione M. Aurelii, & L. Veri Imp. ut refertur apud Eusebium lib. 4. histor. cap. 14. Ecclesia Viennens. & altera Lugdunens. idem fecerunt, ut legitur lib. 5. cap. 1. ejusdem Eusebii, qui etiam loquitur de Ecclesia Alexandrina lib. 6. cap. 33. & 34. & lib. 7. cap. 10. Carthaginentis Ecclesiæ omnimodam diligentiam diffusè retulit sanctus Cyprianus sibi optimè notam: ex quibus inferri posset hanc eandem curam longe ante viguisse in Ecclesia, ut retulit Pontius Diaconus in principio vitæ ejusdem Cypriani, quam ipse scripsit his verbis; *Majores nostri plebeis, & catechumenis martyrum consequentis, tantum honoris pro martyri ipsius veneratione dederunt,*

ut de passionibus eorum multa, ac propè dixerim cuncta conscripserint; ut ad nostram quoque noticiam, qui nondum nati fuimus, pervenirent.

Spiritus mendacii invidus hujus sanctæ Inquisitionis, ut ille pater est mendacii, & inimicus omnis veritatis, quærit occultare lumen ex gestis Sanctorum, ac per consequens eorundem tacitæ, seu expressæ canonizationis; suscitans plurimos scriptores pseudoprotonotarios, qui acta apocrypha publicaverunt, cum de falso deinde fuerunt convicta iudicio ejus, quæ Magistræ est veritatis, Ecclesiæ Catholicæ nostræ communis matris: unde attendat Lector, quomodo Spiritus sanctus ejusdem ductor, & infallibilis Cynosura nunquam permisit, quod illa decepta remanserit in legitima suorum primogenitorum cognitione, hoc est Sanctorum, qui mysticè componunt nobiliorem partem ejusdem corporis. Tertullianus, in lib. Baptismi meminit cujusdam Presbyteri in Asia, qui nomine Pauli Apostoli edidit librum, quem nominabat *Itinerarium Pauli, & Teclæ*: de quo auctore, ejusdemque libro loquitur D. Hieronymus in tractatu de scriptoribus Ecclesiasticis, in Lucam num. 17. his verbis; *Igitur itinerarium Pauli & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuum comes Apostoli inter ceteras ejus res hoc solum ignoravit? sed & Tertullianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quendam in Asia de itinere Apostoli Pauli convictum à Joanne, quod auctor esset libri; & confessum se hoc Pauli amore fecisse; & ob id loco excidisse.* Ad hoc idem referuntur acta sancti Andree, sancti Jacobi, sancti Philippi una cum itinerariis sanctorum Petri, Joannis, Thomæ, & Clementis: quæ omnia damnantur per Athanasium in synopsi tom. 2. post librum utriusque testamenti, ac etiam per Philastr. de hæres. tom. 4. Biblioth. Patr. & Epiphan. in Panario hæres. his verbis; *Utuntur autem & aliis libris: nimirum circumtitionibus Petri, multa corruptentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis, quas scripsit Encyclius.* & idem Epiphan. hæres. 26. meminit cujusdam horrendi libri scripti à Gnosticis de Virgine MARIA. & idem hæres. 47. inquit, quod Encratites divulgaverat acta prædicta Andree, Joannis, & Thomæ: Ac etiam ad eorundem exemplum commenti sunt Manichæi acta Apostolorum, ut apud Augustinum in lib. de fide: Ut etiam Priscillianistæ fecerunt, ut refert Orosius in epist. ad August. de errorib. Priscillianist. Unde evenit, quod Gelasius I. Papa in 1. Concilio Romano ann. 494. sic decreverit. *Gesta sanctorum Martyrum secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui conscribere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, & minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicut cujusdam Quirini, & Iulitæ: sicuti Georgii, aliorumque passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ: propter quod ne vel levis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur.*

Et in sexta Synodo in Trullo Can. 63. habetur. *Quæ à veritatis hostibus falso confictæ sunt Martyrum historiae, ut Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent, ad infidelitatem adducerent; in Ecclesia non publicari jubemus, sed eas igni tradi; qui autem eas admittunt, vel tanquam verbis his mentem adhibent, anathematizamus.* In

quem

quem locum Balsamon Patriarcha Antiochenus post laudatam Metaphrastis pietatem in inquirendis Sanctorum actis, refert, quod Patriarcha Nicolaus Musalon comburi iusserit quaedam acta ridicula sanctæ Parasceves, & iussit Diacono Basilisco, ut de his sincerè, & veridicè scriberet.

Constat ex his, quanta circumspèctione proponat nobis Catholica Ecclesia vitas Sanctorum; de quorum moribus, miraculis, & obitu nil exactius inquiri potuit, juramentis, & attestationibus simul consentientibus: quibus præterea indicabantur jejunia, & publicæ orationes, ut Deus assisteret Ecclesiæ suæ in re tam grandis consequentiæ circa verum cultum, & sinceram Religionem in Canonizatione Sanctorum, quæ non propria privatorum hominum facta, nec Papæ personam, sed statum totius Ecclesiæ universalem continet: cuiusmodi sunt ea quæ ad fidem attinent, unde non est probabile voluisse Dei providentiam derelinquere in hoc Ecclesiam; cum ipse promiserit verbo irrevocabili erga quamcunque personam. *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Matth. cap. 18. vers. 20. Ac etiam de Spiritu sancto dixerit per Joannem c. 16. vers. 13. *Ille vos docebit omnem veritatem.* Quod expertus est sanctus Martinus ex Sulpitio Severo in apparitione animæ cujusdam latronis in inferno damnati, cujus corpus & sepulchrum in terris honorabatur: & legitur apud Euseb. lib. 5. c. 17. quo lumine Spiritus sancti damnaverit Ecclesia acta Themisonis nominantis se Confessorem, ac Alexandri, qui Martyr appellabatur, ac etiam elogium Prophetiæ; adversus quas imposturas scripsit Apollonius Ecclesiasticus scriptor.

Contra præfata objiciunt Hæretici prætenlam Divi August. sententiæ, quam vis in operibus ejus non legatur, nempe: *Multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna.* Et ad hanc posset tamen in omnem casum responderi, eandem intelligi de Regibus, seu Monarchis Ethnicis, qui cum vellent mortalibus rebus immortales reddi; erexerunt supra eorum cineres, ossa, & mumias, superba monumenta, quæ à posteris respicerentur: talia fuere Pyramides in Ægypto: sicut & Mausolæum, quod Artemisia erexit viro suo: tale sepulchrum Romæ Publii Sextii, & similia. Posset etiam prædicta sententia intelligi de corporibus suppositis loco venerabilium Reliquiarum. Vel etiam intelligebatur de Martyribus Donatistarum, quibus Hæreticis venerabantur, quamvis eorum animæ in profundo abyssi cum aliis omnibus hæreticis cruciarentur: vel denique referebatur dicta sententia ad Heroes, seu Imperatores Ethnicos, quos antiquitas, diaboli versutia, deificaverat, ut nos in præcedenti Capitulo diximus.

Inferat ergo ex prædictis, quod canonizare Sanctos non sit, illos ut tales constituere: sed uti tales solum eos declarare, & in numerum Sanctorum redigere; ita ut publicè possit quisquam illos honorare, ac etiam invocare. Decernit præterea Ecclesia Canonizationes Sanctorum, ne quispiam possit ad libitum quorumlibet invocationes sibi supponere; & in hoc superstitionibus janua claudatur. Tertio possunt Sancti tripliciter uti tales agnosci, nempe testimonio Scripturæ sacræ, ut Joseph, Simeon, Zacharias, Elisabeth, Joannes Baptista, &c. Vel tacito populi consensu, ut

Doctores Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, sicut Athanasius, Nazianzenus, Basilus, Chryso-
 stomus: nec non Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, &c. Denique exacta,
 prudenti, & fida inquisitione ex probationibus sanctitatis in vita, & miraculorum
 post mortem, ut de præsentibus in Canonizationibus servatur. Et quatenus quis audeat
 asserere, posse Papam in hoc errare, respondebitur illi, ipsum fidem Christo non præ-
 stare; qui dixit apud Joann. 21. *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua: & tu ali-*
quando conversus confirma fratres tuos: Præsertim quoniam Sanctorum Canoniza-
 tio est de iis, quæ ad communem Ecclesiæ utilitatem, non autem ad privatam homi-
 nis personam pertinent. Ac etiam quia Sanctorum Canonizatio est quædam fidei
 professio; ut exemplar fidei, ac sanctæ vitæ. Et ex his absque hæsitacione quilibet
 confitebitur, quod Ecclesia, quæ in celo est, idem corpus sit cum hac, quæ est in
 terra; propter vicissitudinem, quam habent inter se, ut inquit Augustinus in tractatu
 centesimo vigesimo quarto in Joannem his verbis; *Duas itaque vitas sibi divinitus*
predicatas, & commendatas novit Ecclesia: quarum est una in fide; altera in specie:
una in tempore peregrinationis; altera in æternitate mansionis: una in labore; altera in
requie: una in via, altera in patria: una in opere actionis; altera in mercede contempla-
tionis: una declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet, à quo declinet ma-
lum, & magnum habet, quo fruatur, bonum: una cum hoste pugnat; altera sine ho-
ste regnat: una fortis est in adversis; altera nihil sentit adversi: una carnales libi-
dines frenat; altera spiritualibus delectationibus vacat: una est vincendi cura solici-
ta; altera victoria pace securâ: una in tentationibus adjuvatur; altera sine ulla tenta-
one in ipso adiutore latatur: una subvenit indigenti; altera ibi est, ubi nullum inve-
nit indigentem: una aliena peccata, ut sua sibi ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur
quod ignoscat, nec facit quod sibi poseat ignosci: una flagellatur malis, ne extollatur in bo-
nis; altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbia co-
hareat summo bono: una bona, & mala discernit; altera qua sola bona sunt, cernit. Er-
go una bona est, sed adhuc misera; altera melior & beata. Hæc S. Augustinus. Ergo
 idem erit iudicium Ecclesiæ universalis; sicuti est iudicium, quod fit in celo super Ca-
 nonizatione Sanctorum.

Quoniam huic veritati refragari videtur quod Platina, & alii in historiis prodi-
 derunt: ut Formosus Romanus Pont. dum esset Cardinalis & Episcopus Portuensis,
 omni Ecclesiastica dignitate privatus, laicalibusque indumentis indutus, se ab urbe
 discedentem nunquam nec Romam, nec ad Episcopatum rediturum jurejurando af-
 firmaverit. Hunc deinde contra jura sacramenti ad urbem redeuntem, nec non ad
 Episcopatum restitutum, & aliquot post annos ad Pontificiam dignitatem assum-
 ptum; ob juramentum præstitum verum Papam non fuisse credens Stephanus VII.
 Papa, omnia ejus gesta irrita fuisse declaravit: Joannes vero Nonus dictum Formosum
 verum fuisse Papam credens, Stephani res gestas improbavit, & Formosi acta in Con-
 cilio Ravennæ restituit.

Hoc scrupulum ut ab animis hominum evellatur, Ang. Roccha in tractatu de
 Canonizatione cap. 41, membr. 1, sic respondet: Theologi, & Canonistæ omnes in
 iis,

iis, quæ sunt fidei, Papam sive Ecclesiam Catholicam errare nullo modo posse, juxta Christi promissum, omnino affirmant: si autem Ecclesiam sive Papam errare unquam contingat, errorem illum ad facti, aut personalem; sive opinativum vocant, non judicialem: nam judicium ad officium, aut ad Pontificiam sedem pertinet; opinio autem ad personam. Quamvis alterum summorum Pontificum in causa Formosi errasse dicamus oporteat; ille tamen error non fuit in fide, aut judicialis, sed opinativus, seu personalis ac facti. Altercatio enim illa, sicut Joann. de Turrecremata, & Cælia iniquiunt, non erat de fide, sed de facto, in quo Ecclesia errare potest, ut ipsi & alii affirmant. Stephanus namque Formosum non verum Papam fuisse putabat; Joannes autem verum Papam eundem opinabatur.

C A P. LXXI.

De Decimis.

Post varios Ecclesiæ ritus, & dogmata, quæ recensuimus, non præteribo etiam aliqua breviter de Decimis annexere: contra quas licet præci & recentiores Hæretici maximè insurgant, Ecclesiasticos de avaritia calumniando: nos ut illæ sint debita Ecclesiæ, & ejusdem ministris, ex sacra Scriptura, sanctis Patribus, & rationibus demonstrabimus.

Præcipit Deus in Exod. cap. 22. vers. 29. *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* & in Levitic. cap. 27. vers. 30. habetur. *Omnes Decima terra, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.*

Hinc S. Clemens lib. 2. Constit. Apostol. cap. 25. scripsit. *Quæ ex Decimis, & primitiis secundum mandatum Dei dantur: Episcopus, ut Dei homo consumat.*

Origen. homil. 11. in Numer. inquit; *Deo enim offerri dicitur, quod sacerdotibus datur.* & infra. *Sunt enim aliqua legis mandata, quæ etiam novi Testamenti discipuli necessaria observatione custodiunt.*

S. Chrysostomus adducens rationem, quare fuerit Ecclesia coacta accipere divitias: in homilia 81. in Matthæum inquit; *Veniat in mentem vobis octo millia Levitarum Judæos alere solitos fuisse, & cum his viduas, & parentibus orbos.* & idem homil. 15. in epistol. ad Timoth. cap. 5. ostendit inconueniens, quod provenit, cum propter temporalia spiritualia negliguntur; ut propterea Divina voluerit providentia primitias, & decimas Ecclesiæ deberi, his verbis; *Oportet Doctoribus necessarium vitæ affatim ministrari, ne deficiant, neque solvantur, neque minimis curis occupati magnis seipfos, atque alios privent; ut spiritualia operentur, nullum secularium habentes rationem: hujusmodi Levite erant.*

Cyrellus Alexandrinus de orat. in spiritu, & veritat. lib. 13. aliam affert rationem: quoniam administratio rerum spiritualium mercedem temporalium etiam meretur: & sic inquit; *Definit Decimas Levitis pro mercede laboris: neque enim cunctorum hominum labor mercede caret; imò vero præcipuis honoribus afficiendi, illustriaque sunt errorum præmia.*

Hoc autem Magnum Constantinum impulit, refert Sozomenus, ut non solum præceperit, quod in aliquo Ecclesia non vexetur: quin imò omnia eadem restituantur, quæ jam alienata fuissent; ut in epist. ad Provinciales Palæstinæ relata per Euseb. lib. 2. ejusdem vitæ cap. 39. sicuti etiam in edicto ejusdem Constantini ad Proconsulem Anolinum, relato apud Eusebium lib. 10. cap. 5 quod inviolabiliter servatum fuit post obitum Juliani Apostatæ: etenim Valentinianus, & Marcianus Impp. idem confirmarunt circa ann. 453. ut in l. privilegia, Cod. de sacrosanctis Ecclesi. ibi; *Et quia humanitatis nostræ est egenis prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: salaria etiam, quæ sacrosanctis Ecclesiis in diversis speciebus de publico hætenus ministrata sunt, jubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus immutata præstari.* Quibus conforme est Decretum secundæ Synodi Nicænæ, cap. 12. *Non liceat quicumquam ex iis sibi vendicare, vel propriis cognatis, quæ Dei sunt, elargiri, &c. Porro Episcopus, vel Monasterii Præfectus, qui hæc fecerit; exturbetur quidem Episcopus ab Episcopatu: Monasterii vero Præfectus à Monasterio, ut qui male dissipent, quæ non congregaverunt.*

Ad hoc idem sanctus Augustinus in lib. Hæresum in Quadragesima insurgit contra Apostolicos Hæreticos, qui reprehendebant Ecclesiasticos Regulares, & Sæculares; eo quod ipsi possiderent. Et idem Augustinus in Psalm. 146. in ea verba: *Qui producit in montibus fœnum,* inquit. *Etenim ea omnia, quæ Ecclesia ad necessitatem servientium Deo dantur à divitibus, quid aliud sunt nisi fœnum?* & idem homil. 48. ex lib. homil. 50. inquit; *Majores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem, quia cessit devotio Dei, accessit indictio fisci.*

Et S. Prosper referens curam, quam in administrandis redditibus Ecclesiæ, & in propriis despiciendis habuere S. Paulinus Episcopus Nolanus, & S. Hilarius Episcopus Arelatenis, subdit. *Quia juxta sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Quæ eadem verba in hoc themate adducit Carolus Magnus lib. 1. legum cap. 83.

Quod autem prædia stabilia, & alia Ecclesiæ bona disperdi, nec alienari possint, Concilium Agathense Can. 32. sic præcipit. *Id statuimus, quod omnes Canones jubent, ut Civitatenfes, sive Diacesani presbyteri, vel clerici, salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ sicut promiserunt Episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant: quod si fecerint, vel fecerunt, facta venditio non valebit: & si quas habent proprias de facultatibus, indemnem Ecclesiam reddant, & communionem præventur.* Quod etiam plurima confirmavere Concilia, & summorum Pontificum Constitutiones.

Adducuntur etiam in hoc plures rationes: & quod præsertim præcipit Deus per os Malachia cap. 3. *Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea.* Quod si de tempore antiqui Testamenti hoc in Sacerdotibus, & Levitis, qui nisi umbra, & figura hujus nostri Testamenti Novi erant: quo magis ad eundem finem, ut libere possit vocari obsequio Dei, hoc in lege Evangelica debet servari? Præterea, si solum Naturæ lumen docet Principes, Milites, Doctores publico sumptu alendos;

cum

cum in Republica inserviant, quamvis hæc nisi temporalia sint, ut habetur ex Apost. 1. Corinth. 9. vers. 7. *Quis militat suis stipendiis unquam? aut quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit?* Quomodo magis hoc in his, qui in communi, & particulari verum ministrant animarum alimentum, & spirituales gratias conferunt, sine quibus ad æternam salutem perveniri non valet? ut propterea adimpleatur, quod dicitur: *Ut qui Altari servit, de Altari debeatur vivere.*

Confiteri igitur omnes habent, quod in antiquo Testamento decimarum præceptum partim erat morale, inditum naturali ratione: partim autem judiciale, ex Divina institutione robur habens: similiter etiam in Evangelica lege hoc partim est de Jure Divino primitivo, & partim de Jure Ecclesiæ: De Jure Naturæ, seu Divino, in substantia præcepti; & de Jure Ecclesiastico in sui limitatione. Ita ex S. Thom. 2. 2. quæst. 87. art. 1. in corpore.

Quamquam Decimæ, & alii Ecclesiæ redditus in obsequium Dei, nec non in subventionem Ecclesiasticorum, & pauperum primitus instituti; iisdem tamen hoc tempore plarimi ex Ecclesiasticis taliter abutuntur, ut non respiciant pecuniæ subservire, sit Idolis servire, ex Apostoli censura *Ephes. 5. Avarus, quod est Idolorum servitus.* Hinc jam nullus Ecclesiasticorum beneficiorum finis: saturari pecuniarum sitis non solet, non potest; ut gravis sit illorum error, qui putant illam expleri bibendo posse. Sors dura! ubi fatigatæ cursibus Alpes? ubi Romana limina ab ultimo penè sole pedibus trita avaritia duce? ubi beneficia beneficiis innexa? ubi Canonicatus Canonicatibus inædificati pensione; cemento, & calce? Abbatia, Episcopatus, Archiepiscopatus aliis supremis dignitatibus velut filo assuti? & sic ingentia aureorum millia ex uno filo dependentia, nullo aut per exiguo Ecclesiæ bono. Et moriendum tamen, & sistimur ante tribunal nudi: nec ex tantis opibus integendo quidem corpori lacernam invenies? Et tamen beatum dixit populus, & pars orbis maxima, cui hæc sunt. Hæc fatis.

C A P. LXXII.

De Exemptionibus, & Immunitatibus Ecclesiarum,
& Ecclesiasticorum.

Julianus Apostata in eo potissimum insequutus est Ecclesiam, ut Ecclesiasticos privaret immunitatibus, & privilegiis illis à Magno Constantino competentibus, refert Sozomenus lib. 5. cap. 5. his verbis; *Julianus Apostata Clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis à Constantino donata ademit, legesque eorum causa conditas abrogavit, & eos denuo Curis addixit.* Idem jam exequutus fuit Viti-za Hispaniarum Rex, cum Judæos revocasset, iisdemque exemptiones, & privilegia Ecclesiarum contulit. Joann. VValaschus in Chronicis Hispaniæ. Hoc idem per singula tempora Hæretici, & male feriat homines sunt insequuti. Contraria tamen praxis ex sacro Textu, Conciliis, sanctis Patribus, & rationibus recepta fuit tempè in Ecclesia. Ut qui Altari serviunt, exemptionibus & privilegiis fruereantur.

Habe-

Habetur in Genesi cap. 47. vers. 20. & seq. quod Joseph omnes terras Ægypti emit, præter illas Sacerdotum: his verbis; *Emit igitur Joseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni, &c. præter terram Sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis; quibus, & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, &c.* Et in litteris patentibus Regis Artaxerxis scriptum est in lib. I. Esdræ cap. 7. vers. 24. *Vobis quoque notum facimus, de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. & in lib. 3. cap. 8. vers. 25. & 26. transumpti prædictarum ad Esdræ; sic loquitur Artaxerxes, Vobis autem dicitur, ut omnibus Sacerdotibus, & Levitis, & sacris Cantoribus, & servis templi, & Scribis templi hujus, nullum tributum, neque ulla alia inductio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem objicere ei quicquam. Quod etiam innuit Apost. I. Corinth. 5. vers. 12. & 13. *Quid enim mihi de us, qui foris sunt, judicare? nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis? nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit: ostendens, quod Ecclesiasticum Tribunal à profano distinguatur.**

Origo Im-
munita-
rum.

Unde igitur primæ, & originariæ hujusmodi constitutiones circa Sacerdotum, & Clericorum immunitates, seu exemptiones in Ecclesia Catholica processerint? Has à prima Ecclesiæ stabilitate processisse tempore Constantini Magni circa trecentiesimum annum à Christo nato; cum antea fuisset Ecclesia, seu incognita Regibus terræ, seu ab iisdem continuò dilacerata. Scribens autem Constantinus Orientis & Occidentis Imperator Proconsuli Aphricæ Anolino, ut refertur apud Eusebium lib. 10. cap. 7. & Nicephorum lib. 7. cap. 41. inquit: *Quare, honoratissime Anoline, eos, qui in Provincia tua fidei concredita, in Ecclesia Catholica, cui Cæcilianus præest, huius sanctæ Religionis sedulo inserviunt (quos Clericos nominare solent) ab omnibus omnino communibus, & civilibus rerum publicarum ministeriis immunes, & solutos volo, ut nullo modo per errorem, vel per sacrilegam, aut profanam prolapsionem, quæ in hujusmodi negotiis accidere solent, à cultu Divina Majestati debito abstrahantur; sed absque ulla molestia propria legi obsequium præstent: qui quidem cum sacrum Numen summo honore, & veneratione prosequantur; incredibile est, quantum Reipublicæ adjuventi sint allaturi. Hæc Niceph. Ex qua Christiana Constantini Imp. constitutione apparet, quomodo Reipublicæ bonum à bono Religionis pendeat.*

Annis triginta elapsis Imp. Constantius præfatam constitutionem Patris Constantini confirmans, easdem exemptiones personales & reales confert; illas etiam ad liberos utriusque sexus dictorum clericorum extendens, (quatenus illos habeant) ut legitur lege secunda, Cod. de Episcopis, & Cleric. in Codice Justiniani.

Sozomenus lib. 2. cap. 9. refert Magni Constantini pietatem erga Ecclesiasticos, conferentis eisdem personales immunitates, & à sæculari eximentis jurisdictione. his verbis; *Quod Clericos ubique per legem immunitate donari voluit, quodque illis qui erant vocati in iudicium, dedit potestatem, si modo animum inducerent, magistratus civiles rejiciendi, & ad Episcoporum iudicium evocandi. & idem auctor l. 6. cap. 3. refert, quod Imperator Jovinianus restituit immunitates, quas Julianus Apostata abro-*

abro-

abrogaverat, ibi; *Jovinianus Imperator Ecclesia, & Clericis, & Viduis, & Virginitibus immunitatem reddidit, & si quid aliud, vel ad commodum, vel ad honorem Religionis nostra à Constantino, ac liberis suis, aut donatum, aut lege sancitum fuisset; postea autem à Juliano illis ablatum.*

Valentinianus, & Marcianus Imp. omnes prædictas exemptiones, & privilegia confirmarunt, ut in lege 12. Cod. de sacrosanct. Eccles. ibi; *Privilegia, qua generalibus constitutionibus universis sacrosanctis Ecclesiis Orthodoxæ Religionis retro Principes præstiterunt, firma, & illibata in perpetuum decernimus custodiri.*

Leo, & Anthemius Augg. applicant specialiter prædicta privilegia etiam Xenodochiis, ubi ægroti, Peregrini, Orphani, & miserabiles detinerentur, ut in l. omnes 31. Cod. de Episc. & Cleric.

Justinianus Imperator extendit privilegia Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum ad Monachos: nempe, ut qui sub potestate parentum, aut tutorum reperiantur, illis invitis possint Religionem ingredi absque dimissione juris succedendi ex testamento, seu ab intestato, ut in l. Deo nobis 42. & ult. Cod. de Episcop. & Cleric.

Anacletus Papa, qui vixit anno 90. post Christum Dominum, refert ad epist. 1. quod Apostoli à Christo Domino habuerunt, ut Ecclesiæ præcepta inviolabiliter servarentur, his verbis: *Privilegia Ecclesiarum, & Sacerdotum sancti Apostoli j. ssu Salvatoris intemerata & inviolata omnibus decreverunt manere temporibus: leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina judicia submovemus.*

Et sanctus Hieronymus in suis Commentar. ad cap. 17. Matth. inquit, quare non solverit Christus tributum ex pecunia, quam Judas in oculis habebat? & inquit: *Quod si quis objicere voluerit, & quomodonam Judas in oculis portabat pecuniam? respondebimus: res pauperum in usus suos convertere nefas putavit, nobisque idem tribuit exemplum.*

Ut propterea Gregorius Magnus Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum, epist. 114. lib. 7. reprehendat illos, cum hujusmodi privilegiorum essent obliti, his verbis; *Audivimus autem, quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quarantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.*

Et Carolus Magnus lib. 6. legum cap. 109. inquit; *Quæcunque à singulis Regibus circa sacrosanctas Ecclesias sunt constituta, sub pœna sacrilegii, jugi solidata æternitate servantur.*

Immunitates Ecclesiarum etiam ad Atria & cœmeteria extenduntur: quod etiam de Domo Episcopi intelligendum, quanquam extra circuitum Ecclesiæ sita sit, ut tradunt Panormitan. & alii Canonistæ in cap. penult. de Immunit. Eccles. & latè inter cæteros refert Brunus de Ceremoniis lib. 3. cap. 3.

Prædictis inhærendo Concilium Lateranense sub Innocentio III. contra prædictæ immunitatis transgressores censuras indicit Can. 46. his verbis; *Adversus Consules, & Rectores civitatum, & alios, qui Ecclesias, & viros Ecclesiarum talis,*

seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur; volens immunitati Ecclesiasticæ Lateranense Concilium providere; præsumptionem hujusmodi sub anathematis distributione prohibuit: Transgressores, & fautores eorum excommunicationi præcipimus subjacere, donec satisfactionem impendant competentem. Quas censuras postea confirmarunt Concilium Constantiense in confirmatione constitutionum Friderici II. ac etiam Synodus Basileensis in appendice in epistola ad Episcopum Adriensem, & Maguntinum Can. 76. & Concilium Coloniae part. 9. Canon. 10. his verbis; *Immunitas Ecclesiarum venerabilissima res, & jure pariter Divino & humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est: primum, ut Clerici, illorumque possessiones, & bona à vectigalibus, & à tributis, aliisque muneribus laicis, libera sint, &c.*

Nec hoc mirum: quoniam sicuti Ecclesia gaudet immunitate, ita quoque Ecclesiasticæ personæ, ut accessoriæ sequantur naturam sui principalis, consequens est: Ac etiam quoniam Ecclesiastici, & Religiosi tam arctam habent, seu debent habere unionem ad Deum; cujus obsequio se voverunt, & dicarunt: sicuti propter assiduam familiaritatem, quam ipsi habent sacrarum rerum Religionis, etiam ex hoc venerabiles erga omnes redduntur. Præterea, sicuti nulla Gens barbara est in terra, quæ cum receperit aliquod lumen, seu instinctum à natura de aliquo prætenso Numine, seu Deo; ad quem dirigendi sint humani actus, seu ad obtinenda bona, seu ad mala evitanda: ita quoque non reperitur quispiam, qui non credat honorandos illos, qui propinquius adhærent huic prætenso Numini, seu Deo; ut legimus antiquitus ab omnibus, & ubique servatum.

Sacerdotes in Ægypto publicis sumptibus alebantur. Romæ Pontifices, qui Flamines nominabantur, maximo habebantur in honore, ex Livio lib. 2. & Plutarcho in Numa: quod etiam habitum circa Vestales virgines, quæ instar Monialium, seu Religiosarum nostrarum erant; ut nos diximus de his plura in lib. 2. de ritibus antiquorum Romanorum.

Notum est, quanto in honore essent Gymnosophistæ extra Caucasum: Brachmani apud Indos: Magi apud Persas: Chaldæi inter Assyrios: Druides, & Bardes apud Gallos: sicuti etiam hodie venerentur Caliphes inter Arabas, Syrienses, & Ægyptios: Mophthes, & Talismanes apud Turcas: nec non Bonzes apud Japonas, ubi tanquam Semidei reputantur: & denique omnes Gentes, quæ aliquod habent lumen de prætenso suprema aliqua potestate, hæc omnes venerantur, & in honore maximo habent, qui eidem prætenso Numini assistunt, & præstant obsequium. Unde si hujusmodi impiæ, & detestandæ superstitiones in obsequio pseudodeorum Diaboli arte apprehensæ, tantam habent facultatem, ut earundem sacerdotes, seu ministri sic honorentur; quod major potestas, & auctoritas conferenda est erga sacerdotes, & ministros veri, & summi Christianorum Dei, ut fruantur immunitatibus, & exemptionibus, quas ab antiquis temporibus semper consequuti sunt?

Præterea dictæ Ethnicorum Immunitates & Prærogativæ nullius momenti erant respectu earum, quæ Ecclesiasticis & maximè Catholicis Sacerdotibus Competunt. Sacerdotalis namque dignitas est summa, quæ in Ecclesia reperiatur; proinde

inde ne nobis contingat cavendum, ut ne honor in hac vita delatus, & neglectus, in pœnæ conferat gravitatem, & dignitatis nostræ amplitudo majorem causet ruinam, inquit D. Bernardus: *Si altiorem, & non meliorem esse delectat; non præmium, sed precipitium expectamus.* Ut assentitur etiam D. Ambrosius, de Dignitat. Sacerd. cap. 3. *Sicue nihil est Sacerdote excellentius, sic nihil est miserabilius, si de tanta vita periclitetur, si sacerdos in crimine teneatur: quia ut levius est de plano corrumpere, sic gravius est de sublimi cadere dignitate: quia ruina, qua de alto est, gravi casu colliditur.*

Cognitis plurimis Ritibus ab exordio Ecclesiæ, non incongruum erit forsitan aliquid superaddere de primævo statu, & potestate Clavium ejusdem Ecclesiæ, seu Christianæ Reipublicæ, in qua summus Pontifex, seu Papa præest, verus Christi Vicarius, Petri successor, ac ejusdem Ecclesiæ visibile Caput circa omnes occurrentes difficultates: nec non etiam de plurimis Ritibus præscorum Fidelium circa prædicta videbimus.

PARS QUARTA.

C A P. LXXIII.

De veris Ecclesiæ Signis.

Non sic infans proprios agnoscit parentes; sicut rationale animal fidei lumine ad hoc tenetur erga verum Deum, cui honor, amor & obsequium, tanquam Patri optimo præstare debet: quod pariter erga sanctam Ecclesiam, uti Matrem facere tenetur. At quoniam similitudo fuit semper Mater erroris, & noverca veritatis; nostrum est diligenter, breviter, & dilucidè perscrutari lumine ipsius, qui est Deus veritatis, Pater luminum, & Sol animarum nostrarum; quæ, & qualia sint vera Catholice Ecclesiæ signa? quæ nostra est Mater.

Vera autem signa tres debent habere conditiones. Prima est, ut alteri non conveniat, quam ei quod denotatur. Secunda, ut id sit magis notorium, quam res, ad quam refertur. Ultima, ut sit inseparabilis à re, ad quam refertur. Vera autem Ecclesiæ nostræ signa conditiones omnes prædictas continent, & hæc sunt, in quibus omnes convenimus, dum dicimus: *Credo in unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam*: nempe unam, sanctam, generalem, & ab Apostolis procedentem.

De primo igitur Ecclesiæ signo, quod hæc unica sit, loquitur Christus apud *Matth. cap. 13.* in similitudinibus agni, thesauri absconditi, Margaritæ, & Sagenæ *Vnica.*

missæ in mare; & apud Joann. cap. 10. vers. 16. dicitur de ovili; sicut etiam Apostolus loquitur Ephes. 2. vers. 21. de Ædificio; & ad Roman. cap. 12. vers. 5. habetur: *Unum corpus sumus in Christo*: de quo corpore idem Christus, ejusdem caput, orans ad Patrem apud Joann. cap. 17. ait: *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos.* Quæ oratio fortita est effectum in Ecclesia nascente, ut legitur in Act. Apost. cap. 4. *Multitudo autem credentium erat cor unum, & anima una*: ut inquit Hieron. in Psalm. 24. *Ecclesia ex pluribus personis congregatur, & tamen una dicitur propter unitatem fidei.* Hæc autem præfata unitas erat Fidei, Charitatis, & Obedientiæ, de quibus Patres pluribus in locis scribere.

Sanctitas.

Secundum verò Ecclesiæ signum est Sanctitas, de qua in Psalm. 92. *Domum tuam decet Domine sanctificando.* & in Apoc. cap. 21. *Et ego Joannes vidi sanctam Civitatem Hierusalem, novam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatum viro suo*; Nempe à Christo sponso sanctificatam. Hoc Ecclesiæ signum sex habet partes, ut sibi essentielles, nempe veritatem doctrinæ, Professionem beuorum operum, Efficaciam doctrinæ, Actualem sanctitatem præcorum Sanctorum, qui Ecclesiam fundarunt, Gloriam Miraculorum, & Donum Prophetiæ; ut de his apud Cardia. Bellarminum, & alios.

*Univer-
salis.*

Tertium signum, quòd Ecclesia sit Catholica, nempe Universalis, sicut Deus Pater promisit Christo filio suo, ut in Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre*: Quæ universalitas versatur in antiquitate, continuatione, & extensione omnium sæculorum: refert Vincent. Lirinens. in commonitorio advers. prophan. vocum novitates, his verbis; *Quod ubique, quod ab omnibus, quod semper*: & quod D. August. epist. 165. *Certius, & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacleus, Anacleto Evaristus, Evaristo Alexander, Alexandro Sixtus, &c.* In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus invenitur.

*Aposto-
lica.*

Quartum signum, quod sit Ecclesia Apostolica, nempe quod principium, & fundamentum, & continuatam successionem habuerit ab Apostolis, ut ex Christi verbis ad Petrum; *Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam*: & contra Hæreticos præsumentes hanc successionem ab Apostolis, insurgit Tertull. de præscript. cap. 32. *Ceterum si quæ audent interserere se atati Apostolica; ut ideo videantur ab Apostolis tradita, quia sub Apostolis fuerunt; possumus dicere, edant ergo origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, &c.* & sanctus Cyprianus epist. 76. quæ est lib. 1. epistol. 6. ad Magnum ait: *Novatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Evangelica, & Apostolica traditione contempta, nemini succedens, à seipso ortus est.*

*Efficax
probatio
contra Se-
ctarios.*

Hic ego à Sectariis quibusdam quærerem; præbeant ipsi circa eorum prætensam originem, seu fidem, quam profitentur ab Apostolis, aliquas antiquorum historias? aut si scriptas traditiones non habent, dent alias? sicuti à te quærò sectarie,

sectarie, cujusmodi sis sectæ, saltem ut probes omni ævo unum tantum extitisse, qui idem senserit, quod tu modo? quibus in fide successeris? quorum Ecclesiam jam impleas? & quid justius est, quam hunc vestrum cœtum, quem dicitis verum esse, & perennem à Christo, & Apostolis Ecclesiam, saltem in quibusdam mortalibus constituisse ante vestros recentes auctores?

Quatenus autem persistant sectarii, defecisse veram Ecclesiam in quarto, seu quinto sæculo: Convincuntur ipsi ex verbis Angeli ad Virginem, Luc. 1. *Et regni ejus non erit finis.* & hoc idem Christus Petro testatur: *Et porta inferi non prevalebunt adversus eam,* nempe Ecclesiam.

Si vero quispiam asserat fuisse absconditam, & invisibilem Ecclesiam spatio undecim sæculorum: hoc inquam esset redarguere Christum de mendacio, qui præterquam in Psalm. 18. inquit: *Posuit in sole tabernaculum suum:* nempe Ecclesiam, illamque etiam comparavit *Civitati supra montem posita.* Hinc Augustin. lib. 2. contr. Crescon. cap. 36. inquit: *Extat Ecclesia cunctis clara, cunctis conspicua: quippe Civitas, quæ abscondi non potest, super montem constituta, per quam dominatur Christus à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terræ.* & idem contra literas Petiliani lib. 2. cap. 104. *Non estis in montibus Sion, quia non estis in Civitate supra montem constituta, quæ certum signum hoc habet, quod abscondi non potest: nota est ergo omnibus gentibus; pars autem Donati ignota est pluribus gentibus; non est ergo ipsa.*

Volunt etiam præcipui ex sectariis exerrasse Christi fidem circa quingentesimum Christi annum. En quò argutos homines æstuantis animi vis, ac sua perperam tuendi, aliena fallaciter criminandi, præceps abripit cupiditas? Vide porro, quid inde sequatur necessario: nunquam Francis, Anglis, Germanis, aut similibus nationibus sinceram Christi fidem illuxisse, sed à Paganismo ipsos non tam ad fidei solem, quam ad aliam noctem, & hæresin esse prolapsos: quippe Rex Clodovæus in Fidem Christianam demum receptus est anno Christi 499. Falso igitur Christianissimi Reges dici, qui nunquam verè ac propriè Christiani, necesse est Saxones, qui hodie Angliam colunt, nunquam verè fuisse Christianos, quippe qui Fidem circa annum Domini 600. susceperunt. Quid de Germanis, & maximè Saxonibus, qui circa annum 780. à Carolo Magno domiti, Christi fidem amplexi sunt? Et quatenus si admittis sectarie imbutum vera fide Clodovæum, si Anglos, si Germanos: concedere prorsus debes, veram ergo Christi fidem adhuc illis sæculis viguisse, nempe quingentesimo, sexcentesimo, septingentesimo, & amplius anno: cui consequens erit, ut quæcunque vera illa Ecclesia publico consensu probavit, & te quoque probare oporteat; nempe Missæ sacrificium, potestatem Pontificis, Purgatorium, implorata Sanctorum suffragia &c.

Referetis forsitan, Ecclesiam non fuisse amplius puram, (quippe admixtis ex traditione hominum vitis multis,) & nondum impuram instar vini in acetum degenerantis. Sed respondemus; nescit in hujusmodi medio stare Ecclesia; vel errat in fide, vel non errat: statim ac errat, definit esse & una Ecclesia; quamdiu vero non

errat, sine sacrilegio ab illa non disceditur. Præterea non minimos jam errores his, de quibus agimus, sæculis, illapsos Ecclesiæ, ut vos supponitis; nempe Missam, Pontificem, Purgatorium, Liberum arbitrium, Monachorum Vota, &c. si cum illis erroribus consistere potest legitima, pura & vera Ecclesia; quid nostram Ecclesiam ob res easdem tam sæviter proscriptistis? toties apostaticam inclaimastis? si non potest consistere. Ergo non pudeat confiteri Francos, Anglos, Germanos, qui in hostitus initiati sunt, nunquam profus extitisse in legitima, pura, & vera Ecclesia.

Infertur ex iis, quod si quis propriarum novitatum sit nimis cupidus, hic ab omnibus fugiendus sit. Vincent. Lirinen. contra Hæret. novitat. cap. 33. ait; *O Timothee, inquit Apostolus, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates. Devua, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi Basiliscum, &c.*

Præter quatuor præfata signa, quæ satis demonstrant veram Ecclesiam, sunt quæque alia duo: primum nempe, quòd hæc nostra Catholica debellaverit omnes hæreticos, quoniam vix illis in lucem editis supervenerunt Concilia, & sancti Patres, qui omnes illas conculcarunt, & in nihilum redegerunt, ut videre est apud Baronium, & Bellarminum, & alios.

Alterum autem veræ Ecclesiæ signum erit exhibere, ac repræsentare, quod eadem Ecclesiæ facies, quam modo in Ecclesia videmus circa sacramenta, & sacramentalia, circa doctrinam, ac ritus ceremoniarum, & similia; eadem enim omnino fuit in principio nascentis Ecclesiæ.

Sicuti & sancti Patres, & Ecclesiastica Historiæ nos edocent, ut ex Lanfranco Cantuariensi, qui in Commentario Eucharistiæ contra Berengarium cap. de Historiis Ecclesiasticis, efficaciter sic inquit; *Ecclesiastica historia, & sanctorum Patrum gesta, tametsi illam excellentissimam antiquitatis arcem non obtinent, qua donata sunt Scriptura, quas Prophetias & Apostolicas nuncupamus: hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos præcesserunt, à priscis temporibus habuerunt.* Et nos in toto decursu præsentis operis non aliud potissimum ostendere conamur, quàm ex auctoritate sacræ Scripturæ, sacrorum Conciliorum, & sanctorum Patrum evacuetur cavillatio illa recentiorum Hæreticorum, quod in quarto, seu quinto sæculo fuerint superaddita, & alterata sacramenta, sacramentalia, & alii præfati Ecclesiæ Ritus: quod satis adimplevisse credimus; si ex dictis auctoritatibus probaverimus eosdem prædictos in substantia esse in hac nostra recenti Ecclesia, qui jam vigeant in ejusdem exordio: etenim Ecclesia Romana custos tenacissima & fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, hoc semper retinuit; ex Ruffino de Expositione Symboli in Præfatione, his verbis; *Quia nulla Hæresis hinc sumpsit exordium, & mos ibi servatur antiquus.*

De sacra Scriptura, & ejus Expositione.

EX unanimi antiquorum Patrum opinione, quoniam ad solam spectat Ecclesiam (de qua supra diximus) Divinarum scripturarum expositio, ut inquit August. contra Crescon, lib. 1. cap. 33. *Sicut Divina scriptura demonstrat Ecclesiam, ita Ecclesia divinam scripturam interpretatur.* Proinde Paulus, qui non ab homine, sed à Deo (ut ait ad Galatas cap. 1. & 2.) accepit Evangelium; tamen Hierosolymam ascendisse dicit, ut illud conferret cum Apostolis; & ex his quæ fecerat, alios docens ait: *Esti. Angelus de Cælo evangelizet vobis, præter id quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Quod docuit etiam Petrus epist. 2. cap. 1. *Hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia scriptura propria interpretatione non fit.* Non solum, inquam, ex hoc rejiciuntur in proposito particulares hominum sensus; sed etiam ex quo ad hanc expositionem minimè apti sunt homines impii, & hæretici, ut refert Dionys. Areopag. de Ecclesiast. Hierarch. part. 1. cap. 2. ibi: *Divina non capit, qui Dei mandata non servat:* & quia, ut advertit Basilus de vita solitaria. *Quemadmodum in cera quis scribere non potest, nisi characteres antea impressos deleverit; sic Divina dogmata degustare nemo valet, nisi corruptos ex anima mores extraxerit.* Accidit enim his quod de Philosophis tradit Origen. qui cum suam, quam sectabantur Philosophiam introducere in Ecclesiam conati essent, polluerunt ipsam non habentem maculam neque rugam, ut merito dixerit Tertull. advers. Hermog. *Philosophos extitisse Patriarchas Hereticorum:* unde etiam Gregor. Nazianz. lib. 1. suæ Theologiæ. *Non cujusvis est de Deo disputare: non adeo hac res est vilis, & eorum, qui etiamnum serpentes humi terrenis studiis occupantur: quoniam eorum tantum est, qui inter multos habito delectati, ad tantum munus videantur idonei, qui contemplandi acumine cæteris antecellant; & jam ante corpus, & animam ab affectuum sordibus purgaverint:* Si quidem, ut ad rem ponderat August. lib. 2. cap. 40. de Doctrina Christi: *Accedens ad tractationem librorum sacrorum, debet omnem intellectum referre ad charitatem de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Proinde inquit Justinus martyr. *At tu votis, & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta; neque enim ab aliquibus perspiciuntur atque intelliguntur, præterquam si cui Deus & Christus ejus concesserit intelligentiam.*

Et plerique tradunt Divinæ scripturæ momentum non in legendo positum; & Varii sensus scriptura malè intellecta ortas esse omnes hæreses; præsertim quod eadem scriptura habet sensum litteralem, quem verba præferunt; & spiritalem, qui alio refertur præter id quod verba significant: de quibus Apost. 2. Corinth. 3. *Littera enim occidit, spiritus autem vivificat.* Et hos sensus indicatos tradit Hieronym. per scriptum librum intus & foris in Apocalyp. cap. 5. & Ezechiel. cap. 2. præter alios sensus, qui omnes tamen mystici appellantur.

Sunt tamen iidem sensus intellectu adeo difficiles, ut provecæ scientiæ homines sæpe caligent; sicut de sacra Scriptura dixit August. in Præfat. epistol. ad Voluf. *Omni-*

Omnibus accessibilem esse, paucissimis penetrabilem: nec omnium oculos ferre tantam lucem; cum illa sit oraculum Spiritus sancti. Quippè quia, ut optimè Gregor. ponderat in Ezechielem homil. 17. Multa in sacra Scriptura ita aperta sunt, ut pascant parvulos: quaedam vero obscurioribus sententiis, ut exercent fortes, quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem in ea ita clausa sunt, ut dum ea non intelligimus, agnoscetes infirma nostræ cecitatis; ad humilitatem magis, quam ad intelligentiam perficiamus. Unde Aug. epist. 1. ad Volusian. Tanta est Christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solus ab inenunte aetate usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. & Chrysostomus dicit: Nec syllabam, nec apiculum esse in sacris litteris, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus.

Et propterea ad confundendam Hæreticorum arrogantiam, qui etiam sacram Scripturarum expositionem Gigantæo planè ausu jactabundi sibi arrogant; ut vel agrè vel nunquam contra suum iudicium ad Ecclesiæ sententiam iusta, & humiliter devotione accedant: est valde verendum, ne scripturarum Lector ignarus, ut inquit Ambrosius in cap. 3. Lucae. *Magis vulnus ex imprudentia, quam salutem ex letitione sentiat*: sed maximè in hoc elucet Valentiniani Imp. modestia, qui ab Episcopis Hellepontici Bithyniæ rogatus, ut Synodo pro emendatione Dogmatis celebrandæ interesset; insigni prorsus exemplo respondit: *Mihi quidem cura unus de populo sum, fas non est talia perscrutari; sed vobis sacerdotibus hac cura commissa est.* Talis enim humilitas necessaria est in his, quibus mysteriorum suorum arcana deponat Deus, & emittat gratiæ suæ fontes; ut in Proverb. cap. 11. *Ubi humilitas, ibi sapientia.* & humiles isti sunt parvuli illi, quibus revelavit Deus abscondita sapientibus: hisque datum nosse mysterium Regni Dei, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

*Rejiciunt
sectarii
sacros li-
bros.*

Et adeo prædictorum Hæreticorum vesania contemnit iudicium Ecclesiæ, ut respiciant ipsi eos sacros libros annumerare, qui clarius eorum somniis adversantur: ex quibus quoniam omnia sibi per Christum sola fide remitti peccata vociferant, rejiciunt epistolam S. Jacobi, quæ docet: *Fidem sine operibus mortuam esse, & inutilem ad salutem.* Similiter mortuis infensi oppugnant libros Machabæorum, in quibus Scriptura non modo factum laudat Judæ Machabæi, qui misit Hierusalem 1200. drachmas argenti in sacrificia pro mortuis impendendas, sed expressè addit: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.*

At de receptione Epistolæ Jacobi non solum probatur ex Hieronymo epist. 103. ad Paulinum, & adversus Pelagianos lib. 2. Item ex Nazianzeno, Innocentio Papa, Augustino, Cassiodoro, Isidoro & aliis, qui eam in Canonicorum scriptorum Catalogo inseruerunt; item ex actis Gelasii Papæ in primo Concilio Romano. Ac etiam librum Ecclesiastes ab Ecclesia receptum esse constat ex ejusdem Gelasii I. decreto, de libris sacris, ut in tom. 2. Conciliorum, & aliis. Cæterum & ipsos Machabæorum libros Ecclesiam amplexatam esse, eadem Gelasii acta, & Concilii Carthaginens. Can. 47. decernunt: Quod & S. Augustinus de Civit. Dei lib. 8. cap. 36. confirmat dum

dum inquit: *Libros Machabæorum non Judæa, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Tantique habet, ut eos inter Matutinas preces ritè ac publicè legendos proponat Octobri mense toto.

Nec dubitandum de prædictis sacris libris, sic suadente, & præcipiente ipsa sancta Ecclesia Spiritus sancti lumine illustrata, astruente firmiter Salvatore: *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.* Unde August. cui & Patres, & Theologi omnes assentiuntur, inquit: *In re dubia ad fidem, ac certitudinem valet auctoritas Ecclesie Catholicæ;* & contrarium affirmantes non alia urgeri ratione, quam quæ afferitur à Tertulliano de Judæorum pernicacia librum Enoch reprobantium, nimirum: *Omnia scriptura adificationi habilis divinitus inspirata, à Judæis propterea reprobat, quia Christum sonat.*

Nec prætereundum referre in proposito erroneum, & vulgatum illud Hæreticorum Axioma: *Nullam esse credendi regulam, nec aliam controversiarum Judicem, nisi sacram Scripturam.* Rejicientes iidem ex hoc traditiones Patrum, sacra Concilia, & Sanctorum auctoritates; ut adimpleatur in hoc quoque Apostolicum de Hæreticis oraculum 2. Timoth. 3. *In sapientia eorum manifesta erit omnibus.* Hinc aptè D. August. cap. 16. *Omnes insipientissimi Hæretici, si Christiani vocari volunt, audacias figmentorum suorum, quas maxime exhorret sensus humanus, hoc occasione Evangelicæ sententiæ colorare conantur.*

Quantum vero in hoc desipiant sectarii omnes, vel hac una probatur ratione; quod si sola scriptura esset credendi, & judicandi regula, per eam excluderentur Divinæ revelationes, omnino ad eam regulam pertinentes: & si cuique liceret sacram Scripturam explicare, & ita explicatam proferre (prout illam intelligit) nullus daretur veræ intelligentiæ Judex, nullus esset contentionum terminus: proinde ac lites in Civilibus nunquam absolverentur, si nulla esset decidendi regula, nisi Codex Justiniani; nec quisquam esset, qui textus hinc inde productos explicaret: ut brevi religio in mille discinderetur sectas. Quapropter et ipsa Lutherani, Calvinistæ, & Anabaptistæ eam regulam sequentes in gravissimis fidei articulis inter se acerbissimè dissentiant, & se invicem schismatis damnant. Non solum sectæ inter se, sed etiam intra seipsas dividuntur; ex Lutheranis enim numerantur septem, ab eodem auctore, ac Mîgistro nominibus, ac dogmatibus discrepantes: ex Calvinistis duæ, Protestantium scilicet, & Puritanorum: & ex Anabaptistis quatuordecim distinctæ itidem nominibus ac dogmatibus: & dum quisque pro suo captu, & judicio scripturam intelligens; non scripturam regulam credendi, sed propriam habet commentationem; tot oriuntur hæreses, quot hæretici: & insipientissimè constitutum ut imbecillioribus manibus ille mucro non concedatur de tali explanatione.

Et quoniam tantopere sacram Scripturam malitiosè profitentur hæretici etiam nomine Evangelici; iusto Dei judicio fit, ut eidem Scripturæ parere renuant, quæ in dubijs fidei ad Ecclesiam illos remittit; ut perspicuè intueri quis potest ex Deuter. cap. 18. ita præscribente Deo. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem; causam & causam; lepram & lepram;*

Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus; veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam illorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. & apud Malachiam cap. 2. habetur. Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.

Neque enim fas est dicere Deum minus assistere hodie Ecclesiae suae, quam olim assisteret synagogae; Imo cum in lege Gratiae sumus, longè maximum illi lumen & auxilium impertiri credendum est: quoniam Deus, ut habetur in Psalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestavit eis;* ut in praesentia, populo Christiano, è converso de perverfis Hæreticis prædixit olim Apostolus 2. Thessalon. cap. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperant, ut salvi fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.*

Præsertim quia non solum renuunt in dubiis Ecclesiam consulere, sed omissis locis perspicuis, ubi Scripturæ & Patres apertè, ac de industria rem explicant, mentemque suam aperiunt; captant obscura: nec aliud quarunt quam ut veritas possit in speciem oppugnari, & à fidelium cordibus avelli, quod Hæreticorum proprium esse ponderat Tertull. de Præscript. dicens. *Hanc magis gloriam capiunt, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur.*

*Proprio
iudicio
interpretantur
scripturâ
hæretici.*

Quod adhuc intolerabilius; depravant textus ipsos impudentissimè, iisque sic depravatis se uti posse contendunt ad decisionem causarum. Ulterius ad explanationes, quas faciunt Patres circa sacram Scripturam; Respondent Patres, fuisse homines errori obnoxios; se autem niti verbo Dei, quod errare non potest; ac demum referunt iudicium ad spiritum privatum; & ex eorum sententia Scriptura evidens est habenti spiritum. Sic ambulantes in circuitu, ea fallaciter resolvunt, quæ maximè obscura sunt, & nemini alii ita constare possunt.

Tantoque minus sola Scriptura privato intellectu censeri debet credendi aut iudicandi regula; quia causa Religionis à privatis iudicari non debet, qui nullam in Ecclesia obtinent dignitatem; sed ab universali Ecclesia capite, utpotè Romano Pontifice, à quo sæpius eam in rem Concilia indicta & adhibita fuere. Quare à Sylvestro Romano Pontifice damnata Arianorum hæresis in Nicæna Synodo à Damaso Macedonianam in Constantinopolitana prima: à Cælestino Nestorianam in Ephesina: à Leone I. Eutychianam in Chalcedonensi: ab Adriano I. in Nicæna secunda Iconomachorum: ac deinceps, ut alias omittam, à Leone IX. in Synodo Romana & Vercellensi damnata esse Berengarianam de sanctissima Eucharistia, præter alia multa.

Et quatenus adversarii prætendunt eorum privatum intellectum esse Regulam iudicandi circa sacram Scripturam; eo quod fuerit aliis temporibus permittum dubitare de libris Esther, Baruch, Tobiae, Judith, Sapientiae, Ecclesiastici, & Machabæorum; Respondetur erroneum esse assumptum: quoniam si hoc esset, liceret etiam

controvertere. An essent circumcidendi Pagani ad Christi fidem conversi? an dies Sabbati, Neomeniæ, & alii Hebræorum ritus essent à nobis celebrandi? liceret etiam dubitare de cap. 16. D. Marci, & cap. 22. Lucæ? nempè de sudore sanguinis, & Angelica apparitione; ut ex Apocryphis à Manichæis insertis dubitatum fuit temporibus D. Hieronymi, ut ex lib. 2. ejusdem contra Pelag. *Ne Christo infirmitatem, & animi dolorem tribuere viderentur.*

Concludamus ergo: Plurima, de quibus aliàs poterat licite controverti, antequam ab Ecclesia fuissent recepta; sicuti de Baptismo Hæreticorum tempore S. Cypriani; de Gratia & Libero arbitrio tempore Pelagianorum; de Animabus separatis, an illæ facie Deum viderent, ut ante decisionem Benedicti XI. & Concilii Florentini: at post determinationem, & decisionem Ecclesiæ, maximè in Conciliis; quod alias fuisset error, devenit hæresis; sic ut nemini liceat aliter credere sub pœna, ut scribantur inter illos, de quibus Christus apud Matth. cap. 12. *Qui non est mecum, contra me est.*

C A P. LXXV.

De Apostolicis Traditionibus.

Quoniam Ecclesiæ Ritus non omnes ex Dei præcepto, nec ex sacro Textu desumpti sunt; sed cum plerique sola Apostolica Traditione (etiam quod in scriptis non fuerint redacti) ad nos devenerint; ideo de hac Apostolica Traditione infra dicemus, ejusque auctoritatem ex lege Mosaica & Evangelica, ac etiam ex sanctis Patribus comprobabimus.

Scriptura sacra, ad quam solum Hæretici appellant, quantum deferendum sit traditionibus, sic præcipit in Deuter. n. cap. 32. vers. 7. *Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi: Majores tuos, & dicent tibi.* & Proverb. cap. 1. vers. 8. *Audi filii mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* & in Psalm. 43. *Deus, auribus nostris audivimus, & patres nostri annuntiaverunt nobis, &c.* Isaias 38. vers. 19. *Pater filiis notam faciet veritatem tuam.* & Ecclesiast. c. 8. vers. 11. *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.*

Post plenitudinem verò temporum, ut Deus loquutus est nobis in Filio: audiamus quomodo ipse Christus, Apostoli, nec non & prisca Patres docuerint hujusmodi traditiones.

Apud Joannem cap. 16. vers. 12. Christus Redemptor noster dixit discipulis; *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* & apud Matth. cap. 23. inquit idem Christus; *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei: omnia ergo quacunque dixerint vobis, servate, & facite.* Ex quibus patet, quantum sit deferendum Traditioni etiam non-scriptæ.

Sanctus Hilarius in Psalm. 2. recenset hunc prædictum locum in eodem sensu Traditionum, quod Moyses mysteria magis recondita sine scriptis tradiderit Senio-

ribus, his verbis; *Erat jam à Mose antea institutum, in omni Synagoga septuaginta esse Doctores, nam idem Moses quamvis veteris Testamenti verba in litteris condidisset, tamen separatim quadam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta Senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimaverat: cujus doctrina etiam Dominus in Evangeliiis meminit, dicens: Super Cathedram, &c. Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc Seniorum & numero, & officio conservata, &c. hæc Hilarius.*

Et Apostolus Divinitatis interpres laudans fidem, & virtutem Corinthiorum, inquit; *Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicuti tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Traditiones autem, de quibus loquitur Apostolus, erant de modo faciendi preces, recipiendi sanctissimam Eucharistiam, & similia: quæ non erant scripta; ut animadverterunt Epiphanius, & Chrysostomus.

Præterea de recipiendis traditionibus formale præceptum traditur in 2. ad Thesalon. cap. 2. vers. 14. *Itaque fratres scite, & tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.*

Quid autem de Traditionibus senserint præfati sancti Patres, videamus. S. Dionysius Arcopag. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 1. loquens de Apostolis, inquit: *Summa illa super substantialia, partim scriptis, partim non-scriptis institutionibus suis (juxta quod sacra definiunt leges) nobis tradiderunt.*

Et S. Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 4. de utilitate, & necessitate traditionum inquit; *Quid autem si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis? nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Ecclesiis? cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine charta, & atramento scriptam habentes per Spiritum sanctum in cordibus suis salutem, & veterum traditionem diligenter custodientes.*

Symbolo Fidei ab Apostolis absque Scriptura tradito, non omnino credendum, supponunt hæretici: & ne prosequar singula, quæ in Symbolo à veritatis hostibus depravantur, nempe de Processione Spiritus sancti, de communione Sanctorum, de Mortuorum resurrectione, Christi Incarnatione, & cæteris, de quibus plurima in progressu nostri operis referuntur: Symbolum Fidei, quod fuit ab Apostolis traditum, juxta Hieronymi consilium nos scribamus; *Non in charta, neque atramento; sed in tabulis cordis carnalibus: quippe quia, ut advertit Augustinus de Tempor. serm. 115. Collata in unum totius Catholice legis fides, symboli colligitur brevitare.* & ait S. Leo epist. 13. ad Pulcheriam Augustam. *Ipsius Catholici symboli brevis, & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa est in munitione cælesti, ut omnes hæreticorum opiniones hoc solo possint gladio detruncari.*

Nec dubium ingerit, quòd in diversis locis aliqua inveniuntur addita eidem symbolo; ut videre est in Symbolo Athanasii, Nicæano, in Antiocheno, in Constantinopolitano, & aliis. Quia quicquid actum sit in cæteris locis propter nonnullos hæreticos, ad excludendos novellæ doctrinæ sensus: Romana Ecclesia custos tenacissima,

ac fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, nullo penitus additamento, seu elucidatione, hoc sæpè retinuit; ex Ruffino de exposit. Symboli in præfat. quia *Nulla hæresis hinc sumpsit exordium, & mos ibi servatur antiquus.*

Symbolum ergo Græcè, Indicium, seu Collatio dici potest; id est, quod plures in unum consenserunt, nempe Apostoli: Indicium vel signum ideo dicitur, quod illo tempore ut habetur in Actis cap. 15. Multi se simulabant esse Apostolos Christi, sed non integris Traditionum lineis nunciantes: idcirco istud Indicium posuere, per quod cognosceretur, qui Christum verè secundum Apostolicas regulas prædicaret. Quod etiam in bellis observatur: quoniam armorum habitus, & sonus vocis idem, & mors unus est; sed ut ne belli subreptio fiat, symbola discreta unusquisque Dux suis militibus tradit, quæ Latinè signa & indicia nuncupantur; ut si fortè quis occurrerit, de quo dubiteur, interrogatus symbolum prodatur, si sit hostis, vel focus. Idcirco autem Patres hoc non scribi membranis, sed retineri cordibus tradiderunt; ut certum esset neminem hoc ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad Infideles solet; sed ex Apostolorum traditione didicisse. Discessuri ergo Apostoli ad prædicandum, istud unanimitatis, & fidei suæ indicium composuerunt. Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 22. Rabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 2. cap. 56.

Origen, homil. 5. super Numer. latè ostendit praxin plurimorum rituum, qui in Ecclesia consueverant, absque Dei præcepto, nec testimoniò sacræ Scripturæ; ut potè quomodo administranda, & recipienda sanctissima Eucharistia, de Ceremoniis jam consuetis in Baptismo; sicuti etiam refert jam tunc fuisse in usu orationem flexis genibus, & versa ad Orientem facie, ac etiam alios multos laudabiles ritus non scriptos, sed traditos: & subdit hæc verba: *Omnia hæc opera, vel velata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea, & exequimur, ut à magno Pontifice, atque ejus filius tradita, & commendata suscepimus.* & idem Origen, tract. 19. in Matthæum, inquit: *Nos illis credere non debemus, nec exire à prima, & Ecclesiastica Traditione, nec auster credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesia Dei tradiderunt nobis.*

Interdicebat etiam Ecclesia ex Apostolica traditione Episcopis, Presbyteris, & Diaconis nuptias post ipsorum promotionem, ut ex Concilio Neocæsariensi Can. 1. relato in decreto Can. de his caut. 31. quæst. 1. Euseb. demonstr. Evang. lib. 1. cap. 9. Matrimonia prohibita.

Pariter Matrimonium post votum Virginitatis, ex Apostolica traditione peccatum habebatur. Epiphanius contra Apost. hæres. 61. Ac etiam Religiosos & Religiosas post solenne Castitatis votum, non solum adulteros, verum & incestuosos habebat. Ambrosius ad virgin. laps. Hieron. contra Jovin. lib. 1.

Ac etiam dicta Ecclesia ad Eucharistiæ sacrificium miscobat aquam in vinum ex Apostolica traditione. Concilium Carthagin. 3. cap. 24. Cyprianus ad Cæcilianum epist. 63. Cerem. in sacrific. Missæ.

Sicut ex Apostolica traditione servabatur ceremonia lotionis manuum in altari ante mysteriorum consecrationem. Cyrillus Hierosolym. Catech. nyss. 5. & alia multa.

Præterea inter differentias opinionum circa Religionem recurrendum esse ad Traditiones. Origen. in proœm. lib. 1. de principiis, inquit; *Servetur Ecclesiastica prædicatio per successiones ordinem ab Apostolis tradita usque ad presens in Ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.*

Et quod Traditio confirmet auctoritates scriptas, Euseb. Casariens. contra Marcell. inquit; *Ecclesia à finibus terræ usque ad fines extenditur, & ex divinis scripturis testimonia ex non-scripta Traditione confirmat.*

S. Athanasius in epist. ad Epictotum, inquit; *Hoc solummodo respondere ad ea sufficit, quod ista non sint Catholica Ecclesia, neque ista patres nostri senserunt.*

Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. inquit; *Videte itaque fratres, ut servetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, ut cum pietate eas custodiatis.*

S. Joann. Chrysostr. in 2. ad Theffalonic. in illa verba; *State, & tenete traditiones, Oration. 4. inquit; Hinc est perspicuum, quod non omnia per epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna: quamobrem Ecclesiæ quoque Traditionem censemus esse fide dignam: est Traditio, nihil quæras amplius.*

Cyrillus Alexandrin. homil. 8. inquit; *Traditionem Ecclesiæ tanquam thesaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere: occupationes Deo gratas, ut non solum fide splendas: sed & pietate luceas.*

Tertullian. de corona milit. cap. 2. 3. & 4. cum multa dixerit ad ostendendam utilitatem, & necessitatem traditionum, & post quæsitam originem ceremoniarum Baptismi, oblationum pro mortuis, ac signi sanctissimæ Crucis, inquit cap. 2. *Harum, & aliarum ejusmodi disciplinarum si legem expostules, scripturam nullam invenies: Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.*

S. Ambrosius contra illos, qui omisso jejunio Quadragesimæ, suscipiebant jejunium Quinquagesimæ post Pascha, serm. 31. Dominicæ primæ Quadrages. inquit; *Nonnulli Christianorum fratres existimantes se divinitatis præcepta religiosius observare, prætermissa devotione Quadragesimæ, Quinquagesimam se facere mentiuntur; cum id neque divinis litteris jubeatur, neque traditum sit auctoritate majorum.*

D. Hieron. advers. Luciferian. cap. 4. quod consensus Ecclesiæ eandem vim habeat, quam præcepta scripta, inquit; *Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesser, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis observarunt: usurparunt velut lavacro ter caput mergitare; deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantia significationem. Die Dominico, & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & jejunium solvere, multaque alia, quæ scripta non sunt, rationalis sibi observatio vindicavit. Hæc Hieron.*

Et S. Augustinus de Baptism. contra Donatistas lib. 4. cap. 24. inquit: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est: non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Et idem Augustin. ad inquisition. Januar. lib. 1. cap. 2. *Illæ, quæ non scriptæ, sed traditæ custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obser-*

obser-

observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque statuta, retineri.

Demum in hoc themate Traditionum, quanti illæ sint momenti, sic inquit Vincentius Lirinensis adversus hæreses c. 3. (In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ab omnibus creditum est. Hoc est enim propriè, vereque Catholicum, quod ipsa vis nominis, ratioque declarat, quod omnia verè universaliter comprehendit: sed hoc ita demum fit, si sequamur universitatem, antiquitatem, & consensionem. Sequemur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per terrarum orbem confitetur Ecclesia. Antiquitatem verò, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos Sanctos, Majores, & Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium Sacerdotum pariter, & Magistrorum definitiones, sententiasque sectemur.) Hæc Lirinensis.

Et hoc jus non-scriptum, seu Traditiones, omnes etiã Republicæ comprobant, ex Ulpiano J. C. in l. 6. D. de just. & jur. ut etiam voluit Plato lib. 6. de legibus. Ac etiam aliquas fuisse Nationes Christianas, quæ absque scriptura, & sola traditione vixerint, refert de suo tempore Irenæus supra adductus.

Nec urget ex prædictis fuisse, ac esse hujusmodi Ecclesiæ Traditiones ab Hæreticis impugnatas: supponentes hi omnia ad salutem necessaria in sacra Scriptura reperiri. Etenim verum est etiam, fuisse à Sadducæis reprobata Mosaica traditiones, ut inquit Jeseph lib. 13. antiquit. cap. 18. *Nunc enim judicandum est, quod multas constitutionum à majoribus per manus acceptas, Pharisei tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicæ: Et ideo Sadducæi his auctoritatem abrogant, dicentes eas oportere tantum servari, quæ scripto continentur.*

Quibus respondemus, nec in quolibet ex sacris Libris contineri omnia Christianæ Religionis: etenim Joannes nil loquitur de Incarnatione, Nativitate, Adoratione, Fuga in Ægyptum, nec de aliis multis. Pariter in toto volumine Bibliæ sacræ deficiunt etiam plurima necessaria ad salutem, cum plures ex authenticis libris fuerint deperditi, ut inquit Joann. Chrysoftom. homil. 7. in cap. 2. epist. 1. ad Corinth. his verbis; *Magna librorum copia perit, & pauca ex priori captivitate volumina extiterunt, quod ex reliquis captivitatibus planè constat. & infra. Liber enim Deuteronomii vix majorum nostrorum temporibus inventus est in luto obrutus, &c.*

Præterea, quale extat præceptum in sacro Textu, quo Deus imposuerit Evangelistis, ut scriberent? quin imo potius exacti scripserunt illi, seu casu id contigisse, refert Euseb. histor. Ecclesiast. lib. 3. cap. 18. ibi; *Solus Matthæus, & Joannes nobis quædam monumenta litteris prodita post se reliquerunt. Quos enim fama & necessitate quadam adductos, se ad scribendum contulisse. & idem paulo post de Luca In ipso sui Evangelii principio causam, cur illud contexere sit aggressus, proponit: nimirum, quod plerique alii eorum sermonum declarationem imprudentius, & minus considerate instituisent; quorum veritatem ipsæ satis exploratè cognitam habebat. & infra: Matthæus cum jam antea Hebrais verbum Dei prædicasset, simul ac in animo habuit ad alias gentes proficisci,*
Evange-

In scriptura non continentur omnia Christianæ Religionis.

Evangelium solum patrio sermone conscripsit; &c. Ulterius; magna est copia rerum, quæ in scriptis non sunt redactæ; & omnia tamen credimus sine hæsitatione; ut potè ubinam scriptum reperitur in S. textu, quod Apostoli; antequam transirent ad prædicandum Gentibus, composuerint symbolum fidei; ut referunt Clemens, Irenæus, Augustinus, Ambrosius & alii. Ubi reperitur scriptum, quod Spiritus sanctus à Patre; Filioq; procedat, uti ab unico principio? Ubi extat scriptum, quod dies Dominicus sit celebrandus præ Sabbato? Quis probabit, quod Forma, qua nos utimur in Baptismo: *In nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti*, sit melior, & unica? cum toties in actis Apostolorum fiat mentio de Baptismo, *In nomine Jesu*. Præterea ubi scripta præcisè reperitur Forma verborum transubstantiationis (sicut in Canone Missæ) de qua ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus sunt ommissa? nos enim credimus hoc à Christo accepisse Apostolos, & ab ipsis eorum accepissent successores, ut refert Innocent. III. relatus in cap. cum Marthæ, extr. de Celebrat. Missarum. Et cum ipsi scētarii plurima ex hujusmodi præceptis adhuc ipsi recipiant, ac retineant: unde ipsi hoc habent nisi à Traditione? & propterea inferitur, vel omnes Traditiones ab Apostolis & Ecclesia recipiendas, vel omnes rejiciendas.

Et ne plura cumulemus argumenta in causa victrici: addimus tantum plurima fecisse JESUM, quæ in Evangeliiis non sunt redacta. Joann. 21. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JESUS; quæ si scribantur per singula; nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* & propterea ex illis aliis multis, quæ non sunt in Evangeliiis scripta, credendum est Apostolos, qui Christo convixerunt, plurima tradidisse fidelibus: certè Paulus verbi Domini meminit, quod in Evangeliiis nequam habemus, ut in Actis cap. 20. *Oportet suscipere Infirmos, ac meminisse verbi Domini JESU; quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere.* & supponendum Apostolos observasse, ac tradidisse Christianis præfatum Domini verbum.

De his igitur, & aliis multis indubitanter dicemus; non aliam posse adduci rationem, quam quod sunt Traditiones Apostolicæ; & ideo servandæ, juxta præceptum Apostoli ad Thesalon. *Tenete Traditiones, quas didicistis.*

Nec novum in nova Christi Religione, ut Traditiones æquentur Scripturæ factæ; siquidem cum ante Moysen non defuerit aliqua Ecclesia Dei in mundo: unde deducit Augustinus Civitatem Dei ab initio mundi; & in Genesi nominantur Adam, Abel, Seth, Noë, Abraham, & alii, homines justi, qui Deum Fide, Spe, Charitate, atque externis etiam viribus coluerunt; nec ullus per id tempus quadringentorum supra bis mille annorum, & amplius fuerit Scriptor sacer: Primus enim, ut omnes consentiunt, fuit Moyses; interim Traditiones non solum fuerunt juri scripto exactæ, sed jus omne in eis fuit constitutum.

Quod vero à Moysè usque ad Christum per annos 1500. extantibus scripturis Traditiones non defuerint; constat ex Deuter. cap. 32. *Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi.* & Job cap. 2. *Interroga generationem pristinam, & diligenter investiga Patrum memoriam:* & præter alia loca supra adducta; advertit & testatur Origen. Judæos habuisse Traditiones extra Scripturam, ut etiam nos diximus supra.

Neque his obstat, ut sectarii tot apertissimorum sacræ antiquitatis testimoniorum, quibus obruuntur, vim sibi intentatam quoquo modo effugiant; nituntur adducere ex Deuteron. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Non enim ita intelligendum est, quasi non liceret addere nova præcepta; alioquin nec minus licuisset addere nova præcepta Evangelica de Fide Trinitatis, de Baptismo, de Eucharistia &c. sed quod præcepta Mosaica in sui observatone non sint corrumpenda, vel additione, vel subtractione, sed integrè custodienda, quod ipsum alibi etiam dicitur: *Non declinabis ab eis, vel ad dexteram, vel ad sinistram:* nempe, ut mandata sint perfectè servanda, neque ullo modo depravanda fallaci interpretatione.

Ergo tot Scripturis, Patribus, summis Pontif. ac Rationibus, veras Traditiones rectissimè sacris Scripturis exæquari humiliter profiteamur: & demum ex Cardin. Baron. ad ann. 388. *Illud esse tritum, Ecclesia servare depositum, Traditionibus inherere, Novantiumque omnes voces tanquam serpentum sibilos, & terrificos luporum ululatus horrescere.* Atque adeo ex eodem Baron. ad ann. 428. *Neglectum sanctorum Patrum, atque contemptum antiquarum Ecclesia Traditionum fontem esse primarium, unde omnes hæreses manare solent.*

C A P. LXXVI.

De Conciliis, eorumque Auctoritate.

Memoranda contentio cum esset mota inter Christianos ex Judaismo, & Gentilitate in Ecclesia Antiochiæ circa Circumcisionem, & usum Ceremoniarum, ut refert sanctus Lucas in act. Apost. cap. 15. *Convenerunt Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret; surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere, &c.* ubi subditur. *Tacuit autem omnis multitudo.*

Ex cujus narratione deducunt Patres quatuor conclusiones. Quod sanctus Petrus esset Caput Apostolorum. Quod sit proprium ejusdem capituli convocare Concilia. Quod quisquam non possit legitime prædicare, nisi sit missus. Demum, quod Concilia errare non possint: at in præsentia de hoc postremo tantum, quana brevissime videbimus.

Non est ambigendum quin sacra Concilia Oracula sint Spiritus sancti in decisionibus difficultatum fidei, ut inquit D. Petrus in actis Apost. dict. cap. 15. *Placuit Spiritui sancto & nobis;* ac etiam Patres Ephesini in Nestorium: *Dominus noster Jesus Christus, & infra, per hanc nostram Synodum decernit:* sicuti in omnibus nota est veneratio, quam tota antiquitas retulit erga quatuor priora generalia Concilia: nempe *Nicænum* sub Sylvestro Papa, & Magno Constantino Imp. ann. Domini 325. convocatum per 318. Patres, in quo Arianæ perfidiae damnata est blasphemia; cum assereret ille

inæqualitatem sanctissimæ Trinitatis, & negaret Deum Filium Patri consubstantialem, ut in cap. Canones §. harum distinct. cap. 15. & cap. quidam vers. Ariani 24. quæst. 3. *Constantinopolitanum* sub Damaso Papa, & Theodolio seniore Imp. contra hæresim Macedonii anno 381. per 150. Patres congregatum, cum ille negaret Spiritum sanctum Deum, dict. cap. Canones §. secunda. *Ephesinum* sub Cælestino Papa, & Theodolio juniore Imp. contra Nestorium 200. Episcoporum celebratum ann. 424. cum duas personas ille in Christo assereret: iusto anathemate condemnavit, ostendens manere in duabus naturis unam Jesu Christi personam, dict. cap. Canones §. tertia. & *Chalcedonense* sub Papa Leone I. & Marciano Imp. 620. Patrum, in quo Eutychem Constantinopolitanum Abbatem, cum sequacibus, verbi Dei, & carnis unam naturam rennuciantibus, damnavit: prædicans eadem Synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam divinæ & humanæ confireamur naturæ, dict. cap. Canones §. quarta.

Hinc S. Gregorius Magnus lib. I. epist. 24. ad fin. *Sicut sancti Evangelii quatuor libros; sic & quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.* Ut etiam Imperator Justinianus Authenticarum collat. 9. de Ecclesiast. titulis inquit; *Sancimus vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas Regulas, quæ de sanctis quatuor Conciliis expositæ sunt, aut firmata: prædictarum quatuor Synodorum dogmata, sicuti sanctas scripturas accipimus, & Regulas sicut leges observamus.*

His præmissis, impium, & hereticum est cogitare de prædictorum Conciliorum errore: unde Athanas. ad Epictetum Corinth. Episcopum initio tom. I. *Ego arbitrabar omnium quotquot unquam fuerunt hæreticorum inanem garrulitatem, Nicaeno Concilio sedatam esse.* & paulo post. *Qua igitur audacia sit, ut post tanti Concilii auctoritatem disputationes, aut disceptationes instituant?*

Cyrillus dialog. I. cum Hermian. *Si quis fidem illam à sancta magna Synodo optime, & Divino afflatu definitam, & expositam dicere voluerit basin animarum nostrarum, fundamentum que inconcussam, & munitum; is utique probatissime loquetur, & ab ipso Christo laudem habiturus est: fidelis quoque & verus adorator relucet.*

Hieronimus epist. 71. ad Theophilum. *Simul obsecro, ut si quæ synodalia habes, ad me dirigas, quo possim tanti Pontificis auctoritate firmatus; libentius, & confidentius pro Christo ora referare.*

Rufinus lib. I. histor. cap. 5. *Defertur ad Constantinum sacerdotalis Concilii sententia; ille tanquam à Deo prolatam veneratur: cui si quis tentasset obviare; velut contra statuta Divina venientem, in exilium se protestatur acturum.*

D. Augustinus epist. 118. cap. I. inquit; *Illæ autem, quæ non scriptæ, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta, retineri; sicuti, quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in Cælum, & Adventus de Cælo Spiritus sancti anniversaria celebrentur, &c.*

Non esset finis hujusmodi sanctorum Patrum auctoritates referendi, quas Cardin. Bellarm. & alii diffusè ad rem nostram adduxere.

Nec mirere, posse Ecclesiam per sacrosancta Concilia universalia hæc ad fidem revocare, quæ dubia antea erant: quippe jus suum semper illa tenuit, semper agnovit constituendi, quæ probanda, quæque improbanda Fidelibus, non quidem, ut fingunt Sectarii, immutando aut abolendo, quæ antea receperit: (nam hoc esset vel jus sibi in Deum vindicare, vel seipsam erroris arguere) sed audiendo Jesum Christum, & Spiritum sanctum, ex voce illorum decernere de sensu scripturarum, ut diximus supra ex act. Apost. cap. 15.

*Conciliis
dubia re-
vocantur
ad fidem.*

Nec novum, posse Ecclesiam ad fidem revocare, quæ dubia antea erant. Etenim in ipso Christianorum ortu de fide non erat, eos, qui ex Gentilibus ad Christum accesserant; Circumcisioni subijci non debere; factum porro est de fide postquam Concilio Hierosolymitano statuerunt cum Spiritu sancto Apostoli, nec Circumcisionem, nec cæteras Judaicæ legis partes necessarias esse fidelibus; quod antea fuerat res perplexa, ut ex dicto cap. 15. act. Apost. his verbis; *Convenerunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc: cum autem magna conquestio fieret, surgens Petrus, &c.* Nisi antea incerta res fuisset, non convenissent videre de verbo hoc; sed convenissent damnare, nec magna conquestio extitisset.

Est etiam exemplum sancti Cypriani Episcopi Carthaginens. & cum illo 80. Episcopi censuerunt Baptisma Hæreticorum irritum esse, & à Catholicis iterandum, nec Hæreticos tamen dixeris. At si quis post Nicænum Concilium, post primum Carthaginense, post consensum; judiciumque Ecclesiæ, hanc Cypriani sententiam laudet: sit ille prorsus Hæreticus.

Chiliasmata præcis temporibus tolerabantur (nam & in his sancti aliquot viri) commenti Christi Regnum post supremi Judicii diem mille annorum in terris: at post Ecclesiæ de eo commento judicium; quod opinio olim fuit, nunc hæresim dicas.

Tres in Deo Hypostasas dicere abnuebat Hieronymus, donec vocis novitatem probavisset Ecclesia: orat igitur Damasus Papam, ut de tanta re sententiam ferat: etenim de jure illiuserat ostendere utrum sint, an non sint illæ hypostasas; & idem etiam competeat Conciliis. Nec mirum ex his, si Episcopi, si Apostolorum successores sequantur exempla eorumdem Apostolorum: si de dubiis quærant: si quod Spiritu sancto Duce credendum invenerint, suo gregi proponant.

Nec minus repugnat in hoc, quod in scholis plurimæ sint lites; plurima argumentorum pugna: ut Scotistæ & Thomistæ, utri ab illis dissentiant? quæ judiciorum jactantia cum Ecclesiæ pace convenire non videtur. Etenim respondemus: quæ in scholis eo modo Theologi versant, res sint dubiæ; quibus credendis nulla necessitas, rejiciendis nulla hæresis: unusquisque in suo sensu abundat: nec ex imperio fidei, sed ingenii arbitrio, quæ in ejusmodi controversias cadunt, rejicimus vel laudamus. Nec inde inconsutilis Ecclesiæ tunica ob hujusmodi licitas lites dividitur nec laceratur; sicuti & ipse Lutherus, qui initio, Missæ patronus, mox hostis illius: nunc Purgatorii assertor, mox in illud hostis violentus; cujus denique scripta quibusdam inter se penitus contraria.

Concludamus igitur; ut Concilia vim habeant discernendi. Articulum fidei, esse debeant uniuersalia, in libera facultate, ut veritas locum habeat: Item hæc libertas debet esse iuxta iudicium totius sessionis, non autem particularium: similiter, quod in spiritu humilitatis, & charitatis procedatur in eo: Debent quoque esse congregata auctoritate illius, qui caput est Ecclesiæ: Demum virtute Conciliorum Catholici ab hæreticis discernuntur, membra uniuntur capiti, caput autem cum membris; unde fiat unus pastor, & unum ovile, & de iis omnibus latè scripserunt Cardini. Bellarminus, & alii plurimi.

C A P. LXXVII.

Quod sanctus Petrus fuerit Princeps
Apostolorum.

OMnes duodecim Apostolos certum est fuisse primos Patres Christianitatis, Principes Ecclesiæ, ac etiam totius corporis myltici JESU Christi partes insigniores; nec non fuisse illos tanquam duodecim Patriarchas, ex quibus Israhelitæ descenderunt. Verum sicuti Sol indifferenter suum lumen omnibus altis non disperdit, sic etiam Dei Filius non æqualiter se omnibus Apostolis communicauit; Aliqui enim, & non omnes, testes oculares fuerunt Transfigurationis in monte Thabor, sicuti & agoniz in orto Olivarum: unus specialiter erat ex Apostolis appellatus Dilectus; & sic ex omnibus unus nominatus Petrus; supra quem fundata est Ecclesia: Etenim cum Dei Filius nomen immutauit, & Caphas nominauit, quod Caput Græcè, & Petrum Syriacè significat. Optatus Meleuitanus lib. 2. contr. Parmen. post princ. ait: *Igitur negare non potes; scire te in urbe Roma primo cathedram Episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde Caphas appellatus est, in qua una cathedra unitas ab omnibus seruetur.* Et idem inquit Hieronymus in cap. 2. epistolæ ad Galat. Hinc patet, quod Dei Filius nova nomina non apponat, nisi maximis de causis, ut inquit Chrysof. hom. 18. in 1. cap. Joann. *Hoc autem non temerè fit, sed ut ea appellatio imponatur, qua sit Divini benefici perperuum monumentum, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur; ita & Joanni dilectus nomen imposuit, &c.*

Quod autem mutatio nominis subsequuta fuerit potestatem Petro collatam à Christo: patet primo, quoniam in dinumeratione Apostolorum, quam faciunt Evangelistæ, Petrus semper est primus: etenim Matth. cap. 10. in princ. ait; *Primus Simon, qui dicitur Petrus:* quod non propter ætatem; nec propter uocationem, in quibus præcedebat frater Andreas: nec propter sanctitatem, quoniam Jacobus Minor nominabatur Justus, & frater Domini: nec propter amorem, cum Joannes fuerit Discipulus dilectus: unde sequitur hanc primam denominationem prouenisse à præminentia, & potestate illi ante collata. Sanctus Augustinus homilia 17. in cap. 1. inquit; *Non enim eum appellauit Petrum, non dixit super eam petram aedificaturum Ecclesiam, sed dixit; Tu uocaberis Caphas: illud enim majoris erat potestatis,*

statis, nec non erat etiam auctoritatis. Et propterea ad Galat. cap. 1. inquit Paulus; Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum. Nec dicit Jacobum, quamvis ibidem esset hic Episcopus.

Quod manifestè patet ex peculiari Petri revelatione apud Matth. cap. 16. *Tu es Christus filius Dei.* Cui Dei Filius respondit: *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi.* Quæ verba clarè demonstrant recepisse Petrum donum fidei infusæ in eo, quod tangit illius Divinitatem, per quam recognovit eum verum Dei filium naturalem: unde Hilarius in Psalm. 131. inquit; *Tanta ei religio fuit pro humani generis salutè patiendi, ut Petrum primum filii Dei Confessorem, Ecclesiæ Fundamentum, Cælestis Regni Janitorem, & in terreno iudicio iudicem Cæli nuncuparet.* & idem Hilar. lib. 6. de Trinitat. ad fin. *Loquitur, quod vox humana nondum protulerat. Tu es Christus Filius Dei vivi, &c.*

Fuit etiam maxima prærogativa promissio à Christo Petro facta, quod *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Hinc Origen. in Math. cap. 16. inquit; *Neque enim adversus Petram, super quam Christus edificat Ecclesiam, neque adversus Ecclesiam portæ inferi prævalebunt:* quæ promissio Petro solum facta; quoniam hodie, nec Ecclesiæ Jacobi Hierosolymæ, nec Joannis Ephesi, nec Matthæi in Æthiopia, nec Andreæ in Scythia, nec Bartholomæi in Armenia, nec Simonis in Mesopotamia, nec Judæ in Ægypto, nec Thomæ in India, &c. Sola autem inter fluctus, & tempestates remansit hic Romæ Ecclesiæ Petri, adversus quam portæ inferi non prævalebunt: ac de dilatatione Religionis in hac eadem urbe inquit sanctus Leo serm. 1. in natal. Apost. Petri & Pauli. *Civitas Sacerdotalis, & Regia per sacram beati Petri Sedem caput Orbis effecta, latius præfides Religione Divina, quam dominatione terrena.*

Nec de alio Apostolo Christus Dominus testatur futuris sæculis nunquam defuturam fidem, sicut loquitur Petro: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.* Hinc idem Petrus Ecclesiæ caput in Ecclesia tanquam exercitus Dux; Chrysoptom. in cap. 9. Act. Apost. *Quemadmodum Dux in exercitu obambulans considerabat, quæ pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo adventu egeat: vide illum ubique circumcursare, & primum inveniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus: quando loquendum Judæis, non Apostolos esse ebrios: quando curandus claudus: quando concionandum, hic præ aliis est: quando agendum contra Principes: quando contra Ananiam, quando ab umbra sanationes fiebant, hic erat: & ubi quidem erat periculum, hic: ubi autem moderatio, & ubi tranquillitate res erant plena, communiter omnes. & dum ex Act. Apost. cap. 12. habetur: *Sine intermissione oratio fiebat ad Deum pro eo; Chrysoptom. inquit: Oratio fiebat magni amoris indicium; Patrem omnes querebant, Patrem mansuetum.**

Nec prætereundum, quod refert Euthym. in Joann. & Nicephor. histor. lib. 2. cap. 3. *Porro Divinus Evodius, qui & ipse Apostolorum successor fuit, inquit: Christus manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizavit, Petrus porro Andream, & filios Zebedæi; hi deinceps reliquos Apostolos.*

De eodem Petro, Basil. serm. de Jud. Dei ait: *Petrus ille beatus, qui ceteris antelatus discipulis fuit, cuique magnificentius, quam reliquis omnibus datum testimonium est, magis que quam reliqui omnes beatus appellatus, cui claves regni caelestis commissa. & Epiph. hæres. 51. In medio elegit Petrum, ut Dux esset suorum discipulorum.*

Similiter Hieronymus contra Jovinian, cap. 14. *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio. & Ambros. in cap. 12. epistol. 2. ad Corinth. Prior sequutus est Andreas Salvatorem, quam Petrus; & tamen primatum non accepit Andreas, sed Petrus. & August. in lib. 1. de Baptis. cap. 1. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatu præferendum?*

Ex quibus, & plurimis similibus auctoribus, quis detrahet Petro primatum à Christo collatum? de quo scriptura testatur, antiquitas recognovit, approbarunt Concilia, Patres declararunt, & omnes nationes confitentur: ut qui ejus majestatis scrutator, atque impugnator esse voluerit, ipse ejus gloriæ specie opprimatur.

C A P. LXXVIII.

Petrus fundavit, gubernavit & proprio sanguine consecravit Romanam Ecclesiam.

Quod impudenter Novatores conantur impugnare Petrum & Paulum nunquam Romæ extitisse, nec ibidem Ecclesiam fundasse; convincitur primo hanc ipsam Romanam Ecclesiam per universum orbem diffusam, ex epist. Pauli ad Roman. cap. 1. ibi: *Quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.* Quæ Pauli verba supponunt; jam ante catechizatos Romanos à Petro tanquam Apostolorum Principe, ut in dicto cap. 1. subdit Paulus. *Desidero enim videre vos, ut aliquid impetiar vobis gratia spiritualis ad confirmandos vos: & in hæc verba ait Theodoretus. Non enim dixit, ut dem, sed UT IMPERTIAR: communico enim ex iis, que accepi: & quia primus eis magnus Petrus doctrinam Evangelicam prabuit, necessario intulit AD CONFIRMANDUM VOS: non aliam inquit, doctrinam adfero, sed eam, que jam plantata est, confirmare, & arbores jam plantatas irrigare volo.* Et in omnem casum comprobatur ex dictis Pauli verbis utrumque, nempe Petrum & Paulum Romæ extitisse, eandemque Romanam Ecclesiam eosdem fundasse; gubernasse & sanguine proprio consecrasse.

Irenæus lib. 3. adversus hæreses cap. 1. inquit; *Matthæus in Hebrais ipsorum lingua scripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Roma evangelizarent, & fundarent Ecclesiam. & idem cap. 3. Maxima, & antiquissima, & omnium cognita à gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo Roma fundata, & constituta Ecclesie, eam quam habent ab Apostolis traditionem, &c.*

Athanasius in Apologet. de fuga sua ad finem, inquit; *Petrus, & Paulus cum audissent oportere se Romæ martyrium subire, non abjecerunt eam profectionem, sed potius cum gaudio abierunt.*

Eusebius in Chronic. ad ann. Christi 44. Petrus Apostolus natione Galileus, Christianorum Pontifex I. cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur, ubi Evangelium predicans 25. annis ejusdem urbis Episcopus perseverat, & idem paulo post ad annum 70. Post Petrum primus Romanam Ecclesiam tenuit Linus annis 11. & idem lib. 1. cap. 13. Ecclesiast. histor. Sub ipso Claudio imperio benigna, & propitia Dei, totius hujus universitatis Rectoris erga humanum genus providentia, fortem, ac prepotentem, & reliquorum Apostolorum propter potestatis amplitudinem facile Principem Petrum, Romam versus ad ejusmodi festiferam vita humana corruptelam delendam, quasi manu deduxit, & idem cap. 24. Paulum proinde Roma, eo regnante securi percussus; & Petrum etiam suffixum Cruci, historiatarum monumentis proditum est.

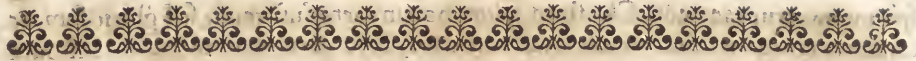
Chrysostomus in epist. ad Roman. in Moral. Considerate, & horrete, quale spectaculum visura sit Roma: Paulum repente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. Qualem rosam Christo mittit Roma, qualibus coronis duabus ornatur urbs ista? propterea celeberrimam hanc urbem non propter copiam auri, non propter columnas, non propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesie.

Tertull. de Præscript. cap. 36. inquit; Si autem Italia adjaces, habes Romam; unde nobis quoque auctoritas præsto est: ista quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt; ubi Petrus passioni Dominice adequatur; ubi Paulus Joannis exitu coronatur; ubi Apostolus Joannes postquam in oleum igneum demersus nil passus est, in insulam relegatur.

Arnobius lib. 2. multo post Princ. inquit; Viderant enim cursus Simonis Marci, & quadrigas igneas, Petri ore distillas, & nominato Christo evanuisse: viderant inquam fidentem diis falsis, & ab eisdem metuentibus proditum; pondere præcipitatum suo, cruribus jacuisse perfractis; post deinde per larum Brundam cruciatibus, & pudore defessum ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio.

S. Ambrosius ferm. 3. in festo Apostolorum Petri & Pauli inquit; In urbe Roma, quæ principatum, & caput obtinet nationum; scilicet, ut ubi caput superstitionis erat; illic caput quiesceret sanctitatis; & ubi gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum Principes morerentur: Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti ruina prostraverunt, &c. Tunc igitur Petrus velut vinetum de sublimi acre deposuit, & quodam præcipitio in saxo elidens, ejus crura confregit: & hoc in opprobrium acti illius, ut qui paulo ante volare tentaverat, subito ambulare non posset.

Hieronym. in cap. 1. ad Galat. Primum Episcopum Antiochena Ecclesie Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum: quod Lucas penitus omisit.

DE ABSOLUTO ET INDIVIDUO BEATI PETRI PRIMATU.

Ixi de Martyrio, quod Romæ passi sunt gloriosi Apostoli Petrus & Paulus. Dicendum modo qualiter in eadem urbe idem Petrus Ecclesiam fundaverit & gubernaverit, adscito in labores Paulo, quod infra declarabimus, de quibus Euseb. lib. histor. cap. 6. inquit: *Beatos Apostolos fundamentis Ecclesie præclare positis, & ea provide sapienterque adificata, &c.* Hinc S. Leo in Natali Apost. Petri & Pauli, inquit: *Isti sunt, per quos tibi Evangelium Christi Romæ resplenduit, & quæ eras Magistra erroris, facta es discipula veritatis: isti sunt patres tui, verique Pastores, qui te Regnis cælestibus inserendam, &c.* Ac etiam D. Bernardus epist. 242. ad Romanos his verbis; *Petrus & Paulus Principes mundi, Romæ autem urbis speciales patroni.* In quam sententiam etiam Petrus Damiani serm. 17. *Roma per duos summos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum totius orbis sibi vindicat Principatum, & quasi caput reliquis civitatibus facta; ita coruscat duorum splendore sanctorum, velut humana facies geminorum luminibus oculorum.* Hinc eleganter cecinit Prudentius in Hymno sancti Laurentii.

*Roma jam regnant duo
Apostolorum principes,
Alter vocatur Gentium,
Alter Cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Æternitatis januas.*

Certum est tamen, Petrum non tempore tantum antiquiorem, sed & dignitate Paulo antecellere. Si enim intra Evangelicæ historiæ, & vitæ Salvatoris tempora consistimus, reperiemus Petrum procul dubio Ecclesiæ claves solum accepisse, solum Apostolis omnibus præpositum esse, solum ei dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam;* solum ad apertissimum primatus indicium Christi agnos pascendos accepisse. Paulum vero, qui postea ad labores additus dicitur; non modo has Christi voces non audivisse; sed etiam tum Judaicæ noctis tenebris cæcaturum, lethiferoque somnomersum jacuisse; cum ipsius semper recrudescente feritate,

spirans

spirans minarum ac cædis, Christum ipsum non in carne infirmum, sed gloriosum, & immortalem in omnibus membris suis trucidare, ac funditus exterminare in animum induceret. Hæc Pauli in universam Ecclesiam persecuentis exordia fuere, qui postea mira profus & stupenda conversione Vas Electionis, & mundi Doctor effectus, in laborum Petri societatem à Patribus prædicatur.

At vero potissimum advertendum, quod de auctoritate Apostolatus præcisè loquendo, omnes Apostoli æquales fuere. Quamvis enim Petrus primus omnium inceptor prædicare, tam Gentibus quam Judæis, Act. 10. Quia tamen in Gentibus plus laboravit Paulus, ut refert Chrysost. hom. 18. in epist. ad Rom. & laborum, & particularium Ecclesiarum fundatarum multitudine superat Petrum; ea tamen ratione ille primatum dignitatis non habuit inter Gentes, instar ejus, quem habuit Petrus, sed duntaxat similitudinarium.

Si quæ autem autoritas Paulo attribuitur specialiter; ea ratione potest ipsi aptari, quatenus Petro absente verè Paulus curam sibi delegatam, & Pontificatum Romæ administravit: Petrum vero non continuò Romæ sedisse, sed aliquoties ab urbe longe abfuisse (ut insinuat Epiphanius hæres. 27.) potuisse Linum, aut Clementem alios constituere Episcopos, ne Roma sine Episcopo esset: sicut enim non sequitur hos debuisse esse summos, aut æquales Petro in primatu: ita neque Paulum ex hoc capite, etsi Romæ Episcopatum administravit: alioquin jam non duos, sed plures habebimus ejusdem auctoritatis Romanos Pontifices; quod quomodo cum Monarchico, & Hierarchico regimine constare queat, patet omnibus.

Et in hoc sensu intelligendus est Nicolaus I. epist. 1. ad Michaelem Imperatorem: *Universarum Ecclesiarum sollicitudine Petri & Pauli moderamen expectare poterunt alii.* Sicut & hodie faciunt profiteri se omnia Petri & Pauli auctoritate agere, præsidere, ligare, solvere, &c. unde dixit Innocentius III. *Bullas Pontificias capitulum Petri & Pauli charactere præsignari.* quoniam in eorum persona Ecclesia Romana auctoritatem super universas Ecclesias accepit.

Quod quidem complexim ita verificatur; ut folius Petri principalis auctoritas spectetur, divisim vero quatenus Paulus sub Petro respectivè convenit; unde semper in dispositionibus Petrus Paulo prænominatur.

Nec officit, quod Paulus ad dexteram cernitur in Imaginibus, & Diplomatis, eujus rei non unam causam afferit inter alios Card. Bellarm. lib. 1. de Rom. Pontif. c. 27.

Et licet aliquoties nominetur Paulus cum Petro, velut cum dicitur: *Omnium Ecclesiarum sollicitudo beatorum Apostolorum Petri & Pauli moderamen expectat.* hoc tamen non nisi respectivè, quatenus Paulo juvante, tres Patriarchales Ecclesias, Alexandrinam, Antiochenam, Romanam Petrus fundavit: per has enim tres præcipuas Ecclesias (inquit Nicolaus) omnium Ecclesiarum sollicitudo, & moderamen expectat. Constat autem in singulis plus habuisse Petrum: In Alexandrina, quia hanc per Marcum suum discipulum fecit suam, in Antiochena quia præsentia corporali idem præstitit; in Romana, quia ista suscepto Petro (longe ante Paulum) gaudet, ut liquidum evadat, Paulum non nisi respectivè, & utcunque adjuvando fuisse moderatum omnes Ecclesias.

Infertur ex his, omnes quidem Apostolos habuisse sollicitudinem, sed particularium magis Ecclesiarum, excepto Paulo, qui nulli particulari addictus, habuit coram omnium, præcipuè inter Gentes, sed Petro associatus Romæ respectivè, & secundo: Petrum autem fuisse Ordinarium, & primum Pastorem universarum Ecclesiarum, & sicut Hieron. lib. contr. Jovin. ait: *Ut Capite constituto schismatis tollatur occasio.* Atque ideo Petro per totum orbem terrarum Ecclesiæ præfidentiam tradidit Christus, ut bene Chrysost. homil. 80. ad populum, quam non nisi similitudinariè habuit Paulus, juxta ea, quæ exaggerat Damian. opusc. 35. cap. 4. Et profecto non fuisset sublata schismatis occasio, si Gentes ad secessionem proclives, Paulum potius sibi notiozem optassent habere caput Ecclesiæ, quam Petrum.

Sed neque Paulus se Petro simpliciter æquiparat (si labores excipias) sed tantum in Apostolatu inter Gentes, ad Galat. 2. tametsi solus Petrus propter Apostolatus sui primatum figurata generalitate gesserit Ecclesiæ personam, ex August. tract. 124. in Joann. Quando vero dictum est illi: *Tibi dabo Claves Regni, &c.* universam significat Ecclesiam, August. ibidem.

Quibus etiam accedit, quæ referuntur ex Regnorum oblationibus, de Nummo sancti Petri: ex Palliis quæ propter jurisdictionem dantur Archiepiscopis, & non nisi ab Altari, quod corpus S. Petri continet, sumuntur. Quod sanè indicat supra memoriam sæculorum eam fuisse Romanæ Ecclesiæ sententiam, ut in solo Petro primatum Ecclesiæ proprium agnosceret; & nullo modo auctoritativè in Paulo; alioquin non intermisset Ecclesia etiam Pauli corpori palla imponere, & jurisdictionem auctoritate ejusdem Pauli quoque tribuere.

Idem ostendimus ex solennitate Cathedræ Petri; sanè si Pauli æqualis esset cum Petro primatus, Ecclesia non omitteret eandem solennitatem vocare Cathedræ Petri & Pauli; alioquin injuria fieret Paulo; ut rectè Optatus lib. 2. contra Parmen. inquit: *Negare non potes scire in urbe Roma à Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam.* Non ergo Paulus æqualem primatus auctoritatem habere potest. Quod argumentum eo magis urget, quod ea solennitate Cathedræ, non ea solum agitur, qua Petrus primum Romæ sedere cœpit; sed etiam sacrosancta illa recolitur institutio, qua à Domino Petrus petra fundamentalis Ecclesiæ constitutus perpetuæ stabilitatis promissionem & Claves regni cœlestis accepit. Idem in omnibus præferet sacrum officium Ecclesiasticum, idem colligitur ex Oratione, quæ hodie in Missa recitatur, nulla facta Pauli mentione de collatis clavibus; sed duntaxat in secunda Oratione de Prædicatione, quod ad primatum constituendum nil facit.

Cæterum primatum Sedis Apostolicæ Petro uni, & soli convenire ex Concilio Florentino, ubi non longe à principio sic habetur: *Definimus sanctam Apostolicam Sedem & Rom. Pontificem in universum orbem tenere Primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere: & ipsi B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro JESU CHRISTO plenam potestatem traditam esse, quemadmodum gestis Oecumenicorum Conciliorum in sacris Canonibus continetur.*

Demum

Demum hoc præfati anno 1647. die 24. Januarii in generali Congregatione sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis, habita coram Sanctiss. D. N. Innocentio X. Decretum fuit hanc propositionem: Petrus & Paulus sunt duo Ecclesiæ Principes, Pastores, Præsides, ac supremi Duces &c. qui unicum caput constituunt; ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter Petrum & Paulum sine subordinatione, & subjectione Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine universalis Ecclesiæ: hæreticam esse, & damnatam.

Et hæc breviter ex his, quæ longiori tractatu essent dicenda pro prærogativa unius primatus in unius Petri capite, & persona constituti, quorum plurima habui ex familiari colloquio habito cum admodum Rever. P. Melchiorè Inchofer Societatis JESU.

C A P. LXXIX.

Quod Papa sit successor sancti Petri, Hæres
dignitatis, & præminentia,
Ac de Ritibus in Electione ejusdem.

Ecclēsiā delicias Christi implentē Cœlum Angelico casu orbū novis coloniis, noluit Deus illam instar destituti navigii carere rectore: curam Petro demandavit, & successoribus Petri, quos à Petro Romana Ecclesia habet Episcopos.

Fuit igitur divinæ providentiæ dare Ecclesiæ caput visibile, ne semper aut opus Christo esset ad omnem controversiam de rebus divinis, aut pertinacibus locus fieret divertendi ad proprios sensus: nam non satis Spiritum sanctum adesse, nisi sit aliquis, qui viva voce nos doceat, quæ sit illa Ecclesia, quam Spiritus sanctus regit inter tot sectas; quæ singulæ sibi uni adesse illam spiritum gloriantur circa declarationem hujusmodi. Scripturas, & Traditiones Deus reliquit, quibus utique regeremur: sed cum de his multum possint ambigere homines, constituit Christus Vicarium sibi fidelem, & prudentem super familiam suam; ut det illis cibum in tempore, & ut inquit Hieronymus lib. 1. in Jovin. *Ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.*

Nec dicas, iudicio Concilii generalis in hæreticis potuisse fideles: quoniam ad omnia momenta, ut lites accendi, non ita Concilia cogi possunt; & ad jurgantiū libidinem toto Orbe Christiano Præsules de suis sedibus convocari non possunt. Cumque etiam de fide semper Metropolitanus, aut Patriarchæ certent, ut de levioribus etiam causis ad odium inter illos idoneis. Præterea, dubiis, quæ erunt extra Concilii tempus, ex suo sensu Episcopi sententias exponent, quorum plurimos etiam Hæreticos errare potuisse indubitatum est: unde ut Pastores extra Concilii tempus errare utique potuissent; sic etiam greges circa fidei dubia aberrassent: & inde divisa à seipsa Ecclesia ex variorum Episcoporum sensu, utique desolata mansisset: & ne in hæc dubia incurramus, electus est Pastor à Domino, ad quem accede-

remus, quādo cūque ambiguum, & difficile apud nos iudiciū eſſet. Hinc Hieronymus, quāvis immenſæ doctrinæ vir, metuens in diſcernendis Hæreticis, & doctrina Nicæna exerrare, ſciſcitatur Damasi ſententiā, ut ſignificet nominatim, quibus Episcopis in Oriente communicandum, à quibus fugiendum. Ita ille, ita cæteri Patres ſe demum in Eccleſia Chriſti eſſe putarunt; ſi eſſent in Eccleſia, quā Petri ſucceſſores gubernarent.

Ulterius continuo miraculo opus eſt, ut charitatis & fidei nexu jungamur, niſi in Præſulem omnes reſpiciant, qui unus unius gregis Paſtor totum gregem contineat: & hoc vinculo deſtitutæ Hæreſes in multiplices ſenſus effuſæ ceciderunt, & cadent. Sic Eunomius Arianus ſeceſſit ab Ario, & Eunomianos inſtituit; & hinc utrique ſectæ, ut inquit Sozomenus, perniciēs. Imo cur non hodie inter ſe hæreticorum miniſtri conſentiant? cur tot in illis certamina? cur toties fruſtra inter illos tentata pax ſcriptis, & colloquiis? Quoniam in commune nemini credunt, cujus ſit convocare Concilium, illi que præſidere; ſe temerè in diſcreta diſſipant.

Utilitatis itaque præcipuæ fuit, ut conſtitueretur Eccleſiæ viſibilis Rector: quod auctoritatibus probatur. Et primo ex ſcripturis, quæ in recenſendis Apoſtolis, primo loco Petrum ponunt, & ſignatè primum vocant. Matth. cap. 10. his verbis: *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Cur primus? an à vocatione? ne hoc putes; Andreas eo modo primus fuit: nam & prior Chriſtum ſequutus eſt, & Petro deinde nuntiavit. Joann. 1. *Invenimus Meſſiam: & adduxit eum ad Jeſum.* Cur igitur primus, niſi quia altiorem cæteris potentiam nactus? Primus inquam dignitate & poteſtate, & iſtæ Apoſtolorum ordo non ab hominibus conſtitutus, non ab Evangeliſta, ſed à Chriſto: ita in hunc Matthæi locum Hieronymus: *Ordinem Apoſtolorum, & meritum uniuſcujuſque, illius fuit deſcribere, qui cordis arcana rimatur.* & idem lib. 1. adverſ. Jovin. *Propterea inter duodecim unus eligitur, ut conſtituto capite, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Ergo illa electio non honoris tantum, ut primus federet, primus nominaretur; ſed poteſtatis, ut Schiſma tolleretur. Quod ex infra dicendis apertiffimè demonſtratur.

Apud Matthæum cap. 16. Chriſtus inquit Petro. *Et tibi dabo claves Regni Cælorum: & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* At cum remiſſio peccatorum non fiat, niſi in vim clavium, quæ Petro fuerunt donatæ; & cum remiſſio ſit articulus fidei, quæ in Eccleſia perſeverat: ergo claves Petri in Eccleſia adhuc ſunt.

Præterea apud Joann. cap. 21. *Dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis diligis me plus hiſ? dicit, etiam, Domine: Tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.* Quod poſt triplicem replicationem, dicit Chriſtus: *Paſce oves meas:* ergo, ſi oves in ovili, ſeu Eccleſia adhuc ſunt, neceſſe eſt etiam eſſe Paſtorem, quia in Eccleſia viſibilis erit Succeſſor Petri, nempe Papa.

Tertio, apud eundem Matth. cap. 16. dicit Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi, &c.* Ergo, ſi fundamentum Eccleſiæ durabit quouſq; Eccleſia; conſequens eſt, ut cum non ſit amplius in Eccleſia viſibilis Petrus; ſit tamen neceſſariò ejusdem ſucceſſor, qui eſt viſibilis Papa, & ejusdem Eccleſiæ fundamentum,

Ab exordio Ecclesiæ utque in præsens absque interruptione agnita est hæc veritas de successione Petri in Ecclesia universali; quod omnes Patres testantur. Hinc sanctus Athanasius ad Marcum Papam: *Domino sancto Apostolici culminis venerando Marco sanctæ Romanæ, & Apostolica Sedis, atque univ[er]salis Ecclesiæ Papa, Athanasius, & universi Agyptiorum Episcopi salutem.* & ibidem ad finem. *Optamus ut à vestra sanctæ Sedis auctoritate, quæ est Mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correctionem, & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præsentēs Legatos mereamur.*

*Successio
continua-
ta à Petro
in Rom.
Pontif.*

Quod Papa sit Princeps Pontificum, & Episcoporum, audi Tertullianum de Pudicitia cap. 1. *Audio etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium: Peritifex scilicet Maximus, quod est, Episcopus Episcoporum, edicit.*

Cyprianus epist. 52. ad Antonianum, inquit: *Factus est autem Cornelius Episcopus, &c. Cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus Cathedræ sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, quæ Ecclesiæ non tenet unitatem, quisquis ille fuerit, multum licet de se jactans, & sibi plurimum vindicans, prophanus est, alienus est, foris est.*

S. Bernard. epist. 242. ad Romanos, inquit: *Romani Pontifices Heredes Apostolorum Petri & Pauli, Romanæ Urbis Principum, Vicarii sunt & successores.* Vincentius Lirinens. Commonit. 1. cap. 9. *Romana Ecclesia Beatorum est Apostolorum beata successio.*

Divus Hieronymus epist. ad Damasum Papam. *Ego cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor: Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ; id est, Cathedræ Petri communionem confocior; super illam petram edificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum Agnum comederit; prophanus est: si quis in arca non fuerit regnante diluvio, peribit.* & idem epist. 58. inquit: *Ideo obrestor Beatitudinem tuam, &c. Ut mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Nolo despicere animam, pro qua Christus mortuus est.*

Divus Augustinus epist. 166. *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus? cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non vincet eam.* & idem Augustinus epist. 92. ex Concilio Melevitano ait: *Quia te Dominus gratia suæ præcipuo munere in Sede Apostolica collocavit, talemque nostris temporibus præstitit. & paulo post: Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralera diligentiam quæsumus adhibere digneris.*

Basiliius epist. 52. ad Athanasium, *Visum est autem mihi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur, consideret; detque consilium: & quoniam difficile est, ut communi ore, ac synodico decreto illuc mittantur, ipse sua auctoritate in ista causa usus, viros eligat, &c.*

Chrysofomus epist. 1. ad Innocent. Papam ante finem. *Cum hæc ita se habere didiceris, studium vestrum, & magnam diligentiam adhibere, quo retundatur hæc, quæ in Ecclesia erumpit, iniquitas.*

Sozomenus lib. 3. cap. 7. inquit: *Quorum criminationes cum Episcopus Rom. intellexisset, & omnes fidei Concilii Nicani consentientes reperisset, in communionem recepit. At cum propter Sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit: scripsitque ad Episcopos Orientis, quod inconsulto eo de hisce viris iudicassent. & infra. Quin etiam minatus est, se de reliquo non passurum eos inultos esse, nisi novis rebus studere desierint.*

Ac etiam, quod Romanus Pontifex successerit auctoritati, quæ à Christo collata est Petro in Ecclesiam universalem, Baron. ann. 34. ubi Spond. num. 59.

Et hæc satis de multis, quæ possent adduci, ut constet Christum non fundasse, ac promovisse solum Ecclesiam pro tempore Apostolorum, quin imo ad omnia futura sæcula: præterea huic Ecclesiæ non exhibuisse formam Aristocratia, sed Monarchia spiritualis, sicuti in præsentī apparet, &c.

De Ritibus in Electione Rom. Pontif. Petrus elegit Clementem.

Dixi, quod Papa seu Romanus Pontifex sit D. Petri successor, & usque in præsens tempus de successione ejusdem: non erit modo Lectori forsitan molestum, ut aliquid breviter de Ritibus in Electione ejusdem Romani Pontificis attingam; qui varii & aliquando fuere, & quales in præsentī tractentur, agnoscamus.

Primum igitur, Petrus paulò ante mortem Pontificem, & successorem suum summa auctoritate, quam à Christo acceperat, Clementem designavit: sed Episcopatum iste recusavit usque ad Lini, & Cleti obitum, qui ejusdem Petri coadjutores extiterant. Quibus refellitur errònea quorundam opinio, non fuisse Linum & Cletum institutos Romanæ Sedis Episcopos, sed tantummodo Coadjutores Petri, dum ille vixit; siquidem non aliter id intelligendum, nisi quod sic sederint, dum Petrus vixit: proinde Lino, & Cleto successive, qui Coadjutores Petri antea fuerant, prælatis; Quartus ipse Clemens Pontificatum inivit: refert Cardin. Baron. in ann. 69. ubi Spond. num. 16.

Odoacer.

Fuit deinde jus eligendi Romanum Pontificem penes Clerum Romanum, cum aliquando etiam populus se interposuisset: quin imo, quod deterius, Romani Pontificis electionem sibi usurpare præsumpsit Odoacer Avianus Rex Erulorum: At Felix III. dein ad Pontificatum assumptus, Romæ cogens Concilium 42. Episcoporum & Legatos Constantinopolim ad Zenonem Imperatorem mittens, fortiter in id restitit; ut eminens agnosceretur Romanæ Ecclesiæ subjici nescia auctoritas. Baron. ann. 483. ubi Spondan. num. 3.

Theodoricus & successores Gothi.

Sed inde etiam Theodoricus Gothus Italiae Rex, quod nullus unquam Ethnicorum Principum præter Odoacrem ausus fuerat, iste Hæreticus meditatus implevit; ut summi Pontificis electionem, atque nominationem sibi procaciter arrogaverit: Quamvis Dei nutu factum fuerit, ut in Romano Clero probatissimum Felicem hujus nominis IV. in Papam ille elegerit: ac inde tanta præsumptio postea accessit; ut ex pristino usu Clerus deligeret Pontificem, quem Rex suo confirmaret assensu. Quam quidem ab Arianis Italiae Regibus vendicam sibi tyrannicè auctoritatem; iis de medio sublatis, Orientalis orbis Imperatores sibi pariter arrogarunt, ac denuo cesserunt. Baron. in ann. 526. ubi Spondan. num. 2. Quin imo Justinianus

Imperator, qui præ cæteris, dum voluit pius videri, maximè impium se præstitit, cum hujusmodi auctoritatem non solum assensu, verum & promotione ejusdem in Pontificem, exemplo impiissimorum Gothorum Regum Ariatorum, fuerit creatus Pelagius in Papam; & non sine certæ pecuniæ oblatione ejusmodi fieri solitam ab Imperatore Romano probationem; refert Baron. in ann. 555. ubi Spondan. num. 2.

Quantumvis alias in Concilio Romano attestatus fuerit in proposito Symmachus Papa, quod non ratio, sed necessitas ingruentis seditionis eum impulcrat subire *Non ratione sed necessitate.* iudicium Regis Theodorici Ariani; atque dein, ut omnia more Majorum ritè fierent, in eodem Concilio decreverit circa Romani Pontificis electionem: ex eodem Baron. in ann. 499. ubi Spondan. num. 2.

Successive ad evitanda schismata, & alia scandala, Stephanus IV. Papa in Concilio Romano decrevit; ne ex alio ordine, nisi Diaconus vel Presbyter Cardinalis effectus quis esset, Pontifex creari posset; ut ex prædicti Concilii actis: & refert Baron. in ann. 769. ubi Spond. num. 2. *Ex Cardinalib. Papa eligitur.*

Gregorius X. Romanus Pontifex, qui vixit anno 1271. in generali Concilio Lugdunens. dedit formam circa Ritus in electione ejusdem Romani Pontif. nempe circa Conclave Cardinalium eligentium, & similia; ut in cap. *Ubi periculum*, de Elect. in 6. Decretal. ac etiam Innocentius III. Papa, qui vixerat antea: iste ann. 1290. decrevit generali Concilio electiones faciendas tribus formis, nempe Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis; ut in cap. *Quia propter*, 42. extr. de Elect. & hæc constitutio annis præteritis per summos Pontifices Gregor. XV. & Urbanum VIII. in Bullis eorundem de Elect. Rom. Pontif. fuit modificata, & ampliata ad evitanda scandala tumultuariæ electionis. Unde in proposito, ut exteris, maxime Transalpinis, magis innotescant Pontificiæ electionis ritus (quorum aliqui etiam nostris temporibus servantur) apponam hic relata à Cardinali Papiensi lib. 2. suorum Commentariorum circa electionem Pauli II. Rom. Pontif. ut infra his verbis.

(Igitur celebratis exequiis & Conclavi constituto, 6. Kal. Septembr. qui fuit *Ritus electionis.* annus à Christi Incarnatione 1464. reduxerunt se omnes Cardinales ad novam electionem in anteriores Pontificiæ Vaticanæ aulas. Custodiæ primæ, & quæ proxima Patribus fuit, præfuerunt Episcopi decem, qui scrutarentur singula, quæ vel cibi, vel alterius rei inferrentur ad eos; differentesque eligere decretis Patrum, ad maturandum arctarent. Secundæ Oratores, Regum, Principumque, qui Romæ inventi tunc sunt. Tertiam autem, quæ ultima erat, Prætoriani milites asservabant. Diem, quæ sequuta ingressum est, totam formandis legibus impendere, ad sanam Pontificum administrationem maximè necessariis: quibus Patrum quisque subscribens jurjurando, votoque promitteret obtemperaturum se illis, si ad Pontificatum assumi ipsum contingeret. His constitutis, ad electionem procedi est cœptum, cujus solennitatem servari hanc vidi: Mane Patres omnes induti palliis à summo deorsum apertis, quas Croccias vocant, in cellam beati Nicolai silentio convenere. Ibi Divina Spiritus sancti per Custodem Sacrarum Apostolici ritè sunt celebrata; quibus *absol-*

absolutis suo loco disponunt se per subsellia. Quisque quos decreverat eligere, in codicillo ante descriperat, huncque suo annulo obfigurat. Inde tres tantum ex Patribus ad Altare ascendentes; primi videlicet inter Episcopos, Presbyteros, atque Diaconos; Calicem Sacrificii, in quo ea die fuerat consecratum, ad mediam Altare constituentibus, Custodes ipsi omnium adstiterunt, atque inspectores. Post hæc eodem ordine processerunt reliqui: atque ante Altare in genua procidentibus codicillum sigillatim in Calicem demiserunt. Id vero postquam ab omnibus factum est, tres illi, quos diximus, Calicem ipsum ad cæteros inferius confedentes sublatum altius retulere: Consistentesque in subselliorum medio, unde & spectari & audiri à circumstantibus possent, numerarunt mox codicillos: quorum & convenisse numerus inventus est, singuli ab Episcopo aperti, & lecti proximo Diacono pronuntiandi traditi sunt. Patrum quisque papyrum tenens, ac pugillare, quem quique elegerant, suo chirographo annotabat. Solent Cardinalium partes duæ veteri decreto Pontificem facere. Qui numerus si ex codicillis non adimpletur, liberum est cui, quem voluerit Patrum non electum à se scripto, voce eligere: quæ electionis ratio verbo nostræ consuetudinis *Accessus* dicitur. Inauditum est præsentibus, & majorum memoria quempiam ex solis codicillis electum esse: Vocum accessio conficere totum opus est solita. Igitur omnibus legitime observatis, duodecim Cardinales inventi sunt, qui Petrum tituli sancti Marci ex codicillo eligerent, anno 48. natum, Venetum natione, & in Barborum nobili familia ortum. Duæ tantum voces ad complendam electionem videbantur deesse; cum subito Patres alii quatuor uno ferme momento ad reliquos accessere, tanta quidem celeritate, ut dubium apud nos fuit, cujus esset vox prius audita. Cardinales, etsi superare ad perfectam electionem suffragia intelligebant, jamque pro Pontifice habebatur Petrus: tamen ut unus omnium esset consensus, exquiri sigillatim eligentium sententias voluerunt, Beffarion Tusculanus Episcopus, primum in Collegio locum habens; unumquemque ordine appellans; rogavit num ea placeret electio. Cum vero ab omnibus prima assensione placere responsum esset; conversus ad Petrum: Patres, inquit, hi te in Pontificem elegerunt, & ego omnium nominibus rursus te eligo: id agens videlicet, ut quæ sunt ad electionem legitima, viderentur in hanc convenisse. His dictis salutatus est Pontifex; & gratulabundi omnes ad ejus genua procidere. Ante vero quam quid actum esset pronuntiaretur ad populum, oblata ei juxta conditum leges sunt, de quibus ante meminimus: quibus ille accepto statim calamo sine cunctatione subscripsit, servaturumque se eas juravit, & vovit.) Hæc refert Cardin. Papiensis de Pauli II. Electione.

Scriptores.

Accessus.

Electio.

Subditum etiam prædictis quæ refert ipsemet Pius II. (alias Æneas Silvius Piccolominicus Cardin. Senens.) in suis Commentariis lib. I. post sequitam sui electionem in Romanum Pontif. his verbis: [Nec plura loquutus, priora exiit indumenta, & albam Christi tunicam accepit: & interrogatus quo nomine vellet vocari, Pio respondit; & mox Pius II. appellatus est: & juratis quibusdam Capitulis nudus tertius in Collegio editis, in altari positus, rursus à Cardinalibus adoratus est,

podce

pedes ejus, & manus, & ora osculantibus: atque eo facto publicata est populo Pontificis electio ex alta fenestra, acclamatumque Pium II. Pontificem haberi, qui fuerat Cardinalis Senensis. Tum qui erant in Conclavi ministri Cardinalium, cellulam spoliavere, atque argentum quamvis erat modicum, & vestes, & libros diripuere, & domum ejus in Urbe vilissima plebs, atque infamis non expilavit tantum, sed disrupit etiam marmoribus asportatis. Fuerunt & alij Cardinales affecti damno: nam suspensio in expectatione populo, cum variae voces tractarentur; & modo hic Cardinalis, modo ille diceretur electus, procurrere vulgus ad illorum aedes, ac rapinam facere; & Genuensis pro Senensi auditus partem substantiae amisit: cumque plures nominarentur, nullius vox cum majori gaudio exaudita est quam Senensis: quem cum certum fuit Aeneam in folio Petri constitutum esse, nemo non exultavit. Vidisses non hominis tantum, sed Urbis aedificia gestire: ubique risus, ubique gaudium, ubique voces clamantium exaudiebantur, *Sena Sena, vive Sena.* & cum esset armata civitas, nec quisquam in alio quam in ferro videretur habere fiduciam, mox ut certior factus est populus Aeneae pontificatum obvenisse, deposita sunt arma, adeoque Urbis facies, ut quae paulo ante Martis, è vestigio Pacis & Quietis civitatis effecta sit: ubique laeta atque secura. Interim novus Praesul paululum cibo recreatus in Basilicam S. Petri ductus est, & in ara majori collocatus, sub qua jacent beatorum Apostolorum corpora; & paulo post in sublimi folio, ipsaque Apostolica Cathedra pro consuetudine sedit. Quo in loco tum Cardinales & Episcopi, tum multi ex populo ejus pedes osculati sunt, & in Throno sedentem Christi Vicarium adoraverunt. Nec diu moratum, cum jam ad vesperasceret, in Palatium reducere: adventu noctis lucere in omni trivio, atque in omni turri ignes, cantus exaudiri, vicinus vicinum invitare, nulla in parte cornua, tubasque non sonare, nullumque in urbe locum non publico gestire gaudio. Ferebant seniores nunquam se Romae tantam populi alacritatem vidisse.

Sequenti nocte primarij urbis Cives equis insidentes, ardentisque cereos in manu ferentes, ad Palatium salutaturi Pontificem accessere; quorum ordo ex Mole Adriani ad aedem beati Petri protendebatur. Nec Roma tantum, sed multae Italiae civitates, & multi Principes, audita Pii Pontificis assumptione, sigularem laetitiam ostenderunt: praecipue vero Senenses exultavere, quorum Civis adeo exaltatus esset, ut omnium in orbe primus haberetur.) Haec & alia plura refert idem Pius II. in proposito loco citato.

Electo Romano Pont. consuetum est ipsum nomen mutare: & quamvis aliqui dixerint Sergium II. in hoc primum fuisse, eò quod *Osporci* dictus, nomen inde censanto sacerdotio visus fuerit habere. Quamquam haec fabula sit: & primum id factum ab Octaviano, qui dictus est Joannes Duodecimus; ut alij tradunt, qui revera primus inventus est, qui nomen sibi mutaverit; vel quod eo nomine ejus patruus Joannes papa XI. sit appellatus; vel ut in nomine saltem bene posset audire in adulationis acclamationibus illud elogium; *Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Joannes* Baron. in anno 894. ubi Spondan. num. 1 & idem Baron. in ann. 955. ubi Spond. num. 1.

Ut prosequamur de priscis ritibus post electionem Romani Pontificis : addimus etiam aliqua non injucunda ex Cincio Camerario. lib. m. f. De Censibus Roman. Eccles. tit. *Quomodo debeat summus Pont. eligi, &c.* de quibus ritibus in Consecratione Papæ Caestini III. refert quoque Card. Baron. in ann. 1191. his verbis.

[Cum major & melior pars convenerit Cardinalium, Prior Diaconorum ipsum Papam de Pluviali rubeo amandat, & idem electo nomen imponit, ipsumque deinde duo de majoribus Cardinalibus adextrant usque ad altare, ubi prostratus adorat : Primitivo cum schola Cantorum, & Cardinalibus cantante *Te Deum laudamus* : quo facto ab Episcopis Cardinalibus ad sedem ducitur post altare, & in ea ut dignior est collatus, in qua dum sedet electus, recipit omnes Episcopos & Cardinales, & quos sibi placuerit ad pedes, postmodum ad osculum pacis ; surgensque de sede ducitur à Cardinalibus ad sedem lapideam per porticum, quæ sedes dicitur *Stercorata* ; quæ est ante porticum Basilicæ Salvatoris Patriarchatus Lateranens. & in eam eundem electum ipsi Cardinales honorificè ponunt, faciens ibi iactum ter replicatum, ut verè dicatur : *Suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solum glorieteneat.* (quam sedem eandem volunt esse, quæ hodie in Claustro Lateranensis Basilicæ reperitur.) Post aliquam horam stans juxta eandem sedem electus accipit de gremio Camerarij tres pugillatas denariorum, & projicit dicens : *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do.* Tunc autem accipit ipsum electum Prior Basilicæ Salvatoris Patriarchatus Lateranens. cum uno de Cardinalibus. Venientibus autem per eandem porticum juxta ipsam Basilicam Salvatoris. acclamatur : *Dominum Caestinum S. Petrus elegit.* sicque ducitur ab illis usque ad gradus portæ, quæ est introitus Palatij, venientibus ab Ecclesia ; ibique Judices eundem electum accipientes, ducunt eum per Palatium usque ad Basilicam S. Sylvestri, ubi idem electus sedet ad dexteram in sede porphyretica ; ubi Prior Basilicæ S. Laurentij de Palatio dat ei ferulam, quæ est signum regiminis & correctionis, & claves ipsius Basilicæ, & sacri Lateranens. Palatij, quia specialiter Petro Apostolorum Principi data est potestas claudendi, & aperiendi, & ligandi atque solvendi, & per ipsum Apostolum omnibus Romanis Pontificibus : & cum ipsa ferula & clavibus accedit ad alteram sedem similem, & ejusdem lapidis ; & tunc reddit eidem Priori tam ferulam, quam etiam ipsas claves, in qua dum aliquantula mora pausat, cingitur ab eodem Priore zona rubea de serico, è qua dependet bursa purpurea, in qua sunt duodecim sigilla pretiosorum plaidum, & muscus : qui siquidem electus illis duabus sedibus sic sedere debet, ac si videatur inter duos lectulos jacens ; id est, ut accumbat inter Petri Principis Apostolorum primatum. In zona denotatur continentia castitatis. in Bursa gazophylacium, quo pauperes Christi nutriantur, & viduæ : in duodecim sigillis duodecim Apostolorum potestas designatur. Muscus includitur ad percipiendum odorem, ut ait Apostolus, *Christi bonus odor sumus Deo.* In qua secunda sede dum sedet electus, recipit omnes Officiales Palatij ad pedes, & postea ad osculum ; deinde sedens ibidem recipit de manu Camerarij denarios argenteos. val. x. sol. proven. & projicit eos super populum : Hoc facit tertio dicendo : *Dispersit, dedit pauperibus, justitia.*

ejus manet in sæculum sæculi. Iſtis peractis ducitur per ipſam porticum, & intrat Baſilicam S. Laurentij, in qua poſtquam peregerit prolixam ante proprium, & ſpeciale altare orationem, pergat ad Papalem Cameram, ubi cum ſua volũtate pauſaverit, pergat ad menſam.

Poſthæc autem in proxima die Dominica electus cum omnibus ordinibus ſacri Palatij, & Nobilibus Romanis vadit ad Eccleſiam B. Petri: & ante altare majus, prout in Ordine continetur, ab Epifcopo Oſtienſi ſpecialiter, & alijs Epifcopis de Curia conſecratur: quod ſi fortè Epifcopus Oſtienſ. præſens non fuerit, Archiprebyter Oſtienſ. ſeu Velletrenſ. intereſſe debet conſecrationi. (De quo conſecrationis Ritu antiquiſſimo in electo Romano Pontifice, ex D. Auguſtino, refert Card. Baron. in ann. 261. ubi Spond. num. 3. & idem in ann. 336. ubi Spond. num. 17.) Qua Conſecratione finita, Prior S. Laurentij ſacri Palatij Pallium ſuper altare, quod ipſe Prior propria manu deſert; & ſtatim Archidiaconus cum ſecundo Diacono dant in manu Pontificis, & ſolus Archidiaconus dicit Pontifici: *Accipe plenitudinem, ſcilicet Pontificalis officii, ad honorem omnipotentis Dei, & glorioſæ Virginis ejus Genitricis & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & S. R. Eccleſ.* Et nihil aliud: ſtatimque ipſe Archidiaconus, cum Priore Baſilicario aptat idem pallium ſuper Pontificem, & intomiſſis ſpinulis aureis tribus ante & retro, & ſiniſtro lateri, in capite quarum ſunt innixi tres hyacinthi, i.e. lapides: & ſic ornatus accedit ad altare Pontifex, & ibi celebrat honorificè Miſſam. Et notandum, quod laudes ab Archidiacono cum Cardinalibus, & Subdiaconis & Scriniariis; Epiftoſa Latina cum Græca, & Evangelium Latinum cum Græco, & omnes aliæ ſolemnitates tunc fiunt; ſicut in ſecunda feria poſt Paſcha. Miſſa autem celebrata revertitur ad Palatium coronatus cum proceſſione: poſtquam vero D. Papa pervenit ad S. Adrianum; unus de Curialibus aſcendit Palatium ſanctæ Martinæ, & facit ibi jaçtum de denariis, id eſt, ſic multitudo populi, quæ impedimentum præſtat Domino Papæ, & removeri poſſit denariis ipſis colligendis intendens. Quando autem pervenerit ad S. Marcum, quidam ſimili modo ob eandem cauſam facit ibi jaçtum: Et hoc ſimiliter cum D. Papa venerit ad Turrim Stephani S. Petri, quæ eſt in capite Parionis, unus de Curialibus exiſtens in ipſa Turri facit ibi alium jaçtum ob cauſam ſupradictam. Notandum, quod à S. Petro uſque ad Palatium Lateranenſ. Domino Papæ fiunt Arcus à Romanis honorabiles in via, per quam tranſiit; pro quibus datur Romanis Preſbyterium XXXV. librar. proven. & Clerici omnes Romani occurrunt induti cum Thuribulo in remuneratione crucis honoris. Cum vero pervenerit D. Papa ante Turrim prædictam. Judæi occurrunt, & ei Legem ſuam præſentant, faciuntque laudes, pro quibus recipiunt à Camerario in preſbyterium, XX. libr. proven.

Sciendum, quod Cardinales omnes, Græci, Primicerius cum Schola Cantorum, Præfectus, Senatores, Judices, & Advocati, Scriniarij, Præfecti navales, Schola Crucium, & Capellani tale præſbyterium, & taliter datum accipiunt, quale in die Paſchæ recipiunt &c. Hæc ferè omnia Cincius Camerarius ubi ſupra. Et ſubdit etiam, ſi Papa apud S. Petrum, vel extra Urbem fuiſſet creatus, qualès tunc Ritus ſervantur, &c.

Advertendum, ex prædictis Ritibus aliquos abiisse in defuetudinem: alios commutatos, & seruari solitos, ante solennem Coronationem ipsius summi Pontificis.

Papa non potest sibi eligere successorem.

Denique prædictis ritibus circa Romani Pont. electionem addimus, quod Papa de sui successoris electione decernere non possit: (sicut diximus supra Clementem a S. Petro in proprium successorem designatum. Card. Baron. in anno 499. ubi Spond. num. 2. & de hoc extat Relatio Consistorialis, de qua D. Victorellus in additione ad Ciacconem in vita papæ pij IV. his verbis: (Anno 1565, die 18. Cardinalis in Consistorio, alloquens Papam ætatem suam senio confectam in occasum quasi præcipitantem ferri, narrans: adjecit, scire se quæri à Jurisconsultis, An Romanus Pont. successorem sibi deligere queat; & sub paulo IV. agitatum quæstionem: An idem Pontifex adiutorem cum futura successione adsciscere possit? Et quamvis nonnulli in primis id affirmant; eam tamen sententiam Pius, ut falsam rejiciendam censuit; volebatque declarare; & si opus fuisset, statuere; Pontificem, Cardinalibus etiam assentientibus, id facere non posse. Major Cardinalium numerus, decretum faciendum indicavit: Gambarà dixit, declaratum olim à Pontifice in Consistorio, & decreto firmatum, hoc à Pontifice effici non posse: quare aiebat, videndum quibus verbis Constitutio conficienda. Pius auditis sententiis, Decretum inutile non futurum asseruit; seq. declaraturum, Pontificem non posse successorem, adiutoremve cum futura successione sibi eligere.)

Prædicta propositio quamvis hodie firmata, est tamen declaranda; ut Cardinalibus aliquando cum decedente Romano Pontifice de successore agere mos fuerit, sed hoc admonente solummodo & exhortante, non quidem imperante ipso summo Pontif. absque præjudicio liberæ electionis Cardinalium; ut alias etiam Clerum consuevisse Card. Baron. in anno 499. ubi Spond. n. 2. & idem ann. 1085. ubi Spondan. num. 6. & idem anno 1187. ubi Spond. num. 4. & idem anno 1119. ubi Spond. num. 2. & idem anno 1198. ubi Spond. num. 40.

Et hæc de Ritibus in Electione Romani Pontificis attigisse sufficiat.

CAP. LXX.

De Romana Ecclesia.

Negari non potest quin Romana Ecclesia fuerit appellata & cognita Caput Ecclesiarum, Sedes, Mater, & ut inquit S. Cyprianus de Unit. Eccles. circa finem; *Quidquid à Matrice discesserit, seorsum vivere, & spirare non potest, & substantiam salutis amittit:* Etenim quicumque non habuerit illam Matrem, frustra sperat Deum Patrem. Ac etiam Optatus Melevitanus contra parmenian, lib. 2. ait: *Igitur negare non potes, scire te in Urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum Caput Petrus, unde Cephas appellatus: in qua una Cathedra unitas ab omnibus seruetur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret.*

Ac etiam, quod Romana Ecclesia Mater & Radix dicatur omnium Ecclesiarum, Baron,

Baron. ad annum 45. ubi Spond. num. 7. Item Caput omnium Baron. anno 342. ubi Spond. num. 8. Dicitur Ecclesia Romana etiam universalis; quoniam ipsa sola privilegio singularis dignitatis, cæteris est prælata; Raynald. in Annalibus Ecclesiasticis tom. 13. anno 1199. num. 617. Ab eadem diffusum Evangelium in universum Occidentem, Baron. anno 46. ubi Spond. num. 3. & anni 254. num. 11. & 13. Ejusque communionem conati sunt suffurari Hæretici, ut sic Catholici viderentur; ut Montanus, Ruffinus & alij, de quibus Baron. in ann. 173. ubi Spond. num. 2. & anno 397. ubi Spond. num. 5.

Cognito hujus Urbis primatu, consequens est videre: quare nominetur Romana? de quo multe adducuntur rationes. Primo, ut ab Hæreticis discriminetur. Secundo, quoniam Ecclesia Romana nunquam à recta semita aberravit. Tertio, quoniam hæc repressit semper omnes hæreses. Quarto, cum prima Sedes Romæ à Christo fuerit erecta. Quinto, quoniam ut plurimum Christi Vicarij Sedes in ea reperitur. Denique, quoniam hæc Romana semper pro Catholica fuerit habita, ut in Concil. Ephesin. cap. 10. Theodosius ad Acacium Episcopum inquit: *Decet proinde vestram sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hæc à Deo deponere, vosque probatos Romana Religionis Sacerdotes esse manifestè declarare.* & Gregor. Turonensi de Glor. Martyr. cap. 80. inquit, *Romanos enim vocat homines nostræ Religionis.* Ireneus lib. 3. adversus hæres. c. 3. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est eos, qui sunt, undique fideles.* Et S. Cyprianus epist. 45. *Scimus nos hortatos eos esse ut Ecclesiæ Catholice Radicem, & Matricem agnoscerent, ac tenerent.* S. Ambrosius orat. de obitu Satyri fratris inquit. *Advocavit ad se Episcopum; nec ullam veram putavit, nisi vera fidei gratiam: percunctatusque ex eo est, utrumnam Episcopis Catholicis hoc est, cum Romana Ecclesia conveniret? & D. Augustinus epist. 162. pag. 3. inquit. Unde non mediocris utique auctoritatis habeat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romana Ecclesia, in qua semper Apostolica Cathedra viguit principatus. & cæteris terris, unde Evangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse conjunctum.* Et Hieron. Apolog. 3. adversus Rufinum tom. 1. sic inquit. *Attamen scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam, istiusmodi præstigia non recipere; etiamsi Angelus aliter annunciet, quam semel predicatum est; Pauli auctoritate munitam non posse mutari.*

Denique, quod Romanum nomen idem sit, quod Catholicum, & Romana fides eadem quæ Catholica, Baron. anno 45. ubi Spond. num. 3. & idem Baron. anno 58. ubi per Spond. num. 19. satis diffusè.

Hanc autem fuisse Catholicam, cum omnibus sæculis hoc nomen attributum, cuius auctores à Christo Apostoli fuerunt: cujus Ecclesiæ membra fuisse sanctissimos Pates Ireneum, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Nazianzenum, Cyrillum, Chryostomum, & alios plurimos; quod hæud dubiè Orthodoxos, & Catholicos fuisse quisque fatebitur; ut etiam litteris & sanctitate novissimos; nec

Quare Romana Ecclesia dicitur Catholica.

nec in iis ullam Hæresis suspicionem venisse; & in unius Ecclesiæ Catholicæ communi-
one vixisse, charitatis inter se, & fidei vinculis nexos.

Vide in quæ abrupta se præcipitent sectarij isti, metuentes hæc retia veritatis; ut non erubescant dicere nævos esse, quos in illis Patribus colligimus; & nos illarum
fordium (non integritatis) successores. Inepta equidem hæc responsio: nonne videris de illis fidei partibus, de quibus nobiscum litigatis, illorum iudicium, qui vos
damnent, qui nobiscum consentiant? eane adeo levia, ut sint nævi; non hæreses? ut vos dicitis: si panis, quem in Eucharistia videmus, panis est? si Papa non est illius
Ecclesiæ rector, extra quam non est salus? si electi sunt certi de salute? si Ecclesia non offerebat pro mortuis Eucharistiæ Sacramentum? nævos putes an hæreses, hæc in contrarium sentire & docere.

Huic Romanæ Ecclesiæ jubemur à Christo credere; & ab ipsa regi, & doceri. Postquam enim Christus resurrexit: *Deus dedit eum manifestum fieri* (ut in Actis cap. 10) *non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo*: id est Apostolis & discipulis, qui constituebant Ecclesiam: ac ut olim pauculos panes, qui in fecunda alimenta aliquot hominum millibus erant suffecturi, Apostolorum manu distribuit: ita per illos æternæ vitæ verba misit; quibus ad salutem pascerentur credendo, parendo, exuendo proprij iudicij sensus.

Intueamur, qua ratione, quo stylo voluerit Deus Evangelia scribi, Apostolorum Actus, Epistolas, Apocalypsin: alta omnia, recondita, plena sanctiori caligine; cur id vero, nisi ut fideles in humilitatem demissi, ab Ecclesiæ auctoritate penderent? cui exponenti scripturas idem spiritus adest, qui adfuit conscribendis: voluit illinc suæ sponsæ majestatem accrescere, quæ sola de ejusmodi controversiis disceptaret; suos autem electos fieri parvulos (ut ad subeundum cælum necesse est) & proprij ingenij sensu despecto, exponenti Ecclesiæ adhærere.

*Quare Roma
sedes
Petri.*

Si quis autem curiosè inquireat, Quare posuerit Romæ Petrus Sedem suam? Dicitur, ut iussu divino miserit Petrus Apostolos evangelizare per universum orbem, & Romæ quæ erat caput orbis, Imperij, & omnium civitatum, pro se & successoribus suis collocavit ibi Sedem suam: Ita D. Leo in Natal. Apost. Petri, & Pauli his verbis, *Beatissimus Petrus Princeps Apostolici Ordinis, ad arcem Romani destinatur Imperij; ut lex veritatis, qua in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso Capite per totum mundi corpus effunderet*: cui breviter respondet D. Maximus in Nativitate eorundem. *Ubi mundus caput habebat Imperij; ibi Regni sui Principes collocavit.*

Et S. Prosper lib. de Ingratis inquit; *Sedes Roma Petri, qua Pastoralis honoris facta est caput mundi*. Agnoscent S. Petrum Romæ Episcopum Pontifices, Concilia, sancti Patres, & universus orbis Christianus. Et S. Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium nominat Sedem Romanam Cathedram S. Petri: & S. Augustinus lib. 2. contra Epist. Petilianus inquit. *Quid fecit tibi Ecclesia Romana, in qua Petrus sedit, & in qua nunc Anastasius sedet?* & S. Anacletus epist. 3. docuit, quod Ecclesia Romana ob Sedem Petri caput sit omnium Ecclesiarum.

Sed omiffis cæteris circa Ecclesiæ Romanæ primatum: curemus nos in hac stabili, & firma Ecclesiæ Romanæ petra inhærerere, & dicamus cum S. Augustino contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. tom. 6. *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesia Catholica gremio: tenet consensus populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: Tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad presentem Episcopatum successio Sacerdotum: Tenet postremo ipsum Catholica nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit; ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conueniatur, nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere.*

Unde Calvinus his detentus angustiis lib. 4. instit. evomit venenum intra pectus *Roma non retentam; quod quamvis ipse confiteatur, Romam jam fuisse matrem aliarum omnium Ecclesiarum; ex quo tamen cœpit fuisse Antichristi sedes, devenit quæ non erat.* *est sedes Antichristi.*

Cui nos respondeamus cum D. Hieronymo epist. 55. ad Pammach. & Oceastium tom. 1. his verbis: *Quisquis es assertor novorum dogmatum, quæso te, ut parcas Romanis auribus. Parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris (diccret hodie Hieronymus 1646. annos) quod antenescivimus? cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? usque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Idque adeo verum est, ut de Roma effecta Christiana, Hieron. in epist. ad Marcellam dicat. Est quidem ibi sancta Ecclesia: sunt trophæa Apostolorum ac Martyrum: est Christi vera confessio: est ab Apostolis predicata fides, & gentilitate calcata in sublime quotidie se erigens nomen Christianum.*

Et quo ad prodigiosam Antichristi metamorphosin, quam seminat Calvinus, addimus hoc ejusdem fuisse assumptum, ut ostenderet ille, ubi, quando, quomodo, & in cujus persona homo iniquitatis, & filius perditionis fuerit revelatus? Sed cum sit fati superius ostensum veteris Ecclesiæ Catholicæ faciem eandem semper fuisse, ut in præsentī Ecclesia; & in consequens, quod nec illa sit Antichristi sedes, vel quod semper talis fuerit; eo quia perpetuitas sit de essentia necessaria Ecclesiæ Dei: Quibus addimus absque hæsitacione, quod Romana Ecclesia fixa sit supra petram; non inquam supra immobile saxum Capitolij, ut est loquutus Poëta, sed supra fidem Petri, & supra Verbum æternæ Veritatis, quod testatur nobis, quod portæ Inferi, nempe Hæreses (sic exponunt Patres) non prævalebunt adversus eam.

Et circa morum pravitate, qua offenduntur sectarij in Prælati, & Pontificibus: supponendum est, eos quoque homines esse infirmitate circumdatos, thesaurum *De mori pravitate* geftantes in vasis fictilibus: nec propterea eos Prælatos non esse existimandum est, aut minimè illis obediendum, dicente Domino apud Matth. 23. *Omnia quacunque dixerint vobis, servate, & facite.* Et quo ad summum Pontificem: non ideo fideles osculantur illi pedes, quia semper sanctus sit, & peccati expers, sed quia Christi Vicarius, & quia ut ait S. Bernard. lib. 2. de Considerat. *Est Sacerdos magnus, Princeps Epi-*

*Episcoporum, Heres Apostolorum, Primatu Abel, Gubernatione Noe, Patriarchatu Abraham, Ordinatione Melchisedech, iudicatu Samuel, Potestate Petrus, Unctio-
ne Christus.*

His adde, Religionem & Ecclesiam etiam cum morum depravatione consistere; & nihilominus nihil hoc ad fidei nostræ dogmata impugnanda conferre. Chrysoft. in Ps. 39. inquit: *Nec ex prædictis constat Ecclesia, sed habet eos etiam, qui otio & socordia se dedunt, mollemque & dissolutam vitam amplectuntur, & libenter servant voluptatibus.* & Hieronymus in Dialogo contra Luciferian. *Arca Noe Ecclesia typus fuit; ut ibi Pardus & Hædi, Lupus & Agni; ita & hic Iusti & peccatores: & paucorum culpa non præiudicat Religioni; sicuti Iuda proditio Apostolorum fidei non detraxit.* Proinde S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 43. ait: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, Arcam Domini esse cathedram Ecclesia, & intra eam usque ad finem sæculi frumento mixtas paleas contineri.* & Cyprian. lib. 3. epist. 3. ad Maximum inquit: *Impediri non debet fides, aut charitas nostra, ut quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus.*

Ego vero hisce ventorum impulsibus agitato adversarios nostros miseratus; enixe precor, ut inclinent aures suas ad concupiscendum decorem Ecclesiæ: quicumque enim non habuerit illam matrem, frustra sperat Deum Patrem; ut in naviculam Petri se recipiant: quæ quidem quantumvis fremat pelagus, sæviant venti, grandines increbrescant, explodant atræ nubes densa fulgura, quoquo versus ignes evomant inferni portæ, fremant in eam, ac rugiant instar Leonum immanissimi dæmones; perire nequaquam potest: Quippe manet terra, cœloque firmior illa promissio, qua portas inferni, & vim omnem satanicam adversus eam minimè prævalituram pollicitus est Dominus: Qui licet videatur aliquando obdormire, dum regit illam, in tuto tamen res est, quod hunc scimus Omnipotentem, ac ventis tandem imperaturum & mari.

C A P. LXXXI.

De aliis Ritibus, & Titulis Romano Pontifici competentibus.

Honor quem deferunt Catholici summo Pontifici, non remanet, nec consistit in illo, sed ulterius usque ad Christum Jesum progreditur: non homini absolute sed relative ad Deum: non membris, sed capiti: non personæ individuæ, sed dignitati: nec isti temporali, sed spiritali relatæ ad eum, ante quem Magdalena, & aliæ Mariæ apud Matth. cap. 28. *Accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Hinc nos videbimus, quare utamur verbo Adorationis, quando fit mentio de Creatione summi Pontificis, seu Papæ? quare osculamur ejus pedes, seu crucem super ejus sandalia? tertio, quare, idem supra cathedram elevetur, & deferatur? & successive de aliis.

*Adoratio
Papæ.*

Et quoad primum, nominatur Adoratio, ut exprimat reverentia, quæ illi exhibetur per humiliationem, genuflexionem, & manuum osculum ab his, qui illum eligunt: quod non inconveniens, nisi idololatras nominemus. Abraham dum adorat
filios

Milos Hebr. Gen. 23. 7. sicuti nec Jacob idololatra prosternens se ante Esau, Gen. 33. 3. Nec Joseph idololatra adorans Patrem, Gen. 48. 12. Nec Balaam idololatra Angelum adorans pronus in terram, Num. cap. 22. & præter similia multa in sacris paginis nec idololatra sunt ij, qui coram Regibus flectunt genua, velis, quibus tanquam directis Dominis reddunt homagium: sed & ulterius in proposito S. Athan. tom. 1. de virgin. ante fin. inquit: *Si homo justus ingreditur in domum tuam, proinde ante eum, ac timore, & reverentia prosterne te ante illum.*

Ad secundum circa osculum pedum Papæ, seu crucis supra sandalia; habemus in Act. Apost. cap. 10. 25. & cap. 16. 29. quod primi Christiani non solum procedentes ponebant substantias suas ante pedes Apostolorum, verum & personas. Ita Cornelius, *prociens ad pedes Petri adoravit*: Sicuti & ante Paulum custos carceris: quod cum consueverit postea fieri erga summos Pontifices Petri successores; iidem Divino spirante lumine, apposuerunt crucem supra eorum sandalia, ut denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur Papæ tanquam homini, sed Christo JESU crucifixo in ejus persona, cujus in terris est Vicarius; ut pariter remisit Joannes Baptista Phariseos ad JESUM, Joann. cap. 1. 26. dicens: *Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est, qui post me venturus est, &c.* Unde protestantur summi Pontifices esse se servos servorum ejus, quem ipsi repræsentant per crucem.

Hinc nunquam dubitarunt Primates terræ Papam taliter venerari, exequentes quod Isaias vaticinatus fuerat, cap. 60. vers. 14. *Et venient ad te curvi filij eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.*

Hinc refert Baronius ex antiquis actis S. Susannæ ad annum Christi 204. num. 8. quod Pedrigna repente ad Casum Papam se contulit, ad pedesque procedens, eosque ex more exosculata, a que se ad fidem recipi postulavit; id quod jam ante exequutus est.

De Justino seniore Imperatore, qui Constantinopoli recepit Joannem Papam, refert S. Antoninus histor. par. 2. tit. 12. §. 1. *Justinus autem humiliavit se, & adoravit pronus in terram sanctum Joannem Papam.*

Et de Pipino Francorum Rege erga Stephanum papam sic refert Paulus Amilius in ejus vita. *Et Pipinus, advertitum a Carysiano oppido lapidem obviam progressus, pedes, ut ferunt, exosculatus, coerceri non potuit, quin in equo sedentem prosecutus in Regiam deduceret.* Et idem auctor in vita Caroli Magni, inquit: *Præstolabatur Regem Adrianus cum sacro coetu præ gradibus adis sancti Petri: ille ubi in congressum venit, prius Pontificis pedes osculo contigit, quam se illi completendum daret.*

pariter de Alexandro III. refert Platina in ejus vita. *Convenerat jam Venetias Alexander componenda pacis Italia causa: eò & Federicus Imperator accedens in vestibulo S. Marci Pontificis pedes osculatur.* Et Genebrardus Chronolog. ad annum 1180. loquens de Federico Imperatore, & Alexand. III. ait: *Adejus pedes procubuit Federicus, Imperator petens absolutionem excommunicationis. Ferunt Ludovicum Francorum, & Henricum II. Angliæ Reges pedes eò in se visse stratoris officio;*

aclava dextraquefrantum equi ipsius tenentes, eum magna cum pompa deduxisse: cuius rei pudere non debuit; nam & Magnus ille Constantinus longe potentior, & sanctior prius id honoris Sylvestro Christi Vicario exhibuit.

Et prædictis inhærendo, videmus in lib. decret. Gregor. VII. quod post Innocentium III. Reges, & Imperatores omnes scribentes summis Pontificibus; eos salutavere humillimo & affectuoso pedum osculo, quod non mirum, cum apud Ambrosium de dignitate sacerdotali cap. 2. tom. 4. legamus. *Honor igitur, & sublimitas Episcopalis nullis erit comparationibus adequari, si Regum fulgore compares: quippe cum videas Regum colla, & Principum, submitti genibus sacerdotum, & osculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt se communiri. & Divus Chrysostomus homil. 59. ad populum, inquit: Adeos ubi hospitare accede, sanctos tange pedes: multo namque honestius est illorum pedes tangere, quam aliorum caput. Dic enim mihi: si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam tantum Regiam habent figuram: Tu ipsum habentem in se ipso Christum, non pedibus tenebis, & salvus eris? Sancti sunt pedes, licet viles sint; inquinatorum neque caput venerandum est: Sanctorum certe pedes magna potuerunt; quamobrem & ulciscuntur, cum pedibus pulverem excusserint.*

Plures adducuntur in hoc rationes. Primò, dignitatis illius, qui Dei Filium præsentat. Secundò, successio ejusdem à Petro, ut in Concilio Florentino Sess. 16. in literis unionis circa finem. *Ita desinimus, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesia caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere; & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem iraditam esse, &c.*

Tertia ratio erit sanctitas ejusdem Papæ: & sic porrigitur osculum pedibus ejus, sicuti osculamur sacras Imagines, & Crucem, quam etiam ipse Papa super sandalia habet impressam, ut dixi.

Quartò, hoc etiam processit non solum erga Romanorum Imperatores, verum & erga alios externos Principes, ut refert Joan. Stephanus in lib. de osculo Romani Pontificis cap. 8. his verbis. *Ante pedes procumbendi, & ad genua etiam accedendi gratia salutandi, vel supplicandi apud externas nationes, usus fuit maximus apud Romanos, cum urbem Consules habuere; non ita tamen crescente paulatim imperio; cum honorum augmento & peregrini mores inferri cæperunt: unde exempla sunt tum de Cajo, Caligula, Nerone, Othone, Trajano, Adriano, & Diocletiano, qui alios ad oscula genuum, & pedum admiserunt; præsertim ultimus (ut qui idcirco calceamenta ornaret auro & argento.) Invidiose, ac falsò Cuspianus Romanum Pontificem calumniatur, tyrannicum sibi pedes osculandi morem in communem usum Christianorum perduxisse.*

Nec mirum consuevisse Fideles jam diu Romanos Pontifices venerari: siquidem infelix ille *Prætextatus* jam Consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem Con-

Consulatui prætulisset; homo quidem sacrilegus, & Idolorum cultor, solebat, ut ait Hieron. epist. ad Pammach. *Audens beato Damaso Papa dicere: Facite me Romana urbis Episcopum, & ero protinus Christianus.* Ex quibus verbis liquido constat, in Urbe Romani Pontificis dignitatem, etiam Principum virorum oculos pelliisse: cum omnes Reipublicæ Magistratus huic uni Magistratui cederent: ut Casiodor. lib. 10. per varias epist. docuit.

A quo autem tempore cœptum fuerit osculari pedes summi Pontificis: præter relata per Anastasium Bibliothecarium in creatione Leonis IV. anno 847. in Lateranensi Palatio, & alia antiquiora diversimode relata, satis nobis sit, referre Concilium Parisiense sedente Sergio II. Papa, & Lothario Imperatore in descriptione promotionis dicti Leonis IV. *Tunc omnes pergentes cum gaudio, multaque aviditatis lætitia ad Ecclesiam, in qua debebat beatorum quatuor Coronatorum, cum coactum, invitumque exinde abstrahentes cum hymnis, laudibusque præcipuè ad Lateranense Patriarchium perduxerunt: qui morem conservantes antiquum, omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in ejus Pontificali electione, concordia, vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest.*

Nec prædictis repugnat, quod in Apocalypsi Angelus prohibuerit Joanni adorare se, & admonet ut Deus adoretur. Quoniam D. Augustinus lib. 1. quæst. super Genes. quæst. 61. tom. 4. sic respondet: *Talis apparuerat Angelus, ut pro Deo posset adorari.* & idem contra Faustum cap. 21. tom. 6. *Hoc Sancti, & homines, & Angeli exhiberi sibi nolunt, quod uni Deo deberi norunt.* Et sic etiam intelligitur, quod habetur in Act. Apost. cap. 14. vers. 11.

Lubet hic etiam referre, quod Romanus Pontifex nemini omnino mortalium reverentiam faciat, assurgendo manifeste, aut caput inclinando, seu detegendo: Romanorum verò Imperatori, postquam illum sedens ad osculum pedis, & manus suscepit, aliquantulum assurgit, ad oris osculum mutuo charitatis amplexu illum benigne recipiens: Idem aliquando facit magnis Regibus: Cæteros omnes, tam Principes quam Prælatos, cujuscunque dignitatis, post oris osculum solum sedens recipit: Ut ex Rituario Ecclesiæ Romanæ.

Ad Tertium, quòd Papa elevetur, & deferatur ab hominibus super Cathedram, *Papa seu Sedem non mirum, cum etiam Imperatores, Reges, & Principes terræ fuerint per Sedem deferatur.* quoque supra Sedem & ipsi ab hominibus delati; sicut Sacerdotes, Druides, & Vestales, ut de Romanis refert Juven. Satyr. 10.

*Quod si vidisset Prætorem curribus alis
Extantem, & medio sublimi in pulvere Circi.*

Et Sueton. in Claudio cap. 10. *Ab his lectica impositus, & quia servi diffugerant, vicissim succollantibus, in castra delatus est.* Et in præsentia adhuc habemus in Gallia plures Episcopos, & Archiepiscopos in eorum ingressu à quatuor insignioribus Dynastis deferri, nempe Bourgensem, Pictavensem, Turonensem, Angeuscm, & alios: nec mirum sic Papam, qui caput est Catholicorum fidelium, deferri non per Dynastas, sed ab infimis de sua familia; & hoc tantum in sollemnibus diebus, cum

ipsemet solenniter celebrat, maxime onustus Pontificalibus ornamentis; nec intus Ecclesiam celebrationis possit sic equitare, nec pedibus incedere intra populi multitudinem; ut ab eodem populo, quem cum benedicit, possit conspici: accedente etiam gravi senectâ, in qua ferè Papa ad Pontificatum promovetur.

De hujus Ritus antiquitate quamvis nobis satis non constet: probabile est tamen cœpisse postquam Paganismus defecit in urbe Roma, ut refert Luitprandus in consecratione Leonis Papæ lib. 6. cap. 11. *Fuisse delatum cum laudibus, & canticis juxta antiquam consuetudinem.* & de anno 752. Platina in vita Stephani II. inquit. *Post hunc vero Cleri, & populi consensu in Templo sanctæ Dei genitricis ad præsepe Stephanus II. Pontifex creatus, humeris omnium in Basilicam Salvatoris, que etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in Patriarchium Lateranense: erat enim vir singularis religionis, prudentia, amator Cleri, Ecclesiarum restaurator, Christiana doctrina diligens prædicator, & scriptor, Pater pauperum, pupillorum & viduarum defensor, &c.*

pralatio
crucis an-
te Papam.

De Ritu præferendæ Crucis Romano Pontifici in publicum quandocunque prodeunti (referam in præsentî,) quam à B. Petro, & successoribus manu gestari fuisse in usu ad Evangelium ardenti studio promulgandum: Pace deinde populo Christiano restituta, B. Sylvestrum ejusque successores solenni pompa illa uti cœpisse credibile est, quæ eodem modo ante Roman. Pontif. à Subdiacono hodie detetur in signum supremæ spiritualis jurisdictionis in toto orbe, ut ex Anastasio Bibliothecario in vita Leonis IV. & Card. Baron. ad ann. 885, ubi Spond. num. 4. dum inquirunt, prædictum S. Pontificem hunc antiquissimum ritum renovasse suo tempore.

Quin imo præcis temporibus non solum Roman. Pontifex verum & Legatos Apostolicos, & alios Episcopos in eorum provinciis & jurisdictionibus crucem etiam præferre solitos: extat inter cætera illud S. Augustini Anglorum Episcopi in vita S. Gregorij à Joan. Diacono relatum lib. 2. cap. 35. his verbis. *Ad civitatem Augustinus cum sociis pralata cruce, seu Salvatoris imagine, appropinquans, cecinit dicens: Deprecamur te Domine, &c.* Accedit & alterius ejusdem Insulæ Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis exemplum à Guillelmo de Republica Anglorum lib. 2. cap. 16. his verbis. *Curiam ingressus Thomas Crucem argenteam ante se portari solitam, propria manu bajulans, volentibusque quibusdam qui aderant, ministerium portandæ ante Metropolitanum proprium crucis suscipere, abnuî: nec alium in illo conventu publico crucis bajulum quantumcunque rogatus admisit.* Hoc ipsum confirmatur ex Gabo Franciano lib. 5. de Antiq. & situ Calabriae his verbis. *Ad Nilum cum Imp. Otho accessisset, ei cum cruce obviam perrexit, magnaque humilitate, ac pietate Casarem veneratus est: ac in cœnobium induxit. Ubi cognitâ viri pietate ac religione, passus non est Imp. se à Nilo adorari; sed contra Casar Coronam in ejus manu deponens, ab eo benedictionem postulavit.* Æthiopiæ Regi vulgo Pratoriani, dum iter agit, crucem à Clericis semper præferri testatur Franc. Alvaretz. cap. 88. & alij.

Sed his majorum exemplis, quo luce clarius confirmemus & illustremus prædicta, addi-

addimus ex Cœlestino III. textum in cap. Antiqua, extr. de privilegiis: ubi post enuntiata Patriarchalium Sedium privilegia; nempe Constantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ & Hierosolymitanæ, subdit hæc verba. *Dominica vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana: & ubicunque summus Pontif. præsens extiterit, aut ejus Legatus utens insigniis Apostolica dignitatis.* Ex quo constat, quod crucis præferendæ privilegium Patriarchalibus antiquitus concessum, nemini competat, nisi cui ab eodem summo Pontif. illius præferendi concessa fuerit facultas: quod etiam confirmatur ex rescripto Alexandri III. in cap. A memoria, Ut lit. pend.

Possunt in hoc plures rationes, seu mystici sensus adduci: & primo crucis prælatio, illius, cui præferitur, præcipuam quandam dignitatem, & insignem in alios potestatem demonstrat: quoniam illis tantum præferri consuevit, qui eminentiorem, & excellentiorem habet gradum, & auctoritatem; nempe Archiepiscopis, Patriarchis, Sedis Apostolicæ Legatis, & ipsi summo Pontif. non autem Episcopis, nisi paucis & insignioribus ex privilegio: Cujus non omnino dissimilem morem in Romana Rep. olim servari solitum; nam Proconsulibus sex fasces, Consulibus duodecim, Dictatori viginti quatuor; quot videlicet utrique Consuli, quorum ipse potestatem omnem solus obtinebat, præferbantur. Cum ergo ex profundissima crucis humilitate ipsius Salvatoris nostri super omnes creaturas exaltatio processerit; inquit Petrus Climacensis lib. I. epist. *Qui crucem odiunt, quia Dominum tersit; diligant eam, quia non solum nobis, sed & ipsi gloriam peperit.* Peperit ei gloriam ex Apost. Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem; mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* Papæ vero crucis vexillum præferitur ad summam ipsius in terris dignitatem & potestatem indicandam. Uti enim Proregem non aliud nisi Regis Domini sui vexillum erigere & sequi decet: & Vicarius eodem quo suus Episcopus signo utitur; sic Romanus Pontifex, qui Regis Regum, & Episcoporum Episcopi vices in terris gerit; alio insigni non gloriabitur, nisi eo quod verè invictissimi Imperatoris, & maximi sempiternique Sacerdotis proprium & eidem gratissimum esse noverit; quod de seipso dicebat Apost. ad Corinth. 1. cap. 2. *Non enim judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc Crucifixum.* Est autem Romanus Pontif. Petri Successor, & Christi Vicarius; indeque fit, ut idem sit Romani Pontif. & Christi Domini insigne, quod est crucis signum, ut apud Matth. 24. *Tunc apparebit signum Filii hominis in cælo, de quo signo Cyrillus Catech. 15. Signum verum & proprium Christi, quod non audet virtus contraria imitari, est crux.* & de hoc signo Christi morientis & regnantis in psal. etiam 95. *Regnavit à ligno Deus, & canit Ecclesia: Hoc signum crucis erit in cælo, cum Dominus ad judicandum venerit.*

Crux excellentia.

Præterea hoc confirmatur, quod in nova Romani Pontif. Electione Prior Diaconorum Cardinalium aperta Sacratij fenestrella, qua populus expectans videri potest, crucem proferit alta voce clamitans: *Annuntio vobis gaudium magnum: Papam habemus. Reverendiss. Dominus Card. N. electus est in summum Pont. & elegit sibi nomen N.* Qui ritus offerendi crucem antequam electus Pontif. annuncietur,

Crux in annuntio novo papa.

cum antiquissimus in Catholica & Romana Ecclesia; ac perpetuus fuerit, & in omni Pontificum Romanorum creatione adhibeatur; profecto Crucem commune esse insigne omnium, ac proprium singulorum beati Petri successorum concluditur.

Christi fidem in cruce protestamur.

Præfertur etiam Crux summo Pontifici; quoniam sacrum illud signum, tanquam omnium Christi militum præcipuum vexillum, ea qua debemus reverentia prosequamur, Christi que fidem in ejus fide protestemur: & quemadmodum charitas in anima distinguit inter filios Regni & Diaboli, ex D. August. tract. 1. in epist. Joannis; ita Crucis signaculum in corpore innotescere facit Fideles ab Infidelibus, quibus crucis prædicatio, vel scandalum est, vel stultitia, ex Apost. 1. Corinth. 1. in quam sententiam Crux appellata fuit Tessera à B. Athanasio serm. de Incarnat. Verbi; ubi sic inquit. *Jam in spectaculo virorum, mulierum, puerorumque in tenera ætate recta contendendum, profilientiumque in mortem, idque ob Christi Religionem; quis ita stolidus? quis ita est à credendo alienus? quis ita animo obtutus, ut non statim cogitet Christum haud dubie, cui illi se testes præbent homines: singulis victoriam contra mortem suppeditare, illamque debilitare in unoquoque eorum, qui in ipsum credunt, ac tesseram vexillumque Crucis circumferunt?* Quod quam apte Crucis vexillo conveniat, piè explicavit Damasc. de Fide Orthod. lib. 4. c. 12. cum ait. *Hoc nobis signum datum est super frontem, per ipsum enim Fideles ab infidelibus distamus, & discernimur.*

Refugium contra pericula.

Præfertur quoque crux summo Pont. & quibus eum sequuntur; cum sit illa præsentaneum refugium ad arcenda, effugandaque pericula, quæ animarum quieti, & saluti perniciosissime adversantur. Martialis in epist. ad Burdegalenses c. 8 inquit. *Crux Domini armatura vestra invicta contra Satanam, galea custodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem, & angelicas insidias perverſa potestatis sibi propinquare nullo modo sinens. Hoc solo signo cælestis victoria data est nobis, & per crucem Baptisma Dei sanctificatum est.* Item Origen. lib. 6. in capit. 6. ad Romanos inquit. *Tanta est vis crucis Christi; ut si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita ut in ipsam mortem Christi intentus oculus mentis inspicat: nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit invidia, sed continuo ad ejus præsentiam totus ille peccati, & carnis fugatur exercitus.*

Prædictis addimus, quòd quamvis varia fuerit reperta Crucis constructio ad significandum inter Patriarchas & Archiepiscopos Eminentia, dignitatisque discrimen, negamus tamen eandem fuisse necessarium ad ostendendam supremæ Pontificiæ potestatis dissimilitudinem: non enim uno signo tantum præfulget hujusmodi Pontificis majestas, auctoritas, dignitas; sed plurima sunt eaque propria insignia, quibus supereminentissima omnium Apostolica Sedes à quibuscunque aliis tam Patriarchalibus, quam Episcopalibus distinguitur. Hujusmodi sunt binæ claves decussatæ; facta Tiara triplici corona: varia indumenta ipsius summi Pontifici propria, sive domi ille se contineat, sive in publicum prodeat. Quod si iter agat, prodeunt etiam pulcherrima vexilla, phalerati equi, pilei pretiosi, & alia, quæ Pontificem solenni cum apparatu incedentem juxta sacrum Romanum leges antecedunt: & inter cætera illud

ed admirabilius est, quod videlicet Papæ ab urbe paulo longius proficiscenti, sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum præfertur pridie ante ipsum Papam, ut solennissima pompa religiosissimoque apparatu vidimus nostris diebus Clementem VIII. profectum Ferriariam. Ita vero Romano Pontif. hæc propria, & pecuniaria, ut nulli unquam Antistiti similia indulta.

Quoniam de sacrosancto Christi corpore, quod Romanis Pontificibus longum iter facientibus præfertur, obiter attigimus: lubet opportunum perquirere; Quare hoc Viaticum præferatur? Quod representatum respondemus per Arcam Fœderis, quæ populum Israeliticum in terram promissionis proficiscentem, anteibat, nec non ad idem, ipsamque arcæ ante populum gestationem satis congruere. Hinc sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum Romano Pontifici, iter longum concinne favet.

*Quare viaticum præferatur, ratio pa-
longum iter fa-
cienti?*

In Ecclesiæ nascentis primordiis, ingruentibus in Christianos persecutoribus, Laici etiam Fideles magno fervore panem consecratum in manibus quotidie inter communicandum sumentes (quod non esset liberum, cum vellent ad Ecclesiam convenire, ac synaxin celebrare) permissum erat domum & aliis itineribus persæpe illud asportare, & in Navigatione ad collum etiam deferre, ut de beato Satyro inde à naufragio liberato, refert S. Ambrosius ejusdem frater, ut in illius funebri oratione & nos diximus supra cap. 14. & 15. Quod manifestum pietatis & religionis argumentum præferebat: Et aliis omissis exemplis, hoc idem legitur apud Surium 2. Augusti in vita S. Stephani Papæ, & Martyris; & in Martyrologio Romano 15. Augusti circa annum Domini 255. his verbis. *Roma via Appia S. Tharsicy Accoliti, quem Pagani cum invenissent corporis Christi sacramenta portantem, ceperunt disquirere, quid gereret: at ille indignum indicans porcis proderet margaritas; tandem ab illis mactatus est fustibus, & lapidibus, donec exhalaret spiritum: & revolutio ejus corpore sacrilegi discussores, nihil sacramentorum Christi in manibus, aut vestibus ejus invenerunt.* Qualis Ritus reddita pace Ecclesiæ sub Christianis, & Orthodoxis Imp. idem diuturnus aliquando permanfit: ut ex Gregor. Nazianz. in laudem Gorgoniæ. Basilii ad Cæsaream patriciam de perceptione sacramentorum his verbis. *Tempore persecutionis cogi quempiam absente sacerdote, aut ministro, communionem sua manu sumere minime absurdum esse; supervacaneum est ostendere, cum ejus rei etiam longa consuetudo rebus ipsis fidem faciat.* Et hoc etiam refert Card. Baron. in notis ad Martyrologium XV. Augusti.

Quamvis Eucharistiam pro Viatico ante summum Pontificem, iter longum concincentem, gestandi ritus multis ab hinc sæculis fuerit usu receptus: Hunc tamen Ritus cum apparatu, & solenni pompa ob carentiam Diariorum à ceremoniarum Magistris; non nisi ducentis abhinc circiter annis passim observatum inveni. Nihilominus hoc idem ab antecedentibus Pontificibus observatum credimus. Stephanus namque Tertius contra Aistulphum, qui tamen ferè Italiam bello vexabat, auxilium à Pipino Franciæ Rege sumere cupiens, in Galliam profectus est. Stephanus item V. in Gallias ad Ludovicum Imperatorem pro Campulana conjuratione vitanda

sefe

sefe contulit. Idem à Gregorio VII. Ecclesiasticæ libertatis assertore, qui magram Italiae partem in rebus turbulentiſſimis peragravit. Idem ab Urbano II. rascali II. Gelasio II. Alexandro III. summis pontificibus, qui pro Christiana Republica etiam in Gallias sefe contulerunt: Hoc idem factum esse dicas oportet.

At vero ex his pontificibus, de quibus aperte nobis non constat in longis itineribus sacrosanctum Eucharistiæ Viaticum ante se præferri fecisse: pius Romanus pontifex hujus nominis II. pro conventu contra Turcas Mantuam profectus, ipso civitatem ingrediente, post apparatus & comitatum, qui sacrosanctum Eucharistiæ Viaticum antecedeabant, leguntur hæc verba in Commentariis ejusdem pontificis lib. 2. circa finem. *His arcula jungebatur aurea equo albo vecta, & multo luminaribus circumdata, in qua condita fuit Eucharistia, id est Hostia Salvatoris sacrata, & sericum desuper umbraculum, &c.*

Alexander VI. Vicovarum profectus; Julius II. Bononiam simili pompa ante se in itinere sacrosanctum Viaticum asportari curarunt, ut ex Diariis paridis de Grassis Magistri Ceremoniarum: Quod etiam similiter constat factitatum in itinere Leonis X. Florentiam, & Bononiam: ut quoque Clemens VII. ad Carolum V. Imperatorem coronandum Bononiam, cum solenni pompa sacrosancto Viatico asportato, proficiscitur; & Paulus III. perusiam proficiscens, ut civitatem à seditionibus liberaret, sacrosanctum viaticum ante se solenniter asportandum curavit: Ut etiam nos Clementem IIX. Ferrariam profectum, & inde redeuntem simili pompa sacrosancto Viatico præcedente, vidimus.

Quare ad altare Papa consecret, & ad solium communicet? Quoniam de Ritibus erga personam Romani pontificis agitur, congruum erit etiam referre de aliquibus, qui in solenni ejusdem pontificis Missa peraguntur; & primo videbimus: Quare summus pontifex rem sacram solenniter faciens, ad Altare consecret, & ad solium communicet? Non desunt in hoc communicandi ritus, qui Divinitatem scilicet ad humanitatem adeuntem repræsentari dicant. Quæ opinio rejicitur, cum in ipso Eucharistiæ sacramento Divinitas & Humanitas Salvatoris nostri indissolubili extent unione: Eademque repræsentatio fieret, dum Eucharistiæ sacramentum alijs Communicantibus ad Altare datur, nec non ad proprias Agrotorum ædes defertur.

Secundo, Guillelmus Durandus lib. 4. cap. 54. Rationalis Divin. offic. inquit. Sicut summus pontifex est Christi Vicarius, & caput omnium, qui in Ecclesia degunt militanti, ita Christum Ecclesiæ caput, perfectius, ac sublimius repræsentans, ad sublimiorem locum communicare solet. Quæ opinio aliquibus, nec minus visa est omnino tuta.

Innocentius Papa III. lib. 6. myster. Missæ cap. 9. inquit; Romanus Pontifex ideo non communicat ubi frangit; sed ad Altare frangit, & ad sedem comunicat; quia Christus in Emaus duobus Discipulis fregit, & in Hierusalem coram decem Apostolis manducavit: in Emaus fregisse legitur, sed manducasse non legitur: In Hierusalem non legitur fregisse, sed legitur manducasse. Quæ opinio congruere nec minus videtur, qui in Hierusalem non panem, sed piscem, & favum mellis

Christi

Christum manducasse legitur: & in sacrificio Altaris non piscis, sed panis solum transubstantiatus; nec minus defunt qui Christum in Emaus manducasse velint. Gregor. Magn. in homil. 23, in Lucam 24, inquit: *Ecce Dominus non est cognitus, dum loqueretur, & dignatus est cognosci, dum pascitur.*

Angelus Roccha Sacratij Apostolici Præfectus in opusculo, de sacra summi Pontif. Communionem cap. 2. Roman. Pontifex (ut ipse probabilius affirmat) ad Altare consecrat, & frangit Hostiam; & ad sedem communicat: Quoniam dum Missæ sacrificium ultima illa in cœna sine cruore institutum, atque illud alterum cruentum post cœnam præstitum, repræsentare studet; ad altare quasi cœnaculum illud, Hostiam consecrat, & ad solium quasi ad Crucem ascendens: quod Seraphicus Bonaventura in Exposit. psalm. 21. dum in communicando Ritum à solo Papa observatum, contempletur: eum ad ipsius Christi passionem coram omnibus in sacratissima Crucis Ara consummatum, apertè refert in hæc verba. *Christus in communi, & omnibus videntibus passus est: Unde Papa quando sumit corpus Christi in Missa solenni, sumit omnibus videntibus: nam sedens in cathedra convertit se ad populum.* Cujus opinio satis amplectenda, quoniam consummatio Hostiæ in sanctiss. Communionem assimilatur etiã Christi crucifixi, ubi ipse dixit, *Consummatum est.* & postea tradidit spiritum.

præterea per Augustinum Altaris sacrificium non solum Christi Salvatoris nostri Cœna cum Apostolis postremo celebrata, sed sacratissima item ipsius Passio in Ara crucis consummata recolitur, ac repræsentatur, ut ait S. Thomas in sequentia Missæ Corporis Domini, dum ait. *Quod in cœna Christus gessit faciendum, hoc expressit in sui memoriam:* Hoc est in Dominicæ passionis memoriam. Hinc Lyranus illum Lucæ locum explicans; *Hoc facite in mei commemorationem.* dicit: *Eucharistia commemoratio est quadam Dominicæ passionis, & mortis rememoratio.* Idem sentit Alcuinus de Div. Offic. Amalarius in præfat. de Divin. Offic. Micrologus de Ecclesiast. Observat. & alii. Quin imo S. Paulus 1. Corinth. 22. *Quotiescunque enim manducabitis Panem hunc & Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Et propter hoc ait Lyranus in cap. 22. Lucæ. *Consecratur corpus separatim à sanguine: quia in passione sanguis fuit separatus à corpore.*

Hinc factum ut Romanus Pontifex Christi in terris Vicarius dum Missæ sacrificium in illa ultima Cœna sine cruore institutum, atque illud alterum cruentum post cœnam præstitum repræsentare studet; ad Altare quasi ad Cœnaculum Hostiam consecrat; & ad solium quasi ad crucem ascendens Hostiæ consecratæ medietatem manducat, unaque Missæ celebratione utrumque sacrificium magno cum mysterio complectitur, & expressius insinuat; quoniam Christi passioni, nomen Cœnæ aptè, congruenterque dari solet, ut S. Bonaventuræ placet in dicto psalm. 21. his verbis. *Nam sicut Cœna in vespere, vel in fine diei sumitur; ita in vespere, in fine scilicet mundi, vel in ultima mundi ætate passus est Christus.*

Quod autem inquit D. Bonaventura in prædicto psalm. 21. *Sedens in cathedra, ad populum se convertit:* Dicitur namque summus Pontifex sedere, dum communicat; vel quia ipse antiquitus in communicando sedebat, vel quasi sedentis instar

communicabat, sicuti præsens in tempus fieri solet. Summus namque Pontifex ad solium stans, non sedens, ad majorem venerationem repræsentandam, ipsi tamen folio, populo universo spectante, innixus, & incurvus, quasi sedens communicat, Christum Dominum cruci affixum, in eaque quodammodo reclinantem repræsentans.

Cur sanguis è dextro latere Hostia è sinistro sumatur?

Dignum sane est modo perferari: Quare Romanus Pontifex ad Sedem communicans sacratissimæ Hostiæ sinistro è latere sibi allatæ partem; pretiosissimi vero Sanguinis è latere dextero, sibi porrecti quoque partem sumere soleat. Id quod non absque mysterio esse reor; & forsan hunc ritum referendum ad Evangelicam historiam, quæ sanguinem, & aquam è Christi latere fluxisse narrat. Quod autem Latus non sinistrum, sed dexterum fuisset, non solus vetustissimus pingendi, effingendique sacrum Christi corpus cruci affixum usus docet, verum etiam scriptores, qui de hoc Evangelij loco mentionem fecerunt, illud ipsum constanter affirmarunt. S. Bernard. in Cantic. dum de sacrosancto latere dextro aperto, inquit, *Dextrum mihi latus effodi permisit, ut à dextera in dexteram transeamus*.

Sicut itaque Diaconus Romano Pontifice solenniter celebrante, ad hanc rem insinuandam, Calicem in altari ad dextrum oblata Hostiæ latus præparare antiquitus solebat; Ita summus Pontifex ad sanguinem à Latere Christi dextro effluxum repræsentandum, sanguinem cum calamo è latere solij dextero sibi porrectum sumit. Hostiam vero è sinistro ejusdem solij latere sibi allatam percipit, ut mysterium sanguinis è dextro Christi latere emanati significantius, & expressius repræsentet. Si enim Sanguis & Hostia eadem è latere sibi porrigerentur; mysterium effusi sanguinis non ita significanter exprimeretur.

Occurrit modo altera quæstio. Quare consecratæ Hostiæ, & Vini consecrati, hoc est Christi sanguinis pars à summo Pontifice, altera vero eorundem pars inter Cardinalem Diaconum, & Subdiaconum Apostolicum dispersita, ab iisdem sumantur? Cujus Ritus expositio ab Evangelica pendet historia. Christus enim postquam panem consecravit, instituto Eucharistiæ sacramento, eundem statim Panem consecratum & transubstantiatum fregit, suisque dedit discipulis, ut Matthæus, Marcus, & Lucas testantur; Ad quam panis fractionem indicandam, eundemque Panem non jam fractum discipulis datum repræsentandum, major sacratissimæ Hostiæ medietas à summo Pontifice sumitur: altera medietas in duas divisa partes à Cardinali Diacono, & à Subdiacono Apostolico idem sumitur: particula illa minima non sine mysterio in calicem jam demissa. Plurimæ adducuntur rationes ab his, qui de Missæ expositione scripserunt, (ut etiam nos diximus supra in cap. X.) Vinum item à Christo Domino in cœnaculo consecratum, & in ipsius Christi sanguinem jam transubstantiatum, inter discipulos distributum fuisse constat, ut ex Matthæo 26. Marc. 14. Luc. 22. & propterea vini consecrati pars à summo Pontifice sumitur, ejusdemque residuum inter Diaconum Cardinalem, & Subdiaconum Apostolicum distributum ab iisdem summi solet.

Præterea hoc ritu Romanus Pontifex sub utraque specie communionem in cœnaculo illo à Salvatore nostro institutam non solum exprimit & repræsentat, sed etiam vete-

veterem illam sub utraque specie communicandi retinet consuetudinem, quæ diu in Ecclesia viguit, & nos diximus supra diffusè cap. 19.

Ad præfatum Riturum antiquitus repræsentandum Amalarius lib. 1. de Offic. Eccles. cap. 12. Innocent. de Myster. Missæ lib. 4. cap. 25. & alii testantur, quod Cardinales Presbyteri summum Pontificem solenniter celebrantem circumstabant, cum eo pariter celebrantes: Postremo autem, sacrificio jam peracto, Communionem è manu ipsius Pontificis suscipiebant, ad Apostolos repræsentandos, qui cum Christo Domino discumbentes sacratissimam è manu ipsius Eucharistiam sumpserunt. *Cardin. Presbyteri olim Papa concelebrabant.* Quamvis autem Apostoli, Christo Panem & Vinum consecrante, non concelebraverint; nunc tamen sacrificij ritum ab eo didicerunt: & hanc ob causam Presbyteri olim Cardinales, ut inquit Innoc. lib. 4. Myst. Myssæ cap. 25. summo Pontif. solenniter celebranti concelebrabant. Ad quam item rem demonstrandam Presbyteratus ordinem suscepturi, Episcopo ordinanti, & celebranti adhuc concelebrant: quia sicut Apostoli Christo cœnanti, ait S. Thom. 3. part. quæst. 82. art. 2. concœnauerunt: ita novi ordinandi Episcopo ordinanti concelebrant. Ad hanc fortassè rem antiquitus observatam repræsentandam, nunc etiam Cardinales Episcopi cum Pluvialibus, Card. Presbyteri Romano Pontifice solenniter celebrante cum Casulis, vel Planetis Papam circumstare solent.

Hæc deinde consuetudo de celebrantibus cum Papa ad peticulum in consecratione devitandum omnino exolevit, ut scribit Duran. lib. 4. sentent. dist. 13. quæst. 3. Scholastici enim Doctores non parum olim altercati fuerunt: Num scilicet plures Sacerdotes unam & eandem Hostiam consecrare queant, Postea vero sancta Mater Ecclesia affirmativam partem sequuta, ritum concelebrantium, Episcopo Sacerdotalem Ordinem conferente, approbavit, & omnibus in locis recepit, nullum hac in re dubitandi locum relinquens. Hunc tamen ritum summo Pontifice Missam solenniter celebrante, quamvis in præsentia dimissum; tamen hostiam plures in partes divisam, Diaconumque Cardinalem, & Subdiaconum Apostolicum cum summo Pontifice sub utraq; specie communicantes; & ab Apostolis cum Christo discumbentibus, & cum eo ipso communicantibus, originem trahentes, actionem Christi hac in re perbellè repræsentat.

Quare vero Calamum, quem alij Fistulam, alij Cannam appellant, à summo Pont. cum Diacono Card. & Subdiacono Apostolico, rem divinam solenniter faciente, in Christi sanguine hauriendo è Calice, adhibeatur? Hunc Calami usum in Ordine Romano de officio Missæ videmus observatum, qui supra annos 800. editus fuit. Fit quoque de ipso mentio in lib. de Thesauris Ecclesiæ Moguntinæ supra 400. annos conscriptus: ubi inter Cruces, Calices & alia argentea donaria Fistulæ quoque recensentur in hunc hauriendi sacrosancti sanguinis usum institutæ. Similiter Lindanus in sua Panoplia Evangelica lib. 4. cap. 56. post medium inquit. *Quia sanguinis effusio propter incultioris populi rusticitatem merito timebatur; Calicibus Cannæ est ferrum nata, affabreque inserta. Unde Christi sanguinem licet sugere, non bibere. Tales duos Calices vidimus Boltzwardia Frisorum. Habet Monasterium Thabor,*

& Bergum poculum simile, sed argentea fistula veterem in ritum factum, quo post Communionem hodie utuntur. Similiter in lib. Signorum apud Benedictiones fit mentio de huiusmodi fistulis, easque etiam hodie reperiri in monte Cassiano, iisque olim Abbatem uti solitum ad hauriendum sanguinem: Præterea in Vetusioribus Carthusianorum statutis à Guigone sancti Bernardi Coætaneo capit. 40. hæc verba leguntur. *Ornamenta aurea vel argentea præter Calicem & Calamum, quo sanguis Domini sumitur, in Ecclesia non habemus.* Denique aliis testibus prætermisissis, Niphorus Calistus lib. 17. histor. Ecclesiast. cap. 26. referens de Papa Vigilio declinante iram Imp. Justiniani, inquit. *Vigilius sibi metuens ad Sergii Martyris Aram confugit, & sacris fistulis implicatus, non prius extractus cessit, quam eas evertit.*

Non solum propter Sacerdotes, verum & Laicos, ad evitandum periculum effundendi sanguinem, inventam fistulam in usu frequenti antiquitus dicendum est, teste Lindano dicto cap. 56. Nam in primitiva Ecclesia Laicis etiam non consecrantibus sub utraque specie communicabatur: ut nos alias diximus cap. 19.

Innocentius III. lib. 3. de Myster. Missæ, quamvis in iis, quæ in Communionem summi Pontificis rem sacram solenniter facientis observantur, profunda latere Sacramenta arbitretur: verum subticendum censuit, quoniam aliquorum communionis huiusce rituum causam non allegoricam, sed historicam supponit. Possimus nos tamen asserere, ut iste calami, seu cannæ usus pro acetosâ potione Christo Domino sitienti & Cruci affixo subministranda, ut ex B. Marco cap. 11. his verbis. *Currens autem unus & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei.* Et satis clarum, per Calicem etiam Passionem & Martyrium denotari; ut ex Matth. 20. ad filios Zebedæi. *Potestis bibere Calicem quem ego bibiturus sum?* & alibi, *Pater transeat à me Calix iste.* Sancta itaque Mater Ecclesia, ut in facto Missæ sacrificio, in quo memoria Passionis Christi recolitur, amaritudinem Dominicæ Passionis repræsentaret, instituit ut Romanus Pontifex in hauriendo è Calice sanguine, utatur calamo, per quem ipsi Christo Acetum potandum fuerat datum in Cruce: sed quoniam membra suum caput sequi debent, acerbissimam Christi passionem per imitationem, vel saltem per affectum, aut promptam voluntatem, sua in membra derivare necesse est; ut ex prædictis Christi verbis ad discipulos; *Potestas bibere Calicem, quem ego bibiturus sum? dicunt ei: possumus, ait illis; Calicem quidem meum bibetis, &c.* Idcirco nos videmus, ut non solum Romanus Pontifex, sed & Diaconus Card. & Subdiaconus Apostolicus in ea sanguinis potione sumenda, eodem utantur calamo ad ipsam passionis communicationem insinuandam.

Rosa in
Dominica
Latere,

Inter Apostolicos ritus non reticendum, quomodo in *Dominica Latere* in Quadragesima, summus Pontifex Florem, seu Rosam auream fidelibus populis repræsentet: quoniam inter continuas Quadragesimæ asperitates gaudia etiam interponuntur; & hodiernum officium plenum est lætitiæ, & exultatione refertum. *Latere Ierusalem,* inquit Isaias cap. 66. *& conventum facite omnes, qui diligitis eam: gaudete cum lætitiâ, qui in tristitia fuistis: & satiamini ab uberibus consolationis vestræ.* Unde tria quoque designantur in tribus proprietatibus hujus Floris, quem visibiliter repræsentamus:

Cl-

Claritas in colore, Jucunditas in odore, satietas in sapore: Rosa quippè præ cæteris floribus colore delectat, odore recreat, sapore confortat, Delectat visu: Recreat olfactu: Confortat gustu.

Et ut de carnalibus ad spiritualia transeamus: Flos iste florem illum significat, qui de se dicit in Canticis. *Ego Flos campi, & Lilium convallium*: quia delectat, & ideo *Speciosus forma præ filiis hominum*. Recreat olfactu, recreat odore, *Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis*. Et adolescentulæ curunt in odorem unguentorum tuorum. Confortat in gustu, quia panis, quem ipse dat, *Caro est promundi vita*, omne delectamentum habens, & omnis saporis suavitatem.

Triplex in hoc Flore materia, Aurum, Muscus, Balsamum; quia triplex in Christo substantia, Deitas, Corpus & anima. Bajulus hujus floris est Romanus Pontifex Vicarius Christi, successor Petri: sicut plenitudo sensuum abundat in capite, in cæteris membris pars est aliqua plenitudinis, ita cæteri vocati sunt in partem sollicitudinum, solus autem Petrus in plenitudine potestatis; ut ostendatur illius esse Vicarius, qui de se dicit: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*.

Hunc florem Romanus Pontifex repræsentat solum in hac Dominica Latere, quæ septima est ab illa, quæ Septuagesima nuncupatur. Quia Christus in septima tantum ætate videbitur ab illis, qui beata requiæ consolantur. In sexta namque cernitur Christus per fidem, in septima cernitur per spem. *Non videbit me*, inquit, *homo & vivet*: quia Deum nemo vidit unquam; subintelligendum in hac mortali vita: nam videtur in vita beata, non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem sicuti est; propter quod dicit Apostolus: *Manifestabo eis me ipsum*. Ita Innocent. Papa III. sem. I. in Dominica Latere.

Præter auream Rosam, quam Romanus Pontifex in Dominica Latere benedicit: mos etiam à præcis temporibus, ut idem in sacra Nativitatis Dominicæ nocte Ensem benedicat, & variis Principibus idem Pontifex dono illum transmittat, ut inter cæteros refert Pius II. in suis Commentariis lib. 5. se illum misisse Philippo Duci Burgundionum, quem attulit Roxetanus Pontificis Aulicus, Græcis & Latinis litteris eruditus. Ac etiam idem Pius refert lib. 7. eorundem Commentariorum dono transmisisse Ludovico Franciæ Regi similem ensen vaginâ inclusum ornata gemmis, & auto: his versibus inscriptum.

Exerat in Turcas tua me Ludovice furentes

Dextera: Graiorum sanguinis ultor ero.

Corruet Imperium Maumelbis, & inclita rursus

Gallorum virtus, te petet arstra Duce.

Quare autem transmittatur ad principes Ensis iste in nocte Dominicæ Nativitatis benedictus? Id inductum suadeo, ut dum Christus Dei Unigenitus nascitur in terris ad expugnandum Tartarum, accingant se eodem tempore Principes terræ ad debellandos hostes Christi videntes, & hoc virtute etiam pontificiæ potestatis, cujus symbolum est ille gladius.

Juvat etiam hic aliquid referre de Titulis honorum delatis summo Pontifici: inter quos communior, & antiquior est ille, quo nominatur PAPA, ut refert

S. Ignatius Martyr. epist. ad Marcianum Cassioboliten. Biblioth. Patrum tom. 7. *Verus est sermo, quem audiui Roma de te apud beatum Papam Anacletum, cui successit beatitudine dignus Clemens. Petri & Pauli auditor: quod verbum Græcè, & Syriacè idem est, quod magnus Pater; & antiquitus hæ tuæ litteræ P.P. non aliud denotabant, quam quod Pontifex Romanus esset Pater patrum, à quo cæteræ Ecclesiæ dignitate pendent. Advertendum in hoc, quod Titulus Pater patrum tribui consuevit Romano Pontifici, ut totius Ecclesiæ Catholicæ Episcopo: quamvis hujusmodi dignitatis nomen competeret primis temporibus omnibus venerandis Clericis: postea tamen illud nomen cœpit esse peculiare Episcoporum, ut ijdem *Papæ* dicerentur: sicut innumera sunt exempla apud Augustinum, & alios patres, & novissimè apud Eulogium Cordubensem, qui vixit ann. 850. & usque illud tempus communefuit illud nomen omnibus Episcopis. Sed cum futuris temporibus obtinisset communis usus, ut *papæ* nomen tantummodo Romano Pontifici tribueretur; cum Schismatici illud in odium Romani Pontif. sibi vendicarent, Gregorius VII. *Papæ* anno 1073. habuit Romæ Synodum adversus Schismaticos; ubi statuit inter alia plura, ut *papæ* nomen unicum esset in universo orbe, nec liceret alicui se ipsum vel alios appellare nomine *papæ* præter Roman. Pontif. Ita latè Baronius ad Martyrolog. Rom. 10. Januarij.*

Dicitur *Papæ* SANCTUS, ut propter Sanctitatem, quæ in eo debet esse, tum propter virtutem, tum propter eminentiam Sedis à Christo institutæ, & in qua Petrus sedit: alias male reprehenderetur sacer textus, ubi nominantur S. presbyteri, sancta sacra olea, sicut & vasa Sanctuarij, templa ac similia: ac etiam male reprehenderentur Concilia Oecumenica, quæ sic de *papæ* loquuntur, ut initio Concilij Chalcedonenfis tom. 2. Conciliorum: *Domino & beatissimo, & Deo amabili Patri Leoni, &c.*

Nominantur quoque BEATI, ut ab antiquis & sanctis Patribus. Hieron. epist. 57. ad Damasum tom. 1. *Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est Cathedra Petri communionem consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Et verè beatum *papam* nominamus, qui cum sit Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ caput visibile; eidem invisibiliter assistit verum, essenziale, naturale, & supranaturale caput Jesus Christus, Filius Dei, Rex Angelorum, & hominum, in regimine dictæ Ecclesiæ, cui præsidet ipse *papæ*.

Præterea ut videas, quanto etiam honore præcis temporibus consueverant sanctissimi Antistites Romanorum Pontificum majestatem venerari: Hormisdæ *papæ* Andreas Episcopus in Epyro in Epist. inscriptione sic inquit: *Angelicis meritis coequando Patri patrum Papæ Hormisdæ.* & infra. *Commendans me humillime vestigiis vestris piissimis,* refert Card. Baron. ad ann. 519. ubi Spondanus num. 4.

Et ab Episcopis Cypri in Consilio Synodali, ubi de Monothelitarum Hæresi ab ipsis damnata, in epist. ad Theodorum Romanum Pontif. quem patrem patrum, & universalem *papam* nominant, ex eodem Baron. sub ann. 643. ubi Spond. num. 3.

Ac etiam quatuor Primates Africani in Synodo congregati ad eundem Theodorum

dorum Papam, quem nominant *Patrem patrum, & summum omnium Prasulum Pontificem*, Baron. sub anno 646. ubi Spond. num. 1.

Item Sexta Synodus petiit ab Agathone Papa ejus acta confirmari, tanquam *A Primatè Sedis Antistite universalis Ecclesiæ, stante suprafirmam fidei petram*, ex Baron. sub ann. 681. ubi Spond. num. 11.

Et ex duabus epistolis Theodori orientalis Episcopi ad Papam Leonem III. quibus eum nominat *sanctissimum summum Patrem patrum, æqualem Angelis, beatissimum & Apostolicum Papam*, & infra: *Archipastor Ecclesiæ, quæ sub cælis est*, & infra: *Divinissimum omnium capitum caput*: ex Baron. ad ann. 809. ubi Spond. n. 10.

Rursum ex eodem Baronio ad ann. 825. ubi Spond. num. 3. referuntur epistolæ Ludovici Imperatoris ad Eugenium Papam II. quem nominat *universalem Papam*.

Et præter alia innumera, ex Legatione orientalium Antistitum ad paschalem Papam, in qua nominatur *Princeps Sacerdotum, primus universalis, supremum Lumen, Apostolicum caput à Deo præpositum, Pastor ovium Christi, Janitor Regni cælorum, Petra fidei, supra quam fundata est Catholica Ecclesiæ*, ex Baron. anno 817. ubi Spondan. num. 6.

Quamquam excelsi & sublimes fuerint tituli, quos erga Romanos Pontifices detulit Antiquitas omni tempore; lubet hic etiam referre titulum venerandum, quem etiam à præcis temporibus sibi ascribunt in suis Diplomatis, & aliis monumentis Romani Pontifices; ut potè *Servus servorum Dei*: Indicantes ex hoc, ut quamvis iidem in terris supra ceteros eminentiores; memores sint tamen eorum pristinæ conditionis, & humillimæ originis.

Nec prætereundum referre in proposito præcis illum ritum consuetum in electione Romani Pontificis, de quo nos diximus supra in cap. 79. quod ipse Pontifex statim electus apponeretur in quadam *Sede stercorata* nuncupata; dum interim schola Cantorum caneret versiculum psal. 112. *Suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, & solum gloriæ teneat*. Et cum origo humilis ipsius electi denotaretur etiam ex hoc præfato ritu, qui temporis successu in desuetudinem abiit; fuit in ejusdem locum forsitan alter non penitus dissimilis subrogatus; ut per tres vices Magister Ceremoniarum ante ipsius Pontificis Coronationem manipulum stuppæ accendens, ad eundem Pontificem electum respiciens, dicat: *Beatissime Pater, sic transit gloria mundi*.

C A P. LXXXIII.

De Cardinalibus S. R. E.

DUm de prærogativis summi Pontificis, seu Papæ agitur; etiam aliquid breviter de Cardinalibus recensendum, qui sunt de corpore ejusdem, cap. si quis 6. quæst. 5.

De prima Cardinalium origine supponendum, quod D. Petrus Apostolorum Princeps, ex Antiochia Romam profectus ad extruendam ibi Ecclesiam; virorum habilium numero electo, quibus manus imposuit: creavit ex his Presbyteros aliquos,

*Origo
Cardinal.*

qui

qui vacarent Sacramentorum administrationi : alios Diaconos, qui curam haberent pauperum, viduarum, orphanorum, & ut assisterent Presbyteris tempore sacrificiorum. Tales fuerunt apud Petrum, Linus, Cletus, Clemens, Anacletus, Marcus Evangelista & alij, qui Pontificatus munia, Coadjutores, & Consiliiarii in re gerenda, & administranda fuere. Qui licet nomen Cardinalium tunc infuetum non habuerint; munus tamen & officium quod nunc Cardinales exercent, procul dubio præstiterunt.

Principio igitur Ecclesiæ pusillus erat prædictorum numerus: nam & tunc non multo post Neronis Imperium, sicut septem Curatores, aut Capita erant Regionum Urbis, Civilia tractantia; ita totidem iisdem Regionibus Curatores instituti septem primores Diaconi, qui Religionem sacram promoverent, & vita, si opus esset, exposita, pietatem tuerentur. Quod ex decretis Symmachi, Hormisdæ, Gelasij, ac Gregorij Magni Pontificum Maximorum elucefcit. Floruit autem Symmachus anno Domini 499. in cuius decretis Diaconi Regionarii ita subscribunt. *Cyprianus Diaconus S. R. E. Regionis septima his suscripsi, & consensi Synodalibus constitutis, atque me profiteor in hac manere septentia, & rursus. Anastasius Diaconus Regionis prima suscripsi. Cironatus Diaconus Regionis quinta suscripsi. Joannes Diaconus Regionis secunda suscripsi. Terullus Regionis quarta suscripsi.* Sed ante Symmachum S. Sylvester I. in Concilio Romano, intra Thermas Domitianas celebrato, septem Regiones fecisse traditur, easque divisisse septem Diaconis Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, Julio, Prisco & Theodoro, ad hunc faciendum numerum ordinatis. Origo igitur Cardinalium ex antiquis Curatoribus, seu Capitibus Regionum urbis Romæ primitus desumpta, & ab Evaristo & Hygino sanctissimis pontificibus inchoata, & à B. Sylvestro non tam instituta, quàm renovata. Cæterum factum est, suadentibus aliis post Evaristum, & Hyginum temporibus, ut se non amplius à Regionibus, quibus præerant; sed passim ab ædificiis, & patrimoniis Ecclesiæ à pijs viris & matronis potentioribus in subsidium Presbyterorum, & Diaconorum legatis, discriminis se causa nuncuparent. Ex collationibus namque & legatis virorum, & piarum, & potentium matronarum, non solum comperimus Ecclesiam Romanam fuisse ditatam; ut & Ammianus Marcellinus Ethnicus l. 27. testatur; verum etiam Presbyteros, & Diaconos Cardinales suos Titulos adeptos, ut quisque in talibus domibus donatis habitabat, vel prædijs vel aliis facultatibus relictis fruebatur. Hinc tituli orti, Equitij, Vestinæ, Pammachij, Lucinæ, Julij, Calisti, pastoris, Eudociæ, Æmilianæ, Crescentianæ, Fasciolæ, Tigridæ. Tituli autem hujusmodi nihil aliud crant, quam redditus, vel proventus ex villis, prædijs, fundis, aut agris; à pijs sive viris sive fœminis ad alendos Ecclesiæ Ministros relictis, in qua significatione dicitur quemquam ad titulum beneficii, sive patrimonij ordinari; hoc est ad redditus, qui vel ex beneficio, vel ex patrimonio percipiuntur, in sustentationem ordinandi. Quando autem proventus Legatorum copiosi erant, & opulenti; tunc non unus Cardinalis, sed duo vel tres singulis titulis præficiabantur. Titulo namq; Julij unico tres se Cardinales subscribunt, Paulus, Marcellinus, & Septimius. Titulo Equitij totidem, Felix, Sebastianus, & Adeodatus. Titulo Marcelli Timotheus, Venantius: & in antiqua Synodo relata lib. 4. registr. S. Gregorij cap.

cap. 88. legimus tres Cardinales presbyteros sanctæ Balbinæ, duos sancti Sylvestri, & alios duos sanctorum Apostolorum. Sicuti quoque auctis fidelibus sub Cleto & Evaristo Pontificibus, ita prædicti Presbyteri, seu Diaconi Regionarii, seu Cardd. crevere; ut Evaristus Pontifex VI. post Petrum, facta prima Ecclesiarum divisione inter dictos Presbyteros & Diaconos; qua iterum aucta ab Hygino anno 154. necesse fuerit etiam augere numerum eorundem Diaconorum & Presbyterorum; etiam plures in unaquaque parochia; imo in quolibet Titulo, ut ex supra relatis. Quod etiam similiter contigit sub Fabiano Papa anno 140.

Hujusmodi autem forma tamdiu observata, quamdiu Christiani intra Cœmeteria, & occulta loca se abdebant, Sacramenta ministraturi Baptismi, & Eucharistia ob metum Principum, & Sacerdotum Gentilium, qui eos inquirebant, & morte etiam mulctabant. Postquam autem Ecclesia sub Principibus Christianis cœpit libertate frui, & templa publica in suis titulis, vel domibus legatis ædificari, tunc primum Cardinales titulis etiam S. S. Martyrum & Confessorum nomina adjecerunt: ita se subscribentes, Laurentius Presbyter Cardinalis sancti Sylvestri in Exquilis titulo Equitij, Deus-dedit Presbyter Card. S. S. Joannis & Pauli tituli Pammachij, Joannes presbyter Card. S. S. Vitalis, Gervasij & Protasij tituli Vestinæ, petrus Presbyter Card. S. Mariæ in Transiberim titulo Julij, & Calixti. Bassus Presbyter Card. S. S. Pudentis & Pudentianæ in titulo pastoris. Andromachus presbyter Card. S. Petri ad Vincula tituli Eudociæ. Ut quoq; Cardinales sic appellati in Concilio Romano sub Sylvestro Papa, & Constantino Imper. ut in Act. 1. cap. 6. & 7. tomo 3. & Act. 2. canon. 11.

Post varia prædictorum augmenta Honorius II. ann. 1125. statuit septem Episcopos Cardinales, ut Papæ solenniter in Lateranensi Ecclesia celebranti assisterent; quorum tituli iidem sunt, ut in præsentia: nempe primus, Hostiensis, cujus munus est Papam consecrare, & deferre pallium. Secundus, Portuensis. Tertius S. Rufinæ. Quartus, Sabinensis. Quintus, Prænестinus. Sextus, Tusculanus. Septimus, Albanensis.

Et quamvis ad evitanda schismata in creatione Nicolai III. non esset numerus Cardinalium amplius quam septem, tunc viventium; nempe tres Presbyteri, & totidem Diaconi: tandem Paulus IV. utque ad septuaginta Cardinales numerum auxit; ad exemplum septuaginta Seniorum, quos habuit Moyfes, vel potius septuaginta Discipulorum Christi Domini, ut etiam in Bulla Sixti Papæ V. anno 1586. incipit.

Postquam verus ille, &c.

Munus prædictorum Cardinalium præcipuè est circa spirituales jurisdictionem in propriis Ecclesiis, quæ modicum ab Episcopali differt. Secundo, quo ad particularem assistentiam, quam reddunt Papæ, quotidie inservientes illi à consilij, quomodo antea evocabantur Episcopi è provinciis. Tertio, cognoscunt de negotiis sibi à Papa participatis. Quarto, ut ornant palatium primi Ecclesiæ Principis. Quinto, ut durante interregno post obitum Papæ ipsi Ecclesiam administrant. Sexto, ut in gravioribus negotijs Cardinales ipsi expediantur titulo Legatorum à latere. Septimo, ut sine ipsis non terminentur Synodi, Concilia, & Decreta Ecclesiæ. Demum, ut ex eorum gremio ipsi eligant Papam; cum alijs multis, de quibus Card. Paleottus, & alij scripserunt.

*Quare
dicuntur
Card.*

Dicuntur Cardinales, quia ipsi sustinent pondus negotiorum Ecclesiæ, seu quod ipsi Principes sint inter alias Ecclesiæ dignitates. Et quamvis Card. Baron. ad ann. 431. ubi etiam Spondan. num. 13. velint Cardinal. Presbyteros S. R. E. jam olim nonnunquam tunc prælatos Episcopis; nihilominus tamen fuit Episcoporum dignitas præcipua usque ad Pontificatum Clementis V. & Joannis XXII. seu Innocentij IV. ann. 1243. quando Cardinalibus in Concilio Lugdunensi concessus fuit Galerius Rubeus; ex Platina, & alijs; sicut etiam postea à Paulo II. permillum purpureum indumentum; quamvis ex Græcis auctoribus, etiam sub Innocentio III. indutos Cardinales indumentis rubeis, patet ex Annalibus Ecclesiast. auctore Raynaldo anno 1213. num. 6. Quin imo etiam probabile, tale augmentum hujus dignitatis potissimum cœpisse sub Stephano IV. quando in Concilio Romano fuit confessum ex eorundem Cardinalium corpore eligendum summum Pontificem, ut ex Baron. an. 769. ubi etiam Spond. in Epit. num. 1. licet Turfellinus in suo epit. videatur annuere id actum, seu renovatum in Romano Concilio, sub Nicolao II. Pont. ann. 1055.

Refert quoque Cardinal. Papiens. lib. 2. Commentar. quod Paulus II. Roman. Pontif. indulserit Cardinalibus, qui factis induti vestibus à Prælati inferiorum ordinū præterquam loco non noscebantur, usum mitræ sericeæ Damasceni operis, & rubra capitia, seu cappas: quibus soli Romani Antistites antea utebantur. Subsellia quoque, tam ad senatus, quam ad sacrificiorum confessum altius elevavit. Aureos mensurnos centum singulis patrum instituit, quibus annua quatuor millia ex sacerdotiis non minus provenirent. Hæc ille. Concessum etiam Cardinalibus, ut equitarent rubris stratoriis.

*Ritus in
Cardina-
lium cre-
atione.*

Porro, quoniam etiam elapsis sæculis Rom. Pontifex per omnia perfectus non habebatur, nisi novos Cardinales assumpsisset: propterea, ut refert Rom. Pontifex Pius II. in suis Comment. lib. 2. de suo Pontificatu, quod vulgata fama velle papam Cardinales creare, jam tunc preces à Regibus, & principibus porrigebantur; & papa quando ex nominatis aliqui non placebant, ipse alios suo judicio digniores, & quos sibi fidos existimabat, singulis Cardinalibus præconizabat, ut eorum præsentiret animos, qui essent idonei: & de numero cognoscerent, ne vel nimietate vilesceret dignitas, vel paucitate Republicæ non satisfaceret; & nominabat dein papa quos Cardinales Diaconos, seu Presbyteros existimaret: respiciens etiam ad pauperes Monachos angustiæ cellæ cultotes; dummodo egregios doctrina, verbi Dei prædicatores, sanctos præstantesque viros, inter Cardinales assumendos; cum in paupere etiam virtus honoranda: haud ignotum, primos Ecclesiæ Principes pro mundi consuetudine ignobiles, pauperesque fuisse.

Lubet hic adjicere ritus jam solitos in traditione Pilei, (non satis alienos, ut etiam hodie mos est:) ac etiam orationem, quam habuit in simili occasione præfatus pius II. Indictio siquidem Consistorio jussit Cardinales novos, qui aderant, accersit: Et priusquam advenirent, de creatione facta, deque meritis singulorum pleraque loquutus: ostendit omnibus, & dignam & necessariam ordinationem fuisse. Post adventantes illos, ad cancellum stare præcepit, & dirigens ad eos verba. *Maxima inquit, filii, & excellentissima dignitate donati estis: ad collegium Apostolicum vocati, Consilarii nostri*

nostri, & conjudices orbis terrarum eritis, inter causam & causam, inter sanguinem & sanguinem, inter lepram & lepram discernere vos oportebit; successores Apostolorum circa thronum nostrum sedebitis. Vos senatores urbis, & Regum similes eritis, veri mundi cardines, super quibus militantis ostium Ecclesia valvendum, ac regendum est. Cogitate animo, quos viros, quae ingenia, quam integritatem, hac dignitas requirit: humilitatem non superbiam, liberalitatem non avaritiam, abstinentiam non ebrietatem, continentiam non libidinem, scientiam non ignorantiam; virtutes omnes, nullum vitium, hic honos exposcit. Si fuistis haec tenus vigilantes, nunc vigilatis oportet adversus malignum hostem, qui nunquam dormit, cogitans quem devoret: si liberales fuistis, nunc opes in rebus honestis profundite, & maxime in alendos pauperes: si cibi, potusque abstinentes, nunc praecipue luxuriam fugite; absit avaritia, faceat crudelitas, exulet arrogantia. Sint libri sacri semper in manibus vestris, dies noctesque, aut discite aliquid, aut docete; opera efficite, per qua lux vestra coram hominibus luceat; & denique tales estote; quales esse debere Cardinales dijudicastis antequam ipsi hoc culmen ascenderetis.

Quibus dictis vocavit eos papa ad osculum pedis, deinde manum, & os porrexit, & antiqui Cardinales ipsos pariter ad osculum exceperunt, locumque sedentibus praebuerunt. Mox Advocati causas aliquas petoerunt, quibus decisis, Cardinales antiqui stantes coram Papa fecere coronam: Novi genibus flexis, votum pro veteri formula voverunt: exin pontifex uniuscujusque capiti insigne Cardinalatus imposuit rubrum de more galeum, Chorus hymnum cantavit, gratias Deo reddens. Cardinales antiqui pompam ducentes, exceptis duobus, qui cum pontifice remanserunt, novos ad altare beatæ Mariæ Virginis deduxerunt, ibique senior Cardinalium orationem supra capita illorum fudit, bona eis & Ecclesiae sanctæ multa precatus: atque ita rebus peractis ad Pontificem Maximum reversi sunt, qui dissoluto Consistorio in palatium abiit. Et hæc de ritibus in Creatione prædictorum.

Subdimus etiam, Cardinales ex omni natione creandos. Ut in Bulla Sixti V. anno 1586. incipit. *Postquam verus ille.* Et hoc, ut unusquisque genti suæ, cujus mores, & aditus potiores habet, facilius, & certius justitiam ministrare possit: secundum Divos Bernardum, & Antoninum, quos refert, & sequitur Gomez in Reg. Cancel. quæst. I. de Idiomate.

Quales
creandi
Cardina-
les.

Ad Cardinalatum promovendi sint doctrina, probitate & aliis bonis qualitatibus ornati. Illegitimi nequaquam, etiam legitimi, aut super defectu natalium dispensati. Filium, aut ex eo nepotem habentes ad Cardinalatum non promovendi. Nec frater alterius Cardinalis germanus viventis, vel patruelis, consobrinus, aut amittinus: neque patruus, aut avunculus nepotis ex fratre Cardinalis viventis; & è converso; ut latè in Constitut. Sixti Papa V. anno 1586. incipit. *Postquam verus ille.*

Mores &
qualitas.

Dicimus etiam, Cardinales, inspecto jure communi, teneri ad residentiam in Curia apud summum pontificem, ut ex Text. in cap. Bonæ, el primo, de Postulat. Prælatorum, ibi, *Cardinalis presentia utilior.* At vero Cardinales, si sint Episcopi, Archi-

Residentia

episcopi, seu Patriarchæ; tunc in propriis Ecclesiis tenentur ipsi residere: ut ex Concilio Tridentino Sessione 23. de Reformatione cap. 2.

Cardinales non sed supra Mul-
tas & E-
guos in-
cessisse.

Addimus etiam prædictis, consuevisse in antecedentibus sæculis Dominos Cardinales, dum ad Consistoria, & alias pontificias functiones incederent; illos supra Mulas phaleratas comitantibus Prælatiis, nec non eorundem familia, & aliis nobilibus equitantibus, magno urbis splendore tunc processisse. Inducto dein in urbe rhedarum, seu curruum usu; cum pristinum equitandi ritum Cardinales dimisissent; Pius IV. Rom. pontifex XV. Cal. Decembr. anno 1567. dixit in Consistorio: Non curus, non rhedas ætate sua Romæ in usu fuisse; Marchionissamque Mantuæ primam viam patefecisse: cæterasque mulieres, quæ pedibus prodibant in publicum, ejus exemplum sequitas, mox Cardinales omnes hortatus est, ut relicto mulieribus rhedarum usu, Senatoria majestate, quam Imperator Romæ, à se visam, demiratus fuerat, ad negotia publica prodeuntes, equitarent. Et XVIII. Cal. Jan. sequentis in Consistorio, Romam gaudio triumphasse, idem pontifex memotavit; quia iis diebus Cardinales dimissis rhedis, Romanæ Cutiæ decorem, & splendorem equis vecti, restituerant; eosque ad idem faciendum impostero, non elumbi sermone inflammavit: ut ex actis Consistorialibus refert D. Andreas Victorellus in additione per ipsum ad Cracconum in vita ejusdem Pij IV. Sed inde brevi factum est, ut idem Cardinales ad pristinum rhedarum usum propter earundem commoditatem redierint: Quamvis ann. Jubilæi 1600. recordor ego jam juvenis Cardinales plurimos tunc equitasse ad publicas functiones; hortante Clemente VIII. summo Pon. if. quod statim elapso illo anno in desuetudinem abijt.

Hæc est vera origo, & progressus Cardinalium, qui ad tantum splendorem, & auctoritatem pervenerunt, ut prima dignitas post Pontificiam habeatur; utpotè qui soli nunc Papam creent, & ex eorum Collegio el. gendus assumatur.

CAP. LXXXIII.

Quòd omni tempore habitus fuerit recursus ad Papam, uti caput visibile Ecclesiæ; tum in difficultatibus Fidei, morum correctione & similibus.

Veritas temporum filia per historias manifestata, hoc nobis patefaciet; & primum: Illud ignorare non debemus, vel sola Apostolica Oracula potuisse errorum omnium portenta fugare, & silentium cunctis indicare: exemplo generalis illius Synodi, quæ primo habita fuit in Ecclesia in Act. Apostol. c. 15. ubi sic legitur. *Cum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evange'ij, & credere.* ubi subditur: *Tacuit autem omnis multitudo.*

præterea de S. Polycarpo discipulo S. Joannis Evangelistæ refert Euseb. lib. 4. histor. c. 12. *Cum Anicetus Romana Ecclesia præerat, Polycarpum aabuc suppeditabat vita, Romam adventasse, & cum Aniceto in congressum, colloquiumque de controversia, quæ fuit de iis Paschæ celebrando suscepta venisse, commemorat Irenæus.*

Anno 153. Christo nato refert Epiphan. haref. 42. *Venit Romam Marcion, cum mortuus est Hyginus Episcopus Romanus, & cum senibus adhuc superstitionibus, à discipulis Apostolorum congressus petebat, ut in congregationem admitteretur, & nemo id ipsi permittebat.*

Anno 252. refert Cyprian. lib. 3. cap. 1. quod Fortunatus, & Felix depositi in Aphrica ab eodem Cypriano appellarunt ad Papam, & cœperunt iter Romam versus. Et paulo post Basilides in Hispania degradatus appellavit ad Papam Stephanum, ut legitur etiam epist. 4. lib. 1. d. S. Cypriani.

Anno 351. refert Sozomen. lib. 3. histor. cap. 7. *Athanasius autem fugiens Alexandria Romam adventavit; eodem tempore etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus fortè illa accessit, & Marcellus quoque Episcopus Ancyræ, & Asclepias Gazæ Episcopus, &c. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, &c. Singulis suam Ecclesiam restituit; scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque incusavit, quod inconsulto de hisce viris judicassent.* Hinc refert Card. Baron. in anno 340. ut ad hanc Roman. Sedem, ideo olim B. Athanasius varijs calumnijs exagitatus, magna alacritate convolverit, quod sciret res ecclesiasticas ibi ecclesiasticè, non autem tyrannicè, sed secundum Canones pertractari.

Anno circiter 400. Joannes Chrysostronus depositus à Theophilo appellavit ad Papam Innocentium I, ut in Epist. 1. dicti Chrysostr. ad Papam Innocentium.

Eodem sæculo Flavianus Episcopus Constantinopolitanus appellat ad Papam Leonem Romæ Episcopum, ut in actis 1. Concilij Chalcedonens.

Quarto, seu quinto sæculo Gregorius Magnus triginta dierum spatio communionis sacramentali privat Joannem Episcopum Græcum, quia judicasset Adrianum Episcopum Thebanum, non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, ut in lib. 2. epist. 6. ejusdem Gregorij.

Præterea Maximus Antiochiæ Episcopus confirmatus in Episcopatu per Leonem papam, ut in Concilio Chalcedonens. act. 7. tom. 2. concil. ibi. *Sanctus & beatissimus Papa, qui Episcopatum sancti, & Venerab. Maximi Episcopi Antiochenæ Ecclesiæ confirmavit, iusto satis iudicio ejus approbavit meritum.*

Idem Leo epist. 57. ad Imperatorem Marcianum confirmat Anatholium in Episcopatu Constantinopolitano: & idem Leo epist. 87. ad Episcopos Aphricæ sic scribit. *Donatum autem Saliciensem ex Novatiano cum sua (ut comperimus) plebe conversum; ita Dominico volumus gregi præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur Catholicam veritatem.*

Et S. Gregorius conqueritur lib. 4. epist. 34. cap. 78. *Salonitanæ Civitatis Episcopus, me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit.*

Et ad ornamentum Archiepiscopale, quod *Pallium* nominatur, constat à Romanis Pontificibus concessum, & transmissum, *juxta antiquum morem, seu Antiquæ consuetudinis ordinem*, pluribus Archiepiscopis Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, &

aliorum locorum; ut ex registr. dicti S. Gregor. lib. 4. epist. 54. cap. 98. & idem lib. 4. epist. 10. cap. 54. & idem lib. 4. epist. 51. cap. 9. cum similibus.

S. Cyprrianus ad Stephanum Papam lib. 4. epist. 13. *Dirigantur in provinciam ad plebem Arelatam consistentem à te littera, quibus absento Marciano, alius in locum ejus substituatur.*

Et D. Hieronymus ejusdem sæculi oraculum, nobis patefecit, nihil per ipsum absque Damaso Papa definiendum circa usum verbi *Hypostaseon*; ut in epist. 57. ad Damasum tom. 1. ibi; *Quamobrem obtestor beatitudinem tuam per crucifixum mundi Salvatorem, Homosion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendorum, sive dicendorum Hypostaseon detur auctoritas.*

Quibus, & aliis pluribus actoribus hujusmodi nil aliud responderi valet à male sentientibus Novatoribus, quàm quòd historiarum, sancti Auctores, eorundemque impressiones mendaces sint, ut nihil ipsi quod displicet, credant.

C A P. LXXXIV.

Quòd Episcopus Romæ debeat ipse, seu qui ab ipso delegatus est, præsidere in congressibus Conciliorum.

Breviter ex hoc capite potissimum constat S. R. E. Auctoritas, quòd universalia Concilia indicare, & confirmare, seu infirmare, eisdemque præsidere, sit solius Romani Pontificis.

Et primo in Act. Apost. cap. 1. vers. 15. exsurgit Petrus in medio discipulorum pro electione in Apostolatu successoris Judæ, & pariter in Act. Apost. cap. 15. vers. 7. cum essent congregati Apostoli & seniores circa differentiam de usu circumcissionis, & ceremoniarum, Petrus I. loquitur in Concilio, ejusdemque sententiam alii secuti sunt.

Et in primo Nicæno Concilio præfuderunt nomine Papæ Sylvestri Hosius, Vitus, & Vincentius, ut colligitur ex subscriptionibus ejusdem Concilij tom. 1. *Hosius Episcopus civitatis Cordubens. provincie Hispania: Vitus, & Vincentius Presbyteri urbis Romæ pro Venerabili viro Papa, & Episcopo nostro S. Sylvestro subscripsimus, ita credentes, sicuti supra scriptum est.*

Secundum generale Concilium Constantinopoli congregatum vigore literarum Damasi Papæ: Patres congregati se excusarunt erga illum, quòd ipsi Romani non transissent, ut primum fuerant convocati; ut ex Concilio Constantinopolitano in epistola Episcoporum omnium, qui Constantinopolim convenerant, ad Damasum.

In tertio generali Concilio Ephesino S. Cyrillus Legatus Papæ Cælestini præfedit, ut in secunda parte Concilij Ephesini act. 1. *Confidentibus in sanctissima Ecclesia, quæ appellatur Maria, Religiosissimis, & sanctissimis Episcopis Cyrillo Alexandria, qui & Cælestini quoque sanctissimi, sacratissimiq. Romana Ecclesia Archiepiscopi locum obtinet; & Juvenali Hierosolymorum, & c.*

In quarto Chalcedonenſi Concilio Paschasinus, & Lucentius, una cum Bonifacio Presbytero Romano præfuderunt, & tanquam Pontificis Legati primi subscripserunt. Concilium Chalcedonenſe, act. 1. tom. 2. sic inquit; *Conveniente etiam sancto, &*

universali Concilio secundum sacram præceptionem in Chalcedonenſi urbe congregatoſi. e. Paſchaſino, & Lucentio Reverendiſſ. Episcopis, & Bonifacio Religioſiſſimo Presbytero, tenentibus locum ſanctiſſimi, & Reverendiſſ. Archiepiscopi almae urbis Leonis.

Addimus prædictis, quòd univerſale Concilium, abſq; Rom. Pontificis auctori- tate colligineſas fuiſſet. Socrates hiſt. Eccleſiaſt. lib. 2. cap. 8. Caſſiodor. hiſtor. Tri- part. lib. 4. cap. 9. quòd pluribus in locis clare demonſtrat Card. Baron. ad annum 325, ubi Spond. num. 5. & 6. & idem Baron. ann. 341. ubi Spond. num. 2. in fin. & idem Baron. 342. ubi Spond. num. 8. & idem Baron. ann. 449. ubi Spond. num. 6. & idem Baron. ann. 450. ubi Spond. num. 5. ac idem Baron. anno 451. ubi Spond. num. 15.

Nec prædictis Conciliis extra urbem niſi per ſuos Legatos intereſſe conſuevit papa; ut ex Card. Baron. d. anno 449. ubi Spondan. num. 9.

Nec Oecumenico Concilio opus eſt, ubi Romanus Pontifex aliquid definivit. Baron. dicto anno 449. ubi Spondan. num. 5.

Sicuti nec Imperatorum munus eſt eadem convocare abſque Romani Pontifi- cis auctoritate; ut oſtendit Baron. dicto anno 449. num. 5.

Et quamvis impius Calvinus inſtitut. lib. 4. cap. 7. conetur oſtendere, non fuiſſe Concilia univerſalia convocata, niſi per Imperatores, & Episcopos: Tamen respon- detur, non negari aliquando Imperatores Concilium revocaſſe reſpectu auctoritatis temporalis, ut ea obligatoria redderentur in foro ſæculari, ac etiam per Officiales, & Miniſtros Imperij mandarentur exequutioni, & ex hoc tolleretur impedimentum poli- ticarum legum prohibentium congregationes fieri niſi permittente Imperatore, ut in l. 1. D. de collegijs illicitis: ſed non inferitur propterea, quòd ſummi Rom. Pontifices ea quoq; principaliter non convocaverint intuitu ſpiritualis & Eccleſiaſticae auctori- tatis: adeo ut mos fuerit concurſus ſpiritualis auctoritatis in ſummo Pontifice, una cum auctoritate Imperatorum temporalis, videlicet, ut convocatio Conciliorum Eccle- ſiaſtica obligaret in foro conſcientiae, ac ſpiritualiter: altera autem politica Imperato- rum convocatio mandaret eadem illa exequutioni ope brachij ſæcularis, ac tempora- liter, ut latiffimè & eruditè docuit Gallico idiomate Card. Peronus in replicatione ad reſponſionem Regis Magnae Britanniae lib. 1. capitulo 42.

Et licet aliqui etiam objecerint, in primis Oecumenicis Conciliis Legatos papæ fediffe à ſiniſtris aliorum Prælatorum; dedimus ſuperius reſponſum in cap. 3. cum diximus de Imagine S. Petri ad ſiniſtram S. Pauli, auctoritate Baronij ad annum 325. ubi Spondanus in epitom. num. 17. & ſeq. occasione Concilij Nicæni, ac etiam idem Baronius ad annum 451. & ibidem Spondanus num. 13. occasione Concilij Chalcedo- nenſis. Quoniam in conſeſſu, maximè apud Græcos, pars ſiniſtra erat principalior, & præcedebat parti dexteræ.

Absolutis Ritibus de Eccleſia materiali: ac de Eccleſia ſpirituali, qui maxi- mè apud Romanam Sedem ſunt in uſu: Addendum modò de ſtatu Eccle- ſiae Græcæ, & circa earundem Ritus: Quales à Catholicis tolerandi, nec non quales conſutandi, in quibus eorundem Schiſmatici cum plerisque Sæctariorum adherent.

PARS QUINTA,

CAP. LXXXV.

De Græcæ Ecclesiæ Statu.

Scripsimus de plurimis Ritibus, qui jam primitus in Catholica Ecclesia, præsertim Romana, & occidentali, servati fuere; subnexui al' qua de primo statu Ecclesiæ, quam Christus fundavit, & Petrus hic Romæ instituit, aliaque complura de Petri Primatu, & summi Pontificis auctoritate; Responsiones præterea adversus eos adduximus, qui Catholicam in præsentem Ecclesiam, ejusdemque cultum, & vivendi rationem fugillant.

Nōn absolum erit forsā addere etiam aliqua de Statu Græcæ seu orientalis Ecclesiæ, cui ab eodem Petro primitus Antiochiæ præcipuam dignitatem esse collatam, ut cæterarum sedium maxima tunc diceretur; atque ibidem ipsum Petrum septem annis Episcopum sedisse, Majorum traditione, Conciliorum auctoritate, & Scriptorum testificatione constat; ut refert etiam Card. Baron. in annum 43. ubi Spondanus in epitom. num. 3. Verum cum Petrus Romæ Divino consilio primum sedere cœpit, quo etiam Antiochia Sedem transtulit; factum inde est, ut Romæ primatus tanto celebrior esset Antiochena Ecclesia, quæ mobilis, vel ad tempus, & quasi per transitum erecta: Romanam verò in Petri successoribus stabilivit, & firmavit Deus in æternum permansuram, quod nobis patefecere sanctissimi & eruditissimi viri, nempe Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, & alij mille (quos subsequenter sæculis protulit deinde nobis Græca Ecclesia) qui omnes hanc sanctam Romanam Sedem, tanquam primam colunt, & semper venerati sunt; ac præsertim in electione Episcopi Antiocheni post mortem Meletij illius Antistitis, orta controversia, Ecclesiam orientalem præferendam occidentali, eo quod Christus in eam natus esset: Gregorius Nazianzenus gravissima sententia contrarium suavit, ut refert Baron. in ann. 381. ubi Spondanus num. 7. sicuti consuevit etiam Ecclesia orientalis à Romana, & occidentali Ecclesia in suis pressuris, & angustiis auxilium petere, & à Romanis Pontificibus ad eam dirigendam mitti soliti Legati, Baron. in anno 371. ubi Spond. num. 1. & idem Baron. anno 450. ubi Spond. n. 2. & idem Baron. ann. 458. ubi Spond. num. 2. & idem Baron. ann. 512. ubi Spond. num. 3. & aliàs sæpe, ut latissime ostendit Gennadius Constantinopolit. Patriarcha in defensione Florentinæ Synod. c. 5.

Sicuti etiam, & ipse Justinianus Græcus Imperator primam Sedem agnovit Romani Pontificis, cæteris posthabitis, ut in ejusdem epistola ad Epiphanium Constantinopolitanum Archiepiscopum relata in sancta Synodo Trulli his verbis: *Sed per omnia servemus statum unionis sanctissimarum Ecclesiarum, que cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta sunt, & paulo post. Quia omnia ad statum Ecclesiasticum pertinentia ad illius beatitudinem, uti ad caput sanctorum*

Dei Sacerdotum deferantur; & quia quoties in his partibus Hæretici exorti sunt, sententia, & iudicio illius veneranda Sedis sunt repressi: licet & nobis dicere sic, & concludere, quod omnes qui volunt, & habent ipsum pro capite sancti sunt, & veri Dei Sacerdotes, & servi fideles; qui vero nolunt, neque habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes.

Postea tamen in deterius Græci prolapsi, ex mala conscientia putaverunt ab ipso tempore sextæ Synodi intermissam omnino fuisse Catholicam communionem Græcorum Imperatorum cum Romana Ecclesia: porro ipse prædictus Justinianus Imperator; eò quia primum adversus Romanum Pontificem moliri cœpit, iusto Dei iudicio per suos Duces prodita Armenia, pœnas luit impietatis suæ; & Callinicus Constantinopolitanus Episcopus malorum omnium concinnator, postea ab eodem Augusto oculis orbatus est, & in exilium missus: referunt Theophil. & Cedrenus ann. 8. Justiniani, & Baron. in ann. 692. ubi Spondan. num. 5.

Præterea Græci, ut sibi Romanam Ecclesiam subjicerent; postquam Tyrannicæ confirmationi Romani Pontificis tandem renuntiassent Imperatores; studuerunt alia via, ut in Collegium S. R. E. Clericorum adlegerentur Orientales, iidemque opera Exarchorum crearentur Pontifices: hinc tot annis federunt ejusdem Romanæ Ecclesiæ Antistites ex Oriente prognati: sed factum est tandem miraculum à Deo, ut iidem creati Pontifices Apostolicæ Sedis, spiritum pariter hæreditaverint Apostolicum, steterintque adversus omnes conatus Imperatorum, & orientalium Episcoporum; ut de Joannæ VII. & aliis refert Baron. in ann. 705. ubi Spondan. num. 2.

Succesflu temporis quoque ipsi Græci objectiones erroneas, & falsas criminationes etiam in Latinam Ecclesiam induxerunt, de quibus in annalib. Ecclesiast. per Baron. ann. 867. ubi Spond. num. 3. item ann. 1053. ubi Spond. num. 5. ac etiam ann. 1054. ubi Spond. num. 4. & ann. 1198. ubi Spond. num. 5. Fuit etiam Græcorum Imperatorum, & Patriarcharum recentiorum summa in Romanam Ecclesiam, & Latinos omnes invidia, ex eisdem Annalib. Baron. ann. 869. ubi Spondan. num. 12. & seq. & ann. 968. ubi Spond. num. 2. ac etiam ann. 1193. ubi Spond. num. 5. & 6.

Veris persæpè rationibus Græci superati sunt, qui nulla auctoritate authenticarum scripturarum suffragante ab Evangelica Romanæ Ecclesiæ consuetudine nimis pertinaciter semper abhorruerunt; nec non Constantinopolitanæ Sedis arrogantia multarum Hæresum genitrix, cedere dedignata est. Leo IX. hujus nominis Papa à B Petro 148. per epistolam ad Imperatorem Constantinum scriptam, animum ejus concilians. Apocrifarios suos, & Cancellarium suum Legatos Constantinopolim dirigens, multas Græcorum confutavit Hæreses, qui inter cætera Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant. Ac etiam idem Romanus Pontifex Michaelem Patriarcham à gratia & Palatio Imperatoris remotum, excommunicationis gladio per eosdem Legatos percussit, Baron. ad annum 1054. ubi Spondan. num. 1. 2. & seq. Tantis autem hæresibus continuo fermentata est Græcia, ut mirum videti non debeat, quod etiam de fermento immolat: tantæ è contra synceritatis fuit semper Romana Ecclesia; ut cui quando etiam scripturarum

notitia, & argumentandi facultas deesset; sola illi de Azymo contra Græcos sufficere deberet ejus auctoritas. Etenim sicuti Azymum in bonam significationem, ita è contra fermentum in malam accipitur; ut nos diximus supra in principio cap. 8. & etiam infra cap 87. Hinc non mirum ut Constantinopolitana Sedes non solum Hæreticos, sed & Hæresiarchas protulerit multos: Romana vero Ecclesia, super Apostolicæ fidei petram altius fundata, semper firmiter stetit, & tam Græciæ, quàm totius orbis Hæreticos, semper confutavit, & de excelso fidei tribunali data sententia judicavit. Rupert. Abb. de Divin. offic. lib. 2. cap. 22.

Et inter cætera adversa, quæ passa est Græcia propter proterviam suorum Schismaticorum, Divinæ providentiæ fuit, ut ipsi Græci, qui tot mala aliàs Crucesignatis, & aliis Catholicis invexerant, irrogaverantque injurias; à Crucesignatis quoque exercerentur, punireturque eorum scelus, non autem à Saracenis (qui Reliquias Sanctorum, & alia eorum sacra conculcassent) sed à Christianis, qui ipsas per totum Occidentem sparserunt, ut majori honore colerentur: & maxime apud Venetos, qui ornamenta Templi sanctæ Sophiæ, quod Imp. Justinianus augustissimo cultu extruxerat, Venetias cum ingenti auri vi, innumerisque reliquiis ea adduxerunt. Martinum quoque Abbatem Cisterciensem partem Dominicæ Crucis cum aliis multis sacris spoliis in Alfatiam transtulisse: ac præterea plures urbes, & Provincias ab iisdem nobilitatas fuisse; latius ex Annalibus Ecclesiast. tom. 13. Raynaldo auctore ann. 1205. num. 42.

At quamvis Græca Ecclesia à nostra Romana jam sejuncta: in Florentina Synodo nihilominus circa annum Domini 1439. concordia fuit transacta, & firmata inter Græcos, & Latinos, à qua paulo post impudenter Græci desciverunt; siquidem post obitum Joannis Palæologi Imperatoris pii profecto, & Catholici, cum successisset in Imperium Constantinus Dagrafes (cujus vicem vehementer doleo) non eadem, qua frater, erga Romanam Ecclesiam pietate: opera, & scriptis Marci Ephesini Episcopi omnia iterum perturbata sunt: cum nec Græci conventis stare voluerint; non solum renovarunt aliqua antiquorum Hæreticorum dogmata, maxime Photii, circa processionem Spiritus sancti, de qua Baron. ann. 883, ubi Spondan. num. 3. verum, & alia plurima juniorum Hæreticorum amplexati sunt, nempe de sacrificio tantum in fermentato, non autem in azymo faciendo: De Purgatorio: De Fruitione Sanctorum: De Petri primatu in Ecclesia Romana: Ut propterea nil ferè inter Græcum Schismaticum, & Hæreticos Latinæ Ecclesiæ hostes interesse videatur. Hinc factum, ut Græci, qui Christi fidem profitentur, sed erroribus infectam gravissimis, post obedientiam Romano Pontifici subtractam misera servitute oppressi, & virga furoris Assur conterriti, infame Mahometis jugum subierint. Etenim ut piâ Mater Ecclesia, Catholica, & Apostolica non destitit unquam eosdem sic delinquentes jugiter admonitionibus excitare: sic etiam Nicolaus V. P. M. cum Legatis à dicto Constantino Dragase Imperatore missis ad eum, quibus pertinacissime assererat omnes gentes decretum, quod dicta synodo sancitum erat, recepisse: cumque omnia convicia, & probra rescivisset ipse Nicolaus summus Pontifex, quæ à Græcis quoti-

die impudentissime jactabantur, litteras dedit plenas timoris, & horroris, ubi execratione prophetizat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum. O magnam calamitatem! anno 1451. hanc conscripsit epistolam Nicolaus, & anno 1453. capta est Constantinopolis; omnia impii occuparunt, omnia Barbari vicerunt: unde Aræ, & Tempia prophanata, magna sanguinis effusio sequuta, pollutæ Moniales, virgines corruptæ, impiorum manibus Principes occisi, sicuti etiam Monachi sacri, & Sacerdotes: ac etiam sacra vasa, & sanctæ imagines conculcatæ, & conspurcatæ: præterea Græcorum natio, quæ fuit quondam sapiens, clara, & generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subjecerat Imperio: ac etiam, quæ virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est supergressa, jejuniis, vigiliis, & orationibus Deo semper accepta: at in præsentia, proh dolor, omnia interciderunt, & ita propriam patriam deplorat Gennadius Constantinopolitanus Patriarcha in defensione Florentinæ Synodi cap. 5. sess. 14. & 15. à qua Synodo ille reversus vidit, & expertus est etiam ipse dictas calamitates propter perversam suorum Civium mentem. Et in præsentia adeo etiam adaucta est Græcorum ignorantia, ut ab ipsis Græcis etiam defecerit ipsa Græca lingua, omnes libri, omnia Commentaria non solum Ecclesiæ Dòctorum, sed ipsæ etiam Divinæ scripturæ, & ipsum dico sacrum Evangelium. Similibus etiam rationibus reprehendit suos Græcos Cardin. Bessarion in epistola, quam in hoc argumento ad illos scribit.

Nec multum absimile est, quod nostri temporis Hæretici in maximas calamitates etiam ipsi inciderunt; ex quo humana, & divina jura (quantum in ipsis fuit) funditus perversa sunt, atque conturbata: Turcæ etenim post Lutheri & Calvinii dogmata, totam ferè Pannoniam occuparunt: & apud Anglos, Scotos, Germanos, & apud Gallos, quot mala iis populis contigerunt, postquam Ugonotti se à Romana Ecclesia sejunxerunt; omnibus est cognitum: etenim ab impia primæ sedis abnegatione, Hæreses, & alia prædicta mala potissimum devenere, S. Cypriano teste, qui lib. 1. epist. 3. inquit; *Neque aliunde hæreses suborta sunt, aut nata sunt schismata; nisi inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, ad tempus Judex vice Christi cogitatur.*

Faxit Deus, ut propter prædicta mala, in quæ schismatici Græci, & alii Hæretici incurrerent, remedium idem inveniant contra superbiam, & pertinaciam in Romanam Sedem, ut non dubitaverit ex hoc D. Augustinus in fortia hæc verba prorumpere lib. 14. de Civit. Dei cap. 13. *Audeo dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum peccatum, unde sibi displiceant, qui sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit; quàm sibi placuit, quando presumpsit: hoc dicit sacer Psalms: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum.*

Quamvis non sit propositum meum velle singulos prædictos Græcorum errores discutere, & confutare; nec minus lectorum tædio magis protrahere hoc meum opus: solum ut minus eruditis satisfaciam, unumquodque prædictorum dogmatum, quam brevissimè paucorum doctorum auctoritate conabor firmare; referens Lectorem ad ea, quæ sanctissimè decrevit prædicta sacra Florentina Synodus, ac etiam, quæ

eruditissime scripserunt Eminentissimi Cardinales Bellarminus, & alii, nec non etiam prædictus Gennadius in defensione dictæ Synodi Florentinæ.

Hoc tamen solum in confirmationem prædictæ Synodi Florentinæ non reticebo, prout in actis ejusdem habetur, quod dum Florentiæ illa ageretur, in ultima sessione subita morte defunctus est Patriarcha Constantinopolitanus, quærentibus Græcis & Latinis causam tam subitæ mortis: Dixerunt famuli, ipsum dum scriberet post cœnam, tremore, & languore affectum, statim occubuisse; literæ autem sequentia continebant.

Joseph, miseratione Divina Constantinopolis, & novæ Romæ Archiepiscopus, & Oecumenicus Patriarcha. Quoniam ad extremum vita mea perveni; idcirco pro meo munere dilectis filius benignitate Dei meam sententiam iis literis palam facio: Nam quæ Domini nostri Jesu Christi Catholica, & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat, & celebret: omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco: Beatissimum, ac Patrum Patrem, ac summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri Jesu Christi Vicarium esse concedere, atque animarum Purgatorium esse, non inficior. Datum Florentiæ, die 8. mensis Junii anno 1439. Et hæc fatis, ad Græcorum schismaticorum cognitionem dicta sufficiant.

C A P. LXXXVI.

Spiritum sanctum ex Patre, Filioque procedere: non ex Patre tantum.

Quatenus autem Spiritus sanctus ex Patre, & Filio procedat, non ex Patre tantum (ut Græci schismatici supponunt) hoc nobis Christus ostendit, qui illuminat omnes homines. Etenim apud Joann. cap. 16. ad discipulos suos ait; *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quacunque audiet, loquetur; & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Hinc nos primo inferamus; Quod Spiritus sanctus audivit, audiet, & audit, à quo procedit, sed Spiritus audit à Filio, ut etiam Filius à Patre sapientiam, & reliqua. Ergo Spiritus sanctus etiam procedit à Filio.

Præterea cum Christus dixerit supra: *Qui de meo accipiet*: nil aliud ostendit nobis, nisi quod etiam ab eo procedit; non enim possumus aliter intelligere, quia à quo Spiritus accipit, ab eo etiam esse habet; à quo habet esse, ab eo etiam procedit: accipit autem à Filio, & habet esse ab eo, ut diximus; ergo & ab eo procedit, ut declarat S. Basilius.

Ac etiam Spiritum sanctum dici Spiritum Filii, ipse Filius asserit, ipsum appellans Spiritum Veritatis: est autem ipse Veritas. Et multis in locis magnus Paulus id prædicat. *Misit enim Deus Spiritum Filii sui in corda vestra. Et, si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Est enim ipsius spiritus naturaliter, & essentialiter, non autem adventitiè. Et cujus esse ad aliquid dicitur, necesse ut si producentis ad productum.

Quæ autem ajunt nonnulli veritatem effugientes: Spiritum dici esse Filium, substantialitatem cum Spiritu demonstrare, vel à Filio mitti, & similia. Hoc enim mittere & effundere, præsupponit & essentialem processum; & fieri non potest, ut is qui non producit, mittat, ita Cardin. Bessarion in epist. ad Græcos circa susceptionem Synodi Florentinæ.

Uterius, quæcunque habet Pater, ea & Filium habere ipse testatur, cum dicit Joann. 17. *Pater, omnia tua mea sunt, & mea tua*: unde Damascen. Omnia quæcunque habet Pater in generando tradidit Filio, præterquam esse Patrem: habet autem Pater productionem Spiritus; id ergo habet & Filius: & ex hoc apertè ostenditur, quia non solum à Patre est Spiritus, sed & à Filio: quia non sunt separati essentia Pater, & Filius.

Magnus Chrysoft. homil. de Incarnatione Domini, inquit; *Venit Christus ad nos, dedit nobis descendente ex eo spiritum, & corpus nostrum suscepit*. Adverte, verbum illud, *ex eo*, aliud non significare, quàm quod, qui ex eo procedit.

Gregorius Nissenus homil. 4. in expositione super Pater noster, inquit; *Unigenitus Filius ex Patre à sacra Scriptura nominatur, & huc usque Verbum suam constituit proprietatem: sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea esse ostenditur, ad Rom. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, unde nota verba illa, *ex Filio esse ostenditur*.

Magnus Basilus in tertio adversus Eunomium, inquit; *Quæ necessitas urget, si auctoritate, & ordine tertius est Spiritus, eum natura etiam tertium esse? quod auctoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat, & annuntiet nobis; & in summa ab ea dependeat causa, religionis ratio tradit*. Nota verba illa: *Ab eo* (scilicet Filio) *accipiat, & ab eo habeat esse*: ergo non ex solo Patre.

Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Nestorium, quæ incipit: *Cum Salvator noster*, inquit: *Et si Spiritus in hypostasi est propria, intelligitur quoque per se, quatenus Spiritus est non Filius; non tamen ab eo alienum est: nam Spiritus veritatis nominatur, & Christus est veritas, & ab eo profluit, quemadmodum unicus à Deo, & Patre*. Audis quod à Christo profluit: ergo ab eodem procedit.

Metaphrastes in Arcopagitæ sermonem. *Et in Cælum Christus meus effertur, ac in patriam revertitur sedem, & procedentem ab eo Spiritum discipulis suis mittit ad infidelium gentium conversionem*. Nota verbum, *procedentem ab eo Spiritum*, id est, qui ab eo procedit.

De hac veritate processionis Spiritus sancti à Patre & Filio, refert Cardin. Papien. in suis Commen. lib. 6. quod Bessarion natione Græcus, summi ingenii, summæque eloquentiæ vir, clarus legationibus tribus: Hic sedente Eugenio, cum de processione Spiritus sancti in Synodo Florentina inter Latinos & Græcos magnis contentionibus ageretur: ad quem Imp. Constantinopolitanus cum Patriarcha, & Episcopis Græcis convenerat: primus veritatem agnoscens, suorum pertinaciam condemnavit, atque ad nostros concessit; quam ob causam donatus Cardinalatu ab Eugenio est.

Præterea multæ & egregiæ pro hoc dogmate in Florentina Synodo jactæ sunt quasi fundamenta rationes: multa ex utraque parte dicta sunt, quæ propriam opinionem commendabant. Tandem vicit apud omnes, Patrem, & Filium unum esse principium Spiritus, & ex ambobus ipsum tanquam ab uno productore procedere. Multa Sanctorum & Doctorum non tantum occidentalium, sed etiam orientalium producta sunt testimonia hoc significantia, & multis ostensum est considerationibus. Num enim negligenter, num obiter circa rem tanti ponderis exhibuerunt se eruditissimi illi Patres? multum evigilarunt, multum solliciti fuerunt: Verum cesserunt tandem veritati, locum dederunt Doctoribus; ne animus probus, & Christianus ostensæ veritati oculos clausisse videretur: & opinionem, quam olim, & modo Catholica Romana Ecclesia docet, & tenet, amplexati sunt.

Hinc Clemens Papa VIII. in Brevi super Græcorum Ritibus anno 1597. relato in summa Quarantæ pag. mihi 262. decrevit his verbis: Græci credere tenentur etiam à Filio Spiritum sanctum procedere: sed non tenentur pronuntiare, nisi subesset scandalum, præsertim si degant inter Latinos, aut necessitas postularet confitendi fidem Catholicam, quia tunc oportet etiam pronuntiare.

C A P. LXXXVII.

Quod in Azymo apud Latinos, & Fermentato apud Græcos orthodoxe, & vere Christi Dei corpus conficiatur.

Decrevit sacrosancta Florentina Synodus; *In Azymo, sive fermentato Pane tritico Corpus Christi veraciter confici: sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere: unumquumque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis, sive orientalis, consuetudinem.*

Non legitur in sacro Textu, nec apud Catholicos Scriptores, in fermentato necessario sacrificari debere, ut volunt Græci, (tam à legali, quam Evangelica Romana Ecclesiæ consuetudine nimis pertinaciter abhorrentes) sed tantum in pane, & vino sacrificium confici debere omnes Scripturæ ajunt: Evangelistæ enim dicunt; *Quotiescunque comederitis panem hunc, & biberitis Calicem hunc.* B. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait; *Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem.* & D. Jacobus I. Hierosolymorum Episcopus in sua Liturgia. *Magnus Pontifex, & Magister noster Jesus Christus Deus, nocte illa, in qua ad passionem adductus est, accepit panem.* & D. Basiliius in Liturgia, inquit; *Cum panem in sanctas & immaculatas manus suscepisset.* & D. Chrysolost. inquit; *Sumpto pane.* Et uno ore omnes sacræ classis Doctores sic asserunt: unde patet eos Azymum non repudiare, cum Ecclesia nullum discrimen intercedere arbitretur inter Fermentum, & Azymum; dummodo ex tritico confectus sit panis, secundum verbum Domini, dum se frumento similem facit, Joann. 12. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum afferet:* Sic & Christus moriens omnes ab Inferno liberavit.

ravit. Et vitis fructus ejusdem verbis ostenditur, Marc. 14. dum ait; *Ego sum vitis vera; jam non bibam ex genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in Regno Dei*: Resurrectionem suam significans: unde ostenditur non posse nos sacerdotes uti neque hordeo, neque avena, vel alio semine: quemadmodum neque vino ex alia re conflato, sicera, melle, vel lacte, sed ex vite secundum verba Domini.

Approbat Deus Azymum, non propter ipsum, sed propter id, cujus est signum: significat quippe sacrificantibus nobis, ut epulemur Paschali convivio non in fermento malitiæ & nequitiae; sed in Azymis synceritatis & veritatis, ut in 1. Corinth. cap. 5. Nec ideo rei tam necessariae significatio hæc rejicienda est, quia de legis antiquæ ceremoniis illam constat esse perfectam. Neque cunctæ legis antiquæ significativæ consuetudines abjiciendæ, ut illæ quæ significantur, quoniam bona sunt moralia. De gentibus quoque exemplo Apostolorum atque Doctorum non solemus auferre, si quæ ab illis probè dicta vel facta sint. Ex Origene in Exod. cap. 17. habetur. *Unde & nos si fortè aliquando invenimus aliquid sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus & dicta; nec pro eo quod legem à Deo datam tenemus, convenit nos tumere superbia, & spernere verba Prudentum: sed sicut Apostolus dicit, omnia probantes, quod bonum est tenentes: quod idem latè docuit D. August. de unico Baptismo contra Petilian. cap. 4.*

In proposito autem Azyma non propter hoc abjicienda erant, quia significationis gratia in antiqua lege tradita fuerant; quin potius ideo retinenda, quia quod significant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruum est: significant enim, ut Apostolus personat 1. Corinth. cap. 5. Ut inter Christum, qui de massa peccatrice carnem sine peccato, tanquam Azymum assumpsit de fermentato; & Christianum populum ita malitiæ & nequitiae nihil interfit; quomodo in Azymo pane cum fermento & aqua nihil veteris massæ aut alienæ confectionis intervenit. Cum ergo monumentum sit synceritatis & veritatis ejus, in cujus azymis nos epulari hortatur Apostolus, expurgato veteri fermento, ut simus nova conspersio; jure inter utilia legis antiquæ signa, reservata sunt Azyma, auctore magno Pontifice Christo, & per succedentem sibi B. Petrum Romanæ Ecclesiæ fideliter delegata. Rupertus Abb. de Divin. offic. lib. 2. cap. 22.

Dubium exoritur: fueritné Azymum vel Fermentatum, quod Dominus fecit *Azimum* in ultima sua Cæna, cum tradidit hoc mysterium? Et sicut à nemine sanctorum Do- *fermenta-*ctorum deprehenditur apertè de fermentato, ut Græci supponunt; ita fuisse in Azy- *tum fue-*mo nos ex Doctoribus clarum faciemus, Matth. cap. 26. inquit; *Prima autem die A-* *rit in ul-* *zymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes; Ubi vis paremus tibi comedere Pa-* *Christi* *cæna.* *scha?* & paulo post. *Et fecerunt Discipuli sicuti constituit illis Jesus, & paraverunt Pa-* *scha.* Luc. vero cap. 22. ait; *Appropinquabat autem dies Azymorum, quæ dicitur Pascha.* & post pauca: *Venit autem dies Azymorum, in quo oportebat immolari Pascha, misit Petrum & Joannem, dicens; Euntes parate nobis Pascha, ut comedamus: & cum discessisset, paraverunt Pascha.*

Confidera, quod Vespere illo oportebat eos comedere Pascha, ut Evangelistæ dicunt,

dicunt, *die prima Azymorum.* Qualisnam est hæc prima dies Azymorum, quam tres Evangelistæ concorditer prædicant? Hoc nobis declarat D. Chrysof. homil. 81. in Matth. *Primam Azymorum diem esse eam, qua præcedit Azyma; nam à Vespere semper numerare Judæi consueverunt; & hujus mentionem facit, in qua Vespere Pascha immolari oportebat.* Hoc idem Baron. in ann. 34. Can. 34. ubi Spondan. num. 17.

Quæritur modo, qualemnam Pascha quærebant discipuli parare: Legale, & consuetum illis, an novum aliud? Nam cum Judæi essent; idem Pascha, quod transitum maris rubri significat, celebrant: Pascha enim transitus exponitur; ideo quod de more significare debebant, id parare quærebant: siquidem scriptura de Christo testatur, ipsum auctorem fuisse servandi, & adimplendi legem, Matth. 5. *Ego non veni solvere legem, sed adimplere.* Et hoc quam verum sit, D. Chrysof. homil. 81. in Matth. inquit; *In omnibus usque ad extremum diem ostendens, legi se non esse contrarium: ne autem legi contrarius esset, legem peragebat.* Exacte igitur ex eo ostensum est, quod legale Pascha pararunt, ut alter Evangelistarum testatur. *Erat autem Pascha, & Azyma.* Præterea Salvator noster tempore legis peregit, neque ante peregit, neque postea, sed suo tempore & hora, ut iustum erat: hujus testis est D. Luc. cum dicit, *Et cum facta esset hora, discubuit cum duodecim.* Nec prædicta hora in alio erat die, quam in eo, de quo dicit. *Veni autem dies Azymorum, in quo immolabatur Pascha.*

Objiciunt in hoc male sentientes Græci non id Legale fuisse Pascha, in quo debebant omnia esse assa igni, & azyma; atque in eo sunt, Jus, Panis, Catini, Vinum; ergo non illud erat. Respondetur, Græcos unum & idem supponere Pascha & Cœnam, quæ sunt satis diversa; In Paschate enim oportebat esse cuncta assa igne, ut dictum est, quod Pascha stantes comedebant, sicuti Christus fecit ante cœnam; postea in cœna, Christus discubuit, & comedit jus, & alia quæcunque libuit, (ut nos diximus latè supra de triplici Christi cœna:) quod autem Legale Pascha tunc peregerit Christus, id testatur Damascenus cap. 24. Theolog. his verbis. *In Cœnaculo igitur sancta & gloriose Sion antiquum Pascha cum comédisset, & verus Testamentum omne complévisset, Discipulorum pedes lavit.*

*Unde di
versa
oblatio.*

Quomodo autem Romana Ecclesia offerat panes azymos, Græci autem fermentatos? quodque indubitate utroque modo conficitur corpus Domini; idque jam diu usus obtinuit in Ecclesiis apud Occidentales, & Orientales. Respondemus enim ex Gennadio Patriarcha Constantinopolitano in defensione Florentinæ Synodi, de sacrificio in azymo sect. 8. Romanam, & occidentalem Ecclesiam Azymo usam esse propter sinceritatem, & puritatem carnis Domini, quia immunis & expertus est omnis vitii: Græcam & Orientalem fermentato, propter Divinitatis & Humanitatis unionem in ipsius hypostasi: Nam ut Azymum purissimum Domini corpus in Azymi sacrificio conficitur; at per fermentatum, sic & Domini Corpus humanæ carnis conspersione in unam Divinitatis, & Humanitatis personam per fermentum indicatur. Itaque per fermentum, & Azymum, Domini corpus conficitur, & apud credentes salutaris est communio. Ut habetur etiam in Annalibus Ecclesiasticis tom. 13. Raynaldo auctore sub ann. 1233. num. 4.

De Purgatorio.

Purgatorii denominatio est verbum generale, significans omne quod inservit purificationi, & expiationi peccatorum nostrorum; & hoc primum, & originarie convenit sanguini Jesu Christi Agni immaculati: ut apud Hebr. cap. 1. vers. 3. *Purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram Majestatis in excelsis.* Secundo attribuitur bonis operibus, quæ inhærent meritis filii Dei, ut de eleemosynis dicitur Luca 11. vers. 41. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Tertio significat flagella, quibus utitur Deus erga nos in mundo, ut etiam adversitates, quas sufferunt Sancti: etenim ista etiam Purgatoria dicuntur Sapient. cap. 3. vers. 6. *Tanquam aurum in fornace probavit illos.*

In nostro themate Purgatorium (quod Græci dicunt non fuisse sibi ab eorum ^{Purgato-} Doctoribus certo & proprio nomine indicatum) Illud quidem juxta traditiones, & ^{rium quid} auctoritates sanctorum Patrum Purgatorium nos nominamus; Et est locus subterraneus supra Damnatorum Infernum, ubi animæ, quæ divinæ Justitiæ non satisfecerunt in hoc mundo pro peccatis, ignis temporalis miris, sed veris modis purgantur, de quo sanctus Augustinus lib. 2. in Genes. cap. 30. *Qui forte agrum non coluerit: & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terra sua in omnibus operibus suis; & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam.* Christus Dominus apud sanctum Lucam cap. 12. vers. 58. appellat Purgatorium Carcerem, de quo quis non exiit, donec etiam novissimum minutum reddat. & Propheta Zacharias cap. 9. vers. 11. appellat Lacum sine aqua, ibi: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinetos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* Unde in ea verba Psalmi 7. *Transivimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos refrigerium;* Origen. homil. 25. in Numer. cap. 31. inquit; *Videte, quomodo purificatione indiget omnis, qui exierit de pralio vite hujus.* Et D. Ambros. in Psalm. 36. & idem serm. 3. in Psalm. 118. *Ignem purgabuntur filii Levi, igne Ezechiel, igne Daniel, sed hi etsi per ignem examinabuntur; dicent tamen, transivimus per ignem, & aquam: Alii in igne remanebunt; illis vero roborabitur ignis, ut Hebræis pueris, &c.*

Advertendum tamen, quod efficacia Baptismi & Purgatorii, quo ad culpam, & pœnam, pendeat à sanguine & satisfactione Christi: quæ satisfactio mediante fide, & charitate nobis applicatur; Nec Christi passio prodest peccatori ad pœnarum remissionem, nisi condignam pœnitentiam, & ex parte sua faciat, & aliquam satisfactionem; hinc Apost. ad Roman. c. 6. vers. 8. *Si mori sumus cum Christo: credimus, quia simul vivemus cum Christo.* Et sic etiam intelligitur locus ille Apostoli, *Adimplentes quæ desunt passioni Christi:* Quasi quod nisi nos per pœnitentiam, & bona opera cooperemur satisfaciendo divinæ Justitiæ, inanis erit nobis Christi passio.

Et quamvis remiserit Deus culpam peccati; non propterea est abolita pœna ^{Remissa} ejusdem, pro qua etiam nobis remanet satisfaciendum. Hoc primum nobis ostendi- ^{culpa non} tur ex Sapientia Salomonis cap. 10. in princip. ibi; *Hæc illum, qui primis formatus ^{abolitur} est pœna.*

est à Deo, & Pater orbis terrarum, &c. eduxit à delicto suo. Et nihilominus Deus eidem primo parenti dixit Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit tibi, &c. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es.* Sicuti etiam ex eodem peccato primi parentis habemus nos intellectum ignorantia obtinebratum; voluntatem à vero & bono averfam; infirmitates, bella, fames, & alia innumera mala peccati pœnam: Ac etiam idem Baptifmus, quo omnis culpa deletur, non impedit effectus funestæ prædictæ sententiæ: ita verum est, ut sit *Stipendium peccati mors.* Rom. 6. Præterea Deus precibus Moylis parcat populo idololatriæ; sed nihilominus dicit Deus Exod. 32. vers. 34. *In die ultionis visitabo hoc peccatum eorum,* ut condignum tam execrando peccato. Tertio, Moyles dilectus Deo, cuique Deus facie ad faciem loquebatur, nihilominus propter peccatum commissum ad aquas contradictionis, ex hoc dixit Deus ad Moysem, & Aaron in Numer. cap. 20. vers. 12. *Non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Quarto, postquam David recognovit peccatum suum, dixit ad eum Nathan 2. Regum cap. 2. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur:* Præter alia mala, quæ advenerunt domui David, etiam post remissum peccatum: ut propterea in Ecclesiastico habeatur cap. 5. vers. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.*

Ex his inferitur, quod si contingat hominem mori ante debitam satisfactionem pro commisso peccato; tunc est locus pœnarum, Purgatorium nuncupatus, ad quem Jesu Christi satisfactiones applicantur, dummodo is decesserit in gratia: Et præter alia plurima loca sacræ Scripturæ, quæ adducuntur, habetur 1. Corinth. 3. vers. 13. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit:* Cum de Purgatorio id intelligatur ab Origene homil. 6. in Exod. & Ambros. cap. 3. epist. ad Corinth. & ab Augustino in Psalm. 37. Adducitur Propheta Michæas cap. 7. vers. 8. & 9. ibi: *Nelateris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam cum sedero in tenebris: Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo justitiam ejus;* quem textum in hoc themate citavit D. Hieronymus in fine Visionum Isaïæ, ac etiam suo tempore inquit, esse illum textum in omnium ore.

Qualis
baptifmus
pro mor-
tuis,

Additur etiam Epist. 1. Corinth. cap. 15. vers. 29. ibi: *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Quæ verba non aliter de Baptifmo sacramentali (qui ab alio, non à semetipso confertur) sed referuntur ad Baptifmum pœnitentiæ, & afflictionis, de quo Christus loquebatur, Matth. 10. Potestis bibere Calicem, quem ego bibo, aut Baptifmo, quo ego baptizor, baptizari? apud Lucam cap. 12. vers. 50. Baptifmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur. Est igitur sensus Apostoli in prædicta epistola ad Corinth. Quare igitur jejunt, orant, & plorant homines? quare elemosynas faciunt, & offerunt sacrificia Deo pro mortuis, nisi sit Resurrectio?

Talis fuit afflictio Judæ Machabæi lib. 2. cap. 12. vers. 43. *Et facta collatione duodecim*

decim millia drachmas argenti misit Hierosolimam offerri pro peccatis mortuorum, sacrificium bene & religiose de resurrectione cogitans (nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis) &c. Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Quæ verba cum sint clara, non aliud obijcit ad ea, quàm negando auctoritatem, ad quam nos obligat Ecclesia: sicut etiam Concilium III. Carthaginens. cap. 47. circa tertium sæculum, inter Canonicas scripturas approbat libros Machabæorum; & sanctus Augustinus, lib. 1. de Cura pro mortuis gerenda cap. 1. inquit. *In Machabæorum libris legitimus oblatum pro mortuis sacrificium: sed etsi nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum summat etiam commemoratio mortuorum:* Et de eorundem librorum auctoritate testatur idem Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 36.

Ad hoc idem tendebant jejunia antiquæ legis, postquam quis decesserat: refert Ven. Beda in suis expositionibus allegoricis in Samuelem lib. 4. cap. 10. vers. 12. & cap. 3. vers. 35. David jejunat post mortem Saulis, & Jonathæ, lib. 2. Reg. cap. 1. vers. 11. & cap. 3. flevit, & jejunavit David mortuo Abner; actiones, quæ ad pietatem & religionem potius, quàm ad dolorem debent referri: sicut etiam Salomon post obitum Regis Patris sui dixit, 3. Regum, cap. 2. vers. 33. *David autem, & semini ejus, & domui, & throno illius sit Pax usque in æternum à Domino.*

Liturgia Hierosolymitana, quæ Divo Jacobo Apostolo attribuitur: Liturgia Romæ sancto Petro: Liturgia Alexandriæ attributa S. Marco: Æthiopica S. Matthæo: Mediolani S. Ambrosio: Cappadociæ, & Syriæ S. Basilio: Constantinopolis S. Andreae, & S. Chrysostomo: Demum omnes Liturgiæ Græcæ & Armenæ; nulla excepta, faciunt mentionem, & habent collectas etiam pro Defunctis; ut in Missis, quas nos hodie celebramus.

Preces igitur offeruntur, & pia opera exhibentur, pro animabus eorum, qui in vera pœnitentia reperti fuerint, dum anima separatur à corpore, nondum plene facta de his satisfactione: ex plurimis Conciliis per universum orbem: & adducam in hoc solum decretum in Florentina Synodo contra Græcorum proterviam his verbis; *Si vero pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus commissis satisfecerint, & omissis; eorum animas pœnis Purgatoris purgari; ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse his virorum fidelium suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt; secundum Ecclesiæ instituta.* Quam doctrinam ex traditione Apostolica, & miraculis confirmatam tradit Baron. in annum 34. ubi Spondan. in epitom. num. 93. & nos Patrum aliquorum tantum testimoniis contestabimur.

S. Damascenus in orat. de his qui in fide Orthodoxa dormierunt; inquit: *Quod Salvatoris Discipuli, & Divini Apostoli, &c. In tremendis, incemeratis, & vivificantibus mysteriis, commemorationem fieri de his, qui fideles obdormiere, sanxerunt; quod etiam firmiter, & absque ulla controversia tenet à finibus usque ad fines Christi*

Dei Apostolica & Catholica Ecclesia, ab eo tempore in præfens, & usque in finem mundi, &c.

Arcopagita etiam ipse in Mystica de mortuis consideratione ait: *Cum Divinam Bonitatem precamur, peccata Defuncto condonari petimus, quæ ob humanam imbecillitatem admissa sunt: in regione viventium eum collocari in sinu Abraham, Isaac, & Iacobi; in quo loco abest mæror, tristitia, & gemitus, &c.*

Chrysoctomus in ferm. de Mortuis, inquit; *Iterum excogitemus, quomodo mortuis profimus, præstemus his auxilium, quod valemus; elemosynas dico, & oblationes: quæ quidem res ipsi utilitatem, magnum lucrum, & commodum affert, &c.*

S. Gregorius Nissenus inquit; *Nihil inconsulto, neque absque emolumento à Christi præconibus, & discipulis traditum est; sed res plena utilitatis est. Deoque accepta, commemoratio, videlicet, quæ habetur in Divino & admirabili sacrificio pro his, qui in fide obdormierunt: Ac proinde de Purgatorio tanquam de re compertissima, & omnino credenda, Theodoret. l. Corinth. cap. 3. inquit; Hunc ignem Purgatorium credimus, in quo animæ Defunctorum purgantur & repurgantur; sicut aurum in conflatorio: cui subscribit S. Anselmus ibidem dicens. De quibusdam levibus culpis ante corporum resurrectionem Purgatorius ignis credendus est.*

Quod autem ex Apostolica traditione sacrificia & alia pietatis opera offerri consueverint pro Defunctis; testis est Tertull. de Carona Militis cap. 3. dicens; *Oblationes pro Defunctis non nisi ex traditione provenerunt.* Accedit illi Epiphanius Hæresi 35. dum inquit; *Ecclesia necessario hoc perfecit, traditione à Patribus accepta.* Utrique subscribit Augustin. ferm. 32. de Verbis Apostoli. *Hoc à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro his, qui in corporis & sanguinis Christi communionem defuncti sunt, oretur; & pro illis quoque offerre commemoretur.* & S. Chrysoct. homil. 69. ad populum Antiochen. *Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis Mysteriis Defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam.* Obmutescant igitur præva Græcorum Schismaticorum & Hæreticorum synagoga, quæ omitti debere Defunctorum commemorationes memorant.

Obiiciunt tamen prædictis adversarii, quod homini sufficiat in extremo peregrinationis suæ die pœnitentia cum lachrymis, & fervens confessio ad salutem, & ad cœlestè Regnum obtinendum; præponentes exempla hujusmodi meretricum, & latronum. Quibus respondemus, effusas prædictorum lachrymas eos salvasse, & à sempiterna vendicasse damnatione, quam procul dubio subiissent nisi pœnitentiam & lachrymas ostendissent; sed cœlestè Regnum nunquam impetrassent, nisi Purgatorius ignis eos dignos effecisset, quo affligitur, & maceratur anima, ut apud Malach. cap. 3. *Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullonum purgabit, & mandabit filios:* Sed tempus abbreviant, & à cruciatu liberant præces, oblationes, & orationes, ut supra dictum est: at æternus ille ignis neminem mundat, neque lavat.

Ex quibus liquido constat, animas post mortem magnum capere emolumentum ex Ecclesiæ militantis & triumphantis precibus, maximè vero ex sacrificio, &c.

Advertendum tamen, quod sicuti pro his, qui in Paradiso cum Christo deliciis *Quibus* ineffabilem bonorum fruuntur; non sunt sacrificia, nec alia pia opera necessaria; *profunt* cum illi in hoc mundo pro illorum peccatis satisfecerint, ita nec pro animabus, *suffragia?* quæ hinc sine fructu pœnitentiæ decesserunt, nulla post mortem utilitas accedit; ut in Psalm. 6. *In Inferno quis confitebitur tibi?* ut propterea S. August. in Enchirid. ad Laurentium, cap. 109. dicat: (Neque negandum est Defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel elemosynæ in Ecclesia fiunt: sed eis hæc profunt, qui cum viverent, ut hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt: est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requiratur ista post mortem; nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem.) & idem Augustinus infra ejusdem Enchiridii c. 110. ait; *Cum ergo sacrificia, sive Altaris, sive quarumcunque elemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur; pro valde bonis gratiarum actiones sunt: pro non valde malis, propitiationses sunt: pro valde malis, & si nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescunque vivorum consolationes sunt.*

Advertendum postremo, illo transitorio igne non solum peccata criminalia, seu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuerint remissa, verum etiam parva & minuta purgari, quæ post mortem etiam gravant, si non fuerint relaxata, ut habetur ex Diplomate Innocentii IV. Papæ. De quo in Annalib. Ecclesiast. Raynaldo auctore anno 1254. num. II.

C A P. LXXXIX.

De Fruitione Sanctorum.

Supponunt Græci, non ante communem resurrectionem Sanctos præmia recipere; nec impios pœnas, quas merentur, luere; sed in aliquo loco eos requiescere usque ad extremum Judicii universalis diem. Quid de his statuendum qui Sanctis, & iis quidem non jam in terra Christo militantibus, sed in Cælo cum Christo regnantibus hæresis crimen objiciunt, atque eorum in violabili gloriæ fœdissimam maculam aspergunt? Ut igitur liquido cognoscamus, Justorum animas esse in Dei gloria, Deum in facie videre, ejusque visione lætari, ut etiam impios jam æternis pœnis demandatos; Hoc nobis attestantur omnes Patres Græci & Latini, ex quibus Chrysostr. in sermone: *Quod valde profunt mortuis sacrificia pro iis oblata, inquit, Oblectamur in commemoratione justorum, non solum viventium, verum etiam mortuorum.* & paulo post. *Hi, & qui eo demigrarunt, justi videlicet, beati, qui ad Christum profecti sunt: justis autem, sive hic, sive ibi, apud Regem sunt, ibique magis prope sunt, non per speculum, non per fidem, sed facie ad faciem.*

Metaphrastes in sancti Joannicii vita in fine orationis dicit. (Diyus Joannicius, spiritu quidem ad eum, quem diligebat, demigrat, Angelorum choris comitatus, corpore verò urna clauditur. Quæ sunt igitur ea, quæ post obitum hujus admirabilis Joannicii contigerunt? fractorum consolations membrorum, quidam à pravis Dæmonibus liberati sunt, cum ad ejus tantum monumentum accessissent: & quo pacto

post obitum poterat Joannicus hac gloria spoliari, cujus discessum columna ignis apud montem Olympum significavit? quem Angeli præcedebant, Paradisi januas aperientes, & in cælestem Beatitudinem deducentes, ut purificatus in conspectu Domini perveniret, & cum Angelorum ordinibus versaretur &c.

Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 25. inquit: *Nam sunt quorundam iustorum anime, quæ a cælesti Regno quibusdam adhuc mansionibus differunt, in quo dilationis damnosum nihil aliud innuitur, nisi quod de perfecta justitia aliquid minus habuerunt: & tamen lucè clarius constat, quia perfectorum anime mox ut hujus carnis claustra exennt, in cælestis regni sedibus recipiuntur; quod & Paulus testatur: Cupio dissolvi, & esse cum Christo.*

Et aliis ommissis, decrevit nobis præter Decisionem præcedentem Benedicti Patris XI. etiam sancta Florentina synodus in hunc modum. (Illorum etiam animas, quæ post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel exutæ corporibus sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum, & Unum, sicuti est; pro meritum tamen diversitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, quæ in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendos,)

Prædictis objiciunt Græci: Si animæ iustorum ante resurrectionem æternam consequuntur fœlicitatem, supervacanea est resurrectio, & Judicium, & super throno tum assensus, & Judicii constitutio: quid tum recipient, si nunc receperunt? Quibus respondet S. Gregorius Magnus dialog. lib. 4. cap. 25. his verbis: *Hoc eis mirum crescit in Judicio, quod nunc animarum tantummodo; postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruentur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque pertulerunt: pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt, &c.* Quibus etiam congruit, quod refert magnus Athanasius. *Anima iustorum post Christi adventum (ex latrone, qui in cruce pependit, intelligimus) sunt in Paradiso: non enim propter latronis iusti animam tantum Christus Deus Paradisum aperuit, sed propter omnes denique Sanctorum animas.*

Sed ommissis innumeris sanctorum Patrum auctoritatibus, adducam testimonium Apocal. cap. 6. his verbis: *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt? & dixi illi: Domine mi, tu scis; & dixit mihi: Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine. Agni, ideo sunt ante thronum Dei, serviunt ei die ac nocte in templo ejus.*

Opponunt etiam Græci nostræ veritati, ex epist. ad Hebr. cap. 11. in fin. ibi: *Et omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur; Inferentes ex hoc Sanctos non percipere æternam gloriam. Respondetur enim, ea verba à Paulo prolata propter universalem corporum resurrectionem, quam veluti Christiani omnes futuram esse credimus: cum sit hæc promissio, quam Patribus Deus fecit in Prophetis; id est se eos suscitaturum: cum autem in fine sæculorum totius mundi resurrectio fuerit, con-*

sequuta;

sequuta; tunc Salvatoris Dei nostri promissio adimplebitur, & universa hominum corpora resurgent, & utraque simul anima, & corpus, perfectionem unã recipient, id est perfectam beatitudinem: Hujus rei testis est Lucas in Act. Apostol. cap. 13. *Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros promissio facta est, quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, suscitans Jesum, &c.* Hæc autem promissio Patribus facta est, nempe Resurrectio mortuorum, ut ipse Christus resurgens à mortuis primitiæ dormientium, in seipso primam ostenderet eam, cum ad mortuos venisset, & ab eis primogenitus resurrexisset; ut apud Roman. cap. 14. *Christus mortuus est, & resurrexit, ut & mortuorum, & vivorum dominetur.* 2. Corinth. cap. 4. *Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit.* Ergo ex his unanimiter concludamus, Sanctos, quorum animæ cum Deo sunt, laudare te Domine; ut & ii à nobis enixè intercedant apud præmiorum datorem Christum Salvatorem nostrum; ut nos suæ societatis dignos efficiat. Fiat.

C A P. XC.

De Petri Primatu.

Restat quintus articulus de Petri primatu, nec non de summorum Romanorum Pontificum successione; verum cum de his satis dictum sit supra in præcedentibus capitulis: adducam hoc solum Decretum sacrosanctæ Florentinæ Synodi his verbis; *Item definimus, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successor em esse, beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, ut ipsi beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam gestis Oecumenicorum Conciliorum in sacris Canonibus continetur.* Datum Florentiæ in Sessione Synodali anno 1339.

Cardin. Bessarion in epist. ad Græcos exhortans eos ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ, inquit. (Hæc illa, re vera est, quæ Petri fidem tenet, & conservat, aliisque prædicat. Qui eam sequuntur, unam cum eo Ecclesiam faciunt: Qui ab ea discissi sunt, & à sua communione disjuncti, salutem consequi non possunt: Quippe extra Christi aulam salus non est: In Lupos, & Raptores, atque Latrones incidere necesse est eos, qui vocem Pastoris non audiunt. Quod ne aliquis Christianus patiat, illa fides credenda est atque docenda, quam Catholica hæc Ecclesia confitetur, & colit, infra. Et ne putetis me novam sanctionem introducere, novum dogma vos docere, redigite in memoriam quòtquot in antiquis historiis, quòtquot in actis universalium Conciliorum culti, & exercitati estis, quantam potestatem Romanus Pontifex supra omnem Ecclesiam habet. Papa Cælestinus solus ipse Synodum Ephesinam approbavit, atque indixit, licet tota orientalis Ecclesia, & ipsi Patriarchæ in idem convenirent. Leonis Magni Epistolam Patres sexcenti & triginta numero, qui fuerunt Chalcedone Episcopi existentes, ut sacra Evangelia acceptarunt, & Columnam orthodoxiæ appellarunt, & juxta illam de proposita quaestione judicium tulerunt, ejusque

que vestigiis insistentes, ejus dogmata sequuti sunt. Iidem inter Patriarchas secundis partibus Alexandrinum priuantes, & Constantinopolitano eas concedentes ad imitationem secundæ Synodi, nihil fecisse existimarunt, nisi eidem etiam Leo sanctissimus Papa ipsum confirmasset; & ut hoc faceret, per epistolas & Legatos ipsi supplicarunt: ipse tamen non abnuuit; & nisi alius deinde Pontifex confirmasset, non preualuisset. Ante hunc Innocentius Arcadium & Eudoxiam Imp. qui aureum illud os immerito exilio mulctarunt, anathemate percussit, & à communionem Christianorum alienos effecit: quod utique non fecisset, nisi supra omnem Ecclesiam principatum haberet. Nisi enim universalis esset Pastor, & communis Christianorum Pater, & Magister, & Constantinopolis, & ibi Imperatores illius essent oves, non utique eas à communionem, & unitate Ecclesiæ separasset: Nullum enim robur illius sententia habuisset, nec eos læsisset, nec tantulum quidem non illi subiectos: Post hæc Photium Constantinopolitanæ Sedis inuasorem, qui sanctissimum Ignatium expulerat, ab Ecclesia ejecit, & introduxit Ignatium. Quo jure? nimirum, quod supra omnes habebat potestatem. Postea, cum sacer Ignatius ad Deum migrasset, & Imperatores multis, & frequentibus pro Photio uirgerent precibus; nonnè Joannes post Nicolaum, & Adrianum Romanæ Ecclesiæ adeptus Imperium, in Patriarchalem sedem restituit, Pallium illi per Episcopum Paschasium mittens? Quid hæc omnia significant, Fratres, quàm maximum Romanorum Pontificum supra totam Ecclesiam principatum, & dignitatem &c. (& infra.) Vosque Romanorum Ecclesiæ Factorem, & verè Oecumenicum Patrem, & Doctorem atque Pontificem existimantes ipsum veneramini; & ut par est honorate.) Hæc, & alia plura Doctissimus, & piissimus Cardin. Bessarion Constantinopolitanus Patriarcha ad suos Græcos, illos exhortans ad Obedientiam sanctæ Romanæ Sedis, & ad susceptionem Florentinæ Synodi. Et hæc eadem est Apostolicæ Sedis de Primatus auctoritate à primis Ecclesiæ temporibus ad nostram usque ætatem nunquam interrupta traditio. Hæc est mens, hæc sunt oracula sanctissimorum Patrum, & œcumenicorum Conciliorum.

Qui plura de hoc articulo habere desiderat, præter à nobis superius præfata, videat allegatum Gennadium virum eruditum, & Constantinopolitanum Patriarcham cap. 5. per totum: & faxit Deus, ut Græci aliquando à falsa suasionem respiciant, & unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Matrem Ecclesiam recognoscant; ut fiat unus Pastor, & unum Ovile.

C A P. XCI.

De plurimis Græcorum Ritibus.

Quamquam plura fuerint supra discussa de statu Græcæ Ecclesiæ, nec non de pravis aliquibus dogmatibus, in quibus etiam in præsens schismatici Græci aberrant à vera Catholica Religione: superest scrutari de aliquibus eorundem Græcorum Ritibus, qui licet à Latinis diversi, tolerabiles tamen existunt plurimi ex prædictis: & inde illud nos tentare aggredimur, si fortè Latinos ritus cum Græcis, sive

Græcos cum Latinis conciliare, conjungere, & confociare fas sit: quamquam in his, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogant honestati, Ritus Græcorum tolerandi omnino non sint. cap. fin. de Baptismo.

Et primò, de Forma Baptismi apud Græcos, nempe *baptizetur* (à me scilicet, vel per me: Hoc enim deest, sed necessatio intelligitur) *Servus Dei N. seu serva Dei* ^{Forma Baptismi} *N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Non enim dicitur Græci, *baptizetur*, apud deprecatoriè; sed imperativè, seu enuntiativè. Quocirca Concilium Florentinum in Bulla Armeniorum utramque formam commemorat, & approbat. Gabriel Philadelphie Antistes in Libello de Sacramentis, ubi agit de Forma Baptismi, duplicem reddit hujus rei causam. Alteram, quòd divina Scriptura etiam verbo passivo utatur, ut inquit Joannes ad Christum: *Ego debeo à te baptizari*, apud Matth. 3, non minus propriè enuntiant Græci, *baptizetur servus Dei*, &c. Alteram causam, quod Græci modestè de seipsis sentiant; & ad hoc probandum affertur Chrysof. homil. 7. in acta Apost. ponderans verbum illud, *baptizabimini*; ubi inquit: *Non dixit Christus: Vos verò ego baptizo in Spiritu sancto; sed, baptizabimini; nos docens, ut modestè de nobis sentiamus.*

Præterea reddenda etiam causa magis propria, cur Græci passivo verbo actum Baptismi pròmant? Non defuerunt enim in Oriente, ut etiam postea in Africa, qui pro Ministri meritis Baptismum meliorem aut deteriorem fieri crederent, hoc est, eum sua virtute baptizare, cæteraque administrare sacramenta arbitrarentur: & per consequens seiplos primarios quodammodo constituebant auctores, quos reprehendit D. August. in lib. Quinquaginta homil. ferm. 23. ubi rationem reddit, cur Christus loquendo de Magdalena dixerit: *Dimittuntur ei*: & dum Pharisei interrogarent; *Quis est iste, qui peccata dimittit?* Non responderit Filius Dei, Verbum Dei: *Medicus* inquit; *bonus agros non solum presentes sanabat, sed & futuros etiam prævidebat. Futuri erant homines, qui dicerent, ego peccata dimitto; ego justifico, ego sanctifico, ego sano quemcunque baptizo.* sic Augustinus. Et nota, quod Augustinus non reprehendit Hæreticos dum dicerent, *Ego baptizo*; sed in eo quod dicerent, *Ego sano quemcunque baptizo.* Et de hoc modo loquendi passivo in hac materia quasi modesto, Chrysof. homil. 38. in Joann. inquit: *In tuere modum loquendi, Christi ab omni jactatione, & ostentatione alienum: Non enim dixit, sanum te feci; sed, sanus factus es; jam noli peccare: neque dixit, Ne te puniam; sed, Ne deterius tibi aliquid contingat: In neutro personam ponens, & ostendens, sanitatem potius tribuendam esse gratia, quàm meritis.* Non ergo mirum, si Græci Patres antiqui in formis sacramentorum Baptismi, Confirmationis, & factorum ordinum, non propriam personam, sed divinam expriment gratiam. Nec in hoc reprehendendi Latini, qui tam de principali auctore Christo, quàm de ejus legitimo Ministro, quæ consona sunt rectæ & orthodoxæ fidei, semper senserunt, & docuerunt; ut propterea neque in hac lege loquutionis fuerint astricti: & de his late Arcudius, de Concordia Ecclesiæ orientalis & occidentalis lib. 1. cap. 8.

Quæ autem in hoc Sacramento Baptismi corpus ter in aqua abscondatur? Respondet Cabasilas in Interpretat. Divini Sacrificij cap. 4. Quia Salvator,

qui & mortuus erat, & resurrexerat, novam suam vitam dum nobis quoque voluit impartiri: iussit nos etiam ex hoc magno dono ipsi aliquid offerre; nempe ejus mortem nos imitari, cum in Imagine, & pictura corpus in aqua tanquam in sepulchro abscondimus; tanquam jam mortis & sepulchri nos socios acceperit; & inde novam suam vitam voluit nobis retribuere.

De Liturgia.

Lubet aliquid hic etiam annectere de Ritibus in sacris Græcorum Liturgijs, maxime Jacobi Apostoli, Basilij, & Chrysostomi: Ut omnes cognoscant, quod non sit recens inventum Missæ sacrificium in Ecclesia Catholica frequentatum: quod unice hoc tempore impugnant omnes Hæretici. Admonendi tamen sunt ij, qui hac divina fruuntur doctrina, nec non qui tremendæ & mysticæ victimæ participes fiunt; alienos esse omnes oportere à theatris, à comestationibus, scortis, & omnibus impudicijs: quoniam hic Dominus adest, qui mentem cujusque metitur, & conscientiæ rationem habet, ubi Angelorum exercitus huic stupendæ assistunt mensæ. Hæc & similia pluribus in locis hortatur Chrysostomus. Officium hoc *Missam* Latini, Græci aptè & propriè *Liturgiam* nominant.

Oblatio panis & vini.

Ante sacrificium dona Deo offeruntur, tanquam humanæ vitæ primitiæ. Antiqui offerebant primitias fructuum, pecorum, vel armentorum: nos tanquam vitæ nostræ primitias hæc dona Deo consecramus, quæ sunt humanum nutrimentum, nempe quod ad solum hominem pertinet: confectio autem panis opus habere, ut comedat, & vinum conficere, ut bibat; est solius hominis proprium: & hæc quidem forma donorum oblationis. Quare autem hæc dona humanæ vitæ primitiæ sint? Dicimus, quod ipse Christus iussit Panem & Vinum sibi offerri; dum ipse pro eis retribuit Panem viventem, & Calicem vitæ æternæ. Et quemadmodum Apostolis pro piscatione piscium reddidit piscationem hominum: & diviti, qui de regno interrogaverat, pro terrenis divitijs cœlestes divitias pollicitus est: ita contra hic, quibus vitam æternam Christus erat daturus, nempe vivificum suum corpus & sanguinem, eis offerre iussit ea, quæ brevis & momentaneæ vitæ causa sunt; ut pro vita vitam reciperemus, & pro temporali æternam: & nostri misericordia sit gloriæ retributio: Cabasilas in interpret. divini sacrific. cap. 4.

Præterea, panis propositionis sanctificatus indicat purgationem mundi, & eximias divitias bonitatis & clementiæ Dei: in eo quod filius Dei homo factus est, & se ipsum proposuit hostiam & oblationem, & redemptivam propitiationem pro mundi vita, & salute: oblatum est, ut primitiæ, & holocaustum selectum Deo & Patri pro genere humano, ut ipse ait: *Ego sum Panis, qui de caelo descendi, & qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; de quo Hierem. *Venite & mittamus lignum in panem ejus*: Ostendens lignum Crucis, in quo Corpus ejus infixum est. Ita S. German. in Theoria Rer. Eccles.

Quare gloria Dei in principio Liturgiæ.

In principio verò Liturgiæ ante omnem orationem Sacerdos gloriam Dei celebrat, non semel duntaxat, sed personis distinctis Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quia per incarnationem Domini primum didicerunt homines, tres esse personas: unde oportebat in processibus præluere, & prædicari Trinitatem.

Anti-

Antiphonæ sunt prophetarum prædictiones, prænuntiantes adventum Filij Dei ex Virgine super terram, & clamantes: *Deus noster super terram visus est, & decora-* *Antiphona.*
rem induit: id est, incarnationem ejus manifestantes, quam nos suscepisse, & didicisse per ministros, & oculatos testes Verbi, Apostolos profitemur. Sciendum, initio omnis officij primùm V. Testamenti cantari psalmos, deinde novæ Gratia Cantica: cujus legislator natus extremis diebus oracula fudit; ut omnes intelligant, unum & eundem Deum ac Dominum esse, qui has & illas leges sancivit, Christus; ut inquit S. Germanus in Theoria.

Peractis alijs observationibus, Sacerdos stans super altare in altum tollit Evangelium, & ostendit: Domini ostensionem significans, quando cœpit multis apparere, *Evangelii ostensio.*
 Per Evangelium Christus significatur, quemadmodum & prophetici libri dicuntur Prophetæ. Quia verò qui prædicitur, ostenso, & per se ipsum apparente; verbis prophetarum nemo vult attendere: Propterea ostenso Evangelio cessant prophetica. Cœnimus autem si quid est N. Testamenti; vel etiam Deiparam, vel alios Sanctos laudamus, vel ipsum Christum canticis celebramus, ob ea, quæ dum nobiscum versaretur, passus est, vel fecit. Deinde etiam ipsum, ut Trinitatem Deum decantamus, hymno quamvis Angelorum: Hoc enim, *Sanctus*, quod ter canitur: Illud verò, *Deus fortis & immortalis*, desumptum ex psalmo David, *Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum.* Hæc autem suscepisse, & illis conjunxisse, & supplicationem adjectisse, nempe *Miserere nostri*, est Ecclesiæ eorum, qui Trinitatem unum Deum, & sciunt & prædicant: partim, ut ostendatur V. Testamenti cum novo convenientia: partim, ut Angeli, & homines fiant una Ecclesia, & Chorus unus per Christi adventum, qui est supercœlestis & terrenus. Propterea, postquam est ostensum Evangelium, hunc hymnum canimus, propemodum clamantes, quod is nobiscum versatus, nos statuit cum Angelis, & in illo Choro posuit. Cabasilas in Liturgiæ expositione cap. 20.

Alleluja, Præco Evangelij vociferans, *Dominus venit;* vel, *Laudate, celebrate.* Alleluja clamat David, & ait: *Deus noster manifestè veniet, & ignis coram ipso præ-* *Alleluja.*
cedet. Apparuerunt fulgura Evangelistarum ejus orbiterarum. Hebraica enim lingua est *Al*, venit, apparuit: *El, ùia*, laudate & celebrate viventium Deum. *Aliter Al* Pater: *El* Filius: *ùia* Spiritus sanctus. Aliter *Alleluja*, divinam laudem significat trifariam propter tribus personis distinctam Patris, Filij, & Spiritus sancti singularem Deitatem, S. Germanus in Theoria.

Thuribulum statim desertum, quod humanitatem Christi subindicat. Ignis Deitatem: Odoratus fumus indicat bonum odorem Spiritus sancti præcedentem; In- *Thuribulum.*
 censum est fragrantissima lætitia.

Recti audiamus sanctum Evangelium, id est, erigamus mentes nostras cum operibus à terrenis, & intelligamus bonorum declarationem.

Quatuor Evangelia sunt quatuor universales venti, juxta quadriformiã animæ alia; *Evangelii*
 duo sanè Cherubim illa, in quibus sedet universorum Deus: ex quibus constat

sedentem super Cherubim Deum, & continentem hoc uniuersum, patefactum dedisse nobis quadriforme Evangelium; id est uno spiritu contentum. Quatuor enim facies habent: ac facies eorum imaginem referunt administrationis filij Dei. Primum enim animal Leoni simile est, denotans efficaciam ejus & principatum, & regnum. Secundum simile vitulo, sacrificium, & sacerdotalem Ordinem indicans. Tertium habens faciem hominis, adventum ejus secundum hominem manifestò præscribens. Quartum simile Aquilæ volanti, sancti Spiritus advolantem largitionem declarans. Igitur & Evangelia his conformia sunt, in quibus insidet Christus: nam Aquila, quæ est secundum Joannem Evangelium, quem habet à Patre principatum ejus, & gloriosam generationem enarrat, inquit: *In principio erat Verbum: & omnia per ipsum facta sunt, & sine quo factum est nihil. Quod factum est.* Taurus, qui est secundum Lucam Evangelium, cum sacerdotalem speciem præferat, à Zacharia sacerdote Incensum offerente incipit, inquit: *Fuit in diebus Herodis sacerdos quidam nomine Zacharias &c.* Matthæus verò in humanam ejus generationem concionatur inquit: *Liber generationis Jesu Christi: &c.* Hominis verò conformatione habet hoc Evangelium à Christi Nativitate. Leonis specie Marcus à prophético Spiritu ex alto adveniente hominibus initium fecit, inquit: *Initium Evangelij Jesu Christi, ut scriptum est in Prophetis; Ecce ego mitto Angelum meum, &c.* His vero sic se habentibus, imperiti & temerarij sunt omnes, qui abrogant ideam Evangelij, & sive plures, sive pauciores, quàm quæ dictæ sunt, circumferunt Evangeliorum facies.

Catechumeni.

Post divinorum Evangeliorum lectionem, preces & petitiones interim fiunt, pro ipsiſ Catechumenis, fidelibus, & ipſo Pontifice. D. August. serm. 137. de Tempore; *Ecce post sermonem sit Missa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis.* Quibus expletis Diaconuſtribus vocibus clamat. *Quicumque Catechumeni recedite.* Catechumeni & nondum admissi ad Christi mysteria foras migrant; quoniam ad sacrificium processurus sacerdos nefas est interesse illos, qui non sunt mysteriis initiati, Cabaſilas in Liturgia cap. 23. & de his nos diximus supra cap. 20. Hinc Chryſost. in Matth. homil. 24. *Mysteria clausis januis celebrantur, ut eos, qui nondum initiati sunt, adesse prohibemus: non quia infirmitatem aliquam mysteriorum esse deprehendamus, sed quia ad participationem eorum, illi adhuc quos arcemus, infirmi sunt.* Et idem D. Chryſost. homil. 4. in Matth. *Ut inter fideles infidelesque distinguas, solo celebrandi mysterii tempore dignosci possunt, dum videlicet alios excludi videris, alios vero intus teneri.*

Offertoriuſ

Sacrorum ad sanctam Mensam depositio sepulturam designat, & resurrectionem, & illinc assumptionem: meritò sancti Patris ita perfici hæc & offerri censuerunt. Ablutio manuum innuit nobis sacerdotibus, ut puri conscientia, mente & cogitatione, quæ sunt manus animarum noſtrarum, cum timore & mansuetudine, & clementia omni accedamus ad sanctam Mensam. Et diximus nos supra cap. 10, ubi de Offertoriis.

Manuum ablutio.

Manuum Ablutio indicat, ut Sacerdos à peccatis sit mundatus. Cyrillus Hierosolymit. Catech. 5. Arystig. Vidistis igitur aquam manibus Diaconum porrigentem sacer-

sacerdoti, & illis, qui circum altare Dei stabant Presbyteris: num ideo prorsus dabat, ut sordes corporis abluerentur? nequaquam: sed illa manuum ablutio symbolum est oportere nos à peccatis omnibus & iniquitatibus mundari: non de auditis David mysteria ista tractantem & dicentem. *Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine.*

Januarum Clausio. (ut mos est Græcorum Liturgia,) & super has Veli, seu Cortinarum explicatio, quod aër appellatur: Divinorum velatio noctem indicat illam, in qua discipuli proditio processit; & ad Caipham & Annam abductio & alia, quæ tunc contigerunt: Quam ob rem hoc velamen *Aër* nominatus est, quia occultatus ab eo tenebrosus aër dictæ noctis, designatur. Sublato aëre & velo contracto, januisque apertis, tempus matutinum illud innuitur, quando post mortem & sepulturam resurrexit: ac etiam manifestata sunt nobis & revelata omnia antiquæ legis arcana. Vel etiam dicas ex velo amoto Cæli aperaturem denotari D. Chrysof. in cap. 1. ad Ephes. homil. 3. his verbis. *Quando autem precamur pariter omnes: dum vides vela sublata, tu cogita cælum ipsum reserari, Angelosque descendere.* Velum dicitur etiam propter Apollolum inquam: *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Jesu Christi, quam renovavit nobis viam salutis novam & viventem per velamen:* id est, per carnem suam. S. Germanus in Theoria.

Deinde progreditur Sacerdos cum fiducia ad thronum gratiæ Dei, cum veraci corde, conferens sermones cum Deo, non jam per nubes, ut aliquando Moses in Tabernaculo Testimonij, sed revelata facie gloriam Domini oculis cernens: ac sanctæ Trinitatis divina cognitione & fide initiatur. Deinde populus vice Cherubicarum virtutum, & quadriformium animalium clamabat, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth;* i.e. ter Sanctus: & unus Deus virtutum: singularis, natura in Trinitate.

Flabella, quæ super sacrificio tenent in manibus Diaconi Græci, ut in Liturgia D. Basilij, de quibus nos diximus supra etiam in cap. 35. Hæc inquam indicant Seraphim sex alis prædita, & multi oculorum Cherubim effigiem. Dicimus igitur semper & inseparabiliter adfuisse virtutes cœlestes unâ cum Domino Christo: præcipuè verò in nocte, qua traditus est: Eæ verò cernentes in Christum execrationes, colaphorum inflictiones, ludibria Judæorum, aliaque omnia tremenda: admirantes & stupefactos in singulis, quæ fiebant longanimitatis & patientiæ magnitudinem: velantes suas facies se avertentibus; & iterum Domini majestatem reverentes, ad se redibant; id autem faciebant usque ad ejus in Cruce exaltationem, quæ gloria potius est, ac non dedecus: hæc enim est initium operationum, & virtutum divinarum; hinc terræmotus, trium horarum tenebræ, veli & petrarum disruptio, monumentorum patefactio & mortuorum resurrectio, & alia quæcunque. Itaque, per hujusmodi Flabella, contegi alarum compage id quod Deitatis ignotum est & occultum, indicatur, refert S. Germanus in Theoria.

Elatio autem in altum venerandi corporis repræsentat Crucis elationem, & mortem in ea, & ipsam resurrectionem. Quod autem Sacerdos ter faciat in aëre signum Crucis cum venerabili, & vivifico pane, innuit Sanctissimæ Trinitatis

mysterium: passus est enim Filius, & sermo Dei, beneplacito coæterni Dei, & Patris, cooperatiene Spiritus sancti Ex S. Germano in sua Theoria. Unde D. Chrysof. homil. 60. ad Antioch. Popul. inquit. *Cum ergo Sacerdotem videris offerentem non ut Sacerdotem putes hoc facientem, sed invisibiliter Christimanum extensam.*

*Sancta
Sanctis.*

Quoniam non absolute omnibus Sacramentorum communio est licita, ipse Sacerdos quoque non omnes vocat: sed vivifico pane accepto, & ostenso, eo qui digni sunt ipsius participes futuri, vocat & ait: *Sancta Sanctis.* Propemodum dicens: Ecce panis vitæ, quem videtis. Accurrite ergo, participes futuri, sed non omnes; sed si quis Sanctus. Sancta enim Sanctis solum permittuntur. Sanctos autem hic non dicit virtute perfectos, sed quicumque ad illam tendunt perfectionem, sed nondum sunt assequuti; etenim eos nihil prohibet Sanctorum effectos mysteriorum participes, sanctificari: & Apostolus scribens ad universum populum, inquit: *Fratres sancti vocationis supercælestis participes, donec ei conjuncti sumus, aptamque compagem & connexionem servamus, vivimus, vitam & sanctificationem per sacramenta ab illo capite, & corde trahimus; postquam autem abscissi fuerimus & à sanctissimi corporis integritate exciderimus, frustra sacra mysteria gustamus, nec enim transmittetur vita ad membra mortua & abscissa.* Et ideo cum clamavit Sacerdos; *Sancta Sanctis,* fideles contra exclamant. *Unus sanctus, unus Dominus Jesus Christus in gloria Dei Patris.* De quibus vide Cabasilam cap. 36.

*Oratio
Dominicalis.*

Dicitur in Missa Oratio Dominicalis: ut D. Hieronym. lib. 3. adversus Pelagium inquit. *Sic enim Christus docuit Apostolos suos, ut quotidie in corporis illius sacrificio, credentes audeant loqui Pater noster, qui es in cælis, &c.* Et Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. inquit. *Deinde dicitis illam orationem, super propitiationis hostiam, quam Salvator discipulis suis tradidit, cum pura conscientia Patrem nuncupantes Deum, atque dicentes Pater noster, qui es &c.*

*Osculum
Pacis.*

Peracta Dominica oratione Osculum pacis præstatur Cyll. Hierosolym. Catech. 5. inquit. *Deinde clamat Diaconus: osculemini vos invicem: atque tunc mutuo nos osculo salutamus; non hoc ita accipias quasi osculum illud sit ejusmodi, quale in foro inter communes amicos esse consuevit, sed hoc osculum animas mutuo conciliat, & omnis iniuriæ oblivionem illis spondet.* & D. Chrysof. lib. 1. de Compunctione cordis. *Osculum pacis porrigere tempore quo afferuntur munera, in usu est: sed vere orne plures ex vobis labiis tantum hoc faciant, cum Christus non ex ore sed ex corde pacem desideret & affectu velit proximum, non labiis salutari.*

*Fractio
Panis.*

Ex hujusmodi Panis fractione immensus Christi amor ostenditur. Chrysof. 1. ad Corinth. homil. 24. ait. *Sed quare addit Paulus Panem scilicet, quem frangimus? hoc in Eucharistia videre licet, in Cruce autem minime, sed omnino contrarium: os enim ejus (inquit) non conteretur: sed quod in Cruce passus non est, id in oblatione patitur, & propter te sustinet, ut omnes satiet.*

*De ritu
ferventis
aqua in
Calice.*

Præter vinum & aquam frigidam, quæ à principio sacrificij in Calice miscent, ac temperant; insundunt Græci etiam aquam ferventem in Calicem, peracta jam consecratione, immediate ante Communionem. Et quamvis Balsamon in responsione 18. ad quæ

ad quæſita Marci Patriarchæ Alexand. veluti id fieri ad demonſtrandum, quod ſanguis & aqua, quæ fluxerunt è ſancto latere Salvatoris tempore paſſionis ejus, vivifica eſſe conſtet, quæ ferventia effluerunt, quod etiam retulit. S. Germanus patriarcha Conſtantinopolitanus, qui floruit anno 730. in Theoria Liturgiæ: ſed quod ex vivo latere efflueriat, ſano modo intelligendum (nam ex D. Jo. poſt emiſſum ſpiritum unus miles lancea latuſejuſ aperuit) & vivum. latus appellat propter Divinitatem: Quare non ex vivo, ſed veluti ex vivo corpore manaſſe dicendum eſt: miraculoſè enim ex mortuo corpore veluti ex vivo ſanguis & aqua effluerunt: eſtque hoc modo triplex miraculum: quod ex mortuo corpore, quòd ſanguis & aqua, & ea calida, effluerint. Et ita immerito Græcoſà Latinis reprehenſos, voluit Arcadius de Concordia Eccleſiæ occidentalis & orientalis lib. 3. cap. 39. Voluit Angelus Roccha in Libello de ſolenni Communionem ſummi Pontif. quæſt. 5. Per aquam calefactam vino mixtam Populum charitate ferventem, atque ad martyrii paſſionem præparatum ſignificari poſſe, ut in Apocal. cap. 3. & 17. Hinc, ut inquit Papias, Calix potionem calidam, vel Paſſionem; vel Hieronymo teſte, mortificationem carnis, ſeu animum ad martyrium ſemper paratum ſignificat: ſive ut Origeni placet, paſſionem dolorum, aut martyrii, quod ſine Igne, & fervore charitatis eſſe non poteſt. Quem profectò fidei, vel charitatis fervorem, ut videre eſt in Miſſa SS. Baſilij & Chryſoſtomi, inſinuunt Græci, dum æquam calidam calefactam, ſeu fervidam vino jam conſecrato adjuungunt. Caterum, circa prædictum Græcorum Ritum Innocentius Papa IV. in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Regiſtro Bullarum Pontific. ſui anno 11. ſuper Ritibus Græcorum, qui tolerari, vel tolereri non poſſint, num. 7. inquit *Porro in apoſitione aqua, ſive frigida, ſive calida, ſive tepida, in Altaris ſacrificio ſuam, ſi velint, conſuetudinem Græci ſequantur; dummodo credant & aſſerant, quod ſervata Canonis forma, conſiciatur pariter de utraque.*

Quid maximè in Communionem agendum? Chryſoſt. homil. 83. in Matth. inquit. *Christus gratias egit, antequam diſcipulis daret, ut etiam à gratiarum aſtione incipiamus: poſteaquam dedit, & hymnum cecinit, ut & nos ſimiliter faciamus.* Communionio.

Communicare pueros & infantem; fuit antiquitus in uſum etiam in occidentali Eccleſia, ut reſert Clemens Rom. lib. 8. Conſtitut. Apoſtol. cap. 20. ſed potiſſimum hoc etiam in præſenti ſervatur apud Græcoſ, ut pueris porrigant Euchariſtiam; cum iſti propter innocentiam nullum ponant, neque poſſint ponere cibum, unde Sacramentum illis inſallibiliter conferat gratiam: Quod miraculo comprobatum eſt Conſtantinopoli tempore Juſtiniani Imp. reſert Evagr. Eccleſiaſt. hiſt. lib. 4. cap. 35. & Nicephorus lib. 17. cap. 25. Verum eſt etiam, veteres Latinos aliquando communicaffe infantem, ſed ſub una ſpecie tantum; nimirum inſtillando in os eorum aliquid ſanguinis Domini, cum non poſſint illi ſolidum cibum ſumere. Hugo de ſancto Victore de Sacram. lib. 1. cap. 20. D. Auguſt. epiſt. 23. ad Bonifacium, & idem epiſt. 107. quæ conſuetudo non ſolum in toto oriente, & alicubi in occidento approbata præſcis temporibus: Poſtmodum crescente numero Fidelium, & reſiſcente charitate, cum minori cura, ac diligentia Sacramenta adminiſtrarentur, magis ac decentiam, & reverentiam

rentiam sacramenti expedire visum est, si parvulis ante usum rationis sacramentum denegaretur, quam si aliquali utilitati eorum provideretur. Quocirca si vellent Græci se in hoc conformes reddere Romanæ Ecclesiæ, melius facerent, quam si perstant in antiqua eorum consuetudine, ut inquit Arcudius de concordia Ecclesiæ orientalis & occidentalis lib. 3. cap. 40. quod etiam damnat Pius Papa V. in Brevi anno 1564. 18. Febr. impresso apud Quarantam in summa Bullarij pag. mihi 267.

*Communi-
o sub
specie vi-
ni tantum*

Non solum apud præscos Græcos Patres fuit retentus usus se communicandi sub unica specie Panis; verum etiam urgente necessitate conferebatur Eucharistia sub unica specie vini tantum: Nam & pueris post Baptismum conferebatur Eucharistia sub specie vini tantum, ut diximus supra. Ac etiam Eucharistia sub specie vini dabatur interdum ægrotis, qui præ morbi vehementia panem consecratum deglutire non poterant: ut Lindanus ex Concilij Carthaginensis Decreto lib. 4. Panopliæ Evangelicæ cap. 56. his verbis. *Quare videre est, tunc unius speciei communionem fuisse nonnullis etiam magni nominis Ecclesiis, etsi non omnibus nec toto orbe solemniter usitatum. Quid quod alicubi videre est, fuisse interdum ægrotis sacram administratam Eucharistiam sub una Vini specie, cum Panem sacrum non possent præ morbi vehementia sumere aut deglutire.* Hæc Lindanus. Verba verò Concilij Carthaginensis 4. cap. 76. & 26. quæst. 6. is qui cap. 8. hæc sunt. *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrænesin versus fuerit; dent testimonium, qui eum audiverunt, & accipiat pœnitentiam: Etsi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.* Ita phræneticus moriturus sub vini specie Eucharistia dabatur. Quod etiam ex Concilio Toletano sancitum: nec mirum; quoniam sub qualibet parte Hostiæ consecratæ, & qualibet vini consecratî, totus est Christus. Ut ex Concilio Florentino de Sacram. Eucharist. Quod etiam refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ orientalis & occidentalis lib. 3. cap. 40.

*Communi-
o infir-
morum.*

Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, usq; ad annum prætextu infirmorum, ut de illa videlicet ipsos communicent, quasi majoris efficaciam: non referent; liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, & per quindecim dies, & non longiori temporis spatio conservare, nec per diurnam reservationem reddatur minus habile ad sumendum. Ut in Bulla Innoc. IV. super Ritib. Græcor. relata in summa Quarantæ pag. 265. n. 8. & fuit etiam supra dictum c. 13. & propter eam talis abusus graviter reprehenditur à Divo Ambrosio lib. 5. de Sacrament. cap. 4.

*Sacramen-
tum pœ-
nitentiæ.*

In casu necessitatis presbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere, dummodo utantur forma præscripta in Concilio Florentino; & postea, si voluerint, dicant orationem deprecativam, quam pro forma hujusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt.

*Matrimo-
nium:*

Tollendus Græcorum abusus ubi est, ut vir atque uxor simul, & eodem tempore eidem Presbytero confiteantur. Ita ex Brevi Clementis Papæ VIII. anno 1597. impresso in summa Quarantæ pag. mihi 261.

De sacra-

Presbyteri Græci Baptizatos chrisinate in fronte non consignant; Et soli Episcopi consi-

consignant chrismate in fronte Baptizatos, ut in Bulla Innocentii IV. de Ritibus Græcorum. Episcopi Latini infantes, seu alios Baptizatos à Presbyteris Græcis de sancto Chrismate in fronte consignatos, confirmant: & tutius videtur, ut cum cautela, & sub conditione id faciant (nempe; *Si es confirmatus, ego te non confirmo, sed si non es confirmatus, ego te consigno signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris &c.*) Præsertim, cum verisimiliter dubitari potest, quod ab Episcopis Græcis fuerint baptizati. Ut ex Brevi Clementis Papæ VIII. super aliquibus Græcorum Ritibus, impresso in Bullario Quarantæ.

Singuli Episcopi in suis Ecclesiis in die Cœnæ Domini possunt secundum formam Ecclesiæ Chrismata conficere, ex Balsamo quidem, & oleo Olivarum: nam Spiritus sancti donum in Chrismatis unctione confertur. Sed si suum antiquum ritum in hoc Græci potius servare voluerint, videlicet quod Patriarcha una cum Archiepiscopis, & Episcopis ejus suffraganeis: & Archiepiscopi simul cum suffraganeis suis simul Chrismata conficiant in talium consuetudine tolerantur, ut in Bulla Innocentii IV. super Ritibus Græcorum: de qua in summa Quarantæ pag. mihi 264. num. 5.

Ordinati ab Episcopis schismaticis, aliàs ritè ordinati servata debita forma, recipiunt quidem ordinem, sed non executionem. Proinde ordinati ab Episcopis schismaticis, correcti, vel emendati reconciliandi sunt, & absolvendi cum pœnitentis salutaribus, dummodo errores vel saltem schisma ordinatoris abjurent in judicio, vel publicè, vel secretò pro qualitate facti. In ordinibus autem per eos alias ritè susceptis ministrare non permittantur, nisi cum ipsis super Irregularitate hujusmodi occasione contracta auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ fuerit dispensatum.

SACRAMENTO ordinis.

Non sunt admittendi Episcopi schismatici, sive pro ordinibus, sive pro aliis sacramentis conferendis, sed detinendi quo ad sancta Sedes Apostolica de super consulari & responsum habeatur.

Græci sine litteris dimissorii Episcopi Latini Diocæsani ad sacros Ordines promoti, suspensi sunt; et si suspensi suis ordinibus ministraverint, efficiuntur irregulares, sicut & Latini. Super hujusmodi autem & similibus irregularitatibus, dispensandi facultatem à sancta Sede Apostolica obtineri oportet.

Si Episcopus Latinus Græcum aliquem ordinare voluerit, qui à Presbytero Græco in Baptismo Chrismate in fronte de facto fuerit consignatus; debet illum antea confirmare, saltem sub conditione, *Nisi es confirmatus, &c.* Ita ex Brevi Clementis VIII. Papæ super Græcorum Ritibus ann. 1597. relato in summa Quarantæ pag. 261.

Episcopi Græci septem ordines secundum morem Ecclesiæ Romanæ de cetero conferant, cum huc usque tres de minoribus circa Ordinandos neglexisse dicantur: illi tamen qui jam sunt taliter ordinati, per eos tolerantur, ut in Bulla Innocentii IV. super Ritibus Græcorum, in summa Quarantæ pag. 265. num. 19.

Nunquam Monachis Græcis, seu Calogeris, animarum cura committatur, nisi ex necessitate, vel alia justa causa.

ANIMAM CURA.

Presbyteri seculares Græci, abjuratis schismate, & erroribus, atque in fide Catholica bene instructi, in Parochialibus, seu Curatis Ecclesiis Græcorum instrui possunt.

possunt. Ex Brevi Clementis Papæ VIII. super Ritibus Græcorum ann. 1597. impresso in summa Quarantæ pag. mihi 262.

Sacerdos quoque Conjugati, & alii, quibus Parochiarum cura, vel Ecclesiarum Parochialium regimen per Episcopos suos committitur, licite & liberè possint Parochianorum suorum confessiones audire, ipsique pœnitentiam injungere pro peccatis; Ut ex Bulla Innocentii IV. super Ritibus Græcorum impressa in summa Quarantæ pag. 265. n. 16.

In sacramento Ordinis utrum sola manuum impositio sit sufficiens materia in Ecclesia Græca absque unctioe, porrectione Calicis, & aliorum instrumentorum, sicut mos est in Ecclesia Latina. Articulis de Concordia Ecclesiæ occidentalis & orientalis lib. 6. cap. 7. quamvis in utraque Ecclesia velit solam manuum impositionem sufficientem esse materiam: nihilominus, quoniam satis ardua est quæstio: & hic Romæ annis præteritis iussu sumorum Pontificum Pauli V. & Urbani VIII. plures fuerunt super hoc articulo habitæ Congregationes: Nihil in hoc firmabo.

Diaconif-
sa apud
Græcos.

Diaconissarum munus jam diu apud Latinos cessavit. Apud Græcos de prædictis Ritibus recensentur à Matthæo Blastario in suo Nomocanone, ubi ita scribit: *Vetusti sane libri, qui Ceremonias omnium ordinationum complectuntur, etiam annos atatis, quotus esse oporteat Diaconissæ præscribitur; scilicet quadragesimum; Et habitum Monachalem, & eum quidem perfectum, & institutum vitæ, quod nimirum deceat eam cum viris virtute præstantibus certare. Præterea ea omnia peragi in ejus initiatione exceptis paucis tradunt, quæ & in Diaconorum solent. Quippe ad sacram mensam adducta, pallio Pontificis contegitur, extremitatibus Pallii à parte anteriori Pontificis pendentibus, ac prolatis illis verbis, Divina gratia, quæ infirma sanat: neutrum pedum ad genua flectat, sed tantum caput inclinat; impositaque illi manu Pontifex precatur, ut sine reprehensione ministerii opus perficiat, castitatem atque perfectam conversationem sectetur. Ac ita sacris edibus assidua præsto sit. Non autem permittit ei immaculata administrare Eucharistiæ mysteria; nec Flabellum in manu ipsi tradit, ut sit in ordinatione Diaconi sed Stulam Diaconorum subter Pallium Pontifex collo ejus imponit, deductis extremitatibus Stolæ ad partem anteriorem. Tempore vero Communionis post Diaconos divinorum mysteriorum participem efficit. Quæ accepto Calice ex manibus Pontificis impertit nemini, sed continuo ipsum Altari sacro imponit. Hæc Matthæus. Circa prædicta docet Turrianus, quod impositio manuum Diaconissæ non eximat eam ex ordine Laicorum: accipitur enim impositio pro benedictione. Unde potius abusus Græcorum erat, si qui solita forma verborum, quæ sacris ordinibus convenit, Diaconissam consecrabant; imò ipsi permittere ingredi Sanctuarium minus licebat, ex Can. 44. Laodicenf. & multo minus tangere Calicem. Omnium verò minimè fas erat accedere ad sacram Aram intra Sanctuarium & ibi sacris initiari: & ita latè refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ orientalis & occidentalis lib. 6. cap. 10. Sicuti nec permissum mulieribus Græcis servire ad Altare, sed ab illius ministerio repellantur omnino, ut in Bulla Innoc. IV. super Ritibus Græcorum apud Quarantam in sua summa pag. mihi 265. n. 14.*

Quam-

Quamvis Matrimonium sit indissolubile, ut quos Deus conjunxit, homo non *Matrimo-
nium.* sepat. Fuit tamen Græcorum erronea opinio, in causa fornicationis dirimi matrimonia, etiam quo ad vinculum, & omni ex parte solutionem, & ita intelligunt illud Evangelium Matth. 19. & plurimas in hoc rationes adducunt nempe: si Matrimonium sit inter Infideles & alter eorum efficiatur Fidelis, potest solvi etiam quo ad vinculum: cur igitur non in causa fornicationis? Ac etiam spiritualis fornicatio separat sponsum à sponsa; ita ut sponsus valeat aliam sibi deligere, cur hoc non admittatur in carnali conjugio? cum in carnali sit spiritualis significatio. Sed contra opinionem Græcorum est textus Rom. 7. illamque opinionem diffuse impugnat etiam Græcus Arcudius de Concordia Ecclesiæ orientalis & occidentalis lib. 7. cap. 5. cum seq.

Idèoque Clemens Papa VI. l. in Brevi de Ritib. Græcorum ann. 1597. impresso in summa Quarantæ pag. mihi 262. decrevit, ut Matrimonia inter conjuges Græcos dirimi, seu divortia quo ad vinculum fieri nullo modo permittantur aut patiantur; etsi quæ de facto processerint, nulla & irrita declarent.

Maritus Latinus uxoris Græcæ ritum non sequatur. Latina uxor non sequatur ritum Mariti Græci. Quod si fieri non possit, quisque conjugum in suo ritu, Catholico tamen, manere permittatur.

Proles sequatur patris ritum, nisi prævaluerit mater Latina.

Presbyter Græcus conjugatus ante sacrum sacrificium, seu sanctam Missam celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum, abstineat ab uxore. Ita in dicto Brevi Clem. VIII.

Lubet hic referre de cerimonia poculi vino pleni, quod Græcorum Presbyter *De ritu
Græcorum
in matri-
monio.* solet exhibere sponso, & sponsæ, dum eos in matrimonium conjungit. Cujus institutio forsitan processit; Quoniam illud poculum, Eucharistia percepta, ablutioni potissimum inservit; simul etiam communiorem vitam conjuges inter se acturos significat: Igitur absolutis sponsalibus, si voluerint simul etiam coronari, hoc est solenniter matrimonium contrahere, ingrediuntur templum accensis cereis, præeunte sacerdote cum thuribulo, ac suffimentis, & recitante Psalmum 127. Unde in Euchologio vetustissimo, quod asservatur in monasterio Cryptæ ferratæ, sic habetur: *Et postquam venerunt ante sanctuarium, manus non amplius tenent consortes, sed stant præ sacris foribus. Repositum est autem supra divinam mensam poculum habens præsanctificatâ, & corone due, item poculum vitreum vini plenum, Diacono dicente: In pace Dominum deprecatur. & infra ita m. f. At tenens poculum (hoc est Calicem) Sacerdos dicit, præsanctificata sancta sanctis: & eos participes efficit communionis: deinde recitat consequentem orationem. Deus qui omnia fecisti. Qua finita oratione, & ter exhibitâ ablutione in m. f. restituit poculum alicui, vel sicut nonnulli faciunt, frangit. Ubi per poculum intelligit vitreum, non autem Calicem, ubi erat Communio præsanctificata. Hæc de cerimonia, ex antiquis Euchologiis. Et notandum obiter, unicam speciem præsanctificatam sponso, & sponsæ distribui solitam fuisse. Quippe poculum vitreum vino minime consecrato plenum ablutioni eorum inserviebat. Ceterum quoniam bigamos non communicabant, imò in signum incontinentiæ, anno in-*

tegro à cõmmunione abstinere jubebant; idcirco postea fortassis eum modum dandi poculum invenerunt, qui Bigamis inserviebat, ut voluit Arcudius de Concordia Eccles. orient. & occident. lib. 7.

De Con-
jugio Gra-
corum in
sacris or-
dinibus.

Græcis, sive Latinis, sacris ordinibus initiatis, nunquam permissum fuit matrimonium inire Can. 51. quis eorum distinct. 22. Sanchez de Matrim. lib. 7. disput. 28. num. 3. quod etiam ab initio nascentis Ecclesiæ prohibitum fuit; ut in Can. 27. Apost. lib. 1. Qui ad Clerum proveci sunt, precipimus, ut si voluerint, uxores accipiant, sed Lectores & Cantores tantummodo. Et semper apud Græcos fuit irritum matrimonium contractum post ordines sacros, Azor, & Sanchez dict. num. 3. Quin imo ut Græcus saceris ordinibus post conjugium initiatus, non possit valide uxore mortua ad alias nuptias transire; ut post Azorium Sanchez allegatus num. 4.

Ea vero est differentia inter Græcos & Latinos in sacris ordinibus constitutos: Quod illis licuit post conjugium ad sacros ordines ascendere, & uti matrimonio ante contracto: quod Latinis est interdictum; ut constat ex capitulo cum olim, de Cleric. conjug. & cap. Syracusanæ 28. distinct. & Græcis quidem concedebatur usus matrimonii ante Ordinem initi, præter id tempus, quo altaris ministerio deservire, vel consuetudine, vel lege debent. Sanchez, ubi supra num. 5.

Sacerdotes Græci utentes matrimonio ante ordines inito, minime peccant, cap. aliter distinct. 31. cap. cum olim. de Cleric. conjug. cum aliis; quos refert, & sequitur Sanchez allegatus num. 6. Et de hujusmodi Græcorum Ritib. vide quæ etiam refert Arcudius de Concord. Eccles. occident. & orient. lib. 7. cap. 40.

De ritu
extrema
unctionis.

Mos est orientalis Ecclesiæ septem convocare Presbyteros, qui extremam unctionem ægrotis administrent. Septem autem Presbyteros, quos Græca exigit Ecclesia, sive propter septem peccata mortalia, sive propter mysterium Jubilæi, sive propter septem dona Spiritus sancti, sive propter septem Sacerdotes, qui divino iussu circumvenientes urbem Jericho septies tubis cecinerunt, atque mœnia diruerunt; ut etiam hic septem Sacerdotes malitiæ urbem, duraque mœnia altitudinum peccati demoliantur. In necessitate autem etiam tres Sacerdotes apud Græcos sufficiunt, propter potentiam Trinitatis. B. Thomas lib. 4. contra Gentiles cap. 83. inquit: *Quia hoc sacramentum perfecta curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ; competit huic sacramento, ut multi sacerdotes intersint, & ut oratio totius Ecclesiæ ad effectum hujus sacramenti coadjuvet.* Unde Jacobus dicit: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & Oratio fidei sanabit infirmum.* Si autem unus solus Presbyter adfit, intelligitur hoc sacramentum perficere in virtute totius Ecclesiæ, cujus Minister, & cujus personam gerit, & representat. Arcudius de Concord. Eccles. occident. & orientalis lib. 5. cap. 3.

De partibus corporis, quas unguunt Græci: convenit inter Græcos & Latinos, unctionem sacram solitam fieri ad expiandos, & sanctificandos sensus, per quos delinquimus. At verò in modo unguendi aliquo modo differunt inter se; Latini quidem in viris expressè unguunt oculos, aures, nares, os & manus propter quinque sensus; deinde renes, ubi sedes concupiscentiæ; & tandem pedes ob vim progressivam: in

fœmi-

fœminis ratione honestatis renēs non unguuntur. Græcorum vero Sacerdotes unguunt ægri frontem, mentum, ambas genas, ita ut fieri videatur Unctio admodum Crucis, deinde pectus, tum manus, idque ex utraque parte, postremo pedes. Arcudius de Concordia Ecclesiæ. occidentalis & orientalis lib. 5. cap. 7.

82. Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta præter Chrismā ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere; cum hujusmodi olea, nempe Catechumenorum, & Infantum, ab eis in ipsa oleorum, & sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur. Chrismā autem, quod non nisi ab Episcopo (etiam juxta eorum ritum,) benedici potest, cogantur accipere. Prohibeantur verò ab Episcopis Græcis externis Schismaticis, seu sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem non habentibus, illud accipere, vel eo uti. Uti in Brevi Papæ Clementis VIII. de Ritibus Græcorum ann. 1597. ut in summa Quarantæ pag. 261.

83. Græci in Unctionibus, quæ circa Baptisma fiunt, morem Ecclesiæ Romanæ teneant & observent. Ritus verò, quem habere dicuntur unguendi per totum baptizandorum corpora, si tolli sine scandalo, vel removeri non potest, cum sive fiat, sive non, quantum ad Baptismi efficaciam, vel effectum non multum referat, toleretur. Ut in Bulla Innocentii IV. Papæ super Ritibus Græcorum impressa in summa Quarantæ pag. 264. num. 1. & 2.

Græci inter ceteros ipsorum Ritus, aquam solenniter in festo Epiphaniæ purificant, & in Ecclesiæ vestibulo vase marmoreo clausam totum conservant anno, febricitantibusque concedunt tanquam febris expultricem. De quo ritu servari solito etiam à Monachis Græcis Cryptæ ferratæ in Agro Tusculano, refert Pius Papa II. in suis Commentariis lib. II. Quod inductum credo, quoniam Christus ea die tripliciter est nobis manifestatus gratia Spiritus sancti (cujus symbolum est Aqua) unde Patres Græci sanitatem ægrotis dicta aqua concedebant.

Et Clemens VIII. Papa in Brevi anno 1597. super Ritibus Græcorum, de quo in summa Bullarii per Quarantam pag. mihi 261. inquit: *Aqua ex Ritu Græcorum in die Epiphania, vel primo die mensis benedicta, conservetur in Ecclesia, ut illa fideles aspergantur.*

Missam celebrare non præsumant Græci, nisi prius compleverint officium matutinale. Ut ex Bulla Innocentii IV. super Ritibus Græcorum in summa Quarantæ pag. 245. num. 11.

Præterea dignum scitu est, quòd Quadragesimali tempore Græci Missarum solennia, exceptis Sabbato, & Dominica, minimè celebrant; sed præsanctificatis (sicut nos in die Parasceves) utuntur; ut nos diximus etiam supra in cap. 9. de antiquis Missæ Ritibus.

Abusus Græcorum, qui Latino more; ut quoque Latinorum, qui Græco Ritu Missas, & alia divina officia celebrabant; fuerunt omnes revocati, non obstantibus quibuscunque licentiis etiam à Sede Apostolica concessis, ut in Bulla Pii V. Papæ ann. 1566. XIII. Kal. Septemb.

mm 3 No

Notandum tamen in proposito, ut D. Gregor. Magnus, nisi forte alius quispiam ante illum, induxerit in Romana Ecclesia in gratiam Græcorum ad Synaxin confluentium, lectiones, quæ solent statis aliquot diebus Latinè simul & Græcè auditoribus recitari. Ut in hunc usque diem in Festo Nativitatis Dominicæ, Paschæ, Resurrectionis, & SS. Apostolorum Petri & Pauli Epistola & Evangelium Latinè & Græcè cantatur in solenni Missa Romani Pontificis. Ut notatur in Annotatione Liturgiæ S. Petri Antuerpiæ impressa ann. 1589.

*De Presbytero con-
celebrante
cum Episcopo.*

Est consuetudo Græcorum Presbyterorum, qui sæpenumero etiam extra ordinationem cum Episcopo concelebrant. Quod non improbat a simili consuetudine Latinorum, quando conferuntur sacri ordines: & refert Innoc. de Myster. Mysæ, usitatum fuisse aliquando in Ecclesia Romana, ut interdum Cardinales simul cum Pontifice consecrent. Verum quia apud Latinos auctores graves, multi præfenti consuetudini minus favent; idè diligentius hoc examinandum est. An plures Sacerdotes possint eandem hostiam consecrare; ita ut quisque consecret totam hostiam? Et communis sententia Theologorum in 4. dist. 13. quod possint plures id conficere, si omnes simul proferant & finiant verba consecrationis. Sed quaeritur secundo: An omnes consecrent, si unus in proferenda forma alterum antecedit? Et opinio probabilior videtur, tunc non consecrare omnes, sed eum qui prius dixit formam consecrationis; cæteros verò nihil efficere, etiam si sit Episcopus, qui Presbyteros ordinet. Durand. dist. 13. quæst. 3. Cajetanus patt. 3. quæst. 82. art. 2. Sorus dist. 13. quæst. 1. art. 2. Nam qui primus protulit, si ve sit Episcopus, si ve sit Sacerdos, consecrat; modò tunc habuerit intentionem consecrandi. Quod si non habuit intentionem consecrandi præveniendò Episcopum, tunc non consecrat, sed consecrat Episcopus; sed ipse Sacerdos, qui anticipavit, nihil facit, & ita refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ occidentalis & orientalis lib. 6. cap. 11.

Tolerandus est apud Græcos usus carniùm die Sabbati, ubi sine scandalo fieri potest; in locis tamen ipsorum & inter ipsos tantum.

*Jejunium
& abstinentia.*

Item tolerandum est, ut ad Jejunium eadem die Sabbati in Quadragesima, excepto uno Sabbato sancto, ex antiqua traditione non teneantur; sed duntaxat ad abstinentiam. Ut in bulla Innocentij IV. super Ritibus Græcorum.

In jejniis biduanis, vel triduanis, vel alia à Diœcesanis, vel in Jubilæis à summo Romano Pontifice indicis, dies Sabbati in eis comprehensus, vel præscriptus in alium diem pro plebibus Græcis, ab ipsis Diœcesanis Apostolica auctoritate sanctissimi D. N. Clementis VIII. permittitur commutari.

Si ipsi Græci ad observationem Jejuniorum & Vigiliarum Latinæ Ecclesiæ induci possent, optimum esset; sed non cogantur, cum ipsi qualibet hebdomada, & feria quarta & sexta jejunent. Ut ex brevi Clem. VIII. super Ritibus Græcorum anno 1597. relato in summa Quarantæ pap. 263.

*Non genu
flectere.*

Stare, & non genuflectere die Dominico Resurrectionis, ut mos Græcorum est, significat lapsuum nostrorum erectionem factam per triduanam Christi Resurrectionem. Non flectere genu ad Pentecosten usque, est septem dies post san-

sanctum Pascha in septem multiplicatos contineri dies Pentecostes. Nam septies septem quadraginta novem, & Dominico addito quinquaginta. Sanctus Germanus in Theoria pag. 2.

Humeralis Græci Pontificis ad exemplum Stolæ Aaron, quam gestabant Legales Pontifices, sudariis longis lævo humero circumponentes, ad significandum jugum mandatorum Christi. Humeralis autem, quo Episcopus circundatur, significat ovis pellem, quam errantem cum Dominus invenisset, super suis humeris assumpsit, & cum ijs, quæ non erraverant, recensuit. Habet autem & Cruces, quia Christus super humero ipse quoque gestavit Crucem suam. Præterea, qui volunt secundum Christum vivere, super humeris tollunt Crucem, id est, afflictionem; symbolum enim afflictionis Crux est. S. Germanus in Theoria.

Humeralis Pontificis.

Nec non prædictis etiam annectam, acriter contra Latinos conqueri Græcos, quod per illos fuerit Symbolo facta additio: Ad quod respondetur: Si recte velimus id considerare non additio illa fuit, sed expositio, sed explanatio, sed declaratio. Additio namque illa est, quæ contraria, aut saltem satis diversa dogmata introducit: quæ verò eadem similiaque profiteretur, declaratio, non additio est. Quippè si verum non esset, quod dicitur, fugienda utique hæc additio foret. Quod si verum est; & fidei Sanctorum consonans, ibi timemus timorem, ubi non est timor, & superstitioni magis quam pietati indulgemus. Multa Niceno symbolo secunda Synodus addidit de Divinitate Spiritus sancti, de Unitate Ecclesiæ, de Baptismate, de remissione peccatorum, de resurrectione mortuorum, de vita æterna. De quibus primum Concilium nullam omnino expedite mentionem fecerat. Multa præterea alij quoque Doctores, qui illis successerunt Latini, quam illi fecerant, tradidere; quæ tamen non additiones, sed declarationes fuerunt. Cur igitur & Catholicæ Ecclesiæ non licuerit hoc idem facere, simili Hæreticorum urgente necessitate? Et de his etiam supra in cap. 75. ubi de Traditionibus.

Additio ad symbolum.

Demum circa hujusmodi Ritus, quoniam ipsi Græci inter alias eorum blasphemias, ut dixi, nullum esse Defunctorum Purgatorium; Romanum Pontificem aliquam in eos jurisdictionem, vel auctoritatem habere negantes: Indulgentias & Ecclesiasticas Censuras ab illo concessas damnantes; Deiparæ Virginis, & Sanctorum festivitates ab Ecclesia indictas non observantes: Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suis infantibus in Baptismo exhibentes; inhumata Defunctorum cadavera superstitione plusquam barbara è sepulchris eruentes, igneque comburentes; Visitationem, Jurisdictionemque Ordinariorum locorum quos habitant, contemnentes, & suis opinionibus erroneis atque sacrilegis populos Latinos inficientes.

Propterea Ecclesiæ Græcorum, eorumque Prælati, & Administratores tam Regulares quam Sæculares, visitationi & superioritati Ordinariorum Latinorum, ubi illi habitant, subjiciuntur: non obstantibus quibuscunque Privilegiis, & gratiis, etiam ab Apostolica Sede indultis. Ita Pius Papa V. in Brevi anno 1564. 16. Febr. impresso apud Quarantam in summa Bullarum pag. mihi 267.

Subjiciuntur visitationi Ordinariorum.

De Indulgentiis. De Potestate easdem concedendi, & de earundem Distinctione.

Cum de Purgatorio dixerimus, ac etiam de Petri Principatu: aliquid de Indulgentiis annexere visum est, quæ à potestate successorum Petri pendent, & animabus Purgatorii suffragantur. Namque hæc omnia etiam à Schismaticis Græcis pertinaciter impugnantur, & damnantur. Indulgentia igitur est remissio pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debita, extra sacramentum facta, ex thesauri Ecclesiastici dispensatione. Toletus in summa lib. 6. cap. 21. in Princip.

Ad hoc duo consideranda circa peccatum mortale, nempe Aversio à Deo, & Conversio ad Creaturam inordinata: ex parte Aversionis debetur pœna damni, quæ est non videre Deum in æternum: ratione Conversionis, debetur pœna sensus, justè enim torquetur is, qui propter ipsam creaturam reliquit auctorem Deum. Catholica autem Ecclesia hoc tenet, & docet, ut etiam deleta culpa per misericordiam Dei, reservetur tamen à Divina Justitia satisfactio pro pœna: & propterea quamvis Contritione, & Confessione Misericordiæ Divinæ satisfiat; operibus tamen satisfactoriis ad Justitiam tenemur, ut ex Apostolo ad Roman. 8. cap. 23. *Stipendia peccati mors.* Nec profunt Indulgentiæ ad remissionem pœnarum ei, qui est in peccato mortali: ex D. Thoma ad part. 3. quæst. 27. art. 1. & virtute Indulgentiarum non remittitur culpa, docent Suarez Disp. 50. sect. 1. Cardin. Bellarm. de Indulgent. lib. 1. cap. 7. & nos in cap. 88. idem vidimus ex Adam, Moysè, David, &c. quod certè non esset, si remissa culpa, remitteretur etiam pœna: nec minus nos quotidie diceremus, quod propter peccata veniunt adversa. Adjicienda est igitur satisfactio divinæ Justitiæ etiam post reconciliationem; & hæc propter exuberantiam meritorum, seu potius satisfactionum Salvatoris nostri, Deiparæ Virginis, & Sanctorum: ex his enim constituitur ditissimus in Ecclesia thesaurus pro conferendis in pios fideles Indulgentiis. Minima proinde pœna, unoque verbere, unaq; sanguinis gutta, peccatis omnibus omnem debitam pœnam Christus exsolvere potuit: satisque minima pœna sufficiens erat ad omnem justitiæ expletionem.

Quatuor media docent Theologi, quibus sanguis Christi meruit nobis remissionem culpæ; eademque nobis ad condonationem pœnæ applicantur.

Est ergo primum participatio sacramentorum ex opere operato, ex quibus pars pœnæ debita peccatis, nobis remittitur. Dicitur pars, (& non tota pœna) alias sola tantum participatio sacramenti sufficeret animæ ad confirmationem plenitudinis gratiarum: quamvis culpa semper tota, & non in parte remittatur; cum hæc deleatur mediante Gratia, quæ non potest dividi respectu particularis peccati, & sit indivisibilis: ac etiam ex quo dicta pœna compatitur se cum Gratia Dei; ut ex flagellis & tribulationibus, quæ quotidie experitur Ecclesia, Christi sponsa; & propterea ex participatione sacramentorum per se solum pars pœnæ, & non tota aboletur.

Secundo,

Secundo, remittitur pœna per Charitatem, quæ idem posset operari, quod Martyrium ex 1. epist. D. Petri cap. 4. vers. 9. *Charitas operis multitudinem peccatorum. & ex Cantic. cap. 18. vers. 8. Fortis est ut mors dilectio.*

Tertio, remittitur pœna ex operibus satisfactoriis: etenim sicuti nos Deum offendimus in bonis fortuna, corporis, vel animæ; ita condécens est, ut cleemosynis, jejuniis, orationibus, & similibus nos Deum honoremus.

Quarto, & facilius remittitur pœna ex bono Indulgentiarum usu, quoniam sicuti Jesu Christi satisfactio regulariter nobis applicatur mediantibus sacramentis, charitate, ac etiam pœnalibus operibus; ita extra ordinem de eadem satisfactioe nos participamus ab eo, qui potestatem habet dispensandi Indulgentias ex thesauris, quos Christus Ecclesiæ suæ reliquit.

Diximus supra, quod temporales pœnæ remittuntur nobis per Indulgentias, quæ se non extendunt ad pœnas æternas, cum à culpa proveniant, nec ad eos, qui Deo non sint reconciliati. Et quamvis aliquando publicentur *Indulgentia à culpa, & pœna*: intelliguntur tamen, quod tunc temporis conferatur potestas Confessariis approbatis absolvendi pœnitentes à Censuris Ecclesiasticis, & ab omni casu reservato absque exceptione: vel quod intelligatur talis Indulgentia de pœna remissæ culpæ.

Et circa potestatem conferendi Indulgentias, quam Christus tradidit Petro, *Potestas & Successoribus*: habemus textum apud Matth. cap. 16. vers. 19. dicit Petro: *Tr*^{conferen-}
bi dabo claves Regni Cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum &^{di indul-}
in cœlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Sancti Cy-^{gentias.}
prianus, Ambrosius, & Augustinus notant in hunc locum verborum generalitatem, nempe: *Quodcunque*; per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & præcipitur credere, quod quæcunque sint pœna, vel culpa, dummodo à Petro super terram solutæ, ea quoque sint soluta in cœlis. At quoniam Jesus Christus utitur eodem themate loquens Apostolis in plurali numero apud eundem Matthæum cap. 18. vers. 18. *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Et apud Joann: cap. 20. vers. 21. *Quorum remisseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ecclesia nos inde docet, ut potestas conferendi Indulgentias, competat de jure divino directè Papæ legitimo Petri successori, ac Episcopis: illi absque exceptione, & generaliter; cæteris particulariter; & determinatè circa sibi subjectos: certum est autem, quod summus Pontifex habens auctoritatem, & jurisdictionem supra Episcopos, tanquam partem gregis, potest ille eorundem auctoritatem limitare, & restringere, ut sic putaverit expedire, sanctus Thomas in supplem. part. 3. quæst. 26. art. 1. & 3. Concilium Lateranens. Can. 62. cap. nostro, & cap. cum ex antiquorum, de Pœnis, & Remission. etenim in dicto Lateranensi fuit decretum, quod Archiepiscopus in sua provincia, & Episcopus in sua Diœcesi possent concedere annum Indulgentiæ in die Dedicationis Ecclesiæ, & in anniversario ejusdem 40. dies; si bonum expedierit.

Infertur ex his, quod suprema, & absoluta potestas conferendi, & dispensandi indulgentias pertineat ad illum, cui dictum est: *Pasce oves meas: Pasce Agnos meos.* Sed tamen est ipse summus Pontifex in hoc solum fidus dispensator: ut expediens judicabit Joann. 12. vers. 15. & 17. *Et hic jam quaritur, ut inter dispensatores fidelis quis inveniatur.* Ut habetur etiam in cap. cum ex eo, extr. de pœnit. & remiss. & D. Thom. 4. sent. distinct. 20. quæst. 1. artic. 5. & idem in supplem. part. 3. quæst. 25. art. 2. & 3.

Ipsa vero concedendarum Indulgentiarum potestas summo Pontifici collata, probatur non solum prædicto Christi oraculo ad Petrum & ejus successores pronuntiato, nempe: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum:* Sed & ratione ipsa suadetur; quod si erga Ecclesiam ita Christus fuit misericors, ut eam Sacerdotibus per Vicarium suum tradiderit potestatem, qua à culpa, & pœna æterna absolventur animæ; ejusdem misericordiæ consentaneum fuit, in suprema Ecclesiæ potestate alia relinquere media, per quæ à Purgatorii pœnis possent eadem animæ liberari.

Porro ex multorum sententia eadem potestas colligitur etiam ex sancti Pauli epist. ad Coloss. cap. 1. *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Ex quibus Apostoli verbis Origenes, atque Augustinus probant quoque Indulgentias.

Ideoque Apost. 2. Corinth. cap. 2. Jam indulgens absolvit incestuosum illum, quem prioribus literis tradiderat Satanæ, & inquit: *Cui aliquid donastis & ego; nam & ego quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur à Satana.* Et ita intelligunt Ambros. Anselmus, ac Dionys.

Plerique vero Patrum, & Theologorum confirmant hanc potestatem Indulgentiarum, ex Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Et ex illo Apostolici symboli articulo *Sanctorum Communionem* confitemur.

Quid requiratur.

Advertendum ex his, quod Indulgentiæ tantum valeant, quantum pronuntiantur: dummodo adsit auctoritas dantis; charitas accipientis, & pietas causæ; ut propterea possit dari major, & minor Indulgentia, S. Thomas in supplem. part. 3. quæst. 25. art. 2.

Indulgentia etiam pro subsidio temporali.

Ac etiam pro subsidio temporali conferri valent Indulgentiæ; si sint ordinata hæc temporalia ad spiritualia, nec intercedat labeles simoniæ, ut dicta quæst. 25. art. 3. Quoniam præter collectas, quarum meminerunt Paulus 1. Corinth. 16. & Tertull. in Apolog. quæ olim fiebant in templis Christianorum: quasque in concione ipsemet supremus Pontifex indicabat, ut Christianis, qui Hierosolymis exuti bonis, & fortunis fuerant, subsidia transmitterentur; idem Apostolus adhortans Corinthios ad supplendam bonis temporalibus, quibus abundabant, pauperum ministrorum Christi, ut eorum opera bona Corinthiorum egestati in bonis spiritualibus essent supplemento, inquit 2. Corinth. cap. 8. *In presenti tempore vestra abundantia illorum (scilicet pauperum ministrorum Christi) inopiam suppleat; ut & illorum abundantia vestra inopia sit supplementum.* Ex quo patet Apostolico etiam exemplo elemosynas exigi occasione Indulgentiarum.

Ex dicta libera potestate, quam habet Papa concedendi Indulgentias, variae distinctiones Indulgentiarum deducuntur: sicuti dum confertur *Indulgentia unius Quadrantena, seu Quadragesima*: quae non aliud denotat, quam condonationem ejusdem poenae, qua poenitentia Ecclesiastica quadraginta dierum fuisset deleta: sicuti etiam *Indulgentia septennii, seu decenni*, est illa, cujus poenam poenitentia totidem annorum remisisset; talis est illa, quam Innocentius IV. Papa concedit toties, quoties iis, qui pro Christianissimo Rege ad Deum orarent, de qua D. Thomas in 4. distinct. 20. quaest. 1. art. 3. & refert Navarrus de Oratoris, & horis Canonicis num. 90. Et in hoc advertendum, quod in poenitentis septem, decem, aut duodecim annorum intererant aliqui particulares dies, quibus magis arctam faciebat poenitens poenitentiam, quam in caeteris diebus, ut in Canon. Presbyter. distinct. 82. ubi de Presbytero fornicatore, & similibus.

Distinctio
indulgentiarum.

C A P. XCIII.

De Jubilæo, & Anno sancto.

Jubilæum additur Indulgentiae: & Primo, publicatur propter evidentem causam, & magis universalem, quam illa aliarum Indulgentiarum. Secundò, defert secum gaudium magnum, & jubilum in domo Dei. Tertiò, confertur tunc potestas omnibus Confessariis (ab Ordinario approbatis) absolvendi ab omnibus Casibus reservatis, & ab omnibus Censuris, Excommunicationibus etiam majoribus, suspensionibus Officiorum, seu Beneficiorum, & Interdictis, ac etiam confertur auctoritas commutandi Vota, absque exceptione, præter Votum Religionis, Castitatis perpetuae, & peregrinandi Romam, Jerusalem, seu Galitiam.

Fuerat de hoc figura Jubilæum illud, quod in Levitico cap. 25. vers. 9. ibi: *Clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra: sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae, ipse est enim jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque adiet ad familiam pristinam, quia jubilæus est, & quinquagesimus annus, &c.* Erant præterea leges hujus Judaici Jubilæi, quod serviliberi devenirent, obligationes delerentur, debita remitterentur, patceretur injuriis, & quisque possessionem terrarum, quas alienaverat, recuperabat.

At quoniam *Omnia in figuris contingebant illis*. 1. Corinth. 10. vers. 11. fuit opportunè habitum, ut Christianorum Jubilæum etiam indicaretur, quod prius nisi semel in quolibet sæculo publicabatur, ut in Extravagante Bonifacii VII. ibi: *Et quolibet centesimo anno deinceps securura*. Quam sanè verustam institutionem anni centesimi non vana Gentilium superstitione circa sæculares ludos, sed Religioso cultu, & Christianorum concursu Romæ celebrandum, Bonifacius VIII. Papa in suo decreto confirmavit. Nam sicut in Mosæico Jubilæo quisque revertebatur ad possessionem suam & ad familiam pristinam, sic quoque Christus Dominus per mortem suam, mediantibus sacramentis, peccatorum remissionem condonat, à Diaboli tyrannide liberavit, & Paradisi januam nobis aperuit,

*Centesimo lubi-
lai per
Bonifacii* Bonifacius VIII. igitur, ex Cajetanorum familia Romanus Pontif. ann. 1300. ut in sua Extravaganti continetur. Incipit: *Antiquorum habet fida relatio*: tit. de Pœnit. & remiss. centesimo quoque anno visitantibus basilicas Apostolorum Petri & Pauli plenissimam peccatorum veniam concedit. Quanquam hoc institutum non à Bonifacio primum, sed bene renovatum ex plurimorum testimonio, ut infra.

*Renovatio cente-
simi de-
creta.* De quo Torfellinus in histor. Virginis Lauretanæ lib. 1. cap. 15. inquit: *Annum sacularem vel instituit, vel instauravit.* Angelus Pientinus Dominicanus lib. 2. cap. 7. de Jubil. inquit: *Antiquorum habet fida relatio*: nempe longe ante Bonifacium consuevisse celebrari centesimum, quin immo Pancirolus in lib. *De Tesori nascosti di Roma*, testatur ante mille annos Fideles Romam accessisse quolibet centesimo: etiam de prædicta Antiquitate Navarrus in Commentar. Indulgentiarum. Sanctus Antoninus part. 1. summæ tit. 10. cap. 10. præter alios multos, quos refert eruditus D. Andreas Victorelius in Historia Jubilæi Pontificii part. 1. qui omnes quamvis de Antiquitate testantur, ignorant tamen ejusdem originem.

*Jubilæum
de quibus
ab solvat.* Et advertendum circa prædictum Jubilæum, seu centesimum Bonifacii, dum ipse in suo Diplomate inquit: *Omniur suorum concedimus veniam peccatorum*: non id intelligendum de culpa peccatorum, quæ sacramentali absolutione delentur, sed de pœnis temporalibus debitis culpæ remissæ, nec remittuntur pœnæ temporales nisi prius remissa culpa, nec profunt indulgentiæ ad remissionem pœnarum ei, qui est in peccato mortali, ut ex D. Thom. ad part. 3. quæst. 27. art. 1. & vidimus supra in cap. 92. de Indulgentiis.

*Centesimo
simus re-
dactus ad
50. annos* De concursu Peregrinorum ad Urbem in dicto centesimo Bonifacii refert præter cæteros S. Antoninus part. 1. tit. 20. cap. 8. §. II. *Ex omni autem natione, quæ sub cœlo dactus ad est fidelium, & mares, & fœmine ad eam Indulgentiam profecti sunt, adeo ut communiter dicatur, quod sine Romanis solum ex Peregrinis ducenta millia hominum essent per totum illum annum in Urbe sine iis, qui erant in via: & satis copiosè provisum est de victualibus.* & idem refert Joann. Villanus, Trithemius & alii.

Clemens VI. Papa dum esset Avinioni anno primo Pontificatus sui redegit ad annum quinquagesimum Jubilæum celebrandum; jam à Bonifacio centesimo quoque anno statutum: cum in hoc à Romano populo fuisset ille requisitus, ut in sua extravag. incip. *Unigenitus*, de Pœn. & Remiss. his verbis: *Attendentes & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis.* Cujus restrictionis prætextus; quod pauci propter vitæ brevitate ad centesimum annum valerent pervenire, ut idem Pontif. testatur in dicta extravag. & numerus annorum quinquaginta, ad quos fuit redactus Pontificius Jubilæus, processit: quoniam annus quinquagesimus in lege Mosaiica Jubilæus erat remissionis & gaudii: ac etiam quinquagesimus numerus in veteri Testamento ex legis datione; & in novo ex visibili Spiritus sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio; singulariter honoratur: ut in eadem extravag.

*Visitatio
Basilica-
1170.* Quanvis Bonifacius in sua Decretali, incipit: *Antiquorum habet fida relatio*; decreverit in quolibet centesimo remissionem omnium peccatorum visitantibus so- lummo-

lummodo Basilicas sanctorum Petri & Pauli; Clemens nihilominus in reductione ad Quinquagesimum annum, superaddidit, ut visitaretur etiam Lateranensis Ecclesia, ut in prædicta extravag. *Unigenitus*. Sicuti & Urbanus VI. dein voluit etiam visitari in Jubilæo Ecclesiam sanctæ Mariæ Majoris: ut testatur Paulus II. in Decretali *Ineffabilis providentia*. & idem refert etiam Sixtus IV. in Decretali, *Pastoris aeterni*.

Urbanus VI. Papæ præterea restrinxit quoque annum Jubilæi celebrandum singulis triginta tribus annis, quamvis idem superveniente morte non illum celebrasset: & quanquam non reperitur Decretalis dicti Urbani. Nobis tamen hoc patet ex Brevi Bonifacii IX. Papæ, incipit: *Exigunt devotionis integritas, & fidei puritas*, ad Richardum Angliæ regem, his verbis: *Urbanus VI. statuit, ut universi Christi fideles verè pœnitentes, & confessi, qui in anno à Nativitate Domini Jesu Christi MCCCXC. instante tunc futuro, & deinceps perpetuis temporibus de 33. in 33. annos Apostolorum Petri & Pauli Basilicas de Urbe, & Lateranens. & sanctæ Mariæ Majoris Ecclesias visitassent, &c.* Et similiter hoc idem testatur Paulus II. Papa in sua Constitut. incipit: *Ineffabilis*. his verbis: *Et deinde Urbanus VI. in sua obedientia nuncupans, provide considerans, quod ætas hominum amplius solito in dies laberetur pauciores, & desiderans, quam plurimos ejusdem Indulgentiæ fieri participes, cum ad annum quinquagesimum propter brevitatem vite plurimi hominum minime perveniant; ut populorum augetur devotio, fides splenderet, & charitas amplius incalesceret, de Fratrum suorum consilio annum quinquagesimum supradictum ad 33. reducens: statuit, quod universi fideles verè pœnitentes, & confessi, qui in anno à Nativitate MCCCXC: & deinceps perpetuis temporibus de 33. annis in 33. annos Basilicas Apostolorum, & Lateranens. & S. Mariæ Majoris prædictæ Urbis Ecclesias, causa devotionis, modo præmisso visitaverint, eandem consequantur remissionem, & veniam peccatorum.* Et idem testatur Sixtus IV. in Decretali, incipit: *Pastoris aeterni*. ac etiam Julius III. in Decret. *Pastores ovium*. Ut etiam hoc idem testantur plurimi Historici relati per D. Andream Victorellum in historia Jubilæi Pontificii part. 2. sed in hoc notandum, quod Pontifex Bonifacius IX. annum Jubilæum tertio celebravit ab Urbano VI. indictum anno Christi 1390. ut volunt dictus Victorellus & plurimi Historici. Unde plurimi exterarum partium Peregrini se in hoc deceperunt, qui ad Urbem advenerunt etiam anno 1400. inhærentes dispositionibus Bonifacii VIII. & Clementis VI. circa annum Jubilæi centesimum & quinquagesimum.

Nicolaus vero Papa V. post sedata schismata, & alias procellas sanctæ Ecclesiæ, confirmavit constitutionem Clementis VI. Papæ circa Jubilæum ab illo redactum ad singulos quinquagesimos annos, ut in Decretali ejusdem Nicolai anno 1449. incip. *Immensa, & innumerabilia &c.* & subdit: *Statuimus, & ordinamus, ut omnes Christi fideles, qui verè pœnitentes, & confessi juxta formam in ipsis litteris comprehensam, in anno Nativitatis Domini Jesu Christi 1450 proxime futuro præfatas sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas, & Lateranens. & beatæ Mariæ Majoris Ecclesias visitaverint: omnium peccatorum suorum plenariam Indulgentiam consequantur.*

Jubilæus
ad annos
25.

Paulus II. Papa & ipse reduxit annum Jubilæi ad singulos 25. annos, ut in ejus Decretali anno 1470. sexto Pontificatus sui incipit: *Ineffabilis providentia summi Patris. & subdit: Annum trigesimum tertium hujusmodi ad annum 25. reducentes auctoritate scientia, & potestate præmissis, statuimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus annus Jubilæi, cum omnibus, & singulis Indulgentiis, & peccatorum remissionibus, &c.* Sed idem Pontifex Paulus morte præventus anno 1471. ejusdem successor Sixtus IV. Jubilæum celebravit anno 1475. ut in Decretali etiam ejusdem Sixti incipit: *Quemadmodum, &c.* his verbis: *Nos qui (dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) fuimus, Divina disponente Clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, ejusdem Pauli prædecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia, & singula in eisdem litteris suis contenta, approbantes, similiter statuimus, & ordinamus, &c.*

Alexander VI. Borgia successivè anno 1500. annum Jubilæi celebravit, quem idem ante publicaverat anno 1498.

Clemens VII. Medices Jubilæum celebravit ann. 1525. juxta dispositionem Pauli II. singulis quibusque annis 25. quem idem antea publicaverat, ut in Constitut. *Inter sollicitudines & curas.*

Julius III. Papa de Monte celebravit Jubilæum anno 1550. de quo ante Constitutionem fecerat Paulus III. qui morte præventus attingere non potuit; ut de aliis etiam summis Pontificibus diximus supra: & quoniam Vacante Sede Pauli III. non prius electus fuit in summum Pontificem dictus Julius III. propterea aperitio Portarum sanctarum dilata fuit usq; ad XXIV. Febr. diem Natalem sancti Matthiæ Apostoli, sicuti in anno sequenti 1551. clausæ fuere eadem die, ut testantur Panvinus, Ciacconus & alii.

Gregorius XIII. Bononiensis ex familia Boncompagni annum Jubilæi 1575. celebravit, ut in ejus Decretali incipit: *Dominus & Redemptor noster Jesus, &c.* qui fuit publicatus anno antecedenti 1574. die Dominica VI. Idus Maji.

Clemens VIII. Florentinus ex Aldrobandina familia ann. 1600. Jubilæum celebravit, quem ante XIX. Maji 1599. idem indicaverat, ut in ejus Decretali incipit: *Annus Domini placabilis, &c.*

Sicuti etiam Urbanus VIII. celebravit Jubilæum anno 1625.

Porta sancta aperitur & claudit.
Circa vero Ritum in anno Jubilæi de Aperitione Portæ sanctæ, post aliquam ipsius perquisitionem, adhuc illius originem adinvenire nequivi. Sancta dicitur Porta; quod supernæ Civitatis aditum, seu figura quædam insinuate videatur. Quo vero ad illius mysterium, ut refert Angelus Pientinus de Jubilæo lib. 3. cap. 6. aperitur Porta illa in ipsius Anni sancti inchoatione, primò, ut intelligatur eo anno nulli non patere Ecclesiam; nulli, si Jubilæum lucrari velit, ejus ingressus denegari; & quam vis quicumque in graviora prolaberetur facinora, ut ex Ecclesiæ limitibus pelleretur, quousque demandatas pœnitentias absolvisset. Qui ergo præsertim Jubilæi Anno extrinseco quoque signo pœnitentiam demonstraverit; Porta illa omnibus aperitur: quod à Sophonia Propheta cap. 1. indicatur his verbis: *Et erit in die illa, dicit Domi-*

inus, Vox clamoris de Porta Piscium. Piscium quippe nomine Christianos quandoque intelligi debere ex Parabola Matth. 13. Sagenæ missæ in Mare, & ex omni genere Piscium congreganti. Rursus ditissimus Ecclesiæ thesaurus Jubilæi tempore largius elargiri designatur; propterea materialis Ecclesiæ Porta eo Anno referatur, quo thesauri illius insolita indicetur distributio. Postremo si ob commissa crimina, & ob pœnas propterea subeundas Porta Cœli omnibus intercluditur; ut ex fatuarum Virginum Parabola Matth. 25. sacri Jubilæi virtute utraque dimittuntur & Cœli janua illis, qui Jubilæi participes effecti fuerint, sic referatur; ut in eo statu in felicissimum Abrahæ sinum ab Angelis deferri valeant.

Porro à summo Ecclesiæ Antistite Porta sancta referatur, ut significetur illum tantum illius ditissimi thesauri claves habere, ejusque januam aperire, quatenus ei expedire videbitur, ut non incongruè de eo dici possit Apoc. 3. *Aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Rursus Petro ejusque successoribus illius cœlestis Civitatis claves à Christo collatæ fuerunt, dum dicitur apud Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, &c. Et tibi dabo Claves Regni Cœlorum.*

A quo aperitur?

Nec absque mysterio tribus iētibus Porta illa à summo Pontif. aperitur; quoniam thesaurus ille cunctis Christianis communicatur, qui tribus terrarum partibus continentur; nimirum Europæ, Africa, & Asia. Deinde cum ex sacri Jubilæi solenniis, qui in Cœlo, qui in terra, nec non qui in Purgatorio sunt; maximo cum afficiantur gaudio, id quoque sensibili signo innuitur, dum Porta illa trina mallei percussione convenit aperiri.

Tribus iētibus aperitur.

Verum eum quatuor Ecclesias visere jubentur, quicumque Jubilæi participes fieri concupiscunt; & in earum qualibet Porta illa, quæ merito sancta dicitur, debeat apèriri; ad hoc exercendum munus Papa suos destinat Legatos, ut hoc quoque pacto maxima prorsusque insolita ipsius thesauri insinuetur erogatio: & eos omnes, præsertim, qui Ecclesias illas adierint, Sanctorum meritis ditiores fieri designentur, ut in dicta Extravag. Bonif. VIII.

Quatuor Porta aperiuntur.

Porta illa, quæ adveniente Anno Jubilæi aperiri consuevit: eodem Jubilæi Anno peracto non absque solennitate clauditur ab eodem: quoniam supremus Jubilæi fructus nempe cœlestis, sempiternæque vitæ acquisitio illius interclusione demonstratur, ut inquit D. Gregor. *Ad illud enim convivium quisquis semel intraverit, ulterius non exibat.* Rursus convenientissimè statutum est, ut Anno Jubilæi clauso Porta illa claudatur, quo designetur periculum, ne superveniat obstinationis nox, quando nemo potest operari, quibus unà cum fatuis Virginibus claudatur salutis janua, eisque à Domino dicatur Matth. 25,

Clauditur Porta.

Nescio vos.

De Indulgentiis pro Mortuis.

A Nimæ, quæ in statu gratiæ ex hac vita decesserunt : S. Sedis auctoritate Jesu Christi, & Sanctorum satisfactionem recipiunt, cum illis Indulgentiæ (ut mos est) *per modum suffragii* applicantur, quæ verba non aliud significant, nisi talis applicatio; *Non fiat per modum juridicæ absolutionis; sed per modum piæ, & certæ solutionis.* Navarr. de Jubilæo, not. 22. 4. Cardinal. Bellarmin. de Indulgent. cap. 14. ad quam sufficit auctoritas Papæ. Secundò, requiritur, ut interveniat rationabilis causa, respiciens gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ suæ. Tertò, ut is, qui hanc charitatem erga Defunctos exercet, totum compleat, quod requiritur ad Indulgentiam; & ut magis profit, quod hic non reperitur in mortali peccato: tunc enim certum est, tale suffragium non fore defunctis animabus inutile, qui nobiscum in charitate Deo communicant; quamvis in igne cruciati reperiuntur quacunquè majori pœna vitæ hujus, ut inquit August. in Psalm. 37. ibi: *Quia dicitur salvus erit, contemnitur ille ignis; ita planè quamvis salvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quicquid potest homo pati in hac vita.* Et idem voluit Greg. in Psalm. 3. pœnit. Beda in eundem Psalm. & S. Bernardus serm. de obitu Umberti Monachi.

Quod autem vivorum suffragia defunctis proficua sint, præter auctoritates Patrum, de quibus diximus nos supra cap. 89. probatur etiam ex apparitionibus, quæ leguntur apud sanctum Augustinum in lib. de Cura pro Mortuis cap. 4. & in Enchiridio cap. 109. ibi: *Neque negandum est Defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel elemosynæ in Ecclesia fiunt.* Ac etiam idem refert S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 40. & Gregorius Turonens. lib. de Gloria Confessorum cap. 5. ex quibus infertur, quod pœna pœnitentiæ in hac vita; & propterea nil absurdum, cum fit mentio sex, decem, aut centum mille annorum Indulgentiæ, quoniam juxta antiquum Ecclesiæ rigorem concedebatur pœnitentiæ septem, decem, & duodecim annorum cuilibet peccato: & in Concilio Elibertino cap. 5. dabatur pœnitentiæ quinque annorum propter homicidium casuale, & annorum septem, quando illud fuisset ex proposito, & in cap. 64. ejusdem Concilii dabatur pœnitentiæ decem annorum propter adulterium, & in Canon. Presbyter. distinct. 82. eadem pœna injungebatur Presbytero fornicanti.

Certum est igitur ex his Theologorum axioma, quod Indulgentia tunc utilis, & infallibilis sit; *Si adsit in concedente auctoritas, in causa pietas, & in suscipiente charitas:* Contra erroneam illorum opinionem, qui sibi suadent elevationem spiritus solum sibi sufficere pro Indulgentia, seu Jubilæo, ut in hoc adimpleatur, quod dicitur in Psalm. 61. *Mendaces filii hominum in stateris suis.*

De Antiquitate Indulgentiarum.

DEi Filius apud sanctum Joannem cap. 5. vers. 14. remisit Paralytico pœnam peccatorum his verbis: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Eadem remissio, quoad culpam, & pœnam facta est Adultera, Joann. 8. vers. 10. ibi: *Vade, jam amplius noli peccare:* ut notavit sanctus Augustinus in tract. 3. in Joannem: *Si peccatorum fautor esset, diceret, nec ego te condemnabo, vade, & vive, ut vis; de mea liberatione esto securus, ego quantumcunque peccaveris, te ab omni pœna etiam gehenne, & inferni terroribus liberabo, non hoc dixit, &c.*

Corinthii instanter rogarunt Paulum, ut remitteret pœnam, quam ordinaverat incestuosus, quod in Christi persona concessit, ut in 2. Corinth. cap. 2. vers. 10. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego, quod donavi, si quod donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur à Satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.* Ita hunc locum exponunt Theodoret. & S. Thomas: & non ambigendum, quin S. Petrus potuisset etiam eximere à morte Ananiam, & Saphiram tribuendo illis Indulgentiam; eorundem demeritis non obstantibus, si id expediens reputasset.

In sæculo Apostolis subsequenti, circa remissionem, quam Episcopi faciebant ad intercessionem, & preces Martyrum, Tertull. in lib. ad Martyres cap. 1. appellat Indulgentias pacem his verbis: *Quam Pacem, quidam in Ecclesia non habentes, à Martyribus in carere exorare consueverunt:* ut notat Pamelius in hunc locum num. 12. ac etiam scribit Cyprianus lib. 15. cap. 3. ubi idem admonet Martyres considerare, pro quibus intercedant.

Tertio, & quarto sæculo sunt antiqua Concilia Oecuménica, & Provincialia, in quibus Indulgentiæ pœnitentibus condonantur, juxta Episcoporum judicium, cum ante fuissent decretæ pœnæ delictis respondentes, ut in Nicena Synodo I. Can. 12. *Licebit Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare.* & paulo ante: *Placuit Synodo, licet indigni sint misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi.* & in Concilio Ancyr. Can. 5. *Statuimus ut Episcopi, modo conversationis examinato, potestatem habeant, vel utendi clementia, vel plus temporis adjiciendi.* & in Concil. Laodicens. Can. 2. *Oportet, ut parvo tempore transacto vacent orationibus, & jejniis, quibus etiam juxta Indulgentiam communionem reddi decrevimus.*

Quinto, & sexto sæculo S. Gregorius Magnus confert Indulgentias his, qui inviserent stationes Romæ; refert D. Thom. 1. Sent. distinct. 20. quæst. 1. art. 13. quæstiuncula secunda.

Septimo, & octavo sæculo, S. Leo Papa concedit Indulgentias Ecclesiis Germaniæ & Galliæ, ut scribit Ludgerus S. Sviviberto, ut in tom. 2. Surii in vita ejusdem sancti ibi: *Leo multa alia Monasteria, & Altaria, & Capellas per Alemanniam, & Galliam consecravit, ubique multas indulgentias conferendo.*

Sergius Papa annò 884. concedit indulgentias trium annorum, & trium quadragenarum iis, qui visita. ent Romæ Ecclesiam S. Martini ad Montes in die festivitatis,

ut videre est in antiquo marmore ad altare ejusdem Ecclesiæ: unde non est apparens, quod S. Gregorius, S. Leo, & Sergius. voluissent indulgentias concedere in Ecclesia, quando non licuisset eisdem.

Præterea in Concilio generali Claramontano anno 1116. Urbanus Papa concedit plenariam Indulgentiam his, qui ad recuperationem terræ sanctæ militarent. Et anno 1213. summus Pontifex Innocentius III. promulgat Indulgentiam plenariam pro subventionem terræ sanctæ, & in Concilio generali deinde celebrato anno 1215. apud Lateranum inter alia ibi actum fuit de corrigendo abusu Indulgentiarum quarundam, ut refertur in cap. cum ex eo, de pœnitent. & remissi. & de simili correctione Indulgentiarum facta in Concilio Lugdunensi: refertur in capitulo I. de Pœnit. & Remissi. in 6. & in Concilio generali Constantiensi. (ubi VViclefus fuit condemnatus) Martinus V. concedit plenariam Indulgentiam, ut in sess. 8. Demum Concilium Tridentinum pronuntiat anathema contra negantes usum Indulgentiarum, ut in sess. 25. decret. de Indulgentiis ibi: *Cum potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usæ fuerit, usum Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet. & præcipit: eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant, &c.*

Confirmantur prædicta ex miraculis, quæ pluribus in locis operatus est sanctus Bernardus prædicando Indulgentias publicatas per Papam Eugenium his, qui proficiscerentur ad Bellum Hierosolymitanum, ut ex eodem Bernard. lib. 2. de considerat. & lib. 3. ejusdem vitæ, cap. 4.

Et hæc ad solatium Catholicorum; ac simul ad sectariorum parænesin, de Indulgentiis satis sint dicta.

C A P. XCVI.

De Limbo sanctorum Patrum.

Quoniam de Purgatorio, & Fruitione Sanctorum diximus supra, aliquid etiam pro complemento operis, de Limbo, & Inferno annectamus. Duplex supponitur Limbus, vel ubi animæ Justorum ante adventum Christi permanebant; vel ubi Infantes, qui nondum baptizati moriuntur, damnantur.

Quoad primum, nempe de Limbo sanctorum Patrum; omnes confitentur fuisse sinum Abrahamæ, in quo Lazarus quiescebat apud Lucam cap. 16. Et quamvis ex communi ferè omnium sententia hæc sit historia, nihilominus quando etiam esset parabola: certum est Christum Dominum fuisse loquutum juxta communem omnium sensum; ut tunc temporis communiter omnes crederent; fuisse sinum Abrahamæ, cognitum Hebræis, & hunc denotantem locum quietis instar portus, ad quem naufragantes confugerent, ut exponit Theophylactus, ut etiam Christus Dominus intellexit apud Matth. 8. *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abrahamæ, Isaac, & Jacob in Regno Cælorum.*

Notum

Notum est omnibus Paradisum terrestre clausum fuisse primis parentibus, eorumque posteris, donec in diem Ascensionis duxit secum Christus in cœlum sanctos Patres, quos ex Limbo eduxerat, ut inquit Apostol. ad Ephes. 4. vers. 8. *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* Hinc quomodo negari valet, fuisse locum, ubi tam grandis captivorum multitudo Liberatorem suum expectaret? ut verè fuit Limbus, de quo loquimur.

Hunc locum fuisse sub terra, docet nos Apostolorum Symbolum: *Descendit ad inferos.* & Princeps Apostolorum prædicat Israelitis post Spiritus sancti adventum, in Actis cap. 2. *Vin Israëlita, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, &c. quem Deus suscitavit, solutus doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: David enim dicit in eum: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* & infra in dicto cap. 2. vers. 31. *Providens loquutus est de resurrectione Christi; quia neque derelictus est in inferno: neque caro ejus vidit corruptionem.*

Idem S. Petrus scribit in 1. epist. cap. 3. vers. 19. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritu veniens, prædicavit.* Nempe quod Christus veniens Spiritu (id est quoad animam) prædicaverit spiritibus, qui erant in Limbo; etenim de Damnatis id intelligi non potest, quorum desperata erat salus: maxime cum loquatur Petrus de his, qui in carcere erant, & consequenter hodie non reperiuntur in carcere; ut erant jam sancti Patres in Limbo.

S. Irenæus de mora Christi cum Patribus in Limbo lib. 4. cap. 45. quam prædicationem ibi ipse habuerit, inquit: *Eapropter Dominum in ea, quæ sunt sub terra descendisse; Evangelizantem & illis adventum suum, remissum peccatum, &c.*

Et quod Christus retraxerit ex Limbo animas sanctorum Patrum. Origen. homil. 15. in Genes. *Quod dixit ad Latronem: Hodie mecum eris in Paradiso; hoc non illi soli dictum est, sed & omnibus Sanctis intellige, pro quibus in inferna descenderat.*

Quod Christus Liberator fuerit mortuorum, S. Athanasius homilia de Semente ait: *Jesus autem propter nos mortuus est, descendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedens, non solum liber, sed & Liberator mortuorum erat.*

Et S. Chrylostomus appropriat prædictionem Isaïæ animabus in Limbo homil. 5. de Resurrect. *Hodie Sol justitiæ Christus ascendit evangelizatis Sanctorum animis ab inferis, elevans secum corpora Sanctorum.* & infra: *Exclamaverunt qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione umbrae mortis, lux orta est eis.* Sicuti etiam idem Isaïas cap. 45. vers. 2. & 3. *Portas æreas conteram, & velles ferreos confringam, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.*

S. Hieronymus explicans in proposito verba Jacob, inquit epist. 25. cap. 5. *Descendam ad filium meum lugens in infernum: quia necdum paradisi januam Christus effregerat, necdum flammam illam romphaam, & vertiginem præsentium Cherubim sanguis ejus extinxerat.*

Sanctus Augustinus declarans promissionem Christi ad latronem, quod non intelligatur de cælo Empyreo, epist. 17. ad Dardanum sic inquit: Neque enim ipso die in cælo futurus erat homo Christus Jesus, sed in inferno secundum animam, in sepulchro autem secundum carnem; & de carne quidem quod eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est Evangelium. Quod vero illa anima in infernum descendit, Apostolica doctrina prædicat. Quamobrem S. Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet, ubi de ipso prædictum esse demonstrat: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Hæc Augustinus quod idem sapius confirmat, ut in epist. 99. ad Evod. lib. 20. de Civitate Dei cap. 15. in Psalm. 85. & tract. 110. in Joannem.

C A P. XCVII.

De Limbo Puerorum, & de peccato

Originali.

Est alius locus pariter Limbus nuncupatus, ubi, qui mortui nascuntur, & alii infantes, qui absque lavacro Baptismi decedunt; à visione beatifica propter originale peccatum penitus excluduntur, ut dixit Jesus apud Joann. cap. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto; non potest introire in regnum cælorum.* ut etiam de Circumcisione in antiquo Testamento, Genes. c. 17. vers. 14. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.*

De primo, nempe de Baptismo, cujus Arca fuit figura, loquitur S. Petrus epistol. 1. cap. 3. vers. 20. & 21. *Quando in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id est octo anime salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis formæ, salvos fecit Baptisma.* De secundo, nempe de Circumcisione, fuit figura, quod legitur in lib. Josue cap. 5. vers. 2. *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israël:* qualis circumcisio ex cultro lapideo denotabat, quod quis in terram promissam non ingrederetur, nisi Petra angularis, quæ Christus est, non applicasset virtutem ex Sacramentis.

Hoc autem provenit, ex quo nos omnes in peccato concepti sumus, quamvis ex laudabilibus parentibus, ut inquit Rufin. in Psalm. 50. *David natus erat de Jesse, viro iusto, & conjugæ ejus: quid est ergo, quod de se dicit: In iniquitatibus conceptus sum? nisi quia trahitur iniquitas ex Adam: nemo nascitur nisi trahens culpam, & culpa pœnam?* Sicut etiam Apostolus natus ex laudabili tribu Benjamin, ut ipse de se ad Philipp. cap. 3. vers. 5. *Ex genere Israël, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum emulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.* Et nihilominus confitetur se natum in peccato, ut ad Ephes. cap. 2. vers. 3. *Eramus natura filii iræ, sicut & ceteri.*

Idem hoc manifestè indicat S. Ambrosius in Apol. David cap. 11. *Antequam nascamur, maculamur contagio.* Et S. Hieronymus in epistola ad Lætiam: *Christiani non nascuntur, sed fiunt.* quam eandem sententiam ante pronuntiaverat Tertullian. in Apolog. cap. 17.

Concilium Melevitanum Can. 2. inquit: *Item placuit ut quicumque parvulos recen-
center ab uteris matrum baptizandos neget, aut dicit in remissionem quidem peccatorum
eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro
expietur, anathema sit.*

Concilium Florentinum sessio. ultima: *Illorum animas, qui in actuali peccato,
vel solo originali decedunt; mox in infernum descendere: poenis tamen disparibus pu-
niendos.*

Sed ceteris omiſſis adducam solum S. Augustinum epist. 28. ad Hieronym. his
verbis: *Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine sacramen-
ti ejus participatione de vita exerunt: hic profecto, & contra Apostolicam predicationem
venit, & totam condemnat Ecclesiam, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo vivifi-
cari omnino non posse, &c.* idem testatur Augustinus in epist. 106. ad Paulinum, & lib.
1. de Orig. Anim. cap. 9. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 23.

Item de peccato Originali non solum habemus Regis Prophetæ dictum in *De Origi-*
Pſalm. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater* *nali pec-*
mea. Sed etiam tergeminum suppetit D. Pauli testimonium ad Roman. 5. *Per u-*
num hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes ho-
mines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Alterum: *Sicut in Adam omnes mo-*
riuntur; ita & in Christo omnes vivificabuntur. Tertium: *Erasmus natura filii iræ sicut*
cateri. ubi Gloss. interlinearis, Natura, id est per parentes, & Augustin. Natura, id
est originaliter.

Hanc Catholicam veritatem testati sunt nobis alii quoque Patres, ex quibus O-
rigen. homil. 8. in Levit. inquit: *Quacunque anima in carne nascitur; iniquitatis, &
peccati sordibus polluitur, propter quod dictum est: Nemo mundus à sordibus, nec infans cujus
est unius diei vita super terram.* & S. Cyprian. lib. 3. epist. 8. *Infans recens natus nihil
peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima
nativitate contraxit.* & S. Ambros. inquit: *Antequam nascimur, maculamur contra-
gione, & ante usuram lucis, originis ipsius excipimus injuriam; in iniquitate concipimur.
& infra: Omnes homines sub peccato nascimur.*

Et quatenus figmentum hoc esse contendant Sectarii; asserentes se non intelli-
gere, quomodo omnes homines peccaverint in Adamo: aut quomodo Adami pecca-
tum traducatur in omnes homines. Nam hoc præmissio ex Augustino de Morib.
Eccles. c. 22. *Nihil esse ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.* Quod-
que plerique Theologorum tradunt, & explicant, peccatum originale eodem mo-
mento ab anima contrahit, quo per seminalem generationem unitur corpori ex ter-
reno Adam infecto procedenti. Primum illud, quod Sectarii non intelligunt, ab
eodem discimus Augustin. lib. 3. de Peccat. Merit. & Remiss. *In Adam omnes tunc pec-
caverunt, quando ejus natura illa insita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes illi unus
fuerunt, & quicquid erat in futura propagine, vira unius hominis continebat.* & idem
lib. 4. cap. contra duas Epistolas Pelag. inquit: *Restat ut in illo primo homine pec-
casse omnes intelligantur, quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccavit.* Cum quo

consentit S. Hilarius super verbis Apost. ad Roman. 5. *In quo omnes peccaverant, dicens: Manifestum in Adam omnes peccasse quasi in massa.*

Ab eodem Augustino discimus illud secundum, quod non intelligunt circa peccati traductionem; illam enim explicat his verbis lib. 5. ad Jul. cap. 3. *Profecto aut utrumque vitium ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vase vitiato, ubi occulta justitia Divina legis includitur, & subdit: Quid autem horum sit verius, libentius disco, quam dico; ne audeam docere, quod nescio.*

Confitebuntur Catholici ex prædictis, ut pro his, qui rationis usum habuere, duo in fine mundi loca sint remanura; nempe Paradisum pro Beatis, & infernum pro damnatis. Præterea quod infantes, qui ante usum rationis moriuntur, & qui Baptisma in remedium originalis peccati non fuerint consequuti, isti damnabuntur, nec unquam essentiam beatificam Dei videbunt: locus autem in quo permanebunt isti, juxta communiorem sententiam, erit pars superior inferni (de quo infra solum restat dicendum) S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Durandus, & alii in lib. 4. Sententiarum distinct. 45. & Albertus in part. 2. summæ quæst. 113. & hoc solum inter tantos Theologos interest, quod alii constituunt infantes in parte inferni altiore, quam Limbum puerorum appellant: alii cum cæteris damnatis eos locum habere pronuntiant.

C A P. XCVIII.

De Inferno.

Quamvis Christus uti homo fuerit mortuus, & tanquam Deus satisfecerit, adeo ut minima ejusdem actio, sola gutta ejus sanguinis, lachryma oculorum ejus plenè de rigore justitiæ satisfecisset: nihilominus ultra passus est, & fuit *Copiosa apud eum redemptio*, ut in Psal. 129. sicuti testantur Joann. cap. 13. *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* & ipse Christus apud Lucam cap. 13. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar, &c.*

Sed non propterea censentur ullo unquam tempore remissæ pœnæ, quibus damnati in inferno cruciantur, ut credidere aliqui ex impiis Hæreticis futurum post diem Judicii.

Hanc veritatem apertè docet Propheta Isaias cap. 33. vers. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* & idem in fine suæ prophetiæ loquens de prævaricatoribus inquit: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*

Et Christus ipsemet Judex contra impios sententiam fulminabit apud Matth. cap. 25. vers. 41. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis ejus.*

Et alibi apud Matth. Christus assimilat paleas ipsis reprobis ibi: *Paleas autem comburet ignis inextinguibilis. Quod expertus est infelix Dives, qui Abrahæ dixit apud Lucam cap. 16. Crucior in hac flamma.*

Similiter

Similiter Apostolus Judas in sua epist. Catholica loquens de Sodoma & Gommorra, vers. 7. inquit: *Ignis aeterni pœnam sustinentes.*

Et in Apocalypsi cap. 21. vers. 8. *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardentis igne, & sulphure, quod est mors secunda.*

Dicta sunt hæc circa pœnam sensus: nempe de inferni horrore, miserandis pœnarum generibus, nec non earundem pœnarum acerbitate, ac de ejusdem ignis perpetuitate. Pœna autem essentialis, & principalior damnatorum in inferno, est privatio Divinæ visionis; quamvis reperiantur homines in mundo non apprehendentes hanc privationem hujus beatificæ visionis, quam non meditationes, potius quam de ea scribentes, exoremus Deum, ut per immensam sui misericordiam liberet nos ab his omnibus malis.

C A P. XCIX.

De Resurrectione Mortuorum.

PRædictis videtur annectendum etiam de Mortuorum Resurrectione, qua seculi sa inanes essent Indulgentiæ, Purgatorium, Fructio Sanctorum, Limbus & Infernus, de quibus diximus.

De hac igitur Mortuorum Resurrectione Apost. 1. Corinth. cap. 15. inquit: *Ecce mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus. & S. Damascen. lib. 4. Cecidit hoc corpus per mortem, quod in novissimo die de terra resurget.* Unde S. August. lib. 8. de Trinitat. *Resurgere nihil aliud est quam reviviscere; non autem reviviscit, nisi idem numero:* & Theologi omnes advertunt, quod si anima aliud assumeret in resurrectione corpus; quam quod in vita possedit, & in morte reliquit, hæc non esset Resurrectio, sed Assumptio. Quemadmodum Dei Filium in Incarnatione assumpsisse dicimus naturam humanam in unitatem suppositi. Dicimus etiam cum anima hominis secundum substantiam sit rationalis, & sensibilis: hoc sufficit, ut sit idem numero homo: nam potentia sensitivæ, quæ corrumpuntur, non possunt totaliter tollere identitatem animalis, cum sint accidentales proprietates: ex supplemento D. Thom. quæst. 79. art. 2. Dicimus etiam, ut pulveres humani corporis oporteat redire ad eandem partem corporis, quæ in eis dissoluta est; dummodo servetur eadem species; & congruentius videtur, quod servetur in resurrectione situs partium quantum ad partes accidentales; ut sunt ungues &c. dicta quæst. 79. art. 3. Item resurgent intestina plena nobilissimis humoribus; ac etiam capilli, & ungues, quæ sunt ad conservationem partium: urina, & alix superfluitates, quæ expelluntur à natura, non erunt, nec semen, quod est solum ad perfectionem speciei, non autem individui, ut in quæst. 70. d. supplementi.

Idque adeo verum est, ut idem Apostolus dicat: *Omnes resurrecturos in mensura ætatis plenitudinis Christi.* Hoc est in ætate, quam habuerunt, aut habituri fuerant circa trigelimum tertium annum. Non resurgent ejusdem staturæ, sed in quantitate, quæ debebatur in individuo, si natura non errasset: resurgent autem in diversis sexibus, sed non erit libido incitans, ut ex quæst. 81. dicti supplementi.

Neque

Neque his obsistunt verba S. Pauli : *Surget Corpus spiritale*. Quia ut exponit August. *Spirituale dixit ; non quia ipsum corpus spiritale erit ; sed quia vivificante spiritu, immortale atque incorruptibile permanebit*. subditque : *Sic autem tunc dicitur spiritale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus ; sicut nunc animale dicitur, cum tamen non inveniatur non anima esse sed corpus*.

Non esurient neque siti-ent.

Et ex hoc etiam tollitur, quod aliqui insipientes futurum supponunt ; si resurgant ut egeant cibis, ac potibus, & subsint aliis necessitatibus, quibus subsunt corpora : siquidem ut supra eundem Pauli textum notat S. Ambros. *Animale corpus est, dum cibis sustentatur, ut vivat : spiritale autem, cum horum nullo indigebit conversum ad vitam*. & Anselmus ibidem inquit : *Surget corpus spiritale ; id est nullis alimentis indigens, ab anima separari jam non valens*. Advertendum tamen, quod comestio Christi post Resurrectionem non fuit necessitatis, quia cibo egeret, sed potestatis, ut ostenderet se veram assumpsisse naturam, quam prius habebat ex supplemento D. Thomæ quæst. 81. art. 4. & infra nos videbimus.

Resurgent omnes sine macula.

Nec minus leve est, quod blaterant, futurum etiam indecens, si resurgerent aliqui, ut erant, dum viverent ; Cæci, Monoculi, Claudii & aliis vitiis obnoxii. Quia quicquid futurum de Reprobis sit ; nam ut August. in Enchirid. cap. 92. inquit : *Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, quorum erit certa, & sempiterna damnatio*. De probis idem August. inquit : *Sic resurgent omnes, ut singula anima singula sua corpora obtineant, cum membris omnibus, quibus hu mani corporis compleitur integritas ; ut videlicet in Beatis refecetur, quod superabundavit, dum agerent in humanis. Potentia quoque divina reparet, quod fuit in membris truncatis, aut vitio deformatis. ac rursus : Resurgent Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate ; sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate ; & his tanta erit facilitas resurgendi, quanta felicitas*. Unde adverte, quicquid fuerit in membris hominis materialiter, non totum resurrectorum, quia esset monstruositas, sed considerata totalitate speciei, quæ attenditur secundum quantitatem, figuram, situm, & ordinem partium : sic capilli non resurgent considerata totalitate materiæ ab infantia, sed speciei ; sic ossa & familia, ut ex supplemento D. Thomæ quæst. 80. art. 5.

Resurgent omnes in individuo

Levisimum quoque est, quod cum aliqui absumpti fuerint ab animalibus, vel ab hominibus, hi propterea non possint resurgere in corpore jam assumpto, minus que in eo, quod assumpsit, siquidem ut ait idem August. in Enchirid. cap. 88. *Non perit Deo terrena materies ; sed in quemcunque pulverem, cinerem ve solvatur ; in quamcunque aliorum corporum substantiam, vel ipsa alimenta vertatur in quorumcunque animalium etiam hominum cibum cedat ; illi anima humana puncto temporis cedit, quæ illam primitus, ut homo fieret, cresceret, viveret, animavit*. Ut etiam ex d. supplemento D. Thomæ quæst. 80. art. 4.

Portenta in Resurrectione.

Et nonne portentorum in nobis ipsis divites sumus ? in Resurrectione enim surget hæc caro sparsa per orbem, redhibentibus eam undis, ignibus, ferarum alvis, rumis alitum, lactibus piscium, & ipsorum temporum gula ; non Divinæ potentia sat magnum documentum hoc est ? pascit humana carne, & sanguine aves, feras, pisces, ut de

ut de humana carne, caro illis & sanguis enascatur: sed & de homine apud barbaros pascit hominem, & de feris adhuc cruditantes alit homines: & post hæc omnia, & feræ, & aves, & pisces, & homines eunt in cineres, in terrâ, in sterquilinia; & exinde in cuculices, formicas, tineas, locustas, papiliunculos, cochleas, vespurigines; & ex his rursum in terram, in spinas, in agrestium frondium amaritudines, in vermes venena ruminantes; ut in omni propè bestia videas hominem, ibi insultantem in aquila, alibi desultantem in anguilla, ibi transilientem in capram, hic in coturnicem, corvum, vulturem, etiam in leonem, ursam, asinum: & post tot hominum in bestias, bestiarum in homines revolutiones, redit in resurrectione eadem caro, idem sanguis ad originem suam. Postque tot subterraneas, tot subaqueas, tot aereas mutationes; idem qui vixit homo, in eadem per omnia carne, & sanguine redit homo, & Dei tribunali sistitur, eadem pro meritis puniendâ, aut præmiandâ caro, non alia. Neque enim stare cum Divina iustitia posset, carnem unam peccasse, aliam ignibus tradi: unam cælos promeritam, aliam præmiari. Eadem ergo, quæ peccavit, punitur; & quæ placuit Deo, præmiatur caro.

In illa igitur die tot prædicationibus, tot ante sæculis decantata; nulla erunt tunc amplius discrimina purpuræ, & sagi; non sceptri, & ligonis; non doctæ, & indoctæ mentis; non divitis, & pauperis: non Domini, Regis, servi; Sola enim virtute ibi discriminemur; solis meritis, demeritisque discernemur. Dura nimis fors Regum, Principum, sæculi magnorum, divitum, nobilium, doctorum; ineruditæ, egenæ, vili, & toties pedibus calcatæ æquari plebi? Vera tamen nimis. Dum vivimus, versamur in hac mundi scenâ, in qua singuli partes suas tuentur; ille Regis, Domini, docti, divitis, nobilis: alter servi, mancipii, indocti, pauperis, ignobilis. Curtina per mortem reducta, redimus ad priora, ad animæ & corporis paritatem; ad unum patrem, & Judicem filii, & rei, peractæ scenæ rationem reddituri, præmiaque aut pœnas relaturi. Hic vides non inferiora præmia, aut pœnas à scenæ magistro referri, qui rusticum, & servum bene malève expressit, quam qui nobilem, & Regem. Eadem in illa Domini die reperies: Sed & eum, qui hic Deum sequutus monentem, suadentem; servi personam sustinuit bene, regia non rarò inter cœlites æternaturâ donandum corona; cum non pauci regum servitute servient omnium infelicissimam, nunquam inter æternos ignes deponendum. Mutat nimirum tribunal illud Domini, theatrum, scenam; & è Dominis servos, è servis Dominos statuit: præmiat servos, punit Dominos. Beati servi, quorum præmia felici commensurantur æternitate: meminit illius diei Joel. *A faciei ejus contremuit terra, moti sunt Cœli: Sol, & Luna obtenebrati sunt, & Stella retraxerunt splendorem suum, &c.*

Præterea advertendum, ut communis est Doctorum consensus in 4. Sentent. dist. 47. Post diem Judicii nullæ erunt amplius plantæ, nulla animantia, nulla corpora mixta (hominibus duntaxat exceptis) aqua ad suum locum naturalem redeunte. Neque perpetuo duratura sunt, nisi vel in toto, vel in parte in corruptionem ab ipsâ natura sortita sint. Ejusmodi autem sunt primum corpora cœlestia, quia & secundum totum,

& secundum partes incorruptibilia sunt: deinde elementa, quæ secundum totum, non secundum partes à natura incorruptionem habent. Denique homines, qui secundum partem, quæ est anima rationalis; non secundum totum immortales sunt: cætera corpora sunt omnia tum in toto tum in partibus corruptibilia, Cardin. Bellarmin. de Amiffion. Gratia, & statu peccati lib. 6. cap. 2.

Post Resurrectionem an Christus verè comederit.

Occurrit modo aliquid scrutari de Christi comestione in Hierusalem una cum discipulis in Emaus proficiscentibus. Et quod vera fuerit illa comestio celebrata ad solam veramque Resurrectionem indicandam, patet. Quoniam si Christus Dominus verè manducare non potuisset, ejus corpus vivum non fuisset, nec verè resurrexisset; sed vera fuit illa manducatio, ut ait sanctus Thom. 3. Sentent. distinct. 21. quæst. 2. art. 4. ad 2. arg. *Vera fuit, inquit, quantum ad cibi divisionem, ejusque trajectionem in ventrem: non autem quantum ad cibi in humores, vel in substantiam comedentis conversionem.* & ut ait August. lib. 3. de Mirabil. Scripturæ sacre cap. 10. tom. 3. *Cibus vero ille in spirituale naturam conversus est, id est, in vaporem resolutus, sicut aqua per radium Solis.* Nam corpus glorificatum (ejusmodi erunt corpora nostra post Resurrectionem glorificata) cibo non indiget. Hinc Euthymius in cap. 24. Lucæ. *Christus Dominus post Resurrectionem supernaturaliter, vel dispensatorie digessit.* Re ipsa tamen manducavit, hoc est, ut S. August. in epist. 49. quæst. 1. & Beda lib. 6. in cap. 24. Lucæ cap. 97. interpretantur. *Manifestissima veritate, nec tamen necessitate, sed potestate. Aliter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter Solis radius candens: illa indigentia; iste potentia.* Manducavit tamen aliter Christus, quam Tobia Raphael in assumpto à se ad tempus corpore, quod vivum & animatum non erat, quamvis vera fuerit cibi contritio ac trajectio in interiorem corporis assumptam partem: non tamen in ventrem, quem habere non poterat. Ideo Angelus manducare & bibere videbatur, sed revera manducare & bibere non valebat: Christus autem, post Resurrectionem quamvis corpus glorificatum, cibo non indigens haberet; ad veram tamen Resurrectionem demonstrandam verè manducavit, eo quem diximus modo, nam ut ait August. lib. 13. de Civitate Dei cap. 22. *Non potestas, sed egestas edendi, ac bibendi talibus corporibus (immortalibus scilicet) aufertur.* Imo epist. 49. quæst. 1. idem August. ad Presbyterum scribens ait: *Futura Resurrectionis corpus imperfectæ felicitatis erit, si cibi eguerit.* Christus itaque non ad communionem præstandam, sed ad suam Resurrectionem indicandam, manducationem ostentavit; quia nullum manducatione ipsa certius hominis vivi argumentum dari solet. Ideo Dominus Jesus puellæ ad vitam revocatæ cibum dari jussit: & Lazarum refuscitatum secum convivari voluit Marc. 5. Joann. 12. ne resurrectionis eorum teste Hieronym. epistola 27. phantasma putaretur. Panem tamen in Emaus à Christo benedictum, non Eucharistiam; ut Joann. à Lovanio, & alii, qui cum eo sentiunt, sed quandam Eucharistiæ figuram, aut umbram extitisse: exemploque illo fructum, & utilitatem Eucharistiæ in una tantum specie demonstratum fuisse concedimus; & Auctores in contrarium, non nisi mysterium aliquid ad Eucharistiam pertinens, ex

Luca cap. 4. demonstrare voluisse, cum ipso Jansenio Concordantiarum Evangelic. in hunc locum affirmare non dubitamus.

Hæc dixi circa ritus, & alia dogmata semper in Catholica Ecclesia retenta etiam ab ejusdem exordio: sed quoniam quæ à nobis asseruntur, à Sectariis negantur; nec ii admittunt supremum Judicem Controversiarum, nempe Romanum Pontificem, qui oraculo suo rem definiat: Dei majestatem nos exoremus, ut ipse Spiritus sancti gratia in mentes non credentium veritatem instillet; eorundemque Sectariorum pertinaciam confundat, quod solus Deus patrare valet, & non alius.

C A P. C.

De Græcorum Imperatorum Triumphis.

DUm hæc scriberem, devenit ad me Numisma fatis grande Heraclii Imperatoris ex ære hic delineatum, quod postea vidi idemmet expressisse quoque Lipsi-^{Num.17.} um in suo de Cruce tractatu: & cum de Græcis ritibus nos supra dixerimus; etiam de illius explanatione hic aliqua afferre non erit à nostro argumento alienum: quoniam de similibus Græcorum ritibus etiam nonnulla in præsentis superad demus. In cujus Numismatis anteriori parte ejusdem Imperatoris effigies Divinum Lumen deprecantis his verbis: *Illumina vultum tuum Deus*; & sub ejusdem effigie posita est Luna, quæ magnam partem prædictæ figuræ circumdat.

Luna siquidem, ut alieno Solis lumine coruscat, de qua Tullius de Somno Scipionis ait: *Luce lucebat aliena, hæc Solis discipula obsequitur cursibus superis; & prout accedit ad Solem, vel recedit, dispensat lumen.* Sic etiam Imperator Heraclius deprecatur à Deo summo Sole lumen Justitiæ, ut idem lumen ipse dispensare, & administrare valeat in populum sibi subiectum.

Præterea sicuti Luna semper instabilis, & variabilis est. Ovid. 11. metamor. *Nec par, aut eadem naturæ forma Diana esse potest unquam.* & Macrobius inquit: *Luna dispensationibus septenariis luminis sui vices, sempiterna lege variando disponit:* Ita Heraclius Lunam imitatus magna instabilitate bonorum, ac detestandorum operum vitam duxit inæqualem, eandemque malè, ac miserrimè tandem complevit. Ipse siquidem ad Imperium erectus adversus tyrannidem Phocæ victoriam obtinuit virtute imaginum Christi, & Deiparæ, ut ex annalibus Baronii ad annum 610. num. 1. sicuti etiam piè cœpit expeditionem, & insignes victorias reportavit de Persis Imperium devastantibus, & hoc prævia quoque prædicta imagine Christi non manu facta, & assistente auxilio Dei Genitricis, ut in prædictis annalibus ann. 621. & 622. & 623. 624. & 626. ac idem Heraclius extincto Cosdroe Rege pacem cum ejus filio composuit amplissimis conditionibus, & inprimis sanctissimum Crucis signum repetiit, accurrentibus ad Triumphum spectaculum ubique fidelibus cum palmis, & olivis, suffitibus, atque luminibus, & præ gaudio lachrymas emittentibus, atque ex more hymnos sacros tantæ victoriæ occinentibus, ipsumque Heraclium ejusdem venerandæ Crucis recuperatorem magnis acclamationibus excipientibus, refert Theophanes, & Cedrenus,

drenus, sicuti & Annales Baronii ann. 627. ubi Spondan. num. 3. & 4. Et veniens Heraclius cum triumpho Hierosolymam Crucem in proprium Calvariae locum suis humeris portat, illustri miraculo ea re commendata, ut per Baron. ann. 628. n. 1.

Sed non permansit Heraclius diu in vitae innocentia; incestuosas siquidem nuptias contrahens, neptem suam Martinam in matrimonium duxit, Augustam que nominavit, coronatam à Sergio Constantinopolitano Episcopo; quod detestandum facinus gravi vindicta à Deo punitum esse docent Theophanes, Cedrenus, & Baronius ann. 613. ubi Spondan. num. 1.

Præterea nullus unquam majoris in Rempublicam Christianam causa cladis extitit, quam Heraclius, dum non se opposuit nascenti Arabum Imperio post obitum Mahometis, refert Baron. ann. 631. n. 1.

Tertio idem Heraclius fidei consulere imprudens existimans, imbibit Monothelitarum hæresin, referunt prædicti annales ann. 629. & 640. ac demum infelici exitu vitam clausit confectus ærumnis animi, corporisque molestiis; ea passus, quæ pudet referre; qui quidem reliquit de se quasi in tabula egregie effigiatum exemplar, quantum Deo inhærentes Principes possint; ut verè tunc de eo potuerit dici, quod in Nummo expressum habetur: *Super Aspidem, & Basiliscum ambulabis, conculcabis Leonem, & Draconem*: Quantumque ab eodem Deo Principes recedentes sicut invalidi, ac Reipublicæ & Ecclesiæ noxii, propagata etiam ad liberos suos infelicitate, quod clarè nobis in proposito demonstratur, dum præter alias ærumnas in Heraclio etiam ejus prosapia defecerit, refert idem Baron. ad ann. 641. Misera mortalium conditio! Quanta venena perexiguo integuntur melle! Dubia, vana, dolosa; dum certis, solidis, æternaturis, neminemque fallentibus anteponuntur. Ita patimur nos ludi, & falli; ut meritò extimescere debeamus ad increpantem Prophetam Psalm. 4. *Filii hominum, usque quo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quaritis mendacium?*

In alia posteriori parte dicti Numismatis est idem Imperator triumphans supra Quadrigam, Diademate gemmis, & margaritis repleto, habet præ manibus Crucem, & supra eundem Triumphantem Imperatorem sunt Lampades ardentes; litteris quoque Græcis, & Latinis hinc inde exaratis.

Constantinopolitani siquidem Imperatores in ejusmodi Triumphali pompa imitati sunt prædictos Imperatores Romanos, quibus tunc victi Duces, simulachra oppidorum, aurum, argentum, Tribuni, & Legati in equis præcedebant, & undique clamor militum, de quo ritu Cicero in Pisonem ait: *Quid tandem habet iste currus? quid victi ante currum Duces? quid simulachra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid Legati in equis? & Tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa?* Et inter cæteros auctores Plutarchus in vita Pauli Æmilii egregie describit Triumphum, quem ille devicto Perse peregit; sicuti etiam Zonaras lib. 2. annalium refert similem Cannilli.

Triumphus
Græcorum
Imperat.

Præcedebant autem præfatum Constantinopolitanum Imperatorem præter Despotas equitantes, cæteri quoque pedites, & supplicantium agmen; ex utraque au-

tem

tem parte comitabantur illum Berengarii, & omnes Securiferi, & juvenes nobilitate eximii armati: refert Curopalata, cap. 17. n. 36. & 47.

Mos acclamandi Græcis Imperatoribus fuit valde frequens: Corippus lib. 1. de laudibus Justinii junioris relatus per Gretferum in Curopalatam lib. 3. Commentar. cap. 1. n. 13. his versibus.

*Excubia primum, qua summa palatia servant,
Imperium felix Dominis intrantibus optant,
Et cunctos aditus armato milite vallant.*

Et idem Corippus lib. 2.

*Intonuit Patrum subitus fragor, inde Clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat aquor,
Laudibus innumeris regnantium nomina tollunt.
Justinii vitam trecentum vocibus optant.
Augusta toridem Sophia plebs tota reclamat.
Mulle canunt laudes, vocum discrimina mille:
Justinum, Sophiamque parem, duo lumina mundi
Esse ferunt: Regnate pares in secula dicunt.
Felices annos Dominis felicibus orant.
Insonuit vox illa diu, tandemque quievit.*

Nicephoro Phocæ factas acclamationes suaviter irridet Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana de processione Phocæ ad S. Sophiam sic inquit: *Cumque quasi reptans monstrum illud prodiret, clamabant adultores Psalta: Ecce venit stella matutina, surgit Eous, reverberat obtutus Solis radios, pallida Saracenorum mors, Nicephorus princeps: unde & cantabatur principi Nicephoro, plures anni sine, Gentes hunc adore, hunc colite, huic tanto colla subdite. Quanto tunc verius canerent: Carbo extincte veni, anus incessu, Sylvanus vultu, rustice, lustrivage, capripes, cornute bimestris, setiger indocilis, agrestis, barbare, dure, rebellis Cappadox. Igitur falsidicis illis inflammatus naniis S. Sophiam ingreditur, Dominis suis Imper. se à longe sequentibus, & in Pacis osculo ad terram usque adorantibus.*

Multa profecto in his acclamationibus apprecabantur, quibus nihil jucundius accidere potuisset, quam si Imperator ille ipso die, quin & illo momento extinctus esset.

Acclamationem iteratam sæpius, immo sæpissimè à Senatu, cum Claudius Imperator renuntiatus esset, apud Trebellium: *Auguste Claudii, dii te nobis præsent, principem te, aut qualis tu es, semper optavimus. Claudii Auguste par Respublica requirebat: Claudii Auguste tu Frater, tu Pater, & tu Amicus, tu bonus Senator, tu vere Princeps, & similia.*

Non bonis tantum bona, sed & mala malis in hujusmodi acclamationibus apprecabantur, ut ex Lampridio de acclamationibus Senatus in occisum Commodum Imperatorem: *Hosti patriæ honores detrahantur, Parricide honores detrahantur, Parricide trahatur, hostis patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur, hostis decorum,*

Carnifex Senatus, qui Senatum occidit in spoliario ponatur, unco trabatur, &c. Similes ferè execrationes in Synodo sub Mena act. 4. in Petrum Zoneram, & Severum Hæreticos, & action. 5. extat longissima acclamatio, quæ partim bona Augustis, & Patriarchæ; partim mala in hæreticos Manichæos, Nestorianos, & Eutychanos, quorum ossa exhumentur, populus imprecatur.

Triumphat
Imago
Virginis

Mos fuit prædictis Imperatoribus Græcis in Triumpho, seu alia solenni processione Quadriga incedere, ut in nostro effigiato nummo est videre, & apud alios scriptores. At satis laudabilius fuit, quod gessit Joannes Comnenus Imperator, qui imaginem sanctissimæ Virginis Nicopteæ victoriæ effectricis, suo loco Curru Triumphali imposuit, ut Nicetas in Comneno inquit: *Cum dies supplicationis, seu Triumphali adesset, omnis generis tapetes auro, & purpura intexti vicos exornabant: nec deerant Christi, & Sanctorum effigies in iis ad vivum expressæ. Erant & tabulata utrinque propter spectatores structa digna admiratione. Fuit autem is locus urbis sic instructus, qui ab orientali porta usque ad magnum palatium pertinet. Quadrigæ à quatuor equis nive candidioribus trabebantur. Imperator vero non conscendit, sed Dei Genitricis imaginem in eo collocavit: ob quam lætitia exultabat, & animo penè liquebatur: cui victorias, ut collegæ Imperii invictæ acceptas ferebat: Habenas viris potentissimis moderandas, & Cognatis suis currum dedit curandum: Ipse Crucem manu gestans, pedes antecessit, & Dei sapientia templum ingressus, atque in conspectu omnis populi ob successus gratias Deo actis, in Palatium abiit.* Et hoc idem refert Gretserus in lib. 3. Commentariorum in Curopalata cap. 6. num. 1. §. 2. refert Baronius ann. 1123. ubi Spondan. num. 3.

Alium similem Triumphum de imagine sanctissimæ Virginis antea gesserat Joannes Zemis rediens Constantinopolim post devictos Russos, Bulgaros, Scythas, & Turcas numero trecentorum triginta millium, refert idem Baron. ann. 971.

Videntur hanc dictam Dei Genitricis Imaginem secum extulisse in expeditiones alii Imperatores, ac Reges; hinc Nicetas in Imperio Mutzuphili ait: *Imago Dei Genitricis, quam Romani belli sociam adiscunt, ab hostibus capta est.* Etiam noster Heraclius Quadrigæ insidens, in nostro nummo effigiatus, in aliud tempus imaginem sanctissimæ Virginis in militiam præsidii causa abducebat. Arturus Britto: *In obsidione Badonici montis, fretus imagine Dominicæ Matris, quam armis iusserat, non gentos hostium solus adorsus, in credibili cæde profligavit.* Scribit VVilhelmus Malmesburgensis lib. 1. de Gestis Regum Angliæ cap. 1.

Quid venerationis Michael Palæologus Imperator imagini Hodegetriæ expulsi Latinis Constantinopoli, detulerit, his verbis exposuit Gregorius lib. 4. *Post dies complures Imperator Constantinopolim intrat, non prius tamen quam sacrosanctæ Deiparæ, quam quasi via monstratricem Hodegetriam vocant; imago per portam, quam auream dicunt, ingressa esset: ubi cum illi gratie hymnis actæ fuissent, cum demum pedes præcedente sacrosanctæ imagine est ingressus, & in palatio, quod Hippodromo proximum est, habitari cepit.*

Diade-

Diadema, seu stemma gemmis, & margaritis repletum defert in capite noster Heraclius: quando hoc ipsum stemma portabat Græcus Imperator, aliud indumentum non gestabat, quam saccum, inquit Curopalata de officio Constantinopolit. cap. 6. num. 33. & 35. Quanta autem in veneratione haberetur prædictum stemma, seu diadema Græcorum Imperatorum, quod in eorundem inatiguratione intri sanctum tabernaculum illud teneretur, & à Diaconis sacras stolas ferentibus, deportaretur in ambonem, refert d. Curapalata, cap. 17. num. 19.

Sed idem Imperator in eadem solenni Coronatione communicaturus, in signum profundæ reverentiæ, deposito è capite diademate, tradebat illud Diaconis: & Patriarcha postquam ipse pretiosum Domini Corpus sumpserat, tradebat quoque Imperatori in manus Domini Corporis particulam: qua sumpta sumebat etiam vivificum sanguinem: communicabat autem, Patriarcha sanctum Calicem tenente, & ipso os ad Calicem applicante, quemadmodum Sacerdotes solent. Ac post participationem Divinorum mysteriorum rursus Imperator imponebat capiti diadema, refert Curopalata dict. cap. 17. n. 44. & 45.

Imperator coronato eidem mortuorum ossa, pulvis, & stuppa accenta obijciuntur: refert Petrus Damianus lib. I. epistol. 17. *Apud Græcos hæc teneri consuetudo perhibetur, ut cum Imperator quis in dignitate creatur, mox ut Imperialibus infulis fuerit redimitus, Coronæ simul, ac Sceptri gloria decoratus; cum denique Procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris, quidam sibi præsto sit, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum ossibus, ac pulveribus offerat; in alia verò stuppam lini subtiliter pensam, ac pilis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, & repente in ictu oculi flamma subito vorante consumitur: ut in altero debeat considerare, quod est: in altero valeat videre, quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit; in stuppa jam colligit, in die Judicii, quam subito mundus ardebit; quatenus dum se simul, ac sua tam vana: tam floccipendenda; nullatenus insolescat; & dum possessor, atque possessio subiacere communi omnium casui non ambigitur; jam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa provehctus est, non infletur.* Hæc Damianus.

Nec absimile est, quod servatur hic Romæ in summi Pontificis Coronatione, cui per tres vices obijcitur stuppa, quam ignis momento comburit; dicente Ceremoniarum Magistro totidem vicibus alta voce: *Beatissime Pater, sic transie gloriam mundi.*

Mos etiam fuit Romanorum Imperatorum, dum triumpharent, quod publicus minister in ipso curru veheretur, Coronam auream gemmis interpolatam super caput ejus tenens; & retro videre jubens, quo monebat, ut reliquum vitæ cursum provideret; & ne eo honore elatus superbiret: non enim est minus insigne fragilitatis exemplum is, qui triumphat, quam is, de quo triumphatur. Appensa propterea erat eorum curru Nola, & flagellum, quo innuebatur eum in tantas calamitates posse incidere, ut aut flagris cederetur, aut capite damnaretur: nam qui ob facinus extremo suppli-

supplicio afficiebantur, Nolas gestare solebant, ne quis contactu illorum piculo obstringeretur, refert Zonaras de Camillo lib. 2. Annal. Illustre prodit in hoc exemplum de Sesostris Ægypti Rege tam superbo, qui annis quibusque forte Reges singulos è subjectis jungere ad currum solitus, sicque triumphasse; refert Plinius lib. 34. cap. 3. At vero alter Rex triumphans, ductus à similibus Regibus currum ducentibus; cum isti ductores à triumphante exprobrarentur, quod retro respicerent, respondisse fertur ex iis unus: *Se continuum rotarum motum aspicere*, alludens ad instabilitatem fortunæ, cujus Symbolum est ipsa Rota, è qua etiam ipse triumphans poterat continuo in præceps ruere.

Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, & dum suis visibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicii sui calcibus deprimat; virorem carnis aridum jam pulverem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum ultimæ discussionis iudicium contremisecat: quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cœlesti quoque gloria veraciter sit sublimis, ut etiam inquit Petrus Damianus loco citato.

Sanctissimam Crucem manu dextera Græcus Imperator, ut in nostro Nummo solitus erat portare. Curopalata cap. 6. n. 37. & 39. tum quando coronatus confidebat in thronis unâ cum Imperatrice, quæ & ipsa tunc ramum, seu palmam tenebat; idem Curopalata cap. 17. n. 3. tum etiam quando solenniter gestabat stemma, seu diadema, similiter Crucem tenebat dict. cap. 17. n. 35. Quæ gestatio Crucis, non aliud indicabat, quam signum Dei, aut Christi, sicut libenter Christiani ipsam Crucem appellabant; ac etiam quasi Imperatoris illius tesseram, seu vexillum, ut in codice Justiniani: *Vetatur signum Salvatoris Christi humi, vel in silice insculpi*. sic Græci interpretes legem 38. Scavolæ accipiunt; de auro, argentoque mundo, *Fieri volo; iubeoque signum Dei ex libris centum*.

Aliquando prædicti Imperatores ipsi manu gestabant Crucem, ut diximus, aliquando gestabant Globulum, cui illamet erat supernè infixâ. Suidas in Justiniano: *Imaginem suam posuit columnam in equo: ea sinistra manu fert globum. Crucem in eo infixâ: significante, quod per fidem in Crucem, terræ Dominus sit factus: Globus enim terra est ob hanc ejus rotundam formam: fides autem Crux ob Deum, qui in carne in ea affixus*.

Hoc idem salutiferæ Crucis signum idem Imperator habebat supra diadema, ut etiam in nostro nummo habemus expressum, unde S. Hieronym. ad Latam. *Vexilla militum Crucis insignia sunt, Regum purpuras, atque ardentes diadematum gemmas patibuli Salvatoris pictura condecorat*. & Chrysof. advers. Gentil. *Hoc extremi supplicii symbolum, Crux diadematis, & coronis clarius factum est*, sicuti in ipsorum etiam militum armis erat expressa. Euseb. de Vita Constantini: *Jam vero in armis ipsorum militum salutaris trophæi signum iussit extare*. Prudentius contra Symmachum: *Clypeorum insignia Christus scripserat, ardebat summis Crux addita cristis*.

Sed quod omnem videtur fidem excedere, etiam Gentiles aliquando in eorum Triumphis non solum Crucem; verum & Crucifixum adumbrasse, ut ad eosdem Gentiles loquens Minutius Felix in Octavio sic inquit: *Trophæa vestra vittricia non tantum simplicis Crucis faciem; verum & affixi hominis imitantur.* Quod etiam probat Pameliux ex quodam numismate Lucii Septimii, ut propterea SS. Patres Triumphi nomine appellaverint Crucem; ita S. Ambros. in c. 7. & 9. Luc. *Est autem Ecclesie filius, qui Crucem Triumphum putat.* Et D. Augustin. de Symbolo ad Catechum. cap. 5. *Crux fidelibus non est opprobrium, sed Triumphus, Crux vexillum contra adversarium Diabolum.* Et ex hac omnis honor pendet & gloria, ut dixerit Cyrillus Catech. 13. *Gloriatio gloriationum est Crux.* Et idem Redemptor noster cum morti appropinquaret, nominat eandem suam gloriam & exaltationem. Joann. cap. 8. & 12. *Venit hora, ut glorificetur Filius hominis.* & infra: *Oportet exaltari Filium hominis.* In qua etiam Apostolus ad Galatas omnem suam Gloriam reposuerat, his verbis: *Mihi absque gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.*

In sinistra vero manu solitum fuit prædictis Imperatoribus deferre involucrum Codici simile, ligatum mantili, habetque intus cavitatem, & hoc vocatur Acacia, quasi dicat illud: Imperatorem humilem esse, atque mortalem; neque propter Imperii sublimitatem efferi, neque insolenter se jactare: per mantile significatur ejusdem Imperii inconstantia, & mos ab uno ad aliud transeundi, ut ex Curopalata cap. 6. num. 37. quamvis Gretser. in d. Curopalata cap. 12. in fine velit Acaciam, quam Imperator ferre altera manu erat solitus, vitæ innocentiam denotasse.

Præferbant quoque Imperatori Lampades, etiam in nostro nummo effigiatas, propter illud Christi dictum Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Curopalata cap. 6. num. 37.

Extat etiam Theodori Balsamonis disceptatio de hoc more præferendi lampadem Imperatori, ut Imperatrici, & quinque Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano; ineptè supponens ille Imperatori duplicem ob causam deferri lampades; tum quia humana, tum quia Divina curat; tanque ea quæ ad corpus; quam quæ ad animam pertinent: (hujus enim geminæ potestatis concessione blandiebantur recentiores Græci suis Imperatoribus) eaque de causa Lampades Imperatoris duplicibus aureis Coronis cinctas esse: Patriarcharum vero Lampades, ut & Imperatricis una tantum: eo quod Patriarchæ Spirituum tantummodo curam habeant; mulieribus temporalia duntaxat spectent; quippe quibus in Ecclesia docere interdictum sit; refert Gretserus lib. 3. in Curopalata cap. 1. num. 7. & hæc satis de Numismate.

N O T A B I L I A.

Absoluta impressione hujus Centuriæ de Veteribus Christianorum Ritibus superaddendas etiam aliquas Appendices, seu Notabilia, ex eruditorum etiam Virorum judicio credidi: quæ sicut ad argumentum & elucidationem mearum lucubrationum non erunt importuna; nec minus spero injucunda Lectori futura.

Erit autem unaquæque Appendix addenda ad quodlibet Capitulum.

Capitulo primo. §. Iofa quoque &c.

*De Sym-
bolo T.*

DUm agitur de Symbolo T. seu Tau ad Crucem denotandam: attendendæ in hoc sunt picturæ; in quibus passim hodie videmus D. Antonii vetustissimi Anachoretæ penulæ, & manui imponi hanc Crucem seu Tau; siquidem Ægyptio illi viro notum inter sacra erat hoc signum: Quod pariter Obeliscis, qui inde Romam vecti sunt, insculptum sæpissimè videmus: Et forsitan hunc Crucis characterem Ægyptii primum sumpserunt à Moysè exaltante serpentem in deserto, aut ex Virga ejusdem mirifica, in qua Tetragrammaton Dei nomen forma Crucis incisum fuisse traditur, ut refert P. Kircherius, Soc. Jesu in suo Prodromo.

Num. 18.

DUm adhuc essent sub prælo hæc à me scripta de Veteribus Christianorum Ritibus, Reverendiss. D. Ferdinandus Ughellus Abbas SS. Vincentii & Anastasii ad Aquas Salvias Ordinis Cisterciensium, vir maximè eruditionis ut ex ejus lucubrationibus nuper in lucem proditis titulo, *Italia sacra, seu de Episcopis Italia.* Ipse, inquam, diebus præteritis dono mihi obtulit Crucem ex ære antiquissimam, quam in hoc argumento ad æternam grati animi memoriam, hic delincentam propono. In qua quinque Leones erecti alis expansis apparent.

Circa cujus explicationem, Leo fortitudinis est symbolum, ut de Christi persona in cap. 7. Apocalypseos. *Ecce vicit Leo de tribu Juda, radix David aperire librum, & solvere septem signacula ejus:* In quem locum D. Ambros. per Leonem de tribu Juda Christum intelligit, qui ex tribu Juda, & progenie David ortus est. Leo autem propter fortitudinem est appellatus, quia Diabolum vicit, ut aperiret librum, & solve-

res signacula ejus, quoniam liber non potuisset aperiri, nisi prius vinceretur Diabolus, quæ victoria aperitio fuit veteris Testamenti, cujus spirituales intelligentiæ nobis antea latebant.

Hanc victoriam Christus reportavit, dum supra Crucis trophæum ipsemet Redemptor noster immolatus vicit: unde Regius Propheta cum Ecclesia canit: *Regnavit à ligno Deus*: & inde in nostra Cruce merito expressi Leones fuerunt.

Alas expansas habent iidem Leones erecti: tanquam symbolum, Christum evolasse supra Crucem, ut mundum redimeret; sicuti jam prænuntiaverat idem Christus; *Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.*

Quinquenarius eorundem Leonum numerus: in eadem Cruce, forte denotat quinque plagas, quas ex fixuris clavorum, & lancea pertulit fortiter Christus noster in Cruce.

Possumus sic etiam interpretari, ut Martyres & Confessores in eorum pressuris tormenta omnia superando, tanquam fortes Leones fuerint in nostra Cruce expressi: ac etiam iidem supra Crucem evolantes, & in fissuris Christi crucifixi meditantés, tanquam Columbæ in foraminibus petreæ tuti semper remanserint, & circumvolantem Accipitrem intrepidi fuerint semper intuiti: ut dixi etiam supra in cap. I. hujus operis.

De Hieroglyphicis & Symbolis exprimentibus sanctissimam Crucem, vidimus plura in capitulo primo, quæ non à fidelibus solum, verum & ab Ethnicis diversarum Religionum habita in veneratione fuere. Nec minus prædictis prodigiosa est arbor illa, quam nostris temporibus naturæ auctor in partibus Indiarum Americæ Australis in Regno Cili, nasci voluit in testimonium Christianæ religionis ibi exorta: ac etiam ut ibidem passio & mors Salvatoris nostri unicum & efficax redemptionis remedium ibi recolatur. Quidam illius regionis incola anno 1636. cum cæderet in silva arbores ad construendas domos, invenit, & amputavit inter cæteras, arborem fatis grandem duorum hominum magnitudine, quam postea cognovit duobus expansis ramis perfectam Crucem formasse; sed augebatur portentum, ex quo super eadem Cruce ex eodem ligno à natura formatus, tanquam à sculptore fabricatus, extendebatur quoque Crucifixus hominis magnitudine, qui manibus, facie & corpore perfectè & distinctè inspiciebatur. Hujusmodi prodigio in Regione tunc propagato scæmina quædam nobilis, & erga sanctissimam Crucem pia, in propriam domum collocavit hoc redemptionis pignus, ubi etiam suis sumptibus Ecclesiam construi fecit, in qua hoc sanctuarium magno etiam hodie veneratur cultu: ut inde agnoscant Gentes etiam in rebus naturalibus, & insensibilibus voluisse Deum ibi Fidem, & Fidelium pietatem auferere & confirmare. Hæc ita relata sunt à P. Alphonso de Ovalle Soc. Jesu, oriundo ex Regno Cili, ejusdemque Romæ Procuratore in sua Historia Regni Cili impressa hoc anno 1646. ubi attestatur se ipsummet arborem hanc vidisse.

Cap. II. §. Additur quandoque tertia Clavis.

NOta tertiam Clavem, quæ etiam addi aliquando est solita ad imaginem D. Petri; esse quoque Clavem scientiæ; & ex scientia regendi Ecclesiam juxta illud:

Pasce oves meas. Eadem Clavis est definiendorum ex revelatione, qua docend sunt Christiani; & de hac clavi dici solet, Clave non errante.

Eodem cap. II. §. Est etiam questio.

Præterea, quæ in hac quaestione deducta sunt; Quod Paulus aliquando à dextris ponatur Petro. Id potius apparet ratione diversi situs intuituum, ex positione templorum juxta Orientales, & Occidentales. In quibusdam sigillis id observatum, namque in incisione sinistra est imago, in impressione fit dextra.

Idem §. De sancto Christophoro.

DE figura D. Christophori magna seu Gigantea; non tam hieroglyphica est, quam vera; ut ex authenticis scriptis de mensura pedis cum crure, & coxa ejusdem Martyris, carne, pelleque ita integra ut usque ad digitos nil mutilatum haberet: nam capta per Turcas Constantinopoli illa reliquia cum publica attestatione Genadij Patriarchæ Constantinopolitani ejusdem sigillo, & subscriptione munita, qua mira observatione tota illa sacra reliquia describitur, ut omnis de ea dubitandi occasio adimatur: eam patroni Ecclesiæ, tibi illa servabatur. Sibenicensi Episcopo donarunt, cum ipso Patriarchali authographo Græcis & Latinis literis exarato, adhuc in Ecclesia cathedrali Sibenicensi extante.

Ea porro magnitudo est mensuræ A. B. vicies ac semel repetitæ, cum excessu C. D. semel adjuncto

A. ————— B.
C. ————— D.

Quibus firmatis, necesse fuerit ad symbolicas transire interpretationes. Ut late refert Rev. P. Melchior Inchofer in conjectione de epistola B. Virginis Mariæ ad Messinenses; ut in Appendice 76. ad pag.

Cap. II. §. Inde est.

QUæ de Luciae Virginis, & Martyris oculis plures scribunt, error subrepsit; nam illud de oculis non habetur in vera lectione Luciae Martyris Syracusanæ; sed Luciae Romanæ tribuitur, de qua Beda, Ufuardus, Ado; Mombricit. tom. 2. & Martyrolog. Romanum 16. Septemb. ubi notationes Baronij, & idem Baron. anno 303. num. 115. Confundunt aliqui hanc Luciam Romanam cum illa Syracusana; Sicque & Ecclesia ab Honorio Papa erecta Romæ in Esquilino, dicta Diaconia sanctæ Luciae ad septem Solia apud Basilicam sancti Silvestri posita, tribuitur illi Romanæ. Quamquam Bzovius in Annalib. Ecclesiast. anno Domini 1057. num. 4. referens statum Ecclesiæ Romanæ ex codice Vaticano tempore Petri Damiani Card. Episcopi Ostiens. inquit fuisse Romæ Ecclesiam sanctæ Luciae in capite Suburræ (quæ est eadem cum supradiçta apud Ecclesiam sancti Silvestri) & aliam ecclesiam sanctæ Luciae ad septem Solia seu Septizonum, quæ hodie est divisa intra montem Scauri, & Palatium. Est præterea juxta Tiberim ad quatuor portas verus memoria ejusdem, ubi corpora d. S. Luciae Romanæ, & S. Geminiani condita dicuntur: ut in dictis Annotationibus ad Martyrolog.

*De oculis
sanctæ
Luciae.*

Cap. IV. S. De numero Sacramentorum.

Septem autem esse Ecclesiæ Sacramenta à Christo Domino instituta, nec plura aut pauciora, quam septem adducta, ac etiam singula prædictorum Sacramentorum esse vere, & propriè Sacramenta. Unde refellendi inter cæteros recentiores quidam, dum erronee docent octo esse Sacramenta, annumerantes etiam inter illa Regum unctiõnem; sicuti nec in veteri Lege oleum, quo ungebantur Reges per Prophetas, ut Regni gubernacula tenerent, plerumque non erat sanctum: ut infra in Appendice ad cap. 37.

De connexionione & congruentia inter hæc septem sacramenta nobis aperitè constat. Quoniam per Baptismum renascimur in vitam quandam novam, qua non jam nobis vivimus, sed vivit in nobis Christus, quem in Baptismo sumus induiti: unde Baptismus dicitur sacramentum fidei; Sed postquam in Baptismo semel Christo desponsi sumus, non ad fidem otiosam, sed ad pugnam periculosam nos cum Satana vocati sumus: ut ex Job. cap. 7. *Militia est vita hominis super terram.* Quo igitur sumus in prælio gerendo fortiores, signamur in fronte & unguimur Chrismate salutis; quo signo datur nobis Spiritus sanctus, qui præsto nobis sit pugnantibus, robur præstet, fiduciam resistendi suppeditet: Unde vocatur confirmatio spei sacramentum, eo quod per illud in bonam spem erigimur ex hostibus victoriæ deportandæ. Sed quia qui pugnant, indigent alimento, alias vires non suppeditarent, de illo Pater misericordiarum nobis providit; non ea carne, quæ videri, quæ tangi, & quæ sensu aliquo comprehendendi possit, sed ea quæ sola fide complecti licet, sua videlicet vera, & viva carne, suo vero, & vivo sanguine nos reficere dignatur. Qua in re cum maxima sit illius in nos charitas, qua nos ad illum amandum vicissim inflammamur, recte dicitur Eucharistia sacramentum charitatis, per quam unum cum Christo capite, unum inter nos corpus efficiamur. Sed quia sæpe nostra culpa fit, ut cum hoste dimicantes succumbamus, graviterque sauciati prosternamur; hac quoque in parte de remedio Pater cælestis providit, pœnitentiæque medicinam concessit, qua sauciati resurgere possemus, & Deo per hoc sacramentum reconciliaremur; requiritur tamen in hoc aliquid à nobis, si redire velimus in gratiam, ut scilicet à peccatis cessemus, ut ea derestemur, & odio habeamus, ut corde contrito, & humiliato non solum recogitemus in amaritudine peccata nostra, verum etiam ministro reconciliationis Evangelico Sacerdoti ea confiteamur, & ab eo absolutionis beneficium petamus. Postremo ut per jejunia, orationes, elemosynas, ac alia pia vitæ spiritualis exercitia, dignaque pœnitentiæ opera satisfaciamus; non quidem pro pœna æterna, quæ merito Christi passionis, & mortis per sacramentum, vel sacramenti votum una cum culpa nobis remittitur, sed pro pœna temporali, quæ non tota semper, ut fit in Baptismo, remittitur: Sacramentum enim hoc ad justitiam refertur, cum justum sit, ut qui gratiæ, quam acceperat, ingratus Spiritum sanctum contristavit & templum Dei violavit, non sine satisfactione reconcilietur. Sed quoniam non alio tempore gravius, & periculosius certamen instat, quam cum gravi infirmitate conflictatis ex hac vita migrandum est, qua de re non dedignata quoque

De septem sacramentorum congruentia.

est Dei benignitas; deditque sacramentum extremæ Unctionis, quo vires tam corporis quam animi refocillari possint; ut cum ad congregiendum cum tam potenti idversario accedimus, illius gratia adjuti, non omnino ei impares esse possimus. Hoc sacramentum ad fortitudinem refertur, cujus pars est perseverantia, quam hujus unctio- nis beneficio consequimur fortes in pugna perseverantes, ac sumpto scuto fidei omnia tela nequissimi ignea extingui- mus. Sed quia sine ministris vita constare non potest, de illis etiam Ecclesiæ suæ Deus providit non sine ordine, qui non solum ad decorum facit plurimum, verum etiam ad concordiam, & unitatem retinendam: inde dedit minores ordines quatuor: dedit & majores, subdiaconatum, diaconatum, & sacerdotium. Refertur autem hoc sacramentum ad Prudentiam; quandoquidem fidelem esse servum, & prudentem oportet, quem constituit Dominus super familiam suam: Fidelem, ut bonum in communem utilitatem ordinet: Prudentem, ut rationem dispensandi agnoscat. Quoniam vero unius hominis ætas longa non est, brevi defuncturi erant, qui per Baptismum renati Christo se militiæ ascriberent; etiam huic rei remedium Deus contulit ac matrimonium in ipso paradiso instituit, ut novi Christi milites conscriberentur: si modo parentes non alia voluntate liberos procrearent, quam ut per Baptismum ex membris primi hominis in membra Christi translati, in ejusdem Christi militum locum sive album referrentur: atque iis, qui vita functi essent, novi semper succederent. Hoc sacramentum ante Adæ peccatum erat tantum in officium, & ministerium; post vero non modo in officium, sed & in remedium institutum erat: quapropter ad eam virtutem refertur, quæ Temperantia dicitur, ut est incontinentiæ remedium.

Cap. VIII.

Christus
se commu-
nicavit.

Quod autem Christus communicaverit, & sibi sanctissimam Communionem impertierit, quamvis apud Evangelistas in Cœna jam peracta non fiat de hoc mentio aperte; id tamen totum ab eo factum esse affirmare non dubitamus, sanctorum Patrum doctrina suffulti. S. Thomas part. 3. quæst. 81. art. 1. inquit: *Etenim quæ Christus ab aliis facienda voluit, ipse jam prior executioni mandavit, sicut ab eo de Baptismo factum esse constat, juxta illud Actuum 1. Cœpit Jesus facere, & docere.* Hinc Glossa, in cap. 3. Ruthi explicans comestionem Booz. inquit in hunc modum: *Comedit Christus & bibit; cum in Cœna corporis, & sanguinis sui sacramentum tradidit Apostolis.* Euseb. Emisenus homil. de Paschate, dum explicat illud Luc. 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.* Hoc est, inquit, novum mysterium novi Testamenti, quod tradebat Discipulis: quod plures ante eum Prophetæ, & justi concupierunt. Qui per Pascha à Christo desideratum, sive esuritum, novum Pascha, Eucharistiæ scilicet Sacramentum interpretatur. Et Glossa Moralis Lyrani in hunc locum; *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum: hoc est Eucharistiæ Sacramentum, quod nos per fidem spiritualiter manducamus, & ipse manducat nobiscum, incorporando nos sibi per hoc Sacramentum.* De quo loquens D. August. lib. 7. Confess. cap. 10. ait: *Cibus sum grandium; cresce, & manducabis me. Nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Christus itaque Cœna illa ultima jam per-

acta;

acta, prius Corpus suum comedit & sanguinem suum bibit, deinde Apostolis eadem sumenda præbuit, quando dixit: *Accipite & comedite: Hoc est enim Corpus meum;* deinde: *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus.*

Christus igitur novum Pascha, hoc est Eucharistiæ Sacramentum, seipsum videlicet manducavit spiritualiter, & sacramentaliter, ut ait S. Thom. dict. quæst. 81. art. 1. sed aliter quam cæteri homines, id est non quantum ad effectum illum, qui est augmentum gratiæ, qua ipse plenus non indigebat, sed quantum ad effectum illum, qui est spiritualis dulcedinis delectatio. Cæteri enim Eucharistiæ, quæ bona interpretatur gratia, spiritualiter, & sacramentaliter sumentes, gratiæ augmentum, sub sacramentalibus signis suscipiunt, quibus pro veritatis perceptione indigent: Id ipsum quod in ultima Cœna Christus Eucharistiæ Sacramentum suscepit, vel se ipsum manducaverit, S. Bonavent. in suo Breviliquio part. 6. cap. 4. inquit: *Christus quædam Sacramenta instituit initiando, & consummando, & in seipso suscipiendo: Sacramentum scilicet Baptismi, Eucharistiæ, & Ordinis. Hac enim tria, & plene instituit & etiam primus suscepit.* De Sacramentali Eucharistiæ manducatione à Christo celebrata, idem cum Gloss. sentit Helychius in Levit. cap. 28. Alexand. Alensis, part. 4. quæst. 11. Bonavent. lib. 4. Sentent. art. 1. Biel. lib. 4. distinct. 9. quæst. 1. Qui Christum corpus suum sacramentaliter comedit dicunt.

Cap. VIII.

DE Verbis Consecrationis à Sacerdote prolatis in Christi persona inquit Ambros. de Sacrament. lib. 4. cap. 4. *In superioribus, quæ à Sacerdote dicuntur, laus secretio. Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris; ubi autem sacrificium conficitur, jam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi: ergo sermone Christi conficitur venerabile Sacramentum.* Et idem infra: *Panis iste est ante verba Sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur astruimus, quomodo potest, qui panis est, esse corpus Christi? consecratione: consecratio igitur quibus verbis est, & cujus sermonibus? Jesu Christi.*

Hoc idem expressit D. Chrylostomus homil. 51. in Matth. ibi: *Qui dixit, hoc est corpus meum, & rem simul cum verbo conficit.* Et idem Chrylostom. ibidem. Non homo qui corpus Christi facit, & sanguinem, sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei gratia, & virtute proposita consecrantur: Hoc enim (ait) est corpus meum, Hoc verbo proposita consecrantur. Vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes menses Ecclesiæ, usque ad hodiernum diem, & usque ad Christi adventum præstat sacrificio firmitatem.

Quamvis Sacerdotii munus, ac functionem beatissima Virgo MARIA longe à seipsa constituit, omnium tamen Sacerdotum jura, religiones, ac sanctitates, dignitate supergressa est: quin imo Sacerdotibus ipsa universis argumentum singulare fuit, quæ Unigenitum suum in Ara Crucis pro salute generis humani longe acceptiori voto quam totius Ecclesiæ, Patri æterno sacrum dedit.

Quæret forsan aliquis curiosior: Quomodo hæc Transubstantiatio à Christo fieri potuerit? Respondent Patres. Primus Cyrillus: *Aquam aliquando mutavit in vinum, hæc Transubstantiatio fieri potest?*

vinum sola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem trans-
 rasset? Secundus Ambrosius: Si tanta vis est in sermone Domini IESU, ut incipient
 esse, quae non erant; quanto magis operatorius est, ut sint, quae erant, & in aliud commu-
 tentur: & celum non erat, mare non erat, terra non erat: sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta
 sunt; ipse mandavit, & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam, non erat corpus Christi
 ante consecrationem; sed post consecrationem dico tibi, quod jam est corpus Christi. Ipse
 dixit & factum est. Subjungit: Virgam tenebat Moyses, projecit eam & facta est ser-
 pens. Quid si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dico-
 miss de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Sermo er-
 go Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quae sunt, in id mutare
 quod non erant? non minus enim est novas rebus dare quam mutare naturas: Imò
 longe majus, ut bene Eucherius Lugdunensis, qui vixit sub annum Domini 450.
 Quid mirum est, si ea, quae verbo creare potuit, possit creata convertere? imò jam mino-
 ris videtur esse miraculi, si id quod ex nihilo agnoscatur condidisse, jam conditum in me-
 lis valeat commutare.

Non vilis
 transub-
 stantiatio

Nec vile fortè alicui videatur Deum panis & vini vestiri specie. Fuitne por-
 tentum minus Virgineo claudi ventre, Virgineoque ubere lactari Deum? tot mensibus
 caeco carcere claudi, tot mensibus uberibus lactari Deum? & non esurit, non sitit,
 non lacrymatur super Lazarum, non trepidat in hortu Deus? non sanguinem in hor-
 to, in Columna, in Cruce fudit Deus? portentorum enim divites sumus.

De forma
 transub-
 stantia-
 tionis.

Nec minus urget quod forma Transubstantiationis (sicut in Canone Missae
 legitur) ab aliquo ex Evangelistis præcisè relata non habeatur, nam responderetur mul-
 ta de verbis, & factis Dominicis ab Evangelistis omissa, quæ sermonibus suppleverunt
 Apostoli, & operibus expresserunt: ac etiam nos credimus prædictam Canonis for-
 mam à Christo accepisse Apostolos, & ab ipsis receperunt successores; ita in Constit.
 Innocentii III. Papæ, de qua in Annalibus Ecclesiast. tom. 13. Raynaldo auctore ann.
 1202. num. 14. 15. & 16. ut etiam refertur in cap. Cum Marthæ; de Celebrat. Mis-
 sarum.

Habetur in Canone Missæ, *Hic Calix novi, & æterni Testamenti*: ex 1. Corinth.
 cap. 11. Hic Christus alludit ad Fœdus Moysis inter Deum & populum sanctum san-
 guine victimarum, Exod. 24. quod allegorice hoc fœdus Christi sanguine sanctum
 significabat: ut etiam hoc loco Testamentum scripturam vel instrumentum hujus
 ultimæ voluntatis significat. Hinc etiam veteres Ethnici solebant fœdera vicinis
 & sanguine sancire, ut de fœdere inter Romanos & Albanos inito; Livius lib. 1. in-
 quit: *Postis fœderis legibus ajebat Fœcialis: Populus Romanus prior non deficiet; si prior
 defecerit, publico consilio, dolo malo; in illo die super populum Romanum sic ferito; ut ego
 hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferico, quanto magis potes pollesque; & mox
 porcum saxo silice percussit.* Et Virgilius 8. Æneid. de Romulo & Tatius, *Armati Jovis ante aram, paterasque tenentes
 Stabant, & casta jungebant fœdera porcum.*

Unde putant nonnulli Fœdus dictum à fœdo scilicet animali, puta porco, qui in fœdere mactabatur. Idem etiam usu receptum inter veri Dei cultores Genes. 15. vers. 9. 10. & 27. Idem factum in fœdere Dei cum Moyse, & Judæis Exod. 24. Simili modo Christus Dominus novum Fœdus; & Testamentum sancit seipso, & sanguine suo quasi victima, & sanguine victimæ fœderalis, quibus promeruit nobis redemptionem, gratiam, hæreditatem, & omnia bona, quæ in hoc fœdere suo nobis promittit: ad Hebræos cap. 9. vers. 15. & seq. Idque expressit hic in institutione Eucharistiæ: *Hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine.* Et clarius explicat S. Marthæus; *Hic est Sanguis novi Testamenti.*

Objiciunt etiam in hoc Sectarii, ut per ea verba Canonis Missæ: *Mysterium fidei.* intelligatur sacrificium illud Exemplum; non autem vera Transubstantiatio corporis & sanguinis; quoniam respondetur per ea verba id intelligi quod aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur, ut habetur in dict. Constit. Innocentii III. ann. 1202. de qua in cap. Cum Marthæ extr. de Celebrat. Missarum.

Calumniantur etiam Sectarii verba illa: *Hoc facite in meam commemorationem.* Si commemoratio sacrificii Crucis: ergo non est sacrificium, sed respondetur negando consequentiam, sic enim vetera sacrificia erant vera sacrificia, etiam si representarent sacrificium Crucis: pari modo Eucharistia est verum sacrificium; etsi fiat in commemorationem sacrificii Crucis. Cornelius à Lapide in 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 25. in fin.

Demum quoniam præteritis sæculis fuit controversia, utrum in sacramento Altaris aqua cum vino transubstantiaretur in sanguinem: fuit decretum, aquam cum vino in sanguinem transubstantiari, ut expressius eluceat proprietas sacramenti: ita in prædicto cap. Cum Marthæ extr. de Celebratione Missarum. §. Quævisisti etiam.

Contra hæc sacrosancta Consecrationis & totius Missæ mysteria impudentissime etiam objiciunt Sectarii: Missam Papisticam cum toto abusu oceano ante pauca sæcula in Ecclesiam per homines impiè audaces inveciam, patribus purioris Ecclesiæ omnino incognitam fuisse. Quibus respondetur, nil impudentius unquam comminisci verbis prædictis valet, præsertim, cum ipsi Sectarii nullos tantæ impietatis præsentæ auctores prodant. Quod si eorum nomina tam detestanda existimant, ut ea nominare fas non sit; cur modum, per quem tantum mali in Ecclesiam inveciam sit, non referunt, vel saltem tempus quando hæc evenere?

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo? Omnibusne fortè dormientibus inopinato ante pauca sæcula Missas enatas credunt? nonne ulli aderant, qui hæc conscriberent & memoriæ mandarent? Hæcine nullis productis testibus, nullorumve allegatis scriptis tam temerè effutire non erubescunt? Quod si fide dignis testibus, ac Doctorum scriptis hæc ostendissent; merito nos Catholici causa caderemus: nec opus foret ullos articulos probandos proponere circa nocturnas illorum comestationes, seu Orgya, longe satis diversa à Missa, seu sacra Synaxi à Christo Domino instituta, & ab Apostolis, sanctis Patribus, & summis Pontificibus, usque in præsens ordinata, ut latè supra in cap. 9. & 10. fuit demonstratum.

Cap. IX. §. & S. Petrum.

Prima
Missæ.

Dicitur, Petrum Apostolum primum omnium Antiochiæ celebrasse. Nota eundem primum omnium beatæ Virgini adhuc viventi Aradi templum erexisse, & ibi primum sacrificasse; refert Raphael Volaterranus lib. 2. Geograph.

Eodem cap. IX.

Missæ
vulgaris.

Juxta ritum, & diversitatem linguarum Missam celebrant. Adverte vetitum fuisse lingua vulgari Missam celebrare, ut infra cap. 47. Unde quod Joannes VIII. leviter concesserit Moravis celebrare lingua Sclavonica, Gregorius VII. severè fustulit. Inde, & aliis prætextibus orta fabula ipsum Joannem fuisse fœminam. Ita Pater Inchofer in Annalibus Ecclesiasticis Regni Ungariæ anno 880. pag. mihi 101. ubi refertur privilegium Joana, VIII.

Eodem cap. IX.

De Missæ
S. Ioann.
Baptistæ.

Usus celebrandi jam tres Missas in festivitate sancti Joannis Baptistæ processit, quia tribus insignibus triumphis excellenter refulsit. Ad hoc enim venit, ut viam Domino præpararet exemplo suæ conversationis, qui triumphus celebratur in vigilia ejusdem. Per mysterium Baptismi claruit insignis: hujus mysterii triumphus in prima Missa recolitur. Nazarenus permansit ex utero matris: hoc donum recolitur in secunda Missa. Alcuinus de divin. offic. cap. de sancto Joanne Baptista, Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 3. cap. 38.

De Missæ
SS. Inno-
centum.

In Missa SS. Innocentum omittitur Gloria in Excelsis, Alleluja, & Altaria colore violaceo ornantur, & quasi in tristitia deducitur ille dies. Quoniam Ecclesia in hoc officio conjungi nos vult animis devotarum fœminarum, quæ in morte Innocentum doluerunt, & plaxerunt; sicut etiam nos ab actu malorum Judæorum in Cœna Domini, in Parasceves, & in Sabbato sancto à porrigendis osculis, sive aliis suctis abstinemus. Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 41.

Missæ de
Sanctis.

Dicuntur Missæ de Sanctis, quoniam de istis habentur commemorationes, refert D. Cyprianus lib. 4. epist. 5. *Sacrificia pro Celerina, Laurentio, & Ignatio, qui palmas à Domino, & coronas illustri passione meruerunt, ut semper meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones, & dies anniversaria commemoratione celebramus.*

Quamquam Missæ dicantur de Sanctis propter earum Commemorationes, non tamen pro ipsis oratur, & sacrificium in ea soli Deo offertur. August. de verbis Apostoli serm. 17. *Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo loco recitantur ad Altare Dei, ibi non pro ipsis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur; injuria enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*

Sacrificium in Missa non Martyribus, aut aliis Sanctis sed soli Deo. D. August. lib. 22. de Civit. Dei cap. 10. inquit: *Igitur & nos Martyribus non sacrificamus, sed uni Deo, & Martyrum, & nostro sacrificium immolamus: ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur; non tamen à Sacerdote invocantur, Deo quippè, non ipsis sacrificat, quamvis in memoria sacrificet eorum.*

Quod

Quod etiam ex verbis Canonis evidenter demonstratur: ut refert D. Augustin. lib. 8. cap. 27. de Civit. Dei his verbis: (Quis enim fidelium audivit aliquando stantem Sacerdotem ad Altare etiam super sanctum Corpus Martyris ad Dei honorem cultumque constructum, dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos, & homines, & Martyres fecit, & sanctis suis Angelis sociavit: ut ea celebritate, & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum, atque palmarum, eodem advocato in auxilium, ex eorum memorie renovatione adhortemur.)

At quamvis in præcedenti sæculo mos fuerit in Ecclesia plures particulares sanctorum Missas etiam cum suis præfatis celebrari, quæ hodie ab ipsis Romanis Pontificibus, & sacra Rituum Congregatione expressè prohibentur, nempe S. Gregorii pro vivis, & defunctis, quindecim Auxiliatorum S. Rocchi, quinque Plagarum. De Patre Æterno, & quascunque alias non approbatas. Hoc probabile est provenisse cum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sit maximum omnium Sacramentorum, illudque in sacra Missa conficiatur, ac pro peccatis totius populi Deo Patri offeratur: sanè conveniens est, ut qui omnes unum sumus in uno corpore, quod est Ecclesia, & de uno corpore Christi participamus; una & eadem celebrandi ratione, uniusque officii, & ritus observatione, in hoc ineffabili, & tremendo sacrificio utamur: sicut habetur in Bullis Pii V. & Clementis VIII. de quibus in Missali.

Missas à præfatis Patribus celebrari consuetas pro Defunctis. Augustinus lib. 9. Confess. cap. 12. & 13. inquit: *Offertur sacrificium pretii nostri pro Monica matre ejus, qua desideraverat sui memoriam post mortem ad Altare (cui nullus diei prætermissione servierat) fieri, unde sciebat dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, da. quod erat contrarium nobis.* Missæ pro defunctis celebrantur.

Posidonius in vita D. Augustini inquit: Augustinus membris omnibus sui corporis incolumis integro aspectu, atque auditu, nobis adstantibus, & videntibus, ac cum eo pariter orantibus obdormivit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute, & nobis corampositis pro ejus corporis depositione commendando sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. S. Cyrillus Hierosolym. Catech. mystag. 5. inquit: *Postea cum sacrificium offerimus, facimus etiam mentionem pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis: denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt: maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, & tremendi, quod in Altari positum est, sacrificii.* Et dixi in cap. 88. de Purgatorio; quod inter viventium suffragia maximè sacrosanctum Missæ sacrificium prosit Defunctis.

At vero pro Excommunicatis, aut infidelibus Missas non esse celebrandas D. Cyprianus lib. I. epist. 9. inhihet Clero Furnensi, ne pro dormitione Victoris fiat oblatio, vel deprecatio ejus nomine, eò quod antiquum Canonem violat, & subdit: *Neque enim ad Altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotes, & ministros sive Levitas avocare voluit.*

Nec minus ulla ratione permittendum ab Ecclesia, ut pro non-Baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis & sanguinis Christi, Ang. de Anima,

Anima, & ejus origine lib. I. cap. 9. & 11. ad Renatum, & lib. 3. cap. 12. de Anima, & ejus origine ad Vincentium Victorem.

Eodem cap. IX. §. *Quotidianum.*

*Missae
quotidia-
nae.*

DICTUM est supra in Ecclesia fuisse celebratas Missas quotidianas. Quibus ad-
dere lubet D. Chrylost. homil. 17. in epist. ad Hebræos his verbis: *In Christo se-
mel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens; quid ergo nos? nonne per singulos
dies offerimus? offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis ejus, & una est
hac hostia, non multa: quomodo una & non multa? quia semel oblata est, oblata est in
sancta sanctorum. Hoc sacrificium exemplar est illius: id ipsum semper offerimus, nec
nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed eundem ipsum: proinde unum est sacri-
fium hac ratione: alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? nequa-
quam, sed unus est Christus & hic plenus existens & illic plenus. Sicut enim quod ubique
offertur, unum corpus est, & non multa corpora, ita & unum sacrificium. Pontifex noster
ille est, qui hostiam mandantem nos, obtulit, ipsam offerimus, & nunc que tunc oblata qui-
dem consumi non potest. Quod enim nos facimus in commemorationem, sit ejus quod fa-
ctum est, hoc enim facite, ait, in meam commemorationem.*

*Sempiter-
num.*

Erit præterea hoc Missæ sacrificium sempiternum. Cyprian. serm. de Cœna Do-
mini. *Perpetuum est hoc sacrificium, & semper permanens holocaustum. Nulla panem hunc
multitudo consumit, nulla antiquitate veterascit.* Et D. Athanasius, qui floruit anno
324. adversus Arrianos, inquit: *In æternum Christi est sacerdotium, quia quotidie offertur
per ministros Dei oblatio, Christum & Pontificem habens & sacrificium.*

*Tempore
Antichri-
sti cessa-
bit.*

Quinquam tempore Antichristi cessaturum hoc sacrificium tribus annis, & di-
midio. Chrylostomus opere imperfecto in Matth. cap. 24. homil. 49. inquit, his ver-
bis: *In dimidio hebdomadis, hoc est tribus annis & sex mensibus; hoc sacrificium Chri-
stianum tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eum per loca deser-
ta. Non erit qui aut Ecclesiam intret, aut Dei oblationem offerat.* Et Hippolyt. Epi-
scopus, orat. de Antichristo, sic inquit: *Nam lucebunt Ecclesie luctum magnum, quia
nec oblatio, nec sufficitus fiet, nec cultus Deo gratus, sed Ecclesiarum ades instar rugurii
erunt, pretiosumque corpus, & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extin-
guetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur.*

*Missae pri-
vatae.*

Non solum publicas, verum & privatas Missas fuit semper in Ecclesia celebrandi-
tatis. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. scribit: *Hesperium virum tribunicius
comparasse fundum suum, Cubebi appellatum in territorio Fussalensi, malignorum spiri-
tuum vicinia insectatum: rogasseque presbyteros, ut aliquis illorum illo pergeret; perre-
xit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa ve-
xatio, Deoque protinus miserante cessavit.*

Sozomenus lib. 9. cap. 8. & 9. Tripart. hist. narrat, Gregorium Nazianzenum
Episcopum Constantiopolis, in parvo Oratorio sacra celebrasse; cum populus illic ad
Missas congregaretur: mulierque prægnans ex porticu superiori delapsa, mortua esset,
commemoratione facta, revixit partu servato.

Theodoretus cap. 20. hist. Relig. qui vixit anno 454. refert; *Cum Maris eremita*

longo

longo tempore desiderasset videre offerri spirituale, & mysticum sacrificium, rogavit ut divini doni illic fieret oblatio: ego vero lubenter parui, & iussi sacra vasa adferri: & pro altari usus Diaconorum manibus mysticum, divinum, & salutare obtuli sacrificium: ille autem omni spirituali implebatur voluptate, & existimabat se ipsum coelum videre: dicebatque se nunquam tantam cepisse voluptatem.

Eodem cap. IX. §. in tugurio.

Missas olim celebratas in Capellis tectis virgis, & stramine; ut legimus in Annalibus Anglorum: & tale fuit Oratorium in constructum ibi à Josepho ab Arimathia.

Eodem cap. IX.

Quanquam in Sacerdote celebrante Missam, Sanctitas morum requiratur, nihilominus D. Chrysoſt. 2. ad Timoth. 2. homil. 2. inquit: *Sacra illa oblatio, sive illam Petrus, sive illam Paulus, sive cuiusvis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam Christus ipse dedit discipulis, quamque Sacerdotes modo quoque consueverunt, nihil habet ista, quam illa minus.* Nam non hanc sanctificant homines, sed ipse Christus, qui illam ante sacraverat: quemadmodum enim verba, qua loquutus est, eadem sunt, qua nunc Sacerdotes pronuntiant: ita & oblatio eadem est. Unde cujuscunque meriti sit sacramentorum minister, non facit illa diversificare, seu alterare. S. Chrysoſt. hom. 8. in 1. ad Corinth. Idem Baptisma non esset, aut corpus Christi; aut oblatio, qua per Sacerdotes impie viventes administrantur: si ubique gratia meritum exquireret, quia id omne divina virtutis est opus. Non sunt enim humanæ virtutis hæc opera, qua tunc in illa cœna fecit Christus; nunc operatur, & perficit: nos sacerdotes ministrorum ordinem tenemus, qui vero ipsa sanctificat, & transubstantiat principaliter ipse est. Hinc D. Cyprianus lib. 2. epist. 3. inquit: *Utique ille Sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod videat ipsum Christum obtulisse.* Et propterea sacerdotium in malis sacerdotibus etiam venerandum. Chrysoſt. homil. 3. ad Coloss. inquit: *Oportet indignos Sacerdotes venerari, ac credere, Deum per ipsos operari, quamdiu sunt. Non nos contemnis, sed ipsum Sacerdotium. Si quando videris Sacerdotio exutum, contemne: neque ego tunc precipere potero. Quousque vero in sede constituti sumus, quousque præfidentiam habemus, habemus & dignitatem, & potestatem, licet indigni simus.* Et Hieron. epist. ad Heliodorum. *Absit jam igitur, ut de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore consueverunt.*

Cap. X.

Refert Epiphanius ab Aggæo Propheta omnium primo *Alleluja*, fuisse cantatum; ritem *Amen*, quod fiat significat: forsitan quod prophetaverit ipse Christum venturum, ut in cap. 2. ibi: *Et veniet desideratus cunctis gentibus.* Sed admodum videtur hoc difficile, cum ante illius ætatem in Psalmis Davidicis millies legamus *Alleluja*. Nisi dicamus Psalmis, & Canticis ab Aggæo primum additum *Alleluja*, & post orationem quasi legitime positum *Amen*, quod etiam modo facit Ecclesia, sicut faciebat olim ætate Pauli, ut constat 1. Corinth. 14. vers. 16. *Quomodo dicit Amen super tuam benedictionem.* Ita Sanctus Societatis JESU in Aggæum Prolegomenon. 2.

Cap.

Cap. X. §. Tribunali.

Devitu in
Evang-
lio.

EVangelia ex editiori, fixoque loco à Diaconis cani solita exploratum est, idque à dilatato jam pridem Ecclesiæ regno celebre satis fuit: siquidem 20. post Redemptoris mortem, aut 30. annorum curriculo doctrinam Evangelicam ubique fermè auditam fuisse. Chrysof. homil. 76. in Matth. Quo spectat & illud Apostoli Pauli Rom. I. cap. 8. *Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiabitur in universo mundo.* Recte Joann. Stephanus Durantus de Ritibus Ecclesiast. lib. 2. cap. 23. à n. II. inquit: Diaconus altiore locum ascendit lecturus Evangelium, idque variis rationibus. Prima, ut ab omnibus audiatur, juxta illud Isaia cap. 40. *Super montem ascende tu, qui evangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam.* Secunda, ad significandum, quod veritas Evangelica enuntiari debet luce, palam ante oculos omnium, non in latibulis occultorum locorum, ut faciunt hæretici, Matth. cap. 10. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Tertia, ad commemorationem ascensus Domini in montem, dum docebat turbas. At Amalarius lib. 3. cap. 8. inquit: *Excellentior locus excellentissimam doctrinam, auctoritatemque jud. candi designat.* Hunc Ecclesiæ morem ex edito legendi, ac concinendi Evangelium vetustissimum ostendit Cyprianus lib. 4. epist. 5. ibi: *Quid aliud quam super pulpitem, id est Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta Evangelii Domini.* Ita religio fidelium olim in ritus immisit, ut Evangelio legendo, ac decantando, non secus ac prædicando suggestus eminentes, perpetuos, immobiles ævo, & natura pendè marmoreos, eosque non in angulis, & angustiis obscurisque adytis: sed aperto, patenti, & illustri loco, & quod hodie in antiquioribus urbibus Romæ, Europæque templis integra vestigia servat, in medijs propemodum Ecclesijs erigerent, exornarent; sive populari coronæ ad doctrinam; sive annuntiantibus Deum, ne Evangelium erubescerent; sive denique ad propagati per orbem regni Dei, luminisque fidei in medio constituti claritatem, firmitatem, majestatem, ad quod respexisse videtur Hilarius in Comment. cap. 10. Matth. *Non legimus Dominum solum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinam in tenebris prædidisse.*

Cap. X. §. Anastasius.

Recti audimus Evangelium, ut mentem ad excelsa erigamus. Et in partibus septentrionalibus dum legitur Evangelium, omnes Laici erecti non solum stant; sed in plerisque regnis Laici manus ad capulum gladii ponunt, tanquam parati ad defensionem Evangelii: alicubi etiam evaginati gladiis stant pro cincti, usque ad finem Evangelii; ut habetur in Chronicis de Rebus Polon.

Levita, seu Sacerdos lecturus Evangelium, dum transit de parte dextera ad sinistram: significatur illud quod Judæis credere nolentibus Apostoli dixerunt: *Primum oportebat vobis loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud; & indignos vos exhibuistis, ecce convertimur ad Gentem.* Adversus Gentilitatem ergo, in qua fugus infidelitatis diu regnavit, tanquam in plaga septentrionali, adhuc prædicatur Evangelium, donec introeat

troeat

trocat plenitudo Gentium; & tandem sub Enoch & Elia ad fidem veniant reliquæ Judæorum: & hoc significatur, cum Sacerdos ob complenda Missæ Sacramenta ad dexteram partem revertitur. Post Evangelium proficitur Ecclesia fidem suam, cantando Symbolum Apostolicum, ut ostendat, quantum profecerit per Evangelium. Ivo Carnotens, ferm. de Convenient. vet. & nov. Testam.

Eodem cap. X. §. Successu temporis.

SEd adverte, ut optime probat R. v. P. Inchofer in suis Annalibus Ungariæ anno *De Sym-* 1014. quod Romæ etiam ab initio Symbolum dici consueverat: sed postea *bolo.* cessavit recitari, ex quo tempore Latini addiderunt particulam, *Filioque*, à Niceno Concilio non expressam. Unde id miratus Carolus Magnus Imp. obtinuit à Benedicto Romano Pontif. potius, ut iterum Symbolum caneretur in Missa, quam de novo illud induceretur.

Cap. X.

ET circa elevationem & ostensionem sanctissimæ Eucharistiæ ab ipsis Ecclesiæ in *De eleva-* tione in *Missæ.* cunabulis, post consecrationem Eucharistiæ in altum tollere, & populo ostendere consuetam, probat Dionysius de Ecclesiast. Hierarch. cap. 3. his verbis: *Pontifex cum divina munera laude prosequutus fuerit: sacratissima, & angustissima mysteria conficit, & que ante laudaverat venerandis opera signis, atque abdita in conspectum agit, divinaque munera reverenter ostendens, ad sacram illorum communionem, & ipse convertitur.* &c. & S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 27. *Invocationis verba, cum ostenditur Panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum nobis scripto reliquit? S. Germanus in Theoria rerum Ecclesiast. inquit: Elatio in altum sacrosancti Corporis Christi representat Crucis elationem, & mortem in ea, & ipsam Resurrectionem.*

Elevationis vero, & ostensionis Panis & Calicis variæ afferuntur rationes à Duranto in Rationali, & aliis. Potissimè vero adorationis causa ostenditur. S. Chrysof. homil. 24. in priorem ad Corinth. *Hoc Corpus in præsepi reveriti sunt Magi, & Barbari longo itinere confecti cum timore, & tremore plurimo adoraverunt. Imitemur igitur saltem nos Barbaros, qui cælorum cives sumus. Tu non in præsepi, sed in Altari: non mulierem, que in ulvis teneat, sed Sacerdotem presentem, &c.* & S. August. in Psalm. 98. inquit: *Nemo autem carnem illam manducat, nisi prius adoraverit: inventum est, quemadmodum adoretur tale scabellum Domini: & non solum peccemus adorando, sed peccemus non adorando.* Amplius adoratum fuisse Eucharistiæ extra usum, & à non-Communicantibus. Chrysof. homil. 4. de Incomprehensib. Dei nat. ait: *Cur homines tremore agitados, & furore accitos teterrimo, adduci tempore illo, & capita inclinare jubet Diaconus.* Plura de adoratione Eucharistiæ refert Algerus lib. 1. c. 3. 7. 10. & 12. & lib. 2. cap. 1. cum aliis. Porro nedum homines, sed & Angelos adorare Eucharistiæ. Chrysof. lib. 3. de Incomprehensib. Dei nat. circa finem inquit: *Tempore illo non solum homines clamorem illum horribilem reddunt; sed etiam Angeli Domino genua flectunt, & Archangeli rogant, habent sibi id tempus idoneum, habent sacram illam oblationem, &c.*

Præterea

Præterea cum ostendebatur Eucharistia, veteres manus attollere consueverant. Tertull. de Spectaculis cap. 23. ait: *Illas manus, quas ad Dominum extuleris, postmodum laudando histrionem fatigare?* Solebant etiam dum Eucharistia ostendebatur, caput inclinare nudo vertice, genua flectere, & similia, ut tradit Brunus de ceremoniis lib. 2. cap. 40, & hoc decernit etiam Honorius III. in cap. sanè de Celeb. Miss. ibi: *Et cum in celebratione Missarum elevatur Hostia salutaris, se reverenter inclinet.* Solet etiam pulsari campana, quod recens non est. Ivo Carnotens. epist. 167. cum id denotet, ut illa salutatis Hostia pro nobis semel in ara Crucis oblata, per novi sacerdotii ministros quotidie consecratur in Altari: quod etiam statuisse Gregorium IX. anno 1240. refert Nauclerus Generat. 42. & de tali Ritu etiam in Annalibus Ecclesiast. ann. 1203 num. 42. Raynaldo auctore.

Quæritur inter Theologos, num peccator conspiciendo sacrosanctam Eucharistiam, peccet, sicut peccat sumendo indignè ante expiationem peccatorum, & respondetur, nulli esse vitium sacrosanctam Eucharistiam intueri adorationis ergo: ut latè Alexandr. de Alex. part. 4. quæst. 52. metr. 6. quem cæteri sequuntur.

Cap. X.

Dona nobis Pacem in Missa.

Propter schisma è medio tollendum, & propter pacem Christi fidelibus à Deo impetratam, ad hanc usque diem remansit Ritus dicendi, *Dona nobis Pacem* in tercio Agnus Dei, dum celebratur Missa; Basilica verò Lateranensis tanquam antiquior, & quatenus aliarum Ecclesiarum primogenita, nunquam in Agnus Dei dicit, *Dona nobis pacem*, sicuti nec Chorus, sed tribus vicibus uniformiter dicit: *Miserere nobis*, ad antiquitatem illam conservandam quavis alia opinione prætermissa. Hoc igitur ab omnibus ejusdem Basilicæ Sacerdotibus observatur. Quando autem in eadem Basilica coram summo Pontifice & S. R. E. Cardinalibus Missa solenniter cantatur, tertia vice tam à celebrante, quam à schola Cantorum, qui Capellæ Pontificiæ deserviunt, dicitur: *Dona nobis pacem.*

De hoc Ritu in celebranda Missa observato, deinde mutato, Innocentius III. lib. 6. Myster. Missæ cap. 4. ante annos quadringentos & quadraginta sex meminit in hæc verba: *Porro secundum consuetudinem antiquam schola cantorum, quam adhuc ipsi conservant, & in pluribus observatur Ecclesiis, ut in Lateranensi, nullatenus variatur; sed tribus vicibus uniformiter dicitur, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis; propter tria genera peccatorum, qua petimus nobis remitti, cogitationis, locutionis, & actionis. & infra: Postmodum autem multis & variis adversitatibus, & horroribus Ecclesiæ ingruentibus, cepit ad Dominum clamare de tribulatione; Dona nobis pacem.* Hanc Innocentii sententiam recitat etiam Guillelmus Durandus in Rationali de divin. offic. lib. 4. cap. 25. nulla tamen facta de Innocentio mentione. Stephanus autem Durantus lib. 3. cap. 53. de Ritibus Eccles. sub Innocentii nomine, affert in medium eandem sententiam, cui assentiendum omnino censetur, qualibet alia consideratione, aut opinione à nobis prætermissa.

NOTABILIA

Cap. XXI.

107

EX alta profundaque sapientia pronuntiat S. August. lib. 19. contra Faustum c. 11. *De Communione Christiana. Religionis communicatio. & excommunicatio à natura.* In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines posse, nisi aliquo signaculo, vel sacramentorum visibilium consortio colligantur. Hanc consuetudinem populi omnes non à Philosophis traditam acceperunt, sed cum vita, & spiritu, hanc legibus suis expresserunt. Hanc non ratio docuit, sed natura rationem prævenit. Inde velut è perenni fonte dimanarunt ritus, ceremoniæ, mysteriaque omnia, quibus religio omnis Ethnica temperata est. Neque enim religione ulla homines inter se devincti possunt, nisi sacramentis, & symbolis quibusdam initiati à prophanis distinguantur. Nec ulla natio est tanta barbarie & immanitate effrata, quæ moribus suis hoc ipsum non profiteatur. Quemadmodum enim qui militiæ nomen dederunt, cingulo, baltheo, tessarisque quibusdam insigniuntur, queis ut loci, & commilitones ab hostibus, aut exploratoribus sese discernunt; ita qui Deo nomen dederunt, mysteriis & signis quibusdam, quæ sint reciproca communionis pignora, & mutua benevolentia monumenta cum Deo, & inter sese religari & veluti coagulari necesse est. Præterea non secus ac milites perduellionis autusve criminis rei, cinguli, chlamydis, cæterorumque militantium insignium detracti one exauctorabantur; sic qui scelerum gravissimorum conscii erant, apud omnes gentes à sacris procul abigebantur, ne eorum contagione polluerentur. Neque à sacris modo, verum aliquando ab omni prophano commercio; ita ut cum cæteris hominibus, sub eodem tecto, & in eadem mensa vivere prohiberentur, ut loquitur Synesius epist. 58. Hanc communionis sinceritatem, ut cæteros populos præteream, rigide observarunt Druides, ut auctor est Cæsar lib. 6. de Bello Gallico. *Si quis enim privatus, aut populus eorum decreto non stetit sacrificiis interdicitur: hæc pœna apud eos est gravissima. Quibus ita est interdictum, numero impiorum, ac sceleratorum habentur, ab his omnes discedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt; ne quid ex contagione incommode accipiant: neque his petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.*

Hinc superstitiosa apud Gentes scelerum expiationes, februationes, lustrationes, quarum ceremoniarum minutias Antiquarii solite persequuntur. Quædam vero erant crimina, quorum scelus tam erat immanis, ut ex eorum sententia nullis piaculis expiari, aut elui posset. Itaque qui horum conscientia tenebantur, in inexorabili anathemate percussi, perpetuæque execrationi devoti, à mysteriis gentium procul semper exulabant: quod Plato in Phædro, & in Gorgia, Platonicus, & alii tradiderunt. Peccata enim, ut loquitur Plutarchus in quæst. Roman. in mortalia, & venialia; seu potius in placabilia, & implacabilia dividebant: posterioribus Sacrorum communicatio nunquam restituebatur; prioribus vero post sacrificia, libamenta, lustrationesque, excommunicatione soluta, ad mysteria aditus patebat. Ejusmodi erat olim apud nonnullos Christianos peccatorum discrimen: quibusdam enim ut lapsis, homicidis, & inæchis; neque in fine (ut Canonès Elebritani loquuntur) communicatio prestabatur; sed excommunicatione laxata, quæ ex præcepto Ecclesiæ nunquam fuit perpetua, perpetuæ etiam erant addicti pœnitentiæ, ut etudite Albaspinus Aurelianensis *Peccata mortalia, & venialia, etiam apud Ethnicos. Excommunicatio nunquam fuit perpetua.*

Antistes Observat. lib. 2. ceteris pro prudentia, & clementia Episcoporum juxta Canones variè dispensata pœnitentia, venia tandem indulgebatur.

Verum in superstitionibus mutuam communionem, quam adumbrarunt Ethnicis, eam in Mysteriis expresserunt Christiani. Hinc Christianorum nomen Antiochia primo impositum. Act. 11. 26. Genebrard. in Petro. Baron. ann. 43. num. 10. & seq. Idque ad distinguendos fideles ab Ethnicis, qui magno cum concursu ad fidem accedebant. Quemadmodum. & Catholicorum appellatio inventa est, ut veri Christiani à falsis distinguerentur, hoc est ab Hæreticis: & quidem jam inde ab Apostolorum temporibus, quod ipse novus Symboli Apostolici articulus planum facit. Baron. ann. 43. num. 17. Franciscus Turrianus, dum Antiocheni Apostolorum Concilii Canones refert, hunc primo loco statuit: *Ut credentes in Dominum IESUM, quos illius temporis homines vocabant Galilaos, Christiani deinceps vocarentur.* Turrian. lib. 1. pro Canonibus Apost. cap. 25. initio.

Præterea hujus mutuæ communionis efficaciam relative ad communicationem corporis Christi totam iidem fideles repetebant. Eucharistia igitur omnis communionis Christianæ fons est, à quo omnium communionum genera veluti rivuli scaturiunt, de qua sanctus Dionysius, inquit: *Arcana deificationis mysterium inchoatur, & perficitur.* Et in Eucharistia incipit, & in Eucharistiam desinit omnis Christianorum communio, & fraternitas.

Duplex autem est Christianorum circa Eucharistiam affectio, seu relatio; una in corpus Christi conficiendum, altera ad corpus Christi suscipiendum: illa activa, hæc passiva; illa potestatis est, hæc amoris; illa perfectis convenit, hæc perficiendis. Hinc Christianæ communionis unitas duplex exoritur, Christianorum Communio

Communi-
o Chri-
stiana

Laica &
Ecclesi-
astica.

Ecclesi-
astica com-
muni-
o quid?

Laica una, Ecclesiastica altera. Laica, qua populus mutuo & secum, & cum Ecclesiasticis, ut perficiatur, communicat: cujus communicationis terminus, & consummationis jus est percipiendæ Eucharistiæ, cætera omnia in hunc scopum, ut media in finem supremum destinantur. Ecclesiastica verò Laicam supponit, seu potius, ut superioris ordinis, Laicæ dignitatem eminenter continet. Ecclesiastica igitur Communio ea est, quam Ecclesiastici in sacrificii ministerio & inter se exercent.

Hujus distinctionis creberrimus est usus apud Antiquos: ut in Concil. Ephes. cap. 1. habetur. *Si quis Metropolitanus, &c. Omni Ecclesiastica communione abhinc jam à Synodo eiectus, & ad nullum officium exercendum idoneus.* Depositionem Antiocheni Patriarchæ iisdem verbis enuntiat idem Concilium in exemplo relat. ad Imper. Missæ Concil. part. 2. inter Epist. Cathol. *Ipsam Apostatici Conciliabuli auctorem, & reliquos, qui cum eo sunt ab omni Ecclesiastica communione alienos esse censuit. Omnemque Sacerdotalem functionem ipsis ademit.* Hinc advertite, in quo potè consistat hæc Ecclesiastica Communio.

Hanc Communione in annum suspendit Concil. Aurel. 5. cap. 17. *Quod si patuerit Episcopum ipsum contra justiciam savigatum, is qui cum injusta interpellatione pulsavit, anni spacio a communione Ecclesiastica suspendatur.*

Expressius proponitur hæc distinctio, cum utriusque Communionis mentio habetur, & Clericus ab Ecclesiastica eiectus ad Laicam damnatur; ut explicat Optat. Milevit. lib. 7. de quodam Macario, cui Episcopi munera attributa non fuisse sic demonstrat: *Nec Episcopus fuit, nec in officio Episcopali versatus est, nec manum alicui imposuit, nec sacrificium obtulit: unde cum constet eum alienum fuisse ab Episcoporum actibus, nullus Episcopus ab eo, qui cum Episcopis non obtulit, videtur esse alienus.* Restat ut dicatur eum, cum populo communicasse. Nec dissentit Basil. ad Amphilocho, cap. 3. & 32. *Diaconus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem ejicietur, in Laicorum autem locum extrusus, à Communionem non arcebitur.* Siricius ad Episc. Tarracon. cap. 11. *Quisquis sanè Clericus, aut viduam, aut certè secundam conjugem duxerit, omni Ecclesiastica dignitatis privilegio mox nudetur, Laica tantum sibi Communionem concessa.*

Tanta igitur est Laicæ Communionis ab Ecclesiastica differentia, ut Laicum esse, & esse extra Ecclesiam paria sint. Teste S. Basilio ad Amphilocho, cap. 55. *Quin-Commu- nio Laica.* que autem sunt gradus hujus Laicæ Communionis, nempe fletus, auditio, substratio, consistentia, & quæ dicitur Communicatio; inde in Conciliis, & antiquissimis auctoribus frequenter commemorantur fletus, audientes, substrati (qui propriè sunt poenitentes) consistentes, seu precibus communicantes, & Fideles. Hoc est.

Consistentia, qua peccator ab Eucharistiæ Communionem removetur; substratio qua non tantum à Communionem Eucharistiæ, sed etiam à conspectu, omnique sacrificio, & precum Liturgicarum præsentia, & consortio arceatur. Auditio, qua non tantum istis privilegiis, sed etiam omni manuum impositione, & expiatoria deprecatione, & benedictionem multatur. Fletus, quo præter hæc omnia extra Ecclesiam eliminatur. Qui vero extra fletum vagantur, fulgure excommunic. maximæ ab Eccles. fugati, & ejurati, non secus, ac Ethnici, & publicani nullo cum ea vinculo connectuntur.

Communionem autem Ecclesiasticam octo sunt gradus, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, Presbyterorum, & Episcoporum. Qui supra Episcopos constituti sunt Metropolitanæ, Primates, Patriarchæ, Pontifices; dignitates sunt, quæ potestatem non habent ampliorem ordinis, sed tantum jurisdictionis. Quo respexit Optatus lib. 1. cum *Diaconos in tertio, Presbyteros in secundo sacerdotio constitutos; Episcopos vero omnium dixit apices, & Principes.* De quibus vide Morinum Exercitat. Ecclesiast. lib. 2. cap. 1.

Dictum est supra, ut sit duplex relatio Clericorum ad Sacramentum Eucharistiæ; ad illud conficiendum, & ad illud suscipiendum: utriusque igitur respectu puniri possunt, vel ad tempus, vel in perpetuum, si illud suspensio dicitur: si hoc Depositio, seu Excommunicatio nuncupatur.

Suspensionem nomine utitur Concil. Aurel. 5. Can. 17. *Memorate persone* *Suspensio.* *ab honore, vel officio suscepto, juxta arbitrium sui Pontificis suspendantur.* & Can. 17. *A Communionem Ecclesiastica suspendantur.* Et prioribus sæculis abstentum, abstinere dicebant, ut nos dicimus suspensum, & suspendit, ut latè Morinus adductus cap. 2. & 3.

Depositio. Quid vero sit Depositio, definit Canon. Apost. 15. *Clericus qui prater sui Episcopi sententiam in altera parœcia manet, eum non amplius celebrare iubemus, maxime si eum adhortante Episcopo, ut rediret, non paruit: is tamen ut Laicus communicet.* Nihil igitur aliud est Depositio, quam à sacro ministerio perpetua cessatio, & Clerici in ordinem, & Communionem Laicorum relegatio. Qui hoc fulmine tacti sunt, vocat *Excommunicatos*. Nicæna Synodus 1. Canon. 5. & 16. sunt enim excommunicati à Communionem sacerdotali.

Hæc Laicorum relegatio excommunicationem minorem, seu pœnitentiæ classes nonnunquam significat, ut in Concil. Chalcedonensi. cap. 8. & clarè S. Basilus ad Amphilocho. cap. 56. 57. & seqq. *Qui sponte interficit, & postea pœnitentia ductus est, viginti annis Sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensantur: debet quatuor annis deslere, stans extra fores Oratorii, & fideles ingredientiæ rogans, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur: septem autem annis cum eis, qui in substratione orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblacionis particeps. His autem expletis erit Sacramentorum particeps.* Prædicti pœnitentiæ gradus, qui à Canonibus definiti sunt, aliquando Episcoporum prudentia creduntur; & testatur D. Basilus eodem in loco cap. 54. *Est autem iua prudentia pro circumstantiâ proprietate pœnas intendere, vel remittere.* Sæpe denique excommunicationem maximam significat, atque ab omni fidelium commercio repulsum. Ut in Constitut. Apostol. Can. 10. *Si quis excommunicato, vel in domo una precatus fuerit, is segetur.*

Quid autem sit Clericum Communionem Laicam frui; Innocentius I. epistol. 22. cap. 4. inquit: *Nostra lex est Ecclesia, venientibus ab hæreticis, per manus impositionem Laicam tantum tribuere Communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem, vel exiguum subrogare.* Laicè enim communicare est, idem quod ecclesiasticè non communicare, officiique Ecclesiasticis non defungi: & de his Albaspinus Observat. Ecclesiast. lib. 1. cap. 4. Morinus Exercitat. lib. 2. cap. 9.

Cap. XXVIII. §. Addimus Prædictis.

De Patriarcharum & Primatum origine, ac etiam de Ecclesiastica in Orbe divisione.

Diximus habuisse Ecclesiam distinctos Ordines Episcopatus in varias sedes Jurisdictionales juris positivi, nempe Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & summum Romanum Pontif. Circa quæ supponendum, & altius animo repetendum, Ecclesiasticorum ordinum compages, quibus inter se connectuntur, & inferiores à superioribus pendent, de quibus sanctus Leo epistol. 84. ad Anastas. Thessalonice. *Magna dispositione provisum esse, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis Provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidem in majoribus urbibus constituti, solitudinem susciperent ampliorem, per quos ad unam*

Petri

Petri sedem universalis Ecclesie cura consueret; & nihil usque à suo capite dissideret. Loquitur enim ibi de Archiepiscopis, & Primatibus, seu Patriarchis ad unum Romanum Pontificem subordinatis. Tunc etenim membra aptis commissuris capiti suo adherent, quando vitales influxus caput corpori suo infundit; & pariter capiti corpus obsequium spontè refundit. De hac sacerdotali unitate loquitur sanctus Cyprianus epist. 55. his verbis: *Fons, & origo, à qua varii, & multiplices Antistitum ordines scaturiunt, & multiplicantur: centrum, à quo consanguinitatis Catholica linea, per quasvis Orbis partes ducuntur: Sol denique, à quo omnium dignitatum Ecclesiasticarum radii promicant, Pontifex est Romanus.* Ab ipso ut sacra illa unitas explicatur, & protenditur; sic in ipsum replicatur, & colligitur: *Fraternitatis, & communionis linea omnes reducuntur; dignitatumque omnium radii reflectuntur; ut ab unitate multiplicitas exorta in unum aatem individua desinat.* Quod etiam docet sanctus Leo epistol. 89. ad Episcopos Viennenses: *Religionis enim Sacramentum ita Dominus ad oranium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret; ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet; ut exortem se mysteri intelligeret esse divinum, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere.* Hunc enim in consortium individua unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo, *Tu es Petrus, &c.* Ut aeterni templi adificatio mirabili munere gratia Dei in Petri soliditate consisteret. Unde qui capitis unioni non adhereret, ejusque unitati mente saltem, & voto non inferitur, frustra fidem, frustra spem, & charitatem sibi vendicet, frustra Sacramenta, templumque Domini ostendet, ut præclarè Optatus Meleвитanus inquit: *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primum Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum Caput Petrus, &c.* In qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne caseri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram aliam collocaret.

Porro compages quibus Ecclesia cum Capite suo connectitur, vincula, quibus membra Christi Pontifex moderatur, & inter se, & secum constringit, quatuor sunt ^{Ordines} Episcopalis jurisdictionis Ordines Episcoporum, Metropolitanum, seu Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum. His administris sacra Ecclesie unitas fecundatur, & veluti obstetricibus filiorum multitudinem infinitam Christo educat: neque ista variarum dignitatum multitudo unitatem Ecclesiasticam petimit, imo supponit: nam ut demonstrat D. Dionys. cap. 13. de divin. nomin. *Omnis multitudo, unius est princeps:* ideo D. Thomas part. 1. quest. 30. art. 3. ad tertium. *Unum non est remotionum multitudinis, sed divisionis: multitudo autem non remouet unitatem, sed remouet divisionem circa unumquodque eorum, ex quibus constat multitudo.* Nemo igitur mentis compos sacros Antistitum Ordines e medio tollit: Ordinum vero Ecclesiasticorum varietas, & sub unoquoque ordine numerus ferè innumerus istam unitatem non lacerat, sed confirmat: nemo nisi hæreticus Episcopis in aliquibus Metropolitanis præfisse, Metropolitanis Patriarchas inficiabitur. Nec aduersus hæc quidpiam est nobis expoposito defudandum,

Tribus
orbis par-
tibus tres
sedes S.
Petri in-
stituit Pa-
triarcha-
les.

Petrus Apostolus namque cum uniuersum orbem fidei suæ à Domino creditum intelligeret, fines Ecclesiasticæ jurisdictionis dividere animo cœpit. Hoc ut animo perpenderet, terram uniuersam olim ab Ethnicis in tres partes distinctam animaduer- tit, Europam, Africam, Asiam: præterea tres opulentissimas urbes, cæterarum omni- um maximas consideravit, Romam, Alexandriam, Antiochiam: quarum prima Or- bis Dômina, Antiochia Seleucidarum in Asia; Alexandria Ptolemæorum in Egy- pto; & Africa, quæ populi, & pomœrii amplitudine vix Romæ concedebant, ut pluri- mi circa illa tempora testantur Auctores.

Inde Petrus divino aspirante numine sedem propriam in tribus his locis consti- tuere Reipublicæ Christianæ utilissimum iudicavit: Romæ igitur, & Antiochiæ per se ipsum dedit; Alexandriæ per Marcum discipulum, quem ut Legatum, & Vicarium perpetuum, non autem ad tempus delegatum, eo misit; cuius origo, & fundatio non à Marco, sed à Petro resuleret: voluit etiam idem Petrus, ut Alexandria post Romam esset nobilissima, ipsi que Antiochiæ præcederet, sicut magnitudine superavit, ut refert Strabo lib. 16. Si igitur tripartitus Orbis tripartitam nactus est Ecclesiasticam admi- nistrationem: Antiocheno enim Episcopo cessit Asia, Alexandrino Africa, Romano Europa.

Sedis Pe-
tri in uni-
tate trini-
tas.

Pontifex autem Romanus non tantum Europæ præerat (ut cæteri duo Patri- archæ diuioni quisque suæ) sed jus præterea summum uniuersis Christianis dicebat, Patriarcharumque Pater & Princeps erat: ut trinitas Patriarchatum in unitate Ponti- ficis coalesceret; docet Symmachus Papa ad Eonium Arelatens. Episcop. ibi: *Ad trinitatis instar, cui una est atque individua potestas, unum est per diversos Antistites sacerdotium.* Quod spectans Gregorius Magnus, huc appositè refert illud Domini apud Joannem: *Rogo Pater, ut omnes unum sint; sicut Es in Pater in me, Es ego in te, ut Es ipsi in nobis unum sint.*

Hanc eandem de trina Petri sede sententiam, varia sanctorum Patrum dicta comprobant; ita Anacletus epist. 3. *Secunda sedes apud Alexandriam beati Petri no- mine à Marco ejus discipulo consecrata est: &c. Tertia autem sedes apud Antiochiam ejusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis.* Et sanctus Leo: *Nihil Alexandrina sedi ejus, quam per beatum Marcum Evangelistam beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis: Antiochena quoque Ecclesia, in qua primum predicante Apostolo Petro Chri- stianum nomen exortum est, in paterna constitutionis ordine perseveret, Es in gradu tertio collocata nunquam fiat inferior.*

Trium
Patriar-
charum
una sedes
præualet.

In tribus illis Civitatibus non tantum auctoritatis apicem Petrum extulisse; verum etiam tres illas sedes in unam Petri sedem confluere, unamque cum Romana constituere certum est, ideo sanctus Gregorius sedem Alexandrinam sedem suam vo- cat lib. 11. epist. 48. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum inquit: *Festinare debetis simoniacam heresim, que prima in Ecclesia orta est, à sanctissima sede vestra, qua no- stra est, funditus euellere.* Quod repetit Hincmarus Opuscul. 55. cap. 16. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam qui- escere,*

escere, & presentem vitam finire dignatus est. Ipse decoravi sedem, in quam Evangelistam discipulum misit. Ipse firmavit sedem, in qua septem annis quamvis discessurus, sedit. Cum ergo unius, atque una sit sedes, cui ex auctoritate divina tres nunc Episcopi president, quicquid ego de vobis audio, hoc mihi imputo. Ea ratione summi Pontifices ambas illas sedes maximi semper fecerunt, nec ad alias Ecclesias huiusmodi Patriarcharum, nempe Alexandrini, & Antiocheni dignitatem extendi, maxime instituerunt: quarum & omnium aliarum Ecclesia Romana esset caput, ut dixit D. Gregor. Magn. lib. II. epist. 54. Unde in rebus concernentibus jurisdictionem Patriarchalem, sicuti celebratio Conciliorum provincialium, correctio morum Presbyterorum, seu Diaconorum, confirmatio Episcoporum subjectorum omnes Patriarchæ ad instar illius Romæ dirigebantur; nihilominus dum agebatur de jurisdictione, quæ excedebat illam Patriarcharum, nempe de causis universalis Ecclesiæ, de causis fidei, de moribus generalibus Ecclesiæ, seu de deponendis Episcopis, seu de iudicandis ipsis Patriarchis; tunc Romanus Pontifex, ut Caput Ecclesiæ, & Superintendens aliorum Patriarcharum, solus supra illos jurisdictionem exercebat. Ita Cardin. Perronus in Republicat. ad Regem Britannia lib. I. cap. 32.

Quibus non refragatur objectio illa à Sectariis acriter exagitata ad firmandam præsentem æqualitatem inter Romanum Pontificem, & alios Patriarchas ex Concil. Nicæno cap. 6. cujus germanus intellectus est, ut ex Romanæ Ecclesiæ auctoritate, quæ semper habuit in universa Ecclesia primatum, Episcopus Alexandria omnium Ecclesiarum, quæ sunt in Ægypto, haberet potestatem; quoniam sic moris fuit Episcopo Romano illi concedere: sive quod Romanus Episcopus consueverit per Alexandrinum Episcopum illas Provincias gubernare; ut latè Cardin. Baron. ad annum 325. ubi Spondan. num. 32. 33. & seq.

Et quod ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinet, præter ea, quæ jam superius de illa in eandem sententiam dicta sunt, ejusdem privilegia non ab aliqua Synodo promanarunt, sed ab ipso Christo Domino, nec ipsum Concilium Nicænum aliquid eidem Romanæ Ecclesiæ contulisse abundè disseruit Nicolaus Papa in Epist. ad Michaelem Imperatorem Romanæ sedis, ejusque primatus acerbissimum adversarium; dum sic inquit: *Ista igitur privilegia huic sanctæ Ecclesiæ à Christo donata, à Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & veneratione habita, per quæ non tam honor quam onus nobis incumbit.* Et infra: *Proinde animadvertendum, quia non Nicæna, non denique ulla Synodus quicquam Romanæ contulit Ecclesiæ privilegia.* Et rursus: *Nicæna Synodi non aliud præcepta testantur, adeo ut non aliquid super eam ausa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri: omnia denique huic noverat Domini sermone concessa: si omnia, ergo nihil desuit, quod illi non cesserit.* Denique si instituta Nicæna Synodi diligenter inspiciantur, inveniatur profecto, quia Romana Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum, sed potius ex ejus forma, quod Alexandrina Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exordium.

Objiciunt contra prædicta etiam Sectarii ex Ruffino lib. 2. historiarum, quos ille ex Græco in Latinum traduxit, videlicet: *Quod Episcopus Alexandria curam habeat*

beat. Ecclesiarum Aegypti, & illæ Romæ Ecclesiarum suburbicariarum. Inde inferentes Sæctarii; quod Romanus Pontifex non aliam habeat jurisdictionem, quam supra Ecclesias urbi propinquas circiter centum milliaria.

Ad quæ respondetur primo, Ruffinum Romanæ Ecclesiæ infensum (ut inquit D. Hieron.) vertisse verbum illud Suburbicariarum, quod non extat in Græco originali. Constat præterea urbicariarum regionum appellationem non solum loco præ urbem posita, sed etiam plures continere Provincias tam in Italia, quam extra Italiam sitas; nam sicut illæ dictæ sunt apud Jurisconsultos, & Historicos Provincia urbicariæ; seu suburbicariæ; quæ urbi debentur annonam, eidem peculiari nexu tenebantur obstrictæ; ita eodem exemplo appellatas esse à Ruffino Ecclesias suburbicariarum, quæ Romanæ Ecclesiæ Patriarchatui peculiari viderentur esse subjectæ; quo etiam jure Episcopus Alexandrinus moderaretur omnes subjectas sibi Provincias. Addimus etiam prædictis varios Ruffini sensus aptari ad diversas Romani Pontificis muneris partes, & personas, quas sustinet: sive quia Provinciam Romanam regit, - ut Metropolitanus, seu qui Italiam, ut Primas, vel Occidentem, ut Patriarcha; nec comprehendisse Ruffinum universale totius Ecclesiæ Catholicæ regimen, quod à Domino in persona Petri accepit Romanus Pontifex.

Quod autem Petrus Pontificalem sedem Romæ constituerit, fecit hoc quidem, quoniam urbs Roma totius Orbis Romani esset Regina, sed non ut ab ea auctoritatem Primatus acciperet, quo jam ante in universum terrarum Orbem insignitus ipse Papa pro se, & successoribus suis fuerat ab ipso Christo, qualem continuo usu successores suos Romanos Pontifices exercuisse constat; & hæc ex multis, quæ in hoc argumento essent dicenda, de quibus latè Cardin. Peronus Gallo idiomate in Replicat, ad Rægem Britanniæ lib. 1. cap. 32. & seq.

Sed ut ad propositum, unde eramus digressi, nos modo revertamur. Quingentis annis usque ad Justinianum Imp. Ecclesia Catholica non agnovit plures hæcæ tribus Patriarchis. Tres illi soli sunt à S. Petro instituti, & à Concilio Nicæno confirmati, nec alios prædictis S. Leo I. admisit epist. 54. adversus Bizantinum Paræcum Patriarchatui inhiantem ibi: *Privilegia Ecclesiarum sanctorum Patrum Canonibus instructa, & venerabilis Nicæne Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari.* Ideo decretum Concilii Chalcedonenæ de elevando in Patriarcham, cæterisque Patriarchis præferendo Episcopo Bizantino rescidit epist. 55. ad Pulcheriam Augustam ibi: *Consensiones sanctorum Canonum apud Nicenam conditorum regulis repugnantes, unita nobiscum vestra fidei pietate in irritum mittimus, & per auctoritatem beati Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus.* Hoc idem decrevit Felix II. epist. 1. ibi: *Primates illi & non alii sint, quam qui in Nicæna Synodo sunt constituti Quæ Synodus tres tantum sive Primates sive Patriarchas recepit; & idem etiam decrevit Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum cap. 92. his verbis: Desideratis nosse quot sint veraciter Patriarcha: veraciter illi sunt Patriarcha, qui sedes Apostolicas per successiones Pontificum obtinent, &c. Constantinopolitanus autem, & Hierosolymitanus Antistes, licet dicantur Patriarcha, non tantæ sunt auctoritatis, quanta superiores existunt.*

Adscititi, & irreptiti fuerunt duo illi posteriores Patriarchæ, qui diu obniti-
bus Romanis Pontificibus, tandem eorum consensu Patriarchæ nomen, honorem, *Patriar-*
& privilegia consequuti sunt. *cha irre-*
ptiti.

Quomodo autem ad hunc Ecclesiasticæ dignitatis apicem Hierosolymitanus
cæca animi ambitione ascenderit? De grege enim cæterorum erat Hierosolymita-
nus Episcopus ad Concil. usque Nicænum: honoris & sedis prærogativa quadam *Hierosoly-*
quo ad jurisdictionem gaudebat; sed quæ de jure, & auctoritate Metropolitanæ sui *mitanus*
Cæsariensis Episcopi nihil detraheret, ut in cap. 7. ejusdem Nicænae Synodi ibi: *Patriar-*
cha.
Quoniam obtinuit consuetudo, & antiqua traditio, ut qui est in Ælia Episcopus, hono-
retur: habeat honoris consequentiam, Metropoli propria dignitate servata. Idem præ-
terea testatur de suo tempore D. Hieronymus ad Panachium adversus Joannem
Hierosolymitanum Episcopum scribens: superbienti enim Joanni Æliæ, id est Hier-
osolymæ Episcopo Metropolim Cæsaream objicit: tunc tamen ægrè ferebat Æliæ
Episcopus Cæsariensi, & Antiocheno se subjicit: & quamvis in Concilio Constanti-
nopolitano, ut refert Theodoret. hist. Ecclesiast. lib. 5. cap. 9. fuerit Hierusalem nun-
cupata Mater omnium Ecclesiarum; hæc tamen fuit Maternitas antiquitatis, non au-
tem auctoritatis, ut voluit Cardin. Peronus in R. episc. ad Regem Britannia lib. 1.
cap. 30. Exortæ jam tunc erant de finibus Diæcesium contentiones. Lis tandem
à Maximo Antiocheno Episcopo; & Juvenale Hierosolymitano ita composita est,
& à Concilio Chalcedonens. act. 7. confirmata, ut tribus Palæstinis Patriarchatui
Antiocheno ademptis, eorum Hierosolymitanus esset Patriarcha, ut etiam testatur
Concilium Hierosolymitanum, quod incipit: *Post Consulatum Flavii Bellisarii glo-*
riofissimi 13. Kalend. Octobris in d. 15. In Colonia Ælia Metropoli, & Hierosolymis
Presidente sanctissimo, & beatissimo Patriarcha Petro, & assistentibus sacerdotio suo
sanctissimis Episcopis trium Palæstinorum. Innovationi fortissimè sese opposuit S.
Leo epist. 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum ejusdem ambitus reum, in
quem auctoritatis suæ mucronem stringit his verbis: *In Ephesina Synodo, quæ impium*
Nestorium, cum dogmate suo perculit, Juvenalis Episcopus (Hierosolymitanus) ad
obtinendum Palæstinae Principatum, credidit se posse sufficere, & insolentes ausus per com-
mentitia scripta firmare. & infra: *Hoc tamen proprium diffinitionis meæ est, ut quan-*
tumlibet numerus Sacerdotum amplior, aliquid per quorundam subreptionem decernat,
quod illis trecentorum decem, & octo Patrum constitutionibus inveniatur adversum, id
justitiæ consideratione cassetur. Imperatoribus tamen in contrarium incumbentibus,
rationeque ipsa veluti suadente tandem Romani Pontifices id comprobarunt: Hier-
osolymitano novo Patriarchæ Metropolitæ, & Suffraganei, ex mut. latis Orientis, &
Ægypti Diæcesibus de more sunt attributi, ut refert Morinus Exercitat. Ecclesiast.
lib. 1. cap. 7.

Constantinopolitanus Episcopus etiam ipse ad Patriarchatus dignitatem ma-
lis artibus evehctus: nam Græci Imperatores, cum sibi persuasissent, quod a semper ipsis *Constan-*
fuerit licitam sacras Provinciâs mutare; ut in Canon. 17. Concilii Chalcedonens. his *tinopoli-*
verbis habetur: *Sin autem Civitas aliqua ab Imperatoria auctoritate innovata fuerit,* *tanus.*

Civiles & publicas formas Ecclesiarum quoque Parœciarum Ordo consequatur. Et Balsamon in Canon. Trullenf. 38. inquit: Licet Imperatori præ eminentia thronum Ecclesiis largiri, & Episcopatus, vel Archiepiscopatus in Metropoles erigere, eaque qua ad electionem pertinent, & reliquam dispositionem, prout ipse voluerit, describere, & decernere. Ideo Episcopi, qui gratia prævalebant apud Imperatores, novas sæpè dignitates ambire, atque in eum finem artificijs suis Imperatores circumvenire solebant, ut ex Concil. Chalcedonens. act. 13. aliisque Ecclesiasticis monumentis colligitur: unde factum est, ut à labefactato, & tandem postea collapsò Imperio orientali Græcorum Ecclesiæ Imperatorum libidine magis, quam Patrum, & Conciliorum voluntate regerentur.

Hujusmodi Provinciarum Ecclesiasticarum perturbationibus Romani Pontifices constantissimè occurrerunt; etenim cum Anatolius Constantinopolitanus Episcopus in Synodo Chalcedonens. act. 15. cap. 28. ibidem absentibus Legatis Apostolicis, ac nemine adhuc suffecto Episcopo Alexandrino in locum Dioscorigi, qui ipsi contradicere posset; clandestinè atque dolosè obtinuit à reliquis fieri decretum, ut Ecclesia Constantinopolitana primum post Romanam locum obtineret; eo quod Constantinopolis esset altera Roma: ad quod decretum contra Canones Nicani Concilii, cum deinde reclamassent Legati; nihilominus faventibus Judicibus Constantinopolitanæ Ecclesiæ privilegiis, itum est in sententiam Anatolii juxta præcedentem diffinitionem Constantinopolitanæ Synodi sub Theodosio majori, licet quæ id veritate fulciatur, nunquam hæctenus cognitum fuisse primatum Ecclesiæ Constantinopolitanæ supra Alexandrinam refert Cardin. Baron. in ann. 451. ubi Spondanus num. 31. De quo graviter conquestus est Leo I. Papa epist. 59. Marcianoque Imperatori, qui illud procuraverat, fortiter contradixit his verbis: *Privilegia Ecclesiarum sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicana Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari, &c. Non dedigneretur regiam Civitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem, nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri.* Similia repetit idem Leo ad Pulcheriam Augustam epist. 60. & ad Anato'ium, qui decretum illud fraudulentè impetraverat; tandemque obtinuit Leo: à quo nihilominus successivè idem Anatolius accepit litteras Vicariæ potestatis ad recipiendos hæreticos, quamvis non rectè ea fuerit usus, & statim obierit, ut refert Baron. in ann. 458. ubi Spond. num. 2.

Uterius Græcis in hoc idem instantibus, ut Acacius & ipse Constantinopolitanus Patriarcha declararetur, rescribit Gelasius Papa his verbis: *Risimus autem, quod prærogativam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit Regia Civitatis: Nunquid apud Ravennam, apud Mediolanum, Syrmium, apud Triviros multis temporibus non constitit Imperator? nunquidnam harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibi met antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus usurparunt?* Consueverant tamen Romani Pontifices ad importunas Græcorum preces & subdolas eorundem artes concedere prædictis Constantinopolitanis Episcopis Vicariam potestatem in rebus ad hæreses, & universals Ecclesiæ pertinentibus; sicuti de Epiphanio Episcopo refert Baron.

Baron. ad annum 521. ubi Spondan. num. 2. & de Mena idem Baron. ad ann. 536. ubi Spondan. num. 10.

Sed in hoc non acquievit prædictorum protervia: quoniam Joannes Constantinopolitanus cum arrogasset sibi nomen Oecumenici, seu Universalis, confutatur à Pelagio II. Pàpa firmissimis rationibus; eo quod ille titulus soli Romano Pontifici sit debitus, ut idem Baron. ann. 587. ubi Spondan. num. 2. & idem redarguitur ab eisdem successore Gregorio Magno lib. 4. Regest. epist. 39. ad Anianum suum Apocryfarum Baron. ann. 595. & ibi Spondan. num. 3. ubi patet, quo sensu blasphemum sit hoc nomen, & quam iuste competat solis Romanis Pontificibus, quodque ejusdem Gregorii de eo fuerit sententia dict. num. 3. & sequentibus.

Confutatur viculus universalis.

Confirmat hoc idem Phocas Imp. illud non convenire Episcopis Constantinopolitanis, sed tantum Romano Pontifici, ex eodem Baron. ann. 606. ubi Spondan. num. 2. & 3.

Et rursum quoniam Græci unà cum Imperatore Basilio illum titulum in suo Orbe muneribus suffurari conantur, à Joanne Romano Pontifice repelluntur, ut idem Baron. refert ann. 1024. ubi Spondan. num. 3.

Consueverunt etiam Constantinopolitani Episcopi singuli à Romano Pontifice petere usum Pallii, quem postea eis in perpetuum concessit Joann. XI. Pàpa tyrannicè ad id coactus. Baron. 934. num. 1.

Quatuor igitur Patriarchas præfatos, & non plures præter Romanum Pontificem usque ad sua tempora enumerat D. Gregorius epist. 37. lib. 2. ad Natalem Episcopum Salonitanum his verbis: *Quod si quilibet ex quatuor Patriarchis fecisset, sine gravissimo scandalo contumacia transire nullo modo potuisset, &c.*

Ultra præfatos quatuor istos Patriarchas Majores principaliter, & communiter sic nuncupatos, fuerunt etiam alii Patriarchæ gradus infer ois. Horum inferiorum unusquisque Diœcesi propriæ præerat; hoc est multis Provinciis, & Archiepiscopis, seu Metropolitibus; & hic prædictis Patriarchis majoribus subditus. Ac etiam inferior iste Patriarcha nuncupabatur Primas, seu Exarchus, ut lege Caroli Magni Imp. est cautum lib. 7. cap. 336. his verbis: *Non alii Metropolitanani appellentur Primates, nisi illi, qui primas sedes tenent, & quos sancti Patres Synodali, & Apostolica auctoritate Primates esse decreverunt. Reliqui vero, qui alias Metropolitanas sedes sunt adepti, non Primates, sed Metropolitanani vocentur.* Quanquam Patriarchæ aliquando etiam nominati sint ipsi Primates, Felix II. Pàpa epist. 1. his verbis: *Primates illi & non alii sint, quam qui in Nicæna Synodo sunt constituti, reliqui vero qui Metropolitanas tenent sedes, Archiepiscopi vocentur, & non Primates.*

*Primates
quales
sint?*

Quatuor igitur conditiones ad hoc Primatum genus constituendam, voluit Hincmarus. Primo ut possit convocare Synodos. Secundo ordinare Episcopos. Tertio ordinari à Provincialibus Episcopis. Quarto disponere quæque per Provinciam.

Magna est autem conformitas Primatum cum Vicariis Romani Imperii: Apostoli enim, qui que eas secuti sunt Romani Pontifices, creaverunt Archiepiscopos, Provin-

Provinciis, Civitatibus Episcopos; postquam ergo circa tempora Imperatoris Constantini creati sunt Vicarii, qui Provinciarum moderatoribus præessent, instituti sunt etiam Primates, qui ipsis Metropolitibus, & Provinciarum Rectoribus antestarent. Præterea ab imitatione Vicariorum Primatus duxerunt originem, nam ante Constantinum Imperatorem hujusmodi Vicariorum nulla sunt testimonia; sic nec Primatum, Exarchorum, seu Diœcesum in Catholica Eccl. ut refert Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. 1. cap. 19.

Advertendum autem hic est; cum Romani Pontifices Primatus aliquos instituunt, Metropolitanarum jura inviolata, & illibata conservari præcipiunt: notat Hormisda Pontif. Remigio suas vices committens epist. 1. his verbis: *Vices itaque nostras per omne regnum dilecti, & spiritualis filii Ludovici, &c. Salvis privilegiis, quæ Metropolitanus decore vitæ antiquitas, presenti auctoritate committimus.* Et S. Gregorius eundem honorem Arelateni Episcopo deferens inquit: *Fraternitati vestra vices nostras in Ecclesiis, quæ sub regno sunt præcellentissimi filii nostri Childeberti juxta antiquum morem Deo auctore committimus: singulis siquidem Metropolitibus secundum præscam consuetudinem proprio honore servato.*

Thessalonicensis primatus

Primum, seu Vicariatum à Romano Pontifice primus occurrit Archiepiscopus Thessalonicensis, cujus Vicariatus per Græciam, & Illyricum longe lateque patebat, Macedoniam, Daciam, Achaïam, Dardaniam, & loca alia complectens, ut refert Nicolaus I. Papa ad Michealem Imperatorem epist. 2. Amplissima illa Thessalonicensis auctoritas, quam Vicariatus sui virtute possidebat ad Imperatores, usque Iconinacos illi conservata est, hoc est quamdiu Diœceses prædictæ à Pontificis nostri Patriarchatu tyrannicè & impiè avulse fuerunt, ut refert Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. 1. cap. 21.

Arelaten-
sis.

Secundus in Occidente Primas, & Pontificis Vicarius fuit Arelaten-
sis Archiepiscopus, cujus auctoritas in universam Galliam fuit, de qua D. Gregorius lib. 4. epist. 52. sic loquitur: *Quia igitur unumquodque tunc salubriter completur officium, cum fuerit unus ad quem possit recurri Præpositus: idcirco opportunum esse perspeximus in Ecclesiis, qui sub regno præcellentissimi filii nostri Childeberti Regis sunt secundum antiquam consuetudinem, fratri nostro Virgilio Arelaten-
sis Civitatis Episcopo vices nostras tribuere, quatenus, & Catholica fidei integritas; id est, sanctarum quatuor Synodorum, Deo protegente, sollicita devotione servetur.* Ante S. Gregorium Pelagius I. Papa Sepaudo Episcopo Arelaten-
sis vices suas delegavit his verbis: *Majorum nostrorum operante Dei misericordia cupientes inherere vestigiis, & eorum acinus divino juvamine in omnibus imitari, Charitati tuæ per universam Galliam sanctæ Sedis Apostolicæ, cui divina gratia præsidemus, vir es, jungimus, &c. Hinc est, quod nos fraternitati tuæ hujusmodi curas injungimus, ut sedis nostræ Vicarius institutus ad instar nostrum in Galliarum partibus sacerdotis locum obtineas, & quicquid ad gubernationem, vel dispensationem Ecclesiasticam gerendum est, servatis Patrum regulis, & Sedis Apostolicæ constitutis, divini judicii consideratione dispenses, talemque te in custodiendis Canonibus sanctæ conversationis demonstras, qualem tanti loci decet esse Vicarium.*

no. De hujusmodi etiam Arelatenfis Primatus Antiquitate loquitur etiam Zofimus Papa epist. 6. his verbis: *Quid illud quod prætermisso fratre nostro Patroclo Metropolitano Episcopo Arelatenfium Civitatis, sine cujus auctoritate juxta majori in Canonibus nulla penitus potuit ordinatio celebrari, tumultuose, & turbide indebitis sacerdotia impinguntur.* Quod etiam inquit Concilium Arelatenf. 2. cap. 18. ibi: *Ad Arelatenfis Episcopi arbitrium Synodum congregandum, ad quam urbem ex omnibus mundi partibus præcipuè Gallicanis sub sancti Maurini tempore legimus celebratum fuisse Concilium, atque conventum.*

Fuerunt & alii in Gallia Vicariatus, seu Primatus, nempe Rhemenfis, Maguntinenfis, Senonenfis, Lugdunenfis. In Hispania Hifpalenfis, Toletanus, Carthaginenfis, & similes, de quibus late Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. 1. & hæc satis.

Cap. XXXIII.

Quoniam sermo est habitus de Reliquiis, quæ requiruntur in Consecratione Altaris. Advertendum hic est, quod illa Ecclesiæ pars, sive locus ille subterraneus, sub majori Altari circa Presbyterii ambitum, ubi sanctorum Martyrum reliquiæ recondebantur, Confessio dicta sit, utpote Confessoribus addicta, & confessionis fidei sanguine testata monumentum. Habebat autem quælibet Ecclesia antiquitus suam Confessionem. Vide Anastasium Bibliothecarium in Vitis fummorum Pontificum Sixti III. Hilarii, Leonis IV. & aliorum apud ipsum, quæ etiam appellabatur martyrium. Vide S. Augustinum lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. ubi martyrium S. Stephani appellat locum, in quo is colebatur Hierosolymis. Templum in Calvaria monte à Constantino ædificatum, magnum Martyrium dicebatur. Eusebius lib. 4. de vita Constantini cap. 4.

Locus qui
in Ecclesia
dicitur
confessio.

In hujusmodi loco, qui Confessio dicitur, antiquitus Brandea apponebantur, quæ vice ipsarum reliquiarum inter pios fideles dispensabantur: ut ex epist. 30. Magni Gregor. lib. 3. regeft. ad Constantiam Augustam ibi: *In pixide Brandeam mittitur, atque ad sacratissima corpora Sanctorum ponitur, &c.*

Hinc etiam notandum Martyres dictos Confessores, quia fidem usque ad sanguinis effusionem profitebantur. D. August. in serm. plurimorum Martyrum: *Coronabantur, inquit, Martyres Confessores, & remanserunt Judices desertores.* Quamquam Confessores etiam appellantur ii, qui multis pro Christi fide tormentis superatis, divina voluntate liberati, & tot agonibus superstites, sine sanguinis effusione tandem tranquillam mortem obierunt. Cyprianus epist. 46. Talis fuit inter alios Paphnutius ille Magnus, quem Maximus dextero oculo exculpto, & poplite sinistro inciso ad metalla damnaverat. S. Athanasius item, Ambrosius, & Hilarius, de quo sanctus Hieronymus. *Hilarius meorum Confessor temporum, & Episcopus.* Pluresque alii, quorum nonnullos Eusebius vocat tertio, & quarto Confessores, hoc est ob Christi Confessionem sæpius publicè cruciatis; quos tamen Tertull. nunc designatos Martyres, nunc simpliciter Martyres appellat. Interdum id nominis etiam Cantoribus, & Psalmistis, penè in infimo Clericorum gradu censitis, concessit, quod Deo laudes decantarent, ut in Concil. Carthag. 4. Can. 2. id enim est passim in S. Scriptura,

Confiteri; quod Deum cantando laudare: & ita intelligendus est Canon. 6. Concilii Toletan. 1. ubi vetat puellam Dei familiaritatem habere cum Confessore, & Can. 9. vetat Professas, & viduas absente Episcopo, vel Presbytero in domo sua Antiphonas cum Confessore, vel servo suo facere. Vide plura apud Gabrielem Albaspinum lib. 1. Observ. 21. de Veterib. Eccles. Ritib. Ubi diffusè ponit discrimen inter nomen Martyris, & Confessoris, Extor. ris, Libellatorum, Thurificatorum, & blasphemorum, & lapforum.

Denique etiã advertendum, quod sicut Martyres sæpius fuerunt dicti Confessores, ut jam dixi; ita etiã Confessores fuerunt aliquando Martyres nominati propter similitudinem afflictionis, saltem propter diuturnitatem illius, si non propter intentionem. D. Gregor. Magnus sic inquit: *Quamvis occasio persecutionis desit: habet pax nostra Martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subijcimus: spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus.* Ex Supplemento D. Thom. 3. part. 3. quest. 96. art. 6. resp. ad 5. argument.

Cap. XXXVII. §. Oleum quo ungebantur Reges.

De Regum uncti-
onibus. **C**um plura de sacris Unctionibus Olei à nobis fuerint dicta: & quamvis ex recentioribus aliqui non dubitaverunt etiã scriptis asserere, Regum unctionem esse Sacramentum. Nos, quantum à vero illi aberrent, Deo dante ostendemus.

Sed quoniam Abulensis in cap. 10. lib. 1. Reg. dubitat, An Reges, qui uncti dicuntur in Scriptura sacra, ac etiã alii, quos & si Scriptura taceat, unctos tamen fuisse verisimile est; uncti fuerint oleo communi, vel sacro? Ac tandem statuit utroque oleo Reges potuisse, ac solitos esse perungi; ubi adducit exempla, quæ utrumque factum esse probant.

Quod vero ad Regum unctionem sacrum aliquando adhiberetur oleum, probat Salomonis unctio, de quo 3. Reg. cap. 1. *Sumpsitque Sacerdos cornu olei de Tabernaculo, & unxit Salomonem.* Sacro oleo unctum esse David Psalm. 88. vers. 21. *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum.* Quamvis Sancius in Comment. d. cap. 10. lib. 1. Reg. num. 6. velit in Regibus Israel, postquam decem Tribus à duabus aliis fuere dissectæ, non aliter sacro, sed communi fuerint ipsi oleo delibuti: ac etiã plurimas aliorum Regum unctiones communi oleo factas fuisse; eruditioribus est notum.

Ceremoniæ vero in constituendo, atque inaugurando Rege apud Hebræos post infusionem olei super caput Regis, hæ erant, quod offerebantur Victimæ, ut in lib. 1. Reg. cap. 11. in fin. & 2. Reg. cap. 15. vers. 12. Deinde in Regis manum tradebatur lex, cujus deberet Rex custos esse, ut in Deuter. cap. 17. vers. 18. Demum gratulatio, & acclamatio festiva accedebat, nempe *Vivat Rex.* Ut de Adonia in lib. 3. Reg. cap. 1. vers. 25. & 39. & in Rege Joas lib. 4. Reg. cap. 11. vers. 12. *Produxitque (Joadas sacerdos) filium Regis, & posuit super eum Diadema, & testimonium (id est legem) feceruntque eum Regem, & unxerunt, & plaudentes manu dixerunt, Vivat Rex.*

Nostris vero temporibus, dum fit inauguratio Regum Orthodoxorum ex Romano Ceremoniali: primo dum ungitur, pronuntiantur verba: *Ungo te in Regem de oleo*

oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Deinde Pontifex gladio accingens Regem, inquit: *Attende quod Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt Regna.* Et Diadema capiti imponens: *Accipe Coronam Regni, quam sanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortunæ diuis significare intelligas.* Et Sceptrum tradens: *Accipe Virgam virtutis ac veritatis, qua intelligas te obnoxium mulere pios, terrere reprobos; &c.* Quibus ceremoniis docetur Rex munera tantæ dignitatis; ne se ad fastum tantummodo secularem vocatum putet: unde per hujusmodi signa, non gratias habituales infundi, non characteres imprimi, sed actuales quosdam motus animi, Deo rebus istis, & sponsæ suæ precibus assistente suscitari.

Quod autem hujusmodi ceremoniæ, & maximè Regum unctio quanquam spiritualis sit, non tamen sacra hæc nuncupatur, sed corporalis ab unctionibus corporum; sicuti & corporalia erant, quæ nominat Apostolus spiritualia. i. Corinth. 10. *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem pocum spiritualem biberunt: bibeant autem de spiritali, consequente eos petra: Petra autem erat Christus.* Et nihilominus Manna, Aqua, Petra, Christus non erant; sed res palpabiles, quamvis spirituales.

Nec minorem eminentiam tribuit Regum unctio oleum, quomodocunque consecratum, sanctificatum, seu è cælo allatum; sicuti & Baptismum in aqua simplici, seu consecrata, & cælitus missa ejusdem esse sanctitatis, ejusdem in operando potestatis, & auctoritatis creare Christianos. Minister ipse qui illis utitur, idem efficit, sive sit bonus, sive sit malus, Augustin. in Joann. tract. 5. ait: *Sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluat.* Et idem tract. 6. *Petrus baptizat, Paulus baptizat, Judas baptizat; hic est qui baptizat.* Videlicet Christus, qui solus baptizat potestate, discipuli ministerio; & sicuti nullam agnoscere finit Ministeria differentiam; ita nec materiæ, ut diximus supra in Vet. Testam. ex oleo, seu unguento sacro è tabernaculo unctum Salomonem, ac etiam ex oleo communi alios Reges.

Præterea talis Regum unctio cum cæteris præd. ceremoniis non est Sacramentum, quia non imprimit characterem ex opere operato, ut loquitur D. August. lib. 4. de Bapt. cap. 24. *Ipsa per se ipsum Sacramentum multum valet.* Ergo Rex characteris impressione ex opere operato caret. Siquidem si characterem imprimeret unctio, profecto etiam repeti nequiret: quoniam secundum Theologos tria Sacramenta iterari nequeunt, quia characterem imprimunt indelebilem. Ut ex Concilio Florentino in decret. Unionis: *Sacramenta tria sunt, quæ characterem imprimunt in anima indelebilem: unde in eadem persona non iterantur.* Et idem in Concil. Trident. Sess. 7. cap. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, &c. Non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Ad quid enim iteraretur, quod semel infixum: *Evelli nequit & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Ut loquitur etiam Concil. Tolétan. 8. Can. 7.

Quod autem ex Regibus Christianis fuerint aliqui bis ac ter uncti & coronati. Pipinum primò à Bonifacio Archidiacono Moguntino unctum, & coronatum esse, refert

refert Adelheicus continuator Aymonis anno 750. ibi Pipinus Rex Francorum appellatus est; & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione manu sancte memorie Bonifacii. Quod etiam Annales Francorum, Regino in Chronico, & recentiores verum agnoscunt. non Flornio vero post a Stephano Papa idem Adel. ibidem anno 754. Stephanus Papa postquam a Rege Pipino Ecclesie Romanæ defensionis acceperat firmitatem; ipsam sacra unctione ad Regis dignitatis honorem consecravit. Cui idem ante citati ad stipulantur.

Exemplum patris Carolus Magnus in filius suis imitatus est: nam ut idem Adel. ann. 781. Baptizavit Pontifex (Adrianus) filium ejus Pipinum, unxitque eum in Regem, & Ludovicum fratrem ejus, quibus & Coronam imposuit. Pipino scilicet Italia; Ludovico Aquitania teste Reginone in Chronico. Quem Pipinum tamen Sigonius, & Patuchetus in vita Caroli Magni, a Leone Pontifice, Carolum Imperatorem inaugurante, iterum Regem Italiae unctum esse tradunt: Ludovicum vero Regem Aquitaniae Stephanus Papa, qui Leoni successerat postea Rhemis, ut inquit Adel. ann. 816. Celebratis ex more solemnibus, diadematis impositione coronavit. Quo tota illa inaugurationis, & unctionis ceremonia comprehenditur. Quin imo & ipse Carolus Magnus bis in unctus, & coronatus fuit: nam præter alios citatos, & Adel. ann.

754. & Annales Fuldenfes ibi: Stephanus duos filios ejus (Pipini) Carolum, & Carolomanum sacra unctione unxit in Reges. Idem postea a Leone Pontifice in Missarum solemnibus Imperator coronatus est unctione a capite ad pedes usque perfusa, juxta antiquum Judaicæ consecrationis ritum, ut voluit Constantinus Manasses.

Ceterum Judicis etiam ritibus usus. *Acapite usque ad pedes eum perfudit oleo.*

In promptu quoque est exemplum usitatum olim in Romano Imperatore, qui usu perantiquo tribus Coronis cingebatur, ungebaturque tribus diversis unctionibus. Prima Aquisgrani ab Archiepiscopo Moguntino. Secunda Mediolani ab Archiepiscopo Mediolanensi. Tertia a Romæ a summo Ecclesie Præsule: ut refert Petrus à Bèth in Aquisgrano, & alii plurimi.

Suggestunt etiam in hoc nobis majora exempla sacrae litteræ. David paucorum annorum in spacio ter omnino diversis temporibus in Regem unctus est. Primum Bethlehem a Samuele 1. Reg. 16. *Tulit Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus.* Secundo in Hebron a Tribu Juda 2. Reg. 2. *Venerunt viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda.* Tertio in eadem Hebron a viris Israel. 2. Reg. 3. *Venerunt quoque & seniores Israel ad Regem in Hebron, unxeruntque David in Regem super Israel.* Salomon filius ejus bina unctione inauguratus est 3. Reg. 1. *Sumpsit Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: Et rursus Proceres familiarum ac tribuum, 1. Paralip. ult. Unxerunt secunda Salomonem filium David: unxerunt autem eum Dominus in Principem.* Quæ omnia ad sacram potius, & spiritualem ceremoniam, solemnemque inaugurationis ritum adhiberi unctionem, quam ad ullius characteris impressionem. Siquidem Antistitem semel unctum, & caractere verè consecratum ad quicumque Episcopatum, vel simul, vel

tempo-

temporum successione transferatur, nunquam unctionem Episcopalem iterare; & qui ad summum Pontificatum est euectus, nullius etiam unctionis repetitione consecrandus est, qui jam ante Episcopus erat consecratus. Ex his ergo si talis unctio reiteratur, nec in Regibus imprimis characterem, sequitur quod non sit Sacramentum.

Unctio, & Coronatio non solum Romano Imperatori, Regibusque Franciæ, & Angliæ propriæ; verum omnibus Christianis Regibus talem coronationem, & unctionem esselicitam, & plerisque jam inde à primis Regnorum exordis usitatam. Sicilia Rex Primus Rogerius Panormi in Ecclesia Archiepiscopali sacra unctione delibutus, Regiam dignitatem sumpsit anno 1130. die Dominicæ Nativitatis, de cuius auctoritate extat Diploma, de quo Alexand. Abb. lib. 2. de Gestis Rogerii. Hoc postea successores eius Jacobus, Petrus, Ludovicus, & alii plures imitati sunt, Chronicum Benevent. & Chronic. Arragon. Stephanus Dux Ungariæ anno 1000. primus in Regem unctus, Chartuitius in vita sancti Stephani. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleslaus Gaudentio Archiepiscopo sacris operante præmissa unctione Regio cinctus est Diademate, refert Naugebauarus in histor. Rer. Polon. Qui ritus in nostra usque tempora perdurat. In Norvegia refert Guil. Neubrigensis lib. 3. cap. 6. Quicumque tyrannicè Regem occidisset, Rex erat. Huic infami malo ut Optimates occurrerent, ann. circiter 1181. decreverunt Regem suum Magnum nomine, unctione mystica consecrandum, & coronandum esse, ut nemo de cætero auderet manum mittere in Christum Domini; sed Rex iterum interfectus est à famulo Presbytero, & latrone Severo, qui ritu jam consueto mystica unctione Diadema consecutus est, Rex Daniæ Christophorus anno 1403. Ripis inunctus, & Regno inauguratus est; ut ex diplomate Felicis V. de quo Cypræus in Annal. Slevicens. qui idem refert de Rege Sæviæ Christerno patrum nostrorum memoria. Similiter Balduinus anno 1101. Rex Hierosolymorum inunctus in Ecclesia Bethlehemitica. Tyr. de Bello Sacro l. 10. cap. 9. Petrus II, Rex Arragoniæ in æde S. Pancratii Romæ sacro oleo inunctus tempore Innocentii III. Gordon in Chronol. ad annum 1101. de Unctione Regum Gothorum ante 1000. annos, late refert Armacanus de Justitia Armorum lib. 1. cap. 10. Quod idem successit in Regibus Longobardorum, in quorum Diplomatum ante unctionem sic apponebatur data: *Actum in felicissimo Palatio.* Ad differentiam alterius datæ post unctionem: *Actum in sacratissimo Beneventano Palatio.* Ut habetur in Chronico S. Sophiæ Beneventanæ. Et hæc satis.

Cap. XL.

Circa sacrosanctam Ecclesiam Lateranensem Salvatori dicatam, culmen, & summa Depræcedentia
 mitatem totius Christianæ Religionis effectam, inquit Petrus Damiani lib. 2. epist. 1. ad Card. *Ecclesiam Ecclesiarum habere utrinque beatorum Apostolorum Petri & Pauli diversis quidem in locis constitutas, sed sui compage Sacramenti indifferenter unitas Ecclesias.* Ut ostendatur: *Quoniam his tanquam expansis D. misericordie brachiis, summa illa, & universalis Ecclesia omnem ambitum totius Orbis amplectitur.* Quod sanè exemplum præclare respondet antiquæ illi Ecclesiæ consuetudini, qua Christum mediū

inter duos Apostolos Petrum & Paulum pingi solitum Patres prodidere. Et in Concilio Florentino dum de unione inter Latinam; Græcamque Ecclesiam infau-randa, redintegrandaque agebatur Eugenio IV. summo Pontifice, & Joanne Palæo- logo præsentibus. In Prolegom. ejusdem Synodi, & Sess. 1. habetur: *Thronus ante ipsum Altare aureo velo coopertus, splendido & magnifico apparatu est constitutus, in quo magnus ille ac justus iudex Christus Dominus, hoc est, sanctum ipsius Evangelium resi- debat. Urrinque autem à lateribus sanctorum Apostolorum Petri & Pauli capite re- posita erant, accensis facibus ante ipsa prælucentibus.* Quare opportunum visum est, ut Patres Græci in ipso apparatu Petrum & Paulum supremos post Christum Principes, & Pastores universam Ecclesiam in Oecumenico Concilio collectam supereminentes agnoscerent.

Cap. XLII. §. Sed quam sumptuosa.

De Balsa-
enc.

Quoniam de Luminibus in Ecclesia solitis, jam diximus; & inde quod Balsamum ibidem ex Magni Constantini munificentia quoque arderet. Hic addimus obi- ter: ut dum Terræ sanctæ pulchritudo tota, & fertilitas una cum Templo, & Natione evanuerit; similiter etiam Balsamum soli Judææ à Plinio lib. 12. cap. 25. attributum, nec nisi in Jerichontinis viridariis nasci solitum; in Ægyptum fuerit translatum; ubi non alia irrigatum aqua crescit, quam illius fontis, qui B. Virgini Mariæ, Filioque ipsius scaturit. Genebr. lib. 2. Chron. in Tito, ex P. Jovio lib. 17. histor. post med. Bar- ron. ann. 1. num. 46. ex Burchardo teste oculato in Descript. Terræ sanctæ part. 2. cap. 4. & Cornelio Janfenio Concord. Evang. cap. 11.

Cap. XLIV.

Contra
castratos.

Præter ea, quæ diximus contra adolescentulos, qui ut carius voces locent, se ca- strari permittunt, ut in Can. 22. Apost. Opera pretium esset contra eosdem plu- ribus agere; ut etiam prohibetur castratio in Concilio Nicæno Can. 1. ut in decreto Can. Si quis à Medicis distinct. 55. Hic abusus hodie maxime irrepsit in Eccle- sia: ob quem dubio procul multa imminet à Deo flagella: ut in tractatu quem pro- didit de hoc eruditissimus Inchofer, Soc. Jesu.

Cap. XLVI.

Dixi de horis Canonicis. Quibus adde ann. 1096. fuisse institutas horas B. V. Mariæ in Concilio Claramontano, præsentè Urbano II. Papa celebrato. Genebr. tom. 1. in Psalmi, post epistolam ad Lectorem: & in Chronic. Sec. 11. in Urba- no II. Gaultenius in Chronographia status Ecclesiæ in seculo 11. col. 12.

Cap. LX.

De festo
Epipha-
nia.

Hanc solennitatem ab initio Ecclesiæ succrescentis mos passim obtinuit, ut Epi- phaniorum, seu Theophaniorum, aliisque vocabulis ad explicandum diei my- sterium spectantibus insigniretur. Magnam vero hujus diei religionem etiam vigi- lia eidem ab antiquo constituta declarat, de qua Ordo Romanus, Gregorius Turo- nens. de Gestis Francor. lib. 10. cap. 31. in perpetuo Episcopo, quem inter alias vigi- lias

has hanc introduxisse memorat: quibus addi possunt Breviarium, & Calendarium Græcum; etsi eam notent non sub appellatione vigiliæ, sed: *Expectationis luminum*, seu *Illuminationis*, à Baptismo Christi, quemadmodum traditur hoc die peracto; unde religiosè antiquitus etiam, *Dies Baptismi* appellari solitus est, Græcis *Festum Luminum*, Latinis vero *Epiphania Domini*, id est manifestatio, vel apparitio Domini: dicitur ab Alcuino cum pluribus aliis, & Menologio *Theophania*, quia plura mysteria in hoc uno die representantur. Denique alii eam nominant *Diem secundum Natalis Domini*; quemadmodum inquit Ordo Romanus: *Secunda Nativitas Christi tot illustrata mysteriis, honoratior est quam prima: tunc tantummodo natus est, & Angelus Pastores affatus est. Hodie vero à Magis, cum muneribus adoratus: hodie cum in Jordanicis aquis tingeretur, filius dilectus à Patre est vocatus de Cælo, & Spiritus sanctus in specie Columba super eum visus est; nec non per Baptismi Sacramentum caput Draconis est contritum: hodie ex aqua vinum factum est, eidemque cœlesti sponso Ecclesia conjuncta est. Insuper & quinque millia hominum ab eo refecta sunt, & ideo manifestatio interpretatur, quia in his manifestare se hominibus dignatus est.* Præterea in Ægypto hac eadem die celebrari consueverat Nativitas prima Christi, refert Cassian. Collat. 10. Isidor. lib. 1. de Eccles. off. cap. 26. in hunc usque diem prærogata, sive errore, sive industria à quibusdam, ab hoc die principium anni duceretur; & proinde congruum fuit præcipuam hanc esse solennitatem.

Rectissime utique sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem die memorat: nempe Adorationem Gentium, Manifestationem in Baptismo Miraculi exhibitionem in Cana; non quidem attentis temporibus, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maximè tribus Divinitas Servatoris universo Orbi manifestata est. Eadem religione ducti Ægyptii, hoc ipso die, ut diximus; & Nativitatem ex utero celebrarunt, & Africani miraculum quinque panum, quod hæc quoque maximè facerent ad contestandam Divinitatem; nulla habita ratione dierum, quibus acciderunt.

Diximus supra hunc Festum *Illuminationis* vocari consuevisse, nempe à Baptismo: ac præsertim apud Patres Græcos Baptismus *Illuminatio*, seu *Illustratio* plerumque appellatur, idque præter alios Dionys. Areop. de Eccles. Hierarch. cap. 2. tracto videlicet nomine ex Apost. ad Hebr. cap. 6. & 10. semel nimirum *Illuminatos*, & prolapsos impossibile esse renovari ad pœnitentiam. Fuisse autem aliquando usum hoc die baptizandi in quibusdam Ecclesiis, ex Damasceno, Victore Uticensi lib. 2. Persecut. Vandal. nempe ex commemoratione ejusdem diei, quod Christus ad Joannem baptizandus accesserit; ac etiam ut sciamus nullum huic Sacramento administrando diem si res poscat, non esse idoneum: Christo semper præbente virtutem, & religionem fidelium approbante.

Extitisse tamen eo tempore Canones severè prohibentes Baptismum in prædicto Epiphaniæ die: certè Siricius Papa ad Himmerium Tarraconensem scribens arguit contra Baptizantes in die Nativitatis Domini, & Epiphaniæ aliisque Festis, inquit: *Emendandam consuetudinem non ratione auctoritatis alicujus, sed sola temeritate præ-*

Tempus baptizandi.

sumptibus Leo epist. 4. ad Episc. Sicilia, ut refertur in decreto Canon. Non ratione. Can. Duo tempora. Can. Si quis autem Epiphania. De Consecrat. dist. 4. ubi habetur non nisi Pascha. & Pentecosten legitima Baptismi tempora; idque ex mysterio Resurrectionis Christi, & Adventus Spiritus sancti, & instituto Principis Apostolorum; refellitque eos, qui in Epiphaniis baptizandum contendebant, quod hoc die Christus Dominus ad Baptismum Joannis accessisset. Idem Episcopos Sicilia reprehendit tanquam Apostolicae sanctioni adversantes, quod eo die baptizarent, & in posterum anathemate cavir: neque id solum, sed invehitur in Campaniæ, Samnii, & Piceni Episcopos, quod præter hunc diem aliis festis solemnibus gentiles expiarent. Ex quibus efficitur non apud Græcos duntaxat, sed apud Latinos quoque passim eorum ulum viguisse. Contra quem tamen facit etiam Constitutio Apostolica, quæ Baptismum in solo Paschate, & Pentecoste, sicut Apostolorum tempore cœpit, celebrandum perhibet: idemque expressè insinuant Tertull. de Baptism. cap. 9. Basil. lib. de Exhort. ad Baptism. Ambrosi. de Helia, & Jejun. cap. 10. & lib. de Pasch. cap. 5. Nyssenus epist. Can. ad S. Latonium, præterea Concilium Gerundens. de quo in Canon. de Catechumenis, de Consecr. dist. 4. Baptismum Paschalem miraculo etiam comprobatum habemus ex ep. Paschali Lilibæi ad Leonem Pontif. & Joann. Moscho in Ritrato cap. 214. Quod in Castello Cedebratis in Lycia Baptisterium in Paschate Resurrectionis ex se continuo impletur, & aqua illa duraret usque ad Pentecosten, & transacta Pentecosten evanesceret.

Porro consuetudo ita paulatim desit, servata namque est ad tempus duntaxat in Paschate, primum in Thessalia, deinde in aliis locis sensim evanuit: & quidem in Occidente post tempora Caroli Magni, & filiorum ejus, vix alicubi videtur tenuisse, ita de suo tempore Theophylact. ad cap. 19. Lucae (qui vixit anno 1071.) quotidiani Baptismatis usus jam pridem fuerat introductus. Causa mutationis ex Basilio in lib. Exhort. ad Baptism. fuit commune vitæ periculum, & quia multi absque Baptismate præmoriebantur, ex Socrat. lib. 1. histor. cap. 21. Nicephor. lib. 12. hist. cap. 34. Rupert. Abb. lib. 4. de Divin. offic. cap. 18. Nam quamvis graviter infirmi, aut alia urgente necessitate, eo, qui quocunque tempore possent baptizari, ut in Can. de Catech. Can. si qui Can. Venerab. Can. baptizandi; permulti tamen, & per sæpe moriebantur, aut casu, aut occisione, & improvise descdebant. Ac etiam non pauci si a laxabant peccandi licentiæ, freti certa remissione quancumque vel sero ad Baptismum accessissent, ut videtur insinuarè Basilius loco cit. Denique imminuenda fuit Diaboli potestas, quæ multum prævalebat adversus eos, quos innocentia nondum cælo dignos effecisset, sed iræ Dei obnoxios dilatio temerè detinuerat.

Sollemnis hic dies etiam tempore Augusti Cæsaris habitus est, quando ventato proxime Christi regno, hoc ipso die, tamen imprudens Augustus, mirè famulari probatus est, ut ex P. Orofio lib. 6. hist. cap. 20. his verbis: *Cæsar victor ab Oriente rediens. 8. Idus Januar. Urbem triplici triumpho ingressus est: ac tum primum ipse Jani portas sopitis omnibus finitisque bellis civilibus clausit. Hac die primum Augustus con-* salutarus est. *Quod tamen cunctis antea inviolatum, & huc usque ceteris in annum Do-*

*Sollemnis
hic dies
apud E-
thnicos.*

minis tantam orbis licite usurpatum apicem declarat Imperium, a quo ex eodem die summa rerum ac potestatum penes unum caput esse, & mansit, quod Græci Monarchiam vocant. Porro autem hunc esse eundem diem, id est 8. Idus Januarii, quem nos Epiphaniam, hoc est apparitionem, sive manifestationem Dominici Sacramenti observamus. Et infra: Hoc autem fideliter commemorare ideo par fuit, ut per omnia venturi Christi gratia præparatum Cæsaris Imperium comprobetur. Nam cum primum Cajo Cæsare Avunculo suo interfecto, ex Apollonia rediens urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus, orbem solis ambiit: quasi unum eum ac potissimum in hoc mundo, solumque clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore venturus esset, qui ipsum solera solus, mundumque totum & fecisset, & regeret. Hæc Orosius.

Cæterum à primis Ecclesiæ temporibus, tanta Christianorum religione obiri solita est hujus diei solennitas, ut qui eam debite non coluisset, notam suspectæ fidei non evaderet. Quocirca ut eam Julianus Apostata declinaret, inquit Ammianus lib. 21. Adherere cultui Christianoungebar, a quo jam pridem occulte descenderat arcanorum partibus paucis, aruspicina, augurisque intentus, & cæteris, quæ Deorum semper fecere cultores: & ut hac inserim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario Christiani Epiphania dicitant, progressus in eorum Ecclesiam, solemniter numine orato discessit. Sed meliores Juliano Principes Valentianus, Theodosius, Arcadius, patrem diei Paschatis, Natalis Domini, & Epiphaniarum solennitatem existimantes, ita hunc diem feriatum esse iusserunt, ut septenos etiam dies, qui præcedunt, & septenos, qui subsequuntur, sine strepitu fori voluerint observari, & quod contra hoc factum fuisset, modis omnibus irritari; ita l. omnes dies Cod. de Feriis.

Solennis
apud fideles.

Denique Alexandrinis primum peculiari quadam celebritate fuit hic dies singularis, ac deinde Romanæ, & totius Orbis Christiani Ecclesiæ insignis; quod hoc die Pontifices Alexandrini, postquam ex instituto Romanum Pontificem monuissent, ad omnes Ecclesiæ, & monasteria Egypti, ipsi quidem dirigebant suas, sed Romanus Pontif. ad universas per Orbem Ecclesiæ destinabat epistolas, quibus & de initio Quadragesimæ, & de die Paschatis cuncti monerentur. Factum id, ne Christiani cum Judæis celebrando coinciderent, semperque dies Paschæ diem Dominicum vindicaret, quod tempus legitimum cum non nisi vel methodo Astronomica, quæ diem æquinoctii, Lunamque decimam quartam ostendat, vel Cyclica, quæ videlicet beneficio Lunaris Cycli ætatem Lunæ præfigere possint: idcirco Nicanum Concilium, sancita pro Paschate die Dominica methodum Cyclicam proponi voluit. Quam quia Alexandrini præ cæteris Matheseos perit jam antea excogitarunt, & ab ingenio Theophilii in arte versatissimi, tum commendabant, non solum communi consensu fuit approbata, verum etiam Alexandrinis prærogativæ loco datum, ut ipsi in posterum ejusmodi Cyclos conficerent, atque ad Romanum Pontificem transmitterent, qui deinde singularium Provinciarum Primatibus, & Metropolitanis, cum auctoritate id ipsum indicaret; juxta relata in Conciliis Carthageni IV. & Bracharensi II. ut refertur in decreto Canon. Placuit ut dies, & Can. Placuit ut postquam de Consecrat. dist 3. Hunc internum evenit, ut

Hac die
Alexandri
indicans
Pascha.

Metropolitani non percepta sententia in denuntiando die Paschatis aberrarent, donec monerentur, expectandum à Romano Pontif. quid servandum esset. Idque miraculo confirmatur ex Paschasio Lilybæo in epist. ad Leonem Papam, ubi refert, errore inter Occidentales ordo de die celebrationis Paschæ, monet in Ecclesia quadam ad Melitæ Bapisterium nocte Paschali repleti, & baptizati, si qui essent baptizandi, iterum delabi solitum; illo anno nimirum 417. officium negasse, quod perperam auspiciati fuissent diem Paschæ ad 8. Kalend. Aprilis: iterum vero ad 10. Kalend. Maji, qui legitimus dies erat, ad genium rediisse, & stupefactos erroris admonuisse. Erratum vero tum in Ecclesia Occidentalium fuisse putant, ut Sigebertus notat, quod ultimo Cycli decem novennialis anno pro embolisino communem acceperunt, quod contigit prædicto anno 417. ut advertit Maffæus lib. 11. Chron. ad hunc annum Zozimo Pontif. & Honorio Imperante in Occidente.

Duravit porro ea consuetudo, mansitque honos condendi Cycli apud Alexandrinos, quousque tandem Orientales variis inter se conflictati dissidiis, ab Ecclesia Romana secesserunt: tunc enim Romani Pontifices dedignati ea prærogativa Hæreticos afficere, cum multi in Ecclesia Romana periti Martheseos invenirentur, horum consilio, & industria deinceps uti cepit in designandis temporibus, & ritu præscribendo. De quibus Eruditiss. P. Melchior. Inchofer in suo Libello de Tribus Magis Evangelicis.

Eodem cap. LX.

*Festum
sanctiss.
sacra-
menti.*

Festum sanctissimi Sacramenti pro feria quinta, quæ post Octavam Pentecostes primo occurrit, institutum ab Urbano VI. ejusque officium una cum hymno, & prosa compositum, atque ad Papam missum à sancto Thoma Aquinate. Centesimo autem post anno cœptum est Papiæ in processione deferri. Sacrosanctum Jesu Christi corpus. Unde mos in alias Occidentis partes dimanavit, præcipue vero in Ecclesiam Andegavensem, ubi Sacramentarium Dux Berengarius suum venenum spatserat. Genebr. in Urbano IV. S. Thom. Opusc. 57. Bellarmin. lib. 3. de Sanctis cap. 15. Azor. Institut. Moral. lib. 1. cap. 14. Porro quod hic ex Genebrardo dixi de circumgestatione Corporis Christi ad specialem festi hujus solennitatem restringendum est: cum longe antiquiorem esse, & ad alios etiam dies festos pertinere hanc ceremoniam constat, ex Concilii Bracharensis III. cap. 5. his verbis: *Antiqua in hac parte, & solennis consuetudo servabitur, ut in festis quibusque diebus Arcam Domini, cum reliquiis non Episcopi, sed Levite in humeris gestent, quibus & in Veteri lege onus idem impostum novimus esse præceptum. Quod si & Episcopus reliquiis per se deportare elegerit, non ipse à Diaconis in sellula vehatur, sed potius pedester una cum populis progressionem procedente ad conventicula sanctarum Ecclesiarum sanctæ Dei reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur.* Vide Sanct. R ep. 9. de Eucharist. cap. 8. multo ante medium. Ubi Arcam Domini, & sanctas Dei reliquiæ ad augustissimum Eucharistiæ Sacramentum refert, quod voluit etiam Gaultierius in Chronographia status Ecclesiæ in decimo tertio Seculo col. 12.

Transfigurationis Jesu Christi Festum ad 6. August. diem à Callisto III. instituitur ob victoriam ann. 1456. à Turcis reportatam. Genebr. in Callisto III. Cum Mahometes ingenti exercitu Albam Regalem Ungariæ Civitatem obsidens, ab Uniade urbem propugnante fortissimè repellitur, cæsis 40. millibus Turcarum, & ipso Mahomethe oculum hasta sauciato: quo etiam prælio B. Joannes Capistranus Ordinis Minorum sanctitate, & doctrina celeberrimus egregiam operam adhibuit in hortandis militibus, ut refert Æneas Silvius in Comment. Porro concessa fuit à dicto Callisto III. iis Indulgentia, qui officio dicti Festi Transfigurationis interfunt, non secus ac die Festo sanctissimi Sacramenti. S. Antonin. part. 3. tit. 22. cap. 4. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 1. c. 15. quæst. 1. Bellarmin. lib. 3. de Sanctis. cap. 15.

Festum Transfigurationis D. N. Iesu Christi.

De Festo sanctissimæ Trinitatis: supponendum quod tempore Caroli Magni compositum fuerit ab Alcuino officium sanctiss. Trinitatis, ejusque dies festus celebratus à multis sæculis variisque Ecclesiis: quarum tandem ritus inductus est in Ecclesiam Romanam, non tamen ante Pontificatum Alexandri III. Azorius Instit. Moral. part. 2. cap. 13. quæst. 1. Vide Durand. Rational. divin. offic. c. 114. Bellarm. lib. 3. de Sanctis cap. 15. & cap. quoniam in parte de Feris.

De festo sanctiss. Trinitatis

Conceptionis B. V. Mariæ Festum à tempore sancti Bernardi inchoatur, sed non nisi Sixti IV. tempore per totam Ecclesiam extenditur. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 21. quæst. 1. Bellarmin. lib. 3. de Sanctis cap. 16. ad secundum & ad tertium.

Festum Conceptionis B. V. Mariæ.

Festum Visitationis B. V. Mariæ ab Urbano VI. Papa constitutum, ut celebraretur die 2. Julii, ad hoc ut sua intercessione ipsa Ecclesiam unionem resarciat, & unitam conservet. Platina in vita ejusdem Urbani. Genebr. in eundem Urbanum. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 23. quæst. 1.

Festum Visitationis B. V. M.

Eodem cap. LX. §. de Festo Annuntiationis.

Festum Annuntiationis sanctissimæ Deiparæ Virginis Mariæ die 18. Decembris ex præscito more in Hispania celebratur. Unde advenientes dudum aliquot Monachi Cluniacum à S. Odilone in dylti illius monasterii Cœnobiata poposcerunt, ut sibi liceret more suo hac die ipsam solennitatem peragere: quod pius Pater iis indulgit. At Deo gratam rem non fuisse ex indicio nocturnæ visionis innouit. Quæ visio referata antiquam Catholicæ Ecclesiæ, quæ vigeat in Gallia, observationem, qua Annuntiatio Virginis, quo contigit die, recolitur 25. Martij: eaque quæstio Dei judicio sopita est, quæ circa hæc tempora inter Galliæ Pontifices orta erat: num scilicet congruentius esset alio quam quo consuetum pridem erat tempore tantam celebritatem recolere, quæ in Quadragesimam sæpè sæpius incideret, eoque concursu minus solennitèr exequi posse videretur. Curationi innixi Toletani Concilii X. qui sub Vitaliani Pontificatu confederunt Patres, die octavo ante Natalem Salvatoris, Annuntiationem ipsius beatissimæ Genetricis Canone. I. decreverunt recolendam.

Festum Annuntiationis B. V. M.

colendam. Qui mos inde ortus, & propagatus in hunc usque diem apud plerasque Hispaniæ Ecclesias prævaluit. Quæ tamen ne praxi Catholicæ Ecclesiæ pertinacius oblectari viderentur, sacris Anniversariis diem 25. Martii prosequuntur: & nihilominus hunc etiam peculiari festivitate colunt: at illum jam multis in locis sub titulo Annuntiationis, istum vero sub nomine Expectationis partus gloriosissimæ Virginis. Ita refertur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum die 18. Decembris.

*De die,
tempore
Incarnati-
onis &
Nativit.
Christi
Domini.*

Sicuti jam visum est supra Verbum Æternum Patris æterni Filium incarnatum 25. Martii; ita 25. Decembris natum, non solum asserit, sed etiam pro traditione recipit Clemens Rom. 5. Apostol. Constit. cap. 12. ut etiam D. August. lib. 4. de Trinitate cap. 6. lib. 83. quæstionum quæst. 56. & lib. 65. qq. quæst. 26. & super Psalmum 132. Quod ipsum apud Nicephor. lib. 2. histor. cap. 3. confirmat Euodius Petri in Antiochena sede successor, ac etiam refert Cardin. Baron. ad annum Christi 301. Gentiles in festo Natalitiorum die 25. Decembris adiisse Maximianum, & narrasse consuetudinem Christianorum eo die maximum Festorum celebrantium, quo nempe Deum suum natum fabularentur. Ut hinc clarum evadat, ab initio solennem in Ecclesia fuisse hunc Nativitatis diem, nec nisi ab Apollolis profluxisse juxta Augustini Canonem lib. 4. contra Donatistas cap. 24.

In quam vero hebdomadæ feriã incidit Christi Domini Nativitas, de hoc varii varia, ut notatur tom. 3. Conciliorum Romæ impressorum, ubi in Can. 8. quod subjicitur, & falso adscribitur sextæ Synodo, sic habetur: *Diei vero Domini, quia in eo Deus lucem condidit, &c. Et in eo nasci dignatus est; in eo Stella Magis refluxit, &c.* Cujus loci non est habenda ratio ex infra allegandis: Et licet verum sit prima die creatam lucem, non tamen ideo debemus asserere natum Christum, in ea sed potius die quarto, in quo & ipsa lux aut formata est in corpus Solis; aut certè lumen ipsum Solis, quod primo die erat informe, quarto die formatum est. Ut S. Thomas part. 1. quæst. 70. art. 1. ad secundum ex Dionys. cap. 4. de Divin. Nominib. asserit, cum qua comparatione magis consistit Nativitas Christi in carne, quam cum primo die, in quo secundum August. lib. 2. super Genes. cap. 5. & lib. 1. cap. 9. non Lux corporalis, sed spiritualis tantum facta est; & uno verbo Lux informis, cujus similitudo non cadit in Christi Nativitatem, quæ Orbi Terrarum lucem attulit, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.

Alii & rectius, Incarnationem, seu Conceptionem feria secunda, Nativitatem vero feria quarta contigisse affirmant, quasi ea feria decuerit Solem Justitiæ habitantibus in Regione umbræ mortis oriri, qua olim Sol iste materialis, quem quotidie spectamus, illuxit Orbi. Tuetur hanc sententiam Cedrenus in Compendio. Maximus Monachus satis illo vetustior in tract. de Chris. quibus accedit Venantius in vita Redegundis Regina apud Surium 13. Augusti, affirmans, eam inter mortales desisse die 13. Augusti, feria quarta, ideoque die Natalitio Salvatoris. Attestatur & Gregorius Turonens. lib. 9. histor. cap. 2. lib. de Gloria Confessor. cap. 106. nec dissentit Beda de Argum. Lunæ, dum conceptum ait Dominum feria prima in Dominica, & natum

feria

feria tertia: id enim citra difficultatem explicari sic debet, si secundum Persarum, Babyloniorum, aliarumque gentium, immo & Astrologorum morem intelligatur, quæ nox ad diem lucis præcedentis referri solet; ita ut natus sit Christus media nocte, quæ lucem feriaz tenuit (quam diem Martis vulgo vocant) est consecuta, & quartæ feriaz, seu diei Mercurii lucem est antegressa; unde & feria quarta natus dicitur, quæ eadem Sol primum illuxit mundo: ut P. Inchofer, lib. de tribus Magis cap. 25. & hanc esse Ecclesiæ traditionem tradit Tirinus in Sacr. Chronic. cap. 48. conel. 3.

De Anno vero, quo natus est Christus, constat illum natum anno 41. Juliano, quod Lucas Evangelista asserit, exiisse edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis: tùm vero natum Christum, nemo nisi absurdè negat: Itetum Christum natum esse in diebus Herodis Regis, quod etiam nemo inficias eat, nisi Mattheum Evangelistam falsa scripsisse calumniatur: at hoc nulli convenit anno nisi 41. Jul. qui etiam fuit Regni Herodis partim 32. partim 33. quo primum legitime regnare cœpit. Cui assertioni addi potest hunc eundem annum Tribunitia potestatis Augusti 18. fuisse, quo universis gentibus una pace cõpositis, Jani portas idem ipse Augustus terarum clauit, & quo decretum edidit, ut universus cõferretur Orbis: qui denique ex institutione C. Jul. Cæsaris fuit bifexus, quo solo nasci potuit Christus Herode Seniore adhuc in vivis agente. Et hæc satis præter alià multa, quæ in hoc argumento essent dicenda.

Cap. LX. §. Porro.

Non est absque difficultate scrutari, Quare Ecclesia Innocentium celebret so-
 lennia? qui usum liberi arbitrii non habebant, sine quo meritum nec Martyrii
 laureola deberit, quoniam responderetur verè Martyres actu illos fuisse, quamvis etiam
 voluntas eorum non accesserit, quod videtur sentire Bernard. distinguens tria genera
 Martyrum, & secundum hoc licet Innocentes non pertingant ad perfectam rationem
 Martyrii; habent tamen aliquod Martyrii, ex quo passi sunt pro Christo: ita etiam &
 laureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum ali-
 quam participationem; in quantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos
 esse; ut etiam de pueris baptizatis, qui habent aliquod gaudium de innocentia, &
 carnis integritate: habetur ex supplemento D. Thomæ part. 3. quæ. 96. art. 6. ad 12.
 Quin imo quod in eorum singulis Christus videatur occisus, merito magno honore
 eos semper Ecclesia affectit. Origen. hom. 3. divers. August. contr. Pelag. & serm. de
 Innoc. & ut Martyres coluit, atque Anniversaria memoria celebrare consuevit. Au-
 gust. epist. 28. ad Hieronym.

De festo SS. Inno-
centium.

Igitur sanctos Innocentes crudelissime ab Herode magno, seu Antipatre ne-
 catos Matth. 2. in odium Jesu Christi, idque paulo post ipsius in Templo Presentatio-
 nem Baron. ann. i. n. 47. & seq. De quo immani scelere scribit Macrobius lib. 2. Satur-
 nal. cap. 4. Augustum, cum audisset Herodem inter alios infantes suum etiam filium
 iussisse trucidari, respondisse: *Melius est Herodis porcum esse quam filium.* Quibus agno-
 sce eo infanti atq; furoris processisse cæcam Herodis dominandi cupidinem, ut cum

omnes homines sic regnare velint, ut cupiant etiam regnum ipsum in filios propagare; ipsomet modo armaverit parentem in filios ne regnent. Hinc Dei iudicio factum, ut idem Herodes sanctorum Innocentium carnifex animam evomuerit inno Christi 8. Baron. ann. 8. num. 10. corrodentibus, alios inter cruciatus acerbissimos, totum corpus vermibus. Euseb. ann. 6. Vide Joseph. lib. 17. Antiquit. Judæorum, cap. 8.

*De Festo
S. Petri ad
Vincula.*

Festum S. Petri ad Vincula 1. Augusti die, Imperatricis Eudoxiæ rogatu à Sixto III. institutum; idque potissimum ad avertendum populum ab ea Ethnica consuetudine, qua illo die per solenne festum quotannis celebrabat victoriam ab Octavio Augusto de Antonio, & Cleopatra reportatum. Sigibert. ann. 438. Genebr. in Sixto III. Vide latè Annotat. Baronii ad Martyrolog. dict. die 1. Augusti; nec non ejusdem Annales Ecclesiast.

*Festum
Exaltationis sanctissimæ
Crucis.*

Heraclius Phocæ successor, Constantinopoli ipsomet obitus illius die à Patriarcha Sergio coronatur; eodemque die coronatur cum eo, & matrimonium in Eudoxia ante Fabia nuncupata. Baron. ann. 610. num. 5. ex Cedreno, & Zonara. Ad prælium dum proficiscitur, sacram Jesu Christi Iconem defert, magisque pietati quam armis confidit. Baron. ann. 621. num. 1. 2. 6. 7. Nec sine præmio tam nobilispictas fuit: fuis enim fugatisque sæpenumero Persis, egregias ab illis refert victorias. Baron. ann. 621. num. 3. 9. & ann. 622. num. 5. 6. 7. & ann. 623. num. 5. 6. Eripit & sacrum veræ Crucis lignum Siroi Persarum Regi. Baron. 627. num. 23. Quod pater Siroi Cosroes capta Hierosolyma in Persidem asportarat. Baron. ann. 614. num. 14. Hierosolymam autem victor reversus Crucem suis humeris in montem Calvariæ solenniter reportavit, verum depositis Imperii, triumphique insignibus, quod his antea redimitum nescio quæ vis arcana tanto magis detinisset, quanto magis progredi conatus erat, his inquam insignibus depositis, & habitu vulgari de Zachariæ Patriarchæ consilio commutatis, nec non abjectis calceis. Quod miraculum occasionem dedit instituendi solenne Exaltationis sanctæ Crucis Festum singulis annis in Ecclesia solitum. Baron. ann. 628. num. 1. 2. Cæterum (O volubilem humanæ mentis inconstantiam!) cum Edeffæ otio solveretur, Imperatorem se, non Episcopum esse oblitus, curiosa de rebus fidei disputandi prurigine, eo adductus est, ut se ab Anastasio Jacobita, à Patriarcha Sergio Monothelita circumveniri permiserit. Baron. ann. 629. num. 1. & seq. suum utique ferendis quæstiunculis, agitandisque dogmatibus animum dedens, quem enascentibus Mahumetanis extinguendis applicare debuerat. Baron. ann. 630. num. 12. Eo demum processit audaciæ, ut novam atque hæreticam fidei professionem promulgarit: quam Romam ad se missam Severinus Papa rejecit. Baron. ann. 639. num. 1. 2. 7. 8. 9. sicuti & eandem postea in plena Synodo Joannes IV. Papa condemnavit. Baron. ann. 640. num. 1. Tandem ubi per apostosiam prolapsioni Imperii aditum aperuit, animi corporisque angoribus oppressus, morbisque plurimis, atque adeo hydropisi vexatus miserè occubuit. Egregium sanè Principibus

bus exemplum, in quo dilucidè perspiciant, quantum Deo subnixi possint; quam parum, si à Deo recedant, ut Ecclesiæ ac Reipublicæ bellum indicent. Baron. ann. 641. num. 1.

Dum agitur de Festis Sanctorum, referre non piget de Festo sanctæ Annæ Matris Genitricis Deiparæ, de qua tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia per-
*De S. An-
na. & ejus
neposibus.*
 vetustum fuisse cultum, diffusè Baron. in Notat. ad Martyrolog. die 26. Julii: & idem tom. 1. Annalium, in Apparatu num. 41. Hunc festum dicto die Gregor. XIII. Romanus Pontif. divino afflatus Spiritu Apostolicis litteris datis ann. 1584. Kal. Maji firmavit, auxitque: præcipiens nimirum, ut perpetuis futuris temporibus beatæ Annæ dies festus 7. Kal. August. per totius Orbis Ecclesias duplici officio recolatur.

Quoniam in proposito oritur controversia circa descendentes Annæ, & Con sanguineos Christi Domini: nempe cur Jacobus frater Domini sit dictus? quem aliqui falsò dicunt fuisse filium Joseph ex priori conjugio, ita Euseb. lib. 2. histor. cap. 1. Epiphani. hæres. 78. Alii tradunt, quia filius fuit Cleophæ fratris Joseph; hinc Maria Cleophæ. Joann. 10. dicitur soror matris Domini, more usitato quod essent duorum fratrum conjuges, unde & earum filii fratres. In quo sensu putatur à D. Bernardo de Lament. Virg. Joannes dictus Nepos Mariæ Virginis.

Alii putant Jacobum esse fratrem Domini, quia filius fuit Mariæ sororis Deiparæ ex eadem matre Anna, sed diverso patre, nempe Cleophæ genitæ. Tuentur enim sanctam Annam tres habuisse maritos, & ex singulis singulas habuisse Marias. Ita Natalis Beda in Apol. pro filiabus, & nepotibus Annæ, contra Jacobum Fabrum, cujus aliquando liber fuit suspensus. Hanc vero sententiam tanquam antiquam sanctorum Patrum, & Doctorum, & Ecclesiæ usu receptam multis ostendit, & rationes adversantes solvit: pro eadem adducit 48. circiter auctores graves, inter quos plurimi sancti Patres. Quibus addi possunt Petrus Dorlandus in vita Annæ, & Joachim, & præcipuè quæ leguntur in vita B. Colettæ Virginis, quæ obiit ann. Domini 1447. Surins ad 6. Mart. Molanus de Sanctis Bel.

Tres mariti Annæ dicuntur Joachim, ex quo Maria Virgo: Cleophas, ex quo Maria dicta Cleophæ, nupta Alphæo genuit Jacobum Minorem, qui & Justus, Joseph item Justum, Simonem Cananæum, & Judam Thaddæum: Denique Salomes, ex quo tertia Maria, dicta Salomes nupta Zebedæo, genuit Jacobum Majorem, & Joannem Evangelistam; quæ denique in Italia apud Hernicos quievit, ut produnt Ecclesiæ Verulanæ monumenta, ubi ejus venerandum corpus religiosè asservari creditur.

Hæc si ita sunt, satis apparet, cur à Bernardo Joannes dicatur nepos beatæ Virginis? cur cæteri consobrini fratres Domini? cur vero Jacobus Alphæi hoc nomine præcipuè nobilitetur? fortasse originem habet ex epistola ad Joannem Ignatio adscripta, in qua legitur: *Similiter & illum venerabilem Jacobum, qui cognominatur Justus, quem referunt Christo Jesu simillimum facie, & modo conversandi, ac si ejusdem uteri frater esset gemellus, quem dicunt si videro, video ipsum Jesum secundum omnia corporis sui lineamenta.* Hæc ille. Unde & à pictoribus antique susceptum, ut Jacobum

Alphæi simillimum Christo pingant: quod improbat Molanus de hist. Imagin. lib. 2. cap. 16. & 28. Fortasse periculum fuerit tempore Helvidii hæretici, Jacobum fratrem Domini dicentis, quod filius esset Joseph ex Maria Christi Domini, quæ dementia hodie extincta est: & referuntur etiam prædicta ab Eruditissimo P. Inchofer Soc. Jesu in Conjectatione ad epist. B. M. V. ad Messinenses.

Cap. LX.

*Latitia in
celebran-
dis festis.*

Olim Dies festi tanta lætitia celebrabantur, ut in illis convivia, & spectaculi fierent, & choreæ ducerentur, ut observat S. Basilius in serm. de sancto Barham, & S. Gregor. Nyssen. in Vita S. Gregor. Thaumaturg. Hanc ob causam multa apud Ethnicos in suis Festis adhiberi solita, videmus conversa esse in solennitatem Christianorum, ne Ethnici conversi repentina mutatione deterreni viderentur, si apud Christianos nihil splendoris in Festis celebrandis servari animadvertissent. Facit etiã hujusmodi celebritas ad Religionis magnificentiam, & ad sanctitatem æstimandam: ut in Notis Baronii ad diem 2. Febr. Sed tunc verè nos in Sanctorum solennitatibus gaudemus; quando quos veneramur, etiam imitamur: & ut inquit D. August. in serm. ex Cod. M. S. Biblioth. Vatic. in Natali sanctorum Martyrum, qui dicti sunt Massæ Candida nuper in lucem edito à Domino Joann. Baptista Mari his verbis: *Sic enim volunt solennitates suas celebrari conventibus nostris, ut eorum pietatem lætificemus moribus nostris.* Similem sententiam habet serm. 30. in Natal. 20. Martyrum Additio Sirmundi: *Illi nostris festivitibus non egent, quia in Cœlis cum Angelis gaudent: congaudent enim nobis, non si honoremus eos, sed si imitemur eos: cum non sit aliud honorare, & non imitari: quam mendaciter adulari.* Avocantur enim Christiani à superstitione Gentilium ad operam pietatis. Vide serm. 7. Augustini de Kalend. Januar. Addit. Sirmundi ubi: *Nolite misceri Gentibus similitudine morum, atque factorum. Dant illi strenas, date vos elemosynas. Advocantur illi cantionibus luxuriarum, advocate vos sermonibus Scripturarum: currunt illi ad theatrum, vos ad Ecclesiam: inebriantur illi, vos jejunate.* Vide Asterium de Festis Kalend. Chrysostr. de Spectac. Circens.

Cap. LXII. §. De die Parasceve.

*De diebus
Parasce-
ves, &
Sabbati
sancti.*

Circa occurrentes ritus in diebus Parasceves, & Sabbati sancti refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 13. col. 4. junctis etiam & cap. 15. & 16. Ex Decretalibus Innocentii Papæ Missas prædicto biduo penitus non celebrari: quoniam percussus est Pastor, oves gregis dissipatæ sunt, Pastores qui videntur esse in Ecclesia, declinatione sui officii demonstrant statum illius temporis, quod tunc agebatur apud Christi discipulos, qui propter metum Judæorum in tristitia & mœrore se occultarunt. Quod etiam Christus attestatus est pridie quam pateretur ibi: *Non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud vobiscum novum.* Quod manifestat actum esse, quod legitur secunda feria post Pascha dicente Petro: *Nobis qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.* Unde ratus ordo est, ut expectemus, usque dum Dominus noster consecret Sacramenta Corporis, & Sanguinis sui in Cruce, & nova ea faciat post Resurrectionem suam; & sic tandem manducemus, & bibamus saluberrimum illud Sacramentum non jam pransi, quod Apostoli fecerunt.

in Cœna Domini, sed jejuni. Ob hoc quoque non celebratur Missa prædictis diebus, quia tunc Dominus seipsum obtulit; & ipsa oblatio sufficit ad salutem credentium. Orationes tamen leguntur, quia Christus oravit pro persecutoribus: *Pater ignosce illis, &c.* ut Dominico exemplo etiam nos pro detractoribus Hæreticis, perfidis Judæis, & Paganis oremus, & securi dicamus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*

Recordor, cum de hujusmodi argumento familiare colloquium habuissem cum Eruditissimo, & admodum Reverendo Patre Melchiore Inchofer Soc. Jesu; ipse excitavit mihi duo dubia, ad quæ responderem ego: videlicet, Cur Ecclesia in hebdomada sancta mutaverit repræsentationem Mysterii Dominicæ Passionis: ut die Jovis condatur in sepulchrum, quo nondum mortuus fuit? Secundo, Quare die Sabbati sancti repræsentet resuscitatum, quando adhuc jacet in sepulchro?

Ad quæ quamvis auctorem in terminis non invenerim, crederem tamen sic posse ad primum responderi: quod cum in Ecclesia consuetum fuerit, duo hæc mysteria simul repræsentari, nempe commemorationem Sacrificii incruenti in Eucharistica institutione, ac etiam sacrificii cruenti supra Crucem, ut in omnibus Missis, & liturgiis quotidianis fit commemoratio simul utriusque sacrificii, nempe Eucharisticæ institutionis per Dominicæ verba consecrationis: *Hoc est Corpus* &c. Ut quoque Dominicæ crucifixionis, ac mortis in elevatione Corporis, & Sanguinis ad populum per illa verba: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Quibus suppositis, nil mirum quod in die Cœnæ Domini fiat non solum solennis commemoratio in Missa incruenti sacrificii, videlicet Eucharisticæ eo ipso die institutæ; verum & cruenti sacrificii in Cruce, cum deponatur Corpus Christi quasi jam mortuum in sepulchrum; & ideo propter utriusque mysterii connexionem Ecclesia à Spiritu sancto edocta prævenit celebrando hoc die Cœnæ Domini etiam Commemorationem prædicti cruenti sacrificii: maxime cum die Parasceves nulla debeat Missa celebrari, ut vidimus supra.

Hoc etiam nobis maximè demonstratur, cum in Ecclesiæ exordio mos esset in die Cœnæ Domini post Vesperas in fero Missas celebrari, ut nos vidimus c. 9. pag. 70. & seq. Et cum jam tunc proximè inciperet dies Parasceves: non incongruum fuit, si postquam Missas in Ecclesia ante meridiem solum celebrari cœptas, etiam commemoratio cruenti sacrificii à die Parasceves in diem Cœnæ Domini ante meridiem fuerit præventum celebrari: eodemque tempore sacrosanctum Christi Corpus in sepulchrum recondi, ut etiam in præsentem servatur.

Ad secundum dubium jam excitatum, Quare repræsentet Ecclesia die Sabbati Resurrectionem Christi Domini, cum adhuc Corpus ejusdem in sepulchro jaceret? Respondetur, Commemorationem Resurrectionis, quæ hodie fit in Sabbato, solitum jam fuisse illam repræsentari in Missa, quæ jam celebrabatur in nocte præcedente Dominicæ Resurrectioni, ut in benedictione Cerei, quæ habetur in Sabbato sancto; *Hæc mox est, &c.* Et in oratione in Missa ejusdem diei: *Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria tuæ Resurrectionis illustras.* In qua nocte usque ad ejus dimidium perseverantes

erant in eorum vigiliis fideles meditantés Christi mortem, & Resurrectionem, & postea solennis prædicta Missa celebrabatur propter eandem Resurrectionem, quæ in ea completa est, & propter visitationem sanctarum mulierum ad sepulchrum Domini. Ut refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 40. At vero progressu temporis, cum iustis de causis cessassent prædictæ vigiliæ nocturnæ celebrari in Ecclesia; Missa quæ jam dicebatur in nocte præcedente diem Resurrectionis, probabile est fuisse decretum, ut celebraretur in Sabbato sancto, qui dies etiam jam erat vacuus, in quo nullum tunc habebatur sacrificium, ut supra fuit ostensum; & ut fideles in prima illa Missa Sabbati sancti disponerentur ad sequentem diem magnæ Dominicæ Resurrectionis.

Sed si fortè objiciat quispiam tempore prædictæ Missæ in Sabbato, in qua habebatur solennis commemoratio Dominicæ Resurrectionis, ejusdem Corpus adhuc in sepulchro extare, nec adhuc resurrexisse; & ideo incongruè tunc Missam illam celebratam. Ad hoc responderetur, Missam illam Resurrectionis in Sabbato processisse, ut nos meditaremur, quia Christus dormivit, ut nos vigilemus, ac etiam quia ille est mortuus, ut viveremus.

Cap. LXIII.

De Vigiliis

NOCTURNÆ Vigiliæ ad sepulchra Martyrum à Bonifacio I. Papa sublata: Jejunium vero retentum. Genebrard. in Bonifacio I. de Vigiliarum Ecclesiasticarum Antiquitate. Bellarmin. lib. 3. de Sanctis cap. 17. & lib. de Jejunio cap. 22. Cardin. Baron. ann. 51. num. 71.

Cap. LXV.

An possit
quilibet
in sua fide
salvari,
modo cre-
dat in
Deum.

QUONIAM satis est ostensum Fidem absque Operibus ad salutem non sufficere, alteram quæstionem hic annectere lubet: Utrum in sua fide quilibet possit salvari; modo credat in Deum, & simul honeste vivat. Quod absolute negandum.

Primo si quilibet Turca, seu Judæus in sua fide salvari potest: ergo frustra Apostoli, & sancti Patres, tantopere in Christi fide asserenda laborarunt: frustra Martyres per omnia tormentorum genera sanguinem & vitam pro ea profuderunt. Ergo frustra Deus factus est homo; frustra Christus tot miracula patravit, ut Messias, & Salvator crederetur; frustra crucifixus, & mortuus est. Nihil enim horum ad salutem hominum erat necessarium. Ita Apostolus ad Galat. 2. *Si per legem justitia: ergo gratis Christus mortuus est.* Hoc est, si justitia potest obtineri per cognitionem unius Dei, & legis observationem; frustra Christus mortuus est.

Secundo mendax aliter erit scriptura, quæ Christum esse nostrum Mediatorem, Redemptorem, & Salvatorem docet; cujus sanguine nos à peccatis ablui, cujus fide nos justificari passim confirmat. Quin imo quod ejus fides nobis sit ad salutem necessaria, patet; quia ut efficiamur participes magni, & insoliti beneficii (sicuti redemptionis est beneficium) omnis ratio postulat, ut agnoscamus beneficium, & benefactorem, eumque ut par est cum omni gratiarum actione honoremus. Nec satis est cognoscere generatim omnia bona nobis à Deo provenire: sed oportet cognoscere quale, & quantum sit ipsius beneficium, & quomodo illud contulerit; nimirum quod à pec-

à peccato, & æterna morte nos liberaverit, quod ad æternam vitam nobis aditum referarit; idque stupendo profus modo, nempe nosram sibi naturam copulando, & in ea mortem pro nobis sustinendo.

Tertio, si quilibet in sua Fide potest salvari. Ergo sufficeret fides, quæ non est donum divinitus infusum, sed humana persuasio, privato iudicio concepta, fallaci fundamento substructa. Turcæ enim etsi credant unum Deum Cœli, Terræque Conditorem, bonorum & malorum Remuneratorem; ea tamen fides non est à Spiritu sancto, sed à iudicio privato, vel potius à Diabolo. Nec enim Turcæ per aliquem Prophetam propositam illam habent, sed quia Mahometus in suo Alcorano illam tradidit: sicuti & Judæi ab eorum Rabbiniis, & Synagogæ Doctoribus post promulgationem Evangelii fidem corruptam acceperunt. Quomodo ergo talis fides potest esse salutis fundamentum?

Denique hic error nullum facit discrimen inter Turcismum, Judaismum, & Christianismum: quod nihil est aliud quam viam aperire Alcorano, & Mahometem æquare Christo; vel potius atheismum non obscure inducere. Probare enim omnem Religionem est tollere omnem Religionem: cum vera Religio non nisi unica esse possit.

Nec in hoc refragatur: quod incredibile videatur omnes Judæos, & Turcas quorum plerimi legem, quam veram existimant, rigoroſe observant, & cum proximis iustitiam servant, in æternum perire; solum eo nomine quod in Christum non crediderint, quamvis ab ineunte ætate non aliter instituti sint. Ad quod respondetur, sicut Deus per aliquot annorum millia totum mundum (excepta gente Judaica, Orbis exigua partiuncula) reliquit sub idololatria, & iuste permisit ruere in exitium; etsi inter eos essent præclara ingenia, & iustitiæ cultores: non debet etiam incredibile videri, si Turcas & Judæos modo iusto Dei iudicio perire dicamus, & maximè hoc tempore postquam Christiana Religio totum pervasit Orbem, & ubique terrarum Christiani reperiantur, à quibus Judæi & Turcæ possunt de vera Religione instrui; quod tenentur illi etiam in remotas Regiones pervestigari. Si vero aliqui sint, qui nihil de Christi Religione audierunt; hi non damnabuntur propter peccatum infidelitatis, sed propter alia contra legem naturæ commissa, quæ ipsi divina ope vitare poterant: quoniam Deus illos sua providentia, & auxilio non destituit, quin possent vitare peccata, si divinis inspirationibus & auxiliis cooperari, & rem tantam cordi habere voluissent. Hinc Dionys. Areop. de Cœlest. Hierarch. cap. 9. in fin. inquit: *Omnes autem Angelos, qui singulis gentibus præsent, ad illud ipsum principium, ut proprium, eos qui ultro, ac sponte sequantur deducere.* Et sequitur D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 6. in corpore, nempe ipsos Ethnicos sive Judæos, &c. qui lumen ipsum non repulerunt, quo docentur rectam vivendi rationem, subsidium à summo Deo reportasse, ut Christum perfectè cognoscerent, ac demum ad immortalitatis præmia pervenirent, ut ex Apost. ad Rom. 3. *An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium?*

Subsequitur altera quæstio non multum dissimilis, Utrum sufficiat ad salutem credere in Christum, eumque pro peccatis nostris mortuum esse, cum his quæ habentur ad salutem

*Utrum
sufficiat
tur ad salutem*

credere in tur in Symbolo; etiam si multa alia nolimus credere? Qui error pluribus rationibus Christiū? rejiciendus.

Primo, quia salvat penè omnes antiquos hæreticos: plerique enim confitentur Christum, & suo sensu tenent Symbolum, & salvari itaque poterant in sua hæresi Ariani, qui Filium Patri negabant consubstantialem: Macedoniani, qui Spiritum S. Filio faciebant minorem: Nestoriani, qui duas in Christo statuebant personas: Eucharistici, qui carnem Christi in Divinitatem conversam asseriebant: Monothelitæ, qui unicam tantum voluntatem, & operationem in Christo statuebant: Pelagiani, qui peccatum Originale negabant, & hominem viribus naturæ posse gratiam & salutem promereri docebant: Donatistæ, qui Christi Ecclesiam ubique delisse affirmabant: Novatiani, qui lapsis pœnitentiam negabant: Montanistæ, qui Montanum Paracletum putabant, cum similibus. Si enim cum hujusmodi fide salus obtineri potest, cur tot Concilia tanto labore, & sumptu convocatis ex toto Orbe Episcopis adversus illas hæreses celebrata? Cur toties anathemate fuere damnata? Cui sancti Patres in illis extirpandis tantopere laborarunt? Cur plurimi Catholici exilia, mortem, & omnia tormentorum genera perferre maluerunt, quam alicui ex illis hæresibus subscribere? Ergo fatendum est hæreses illas tanquam pestiferas non posse cum eisdem salutem consistere. Hinc Apost. ad Titum 3. sic præcipit: *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem de vita, sciens quia subversus est, qui hujusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.*

Nec sufficit ad excludendam hæresin inhærere in his solum, quæ habentur in Symbolo. Sic non esset hæreticus, qui vetus & novum Testamentum tolleret e medio: non esset hæreticus, qui negaret Infernum, & pœnarum æternitatem: non esset hæreticus, qui duplicem Christo assereret personam: non esset hæreticus, qui negaret septem Sacramenta, cum similibus, de quibus nil in Symbolo; & nihilominus toti antiquitati, & omnibus Doctoribus, qui à 12. seculis, & amplius extiterunt, repugnat.

Præterea hic error omnes hæreses supradictas orthodoxæ fidei exæquat, statuendo non minus per illas quam per hanc salutem obtineri posse. Itaque orthodoxa Religio nihil erit melior Arianismò, Pelagianismò; Nestorianismò; & similibus Religionibus falsis, quod impium est asserere.

Nec dicatur, sat esse credere Symbolum juxta suum sensum. Quoniam una tantum est veritas, quæ si non attingitur, jam falsum creditur; nec potest fides falsa quidquam juvare ad salutem. Quam vero inter se discrepent Sectarii in Symboli sensu, apparet in eo Articulo: *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum.* Ariani & alii Filium Patre statuunt minorem; Lutherani & Catholici æqualem & consubstantialem. Articulum, *De descensu Christi ad Inferos*, intelligunt Calvinistæ, quod ibi Christus sustinuerit tormenta damnatorum, & dubitaverit de sua salute. Et ita in omnibus Symboli Articulis maxima est discrepantia inter omnes Sectarios, & Catholicos, quanquam non sit nisi una veritas, & hæc apud Catholicos, ut alias fuit ostensum.

Ulterius Scriptura Divina non est minoris auctoritatis, quam Symbolum Apostolorum, nec minorem Deo injuriam irrogat, qui aliquid in Scripturis clarè expressum

sum negat, quam is qui aliquem Symboli articulum rejicit. Ergo nulla est ratio, cur Fides restringatur ad Symbolum, & in reliquis sit libertas sentiendi.

Ac etiam Fides omnium Sectarum fallaci nititur fundamento: etenim vel credunt sua dogmata propter auctoritatem suorum Antesignanorum Lutheri, Calvini, Zyvinglii, &c. Vel quia singuli proprio judicio ea in scripturis contineri judicant: vel denique quia spiritus privatus interius testatur ea esse vera, vel hanc esse Scripturæ divinæ mentem. Quæ fundamenta cum sint fallacia, & deceptorum, ut fuit alias ostensum; subinde fides Sectariorum inutilis est ad salutem.

Maximè id etiam agnoscitur ex tanta inter Religiones diffensione, cum se mutuo hæreses damnent, & anathemate perstringant, cum se inter fratres agnoscere recitent, ac inter se impios, & blasphemos publicè voce proclamant, & scriptis affirmant.

Est etiam erronea dicta opinio; quia ut quis possit salvus fieri, non sufficit unius, duorum, vel trium mandatorum observatio, sed necesse est servare omnia juxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et sicut obedientia se debet extendere ad omnia mandata, ita & fides ad omnia revelata, quia teste sancto Jacobo cap. 2. *Quicumque totam legem servaverit, offendet autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixerit, non occides.* Ergo qui unum articulum negaverit, etiam si reliqua omnia credat, factus est reus totius fidei, & religionis, quia contemnit primam veritatem Deum.

Concludamus ex prædictis, quod quamvis in Lege scripta veteris Testamenti solius Dei cognitio esset ad salutem sufficiens; in nostra tamen Lege Gratia; Christi quoque cognitio necessaria est, ut dictum est supra. Ita D. Chrysof. homil. 38. in Matth. his verbis: *Poterant enim tunc homines etiam Christum non confessi salvari; non enim hoc ab illis petebatur, sed ut idololatria abstinerent, unumque solum Deum cognoscerent. Ad consequendam enim salutem Deum nosse tunc sat erat; nunc id non sufficit, sed & Christi cognitione opus est.*

Esset hic etiam altera quæstio annexenda non injucunda, nempe Utrum ex Ethnicis ante Christum natum fuerint aliqui salvi? De qua cum late dixerimus in alio nostro tractatu, *De Veteribus Romanorum Ritibus.* Propterea hæc dicta sufficiant.

Cap. LXVI. §. Fuit etiam.

Inter cæteros Christianorum Ritus sepulchrales, de quibus plura jam diximus, non De Ritu in prætereundum fuisse etiam consuetudinem diverforum Ordinum Monasticorum; qui Abbatibus, seu aliis Superioribus defunctis, cibos mensæ inferebant, in quo loco sedebat ipse Abbas, tanquam viventi: postea eosdem per dies quadraginta in eleemosynam dabant pauperibus. Idem usus servatur etiam hodie in Gallia magna pompa defunctis Regibus, Reginis, seu aliis Principibus sanguinis (ut ego ipsemet vidi) de quo Ritu haberetur in historia Campanæ.

Cap. LXVII. §. Uno modo.

Calumniantur Ethnici, ac Hæretici, quod Christus populos præstigiis de- De miraculis Christi. mentaverit, ad suamque sectam traduxerit, quod pondus habere nequit apud sensatos, si cum moribus Christi, suorumque conferatur: Humilitas certè non quaeritur præsti-

præstigiis, sed duntaxat oculi fascinantur, ut honores ambient, & usque ad demeniam divina interdum affectent. Deinde præstigiis Cœlum ad miracula non flectitur, sicuti hoc succedit ad votum sui factoris, qui lucis, & astrorum, rerumque omnium naturam in virtute sua implicavit: ac talem fuisse Christum, qui ex utero Virginis Deus homo existens, mirabilem fuit operum patratore, quem & nascentem Stella in Oriente signavit, & denascentem in Cruce sol atratus deplanxit.

Non erubescunt hæretici mentiri Christum de Magia scripsisse. Hieronym. in 3. Ezech. & August. lib. i. de Consens. Evangelist. cap. 10. narrant, Gentiles quosdam jactasse vidisse se, ac legisse libros aliquos Christi ad Petrum, & Paulum, in quibus scripta esset summa totius artis magiæ, ex cujus peritia Christus dum viveret, tot tantæque miracula edidisset. Hos S. August. inter alia sic refellit.

Primo. Quia qui legerunt tales libros, non potuerunt facere miracula illa quavis conati sint. Secundo, quia Christus non potuit scribere ad Paulum, qui eo vivente nondum conversus fuerat. Tertio, quia non potuit Christus Magus esse antequam natus, & tamen antequam natus tot Prophetas divino Spiritu implevit.

Idem multos tenuisse in seculis Martyrum, qui mirabilia, quæ Deus in Sanctis suis ad fidem roborandam operabatur, Magicis artibus attribuere dementer solebant. His præceptoribus hodie nostri temporis hæretici, calumniantur Catholicos, quorum fide, & potestate à Christo data, miracula crebra fiunt, magno Hæreticorum probro, apud quos nihil unquam in hoc genere contingit, quo doctrinam suam vel infidelibus probent, vel confirment. Vide P. Melchiorem Inchofer in Conjectatione ad epist. beatæ Virginis Mariæ ad Messinenses. Append. 12.

Et siquidem, quod ex omnibus Sectariis prætenfarum Religionum nunquam constet quempiam miraculum ullum patrassè, sicuti nec minus potuisse, prout fuisset necesse ad confirmanda eorum prætenfa dogmata. Latè Lessius in Opuscul. Quæ Fides, & Religio sit capessenda. §. *Quarta Ratio ex defectu Miraculorum.* Quinimo evidentissimè constat eorum Antisignanos vitæ, & morum conditione impios, & abominandos fuisse. Scimus namque Lutherum Monachum fuisse, & quindecim annis Sacerdotem, & proinde duplici voto continentiæ obstrictum; & eundem ad vitam secularem reversum, & Monialem professam è monasterio abductam sibi copulasse, & cum ea assiduè vixisse, præter ejusdem superbiam, malidicentiam, & infamiam.

De infamia Calvini præter alia scelera, constat ex actis Judicialibus Novioduni, illum convictum, & per sententiam damnatum de nefando crimine, & publicè exurendum fuisse, nisi ad preces Episcopi pœna ignis fuisset commutata in supplicium virgarum, & ferri candentis in tergo ultulationem: unde patet illum jure & facto fuisse infamem, ex Lessio ubi supra. §. *Quinta Ratio ex morum, & vita conditione.*

Cap. LXXIV.

De libris
Canonicis

Præter illa, quæ diximus de sacra Scriptura, supponendum quod in orthodoxa Ecclesia ab exordio absque contradictione ii recepti sint inter Canonicos libros, de quibus habetur mentio in Concilio Carthaginens. III. tempore Syricii Papæ

anno

anno 397. quod collectum ex ducentis decem, & octo Episcopis, inter quos etiam Divus Augustinus, ubi post diligens examen, sic decreverunt cap. 47. *Item placuit, ut præter scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum scripturarum. Sunt autem Canonica Scriptura, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Nave, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Job, Psalterium Davidicum, Salomon libri quinque, Prophetarum duodecim, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Esther, Esdra libri duo, Machabæorum libri duo. Novi autem Testamenti, Evangelistarum libri quatuor, Actuum Apost. lib. unus, Pauli Apostoli Epistola tredecim, eiusdem ad Hebræos una, Ioannis Apostoli tres, Iudæ Apostoli una, & Iacobi una, Apocalypsis Ioannis liber unus.* Similem enumerationem fecit D. August. lib. 2. de Doctrin. Christ. cap. 8. tom. 3. ut etiam Innocentius I. epist. 3. ad Exuperium cap. 1. tom. 7. Conciliorum Isidor. Etymol. lib. 6, cap. 1. Raban. de Institut. Cleric. lib. 2. cap. 53.

Quamvis fuerit aliquando permixtum dubitare de Libris Esther, Baruch, Tobie, Judith, Sapientie, Ecclesiastici, & Machabæorum. Tamen post secutam Eccles. determinationem, fuit hæresis de prædictis dubitare, ut in d. c. 74. jam diximus.

Conveniunt omnes, ut antiqui Testamenti originale Hebraici sit idiomatis, ut inquit Epiphanius lib. de Mensuris (referens Aquilam interpretatum fuisse Scripturam ex Hebræo) nisi forsan libros Ecclesiastici, Machabæorum, seu alios Syriacè scriptos, quod Hebræis maternum fuit idioma ex Hebraico, & Chaldaico post captivitatem Babylonicam septuaginta annorum. De novo Testamento non controvertitur ejus originale Græcè scriptum; refert Hieron. præf. in Evang. tom. postremo ibi: *De novo nunc loquor Testamento, quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudea Evangelium Christi Hebraicis litteris edidit. Epistolam ad Hebræos scriptam primum Hebraicè, tum in Græcum sermonem translata à Luca, vel à Clemente.* Et Clem. Alexand. apud Euseb. lib. 6. cap. 11. *Marcum verò Latine primum probat.*

Translatio
sacra
Scriptura

Prima igitur Scripturæ translatio ante Macedonis Monarchiam, de qua Clemens Alexand. lib. 1. Stromat. cap. 14. *Plato Philosophus à Mose in legibus ferendis aditus.* De secunda translatione inquit Epiphanius lib. de Mensuris sub initium. *Primi quidem interpretes ejusdem divina Scriptura fuerunt, ex Hebraica lingua in Græcam septuaginta duo viri, qui eandem primam interpretationem, tempore Ptolemæi Philadelphii interpretati sunt, & electi fuerunt è duodecim tribus Israel, ex singulis Tribubus sex viri, veluti tradidit Aristæus, &c.* Tertia translatio facta anno 12. Adriani Imp. per Aquilam, qui abnegata Gentilitate circumciditur Judæus, ut refert idem Epiphanius eodem lib. de Mensuris. Quarta anno 2. Commodi Imp. à Theodotione Pontico ex sectatoribus Marcionis Hæresiarchæ, & deinde ad Judaïsmum declinans, privatim ipse interpretationem edidit, & pleraque cum septuaginta duobus consonantia: idem Epiphanius adductus. Quinta, Severo Imperante Symmachus quidam Samarita ex numero Sapientum apud ipsos contra propriam Tribum indi-

gnatus, accedit ad Judæos, & circumciditur, ac idem edidit interpretationem à se con-
 versam. Sexta editio post persecutionem Severi inventa est in doliis occulta in
 Hierico temporibus filii Caracallæ. Septima Imperante Alexandro filio Mammææ
 reperta Nicopoli ad Orientem sita. De quibus Epiphani. ubi supra. Octava est
 translatio Origenis, quæ communis fuit appellata, ut refert Hieron. epist. 89. quæ est
 II. inter alias August. tom. I. Hieron. Nona translatio est S. Luciam Presbyteri, &
 Martyris sub Diocletiano, qui cum in prædictas versiones, & Hebraicos libros inci-
 disset & diligenter omnia correxisset, versionem hanc Christianis fratribus edidit,
 quæ postea Nicomediæ sub Constantino Magno inventa. Athanas. de Synop. ubi
 agit de Versionibus, inquit. Decima fuit Helychii, qui iterum interpretationem Se-
 ptuaginta correxit.

Ex omnibus sacrae Scripturae versionibus septuaginta duorum Interpretum præ-
 ferenda duplici respectu; tum ob majorem cognitionem linguarum, quam illi ha-
 bebant; ut propterea talis translatio primum decreta à Ptolemæo Lagii filio, ac dein
 jussu ejusdem successoris Philadelphi, ac etiam mediante Demetrio Phalerio absolu-
 ta, ut in Alexandri in Biblioth. illam servaret, quam sibi ex omni litteraturæ genere com-
 paraverat: alius respectus desumitur ex miraculosa Spiritus sancti assistentia: quo-
 niam spatium etiam septuaginta dierum opus illi mirabiliter conformes terminaverunt:
 ut dixerit D. Augustin. lib. 2. de Doctrin. Christ. cap. 15. *Ille qui eos regebat, & qui
 os unum omnibus fecerat, Spiritus sanctus judicavit.* Et idem epist. ab Hieron. quæ
 inter epist. Hieron. 86. tom. I. inquit. *De septuaginta Interpretum, vel consilii, vel ma-
 jore spiritus concordia, quasi unus homo esset, non audeo in aliquam partem certam fer-
 re sententiam, nisi quod eis præminentem auctoritatem in hoc munere sine controversia
 tribuendam existimo.* Athanas. in Synopsi de Versionibus Biblior. inquit. *Prima
 versio est 72. Interpretum: hic cum Hebraei essent, elegerunt ex unaquaque Tribu sex vi-
 ros, & divinam scripturam Ptolemæo Philadelpho Rege, 230. annis ante Incarnatio-
 nem Domini nostri Jesu Christi interpretati sunt.* Et in hoc etiam advertendum Apò-
 stolos secutos translationem septuaginta Interpretum: ut refert Origen. lib. 8. in cap.
 10. ad Roman. Ac etiam notandum in loco completæ translationis prædictæ, singu-
 lis annis diem festum peragi solitum, ut notavit Philo Judæus de vita Moysis lib. 2.
 cap. 9. his verbis: *Idcirco nunc etiam mos est, ut singulis annis in Insula Pharo cele-
 brentur festi dies, eoque non Judæi solum, sed alii quamplurimi navigent, ut & locum
 ipsum honorent, in quo primum eluxit Interpretatio, & Deo propter veteris beneficium,
 cuius memoria semper est recens, gratias agant.*

Ex multis, & variis exemplaribus sacrae Scripturae refert D. Hieron. præfat. in Jo-
 sue: Unusquisque pro arbitrio suo, cum vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum
 est, utique non potest verum esse, quod dissonat: propterea idem Hieron. in præfat.
 super Evang. ad Damasum inquit: *Ita calamo temperavimus, ut iis tantum, qua sen-
 sum mutare videbantur, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant.*

Et nos inde attestamur, recurrentum esse ad fontes Græcos pro novo Testa-
 mento; & ad Hebræos pro Veteri, ut docet idem Hieronymus in epistola ad Mar-
 cellam,

cellam, & in Comment. ad capitulum 8. Zachariae; ut, & in Can. Ut veterum, distinct. 9.

Quo autem Idiomate in publicis Ecclesiarum Conventibus sacra Scriptura sit *Quo idio-
legenda?* sicuti in Oriente Codices Hebraei, nec non versio Græca legebatur; ita in *mate le-
Occidente Latinum idioma recitatum D. Hieronym. præfat. in Paralip. & D. Augu-
stin. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 13. tom. 3. & diximus diffusè supra in cap. 47. genda?*

Et in hoc argumento non prætereundum, quod sacra Scriptura in vulgare idio-
ma nullatenus sit vertenda nec publicè recitanda, quoniam illam idiotis apprehenden-
tibus profanatio verbi Dei inde resultaret, ut in proposito S. Basilii reprehendit Co-
quum Imp. Valentis ex Theod. Eccles. histor. lib. 4. cap. 17. *Tuum est iusculorum cu-
rare condimenta: nam cum aures habeas oppletas sordibus, sacrosancta dogmata audi-
re non potes.* De quo maximè quilibet sentatus conquereretur una cum D. Hierony-
mo ad Paulinum epist. 103. his verbis; *Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes
passim vindicant: scribimus indocti doctique poemata passim: hanc garrula anus, hanc
delirus senex, hanc Sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent,
antequam discant: alii adducto supercilio grandia verba trutinantes inter muliercu-
las de sacris literis philosophantur: alii discunt (prohpudor) à feminis, quod viros
doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imo audacià edisserunt aliis,
quod ipsi non intelligunt.*

Perpendamus ex præfatis, quod non sit res omnino facilis intelligentia, & expla- *Sacra
natio sacræ Scripturæ, ut omnibus possit, illa palam fieri, sicut supponunt Lu-
Scriptura
therus, Calvinus, & alii. Dixit namque Philippus Eunuchus Candacis Reginae Æ-
difficulta-
thiopum Isaiam legenti in Actis Apostolorum cap. 8. *Putas ne intelligis, quæ legis?*
tes.
qui ait; Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Denotant enim verba illa,
quam pius, humilis & devotus esset ille in sacrarum Scripturarum lectione: à quo ma-
ximè abhorrent sectarii, cum quædam difficulta intellectu indocti, & instabiles depræ-
vent, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem, ut dixit D. Petrus epist.
2. cap. 3. vers. 16.*

Hoc ipsum docet Apostolus Paulus scribens ad Corinth. epist. 1. cap. 12. vers.
10. ad Roman. cap. 12. cap. 6. ad Ephes. cap. 4. vers. 11. Ut interpretatio Scriptura-
rum sit donum particulare Spiritus sancti, dividens illud singulis, prout vult: quando
ex nobis delictorum obstaculum non intercedat: talis namque fuit increpatio Ste-
phani ad Scribas, & Seniores populi in Act. c. 7. *Dura ceruice, & incuruicis cordi-
bus, & auribus vos semper Spiritui sancto resististis, sicut & Patres vestri, ita & vos.*
Et propter huiusmodi etiam defectum Cleophas, & alter discipulus reprehensà Chri-
sto Domino. Luc. 24. *Ostulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt
Propheta: & incipiens à Mose, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omni-
bus Scripturis, quæ de ipso erant.* Hinc patet aperte sacræ Scripturæ difficultas tum ex
se ipsa, tum propter nostram incapacitatem, quod sapientiores liberè & humiliter sunt
confessi; ut infra dicendum.

Clemens Alexand. lib. 6. Strom. cap. 6. inquit: *Neque ipse Salvator adeo crasse locutus est ipsa divina mysteria, ut facile capi possint à quibuslibet, sed differuit in Parabolis, &c.* Et idem lib. cap. 7. *Propter multas causas occultavit Scriptura sententiam: primum quidem, ut diligenter inquiramus, & semper vigilemus in inveniendis salutaribus orationibus: preterea ne omnibus quidem conveniret hominibus intelligere, ne laderentur aliter accipientes ea, quæ à Spiritu sancto dicta sunt salutariter.*

Origen. lib. 7. contr. Celsum post initium inquit: *Alii quoque cordati viri scrutando Scripturam, intellectum ejus invenire potuerunt, licet re vera multis locis sit obscura.* Et idem homil. 12. in Exod. *Diebus ac noctibus obsecrandus est, ut veniat Agnus de Tribu Juda, & ipse librum signatum dignetur aperire.*

Hanc eandem difficultatem in Scripturis factis non ab omnibus intellectam, perceperunt illa duo magna lumina Orientis, scilicet Basilius epist. 75. ad Neo-Cæsarienses ibi: *Ego vero novi, quod quæ in oraculis spiritus dicuntur, haud curvis liceat proprio subicere examini, sed ei qui spiritum habet discretionis.* Et alter Nazianz. ad Remef. *Est in scripturis nostris duplex sensus, alter internus, ac spiritualis; alter externus, nec littera corticem excedens: ille à paucis percipitur, hic à plerisque intelligi potest.*

Manifestat hoc idem quanta sit Scripturarum profunditas. D. Chrysof. homil. 40. in illud Joannis cap. 5. *Scrutamini Scripturas: Christus Judæos ad Scripturarum non simplicem, & nudam lectionem, sed ad investigationem perquam diligentem relegavit, non enim dixit: legite Scripturas, sed scrutamini.* *Divina enim summa indigent diligentia.* *In umbra enim majoribus illis non abs re locus est: idcirco effodere profundius jubet, ut quæ alto delitescunt, invenire possimus.* *Non enim rem in superficie, & in promptu positam effodimus, sed quæ tanquam thesaurus profunde reconditur, qui enim hujusmodi querit, nisi summam adhibeat diligentiam, & laborem, nunquam quaesita inveniet.*

Et circa mysterium de primi parentis expulsionem à Paradiso, quæ non ab omnibus intelligatur. Tertull. lib. de Pallio cap. 3. inquit: *Dehinc de originis loco exterminat, quippe deliquerat, pellitus orbi, ut metallo datur: sed arcana ista, nec omnium nosce.* Quodque hujusmodi Scripturarum intelligentia hominibus seculi sit ignota, D. Hilarius prologo in Psalmos inquit: *Sunt omnes Prophetia ad mundialem sensum, & prudentiam seculi clausa, & obsignata, secundum illud Isaia: Et erunt vobis omnia verba hæc tanquam eloquia libri hujus signati.*

Quodque maris instar sit Scripturarum intelligentia, Ambros. epist. 19. lib. 3. tom. 5. *Mare est Scriptura divina, habens in se sensus profundos, & altitudinem Prophetiarum enigmatum, in quod mare plura interierunt flumina.*

Quot sunt singulis Scripturæ libris difficultates, ut non omnibus eorundem lectio esset præmissa, Hieronym. ad Paulinum de omnibus Script. lib. cap. 7. *Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & Danielelem, qui potest vel intelligere, vel exponere?* Et infra: *Ezechiel principia, & finem habet tantis obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Genesios ante annos 30. non legantur.* Et infra. *Apocalypsis Joannis tot habet Sacramenta, quot verba.* Idem ad Heldibiam quaest. 10. tom. 1. *Omni quidem*

ad Romanos epistola interpretatione indiget, & tantis obscuritatibus involuta est, ut ad eam intelligendam Spiritus sancti indigeamus auxilio, qui per Apostolum hæc ipsa dictavit. Et idem in Proœmio in Ezechielem; Aggrediar Ezechielem Prophetam, cujus difficultatem Hebræorum probat traditio: nam nisi quis apud eos artem Sacerdotalis ministerii, id est trigessimum annum impleverit, nec principium Geneseos, nec Canticum Canticorum, nec hujus voluminis exordium, & finem legere permittitur, ut ad perfectam scientiam, & mysticos intellectus plenum humana nature tempus accedat.

Quod Divina providentia sapientissimè reliquerit has sacræ Scripturæ difficultates, D. Augustin. lib. 12. Confess. cap. 14. tom. 1. inquit: *Mira profunditas eloquiorum tuorum: quorum ecce ante nos superficies blandiens parvulis, sed mira profunditas: Deus meus mira profunditas, horror est intendere in eam, horror honoris, & tremor amoris.* Et quare tanta profunditas: respondet idem Augustin. in præfat. in Psalm. 140. tom. 8. *Sunt in Scripturis sanctis profunda mysteria; quæ ad hoc absconduntur ne vilescant; ad hoc queruntur ut exerceant: ad hoc aperiuntur, ut pascant.* Nec inde supponendum, ut Deus ambigüe, obscure, & per ambages fuerit nobis locutus: quoniam divina & recondita mysteria nos docuit, in quibus altitudo Sapientiæ latet: & quoniam Scripturæ sacræ à Sectariis non spiritu Dei legitur, qui hæc per Prophetas, & Apostolos dictavit; nil mirum, ut inde in præceptis eisdem in æternum ruant; teste D. Augustin. tract. 18. in Joannem tom. 9. *Neque enim nata sunt hæreses, & quedam dogmata perversitatis illaqueantia animas, & in profundum precipitantia, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene: & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè & audenter asseritur.*

Ex quibus difficultatibus, quis sapiens erit nobis exponere, vel saltem ex se comprehendere sex priora Genesis capitula? quis indicabit nobis quales illi sex dies fuerint, in quibus paravit Deus universum opus? Quale illud lumen ante Solis creationem? qualis ille serpens qui loquebatur, & in pœnam recepit, ut super pectus suum gradetur, & terram comederet cunctis diebus vitæ suæ, quamvis jam ante serpens esset? Quis nobis palam faciet, qualis deambulatio Domini Dei in Paradiso ad autam post meridiem? quis bestiis detraxit pelles, ut inservirent in usum eorum, qui è Paradiso fuerunt expulsi? ex quibus animalibus pelles detractæ, & species eorum ad nihilum redactæ, quæ paulo ante creata à Deo, nondum probabiliter genuerant? qualis ille flammæ gladius, atque versatilis in manu Cherubim ad custodiendam viam ligni vitæ? quis demonstrabit Arcæ mirabilia, qualis poterat esse capacitas illius præ multitudine tot animalium, quæ ibidem obsærata erant intra dimensionem trecentorum cubitorum longitudinis, & quinquaginta latitudinis, & triginta altitudinis: & hæc septena cujusque mundæ speciei, & bina immundæ, quæ pascua durante anno clausuræ in Arca, eisdem necessaria fuere? Quo vero ad Canticum Canticorum Salomonis hoc inquam spiritibus profanis facetias, seu amoris illecebras denotasse videtur. Ezechielis liber viros eruditiores omnibus sæculis sic molestos, & sollicitos reddidit, ut anigmata sibi esse explananda crederent.

Quibus

Quibus & similibus respondetur ex sacra Scriptura tres partes desumi: prior scilicet, quæ litteram, seu historiam respicit, utpotè libros Genesis, Exodus, Numeri, Josue, Judicum, Judith, Regum, Esdræ, Tobie, Esther, Job, Machabæorum; item Evangelia, & Acta Apostolorum. Altera pars quæ Moralis, seu Tropologica est; hæc continet Proverbia, Ecclesiasten, Sapientiam, Ecclesiasticum, Epistolas Pauli, Petri, Jacobi, Joannis, & Judæ. Tertia pars, quæ Mystica, seu Analogica dicitur, habet Canticum Salomonis, Psalmos, Prophetas, & Apocalypsin.

Ex his igitur prior pars, ut plurimum facilis, sed quandoque etiam difficilis: secunda pars tam facilis quam difficilis. Pars tertia in totum obscura, ut in illa verificetur Isaias cap. 29. ibi: *Et erit vobis visio omnium sicut verbalibri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.* Verè ergo omnes asserant tam de Vetere, quam de Novo Testamento illud quod apud Laertium dixit Euripides de scriptis Heracliti planè obscuris: *Quæ intellexi præclara sunt; opinor & quæ non intellexi.*

Ac simul erubescant, & diluantur Sectarii sacra Scripturæ interpretationibus juxta proprium sensum in hærentes; & referant à quo receperunt gratiam se interpretes esse Spiritus sancti, & Ecclesiæ: etenim, ut inquit D. August. lib. de Utilit. credendi cap. 17. tom. 6. *Si unaquaque disciplina, quanquam vilis & facilis, ut percipi possit, Doctorem aut Magistrum requirit: quid temeraria superbia plenius, quam divinorum Sacramentorum libros, & ab Interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle damnare? Ut certè eosdem Sectarios increpare possimus cum eodem Augustin. lib. 1. contra Julianum Pelagianum cap. 7. tom. 7. Nunc primum perspicias, hoc didicisse, ac docuisse tot Sanctos, quod & nos didicimus, & docemus: muta jam istam mentem, obliviscere hujus erroris, & propemodum furoris, quo in tot ac tales Patres Manichæum jacularis opprobrium.*

Optimorum & eruditorum viro-
rum lapsus.

In hanc similem duritiam, & detestandam proprii sensus perycacious lapsi sunt duo doctissimi, & optimi quondam Ecclesiæ Doctores, unus Græcus Origenes, alter Latinus Tertullianus. Uterque in juventute cupidissimus martyrii, uterque abstinentiæ, & continentie amator, uterque scriptor egregius non solum adversus Gentes, sed etiam adversus Hæreticos, & tamen uterque in senectute lapsus est, & novas hæreses excogitavit, & inter Hæreticos numerari meruit.

Origenes.

De Origene loquitur Vincent. Lirinens. advers. hæret. novitates Commonit. 1. cap. 23. Et Euseb. Eccles. hist. lib. 6. cap. 5. inter cætera sic inquit: *Quam ob rem hic idem Origenes tantus ac talis, dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibi que satis credit, cum parvipendit antiquam Christiana Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quadam Scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit, ut de se quoque Ecclesia Dei diceretur: Si surrexerit in medio tui Propheta, non audies verba illius.*

At vero de Tertulliano (qui inter Latinos non inferior Origene inter Græ- *Tertullia-*
 cos) loquitur idem Vincent. Lirinens. cap. 24. *Commonit. 1.* his verbis: *Ingenio nns.*
vero tam grati; & vehementi excelluit; ut nihil sibi penè ad expugnandum proposuerit,
quod non aut acumine irruerit; aut pondere eliserit. Cujus quot pene verba, ros sen-
centia sunt: quot sensus tot victoria. Sciunt hoc Marciones, Appelles, Praxia, Her-
mogenes, Judæi, Gentiles, Gnostici, cæterique; quorum ille blasphemias multis, ac ma-
gnis voluminum suorum molibus, velut quibusdam fulminibus evertit. Et tamen hic
quoque post hæc omnia, hic inquam Tertullianus Catholici dogmatis ad est universus,
& verusta fidei parum tenax ac desertor multo quam fidelior, mutata deinceps sententia
fecit ad extremum; quod de eo B. Confessor Hilarius scribit. Sequenti errores detraxit
scriptis auctoritatem.

Quibus tertio loco addimus magni Osi memorandum lapsum, qui in subscri- *Osius.*
 bendo Syrmienti Conciliabulo excessit apostasiam omnium quorumcunque, ut re-
 fert Baron. ad ann. 557. quoniam alius nullus illi similis in sacris Ecclesiæ functioni-
 bus, in publicis; & gravissimis negotiis tum in Oriente, tum in Occidente: in omni-
 bus Conc. sui temporis primus; & maxime in Nicæno, cujus formulas direxerat:
 Magni Constantini præceptor, & ab eodem Pater nominatus, sicut ab Arrianis Syno-
 dorum Princeps. De quo Hilarius in cap. 5. Matth. inquit: *Quis rogo de suo exiit*
potuit esse certus. st omnium synodorum laudibus Osius celebratum, & scriptorum cun-
ctorum illorum temporum præconis exaltatum, totque ex diversis, atque multiplicibus
certaminibus coronis auctum, hominem in Conciliis agentem patronum, atque Magi-
strum; videas tam inopinato prosterni, ac instar salis insatuati pedibus proculcari. tantum-
que ducem effici exercitus desertorem, imo ad hostes deficientem, & in castris hostium pro-
ficientem, transfugam adeo ignominiose constitui, eoque potissimum tempore (proh dolor)
quo de laboribus immensis præmium accepturus, & de innumeris victoriis donandus a
summo Imperatore Coronis. Quanquam talis lapsus non errore intellectus, non malicia,
sed vitæ tormentorum, & fragilitate (erat enim centenarius major) adeo ut conven-
rit cum Ursacio, & Valente, & subsignaverit prædicto Syrmienti Conciliabulo. Un-
de idem Athanas. ad Solitarios ait: Tantam vim intulit seni, quem Syrm pro exilio de-
tinebar, & eam ita arcte tenuit, ut afflictus attritusque malis tandem agre cum Ursacio, &
Valente communicaret. Et Sozomen, lib. 4. cap. 5. Osius mitto quidem istis consentire
renuit: ac post vi compulsus, & verberibus, ut fama est, licet senex graviter casus, eisdem-
que subscripsit. Idem refert Socrat. lib. 2. hist. cap. 26.

Quam tremenda sint judicia Dei supra filios hominum maxime superbos, agno-
 scimus ex prædictis: ut propterea ex Apolt. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, vi-*
deat ne cadat. Attendentes ejusdem Apostoli præceptum ad Galat. cap. 1. dum ait:
Si aliud nos, aut Angelus de Cælo evangelizat vobis, præterquam quod evangelizavi-
mus, anathema sit.

Infertur etiam, ut Justitia sequitur veritatem: sic Hæresis comes fit iniquitatis:
 etiam ex eodem Apolt. 1. ad Timoth. cap. 1. *Bonam conscientiam quidam repellentes,*

circa fidem naufragarunt: ex quibus est Hymenæus, & Alexander, quos tradidit Sathana, ut discant non blasphemare.

Proventus ex sacra Scriptura.

Melius certè erit nobis, quam præfatis infelicibus quamvis eruditissimis viris si præter nostrum intellectum sacras Scripturas juxta Christi disciplinam apprehendentes, inveniamus tunc in illarum humili lectione omnia moralia, & Christiana præcepta, ut ex D. Gregorio lib. 2. Moral. cap. 1. his verbis: *Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim sæda, ibi pulchra nostra cognoscimus: ibi sentimus quantum proficimus, ibi profectum quam longe distamus.* Narrat autem gesta Sanctorum & ad imitationem corda provocat infirmorum: dumque illorum victorici facta commemorat, contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat: fitque verbis illius, ut eo mens minus inter certamina trepidet; quo ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Nonnunquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innoxescit: ut in victoria fortium quid imitando arripere, & rursus videamus in lapsibus quid debeamus timere. Ecce enim Job describitur tentatione auctus, sed David tentatione prostratus: ut & majorum virtus spem nostram foveat, & majorum casus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes sublevant, ista metuentes premant: & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus, nec temeritate superbiat, quia formidine premitur; nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam virtutis exemplo roboratur. Ecce quam dissimiles eventus ex eadem sacra Scriptura lectione. Humiles, & Orthodoxi inde magnum faciunt salutis proventum: superbi vero & sectarii æternam ruinam recipiunt ex eadem; sic pariter ex eodem flore apes mel, & venenum aranci sumunt.

Cap. LXXXI.

De Cruce præferenda.

DE Ritu præferendæ crucis præter ea, quæ jam dicta sunt; notandum, quod Pace Ecclesiæ reddita; sicut Imperator Constantinus, & ejus successores Christiani Labarum, hoc signo Crucis expresso sibi præferri curarunt. Ita etiam anno 1000. Silvester II. Romanus Pontif. Stephano Regi Ungariæ ferventi ejusdem religione inspecta, & propagandæ fidei conatu, nec non summa in Ecclesiam Romanam, & eadem Apostolicam pietate; decrevit peculiari honore eundem & successores suos decorare, ut non solum Coronam contulerit, sed Crucem ante Regem, seu Apostolatus insigne deferendam indulserit. Ita ex Privilegio ejusdem Pontificis relato per P. Melchiorum Inchofer in Annalibus Ungariæ anno 1000.

Cap. LXXXI. §. 7. *urvat hic etiam.*

De nomine Papa & Protopapa.

Dixi quod nomen Papa tribuitur in primo sensu Romano Pontifici; ita in epistola Synodali Conc. Prøv. Episcopi Hormisda Pater Patrum appellatur: in secundo sensu apud Græcos Clerici Venerandi Papæ, hoc est, Patres dicti; Walfred. de Reb. Eccles. cap. 7. Et apud Latinos commune fuit etiam Episcopis: usque quo Gregorius VII. ne Schismatici illud sibi nomen usurparent, vetuit alios illo uti.

Inde etiam Protopapa à Græcis dictus est, qui Papis in secunda acceptione, hoc est Clericis officio & dignitate præiret. Unde Ballamoni in Can. Apost. 59.

idem

idem quod Chorepiscopus: & in Photii Can. tit. I. cap. 3. Clerici inferiores dicuntur Pisinini Papæ: sed major videtur tamen fuisse dignitas Protopapæ, quam Chorepiscopi: dictus quippè est Defensor, & Princeps tribunalis. Gregorius vertit primum in tabernaculo, seu in loco altaris, idemque secundas à Patriarcha obtinebat. Idem in coronatione Imp. legebat Evangelium; & in die lotionis Imperatore pauperum pedes loturo pelvim consecrabat.

Alius porro fuit Protopapa Palatii, seu in Clero Imperatoris; qui & magnus Protopapas dicebatur, cujus functiones novem generis ferè ponit Codin. in lib. I. cap. 7. 8. 12. 14. Alius in Clero Ecclesiæ, qui eadem ferè in Ecclesia, quæ ille in Palatio peragere consueverat: & hujus generis videtur fuisse Messinensis Protopapa. Obtinebat autem secundas à Patriarcha, non simpliciter, nam exocata cœli (quasi Cardinales) majoris erant dignitatis; sed inter Sacerdotes communes primus, & sic proximus à Patriarcha, Cod. in lib. I. cap. 10. Dicitur etiam Protopapas. Inter alia legebat Evangelium primum in vigilia Nativitatis, reliqua vero legebant alii Sacerdotes. Is porro qui ab hoc Protopapa secundas tenebat: secundus sacerdotum dicebatur; & inter alia munia Sacerdotes ad Altare, seu ad sacram Mensam introducere consueverat. Ut refert P. Inchofer in Conjectatione de Epistola B. V. M. ad Messinenses Notat. 78.

Cap. LXXXI. §. Quamquam.

Titulus *Servus servorum Dei*, de quo in Diplomatum Pontificiis, primum à D. Gregorio Magno exordium habuisse, ut in lib. 4. Regeft. in dict. 13. epist. 76. Mauritio Augusto his verbis: *Ego enim cunctorum Sacerdotum servus sum, in quantum ipsi sacerdotaliter vivunt.* &c.

Similiter & in eisdem Epistolis Pontificiis Salutatio, quamvis ab ipso Christo, & aliis Apostolis primo; tamèn qui primus salutandi formam impertiverit: *Salutem, & Apostolicam benedictionem*; is Cletus Rom. Pontif. traditur, ut tradit Polydorus Virgilius lib. 5. cap. 2.

Cap. LXXXII.

ET circa Cardinalitiam dignitatem, ne illa in deerrante ad alios inferiores Illustrissimi titulo vilesceret: decrevit Urbanus II. Rom. Pontif. 10. Junii ann. 1630. Cardinales Eminentissimi appellatione discernere; eaque alios præterquam Imperatoris Electores, Magnum Magistrum Melit. & si quibus sedes est inter Cardinales; voluit abstinere.

Cap. XCI. in fine ejusdem Capituli.

PLura de Græcorum Ritibus dixi, quæ fatis testantur, Ecclesiam esse Sanctorum Communionem. Nam parùm à nobis illorum Catholici in suis Rei Divinæ Ritibus differunt; ut taceam fidei capita de Transubstantiatione, de veritate Corporis & Sanguinis Domini, de Precatione pro Mortuis, de Invocatione Sanctorum, &c. quæ planè habent nobiscum communia.

Primum singulos habent Papas (sic enim vocant Presbyteros, vel Curiones) in Parœciis singulis cum uno Diacono, ut dixi supra in Notabili ad cap. 81.

Hodie propter tyrannidem Turcarum (opinor) unam duntaxat Missam in Ecclesiis dicunt: vixque aliis quam Dominicis, & festis diebus. Jejuni singuli Parochiani Panem benedictum festis diebus, & quoties celebratur, osculato Sacerdote capiunt. At Paschatis Festo, post auricularem Confessionem, etiam communicant: sed sub utraque specie: Ad ægrotos tamen panis duntaxat species defertur.

Vestes sacerdotales, ferè cum nostris conveniunt: nisi quod ultra nos habent Subgeniale, à zona ad lumbos usque protendens, forma Rhomboide. Prima ergo vestis Tunica, secunda Manipulus, tertia Stola, quarta Subgeniale, quinta Casula.

Diaconus similiter, nihil amplius quam apud nos habet, præter Orarium id est Stolum: & quasi alas, quibus exprimatur Angelorum velocitas. In hac Stola scriptus est *Sanctus*, ter.

Ecclesia in quinque partes divisa. Prima sanctum Tabernaculum, quod gradibus in illam scandatur solis sacrificantibus pervium: illic sunt duo Altaria: Majus in medio: sacra Mensa, sancta Sanctorum, Cathedra, locus Dei, Requies, Propitiatorium, Magni sacrificii officina, Christi monumentum, & ejus gloriæ tabernaculum: tot enim vocabulis appellatur: Minus Altare, in quo Sacerdos sacra præparat, Prothesis dicitur; quasi Propositio, quod panis consecrandus in eo primum ponatur. Secunda pars Sacrarium, Chorus, locus Clero, & Cantoribus deputatus: ubi tabulatum duo habens ostia, & vela in utroque ostio interjecta. Tertia Pulpitum, ubi recitantur Evangelia, & Epistolæ, & verba fiunt ad populum: unde oratio ante cancellos, post completam Missam. Quarta pars Templi, Atrium populi, navis Ecclesiæ (inde etiam Latini Templi partem, navim videntur nominasse.) Inima ejus ita mulieres à viris separantur, ut à nullo videri possint. In tabulato superiori, sunt viri: ex quo per clathros sacra, quæ conficiuntur, prospiciunt.

Baptisterium propè Templi vestibulum, ubi erant pœnitentes.

Sacram supellectilem habent Græci: Lagenula capiens aquam calidam: Corporale, Flabellum: & Astericus, stellula: Fuscina, tenaculum, forcipula: Sudarium quo velantur res sanctæ: Patena: Tabellæ inscripta Mortuorum, & Sanctorum habentes nomina: Lanceola qua defecatur: sigillum oblationis; nempe imo Christi crucifixi in pane, quæ excisa consecratur: Reliqua enim pars est, quam frustulatum incisam, Sacerdos post Missam dividit iis, qui Corpori, & sanguini Domini non communicaverint: quasi sit loco Doni sive Eucharistiæ, alias *εὐλογία* dicitur: ut à nobis Panis benedictus. Quæ supra sunt deducta, referuntur omnia à G. Genebardo in Interpretatione Liturgiæ S. Joann. Chrysostomi, ut in Bibliotheca Patrum tom. 12. Lutetiæ anno 1644. pag. 346.

Cap. XCVIII. §. Sed propterea.

Pœna Infernorum aeterna.

Quoniam nos de fide esse contestati sumus, pœnas Inferni sempiternas esse: fuit tamen Origenis error, quem plurimi Græcorum sunt secuti, pœnarum Inferni aliquando finem esse, & damnatorum redemptionem insinuant. Hunc errorem præter Catholicorum mentem irreplisse, & postea latenter apud orientales nationes fuisse propagatum; supponentes illi, ut preces à sanctis viris Deo effusas, proficuas esse

esse damnatis ad æternos cruciatus, quibus & recreentur, & aliquando etiam earum opè à pœnis liberentur: & nolunt Græci, qui in eam iyerunt sententiam, Sanctorum precibus detrahere, qui id negarent, quasi illæ nullius essent roboris apud Deum. Inde factum aliorum exemplis comprobantes referunt primo de sancto Macario: hic siquidem infidelis hominis Gentilis exsiccatam calvariam præteriens in itinere adinventam interrogavit: si quam in Inferno consolationem Animæ persentiscant. Illa respondit summopere eas recreari, cum pro mortuis preces pater effundis. Quam historiam è Palladii Lausiæ defumptam præter Nicephorum Joann. Damascenus refert ibidem, & comprobat Joann. Hagidelta in encomio Macarii. Secundo referunt iidem Græci de D. Gregorio Magno, qui effusis precibus ad Deum pro anima Trajani Imp. qui vitam in impietate finierat, eundem à pœnis Inferni liberavit; monitus propterea à Deo, ne de cætero pro infideli deprecaretur. Glycas. epist. 27. Joann. Damascenus in orat. de Fidelibus Defunctis; de quo etiam Nicephorus Blemmida Tractatu: *Qualem deceat esse Imperatorem*: Tertio adducunt etiam, quod prima Martyr sancta Thecla pro Gentili, cui Falconillæ nomen, supplicans à tempiternis pœnis eam eripuit. Præterea & Mauritius Imp. cum in peccatum grave incidisset, innumeram enim exercitus multitudinem barbaris trucidandam exhibuit, precibus hominum sanctorum æternas pœnas aufugit. Ita cum Damasceno refert auctor vitæ Cosmæ Melodi præter alios auctores. Denique volunt etiam Theophilum ab alterius vitæ supplicii liberatum Sanctorum precibus, præter Nicephorum tradunt Zonaras hist. tom. 3. in vita Michaelis filii. Manasses in Synopsi, &c. Quæ si vera essent, ut revera sunt falsa, jam post hanc vitam in Inferno redemptionem, ac salutem esse comprobarent. Et licet plerique apud Latinos, quibus historia de Trajani salute cordi est, ut similem errorem evitarent, multa commenti sunt: hi quidem Trajanum vita functum ad vitam revocatum à sancto Gregorio, & baptizatum rursusque vita functum abiisse in Cælum. Alii haudquaquam ab Inferis liberatum, sed tantummodo pœnis allevatum: alii scholasticè differentes rem ita potuisse esse voluerunt; Trajanum postquam ex hac vita migravit, secundum præsentem justitiam in Tartarum detrusum; secundum autem superiores causas, quibus prævidebatur ad vitam revocandus orationibus Gregorii, non finaliter fuit in Inferno deputatus. Quorum omnium opiniones tanquam nullius momenti, & erroneas repellit Card. Baron. tom. 8. ann. 604. sicuti etiam Spondan. in Epitom. ann. 119. num. 2 & seqq. Maximè cum iidem Græci auctores, neque causas sententiæ suæ quarant, sed admiratione perciti omnia in misericordiam Dei; & vim orationis deferant. Quæ autem de Macario, & aliis sunt relata, mera figmenta reputantur: vel quia hominem non integræ fidei habeant auctorem: vel ut Orthodoxorum, & sanctorum Patrum virtute, & doctrina sua tutarentur nugamenta Origenicæ hæresis perniciosâ venena in scriptis illorum malitiosè admiscuerunt: de quibus si veriis additamentis conqueritur Gennadius Patriarcha in libro à se edito, & ex malè sanorum hominum fraudibus nata esse apertissimè ostendit; ideoque omnes illæ auctoritates de tali errore incusari possunt tanquam suspectæ. Ut latè hæc probat Leo Alarius, h. e.

Græcorum ipse Eruditissimus, Delib. Ecclesiast. Græcor. Dissert. 2. §. Primus ergo error est.

Cap. XCVIII.

Non absimilis præcedenti est alter Græcorum error de Descensu Christi ad Inferos, & animarum ibi dègentium liberatione: quare siue dicant omnes damnatos per Christi prædicationem in Inferno, siue aliquos esse salvatos, error est, & hæresis manifesta damnata à Divo Augustino lib. de Hæresib. cap. 79. Quam etiam in Marcione Irenæus, & Epiphanius damnarunt, qui descensu Christi ad Inferos omnes impios salvatos regnum Dei percipisse; iustos vero ac Sanctos non fuisse ab illo liberatos, cum nolissent illi credere, asserbat. Et Gregorius Papa tanquam hæreticum in Georgio Presbytero, & Theodoro Diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ condemnavit lib. 6. Regest. epist. 15. his verbis: *Præterea post discessum vestrum dilectissimis filiis meis Diaconis narrantibus agnovi, quod dilectio vestra dixisset. Omnipotentem Dominum Salvatorem nostrum Jesum Christum ad Inferos descendentem omnes, qui illic confiterentur eum Deum salvasse, atque à pœnis debitis liberasse. De qua re volo, ut fraternitas vestra longe aliter sentiat. Descendens quippè ad inferos solos illos per suam gratiam liberavit, qui eum, & venturum esse crediderant, & præcepta eius vivendo tenuerant. Constat autem quia post Incarnationem Domini nullus etiam ex his salvari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent: quia scriptum est, confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et Joann. ait: Qui dicit quia novit eum, & mandata eius non custodit, mendax est. Si ergo fideles nunc sine bonis operibus non salvantur, & infideles, ac reprobi sine bona actione Domino ad Inferos descendente salvati sunt, melior illorum sors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt, quam horum, qui post Incarnationis eius mysterium nati sunt: quod quantum fatuitatis sit, &c. Ubi etiam idem Gregorius suam sententiam confirmat Augustini, & Philastrii auctoritate, & idem etiam sic subdit: Quod enim per Evangelium dicit: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, omnia videlicet electa. Nam trahi ad Deum post mortem non potuit, qui se à Deo male vivendo separavit. Ex quibus utique confirmatur pœnas damnatorum esse æternas; & in Inferno nullam esse redemptionem.*

Quatenus vero Græci dicant ex speciali privilegio, Christi arbitrio illos fuisse liberatos, doceant de privilegio. Sane proposita illis prædicatione, libera, sed effectu tantum valida, si ipsi credidissent, non speciale privilegium, sed legem ordinariam arguit. Verum quoniam Græci tuam sententiam Damasceni auctoritate confirmant. Respondetur, nunquam Damasceni factum legitimum reputatum, sed ut alias sæpe contigit, à nebulonibus, ut gratiam ac pondus orationi tanti Patris nomine adderent, illi fuisse appictum. Et hæc de multis tetigisse sufficiat, quæ in hac questione diffuse confutantur à Leone Allatio, de libris Ecclesiast. Græcor. Dissertat. 2. pag. 236. §. Tertium est.

DE Mortuorum Resurrectione licet plura sint dicta: visum est tamen hic etiam *De septem Dormientibus.* referre de septem Dormientibus, quorum gesta ab hoc argumento non multum erunt aliena. Referunt post Metaphrasten Surius tom. 4. die 27. Julii, Nicephor. lib. 14. cap. 45. Cedren. in Compend. anno 23. Theodosii, Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 95. Sigebert. in Chron. anno 447. quod septem prædicti Dormientes temporibus Decii Imp. usque ad ultima tempora Theodosii Junioris intra specum clausi somno capti, ad ducentos fere annos re vera dormierint. Id miraculum divinitus factum ob eam causam, quod eo tempore de Resurrectione carnis Constantinopolis hæresis esset orta; & ex hoc inde sopita.

Excitantur tamen difficultates contra prædicta; miraculum istud divinitus factum ob causam supradictam, non subsistere, cum supponatur nihil tale temporibus Theodosii Junioris contigisse, sed longe post hæresis illa dicatur exorta: etenim saltem si de hoc extaret memoria in Concilio Ephesino sub Theodosio, aut paulo post in Chalcedonensi celebrato, ubi tamen nulla de ejusmodi hæresi fit mentio, quam aliter primum damnari oportuisset. Præterea si ad struendam fidem Resurrectionis, voluit Dominus hos Martyres excitare: manifestum est eos re vera fuisse mortuos; alioquin dormientium à somno excitatorum, fidem Resurrectionis non reddidissent. Accedit tertio, quod nullus illorum scriptorum, qui illis temporibus vixere, rem tam insignem, miraculum tam grande scriptis commendarunt, quæ omnia sanctos Prosperum, Marcellinum, & alios ejusdem temporis scriptores non latuisse verisimile est. Ita Card. Baronius in Notat. ad Martyrolog. Roman. 27. Julii, & idem tom. 2. ann. 254. ubi Spondan. num. 25. qui ambiguus decernere, aut diffinire hoc non audet.

At vero Eruditissimus Pater Inchofer Soc. Jesu in Conjectatione de Epistola beatæ Virginis Mariæ ad Messanenenses, in Appendic. 77. ad pag. 344. audacter testatur ea disceptatione tam insigni miraculo sopita, operæ pretium non fuisse in dictis Conciliis ob alias præsertim causas coactis, pluribus de hoc decernere. Fuit quippè Ephesinum contra Nestorium, & Pelagianos; Chalcedonense contra Eutycheten celebratum. Certè Philastrius Ambrosio ferè coætaneus, atque adeo longe superior Theodosio, meminit in Catal. Hæres, Prodiatarum, Florianorum, denique Manichæorum, qui omnes inter alia Resurrectionem negarunt; omnes tamen ante Theodosium vixerunt: ut proinde necesse sit talem antea extitisse de Resurrectione controversiam, quam tali miraculo repressam esse oportuit. Addit præterea idem auctor valuisse argumentum ad Resurrectionem probandam, etsi tantum verè dormientes, nec mortui fuerint; neque enim historiam tanto omnium consensu ab antiquo firmatam de vera dormitione facile negandam, de qua re plura idem

P. Inchofer in suo Martyrologio.

Peroratio.

DIxi & expressi de Veteribus Christianorum Ritibus ; quæ instar Apiculæ ex sacrosanctæ Scripturæ medulla, sacris Conciliis, Ecclesiasticis Scriptoribus, probatorumque Auctorum floribus antiquitatem perscrutando mea ingenii tenuitate adinveni ; vel hac ratione, ut Sectariorum errores retundantur, & præclarioribus ingeniis inde præstetur occasio illa accuratius, uberiusque cum summa studiorum utilitate profequendi : sed quoniam hujusmodi Ritus maxima quæque continent cœlestium arcanorum Sacramenta, ab eorum intelligentia propterea excluduntur homines minus eruditi, nec virtute, seu vitæ integritate præditi. Ideo namque prisca illi sancti Patres mysteria sacrosanctæ Eucharistiæ clausis januis celebrabant, & ii qui nondum initiati erant, adesse prohibebantur, nec coram Catechumenis, & quod pejus erat, coram Ethnicis permissum erat ea offerre : quoniam sicut Sanctum non fas est dare canibus, nec margaritas ante porcos projicere : ita nec fas est mysteria gentibus prodere, ne per imperitiam ea subsannent, aut Catechumeni ex prædictis per curiositatem scandalizantur, seu etiam nos in rebus humani ingenii captum excedentibus mysteria non esse mysteria finamus. Curemus igitur nos & doctrina, & vitæ innocentia hujusmodi sacrorum Rituum arcana rimari, ut ad majorem Divinæ Majestatis gloriam noster hic labor proficiat. Qui vero sacrosanctæ Missæ, & aliorum officiorum mysteria, seu alias preces, quas ipsi de ore proferrunt, non assequuntur intelligentia ; sit satis eis, ut illæ Angelicæ virtutes, quæ ipsis assistunt, præfata intelligant ; & velut carmine quodam tunc invitata, adesse eisdem, & ferre auxilium excitentur ; quoniam in Scripturis sanctis vim quandam inesse, est satis compertum, ut
 legenti etiam sine explanatione
 sufficiat.

REGI SÆCULORUM, IMMORTALI, INVISIBILI:
 SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

Index , in Johannis Baptistæ Casalii Tractatum , de
Veteribus Christianorum Ritibus , accuratissimus
& locupletissimus.

A.

A Blutio pedum quando fiat ?	314	cum Azymis comestus	66
Abstinentia cuiusq; diei Veneris	319	cum Lactucis	ibid.
Abstinentia Jacobi Apostoli?	ibid.	Alapa confirmatis data & cur?	140
Matthæi	ibid.	Alba	193
Petri	ibid.	Alleluja cantio	250.501
Acacia quid?	489	Alleluja in convocatione Monachorum	243
Acclamatio in Triumphis	485	Alphabeti descriptio in Dedicatione Tem-	
Accumbentium Dispositio	67	pli	172
Agapa Christianorum post Eucharistiam	132	Aliaria probantur ex Lege Nature & Gra-	
Cur celebrata?	133	tia	164
Quomodo laudabiliter celebrentur? ibid.	133	Altarium Alba velamina	172
Suspicio Gentilium de illis	134	Chrisma, s. Unctio	ibid.
Agmina Palliata quamam?	46	Dedicationis Ritus	171
Agni Paschalis immolatio	65	Lotiones	185
Immolari tempus	64	Missæ celebrata	172
Ossa comburenda	66	Ornatus	184
Pedes & caput consumendum	ibid.	Reliquia Sanctorum	ibid.
Sanguine postes oblinendi	64. 66	Amen, vox Communicantium	113
Agnos Dei Papa distribuit, & quando? 266		Amictus quid?	192
Agnus Paschalem quomodo comederunt?	64. 65	Amphora in cœnaculo Christi	76
Calceati	66	Amuleta Ethnicorum	268
Cincti	ibid.	Amuletorum Usus ad Fascinum	265
Festinanter	ibid.	Anathemate Imperatores percussi	136
Agnus cum vexillo crucis	6	Anathema Theodori Papa horrendum	ib.
Agnus Dei Catechumenis ex collo suspen-		Angelorum comestio qualis?	482
sus	62. 265	Imago	20
Ex Cereò Paschali fiebat	265	Vocabulum	ibid.
Agnus loco Christi crucifixi expositus	3	Angelus Tutelaris	217
Agnus Paschalis Christi Figura	65	Anima Corporale dicitur & quare?	183
		S. Anna ejusque nepotes	531
		Anniversarius dies quis?	63
		Annus Jubileus	467
		aa aa	Annus

I N D E X.

<i>Annus quo die inceptus</i>	316	<i>Baptismalis Aqua consecratio unde orta?</i>	42
<i>Annus sanctus. Vid. Jubilans.</i>		<i>Baptismi Locus. Baptizabantur primitus</i>	
<i>Apotheosis Alexandri Magni</i>	353	<i>Domi</i>	41
<i>Castorum</i>	ibid.	<i>in Fontibus</i>	ibid.
<i>Herculis</i>	ibid.	<i>Mari</i>	ibid.
<i>Liberi</i>	ibid.	<i>Stagnis</i>	ibid.
<i>Imperatorum</i>	354	<i>Via</i>	ibid.
<i>Vespasiani facetum Dictum</i>	355	<i>Baptismi Forma</i>	53
<i>Aqua Benedicta</i>	204	<i>Baptismi Modus. Fiebat per</i>	
<i>Baptismo inserviebat</i>	206	<i>Aspersionem</i>	52
<i>Consecrata certis Ritibus</i>	204.205	<i>Immersionem</i>	52.449
<i>Defunctorum corporibus aspersa</i>	336	<i>Quae mutata</i>	123
<i>Monumentis imponi solita</i>	ibid.	<i>Infusionem</i>	52
<i>Sale miscebatur</i>	205	<i>Baptismi Tempus</i>	523
<i>Aqua Baptismalis consecratio</i>	42	<i>celebrabatur primitus in</i>	
<i>Aqua Benedicta consecratio à quibus facta</i>		<i>Paschate</i>	43.524
	205	<i>Pentecoste</i>	ibid.
<i>Aqua Benedicta Usus</i>	ibid.	<i>Quolibet die</i>	ibid.
<i>ad Expiationem levium sordium</i>	206	<i>Baptismus comparatur Mari rubro</i>	40
<i>Fugandos Demones</i>	207	<i>Dilutus</i>	45
<i>Purificationem</i>	206	<i>Fluminis, Fluminis & sanguinis</i>	40
<i>Aqua Benedicta Miracula</i>	207	<i>in Fluminibus & Fontibus fiebat</i>	41
<i>Aqua Gentiles se lavabant ante preces</i>	206	<i>Baptismus Græcorum</i>	449
<i>Aquam Benedicti præcepit Alexander I.</i>		<i>Forma illius</i>	ibid.
	204	<i>Baptismus locularis an validus?</i>	43
<i>Calidam Græcalici infundebant</i>	109	<i>Baptismus Adultorum</i>	44
<i>Aqua quæ Defunctorum corporum lotioni</i>		<i>Parvulorum</i>	ibid.
<i>inservierat.</i>		<i>Necessarius qua necessitate?</i>	
<i>Energumenos liberabat</i>	331	<i>Baptisteria Constant. M. in suburbio ex-</i>	
<i>Infirmos sanabat</i>	ibid.	<i>truxit</i>	41
<i>Archiepiscopi quinam dicerentur</i>	201	<i>Baptisteria habebant Domi</i>	41
<i>Aspersio Aqua benedicta</i>	206	<i>Extra Ecclesiam</i>	ibid.
<i>Aspersionis Ritus in Baptismo</i>	52	<i>Extra Urbem</i>	ibid.
<i>Auricularis Confessio</i>	140	<i>in Gallia quando extructa?</i>	ibid.
<i>Azymite quinam dicti?</i>	433	<i>Locis abditis</i>	ibid.
<i>Azymo Christus usus in Eucharistiâ</i>	439	<i>Loco elevato</i>	42
<i>Azymus Panis in cœna Eucharistica</i>	70	<i>Parochiis singulis</i>	ibid.
<i>Ex frumento electo fiebat</i>	ibid.	<i>Baptisteria quando cœperint?</i>	41
B.		<i>Baptisteriorum consecratio</i>	42
B <i>Alfami usus in Lumibus</i>	522	<i>Baptisteriorum Locus in Ecclesia ubi?</i>	41.42
<i>Balsamum ubi & quomodo nascatur?</i>		<i>Baptisteriorum Locus distinctus</i>	42
	ibid.	<i>Bapti-</i>	

I N D E X.

<i>Baptizandi Forma</i>	53	<i>Orationes & Psalmos recitabant</i>	56
<i>Baptizandi abstinere ab uxoribus pro-</i>		<i>Pallium accipiebant</i>	46
<i>prius</i>	48	<i>Professionem Fidei edebant</i>	46.47
<i>Adulti</i>	44	<i>Stipem dabant</i>	62
<i>Aures & Nares Saliva tacta</i>	47	<i>Susceptorum in manus traditi</i>	57
<i>in Carcere Constituti</i>	53	<i>Uncti Oleo</i>	47.57
<i>Christiani dicti</i>	44. item	<i>Baptizatis Agnus ex cerâ datus</i>	62
<i>Competentes</i>	44. 48	<i>Benedictio impertiebatur</i>	60
<i>Electi, Initiati &c.</i>	ibid.	<i>Calcei dabantur</i>	57
<i>Exorcizati</i>	47	<i>Cereus accensus datus</i>	58
<i>Jejuni erant ad vesperam</i>	56	<i>Concio habita</i>	61
<i>Infantes</i>	44	<i>Congratulationes fiebant</i>	57
<i>Mulieres seorsim baptizata</i>	42. 56	<i>Corona imposita</i>	61
<i>Nominabantur à Clericis</i>	56	<i>Eucharistia data</i>	60
<i>Nomina mutabant</i>	46	<i>Imagines Agni cœlestis tradita</i>	62
<i>Ordine Baptismum accipiebant.</i>		<i>Indulgentiæ Peccatorum apprecata</i>	57
<i>Pœnitebant variis modis</i>	48	<i>Lac & Mel datum</i>	61
<i>Quo tempore baptizati</i>	43	<i>Lac & Vinum dulce prabitum</i>	ibid.
<i>Speciatim constituti</i>	58	<i>Osculum prabitum</i>	56
<i>Baptizandi etiam Mortivivini.</i>		<i>In Pedes</i>	57
<i>Baptizandis Capita & Pedes lavabantur</i>		<i>Panis Benedictus datus</i>	60. 45
	49	<i>Siliqua decem data, & cur</i>	58
<i>Oratio Dominica tradebatur</i>	ibid.	<i>Velamen cum Filo rubeo datum</i>	57
<i>Symbolum exponebatur</i>	ibid.	<i>Vertex Chrismate ungi solebat</i>	57. 59
<i>Baptizandi Ritus</i>	53	<i>Vestis Candida data</i>	56. 57
<i>Baptizare licuit Omnibus</i>	43	<i>Baptizatos Linteis abstergebant</i>	57
<i>Episcopis</i>	ibid.	<i>Osculabantur Ministri</i>	56
<i>Presbyteris</i>	ibid.	<i>Susceptorum in manus tradebant</i>	57
<i>Baptizare non licuit Monachis</i>	ibid.	<i>Baptizatus in loco edito constitutus</i>	58
<i>Baptizare pro Mortuis</i>	442	<i>Basilica</i>	163
<i>Baptizati Anniversarium diem celebra-</i>		<i>Benedictio Ensis in Dom. Latere</i>	421
<i>bant</i>	53	<i>Olei sancti</i>	208
<i>Chrismate uncti in vertice</i>	57	<i>Berengarii Error in Eucharistia</i>	72. 74
<i>Confirmabantur</i>	59	<i>Bibite Omnes</i>	75
<i>Convivio excipiebant Ministros & Su-</i>		<i>Bigamia</i>	280. 282
<i>sceptores.</i>		<i>Bigamus Ordine excluditur</i>	ibid.
<i>Cruce Signati</i>	47	<i>Ratio illius</i>	282
<i>Denunciabantur ab Episcopo</i>	62	<i>Birota</i>	335
<i>Latitæ signa præbebant</i>	62	<i>Brandem quid</i>	91. 517
<i>in Loco edito constituti</i>	58	<i>Breviarium Compendium è precum publi-</i>	
<i>Manebant apud Ministros aliquot die-</i>		<i>carum</i>	255
<i>bns</i>	63		<u>Bre-</u>

INDEX.

Breviarium constat ex Capitulis & Oratio- nibus	ibid.	Cæna Christi ex qua Materia	77
Antiphonis	259	Cæna Duplex an fuerit ?	77
Collectis	ibid.	in Publico nemini propositus	109
Hymnis	256	Regi Gallia concessus in Unctione	109
Lectionibus	257	& Mortis Articulo	ibid.
Precibus		Calix & Crux super Defunctorum Sacer- dotum pectore	324
Psalms	256	Calvities Petri ex imagine.	
Responsoris	258	Calvitium minatur Deus populo	278
Te Deum laudamus	256	Camisa	193
Buccella accepta Satanas Judam intravit	69	Campana Etyman	239
Bulla cordis figuram habebat	265	Grandiuscula quando inventa	241
cum Crucis signo	266.297	in Hebdomada sancta silent	242
Prætexta Pueris data	265	Campana Materia, ex are	242
Miracula sæpè inde extiterunt	267	Quid notent ?	242
Provisio quando vocatur	265	Signa vocantur, & quare	244
Tarquinius Prisci Filius primus ea dona- tus	ibid.	Campanam unicam Monachi Mendicantes habebant	245
Bulle Abusus ad sortilegia	267	Campanarum loco, Ligni Sonus effectus quando ?	243
C.		Origo	242
Calamus in Calice, & cur ?	108	Sonus diversus	ibid.
Calcei Baptizatis dati	57	Sonus radiatus	245
Calicem Diacono gustandum tradit Ponti- fex	109.418	Campanarum Usus in V. T.	240
Imperatores Græci in Coronatione sum- pserunt	109	Campanarum Usus Profanus ad Latitiã	244
Calices erant Argentei, Aurei	107	Sacer	ibid.
Lignei	ibid.	apud Christianos primus	241
Marmorei	ibid.	Ethnicos	240
Vitrei	ibid.	Campanarum Usus sacer in Anglia quan- do, quis decederet	241
Calices Ministræles ad dispersandum Po- pulo	108	in Ecclesia ad convocationem populi	244
Calices calabant & pingebant	107	ad indicenda Officia sacra	240. seq.
Mel & Lac adhibitum	108	in Ecclesia Græca	241
Panis & Vinum ex calice præbitum	105	Campanis benedicti quando capient	243
Vinum aqua mixtum	107	Monachi quando uti cœperint ?	242
Calici Aquam calidam infundebant Græci	109	Candelabra in Templis	236
Calicis usus prohibitus		Modus ponendi	ibid.
Calix Bohemis concessus	109	Candela extincta quando	316
in Altari ad dexteram, Hostia ad sini- stram locata	418	Candela in Officio Hebdomada Majoris	235
		in Funeribus	236
		in Purificationis F.	ibid.
		Candela-	

INDEX.

<i>Candelarum numerus certus superstitio-</i>		<i>Residentia</i>	427
<i>sus</i>	238	<i>Tituli</i>	424
<i>Candida Vestis Catechumenorum</i>	57	<i>Cardinalium Dignitas</i>	547
<i>Canendi Forma</i>	254	<i>ex Cardinalium numero Pontific. electi</i>	425
<i>Locus in Choro</i>	247.248	<i>Carnium Esus contra prohibitus.</i>	320.321
<i>Ruri in Campis</i>	247	<i>Castrati</i>	322
<i>Canna in Calice</i>	108.420	<i>Casula</i>	194
<i>Sanguinem Pontifex inde haurit</i>	419	<i>Casus Reservati</i>	467
<i>Canonici Libri quinam ?</i>	538. seq.	<i>Catechismo adhibitum crucis signum</i>	47
<i>Canonizandi Ritus minus solennis</i>	359	<i>Exorcismus</i>	ibid.
<i>Ex arbitrio Pontificis pendet</i>	358	<i>Unctio Olei</i>	47
<i>Canonizare quilibet Episcopus potest in sua</i>		<i>Catechumenatus trib. mnesibus durabat</i>	45
<i>Dioecesi</i>	356	<i>Catechumeni</i>	44 45
<i>Canonizatio Martyrum</i>	357	<i>Admissi ad Sermones Fidelium quando</i>	126
<i>Sanctorum</i>	354.356	<i>Beati dicebantur</i>	
<i>Canonizationes Generales</i>	359	<i>confirmabantur ante Eucharistiam</i>	128
<i>Canonizationis Origo</i>	354	<i>Ejiciebantur post Evangelia</i>	45
<i>Requisita</i>	359	<i>Exclusi ab Aspectu communionis</i>	126
<i>Ritus</i>	357		552
<i>Canonizationum Solennitas</i>	359	<i>à cognitione Eucharistiae</i>	125
<i>Validitas ex Miraculo</i>	361	<i>à communione, & quare</i>	126
<i>Cantus alternatim factus</i>	248	<i>Infantes inter illos</i>	45
<i>in Coenà Apostolorum</i>	101	<i>Informabantur à Susceptoribus</i>	45
<i>Communis erat Laicis & Clericis</i>	249	<i>Non participabant de Eucharistia</i>	126
<i>Vet. Testam.</i>	245	<i>Orationes & Psalmos recitabant</i>	127
<i>Cantus Miraculis confirmatus</i>	247	<i>Pœnitebant, & quomodo ?</i>	48
<i>Capella</i>	501	<i>Professionem fidei edebant</i>	46
<i>Capitulum quid ?</i>		<i>Quadragesimam observabant</i>	45
<i>Cappa Episcoporum</i>	203	<i>Renuntiabant Satana & quomodo ?</i>	46.
<i>Pelles in illis</i>	ibid.		47.
<i>Quid notet ?</i>	ibid.	<i>Sanctificato pane resciebantur</i>	45
<i>Cardinales</i>	423	<i>Symbolum reddere debebant, & Ora-</i>	
<i>Mulis & Equis inequitant</i>	428	<i>tionem Dominicam</i>	45
<i>Cardinalium creandorum Ritus</i>	426	<i>Catechumeni Cinere aspersi</i>	50
<i>Etymon</i>	426	<i>Catechumenis Crucis Signum in fronte im-</i>	
<i>Galerus</i>	ibid.	<i>primebatur</i>	50
<i>Mores & Qualitas</i>	427	<i>Catechumenis Eucharistia post confirma-</i>	
<i>Numerus ab initio pusillus</i>	424	<i>tionem data</i>	128
<i>Auctus & à quo ?</i>	425	<i>Eulogia dabantur</i>	207
<i>Septem Diaconi</i>	424	<i>Manducare non licuit de Panis oblatis</i>	
<i>Origo</i>	423. seq.	<i>reliquiis</i>	128
		aa aa 3	Ma-

INDEX.

<i>Manus imponebantur</i>	128	<i>Patres etiam</i>	208. 209
<i>Nomina immutata</i>	45	<i>Vetus comburitur</i>	140
<i>Nomina nova imposita</i>	ibid.	<i>Chrismate ungebatur Altare</i>	211
<i>Pallium datum</i>	46	<i>Cruce</i>	ibid.
<i>Panis & Sal sanctificatum datum</i>	128	<i>Episcopus</i>	210
<i>Sal datum in Os</i>	48	<i>Chriftatis Usus duplex</i>	59. 139
<i>Velamen datum</i>	53	<i>Unde desumptus?</i>	208
<i>Vestis Candida data</i>	56	<i>Christiani, dicti à Christo</i>	211
<i>Catechumenorum Communio post mortem</i>	131	<i>Christiani ob Missam calumniati & dicti</i>	
<i>Missæ</i>	127	<i>Afinini capitis cultores</i>	83
<i>Orationes</i>	128	<i>Bacchum & Cererem colere crediti</i>	83
<i>Catechumenus ex errore relictus quomodo tractatus?</i>	126	<i>Genitalia Antistitis colere putabantur</i>	ibid.
<i>Censura Ecclesiastica</i>	135. 136	<i>Incestuosi dicti ob Osculum</i>	ibid.
<i>Cera Benedicta Miracula</i>	267	<i>Infanticida dicti & cur?</i>	82
<i>Cera Oleo mixta ad Agnum Dei servata</i>	266	<i>Officio Gentilium Sacerdotum fungebantur</i>	285
<i>Cerei in funeribus Christianorum</i>	236	<i>Orabant pro Imperatoribus Ethnicis</i>	36
<i>Cereum ardentem exorcizati gestabant.</i>		<i>Pontificis Maximi titulum quare susceperint?</i>	283
<i>Cereus Paschalis</i>	235	<i>Sancti quomodo dicti?</i>	83. 356
<i>Quando benedicatur?</i>	ibid.	<i>Solis Adoratores dicti</i>	ibid.
<i>Quid significet?</i>	ibid.	<i>Voratores carnis humana</i>	ibid.
<i>Ceremonia</i>	286. seq.	<i>S. Christophori figura</i>	492
<i>Ceremonia circa Azymum</i>	295	<i>Christophorus</i>	23. 492
<i>Sabbathum</i>	ibid.	<i>Christus an semet communicaverit?</i>	70. 494
<i>Sacrificium</i>	ibid.	<i>Symbolis variis exprimebatur</i>	17
<i>Ceremonia V. Test. an in N.T. sublata</i>	290	<i>Ciboria</i>	182. 183
<i>ad quid utiles?</i>	294	<i>Ciborum Distinctio</i>	203
<i>Quadam in utroque T. utiles</i>	296	<i>Cilicia</i>	273
<i>Ceremoniarum Diversitas non mutat Fidem</i>	293	<i>Cinere conspersi pœnitentes</i>	306
<i>Nostrearum Differentia à Judæis</i>	296	<i>Cinerum Ceremonia</i>	305
<i>Ceremoniarum V. T. Usus non est ad salutem necessarius</i>	291	<i>Cuinam Ritui conformis</i>	ibid.
<i>Paulatim abrogandus</i>	292	<i>Quid moneat?</i>	307
<i>Ceroferarii</i>	234	<i>Cingulum</i>	193
<i>Chorus quis locus?</i>	242	<i>Circulus in Capite</i>	17. 55
<i>Chrisma</i>	208	<i>Clavis Petri duplex</i>	
<i>Annis singulis confectum</i>	140	<i>Argentæa quid notet?</i>	21
<i>Concilia prisca cognoverunt</i>	138. 208	<i>Auræa quid notet?</i>	21
		<i>Clavis Petri tertia</i>	21. 491
		<i>Clericalis. Tonsura</i>	268. 271
		<i>Adju-</i>	

INDEX.

<i>Adjuvare solebant per illam</i>	269	<i>Eucharisticâ accubuit</i>	<i>ibid.</i>
<i>Monachi soli retinebant illam</i>	270	<i>Cœnatorum numerus in convivio Paschali</i>	<i>ibid.</i>
<i>Originem unde ducat?</i>	152.268		
<i>Precabantur per illam</i>	269	<i>Cœnaturi proni pectus fulvi procumbebant</i>	67
<i>Cœlibatum Apostoli tradidere</i>	281		
<i>Concilium Nicenum decrevit</i>	280.281	<i>Supini aliquando procumbebant</i>	<i>ibid.</i>
<i>Objectiones contra illum, soluta</i>	282	<i>Uncti cœnabant</i>	
<i>Cœmeteria extrâ Urbem</i>	338	<i>Cœnobarum Disciplina</i>	274
<i>Cœnaculum cœna Paschalis</i>	67	<i>Cognatio Legalis quando Matrimonium im-</i>	
<i>Lecti ibi positi</i>	67	<i>pediat</i>	160
<i>Vestis Cœnatoriæ</i>	<i>ibid.</i>	<i>Spiritualis Matrimonii impedimentum</i>	159
<i>Cœna Christi triplex</i>	64	<i>Collationis vox quid noceat?</i>	312
<i>Communis S. Vulgaris</i>	67	<i>Collecta pro Defunctis</i>	330
<i>Eucharistica</i>	70	<i>Colobrum</i>	192
<i>Legalis</i>	64	<i>Columba aurea</i>	110
<i>in Cœnâ Christo Johannes fuit pro pulvino</i>	67	<i>Suspensa ubi?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Christus lavit pedes Discipulorum</i>	68	<i>Columba Spiritus S. imago</i>	17
<i>Post Lotionem iterum recubuit</i>	<i>ibid.</i>	<i>Columba candida</i>	12
<i>Præcinctus aquam infundit pelvi</i>	<i>ib.</i>	<i>in cruce</i>	7
<i>Turbatur ob Judæ proditionem</i>	<i>ibid.</i>	<i>Communicantes Amen dicebant</i>	113
<i>Vestimenta posuit</i>	<i>ibid.</i>	<i>Communicantes puri debent esse à crimine</i>	117
<i>Hymnum an cecinerit Christus?</i>	101	<i>Luxuria</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cœna Christi an Mater interfuerit?</i>	65.71	<i>Manus lavabant</i>	113
<i>Cœna Domum cur Christus confuse nota-</i>		<i>Quater in Hebdomada communica-</i>	
<i>verit?</i>	64	<i>bant</i>	120
<i>Cœna Christi supellectilia</i>	76	<i>Quotidiè ab initio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Amphora</i>	76	<i>Communicantibus Locus assignatus</i>	114
<i>Azymus Panis</i>	77	<i>Fides & Notitia Sacramenti necessaria</i>	118
<i>Calices an duo?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Communicantiû Dispositio interna</i>	116. seq.
<i>Catinus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Letitia</i>	118.119
<i>Eagena testacea</i>	76	<i>Communio data Fidelibus</i>	
<i>Lintcum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Mortuicinis</i>	120
<i>Mappa</i>	77	<i>Non denegata Condemnatis ad Mortem</i>	120
<i>Pelvis ex are</i>	76	<i>Communio Ecclesiastica qualis esset?</i>	130.
<i>Vinum & Aqua</i>	77		506
<i>Cœna Legalis Hierosolymis tantum cele-</i>		<i>Laica</i>	131.506.507
<i>brata</i>	64	<i>Per Agapen</i>	132
<i>Vulgaris in Paschate quomodo celebra-</i>			<i>Pere-</i>
<i>ta</i>	67		
<i>in Cœna Paschali Christus stetit</i>	65		

I N D E X

<i>Peregrina</i>	130	<i>Competentes quinam?</i>	44. 48. 913
<i>Per Eulogias</i>	131	<i>Competentes Baptismum petendi jus solvabant</i>	48
<i>Oblationem</i>	ibid.	<i>Dominica Palmarum fiebat antea tales</i>	ibid.
<i>Viaticum</i>	132	<i>Humi prosternebantur</i>	ibid.
<i>Communio Fraternae Charitatis</i>	133. 505	<i>Concilia an possint errare?</i>	386
<i>Per Literas formatas</i>	134	<i>an sint Oracula Spiritus S.</i>	385
<i>Communio Græcorum Imperatorum quomodo fieret?</i>	109	<i>Concilia Generalia quatuor</i>	185. seq.
<i>ad Communionem Mulier velato capite accedebat</i>	114	<i>Universalia confirmare, indicere, infirmare Papa est</i>	430
<i>Vir aperto capite accedebat</i>	ibid.	<i>Concilia Imperator an possit convocare?</i>	431
<i>Communio Græcorum Imperatorum quomodo fieret?</i>	109. 114	<i>Concilii Legitimi requisita</i>	386
<i>Communione peracta Lac & Mel Diaconus præbuit apud Æthiopes</i>	108	<i>Conciliis extra urbem quomodo Papam interesse solcat?</i>	431
<i>Communionis integritas absq. Calice</i>	122	<i>Concilio Oecumenico an opus sit, quando Papa aliquid definitur?</i>	431
<i>Communio Pœnitentiam & Catechumenorum post mortem</i>	131	<i>Conciliorum Generalium errores nulli</i>	386
<i>Communio sub una admissa in casibus quibusdam</i>	122	<i>Concilium Generale an absque Pontif. convocari liceat</i>	431
<i>Pro Infirmis & Absentibus</i>	123	<i>Confessio Auricularis</i>	140
<i>Navigantibus</i>	122	<i>Apostolica Traditio est</i>	ibid.
<i>Pœnitentibus reconciliatis</i>	123	<i>Necessaria ad salutem</i>	143
<i>Communionis sub una Ratio</i>	123. 124	<i>Probatur</i>	141. seq.
<i>Effusionis metus</i>	ibid.	<i>Confessio Locus in Ecclesia quis?</i>	517
<i>Vini penuria</i>	ibid.	<i>Confessio publica Opoli prohibita Semel tamen concessa.</i>	
<i>Communio sub una ad Ecclesiam admissa</i>	121. seq.	<i>Confirmabatur Jejunii</i>	139
<i>Quando introducta & cur?</i>	112. 124	<i>Post Baptismum</i>	59. 60
<i>Communio sub utraq. quibus concessa?</i>	109	<i>Post Confessionem.</i>	
<i>Compares adhibiti in Bapt. Infantum</i>	43	<i>Confirmandi Ritus quando cessaverint in Infantibus?</i>	60
<i>dicti Offerentes, Parrini, Sponsores, Sceptores</i>	43	<i>Collatus ab Episcopis.</i>	59. 137
<i>Compares Adultorum</i>	ibid.	<i>Confirmandi uncti in fronte & vertice</i>	59
<i>Mulieres mulierem</i>	ibid.	<i>Confirmati Adulti</i>	59
<i>Vir Virum suscipiebat</i>	ibid.	<i>Infantes & quare?</i>	ibid.
<i>Correctum hoc postea</i>	44	<i>Confirmatio Baptizatis collata</i>	59
<i>Compatri munere Monacho fungi non licuit</i>	44	<i>Bis confertur & quare?</i>	138
<i>Clericis, Episcopis licuit</i>	ibid.	<i>Collata ab Episcopis solis</i>	59
<i>Parentes filios suscipiebant</i>	44	<i>à Sacerdote simplici consensu Papæ</i>	138
<i>Mos ille abrogatus</i>	ibid.	<i>Confert Gratiam gratum facientem Spiritum S.</i>	ibid.
		<i>Perfectio dicitur & quare?</i>	129
			Sa-

I N D E X.

<i>Sacramentum an sit?</i>	136	<i>Crucis ornamenta, Flores</i>	9
<i>Confirmationem quando conferant Presbyteri</i>	137	<i>Crucis praelatio</i>	546
<i>Confirmationis collatio fiebat cum Chrismate & crucis signo</i>	138	<i>Crucis Signo frontem signabant Fideles</i>	14
<i>Confirmationis Materia</i>	ibid.	<i>Crucis Signum adhibitum in Catech. in Uctione</i>	47 212
<i>Ritus</i>	136. 137	<i>Expositum in Altari adorandum quando?</i>	13
<i>Consecratio Altarium, Templorum, &c. quando introducta?</i>	173	<i>Necessarium in Exercitatione Sacram.</i>	103
<i>Aquæ Baptismalis</i>	42	<i>Ubique delatum.</i>	
<i>Consecratio Imperatorum</i>	354	<i>Crucis supplicium frequens apud Ethnicos</i>	5
<i>Consecrationis verba: Hoc est corpus meum</i>	71	<i>Crucis Symb. in Labaro Constant. M.</i>	12
<i>Consecratio vera</i>	495	<i>Sub imagine Nyctikoracis</i>	11
<i>Continentia</i>	150	<i>Crucis Veneratio</i>	13
<i>Convivia à Baptizatis data, moderata postmodum</i>	65	<i>Crux Coronata</i>	7
<i>Convocacionis mos in Ecclesia ad conventus sacros</i>	243	<i>Crux cum Agno immaculato</i>	4
<i>Corona</i>	16. 17	<i>Cervo</i>	8
<i>Corona Baptizatis imposita</i>	61	<i>Columba</i>	3
<i>Virginum defunctorum capiti imposita</i>	334	<i>Columbis 12, candidis</i>	7
<i>Corona Clericalis</i>	258	<i>Leonibus V. alatis</i>	490
<i>à Nazaraeis orta</i>	ibid.	<i>Crux figitur in structura Templorum</i>	167
<i>Cur introducta</i>	ibid.	<i>Crux in Laterano</i>	4
<i>Coronatio Imperatorum Græcorum quomodo fieret?</i>	487	<i>Crux Lingua Chaldaica & Indica quid notet?</i>	9
<i>Corporale</i>	183	<i>Crux præfertur Papæ in annuntiando novo Papa</i>	412 413
<i>Ex lino candido</i>	ibid.	<i>Crux Refugium contra pericula Symbolis variis indicata</i>	414 12 491
<i>Croccia, Pallii genus</i>	399	<i>Tessera dicta</i>	414
<i>Crucem Gentiles etiam adumbrabant</i>	489	<i>Cuculli Monachorum</i>	273
<i>Crucis gemmate</i>	4	<i>Cultus Dulia</i>	33
<i>Crucifixus in Arbore</i>	491	<i>Latriæ</i>	33
<i>Crucis Excellentia</i>	413	<i>Hyperdulia</i>	ibid.
<i>Crucis Hieroglyphicum in Ægyptiaca tabella explicatum</i>	9 10	<i>Cultus internus & externus</i>	288
<i>Crucis imago in Basilica Lateranensi Vaticana</i>	4 3	<i>Custodia, vas Ecclesiæ</i>	182
<i>Civitate Luca</i>	3	D. (cula 345. 346. 349)	
<i>S. Thomæ apud Indos</i>	ibid.	D <i>Aemonum illusiones non sunt Miræ</i>	192
<i>Crucis imago modis multis effigiata</i>	3. 414	<i>Dalmatica</i>	365
<i>Crucis Miracula Demones pellunt</i>	14	<i>Decimæ</i>	ibid.
<i>Exempla</i>	15	<i>Quo jure inducta</i>	367
		<i>Decimarum abusus taxatur</i>	367
		<i>Decimas Ecclesiæ restituit Constantin. M. Marcianus & Valentiniannus</i>	366
		bb bb	Dedi-

INDEX

<i>Dedicatio Altaris</i>	171	<i>Portis praerans</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dedicatio Ecclesiarum</i>	170	<i>Dies Parasceves & Sabbathi</i>	532
<i>Alphabeti Descriptio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dominicale quid?</i>	113
<i>Aqua cum Sale benedicitur</i>	170	<i>Dominica Latave</i>	420
<i>Luminaria duodecim</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ensis benedicitur</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dedicationis Festum</i>	173	<i>Rosa benedicta</i>	<i>ibid.</i>
<i>Defunctorum Virginum capitibus corona</i>		<i>Dominica Palmarum</i> 313. <i>dicta fuit</i>	
<i>florum imposita</i>	334	<i>Capitilavium</i>	313
<i>Defuncti in Coemiteriis sepulti</i>	338	<i>Competentium Pascha</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cum Hymnis & Cereis</i>	330. 339	<i>Indulgentia</i>	<i>ibid.</i>
<i>Magna pompa tempore Pacis</i>	339	<i>Osanna</i>	<i>ibid.</i>
<i>Orientem respiciebant</i>	335	<i>Dominica I. Paschacur dicta</i>	316
<i>Defuncti Martyres cum Dalmatica se-</i>		<i>Dominicis & Sabbathis Graci Liturgiam</i>	
<i>pulti.</i>		<i>celebrant</i>	548
<i>Sacerdotes quomodo sepulti?</i>	333. 334	<i>Dormientes septem</i>	551
<i>Defunctorum Corpora ad Sepulturam</i>		<i>Dotationis Instrumentum in Vedicatione</i>	
<i>mercabantur</i>	329	<i>Ecclesia</i>	173
<i>Quomodo delata?</i>	335	<i>Dulia</i>	33
<i>Sepultura honestè mandata</i>	329	E.	
<i>Vestibus pretiosis induta</i>	333	E cclesia	163
<i>Propriis involuta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ecclesia an possit errare in Canoniza-</i>	
<i>Defunctorum Martyrum capita repone-</i>		<i>tionē</i>	55. 360
<i>bantur</i>	334	<i>Ecclesia Catholica non potest errare</i>	360.
<i>Corpora clanculum sepulta</i>			364
<i>cum Aquâ benedicta</i>	336	<i>Ecclesia Catholica, Sancta, Unica</i> 371. 372.	
<i>Defunctorum Ori oleum infusum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nunquam defecit</i>	
<i>Defunctorum Sacerdotum Habitus Eccle-</i>		<i>Visibilis an semper fuerit?</i>	373
<i>siasticus</i>	333	<i>Ecclesia Conditiones vera</i>	371
<i>Calix & Crux in Pectore</i>	334	<i>Ecclesia Immunitas</i>	367
<i>Deposito</i>	508	<i>Immunitates Personales & Reales</i>	368
<i>Descensus Christi ad inferos</i>	550	<i>Immunitatum Ampliatio</i>	369
<i>Deus non est Autor malorum</i>	325	<i>Origo</i>	368
<i>Præsens est, quomodo?</i>	220	<i>Quousque extense</i>	369
<i>Diaconissa apud Græcos</i>	458	<i>Ecclesia Orientem spectabant</i>	168
<i>in Ecclesia</i>	155	<i>Ecclesia Ornamenta & Vestimenta</i> 53. 188	
<i>Diaconissarum Officium</i>	155	<i>Ornatus varius</i>	53
<i>Catechumenas instituebant</i>	156	<i>Ritus & Ceremonia</i>	286
<i>Episcoporum mandata referebant</i>	<i>ibid.</i>	<i>Signa</i>	371
<i>Fidelium mulierum ministrae erant ad</i>		<i>Ecclesia Suppellectilia</i>	182
<i>Lavacra</i>	155	<i>Calices</i>	182
<i>Visitationes</i>	<i>ibid.</i>	<i>Hydria</i>	<i>ibid.</i>
			<i>Metreta</i>

INDEX.

<i>Metreta</i>	<i>ibid.</i>	<i>Electoꝝ Origo ex Scrutinio pendebat</i>	49
<i>Patena</i>	181	<i>Eleemosynas dabant Baptizati</i>	62
<i>Phiala</i>	<i>ibid.</i>	<i>Elevatio in Missa</i>	503
<i>Pugillares</i>	<i>ibid.</i>	<i>Energumeni ejeti cum Catechumenis, &</i>	
<i>Ecclesia Tituli</i>	167.168	<i>quando?</i>	
<i>Basilica</i>	163	<i>Ensis benedici solitus in Dom. Letare</i>	421
<i>Catholica</i>	<i>ibid.</i>	<i>ad Principes missus, & quomodo</i>	<i>ibid.</i>
<i>Tabernaculum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Epiphaniarum Festum</i>	299. 522. 525
<i>Templum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Episcopa</i>	156
<i>Ecclesia varia Loca</i>	168	<i>Episcopatus Sedes varia</i>	152
<i>Atrium</i>	<i>ibid.</i>	<i>Episcopi circumibant urbes confirmatio-</i>	
<i>Capella</i>	169	<i>nis causâ</i>	59
<i>Laici distincti à Sacerdotibus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Episcopissa</i>	156
<i>Laici distincti inter se</i>	<i>ibid.</i>	<i>Episcopo absente, baptizati tamen confir-</i>	
<i>Loca à vicis separata</i>	169	<i>mabantur</i>	59
<i>Cella</i>	168	<i>Evangelia de collo suspensâ</i>	266
<i>Navis</i>	<i>ibid.</i>	<i>Evangelia parva quanam dicta</i>	<i>ibid.</i>
<i>Porticus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Evangelii Ritus</i>	502
<i>Sancta Sanctorum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eucharistia Adultis sub utraque data.</i>	
<i>Ecclesia Vasa pretiosa</i>	186	<i>Baptizatis etiam</i>	60
<i>Tangi non potuerunt nisi à Ministris</i>	181	<i>clausis januis celebrata</i>	52
<i>Ecclesia Vasa hypothecari non possunt, nisi</i>		<i>Gentiles & Catechumeni ejeti</i>	45
<i>pro Redemptione Captivorum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Infantibus sub una</i>	60
<i>Ecclesiam Gracam Petrus Antiochia fun-</i>		<i>Sub utraque data</i>	<i>ibid.</i>
<i>davit</i>	432	<i>Eucharistia servabatur</i>	
<i>Romam deinde transtulit</i>	<i>ibid.</i>	<i>Privatim in Orario</i>	III
<i>Septem annis Antiochia sedit</i>	<i>ibid.</i>	<i>Palla</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ecclesia quando edificari possit?</i>	167	<i>Sepulchro</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ecclesia Signa certa circa Sacramentalia</i>		<i>Publicè in Altari</i>	110. seq.
<i>celebrat</i>	374	<i>Navi</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ecclesiarum Consecratio</i>	163	<i>Quamdiu conservetur pro Infirmis?</i>	
<i>Dedicatio</i>	170	<i>Quomodo à Christo confecta?</i>	
<i>Erectio</i>		<i>Quomodo sumenda?</i>	112. 113
<i>Forma crucis</i>	168	<i>Quotidè olim celebrata</i>	120
<i>Structura</i>	167	<i>Quoties sumenda?</i>	121
<i>Ecclesiastica Censura quando adhibenda</i>		<i>Eucharistia celebranda Ritus</i>	74
<i>Injuste etiam timenda</i>	<i>ibid.</i>	<i>Consecrationis verba</i>	71. 103
<i>Electi quinam?</i>	45. 49	<i>Effectus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Quomodo dicti</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eucharistie Materia</i>	70
		<i>Panis triticeus</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Præceptum circa calicem</i>	75
		bbbb 2	Reve-

Reverentia	112	Potestas à Christo	ibid.
Transubstantiatio	75	Ritus	154
Vinum ex vite	70, 108	Extrema Unctio	160
Eucharist. Angeli aliquando porrexere	116	Quid conferat?	160, 161
Christus ministravit Apostolis	115	Sacramentum an sit?	160
Clausis januis celebrabant	552	Extrema Unctio quo Ritu fiat?	161
Consecravit Christus in Azymis		Scriptura incognita	ibid.
Domi retinebant	115	F.	
Jejuni sumebant	113	Faldistorium quid?	201, seq.
Infirmis Presbyteri dabant	116	Dominii Symbolum est	202
Laici manibus propriis sumebant	114, 115	Obsequium denotat	ibid.
Puris & lotis	ibid.	Feria Dies	304
Monachi in Desertis M. accipiebant	115	Feria quarta cinerum	312
Presbyteris Diaconi porrigebant	116	Festa cur celebrentur?	299
Sacerdos alter alteri dabat	ibid.	Festa Sanctōr. cedunt in honorem Dei	301
Eucharistiam communicantes accipiebant,		Festa Varia	300
manu sinistra dextra subjecta	113	Dies Dominicus	302
Femina Dominicali	ibid.	Natalitia Martyrum	ibid.
Velato capite	114	Festis Diebus Christiani invicem se saluta-	
Viri manibus	114	bant	303
Aperto capite	ibid.	Absentes & Praesentes	ibid.
Eulogia	207	Comestiones prohibita	
Eunuchi	522	Festivitas Sanctōrum major est, quam	
Excommunicati Communione exclusi	135	Principum terra	300
Pœna qualis?	ibid.	Festivus Dies quis?	
Satana traditi	ibid.	Festorum Dierum Abusus	304
Excommunicatio ab initio mundi usitata	135	Pluralitas	305
Excommunicatio nunquam perpetua	135	Festos Dies contemnentis, excommunica-	
Excommunicationes ab Apostolis tradita	ib.	bant	300
Excommunicatis denegabant Alloquia	130	Nazianz. in vectiva in Julian. Apost. 16.	
Communionem Eucharistia	135	Festos Dies Ecclesia potest indicere	298
Precum	130	Ethnicorum Ecclesia licuit commutare	
Salutationes	ibid.	in honorem Dei	301
Excommunicatos abhorrebant		Magna alacritate celebrabant pii	303
Arcebant à Sacris		Festum S. Agnetis	300
Exemptiones Ecclesia	367	Ambrosii Exordium in illo	ibid.
Exequie Christianorum	33	Annuntiationis	298, 527
Exorcismus	47	Quoto die celebrari solitum?	ibid.
Exorcista	151	Assumptionis Mariae	299
Exorcizandi Effectus	154	Conceptionis Mariae	527
Ordo	ibid.	Epiphaniarum	299, 522
		Sotenne	

I N D E X.

<p>Solenne apud Fideles 525 Gentiles etiam 524 Pascha hoc die Alexandrini indicabant 525 Exaltationis crucis 530 Incarnationis & Nativitatis 528 Innocentium 55. 300. 529 Natalis Domini 299 Paschatis 302 Dominica prima dictum 316 Quadragesima dictum ibid. Petri ad Vincula 530 Purificationis 299 Sacramenti 5. 526 Theodori 5. 300 Transfigurationis 527 Trinitatis 55. 527 Visitationis Mariae 527 Fidem habuerunt M. non salvati 318 Fides an absq. operibus esse possit? 326 Salvat. sed cum operibus 327 Fides in Christum ad sufficiat ad Salutem? 535. 536 Fide sua an quilibet possit salvari? 534 Filum rubrum in Velamine Baptizator. 57 Fistula in Calicibus 108 Elabella Episcoporum 202 à Quo instituta? ibid. Quid nocent? ibid. Flores ad sepulchra 340 Fossarii in Exequiis 333 Fructio SS. 445 Fulminatrix Legio 37 Fundi pro luminibus assignati 233 Funera Christianorum pacis tempore 339 Funerum curandorum Ritus 329. 537 Caput Sudorio involvebatur 332 Cerei pralati 236 Corpora Defunctorum Aromatibus condita 332 Balsamo. Melle & Myrrha ibid. Lavabant Aqua 331</p>	<p>Aqua hujus Miracula 337 Linteis involuta 332 Sindone magna & fasciis 333 Aqua benedicta aspersa 336 Sepultra juxta SS. corpora 338 in Ecclesia quando? 340 Simul quomodo condita? 337 Crypta 338 Exequia 330 Flores ad Sepulchra 340 Fossarii 333 Frondes capitibus subiecte 335 Insignia & Vexilla apposta 336 Instrumenta propria afflictionis 337 Martyrii Instrumenta 336 de his Martyrum præcepta ibid. Martyrum acta in sepulchris extabant 337 Oratio funebris 340 Palma ad Sepulchra Martyrum 337 Preces 340 Psalmos canebant 330. 339 Sanguis Martyrum in vase 336 Titulus in Sepulchris 337 Vigilia 330 Unctiones Corporum 332 G. G Allus in turri Gennadius 436 Gradus Matrimonii quomq. prohibiti 159 Græci Azymis non utuntur in Eucharistia 433. 438 Dogmata Photii renovarunt 434 Exarchorum opera Pontifices creati 433 Firmarunt concordiam cum Latinis in Concil. Florent. sed defecerunt 434 In pressuris à R. Pontif. auxilium petierunt 432 Mahometis jugo oppressi 434 Objectiones erroneas in Latin. Eccles. introduxerunt 433 bb bb 3 Patres</p>
--	---

INDEX.

<i>Patres Rom. Eccles. venerati sunt.</i>		<i>Ritus extrema Unctionis</i>	460
<i>Praemia Sanctorum & poenas impiorum</i>		<i>Matrimonii</i>	459
<i>negant ante Resurrectionem</i>	446	<i>Visitationi Ordinariorum subiecti</i>	463
<i>Primaui Petri non assentiuntur</i>	447	<i>Gracus Imperator quando Diadema de-</i>	
<i>Processionem Sp. S. negant à Filio</i>	436	<i>ferret?</i>	487
<i>Purgatorium negant</i>	441	H.	
<i>Schismatici sunt</i>	465	H <i>Eraclii bona & mala opera</i>	483
<i>Graci Imperatores Eccles. Rom. venerati</i>		<i>Heraclius Imp. Gracus Luna com-</i>	
<i>sunt.</i>		<i>paratur</i>	483
<i>imitati sunt Rom. Imp. in Triumpho</i>	484	<i>Arabum Imperio nascenti non obsti-</i>	
		<i>tit</i>	484
<i>Gracis Liturgia idem est quod Latinis</i>		<i>Monothetarum haeresim imbibit</i>	ibid.
<i>Missæ.</i>		<i>Nuptias cum nepte contraxit</i>	484
<i>Gracorum Errores circa Baptismum</i>	449.	<i>Hierotheca quenam?</i>	110
	456	<i>Hora Canonica</i>	34-252
<i> circa Eucharistiam</i>	109	<i>Patrum de illis mentio</i>	254
<i>Gracorum Imperatorum Triumphus</i>	483	<i>Probantur ex Scriptura S.</i>	253
<i>Acclamandi Mos</i>	485	<i>Horarum Canonicarum ordo Angelico</i>	
<i>Bonis bona, malis mala apprecabantur</i>	ibid.	<i>ministerio inductus</i>	255
		<i>Preces</i>	254
<i>Imaginem B. Virginis currui Trium-</i>		<i>Preces Julianus in delubra Gentilium</i>	
<i>phali imposuere</i>	486	<i>inducere voluit</i>	255
<i>Quadrigris incedebant</i>	486	<i>Hostia in Altari cur ad sinistram calix ad</i>	
<i>Quinam pracefferint</i>	484 seq.	<i>dextram ponatur</i>	418
<i>Gracorum Imperatorum & Patriarcha-</i>		<i>Pontifici à Sinistra, Sanguis à Dextra</i>	
<i>rum invidia in Eccles. Latinam</i>	433	<i>offertur</i>	ibid.
<i>Gracorum Ritus</i>	448. 547. seq.	<i>Sanguine tincta à Monachis S. Benedi-</i>	
<i>Gracorum Ritus varii</i>	448	<i>cti antequam sumeretur</i>	109.
<i> Additio ad Symbolum illis improba-</i>		<i>Hugonotti (<i>reusisti</i>)</i>	73
<i> tur</i>	463	<i>Hydria magna in Coena Christi.</i>	
<i> Aqua Benedicta</i>	461	<i>Hymnus Glorificationis</i>	249
<i> Baptismi Forma; Baptizetur</i>	449	<i>Trisagion</i>	250
<i> Confessio Christianis</i>	457	<i>Hymnus in Coena Apostolica</i>	101
<i> Conjugium clericorum</i>	460	I.	
<i> Humeral Pontificis</i>	463	I <i>Cuncula fidelium</i>	265
<i> Ieiunium & Abstinencia</i>	462	<i>Ieiunabant Christiani die Mercurii &</i>	
<i> Indulgentias negant</i>	464	<i> cur?</i>	320
<i> Missæ Gracorum. Vid. Liturgia Gra-</i>		<i>Die Sabbathi & cur?</i>	319
<i> corum.</i>		<i>Die Veneris cuiuslibet Hebdomada</i>	319
<i> Olea sancta</i>	461	<i>Tribus diebus Rogationum.</i>	
<i> Presbyter concelebrans Episcopo</i>	462	<i>Ieiunia Christianorum quatuor</i>	318
		<i>Iesu-</i>	318

INDEX

<i>Jejunia particularia</i>	317	<i>Immersionis Ritus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Jejunii caput</i>	309	<i>Immunitates Ecclesia</i>	367
<i>Jejunium Quadragesimale. Vid. Quadra-</i>		<i>Personales, quis contulerit Ecclesia</i>	368
<i>gesima.</i>		<i>Immunitates Ethnicorum</i>	370
<i>Quatuor temporum</i>	318	<i>Immunitatum ampliatio</i>	369
<i>Quousque dilatatum?</i>	318	<i>Impanatores quinam?</i>	73
<i>Sabbathi</i>	319	<i>Imperatores Christiani Pontif. M. titulum</i>	
<i>Vigiliarum</i>	317	<i>sumpserunt</i>	283
<i>Illuminatio qua dicta?</i>	63	<i>Imperatores Graeci Globulum cum Cruci-</i>	
<i>Imagines Angelorum</i>	20	<i>fixo tenebant</i>	488
<i>Johannis Bapt.</i>	21	<i>Crucem dextra tenebant</i>	<i>ibid.</i>
<i>Petri & Pauli</i>	21. 393	<i>Cum Diademate triumphabant</i>	487
<i>Imaginum cultus, probatum</i>	15. 16	<i>Involucrum sinistra ferebant</i>	489
<i>Imaginum Origo</i>	27	<i>Palمام tenebant</i>	488
<i>Veneratio</i>	15	<i>Imperatores Romani quomodo triumphaverunt?</i>	487
<i>Usus contra Hæreticos</i>	27	<i>Imperatoribus Lampades pralate in Triumpho</i>	454. 489
<i>Imago S. Antonii</i>	22	<i>Imperatoris Romani Coronatio</i>	520
<i>Catharina</i>	24	<i>Inauguratio</i>	<i>ibid.</i>
<i>Christophori</i>	23	<i>Unctio</i>	518. seq.
<i>Georgii</i>	<i>ibid.</i>	<i>Imperatorum Ethnicorum Consecratio</i>	454
<i>Hieronymi</i>	24	<i>Imperatorum Græcorum Coronatio</i>	486
<i>Ursula</i>	25	<i>Triumphus</i>	483
<i>Imago Christi ad Abgarum missa</i>	19	<i>Imperatorum Romanorum Triumphus</i>	487
<i>Pastoris in calice insculpta</i>	107	<i>Incensa Sepulchris prestita</i>	231
<i>Sudario Veronice impressa</i>	19	<i>Incensi Mystica significatio</i>	230
<i>Imago Christianea miraculosa</i>	18	<i>Incensi offerendi Ritum Ecclesia servavit</i>	229
<i>in Tabula lapidea</i>	17	<i>Incensum Deus Mosi praecepit</i>	228
<i>Imago Christi Symbolica per A & Ω</i>	<i>ibid.</i>	<i>Monialis nulla offerre potest</i>	230
<i>Agnum cum vexillo crucis</i>	19	<i>Indulgentia à culpa</i>	464
<i>Pastoris</i>	21	<i>à Pœna</i>	<i>ibid.</i>
<i>Imago S. Joh. Bapt.</i>	22	<i>Indulgentia quid sint?</i>	
<i>Pauli cur Petro à dextra</i>	21	<i>Defunctis quomodo applicentur?</i>	
<i>Petri cum 2. Clavibus</i>	21	<i>Miraculis confirmata</i>	474
<i>Sebastiani Martyris</i>		<i>Pœnas quas remittant?</i>	464
<i>Spiritus S. Columba</i>	17	<i>Pro Mortuis</i>	473
<i>Virginis B. in Expeditione elata</i>	486	<i>Satisfactionem involvunt</i>	465
<i>in Triumpho Græc. Imp. circum-</i>	<i>ibid.</i>	<i>pro Subsidio temporali profunt</i>	466
<i>lata</i>		<i>Simonia autem absit</i>	<i>ibid.</i>
<i>Imago Virginis Maria à Luca expressa</i>	20		<i>Indul-</i>
<i>Immersio in Baptismo</i>	52		
<i>Per Modum crucis facta</i>	53		

I N D E X.

<i>Indulgentiarum Antiquitas</i>	473	<i>Communicantibus datum</i>	114
<i>Distinctio</i>	467	<i>In Calice</i>	108
<i>Potestas Papa competit</i>	465	<i>Lac & Vinum dulce Baptizatis datum</i>	61
<i>Potestatem Petro Christus dedit</i>	ibid.	<i>Latitia ex Celebratione Festorum</i>	532
<i>Infantes baptizandi</i>	44	<i>ex Eucharistia percepta</i>	118.119
<i>Infantibus baptizatis Eucharistia data</i>	60	<i>Lagena in Convivio Christi</i>	76
		<i>Laici Eucharistiam manibus accipiebant</i>	115
<i>Inferni Porta.</i>		<i>Lamella ad Osculum pacis</i>	297
<i>Infernus. Ibi datur Poena Damni & Sensus</i>	479.548. seq.	<i>Lancea Usus in Synaxi</i>	114
<i>Privatio Visionis beatificæ.</i>		<i>Cochlear erat</i>	ibid.
<i>Initiati quinam?</i>	45	<i>Lampades extinctæ quomodo accensa?</i>	
<i>Josephus Opolitanus obiit in Concil. Florent.</i>	436	<i>Imperatoribus pralata</i>	484.489
<i>Jubilæi celebrandi Ritus</i>	470	<i>Lampadum Miracula</i>	237
<i>Porta sancta Apertio</i>	ibid.	<i>Lapsus Sanctorum Exempla</i>	544
<i>Tribus istibus aperitur</i>	471	<i>Origenis</i>	ibid.
<i>Porta clauditur</i>	ibid.	<i>Osii</i>	545
<i>Porte quatuor aperiuntur</i>	ibid.	<i>Tertulliani</i>	ibid.
<i>Jubilæi Figura</i>	467	<i>Latria</i>	33
<i>Jubilæi Tempus</i>	468	<i>Lectores</i>	151
<i>Annus centesimus</i>	ibid.	<i>Legati Papa à sinistra &c. qualis honor?</i>	431
<i>Renovatio</i>	ibid.	<i>Liberi Arbitrii Exclusio absurda multa ponit</i>	323
<i>Quinquagesimus</i>	ibid.	<i>Liberum Arbitrium homini concessum</i>	323.325
<i>Restrictio ad 33. Ann.</i>	469	<i>Auxilio Gratia non detrahit</i>	325
<i>ad 25. Ann.</i>	470	<i>Dei Gratiam non tollit</i>	ibid.
<i>Jubilæum Christianorum quoto anno promulgaretur?</i>	467	<i>nec Dei Præscientiam</i>	ibid.
<i>Indulgentiis additum & quare?</i>	467	<i>Simon Magnus negavit</i>	323
<i>Judas an Cœnam Eucharist. sumpserit</i>	70	<i>Liberum Arbitrium Patres confirmare</i>	324
<i>Concœnavit Pascha cum Azymis</i>	ibid.	<i>Limbus Infantum</i>	476
		<i>Infantes ibi sine Baptismo mortui</i>	477
<i>Jurare per Coronam clericalem soliti</i>	269	<i>Limbus Patrum</i>	474
<i>Justinianus adversus Pontif. Rom. moliri cepit</i>	433	<i>Animas SS. extraxit inde Christus</i>	475
		<i>Mora Christi ibi</i>	475
K <i>rie Eleison</i>	94	<i>Ubi sit?</i>	ibid.
		<i>Lingua incognita Usus</i>	259
L <i>abarum S. Crucis Vexillum</i>	13. 221	<i>Linteamina Ecclesie</i>	184
<i>Laborantes in Exæquis quinam?</i>		<i>Linteum in Cœna Christi</i>	76
<i>Lac & Mel Baptizatis datum</i>	61		

I N D E X

<i>Litania ante, & in Baptismo</i>	53	<i>Liturgia Apollinaris</i>	84
<i>Litania Etymon</i>	223	<i>Barnaba</i>	ibid.
<i>Litaniarum Institutio</i>	224	<i>Basilii</i>	ibid.
<i>Litania Sanctorum</i>	227	<i>Chrysostomi</i>	ibid.
<i>Litania Tridnana</i>	224	<i>Dionysii</i>	ibid.
<i>Litera varia</i>	134	<i>Gregorii</i>	ibid.
<i>Apostolica</i>	ibid.	<i>Jacobi</i>	ibid.
<i>Communicatoria</i>	ibid.	<i>Marci</i>	ibid.
<i>Confessoria</i>	ibid.	<i>Petri</i>	ibid.
<i>Decretales</i>	ibid.	<i>Locus Fletus quisnam?</i>	306
<i>Dimissoria</i>	ibid.	<i>Lucerne accensa latitra causa à Judais</i>	233
<i>Festiva</i>	303	<i>Perpetua, ex qua Materia</i>	239
<i>Formata</i>	ibid.	<i>Lucernarie preces quanam</i>	35. 318
<i>Memoriales</i>	ibid.	<i>S. Lucie Oculi</i>	492
<i>Pastorales</i>	ibid.	<i>Lucia Romana</i>	ibid.
<i>Litera X.</i>	12	<i>Lumina accensa cur?</i>	234
<i>Liturgia Græcis idem est quod Missa Latinis</i>	79	<i>in Missa</i>	84
<i>Liturgia Græcorum ejusque ordo, ubi</i>		<i>Luminaria</i>	232
<i>Oblatio Panis & Vini</i>	450	<i>Luminariorum Effigies</i>	ibid.
<i>Antiphona</i>	451	<i>Fundi pro Luminibus assignati</i>	233
<i>Evangelii Ostensio</i>	ibid.	<i>Ritus à Gentilibus processit</i>	233. 237
<i>Trisagion</i>	ibid.	<i>Usus</i>	234
<i>Alleluja</i>	ibid.	<i>Lumina tria in Sabbatho Paschatis</i>	235
<i>Thuribulum</i>	ibid.	<i>Muminum Miracula</i>	237
<i>Evangelium</i>	ibid.	<i>Luminum sensus Mysticus</i>	234. 238
<i>Preces pro Catechumenis</i>	452	<i>Luminum vasa sumptuosa</i>	237
<i>Offertorium</i>	ibid.	<i>Luna Heraclius Imper. cur comparetur</i>	483
<i>Manuum ablutio</i>	ibid.		
<i>Velum</i>	453	M.	
<i>Flabellum</i>	ibid.	M <i>Anibus Eucharistiam communicantes excipiebant</i>	113. 114. 115
<i>Sancta Sanctis</i>	454	<i>Expassis ad modum Crucis orabant</i>	14
<i>Oratio Dominica</i>	ibid.	<i>Manipulum quid?</i>	193
<i>Osculum Pacis</i>	454	<i>Mantile quid</i>	ibid.
<i>Fractio Panis</i>	ibid.	<i>Mare rubrum Baptismi figura</i>	40
<i>Aqua fervens in Calice</i>	ibid.	<i>Maria Mater Christi an communicaverit in Cœna?</i>	65. 71
<i>Communio</i>	455	<i>Martyres Confessores dicti</i>	517
<i>Communio Puerorum</i>	ibid.	cc cc	<i>Marty-</i>
<i>Sub unâ specie vini</i>	456		
<i>Panis</i>	ibid.		
<i>Communio Infirmorum</i>	456		

I N D E X.

<i>Martyrium quis Locus?</i>	ibid.	<i>Requista sunt, ut faciant ad</i>	
<i>Martyrum Acta à Notariis conscribi so-</i>		<i>Confirmationem Evangelii</i>	347
<i>lita</i>	361	<i>Denuntiationem Sanctitatis</i>	ibid.
<i>Instrumenta Defunctis appositae</i>	336	<i>Miraculi Requisitum est ut sit insolitum</i>	
<i>Sanguis in Vase exceptus & conditus</i>			343
	336	<i>Miraculorum Distinctio</i>	345
<i>Martyrum Canonizatio quomodo fiat?</i>	361	<i>Gradus</i>	ibid.
<i>ad Martyrum Reliquias adorare Deo pla-</i>		<i>Miraculum primum Petri</i>	344
<i>ces</i>	215	<i>Miraculum quid sit, & quomodo fiat?</i>	
<i>Missas celebrare solebant</i>		<i>Natura non potest facere</i>	343
<i>Matrimonii impedimenta quadam</i>	159	<i>Non fit contra Naturam</i>	ibid.
<i>Matrimonium contrahentes viduas con-</i>		<i>Missae ad Orationem Dominicam cele-</i>	
<i>sulebant</i>	156	<i>brata</i>	
<i>Diaconissas III. & Episcopos</i>	ibid.	<i>Missae Calumnias peperit Christianis. Vid-</i>	
<i>Matrimonium Inseparabile inter Fideles</i>		<i>Christiani</i>	
	155	<i>Missae Erymon</i>	78
<i>an Sacramentum verum?</i>	157	<i>Figura V. Legis</i>	80
<i>Matrimonium prohibitum quibusnam?</i>	281	<i>Formule</i>	ibid.
<i>Episcopis, Presbyteris & Diaconis</i>	ibid.	<i>Vaticinia</i>	80
<i>Patrimis & Matrimis</i>	159	<i>Umbra</i>	ibid.
<i>Virginibus post Votum.</i>		<i>Missae celebrandae Locus 91. celebrata in</i>	
<i>Mel & Lac in Consecratione</i>	108	<i>Campis</i>	92
<i>Mel & Vinum dulce Baptizatis datum</i>	61	<i>Capella.</i>	
<i>Memoriae, quenam?</i>	318	<i>Carcere</i>	91
<i>Mensa Christi apparatus</i>	76	<i>Cella</i>	92
<i>Miracula Christi</i>	§37. 538	<i>Corporibus Sanctorum</i>	91
<i>Deorum Gentilium</i>	347	<i>Cryptis</i>	91
<i>Mali an faciant?</i>	346	<i>Domo</i>	92
<i>Miracula Ecclesiae Gentibus maleficia esti-</i>		<i>ante Lectum</i>	93
<i>mata</i>	344	<i>Manibus Diaconorum</i>	92
<i>in Ecclesia Catholica reperiuntur</i>	344	<i>Mari.</i>	93
<i>Miracula Gentiles an fecerint?</i>	347	<i>Pectore</i>	92
<i>Adrianns</i>	345	<i>Templis</i>	91
<i>Alexander M.</i>	ibid.	<i>Tentoriis</i>	92
<i>Damones</i>	349	<i>Titulis</i>	92
<i>Heretici</i>	348	<i>Tugurio</i>	ibid.
<i>Vespasianus</i>	347	<i>Missae Celebrandae Modus & Ordo, ubi</i>	
<i>Miracula vera continent in Ecclesia</i>	350.	<i>Introitus</i>	94
	seqq.	<i>Kyrie Eleison</i>	ibid.
<i>Miraculi Definitio</i>	343	<i>Gloria in Excelsis</i>	95
<i>Explicata</i>	ibid.	<i>Oratio Prima</i>	ibid.
			Cele-

I N D E X.

<i>Celebrantis Sessio</i>	96	<i>Conventus.</i>	
<i>Lectoris officium</i>	<i>ibid.</i>	<i>Convivium.</i>	
<i>Cantoris officium</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dominicum.</i>	
<i>Alleluja</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eucharistia.</i>	
<i>Ascensus in Pulpitum Lectoris & Cantoris</i>	97	<i>Holocaustum.</i>	
<i>Diaconi in Tribunali</i>	97	<i>Immolatio.</i>	
<i>Cerei ante Evangelium portati</i>	98	<i>Latria.</i>	
<i>Evangelij Recitatio</i>	98	<i>Liturgia.</i>	
<i>Saluatio populi</i>	98	<i>Mensa.</i>	
<i>Symbolum in Missa quale</i>	99	<i>Ministerium.</i>	
<i>Offertoria</i>	100	<i>Munus.</i>	
<i>Aqua vino cur misceatur?</i>	101	<i>Mysterium.</i>	
<i>Prefatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Oblatio.</i>	
<i>Hymni Angelorum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Officium</i>	
<i>Oratio secreto dicta</i>	102	<i>Operatio Sacra S. Mystica.</i>	
<i>Consecratio Corporis Christi</i>	102. 103	<i>Preces.</i>	
<i>Oratio Dominica</i>	104	<i>Sacramentum.</i>	
<i>Immisso panis in vinum</i>	105	<i>Sacrificium incuruentum.</i>	
<i>Pacis osculum</i>	<i>ibid.</i>	<i>Sacrum.</i>	
<i>Agnus Dei</i>	<i>ibid.</i>	<i>Saluatio Perfunctoria.</i>	
<i>Eucharistia sumptio</i>	106	<i>Solennia.</i>	
<i>Benedictio ultima</i>	<i>ibid.</i>	<i>Spectaculum.</i>	
<i>Missa Ceremonia varia</i>	77	<i>Synagoga.</i>	
<i>Diversitas</i>	84	<i>Synaxis. Vid. de his omnibus pag. 79</i>	
<i>Diversitas quare introducta</i>	86	<i>Missa Sacrificium à Christo institutum</i>	81
<i>Quando desierit?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Quando</i>	<i>ibid.</i>
<i>Diverso idiomate celebrata.</i>		<i>Missa Sacrificium perpetuum</i>	500
<i>Expositio</i>	94	<i>Cessabit tempore Antichristi</i>	<i>ibid.</i>
<i>Missa faciendae Formule</i>	79	<i>Missa varia</i>	499
<i>Missa Figura</i>	80	<i>pro Defunctis</i>	<i>ibid.</i>
<i>Missa Nomen & Etymon</i>	78	<i>Innocentium SS.</i>	498
<i>Canon Universalis</i>	79	<i>Johann. Baptista</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cæna, Cætus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Prima</i>	<i>ibid.</i>
<i>Coitio.</i>		<i>Privata</i>	500
<i>Collecta.</i>		<i>de Sanctis</i>	498
<i>Communicatio.</i>		<i>Vulgaris</i>	<i>ibid.</i>
<i>Communio.</i>		<i>Missa varia</i>	87
<i>Concio.</i>		<i>Matutina</i>	87. 88
<i>Congregatio.</i>		<i>Quotidiana</i>	90
<i>Consecratio.</i>		<i>Vespertina in Ægypto</i>	89
		<i>in Africa</i>	88
		cc cc 2	<u>Quoto</u>

I N D E X.

<i>Quoto die celebrata</i>	89	<i>Nudi in Baptismo</i>	53
<i>Missale</i>	186	<i>Mulieres etiam</i>	ibid.
<i>Missam Apostoli dixerunt</i>	82	<i>Nuditatis causa</i>	53
<i>Petrus primus Antiochiæ celebravit</i>	82	<i>Nuditatis Mos quousque duravit?</i>	56
<i>Missæ non nisi una celebranda</i>	90	<i>Nummus Heraclii</i>	483
<i>Post Baptismum</i>	60	<i>Nycticoracis imago Christum notat</i>	11
<i>Missarum pluralitas</i>	90	O.	
<i>Missas novem celebravit Leo III. uno die</i>	90	O blata Calix dictus	334
<i>Plures in uno Altari olim celebratas</i>	89	O blatio diversa in Ecclesia	440
<i>Missæ verum Sacrificium est</i>	77	<i>Oblationes in Baptismo</i>	53
<i>Sacrificium Propitiatorium</i>	78	<i>Mortui Pœnitentis</i>	130
<i>Mitra Episcoporum</i>	197	<i>Oblatio Sacerdotis</i>	55
<i>Pontificum ibid. Aurifrisata</i>	227	<i>Oculi S. Lucie</i>	492
<i>Monachorum Genera</i>	277	<i>Oecumenici Titulus</i>	
<i>Anachoreta</i>	ibid.	<i>Offerentes dicti Susceptores</i>	43
<i>Cœnobita</i>	ibid.	<i>Offertorium</i>	100. 452
<i>Eremita</i>	ibid.	<i>Olei sancti Usus</i>	208
<i>Musica Corruptala</i>	251	<i>Oleum sanctum</i>	208
<i>Musica Usus qualis</i>	ibid.	<i>Eucharistia præsentè perficitur</i>	
<i>Musica in Ecclesia retinetur</i>	245	<i>Quomodo confici solet</i>	108. seq.
<i>Musica Instrumenta</i>	245	<i>Oleum usurpatum ad Unctiones Regum</i>	
<i>Musica Theatralis</i>	252	<i>Et Prophetarum</i>	ibid.
<i>Mysteria Incarnationis, Crucis &c. Hebrais & Gentibus Deus. sub umbra revelavit</i>	12	<i>Opera omnia non sunt peccata</i>	328
<i>Myxus ex Stuppa</i>	342	<i>Meritum Christi non obscurant</i>	329
N.		<i>Opera Supererogationis</i>	321. 322
N atalis Domini	299	<i>Operibus non justificamur</i>	329
<i>Natalicia Martyrum</i>	312	<i>Operum Merces</i>	
<i>Necessitate nec ad Virtutem nec ad vitium renemur</i>		<i>Probatur</i>	
<i>Nola & Flagellum in currum Triumphatoris</i>	488	<i>Orabani olim Genusflexi</i>	32
<i>Nominibus Gentilium abstinēbatur in Baptismo</i>	46	<i>Capite detecto viri</i>	ibid.
<i>Nominum Impositio in Baptismo</i>		<i>tecto mulieres</i>	ibid.
<i>Nominum Mutatio Pontif. usitata</i>	401	<i>Manibus ad modum Crucis expressis</i>	31
<i>Notarii Ecclesiastici septem</i>	360	<i>Pectus tundentes</i>	33
<i>Officium illorum</i>	ibid.	<i>Remittebant offensas</i>	31
		<i>Stantes</i>	32
		<i>Submissè</i>	31
		<i>Orandi Loca</i>	36
		<i>Ritus</i>	31
		<i>Orantes jejuni erant</i>	32
		<i>Oratoria</i>	318
		<i>Orarum</i>	194
		<i>Oratio-</i>	

I N D E X.

<p><i>Orationes fundebant Gentiles pro Christianis Imperatoribus</i> 36</p> <p><i>Christiani pro infidelibus Principibus</i> 37</p> <p><i>Ordine excluditur Bigamus</i></p> <p><i>Ordines Episcoporum</i> 509</p> <p><i>Ordinis collatio quibus ritibus fiat?</i> 149</p> <p style="padding-left: 100px;">150</p> <p><i>Ordinum Distinctio</i> 148. 150</p> <p><i>Ordinum Functiones</i> 148</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Episcopi</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Presbyteri s. Sacerdotes</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Diaconi, Subdiaconi</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Exorcistæ</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Acoluthi</i> 149</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Lectores</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Cantores</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Ostiarii</i> ibid.</p> <p><i>Ordinum Origo ex Mosis & Evangelii Lege</i></p> <p><i>Ordo Episcoporum</i> 148. 150</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Diaconi</i> 148</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Subdiaconi &c.</i> ibid.</p> <p><i>Ordo quid conferat?</i></p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Sacramentum est</i> 147</p> <p><i>Organorum Origo</i> 247</p> <p><i>Oriente[m] spectabant Ecclesia Orantes</i> 29. 30</p> <p><i>Originale Peccatum</i> 477</p> <p><i>Osculabantur olim Pii se invicem domi</i> 297</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>in Ecclesiis</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Tabellam cruce signatam</i> ibid.</p> <p><i>Osculum datum in Baptismo & cur?</i> 56</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Salutationibus</i> 297</p> <p><i>Osculum non datum in jejuniis in Sacrificiis pro Defunctis</i> 298</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Monachorum</i> ibid.</p> <p><i>Osculum Pacis</i> 296</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Pedum Papæ debetur Imperatoribus & Regibus præbitum</i> 410</p> <p style="padding-left: 100px;">410</p>	<p><i>Osculum sanctum cur dictum?</i> 287</p> <p><i>Promiscuè non datum mulieribus</i> 287</p> <p><i>Quando datum?</i> 297</p> <p><i>Ostiarum</i> 151</p> <p style="text-align: center; margin: 20px 0;">P.</p> <p>P <i>Alla</i> 111. 183</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Pallia</i> 184</p> <p><i>Palliata Agmina</i> 46</p> <p><i>Pallu Forma</i> 201</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Materia</i> 201</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Origo</i> 200</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Usus</i> ibid.</p> <p><i>Pallium colores</i> 46. 185. 200</p> <p><i>Pallio utitur Archiepiscopus in Missis Pontificalibus</i> 201</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>non verò in Processionibus</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>non extrà jurisdictionem</i> ibid.</p> <p><i>Pallium Archiepiscopale</i> 201</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>à Pontif. Rom. concessum</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Catechumenis impositum</i> 46</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Christianorum commune indumentum</i> ibid.</p> <p><i>Crucis Signum habebat Colore purpureo</i> 201</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Gentiles ridebant</i> 46</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Insigne quale?</i></p> <p style="padding-left: 20px;"><i>ad Monachos transfuit</i></p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Quid notet?</i> 46</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Usus ab Apostolis introductus</i> 201</p> <p><i>Pallium Mâterni Treviris</i> 201</p> <p><i>Panis Benedictus</i> 207</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Baptizatis præbeatur</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Catechumenis datus</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Corpus Domini non est</i> 208</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Panis in vinum immisus</i> 105</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Sanctificatur verbo</i> ibid.</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Unicum Ecclesia faciebat, & cur?</i> 207</p> <p><i>Papæ Adoratio debetur</i> 408</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Crux præfertur</i> 412. 546</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Honor non est individua persone</i></p> <p style="text-align: center;">cccc 3</p> <p style="text-align: right;">Osculum</p>
--	---

I N D E X.

<i>Osculum Pedum debetur, & cur?</i>	409	<i>Universalis Antistes</i>	423
<i>Papa communicat ad Solium</i>	416	<i>Papa Pallium concessit semper</i>	394.429
<i>Consecrat ad Altare</i>	ibid.	<i>Suprà Sedem defertur</i>	411
<i>Papa Communio</i>	417	<i>Paschatis Festum</i>	302.525
<i>Hostia à sinistra</i>		<i>Denunciabatur Epiphaniarum</i>	316
<i>Sanguis à Dextra offertur</i>	418	<i>Dominica Prima dictum</i>	ibid.
<i>Papa concelebrant Cardinales</i>	419	<i>Quadragesima dictum</i>	ibid.
<i>Papa sanguinem haurit ex canna</i>	ibid. 109	<i>Quo die celebrandum</i>	303
<i>ad Papam recursus habitus in difficul-</i>		<i>Rex dierum dictum</i>	302
<i>tib. Fidei & morum correctione</i>	428.	<i>Pastillum degustabant Communicantes &</i>	
	429	<i>cur?</i>	114
<i>Papa Electio, ejusque Ordo</i>	398	<i>Pastophoria</i>	183
<i>Accessus quid?</i>	400	<i>Patena</i>	109.182
<i>Acclamatio</i>	401	<i>Patena magna Calicibus subdita</i>	
<i>Adoratio</i>	402	<i>Patenaarum consecratio</i>	182
<i>Bursa cum Sigillis & Musco</i>	402	<i>Patriarcha irreptitii</i>	513
<i>Celebratio Missæ</i>	403	<i>Patriarcha Opolitanus</i>	513
<i>Consecratio</i>	ibid.	<i>Hierosolymitanus</i>	ibid.
<i>Electio</i>	400	<i>Patriarch. sedes ubi Petrus instituerit?</i>	409
<i>Ferula & Clavium traditio</i>	402	<i>Patriarcharum Origo</i>	508
<i>Manipulus Stuppæ</i>	487.	<i>Trium Sedes una prævalet</i>	509.510. seq.
<i>Nominis mutatio</i>	401	<i>Patriarchis Lampades prælate</i>	489
<i>Pallium</i>	403	<i>Pallium competebat</i>	200
<i>Pecuniarum jactus</i>	403	<i>Paulus Petro à Dextra</i>	394
<i>Pompa ad S. Petrum</i>	ibid.	<i>Pax data Baptizatis</i>	58. 60
<i>Scrutatores</i>	400	<i>Pax in Missa</i>	504
<i>Sedes stercorea</i>	402	<i>Peccata Mortalia & Venialia</i>	505
<i>Papa incedentis Apparatus</i>		<i>Peccatum Originale</i>	477
<i>Insignia Claves decussata</i>	314	<i>Pedes lavat Pontifex quando, & cur?</i>	314
<i>Tiara triplici Corona</i>	ibid.	<i>Pedum Oscula quibus data?</i>	410
<i>Viaticum præfertur</i>	415	<i>Pelvis in Cæna Christi</i>	76
<i>Papa Titulus 405. 422. Dicitur</i>		<i>Aenea fuit</i>	ibid.
<i>Beatus</i>	422	<i>Cruce inde fabricata</i>	ibid.
<i>Ecclesia caput Visibile</i>	395	<i>Peregrinatio ad Reliquias Sanctorum</i>	218
<i>Heres Dignitatis</i>		<i>Probatnr ex Patribus</i>	ibid.
<i>Papa</i>	421. seq.	<i>Peregrinationum Nundinas Basilii repre-</i>	
<i>Pater Patrum</i>	ibid.	<i>hendit</i>	218
<i>Princeps Pontificum</i>	397	<i>Chrysofomi hic Desiderium</i>	ibid.
<i>Proto-Papa</i>	546	<i>Petri Fides deficere non debebat</i>	389
<i>Servus Servorum</i>	423. 547	<i>Nomen mutatum</i>	388
<i>Successor Petri</i>	397	<i>Petro collata Cathedra prima</i>	392. 394
			Com-

INDEX.

<i>Committuntur graviora Ecclesie</i>		<i>Precantium Christianorum Ritus</i>	32
<i>Divinitas Filii Dei revelata</i>	389	<i>Genua flectebant</i>	ibid.
<i>Promissio magna facta</i>	ibid.	<i>Orientem Spectabant</i>	29. 30
<i>Petrum Christus tantum baptizavit</i>	ibid.	<i>Pectus tundeabant</i>	33
<i>Petrus ad Sinistram Pauli</i>	431. 492	<i>Prosternebantur in terra</i>	32
<i>Petrus Antiochia 7. annis sedit</i>	432	<i>Preces Lucernariae</i>	35
<i>Baptizavit Andream & Filios Zebedaei</i>	389	<i>Nocturnae</i>	34
<i>Ecclesiam Romanam fundavit</i>	390. 391	<i>Orientem versus fusa</i>	30
<i>Potestatem supra alios Apostolos habuit</i>	388	<i>Leo illud reprehendit & cur?</i>	ibid.
<i>Praeminentiam habet</i>	ibid.	<i>Tenaces erant illius Ritus</i>	ibid.
<i>Primum habet</i>	390. 392	<i>Precum Formulae</i>	36
<i>Philippus Arab. I. Imper. Christianus</i>	284	<i>Locus</i>	ibid.
<i>Scelera illius</i>	ibid.	<i>Presbyterissa quamam?</i>	156
<i>Pluviale</i>	203	<i>Primates quinam?</i>	515
<i>Etymologia</i>	ibid.	<i>Primum Origo.</i>	
<i>Symbolum cuius rei</i>	ibid.	<i>Primatus Arelatensis</i>	516
<i>Poenae Remissio quot modis fiat?</i>	464. 465	<i>Thessalonicensis</i>	ibid.
<i>Poenitentes Cinere conspersi</i>	306	<i>Primatus Ecclesiae Romanae Auctoritas</i>	
<i>Ejecti ex Ecclesia</i>	306	<i>Primitias Ecclesia sumere cur coacta</i>	365
<i>Poenitentes publici absoluti quomodo, & cur?</i>		<i>Processionem Cerei & Lumina praecedebant</i>	223
<i>Poenitentia Catechumenorum</i>	48	<i>Cruce item</i>	222. 437
<i>Poenitentia Ritus & Ceremonia</i>	306	<i>Psalmi & Hymni cantati</i>	223
<i>Sacramentum</i>	140. 143	<i>Processiones fiebant antequam bellum indiceretur</i>	222
<i>Poenitentia publica</i>	306	<i>Indicuntur ad advertendam Dei iram</i>	221
<i>Aboluta & cur?</i>	ibid.	<i>Processionum aliae tristes, aliae laetae</i>	225
<i>in Capite Quadragesima imposita</i>	ibid.	<i>Miracula</i>	225
<i>Poenitentium Communio post mortem</i>	131	<i>Ordo</i>	226
<i>Locus proximus portae</i>	306	<i>Origo ab Ecclesia incunabilis</i>	221
<i>Portae Inferorum</i>	389	<i>Ritus</i>	222
<i>Praecedere quomodo dicatur qui sedet ad Sinistram</i>	22. 431	<i>Usus consistit in precibus publicis</i>	221
<i>Praecedentia Basilicae Lateranensis</i>	521	<i>Processio Spiritus S. probatur</i>	437
<i>Praecedentia in Litanis</i>	226	<i>Proditio Iudae</i>	69
<i>Praeceptum Christi de Calice</i>	125	<i>Discipulis ignota</i>	ibid.
<i>Preparatio ad Eucharistiam</i>	117	<i>Occasio illius</i>	ibid.
<i>Praesantificata</i>	312	<i>Profanatio Templorum</i>	175
<i>Praesantificatorum Sacrificium</i>	ibid.	<i>Profanatorum Poena</i>	176. seq.
<i>Praesentia Corporis Christi</i>	71. 73	<i>Professio Fidei à Catechumenis edita</i>	46
<i>Praesentia Dei quot modis?</i>	220	<i>Ex quo loco fieret</i>	ibid.
		<i>In tabulas referebatur</i>	47
		<i>Pro-</i>	

INDEX.

<i>Promissio Christi Larroni facta de quo caelo intelligenda?</i>	446	<i>Prohibita Natalitia Martyrum</i>	312
<i>Proto-Papa dictus Papa</i>	546	& <i>Sponsalia</i>	ibid.
<i>Proto-Papa Palatii</i>	547	<i>Solutio</i>	310.311
<i>Psalmista</i>	151	<i>Quadragesimalis observatio undo orta?</i>	307
<i>Pulpitius</i>	187	<i>Quadragesimarum Dominica</i>	312
<i>Pulvilli sub Capitibus Pontificum</i>	342	<i>Varietas</i>	308
<i>Purgatorii Pœna non aboletur remissa culpa</i>	441	<i>Quadragesima dierum Jejunium in Ecclesia semper observatum</i>	307.308
<i>Vocabulum intelligitur de bonis Operibus & Eleemosynis</i>	441	<i>à Septuagesima, Sexagesima, I. Quinquagesima aliquando inceptum</i>	308.
<i>Purgatoriam locus sub terra supra Infernum</i>	ibid.	<i>Quatuor Tempora</i>	318
<i>Anima ibi purgantur</i>	ibid.	<i>Quatuor Temporum Jejunium</i>	ibid.
<i>Pyxides sacra</i>	182	R.	
Q <i>uadragesima Jejunium necessarium</i>	307	R <i>eligio alter Baptismus</i>	275
<i>Voluntaria sunt cetera</i>	ibid.	<i>Religiosorum Habitus</i>	273
<i>Telesphorus definiuit de numero dierum</i>	ibid.	<i>Cilicia</i>	ibid.
<i>Quadragesima modus non constituit omnibus</i>	308	<i>Pallia</i>	ibid.
<i>in Quadragesima per totum Occidentem à Carnibus abstinere</i>	308.310	<i>Tunica</i>	ibid.
<i>Lacte, Caseo & Ovis</i>	310	<i>Velamina delicata reprehensa</i>	ibid.
<i>Pisce non fuere attracti</i>	ibid.	<i>Velum</i>	ibid.
<i>Quadragesimali jejunio duo involvuntur</i>	309	<i>Vestis Palmarum</i>	ibid.
<i>Dies 40. quibus Christus jejunavit</i>	ibid.	<i>Religiosorum rigorosa Disciplina</i>	274
<i>Decima dierum Deo data</i>	ibid.	<i>Tancorum Delicta?</i>	277
<i>Dies 4. Hebdomadæ Quinquagesima additi</i>	303	<i>Tonsura. Vid. Corona, & Tonsura.</i>	
<i>Quadragesimalis jejunii Ritus</i>	307. seqq.	<i>Vota Communia</i>	275
<i>Ad vesperam solvi solitum</i>	310.311	<i>Reliquia delata in Processionibus</i>	221
<i>Comestiois Hora</i>	310	<i>Magno cum honore</i>	215
<i>Comestio unica concessa</i>	311	<i>Osculabantur</i>	219
<i>Licita sunt Electuaria & Confectiones aromaticæ</i>	311	<i>Portata in aureis vasis</i>	214
<i>Prandendū non nisi diebus Dominicis in Infirmis</i>	311	<i>Sanctorum floribus asperse</i>	219
		<i>Reliquiarum Effectus</i>	215
		<i>Miracula</i>	213.216
		<i>Obsequium</i>	214
		<i>Operatio</i>	212.216
		<i>Præsentia cui rei inserviat</i>	220
		<i>Reliquiarum multitudo excusata</i>	217
		<i>Reliquiarum veneratio</i>	212.215
		<i>Probatum ex Mose & Evangelistis</i>	212
		<i>Patribus & Historicis</i>	214
		<i>Renuntiationis Ritus, Locus, Modus &c.</i>	46
			Re-

INDEX.

<i>Resurgentes non esurient nec sitient</i>	480	<i>Quadragesima non jejunabant</i>	320
<i>Sine macula erunt</i>	ibid.	<i>Sabbatum Palmarum</i>	312
<i>Resurrectio Christi</i>	482	<i>Resurrectionis</i>	314
<i>An Christus post Resurrectionem comederit?</i>	482	<i>Sanctum</i>	532
<i>Resurrectio Mortuorum</i>	479	<i>Sacerdotes Gentiles ad Relig. Christian.</i>	
<i>Resurrectionis Portenta</i>	480	<i>transseutes</i>	285
<i>Rex Dierum, quis dies</i>	302	<i>Sacerdotis Dignitas quarta?</i>	153
<i>Ritibus & Ceremoniis Missa differunt singula nationes</i>	84	<i>Requisita.</i>	
<i>Ritus & Ceremonia Ecclesia</i>	29.286. seq.	<i>Sacramentalia</i>	39
<i>Ritus Gentilitatis ad Christianos transiere</i>	289	<i>Sacramenta nova Legis</i>	38
<i>Ritus novos indicit Ecclesia Romana</i>	287	<i>Sacramentarii</i>	72
<i>Probatur id Exemplis</i>	ibid.	<i>Sacramentorum Differentia</i>	38
<i>Rituum Diversitas quando desierit?</i>	84	<i>Necessitas</i>	39
<i>Quare defecerit?</i>		<i>Numerus Septenarius</i>	39.493
<i>Unde orta?</i>		<i>Ritus non-scripti</i>	39
<i>Rochetto quid</i>	192	<i>Sacramentum Ordinis</i>	147
<i>Rogationum Dies. Vid. Litaniam</i>	221.223	<i>Sacrificia pro Defunctis</i>	444
<i>Roma Cathedra prima Petri est</i>		<i>Sacrilegii crimen Christianis intentatum</i>	
<i>Regia & Praeminens Religione Divina Sacerdotalis Civitas est.</i>		<i>Salis Usus in Aqua benedicta</i>	205
<i>Romana Ecclesia Caput Ecclesia dicta</i>	404	<i>Salutationes cum Osculo</i>	297
<i>Catholica s. Universalis dicitur</i>	405	<i>in Festis</i>	303
<i>Matrix est Ecclesia Catholica</i>	308.361.	<i>Sancta Sanctis: Vox Diaconi</i>	112
	404	<i>Sancti dicti Christiani</i>	356
<i>Sedes Antichristi non est</i>	407	<i>Sanctorum Anima</i>	447
<i>Petri est, & quare</i>	406	<i>Fruitio</i>	445
<i>Semper continuavit</i>		<i>Intercessio</i>	212
<i>Romanae Ecclesiae non communicantes sunt</i>		<i>Invocatio</i>	217
<i>Heretici</i>		<i>Premia post mortem</i>	445
<i>Titulus cur Romana dicatur?</i>	405	<i>Vita</i>	363
<i>Romanae Ecclesiae pravitas morum</i>	407	<i>Sanctus cur dicatur Papa?</i>	422
<i>Romanum nomen idem est ac Catholicum</i>	405	<i>Sanguis ex pannis miraculose elicitus</i>	91
<i>Rosa in Dominica Latere</i>	420. seq.	<i>Satisfactio in Purgatorio</i>	441
<i>Triplex, ejusque Materia</i>	421	<i>Satisfactio non pugnat cum merito Christi</i>	146
S.		<i>Scriptura sacrae Difficultates</i>	541. seq.
<i>Sabbathi Jejunium</i>	319	<i>Expositio</i>	375
<i>Sabbatho Dom. Palmarum Papa Eleemosynas largitur</i>	312	<i>Libri quinam rejecti?</i>	376
		<i>Proventus</i>	546
		<i>Quo idiomate legenda</i>	541
		<i>Translatio</i>	539
		<i>Scriptura S. credendi Regula an sola?</i>	377
		dd dd	Relig.

I N D E X

<i>Relig. Christiana capita an contineat omnia?</i>	383	<i>Suspensio</i>	507
<i>Scripturarum Sensus varii</i>	375	<i>Symbolum</i>	503
<i>Scrutatores quinam?</i>	400	T.	
<i>Scrutinia Electorum</i>	49	T. <i>Signum Crucis Aegyptii à Mose</i>	490
<i>Publicè fiebant, non privatim</i>	50	<i>semper sunt</i>	ibid.
<i>Quando sublata?</i>	ibid.	<i>Obeliscis insculptum</i>	ibid.
<i>Scrutini Ritus</i>	49.50	<i>Superliminari domus Iudeorum appositum</i>	266
<i>Scrutiniis Infantes subditi?</i>	50	<i>Tabernacula in Ecclesia</i>	185
<i>Secreta</i>	102	<i>Tabernaculum Ecclesia dicta</i>	163
<i>Sedilia Ecclesie</i>	188	<i>Templacultus Divini loca</i>	163
<i>Sedis Papæ Sacerdota</i>	402	<i>Gentiles extruxerunt</i>	164
<i>Sedis Petri Trinitas in unitate</i>	510	<i>Sanctis dicantur</i>	166
<i>Sepulchra in Ecclesiis</i>	340.341	<i>Templorum Profanationes cur Deus permittat?</i>	174. seq.
<i>Sepulchrales Abusus</i>	341	<i>Profanatorum Pœna</i>	176. seq.
<i>Sepulchris Comestibilia apposita</i>	342	<i>Templum unde dictum</i>	163
<i>Sepulchro Eucharistia illata</i>	111	<i>Thuribulum, Ignis & Fumus quid noceat?</i>	230
<i>Seruus Servorum Papa dictus</i>	423.547	<i>Thymiamares oblatio qualis cultus</i>	231
<i>Signa ad convocandos Fideles in Missa</i>	243	<i>Moniales offerre nequeunt</i>	230
<i>Siliqua 10. date Baptizatis</i>	58	<i>Tituli Cardinalium</i>	424. seq.
<i>Quid fuerint?</i>	ibid.	<i>Tituli Papæ. Vid. Papæ Titulus.</i>	
<i>Spiritus S. Processio</i>	437	<i>Tonsio Clericos quid moneat?</i>	269.272
<i>Solumba Symbolo exprimitur</i>	17	<i>Tonsionem Deus minatur populo</i>	371
<i>Sponsors dicti Susceptores?</i>	43	<i>Gentiles usurpabant in Luctu</i>	271
<i>Stationaria preces</i>		<i>Tonsura Clericalis Hieroglyphicum Perfectionis</i>	269
<i>Stationes</i>	222	<i>Necessitas ad Pœnitentiam</i>	272
<i>Stipem dabant Baptizati</i>	62	<i>Origo</i>	152.268
<i>Stola</i>	193	<i>Patrum Autoritas</i>	269.271
<i>Subdiaconi</i>	151	<i>Ufus antiquissimus</i>	269
<i>Subdiaconissa</i>	156	<i>Tonsura Episcoporum</i>	270
<i>Successio in Ecclesia Romana continuata</i>	397	<i>Presbyterorum</i>	269
<i>Sudarium</i>	193	<i>Religiosorum utriusque Sexus.</i>	
<i>Suffragia in Scrutiniis</i>	50	<i>Traditiones Apostolica</i>	379
<i>Clerici & Populus dabant</i>	ibid.	<i>Aequantur Scripturae S.</i>	384
<i>Suffragia Virorum pro Defunctis</i>	443	<i>Probantur ex Patribus & Scriptura S.</i>	379.380.382
<i>Proficua</i>	472	<i>Traditiones Apostolica quanam?</i>	384
<i>Probantur ex Apparitionibus</i>	ibid.	<i>Aquam vino miscere</i>	381
<i>Susceptores Convivio excepta</i>	65		Cere-
<i>Susceptorum Munus</i>	43		

I N D E X

Ceremonia Baptismi & Eucharistia 381.
 Cœlibatus Clericorum *ibid.*
 Loto manuum antè Consecrationem *ibid.*
 Matrimonium post Vocum peccatum esse *ibid.*
 Oblatio pro Mortuis, & Crucis signum 382

Parvulis Baptismum dare 207
 Ritus Quadragesima 380, 381
 Symbolum 212
 Uctionis Ritus 212

Traditiones probarunt Republica & Universitates 383

Traditioni cur credendum 379. seq.
 Traditionis Requisita *ibid.*
 Traditio qualem vim habeat? *ibid.*
 Translatio Scripturæ & S. 539
 Transsubstantiatio quomodo fiat? 495
 Transsubstantiationis Forma 496
 Modus incognitus 75

Trisagii additamentum impium 250
 Trisagion Cantus 250. 451

Triumphandi mos apud Romanos 487
 Triumphanti Minister publicus astabat in curru 487

Nola & Flagellum in curru 488

Triumphantium Græcorum Imperatorum mos 485. seq.

Tunica 191

U

Ubiqutiste 73

Velamen Baptizatis datum 57
 Filo rubeo confutum, & quare *ibid.*

Velamina delicata reprehensa 273
 Velum mulierum quale deceat esse? *ibid.*

Veronica strophium cum imagine Christi 19

in Vertice Baptizati Chrismate uncti 57
 Vestes sacre ad Usum Sacrificii 189

Differunt à Profanis 190

Vetustate corrupta comburenda 19
 Cineres occultanda *ibid.*

Vestes sacre quare inducuntur 189.
 Profanis Usibus in servire nequeunt 191

Vestes sacceæ 273
 Vestes sacre, varii Generis 189

Alba 193
 Amictus 192

Camisa 193
 Casula 194

Cingulum 193
 Cucullus 273

Cotta 192
 Dalmatica 192

Manipulum 193
 Mantile *ibid.*

Orarium 194
 Pallium 273

Planeta 194
 Rochetto 192

Stola 193
 Sudarium *ibid.*

Tunica parva 191
 Velum 273

Vestis candida Baptizatorum 56
 Forma & Materia *ibid.*

Deposita octavo die 57
 Operiebat totum corpus *ibid.*

Septem diebus gestata 57
 Stricta Cingulo *ibid.*

Vestis Palmarum, quænam 273
 Vestitus Episcoporum 198

Annulus 199
 Baculus 203

Cappa 196
 Chirotheca 196

Crux parva ad collum *ibid.*
 Dalmatica 196

Faldistorium 201. 202
 Flabella *ibid.*

Mitra 197

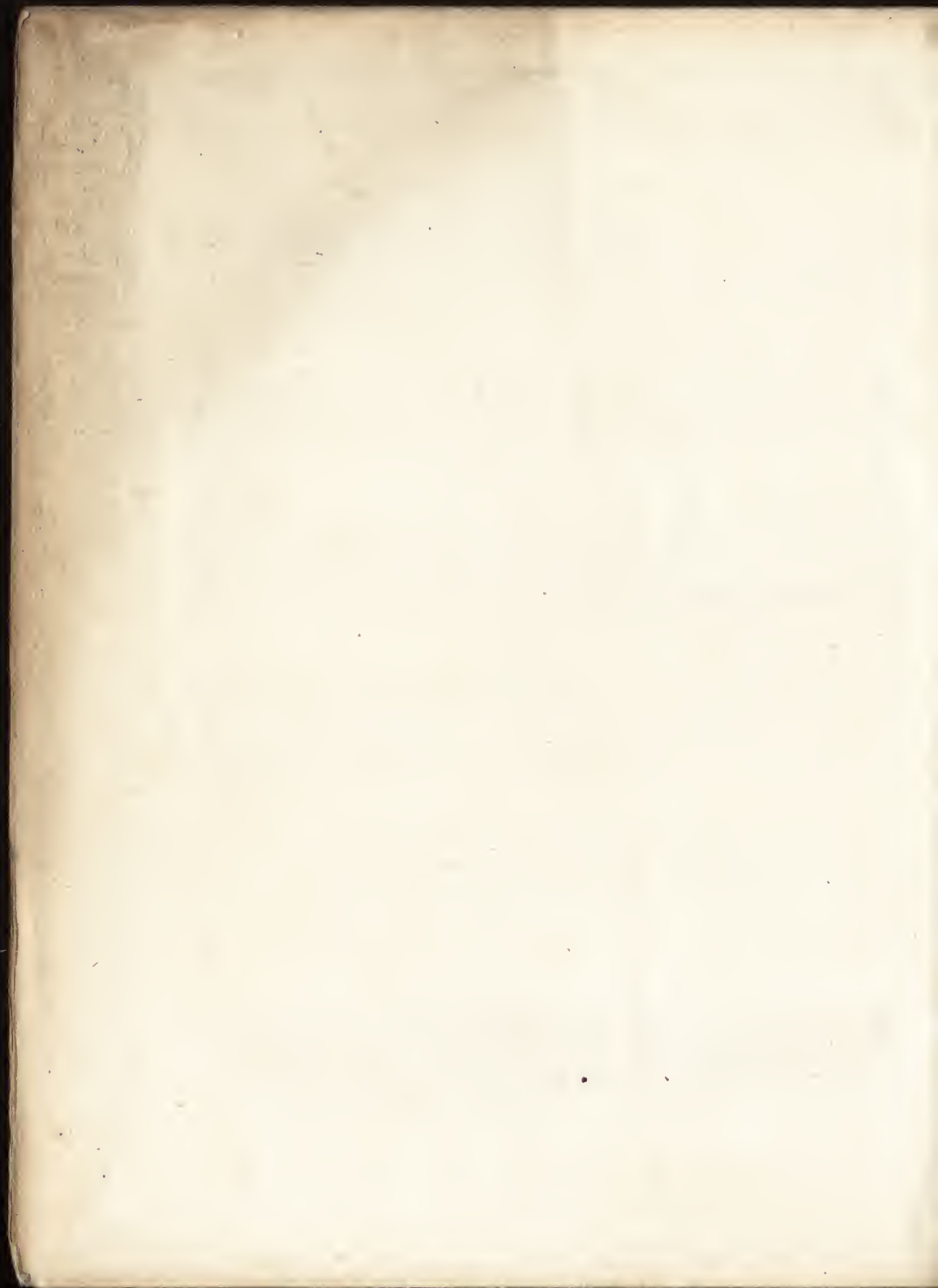
I N D E X.

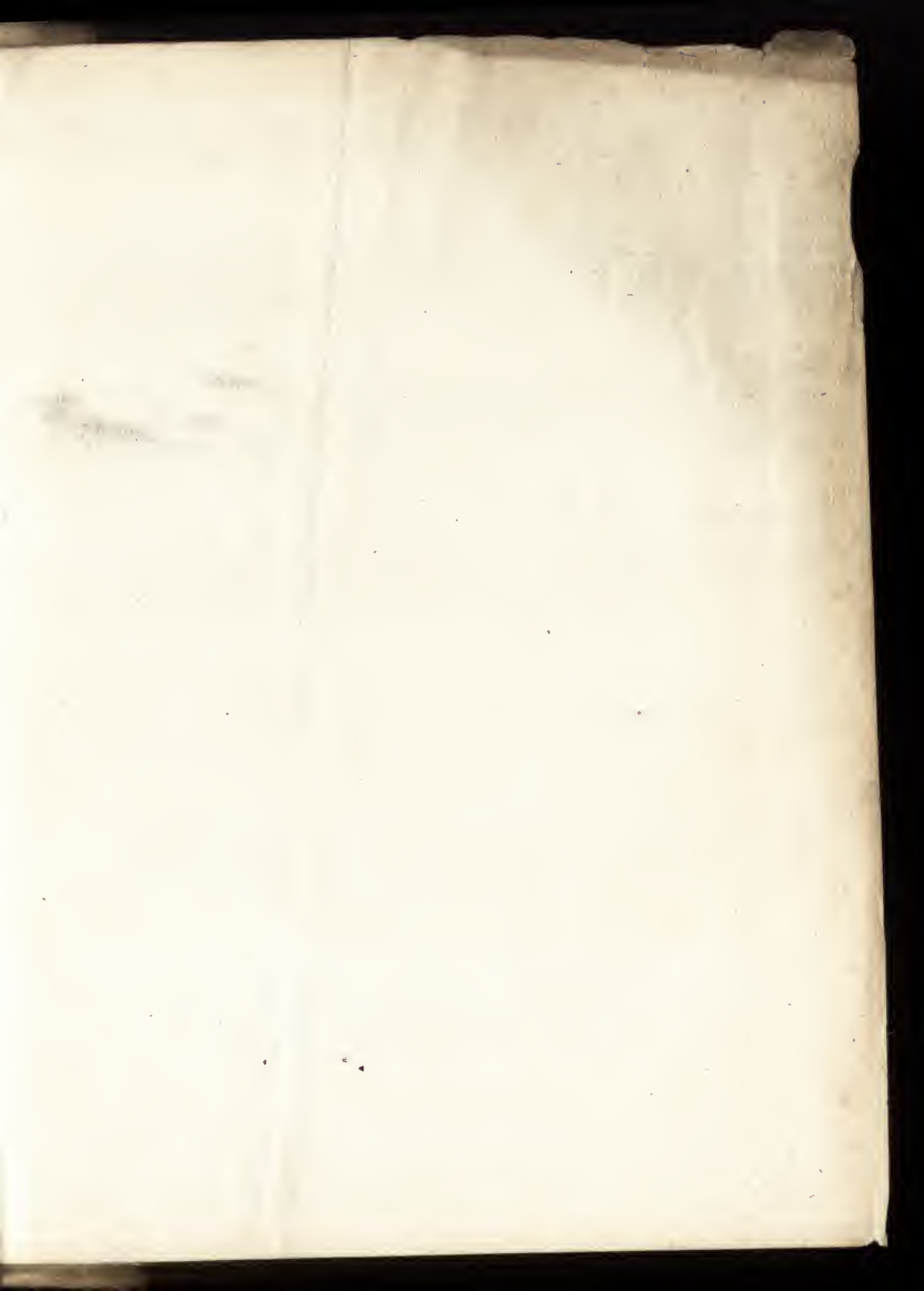
<i>Pallium</i>	200	<i>Unctionis Ritus in V. Testam.</i>	210
<i>Pluviale</i>	203	<i>Unctionis Ritu Apostoli usi</i>	211
<i>Sandalia</i>	196	<i>Unctionum Ritus in Luca</i>	210
<i>Viaticum pro Eucharistia</i>	415	<i>Uncti Reges</i>	208. 518. seq.
<i>Papa prelatum</i>	ibid.	<i>Propheta</i>	208
<i>Vidua voto fracto Communione privabantur</i>	278	<i>Sacerdotes</i>	210
<i>Viduarum Ministerium in Ecclesia</i>	155	<i>Unctionum discrimina & Mysteria</i>	210
<i>Viduas consulebant nubentes</i>	156	<i>Universalis Titulus</i>	515
<i>Vigilia</i>	35. 36. 53. 4	<i>Vota communia</i>	275
<i>Nuncupabantur</i>		<i>Vota Obedientia Castitatis & Paupertatis</i>	
<i>Trium noctium in tenebris</i>	316	<i>unde?</i>	275
<i>Vigiliarum Ritus</i>	35. 317. seq.	<i>Libera sunt</i>	ibid.
<i>Vini loco Aethiopes alium liquorem substituebant</i>	124	<i>Sanctis M. sunt</i>	278
<i>Vino abstinebant quidam</i>	108	<i>Servanda studiosè</i>	ibid.
<i>Vinum aqua mixtum in Calice</i>	101	<i>Voto factò, si quis contra veniat, quemodo peccet?</i>	276
<i>Virginum defunctorum Caputibus Corona imposita</i>	334	<i>Votorum Excellentia</i>	
<i>Virile membrum collo infantum suspensum</i>	265	<i>Impossibilitas</i>	276. 279
<i>Umbra Petri miraculosa</i>	344	<i>Votum quomodo pronuntiandum?</i>	278
<i>Unctio Corporalis, Effectus Spiritualis est</i>	209	<i>Reddere est Solutio debiti</i>	ibid.
<i>Unctionis Ritus in Baptismo</i>	57	X.	
<i>in Catechismo</i>	47	X <i>Litera, Crucis Symbolum</i>	12
		Z.	
		Z <i>Ora</i>	193

F I N I S.

Damit die Kupffer nicht mögen an unrichtigen Ort gebracht werden / als wolle man die *paginas* wohl mercken / welche durchgehends in diesem Opere folgen / obgleich die Kupfer / wegen absonderlicher Thei- len / von neuem wieder anfangen.

28
CASALI (*Johannes Baptista*).
De Profanis Ægyptiorum, Romanorum et
Sacris Christianorum Ritibus. *Many folding
plates.* 4to, vell., 7s. 6d. *Francofurti*, 1681

SPECIAL 93-B
3654

